Nº 423

compactura renovata m. novembri 1903

indies magis subtilissime me hortaris ut tecum expressius agere debeam
Amabilissima tui amoris iocunditas usque adeo animum constituta in audaciam
dat ut tibi amantem propemodum valeo

Ich habe dich ye lenger ye liber
Habeo te cum nimirum racio de indies cariorem
Nemo est profecto quem maiori benivolencia quam te complectar
Familiaritas enim tua michi est indies accepcior
Nemo enim est quem magis a me quam vale velim
Nemo enim est qui magis a me quam tu diligitur

Ich habe deine leibe vol irfundin
Tuam erga me benivolenciam experturissimam
Tuam erga me conspectadi voluntate vere cognitam habeo
Tuum enim erga amorem optime tuam exploratam teneo

Denn gedechtnisz unser altin libe preinget mir sere grose freude
Commoracio tua nostre antique benivolencie maximam mi attulit leticiam
Recordacio preste nostre benivolencie quam in cognovisti fuit mi admodum
iocundissima
Memoria nostra tue vetuste familiaritatis summa me voluptati afficit

Ich habe ye lenger mer lust von deyner lip
Amor enim tuus maiorem in indies affert voluptatem
Tua quidem amicicia indies maiori me efficit iocunditati
Ex tua erga me benivolencia quottidie ampliorem indies capio delectacionem
Tua profecto erga me familiaritas affinis maiori in indies accedit ablectacionem

Dorumb das ich deynen guttin willin weysz bege ich deyner fruntschafft
Cum voluntatem tuam bonam sit et experior tuam in familiaritatem quoque desidero
Sentencia tua quam ego simplicem et aptam semper fuisse cognovi facit ut
adoptem plurimum vera tecum amore coniungi
Cum optimam tuam dextram et ingenium expertus sum me tue consuetudini libenter adhereo

Ich begeret dor allerersth zeu deyne warm mich antet unser kunftigk frunthschafft
Quasi divinarem nos aliquem quottidie futuros magis benivolencia quottidie tibi libet in hunc
capiebam
Quasi prenosticaret aliquem fore debere ut amantissima nostra et familiaritas ex tuis reibus
accumulatissime insurreba
Quasi vaticinaret summa meam futuram et quottidie consuetudine ego me et totum commendaba

Ich habe N von kinthayth gelibeth
Marum mm omni virtute preditum usque ab adolescencia maximo opere dilexi
Marum omni nobilitate insignitum nullus detrausit
Marum omnibus offerens ipse admaxima fuit benivolencia complexus

Ich habe zcwifacht freud in deyme priue gehabeth
Dupliciter delectatus sum tuis litteris
Tue quidem litere dupliciter michi leticiam attulerunt
Ex tuis ad me litteris duplici quodam gaudio effectus sum
Multiplicat me afferentur tue litere

Sich das du mich schreybn se mit sere vormust
Vide quid agis ut tuas litteras conferam in volumina

Affor te efficias ne nimium in scribendo defatigeris
Consule valitudini ne te nimium in scribendo lassas — gütlech

Ich habe deyne breue gelezin gleich dir fruntlich vnd to
Literas tuas legi similitas tue constitucionis humanas graciosas amicabiles officiosas
Lre tue in delate sunt tue vite institucionis conditas plene prudencie consilii sapiencie // Tua epistolam contemplatus sum tue bonitati accomodatam honestam fidem liberalem comoda recognoscens

Das du mit ein so langen brive hast geschrebin hastu
gemacht das ich ein langin geschrebin habin
Plixitas tuarum literarum me quam plixiorem in scribendo facit
Plixe quidem lre tue ad me faciunt ut ego ad te respondendo plixior esse debeam // Copiosissime tue lre me admonere videntur ut meas causas plixas ad te obsignare curem // Breues enim tue lre ad me quecumque me significare videntur ut breuibus tibi omnia respondeam
Cum te in scribendo breuem esse videam breuiorem omnia me quoque in sole bo esse debere constitui

Dein ein sich zcu mir beweiset mit dem fliess
Crebre tue ad me lre tuam in diligenciam demonstrant
Tuarum enim ad me literarum diligens visitacio tuam erga me memoriam significat // Tue enim lre que ad me frequentes deferuntur satis magne tue vigilancie argumentum declarant

Ich wil dem postem zcum irstem entwortin
Ad caput sunt epistole tue ad id potissimum rndebo // Que summa est tuarum literarum adeam presertim rursum accedabo // Quod potissimum tuo ore argumentum videris ad illud presertim rationes mee defensionis aplicabo

Do ich dir meine brive gesant hatte zcu hant wordin mir
dy dem Scriptis iam et designatis meis ad te lris tue in delate fuit
Absolutis iam et tabellario commissis meis tibi lris obsignandis tuas in leuandas dedit // Expedit iam et missis lris meis tuas per primum accepi

Dy fruntschaft vnsir eldern macht das ich dir zcu dinste byn
Vicissitudo que cum meis superioribus affinibus magis sit constituta fuit dereri facit ut tibi fouere debeam // Amor in me abmente etate mutuo nos amicitiae constitutus me monet ut tibi libenter inseruiam // Affamiliaritas iam diu inter nos officiis confirmata potissima causa ut nullo loco tibi desim

Hette ich dy kunst als Cicero ich schreyb dir gar offte
Si in permutacione liceret eodem exemplo ad te accipi et lras mittere
Si in variacionis precepta accederet epistolarum formam in semper immutarem
Non sunt me eloquentiis mutaco camdem lras ad te formam obseruare

Ich mercke aws dem brive deyn gross lip gein mir
Ex tuis lris nunciam tuam erga me amorem recognoui
Tue in lre qua me beniuolencia colas declarauit
Que tue in lre delate sunt presentem tuam erga me amicicie coniunctionem significauit

Dein bryne sint mir frolich gewest
Iocundissime fuerunt tue lre michi
Tue lre magnam leticiam michi attulerunt
Amatissime tue lre amplam in gaudiis tuorum attulerunt
Ex tuis lris magnam suscepi consolacionem
Magnam perfecto voluntatem ex tuis lris cepi

Tue quidem lr̃e magnam me leticiam attulerunt
Ex tuis lr̃is maximope delectatus sum
Tuas enim lr̃as summa cum iocunditate accepi
lr̃as quidem tuas incredibili alacritate complexus sum
Sum enim tuas lr̃as maxima cum iocunditate osculatus
Quamsepius semper tuas accipio lr̃as
Tue lr̃e grauerunt in elegantissime vise

Ich habe deine brive entphangin

Tuas accepi lr̃as // Tue in delate sunt lr̃e
Tue in lr̃e per Johannem fuerunt assignate
Vedite fuerunt michi lr̃e tue
Johannes tuas in epistolam assignauit

Ich habe aus deinen briven vorstandin

Ex tuis lr̃is intellexi accepi agnoui suspicatus sum audiui animaduerti compre-
hendi iudicaui // Ex tuis lr̃is doctus admonitus adhortatus sum // Ex tuis lr̃is
lr̃is certior doctior prudencior factus sum // Tue lr̃e in significauit decla-
rauit inuenerunt // Tue quidem lr̃e me admonuerunt admonitum fecerunt
docuerunt erudierunt mutauit doctorem fecerunt doctorem dederunt

Dein lib wedir umb gein mir hat umb mich gedinth
das ich mich dich wil sein

Mutua tua erga me voluntas me demulcta est ut te me alium esse velim
Idem tuus erga me amoris consensus me depostulat ut ad res tecum
communes esse paratior // Constite suam iudicium tantam est ut idem de me
quod dete sperare possim

Ich mein von unsir fruntschafft wegin das alo unsir dinck
gememe sein

Suppsi co[illegible] proxima tua erga me humanitate et mente obseruancia ut a te omnia
familiariter petere possim // Induxi enim in singulari tua in me bonitate
et perpetua tui animi induction ut omnia tua mecum diurna esse communia
Persuasi enim michi quamcumque tua in me caritate et optima mea erga te fide ut
rebus tuis non minus quam meis familiariter uti valeam

Mir ist vil frolich den fleiss daim ich mit willig sey

Iocundior in est diligencia tua quam voluntatem intelligo
Gratior est michi tua familiaritas quam que in officiosissima est
Acceptior est in tua libertas quam spontaneam esse video
Amabilior est michi virtus tua que michi promptissima est

Dein vleis des do an mein geheyssin volbrocht hast gipt
mir grossir hoffenunge mein sach tzu behaldin

Diligencia quam tua sine meis admonicionibus vsus es maximam in spem affert
ut causam meam obtinere posse confidam // Studium tuum quo sine ulla mea
rogacionibus significacionum sponte tuo in negocium meum declarasti facit ut cause
me optime confidam // Vigilancia tua qua sine meis lr̃is vsus es fecit
me hortatur ut de racionibus meis sperare debeam

Du host vil von mer wegin dir feindt gemacht

Vere enim te in causam prestitisti cum multorum tibi odium ac malivolenciam pro mea
dignitate sustinenda suscepisti // Tu enim honoris mei studiosissimus extiteris
quod eos maledicta atque inimicos quas pro me passus fuisti satis aptissime
persistens // Quo me amore sis amplexus prius ex hac facile intelligo quod
depostulacionis inimicicias atque mala hominum grauia pro mea fama conseruanda
// sustinuisti

Ich sage dir grossin danck

Magnas tibi gratias dico // Amplissimas tibi gratias habeo // Immortales tibi gratias ago // Condignas tibi gratias agere studeo // Meritas tibi gratias referre nitor

Ich finde nicht wy ich dir dancken sal

Non habeo quas meritas tibi gratias reddere possum // Non enim reperio quibus verbis pares tibi gratias referre queam // Non est ydonea in me gessa facultas ut merito tibi gratificare valeam // Ea enim michi est denegata potestas per quam me tibi benefactori meo memorem demonstrare possum // Nulla satis quamvis est in oblata opportunitas ut quivis me tibi officiosissimum prestare queam

Ich dancke dir unt scham wann dein vordinst begeret wirck nicht wort Ego tibi gratias ago cum pudore ago cum tua summa in me officia rem potius quam verba desiderent

Non enim libenter tibi verbis gratias ago cum prestitum amplissimum tua in me beneficia rerum effectum non gratiarum actionem deposcat

Corripior verecundia tam vili verborum munere tibi gratias agere cum immortalia tua in me beneficia rem magis demereantur // Iam enim non ago tibi gratias cum re non possum referre hinc verbis non patitur res satisfacienda

Ich kan mich nicht enthaldin ich mus mich mit dir frewen

Non possum obdicare quin tibi plurimum congratuler

Vehementer adducor ut tibi maxiope congratulari debeam

Compellunt me tue virtutes ut tecum maxime letari velim

Ich hab N. wol zcu danckin der mir ursach gebin hot dich lib zcu han Magnam habeo Ciceroni gratiam qui michi causam dedit te amandi

Lentulo meo summas teneor gratias agere qui in mutuum apparuit mei coniugendi

Volusio debeo ingentes gratias agere a quo familiaritatis consequendi tuam materiam michi // obtulit

Dein brive habin mich sere urfrewet

Summum me gaudium tue littere reddiderunt // Tue perfecto littere ad summam me leticiam adduxerunt // Tuarum enim literarum consolacio ad amplissima future quamdiu spe me adhortate sunt

Ich loze mir N. von deiner pet wegen gar bevolin sein

Cathonem tuo ad me nomine perfectum vidi certe libentissime

Lentulo quem tuis in verbis commendatum libenter inservivi

Ciceronis racionem pro te commendatas facili animo defendendas suscepi

Ich kundt N. nicht liber gesehen hab

Ciceronem libencius quem vidi videre non potuissem

Manilium [illegible] quem suscepi suscipere non valuissem

Torquatum constantius quem defendi defendere non potuissem

Ich habe zcwifach freud von deiner brive gehabt

Duplicati dictus litteris delectatissimum // Tue quidem littere duplicem michi leticiam attulerunt // Ex tuis ad me litteris multiplici quidem gaudio affectus sum

Multiplicit me effecerunt littere tue

N. fleis habt mir sere gefromet

Diligencia quidem Ciceronis maximum nobis fructum attulit // Vigilans enim cura mei Ciceronis amplissimo nobis fuit adiumento // Studium enim Lucilli maximum nobis confert emolumentum // Prudencia enim Cathonis incredibile reipublice commoditate peperit // Cumulata [illegible] prudencia magnum omnium saluti utilitatem creat

Dy ding dy ist geschrebin sein meint ich dir not sein zcu wissin

Que accedunt quas tamen te scire oportet // Que apud nos exacta sunt volui tibi nota esse // Que inter nos confecta sunt tibi esse aperienda putavi

Que sunt h' constituta dixi tibi esse declanda
Wy unser ding stet vorstehestu usz den brifen
Que acciderunt existimam te scire optere // Que statu h'ricamus conclus
hus cognoscas // Que sit meorum condicio h' tibi hec declarabunt // Que instructu
sum ex his potius intellige // Quo mo res mee se heant p has leas
citius fieri diligent
Ich bege gutten frede zen habin
Cupio maxie ut aliqn ocosa libtate fruamur // Desidero vehementissie
ut tranquilla pace possideamus // Expecto cum summo desiderio ut a
tantis molestiis in quibus cottidie versamur aliqn liberemur
Es hat gelucket das ich begert habe
Illud tandem m euenit qd m sp fuit maxie optatu // Illud tand
ablatu est qd sp adoptam // Id dm vehementissie desideraui id m
hodierna die felix fortuna detulit
Ich habe vor ummusze kawme geschrebin
Vix potui tibi scribe sumis occupacoibus impeditus
Tand tibi scripsi paulisp maximis laboribus sublevatus
Tand tandem ocij nactus sum ut has leas t dederim
Vix potui tanto ocio suppeditari ut h' tibi sufficiam // zalt
Was ich dir werde sagin ist dir alz nutz das du sey begern //
Que tibi explicabis sunt ita quoda t utilia sunt ut maxie deas ea
tibi velle comparat // Que tibi admonitus sum ita sunt racoibus tuis consentanea
atq oportuna q ea tibi sunt maxiope complectenda
Ich habe deine ere allegeit beschirmet
honori nuq tuo nuq defui neq defuturus sum // Auctoritati tue quam sp
fauere constitui // laudibus cum tuis contra m me fuit semper inseruiam sp
dignitatem cum tuam dies ac noctes studiosissie tuebor // schirm
Bistu dein frunden als hulflich als vor zo nym mich yn dein //
S. promptus in amicos defendendos beniuolencia vtimus te rogo ut me
suscipias defendendu // S. id patronus es in amicos confudas qui esse
soles me totu tibi trado tua fide complectendu // S. tuis os amicos
defensor qui consuevisti me tua virtute suscipe protegendum
Dem gebot halde ich als ich zal
Mandatu tuu curabo ut debeo diligent // Tuu negociu agam sicut
teneor studiosissie // Causam tuam quemadmo es demeritus ad me capio
defendendam // Omnes racoes tuas ut ex omnibus incubuit oibus viribus sustinebo
Meiner getrew sal dir nicht gebrechin
Studiu cum meu nunq est t defecturu // Opa cum mea erit tibi sp pa
ratissima // Consiliu meu nunq t officium denegabo
Circa cum fides nullo tibi loco deficiet
Ich sorge alle wege umb deine sach
Sum cottidie anxiosus quid in rebus tuis agam // Non cesso scisitari qui
tibi fortune status macat possideas // Dies cum ac noctes diligens admonesti
gaudeo quando rerum condicionem
Ich mocht nicht pass gethon habin
Non potuissem sapiencius facere quam egisti
Causa cum mea no potuisset quomodo tractari quam confecta est

Quo pfecisti acautiu quod racom cuiam no potuissent
Que fecisti cum prsib reprehensiom carere videntur
Du salt teil von meme gelucke habin
Participem meorum quorumcumque te esse volo / Sociam meorum accessionum te
fieri cupio / Comitem mee fortune te michi cupio
Ich vil deme togunt herelt zey
Amplissimas tuas laudes praco merito esse decet // Assiduus enim tue extra-
cionis bucinator existere decet / Perpetuus equidem tuarum virtutum dictator
esse volo / Ardentissimus tue glorie amplificatorem me semper futurum existimi
Ich habe alle frentschaff mit N
Omnia michi cum eo cathione mira necessitudinis intercedit / Sibi cum amor optimi
amoris michi est sulpicio constituta / Quibus enim michi beniuolencie accessiones
sunt cum eo amicorum Omnia quidem iunctiones michi sunt cum eo actione corroborata
N wirt dir meyne sache irzelin
Omnem condicionem status mei declarabit vel ostendet / Totam enim racionem mee guberna-
cionis tibi explicabit oracio / Tota n summa consilii mei te docebit oracio
Was fleys ich en deyner sache geton habe wirt wol offinbar
Quanto studio causam tuam ubique in locis defenderim verbis tui declarabunt
Quantas enim vigilias perdiderim ubique defendenda tua adhibuerim
tuis verbis euidenter fieri patebit
Que enim animo et cura qua diligencia qua attencione res tuas in omnibus
vendicauerim verbis tuis ad te scripsisse arbitror
Ich meyne du merckest mey vleis wol
De meo studio erga tuam salutem credo te cognoscere
Que sit mea pro tua voluntate vigilancia existimo te intelligere
Quanto parte persuada laborem susceperim arbitror te non ignorare
Ich lobe dich vor alle
Ego nullum locum pretermitto te laudando / Ego nullum laborem subterfugio
te iuuandi / Ego nullum periculum expauesco te persuadi / Ego nullam causam declinare
debeo te amandi / Ego nullum diem vel casus fortune te orandi
Als bald als ich dir gehelffin mag thu ich von dine wegin was
ich mag Cum per facultatem nactus fuero te iuuandi omnia parte augendo
libentissime suscepi / Ut primum sub potestatem consecutus te ornandi parte agendo
laborem confugi / Ut primum michi est ablata vel inhumanaque facultas ut oportunitas
nil effecto pretermisi
Wag ich vor mag yst dir bereyt
Quecumque sunt in me bona constat vel semper patissime / Quanto enim in me est tantum tibi
de me polliceri potes / Quecumque facultas est ea arbitratu tuo libet exponere
Was ich dir gelobt han hab ich gethon
Quod tibi pollicitus sum data opera parui / Quod tibi promisi diligenter absolui
Quod parte fact suscepi mea sponte curaui
Du merckest leucht wij ich dich lyp habe
Facile enim perspicere potes quam michi carus sis / Potes enim gratissime intelligere quanto
vel michi gratissimus habearis / Non enim tibi est difficile cognoscere quam michi sis acceptissimus
Ich vorstehe wol was dy von mir machst
Facile intelligo me a te plurimum fieri / Optime michi exploratum est te me plurimum
attribuere / Quam me feceris possum et quam facilis cognoscere

Helstu mich als vnfruntlich das ich dir nicht wed vmbdien
Existimas ne ita me inurbanum ut te mutuo no diligerem
Adeo me ingratum arbitraris ut pidem t officiis no venderem
Putabas ne adeo me iniustum ut grate officii magnitudine t no attribuerem
Adeo me inhumanum iudicas ut eadem diligencia contribucionem t no ~~videm~~ prestarem
So grosz ist mey lip kein dir das ich nymant liber han
Tam insigne e gra me te voluntatis iudicium ut neminem te amicior faciam
Tanta est mea gra te amoris magnitudo ut te amicum neminem antepolicam
Ita eximia mea gra te benivolencia esse constat ut neminem t in amore compare
Sich wy grosz ich dich halde
Vide quanti apud me sis vide quanti te facio / Vide quanti t attribuo
Ich hab dy grostin lip zu dir
Vnico enim amore te prosequor / Summo cum amore te complector / Incredibilis est
mea gra te amoris coniunctio Immortalis e nostre coniunctionis affinitas
An allir stat wo ich bin hore ich nicht uf dich zu lobin
In omnibus locis ubi me esse contigit maximis te laudibus extollo / Ego te cottidie
commendare no desisto / No cesso diebus noctibusque amplissimis te laudibus illustrare
Ich habe deyn ere vn togint gar lip
Dignitati tue ita faueo ex omnem operam curam laborem studium vigiliam vigilaciam
ad amplitudinem tuam confero / Virtutes enim tuas ita diligo ut tibi libenter sed insultus
Amorem enim tui status commodum ita carissimum habeo ut omnia pro tua salute sed exponere
Ich habe en als lip als lieb wirdich ist
Gratias cathone tanti a me fieri quanti ipsius virtus depostulat
Cathone tanti facio quantum eius officia demererentur
Ego enim cathoni tantum attribuo quantum eius merita videntur exigere
Du hast geschafft was dir gewirt zu wissyn zal ich dich vnd richtin
Amonuisti me ut si esset quod a te plurime arbitrarent t significarem
Constitutum meum ut que ad te contigerit tibi aperirem
Iussisti ut de hiis que ad te pertineret te certiorem facerem
Wy wol ich dir nicht vnst zu schreibin dach hab ich dir dy
brine gesant Et si nichil habeam quod scribam tu volui tamen addere aliquid
aliquid litteras dare / Quamquam apud potissimum t scribam no habeam cura tu has
litteras ad te tussendas / Tamen quod si nichil noui quod tibi scribam decolaciens in in meam
venient tu volui tu potius meas litteras manus quam uttas esse
Das ich zu meistin beger ist dem gemein nutz zu heil sey
Id potissime curo e ut meam rempublicam saluam esse velim
Id summopere desiderio est ut quoque salutem illesam conseruari cupiam
Id in primis exoptatum est ut vtilitas rei publice recte consulatur
So wir den gemeynen nutz alle rotin sullin sage ich mey
Cum omnes reipublice recte consulere debeamus id tamen quod tibi conducere in visum est in medium
adducam / Cum michi certa mentibus ut rem publicam saluam esse desideram id
tamen quod sibi visum euenire optimo bono quod amicus apiciam rei enim publica
omnium meorum optima plus fauere me decet
Dein trew ist der stat sere nutz
Caritas qua gra me geris affectus est tam admodum iocundissima
pietas qua rempublicam complecteris accidit tam suauissima
fides enim qua salutem eius sic exaltam est tam grata gratissima

Es wirt mich nymer gerawen das ich mey laut geret hab
Nunquam meum in conspectum displicebit propterea plurimum laborasse
Nunquam me penitebit periculum meum defendisse
Nunquam me dolebit pro qui salute me vehementer insudasse
Ich frew mich das ich dir gefall
Gaudeo plurimum te de me recte sentire / letor maxime mea tum de [illegible] tibi probabilem videri / Maxima afficiar iocunditate ea que facio tibi placere
Sich wy gar ist N. ein gar gut mensch
Vide quantum sit catho officiosissimus / Vide quanta sunt N. liberalitas / Vide quanta catho benignitate affectus / Vide qua sit catho magnificencia erga ceteros
N. von deme togut entzont begert dir ewig zu dinen
Plantus carissimus tuis virtutibus mecessus tuo pectus inscius desideat et congelat
Plantus carissima voluntate tua inflatus augent virtutes in multo redde
Plantus colens celebritate tue fame affectus pectus afficitur quietior tecum exoptat
N. ist mir alle zeyt dinstpar gewest
Lamina me semper plurimum observat / Lamina summo erga me officio semper usus fuit
Lamina michi se semper facilimum prestitit / Lamina mee semper voluntati obtemperat
Lamina se semper michi obsequendum abtulit
Dein grosz dinst gein mir wollan das ich deyn nymmer vergesse
Efficiat cum pectus tuorum erga me beneficiorum magnitudo ut seduli tui memor esse debeam. / Amplissima tua in me beneficia efficiunt ut omnia studia tibi grata sunt prestare debeam / Innumera tua in me beneficia ne simul me aliquid quicquam nisi dictibus commodis et ornamentis cogitare / Sum duobus noctibus in hoc sedulo occupatus ut tuis in me beneficiis pectus quibus tradis tibi satisfacere studeam
Cum tua in me officia summa esse constent omnia sibi nunc parte multo ac diligenter agenda
Als vil als ich vermag vil ich gerne thun
Quantum omnium consequi possim tuis parte exponere debeo / Quantum in me est ad omne prestanda ornamenta confundere teneor / Quantum in bonorum accessiones comparare potero ab prestanda commodis libenter in medium adducam
Und ab mir nychstz liber ist wenn wen ich dir mag dene
Et si omnibus nunc nil accidit quam ut verum tibi gratissima efficere possum tamen
Tamen et si in michil iocundius evenire possit quam veniat me beneficiis factis tuo meorum prestare valeam tamen
Tamen et si michi ex magis desiderium nunc facere possim tamen // zu thun
Et ex omnibus semper in optatis illud esse in supremis ut quo ad omnia erga te sim ceteris ipsa cognoscens tamen
So ich dein dinst gedencke ist mir laud all ding vor dich //
Cum tua erga me beneficia considerem omnia sic libentissime prestabo tibi auxilium esse possem / Cum animadvertam quanta sunt tuorum erga officiorum magnitudo omnia diligentissime parabo ut molestior geram
Cum in me nectere corporibus quantum quantum magnis me beneficiis comparas ut omnia sunt parte professurus dum tua dignitatem tueri possem
Cum tua dum multa in me merita inspecto omnia constitui tollerare debere dum racionibus tuis consulere valeam
Das du mich all wege hast begert zelich zu machim leide ich billich von deinen wegen Cum id semper curaveris ut salvum me

ee volunt mea interesse videt[ur] ut om[n]ia p[ro] te merito offerre debeam
Cum omnes meas mediocritates sit ee studiu[m] mee p[ro] tibi e[st] ut t[ibi] nichil
denegare debeam / Cum omnes fortunas meas integerrimas q[ui]suar[e] min[us]
fuerit meu[m] e[ss]e ut om[n]ia p[ro] te sustine[re] debeam // ergibt
Dem fruntschafft treibit mich dor zcu das ich mich d[ir] zcu eigin //
Ego tua benivolen[tia] impulsus que[s] cottidie q[uod] me racion[e] t[ibi] accomodare possu[m]
Ego beneficiis adductus queo aliqu[id] q[uo]d t[ibi] conducat p[ro] te p[er]ficere
Ego tuis virtutibus adhortatus omne[m] facultatem meam polliceor
Ego affinitate q[ua]modo me t[ibi] totu[m] expono
Ich weis dir nicht anders zcu schreibin wenn das ich dich
zcu togunt reysz / Cum nichil in eandem quod ad te potissimum scribere aliud
munerem v[e]l ut ad virtutem te plurimum adhortarer
Consideranti m[ihi] quod t[ibi] litteras scribere deberem id occurebat ut ad studia
bonarum artium te vehementer invitarem
Cogitanti m[ihi] quod p[ro] me tibi scribendum esset i[d] ratio appetebat ut te ad gloriam
tuorum maiorum invitarem / P[er]scrutante michi qua te litteras continue visitarem
ut mos virtutibus celeberrimis studendo imitari deberes
Expectanti michi tuas cottidie litteras super eo subito denuncia[tur] ut ad te scriberem
si quid vellem // denn dich
Ich bit got vn[d] dy menschin czeugin das ich nit liebers han //
Deos homines[que] testor nichil te in cariorem accidere posse / Deorum hominum[que]
fidem obtestor nichil in antiquius d[igni]t[a]te / Deos homines[que] testes imploro
honorem tuum m[ihi] maiori esse cure q[uam] meum p[ro]prium / Deus qui om[n]ia recte novit
optimus testis e[st] ullius alius benivolentiam quam tuam accidere m[ihi] optarem
Deos homines[que] m[ihi] testes adduco me nichil aliud magis q[uam] felicitatem tuam adoptarem
So ich dem hulff in allen sachin hab wil ich gleich wed[er] geldin
Cum in omnibus meis rebus maioris m[ihi] p[re]sidio sit ee voluisti ideo parem t[ibi]
referre gratiam studeo / Cum in omnibus meis agendis summum tuum adiumentum
p[re]stitisti ideo eandem suffragacionibus vicem p[re]stare debeo / Cum in meis rebus
te sit libentissime accomodasti mutuo t[ibi] officiosa actione niter retribuere
Von deinesz grossz nutz wegin bin ich beweget zcu schreibin
Magna rei utilitas quam p[ro] te excogitavi me ad scribendum invitavit
Amplissima comoditatis oportunitas que racionibus tuis plurimum plurimum incumbere
videtur me compulit ut tibi scriberem / facultas rerum quam maxime t[ibi]
usui futuram esse video me p[er]duxit ut p[ro]vincias te litteras admonerem
Das ich gedencke dir grosszin nutz
Id p[ro] te excogitavi magnum e[st] tibi lucrum allectarum // videtur
Id michi p[ro] te in mentem v[e]l eximium utilitatis emolimentum plurimum attinge[re] //
Id p[ro] te studeo p[er]ficere amplissimis tuis racionibus facultatis accessiones addiciat
Id p[ro] te e[st] cottidie ad maximum tue dignitatis incrementum plurimum attinge[re] videtur
Ich habe dich noch meyne willin gemutz dorvmb bin ich
dir bereyt
Cum arbitratu meo te sit facturum sed eadem p[ro]fecto rerum de mestatiue potes
Cum arbitratu meo rebus tuis aliis semper michi usque sum paratus quod

vite rebus quam meas possidere poteris / Cum voluntate tua cum meo ingenio semper coniuncte voluisti cum opinioni tue sum liberter accomodaturus

Also nste als ich dein bedurfft ha hab ich dich als guttich vnd bereit fundin das ich dir ewig vorpundin bin

Quotiens auxilio tuo opus fuit in te adeo facilem dulcem et humanum expertus sum ut maxi ope me tibi debere iudicem

Quotiens presidium tuum michi expetivi ita te mite et tractabilem semper esse agnovi ut nichil ex a me velis tibi denegare debeam

Quociens te in fautorem requisivi ita te liberalem ac benificum prestitisti ut nichil sed omnium ornamentis tuis subterfugiturus

Ich han wol irfundin das nir deins fleys nie gebrochin hot

Studium tuum honori meo nunquam defuisse statum meum esse optime testis esse qui tissime predicabo / Consilium enim tuum in me semper fuisse paratissimum optima memoria teneo et dum vivam recordabor

Vigilanciam tuam commodis meis semper te exhibuisse cum amplissima omnibus semper liben-

Du salt mich nicht pitin du host wol vns mich vordinet das ich dir in allin sachin vorpundin byn

Amplissima tua gratia in me liberalitas non patitur ut ulla quidem vos in corres cum animi sponte mea parte prestet debeam

Preterea enim in amicicia nostra sublata esse debent cum tua in me beneficia optima demerita sint ut omnia que in me sunt pro tuis commodis in medium tenear exponere

Non enim opus est ut a me quotiens rogando contendas cum innumerabilis tua in me beneficiorum magnitudo precium me tibi devinctum efficiat

Ich gedencke dor uff wy ich dir dancke

Omnibus enim viribus perscrutor ut pro tuis in me meritis et multo gratificari possim

Omnibus equidem viribus perscrutor ut pro tuis in me officiis vices beneficiorum meorum cognoscere possis / Nullum presto locum pretermitto ut pro summa tua in me liberalitate parem tibi beneficiorum graciam referre valeam

So ich dir vorpundin bin gedencke wy ich dir genuck thu

Cum merito aliter quidem aarez tibi debeo dies ac noctes que de commodis et ornamentis tuis excogitare non desino

Cum singularia mihi studia tibi tenear cotidie vobis perscrutor quemadmodum tibi satisfacere possim

Wer mir bereit ist dem bin ich auch billich bereit

Cum nos se putant paratos vehementes pro nobis faciles et officiosos nunc ipso demereri videntur ut nos sibi etiam vigilantes expeditos bonos et aptu nos declarare deamus / Cum tu in exequissima semper cotideas me tibi omnibus in rebus convenientem expectabo

Cum tu mansuetum atque tractabilem meis in omnibus esse voluisti etiam ego id curabo ut me tuis bonum gratum atque acceptum esse iudices

Wer vor vns vngemach leidit leidin wir auch billich von yn

Cum pro nobis incommoda sustinuerunt nunc demerentur ut parem iacture pro rebus tollerare deamus

Simultates nostra quomodo affensiones atque incommoda que pro estimatione mea pati non denegasti satis me admonet ut ego id nullum incommoditatis genus parte deam subterfugere / Cum tu pro incolomitate mea delineta atque supplicia non effugisti ego etiam pro salute tua afflictos egestatem famem calamitatem atque interitum nequaquam evitarem

Dorimme das is schant ist gutheit nicht irkiennen wil ich sy gern von dir allezeit irkiennen vnd sagin
Id sit turpissimum beneficia non meminisse etc hat summa qd ego a te officia recepi et memoria semper et predicabo libenter
Que tu in me beneficia contulisti nulla unquam mea delebit oblivio,
Magne michi esset infamie in q ad te officia recepi memoria oplecte sepultura
Cumbo te officiis te affectus sed ea nulla unquam delere potest futura etas / Que in me bene uita declarasti omnibus mea oplectet posteritas
Quod me semper lautissime pertractasti ex mea nunquam memoria decidit
Immortalia tua in me beneficia pectore quidem meo aeternum insident
Nunquam enim obliviscar maxima ac amplissima me tibi beneficia debere
Quorum gratia me uitorum dileccissime sis memor ero
Meam tuorum gratia meritorum memoria nulla unquam delebit oblivio
Deiner libe der mir ny gebrachyn hath mich dir geeigt
Tua gratia que michi nunquam defuit perpetuo me tibi devinctum efficiat
Tua summa liberalitas qua sis in promptissimum esse agnovi me tibi semper obsequentissimum reddidit
Tua amplissima dignitas q in sis opulata est sibi me totum vendicavit
Vnd ap ich genugin hab von deiner vordern lib doch fre we ich mich das sich dy mereth
Et si contentus eram tuis magnis superioribus in me bene meritis summa tamen afficiar leticia tua in me officia indies augeri
Quamquam pro amplissima tuorum in me officiorum magnitudine similitate in satisfactum arbitrabar gaudio tamen quod summopere meis maioribus indies ate officiis ornari / Tametsi superioribus tuis in me meritis satis me tibi devinctum existimabam letor tamen te quottidie in me fieri beneficenciorem
Das du vor mich hast gethan ist mir czu dancke
Que pro me egisti gratissima michi fuerunt / Que pro meis curasti toti mee familia fuerunt gratissima / Que pro meis commodis molitus es iocundissima acciderunt
Que pro meis rebus pertractasti fuerunt mi acceptissima
Ich begere des geluckes das du mey willin merckin entphundin mogist
Exopto illam michi dari facultatem ut meam inte pietatem beneficiorum magnitudine vere cognitam habeas / Maxime quam a te amoris desidero maximopere ut ea in fortuna contingat ex quo incredibilem meam inte voluntatem re ipsa magna cognoscere possis vt ea rerum facultate dari sortiri possim ex quo officiis arbitrare me tibi amicissimum inducas
Dein guthir wil gem mir das ich nicht von deme wege vor// sage Cum presidio tuo michi opus est ad libenter a te peto Si nisi libenter pro tuis in me officiis tibi gratias ago Maxime erga te amore iudicari me plurimum adhortatur vt omnibus in rebus me tibi accomodare debeam Summa mea erga te benivolentia compellit vt mich pro te debeam excusare perpetua mea inte ob observancia non sinit aliud me hunc de tuis commodis et ornamentis cogitare
Ich begere deyner hulfe abir mir begere ich das ich dancken moge
Cum presidio tuo in opus est ad libenter a te peto si nisi libenter pro tuis me officiis tibi gratias ago Tunc michi est auxilium libenter expecto si libenter pare tibi gratiam refero Ego te libenter adiungo meis orationibus si libenter meum officium presto

Wy wol mir alle dingk von dyr dangkbar seyn dach ist
mir mehtis mer czu dancken denne das du dich mir freutlich irczeygeth
host Cum multa mihi gratissima sint que a me totulis tu ferro hoc gratius quod te semper nobis
liberalissimum ostendisti Cum omnia tua mi apptissima sint tu scis desideratius quam affinibus meis
attribuisti
Dorumb das mir dy deyne gunstigk seyn byn ich dyr en yn vorbund
Cum omnibus tuis studiis me liberalissime complecti sis nil est tam quod eo tu cor tu
causa tua causa debeam Cum omnibus tuis maximis officiis me sic prosecuti sis illud
sedulo excogitare deo ne tam amplissime liberalitatis immemor esse debeam
Cum ab tui se totis michi semper patefecerint illud michi curn vesse videtis ut
paribus officiis contendeam
Vnß gesworen frutschafft wil das all dinck czwyschin vns ge
meyne seyn Amicicia nostra que simulis officiis ab utroque culta est hoc
demeretur ut omnia nostra inter nos communia esse debeant
Vera benivolentie coniunctio quam inter utrosque sancitissime comprimat hoc mutuo assequi
posse videtur ut rebus nostris utrique communiter utatur
Colligatio nostre societatis que mavius mediis nostris suscipit presto iure mutuo
depostulat ut nil inter nos deneri possit
Dein guttir wil gem ist mir geneme dorumme beger ich das her
ewig blibit Cum enim memoria amatissime gratia me volutatis ita in gratissima
est ut maxime desiderem eam perpetuo conserves
Commemoratio tua gratia me volutatis ita in acceptissima ut cupiam eam semper tue
conservari Dispositio tue gratia me benivolentie ita in iocundissima est ut nichil
magis gestiam quam ita ut facis me semper diligas
Dein tugunt vnd vnßir libe macht das ich alle ding durch
deinen willen thun
Summus enim tuarum virtutum splendor et perpetuum meum de me amoris conductum
indicium facit ut omnia pro te perficere debeam
Insignis enim tue probitatis excellentia et incredibilis gratia te meus amor efficit ut omnia
prius quam mordeas tocior sustineam
Maxima tuorum studiorum existimatio et perpetua mea benivolentie coniunctio facit ut
me tibi atque in rebus patefaciam
Er hot mir czu wissen gethon das du mein nicht vorgessen host
Tuorum in significat ut putem te non immemorem esse mei
Tuorum ita meam cepit ut existimare possim te nequaquam oblitum esse mei
Ex tuorum tuis accepi quod me tibi memoria tenebas
Deine vornunfft macht das ich dich lip habe
Eminencia ingenii tui facit ut te michi carissimum habeam
Acurata tui sapientia consilii facit ut te in perpetuum diligam
Perspicacitas tue prudentie facit ut habeam te in optatis
Dein grosser fleyß zucht mich in deine zyn
Acurata tue prudentie summa me meam quoque volutatem adducit
Gravitas tue sapientie deliberatio facit ut in deliberando consilio tibi obtemperare
Subtilis tue deliberationis consultatio in tuam me sententiam adducat
Dein vortreffende tugunt wellen das ich dir noch volge
Ubertas atque copia tuarum virtutum quibus te celeberrime conspiciam video me plurimum
ad hortari ut te velim imitari
Effortiue me quod optimis bonis plurimum adaucte sint atque conservate me ad-

monet ut perpetuo tibi astrictus esse debeam
effectus quos ego ex tuis virtutibus capio quam vehementer mihi persuadent ut arbitrio tuo me
subcedere debeam
So sal mit seiner weisheit alle ding lange vorsicht so ist gut
das man yn in dem gemeinen nutz zu regieren vorsetz
Cum marcus cicero sit ita prudentissimus ut longe in posterum prospiciat sciendum est eum
reipublice debere bene consulere
Cum tu singulari tua prudencia omnia longe prospicias tuum est officium communi saluti
optime providere / Cum plantus pro prospicatissimo eius ingenii acumine tam diu specula
futura prospiciat optimum esse iudico ut eum reipublice gubernatorem preficiamus / Cum
lentulus communi saluti possit plus providere quam ceteri nemini ipse esset administracionem preferendus
Sich was ich von dir halde
Vide quantum tibi tribuam / vide quanto opere te existimem / vide quanti te faciam
Ich hald in rechten von dir vormeiniclich
Semper te consiliis capiendis virum summa prudencia preditum existimavi
Semper te in consiliis administrandis optima fide ac religione insignitum indicavi
Semper te in omni vita vivende racione singularem prudenciam operatum esse cognovi
Ich habe von deiner weisheit vil gehaldin
Gravissimum ego semper iudicium de tua sapiencia feci / Maximam enim ego semper existimacionem
de virtutibus tuis concepi / Optimam ego semper opinionem de tua virtute suscepi
Nu wol mir dein rat nicht vnbekant ist dach irkene ich en alle tage
Et si consilium tuum in michi sint ignota tamen id magis perspicio cottidie / esse video
Quamquam prudenciam tuam singularem semper fuisse cognoverim tamen eam cottidie admiracione
tamen et si sapienciam in se clarissime explicatam habuerim modo tamen eam constare amplius experior
Erst sich ich das du vorstehest
Nunc demum intelligo sapere / Nunc tandem video te intelligere
Nunc postremo constat michi te virum magna sapiencia preditum
Dein messikeyt macht das ich wil meiner reichte regirer sey
Natura tua temperans et modesta facit ut te consiliorum meorum moderatorem me
esse velim / Animus enim tuus simplex et excelsus me adhortatur ut te me
voluntatis et sentenciarum socium in eligere debeam // Familiaritas enim tua omnium honorum
virtutum cantissima me vehementer adducit ut meorum omnium accionum te in comitem
adiungere debeam / Consilio tua que tamen ubi tamen esse in constissima est me admonet
ut omnes gestus vite mee tibi gubernandas deferam
Ich sich kennis vat dem vortreffin
Non enim video antequam consilium tuo anteponi debere / Non satis intelligo cuiuspiam prudenciam
tua esse superiorem / Non possum indicare ullius sapienciam esse tue prudencie preponendam
Dem togunde begern mer frolockes wann vormanigk
Insignes enim virtutes tue congratulacionem magis quam hortacionem desiderant
Eximia clarissimarum tuarum virtutum amplitudo summis potius laudibus videtur
celebrari videre quam incitacionem desiderare / Excellens tuarum virtutum prestancia magis
exigit ut clarissima omnium voce extollatur quam ad maiorem accessione inflametur
Vondem togend wegen beger ich dein in vns geselleschaft
Cum summis virtutibus preditum esse video cupio maxime ut nostre reipublice gubernator
consistens presis / Cum magnitudine virtute te preditum esse conspicio vehementer
desidero ut nostre [illegible] moderator fias / Cum te virum amplissima virtute preditum
esse cognosco exoptoque summopere ubique nostris te racionibus adiungere

Cum te hominem virtutibus anteditum esse constat libentissime vellem tue familiaritatis participes fieri

Indeme er vornuft hat ydermā lust

prestens ingenium tuum omnes plurimum delectare videntur / Mirifica tui ingenij conspiratia maxima apud ad laudē adepta est / Comprobatum cum consilium tuum summa apud cunctos tuos gratiam comparauit / Comoda atque inofficiosa tue uite institucio incredibilem apud homines nostros expectationem excitat

Ere dy ausz kunst gewonnē wyt sal dich zcu studirn reyszin

honor cum qui ex scientijs celeberrimis comparatur te plurimum ad hortari debet ut ea maxime complectaris // laus equidem immediatos ex cognicionis artium disciplinis amplissime solet exornare te debet te vehementer incitare ut illas diebus noctibusque consequi velis // Dignitatem quam solent studia sciencie hominibus afferre maximum debet tibi esse incitamentum ut diligentissimam ipsis studijs operam adhibeas / Splendor omnium probitatis qui solet ex virtutibus elucere te plurimum debet incitare ut eas velud virtutes ex diligencia excolere // Gloria quidem amplitudinis ex qua homines propter scientias diuinis laudibus celebrantur vehementer adducere debet ut virtutum disciplinis totum te vel accomodare Preterea virtutes quibus homines illustrati ceteris solent hominibus excellenciores haberi te summopere compellere debet ut claussis virtutibus te totum componas

So vorsthee das du dy tugunt lip host dorumme heysze ich billich

tugunthlich Cum intellexi virtutes te plurimum adamare ideo te maxime attibuo Cum accepi ornamenta virtutum summopere tibi semper placuisse non minima te magnifico / Cum animaduerterem te studiosis disciplinis te plurimum excoluisse multo ut virum primarium existimo / Cum in semper consistit recte vivendi racio te semper exigisse non sum erga te ceteris animum pauca / Cum in exploratum habuerim virtutes summopere apud te semper extitisse in summis te laudibus efferre non desino

Cum adulutaris expandas fragrantissimum te semper prorsus ideo summa te obseruaria colo // Cum semper claussime conspexerim te artibus efficacissimum disciplinis atque extractoribus liberum ad ipsos hesisse non in multo adducor sed tibi magis quam ceteris me adherere constitutum

Dem tugunt machen das

Magnitudo virtutum quibus te optime exornatum video facit ut

Multitudo disciplinarum quibus te praeditum esse cerno me vehementer adducit ut

Amplitudo tue dignitatis qua te egregie nobilitari me plurimum adhortatur ut

Ius optimi viri inter nos amoris multo me impellit ut

Altitudo ingenij tui quo te pulcerrime insignitum esse constat me ipso michi suadere videtur ut / Ratio mee amantissime familiaritatis qua nos semper coniunctissimos retinuit optima satis causa est ut / Splendor tue rectissime vite qua te illustratum reddidisti me feliciter admonet ut

Ich behalt so vil von dme rat das ich vō deme gebot nicht wiech

Admonicio tua ita michi prudens esse videtur ex ea familiaritatem impellere posset ut id sequar quod tu optimum putas dare faciar

Tantum cum tibi attribuo quod tuis admonicionibus me facilius accomo

Consilium cum tuum quatrifatis ut a preceptis tuis non discedo // constat esse debeas

Dem duldikeit erzcenget wy eins starckin gemutis du seyst

Paciencia cum tua satis apte declarat videtur quam fortem geras animum

Excellencia animi tui te magnanimum esse declarat

Utilitas conuenientie tue nobis persuadere videtur continuum in artibus gaudijs religionibus //

Is das meszikeit czu lobin ist zo weys ich keinen meszigern wen N.
Si temperancia laus est attribuenda modestissimum profecto eathlaue iudicari possum
Si virtus est a ... modestiam ... et moderacionem maxime equidem eathloni singu-
laritas quedam attribuenda
Si angelicandis ... castitas et abstinencia desideranda ... eathloni qui
... et parsimonia coporis est ingratus gendas ...
Der gerechtikeit dy du gein ydman gebrauchst macht das ich
dir getraw
Justicia qua se aput omnes vsus es facit ut apte dete sperare possum
Benignitas qua omnes conpleti solitus es maxime spem te facile prebz omnibus
Veritas quam sic percolussti in suadz ut fidem tibi integrrima existimem
Liberalitas eius tua aput te ... omnes facit
Dem loblich libin macht das ich ein gerechtin man halt
Honestabilis atz eius laudabilis vite tue gubernacio facit ut virum te bonum et
iustum existimem esse
Ipsa quidem et officiosa tue gubernacionis institucio facit ut te virum virum simpliter
et aptum arbitrari possum Integra atz optima viuendi racio facit ut hominem te
virum sincerum equum et innocentem iudicare valeam
Ich worsihee wol dn bist nicht allein inder kust geleret sunder
auch in andirn vn auch guttin sytin
Non me qui ... studia colis sed et celebis arbitrar accomis virtutes ... notos
Non solum qui ... bonorum ... disciplinas prosecutus sed eciam ... ac vidibus
probabilem eathlonis vitam cognitam esse existimo
Non modo qui virtutes imitaris sed eciam ... qui actus viuendi ... adhorrent
officiosa subiecti studiorum celebritate audita esse credo
Vns wirt alle tage ... dinch gesagit von deim togint
Multi ad nos deferunt cottidie mirabilia tuos ... in omni genere virtutes
Nunciantur cottidie nos summa esse tuam virtutum amplitudinem
Assiduus enim sermo aput nos extitur summe tuam in omni genere officij virtutem prestanciam
Ich kan mit nicht vorwundirn dein togint
Mirari equidem facile nequeo quid tuis virtutibus esse datum. Nam enim cesso quid sit
quod virtutes tue diuine quam humane iudicantur Multociens enim te de miratus sum
tempus hominem corpore celo delapsum homines te virum diuinum quod virtute prestare autumant
N. grosz togent würtriff alle selikeyt
Est enim accomis virtus omni victoria feliciar prestantissime equidem virtutes eathlonis
omni triumphos superare videntur Excellens quam virorum aptitudo cum fortunis prestantior
facile iudicatur Summa maiorum virtutum elegancia omni felicitatem excellit
Alle deine reth sinth wol weyshent
Omnia tua consilia mire videntur plena prudencie Omnes enim tue deliberaciones
summa sapiencia referte videntur Omnia tua instituta constat industria et ... apta
Ich habe lust in allin deine dingin sunder in dem rein vn weysheit
Omnia me tua delectant sed maxime tua summa fides humanitas prudencie consilium
liberalitas Omnes enim tue vite racio ... placent maxime sed potissime sanctitas
studium religio benignitas
Omnia tua in consilio sunt prestita cum magnitudo reliquitas ordo modestia

Ich habe keynen weysern erkant wenn W.
Prudenciore ad hunc neminem me cuiusquam cognovi
Acuratior ad hunc nemo in rep. est h[ic] sur marcu catho
Callidiore consilio preditum nemine expertus sum suspiciens
Es was nit so grosz duchtim aber wundim das du mit togint
er erbert hast / Non fuit tanti cataginis vince quanti hoc est quod nuper tuo
consilio gesseris / Non tanti fuit officii tenerius superat quanti hoc ee constat quod nostra tua sapiencia
W. ist der nicht gar vornunfftig // consecutus es
Tuo ea est adolescens virtute date consecutus quam in longo studio solet homines [illegible]
Tuo etate tenera ceteros ingenio superavit
Tuo a teneris iam annis aliis industria fuit prestancior
Man hoft zere off W. weysheit
Ciceronis eloquencia apud latinos magno terrarum spectanta est / Magna est apud omnes ciceronis
virtutum expectacio / Amplissima est de ciceronis virtutibus existimacio
Du host von deme lob grosze ere
Maxima es confama laudem consecutus / Summa es ex hac opinione existimacionem
adeptus / Amplissima presto ex constanti hominum celebracione et tuum virtutum laus attributa
Tua quod nobis existimacio ex hominum quendacione apud plenos celebrimus [illegible]
O begerlich ist deyn lop
O iocundissima de rebus nuper a te gestis / O optatissima rumorum de fama tua salutis
O desideratissima fama de tuas virtutum existimacione
O acceptissimas litteras de (?) [illegible] tui adnobis reditum
Du hast nichts worders wenne deyn togint
Nichil miris omnibus quam orbis est tua virtus
Nichil optacius quam est universe civitati tua pruden[cia]
Nichil est acceptabilius quam est reipub. tua diligen[cia]
Nichil umquam oportunius quam est toti populo tua pruden[cia]
Nichil post hominum memoria iocundius accidit cordi cum sapientissimum consilium tuum
Dein gut lop ist mir zere froelich
Ego celebracionem tuas virtutum plurimum gaudeo
Predicacio tue probitatis magna me leticia afficit
Ego quendacioni tue existimacionis maximopere letor // aller sunden
Was man gutis von dir hat gesagt hat sich ein der worheyt
Que omnes de tua probitate existimavit id ego reipsa clarissime constare conspicio
Quam de te homines celebritatem predicat ea ego amplissima expertus sum
Quas ad te virtutes celebrat ego divinas esse exploravi
Ich weisz wol wy ich dich halt
Sed in consciencia ipse quanti te facio / Non enim sum nescius quantum in [illegible]
Ego enim recte sencio quanti te ponderem // nest
Ich frew mich das du vil eren vo dem meystschafft gewyn //
Gaudeo plurimum maxime congratulor tuo de te ad laude esse
Letor maxime amplissimam te verum gestarum gloriam e tuo magistratu deportasse
Gaude maximopere summa te virtutibus tuis nostris existimacionem fuisse consecuta
Letor enim vehementissime magnum te ex officiis tuis fructum cepisse
Ich habe vil frewde von dem meystschaft
Congratulor tuo magnam capio voluptatem

Accessio tui magratus sum̄a m̄ affert oblectacōz
Successus honorꝫ tuorꝫ magnā m̄ cottidie accidit voluptati
Amplificacio tue dignitatis ē michi plurimū iocundissima

Ich frolock von deinem gelucke

Gratulor fortune tue / gratulor felicitati tue / Gratulor magnitudini aīi tui
Gratulor felicitati tue / virtus ani tua me cogit ut tibi plurimū congratuler
Virtutibꝫ aīi tuis adducor ut me toto tibi gratulari debere

Das gemuth das du gein mir hast ist mir geneme

Declaracio aīi tui quā erga me habere dicis ē m̄ mirabil[illegible] m̄ m̄ aptatissio
Comunicio tue optime erga me voluntatis magnā m̄ suauitatē affert
Ex me me [illegible] michi vehement ē gratissim

Familiaritatis affinitas qua mecum officiosissime [illegible] magnā m̄ voluptatem accidit

Ich wil nicht das dein gelucke kein liber zey dann mir

Nemini cedā ut tua prosperitas sint iocundior quā michi / Nulli quidē assencior
tuas quoditatis vos euenire cariores cum michi / Nulla quidē racōn tollearem
tibi tue honorꝫ accessiones aurꝫ gratiores contingere possent quā michi

Ich west dann das dir tugent kunth wan schreib ich dir vil

Nisi scripm virtutes tibi notas esse arbitrar de hijs multa tibi narrare do von
Nisi m̄ exploratum essꝫ te optime cognoscere quibꝫ sit plantꝫ virtutibꝫ exornatus
de hoc pluribꝫ tecū agerem
Se tatheor virtutes tibi ignotas existiarem d' ipsis certiorē te redderem

Ich frew mich das du mein dinst vorgut hast

Gaudeo plurimū mea tibi officia accidisse gratissima / Ketor maxime quod que parte
facio accepta sunt / Est m̄ iocundissimū quod parte gessi tibi videri probabilia
Magna afficiar voluptate unū nota erga te apam placuisse

Mir ist nichts liber dann dein wil gein mir

Nichil est m̄ amabilius tua erga me voluntate / Nichil ē m̄ gratius in me tuo
officio / Nichil est michi acceptabilius tua an me diligen
Nichil est michi magis in optatis quā tuorꝫ beneficiorꝫ [illegible]

Ich mochte nicht dann dein wol mugen horen

Acceptatissimū nuncium accepi cum te recte agentem intellexi
Optacius nil michi accidere potuisset hijs in deflorente statu tuo certior factus sum
Nobis m̄ iocundior significari non potuissꝫ quod ex de bono statu tuo ē m̄ nunciatum

Ich von tage fleissig bin in deine sachin

Scito maiorē michi indies esse curē dignitatē tuā / Tibi velim persuaderis res
tuas in dies indies cariores / Licet tibi velim me pro rebus tuis cottidie fieri
diligenciorē / h' tibi velim statuas ōia tua m̄ indies accidere iocundissima

Das deine freyheyt lantpar ist ist noch wund obyd'ma dein
gute begert Ex m̄ liberalitas tua orbi planissima est non est mireris si ab
meorꝫ negocijs benignitatem tuā expectunt / Cum tua benignitas nemini unquam
defuit michi ē ideo quod mireris si quāplurimi meorꝫ consiliis te sibi assistant
Cū tua aput ad officiosas beneficencia nota ē ideo te moveat ad miracꝫ si multi
tibi quemdoc / Cū te ob liberalissimum cognoscant non est quod admiracionem teneant ad
miracōnē si ab tuum officium cognouerant

Ich frew mich das du deine ere gereth hast

Letor plurimum famam te inoolume conseruasse
Non parum afficior leticia tuam nostram existimacionem te integram defendisse
Non dici possit quantum gaudeam honorem tuum illesum remansisse
Ich frew mich das du gesunt komen bist
Gaudeo maximopere ad nos recte valentem recepisse plurimum ut deo letor te ad nos hospitem contulisse / Est enim in magne voluptati te ad nos toto reddisse
Ich begere von sache wegin bey dir czu sein
Tum optare ex multis ex causis vna esse possemus / Desiderare vehementissime ut cum pluribus de rebus pariter vnam esse possemus / Ex vellem ex magnis ac multis rebus accessionibus adiutus essem vnum continentibus simul contra quantitatem valeremus
Het ich aller wunsch gewalt doch begert ich keins rothis deme deinis Si mihi facultas optabilis data esset habens optandi eligendi tu in primis mihi esses in meis consiliis eligendus
Si te arbitratu meo possidere possem nunquam a tuis consiliis discreparem
Si ex sententia mea te frui valerem tu esses mei et meorum consiliorum moderator
Si ex uota data in esset tui possidendi facultas tibi mea consilia regenda et gubernandi committerem
Ich habe grossin notz von deine roth
Maxima afficiar iocunditate ex familiaritate tua / Non mediocri afficior voluptate ex tua affinitate / Non parum afficior vtilitate ex consilio tuo
Wen ich dich hore redin zo beduchet mich ich hore dich
Cum actione loquentem audio te audire videar / Cum racionem tuam ad me venientem video te videre existimo / Quociens fabricius tuas in literas obsignat tempus tecum sermone me habere videar
Es ich ist nicht awssprechlich wy ey gross ich byn gunstig des gemeyne nutz
Non possum dicere quantum rei publice salutem desiderem
Non possum verbis capere quantum rem publicam faueam
Non possum oracione declarare quanta amoris caritate rem publicam complectar
Non possum aliquo modo exprimi quantum rem publicam carissimam semper habuerim / Non possum aliqua significacione describi quantum vere communis salutem proximus amicum defensor extiterim
Ich frew mich des gluckes der guttin
Ego salute bonorum maximopere letor / Ego officiosorum hominum incolumitatis sum vehementissime cupidus / Ego iustorum felicitatis sedulo sum curiosus
Ich mochte nicht ausgesprechin werdin was ich deme nutz gonne / Mochte in deiner sache nicht fleyssiger sein gewest
Cicero diligencior tuis laudibus esse non potuit quam fuit
Catho grauioris dignitate tue quam extitit similior esse non potuisset
Milo constancior tue cause non esse valuisset quam fuit
Lentulus amicior tuis rationibus esse non potuisset quam extitit
Deme wirdikeit mach das man merkunge off dich hoth
Tua dignitas facit et animaduertant quicquid facias
Clarissima tua auctoritas compellere efficit ut quecumque agas vehementer denotent
Tuarum virtutum splendor homines commouet ut quecumque facias pendant pendentur
Was vor semen magk werdin wirt zo nicht geheyseth
Cicero in his que prouideri possunt non fallentur non decipientur
Sulpicius in rebus illis que humano ingenio euitari possunt non decipientur
Catho in his que aliquo consilio repelli possunt non capientur
Marcellus in his negociis que in mensa hominum euenire solent non potest defraudari

Ich gedencke teglich an deine sache
Dignitas cum tua scedule est michi curę / honor equidem tuo pectore michi cunctis considerationibus / Negocia cum tua solicitudine michi infixa sit memoria
Wo ich mich hin wende finde ich dem libe fuss stappin
Quo ego me verto tuis amoris vestigia cerno / Quanto magis meum animadverto tale tuam erga me benivolenciam ad me esse video / Quo magis meum excogito circa tuam erga me amoris quottidie magis indices augeri sencio
Ich habe lust in dem guttin lebin
Bonorum vita me semper plurimum delectavit
Cives in de sua republica vere senectutes semper a me adamati fuerunt
Qui officiose vivendi constitucionem imitatur summa a me amore complectitur
Alle meine hoffenunge ist an dir
Omnis mea spes in te posita est / Dato spem meam totam in te esse solam / Jure pectore summopere confido In nullo alio quam in te spem habere volui / Omnem cum spem meam in te fixi
Ich hette denne deine traw bewert dorste ich dir meyne redde nicht irzelin
Nisi fides tua probata michi esset non auderem tibi consilia mea declarare
Nisi tua in benivolencia esset explorata nequaquam confidenciam meam tibi constitucionem aperire
Nisi tue vite vel operis in cognita esset non auderem mea tibi secreta committere
Hetth ich nicht zo vil getrawen zu d' ich het in wort vo dem sache geschrebin
Si de tua erga me voluntate dubitarem pluribus verbis ad te scripsissem ut rationibus meis insinuaretur / Nisi veritatem ad te fidem michi tenerem pluribus tecum agerem ut cause mee fautor deberes / Si de nostra amoris quidquam suspicarer in longiori quidem racione a te concedentem ut te michi accomodares
Ich hoffe deiner weysheyt zu habin wes ich beger
Spero cum prudencia tua fretus quod concepto consequi posse / Confido cum tua sapiencia intercedente quod cupio faciliter obtinere / Michi cum optime persuadeo opera consilii tui adiuvandi quod desidero posse faciliter impetrare
Ich wolt als senlig sein als ich vordinet habe
Vellem ut meritis sim ita felix eram
Optarem cum vite statum obtinere quam mea demerita postularent
Utinam causa in statu quo dictaret que vite mee congruit
Er ist wol vordinet umb den gemeine noth
Cicero est de quorum salute plurimum bene meritus / Cicero est de republica optime meritus / Ciceronem semper recte de republica sentire
Mein natura zcewth mich zu frewdin
Mea vero natura trahit me ad pacem / Mea autem consuetudo me ducit ad studium bonarum arcium / Mea autem voluntas me trahit ad libertatem
Ich habe mich noch geschemet wen ich etzwas von dir begern wolde Verecunde adhuc cum aliquid a te vellem facere quod pectore tua grata me benivolenciam liceret / pudor quidem subrusticus sepe deterruit cum aliquid a te gerere vellem / pudor subrusticus me erga te sive cum operam tuam expetere vellem
Ich habe lip dy schemde ad' liber dy frewet zu redin
Amo verecundiam sed potius libertatem loquendi

Cara cui est multa modestia sed in carior est immedi[?] ...
... pudoris sed libentius desiderio agendi ...

E ist alle wege danckpar gewest

Valuit semper ...
Valuit vir semper ...
videri possit / valuit solet ...
valuit ... gratiam referre

Ich hore vil welde got das isch wor wern

Multa audio cottidie que cupio esse vera / Multa cottidie michi nunciantur que
utinam vera sint / Magna cottidie ad nos deferuntur que ita ut dicuntur esse cupio

In alle meyne smertzin frew ich mich das ich nicht obels geton habe In maxima ... hac utor consolacione quod ... carent
In maximo dolore ... solacio ...
In summis molestiis hac fruor recreacione ...

Vmb den frede steet is als du begerst

De pace est ita ut optasti / De studiis ... ita esse constat ut maxime cupis
De statu reipublice ita ... videbis ut desideras / De ingratu ... ita
est ut volumus / ... ita est ut speras / De salute ... ita est ut singulas

Dem briff habe ich gelesin dy gleichin sich deyn bosheyth vntrawet vnd logen

Litteras tuas vidi similimas tue ... perfidias ...
Tuas ... litteras ... papilis plenas discordie ... supplicie ...
Tuam legi epistolam delirantem ... molestia ... facinosa

Dy habe deyne vnstete briffe wol entphangin

Epistola tua ... litteris michi ... litere tue inconstanti ... in
... sunt / Tuas recepi litteras ... Epistolam tuam fluctuantibus litteris ... legi

Nicht lange abir hafftiklich hot vns dein arg wan gepeinigt

Non diu sed acriter tue nos suspiciones torserunt
Non longe quidem sed ... nos ... bellorum ...
Non longo tempore sed ... malorum calamitate oppressi sumus ...

Ist ometchtig von den bemen wordin

Examinatus est ... litteras ... valde ... mandato senatus
patefactus est ... adventu ...
percussus est misere ... actionis

Ich wil meine briffe nicht befelin

Non ausus fuit litteras meas ... / Non michi visum est sedulo ... litteras
assignare / Non existimavi litteras ... assignare

Schemest du dich nicht zo ich dir zo vil schreibe das du mir nicht weder schreibist

Non ... te subpudet ... ego litteras ... recepis michil ...
... / ... nec verecundia ... litteras a me ...
michi quicquid respondere

Ita ne pudore ... michil ... ad me litteras ...

Der guttin stat ist vnd gedrucket mit der bosheyt der bosen

Scelere malorum oppressa est bonorum ...
Iniquitate ... status bonorum ...
Improbitate ... afflicta est bonorum ... cursus

Ich meine du vorstehest dy posheyt vnsir frundt
Felicitatis inimicorum nostrorum tibi notam esse arbitror / Improbitatem aduersariorum credo
te diu cognouisse / Quanta sit nostrorum emulorum inimicitias te iuuene fuge epistolo
Non eam te puto quanta sit impiorum malignitas
Wundert dichs nicht das ich mit N. czorne
Noli mirari si aperte acriter succensere / Nulla admoneris admiratione si impius
inuadestans / Non enim est qui nisi is mirabundo indignari
Got wirt N. dem boszen menschen obelthun
Deus populo male faciat homini cum nequissimo / Deus animata malevolat
homini scelestissimo / Deus sabiumque perdat hominem nequissimum iniquissimum
Dy bosheyt der boszen vortruckin ist czustudin dy guttin
Malorum improbitatem aliquam accidi vtile est ipsidorum iniustitiam epimi sepe non nocia
Inuidorum detractionem pari vite studere licitum est
Fraudulentis in medio inimicis eandem vicissitudine retribue necessitas postulat
Ich gebe keyne sache mich zcu neydin
Quod homines in me derant causa non habeant / Ex quo in dictis deat causa
non certa vel oblata est / Ex me homines inimicis persequantur id effectu sic causa facere
Boze lewte reddin vns obil
videntur
homines mundi non cessant cottidie meam conscientiam lacerare
homines maliuolencia suffusi assidue nobis detrahere student
homines iniqua maledicta exerant nunquam rete puniendi vacat inimicis machinantur
Dy bosheyt der menschin macht das etliche swerlich off
genomen werdin
Perfidia hominum facit ut non vita diuina aut delicta sint percepta
Inuidia hominum facit ut multa secus ac ab hominibus facta sunt accipiantur
maliuolencia hominum facit ut plerumque obscurius quam a te acta sunt interpretentur
Ich schemet mich meyner vnstetikeyt hingen si nicht
auss andern sunden
Dolorem in constancia mearum vere nisi ceteriorum peccato pondet / Excruciat ea quod ele-
gisti me frustra te scripsisse nisi iam omnis hic factum esset / pudet me
in constancia mearum leuitatem hic non ex aliena leuitate pondeat / Non possem
prestitisse fidem quam de me tibi dedi frustratam esse non fortuna culpa sustineret
Ich entpit dir nicht den noth rede
Ita ne propter detractiones ullas amore tibi deseruitur / Ita ne per maledicta
de actibus meis tibi denunciatur / Ita ne per malos consiliatores tibi
afficiar / Ita ne propter res mendaces de me tibi referuntur
Dy romer worin nero nij zo vind alzo w dem N. sein
Nullum nero tanto odio sunt Romanis quanto nobis est erectus
Nullum dionisio tam sunt siracusanis quanto nobis est caluinus
Nullum fretis allos tam sunt corporis parentibus quanto nobis fretus
Ich hore vel dy ich beger gelogen zcu seyn
Multa audio cottidie quod cupio esse falsa / Vana indicia intelligo que vtinam in
aria essent / Magna indicia egere audio que vana esse cupio
Non possum abdicare quin cottidie vana perperam facta esse eius liber composito
Mich hot vngewitter gehindert das ich nicht kom zcu dir
komen Maxima aeris perturbacio adhuc prohibuit ne adire accederem

Turbet et venti in eo sunt ne tabellarios [illegible] mittere potuerim
Aegritudo vehemens adhuc usque hodie me tenuit ne [illegible] agere [illegible]
Ich sach nie kein ungelucklichern menschen denne du ist
Incerpacionem presto marco strava impono neminem esse in[illegible]
Restio quibus traducio ignavior reperiri possit
Infamior tecum hominibus michi videtur lampertus
Dem ungeluckte bekommeth mith sere
Incredibilis sum adversa valitudine sollicitudine constrictus affectus
Sollicitat me vehementer tua adversa valitudo
Excruciat me nimium tuas infortunatas calamitates
Es wer zu lang von anfanck di sache zu erzelin
A principio enim totius cause usque in fine langanimis esset narratio
Ab inicio quidem totius negotii usque ad extrema plixamus esset dicendi
Ab exordio enim totius accessionis usque ad calcem diffusas nimis esset [illegible] cunandi vero

De narratione Secundum capitulum

Cum nunc metas preceptum apte et quod nobis addicendi moveat explicare voluimus ad illud diligenter absinare debemus ut narratio a nobis habita ydonea et commoda constet Sed ipsa narratio debet breviter explicari ut ab auditoribus faciliter comprehendatur Convenit ut eciam lucide aperiatur ut ab auditoribus clarissime intelligatur Oportet preterea quod rei similiter declaretur ut ipsa possit fidem auditoribus probabilem constare De quibus narracionibus aliqua preter tolli denotam Que fortasse si nimis pauce videbuntur hac presto non exponsare debet quod unusquisque eui accipiunt narrare narrare contigat satis clarissime intelligat quid sit illud et quomodo se constit quod planum facere voluit Ad tu vere novit facul eet [illegible] de fati gare ad ipsum diluvide eundae et in medium aptissime demonstrare

In Johanne sint dy tugint
In Johanne sunt virtutes Iustus sterilis et [illegible] In Ciceronem potius eum [illegible] industria consilium sapiencium humanitatem liberalitatem modestiam
In Cicerone eum esse constat bonitatem integritatem pietatem fidem castitatem

Er hot dy untogint an ym
In Claudio eum erat videmus secordiam temeritatem confusionem in constancia prostracionem
In Johanne eum esse constat superbiam iniquitatem crudelitatem audaciam
In Nicolao eum erat [illegible] simul deceptores calumnias violenciam

Ich begere liber h. das du togint lernest
Optacionem maxime in Nicolao plurimis ut veris artium disciplinis operam operam adhibere
Primum quod ipse scienciarum virtutes hominum ingenium magne conveniunt
Hec primum sequitur quod oportunissime sint in orbis homini rebus suis secundis sunt adversis excepta

Anima hominibus data ipsis scienciarum virtutibus prestantius Deinde michi est ab ipso deo
Et id adiungo quod neque oppida neque civitates neque provincie aut denique ulle naciones absque scienciarum preceptis gubernari possent
Neque hic tacebo quod nisi bonarum artium doctrine apud humanum genus colentes presto homines / Postremo quod apud est ipse eum scienciarum facultates [illegible] tamen amplissimam comoditatem oportunitatem secum afferunt
Das hot mir gevelt do ist am meystin hoffenunge zu hoth
Illud erat deficiebat quod preciosum michi presidium fore sperabam
Hiis eram orbatus tacebo quibus me potissime sustinebam sustentabam
Hiis erat eram privatus que inter me racionibus maxime conducebant
Erat preterea illius amicus orbatus qui michi fave solebant
Do uff ich hoffte das was nicht

... in m spem ... ...
... ... mich fortune ... ...

Mich bedunket das mā vmeselit thu Johann
Michi ... videtur detractum esse ... videtur michi semper ... ...
sine causa ... ... / Constat ... ...

Sy czerhin mich des
... michi vicio dant ... ... / ... ... / In hac me ...
se disputat hoc a me dictum ...

Mein gelucke hot gar leichte neyder vn fiendin
... mea fortuna facile abstractatos in venie
... ... quo ... ...
... ... quo pacto ... vita ... ...

Ab ymant wer d' mir schadin wolde
Si quis forte ... ... vellet / Si quis ... ... obesse studet
Si quis intelliget qui michi detrahere ...
Si cum ... ... esse ...

Dy boszin lobin keine gutheit
... invidia impediti ... ... / perfidi ... ...
est non laudant / ... ... est ... ...

Ich sagete nicht das das du ymus sagest
... ... / ... ...
Meminisse volo ... ... / ... ...
... ... commemoraturus quod ... ...
... ... explicaturus que ... ...

Ich hoffe das vndwegin dorinne das mir d' allezeit wed' ist gewest
Mitto ... ... michi semper fuit adversa / preterea ... michi ... absunt
... ... semper ... / Non dico ... ...
... me in iniuriis ... / ... ... mee vehement' detraxerit

Mit zo vil vngerechtikeyth an gesachin
hac accepta ... ... iniuria / ... ...
... ... affectus
... ... / ... tam violentis leso-
nibus inflammatus / ... ...

Z' ist gar vnstete in seynem sachin
... ... ad singulos ... ...
... ... ad ... ... deliberandi ... ...
... ad que ... agendi ... ...

Ich gedencke deyner torheyth do du bosheyt vor togint lobist
Memini ... ... videbar ... vicia ... quam virtutes ...
Recordar ... vacillabas ... inceptas voluptates ... ...
... memoria ... delirare ... ...

Du sisch der menschin freyhet sere abe gedorth
Vides ... ... liberalitatem
Non te fugit ... ...

Non enim explorata esse habeo hominum civitate esse vehementer existimatis.

Et was mir gar leith

Erat enim hec michi dolenda Erat hec enim m deplorand

Erat equidem h amicicia m plurimum permolesta

Erat profecto hec michi acerb constristand

Tantis enim impedior occupacionibus ut ad te scribendi arbitratu meo facultas nulla detur scribere non possum

Sic adeo dieb nonnullis implicitus ut tamen ex sua litteras m [illegible] greco

Tanto profecto me abierunt occupaciones ut quamadmodum desiderio sepius te visitare no

Accidit michi quod multis evenire solet

Michi enim id contigit m quod veteri hominis sepe mio incidere solent

Soleo equidem m illos fortune casus obire quos ceteri subeunt complurimi

Accidit michi quod multis evenire solet

Scaligerorum conatos rempublicam impetuo surre

Melius vocaverunt boni cum hoc litem intendere

Liberius molitus est respublicam turpiter impedire / Carbo ad m[illegible] est cum rempublicam calumniare / Bella non cessant rempublicam perturbare / Catilina machinatus est quem salutem usurpare / Cesar profectus est rempublicam dissipare

Ciceronem michi narras et illam tpa profecto conta rempublicam m gubernare etiam peclare negocia / Cumulasti michi exemplaris et illa celeberrima prestores studia / Cristum m declaras et illos structos nostri illuminantes

Terencius ita est perfectus ut omni vulgi nomine exprimere effigie

Terencius tam summus est orator ut omnium hominum gesta facillime sciat

Terencius ita mores hominum prodidit ut omni vocis affrangant

Illud vehementer ammirar / Illud soleo plurimum ammirari / Illud maximum me in admiracionem adducit / Illud non parum michi affert admiracionem / Illa dum me tenet admiracio / Ex hoc non parum moveor admiracione / Illud michi pro miro accedit / Ex illo maximum sum in admiracione constitutus / In illa soleo admiracionem incidere

Et summum queris quid de republica senciam / Caput rei scire vis quid sit rei publice status / Effectum petis quid mea de republica voluntas

Spelare vixissem nisi cesar eam nobis perturbasset

Optime nobiscum agebatur in sillatranquillitatem nisi in quomodo vexasset

Efficacior agebamus nisi metridates molestus nobis intulisset

Solebamus ociosa pace perfrui nunc acerrimo bello afficimur

Solebamus libertatem possidere nunc oppressione servitute opprimimur

Solebamus veritatem libere posse dicere nunc cogimur dolere mendacium asserere

Latis tue lecio magna cum tangit lato facta est asserta est
Eciam tue audit amplissima e honore laudacio assecuta
Explicita mass liras sum incredibilia e officiosos cum leticie plausas exortas

Ich begere liber h das du togint lernest

Absque eorum vita animalia bruta agere caruerent
Addo eciam quod ipse virtutes hominem viue inesse existimari putant
Dicitur eciam accidit quod ipse homines mortuo sempiternam laudem existimatorum comparant
Accedit eciam quod hec virtutes homines prestanciores efficiunt et eorum animas reddunt illustriores
Preterea nichil est sciarum gemmarum prestancius Et hec eos addecet quod hi illis adherent
eorum vita florenciorem digere putant / Et illud rursum addendum est quod tranquillis in rebus
maximam auferunt hominibus delectatorem ut oblectatorem / Tristibus vero et calamitosis
tempus spem cunctisque salutem inhibent / postremo quod caput est ipse cum
sciencie facultates hominem tamque amplissimam comoditatis oportunitate secum afferunt
ut eciam si homines etatis res omnes amiserunt ipse tamen insignes bonas disciplinas
virtutes ipsos hominum vita comodissime sustentare putant

Wen ich dich sehe zo beduchket mich ich sehe mich

Cum te video me alterum vide videri Cum te intuear intime in alterum vide
existimo / Cum te contemplor prestos iam priores prestantissimos inspicere videor

Mich beduchketh wenne ich deine briffe lesse ich rede mit dir

Cum tuas literas legeo tecum videor colloqui / literas contemplans tecum
sermonem habere videor / Quociens tuas epistolas contracto tociens te inde habere

**Ich habe anders keynem indem ich schaw wi vnser
alde frintschafft gestalt sey**

Neminem aliquem habeo in quo possem ymaginem antique beniuolencie cognoscere //possim
Alium neminem cognosco in quo presta me cunctorum colligatorum aspicere valeo
Neminem alium super esse video in quo presta illa nostri amoris societatem conspectare //

**Am tage als ich dich irkant liebet ich dich von meinst
doch das du mich nicht wedir libest**

Quo die te cognoui amare te cepi non expectans ante diligi
Cum primum te vidi magnum feci mansu me fate augende beniuolencie
Cum tamen non putacionem ut me amare deberes / Ut primum te audiui in te amando
exorsus nunc te reputans ut mutuo michi amore respondeas

Als balt als ich dich sach libet ich dich

Ego enim quam primum te vidi amorem tuum exarsi
Cunto tempore michi cognitus fuisti eadem inspicere te diligere cepi
Cum primum tecum primum oblocuti sumus in amorem tuum maxime excitatus

**Zcu emer erstin togunt frentschafft mit dir was togunt en zcu
ganck** In mea noua amicicia cum catholicis primus aditus fuit per virtutem
In prima amoris coniunctione cum ego tecum sapiens contraxi amicicie federas per sua in
me officia apta sunt / In prima beniuolencie coniunctione qua in eum arcebamo
agebatur est caput amoris fuit insignis familiaritatis affinitas

Ich habe dich von kintheyt liep gehabpt

Ego usque ab adolescencia te amare cepi / Usque a teneris annis te plurimum dilexi
Usque a pueris nobis te sum magna beniuolencia complexus / Usque ab infancia te
michi amore cunxi / Usque ab incunabulis te carissimum habui

Usque a pueris pueriliter te magnifeci usque ab ente etate tibi libet miserimus
usque a primis temporibus mee etatis de quibus memoriam accepi sunt fuit te benivolen[tia] // [pre]secutus
Is gebort vns beyden
Utrius[que] n[ost]rum magni interest Magni utriusque n[ost]rum interesse puta
hoc utrum[que] n[ost]rum incubit magnopere
hoc equum ad actiones utriusque n[ost]rum vehementissime pertinere video
Sich was ich nw gedenckhe
Vide quod michi sumpsi   Vide quod in [con]suasi
Vide quod michi constitui   Vide quod animadverti
Vide quod michi pecci   Vide quod mecum cogitavi
Ich wil dir sagin was ich hoffe
Quid in sperem tibi dicam Quid in animo tibi declarabo
Quid aute[m] quietem tibi aperiam Quid aut[em] senciam tibi significabo
Quid aut[em] explorati habeo tibi significabo denudabo
Helt das in geheim
Secrete h[abea]t audi tecum habeto Non habeat longius
Das hot vns gemacht vnser altfrewntschafft vnd mildikeit
hoc nimis voluit tu vetus n[ost]ra amicicia bis magitudo
hoc valde fecit tu [pro]ssima benivolencia tu n[ost]ra summa libertas
hoc [pro] plurimi condixit tu n[ost]ra familiaritas quieta tu est n[ost]ra benignitas
Johannes wirt mich gar dinspar habin
Marcellus in omnibus rebus me sibi affixum semper habebit
Johannes me semper sibi amicissimum esse cognoscet
Marcellus eum esse me sibi in omnibus cum actibus obsequentissimum habebit
Das du dich entschuldigest von vinnius nicht schrei
bin magen glawbe ich wol
Ut te excusas per occupaciones no potuisse scribere satis [pro]apud me valet
Accipio accusacionem qua usus est eo quod occupacionibus impeditus scribere no
potuerit Quod dicis te occupatissimum tuis me literis visitare no potuisse
satis excusabiles tua tamen in racio videtur

O glukhe

O rem gloriam o negocium acceptum o occasionem apotunissimum
o casum desideratum o fortunam quandam o condicionem expectata
o racionem aptam o fructum quem [est] deuetum inopinatum

Vnmessigk vernunfft

O virtutem spectatam o industriam perspicacem o consilium sapientissimum
O equitatem benignissimam o constanciam prescientem o modestiam frugalem

O wye vil schoner ding

O multa preclara o plurima florentissima o plurima venusta
o varia magnifica o complurima egregia o innumerabilia condecibilia

O wye vil vnleidlichir ding

O multa intolleabilia o multa abhominanda o multa indigna
O multa quiriosa o multa excebunda o innumerabilia implicia

O armuth

O rem inscitam o incommoditatem maudita / o typa calamitosa
o consilium perditum o vita vituperanda o detrimentum insperata

O vngehorth offart

O superbia maudita / o presidem intollerabilem / o usura dolosa
o cogitatio pestifera o mores barbaros

Ich habe sathe nw das zu thun

Nunc nactus sum occasionem agendi / Nunc sum tractandi facultatem consecutus
Nunc deficiendi oportunitatem sum adeptus

Ich habe das gnomen

Sum hoc consecutus ut videar confecisse hoc in complexus sum hoc qui deinde eo loco perduci

Das ist zu thun

Istud enim est agendum istud enim ornandum est / istud enim est prudens
hoc enim est minime negligendum / hoc nequaquam est pretermittendum

Is geschit mit fleysze

Agitur diligenter labore vehementer curatur studiosissime in vigilia cottidie
Nichil pretermittatur sedule fit

Das ich zu dir kommet schreibe ich dest korzer

Presto actionis ad te est multum ad brevitatem accomodatum
Fac absque verba quam salus inserviat
Fac omni studio publicus nobis faveas

Ich habe gethon was dem gemeine nitz zu gehort

Sunt enim omnes rationes reipublice complexus / Omnia perfeci que ad rempublicam attinet
Sum ore consecutus ut respublica recte gubernetur / Omnia persecutus sum que ad rempublicam attinere videbantur
Nichil ex ad rempublicam pertinet pretermisi / Nullo loco defui respublica optime gubernaretur

Wir dorffin deme rothis

Auctoritate tua nobis opus est / Consilio enim tuo indigemus
Gracia tua nobis est omnino necessaria / Virtus enim tua est nobis plurimum opportuna

Das wirt dir eine groze ere

Hoc magno erit tibi honori / hoc summo erit tibi ornamento hoc erit dignitati
tue plurimum conducibile / hoc dignitati admodum erit expeditius
Hoc tue existimationi maxime futurum est commodum

Du hast ein gut worth

Magna est enim opinio de te / magna est de te commendatio / Magna est memoria
tuarum rerum gestarum / Maxima est de virtutibus tuis existimatio / Summa scito esse
in expectatione nomine tuo atque virtute / Omnia enim illa expectantur a te
que a viro summo ingenio summa que virtute predita expectari solent

Si wartin alle was R tuth

Omnes pendent ab ore actionis / Omnium oculi in actionem coniecti sunt
Omnes enim animadvertunt quid actio faciat

So du mich betest dir zu helffin dunckieth mich billich das sein

Cum meam cogeras ut te iuvarem digna michi res est ut
Cum me rogavis ut honorem tuum defenderem equum esse existimavi ut

Cu apud me extiteris ut me tibi accomodare velim est dixi ut // gestavi ut
Cu a me peciers ut dignitati tue faveam iniquum esse putavi ut
Cu a me attenderis ut causa tua curarem amici mei dignum duxi davi
Cu a me flagitaveris ut affines tuos complecti debeam vomulens meo quievit //

Ein weysz man sal danckpar seyn

Est enim boni ingenii virum se prestare quam gratissimum / Est hominis officiosi beneficiorum se memorem demonstrare Est enim boni hominis parem meliorem gratiam referre / Est hominis grati initus officiis respondere debere

Alzo ostemichs du syt zo danckiet hy mir mit grostin fleysse

Quociens trebonius me videt maximas meis usque officiis in gratias agit
Quociens trebonius sit in ebundia tociens pamplissima tua in se liberalitate in //
Quottidie trebonius in ea est voluntate constitutus ut ex tua ut gratificat
in se beneficencia mecum plurimum congratuletur / Adventus enim ciceronis michi est aptus ad virtutem / Equitas ciceronis ad te me breviorem in scribendo facit / Ciceronis ad te visitacio mea scribendi brevitatem excusabit

Cicero ex cuius virtutibus omnis hic constituta est italia eius virtutibus illustrat
Cicero cuius eloquencia omnes ytalicas provincias adornavit
Cicero cuius honoris arcium disciplinis amplissimum attulit italie splendorem

pompeius eas res gessit que est rem plurimum adauxierunt
pompeius est ea consecutus que urbis statum stabilierunt

Catho est in pollicitis mirifice generis diligencie
Catho in testatis est incredibilem se nobis rebus prestaturum
Catho in hiis confectis se diligentissime rebus in vigilaturum

Das wirt dir eyne grosze holffe

hoc magno erit tibi adiumento hoc amplissimo tibi erit emolimento
hoc tibi plurimum est expeditus hoc est tibi maxime commendabile
hoc est tibi admodum oportunum hoc maxime tibi usui futurum est
hec omnibus tuis tibi conducere videtur

Do ich wedir quam do sandte ich dir dy briffe // visitavi

Cum ex provincia redierim ad has tibi literas misi et eius exingratum invicem ac meas
hac tibi complaz assignanda quasi / Illo ut domum venit applicaverim cum hiis te literis //

Ich hette is ein dem synne ich welde is thun

michi erat in animo velle facere animadvertere velle curare
Excogitaveram agere debere deliberaveram oportere debere

Als balt als mir dem briff wart hub ich an deine sache zu vorsorgin

Ego post tuas literas in debitas causam tuam quam primum curare cepi
Ego postquam tuas recepi literas primum quod ego feci dignitatem tuam defendi
Ego lectis tuis literis statim de racionibus tuis cogitavi

Ich habe dir mit vil wortin gedinth

pluribus verbis tibi gratias dixi Multo sermone cathoni gratulatus sum
longa oracione cathoni gratias egi / Magno quidem beneficio cathoni gratias retuli

Bedenckie da du vor den gemeinen nutz seyst
Fac in republ. omni cura ac cogitacione incubas fac aliquibus virtutibus communi saluti inservias fac omni studio publice rebus faveas
Ich hore Johannem gerne redin
Jocunda michi ero Johannis fuit Johannem libentissime loquentem audivi
Adeo gratissimus michi fuit sermo eius ut neminem audiam libencius
Dem roth duchet mich gut sein dem volget auch das noch
Hoc tuum in iudicium gratissimum dico esse illud sequor ut
Hanc tuam sententiam ego in acceptissimam esse confiteor illud eciam adiungo quod
Hec voluntas ad me probabilis esse videatur hic eciam accidet ut
Ich tete is alles das du deine willin hettest
Omnia feci ut voluntatem tuam optineres Omnia tibi a me petenti libentissime concessi
ut quod velles consequi posses Omnia curavi ut tuo cum satisfacio desiderio
Also sint alle dy von K. gesind sein sy woldin ehe sterbin ehe sy gefangin wordin
Hoc animo sunt omnes de consorcio Johannis esse ut mortem futuri anteponat
Lambertus non decesse ne sunt esse cartagini volunt
Hoc est non composita mentibus ut fide cartagini data aliquibus fictibus at eorum existimet
Johannes ist noch stete in dem syn als her gewest ist
Cicero adhuc in officio est constans Cicero in eadem vita et voluntate qua fuit optime constitutus Cicero eadem sentit que sentire consuevit
Cicero eadem virtutis constanciam observat quam adhuc observat
Es ist wol geerbeit adir wol irgangin
Res bene gesta est Res cum bene se habet Res cum feliciter exitum consecuta est
Res cum exitum optatum portatum adepta est res non feliciter acta est
Das ding ist noch meine willin geschen
Res cum ex sentencia mea gesta est confectum exitum ex voluntate mea actum est
Omnia confecto ex optatis meis lata est Negocium cum ex desideriis meis factum est
ut optavi ita factum est Causa cum composita tracta est effectum successit
ut volui et optavi Hoc cum accidit quemadmodum volui Res cum est in mea
potestate Cicero bonarum michi contigit arbitratu meo
Bedenckie an ere obiruynd ydman
Ex opto vehementer ut tuarum virtutum aliquid lumine eluceat
Tu fac in agendo talia ut vincas Tu fac ut adsummum gloriam contendas
Da operam ut in virtutum excellencia nemini concedas
Welde got dach ich zceit hette zcu lernen
Vellem accidisset tempus ut studio invigilare possem
Optarem michi aliquam oblatam facultatem ut sciencias possem capere
Utinam michi aliqua oblata esset potestas ut congregabis bonarum arcium disciplinas
pertractare valerem Vellem aliquam michi oportunitatem contigisse ut litterarum studiis
me totum exponere possem
Ich wolt das du mich bezeit zcu der lernunge gereysseth hettest
Vellem superioribus annis me ad studium bonarum arcium invitasses
Optarem antiquibus temporibus me tibi scolarem quietum adiunxisses
Utinam cum hanc disciplinam virtutum me tamen quotasses

Ich wolde das von dir das ich begere
Vellem id a te quod opere spero / Optarem id auctoritate tua quod facile
impetrare confido. Cupio id a tuo ingenio quod optime credo
Ich kan mich harth enthaldin ich hoffe zcu dir
Ego vix teneor quin ad te vadam / Ego pene me contineo quin ad te velud advolare
Ego vix retrahor quin ad te cum primum festinem
Were ich do gewest ich hette sere gelacht
Quos ego risus concitassem si affuissem. Non cum quid addere possem
quod si una tecum constitissem in maiores risus incidissem
Von gotis sey gnadin sey wir gesunth
Dei benignitate periculorum calamitatem subterfugimus
Deo adiuvante sospites qualecumque turpibus voluntatibus a coluces euasimus
Divina clemencia intercedente integros nos conservavit
Ich beger dem gemeine nutcz zcu helffin
Adeo cupiditate incredibili rei publice stabilire maxima afficiar voluntate
statum civitatis confirmare / Incredibile me tenet desiderium civium commoda conservare
Summo conatu meo desiderio quam salutem rei publice augere velle
Eximia commoveor aviditate patriam illesam conservare posse
Wir warten der geschehen dinck
Gesta cum res expectamus. Expectamus id quod gestum est. Acta ad [illegible] opinor
Es hot mir gesaget das ich gute kore ir werdin freunde
Habemus libertas quod magnos milites letor sunt narrat pace firmat debet
Omitamus quod habent audivi dicit [illegible] nobis fiat de tranquillitate
Extenim quod confisi in sunt amicia tranquillo nobis uti licet
Dicit michi pace quodo tractat declarat in concordia pace agetur
Affirmat in bellum pro diem finiri
Wir habin wol vorstandn wondir von dem streith
De bello pro certo nobis fama videre multorum tabellarum literas certe scit fuit
De adventu predonum per eos quod illuc dedita opera misisti dilige^r ad modum fuit
De [illegible] classe inctudatis per una naugia vide redimitta aptissime cognovimus
Du schreibist ein dem briffe als ein dem irstein
Intelligo id in hiis literis quod in superioribus intellexi
Idem postreme tue in liberis declarunt quod anteriores significarunt
Non magis ultimis tuis explicasti ad motum sed cum ex prioribus cognovi
Umb dy andern ist is also gestalt
Cetera sunt eiusmodi Reliqua sunt eodem Reliqua pertinet ad tempus.
Ich wil lernen dy weyle ich zcu Crocaw bin
Quamdiu Cracovie fuero me ad studium conferam
Quo ad me Cracovie commorari contingit non desinam literas pertractare
Quamdiu scolarum disciplinas colam tamdiu quamdiu Cracovie commorabor
Do ich dy rethorica lernete
Cum apud rethoricam studerem / Cum studeo rethoricis operam adhiberem
Cum me plurimas rethoricas sentencias pertractare contingerit
Alzo vil ich udencken magk
Quantum possum recordari quantum memoria repete petere possum
Quantum valeo cogitationis complecti Quantum quanto ingenio possum conicere

Quatuor que longissima memoria possum inmeri

Ich wartet noch den brieffen do sagte N. mir du woldest nicht schreibin
Expectanti mihi tuas litteras Cicero mihi nunciavit te nichil scribere posse
Cupienti mihi tuas videre epistolas Cicero significavit te litteras nichil mittere constituisse
Volenti mihi litteras tuas a te deposcere C. me admonuit ne frustra desiderarem

Ich woste nicht wat ich schreibin solde do gap mir N. dij materia
Dubitanti mihi quid ad te scriberem lentulus mihi ad te scribendi materiam aperuit
Querenti mihi quod meis ad litteras sufficeret colligere scribendi viam mihi demonstravit
Cogitanti mihi ad te scribendi occasionem dedit

Ich begere das du das wissest
Volo sciatis Volo te cognoscere Cupio ut certior fias volo exploratum habeas

Noch deme als mir is Johannes entpeuth
postquam vero Cicero michi significavit / postquam Cicero mihi nunciavit
postquam ea michi Cicero retulit postquam me admonuit / postquam me certiorem dedit

Alzo palt do J. zcu mir quam rethe ich mit ym
postquam Lucius me convenit ego cum eo locutus sum / postquam Lucius me adivit
et ego secum sermonem habui / postquam Lucius ad me accessit ego simul cum eo communicavi

Cum Varro ad me venisset Cum Varro ad conspectum esset
Cum Varro me adiisset / Cum Varro me convenisset

Nondum satis constabat Nondum clare apparebat Nondum certe auditum
Nondum erat planum Nondum satis erat exploratum

Si maiores corripueris melius tibi consules Si vitam cum damnis duxeris
Si meliores unicuique cautius susceperis rem agis te magis dignam
Si te virtutibus assuefeceris in virum prestantiorem evades

Ne cum aperto sensu quid verum est iudicas Tu quid verum existimas
Tu cum ita ut res se habent arbitraris
Tu perfecto ita sentires ut res ipsa fuerat

Ego id semper egi ut opera mea probari possit / Egendi semper curavi ne quod agerem
merito possem reprehendi Ego id semper exoptavi ut me vite ratio probabilem haberet

Elegi ipse me meum lentulo consilium meum consilium adhibui

plurimum ad hec me impulerit inimicorum magnitudo / Vehementer ad hec me cogit inimicorum acerbitas / Maxime ad hec induxit adversariorum iniquitas
potissimum me ad hec traxit meliorum presidia

Erant pta aliqua dicenda Erat oia et csideranda
Erat dein ponderanda Erant insup et ptractanda

Est vo pbandu / est vo laudandu celebrandu cfirmandu

Medicate oia fre cstitui Equo aio pati oia patussu
pacient oia tollerare d' ciui pate omia sustine declaui

hec sma dicta hec causa porata hec controusia agitata hec
racoy pnunciata hec re ptractata hec opinion disputata hec racoy cmutata

hec csilio in cam meo facto hec in liberoy in vtilitate uram facta

hec negocio infamiez uri pfecto hec legem ura acrius addita
hec sniaty in uram quoditate pnunciata

Also balde als ich das vorstunth
Ced ego eu audissem Ced ego eu intellexissem
qd ego eu vidissem Ced ego eu compissem

Do mestre .N. das schreibit
hec eu in racea scripsisti hec eu in racea anunciasti
hec eu in lentulas significasti hec eu me auth admonuisti

Auss deszin briffen worsthestu wol wy is vmb vns sache stehit
Res me quo in statu sint colligis lens cognoscere potes
et negoria que se herant racea t declarabit
Ista respons. cui statu cdicionez possideat ex hec intellige

Wie sey auch off dem synne
Res in hec sma sinus Res hec sentis Res hec ducimur opinion
Res hec sumus voluntate cstituti / hec eu uim est ppoito
hec ura est visitaco hec ura est csilii delibeaco

Ich hore van den vnsz alzo ich begere
De statu uro auos cottidie audio quod volo De statu uro cmunio
indiciis que placeat intelligo De rebz uris uras audio sedule et gta sul

De causa tua ad hec nichil cfectu poni / De negocio tuo semp sed cottidie
ita audisz ut nichil ad de rebz tuis oppertunu speo sine me absentiu

Casus eu infiscoz inuenit Accessio rem est vana cfecuta
Fortuna cu diuise inuenit Sors equm inopinata inuenit

Ad pi libs sed in pincia pfectus sed ad uos inlii expnaia egressus sed
ad 2m dnis octobris in lemberg veni

Eo ad tpe illo nunc tue tempis

Sed reddeo ad punctum unde ad superiora divertor

Off das das ich ~~ich~~ is wil wider wegyn kon

Ut omittam ea multa alia talia ut ad emendam ea in medio

Ut misso ... ~~certe omnia~~ cetera omnia

Ich wil dir meyne rethe sagin

Ego tibi meum consilium exponam Ego tibi dicam quid sentiam Ego opinionem meam in medium dicam Ego tibi deliberationem meam demandabo Ego tibi quod constituerim declarabo

Das ist mir ey meynes sachin weder farn

In hac huius negocio illud in occurrit In mea aut causa hoc accidit

In meo aut proposito id evenit

ut vere dicam ut rerum prorsum confitear ut rem ut se habet enarrarem

Cum est ad nos allatum cum est nobis significatum cum est nobis nunciatum

N. hot is mir wol gesagt

Varticus coram paulo michi dixerat Varticus hesterno superioribus diebus commemoraverat

Varticus coram superiori tempore significaverat

Do ich das sagete welche ich auch das

Quod cum dicerem illud eciam admisi Quod cum exponerem illud eciam admonui

Quod cum enarrarem illud non pretermisi Et cum commemorarem illud eciam aperui

Quod cum insinuarem illud eciam renovavi Et cum pertractarem illud eciam patefeci Quod cum declararem illud eciam mittere nolui

Das ich dir von libe wege das sage

Et ut dicendi gratia rem tibi narrando eam tibi demerem Atque ut dicendi causa tamen rei causam tibi declararem Et ut exempli causa negocium tibi explicarem Et cum exempli gratia casum tibi aperiam Et ut ... tibi ...

Do ich mussig was czu der suendezita

Cum essem ociosus in sermone Cum enim negociis civilibus ... Cum essem ... laboribus sublevatus Cum enim paulisper occupacionibus relaxatus

Es kommeth mir ey den sin

Michi hec veniunt in mentem hec michi occurrunt hec me exagitant hec me commovent hec me adhortantur hec me impellunt hec michi suadere videntur

Es sinth etzliche czu mir komen ‡

Fuerunt ad me quosdam venire qui Quidam ad me venerunt qui Quidam ad me profecti sunt qui Quidam me convenerunt qui

‡ Que quidem ex ipsa memoria teneo / Et quidem ipsa memoria insideret / Que quidem ... memoriam ... de re ... videntur

Idem coram illa audivi narrari ... eciam illa ...

Ich habe das selbir auch geschen

Existimo id quod est puto id ... re ipsa constat ... ita esse ut se habet

Ich mus ym alder andir ~~selbir~~ furen

Etate ingruescente ad hortatur alias vivendi modus in ire Etas ingruescens me monet ut vivendi modus absequar Etas perpetua michi videtur in me ut aliud agendi constitucionem ingrediar Etas iam de rursa alia me movet cogitacione Etate confecta alia michi desidero

Michi consilium captum est iam diu Jamdudum meum constitui Jam pridem meum constitui Jam diu deliberatum habeo iam diu meum statutum est Jam antea meum decretum est Et iam diu decretum est Jam diu quod meum sim actus stabilivi

Perplacuit cum meum esse actum putarem si studendi ocium in comparare possem Optime quidem nobiscum agetur si optatam contemplandi facultatem consequi possemus Commodissime consultum meum et cum Stephano agetur solutam pertractandarum studiorum libertatem complecti valeamus

Rogatus me audio quod senecta dicit Roga me ut hec dicere quod verbo explicare vellet me quod video libere posse declarare
Non probas que me recta sint apte in medium adducere debere

Gymo vobis vetus dico vobis sumtata habita eorum locucione probata
Effectus alicuius vobis acceptus

Copias quod magne michi moleste sunt nunciantur magnam bellorum rumpere corporum potentiam Copias quod invicem nunciavit magna nobis in periculo esse futurum Copias quod michi vehementer displicat significat magnas discordie futurorum esse calamitates

Man sagit unser finde samelin sich
Dicatur nobis magnas inimicorum copias parari
Nunciatur nobis magnam inimicorum exercitum congregari
Significant nobis amplissimas hostium congregatas eo advenias

Dy dinck sinth obil vorsagith
Res sunt disposite corruptioni et mendacio / Res si indicans nephandis sunt scelibus proposite sunt / Res arbitrio impiorum iniquius versantur / Res neglectis legibus malorum libidini supposite sunt

Das reich ist feste vorstoreth
Imperium est dampnatum Omnes provincie conquassate sunt / Respublica magnopere decrepita deficiente / Omnes civitates sunt fracte Omnes respublica vestra quiete sunt diminutum

Und es ist ey swer bedenckin gegebin
Redemptat difficilis illa declaratio pertendendi
Restabat illa laboriosa pertractatio complenda
Certum erat ut inveneremus rem vere tutius vivendi

Divisiones verum explicandarum mi Johannes ut amplior addiscendo quottidie mecumque nostre videntur ad hec prefate divisiones eum auditores dociles efficiant eum certam casus ita attentos et advertentes reddunt ut que verum vobis et argumentacionibus consequantur clari dicendi audiri constituat et casus diluciditatis intelligant Capitulum divisionum invicem inveniuntur quorum vero ex complures ordinate deducat hic ex tenebris sunt applicationibus quas et si paucas forte proponit.

Explicatis iam sunt quales mutuo ingrati fuerunt sodales
Qualis confidi | Cum cum pace fuisse vellemus
Qual studiosi | Cum bello coercere desideramus

Qualis negligentis
Qualis amici
Qualis adversarii

Nunc rei aliam curam studeamus virtute
utendi est

Quod si officium et honorem comparabimus
Et commoditatem consequetur
Et voluntati nostre satisfecerimus

Videas igitur nullam tantam commoditatem
quantam oblectationem consecuti
quantam tranquillitatem comparate fuimus

In medium igitur adducam
Quanta incommoda
Quanta pericula
Quantos errores
Quantas distinctiones
Quantasque malorum calamitates
Nulla scientia opportent

Si rem publicam adamamus
Si civium salutem curam habemus
Si honorem desideremus
Si commoditatem appetimus
Si rem nobis gratissimam cupimus
Si dignitatis gloriam adoptamus
Ut hic pluribus claboc dicimus

Ad studium cum honorum artium complectanda pro voluntatem nil tamen obesse
video neque etatem neque ingenium neque facultates neque preceptores neque aliam ullas
res necessarias

Aput nos virtus literarum conclusit aput nos copia divitiarum adamatur
Aput nos vellas describimus conceditur
Aut cum sit imperator aut rex aut dux aut princeps aut dominus aut communi gentis
sit sapiens indiget homines cum voluntatem mutantur alii turpissime alii acre
alii minime alii dispositionem alii honore alii etate alii fortuna

Nunc vel odio
vel ex invidia
vel ex arrogancia
vel ex parrogancia
vel ex pravitate
vel ex iniquitate semper nobis
detrahere nituntur

Quarum ergo scientiarum nunc eos
Industrio consilio dignitates
Racio erudicio prestancia
gloria eas celebrandas vehementissime
meritos debent

Quod iter de quatuor virtutibus veris prudencia iusticia fortitudo et temperancia
mei illustrissimi principis

Nunc cum res sunt que te ad me amandum impellunt
Una cum esse constant que me admonent ut te in carissimum habeam
Quatuor cum causas esse video que me adducunt multo ut tibi fauce dicam
hec omnia me pluribus adhortantur ut tuis verbis inserviam

Quarum ex plus tuis videbo
Verbis tuis sine non asseclar
Quatuor ex operibus tuis ad esse
Multa in tuis expleo vera esse confirmo

Et timorem duce me retro starint
Virum tres cause ne longior sim me
compellunt
Et condictis quatuor me scribere potuerim
meo tardanti

Et duo ptcularit pets
Et tua nominatim rogo
Et quatuor singulatim cxcepto

Sueda i p oratoria facultate
plum i utilem
honorificatam atque varia utiliam

probatus i p sua morum et exiem eloquentia
Magnum reip sue commoditatem attulisse
Emolumentis oportunitatem relinquisse
Et in mortalem tis laudis et nois graciam conpasse

Amplissima sibi pascitis

plarius igitur facio in hoc maleficio
Multos fuisse inimicos
Multos corruptores
Multos nocentes
Multos consencientes

Multis de causis vellem
plurib ex rebus optarem
hunc sibi vobis et dicam cuperem

Et multa simul cogitarem
Tunc ego varia mecum contractarem
Cum ego variis cogitacionibus animum distraherem
Cum ego multa excogitare coarcterem
Cum ego multa mecum revolverem

Multa cum sint tuis consilijs extollenda
pleraque cum sint in oratione dicta
Complurima quidem sint in tuis rebus
resplendenda

Inder sachen kommen in manicher vor

In hac causa multa in venerunt i mentem
In hac re negocio multa cogor excogitare
In hijs cum rebus multa mecum animo excitarem
In hac controversia varia in cogitanti

Tunc vonos varias esse oppos
intelligo Cum senatorum uoluntates
multiplices esse conspicio
Cum doctorum diversas sentencias esse
video

Cicero et longa oracionem pertractavit
Cicero et alii disputant contencionem
Cicero hac magis pugnam confectam e

Decrevimus ad nos eas
Multa ad rem publicam
Multa esse ad eas ob pertinent

In nra acie calendo habeas causas plurimas
In nra benivolencia obseruanda vos complures intendunt
In nra familiaritate conplectanda quod mitte sint venient conderemus

Non enim tu propter insignes virtutes tuas Tum propter eximiam tuam graciam nobis doceri
Cum esse propter maximam tui in nobis diligentiam inficere te

Cum optime pro honore comparando
partim virtute celebranda
partim eciam pro ignorancia evitanda
hoc refutare non debet

Cum confecto inimici
partim in credulitate
partim ignorancia
partim timore temptare non audet

Horum cum nomina nulli presens asseveraret Quarum cum causas ulla non videret
consentanea horum tuo sumarum una corporis

horum tu causarum una sentencia penitus operit horum cum duorum negociorum
alterum ut scitis necesse est horum cum unum eligam necessitas postulet

Vil sachin bewegin mich zcu ere vnd libe

In hac una questio est quaedam bonum
In hac una causa alia est agendi vel subeunda
In re una alia est consilii deliberato suscipienda
In hac uno negocio aliud quoddam excogitandum

Quorum neutrum est nobis constat
Quorum neutrum eidem passim
Quorum neminem vide nobis
aliud per video passim
quorum neminem recta fideli

Welchym wir ein meistem krafften sullin ist leycht zcu vorsthen

horum quibus magis sit credendum satis apte constat / horum cui vicia maiora sint
clarissime intelligimus / horum cui magis inimicam dicamus satis videmus / horum
quem maiori adeo prosequimur liquide patet / horum a quo magis ad honorem dicamus
manifeste monemur

Welchem vnd den zcu getrawen ist abir nicht ist keyn zcweyffil

horum cui quibus virtute sit preditus et quibus vicijs voluptatum satis intelligi potest
horum cui consilium sit officiosum et cui sit pernicioseum clarissimum est
horum cui recta fides sit adhibenda et cui non sit credendum dubium est
horum quem magis sequi et quem effugere debeamus nobis est notissimum
horum aut quo uti et quo carere nobis liceat nec consilium est

Welcher vil zcu lobin ist zo ist der ander vil zcu schenden

Quorum alter plurimum collaudandus est alter vehementissime vituperandus
Quorum alterius magna est prudencia alterius aut magna est ignorancia inpigit
Quorum alterius summa est iusticia et laus attribuenda alteri sua iniusticia vituperatur

Vnder den czwen ist der eyne zere zcu lobin der ander zere zcu schenden

Quorum alterum laude prosequimur alterum summa ignorancia inscitamur
Quorum alios plurimum gaudemus alios vehementer contristamur
Quorum ab altero diligimur ab altero acriter odimur
horum unus vituperandus est alius vero summis laudibus extollendus
horum unius virtutes desiderande sunt alterius vero scelera sunt effugienda
horum unum aptissime suffragium debeamus alterum liquendo inimicum liquet
horum unus sit adeo honore habemus alterum colere monemur
horum uno cottidie liceat ad hortamur alio vero nunquam uti licet

Sy sint wirdick das man eyne das ammechyt bencken dem andirn das andir

hii profecto digni sunt quorum alteri consulatum alteri tribunatum plebis committas
hii vero satis valent quorum quorum alteri preturam alteri comiti eidem passim

Jr keynir ist vns fruthlich

Quorum neuter est nobis benivolus Quorum neutrius unquam fuimus sed alter
Quorum neuter me familiarem adiungat Quorum neutrum nobis fidum esse video
Quorum neutro usus sum

Ich sehe ir keyne fleyssigk

Quorum illum virtutem studiis in vigilat Quorum illum video in studendo
diligencia efficax
Quorum illum studiis vigilanti animo adherere possim
Quorum illum operam studio adhibentem conspicio

Quoniam alio egregiis doctoris arciu studuit p dicto uti n posse

Wer ich der zweer eyns thun so wil ich liber das pest thun wen das poszin

Quoniam si alterutrum eligendum est malo esse cum viderit Quoniam si alterutrius co=
pio sit tenda utrive poticium cum fortunam eligam Quoniam si alterutris adherendum
sit offitio et in artibus me adiungam Quoniam si alterutrum sequi debeamus pace
potius cum bella sequemur Quoniam si alterutro uti necesse sit libertas potius cum
merito fortuna eligam Quoniam utrumque me plurimum delectat
Quoniam utriusque fortunam ac virtutem admodum semper adamavi Quoniam utrisque me
semper adhereo Quoniam utrumque libentissime sequor Quoniam utrisque sepe unio utor

Es gehort mir beydis zu das ich dich beschirme unde das ich dich lip habe

Utrumque meum est puto ut dubiis rebus te defendam et cum fortis defendam
Utrumque meum esse duxi ut et agere debes movere et quod constitutionem sustineres
Utrumque meum constituo ut et te primo diligam et mutuis te beneficiis curandum

Es sey denne das ich dir unschuldikeyt beweyse

Nisi clodi necem contra meam/ Nisi aptissime delicti suspicionem declaravero
Nisi testes probatissimos adduxero Nisi aptissime maleficium patefacero omnium
maximam me subiturum penam subicio etc

Ir verstet wol das E. V. vil gescheen hot

Clarissime est intelligentis lucium catheliniam
Multis novisse
Multis in vidisse
Multis detraxisse
Multis post constitutam fugisse
precipue et que sint in urbe gesta
Que sunt fori administrata
Quid senatus consultum sit constitutum

In der sache habe ich vil gehort

Quo in genere multa audivi
Multa intellexi
Multa vidi quod nos
Multa reprehendi clabo
Multa cognovi
Multa conpalpavi

Ich wil dir meyn summa schreibin

Scribam ergo summatim
Dicam ergo particulariter
Narrabo ergo compendiose

Ich wil deine briffen noch gelegenheyt antworten

literis tuis ut res postulat ordine respondebo Orationi tue ut causa requirit prelusati
respondebo Disputationi tue ut argumentorum vis deposcit opinionem meam declarabo

Ich am ersten von frede sagen

Primo de pace dicturus sum deinde de studiis et inceptis de moribus Continuo
de republica tum de pugnata gravitate civium postea de ligionum postea de im=
mortalitate animarum vita cum salute omnium nostrum

In unser libe zu behaldin habin wir vil sachin

In amore nostro colendo habeas causas plurimas In nostra benivolencia vocis
consiliis intendit In nostra familiaritate complecte da per multe sunt candicoes

Capittulum quartum

Quoniam petisse Johannes cum intencione tua complecamus ac est modis et

quibus rebus eam probatus sit admoneis, satis in mentem tibi venire posset quibus verbis et argumentatis pro tuas confirmare deceas et in illud facilius consequi valeas. Aliquas tamen viam ad inveniendam confirmationum in medium adduxi de quibus que tibi conducere arbitraris ea usui nostro adiunge potius. Quas vero deserere probabis ea usui nostro adiunge potius quam et quodcunque et expressisse quam potius consequi. Nec enim te tantum vel de industria vel indoctum vel dicendi exercitatione vale et quodcunque tibi eloquencia quo libenter ad veles consequeris

Mir hatte noch nu an dir gezewfelt

Nulla unquam fuit dubitacio / Nulla unquam extitit hesitacio circa me sis benivolencia complexus fuisses / Nunquam michi eciam in dubio fuit quin a te plurimum diligar. Tua erga me amoris amicicie coniunctio testibus non indiguit

Unser lip wechset von tage zcu tage

Amor enim noster continuo in dies vehemencior / Nostra profecto benivolencie coniunctio omnes in dies incrementa suscepit / Nostra quidem amicicia cottidie magis exaugescat. Nostra vero unitatis colligacio magis in dies recipit incrementum

Unser lip ist zcu komen das sy nicht mag vorwandelt werden

Amicicia enim nostra eo pervenit ut nulla mutacio unquam a nostra omni etate futura esse videatur / Amicicia quidem nostra ad tantum benivolencie cumulum pervenit ex causa nulla possit attendi calamitas / Nostra profecto familiaritatis tam optime benivolencie fundamentis stabilite est ut nunquam labefactari possit

Ich habe nymant liber denne dich

Hoc velim notum habeas neminem esse quem maiori a me animo te benivolencia complectar. Habeo enim quem magis te diligam neminem. Nemo est amicus tui maiorem quam tibi amoris magnitudine prestare constituerim

So grosze libe ist zcu uns fruthschafft komen das mich wundert wo

Tantum enim amoris ad benivolenciam nostram accessit ut in mare augendi locum fuisse. Tantum enim suavitatis ad nostram familiaritatem accessit ut coniunctionem nostram ad aucta intelligam. Tantum enim coniunctionis ad nostram consuetudinem adducta est ut unquam te mirarer te amare ante delegisset

Zcu deme das du mich zere libest kommet auch deine reynikeyt

Ad maximum enim tuum erga me amorem eciam accedit amplissima tua liberalitas. Cumulata tua caritas erga me incredibilis omnibus complexus est / Ad eam rem ante vetuste familiaritatis coniunctionem accessit singularis / Ad amplissimam enim tuas in me officiorum magnitudine multe alie honoris accessiones intercesserunt

Man mag nicht rechte libe preyszen zy werde denne bewert alsz golt

Non enim facile diiudicatur verus amor vel aliquid terrenum ex auro comprimentum visum fuit / Non enim vere cognosci potest vel possit vera benivolencia nisi verum experiencia fuit probata / Non equidem potest verus amicus a simulato internosci nisi prius respectu diligenter cognitus fuit

Dem vordmen wil das ich das thu

Hoc enim ut faciam nostri amoris vetustas depostulat / hoc eciam ut curem tua erga me officia demerentur / Id ut faciam amplissima tue virtutes in me requirunt

Du tust alles das vns lip vnd gut ist
ffacis enim rem vna amicicia dignam
facis enim aliquid nichil a tua beniuolencia
facis equidem quod tuam decet formaliter familiaritatem
facis enim rem vtilissimam ad modum ydoneam
facis profecto rem memoria tue gracionis perfectam
Du tust also dir tzu gehorth
facis enim quod te decet facis enim quod tibi conuenit facis nempe rem te dignam
D. ist meynir grosten frunde eynir
Est enim circa ex meis intimis amicis Est nempe lenteus numeris amoris
mei repositus Est nempe circa in intimis mee beniuolencie deliciis optime
repositus Est equidem tanquam in lauta mei amoris parte collocatus
Du magest nicht bessers habin gethon
Nichil enim a te fieri potuit iocundius
Nichil enim tua diligencia contigit amabilius
Nec enim maiori amore a te curari non potuissem
Maiori enim beniuolencia in augenda causa mea uti si prestare non potuisses
Non potuissem mea a te agi beniuolencius
Nichil hac fieri potuit iocundius
Du salt ein eynem sulchin willin seyn
hac enim animo in me esse debes
hac profecto voluntate me debes complecti
hac enim opinione me michi serpere debes
Das wirt mir sere nutze seyn
hoc enim michi semper conducere existimaui
hoc enim est plurimum michi conducibile
hoc enim plurimum michi accomodare videtur
hoc enim res maxime michi erit emolimento
hoc equidem maxime michi conferet adiumento
Res enim ista rebus meis est maxime conducibilis
hoc enim ad res meas constabiliendas vehementer pertinere videtur
Alle meine hoffenunge leyth doran
In hac enim re omnia mea posse ita est dicerem In hac enim in spe omnia
In hac spem omnem meam collocaui
Si hac michi adiungere consummabo precium nec meum esse aptissime constitutum
Nir mochte nicht libers weder farn
Nichil esse rebus optarem contingere non potuisset
Rem enim gratiorem michi euenisse non desiderassem
Nichil enim acceptius michi ex omnibus optauerim ergo exoptassem
Ich beger der werg me den der worth
hoc enim fieri melius quam dici volo
hoc enim perfici melius quam scribi desidero
hoc tunc potius quam promitti spero
hoc enim potius re ipsa quam verbis fieri cupio

Es magk kein besser roth gesein
Nullus enim est deliberandi locus hac opinione melior
Nemo enim potest esse hac homine nobis optimior
Nullum enim est consilium hac deliberacione commodius
Nichil etc. utilius hac negocio conducibilius
Nullus est profecto hac virtute constancior

Du host bedocht was do nutze ist
Ea ea cogitasti que multa pondera habent Ea ea scripsisti que multum valent
Ea ea constituisti que plurimum possunt Ea ea curasti que maxime conducunt
Ea ea fecisti que vehementissime curari debent
Ea ea suscepisti que rebus nostris se accomodant

Ich wil thun was du begerst
Omnia quidem facere cupio que tu michi imperas
Omnia profecto curare volo que tu conducere arbitrabor
Omnia sum libenter suscepturus ea si tu michi imperavis
Efficiam omnia sedule que tu velle sciam

Ich wolt das du gedechtist das ich nicht miner yn deynir sache erbeit den du
Hoc profecto velim existimas me non minus de tua existimacione laborare quam tu ipse de eadem
Hoc equidem velim tibi persuadeas honorem tuum non minus cure mihi fore quam tibi ipsi
Velim hoc credas non minori cura velle tuis laudibus quam meis fame ea-
rissimum esse / hoc ut tu habeas me non minori voluptate tuis rebus
quam meis decorum consultum iri desiderare

Du wirst eynen preyser deynis namen habin
Perpetuum enim me tuum defensorem es habiturus
Fecimus quidem me ~~tuis~~ laudibus amplificatorem semper habebis tue
Ardentissimum profecto me tue virtutis cultorem semper fore comperies

Wer ist fleyssiger yn den sachin den du
Quis enim in agendo est magis diligens quam tu
Quis enim est in negociis magis curiosus quam tu
Quis enim est in tractandis rebus minus piger quam tu

Ich wil dir nicht briffe sunder buchir schreibin
Non enim epistolis tuis sed etiam voluminibus te lacessissem
Non enim solis litteris sed etiam fasciculis te replebo
Non equidem nos epistolis sed libellis te invitabo

Es ist mir leichtir deine briffen zcu antworthen denne dich vormanen
Facilius est in tuis litteris rescribere quam te litteris meis provocare
Equidem levius tibi rescribere possum quam te litteris meis incitare
Facilior est enim in labor tibi scribere quam quod prius scribere invenire // visitare
Non enim tantum sunt laboraturi ut tuis rescribam litteris quam defatigavi ex meis te litteris //

Ich yn geharret habe vn wil nicht harren zo ich dir nutze // gesein mag

[illegible] cum ego cunctatus sim nec ipse cunctabor dum tibi possim
Non est mora de Johanne dum michi res tuas curare contigit
Nulla equidem mora pati possem cum me tibi accomodare debeo
Nulla profecto intercedit negligencia cum me tue res operam meam desiderant
Wir habin groszin fleysz yn deme sachin gethon
Est enim nobis pro parte tua maxima adhibita diligencia
Summam equidem pro rebus tuis curam adhibemus
Nichil enim pro tua causa a nobis est pretermissum
Omnia equidem rebus tuis officia pro te prestitimus quam officiosissime prestare possumus
Ich habe eine gutte hoffenunge gewonnen
Est eciam in re fundamentum [illegible] magnum
Est eciam in causa rerum stabilium commodum
Et eciam in negocio spem bonam consecutus sum
Es ist mir eyne grosze surge
Michi enim maxime cure est. Michi est plurimum cordi. Nichil est quod cure diligencius
Dem ere habe ich allezeyth gereth mit wortin und mit wekin
Honorem nomini tuo et verbis et rebus quibuscumque potui libenter exornavi
Dignitatem nominis tui et oracione et opere dum continuo in me fuit tenetur
Totas equidem vires tuas viribus ad [illegible] suscepta defendendas
Dy sache erzeigit wy vil er hat vor dich gethon
Res ipsa indicat quid pro te fecit manifestat
Ita omnibus totoque pro te laboravit ut nichil pretermisit
Ita certe in causa tua egit ut maiori quodam studio agere non potuerat
Cum summis viribus tuis egerat assiduisque laboribus prestiterit
Quanto studio causam rerum tuarum curaverit testis est assidua eius vigilancia
Ich habe nichtz undwegin geloszin das dir czu gehort
Equidem nichil quod a te pertinet pretermisi
Equidem omnia in rebus tuis egi que te velle existimavi
Omnia profecto sunt constituta quam tibi conducere arbitratus sum
Omnia enim sunt rebus complexus quam in tuam commoditatem redundare videbatur
Omnia quidem perfeci quam dignitatem tuam operari et facultatis comparare valeant
Omnia diligentissime curavi quam rebus tuis accomodare possent //valeant
Omnia quod a me inter perfecta sunt que ad honorem et commoditatem tuam spectare//
Es seint dem dinst unczelich yn meyne sachin yn der stat unde off dem lande
In innumerabilia quidem sunt tua in me officia domestica et tua in republica in re privata in studiis ceteris actionibus. Quam plura fuerunt perfecta semper tua in me studia labores diligencie actiones vigilancie
Innumerabilia quidem tua erga me sese extiterant virtute benivolencie consilii ad//
monicionis doctrine amoris adhortacionis voluntatis desiderii x ccn
Das gehorth eyn teils deyn wdikeyt und ey teyls deyn gutheyt x
Hec nomini necessitudine tua dignitate tua et tue benivolencie me debere iudico
Hec nomini tu tuos in me liberalitati tua et tue [illegible] in me beneficencie me debe//
Hec enim tua tuos ad virtutibus tua et tuis officiis attribuo x perficere
Ich habe alle tage deinen dinst vor augen

Dies enim tempus noctes tua in me officia cum aviditate (?) repetunt
Continua enim memoria in maxima tua in me beneficia amplector
Tua enim in me beneficia multa numquam a memoria descendunt
Que tua in me multa contulisti numquam michi ex animo elabuntur

Dem ist alzo

hoc enim sic habeto
hoc tibi persuadeas velim
hoc scito certissime
De quo velim certus
De quo sic velim statuas
hoc enim certissimum velim
breviter sic habeto
Non enim sic te aliter credas
hoc velim ita habeas exploratum

Das weysz ich

Illud quidem scio
Satis enim intelligo
optime quidem scio
diligenter animadverto
Tantum dico
Illud enim de (?) non dubito
Illud aperte audeo confiteor
Illud confiteor affirmare possum
hoc tibi vere dicam
Illud dicam ut scias
Spem habeas firmissimam
Illud hoc pro affirmo
Crede enim hoc mi amico
hoc enim memorie mando
Certissime quidem conspicio

Ich sehe das es slecht ist

Ego vero hoc video in plane esse sic
Ego vero hoc prospicio esse futurum
Ego vero sic coniecto
Ego equidem sic auguror
Ego pro hoc affirmo
Ego hoc pro palliato confiteor
In oculis omnium positum est
ubique palam est
Nulla est de hoc questio
hoc vero ubique constat
hoc omnimodo apparet
hoc cuilibet planum constat
Illud ubique planum est
planum enim id est tibi dico
tibi scribo tibi affirmo

Alzo hot es eyne gestalt

Sic vero res se habet Sic enim esse constat
Sic vero res habetur Sic enim dicatur

Ich weysz wol

Non enim me fallit
Non me preterit
Non equidem me fugit
Non enim sum ignarus
Non equidem sum nescius
Non sum expers
Non sum de hoc insipiens
Non enim me clam est

Alzo hot sich

Sic equidem se habet
Sic enim videtur
Sic enim video

Es ist noth

opus enim est
Necesse est equidem
Necessitas enim postulat
Expediens enim est
Oportet

Nicht unbillich

Neque enim in iniuria
Neque enim sine causa
Neque enim in merito
Neque enim mirum est

Wenne isz dor zu kommeth

Cum id usu accederat
Cum id usu evenit
Cum opportunitas requirit

Dem ist alzo

hoc enim clarum est hoc enim certum est
Non equidem dubium est Nulla est de hoc dubitatio
Exploratum est manifestum est
liquidum est expeditum est
In medium adductum est

Alzo ich zal

ut video ut par est ut res postulat
ut meo ipso Neque enim in iniuria Neque enim
sum cum iure presentum ut tua in me merito
deposcebat ut me benivolum requirit
ut tue virtutes deinde sunt

Alzo es sich geborth

ut res postulat ut negotium requirit
ut causa desiderat ut ratio deposcit
ut casus exigit ut condicio expedit

Vt fortuna hortatur · Vt accessio mustrat · Vt sors cadet

Das dingk hoth keyn czweyffil

Est cum res nulla est dubitacione
Est cum negocium nullam est difficultatem
Hec cum causa nullum laborem desiderat

Es gehet dich an

Res equidem tua agitur
Quod cum negocium agitur
Quod cum est vnus
Quod cum est officium

Der fleysz er irbert alle dinck

Nichil est quod studio et diligencia fieri non possit
Nichil cum est quod non possit diligencia effici
Nichil cum est quod non verus amor inbeat effici
Nichil est presto quod dedita opera perfici non possit

Ich bin yn deinem dinste

Noscem tibi presto semper gessero Tibi cum semper obsequentissimus fuero
Tibi cum semper obtemperabo Sum cum tibi semper obtemperabilis
A preceptis cum tuis nunquam discedam Nulla vnquam admonitionem recusabo

Vnsir roth wirt billich gelobit

Est cum consilium nostrum ab omnibus applaudendum
Quod fecimus constanter debet ab omnibus comprobari
Quod egimus iure laudandum est
Quod a nobis decretum est rectum esse putamus
Que a nobis gesta sunt omni vicio carere videntur

Ich das mir geborthe // geborth // sche //

Video cum quod mea interfuit / Non cum me fugit quid me conuenit
Satis cum scio quid me   Non cum me preterit quid me conducat

Mir gefellit meyn roth ehe lenger ehe besser

Ego cum mei consilium in dies indies fortius et voluptate capio
Meum cum consilium cottidie est magis commendabile
Mea deliberandi racio indies michi accomodacior videtur

Das was meyne meynunge

Hoc cum mea fuit sentencia confirmator hoc meam fuisse prouisitacionem
Hoc cum semper fui existimacionem

Das gefellit mir bas

Hoc cum plus valde placet
Hoc cum me plurimum delectat
Hoc cum est michi admodum iocundissimum
Hoc cum michi semper fuit valde aptissimum
Hoc cum est in optatis reponendum

Es ist vngleublich wy ich dir bege genug zcu thun

Incredabile est cum quod carpe et cupiam satisfacere
Non cum posses tibi persuadere quanta officiencia voluptatis satisfaciendi
Vix cum credere possis quantum cupiam vnum me tibi cum gratissimum demurare

Ich bege das vns keyne sorge obir bleibe

Cupiam cum nulla timoris cura nobis residere
Desidero plurimum nullam dubitacionem molestam remanere
Cupio nulla residuam sollicitudinem nobis inherere

Du salt allis von eren wegin leidin
Omnia pfecto sunt et sustinenda ut laude et gloriam compares tibi
Nichil enim est quod non laude et gloria libentissime facere debeas // unde deat
Nichil equidem est quod non pretium nobis existimacionis et gloria comparandi deat
facilit(er) sustinere Nichil pfecto est tam difficile quod non leve [illegible] et facilium //

Du bist zcu dem dinge gegebin
Ita enim natus est ut hoc assumere debeas
Ita enim educatus est ut hoc suscipere teneas
Ita enim doctus est ut hoc assumere debeas
Ita pfecto genitus est ut hoc effugere debeas

Erzeyge dich alss deyne togunth erzcyngin
Sit tue tandem animi satis adhibeatis quod te esse oporteat
Sed enim te satis probeat quod te virtutes esse volunt
Sed te eciam satis ostat quod optime vite tue les nuto esse inbz // sache &

Nu czewifflt nicht du schullest das / Gedenke dy horsache meyn

Non enim dubito te dare operam
Non equidem dubito te curare
Non enim dubito te instare
Non enim dubito te invigilare

Circumspice omnes tuas mee cause
Considera omnia membra status
Speculare omnes vires ute facultat

Du wirst keyn teyl sey das ungebrachin sey
Nullam pfecto partem invenies que non sit affecta
Nullum enim membrum aspicias quod non sit debilitatum
Nullam equidem locum videbis qui non sit conquassatus

Deyne togunt sinth eyn sulche wegisse das du das salt thun
Tanta est enim tuarum virtutum existimacio ut hoc facere debeas
Tanto enim est tui animi expectacio ut curare teneas
Tanto quidem est tue probitatis spes ut te agere velle debeas

Das lop eynis weyszin mannes ich lobe
Illa est quidem vera laus que a viris laudatis pfecta est
Ea est pfecto suavissima laus quod viris celebrem pstat ut pstat
Ea quidem est suavissima laus quod a [illegible] celebratur quod magna in laude vivunt

Das ist dy rechte ere dy eyn mit werken und nicht mit worten //
Is enim verus honor videri solet quod non eo vite fuit operibus ipse vocat
Ea quidem vera gloria esse solet que eo salute rei publice fieri solet // wordmit
Ea pfecto est solida nominis existimacio quod a summis virtutibus adducta est

Dich hot eyn ydirman sunderlich lip
Admirabilis est enim quidem tui nobis caritas Singularis est enim omnium vite amor Incredibilis est enim equidem universe omnium vite beni // volencia Summa est pfecto omnium bonorum ute fides

N. ist zcu guthin sachin geborn
Cicero natus est ad agendum sive aliquid [illegible] Cicero vir equidem vita ad virtutes nata esse videtur Cicero est natus [illegible] ut nil [illegible] est [illegible]

N ist en man der dy gerechtikeith libeth
Cicero enim is vir est ut nichil nisi quod rectum est cogitet
Cicero ea est causa constitutus ut honestum sibi comquirat
Cicero is sit vir sunt ut ab officio nunquam deduci potest

Hys enim virtutibus prestat Cicero quibus plurimum homines ceteri prestant
Hiis enim rebus superior est Cicero que sunt omnibus delectabiles
Hiis enim facultatibus prestat Cicero que sunt omnibus admirabiles
Es mochte nichtis nuttzer gesein wenne togunth
Nichil enim est quod tibi maioris fructus esse posset quam virtus
Nulla possis disciplinam consequi ex qua maiorem nominis existimacionem comparare posses
Nullas res que maiorem tibi gloriam collatura sicut essent virtus
Nichil equidem excogitari humanus curam posses quod virtutibus prelatus habet
Nichil enim quod maiorem oblectacionem esse possit

Nichil este enim hac aptius hominum vita Nichil est hic ad benivolenciam
accomodacius Nichil est profecto quod humana genus magis conducat
Nichil est a quo maiores homines comoditate consequantur

Nichil est virtute formosius amabilius pulcrius prestabilius prestancius
Wol thun ist guth czu eynem gutten lebin
Bene enim sentire satis est ad ~~beneviuendum~~ vivendum Recte quidem facere plurimum valet
ad beate vivendum Officiose vivere optimum ~~est~~ duximus ad feliciter vivendum
Es das dy togunt togin zo behelfen dy togunth
Si enim virtutes valebunt dignitatem tuam obtinebis
Si aliquam virtus locum habet habitum eris in supremis
Si virtus ullum unquam est receptura facultatem prestantissimam dignitatis locum optinebis
Ist das dy togunthafftig werde bracht wdm zo wirt dehe togunt ge-
Si rerum vestrum res speraunt virtutibus quidem tuis te sem licebit ~~ermeteth~~
Si cunctorum status fuit revocatus tua virtus elucescit
Si quibus salus rerum susceperit tua virtus est auxilium plurimum valitura
Deyne czukunft frewith sich alle gemeyne
Adventus tuus clarus est omnibus Summo enim desiderio ab omnibus expectatus
Tua enim ad nos profecto amplissimam tibi laudem comparabit
Alle weysen lobin das dinck
Omnes enim viri prudentes hac sententiam probant Omnes profecto quidem de virtutibus recte
senciunt hoc laudant Omnes enim qui recte sapiunt hac affirmant
Alles was du schreybist ist glewblich
Omnes quidem condiciones quas scripsisti probabiles constituunt Omnes cause quas
quesiveris iustissime sunt Omnia michi narrasti ita ut omnibus constare videntur
Omnia in per tabellarios et nuncios significasti vera esse cognovi
Omnes enim raciones quas declarasti sunt omnibus approbare
Ich bekenne das deyn seen wor ist
Ffateor enim opinionem tuam esse veram Assencior equidem tuam sentenciam esse
veram Concedo enim institucionem tuam esse laudabilem

Ist deme alzo zo ist andirs czu hoffin
Hec enim si ita sunt certa erunt facilia · Et profecto si ea constant certa sunt
tractabilia · Et si hec vera sunt de reliquis optime sperandum
Hec si ita predicantur certa meliora sequentur
Das wisse vorwor das ich von nymande halde alss von dir
Volo enim te hoc scire ullius auctoritatem aput me tui valere quantum tuam
Nolo te hoc fugere neminem esse cuius voluntas magis aput me valeat
Hoc velim ratum habeas meas ullius amoris magis quam tuo moveri posse
Mir ist nichts genem denne deyne vormanunge
Nichil est in tua instructione gracius · Nichil est profecto tua voluntate michi
iocundius · Nichil equidem est tua in familiaritate suavius / Nichil enim est tua
michi vita carius / Nichil enim michi est tua voluntate acceptius

Potes enim hec commodissime facere · Est enim in tua potestate
In hac perficiendo ydoneam habeas facultatem

Non enim minus te velle quam posse expolatum est
Neque enim tu minus hec mea causa insequi facile possis
Non equidem minus libenter hoc facere desideras quam ego depostulare
Quod enim in te facultatis est non minus libenter in impetrando quam ego id parte accipiam
Noch bin ich off dem syn
Item adhuc in hac sententia sum Moneo et hac in voluntate
Persisto adhuc constitucione vero · Institutum ad huc opinionis observo
Adhuc in instituto proposito firmus sum · Ego enim is sum qui an esse solitus
Adhuc sum in debita sententia constitutus · Mea enim opinio indies magis confirmatur
Adhuc animo sedet et fixa est sententia / Meum quidem institutum aliis in rebus constans
semper reperitur · Mea enim voluntas inofficiosa semper permanebit
Me quidem in honesto proposito eundem semper videbis
Es ich ist noth das du der eyner nach folgest
Necesse est enim ut harum unum sequatur · Oportet equidem ut istorum alterum
subeas · Coguntur enim equidem illorum satisfacere debere
Glewbe mir alss eyme wore gezeuge
Cum ita racio comparata est · Hec enim an ut vero teste verbo ille das
Cum ita desuper datum est · Hec equidem hoc ut vero plus credere debes
Precepi ita fortuna iubet · Hec profecto · Ce · ut suo oratori credere sine dubitacione debes
Precepi ita sors cecidit

In hac re profecto ego interfui · In hoc ego negocio me operam
Cumbus aliis mandantibus me faciens interfuisse

Testis est optimus meus in cathone labor · Testis enim est vita mea in cathonis
officiorum magnitudo · Testis est mea in cathone vigilancia
Ich glewbe alle deyne wortin wol
Ego enim singulis tuis verbis singula testimonia tribuo

Ego cuiusque accioni tue fidem opsimam facilius prestem
Ego cuiusque tue tue auctoritati maximam adhibeo

Als cicero schrenbit

vt testatur cicero	hec omnia promissa fuisse audiui
vt aput ciceronem	hec sic affirmata esse cognoui
vt inquit cicero	hec sic ita vara esse vidi
vt cicero sentit videlicet	hec sic ita vara esse ut dixi mihi
vt ciceronis sentencia intendimus	
vt aput ciceronem constat videtur	

	potestatem habeas
	auctoritatem sustines
hec ego habemus esse statui	facultatem possides
equidem hec arbitror	tibi cum auctoritas data est
tantum ego video mihi	facultas cum tibi concessa est
Als ich wir gesaget habe	ydonea est tibi ablata omnibus modis
vt paulo ante dixi	rem perfecto ydoneam es consecutus
vt paulo ante commemoraui	hec cum iute est / hec cum facile potes
vt paulo ante proposui	hec cum plurimum valeas
vt paulo ante commoditatum	
vt est ante paulo ante quedratum	nemo est in mundo
cuius rei iam inicium feci	non cum constat in rebus humanis
Ex ibi quod inicio tibi scripsi	Nusquam perfecto reperitur

Illud equidem affirmare possum Neque hec est tacendum Neque hec in postremis pretermittitur Neque hec reliquendum in posterum hec accidit commemoranda quedam buscosus peticio cordingo omnia quod neque illud est pretermittendum Addendum est eciam ut

Catho cum multa pertractauit	In spem tui venio
Catho equidem multa conceptus est	hec cum in spem beg
Catho cum multarum rerum usus hec	hec cum in spes est
Catho equidem pluc plurimarum negociorum comprehenditur	hec cum futatis esse quieta

Alle meyne hoffenunge ist yn dyr
Omnis cum mea spes in te posita est Omnem nam meam spem in te collocaui
Omnem perfecto spem causo me gubernande in te vno firmaui
Omnis cum spes hic negocii perficiendi in te sita est Necque nam hic te in proximo esse volo
Mir czweyfelt nicht du wost als durch meyne willin thuen
Namque illud non dubito quam cum per me libent sis factus
Numquam equidem dubitaui quam tu michi libenter fauere velles
Nam equidem numquam veritas sed quam tu semper meis rebus vite consule velles
Ist nicht czu swer ich hoffe du worst es dirwonden
Nichil cum tuum tibi est quod ante conferri posse non considera
nichil cum res tam difficilis esse possit quod tu non perfecto quam facillima
Omnia perfecto quo prece constituti sunt tibi facta quasi facillima

Scio cum quantum ponderis causa tua sit habitura Scio quantum quanditatis tua quamdiu sit habitura Scio quantum facultatis tua pucia sit stricta

Ich halde du wirst eyn grossir man
Te quidem maximum hominem futurum esse existimo Te profecto virum fore prestantissimum
iudico eum iudico Te quidem summum in civitate nostra eorum expectacionem maxime spero
Ist ist dorzu komen
In eum quidem locum res deducta est ut nisi nobis deus subvenerit maximum incommodum //
In talem enim statum negocia compulsa sunt ut nisi divina clemencia nobis ope (con)stituit
acerbissimas summas calamitates # possumus //afficiemur
In eam enim condicionem nostre res coacte sunt ut nisi nobis deus benigne prospexerit de
salute nostra actum esse videtur In eum enim locum res deducta est ut nisi
aliquis deus fortuna venerit salui esse non potimus
Mich hot gelocke dorczu brocht
In eum enim casum fortuna me compulit In eum profecto infortunium me sors intrusit
In eam quidem tempestatem me fortuna miecit In eam condicionem me casus deduxit

Res enim molesta res indigna
Res equidem iniqua res pene intollerabilis
Turpe enim esse existimo Est enim plurimum
inconveniens puto enim illud esse plurimum ab horrendum
Es ist billich eyn deyne breffin czu spottin
Illud est maxime in tuis rebus irridendum
Illud enim quod scribis michi videtur deludendum
Illud est in tuis libris plurimum ludificandum
Des menschin lebin ist vol kranckheyth
homo enim natus ad desideria completenda Hominis enim vita ad nichil aliud nota quam
ad fugiendas similitudines / hominis vita tota langwidinibus dedita
Es ist keyn vnthogintlicher
Nullus est virtutibus inferior
Nullus est probitate imbecillior
Nullus est auctoritate minor
Nullus est usu rerum indoctior
Dy bryffe schemen sich nicht
Epistola enim non erubescit
Litera quidem nullius respectum veretur
Non enim scriptura quemquam perturbescat

Hac enim credulitate non culpa contracta est Hac equidem erratum non cum
vicio accidit / hac profecto nimia facilitate non fraude factum est
Dy schande dy ym streythe hot gehabet ist eyn sache seyns todis
Pudor in bello permotus mortem subire fecit ut eligit
Verecundia in periculis repudianda est cesari male consulunt / Timor enim infamie
qui indifficilimis rebus medendum est multorum hominum causa mortis fuit

Consultatores eutropie fuit addicendi nostre mi Jo(hann)es perdoctissime clarissima satis
indicatum sit nam nostrorum argumentorum complicacio et pro sua deinde nimium plurimum
valet Et tu corporis argumentacionibus nostris non dubito ita utere auditoribus
satisfecimus ut nostras prope omnino veritas constare persuadeat nisi ea que nobis
obiciant aut tacite implicare possent probabilibus racionibus revolvimus Cum
tu ita sit non in incommode insistere fortuna sit hanc ego quas videbis refutatorum
argumentorum racionibus ut etiam ante significam celebris philosophis dialectice oracionis
potius facilius accomodare Non enim te fugit eventus valeant imitacionis

vrnces quales ut si te fracte reverar exercicio non prima tibi ad omnes clarionis facultates quandiccatem actus fuud...

Ego neminem in te amando concedo Tu cum sit a me diligeris ut nemo alius magis Ego cum in te amando benivolencie optimo principatu

Et ne vivam si amando tibi cedam Et morior nisi te amore superem
Sed per eum si te benivolencia non vivam

Si intellexero quod vales voluntate meam tua desiderio adiungam Et scias qui tu constitueris meum consilium ad tuum accomodabo Et michi persuades poteris quod desideras faciam sponte mea quod quod cupis Et quod cupis ymaginari poteris te absente libentissime perficiam Et quod vales prosperitati possum nulla tamen in corpus esse admonitorem

Dich hot nymant liber wenne ich

Cave existimes neminem te michi cariorem Cave eum putes alium me magis con te ipsum Cave arbitraris neminem maiorem quam tibi honore prestare
Cave crede neque ardenciori me benivolencia cum te complecti

Ich libe dich nich mynner wen den val

Precium tuum principio prestare neminem preciosi tuo concedo prestare neminem
Non pone nunc te diligo quam pro tunc te semper amavit

Ich sterbe habe ich dich nicht liber wen du mich

Non enim impedient me inimicicie dum tibi prosim Neque ullus me dolor perturbabit cum me tibi accomodare Neque ullus me labor detrahet cum tuctu te michi conciliam Nec ulle me recordaciones occupabunt cum tibi satisfaciam
Neque ulle me impedient offensiones cum quod a me vel diligentissime perficiam

Neque enim in te amando cedo cuique tuorum Officiis enim tui in te diligendo michi concedat nemo est vir Nec enim in te colando cuiquam tuorum amandi locum concedam Omnes enim necessarios tuos in te observando facaliter superavi

Effinge enim te esse qui ego sum
Persuade tibi iam te me alterum esse
Finge te precium meum sustinere
Amando in meritis tibi meam caritatem tuam esse
Proponas tibi meas te vinces agere
Suscipe amata meas partes

Hoc meum est omnis
Hat me albuet
Hec enim me tanguit
Et vinces meas videtur contingere

Fac habeas vim mee benivolencie / Fac in amore sis diligentissime meo
Fac mee amicicie inservias

Quid enim mee sunt amicicie omissum Qui mee benivolencie conuctam promissum fuit Quid mee familiaritatis societati adiungere potuisset

Mache allis das war
Vera fac ee omnia fac ita esse ut dicas finge q̄ia ita ee ut sensu se habuisse
Es worsten gutte vn bossin das ich dich lip ha
Ego me tibi ut amicissimu esse est aperi et inqui intelligant curabo Nemioz
vereor quid me tibi obsequentissimu demrare possu Non timebo omnia suffere pericla
duo ꝑsim/ Ego in multis alijs i ucideuntibus omnibus summa te beniuolentia ꝓstabo
Moge wir beyenander nicht gesyn
Si vna esse non potimus amorum tñ mutuorum seruemus Si mecum esse no potis
ego te assidua cogitacione ꝯplectar Si preciosam iam tolle no valebimus licebit
tñ mutuo quam mutuas recordacionem celebrare posse
Wir sullin vor vnß stat wegin alle ding leydin
pro salute patrie cur no omnes exponemus facultates patriam ꝯseruando cur non
omnia sustineamus precipue q̄modis ornamenta cur no tota ꝑtate ꝑtamus
pro comuni salute cur no omnia bona ꝓfundimus

Abith dir nicht folge
An ego tibi no obtepem
An ego tibi no morigerem
An ego tibi no obsequar
An ego tibi no me et facultatem ꝑstem
An ego tibi quicq̄ denegarem

Ich wil offinbarlich mit d' redin
Agam ui tecū familiaritate
Loquar ui tecū aperte Agam tecum ui pingui minerva
Non ꝑlabo tecū ꝯtem
Iam te me et faciā ꝑte

Ich wil nicht thun wene du wenest
Vincam officiis meis cogitatos meas ꝑste tuas
Existimatoem de me tuā plurimum superabo
Maioribus eni meis te tā multis cumulabo q̄m tibi in mentem venire possent
Ich wil iz mit fleisze thun
Agam eni ꝑte diligentissime Ego tñ cogitando tñ recipiā ulla ꝑte tps ꝑmitta
Nichil eni a me ꝑtermittetur q̄d a te ꝑtinue ꝯsistimez
Velim ea a me expectes que ab amicissimo ꝯspectanda sunt
Omnia velim a me ut familiarite depostulet et optima spe sit ꝯspectas
Nichil eni a me negligetur q̄d te conducere ꝯsistime
Id eni agā michi crede tuis et ulla sibi meam diligencia accusatury
Ab ich denne nicht vor dich thw wene ich vormag
Cum plus te fecero q̄m potui nichil tamen ꝑfecero q̄m debuero Cum magis ꝑte
elaboravero q̄m ꝑtas pacietur nulli tamen ꝑsi tuos in me officios satisfecero
Cum longe maiora ꝑtuo ornamento conatus fuero q̄m me facultas ꝑrare potit
multa minora fuero ꝯsecutus q̄m numor(?) tua me multa depostulent
Vn worde ich bethwungin vor dich zu sterbin moghte ich dir behagin
Si cogit ꝑte ui amittere non tñ meritis tuos in beneficiis meos ee videret
Si michi ꝑte moriendo ꝯsti ulli tñ ꝑsi tuos in me officiis/ Si in x q̄modis
tuis uita ꝯsti ꝯffundenda no tñ videt tuos in me meritos magnitudinem ꝯssecuta
Alzo vil alzo an mir leyth
Quantum in me est Quantum michi creditur Vt primu ꝑtas erit Quantum in ydonea
ꝑtas collata fuit arbitrium tuum libentissime ꝯstera Quanto studio diligenti labore
vigilanti ꝯsequi potero id ee ad

Ego tu ut debeo ad tuas vocis me adiungo Ego ut par est ad tuam voluntatem me confirmo Ego ut tua in me vere depostulent tibi toto modo

Ich tar von N. nicht tretin
Ciceronis voluntate honeste desentire non possem
Ciceronis summa pro amplissima cuius in me merita honeste desentire non possum
Pro ciceronis familiaritate atque amore non licet michi dissentire

Nichil cuiquam concedo quod tui studiosior sit quam
Nemo michi vincet me plus qui tue dignitatis sit cupidior quam ego
Ich losse es nicht vnderwegin
Neque enim unquam destiti nec desistam pro parte agere
Neque enim unquam tempus ulla intermisi te laude
Neque ullum unquam tempus ex parte omisi nec omittam curare ✕ mz° require infra

Ego tu rem tuam curare non cessabo Ego tu causam tuam defendere non desistam / Ego tu negocium tuum agere non prmittam

✕ Neque tu catharni destitutus sum Neque tu catharni desum Neque tu catharni delinquam

Si quid ignorabo de te admoneberis omnia studia vincam
Si vaticinari non potero de eo clarior fieri omni officia superabo
Si quid animadvertere non potero de eo productus nemini cedam

Ego tu faciam quod iubes Ego tu adimplebo quod desideras
Ego tu suscipiam quod moues
Wy wol ich alle ding von deinet wege tethe
Quamquam ego omnia tua causa fieri desiderem, Et si omnia parte facere vellem
Tamen et si amore tuo libenter suscipere Jam et si ex commoditate tua nil velle subterfugere
Ich meinte nicht das vns libe grosser mochte werdin
Non enim putassem ad amorem nostrum aliquid addi Non existimassem benivolenciam nostram augeri / Non mihi persuadere potuissem nos in amore cumulis fieri potuisse
Du tust mir nicht recht wen du nicht betist
In iniuria a te michi fieri puto cum a te rogari / Iniuriosus es cum non es ad me rogans
Rem michi ingratam facis cum aliquid a me verbis ostendis
Magna me afficis iniuria tu roganda officium meum postulas

Ego plusquam feci facere non possem Ego magis quam egi admittere non valeam
Ego amplius quam sum consecutus conari non possem Ego maiori studio rem tuam curare non potuissem Ego maiorem voluntatem quam ostendi prestare non valuissem
Ich hette dich balde von obil erlost
Ne punctum quidem temporis immolestus fuissem Te quam primum incommodis liberassem
Te illico incolumitate reddidissem
In der sache thu ich me denne ich sage
In hoc toto genere plura faciam quam dicam In hac causa magis elaborabo quam ostenderem

In hijs rebus maior sum acturus quam demonstrem
hec cum in negocio sum plura prestiturus quam pollicitur

Eb dat gelucke mey wonsch

Si fortuna optatis meis videbit Si res cadet ut vellem Si fortuna nobis meis successerit Si ratis ex sententia gerentur Si cogitacionibus meis fortuna benigne arriserit Si in optata contingerit Si deus res meas fortunabit Si deus nobis benigne aspexerit Si quod apto in felicis contigerit Si deus negocia mea secunda reddiderit Si deus desideria mea anime voluit Si deus secunde nos voluit intueri

Auch betryge deme alle meyn hoffenunge

Nisi res male successerit Nisi opinio mea frustrata fuerit Nisi spes mea decepta fuerit Nisi fortuna me spoliaverit Nisi fortuna [illegible] consilium demanbigh[illegible] Nisi detorserit Nisi casus optata impellata

Ich kan mit worten nicht vorczelin wye geneme mir dat ist

Nemini cum scribere possim quam michi est gratum si carthani [illegible] reddideris Non possum nobis explicare quam est michi iocundum si carthas [illegible] Nullo satis possem dicendi genere declarare quam michi est gratum si carthas miseris liberaliter

Vorgib mir dat ich bent schuldige

Ignosce michi gravissime peccantem Ignosce michi Si feci in gravissime

Worume solde ich nicht gerne der gutten frunthschafft habin

Quid cum cause tue non bonorum familiaritatem desiderem
Quid obstat quidem cur non instorum bonorum in gracia ad optem
Quid cum rei cur non michi sit in optatis affectibus in debere augebas

Ey and mol

Beneficiorum meorum esse	Vicissim mutuo	
Mutuus beneficiis videre	Aliquis vicibus	Studium
parum officiorum vicissitudinem	alternato	parem
Eandem voluntatem prestare	mutua vice	equalem
Equalem graciam referre	Eadem vice	Idem
	Alterutrum	

Her hoth dat gethon

Beneficia contulit officia reddidit
Antea prestitit Bona multa retribuit
prius retulit de multa persoluit

Re mutuacio par studium retributo consilio grata
Vicissitudo sit retributio Mutua retributio
Eadem grata pro voluntate

Ingratitudo Beneficiorum dominorum meorum
Sordedebit beneficium perdere
Officium omittit Creatum effunde
Bene mitto perfunde homini sordido beneficium
Hominem ingratum beneficiis honorare
homini ingrato beneficium afferre

Quod deus anime auctat
Quod ipsi tumidous effugit Quod cum
non permittet Quod nec modo deus auferat
Ad supplicium exhibeat Ad primum mundus eruerat

Du meynst ich habe deme libe vorgessen

Oblitum me putas adhuc caritatis humanitatis tue
Immemorem me existimas tui ergo me beneficiorum laboris
Diligencie vigiliarum periculorum Inquantum me arbitris
liberalitatis benignitatis beneficiorum erga me tuorum

Non furatus est
Non accipit bona non est licitum Non res
alienas usurpavit

Rex est gestorbin
Mortuus est Occisus est
Excessit e vita Ex hoc
seculo migravit

Animam reddidit animam exspiravit
animam effudit animam egit
Vita privata est Mortem obiit
Ex hac vita decessit Diem suum obiit
Suum fatum expliavit Obiit periit
Occubuit Jacet

Deo valente Nobis
Sancte x Dauente Superis
Prosperabilibus fortuna suffragante
x Nobis x

Sed si vita michi contigerit vel amissam demerebo Et
si opes mee vel copia facultatum decrebunt Et si vita in subsistis
sint mee vel divicias maiorem prestabo Et si vita adduct
potero mundi me vel commoditatem operam patefacias

Es sey denne das ich grossers vordine
Nisi obviam gratiam me bene merita vel amicitiam Satis
facio Noscit me esse vero arbitrabor Nisi promerebor
tuis in me meritis parem vel gratiam retributam meum
me bonum non constabo Nisi tuo gratia me officia
paribus meritis comparata ipse me homo non indicabo

Ich thu mir nicht selbest genug
Ego non possum me ipsum satisfacere cum ea quae desiderium corpore
consequi non possum Sed nullam partem tuorum gratia me
meritorum in tibi reddenda gratiam consequi valeo possum
nunc animo acquiescere

Non enim cum alloquia satisfacto cum non corpore quibus vel gratias ...
Nunquam enim michi conquiescit nisi plus quam a me velis ... Vitam insumat
cum arbitrium traductam esse videtur cum tibi non possum arbitratu meo satisfacere

Ich wege dich alzo hoch das was du tust bewe ich
Ego tanti te facio ut quicquid egis sit probatum
Tantum enim tibi attribuo quod quicquid decreveris comprobo meo iudicio animo
Omnia que tibi placere videbuntur rectissima et vera constabo
Nichil enim committere posses quod non possit displicere

Ich wil dis mol nicht vorgessin
Nolo enim Josiam de me optime meritum delinquere
Non enim paterer Josiam me vestris amplificatorem inpune abiniciis oppugnare
Non enim possum sufferre ut iniqui Josiam me ad meum amatorem impune lacesset
Non enim mei essent officii qui sufficere debebam quod presidio suppremi mei

Ich sterbe denne zo sage ich nicht was ich kan
Moriar nisi quod sentio exprimam Non possum abduci quin me consulam
Moriar nisi complurimum Spectior nisi totum me patefaciam

Das dir got sulche glucke vorley
Deum queso ut tua consilia sint salutaria Superos precor ut quod actuus sit vel non obsit
Deum obsecro ut constitutam tibi bene succedat

Ich wil dich nicht leng off hald Ich habe nicht geschreben // Denne ich wene

Non teneo te pluribus
plura non scribere possum debeo
plura dicenda non sunt
Quid plura me scribere non est necesse
plura non pluribus committenda
Non enim plura placeret quod scribere
Nichil enim alterius me plura dicere

Neque est supra expectata
Singula prosequi non est necessaria
pluribus te adhortari non debeo
plura suspicari non possum
sed audies ex aliis
Non dicam plura
sed plura diximus aliis

Vim hic fere diem et multa alia coram sed de ... aliorum litteris certior fies
Impedior verecundia pluribus tecum agere

Ich habe diste niche geschreben worth

Scripsi ad te ut pluribus meum consilium melius intelligas. Licet ergo pluribus ut quid sententiam deluсidаm teneas. In hac sum longior ut cum mea essent satis clauis [illegible] hoc non semper complexus sed ut institucionem meam a pluribus comprehendas

In hac sum prolixior ut de voluntate mea certior fieres

Ich habe niche geschreben

Si ergo plura quam statueram, hic ad te pluribus verbis scripsi quod soleo, hic a te scripsi verbosius quam iuravo. Sed hic satis multa ut plura posui quam expectabas

Sunt enim ut pervenire largior quam volui defluxit oratio

Ich wil die notdorfftig sey des korger wortin

Illa que necessaria sunt breviter exponam. Illa que amplius animum desiderent breviter comprehenda[m] hanc meam mentem signavi quod hic notum tibi esse volui ut scias. Hic cetera concedam tibi denotavi ut delibeas hic abeas ubi tibi apparuerit [illegible]

Sed ut quid dico scis quid loquor

Scis quid intelligo scis quid cogito

Scis quid volo

Difficile est loqui

Non omnia litteris sunt committenda

Nichil timide scribendum est

Sed certa cognoscas exaltus

Certa tibi nunciabunt alii

De certis per alios certior fies

Es ist czu vorsuchin

Temporibus obsequendum est

Deum temporibus inserviendum

Fortune credendum est

Domi obtemperandum

Necessitati parendum est

Ich sage dicz nicht ane sache

Non scribo hic tenue. Non dico sine causa

Noli putare hic me frustra dicere. Non enim in cassum hic moveri, hic preterea scripsi quod certa utilis interesset

Mochte das ding selb der wort gemachin

Si res ipsa loqui posset. Si negocium posset prescripsi quod sentiret declarare. Si causa ipsum statum suum demonstrare posset. Si res ipsa mentis suas per scriptum exprimere posset

Subeunda est fortuna. Experiendum est. Experiendum est. Periclitandi sunt vices

Noch deme alsz ehe gestalt gewynnet

Ut tempus nos admonebit. Ut dies nos cogere videbitur. Ut utilitas nos persuadebit. Ut res in eius contingit. Ut res negacium nobis consulere videbuntur

Ich habis von der czeit wegin gethon

Id ergo temporibus obtemperans. Id feci fortune cedens. Id misi utilitati parens. Id consensi facto consenciens. Id permisi oportunitati obsequens

Man sal nicht allewege off eyme syn bleibin

Non est semper in eadem sententia permanendum. Non enim semper eadem animo esse debemus. Non enim semper unum propositum nobis esse debet. Non semper unum consilium sequi debemus. Non semper uno opinioni dedita demus

Es ist dir alles czu bedenckin

Omnia tibi pensanda debes. Omnia sunt tibi excogitanda. Omnia sunt tibi animo et cogitacione pertractanda. Omnia sunt tecum animadvertenda. Omnia tecum computare debes

Omnia sunt tecum pervolvenda. Omnia sunt tecum deliberanda. Omnia sunt tibi providenda. Omnia sunt ab origine petenda

Es ist keyn so gros ubil ich sorge es weder recht

Nam nullum tantum malum esse possit quod ego non pute impedire posse

Neqz ulla ca magna pestilaz qm ego no cpissime accide posse
Neqz est ulla tā mag̃ calamitas quā ego no michi psuadea posse ꝯtinge
Neqz ulla incomodoꝝ genꝰ est qd ego inte passe qiecte

Ich sehe das das mich an gehet

puto hec no michil mea interesse Non est hec dicta alienū a dignitate mea
hec ꝯpestimo noībus meis inquietens / Non enī ad me attinet video

Ich vorstehe die meynunge dˀ worte nicht

Que ibi insit tnt vbis no intelligo Qua facultate inptet ꝗ̃ smo no satis
in ꝯstat Quam oportunitatem habeat hec vba no aspicio
Quo sbaū ptingat ꝗ oraco non michi nota est

Mir gefellit das was ich thu wen frende

puto hec non valde ad rem ptine Existio ꝗ causā min parū attinge
Non video hec ad rem facultatem hre Arbitrar hec ab instituto mō alienū
esse Credo hec vbis nris parū debere pdesse

Ich lobe tagut miche vn reichtū

Malo enī meis inte vbis ꝯdelicta quā alienis meis gubiuai
Malo enī michi esse simul quā alienis
Que facio cottidie me mag̃ delectant quā aliena

Ich meine ich is treffe dy sache nymmal

Me quidē non ꝯfortuā ꝗ ꝯcitate pondē indisti
Non enī diuicias ꝗ virtutes sed scientias
Nos enī habes casus opulentos ꝗ virtutib ꝯcelebramus ꝗ ꝯcolui

Ich vorstehe das das allis nutze ist

hec totū michi esse possū intellige / hec michil signficare facile ꝯspicio
hec nulla facultate hre facile diuidicas / hec manifissimū esse clare
video hec friuolū neutrimū esse liquidissie ꝯstat

Es ist auch nicht also grosz alz ma is macht

Sz ꝗ minora sūt quā dicuntur / Sz ꝗ pua ꝗ facultatem / Verum minorē
vim hnt qm ꝯpistime / Sz hec mng tenoida sūt qm hoies arbitrent
Sz hec teneriora sunt qm videntur

Bedencke vn forchte dich nicht ane sache

Illud cogita ne vom ꝑiclosā mag̃ ꝯpistimes qm sit nec Illud vide ne ꝗ ꝑiclo
time videar Illud puideas ne talido mag̃ time cogitas

Du bist zo weyse wol das

Sz ea pdicq es sapiencia ꝗ ꝗ cute meliora pare posses / Sz tu ea insignitus
es pruden maioa moue posset / Sz eo instructus es consilio quo melius
ꝗ puide vales / Vero tu psinglari industria tua ꝗ comodius insige potes
Sz tu hec facilius inita ꝑ tua singlari pruden indicabis Sz tu ꝗ melius
ex re et eo tpe ꝯstitues Reliqua sūt inetipā et optima quod // farn ist

Si tibi ꝯsiliū no deest Tibi enī
ꝯsiliū de eo no ꝯt Sz te ꝯsiliū no
desicit Sz te raptoē ꝯsiliū no fugit

N. hot vorgesagt was ym wed //

Que ora accideāt dixt eacō cō futura
Ex eaꝝ euenerūt eacō videō enī pdixt
Que at sūt ꝯsecuta eacō est enī prospicatū

Ich habe das wed' mayne gewonheyt gethon

Non eni sed ita demus | Ad h pt mea consuetudine dica Atz h ita ulta pt mea
Neqz aut sed descripcis | consueta agendi racionem scepsi Atz h tanta pt meos pstimus
Sed eni quid aga //nicht | moes effudi Atz h pt mea solita pinndi instituco//fe

Ich wde an sache thu Nunc ord pl naz aspss
Nichel faciā insolent Nichel temptabo in asulto | Nichel aga sn causa
Nichel nichor inprudent Nichel intarte memorie

Ich wil anders thun
Sz alit atz ondam faciam
Sz alit qm constituera effto
Sz aliter qm pollicitq fuera aga
Sz alit ac videor onde psequor
Sz alit qm dixera ostendo
Alit qm psspcavlam ordino

Is das dich nicht betrubet
Si nichel te pturbet Si nichel impedit
Si tranquillo es volutate Si es occu pacioibz
sublenatq Si nacuus es molestus
Si ociose es animo Si nulla afficeris molestia

Begenheyst du andirst so loss mich wissen
Ex si alia res ate monet fac ut sciam Ex si aliud tibi ppacito esse fac
me ctiorē Ex si alia ducetis volumtate fac intelgam Ex si aius alie quetas
fac m significetis Ex si sniaz mutauis fac me ad monito reddas
Ex si opid pstina no placebit tibi fac ut sciam

Sich hat meyn sache gewandelt //off eyne ander
Antea pocca mutata est deo Deinz consilud mutaui postea mee racōes in
mutate sunt Alio pocca rem age cepi

Es ist nu eyn and sache
Nunc alia racio est
Nunc alius status rer
Nunc alius est tpm cursq
Nunc alia est racio di conci
Nunc alia hoim est opinio

Besellit d' der roth nicht zo gedencke w//
Ex si h' t consilud no placebit aliud inveniemo
Ex si h ro no videbit satl consentanea que ino
quedicati Ex sch mea vo t ppacita no ussa fuit
alia que magl plac copieq

Non dubito qm tu plus prudeat qm ego te admoneo
Neqz vereor qm tu sapiencius agas qm ego tibi pscam
Neqz diffido qm tu melius rem ptractas qm ego t p declarem
Neqz hesito qm tu caucioq p ducas qm ego te cauderer

Es ist eyne vortrechtikeyt
Est una cauto Est pmd
remedium Est qdda tend

Ne om te fugit Neqz te ptlit Ne om es nesaus
Neqz te latet Neqz te clam est

Si libet Si placet Si videat
Si pcat aimq Si fit corde voluntas
Si quieadid est Si voluntas est
Si patit aimq Si facultas patit
Si voluntas est Si fieri possit
Si ydoneum videtur

Neqz h' ignorare arbitror tenes eni
meoria / De qua memoid accepisse / Neqz n
ignoras Illud te no arbitror fuge

Als mich bedunckhet
Vt m videar Vt m videt Vt m videtz
Quemadmod cencio Ita eni gretto Vt gretiaz
accipio Vt arbitrari possi Vt possu constare
Vt opinio mea est

Ich habe nichtis geticht

Nichil simulaui nichil ficte dixi nichil fallaciter feci nichil vafre excogitaui

Ich wil nicht schedelich thun

Non agam abte Non fallabo quempiam Nichil fallaciter faciam Non vafre excogitabo
Nichil ficta dicam nichil vafre temptabo nichil maliciose molior

Ad minimum reseruare ad extremum differre ad alterum disputare ad radices inquirere
ad fundum progredi ad ultimum prostruere

Lost den krig vnd vorgin

// Si velim desinas arma semper sequi Si tu velim desinas exercitum agere Si tu velim
bella deferas Si tu velim inimicicias omittas Si tu velim simultates confugias
Si tu velim discordias euitas Si tu velim dissidias abhorreas

Differamus plurimum disputamus familiariter agamus pugnimini

Habe frede lyp

// Si tu velim pacem colas velim ocium tibi adoptas velim consideres Si tu
velim ocio te exponas Si velim quiete adamas

Neque hoc est obscurum Neque enim dubito Neque enim nemini est dubium Neque hoc
aliquod hesitacionem Nec hoc in magnam deliberacionem cadit

Thu yn also andern wyse lewte

Pone tibi quod clari homines facere solent Cogita quid in re tota sapientes Exemplum
facias simulans inte officiorum virorum

Quod mea neque paciatur etas ad alterius quod defecit pl... uerum unum alterum videat //

Wer weis wye is wirt

Ipsa aut qualia sint futura quas rerum condiciones que fiunt future sint incertum est
Que aut fortune accessiones sint consecuturum quis vaticinari potest

Simul ad aliud cogitare debes
Sed et hoc animaduertendum
Sed et alia sunt deliberanda

Wy is nu denne

Ad si tota dicam Quid si aliqua
sedeam Quid si omnia apparam Quid
si omnia plana fecerim Quid si nichil
tacuit

Was is nu denne

Quid queris dicam Quid tu tu Quid ad si
Quid ergo est quod queris quod expectas Quid tu
postea sequitur

Das habe ich geschehen

Si eo fuerit ut si enim eo sepsi
vt si enim apud vt hec ea
significat vt

Neque enim vereor ne Neque esse dubium quod sit Nec enim hesito quod sit

Was geschach nu

Que acciderunt fuerint non tam mire quam suspecta Que nuper euenerunt non
tam prius violante fuerunt Que ficta esse dicuntur non tam gesta quam ficta esse videntur

Sy sint vngelich geschicket

Sunt enim innumerabilia genus eiusdem
Sunt enim et multa higcemodi consimilia
Sunt enim infinita huius condicionis

Sy ander sint gemeyne gelich

Tota sunt signa communia vel que sunt ar-
gualia
communia talia
Alia sunt omnibus communia

Ich habe dir geschrebin

Que omnia collegi ut intelliges Que omnia ordonaui ut faceres Que oia conscriptitaui ut cognosceres Que omnia conscripsi ut ecior fieles Que qua adte admonui ut cogitares

Ich forchte das du mit den dingen nicht schaffist

Non intelligo istis verbis te nichil proficere Non video verbis illis te nichil prodesse posse Non aduertis istis molestiis nichil assequi posse

Woltu is nicht thun wor wor du tust vo meyn bethe wegin

Et si non possum aliquid proficere suadendo oro et precibus ate contendo Et si monicionibus obtemperare volueris precibus sat salt obsequaris Et si amatissimis meis persuasionibus non flecteris supplicationibus meis sat monearis

Ich wil is nicht worsuchin vn wat is macht

Agam pro mepso et meliora efficiam pro mepsum et vires meas experior Negocium ego met suscipiam et conabor quid possum Aggredior ego ipe istam rem et intor qui conari possum Causam ipam exponet sibi ut quid sare protulit tempten

Du kenest d' menschin setin **Ich weis nicht worūe du nicht lernest**

Si nosti mores hominum Nosti hominum consuetudinem Nosti hominum voluntatem

Cur studio non nugilas nescio Cur studio non operas non intelligo Cur te verbis non conponas non video Cur hec in verbis assequi non contistinas

Das gehort dein vornupht

hoc e tuum hoc est ingenii tui / hoc nichil tue si delectat tu videas hoc tu pro tuo ingenio consideres Que potes sunt

Du salt synde dingt nicht achtin //nocuia contraria

Neque res solas inanas mundanas atque volatiles Neque nimis curas mori humilia breuia fugacia instabilia caduca Neque nimium desideres ea que sibi habes iniquanda/

Ich meyne is sey nicht noth dich zcu manen

Et adhortationem non puto te indigere Et mea tibi admonicionem nequaquam apta esse existimo Et ut arbitror preceptis meis non egebis

Deyne entschuldige ist nicht nutze

Et in hac re nulla tua accipio accusationem Et in hoc negocio nulla aput me valebit excusatio Et in hac causa tua aput me excusatio nulla est pro re habita

Ich hoffe nicht das

Nec illud quod curo Nec illud desidero Nec illud pro certo cupio Nec illud quidem studeo

Et hac spero de hoc cum optatum est hac cum expectare decet Nec illud de melior

Ich vorsthee wol wy du mir helfin magist

Quantum me possis adiuuare facile intelligo Quantum michi presidio esse possis clarissime conspicio Quantum cum consiliis meis prodesse valeas clarissime michi constat Quantum cum rebus consule possi est non liquidissim

Ich zcweyffil nicht du gunnest mir gutt

Neque cum dubito quantum in ea causa vel Neque cum vereor quanto ipe michi prodesse desideras Nec cum ulla mear hesitacionem quanta ipe michi fauere cupis

Wen sal ich an ruffin wē den der mir meyne sache alzcyt gut macht

Ego quem potius deprecare quam eum qui causas me vincere solet Ego cui me potius quidem quam ei cuius salute recipe consumi Ego cum auxilium potius requirat quam eum cuius ope est presidio meus status et incolumitas consueuit

Nec dubito quin eciam mihi benigne facias in re amicissimo fauere velis Nec enim vereor ne eciam ignotis liberalissimus sis in re tui amicissimo te mihi accommodare velis Nec enim hesito quin tu nimirum tuis te officiosum prestiteris michi gratissimum facturus sis
Ich darff yn der sachyn nicht mehe den den guttyn willyn
Michi autem in hac causa nichil opus est aliud nisi ut auctoritatem tuam interponere velis
Michi autem ut hoc impetrem nichil deficit nisi ut studium tuum adiungas Michi autem ut quod velim consequar aliud nichil desideres nisi ut te facilem prestes
Es wol slecht is das N. wol do bey sey
Illud erit firmum si N. voluntas intercesserit Illud stabilitum fore arbitramur si apud officium suum nobis constitit Id erit aptius prestitum si apud suffragatorem inuenerit
Was darff ich dir so feste befelyn
Sed quid ea causa tantopere tibi commendem quam tu communem tam esse existimes Et quid de ea re tam vehementer a te contendam quam ad te ipsum pertinere arbitraris Et quid ego de his negociis tantopere te obtundam quae per se ipsam tibi commendatissima sunt
Ich hoffe is werde besser
Spem tamen habeo rem ipsam in melius futuram Spero tamen fortunam aliquando in meliorem euenire Nulla enim dubito ut feliciorem instatim condicionem aliquando consecuturum sit
Wisse das vorwor vnd nicht von horn ich sage
Non enim opinionem sed certis signis hoc tibi significo Non equidem aliorum auditu sed certa racione hec tibi scribo Non enim sompniis sed mea vera experiencia tibi hoc narro
Dy sache wirt offinbar gehandelt
Neque enim obscure personis res agitur Neque enim personis in causis negocium geritur Neque enim diebus condicionibus factum contractatur
Ich achte nicht vor dir is off ymmist
Quod inceptum hoc accepisti in labore Quo ad hoc cepisti non curo Que vero non mistaciones // prefacias

Et hoc negocium michi integrum esse non senciam Et hec quidem tamen saluissimo michi arbitrio credentes non alia voluntate constarem quam me esse cognoscas Et cum homines aliud non persuadissent ego hoc tum summa vsus fuissem quam audiuisti huiusmodi ego constancia semper optiti atque fore confido ut me constitutionis nostrae me poterit Conducat in causa sed summa hoc fuerunt recta in videantur
Ich wolde mich gerne entschuldigen
Libenter tu me et facile purgarem libenter tecum iacundiam euenirem
Libenter te carum hoc michi abicere reputarem // achtin
Du meynist leychte ich solde sulch grosse vngerechtikeyth nicht // achtin
Putares fortasse ut indignus ego in iniuria lacessitum sustenerem An existimares quod acerbissimis ego in quodam affectus non mouerem An fortasse credes quod ego tam insigni in iniurio percussum obdormirem An forsan animaduertis quod ego tam intollerabilia iactura confectus non conciperem iracundiam non candescerem
An hoc tibi indicatis quod ego tam calamitosam offensionem compulsus
Das ist mir nicht zcu leydyn
Hoc in ullo pacto ferendum est Neque est hec ulla racione toleranda

Neq in hoc est ullo pacto sustinendum
Wer lede das als ich
Nemo n hc ferre possit pter me Nemo tollat nisi ego Nemo cum hoc pateretur nisi ego Cum eum hc equo animo ferre posset nisi michi
Alle dinck sein geduldiclich zu tragin
Oia quide sut paciet tolleranda Oia sut pfecto equo aio sustinenda Omnia sut pacient pferenda Oia sut sapienti prudenter temperanda Qu sut eqd facile aio accipienda
Ist dir leychte zu thu was du nicht wilt
Et tibi fortasse agendu est aliquid qd nollis Et tibi fortasse dicendu aliquid sit qd no senciasEt tibi fortasse aliquid laudandu est qd no pbes Et t for-
tasse aliquie moliend sunt qd no valeas Et t fortasse aliquie sustinend sut qd no queas
Das gehorit ydirmā zu
hoc cum est t comune cu multis hc est cum aliis vle hoc cum contingit omib
Das ist eyn gemeyn obil
Commune quodā hc vicium est hc cum vulgare vicium est hoc cum est pene vle hc cum est insitum omnibus

Quid singulari qd si hc quodmodo Quid si hoc qd durabilius qd si hc quieuo
Du salt gelucke nicht aus sloh
Neq cum debes qd omnib fortuna dedit recusare Neq cum fortune casibus obsisto
Neq cum tu scies qd sors fecit recusare
Du host gewonen denne vorlorn
plus tibi virtus dedit qua fortuna abstulit plura tibi cōpasti qm amiseris
Amplius quidē nactus es qm pdideris
Et das dich das nicht unglenche dunckleth
Et no alienu tua virtute putabis Et no indignu tua auctoritate cōstabis
Et tuis vtutibus no incongruēs esse ducas Et hoc t no incōmode arbitrare
Dyn kunst ist eyne grosse hoffenunge
Et est unu pfugium quietis videlicet vtutes litteras Et est vnus portus ad salutē sez honaru artium disciplinie Et est una spes cōsolacionis studia literaru
Et est unu remediu tranquillitatis sciencia celebritas
Ich forchte das du mich nicht gnuc horist
Nec omia pseq̄rer si melius qm tu viderem Nec oia cōmemorarem nisi tu clarius qm ego intelligeres Nec oia explicarem si ego aptius qz tu cognosceres
Ich sorge dich vordrissin meyne worth
Et vereor ne iam nichil sup esse vba putes Et dubito ne dicendo plurimu me nimis esse dicas Et timeo ne mea dicendi vim longam nimis accuses
Et vereor ne multa a me dicta sup vacua esse dicas
Keyn swert warth nu zo gross hi wert von tugunden geminerth
Nulla ē tanto doloris magnitudo q no tpis pliore molliatur Huiuscemodi pfecto verum vim esse pnotam ut eiuscemodi tpis cursu cōpertissimum ut eadem fortuna no possit habeatur diutina manē Nulla cum fuit mea tam cōgressa qm aliquā molli-
tudine susciperet Nullum cum malum potest esse ppetuum

Ich rede mit deyne frede

pace tua loquor
pace tua dixerim
pace tua omnia affirmabo

Nemo est michi cathone melior Nemo est cathone amicior
Nemo est michi familiarior catho Nemo est michi catho
carior Nemo est cathone liberalior

Ich weyss nicht was ich vormag

Ego quid possim nescio Ego que mea sit facultas non intelligo Ego quid valeam
non cognosco Ego quid assequi possim non satis in constat Ego quantum viribus meis possim non asspicio

Ich bekenne das ich nicht czu sulch byn worden

Nunquam enim diffitebor me ad tantam deligenciam non pervenisse Nunquam inficiabor tantam
me studium non dedicisse Nunquam enim me id attribuam quod non fuerim consecutus
ffatebor enim ad tantam me sapiencie gradum non accessissem

Sed tamen michi non tantum assumo ut Sed tamen non tamen in attribuo Sed tamen non tamen ... quod

Ich habe nicht unrecht gethan

Neque enim eam hoc faciebam cum amas Neque enim eam quod ciuarem stultus eram
Neque perfecto ut hec agerem despiciebas Neque tamen eam quod tractabam ignoraciam quid
agerem feci Neque enim eam quod temptabam insanie videbar

Non enim est consilium meum accusandi Nichil egi quod merito possit reprehendi
Nichil enim unquam sed preter consilium deliberatum

Czu den worten ist nichts wene dy sunde

Quod enim in illis verbis sunt nisi summa confutacio / Quid in eis oracionis potest reperire nisi
erroris repulsio Quid in eo sermone erroris sunt nisi calumpnie confutacio
Quid enim mea epistola continet nisi quam improborum defensionem liberam

Vordreust dich icht das ich wil is wol meydn

Si tibi hoc displicet non utar postea Si hec tibi non placet deinceps prohibeam
Si hec tibi debeam in posterum missum faciam Si tibi hoc invidiosum est in futurum non attingam

Ich wil dich nicht bekomern czu deyn grossin unmussikeith

Oneris tibi imponere quicquam non debeo in summis presertim occupacionibus tuis / laboris
tibi quicquam committere non audeo in arduissimis presertim molestiis quibus opprimeris
Non debemus te virum summe auctoritatis penitus defatigari presertim cum sis vehementissime defatigatus

possis enim michi denegare occupacione tua / posses hac meam peticionem recusare / posses hac
meam voluntatem refutare / posses hac prime precum subterfugere / possis tua dignitatis huius
/ laborum recusare

Mark is czu nichte geschen

Si rerum facultatem huius indicat Si negocium commode videbitur esse gerendum Si res
utiliter agi poterit Si quocienscumque res fieri poterit Si rei conditio potestatem prebebit

habe mich vor guth adir vor obil ich ka is nicht geressin

Neque enim habes quo me accuses Neque ulla est causa quo merito reprehendi possim
Nec quicquam a me commissum quod vituperandum esse videatur Nec ulla iusta mecum expostulandi
causa oblata est Nec quicquam egi quod iure corrigi possit

Tu tamen sine quo non feras sine me quo non possum vivere
Tu tamen sine me excusabis non possum aliud facere
Tu tamen sine quidem hac accipias sine molestiam non potest res aliud perfici

Wêstu kegenwortig gewestu du hettist nicht das geschafft
Neque cum te si presens affuisses malus rem curasset Neque cum actuarius si affui
sses rem egisset Neque cum tu quadrans si coram affuisses negocium perfecisset
Was man von R. saget das ist gelogin
hoc quod de milone dicitur fictum est / hoc quod de milone abiatur translatum
est / hoc quod miloni imponitur vanum est
Wy ab is alles gelogin were
Quid si que dicta sunt ficta sunt omnia Quid si ostendam hec omnia esse inania
Quid si hec omnia nulla esse demonstrem Quid si hec omnia vana esse constent
Quid si hec omnia ficta esse conficit
Ich kere mich an der bozin rede nicht
Malorum cum sermonibus non moveor / Invidorum ego maledictis fidem non adhibeo
sermonibus ego hominum iniquibus non assentior
Ich kan nicht vorstehen das î meynens wie iz
Non cum eam cognosco acie ingenii excadu ut ipso meliora cogitet quam noscet melo
Non ~~te mea~~ tantum intelligo tuorum consilii caliditate ut ipso ciento ra in veine cum tecco
Non illa prudencie perspicacia tuorum esse mdro ut ipse plus prudeat quam te cecco
Ab ich meyne noch vorzele sal nymant wundirn
hoc loco si videor clarius respondere mireris cum id necessitas postulet / hoc loco
si apte disputo nemini durum videri solet cum necessitas me causa compellit / hoc loco si
quod sencio liberius apte toleranda sed ut res me pericula ita sane cogat

Cur me forte mireris Cur a me forte decipiaris opinion cur a me forte male
existimas cur a me forte male persuades a me forte sic ducaris errore
Ich dir nicht kegin wirck mer
Sed hec te coram sed hec tibi exponere coram non possum sed de hiis rebus coram plura
Ich kan nicht vorstehin was ich schreibe
Non habeo quid scribam Non mihi accidit quo te lecturis insite Non mihi in mentem venit
quibus verbis tecum loquar Nichil est in preciarum quo potissimum significari

Nichil mihi in mentem venire potest Nichil mihi in mentem succedit Non possum quivissi
Ich byn im wert dy gutin gewest
Vt ego bonis nequissimis sum impedimento Cum ego bonis conatissimum offendere
Vt ego bonis adversarius nequissimus sum

Equidem scripsi et equidem sum brevior et equidem breviter explicuissem
Wunde ich gewisse botschafft
Equidem sunt hominis ut cas non audeam temere committere / Si quem tui fidem recte
committam invenero dabo operam ut percebras meas literas te misisse Si quem cognitum
natus fuero cui vera fides sit adhibenda officium ut crebre mee ad te litere desferantur

Scriberem plura nisi quod / plura erunt dicenda nisi / pluribus agerem tecum nisi / longior
exterior rone nisi / longior essem in dicendo nisi

So wil ich schreibin

hec tamen ad te scripsi et in plac. hec breuiorib. perstrinxerim ex reb. hinc me ... delectant / hec paucioribus egi et sed magno dolore captus hec explicare no possem

Neque obliuione mee amicicie hoc accidit Neque intermissione mee beniuolencie hoc euenit Ne diminucione mee gratitudinis hec contingit

Wol wil das ausz

Quorsum hoc tendit hoc et hec
ut / hec que dixi eo spectat

Quem ad finem spectant hec
Quo tendit hec spectant

Ich tar dich nicht herter ausz sprechin

Non ausim sed vehemencius a te contendere ne sinne tue liberalitatis oblitus esse videor pluribus verbis non audeo tecum agere ut amplissime tue beneficencie oblitus esse putem Modo quod studio quidem a te peto non debes ne liberalitati tue consuetudini videar diffidere

Es ist des schimpfs genuck

Sed iam satis acutissime sed hec hec verum
Sed de hac alias vide licet sed alias
iocabimur Sed ridiculosa missa faciamus

Es ist alzo lange das is nicht // verlangit

hoc ita longum est ut optandum est
immortalis michi videtur quod esse
hec consequor Nusquam diu vide videor
ut hec non contigit

Das ich mit schreibin vorzogin habe is ist nicht mey schult

Quod serius quam expectabas rem effectus id rei difficultate commissum est
Quod tardius quam volebas tibi scripserim id mee tamen coniencia non negligencia commissum est
Quod diucius quam credebas adiectum meum distuleram id occupacionibus

Bis dw der vnmusse schult Ich habe sust nicht zeuthun

hoc actibus occupacionibus
hac rei magnum assignes
Ignoscas tamen Quesiveram tempus

Neque enim illa res alia me tenet
Neque enim alio impedior negocio
Neque enim vlla alia me res mouet

Von den andern kan ich nicht gelezin

De ceteris rebus affirmare non possum De reliquis negociis certi nichil habeo / De reliquis occasionibus etiam quidem pollicere non possum Reliquo nullam spem video

Weste ich wie ich vorsuch was

Si quibus in opere ad eum ad id quod spectas rem egrediar
Si quam rebus apparent id quod desiderabis consequi causam possem consequar
Si quidquam meam perscrutando possem ad id per omnia pertemptarem

Vormachte ich alzo vil

Si facultate et gradu tum posse Sin in ydonea potestas accederet Si oportunitatem cognoscerem // posse

Nicht alleyne yn den sunder in allen

Non in hac causa sed in ceteris aliis Non solum hoc in negocio verum etiam in aliis omnibus Neque in hiis dumtaxat rebus sed multo ceteris magis in ceteris

Das ander geet dich nicht an

Reliqua nichil ad te attinent / Cetera sunt eiusmodi ut nichil / Ad rem tuam pertineat

Reliqua nichil te tangunt
Es wirt nicht eyn fregin
Fortasse dixit quispiam / forsitan quispiam adicient / forsitan quispiam satisfacionem querere / [illegible] fortasse
Es ist geluckes schult
Fortuna culpa sustinet / Et fortune attribuitur / Et tempori assignatur
Du heist eyn kinth adir clug
Adolescentem inquies aut nobilem prestantem aut primarium puerum dicas aut sapientem
aut optimum iuvenem asseres aut acutum aut fidum aut [illegible]
Was keyne redige
Neque erat quisquam honore superior
Neque erat alius sapiencia prestancior
Neque reperiebatur aliquis virtute excellentior
Neque habebatur quisquam rebus gestis illustrior
Neque erat quisquam auctoritate prelacior
Ffortasse quis id addet
forte illud quis adducet
fortasse quis et non tacebit
forsitan id quis assignent
Ich kan dir anders nicht dancken wen mit eyme gutten willin
Sed nichil michi ad satisfaciendum preter bonam voluntatem relictum est
Sed nulla michi facultas ad remunerandum preter animi mei gratissimum concessa est
Sed nullum in officiorum gratificandi genus preter desiderium ardentissimum datum est
Is ist nicht genuck in worten dorczu
Neque opus est ad rem uerbis accedas Neque bona facultas satis ut res facultati
desideret Non enim verba satis valent ut negocia presencium requirunt
Du salt mirs nicht zcu sachen wer mag weder ungelucke
Id velim ut cognoscas quod multa fortuna facere non potuerim
Id cupio michi indulgeas quod negante fortuna curare non voluerim
Id obsecro michi imponas quod voluntate fortuna imperfecerim
Dich darff das nicht wundern das ich das nicht thu
Neque mirum est quod miraris si hec non fecerim
Neque est quod illa teneas admiracionem si rem hanc non curaverim
Neque enim causa cur in te qua admiracionem si hoc negocium non perfecerim
Is sey denne das das meyn gelucke mich hinder
Nisi hanc in facultate aliquis casus eripuit
Nisi hanc occasionem aliquod infortunium perturbavit
Nisi hanc opportunitatem aliqua fortuna sors interimat
Du wist meyn willin besser vindin wenne ich dir dine mag
Meam erga te animi multum officiosorem atque meliorem cognosces eum in allata sunt
commodis tibi satisfaciendi facultatem ac uberiorem beneficiorum fructum deus tuum opportunum
dabitur optas uberius res prestanciores eum laciores quod rapiens Ego enim alios
in rebus quas ad te pertinere arbitror tuam exoptatam facultatem consequar
misericordiam me et comitem demirabis
Es ist mit fleysse zcu thun
Danda est opera Est non animadvertendum
Est non diligenter curandum Est non vigilanter curandum
Est non dies et noctes elaborandum
Est non vehementer insudandum operandum
est Celeritate opus est
[illegible] res desiderat
Ich wolde das wol vergeigit habin

Et ego clarissime demrassem in opinata certu et m expressi
Et ego reipa q cohibassem no fortuna statui osilio demaliq excludissi
Et ego optie pfiessem nisi fors adusa officiu meu intbassit

Ich weiss nicht wy das ergeeth
Et hec fato nescio quo otigisse arbitror ut eo recte deliberacionis incomode
michi successerit Et nescio qua forte otigit euenit ut pari osilio disparia sequat
Et nescio q tibi ostitutu id otigit ut eo officiose cogitacionis exitus euadat x ingressio

Du siest wy mich hoffin betrogin hoth
Quanta spes me fefellit uidet Quam de spe decidimus intelligis Quam
nobis fortuna deluserit aspicis Quam sepe decepti simus aptissime agnoscis
De statu reipub nulla bona cupio spem Quam frustrati simus aptissime
scis Nil video q de reipub bn sperare possim De statu reipub desperand tp animo ce video

Ich vorsthee nicht wy is vmb R. steth
Nulla eni habeo certa spem salutis cathonis Nulla habeo explorata racionem
status cathonis Nulla habeo explorata fidem aduentus cathonis

Wir wissin nicht wer is von dem streitte
Que de bello gallico audimus adhuc sine capite sunt Que de gallia nobis
nunciant adhuc sine certo auctore deferunt Que de gallis dicit adhuc
sine certo nuncio significant Que de bellis gallicis nobis deferunt adhuc
solo rumore habemus

Ich mochte nicht lachin wenne du lachest
Nichil est q videamus Et ego no video quomo tu videas
Et ego visu prouocare no possum tam et si tu visu eliciaris
Et ego letari no possum tam et si tu visu visu videaris
Et ego ridere no possum quomo tu gaudio desipias

Es wer zo ist is nime zeu thun
Actum est si hec vera sunt Et hec vera sunt nichil est qd cogitamus
Et hec vera predicant nichil est qd amplius laboramus Et hec ita constant
ut scitur no opus est ut deinceps frustra defatigemur

Et hec inuenerit actu esse de spe nra putemus Et hec diu insidet male
factu est Et hec meus cepit in quadam subsequanter

Wir erbetin vmb sust
Frustra laboramus Incassum cogitamus Inanem intendimus Nequitquam conamur
Acta agimus post vlima osilio

Das habin dy guttin vorobil
Et hec bonis plurimum molestum est Et hec bonos plurimum offendere videtur
Et hec bonorum animu no tam in grue ut Et hec male accipit a bonis
Et bonorum ad hec dolorum vehe Et hec bonorum ad ferre no possunt

Es ist nicht das du begerst zeu machin
Nichil est hec qd facere gestias Nichil est qd facere in voluntas Nichil est

Dy sache hoth eyn ende gestalth
qd statuto cursu / ff fert n alr attroest ac puncro Non quud to fine soro
Dedit qui spancay / longe soro accessu accessit qui expectarii

Nescio quo modo Nescio quo pacto Nescio qua vi Nescio qua causa Nescio
quo auspicio Nescio qua ceteris constitutis

N von welge wegin ist ey furgnis kome
Arpinus sto cerco ductus ad pium aptissime accessit Arpinus spe sua pductus
ad pestem an actos pacto pstitus Arpinus cum vlute fama expulsus ad
meitum pala no tu deductus est Arpinus pudor mete ad mortem omnes suspe
tum meruit sponte sua

Sz quod homines mea facilitate inmoderate fruuntur Multa pstito mea
humanitate iugite munus vtuntur Sz pleriz nimiam de me tibi licenciam assumpserunt

Ex si est astuti hominis oia ad suam vtilitatem referre Ex si sapiencia divinus
nos solos amare Ex si laudi divinus omnia ad votes meas quid Ex si oia
que esse debent nimis quandiu redundat avarum

Sint mene dinste den menschin vnbequeme
Si mea in homines officia pfunde ac pde videbar Sz mea in hoies beneficia
ingrata esse intellexeris Sed mea aput aput hoies punita nunc multa te pspectas
Si mea aput hoies mita nichil esse valitura quando

Ich wil nicht frolich sey so is nymande gefellit
Non committa ut quibusdam hoibus insanire videar Non hoies obtundam sz opera
mea no delectabit Non aput hoies delicabo si eis no placuero Non frustra
labora si mea diligen hominibus ingrata esse videbitur

N ist noch nicht do heyme
Claudius no du pstitus est quo se in pre dolaturum existimat
Nudum eo est claudius assecutus qd in pre psurisse arbitratur
Nudum claudius allud verum fime indet que in tenui sibi persuadere indetur

Nosti mei stehi fastidium Nosti mei anim indignacionem
Nosti quam salcam admodignus observe

Ich mag N hulfe wol entpern
Vtilitatibus appn facile care possum Commodis appn leuit notare possum
Commertis appn facile supsedere possum

Es sinth alle ding zcu leidin
Sed quid nis est molius quy indignos hec Si omnia que potes putas quandius
est pati quy indignus pare Sz mallem cunctis statuto tolerare quy quorundam
hominum pfidiam multum subire

Is ist leichte zcu redin
facile eni dictu est / hec est facile
existimatu / Sz cum facilius e dictu quy facere

Ich gebe dir das nicht zcu
hec tibi no concedo / hec tibi no
assencior / hec ita esse no sencio
Id omi me negare possum
Id plui esse posse affirmare

Is ist der worheit nicht gleiche — Das ist eyn leicht ding

Necz cum hec est verisimile Necz hoc est in consonum Necz hec videtur esse probabile hoc cum varium esse constat / hoc cum tum fluxum est / Hoc abest quidem ut non nec alienum

Et hoc non levius est hec execucio accipienda non est Et hec causa tenuis est / Et res hec parum probabilis est Et hec exclusio nulla est

Ich mag sein nicht glewben

Non cum possum credere Non possum persuadere Nulla quidem racione in animum venire potest Non cum possum ullomodo persuadere Non possum adduci cum ut hec hec in animum meum credere non valet

Et hoc vero nichil aptum est Et hoc negandum non est nobis verum Et hec humane videndum non putamus Et hoc disputacionem non egemus Et hoc que ut nobis non lig[illegible]

Es gebruckt an den creffin — Du weist nicht mit weme du kriegest

Vires deficiunt Cadit animus animus [illegible] animus languet mihi accidunt effrauclitates mi[illegible] mitto vires emanant

Nescis in quo tu homine tibi negocium sit / ignoras in tua tu homini contendas / Non cognoscis vere nosti cum expugnas

Et non nisi non movent dolencia Omnis cadunt virtutes non tenuerunt mundi homines Ordo pro facto nisi officia non × adiciunt

Ich byn dor zu komen das ich weder habe

Incidit mea vita in maculas non malivolos Et contigit status meus in detractores malos Et evenit mea sors in petulancium invidorum Ea quidem condicio natus sum ut facile detractorum invencia

Wer gerne noch redt dem wirt villeichte noch geredt

Qui detractoribus delectantur facile cupiunt si ipse similiter censeant Qui male dicendi que letant in mutuo gravium recipiant Qui ceteros lacessere non desinunt hominisimus iniurias sepe in suis officiant

Es synt vil dy ander stroffen dy dach zu stroffin weren

Sunt enim quam multi tum ceteros carpiunt non reprehensionem carent / plures corripiunt pro facto qui ceteros lacessere non desinunt ipsi tamen admonicionem plurimum indigent Nescio hunc qui ceteros moneat corrigendi sunt Complectant eiusmodi ceteris deducunt qui sunt operibus vivis ac abhominandis sceleribus coinquinati

Ir synt vil dy sich selber nicht kenen

Multi sunt qui vires suas non noverunt et alienas recepte tenuant plerique consistunt que suas causas non satis cognoscunt maius se moleste implicant quam multi sunt conscientia qui se ipsos non cognoscunt alienos cognunt

We uns so gros ungerecht nicht geschehen zo wer wir alse vor

Et nisi hominum acerbissimorum eorum in nos iniurias nos alienassent non perfecto essemus immutati Et nisi quorum oculi a nobis abhorruissent ut animus offensus sit antea fuerat / Nisi hominum intollerabilibus mentis non lacessissent in pristina profecto sua stetissemus Nisi fuissemus ab hiis a quibus nunc opus fuerat delicta pristina voluntatem recuperissemus fatigaremur

Bedulden uns dy uns schuldich sein zu bedor // ffin der muhe nicht

Si fideles ab hiis colerentur a quibus desinare debent nulle quidem labore // Si illi de quibus optime sumus miti cauri nobis gravium prestare voluissent hunc profecto molestiam non

affiodunt Et abstinet admt essemus aquibus nung opus fuerat utz desideramus essemus
asecuti / licet cum fuissent facilima si culpa aquibus abstinuissemus
licet cum presto fuissent si esset in huius bustionis media aquibus maxime

Dyß sache ist slecht vnd weet keyn furth

Et adversarii rem non impedient causa nostra obtinebimus Nisi inimici nobis fuerit
impedimento rem impetrauimus Nisi per adversarios nobis sint impedita facile quod volumus
consequimur Nisi inimici rem perturbabunt ad id quod optamus facile perueniemus

We habin sure frunde eyn dyß sache

In causa nostra habemus potentes inimicos / Inprobus nostris habemus presides nobis ad-
uersos / In nostro negocio habemus auarum nobis infestos
In nostra dignitate habemus quam plurimos nobis aduersos

Du kennest des menschin bosheyth wol

Et nosti hominum iniquitatem Et intelligas quanta sit hominum sit perfida atque iniquitas
Et id didicisti quante sint hominum perdiciones Et te non fugit quam multiplices sint hominum
voluntates Verum perspexisti quante ut homines versantur iniurie

Du vorstehest wol wat vns hyndereth

Que nobis impedimento sunt facere arbitror te suspicari Que nos impedierunt questio
te cognoscere / Que nobis nocuerunt credo te animaduertere Qui nobis difficultatem intule-
re te scire arbitror / Qui rem nobis perturbarunt te non fugere existimo

Wat is denne so symir obil redy

Illud me mouet Illud me incedit / Quid cum est quod me perquatur Quid cum est
Illud me sollicitat Illud me cogitat / quod in debeat / Quid non est quod in aliis studeat
Illud me conturbit Illud me inflamat / Quid non est quod me perturbant / Quid cum est //
quod me impedirent lacessant incedunt / malestat / Quid non est quod me iniuria afficiat

Wat mag gewalt weder gewalth

Quid cum est quod contra vim sine vi fieri possit Quid non est quod cum potencia
sibi potens agi sunt / Quid non est quod si vires sine viribus quis sic cauere possit

Der schade ist cleyne adir dy sache groß

Offensio que est sed animi indignacio maior Amissio rerum exigua est sed
sic perturbacio animi acerima Iactura tenuis existit sed res ista excendet summa

Vorgip meyne czorne der do gerecht ist

Ignosce iracundie mee que iusta est / Parce mee quolibet si iuste habeant
Da veniam mi de percorum presidia sequentis pacionis me sic inique me incaudescere

Is leidt noch dyn guthikeyth dat ich mich mag enthaldin

Adhuc patitur tua summa humanitas me quod sencia libere dicam
Ad huc parcat tua maxima paciencia ac sapiencia quod in lebz in medium adducam
Ad huc tua optima benivolencia me liberet tecum contagat posse

Ich habe nye keyn sure sache gehaldith

Nusquam cum videar tractasse causa difficiliorem Nusquam confecto rem molestiorem visus
uisse videor Nusquam ante negocium intractabilius me egisse constat // leide

Du sprichst wat wat brengit mich das keyn dinge zu sulchin

Dices fortasse quid me res ista ~~cons~~ imitauit malis Dices quid me in ista
capitulariter in tantis angustiis / Dices quid me ista inuehat in tales tribulaciones.

×consolator×

Dicis quid me ista sustentabunt in tantis calamitatibus
Es ist ein unleidelicher smerczin
Est quidem dolor inconsolabilis Est tormentum quasi intollerabile
Est vere inconsolabilis calamitas
Ich kan vor smerczin nicht mehr geschreiben
Non possum aliqua scribere dolore impeditus
Non possum cetera dicere verecundia perturbatus
Non valeo aliqua persequi molestia affectus
Was meinstu was ich dir habe geschreben
Quid enim me tibi scripsisse existimas Quid meas litteras significare putas
Quid in meis litteris scriptum est quod interpretacione indigebat
Quid est quod meas litteras occavit
Hette ich des keyne sorge gehat
Ego si michi fuissem suspectus / Si ego michi cavere cogitassem
Hoc enim michi in mentem venisset / Ego si in michi accedere cepissem
Weistu nicht was do geschen ist
Quid tu solus acta non vides
Quid tu temporibus nostris que ita facta sunt non agnoscis
Quid tu nunciis que orbi claruerunt sunt non intelligas

Nunc apertus ostentus est honorum tabula ... sunt non dignitates mixta
Multi insignia dignitatum in urbe conscripti sunt
Complures in magistratibus dicti sunt prestantes quorum nomen titulus est officiosus
Plerique summis in magistratibus dignitatum ulla vera quam deformiter paribus dignitati
asscripti sunt
Was sal ich sorgin so de den dy sache an gehoth nicht dorrau / thut
Quid ego in ea causa vigilem michi si eius principalis rei agitur obdormiat
Quid curam in hiis rebus me ostentem in quibus et quos potissimum pertinet sunt
Quid in hiis rebus me comovere in quibus alii quorum principalis quoditas tracta
modestissimi requiritur
Er sorget in besorgenisse
Vos dormitis in periculis / Vos non videntes quod nummus intelligere
Vos in periculo ocio marcessatis

Si hoc odio esse apta magis adcos si nichil scribit Si hec dicende genus
magis congruens hiis hectoris quam languori et merore exposuerunt
Si hec disputacio magis conveniet illis qui ocio marcessunt
Du bist gar geil so du nicht achtist
Jam valde lautus factus est quod nichil intellectu tu curas
Jam factus es plurimum delicatus quod nichil agis
Speciosus nimis factus es quod nichil curas
Du achtis nicht nichtis
Quid curas Nichil reputas de nichilo curas
Omnia reputans omnia negligens / Omnia parvipendens
Quid hec despiciens

Was meher
Quid multa / Sed pauca
Quid plura Sed aliqua
Quid cetera Sed alia omnia

Du dirkennest des [illegible] torheyth
Si nosti biretti tradicionem Scite [illegible] fingit quod sit valde preparatum efficere
Si non es ignarus quod biretta sit fragidus vel ineptus
Si nosti quam callidus sit ineptus
Ich bleibe stete es das du off eyme syn bleybist
Neque eciam mea voluntate mutabo si eadem te institutum complexero
Neque eciam alia de summo deliberacione si in eodem proposito constitutum te esse cognovero
Neque alia complexione racionem mutabo si te firmum videro

Si vel epistolas vel oraciones an elegantissime scribi a [illegible] mediocrius a minus vel agimus. Cum ceteris exordio narracionem divisionem confirmacionem ac confutacionem conclusionem [illegible] ac [illegible] videtur ut me [illegible] a [illegible] ut in [illegible] a [illegible] arte fuerit rethorice oracionis [illegible] conficere [illegible] nihil [illegible] ad persuadendum pertinet [illegible] coniectare [illegible] videat. Cum vero eciam tibi ita ceteris superioribus oracionis partibus adiungent. Cum igitur aliquid de [illegible] volueris si [illegible] [illegible] aut in [illegible] quo se tibi accommodabit conspiracionis aut [illegible] [illegible] facile [illegible] [illegible]

Tu igitur a me amabis si hec me [illegible] facere existimas
Tu igitur [illegible] si mutua me tibi [illegible] arbitrie
Tu igitur me complecteris si eadem me benivolencie [illegible] me [illegible] putas
Du werest mir dach dyne dyne ich dir
Si potius velim me ames ut soles
Si ad duo potius cupio ut mutuo me diligas
Si fieri posset velim tuum [illegible] erga me amorem conservas
Si [illegible] cupio ut solita me benivolencie [illegible] [illegible] conservet
Mache das du mich lip host
Fac igitur mutuo me diligas eadem igitur fac me benivolencia complectaris
[illegible] igitur [illegible] voluntate [illegible]
Los mich yn dem alden syn bleybin
Eo igitur nos sumus animo quo fuimus. Quo igitur eandem [illegible] constitutus
[illegible] igitur eo [illegible] [illegible] ac [illegible]
Habe mich lip als du mir schreibist
Velim quod in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tua fide satisfacias
Cum in [illegible] dedisti velim te [illegible] in [illegible] Fac igitur [illegible] in [illegible] [illegible]
Fac igitur ut in dixisti ita opere oporteat fac [illegible] ut in [illegible] [illegible] ita [illegible] [illegible]

Tu igitur velim ut scias me [illegible] Tu igitur velim ut [illegible] me [illegible] [illegible] Tu igitur velim ut polliceris [illegible] tua [illegible]
So ich mich dir bevolhin habe so bis mir beholfflich
Cum igitur ego me [illegible] tua commisi me [illegible] atque [illegible]
Cum igitur me me [illegible] tue dedi [illegible] meis [illegible] [illegible] [illegible]
Ich bete dich loss dir dy sache bevolhin seyn
A te igitur peto ut [illegible] meas commendatas habeas // [illegible]
A te igitur [illegible] ut [illegible] meum complectaris A te hec desidero ut [illegible] meas [illegible] //
Bis das unser fruntschafft [illegible]

Hoc igitur benivolencie mee largiae hoc igitur nre condicioni fac condonas
Hoc igitur mee pristine consuetudini prestare debes

Hoc igitur me fac affinitati concedas hoc igitur mee benivolencie concedas
Hilff mir deyner weysheyth
Adiuua igitur me tua virtute Compleatur me tua sapiencia Suscipe me tuis bificijs conornad
Ama igitur me solita benivolencia Defende igitur me tuo solito presidio
Ich bethe dich vnd suche dich mein sache
Quare te oro vt causam meam agas
Quare te obsecro vt me et meos pretereo defendendum putes
Quare a te contendo vt me totum conseruandum recipias
Beschirme mich als ob czemith vns libe
Te igitur oro vt me ita tueare sicut amicicia nra depostulat
Te igitur obsecro vt meas causas ita defendas sicut inter nos beniuolencia requirit
Te igitur obtestor vt ita me conserues sicut amor inter nos iubet
Itaque te etiam atque etiam rogo Itaque te plurimum obtestor
Itaque te vehementissime obsecro Itaque a te maxime contendo

A te igitur peto vt dignitatis mee
A te postulo vt honori meo consulas
A te flagito vt auxilij me in simulis ...
A te igitur contendo vt rebus meis te ...
Ich begere dein libe
Beniuolenciam igitur et liberalitatem a te peto
Graciam igitur et officium tuum a te desidero
Auxilium tuum et voluntatem a te deposco
Es ist czu dein gewalt das ich irwerbe wass ich wil
Est igitur in tua potestate id agere vt quod maxime desiderium facilitate impetrare possem
Est igitur tue facilitatis curare posse vt quod vehementer exopto ... valeam
Est igitur tue voluntatis omnia posse perficere que cupio
Zu deme flevs das ich irwerbe moge was ich wil
Quare id quod spero consequi fac tuam operam imponas
Quare vt quod summopere desidero facilius consequi possim fac vt tuam diligenciam adhibeas
Quare igitur vt id quod vehementissime cupio commodius impetrem fac tua liberalitate ... intercedat
Ich bethe los meyne hoffenunge nicht eytil seyn
Rogo igitur tue fallas opinionem meam
Te igitur obsecro vt spem meam decipias
Te igitur oro ne spes mea defrustrata maneat
Ich bethe los meyn hoffen nicht eytil sey
Magna igitur pro mea re operam fac adhibeas
Summum igitur pro me negocio studium fac naues
Vehementer igitur pro racionibus meis diligenciam fac adiungas
Bistu noch meyn so bistu mey freund
Si igitur quod valeo statueas tu mei status amator existimabo
Si quod cupio praestas te in amantissimum iudicabo
Si itaque quod a te peto curaueris me te commode studiosissimum
Worumme helstu mich vorguth

Quas si me vestra mea bonum existimas quam obrem si me nunquam confirme te credis
Quas opes sive dignitates tibi fieri te indicas
Quas pro si hac te me vehementer elaborare perspexis

Hec igitur tibi erunt vite quemadmodum confido
Et omnibus igitur rebus nunc quod in genus fiare possit
Hoc igitur vel quod primum facies valde rogo hoc igitur vel spero perficies

Du wirst alle ding loben wo ich deyne holffe bege(re)

Omnia igitur relinques cum res mea auxilium meum postulabit
Verta ad primitias cum negocium meum tua opera indigebit
Nichil aliud igitur curabis cum tamen mea cura tangat

Mochte es nicht gedencken was in gemeyne were

Non possis conicere quam in te sit futurum
Non tibi persuadere valeo quam totum sic puto
Non facile credere posses quam in hoc erat acceptum

Is dat du in dor cy dinst

Cum si hoc in tuo efficies
Cum si hoc me tuo comparaveris
Cum si hoc in me tuo contuleris
Cum si hoc in adiuncto te volueris
Cum si me adiuveris
Cum si in facere volueris
Cum si tuum in officio prestiteris
Cum si te in facilem ostenderis
Cum si me hoc cure sublevaveris
Cum si me hoc molestiis extraxeris

Dorvor wir sin dir grossin dank tun

Quantum te ad me gratiam efficias
Quam pro gratissimum efficies
Rem igitur in facis quam gratissima
Nichil igitur erat quod totum
Rem igitur in accepta persolvis
Rem in aptissimam prestaret

Cum si feceris Cum si erit factum
Cum si curaveris Cum si erit a te perfectum

Du wirst dy weyle nicht off hören

Tu in tua non cessabis
Tu in tua diligentissime eris
Tu interim sedule curabis
Tu in tua omnia perficies

Velim igitur intercedas
Velim igitur curam habeas
Velim igitur persuadeas
Velim igitur perfectum habeas

Ego deinceps me ipsum in te videbar vestram si rem hac assequi valebo
Si igitur meum hoc a te negocium constat omnia perfecte videbar assecutum
Si igitur hoc facis existimabo in quo maximam spem collocavero contigisse

Ich ergebe mich dir gantz

Totum igitur me tibi trado
Totum in me fidei tue commendabo
Totum in me suscipias rogo
Totum in fas me completere

Nu ist alle meyne hoffenunge yn dir

Nunc totum in te spes mea posita
Nunc me totum tue commendo fidei Nunc in alico nunc quam in te sperare licet
Nunc omnis mea spes in te solo dependit

Was du ym gedinet hast das dunckit mich du hettest mirs gethon

Quod si effecerit maiorem presto fructu videor recepisse
Pro omnibus igitur tuis beneficiis in me collatis erit tam in gressum
Quod si suffecit voluntati mee intempore obtemperans
Gratissimum est michi et iucundum si in hac re michi morem gesseris

Illud tandem te rogo
Illud demum te obsecro
Et finaliter te obtestor
Et postremo a te posco

Da igitur operam ut voto meo dignitate tua erat
Amicicie tue vere velis tam esse
Te igitur obsecro mee gratie pietate vonsthrewelis

Quecumque igitur officia in bassam contulis ea omnia me recepisse putabo
Te confirmare volo quibuscumque officiis absentem eos me obligatum esse fore
Quidquid igitur officiorum et honoris in bas[illegible] desatis deprimi rem meam te contulisse confitebo
Hoc igitur si me ad te diligenti impetrauerit sane me beneficio tuo affectum arbitrabor
Tanta igitur diligentia in bas[illegible] ea proposui tam me a te fieri meditabo

Das du das tust ist mey vn den nutz

Hoc igitur ut facias non solum mea sed eciam tua interesse arbitrabor
Hoc ergo ut vtaris quam enim quidditas deposulat
Quod si feceris omnibus utriusque racionibus satisfacies
Quod si effeceris vtam vtrisque maximam condignam persolues

Du ey dir sachen alsz wie sy deyn eygin

Pro me igitur elaborabis tam et si res tua agitur
Fac igitur causam meam suscipias ut si tuum negocium tractare
Ideo mihi igitur cura erat ut meas capitetate quasi si propriam dignitate curares
Quem ego diem si viderero satis feliciter mihi arbitrabor
Qua ego rem si prestam et assequero me fortunatum existimabo
Qua ego attencione si tandem consequar optime me tu meum actum esse putabo

Ich wel thun was was ich weys das mir lyp ist

Ea que te velle scio a te plane arbitrabor omnia studiosissime diligenter curabo
Denique si velim indices plurima presta sunt futura
Quecumque te velle confirmabo agam libentissime
Ego tamen et tuus ut dum desinam sed neque defuturus sum

Das beger ich ve dir

Faciam ergo que me rogas
Faciam igitur quod petisti
Faciam que te velle confirmabo
Faciam igitur que iussisti

Itaque ut manens efficiam
Itaque ut papelogam
Itaque ut adhortantis prestigemm
Itaque ut suades faciam Itaque ut consulis peragam

Ich byn dir gehorsam gewest

Morem igitur tibi gessi Tibi igitur obtemperaui
Tu igitur me obsequentem voluntati tue in defendendo me accommodaui
Tue igitur et adimpleui feci igitur quod voluisti

Dorume dat du dat gesellit wil ich das thun
Q[uonia]m ita vis tuo igit[ur] amore p[ro]sequar. Q[uonia]m ita iubes tua igit[ur] causa in[fa]c[ia]bo
Q[uonia]m ita t[ibi] placet faciam igit[ur] tuo desiderio q[uo]d velis
Heltestu etwas von mir so thu dat das du nicht umb sost gegeben ist
Si q[ui]d igit[ur] petes a me p[ro]sequar ne frustra tu a me p[ro]pose videat[ur]
Si q[ui]d igit[ur] a me volis adiutor ne postulatio tua manus habeat
Si q[ui]d a me desiderabis in[fa]c[ia]bo ne tua spes in me frustra esse videa[tur]

Ego memoria mee vetus amicitie memor te semp[er] amabo
Ego tua virtute p[ro]vocat[us] te semp[er] fauebo
Ego itaq[ue] tua in me obs[er]vacia et modestia meor[um] tuas partes libentissime tueb[or]
Ich habe ein gemuthe zcu dir als ich sal
Meus in me animus erit t[ibi] semp[er] q[ua]m esse d[ebet]
Mea igit[ur] in te officia semp[er] futura sunt q[uo]d esse sol[ent]
Mea igit[ur] in te amantia in s[er]vicio te semp[er] obs[er]vabi[t] q[ua]m mito (?) constat d[ebere]

Itaq[ue] sum animo p[ar]at[us] itaq[ue] sum volu[n]t[ate] p[ro]mpt[us]
Itaq[ue] sum te cupere cop[er]ies

Was ich vor dich sal thun ist mir geneme
Omnia que p[ro] te facio michi iocundissima videbunt[ur] Cuncta que p[ro] te suscipiam
erunt michi gratissima Cuncta que p[ro] te sustinebo erunt michi delectabilia
Cuncta michi igit[ur] facultas est arbitrio tuo semp[er] disponet[ur]
Omnis mea p[otes]tas ex sum[m]a tua tua semp[er] exponet[ur]
Quid[quid] in me est id totum est semp[er] paratissim[um]
Mich dunket se mir du deze sache beselist du beselist mir meyne eigin
Quando causa tua in q[uo]d agendo mea q[uo]d agi te in[de] puto
Et res tuas in amplectandis amicis meas existimo
Et dign[ita]tem tuam a me curari velis meam s[ib]i curatum si[t]

hoc denique animo sum, hoc tandem sum voluntate hoc sum finaliter opinion[e]
hoc sum postremo constitutu[m], hoc denique sum deliberacio[ne]
Dasse ich nicht zo vorsuche ich meyne eigin
Et si michi efficere vero tu texpasse letabor
Et cu[m] in imp[er]io fortuna tu me exp[er]tu[m] fuisse gaudeo
Et si fortasse michi fuero constans placuit tu vero adiuvare experientia fuisse
Tamen si frustra laborantes more tu michi gessero d[e]u[m] h[abe]m[us] voluntates
aut meritis acceptus fuero. Is ist noth dat ich ober dir zcu
Restat igit[ur] ut ut eam se memine[r]it habeat
Reliquu[m] ut vna esse velimus
Extremum illud ut vna deliberem[us]
Summa illa sit ut sit vna conueniam[us]
Caput illud maneat ut nobis iunctis vna conuenem[us]

Vn[de] hoc videbim[us]
Vn[de] ista curabim[us]
Si hoc agem[us]
Tum hoc tractabim[us]
Vn[de] de hoc deliberabim[us]
Vn[de] hoc transigemus

Der bote wirt dir das ander wol underrichtin

Reliqua tecum aget tabellarius
Cetera per tabellarium agnosces
Alia omnia tibi internuncius significabit
Si qua restant ex alio[rum] sermonibus clarior fies

Ich hoffe ich werde dich balde sehen

Hec igitur ut spero infra dies te videbo
Hec igitur ut credo quam primum conveniam
Quod igitur affectavi ac spectare posse videar cito complectar

Ego tibi que curo expedimus infra dies te videbo
Ego tibi que tracto perfecto ad te velim conspiciar
Ego tibi que spero lustigo te quam primum visitabo

Infra dies igitur te adibo Cito igitur tecum futurus sum Quam primum igitur te revisam

Kommestu nicht so kome ich

Si igitur tu ad me venis ego ad te quam primum proficiscar
Nisi igitur tu ad me quam primum venis ego te conveniam
Si tu ad me accede tardancius ego te adibo
Si igitur brevi ad me non te contuleris ego vero ad te advolabo

Got gebe das zu dem gelucke aver zu slon

Tu quid egeris id velim deus applicet Tu quid constitueris exopto ut dominus
bone narrat Tu quid feceris cupio tibi feliciter eveniat

Les mich wissin was du thun wirsth

Velim igitur ut quid acturus sum facias me certiorem
Velim igitur quid constituturus sis me ad modum facies
Velim igitur quid maliturus sis michi significes
Velim igitur quid consilii incepturus sis michi admittes
Huius igitur de rebus quid sis ordinaturus fac ut sciam
De huius igitur negociis quid deliberaturus sis fac ut sciam
Hac igitur de re quid te facturum te constituisti michi notificetis

Mir ist liep das also irgangen ist

Itaque rem ita gestam esse gaudeo
Itaque negocium ita esse confectum valde letor
Itaque causam nostram tam fine consecutam esse letus sum
Itaque factum nostrum ita esse comprobatum commendo

Du siest wol wy her gehandelt ist

Res igitur an hac acta sit est Negocium adhuc se habet hoc quod factum est
Tenebis igitur quo modo res gesta sit / huius igitur rei clarior factus tenebis quid te
agendum sit Que igitur constituta sunt collige

Du wortest wol was ich gethon habe

Nunc que a me acta sunt carissime satis intelligas Nunc que a me sunt constituta
Nunc quid egerim agnosces / Nunc quod decreverim conspicies
Nunc quid constituerim uides Nunc quid acturus sum accipies

Du host meyn roth wol
habes igit(ur) meu(m) (con)siliu(m) / habes ego (con)t(ra) augurar / Tenes i(d) te(tu)m mei (con)silii
Intelligas igitur s(e)n(tent)ia(m) mea(m) / Cognoscis igit(ur) quid senciam (pro)p(ter) i(d) q(uod) mea sit instituc(io)
Du sist wol dy sache des czorns czwisschen vns vn(d) .R.
Accepisti q(ui)bus adductus ut cladi bellu(m) susceperi(m)
Intellexi qua causa (com)motus sim ut cladu(m) ipsius oderi(m)
Vides ego que me cause (com)movit ut cladi inimicissimus esse decerem
Tibi igit(ur) factus est que iniuria alienarant
Alz ich abir vor gesagit habe / So dem alzo ist
Et ut paulo an(te) dixi Et ut adhuc
scripsi an(te) Et ut (su)p(ra) antea significaui
Ut an(te) a te admonui Et ut antea
tibi declaraui
Quare quod reliquu(m) Quare res tu ita
(con)stat Et si ita est Cu(m) igit(ur) ita sit
Cu(m) igit(ur) ita res se h(ab)eat Itaq(ue) videas Ergo
ita accidet Et tu ita sit Et (con)secuti sunt
reliqu(u)m est tu igit(ur) / res itaq(ue) se h(ab)eat Cu(m)
igit(ur) ita (con)stat Igit(ur) (co)gnoscere poteris
Dat obrige wiste von andirn // hörn
Cetera (co)gnoscis ex aliis Quamobrem
aliqua (pro) se (con)pleat Quare igit(ur) sequat(ur) alii renunctiabunt / De ceteris reliq(ui)s ex nuncijs
certior fies / Caput (ve)ro hoc est Restat (ve)ro reliquu(m) est igit(ur) Cetera sic igit(ur)
Merkestu es bey em so wirstu das das ist woor ist
Que o(mn)ia si collegeris vera esse (con)sultabis Que o(mn)ia si animaduerteris vera esse
(con)spicies / Que o(mn)ia si ponderabis ita ut dixi (con)stare videbis / Que o(mn)ia si meme(n)teris
me cura (pro)ceratu(m) iudicabis
Dat ich off meyne sorge rede kome
Et ut eo(dem) reuertar Et ut redeamus ad illud vn(de) diuertimus
Et ut redeam ad illud vn(de) cepi Et ut redeam ad cap(ut) ip(su)m
Et ut redeam ad rem meam reuertor
Et das ich das geschreibe so slisse ich den brieff
Quare sic hoc vnu(m) (pro)posuero finem dicendi faciam
Quare si hoc aliud addidero (con)cludo
Quare si hoc vnu(m) edixero scribendi modu(m) impona(m)
Et ist not traw vn(d) bhehendikeyth
Constancie igit(ur) et cu(m) celeritate opus est
Amor(em) igit(ur) et diligenciam res deposcebat
Voluntate igit(ur) et maturitate necessitas requirit
So ir we der bosen sundir handeln salstu dor an gedencken
Et cum de bonorum (pro)sidio age coepisti illud (con)tinue memento
Et cum de maloru(m) iniquitate tractamus illud sedule (con)siderabis
Et cum de bonorum (pro)dictoru(m) scelestorum merito facinus (pro) se cogitabis
Dorumme bedencke das
hoc igit(ur) memento hoc (ve)ro sit tibi cure
hoc (ve)ro cu(m) abis hoc (ve)ro sis recordat(us) hoc
(ve)ro sedule (con)tinue h(ab)eas hoc (ve)ro sis a(n)i(m)o (con)plecte
Noch deme gedencke das
Deinde illud cogita Tandem illud (con)sidera
postremo illud animaduerte // vn(d) her
(pro)ximaliter illud (con)sidera
Bedencke das ich gar ebin wais dir en // d(er) sachyn rathyn
Cura ~~ut cura~~ igit(ur) cogita q(uod) (pro) (con)silii (per)quirenda
Accuratissime igitur tecu(m) delibera q(uod) (con)sultandi
institucio sit capienda Non cessabis tecu(m) (pro)mulare
q(uod) agendi racio si nobis (con)ficienda
Bedencke vnß sache hyn //
Considera ut (pro)ximus tuus
(pro)prius adiuuet ut ea(dem) caueas
tuas vide ut (pro) statu tuo
Cogita nunc vtro citoq(ue) adi
(pro)ueat se vtrisq(ue) (pro)ptis

Du wirst dich das bedencken
Affares itaque melius ageres itaque gmalis
Eucabis itaque prudencia de liberalis itaque
sapiencius

Von sulch sache wegin wolge in
Omnibus hiis causis debes quod depi abstinuere
hiis igitur de rebus aliquem michi debes obligare
hiis igitur rombus sime me debes acquiescere
hiis igitur aliquem cotidianis debes michi movere gerere

Du wirst thun was dich lusth
Nunc tu quod videbitur facies Nunc gesina tua quod voles
constitues / Nunc tui consilii quod tibi agendum sit Nunc te
nos quod debes constituere Nunc tuo stati considera

Du wist inmal deyn weysheytlich thun was dich gutduncket
Nunc tu gorebus et gerion celebras
Coniectura quid quomodo fieri possit cuabus
Nunc tu pertua sapiencia quod bonum tibi videtur perficies

Es dat du mir folgest
Si igitur me admones Si igitur in obligaveris Si ipse
me ausculta vis Si igitur in more gesseris Si igitur
me credere volueris Si igitur in fidem adhibueris Si in
fidem provare volueris / fac igitur in consilio te audies
fac igitur constanti animo persistas / fac igitur firma
firma consistens Si igitur firmiter immutabile

Dat ist dat ich dich begere eyn wissy
Hi igitur sit quod tu nos esse volui / hi igitur consistat
quod te scire opere arbitratus sit / Teneo igitur quod
te scire desiderabam Constitues itaque probabilis

Dan sist dat das nutze ist
Cognosces quod hic omnia
Videbis quod nil in reperies
esse Tenes quod hic omnia
habes igitur hi esse vana
Intelliges hi nichil valere nil
nas vo

Ich habe eyn newe rede gebraucht
Novo dicendi genere adiecarsum
sed ut intelligeres / Alio scribendi
vari indeclarando factus sum
ut cognosces
In consitato quitandi mei tenui
egi ut scieres

Bleib in eyme syn
Nolo igitur abinceptis desiste
Affac igitur in voluntate permaneas
Affac igitur ne quis te abeffico
differat

Ita prelatis permagnis presidiis cager dele debeo
Itaque orbatis amplissimus adiumentis inpellor vegeris affari
Itaque spoliatis summis ornamentis constringor merore auctorum
Itaque nudatis magnis solaciis obduci non possum cum acerrime constristor

Bis gleychwol sungweldich
Denique ne pacientes nos sit
Denique inne molestis excessu
Denique inne gravius subiectus sit
Denique ne sit laboriis sublevatus

Ich hoe den tzu tage vnd tzu tage
Expecta igitur te eum presentem
Te igitur videbis appear
Veniet ipse in gratitatis
Non possum existimare quantopere te desiderem

Deyn briffe harre ich gentzlich
Expecto igitur avide tuas literas
Opcior igitur ut tue in literis veniat desiderantissime
Tuas igitur literas summa cum aviditate desidero
Incredibile me tenet desiderium videndi tuas literas
Sapio igitur tuas literas cum presentem video
Summa igitur teneor voluptate tuas applaudendi literas

Bedenche schreib offte
Affac igitur sepe michi scribas
Affac igitur tuo atque scripta me lacessas Affac ideo ut tuis me literis sepe invitas

Ffac igitur ut littere tue ad me se defferant
Ffac igitur ut litteras michi correspondeas. Ffac igitur ut sepissime tuas litteras meam agas. Ffac igitur tuis litteris intelligendum de statu tuo fieri. Ebrardus
Bedencke vnd habe eyn solich hertz also bedarff eyn gemeyn nutz
Qwinde fac animum tuum adhibeas quantum opus est ad rempublicam conservandam
Qwinde fac tanta sit inter utilitas quod satis valeat ut omnis status conservetur
Qwinde fac tantum conveniens ut tua constancia communis omnibus salus fiat
Tu fac animi forti magis quam sis. Tu fac animum fortem habeas
Tu fac tua virtute sustentes. Tu bona fac sis animo
Du salt dich nichts vnd slon wir kom denne vnd ere gestalt
Noli igitur aliud malivi nisi pro belli furor pro consultor ... habe
Noli igitur aliquid aucto nisi pro belli vir vanum sit ...
Noli igitur quicquam temptat nisi pro audiamus quemadmodum negocium sit gestum
Ich bethe dich gar sere fleys dich an togunth
Itaque te valde hortor ut virtutibus incumbas
Itaque te vehementer obsecro ut virtutibus incumbas. Itaque te vehementissime contendo ut virtutes summo studio amplectaris. Itaque vos hortor et vehementissime rogo ut summa virtutibus operam diligenciam que adhibeas
Cura igitur nichil aliud nisi ut virtutibus incumbas
Age igitur hoc unum ut virtutes amplectaris
In hac igitur una vigila ut virtutibus ornamenta comparetis
Te igitur rogo ut omnes tuos mores in virtutis gloriam aptaverias
Te igitur obsecro ut tibi viribus ad summam dignitatis prestanciam incumbas
Te igitur vehementer cum hortor ut animum tuum studio ac vigilancia ad immortalis optimatum insudes
Was du begerst das gewinnestu mit deyme fleysse
Omnia igitur que vis tuo studio consequere. Omnia igitur que cupis tua industria comparabis
Omnia igitur que desideras tua diligencia ...
Omnia igitur que oportet tua virtute efficies
Ich rothe dir das veder kerest
Tua igitur ad studia litteras indico te debere redire
Amore ad virtutem censeo revertere
Admonicionem ad egregias bonas artes ... ad hortor te contines
Tua de re ad tua ... te ... mores
Ich rothe dir fleuch bose gesellschafft vnd kere dich zcu guttin
Ergo neglecto ... societate fac te bonis adiungas
Ergo spreto ... familiaritate officiosas amplectere
Ergo abiecta ... consuetudine ... fac copulas
Ergo missa sordidorum ... fac liberalibus te adiungas
Ich hoffe du werst de von grosz lop han
Hanc igitur rem ... maximam tibi laudem allaturam
Hac igitur negocium ... amplissimum et consummatam ... prestitam
Hanc igitur virtute maxime laude tibi fac ...
Hanc igitur disciplinam arbitror summam tibi dignitatis amplitudinem ...
Bedencke das der anefang dem ende glencke ist
Effac igitur ut principiis ... correspondeat

Effice igitur ut gratia plenius associat
Effac igitur ut dyocesis posterius cheant
Bedenke das der mensch deme tugunt der menschin hoffenunge vormag
Effici igitur ut quod spem aput huius mentasti ea clarissima demonstres
Effac ut tua virtus opinioni hominum correspondeat
Hac igitur studio perfectus te fac eiusmodi quod aput omnes virtus te maxime efficiant
Tu das das dein ist
Effac igitur quod tuum est / Effac igitur quod ad te attinet
Effac igitur quod tua virtus depostulat
Vorwar als du angefangin host
Perge igitur ut agas tuo quod tum quidam inmortali
Tu igitur ut instituisti perfice Sequere igitur ut dum cepisti
In vigilia igitur toto animo ut debes Incumbe igitur toto pectore ut soles
Bedenke du etwas aus deiner vornunpht das dich ereth
Effac igitur quod ex alieno tuo dogmate quod homines delectant
Aliquid igitur ex industria fac apponas quod posteros admirari possit
Effac igitur magnum quid ex studio tuo pias quod nomen tuum illustret
Scribas igitur aliquid ex clarum virtute quod nomen tuum reddat inmortale
Bege das aus deyne studium etwas gutis ader nutz kome
Nunc autem expecto ut ex studio preclarissime aliquid tue virtuti elucescat
Nunc autem appare ut ex optima studiorum disciplina aliquid magnum extimationis impertias
Nunc autem expecto ut ex optima virtutum officina aliquid celeberrime apponas
Bedenke dich selbir zcu alwende vnd eren zcu begern
Effac igitur in agendo gloria te moveas Effac igitur (in administrandis virtutibus terpium
Stupidis Effac igitur ingratibus solumque virtutes tuas excellas
Was nutz aus den dingen kometh vorstehestu bas wen ich sagen //
Hoc quod inde fiat tu pocius extimare potes quam ego scribere // monere // mag
Hec res quam facultate habitus sit tu facilius cognoscere potes quam dicere
Hoc negocium quid sibi velit tu melius intelligere potes quam ego te possem ad //
Du weist noch dein vornunpht alles setzin wol
Si tu facilius ex tua singulari prudencia hec iudicabis
Sed hec tua melius pro maiori sapiencia tua cognoscebis
Vnde hec tu prudencius perspicatissima tua intelligencia comprehendes
Das ding wie ichs geschreben habe das habe ich im getrawe ✕
Hec scripsi ad te libencius fretus benivolencia mea ✕ gethon
Hec tibi ego apertius singularis amoris mei affectus
Hec tibi plenius significavi spe amicicie mee perdocta
Hec expressius tibi data est nobis mutua mea amoris quidem incrementa
In den dingen wene wie vnd wo das zcu thun sey wistu wol vorsten
Sed in huiusmodi rebus omnibus quod res postulat quod eam requirit et quid hoc tempora fecerat
tu prudencius cognoscere poteris
Hec igitur negocia ubi quo modo et per quos tractari debeant nemo melius quam

tu p(ro)uid(er)e potest — mir libe erkenst

Hac igitur racio(n)e cum quomodo tu operam et tempus occasionibus constitue poteris

Das habe ich geschreben nicht mich zu erczeigin sunder das

hec igitur scripsi non ut propterea me tibi prudentem ostenderem sed ut singularem meum tibi amorem declararem / hec igitur tibi significaui non ut meum consilium tuo anteponerem sed ut optimam meam tibi voluntatem patefacerem / hec tibi nota esse volui non ut prudentem ostentarem meam sed ut ardentissimum meum inte desiderium aperirem / Amicicie scripsi non ego ut te monerem sed ut cognita esset mea erga te beniuolencie magnitudo sufficiat / Cuncta aliqui non feci ut ad hec te incitarem magis quam diligentissimum quam sed ut cognitis rimarer te complacere sicut posses / Cunctaque tibi aperui non ea feci ut te consiliorum quasi nullius indicis admonerem sed ut cognitum te facerem interea / Amicicie accessi non egi ut meum consilium vellem collidum demonstrarem sed ut me tibi amicissimum esse cognosceres / schreiben

wen ich bas der weyle habe zo wil ich dir mehe dor vo

Sed si plura cum plus ocii nactus fuero plura dicam aliter cum commodiorem scribendi facultatem habuero / plura tecum agam tunc amplior michi potestas temporis commoditas suppeditabit longiori utar dicendi racione cum maior temporis oportunitas oblata fuit

plura scripsissem nisi tabellarius festinasset
plura tecum commisissem sed michi tabellarium festinacio eripuisset
longioribus te literis visitassem sed tabellarius cognita voluisset

Ignosce igitur celeritate literarum parce igitur festinacioni ceptis
Dabis igitur veniam si literas tam celeriter conclusi

Si iam finem impono / confirmam igitur dicendi facio
Si hiis iam modum facio / ponam in extremo quod sencio

Ich begere das du wol farest vn(d) dis brevely lest zon

valebis igitur feliciter in sanitatibus et me Stephanum scilicet semper continuo tuum ut semper fecisti plurimum adamabis vale igitur vale et me mutuo dilige
Cura igitur ut recte valeas et mutuo michi amorem correspondeas / Affecto igitur ut optime valeas et me tibi quidem cordissimum habeas / Da igitur operam ut valeas et paratam fac michi beniuolenciam prestes / Te igitur feliciter valere confido et ut me alterum esse dicas rebernet coepta

Explicit feliciter 1461

Inveniens M T C diu frustra quesita tandem inveni que bellus potius auctoris eminentia quam alia causa compilavimus dixi M. T. C. Synonima maxime i. vocabula suo stilo collegi ea complurimis modis dicentur quo uberior copiosiorque esset oratio quorum plerumque multo maior pars usui nostri in scribendo omnibus fere possit ceterum quoniam nunc ac nunc est ex pluribus latinis eadem verba legentes aut quod memorie fugit aut quod pluribus significationibus que multi legunt ex per alphabetum inventum capias

Abolitum

Opertum absconditum obscurum obumbratum obtusum tectum involutum coopertum tectum occultum

Adipiscitur

Consequitur nanciscitur possidet tenet fruitur patitur

Ambitio

Blanda gratia fortis blanditias salutationes petitio vaga candida comitia honores suffragia

Affabilitas

Gratia cupiditas adulatio

Apparata

Structa adornata

Clausa

Tuta vel classis

Accersire

Advocare accire

Adesse

Exhibere prestare exigere presto esse prestolari

Arma

Tela auxilia ornamenta insignia militaria

Amnis

Affluvius fluvius rivus torrens aqua eluvies impetus aque expulsio aque fontes putei stagna et aquadam

Ambit

Circuit continet colligit amplectitur includit cingit

Audita

Renunctiata illata cogita percepta cepta accepta explorata inquisita

Ad ultimum

Adnovissime ad postremum

Affecte

Attrite turbate diminute conquassate labefacte convulse

Adverse

Dubie trepide triste lasse

Accipite

Attendite cognoscite videte discite sumite animadvertite

Addit

Adducit astruit annectit attexit auget

Auspicia

Omina portenta prodigia ostenta monstra

Animalia

Belue pecudes pecora

Aves

Volucres alites volatilia

Apparet

Liquet in evidenti clarum summo manifestum est non dubium est clarum certum in evidenti

Amaritudo lingue

Acerbitas ... acredo ... sal venenum

Audacia

Temeritas confidentia improbitas ...

Avidus

Cupidus rapax avarus sitibundus appetens acer insatiabilis inexplebilis

Acer

Acerbus amarus immitis ... molestus odiosus putridus austerus

Adiuvat

Favorit subvenit sustinet sustentat opem fert auxilio est sublevat presidio est tuetur defendit protegit ... consolatur

Amat

Diligit magnificat carum habet osculatur amplectitur

Adoriri

Conari aggredi ordiri incipere instituere iudicare informare incoare initium facere

Ademit

Abstulit tulit ... eripuit extorsit detraxit repressit abstulit exegit compressit

Auctius

Cumulatius uberius amplius maius plenius

Anceps

Ambiguum dubium incertum

Amicus
ffamiliaris domesticus Necessarius
Animadvertit
Notat attendit observat adhibet aurem
adhibet animum Adfidem
Admissum ad religionem adoptatum adsectatum
ad iusticiam Afflixit
prostravit oppressit elisit evertit spoliat
mudavit ... evolvit
Aptus
Decens utilis accommodatus appositus congruus
conveniens habilis optimus consentaneus con-
veniens Adversis rebus
Dubiis lapsis trepidis exiguis arctis
tristibus afflictis perturbatis imbecillibus
Invalidis fatigatis fractis languidis
Auxilium
Presidium opem adiutorium adminiculum sub-
sidium solacium oblectamentum requies le-
vamen Adolescens
Iuvenis florens etate integer viribus
iuventute adolescens
Aedificavit
Edificat construit statuit excitatur collocat
locat ponit Accelerat
Appropinqua appropriat ... appetat ...
Arctat
Angustat premit densat
Attensio
Educat enutrit fovet pascit educat
Aditus
Ingressus accessus introitus vestibulum
limen ianue Austerus
Tetricus superciliosus tristis severus
veterius gravis disciplinatus
Appellat
Salutat nominat Nuncupat dicat vocitat
Admissus
Adhibitus assumptus aditus
Blanditur
palpatur adulator ancillatur assentatur
asserit Belua
Iumentum asinus bos ...
pluribus pecus Bonis
Secundis prosperis letis prosperis commodis
felicibus Benigne facit
... gratiam conciliat ... ...

Bellum civile
Intestinum domesticum arma civilia rabies
furor motus civilis Bene statuit
Bene apparat bene ordinat bene instituat
Conceptum
Comparatum ... ...
Calamitas
Cedes clades tempestas Impolitus
Inconditus obscurus vastus ... astutus
Subtilis insidiosus confusus
Causam agere
Defendere orare patrocinari
Caterva
Globus turba legio grex exercitus manus
multitudo ... frequencia conventus coetus
Collatio
Comparatio contencio convencio
Consimus
Socius particeps adiutor administer ...
acceptus adiunctus Crepitus
Sonus strepitus sonitus conflictus fragor
Clausa
Obdita opposita obstancia
Cursim
Assecuat afferta Contubernalis
Domesticus familiaris intimus cottidianus
Comes ductor coadiutor comes
affecta Caligo
Nebula nubilum obscuritas opacitas
Concrevit
Congelavit induruit coegit consuit
construxit consolidavit
Cedit hostias
Victimat deos placat operat
Clara
Indubia perspicua illustra manifesta
evidens aperta plana dilucida obvia
Occurrentes ... ...
Commemoratio
Recitatio meditatio assiduitas studium
cura Cura
Cupiditas ardor cupido flamma ignis
Clarum
Insigne nobile ...
Cessare
Cunctari desinere ... morari differre
desistere tergiversari ... tergiversari retractare
effugere abnuere Corruptor
Libidinosus inhonestus infamis maculosus
flagitiosus adulter defamatus obscenus

Turpis impendicus sedus incestus prbrosus
Coinquinatus inquinatus

Consumit

Dissipat delapidat lacerat effundit perdit

Comis

Affabilis suavis dulcis cortesis humanus iocundus
tractabilis remissus indulgens

Componit

Collocat conficit compilat consulit comparat
conectit coniungit Colligat comminuit constringit
contrahit Constipat Coaugmentat

Consulit

Requirit percontatur interrogat sciscitatur querit

Captat

Affectat attendat appetit aucupatur

Conceditur

Datur remittitur tribuitur impune sibi fieri
de

Contemplatur

Considerat notat cernit intuetur attendit inspi-
cit Conspicit aspicit videt

Concupiunt

Adiciunt cupiunt adducunt animum

Conspiratio

Consensio confessio Coniuratio Concertatio
coartatio

Consilia

Cetus conventus Successiones concili

Conglobati

Congregati conferti Constipati Condensati
collecti in unum acti conducti constipati
consociati convocati

Controversia

Lis negocium descepcio disceptatio Contra-
cio questio contencio iudicium coniectura

Coheret

Cohabitat continet inhabitat Compescit compri-
mit frenat

Coheret

Cessit manu

Desit desiat fine facit victus est succubuit
superatus est

Constat

Regit fuit patefactum

Contemnunt

Dedignatur despiciunt fastidiunt despiciunt

Comparatio

Adinventio conventio collatio congressio

Conciliata

placita placata monstrata sensa visa

Classes

Navigia naves rates

Contudit

Afflegit coercuit compressit Subegit sub lege
misit compescuit conditiones dedit

Cognita

Perspecta explorata inventa inquisita perspecta
probata

Claret

Clarus clare clarum esse

Contaminat

Violat polluit Coinquinat

Dirige

Duc explica explanat demonstrat indica
prima

Decet

Demonstrat plenum facit Clarum facit declarat
ostendit probat colligit explicat enodat ex-
pedit

Dives

Locuples affluens habundans

Domi

In sede in urbe in patria in ede in terra

Diruere

Dolere destruere solo equare in planum redige

Diffamat

Divulgat detorquet enunciat evellit

Domuit

Conoudit fregit coercuit subiecit iugum
misit subegit compescuit in ius redigit
in dicionem redigit in partem leges
imposuit aliam conditiones dedit imperium
sub lege misit

De manibus

De trophiis de victoriis de spoliis de
militari triumpho

Divertit

Deplicat declamat divitat decedit variat
secedit deflectit

Dies

Tempus hora casus hors

Deducit

prosequitur comitatur ostendit et consolatur
amicum

Doctores

Magistri preceptores Eruditores arte periti

Dixit

promulgavit exposuit nunciatur predidit indu-
cat Locutus est professus est Loquutus est
retulit narravit verba fecit

Disseruit

Dissipavit tractavit sermone habuit
orationem habuit orsus est

Desudit

Dissolvit fregavit dissolute infirmavit

Domos

Familia domus origo soboles Bagus edes
sedes patrie tectum penates arces fletalia decus
sedes Lares stirpes generis laris penates
parietes domesticas focos Larea

Difficilis

Morosus studiosus fastidiosus querulus Eparulus
Suspiciosus delicatus

Dissimile

Dispar dinisum discrepans absurdum dissonans discreans [illegible] para nudnat [illegible] nos dem
distans dissers abhorrens discors ut [illegible] obtendunt [illegible]
differens alienum varium

Diceptum

Disiectum disiactum decerptum discretum dimi
sum dimissum distractum

Diuidit

Distribuit partit cedit separat dissignat
secernit segregat digerit deducit dimouet
dissoluit

Dispulit

Disturbauit dissipauit dissicit dimi
brauit dissepsit diffundit discidit discerpsit
diuellit dilacerauit

Delectat

placet cordi est animo voluptati est
in honore est in precio est

Deliberat

Cogitat secum consultat consilium querit
dinuit inquirit confert quirat

Dignitas

Auctoritas honor amplitudo magiestas
fastigium splendor gradus gloria decus
laus honestas fama opinio celsitas
[illegible]

Deforme

ffedum turpe flagiciosum detestandum in
honestum pudendum erubescendum indecorum
infame facinorosum

Dampnum

Detrimentum iactura incomodum dispendium
diminucio

Deserunt

Destituunt desiciunt delinquunt

Doctrina

lex sciencia erudicio studiositas studium

Dolenter

Egre acerbe indigne moleste grauiter
condolentes querule

Dux

Auctor ductor preceptor

Delibatus

Sanctificatus consecratus examinatus seruatus

Ductu

Auspicio virtute imperio consilio felicitate

Dissimulat

Aduertit indormit negligit

Decreuit

Inturbauit ferro cessit soluendo non
fuit enumeratus creditoribus enumeratus bona

Deuiat

Exul

Exsors profugus pulsus fugatus ex
terminatus eiectus exterbatus

Extundere

Eludere excutere exhibere ac appel
lere amouere excludere

Externa

Occulta secreta solida clara canora
candida sonans iocunda dulcis grata
copiosa

Excusat

Extenuat deprecatur venia poscit

Effrenatus

Indomitus impotens violentus immo
deratus preceps precipitus furia

Expedit

Utile est conducit prodest bonum fructus
est

Existimo

Arbitror puto credo opinor scio recor
dor iudico statuo pono duco suspicor au
tumor

Excessit

Euasit erupit effugit elapsus est
emicuit extulit se eripuit se

Egressus est

Exiit profectus est peruenit abiit processit consen
sit

Extremus

Ultimus reliquus residuus fragmentum ex
voluntate ex voto ex appetitu

Emisit telum

Conicit contorsit iaculatus est eme
tauit iecit telum

Excellit

Elucet prefulget permicat effulget

ffacetus

Venustus urbanus dicax festiuus salsus

ffigura

Effigies species ymago similitudo forma aspectus
forma

ffontes

Puteus ortus scatebre aque

Stabile perpetuum fidele proximo rarum
fixum immobile immortale

fferie dies festi

fflatus Aura ventus spiritus procella

ffcrunt

percutit pulsat lactat tundit plau
dit plangit pulsauit lactauit pulsatus
lactatus
fflexum
Incuruu pandu simuatu concaua
ffugitat
latitat occultat ptate fui reo fit
ffrigore
Bele rigore pruina hyeme
ffines
Tmi cardines limites
ffortuatus
Beatus felix
ffastidit
Grauatus spuit aspna despicit respuit
ispuit reicit repudiat aduisat despiuit
despuit elude reicit
ffrequenter
Sepe mo crebro identidem subin
colimet assidue iugit
ffallere
decipe dedulce ludificare illice illude
ffingere
Simulare mentiri Comsa ementiri dolu
adhibe dolu age fraudulant age
ffacultatem
Copia ptatem conditio occasio tpus
et ordinu opportunitatem
fferre
pati sustine tollerare dimitte suffte
ffrater
Germanus consanguineus consors ppropet
ppropt fronis vicarius
ffrangit
Comminuit domat subigit
ffatuus
Malesanu stultus neptas puer
ffructus
Arcess redditu vectigal questus estus
fforte
ffortunu casu condicio forte
ffeliciter pspere fecunde
ffruges
ffrumenta victus alimenta Comeatus copie
vitia annone vtilitas fecor
ffidens
Confisus firmus robustus validus
valens neruosus lacertosus magnus
vber vehemens corpe
ffessit
lassauit languit effectus defluit
Brassat
latro spoliator pdator
Burges
Ilelluo vorago cribdis baratru pruptu
Baudiu
letitia hylaritas voluptas cu
humoz
Lica salus ros acuina lota
horrenn
Bellu conflictu incendiu sceptru consiliu
Sagina collata conuescio
haurit
Sorbet vorat deuorat edit cofiat sumit
assumit
homicida
Sicarius gladiator latro spoliator
percussor emissarius sanguinarius grassator
pdo piratus
haruspites
Ariolo vates
homines
Mortales gentes ppls gens humana ge9
hoi
humilis
Ignobilis ignotus obscurus sordidus gne
infimo gnre obiecto gnre contempto
honores
Dignitates ornamenta ymagines
honorat
Venerat primus afficit psequitur
humile
depressu dimissu iacens
hostiat
victimat placat exorat psficiat
Insanus
Indiscretus vinctus indoctus inops stolidus
aridus hermus iudalis opaucus tenuis
Indoctus
Rudis inexptus heredus inaltus sinedicus
vulgaris abiectus humilis ignatus
Innuit gram
Benigne facit opaz dat conciliat amorem
creat pat
Imitari
assimilare expme fingere
Immanie
Vastu immensu infinitu inestimabile
Inter pmos
In pmis int pncipes In pncipibus in
pncipatibus in pmarijs
Intimetur Iniuncta auditur
Interpres
Indago ppetie conciliator pacificator auctor
infida hostilia
Iurgatur
Altercat litigat vba misceat vba mouet

compellit **Instruxit**
erexerunt fabricaverunt machinatus est mol
litus est excogitavit struxit texuit

Invidia

Altercatio malicia livor malivolentia emu-
latio **Inserit**

Seminat · inserit infigit inspirat inquietat effi
immittit iniicit **Ingens**

Immoderatus nimius profundus

Insultat

Exagitat infert se illudit

In nube

In caligine in tenebris in errore in ig-
norantia in incerto in dubio in confusione

Ignavus

Iners segnis piger tardus desidiosus
accupidus labidus fugus

Industriosus

Laboriosus agilis efficax studiosus assiduus
acer vigens vivudus intentus presencius
expiens indeclinatus novus impiger

Impiger

Sollicitus strenuus astutus astans audax

Impudens

Inverecundus immodestus impudicus importunus
verecundus **Indemeus**

Innutus

Iurgia

Lites maledicta altercaciones probra convi-
cia **Inquirere**

Cognoscere perspicere explorare investigare
speculari rimare scrutari oriere increpat

Increpat

Accusat queritur expostulat flagitat
castigat obiurgat cudat movet
corrigit premit perdit perculit perstruit

Iterum

Rursus denuo demceps deintegro secun-
dario plures etiam **Interficit**

Conficit perimit occidit necat obtruncat
affligit iugulat tollit extinguit
mactat immolat deiicit carpit atrox fugat

Insidie

Dolus fraus astucia malicia captio
ars artificium perfugia fallacie collectiva
inductio **Intervit**

Mortuus est occidit periit extinctus est
expiravit decessit obiit occubuit vitam ex-
cessit finivit vitam caruit luce diem clausit
fugit **In locum** Invoce in ordine

Iudicat firmat fert statuit decernit

Incumbe Insta perge anima urge preme

Instat Imminet exequitur

Incertus Dubius inconstans vagus

Incompti Inordinati turbati sordidi
perditi deserti indigesti incompositi

In nobis

In nostra manu in nostra potestate in nostra condicione
in nostra arbitrio in nostro iudicio in nostro nutu
in nostra voluntate **Inique**

Indigne iniuste iniuriose importune

Impotenter

Libidinose viriliter iniuste inepte inconstanter

Immane

Atrox indignum acerbum grave crudele crudele
horribile lamentabile **Ingenium**

Natura mores animus indoles species

Insitum

Ingestum naturale natum insertum insertum inge-
nitum **Imitari**

Assimilare exprimere effingere representare redde-
re referre **Inopia frugum**

Egestas victus fames inedia annona

Incepta cantat

Inchoata indefinita decreta statuta

Ingressio

Initia conatus moles impetus

Impulsor

Excitator hortator suasor instigator deditus
et ineos ceteris hostis

Inimici Cuncti hostes omni

In prima acie In prima signa

Inter primores Inter principes

In conspectu In oculis modo

In noctem Ad vesperum dum inclinante sol
in vesperum in serum in primis tenebris vespera
precedente **Infecta**

Imparata imperfecta suspensa infirma
stabilia **Iurgant**

Altercantur litigant certantur verba in-
cassum compellunt loquuntur et fabulantur

Insule vite

Incendit inflammat incitat immittit
instimulat excitat instigat

Iactatio

Confertus ventilatio

Lepos

Urbanitas lenis venustas festivitas

Loquax

Verbosus garrulus

Longus

Multus infinitus immodicus nimius odiosus
Solutus fluens fusus copiosus

Ledit

Nocet impugnat instigat offendit alie-
nat adulit abstinet abigit fugat inimicat

Loco

Nomine gradu ordine fastigio

Large

Liberaliter munifice prolixe plene cumu-
late affatim valde habunde satis sup-
er valde nimium

Lumen

Ornamentum decus laus gloria insigne
claritas

Luxuriosus

Prodigus nepos impetuosus profusus largus
liberalis

Largus

Liberalis magnificus luxurians

Lenis

Placidus mitis mitior clemens mansuetus
mitis

Licet

Liberum est tutum est integrum est

Luctus

Palestra gemitus fletus ululatus

Ludus

Lenis risus iocus lascivia

Labat

Titubat nutat hesitat trepidat estuat
dubitat ambigit

Lacessire

Irritare provocare ire temptare subire
experiri conari probare facere

Lugubre

Flebile funestum luctuosum pestiferum

Lucrum

Compendium emolumentum accessio incrementum

Liberorum artium

Honestas ingenuitas

Lenis

Facilis medax vanus et fictus mendax

Labefactare

Concutere commovere quassare subruere evellere
emovere

Limamenta

Figura exempla effigies imago forma
species similitudo facies aspectus vultus

Magnificus

Grandis excelsus clarus sublimis absolutus

Mediocris

Temperatus modicus lenis placidus suavis
iocundus dulcis

Mare

Equor salum pelagus altum profundum gurges
fluctus unda vitrex vorago estus

Merse

Depresse hauste obrute

Minis

Vox clamor comicio denunciacio voci-
feracio actu verba manu impetu impressio
irrupcio terrorem

Manat

Serpit vagatur iuva natat mere...
invecterat

Munera

Dona honores premia precia fructus in-
credibili emolumenta

Missum facit

Non moratur absolvit liberat

Movet terra

Quatit nutat vacillat

Maledicit

Male exprimit detrahit decerpit vellicat
ledit cavillatur rodit mordet

Maiores

Veteres antiqui prisci senes barbati patres
superior etate

Moneo

Predico testor denuncio

More consueto

Instituto exemplo consueto solito

Moderatur Mulcet

Mesticia

Sollicitudo tristicia anxietas confusio

Scrupulum cura angor molestie

Molestia

Malum simultas pena supplicium

Macerat

Torquet cruciat agit sollicitat

Mercede

Pro premio largicione [illegible] pecunia

Militaris

Castrensis bellica hostilis

Mane

Matutino diluculo albescente [illegible] sub aurore ortu

Mutuo

Inuicem mutuum alterius

Membra succidunt

Vires deficiunt animus [illegible] languet [illegible]

Nichil pensi

Nichil cogitans nichil respiciens [illegible]

Nouissime

Postremo ad finem denique ad summum

Nauci facitur

[illegible]

Non me fallit

Intelligo sencio conspicio video [illegible] audio [illegible] non me fallit [illegible]

Notum

Celebre memoriale [illegible] magne fame [illegible]

Natus

Editus procreatus genitus [illegible]

Nobilitatem

Genus splendorem auctoritatem amplitudinem

Nocet

Ledit obest malum est detrimento est offendit adversatur repugnat opponit contristat [illegible] obluctatur obtinet insultat [illegible] insequitur offendit alienat absterret [illegible] fugat

Negantis

Inficiantis recusant [illegible] reclamant [illegible]

Nominatim

[illegible] singulatim [illegible]

Necessitudo

Amicicie affinitates coniunctiones

Nuge

Inepcie [illegible]

Orator

Actor defensor causidicus procurator [illegible] eloquens facundus

Offensus fuerit

Obsistit colit frequentat vertitur [illegible] incidit [illegible] molestia

Orbatus

Priuatus spoliatus nudatus euolutus captus [illegible] naufragus [illegible] expoliatus [illegible]

Obnoxius

Obstrictus deditus euolutus [illegible]

Ordinat

Disponit collocat digerit

Optime

Pulcre summe [illegible] singulariter eximie [illegible] honestissime [illegible] eleganter

Opprobrium

Dedecus turpitudo macula labes ignominia

Obstinatos

[illegible] difficiles rigidos [illegible] duros [illegible] inuidia malignitas liuor rubigo

Operosum

Arduum difficile magni laboris

Omitto

Preteo taceo supprimo [illegible]

Officia

Munera beneficia virtutes laudes res geste [illegible]

Omni re

Re vi ratione [illegible]

Obturpat

Obsequitur obstrepit [illegible]

Obuiat

Occurrit presto est ad tempus ad diem

Opacus

Obscurus [illegible] tenebrosus [illegible]

Opto desidero cupio [illegible]

Opperitur

postulat expectat sustinet

promptus

paratus expeditus copiosus opimus effluens abundans detentarius

prestantissimus

Excellens ac vehemens atrox concitatus ardens

prudens

Doctus sagax peritus callidus cautus sapiens desertus cordatus circumspectus vigilans

plane

aperte disserte diluciде distincte subtiliter lucide eleganter enucleate

pauper

Inops tenuis egenus nudus mendicus egestuosus

patria

Lare domo membro urbe

pinguis terra

Fecunda opima fertilis fructuosa leta crassa

pulsi et fusi fugati

pugna

Clamor dimicacio contencio prelium bellum certacio

pugnat

Dimicat preliatur prelium facit prelium instat

prima acie

Inter prima signa inter primates inter principes

procelle

Venti turbines tempestates vis celestis fragores tonitrua fulmina fulgura

prevenit

Preuertit antecessit

procurat

Providet procedit

pestis

Pernicies labes interitus populacio finis interitio exitus lues tabes

peperercit

Temperavit abstinuit abstulit abstinuit tutatus est conservavit saluti fuit

potest

valde potens dicitur auctoritatem habet

presidem

Custodem defensorem iudicem rectorem preceptor

pudor

Verecundia modestia probitas taciturnitas lenitas fortitudo religio possessio pro formido

prophanus

Polluit profanat libat reddit ...

partus

Fetus soboles progenies propago

peperit

Genuit enixa est edidit

pro re

Propter per persona pro causa pro contra pro voluntate pro ... pro ... pro officio

probabile

Credibile facile consentaneum conveniens gratum quietum

prisca

Vetusta antiqua

patrimonium

Bona census pecunia facultates copias divicias opes fortunas

predia

Rem familiarem rem privatam rem domesticam

petulans

Protervus luxuriosus

provax

Maledicus contumeliosus conviciator conscelestus

pinguis

Crassus saginatus obesus

parcus

Frugi abstinens suo contentus contemptor diviciarum contemptor alieni

precerpit

Desflorat delibat preminuit diminuit diruit detrectat demit decidit

particulam

Membrum articulum portiunculam ... per modum pro partes portiones

primo

Inicio primo principio exordio ab inicio

post

posterius postea tandem tum demum tum demum

promitto

polliceor recipio spondeo confido et fidem interpono

prope

Iuxta cominus procul longe

procul

longe valde finitimum e intervallo

profecto
Statim confestim continuo extemplo e vestigio
mox contemplo illico cito mature ocius
celeriter ocius strenue raptim cursim
propere festinanter velociter
prebet
Suppeditat subministrat surgit
propinque propinquus
Gentilis cognatus agnatus socius coniunctus
sanguine coniunctus [illegible]
perit
Exequitur finit efficit edit perficit in-
stituit tractat
passim
vulgo promiscue publice [illegible]
[illegible]
paulisper
paulatim minutatim gradatim [illegible] lente
tarde procline
[illegible] expeditus promptus
pollutum
Fedum inquinatum dehonestatum deturpa-
tum deformatum contaminatum profanatum
peccatum
Delictum crimen culpa vicium erratum
reatus scelus flagicium [illegible]
plane penitus [illegible]
preceps
[illegible] festinans [illegible]
turbulentus libidinosus seditiosus inquietus
profitetur
[illegible] iactat ostentat gloriatur
potiora
Meliora utiliora tuciora salubriora
[illegible] salutaria [illegible]
proditum memorie
Mandatum traditum promulgatum
promulgata
Commentaria monumenta hystorie annales
libri veterum scriptura
pollet
pulcrum est pulcre pulcrum esse
prorogat
[illegible] differt [illegible]
moratur tergiversatur [illegible] tempus necat
[illegible] Quomodo

Quo pacto quemadmodum qua ratione quam
quo modo Quousque
Quousque adsinit quatenus usque quo
Cur
Quare quid ita quamobrem
causa quid
Quatenus
Quia ad [illegible] unde
representare
Reddere restituere [illegible]
referre
Reddere [illegible] rependere parare gratiam reddere
Remisit
Reddidit in memoriam recordatur
Renovat
Restaurat [illegible] Renovat instau-
rat recordatur
Reminiscere
Repeto restituo
Repit
Postulat petit exigit reposcit respondet
flagitat [illegible]
Religiones
Cerimonie pulvinaria delubra are
templa solemnia [illegible] divini numinis
cultus veneraciones supplicationes preces
[illegible] ferie dies festi
Respublica
patrie civitates populus
Res divina
[illegible] sacrificat immolat mactat
cedit Refellit
Refutat redarguit reicit
Recte
probe ordine rite commode bene honeste
pulcre Repugnans
Inimicus infestus iratus contrarius adversus oppositus
officiens obstans
rebello
Respargor [illegible] stomachor
reprehendit
Inculpat [illegible] vituperat retractat
Damnat vicio dat crimini dat obicit
arguit insimulat accusat arcessit postulat
lacessit Rogare
Querere petere orare precari observare obtestari
Supplicare [illegible] implorare

Left column

rescindo
Salterare conspare cambiare
Res nonalis
Nautica maritima Classis navigia naves
rates regit
Imperat moderatur gubernat regnat preest conducit
dux
Splendidus
Nitidus ornatus varius candidus illustris
Subtilis
Districtus pressus elegans astrictus brevis
ssortis gracilis tenuis teres politus modus
limatus tersus eruditus doctus scitus
Securus
Incogitans immemor
Sterilis
Infecunda macra ieiuna Exilis sicca
arida nuda
Simultas
Inimicicie offensio odium mala gratia
Iurgium discordia dissensio
Strenue
perfugit cedit obtrectat minuit dolet
simulat
Sediciosus
Tumultuosus turbulentus inquietus rerum
novarum avidus rixe cupidus discolus
timens gratiosus metuens civis hostis bonorum
queritur adversus
Spolia
Manubie preda opima trophea
manucapta insultata tumphea
Superat
Manet residuum
Sancte
Caste pie pure religiose
Satalles
Executor emissarius minister satelles
fur
Sordidus populus
plebs infima turba incondita multitudo
imperita plebs
Secretum
Clausum absconditum absconsum conditum
intimum tacitum obscurum altum
Sinus
Recessus portus staciones
Serenum
purum lucidum nitens
Splendet
fulget micat refulget rutilat radiat
Simplex

Right column

Liberat nocet torquet urget supplicium caret
Sommnio
Quiete visu nocturno specie ymagine
Sacra doctrina lex eloquio
Signum
Argumenta nota indicia note testimonia
vestigia coniectura suspicionis splendida
Splendidus
Conspicuus dives locuples vir spectatus
honoratus probatus
Stultus
Stolidus insipiens fatuus obses obtusus
Sordidus
Difficilis durus tenax rusticus malignus
spurcus angusti animi
Simplex
Bonus ingeniosus aptus candidus docilis
Superbus
Insolens arrogans inflatus tumidus am-
bitiosus semetipsum gloriosus ventosus
supinus
Sevus
Dirus terrens crudelis prophanus importunus
Sinister asper acerbus inmisericors ferus demens
immitis in avis
Silvester
Agrestis teter inexorabilis truculentus
efferatus implacabilis barbatus
Silibet
Si cui patitur si videtur si comodum est si
placet si fert animus si voluntas fert
Sepultus
humatus conditus crematus funeratus tumulatus
supremo honore affectus
Subornit
Consulit est comparavit commisit immisit
instruxit constituit impulit instituit
Substituit
Subicit subdidit subiicit subrogat
Studiose
libenter cumque sedule impense cupide opere
ad summa voluntate stricte summatim studiose
operose
Stratus
percussus attonitus tonsus cruciatus permotus
perturbatus abstupefactus
Sedare
lenire mitere mitigare placare satisfacere
coronare blandire impetrare molli

Sublime
Elata edita alta excelsa ardua emi-
nens Salua
Sospita incolumis integra inviolata
Squalor
Illuvies tabes palor macies deformitas
Surripuit
Subtraxit compilavit furatus est in-
volavit intercepit surripe decipe subito
Subicere
Innectere implicare jurare involvere
conscribere ... obrepere decipe
falle Subito
Repente comprimo inopinate
Sternes
Congeries acervus strues strages
Strages cedes moles
Subito repentino tumultario raptim
Seculu
Etas evum tempus dies spacium intervallum
Sic habet
Sic in... sic ... sic dicitur sic credit
Serpit
Vulgatur movetur crebrescit innotescit
Sellularii
Caupones tabernarii operarii sordidi
Senile
Senile solutum languidum flaccidum ...
Tumidus
Corruptus inflatus inanis ventosus vanus
Tranquillo
Tutus quietissimus rebus tutis
Terga dant
Terga vertunt fugiunt cedunt declinant
pedem referunt pellunt pro loco cedunt
Tutum est
Conservatum ... est saluti
incolume ...
Tremulum
Coruscum ... emicans
Tranquillum
Placidum quietum leve stratum silens
tacitum quiescens ... ...
Teneo
Obtinebo vincam docebo confirmabo
Superabo ... ... ostendit

Tetigit animum
Perculit animum ... animum
Timide
Diffidenter ... pedetentim ...
caute cum ... ...
Tribuit
Dat largitur concedit ... impartit
donat Turbatio
Perturbatio tumultus rixa
Transcendere transire transgredi
Tandem tunc ... alias
Valens
Nervosus lacertosus
Vexata
Lacerata quassata mulctata afflicta
corrupta fracta dissoluta distracta
... ...
Velocitas
Celeritas ... agilitas vigor
corporis ... ...
in arte ...
Via
Cura saporum ... vacillat nutat
fluctuat Vibrat
Crispat quatit contor quatit
Victus
Senile flaccidum ... solutum ...
... ...
Veneratur
Adorat precatur supplicat
Vigilie
Excubie stationes
Versiculandum ... colorata
Vigilia industria labor ... pertinacia
eloquencia Ut res tulit
Ut res postulat ut posset ut exegit
ut ... ut expedit ut convenit ut
... ut par est ut decet ut rectum est
ut commodum est ut ... officium est
Voluntas
Mens animus consilium ... judicium ...
... racio Usitatum
Solitum assuetum familiare frequens cottidianum
crebrum assiduum vulgare
Vehementius
Cupidius acrius ardencius ... pertinacius
violentius immoderatius
Vades prędes

promissoris sponsoris exceptans

vetat

inhibet prohibet arcet submovet abstinet abicit repellit expellit

veretur

timet metuit formidat horret pavet terretur

vociferat

clamitat quiritat testificat movet incendit inflamat incitat instigat

vanus

gloriosus inanis ventosus ampullosus ambiciosus

vendibile

plausibile placere vulgare

ulcisci

persequi punire vindicare poenas expetere

vastavit

predam egit depopulatus est hostiliter egit inimiliter egit

videlicet

numirum profecto certe nimirum prorsus quoad cum sine dubio procul planne certe porro proculdubio

vallum

munimen opera muri munimenta moenia

ut audivit

ut rescivit ut cognovit ut accepit ut clarior redditus est ut comperit ut vidit ut intellexit

vestitu

cultu habitu insignibus ornatu

vox magna

plena grandis solida plena canora candida suavis sonora dulcis grata copiosa affabilis

vitare

declinare subterfugere

Finis Sinonimorum. M. T. C.

Schulde zcu spruche vn clage der gerechtikeit dy der
vorsichtige vnd weyse man h burger zcu l hot vnd
vorbrengit von seynich wegin weder den gestrengin
man N zcu b gesessen dy setzit brengit vn obirgebit
der vorgnan h yn allir bestin weyse vnd mosse wy
sich das geborit von rechte als hy noch steeth gescrebin

Vel sic

Dyss synt zcu sproche schulde vnd gerechtikeit dy ich h burger
zcu l habe setze vnd thw wedir den gestrengin man zcu b
gesessin als hy noch steet geschrebin

Vel sic

An den gestrengin N voit zcu l b b c zcu a also an meynem
geweltin schendisrichtir brenge ich N burger zcu l dese
noch geschrebin schulde clage zcu spruche vnd gerechtikeit
dy ich habe setze vnd thw wedir den gestrengin adir vor
sichtigin man N burgir zcu N gesessin an desen noch vol
genden wortin dy also lawthin etc

Vel sic

An ewir gnode erwirdiger yn got vatir herre herre E
bisschoff zcu a als an meyne gnedigin hern brenge ich h
burger zcu l dese meyne noch geschrebin clage schulde vnd
gerechtikeit dy ich habe setze vnd thu wedir den vorsichtige
N burger zcu b als hy noch steet gescrebin

Vel sic

An ewer gnode hochgeborner furste vn here here ff hertzog
zcu sachssin lantgroffe zcu doringen vnd margroffe zcu meyssen
also an meyne gnedigin hern brenge ich h burger zcu l meyne
clage vnd gerechtikeit dy ich habe setze vnd thu wedir den
waltrichtigin N zcu b gesessin vnd bete ewir gnode gnedigin
here ewir gnode wulde noch ~~antwort~~ schulde vnd antwort
irkenne vnd auss sprechin sampt mit ewern rettin was
recht ist vnd vns der sachin entscheydin yn rechtin das
wil ich gerne vordynen vmb ewir furstliche gnode mit
willen Est sciendum quod illa cauda quo ad peticione ibi
vnd bete ewir gnode etc appontur Est tn melius ut no
apponatur quia debet poni infine Infine em debet poni
conclusio et peticio vt prima ponam me ergo idem bis ponat
hic poni no debet Predicte forme sunt bone qn quis agit
nomine pprio Si aut agit nomie alieno puta tutorio tunc sic
poat pncipium

Principium

Dyss synt schulde an clage vnd gerechtikeit dy ich h burg
zcu l yn vormundeschaft an meynir elichin hawssrawin habe
gebe setze vnd thu wedir den gestrengin man N zcu b gesessin
vnd bete meyne gekorne schendisrichtir vnden an geschrebin

n. wuldet mich yn vormundischaft meyne vorgnan hawsfrawen mit dem vorgnan N meynem wedir sachyn dor awss entscheydin yn frewntschafft mit wissin adir ym rechte noch schulde vnt antwerte an sich selbist das vordyne ich gerne Notandum si voluis in principio ponere nomina arbitrorum ut supra in forma penultima tunc in fine concludat simpliciter sine peticione sic Geschreben zcu Lypczig anno domini etc. die tali etc. vndir meynem ingesegel In aliis formis aliter concludatur sicut infra tangam in fine

Si autem vult agere nomine cessionis sic ponatur principium Dys synt schulde zcu spruche vn gerechtikeit dy ich h burger zcu Lypczig habe setze vnd thue von sunderlichir macht wegin mir von dem vorsichtigen manne h zcu b gesessin vor gerichte zcu h vor den scheppin vnd geheg[e]ter bangk ist gegebin wedir den vorsichtigin vnd gestrengin N zcu b gesessin als hy noch volgit yn solchin slechtin wortin

Si aut[em] sint plures actores tunc sic ponatur contrarius formam superius voluis positam Dys synt schulde zcu spruche vn gerechtikeit die wir N vn K semptlichin vnd sunderlichin habin setzin vn thuun wedir den gestrengyn N ch zcu b gesessin yn solcher forme als hy noch steet

Si aut[em] sint plures rei tunc capiatur contrariumque geschrebin formam volueris de supra dictis et subiungatur das synt etc. wedir dy gestrengyn erbern vorsichtigen vnd weysen a b c zcu B gesessin semptlichin vnd wedir itzlichin besundern yn solchin wortin als hy noch steeth geschrebin

Ista sunt principia consueta poni per practicos in civilibus[?] imperialis et quodcumque illorum receperis semper ponatur debita adiectiva secundum numerum reorum sive sint unus sive plures et haec quo ad primum

Secunda pars

Quantum ad secundum est sciendum quod post principium solet frequenter poni casus in terminis ex quo postea inferetur petitio principalis et casum in terminis ipsi vulgariter appellant eius vorrede et quando ponitur ibi non oportet quod reus hunc respondeat quod per medium petitionis positum non est nec etiam indebita vera forma ergo et reus respondere non tenetur Nec etiam scabini super huiusmodi casum pronunciant sententias Sed ita dicunt Vff schulde vnt antwort aws geslossin dy vorrede dy do yn schultweyse nicht gesagt noch yn recht[e]r forme nicht vor gebracht ist spreche wir vor recht als hy noch steet geschrebin Tolle exemplum

Mortuus est michi patruus sine filiis et feminis tunc eius hereditas ad me delata est quam alius occupat contra quem facio meam petitionem tunc debeo incipere ut dictum est supra et post principium subiungatur

Doch eher aller meynir schuldin so setze ich vorgnanter

h eyne kurtze vorrede den ir habit meynir gerechtikeit
yn sulchyn wortyn a ff meynis vater bruder ist vorscheide
von deser werlde dem got gnode an kint und kindir und hot
noch ym gelossyn eyn hawß gelegin yn der kremischyn gassen
an der eckin und dorzcu gereith gelt und ander farnde habe
nemelich silberynne gortel sulche farnde habe hawß und alle
seyn erbe keyns awßgeslossyn und awß genomen wy man
daß nemen mag hot her noch seynem tode uff mich alß uff
seynen neestyn erbin geerbit und ist uff mich gefallin noch seyne
tode noch rechter sippezal alß ich hoffe zcu rechte dor eyn
nur mir der vorgnant N yn sal macht und treit mich an sulchyn
guttern und wil mir der nicht volgyn lossyn sunder her hot sich
selber sulcher gutter undir wundyn ane gerichtis und meyne
willen mir zcu grossim schadin dor so setze ich meyne schult
zcu ym yn sulchyn wortyn also hye noch steet geschrebin Isti
est casus in bono qui semper poni debet ex facti contingentia ex quo
actor suam peticionem intendit formare

Vel sic sub alijs verbis amplioribus

Doch ehe ich vorgnant h mein schulde vorgele so setze ich eyne
kurtze vorrede den grunt meynir gerechtikeit do durch meyn
schendisucht und sust eyn itzlicher deme dese schulde vor kome
mir meyne gerechtikeit disterbaß gebillichyn mogyn do durch
sy ouch disterbaß meyne an clage vornemen mogyn dy ich yn
tzihe yn meyne nochvolgende schulde wo und an welchyn endin
ich daß bedarff zcu stergunge meynis rechtin und bedinge mir
zcu hulffe alle gnode und satzunge deß rechtis So ab mir
getzewg wurden geteilt daß ich meyne clage getzewgyn sulde
daß ich deme rechte genuglhaftige frist dor habyn mogyn dor
ynne ich sy mit rechte und orteils gerichte dorzcu twingyn
dringen und brengyn moge alß sy daß willichlichyn umb meyne
und gerechtikeit willin nicht thue woldin und getrawe deme
rechtin wol sulche frist sulle ich habyn von rechte und spreche
yn meynir vorrede zcu stewre und hulffe meynir gerechti
keit alß a ff meynis vater bruder ist vorscheidyn etc Et
pone totus casus in terminis more experiencia sicut in consimilibus causis

Tercia pars principalis

Et sic iam habetis duas partes necessarias vel utiles in ista materia veniamus
nunc ad terciam partem Et ista est principalis que precedit difficultas Illa tercia
parte dividatur in sex partes principales Et ponam vobis exemplum in ista
tercia parte postquam posuistis primam et secundam partem de quibus prius scrip
tum dividatur per unum spacium et subiungatur

Prima pars tercie partis

Ich vorgnant h schuldige den vorgnant N noch lawte meynir
vorrede und gebe ym schult zcum irsten mole daß her gar mit
unrechte yn rechtim vorsatze sich hot ane gerichte und recht
under tzogyn und undir wundyn deß vorgnant h meynis vettern erbe

Nemelich das hawß gelegin yn der grymmisschin gassen an der
eckin dorczu eyns silberyn gortels vnd sust alles das her hinder
sich gelossen hot keyns awß genomen das alles der vorgnant
N meyn vetter noch seyme tode uff mich als uff seyne neesten
ebinbortigin erben vnd erbnemen gebrocht vnd noch rechte
sippe geerbit hot Secunda pars
Sulche erb gutter vnd varnde habe her mir vor gehaldin hot
eyn gantz ior zcu grossem vorterblichin schadin hoen vnd
smocheit so ich das alles achte obir dy howpt summe vnd wurde
an xx reynische guldin Tercia pars
Vnd bete zcu irkenne vnd awß zcu sprechin das recht synt dem
mole der gnant h meyn fetter sulchs obingnant hawß gortel
vnd ander varnde habe noch ym gelossen hot der meyns
vater bruder gewest ist das ich bete zcu volkomen ab wey
vnd wy recht ist ab ich icht nw neher sey bey meyns vor
gnant fettern guttern vnd an irstorbene erbe zcu bleybin
vnd der vorgnant N musse mir das entrewme antworten
vnd volgin lossen meyne gnant schadin legen hoen vnd smocheit
vorwandiln vnd vorbussin mit meynem rechte denne mir
sulche erbe der vorgnant N mit seyme vngerechtin besitzu
ge vor gehaldin moge adir was hyrynne recht sey vnd
setze das gantz uff das recht vnd hyrynne zcu sprechin vnd
zcu irkennen was recht sey

Vel sic et melius prima pars

Ich vorgnant h schuldige den vorgnant N noch lawte meyns
mir vorrede vnd gebe ym schult das her mir gar mit grossem
vnrechte hinderlisten vnd yn rechtim vorsatze weltlich macht
vnd yn halt thut vnd vorhelt habe vnd gut wor an das sey
keyns awß genomen wy das namen gehabin mag das
A deme got gnode noch ym gelossen hot vnd uff mich seyne
neestin erbin geerbit vnd gebrocht hot sulcher mogeschaft
ich mich deme irbutte zcu getzewgen ab wey vnd wy recht ist

Secunda pars

Sulch yn halt vorhaldin vnd weltlich vnd vorsatz mir der
vorgnant N thut vnd macht mit vnrechte mir zcu vordriesse
hoen smocheit vnd grossem mechtigen schadin den ich denne
achte vnd wirdige uff xx guldin Tercia pars
Hyrynne heissche ich von ym eyne wore vnd bestendige
antwort gantz anfechtunge vnd wandil noch rechte
Certa ps ad duabus interrogacionibus finalium gnarum
Vnd bete awß zcu sprechin das recht synt dem mole das
der obingnante A mich seyne rechtin vettern noch ym ge
lossen hot vnd also uff mich sey erbe vnd gut wor an das sey
als uff seyne neestin erbin vnd erbneme gebrocht vnd geerbit
hot so ich der neeste erbneme byn das ich wol volkome kan

Und mich ouch zcu volkome rbitte ab wenne und wy recht ist ab mir icht der vorgenant N meyn weder sache der do sulchs erbe und gut yn geweren hot icht billich und vo recht wegin sulchs erbe und gut wor an das sey keyns aws geno men mit antwortin volgin und entrewmen mussen mit den gerachtin schadin mit meczen rechte legin denne her mich sulchs erbe und gut weder und lenger vorgehaldin moge und setze das uff das recht und was hyrumme recht sey Si aut sint plures heredes et in eodem gradu et unus occupat tota hereditatem et eam dividere non volt cum aliis tunc sic ponatur et prius ponatur casum in terminis et postea subiungatur

Prima pars

Ich vorgenant h schuldige den vorgenant N meyne weder sachin und gebe ym schult das her mir mit unrecht hinderlist yn rechtim vorsatze weethum macht yn halt thut und mit ym mir nicht wil gunnen und gestatin mich mit ym nicht wil komen lossin zcu gleicher teylunge eyns hawsis yn der grymmschin gasse gelegin erbis und gutis an farnder habe wor an das sey keynis awsgenomen wy das na men mag gehabin das C meyns vater bruder noch ym gelossin hot und uff uns beyde gleich geerbit hot und brocht so wir uns gleich nohen zcu der sippe gesippen moge zcu sulcher mogenschaft rbitte ich mich zcu thun ab das not were zcu irhaldin wen und wy das recht ist

Secunda pars

Sulchin weethum und yn halt mir der obgenant N macht und thut mit unrechte mir zcu vordris hoen und smoheit und schadin das ich obir dy hewpt summe achte und wirde uff x guldin

Tercia pars

Hyrumme so heische ich von ym gantze volstendige antwort und noch der antwort genunghafftige awsrichtunge yn recht zceit das erbe mir zcu entrewmen den schadin gelegert hoen vordris und smoheit vorbussit und sust all das do recht ist

[illegible] cum duabus questionibus interrogatorum

Unde bete hyrze zcu sprechin das recht synt dem mole ich gleiche nohe gesippet seyn das ich wol volkome kan wy recht ist ab ich nu icht zcu gleicher teylunge der egenant gutter dy der vorgenant h noch ym gelossin hot gebin und gleich dy teylin sullen mit meczem rechte den mich dor an der vorgenant N gehindern adir gewern und dy gantz alleyne gehaldin moge und setze das uff das recht was hyrumme recht ist Si aut impignoravit alicui bona vera et non volt reddere illa ad reddendum tunc sic ponatur Et prius ponatur casum in terminis et postea subiungatur

Prima pars

Noch lawthe meynir vorrede so schuldige ich vorgnanter
h den vorgnan N meyne wedir sachin und gebe ym schult
das her hot mir hot mit gantzim grossin unrechte un-
rechtim macht und vorhelt meyn hawss yn der grymi-
schin gassin gelegin das ich ym vor xx schock grossin ge-
sagt und yn phandis weysse ym geantwirt habe das
ich wol volkome kan und mich ouch zcu volkomen
irbitte ab wenne und wy recht ist

Secunda pars

Sulchis irthum und yn halt mir der obgnan N machet
und thut mir unrechte so her mir das hawss nicht wil
lossin zcu gestatin wedir gut und recht mir zcu hoen smo
heit und grossim schadin so ich hoen und smoheit achte
und wirde uff rechte pene und busse ym rechtin wol ge
schrebin den schadin an hundert guldin

Tercia pars

Hyrumme so heysche ich gantze volstendige antwort unde
noch der antwirt genunghaftige ufrichtunge yn ge-
burlicher zceit mir meyn hawss zcu lossin und smoheit
vorbust und sust allis das do recht ist

Quarta pars cum duabus interrogationibus utriusque partis
Hyrumme unde gebe das zcu irkenne im bete awss zcu
sprechin das recht synt dem mole das ich das obgnan
meyn hawss dem vorgnan N vorsagt und nicht gegebin
adir vorkawft habe das ich wol volkome kan wy
recht ist ab mir icht der obgnan N mir musse meyn hawss
das ich ym yn phandis weyse geantwirt habe zcu losen
geben an fordir uff zoge den schadin ohne geacht legin
hoen und smoheit vorbussin billich und mit merem rechte
denne her sich dess mit keynerley hulffe rede beschutzin
moge adir was hyrumme recht ist

Si autem aliquis vendidisset domum et verificat solucionem precii tunc
prius casum in terminis ponat subiungendo prima pars
Noch lawte meynir vorgesatzten vorrede so schuldige
ich vorgnan h den vorgnan N meyne wedir sachin und
gebe ym schult das ich ym habe vorkawft meyn hawss
yn der haynischin gassin gelegin vor hundert guldin dy
her mir solde habin gegebin und bezalt uff michaelis
neest vorgangin und doch mir sulcher bezalunge nicht
gethon hot yn bosim vorsatze als ich meyne

Secunda pars

Sulche bezalunge hot her mir nicht geton mit un
rechte zcu hone und smoheit und grossin schadin wenne
ich sulch gelt habe mussen nemen yn den juden uff

wucher und uff schadin so ich den schadin achte uff xx
guldin hoen und smoheit uff rechte pene ym rechtin gesatzin

Tercia pars

hirumb so heische ich von ym gantze antwort und noch der
antwort redeliche awßrichtunge yn rechter czeit und sust
alles das do recht ist Certa pars cum duabus interrogacionibus
Und bete auch czu sprechin das recht synt dem mole das
ich ym meyn vorgenant hawß vor hundert guldin vor
kawft habe und geantwort kuntlich und offinbar unde
mir biß her solche hundert guldin nicht gegebin noch be
zalt hot ab her mir nicht musse solche hundert gul
dyn von des obgnan hawsses wegin gebin und bezalin an
alle weder rede sampt mit dem schadin den ich von seyner
nicht bezalunge wegin entphangin und genome habe mit
merem rechte denne her sich des fordir geschutzin moge
so ich den kawff wol bezewgin mag und mich den czu
bezewgin adir was hyrumb recht sey
Si autem aliquis promisit dare vel solvere certam pecuniam vel
rem et non servat promissum tunc sibi subiungatur praeterea terminum positum

Prima pars

Ich vorgnan h schuldige den vorgnan N und gebe ym schuldin
das her gerethe und globit czu gebin xx schock gr und doch mir
weder got und weder recht und ouch weder seyne globde
wegert her sich solcher xx schock gr czu geldin

Secunda pars

Solche wegerunge mir denne der obgnan N thut mit eyge
ner gewalt und unrechte czu hone und smoheit und grossin scha
din den ich achte obir dy hewptsumme an xx guldin

Tercia pars

hirumb so heische ich von ym czu desir meyner schult unde
hewbtgute hoen smoheit und schadin und uff iczlich stucke be
sundern gantze bestentliche antwort und noch der antwort
redeliche awsrichtunge und sust alles das das sich geborit von rechte

Certa pars cum duabus generibus interrogacionibus

Und bete czu irkenne und auch czu sprechin das recht synt der
mole der obgnan N mir hot gerethe und globit xx schok czu
gebin ab her mir nicht billich und von rechtes wegin nu muß
solche xx schock gr gebin und bezalin und musse seyne rede
und globde gantz veste und stete und unvorruckit haldin
mit merem rechte denne her sich des geweren moge
adir was hyrumb recht ist
Si autem petit bona paternalia tunc primo ponatur casus in terminis
et subiungatur

Prima pars

Ich vorgnan h yn vormundeschafft meynis elichyn weybis
schuldige den vorgnan N und gebe ym schult das her mir
vorheldit yn unrechtim vorsatze mich irret und hindert und
mir yn vormundeschaft meynis weybis nicht wil volgyn
lossyn dy gerade dy denne von todis wegyn N der got
gnodyn uff meyn weib als uff ere neeste swestir geerbit
und gefallyn ist nemelich x bettihe alle weibliche cley
der alle leymyn wot schaffte phlole und sust allis das
das zcu der gerade gehorit welcherley name das geha
bin mag keynis awsgenome das sy hinder sich gelossyn hot

Secunda pars

Sulche stucke obin geschrebyn helt mir der obgnan N vor
obir meyne willen wedir got und wedir recht mir zcu
hone und smoheit und zcu grossyn schadyn den ich achte uff x gulden

Tercia pars

Hirumb so heische ich von ym zcu desir meynir schult
und zcu itzlichyn stucke besundern gantze volkomene ant
wort und noch der antwort redeliche awsrichtunge dy ge
nanten stucke hinder ir gelossyn hot das zcu der gerade
gehorit mir zcu gebin und yn zcu antwortin sampt mit
dem schadyn und sust allis das do recht ist

Quarta pars

Und bete awszcusprechyn das recht synt dem mole dy vor
gnan k der got gnode sulche obin geschrebyn stucke und
auch ander gerethe noch erem tode yn des vorgnan N ge
were gelossyn hatte und hot auch hinder ir gelossyn, ob
meyn obgnan weib ere eliche swestir ab nu icht billich
und von rechtis wegyn dy vorgnan b meyn weib unde
ich von erentwegyn yn rechtir vormundeschaft sulle alle
erer swestir gerethe nemen und der gnan h yn des gewe
sulche gerade geblebyn ist unsse wir sulche gerade an
welchyn stuckyn das ist sal mir das antwortyn und volgyn
lossyn mit merem rechte denne her mir sulche gerade
lenger vorgehaldyn moge adir was dorumb recht sey

Si voluit agere contra fideiussorem tunc ponat casum in terminis
et subiungatis

Prima pars

Ich vorgnant h gebe schult dem vorgnan N und schuldige
en umb x gute reynische guldin dy ich E gelegyn habe
als eyne sachwaldigyn dor vor mir der obgnan N globit
hot mit andern methe burgern mir mit gesampter hant
bey seyne gutyn trawin uff ostern dy nu vorgangyn
synt zcu bezalyn ane alle wedir rede und an allis geverde
de noch lawte seynis briffis der denne von worte zcu wor
te also lawtit und sich also an hebit Et ponat tunc tenorem
litere et in fine subiungat Sulchyn briff hatte ich vorgnant

rechte
dor zcu legene unvorserert ab und wenne sich das geboret vo[n]

Secunda pars

Umb sulche vorgnan[ten] summe habe ich den vorgnan[ten] N vil und ofte gemanet dor an her sich doch bis aldo nicht hot gekort sunder yn seyne eygen mütwillen weder seyne trawe eygene brieff und ingesigel hot her mit sulche summa geweygert zcu gebin unnd zcu hone zcu smohheit und grossim schadin den ich achte ober dy hewpt summa an xx schock guter g[roschen] hon und smoheit uff sulche pene wy ym rechte steet gesatzin

Tercia pars

Hyrumb mutthe und heische ich von dem ob[en] gnan[ten] N zcu deser meyner schuwlt rechte redeliche antwort volkomene awsrich tunge sulchs obingeschrebin summe geldes yn frist all das do recht ist

Quarta p[ar]s cu[m] duab[us] p[ar]tib[us] i[n] interrogac[i]o[n]ib[us]

Unde setze das uff des rechtin irkentnuss sint dem mole der ob[en]gnan[ten] N mir mit andern seynen methe burgen von den ob[en]gnan[ten] E mit gesampter hant globit hot das sich keyner sal awsczyen mit seyner anzal und sal sy ouch nicht mit den andern schutzin noch behelffin noch lawte seynes brieff an alle weder rede gantz volkomelich und gar mit enander gebin und bezalin sal sampt mit dem schadin obin geschrebin ane lenger uffczog mit merem rechte denne her sich des zcu thun geschotzin ader mit seyner anzal los werdin moge ader was hyrumb recht ist und setze das uff das recht bethende hyr ober zcu sprechin was recht ist

Si volus agere pro iniuria p[er] li[bell]u[m] famosu[m] vobis illat[um] tunc p[ri]mo ponat[ur] casu[s] et subiungat[ur]

P[ri]ma p[ar]s

Ich vorgnant[er] H schuldige den vorgnan[ten] N meyne weder sachin noch lawte meyner vorrede dy ich mir allhy yn zcye yn dese meyne schult wo und yn welchin endin ich der bedarff und anders nicht und gebe ym schult das her yn bozer arger list ober mutthelichin yn grosser list wertikeit unfuglichin hot geschrebin und hot lossin schreybin smeliche und schentliche brieffe yn desin keyginwertigin tagen am sonnobinde blasy dem hochgeborn fursten und h[er]n h[er]n Segemunt herzogin zcu sachssin etc dor ynne her beruret hot das ich mit betriglichkeit umbgee und sey unendelich geborn mit unworin wortin dy her selber getichtit und swerlichin yn bubischer weyse irdocht hot weder got und recht und gantz von der worheit gelegin her dor ober noch mehe seyne login

irlengit und gebreitit und hot torst yn den selbigin briffe
wedir got und wedir recht vil smelicher torste ich sagin
mit orlawbe den ich mich dinge mit allin rechtin wy recht
ist schelkliche bufische unworhaftige briffe und schrifte
losin schreybin das ich eyne untat an meyne naturlichin
erb hirren sulde geton habin noch deme seyn briff mit
seyme yngesegil vorsegilt clerlichin awswyset das mir
das keyn from ader bederman sal zcu sagin wenne ich
mich ye und ye also kegin meynem erb hirren gehal
din habe noch deme sich das gebort von rechte

Secunda pars

Aws sulchin gar smelichin schentlichin und bosin sch
rifften mag ydermann vorsteen von gar offenberlichin und
fremlichin der ob. grav. N. an mir sich mit sulchin schrif
tin vorgessin und vorgriffen hot das her mich also kegen
eynem mechtigin grosin hirn an meynen eren und gutin ge
zcuchte mit seyme brieffe vordempnit und berochtiget hot
das ich wol mochte peynlich ym zcu leybe und gute cla
gin zcu gesagter pene und busse doch so ich meyne clage
vor meyne scheydisrichter vorbrengen sal dorf so muss
ich sy burglichin vorgelen und achte sulche obingeschrebene
schentliche und smeliche briffe hoen letzunge und unrecht
dy mir von seynen personen wegin mit sulchin schrey
bin gescheen ist uff tawsint guldin

Tercia pars

Hyrumbe so heysche ich von ym zcu meyner dese schult
mit allir eren ynhalt uff itzliche stucke besundern gancze
wore antwort und noch der antwort volkomene awsfuch
unge und frist allis das recht ist

Quarta pars cum duabus precedentibus in terogacionibus

Und bete aws zcu sprechin das recht synt dem mole der ob
grav. N. mich also groplichin gehonet gesmeet und ouch laster
briffe obir mich dem vorgnant fursten von sachssin geschre
bin und gesant hot ab her ich mir sulchin hoen smoheit let
zunge und misshandelunge mit der obgnant summe geldes
also ich sy geachtet habe vorbussen sulle so her nicht allein
ne dy wort geton hot sunder ouch schriftliche briffe von
sich gesant das denne burglichin gesagt ist billich und
mit merem rechte denne her sich des gerzewgin moge ader
was hyrumbe recht ist

Si aut emptus aliquam rem et venditor non wlt servare re
diacionem tunc ponatis partes casu interminus

Prima pars

Ich vorgnant N. schuldige den vorgnant N. noch lawte meyner
vorrede und gebe ym schult das her mir hot vorkawft
eyn rot pfert vor xx schock gl. wissentlichin den leynkawffs

lewtin dy do bey gewest seyn vnd habin das gesehen vnde
gehort mit dem ich ye ym sulches wol vorkomen kan
vnd mich ouch zcu volkomen wutte ab vnd wy das recht ist

Secunda pars

Sulch phert her mir vor yn rechtin vorsatze vnd wil das
nicht gebin mit vnrechte mir zcu hone smoheit vnd gros
sim schadin den ich achte an x guldin hon vnd smoheit an
rechte busse ym rechtin geschrebin

Tercia pars

hyrvme so heische ich zcu deser schult von ym eyne volko
mene antwort vnd auch aws richtunge noch rechte vnde
dorzcw allis das recht ist

Quarta ps cu duabg qryb interrogatoibg

Vnd bete aws zcu sprechin das recht/ synt dem mole der vor
gnan N mir recht vnd redelich vorkawft hot das obinge
schrebin rotte phert vor x schock grossin wissentlichin den
leynkawffs lewthin mit den ich eyn sulchs wol kan vol
komen ab wenne vnd wy recht ist vnd setze das gancz
uff das recht/ was hyrvme recht ist/

Iste forme sup dicte sufficiant ptm materia gepieda qr vna
maz recipiet ex alia sedm materia contractus ita qr semper
ponatr illas ptes sm qr posui informis sup dict Si aut con
vnd et emidez debetis pone multas querelas tunc in pmo et
sedo ponatr omes illas qtuor ptes in tercia aut querela su
poicon potestis quarta ptem emittere qua quarta ps
semp difficilis est ad formandum et potestis pone sub for
ma alia sz tali qua mit pono immediate infra

Sic ponatr pro iniuria vbali Prima pars

Ich vorgnant N schuldige den vorgnan N vnd gebe em schult
das her mir yn gar boser argen list yn desem kegenwerti
gen jore am freytage noch ostern hot torst sprechin vnd
yn kegenwertikeit vil fromer lewte gesprochin hot/
ich were en boze wicht vnd en vngetrawer man

Secunda pars

Sulche wort hot her yn honliche mutte leychtfertiklich
gesagit mir zcu sunderlichin vordrisse han vnd smoheit
das ich denne allis achte vnd wirde han C guldin do vor
ich sulche smeliche wort nicht wolde geledin habe ader
noch eynis von ym leydin

Tercia pars

hyrvme so heische ich von em zcu deser meyner gert schult
wy dy lawtit volkomene antwt vnd awsrichtunge noch rechte

Qrta ps cu duabg qryb interrogatoibg

Vnd getrawe dem rechte wol synt dez mole der obgnan
N meyn weder sache sulche obingeschrebin wort mir zcu

zcu laster unde zcu schadin und zcu smoheit gesagit hot her
musse mir sulche geachte summe geldis gebin und bezalin
und mus mir do mete sulcher smelicher wort und lesterunge
urgetzin bussen und bessern is sey denne das her sulche summe
nymmer toere uff den heyligin als recht ist mit meren rechte
denne her sich des geschutzin moge und setze das uff das
recht was hyrumbe recht sey
Iste forme sufficiunt mo quod excercitus omnis petitionis formae potest
ni quibus casu variandi casum in casum et non erit difficultas
Si autem spoliatis estis tunc concipitur et ponatur [illegible] subiungatur

Prima pars

Ich vorgnant h schuldige den N und gebe ym schult das her
yn bosim vorsatze wedir got und recht mich entwerdt hot
x schock gl jerlicher zinse dy her mir alle jor jerlichin wed'
sprochin hot gegebin dy ich yn rechter gewere und bruchunge
gehabit habe bis an das jor do man schreib noch cristi geburt
[illegible] anno dornoch yn dem sebinde jore das ich wol volko
men kan und ouch ich mich zcu volkome erbitte wy recht
ist do selbist weygirte her mir dy selbin x schock gl zcu
gebin und mich ouch aws meynir rechtin gewe'e gesagt
mit seynis selbis gewalt und ane gerichte und recht das
ym nichtis geborte zcu thun als ich meyne

Secunda pars

Sulchs entweren mit eygener macht der vorgnant N mir
geton hot zcu sunderlichim vordrissin hoen und smoheit und
schadin das ich den allis achte und wirde an x schock gl

Tercia pars

hyrumb so heysche ich vo ym gantze volkomene antwort
und auch awfrichtunge yn geborlicher zceit mich wed' yn
dy gewere zcu brengin und dy vorsessene zinse mir zcu
gebin den schadin zcu legin und sust allis das recht ist

Quarta pars

und bete aws zcu sprechin das recht sy dem mole dy rechte
sprechin das man nymant aws seynir gewere stossin sal
ab her ouch mit unrechte dorcyn komen were man
breche sy em mit rechter clage und yn rechter gewere
der obgnant x schock gl alle jor jerlichin uff zcu hebin
gewest byn das ich vorkome kan wy recht ist und der
obgnant N mich ane gerichte und recht aws meyne ge
weren selber gesatzt hot do methe das her mir dy zinse
yn dreyen joren nicht hot gegebin ab her nw icht billich
und von rechtis wegin mich musse wedir an meyne ge
were brengin und musse mir meyne vorsessene zinse
gebin und reichin an alle wedir rede schutz yn sage und
gewere mit merem rechte denne her sich mit keynir

hulffe rede adir exception geweren moge adir was hyr
umb recht ist und setze das gancz uff das recht und bete
hyr obir zcu irkennen und aws zcu sprechin was recht ist
Deinde videat an adversario competat aliq exceptio vel defen
sio et de illa diligenter querat Et si adversarius lz aliqz excep
tione illam debetis illidere p replicatoz in hunc modu q sequit[2]
Ista e una replicatio sim quam ponat omnes replicatoes secundum ma
teriam subiectam
Wurde abir der vorgnan N yn seyner were ein keigenrede
setzin und sprechin her hette sulche zcinse adir sulchs gut
dorume ich en schuldige yn meyne schuldin besessin jor und
tag und abir jor und tag und so her wol xl jor nocheinand
und dorume dorffe her mir nw fordir keyne antwrt thun
uff meyne schulde adir wy her das mir wurde yn sulchin
ader andern wortin vorbrengin do methe her meynte mir
meyne clage machtelos zcu machin und zcu vornichtigin dor
keigin setze ich vorgnant h und getrawe dem rechtin wol
ym sey sulche seyne hulfferede unbehulfflichin und moge
mir keyne schadin brengin und ym keyne frome brengin
nemelich das ich eyne rechte ansproche bey der zceit geton
habe vorgerichte und gehegetir bancke so ich das wol vor
komen kan wy recht ist und dorume ist ym eyne sulche
were als her sy vor sich nemen wurde unbehulfflich und setze
das an das recht was hyrume recht ist

Vel sic ponatis replicatoem

Wurde abir der obgnan N yn seyner keigin rede schuldigt
und antwort setzin und sprechin das ym unwissentlich were
umb das hawss do ich en umb schuldige und wolde also mir
zcu meyner schult yn sich selbist und ouch zcu dem honsmo
heit und schadin neyn sprechin und meynte mich also mit
seynem neyen abe zcu weissin adir wy her nw das yn
sulchin adir andir wortin worde vorbrengin do methe her
mir meynte meyne gerechtikeit adir meyne rechtfertige
clage meynte zcu demphin adir sich der antwrt zcu wern
dorkeigen setze ich vorgnant h und getrawe dem rechtin
wol ym sey sulche were unbehulfflich als her sy vorbrengin
wurde nemlich das her das vorgnan hawss under ym hot
das doch noch hewtis tagis leiplichin steet zcu beweysin
und das ouch wol volkomen mag wy yn rechtin wirt
gefundin das das hawss meynis vatirs gewest ist und dorume
hoffe ich zcum rechtin das her mit seyme unschult unde
seyne neyen mir nicht engeen kan noch lawte des lanth
rechtis li j ar xv und setze das uff das recht

Vel sic

Wurde ouch der obgnan N yn seyne were yn sage und

yn seyner antwort setzin vnd sprechin das dy sache vnd
das selbige hauss zcwisschin meyne vater dem got gnode
vnd ym lange gerichtin vnd wol gesmeth were vnd gerucht
sey adir wy her nv das wurde vorbrengin do methe her
meynite mir meyne schulde mochte los zcu machin do keyn
gyn setze ich vorgnant .h. vnd spreche das mir nicht wissint
lich ist das dy sache ye gericht sey so her denne sulche sune
vnd eyn berichtunge vor brengit dy denne gescheen sulde sey
So bete ich ym rechtin auch zcu sprechin ab her dy sune
vnd enterichtunge sulle bezcewgin vnd wy her dy bezcewgin
sulle so her dy tote hant rueret vnd volkomit her denne
nicht als recht ist so hoffe ich vngetrawe dem rechtin wol
das ym sulche were vnhulfflich ist vnd setze das uff das
recht was hyrvme recht ist Vel sic
Wurde ouch der vorgnant .R. yn seyner antwort schutzunge
vnd schriftin vorbrengin vnd sagin das her mir vnd sulchs
hauss gewalt hon vnd smoheit dy her meyne vat. gethon
hot nicht phlichtig were zcu antwortin so dy von meyner
vater nicht zcu gerichte begunst ist adir wy her das nv
vorbrengin wurde do methe her sich der antwort schutzin
wolde vnd mich von meyner rechtfertigin clagin weysin
Do keyngen setze ich vorgnant .h. vnd spreche das sulche
seyne vnrichtige were vnd antwort ym vnhulfflich ist
wen meyn vat. dem got gnode von seyner gewalt vnd gedrenck
nis schadehaftig wurdin ist vnd sey gut do methe geergert
vnd dorz so bete ich ym rechtin zcu irkene synt dem mole
meyn vater von .R. eigener gewalt vnd gedrengniss vnd bosin
wortin schadehaftig wurdin ist vnd seyn gut do methe geer
gert ab her icht dorvme phlichtig zcu antwortin ist adir was
hyrvme recht ist
Secundum exemplum istius replicacionis formabitur omnis replicacionis
audiende partem vestram an pars adversa habeat aliquam excepcionem
et tunc illam adnegatur et partem ponatur causam quare excepcio
talis actori non habeat obesse Et si multas causas habetur quare
non potest habere obesse excepcio istas omnes ponatur sed hac forma
Dor keyngin setze ich vorgnant .h. vnd spreche das ym sulche
behulffe rede were vnd excepcien vnhulfflich ist zcu ersten dorz
ez zcum andern dorz etc.
Et ponatur omnes causas et concludatur eo modo quo supra conclusum est
Et est sciendum quod in casu in tinus potestis allegare pro parte
vestra si voluntur idem etiam potest facere imposicionem principali
in questa parte exemplum ponitur cum tibi parti tibi in causa mea
domum meam tibi impignoratam quam non vult dare ad redimendum

Sic ponatis questam partem

vnd bete auch zcu sprechin das recht synt dem mole ich meyn
hauss dem gnan .R. vorsatzt habe das ich wol volkome kan

wy recht ist ab her ich myn unt sulch hawb musse lossin
zcu geen mit meinem rechte denne her is yme gehaldin mo
ge adir was her yme recht ist vnd setze das uff das recht
do das steet geschrebin li ij ar xxiiij vnd bete dor obir zcu
sprechin was recht ist
Et potestis allegare ius canonicum ius ciuile et speculum saxonum
Ego vero non consuevi allegare nisi in casu raro contingenti
puta quando est factum intricatum vel casus a multis non intelligibil
et ita vos faciatis quia scabini non multum curat allegata
ex quo casus clarius est ipse
Item sciendum quicunque conspicitis peticionem tunc interrogetis partem
an esse velit et habeat dampnum si non habet dampnum tunc illud
petere non potest tunc igitur loco dampni estimetis iniuriam
ut in formis supra positis et illud faciatis in secunda parte ut vi
distis ita factum est in omnibus formis positis supra
Sciendum quod eciam casus summarius potest totum emitti si causa
est brevis tunc eum statim post principio ponatis peticionem
emissi casu Ego autem in omni causa consuevi premittere
casum summarium in quo recito factum ex quo sumo postea peticionem
et ita eciam teneatis
Item sciendum postquam posuistis omnia supra dicta tunc potestis appo
nere unam interrogacionem generalem quam consueverunt apponi
procuratores et est talis ut sequitur
Auch bete ich vorgenant her yn rechtin zcu irkenne vnd
aws zcu sprechin das recht zcu welchin meyne obgenan
scheldyn noch eren ynhalt mit allin artikeln clausule
vnd stucken mit der obgenan her nicht volkomene
antwort tete zcu itzlichin stucke besundern adir ab
her mir eyde globin wurde vnd der yn rechter czeit
nicht volfurte ab ich nicht billich vnd von rechtis wegin
dy selbige vnvorantworte schulde vnd vnvolfurte eyde
itzlichs stucke besundern yn an gewonnen vnd irfordirt
habe yn aller mose als ich yn an gewunnen hette vor ge
richte geheglter banck so als wir uns vorwillet habin
uff schult vnd antwort zcu kumen vnd setze das uff das
recht was her zcu recht ist
Sciendum quod ista peticio non est ponenda ex necessitate quod nichilominus
non ius vel non plene ius tamen non perdat sed tamen expensis vel tunc in
compromisso esset expressum quod non ius deberet perdere causam vel non
effectus debito tempore et ideo dicunt layci in compromisso wir vor
willen uns uff schoult vnd antwort vnd uff dy czeit ob
zcu gebin bey vorlust der sachin
Bona est ista interrogacio sed tamen hoc generaliter apponunt procurato
res ad terrorem imperitorum alias non

Item omnibus sic positis tunc concludatur causa sub hac forma Allir desir vorgeschrebene schulde zcu sprache und schriftlichir an clagin mit allen meyne clausulen fragin und artikeln bleybe ich vorgnant N bey dem vorsichtigin und weysin A B C zcu D gesessin also bey meyne gewelitin scheidisrichter und betz euch demutiglichin lybin hirn und frunde mit grossin fleysse ir wollet noch antwort des vorgnant N uns dor awß entscheydin entrichtin und sprechin dor obir was recht ist das vordyne ich yo gerne geschrebin lypczik Noch cristi geburt lxxiiij jar im sebin und funfczigistin yore am mitage vor margarete

Si autem in prima positione nomina arbitrorum tunc sic concludatur und bleybe desir meynir schult bey euch vorgnant meyne scheydisrichtir betende mit fleysse hyr obir zcu sprechin noch des obgnant N antwort das vordyne ich gerne

Quantum ad reum est sciendum quod principium eciam modo sic prius poni debet in opposito variato exemplo

An ewer gnode erwirdiger yn got vater und herre herre C bisschoff zcu ch als an meyne gnedigin libin hirn bringe ich N burger zcu C gesessin meyne wer rede schutz und antwort wy sich das yn dem rechtin geborit wedir sache schult und sproche und gerechtikeit dy her wedir mich gesaczt und schriftlichin obir gebin hot als hy noch steet geschrebin

Vel sic

Dys sint were schutz und antwort wy sich ym rechtin geborit dy ich N burger zcu B setze habe und thu wedir sulche gedachte und gedichte schulde zcu sproche und gerechtikeit dy y schriftlich wedir mich gesagt und obir geantwort hot als hy noch steet geschrebin

Et sciendum hoc principium capitulo in und forma quacumque voluntur de quibus posui supra de actore variando eodem modo quo hic variavi et valebit principium preterea eciam ponatur casus in terminis et facta ipse ex quo ponit obicit innocencia rei eodem modo quo dixi supra de actore sub hac forma verborum

Doch ye ich zcu meyner antwort kome so setze ich vorgnant N ein burger vorrede do durch ir meyne vorgnant scheydisrichter meyne gerechtikeit und dy achtbar worheit dester bas vornemen mogin dy ich mich denne yn gyne yn meyne noch volgende antwort wo und welchin endin mir das not ist und anders nicht und spreche also

Et ponatur defensione rei ipse in forma et dicatur eodem modo ut dixi supra in actore capiendo und forma quacumque voluntis

Et est sciendum quod tunc pted ante omnia vide debet an reo competat aliqua
exceptio dilatorie vel peremptorie illa tunc ptis tasum in terminis
ponat exemplum postquam tasum intimis posuistis tunc in fine addat
Ista est exceptio contra petitionem non clare specificatam

Awß sulcher vorrede dy do wor ist und kan sy ouch wor machin
mit glewbhaftigen lewtin wy ym rechte irkant wirt dor awß
eyn yderman wol vorneme mag daß sich der obgnant N wedir
recht zu mir notigit und were billich gewest daß her sulche
vnrichtige schult keigen mir nicht hette obirgegebin So setze
ich vorgnant N meyne wedir schult und yn sage dor wedir ee
allir meyner antwort und getrawe deme rechte wol ich sulde
der antwort loß geteilt werdin nemelich dorvme daß seyne
schult ist unclar vinster gemeine und vngewiß do nicht her
nichten setzit wo daß hawß gelegin ist yn welcher gassin wer
dy nochkewer synt und auch dor daß her nicht awß drucket
und setzit daß jor monden und den tag wenne und wy ich en
awß entwert und awß seyner were sulde getrebin habin
Nw deme alle schulde zu spruche und gerechtikeit sullen
seyn clar und gewiß nicht yn eyner gemeyne weise vor
gebrocht sunder eigentlichin dy gasse do daß hawß gelegin
ist uff daß der antwort sich moge eigentlichin vorsynnen
und bedenckin ab her antwortin und wy her antwortin sul
de dor bete ich awß zu sprechin daß recht synt dem mole
der obgnant N mich umb eyn hawß schuldigit und dach nicht
yn seyne schuldin vorlawtirt wo yn welcher stat unde
gasse und bey welchin nochkewer iß gelegin ist Noch auch
bemerket daß jor monden und den tag wenne und wo ich en
entweret habe ab ich der antwort sulle loß geteilit werdin
von sulcher und unclarer und vinster schulde mit meren
rechte denne ich dor uff fordir antwort thuen sulle adir waß
hyrvme recht ist und setze daß gantz uff eyn irkentniß
waß hyrvmb recht ist

Sic eciam nota si actor esset excommunicatus vel proscriptus tunc sic ponatur
exceptio contra personam actoris ptis tasum

Noch sulcher meyner vorrede ee doch allir meyner antwort
so setze ich vorgnanter N meyne were schutz und excepcien
und getrawe dem rechtin wol ich sey dem vorgnant N nicht
phlichtig zu antwortin nemelich dorvme daß her ist yn der
banne adir daß her ist yn deß richters achte daß ich vollko
men kan und mich ouch zu vollkomen irbitte ab wen und
wy recht ist und bete awß zu sprechin daß recht synt dem
mole der vorgnant N yn dem bannen ist adir yn deß richters
achte daß ich vollkomen kan wy recht ist ab ich icht der
antwort sulle loß geteylit werdin durch seynes bannes wille

billicher denne ich ym zcu seyne schuldin forder antworte dorffe
und setze das uff das recht was hyrynne recht ist

Si causa esset prius terminata composicio tunc sic ponat exceptionem
partium casum interius sedingatur

Noch sulcher meyner vorrede ee doch aller meyner antwort so setze
ich vorgnant .N. meyne were und exception und meyne ich sulle
dem vorgnanten .h. nicht antworten zcu seyne schuldin nemelich
dorumb das dy selbe sache zcwuschen ym an eyme und mir an
dem andern teyle gutlichen und wol gantz und gar entricht
und entscheiden ist das ich wol volkome kan wy recht ist
dorumbe bete ich awch zcu sprechen das synt dem mole dy
selbige sache und das hawss zcwuschen im und ym gutlichen
entscheiden und entsagt ist ab ich icht nw sulle von des hal
ben der antwort loss geteilt werden billicher denne ich ym dor
uff antworten sal das setze ich uff das recht was hyrynne recht ist

Si tibi competat prescripcio tunc sic ponas exceptionem

Noch sulcher meyner vorrede ee doch aller meyner antwort
so setze ich vorgnant .N. meyne yn sache schutz und gewere
und spreche das ich sulch hawss yn der schult benret habe ge
hat und besessen yn rechter gewere ane rechte an sproche jor und
tag und aber jor und tag so her wol xxx jor noch enander
wol unvorrucktit das ich wol volkomen kan und mich ouch
zcu volkomen irbutte ab wey und wy recht sey so das desser
vorgnant .h. bey des mich nye dorumme angeclagit noch an sproche
geton hot wy recht ist ich habe ym ouch recht zcu phlegen
ny geweygert und byn ym heymisch gewest und meyne ab
her ymme eyne gerechtikeit zcu dem hawse gehat hette so
hette her sich dor an vorjaret und bete awch zcu sprechen das
recht synt dem mole das ich habe besessen das obgnant hawss
und gehabit habe yn rechter gewere an alle rechte an sproche
jor und tag und aber jor und tag und so her xxx jor un
vorrucktit noch enander das ich wol volkomen kan ab wey
und wy recht ist ab ich nw neher sey mit sulcher gewere dy
ich so manch jor gehabit habe bey meyne vorgnanten hawsse
zcu bleyben und das zcu behalden so ich antwortere byn und
dy gewere habe und das so lange bis allher besessen mit merer
rechte denne nw der obgnant .h. noch so langer zceit sulch hawss
irfordern und mich dor an gehindern moge und sulle dorumme vor
derer antwort zcu thun noch geteilt werden von rechte und
setze das gantz uff das recht was hyrynne recht ist

Addatur illam clausulam que sequitur infra non solum quantum ad reum sed
etiam quantum ad actorem quia habet locum in ambobus

Were is sache das mir ym rechte zcu gezcewgen zcufure zcu
geteilt wurde so dunge ich mir zcu rechter und bequemir

zeit dorynne ich sulche getzewg moge dorzcu brengin vnd
dinge mir sulche frist zcum ersten zcum andern zcum dritten
mole wy recht ist vnd bete awssern sprechin das recht synt
dem mole ich nichtu weiss noch selber gewissen kan ab mir
getzewg zcu furen zcu geteylit wurde ader nicht vnd ich
mir sulche frist gedinget habe ab ich icht meyne frist vnd
vff schop dy getzewge zcu furen habin sulle so lange biss das
ich sy mit rechte dorzcu brengin moge zcu mitzlichin tagin
ader was hyrynne recht ist

Et similiter addatur ista clausula ad scripta actoris que sequitur
were is ouch sache das der gegen teil meyn weder sache yn seyn
nen were kegen rede reden vnd ynsagin vnd weder meyne
obgenant schult setzin vnd sprechin welde das dy nicht yn
tochtiger weyse forme vnd clarheit sunder vinster gesagt
were vnd vil leichte sulche ader ander hulffe rede vorbre
gen do methe her sich meynite der antwort zcu weren wy
her nw eyn sulchis vorbrengin wurde deme ab das gesche
ge so dinge ich mir yn aller besten weyse so ich kan vnd
sal meyne weder rede doruff zcu thune meyne schuldt zcu
lewtern zcu vor andern zcu vorbessern also is mir zcu nutze
komen mag vnd getrawe dem rechtin wol sulche weder
rede gebore mir zcu thun von rechte vnd setze das uff recht
was hyrynne recht ist

Si vero in illa exceptio competat reo neque dilatoria tunc
posito casu interimus subiungatur spatio medio inter misso
Noch sulcher meyner vorrede dorynne ich dy gantze etc.
worheit vnd gelegenheit der sachin gesagt habe ee das all
meyner antwort so heissche vnd muthe ich vorgenant N vo
dem obgenant teil deser noch geschrebin schult eyne rechte ge
were mir dy zcu globin vnd zcu thuen wy recht ist vnde
bete awss zcu sprechin das recht ab her icht billich vnd vo
rechtis wegin dy gewere ee aller meyner antwort thun
vnd glewbin musse zcu haldin vnd ab her sich wegerte en
suchis zcu thuen ab ich denne icht der antwort loss geteilt
sulde werdin ader was doryne recht sey vnd setze das
zcum rechtin   Vel sic et est idem

Vnd fursser subiunge vnd bete awss zcu sprechin das recht ab her
mir icht billich vnd vo rechtis wegin dy gewere thun globin
vorburgin vorphendin ader uff den heyligin sweren musse
zcu haldin ader was hyrynne recht ist

Et illud semper ponere debetis post exceptiones dilatorias vel
peremptorias non autem ante quia si voluistis eum repellere per
exceptionem tunc non debetis petere gwarendam
Ir sullet wissin das der cleger yn omni causa sal dem

Dem antworter dy gewere globin dorumme ab der cleg͛ selber
ader sust ymand dornoch umb dy selbige sache schuldigite
so muss der clegr dem antworter vortreten und muss yenen
abeweysin mit rechte ader muss seyne vorderunge lossin
mit eren were buessen das ist her vorlewst dy hant do methe
her dy gewere globete
Illud vocatur gwarenda et differt a satisdatione quia tam actor
quam reus tenentur satisdare sed tantum actor tenetur gwarendam facere
Item satisdationes hodie non habent locum sed gwarenda sic
Illam formam supra positam teneatis si penitus nulla exceptio competit si autem aliqua exceptio competit tunc post casum (?) tunc
ponatis sicut supra posui supra et post exceptionem ponatur ut sequitur
Und aber yn rechtin irkant das ich mich der antwort
mit sulcher were schutz und exceptien nicht geschutzin
mochte das ich doch nichtin hoffe wenne mir das ouch ge
sprochin ist und nicht ee doch ee aller meyner antwort
so heische und mute ich vorgenant N von dem obgenanten
N desir noch geschrebene schulde eyn rechte gewere ut posui ante
Ista semper ponatur in omni casu pro reo sive competunt vel
plures exceptiones tunc post casum in terminis ponatur similiter
ut posui supra post istum finem in mediate spacio dimisso [illegible]

Wurde mir yn rechtin irkant das ich mich der antwort mit
sulcher were und exceptien nicht geschutzin mochte sunder
das ich yn antworten muste dem wenne das yn rechtin ir
kant und angesprochin ist und nicht ee so brenge ich vor
genant N meyne ander were schutz und ynsage und getrawe
dem rechtin wol ich dorffte ym gleiche wol nichtin ant
worten nemelichin dorumme et tunc ponatur secundam et post
istum finem ponatur terciam secundum formam positam supra et post terciam
petatur gwarendam secundum quod supra posui
Post gwarendam ponatur tunc confessionem in hunc modum qui sequitur
et hic diligenter advertatur quia hic pendet tota vis tocius
cause quia hic ponere debetis intentionem rei per quod se defen
dere vult contra actoris peticionem sic statim post gwa
rendam incipiendo et capitulande effectum peticionis
Forma prout inquam ponitur confessionis post adversa [illegible]
Noch der gewere wenne dy mir geschit wy yn rechte
irkant wirt als den der obgenant N mir schuldigit und
gebit mir schult das ich gar mit grossin unrechte yn
rechtin vorsatze ane gerichte und recht mich underzogin und underwundin habin N erbe nemelichin yn
der [illegible] gassin gelegin eynis selbern gorteils und dorczu

allis das her hinder ym gelossin hot keynis awsgenome
das her allis uff en als uff seyne ebinbortigin nog erbin
und erbnemen gebrocht und geerbit hot das ich deme sulde
verhaldin mit unrechte ym zcu grossin schadin hon und
und smoheit den her achtit ober dy hewpt summe an hun
dirt guldin und heischt von mir antwort zcu cleyn mir
seyne schult bis zcum ende aws weyset

Secunda pars in qua ponatur ius ipsius rei quare
res petita actori tradi non debet et quare actor non
est audiendus subiugatis

Dorzcu antworte ich vorgnant N also verre als ich d' antwort
nicht loss geteilt byn und spreche noch lawte meyner
vorrede das ich das selbige hawss recht und redelichin ge
kawfft habe von dem obgnan C dem got gnode bey deme
lebinde leybe vor hundert gute schock gr das ich volkome
kan mit den leynkawffs lewtin wy sich das geborit vo
rechte das her ee denne seyne tode mit aller varnder habe
mir uff gerichtin gereicht gantz und gar entrewmit hot
und habe das also besessin mit allir varnder habe jor und
tag und lenger ee seynem tode an alle rechte ansproche
und doch dor von nymandis rechtis geweigert

Tertia p's cum duabus quibus interrogacionibus etc
und bleybe das bey rechte und bete awszcusprechin das
recht synt dem mole das ich das obgnan hawss gekawfft
habe und meyn wol gewonne gelt von dem vorgnan C
der mir das yn gerichte gereicht und entrewmit hot ee sey
ne tode mit aller varnder habe und habe das dornoch
besessin jor und tag und lenger an ymandis rechte ansproche
das ich volkomen kan wy recht ist ab ich icht mir neer
sey mit sulcher gewere und yn kawff dy ich so jor und tag
an ydermans ansproche bey meynem gekawftin gutte
bleybin und das zcu behaldin mit merem rechte denne
der vorgnan h moge sich hawss mit ander varnder habe
von mir zcufordern und mich do vo gedringen ad was hyr
recht ist

Quarta p's in qua ponitur plena cnsio ad cautelam
per modum litis contestate etc

Ich spreche auch fort das ich mich mit unrechte und yn bosim
vorsatze sulchis hawss und varnder habe yn seynir schult
berumet nicht und irwundin habe dorzcu so sage ich ym zcu sey
ner schult und zcu den geachtin und gewirdigten schadin hon
und smoheit der hundert guldin neyn und satze das
uff recht was hyr recht ist etc

Ista e plena forma sup posita huius quatuor ptes quas sq pone

Debetis ad maiorem cautelam et sic reus tutus erit als si solum posuentis tres ptes et omittentes quartam ptem tunc si reus quartam ptem probare no posset tunc condempnaretur i tota petitia estimata et ideo semp ad cautelam addatis quartum Capiatis aliud exemplum si quis petit aliue heditatem et tu non sum heres proximorum

Prima in qua ponitur recapitulacio ptis adverse
Noch der gewere weme dy mir geschit als deme recht ist als denn der obgnan h mich schuldigt und gebit mir schult wy das ich mit gar grossim unrechte mich under zogen habe C erbe das her allis uff en als uff seyne neesten erbin und erbnemen gebrocht und geerbit sulde habin das ich ym sul de vorhaldin mit unrechte zcu grossim vorterblichin schadin den her acht an hundirt guldin zcl wy nw dy selbige seyne schuldt biss zcu ende aws weiset

Secunda pars in q poitur ius et fundamentum rei
Dorzcu antworte ich vorgnant h und spreche das C meyn natürlichir bruder von aller geburt gewest ist dem got gnode das ich wol volkome kan wy recht ist un dorumme ich und getrawe dem rechtin wol her habe alle seyn erbe gebrocht und uff mich geerbit mit merem rechte denne uff den gnan h der do seynis bruder son ist

Tercia pars in qua ponitur contraria interrogacio
Unde bete aws zcu sprechin das recht synt dem mole der obgnan C dem got gnode meyne rechtin natürlichin bruder von aller geburt gewest ist das ich wol volkome kan wy recht ist ab ich nw ich neer sey der obgnan C erbe zcu neme billichir und mit merem rechte denne der obgnan h der seynis bruder son ist adir was hyrze recht ist

Quarta ps in q ponitur plena responsio
Vordir zcu antworten spreche ich vorgnant h das ich mich des obgnan hawssis und ander warunder habe yn seyner schult bezcict nicht habe under wunden ich wolde das ouch ungerne thun mit unrechte adir ym zcu hone adir zcu smoheit und dorumb so clage ich ym zcu der schult und zcu dem geachtin schadin hon und smoheit neyn und wil deme volgin wy recht ist

Istum modum fueritis i oibus responcionibus scz ponendo sp4 or ptes et sic errare no poteritis variando sm casus contingencias
Ante omnia ptis q ps venit ad vos audietis eius casum et perpendatis an heat iusticiam quendo de probacionibus exceptionibus ptes adverse et singla et scribatis una cedula quendo ius eius in libris vris

et si fateat iniuriam tunc dicatis eciam modum de quo dixi supra distinguendo per partes et dictum supra et tunc erunt omnia clara
In fine pro parte rei potestis addere si vultis
Auch bete ich awch zcu sprechin das recht ab mir got gehulffe und das heylige recht das ich clagelos von dem obgnan(ten) h(errn) geteilt und gesprochin wurde adir ab ich ym meyne vorheischene rede eyde vorfurte yn geborlicher zceit adir vol furen wolde ab deme icht der vorgnan(te) h(err) mir musse wedir keren allin schadin kraste und zcerunge den ich von seyner clage wegin entphangin habe gethon hette adir noch thun muste legin und vorbussin und vorwandeln den her eyn sullichs los werdin moge adir was hirvor recht ist
Illud multi ponunt sz scabini non formant sentencias super hoc ex eo q(uia) incidet positio e non p(ro)...r si eam p(ar)tis suam latam p(ro)...t de hoc quereretur tunc sententia tenet quod tenebit
Si aut(em) actor fatetur veritatem tam vos quam negare non vellet et actor estimaret dampnum suum ad decem flor(enos) tunc si reus debet p(ro)pterea cum prima p(ar)te responsionis recapitulando peticione actoris addat secundam p(ar)tem in hunc modum que sequitur
Dorzcu antworte ich vorgnant N und bekenne das ich das geton habe sunder als her seyne hon smeheit und schadin achtit uff x guldin etc dorzcu bitte ich meyne mynnerunge und mynnere ym den hoon smeheit und schadin eyne guldin und getrawe dem rechtin wol ich sey neer bey meyner mynnerunge zcu bleybin deme ich ym seyne obir swenglichin unmessigen und unredelichin schadin gelden adir legern sulle und setze alles uff das recht was hirvor recht ist
Item est sciendum q(uod) quando actor petet a reo dampnum et iniuriam tunc l(ice)t locum illa forma posita sup(ra) tunc aut(em) debetis minorare dampnum s(e)c(undu)m q(uod) vobis videt(ur) in quo actor dampnificatus est et id totum relinquitur reo. Taxet actor dampnum q(ua)ntu(m) cu(m)q(ue) voluerit reus l(ice)t moderare ad eius voluntatem ymo in totum potest tollere si vult si non l(ice)t conscienciam lesam q(uia) actores q(uando)que excessive taxant dampnum ideo id est statutum
Si actor aute(m) solum iniuriam estimat ad centum flor(enos) tunc non debetis minorare sed ita dicatis si vultis confiteri iniuriam ut sequitur
Ich bekenne das ich sulche wort gesprochin habe sunder als der obgnante h(err) seyne smeheit hon und vordries achtit an hundert guldin dorzcu antworte ich und spreche das eyme itzlichin noch seynem staten und wesin ist seyne busse gesagt ym rechtin. Wo deme eyn sulchis gesagt ist ym rechtin und dorzcu getrawe ich dem rechtin wol ich

Bey ym nicht hoeher phlichtig zcu antworten und setze das uff das recht

Et concludatur sub hac forma verborum

Ich vorgnant N bleybe sulcher were schuez ynsage unde antwort bey dem gestrengin woltuchtigin manne H vin G zcu B gesessin und bete euch lyben frunde mit fleysse ir woldit mich mit dem obgnan[ten] H noch schult und antwort ym rechtin entscheydin das wil ich gerne vordynen Geschreben zcu lypczk noch cristi gebuert Mº cccc° yn dem lxvij iore an dinstage an sente magarethen obinde under meyne ingess[igel]

Vel sic

Ich vorgnant N bete euch vorgnante meyne scheidisrichter noch schult und antwort zcuerkennen und zcu sprechin was recht ist das vordyne ich gerne gegebin zcu lypczk etc

Hoc opus finitum est per Johannem clementis de ligintz Et est finitum in waldaw tercia ferya post letare Anno domini Mº cccc° lxviij°

Anno domini Millesimo quadragentesimo nonagesimo quarto in quintaduc estivali
intitulatus sum sub venerabili viro

Tractatus con[tra] di[ver]sos errores h[er]eticorum

Hec sunt collecta et excerpta ex summa Benedicti abbatis massilie super
capitulo firmiter credimus de sum[ma] tri[nitate] et fide catholica additis paucis aliis contra diversos
errores impugnantes fidem catholicam ecclesie sancte romane. Contra claudibus
ministris et sacramentis ecclesie inthesaurizantur condicitur prout subscribitur. Et quamvis quibus obviandis
sit auctoritatibus racionibus et exemplis. In primo capitulo continetur quod una sola est ecclesia
Romana extra quam nemo salvatur in qua quatinus fide qua illius ecclesie in
qua sola perfecta veritas invenitur. Una est fidelium universalis ecclesia que venit in
unitate fidei. Et in una credulitate articulorum et sacramentorum extra quam nemo salvatur.
Sicut nec aliquis extra archam noe salvatus est xxiiii q. i. Quoniam vetus. Et in una
conformitate signorum sacramentorum communis fidei xxiiii q. i. hec est fides. Ponitur sic
huius ecclesie radix est fides. Ro. i. Iustus ex fide vivit. Sic arbor ex radice. Ipsa
enim est fundamentum edificii spiritualis i. Cor. iii. Fundamentum aliud nemo potest ponere
preter id quod positum est quod est Ihesus Christus i. fides Ihesu Christi. Quare ergo prima cognitio
ex fide ecclesie est. In illa enim primo cognoscitur et distinguitur ab ecclesia malignancium
ex fide ecclesie. Ad galatas iii. Cognoscite qui ex fide sunt hii sunt filii dei. Fides promisit apostolus
ad Hebreos xi. Fides est substantia sperandarum rerum et sine qua
impossibile est placere deo. Que una dicitur collective sicut multa membra unum corpus
sunt. Ad Ro. xii. Et sic in uno corpore multa membra habemus lxxxix. di. Omnia. Et sicut
multa grana unus panis sic unum corpus multi sumus i. Cor. x. Similiter una et nulla
alia est ecclesia nisi que est apostolica radice fundata xxiiii q. i. pudenda de quadam.
Mt. xvi. Tu es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Et xxiiii q.
i. loquitur. Cum ecclesia sancta et catholica est quia recte credit in deum. De con.
di. iiii. Nec due possunt esse ecclesie quia una que corpus Christi est. Constat esse eorum
que in duo vel in plura dividi non potest. Nemel enim cum quibusdam fecisset in ecclesia ab ea
esse desistit xxiiii q. i. Scisma. Et lo. nichil sic debet formidare christianus quam separari
a corpore eius. Si enim separatur a corpore Christi non est membrum eius. Si non est membrum
eius non vegetatur a spiritu eius xi. q. iii. nichil. Et xxiiii q. vii. Quemadmodum. Ecclesia enim
est caput ecclesie. Ephe. v. Ecclesia vero corpus et membra Christiani sunt i. Cor. vi. Possit
quia corpora vestra membra sunt Christi. Huius ecclesie fidei unitas cadit in preteritos presentes
et futuros. Illa qui precedebant et qui sequebantur clamabant osanna filio david.
Mt. xxi. Est enim una sola et eadem. Omnia super uno fundamento fundata quia
ab uno cepit eius origo. Quia pro una columba una perfecta una electa signatur.
Canticorum vi. Omnia unum corpus in Christo. Omnia uno spiritu per gratiam unita et uni-
ficata. Omnia in una vocata spem vocata una fide uno baptismate unum deum
unum dominum ad serviendum. Quamvis hec autem una ecclesia in multitudine in terminis fecunditatis
extenditur. Sicut et unum lumen solis in multis radiis. Sic una arbor in multis
ramis. Sic unus fons in multis rivulis. Sicut plenius hec habentur xxiiii
q. i. loquitur. Nec obstat diversitas observanciarum religionum et ordinum diversorum
statuum unius ecclesie. Sicut unus ovili diverse oves diversorum caracterum et vellerum
quarum tamen unum est lac. Una pastor unum ovile. Sicut in ecclesia Christi
Ioh. x. dicentis. Ego sum pastor bonus etc. Et multa diversitas invenitur
Quia alii sunt coniugati alii virgines alii continentes. Et tot diversorum varietas

Margin, beside lines 6–7 (in red): vna sola est ecclesia Romana

Margin, beside the line beginning "extenditur": in multe

ordinum. Quia tamen ex eisdem fidei spei et caritatis unita religione concordant ut
dicit augustinus Sicut per eandem viam alius pedibus, alius equis, alius curru
alius solus incedit Sic per eandem viam christianitatis diversorum ordinum professores in
qua alius sic alius sic ibat sed tendentes in unum terminum vite ad salutem. Hec
sequitur ecclesia incepit a primo iusto abel In qua incepit peccatorum pati et in
persecutionibus crevit etiam usque ad finem seculi nunquam defutura, et in ea abel esse
cernimus quod tamen malicia non erat. Quia autem etiam fuit ante adventum christi
actuum xxiij michael et dicens quod ea que locuti sunt prophete Item ij corinthiorum iiij°
habentes eundem spiritum Sic scriptum est propter quod locutus sum Et nos credimus propter
quod loquimur Una ergo et eadem fides in antiquis sanctis fuit qui fuerunt ante
adventum christi et in illis qui post fuerunt Quia sicut illi christum venturum sic credebant
nos iam illum venisse sed sic mutantur tempora sed non fides unde illi quasi mi-
lites in acie precedebant regem contra dyabolum pugnaturi muniti fidei intellig
temporis quasi armis quibusdam Idem enim operabantur in illis oblationes et sacrificia
mediante fide quod postea in lege scripta circumcisio iam sub gratia baptismus
Quia per hec a peccato tam originali quam actuali iustificabantur De con. d.
iiij Quod aput nos etc. Sed tamen ianua regni celestis non erat eis aperta
donec christus ascendens in celum ianuam sequentibus aperiret tamen in sinum abrahe
i. in tranquilla requie servabantur Quia vero ipsi incarnationem quasi milites
sequentes regem habentes scuta fidei tamquam arma contra vicia pugnaturi Omnes
isti sunt tempore naturalis legis ab adam usque ad moysen Omnes tempore scripte legis
a moyse usque ad christum Omnes tempore gratie a christo usque ad finem seculi Omnes
unam fidem unius regis christi militaverunt unum titulum dyaboli superandi Qui
genus humanum decepit fraudulenter et detinuerat violenter a christo ergo
incepit etiam que modo dicitur romana iuxta id xl. xcj Tu es petrus
et super hanc petram edificabo etc. mea Petrus ergo successit christo Clemens petro
et sic deinceps usque ad finem seculi duratura Quia tamen etiam unione sic ex archa
et sic de aliis usque ad finem seculi duratura et sic ex ovile quoque ovis peramans
noe quisque perit dampnationis diluvio Et sic ex ovile quoque ovis peramantes
moribus luporum expositus et furi paratus Qui venit ut furetur et mactet et perdet

Capitulum iiij contra illos qui dicunt romanam ecclesiam defecisse a tempore constantini imperatoris et bona temporalia possidere non debere

Quia autem hec sancta ecclesia romana non defecit tempore beati silvestri propter temporalia data
per constantinum ecclesie experiencia miraculorum declarat et dotatorum ecclesie in temporalibus
per approbacionem miraculorum deus gratam et ratam ondit in mundatione constantini
a lepra et susitatione legatorum et in miraculo ligationis draconis ut habetur in
legenda sancti silvestri Quod quidem obviant heretici quod silvester non successit christo sed
constantino inducentes illud xij q. i. Sicut patris quod principes dicuntur regum et qui generant
constantini in ducatum illud xij q. xxx Dicitis quod principes dicuntur regum et qui generant
in regres sunt parati exeunt in eos non ita est sed vos studeatis quod per hec
ambicio fugienda innuitur et silvester successit christo in auctoritate ponti-
ficali Constantino vero in auctoritate imperiali est ipsi et privilegiis ecclesie romane
concessis et ipse xc. vi d. Constantinus Et sicut apostolica prophetia Dan. vij Regnum

aut et ptas et magnitudo regni que e subt omne celum det ppo scorum
altissimi | Cristus aut auctor regni huius inde habuit sic ipse ait mt
ultio | data e m omis ptas in celo et in tra et qui habet sub ipso hunt pv
viii° pp me reges regnat et dan iiii deus celi et regnum et fortitudinem et
imperium dedit t et cui vult tribuit illud | ideo de scto petro dr | tibi tradt
deus oia regna mundi | et io tradite sunt tibi claves regni celorum | Item obiaut
q cristus fugit regnum huius mundi | ioh vi | Sundet q tunc venit tractus et pateret
et patri esset obediens usque ad mortem | Et post hoc exaltaret deus illum et daret
ei rex | Etiam no deavit eu tempore tunc regnum huius ab hijs qui dare sibi non
potuant vix a turba que sub fuit romano imperio | S postea dedit cristi
ampli cessionem imperii p silvestrum suum vicarium | a constantino imperatore | Cum
venies ad fidem habuit et potuit dare cristo imperium | Et ut sic lapis abscisus
de monte sine manibus possit statua in pedibus ferire | dan ii° | Et qualiter obiecit
regnum meum no est de hoc mundo | Sunde et de | ioh x° | Cristus dedit in pre maius
dubius est, cuius e si minima porcio inducis iste | ideo ponit cardinalis inducis iste
e de regno cristi tunc pr sibi data a patre | S per glosatorem | ubi dicitur
ut dicitur | ioh xii | Nunc princeps huius mundi eiectus e foras | Et ego si exaltatus
fuero oia traham ad me | Deus enim et regnum quod no finit s' pibit | ysa xl°
Et dicit oia tra possessio eius | Regnum aut non defecit | ecclesia tamen prophetica
angelica et evangelica testimonia | ysa ix° | Parvulus datus e nobis super solium
david et super regnum eius sedebit ut confirmet et corroboret i usque in sempiternum | Item //Amo//
luc i° | Dabit illi dnus deus sedem david patris eius et regnabit in domo
iacob ineternum et regni eius no erit finis | Et illud regnum appellat ecclesiam ergo
//fuit// no e finis ecclesie ex qua nrgnt | Item dan ii° | In diebus illis suscitabit
deus celi regnum quod ineternum no dissipabit | Et regnum eius populo alteri
no dabitur sed tradetur | Comminuet aut et consumet universa regna et hoc ipsum
stabit ineternum | Sicut q vidisti q de monte abscisus e lapis sine manibus et
comminuet testam et ferrum et es et argentum et aurum | Iste lapis cristus
e | i° pet ii° | Sine manibus id e sine virili ope abscisus de monte i de
bta virgine | vel de cetu scorum patrum veteris testamenti | Item mt ultio vobiscum sum //
usque ad consumationem fini | omnibus diebus usque ad consumationem seculi | Hec dicit
ihus planus | Ergo ecclesia no defecit nec deficiet usque ad consumationem seculi
Item luce xxii° dicit cristus | Ego pro te rogavi petre ut no deficiet fides tua
ergo fides eius no defecit ergo nec ecclesia quia fides cristi no nisi in eius
ecclesia invenitur | Item ioh xvii° cristus orans ad patrem dixit | Non pro eis
tm rogo s' apostolis sed p eis qui credituri sunt p verbum illorum in me | Ad hebr i
xliiii° psalmi | Thronus tuus deus in seculum seculi | virga equitatis virga regni tui
Thronus i ecclesia dei que modo romana dicitur et omnibus ecclesiis est preferenda
Quia petrus fuit a cristo caput ecclesie constitutus dicente | Tu es petrus
vocaberis cephas q interpretatur caput | Item | Tu es petrus et super hanc
petram edificabo ecclesiam meam et eius vicarius et claviger regni celestis
effectus | Ideo post ascensionem dni ab omnibus apostolis electus et princeps eorum

Et fuit ab omnibus statutum ut tam ipse quam quilibet successor eius princeps et caput
esset omnium ecclesiarum ut xxi d. In nomine et xxii d. Sacrosancta. Post vero Romam veniens
et iterum inde recedere volens dominum Jhesum habuit dicentem: Ubi vado Romam iterum
crucifigi. Reversus Romam omnium princeps electus xxv annis et mensibus vii rexit
ecclesiam ibique crucifixus. Ideo Roma sedes apostolorum dedicata martirio sanctorum
obtinet principatum ut ubi fuit caput superstitionis ibi fieret caput sanctitatis.
Et que erat magistra erroris fieret discipula veritatis. Et ubi fuerat
principatus totius orbis ibi esset caput et principatus totius christianitatis.
Propter quod qui Romanam ecclesiam spreverint ecclesiarum hereticus iudicatur xxiiii q. i. Hec
est fides. Et d. xix Nulli fas est. Et qui privilegia Romane ecclesie
conatur auferre hereticus est dicendus d. xxii Omnes. Quotiens enim de arduis
negotiis agitur vel de fide questio oritur ad ipsam est recurrendum
et quod diffinierit firmiter est tenendum xxiiii q. i Quotiens. Et xii d. Preceptis.
Extra quam nullus omnino salvatur xxiiii d. Quoniam vetus. Nam aqua diluvii
omnes quos extra archam invenit extinxit xxiiii q. i. Quia ecclesia sola catholica
Romana omnia conservat veritas. Sola est que intra positos custodit valida
compage caritatis Aug. de fi. ad Pe. Firmissime tene et nullatenus du-
bites non solum omnes paganos sed omnes iudeos et hereticos atque scismaticos qui
extra ecclesiam catholicam finiunt vitam in ignem eternum ituros qui paratus est
dyabolo et angelis eius et ideo non est orandum pro eis. Quia vivis quibus
non communicavimus nec mortuis communicare debemus xxiiii q. i. Scisma et q. ii

domini

Sane. Et ex. de sen. ex. A nobis. Non igitur deserit Romana ecclesia propter
temporalia dominia a Constantino vel ab aliis regibus sive principibus. Non enim
per hoc papa factus est imperator vel rex. Sed caput imperii vel regni aliquo
imperatoris vel regis qui de gentili errore convertitur et subditur obedientie et dominio
ecclesie se et sua. Et hoc videtur cum cognoscitur ut quilibet habet potestate sua bona
voluntate vel dare cui voluit. Convenientius autem hec [illegible] generaliter potius
in eterna et dare illi ~~cui voluit~~ a quo sunt omnia donata Christo vero et principibus
vicario et ecclesie sue sancte. Et si non liceret ecclesie habere temporalia et possidere
quid restaret aliud nisi quod incredulis hereticis ac tirannis violenta ecclesie obe-
dientia mox in exterminatum totius ecclesie et fidei christiane procederent contra [illegible]
[illegible] et si sic insidiis [illegible] ecclesia pro defensione sua [illegible] regibus et
principibus secularibus regna ducatus et terras et possessiones habere [illegible]
sicut [illegible] superioribus spiritualibus [illegible] principibus hec habere. Alioquin propter
[illegible] maior a deo [illegible]
natos maioris [illegible] esset providentia [illegible]
tam ordinatissima providentia iusti dei. Et si quis contendit omnes viros catholicos
habere bona temporalia et ipsa non debere hos [illegible] sequitur. Aut omnia temporalia omnino
habere bona temporalia et ipsa non debere [illegible] esse. Convenit igitur ecclesie
non esse [illegible] incredulorum et inimicorum fidei omnia ista esse. Et si allegaverit quod
habere temporalia sine quibus diu spiritualia esse stare non possunt. Et si [illegible] pauperem
statum ecclesie primitive in qua plurimi dimissis omnibus [illegible] non possidebant
Et [illegible] aliud erat nisi quis remittat omnibus que possedit non potest meus
esse discipulus. Et vidit [illegible] et rationabiliter fieri oportuit. Et nunc in paganis
tunc nascentis ecclesie. Aliud vero in confirmatione ecclesie roborate et dotate [illegible]
regnis finibusque terrarum [illegible] enim [illegible] christianis [illegible] sub dominio [illegible]

imperatorum et regum / non deum christianorum / Sed fidem christi extirpare conantur
sua bona temporalia subiectis existentia ratione fidei cogeret omnia que ibi poterant vendita
christianis pauperibus erogabat / Item philippus imperatoris philippi filius / thezau-
ros dedit ecclesie imperiales / Et beato sixto pape et eosdem thesauros eius beatus
laurentius facta de eis multitudine dispersit dedit pauperibus christianis quia propter chri-
stianos hec possessiones ratione potatur / Sub imperatore decio persecutore fidei chri-
stiane / Unde vero postquam imperatores reges et fines terrarum iugo fidei colla subdi-
derunt / esset stultissimum adversarios fidei ista dimittere / Temporibus pace catholice
fidei initio tenerent / Patet igitur quod temporalium adeptione non desistit ecclesia sed eorum
usu debito fideli potius proficiet in incremento Capitulum tertium Contra illos
qui dicunt in ecclesia malos non esse sed ipsam solummodo bonos continere
Sed quod hec universalis ecclesia militans bonos malos quod in se contineat evange-
liorum auctoritatibus declaratur / Patet quod exponit beatus Gregorius de ecclesia militante illud
Mt xiii / ubi sic dicitur regnum celorum sagene misse in mare / que bonos et ma-
los continet in se presentes / Sic fidei sagena bonos et malos nos continet / Sed
littus maris iudicabit / quid ecclesia sagena tenebat / Item ut habetur Mt xxv
regnum celorum ecclesia militans / simile dicitur decem virginibus quarum quinque fatue
et quinque prudentes / Item ut ad Timotheo ii / In magna domo domini vasa sunt contu-
melie et honoris / Item ecclesia que comparatur arche noe in qua animalia
munda et et inmunda fuerunt / xxiiii q i / Ecclesia ex sola continet aut bonos
et malos / Sed post finem diluvii de solis duo offeruntur / Item ecclesia dicitur omile
et malos / Sed post finem diluvii de solis... ubi inventa sunt zizania
ubi edi cum agnis habentur / Joh x / Item dicitur ager ubi inventa sunt zizania
Ubi edi cum agnis habentur / Joh x / Item dicitur Cena domini / In qua ille non habuit vestem
cum fermento / Mt viii / Item dicitur regnum celorum de quo omnia scandala tollenda
nuptialem obmutuit / Mt xxii / Item dicitur regnum celorum de quo omnia scandala tollenda
mittet deus angelos suos / Mt xiii / Ita continet ecclesia militans sicut bonos ita et ma-
los / Primo in unitate fidei permanet / Et sunt tales sicut manus arida / secundo aliud
membrum in corpore sine sanguine quod est quoddam membrum corporis / sed mortificatum
et mortuum / Sic fides talium cum sit vera tamen sine operibus mortua est / i q i / dicunt
vere / Et secundo non / Et ecclesiastica sacramenta que suscipiunt vel conficiunt et mi-
nistrant licet habeant omnem efficaciam et virtute tamen quoad eorum vivificatorum ab eis non
suscipiunt tamquam membra carentia spiritum vitalem sui corporis vivificatorum non sus-
cipit / i q i / Ecclesia corde / Mali igitur in ecclesia tollerantur / ronabiliter inter bonos
ad exercitationem et meritum bonorum / Item ad eorum custodia et defensione ut in vite
non solum sunt botri et uve / Sed et folia ad uvarum custodia et labrosce / Et ut in
~~apiarii~~ apiariis non sunt soli apes ~~fructuose~~ fructifere / Sed etiam infructuose fortes
et magne que licet apum bonarum vivunt laboribus plus tamen valent ad generarum
apum et nocivarum animalium violentia reprimendum etc. Capitulum quartum
Contra negantes ecclesie claves et potestatem ligandi et solvendi
Hec ecclesia militans a christo datis utitur clavibus ut per ipsas aperiatur dignis

Prima clavis

2a

ianua regni celestis et excludentur indigni Mt xvi Tibi dabo claves regni
celorum quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in celis Clavis ergo regni
celorum est illud quod regnum celorum aperit et illud inducit Et hec est potestas sacerdota
lis et hee claves dantur eis per ministerium episcopi in ordinatione sacerdotum cum dicitur
accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata etc. Et sunt due claves Prima est potestas
sacramentandi officium sanctificandi qua utuntur sacerdotes baptizando et cetera sacramenta
ministrando per hoc enim in regnum celorum id est regnum veri nominis templum scilicet inducunt
nisi impedimentum prestetur ipsi qui sacra perceperint Et hec gratia sanctificationis est
sancte trinitatis que est ecclesia militans in unitatis et integritatis Secunda
clavis est potestas iudiciaria ligandi et solvendi ex sola apertione et clausione
atrii forinsece civitatis communio enim sacramentorum et suffragiorum preceptio
et si non introducunt interius multum tamen valent ad ingressum quia propter ea
prohibentur exteriores quando que claudunt introitum celorum et turbant pacem sedatam
Predicte due claves ex rationabili necessitate sunt in ecclesia Quia sine hiis non
est gubernatio humani generis Nec est ordinata domus dei nec bene administrata
res publica spiritualis quam corporibus ita patet quia optimus sapientissimus deus cuius
providentia ordinatio cuncta disponit ita ut maiora magis curet et ordinet
et minora minus alioquin inordinata esset eius ordinatio Sed quia longe
maiora et meliora sunt spiritualia quam temporalia et ordinatio eorum tanto maior
quanto ordinatio spiritualis quam corporis est quanto anima plus quam corpus Cum igitur temporalia
legibus et statutis et legum ministris regibus et principibus providentissime
ordinavit multo fortius et tanto curatius spiritualia debuit ordinare quanto
ipsa temporalibus meliora Item si pro terrena re publica et propter ea que sunt
hominis ad hominem tam exquisitas leges tot et tantos iurisdictiones et iudices
institui voluit quanto magis propter spiritualem rem publicam et propter ea que sunt hominis
ad deum saluberrime leges et iudices et magistratus spirituales instituendi fuerunt
Item sicut potestas est terrena propter temporalia ita et potestas spiritualis propter spiritualia Item sicut
temporales iniurie et offense habent possessores principes et pacificatores et ministros
iusticie quanto fortius spirituales et istos vocamus confessores et apud deum
intercessores Item sicut talentis temporalibus presunt quibus multo exigitur et quibus
reddunt alii rationem multo fortius presunt talentis spiritualibus et hii sunt prelati
quibus debemus reddere rationem et rationem totius vite mee in confessione Ipsi enim
sunt velut maiores dispensatores dei ut dicitur habetur ubi supra Item sicut morbis et vul-
neribus corporalibus providit deus medicos et medicamenta quorum ministerio
corporibus sanitatem prestaret Quanto fortius morbis et vulneribus spiritualibus
medicamenta providit que sacramenta vocamus et medicos quorum ministerio sanitatem
spiritualem largiretur et istos sacramentatores et sacerdotes vocamus Item quia vita
humana hec hic potissime et fructuosissime est deo sit honorifica et accepta
quam utique non est nisi propter cultum divinum et dei obsequium hec igitur potissima
pars bonitatis sue et fructuositatis deest humane vite Nec habuit cultum
divinum hoc autem in duobus consistit scilicet in dei honorificentia et in amore
sanctificatione Quia autem cultus nimius ergo lex sacerdotum sine sacerdotum ministerio

Lex ipsa hoc ut precepta divini cultus vel religionis contineat ministerium quod ita impleat et impleri faciat ministerium igitur et potestas sanctificacionis altare et honorifice dei claves sunt secundum quas claves debet quilibet in sacerdotis officium ordinatus ministerium scilicet sanctificacionis quo sanctitas divina virtute prestatur accipit regnum celorum tam militantis quam triumphantis quantum in eo est / quia sanctitas illa civilitas est huius civitatis et intraneitas qua intus est / alia vero in ea est potestas vero que data est ipsi dei honorificencie est potestas iudiciaria etiam qua deum ex honoratos exhonorantur eiectione de sacro loco et de communione eorum que ad dei honorificenciam / et cultum pertinet / vel etiam de quorum vite quoniam vero contumelias faciunt in facie hominum contumelia puniantur / et hoc est ut medicina sed ut per hoc ad unionem redeant / Unde non quod potestas iudicialis sive iusticialis est sicut quedam cirurgia spiritualis que tractat ferro et igne que putrida sunt aut aliter morbida in corpore ipsius [illegible] velut secatur vel tollitur de medio per mortem eciam corporalem / gladium autem materialem et igne ceteraque penarum instrumenta corporalium instrumenta exercent principes seculares / velut dei et ecclesie cirurgici [illegible] xiii / Unde gladius potestatis illius est ut ferrum medicinale quod exterius secat et interius sanat / [illegible] / de illa aliquanti id est hic sunt duo gladii de quibus / Luce xxii / Ecce duo gladii hic / Gladius aut alius quam claves dicuntur ut acuti [illegible] tendatur veteris hominem sive baptisando sive ministrando alia sacramenta patet et huius [illegible] clavium ecclesie ad regendum et conservandum eam [illegible] executorum et officium solis sacerdotibus commissum esse creditur qui ad hoc per ecclesiam rite fuerunt ordinati

Capitulum quintum Contra illos qui ordinationibus sacerdotum et aliis sacris ordinibus contradicunt

De institucione autem ordinis sacerdotalis quod est sacri ordinis sacramentum [illegible] appellacionibus est notandum. Est autem sacramentum ordinis sive ordo sacrum signaculum quo spiritualis potestas traditur ordinato / sacrum signaculum dicitur quia in eius recepcione sacra res id est gracia confertur quia significat ea que in eius collacione ab episcopo fiunt / Dicitur enim et aliquod sacramentum / quod [illegible] spiritualem ordinacionem ad sacramenta cetera disponenda / Et hoc sacramentum debet cum magna discrecione et solempnitate dispensari a solis episcopis et solis personis licitis et honestis a cunctis irregularitatibus alienis ieiunio stomacho sacro loco tempore misse et temporibus a canonibus institutis / Est autem huius sacramentum ordinis in novo testamento ab apostolis tamquam episcopis solempniter exhibitum patet / Actuum xiiii / Ubi barnabas et paulus per singulas ecclesias presbiteros constituerunt / Item Actuum vi / Apostoli ordinaverunt septem dyacones et orantes imposuerunt eis manus / Item i ad Thimotheum iiii / Noli negligere graciam que data est tibi per impositionem manuum presbiterii / Item i ad Thimotheum v / Nemini cito manus imposueris / Item apostolus scribit de episcopis et diaconibus philippenses primo / Et gradat episcopum i Thimotheum iii et iiii v / et scribit se ordinasse in episcopum Thimotheum / ii ad Thimotheum iii / Et Christum appellat pontificem / Hebreos v / A quo pontifice Christo apostoli fuerunt tunc in episcopos ordinati et electi / Et in consecratis dedit eis potestatem spiritualem dicendo et ut eicerent demonia / Marci x / Et tunc autem in sacerdotem ordinati fuerunt cum deus eis corpus suum dedit dicens hoc facite in meam commemoracionem et cum sufflavit in eos dicens / Accipite

ordinacionem / ad sacramenta cetera disponenda et spiritualem potestatem

spiritum sanctum quem ego mittam. Ipsa venit eis postea vero fecit lxxij discipulos et misit eos
binos ante faciem suam dans eis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones et super
omnem virtutem inimici. Isti sunt minores presbiteri quam potenti. De modo autem et forma
consecrandi instruxit eos in cena quando accipiens panem gratias agens benedixit et fregit
dicens accipite. Et multa alia reliquit apostolis ordinanda que ipse non ordinavit
xxviij q. j. [illegible]. Et Joh. xvj. Multa habeo vobis dicere que non potestis portare
modo. Cum autem venerit ille spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem et sug-
geret vobis omnia que omnia de institucione sacramentorum et dispensacione ecclesie intelligenda
creduntur. Si igitur sacrificia veteris testamenti per solos sacerdotes ad hoc ex precepto
domini electos et ordinatos licuit ministrare que tamen solum fuerunt umbra et figura
ordinis et sacrificii novi testamenti multo forcius. Nec ista que sunt veritas figure et
sine debita ordinatione et ordine liceat ministrare. Cum autem illa signa fuerant
dicit apostolus j Cor. x°. Omnia in figura contingebant illis. Item cum exemplum et um-
bre servierit Heb. viij. Unde moysi omnia facito iuxta exemplar quod tibi monstratum
est in monte. Item Heb. x. Illa sunt parabola temporis instantis. Et per institucionem ordinis
sacerdotalis noticia in veteri lege sumpsit exordium per Exo. xxviij. Ubi precepit
dominus moysi. Applica fratrem tuum aaron ad te cum filiis suis ut sacerdocio fungantur
michi. Ante legem etiam sacerdos fuit melchisedech cui persolvit abraham decimas
de omnibus spoliis tamquam sacerdoti Gen. xiiij. Et Heb. vij. David etiam constituit xxiiij
summos sacerdotes quibus omnibus prefecit unum quem statuit principem sacerdotum j Paralip. xxiiij. Item
Exod. xxviij et xxix et Levi. viij et x. Ubi agitur de officio et ordinacione sacerdotum. Sic
ordo sacerdotalis officii tam in veteri quam in novo testamento noscitur institutus

vim

Capitulum sextum Contra negantes quod solis presbiteris liceat conficere et sacrificare et alia facere competencia solis ordinatis et missis

Quod solis sacerdotibus rite taliter ordinatis liceat conficere sacrificare et sacramenta
ministrare et execuciones sacrorum ordinum exercere per auctoritates scripturarum tam in
veteri quam in novo testamento comprobatur. Unde Num. iij dicitur. Quicumque externus qui ad
ministrandum accesserit moriatur. Exo. Chore Num. xvj et xvij. Unde dicitur ne quis
accedat alienigena qui non est de semine aaron ad offerendum. Item xviij
ubi dicitur. Omnia que ad cultum altaris pertinent et intra velum sunt per sacerdotes
administrantur. Si externus accesserit occidetur. Item Saul increpatus est quia
contra obtulit holocaustum j Regum xiij. Item Jeroboam exaruit manus quia ascendit
super altare ut adoleret incensum iij° Reg. xij° et xiij°. Et ij Paralip. xxvj. Ozias
quia sacerdotis officio usurpavit incensum
percussus est lepra in fronte. Item Oza mortuus qui tetigit archam. Item pa-
super altare thimiamatis adolendo. Item Oza mortuus qui tetigit archam. Item pa-
ralip. xiij°. Item actuum xix. Septem filii Sceve quos afflixit demonium quia Pauli
officium usurpabat. Ex quibus colligitur qualibus ultionibus divinis digni sunt
omni sacramentorum officiis novi testamenti non ordinati ad hoc se immiscere presumunt
Sed contra obiciunt heretici dicentes quod quilibet sanctus habet potestatem et officium sacerdotis
ad probandum inducunt xl. di. Multi sacerdotes sunt et pauci sacerdotes et infra
non omnis sacerdos sanctus est sed omnis sanctus sacerdos. Ex hac auctoritate inferunt sic

qmb — ft iiij Re xv — mani — ded

Et aliquis laicus est secundum quod aliquis est sacerdos quod potest conficere ligare et solvere cum hec
ad officium pertineat sacerdotis. Unde sciendum pro distinctione equivocationis huius nominis sacerdos
quia quidam sacerdotes sunt proprie illo solo qui ad officium sacerdotale consecratus est ut sic
dicitur nemo potest conficere nisi sacerdos qui rite fuerit ordinatus, Extra de celebratione missarum et c. Et hoc vii
vide unde sacerdotibus dicitur i ad Thimotheum iiii. Noli negligere graciam que data est tibi per prophetiam
cum impositione manuum presbiteri. Aliqui vero sacerdotes sunt large pro quolibet sancto viro
qui dici potest sacerdos, vel quia mactatus spiritu sancto et seipsum offerat igne caritatis
accensus in ara cordis, iuxta sacrificium deo spiritus contribulatus et cetera. Et hinc dicitur de ne-
de, vel qui est membrum illius summi sacerdotis de quo psalmista: Tu es sacerdos in e-
ternum, vel quia sacris idest sacramentis dotatus est de quibus i Petri ii: Vos estis genus
electum regale sacerdotium. Apocalipsis i: Fecit nos deo regnum et sacerdotes et cetera. Ad sacerdotes
igitur primo modo pertinet solos sacerdotale officium exercere. Alio dicto non. Solo laicus vero
qua iste laicus est sacerdos idest sanctus vir non potest consecrare et absolvere ut
sacerdos primo modo quia est scilicet est iste ordo. Ad de dicitur exemplo apostolorum. Qui in
erant piscatores, Matthei iiii et [illegible] Actuum iiii. Videntes petri constanciam
comperto quod homines essent sine litteris et ydiote admirabantur. Ex hoc sequitur quod li-
ceat consequenter laicis predicare et in ecclesia locum regis tenere. Videtur quod hoc quod dicitur
ydiote idest sine litteris ad eorum primitia refertur. Et hoc communi opinione vulgi dicitur
que fuerit ante eorum vocationem et institutionem et ordinationem sic modo de rustico laico aut
mechanico fit clericus, et postea sacerdos. Non tamen sequitur quod sacerdos sit laicus si fuit
laicus vel ydiota. Et sic ille nos docet per laborem meum studii et ordinat per suum
vivacium ita idem ipse vocavit et ordinavit apostolos et docuit per se ipsum et aperuit illis
sensum ut intelligerent scripturas, Luce ultimo et Luce xxi: Ego dabo vobis os et sapienciam
cui non poterunt resistere et cetera ad viii. Item Iohannis xvi: Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.
Item ad Galathas i: Non ab hominibus neque per hominem sed per ihesum christum et cetera. Item i: Neque ab homine
accepi evangelium neque didici sed per revelationem christi. Ad idem prologus biblie. Item Actuum iiii.
Iam sic linguis apostoli dederunt. Apparuit sancto ita et litteras. i Iohannis ii: Non necesse habetis
ut aliquis doceat vos sed unctio eius docet vos de omnibus. Sed quod apostoli non per acquisita
sed infusa scienciam fidem katholicam fundaverunt deo fuit ne fidei veritas inventa per
humana sciencia crederetur. Item obiciunt quod liceat eciam mulieribus predicare inducentes de
beata maria magdalena que legitur predicasse quare licet et aliis predicare. Videtur quod si
ex speciali privilegio sibi licuit ad tempus predicare aut quia a christo missa tamquam
apostolorum apostola ut esset et nunciaret apostolis eius et petro. Quia surrexerit a
mortuis, ut qui ad verbum mulieris christum negaverat et ceteri omnes fugierunt
ita ad verbum illius mulieris redirent ad fidem. Aut quia sedens secus pedes
domini audiebat verbum illius. Aut quia os illius osculabatur secus pedes ihesu.
Quod hoc privilegium uni datum ab aliis trahi non debet ad sequelam. Sed argumentum in talibus
dissimilibus nichil valet. Eciam videtur quod ante prohibitionem et institutionem ecclesie
licite potuit. Post vero prohibitionem eciam non licebat. Unde in speculo historiali le-
gitur: Cum beata maria magdalena diucius predicasset quare cum ad eius noticiam per-
venisset quod apostolus mulieres in ecclesia tacere precepisset contemplationi vacans

Sacerdos sunt 2x

Sacerdos in pla[illegible]

paulus ordinatus non accepit ab homine

te//

dederunt//

ad heremum se contulit per xxx annos hominibus inmanifesta Non obstante privilegio super dicto
propterea minime predicavit dicit enim apostolus .j. ad thi. ij° Mulier in silentio discat cum
omni subiectione docere autem mulieri non permitto sed esse in silentio Qualiter eius de
timoratis est ne huiusmodi obedire quam contra preceptum apostoli temere predicare Nulli
igitur liceat et alia ordinis sacerdotalis officia exercere nisi ad hec rite sit ordinatus
et missus prout dicit apostolus ad roman. x° Quomodo predicabunt nisi mittantur et
Jere. xxiij Concurrerunt et non vocavi eos prophetabant et non ex me Et tales non
intrant per ostium in ovile sed ascendunt aliunde ut fur et latro qui non venit nisi
ut furetur et mactet et perdat Si quis autem credit vel contendit se posse facere unctum
altaris conficere et alia sacerdotum officia exercere qui non sit per visibilem episcopum et presbyterum
ordinatus hereticus est censendus et predicitur chore pertinaciter et hoc ab ecclesia segregandus
Exo. xxj. Et de con. d. ij. dixit dominus pro quo nota quod sacerdotes in suo officio sunt
nuncii interpellendi ecclesie ad deum iij q. j. Nulli dubium velut enim legatos deprecatorias
ac supplicatorias ex parte ecclesie orationes ad deum deferunt et ei offerunt Et in officio
predicandi sive docendi sunt internuncii dei ad ecclesiam quia quasi literas monitorias
exortatorias comminatorias Et velut epistolas doctrinales et decretales in ipsa doctrina
ex parte dei ad ecclesiam deferunt xlii d. sit rector Sunt enim velut petitores portatores
ac predicatores ad illum summum pontificem christum deum Et velut sponse ecclesie deferentes
ad ipsum rectorem regum Si igitur non est predicator qui nec missus est nec mandatum
habet nec audit ad impetrandum ymmo ut falsarius est qui non est ab ecclesia constitutus
sacerdos ad procurandum sacramenta et sacerdotalia officia exequenda Si hominibus usurpat
officia non impetrat ex parte celesti ymmo tanquam falsarius adeo iudice et vindice
repellitur et punitur Sed non est predicator nisi constitutus ab ipso domino literis vel tacite
vt extra de rescriptis ex parte et de predicatoribus in nova Est autem sacerdos predicator ecclesie ...
ad interpellendum officium ergo ... ad hoc officium non est predicator ecclesie nisi sit ad
hoc ab ecclesia constitutus Sed iniuriam non facit licet deportatio missio sacerdotem sed
hoc ab ecclesia constitutus Sed iniuriam non facit licet deportato Idem est enim ordinatio sacerdotis et constitutio
non facit usurpatio officiorum sed ordinatio Idem est enim ordinatio sacerdotis et constitutio
promissio ad interpellendum Sicut enim gubernator navis se ingerens sine commissione
domini navis non nauta sed traditor navis putatur Sic et custodie ovium sine le-
gatione domini ovium Et custodia civitatis sive ordinatione principum ad hoc non custos
aut vigil sed fur et traditor putatur Et sic exercitum bellatorum se ingerens sine
militari assumptione et signo principe tanquam adversarius habetur Et sic cudens monetas
sine mandato principis ut falsarius tenetur Sic similiter apparet falsos esse ministros
et sacerdotes quicunque sibi aliud usurpat sacerdotale officium Nec habemus adeo quod
quod in hiis attemptant Et talis qui non fuit rite secundum claves ecclesie ordinatus
et non est ordinata Et ma licet sanctissima virgo maria dignior excellentior
fuerat universis apostolis Non tamen illi sed istis claves ecclesie commisit Extra de penitentia
et re. nova in infinitum nulli liceat temere se cuiusque talibus immiscere Nisi qui
hiis quibus concessum fuit a christo et a suis apostolis et eorum sequentibus et ad hoc
specialiter ordinatis prout de ... Jo. Cohortatis ihesus discipulis Et ibidem Ecce
ego mitto vos Et mar. iij Et luc. vj. et ix Et actuum xx Et ad co. xij Et j. Cor.
xij Et ephe. iiij Et ij thy. ij hec commendo fidelibus hominibus qui ydo-
nei erunt alios docere fidelibus dic non hereticis ydonei non ydonee quia mulieres

Capitulum Septimum Contra illos qui constitucionibus ecclesie et sacris canonibus
contradicunt

Quod non liceat huic ecclesie facere constitutiones prout viderit utilitati ecclesie ac saluti
fidelium convenire. Contra illos qui contempnunt sacros canones et ecclesie statuta. Premittendum
notandum quod sicut regum et potestatum secularium est potestas constitutiones facere et ad eas ser-
vandas sub penis rerum aut corporum subditos cogere aut commotione temporalibus eis
auferre. Ita regum spiritualium est canonicas constitutiones facere penis vallatas et quidem
spiritualium id est sacramentorum et sacramentalium usu spiritualibus hiis auferre. Item sicut de civitate
corporali eiciendi sunt qui leges statuta que susceperunt servare contendunt. Sic de
civitate spirituali ecclesie est etiam eiciendi sunt qui statuta eius contempnunt servare
que se servaturos professi sunt in baptismo. Item ibi proiudicare secularem. Sic
est hic proiudicare spiritualem et ecclesiasticam. Item quod liceat prelatis ecclesie statuere
et ordinare prout saluti animarum viderint expedire sicut licuit prelatis ecclesie
primitive. Actus xv. Ioh. xvi. Multa habeo vobis dicere que non potestis portare modo.
Cum autem venerit ille spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem. Item i Ioh. ii. Unctio docebit
vos de omnibus. Item ii Cor. vii. Ceteris ego dico non dominus. Ex quibus patet quod etiam
dei non fuit nec est tota lex quam Cristus predicavit docuit. Et ideo potest et potuit con-
stitutiones facere illo inspirante. Math. x. Non enim vos estis qui loquimini. Item etiam
de iudeis que iudicis est auctoritas fuit licitum constituere preter legem dei. Hester ix. Item
i Mach. ii et iiii. Item apostoli mutaverunt formam baptismi traditam sibi a Cristo
et baptizaverunt in nomine Ihesu Cristi. Actus ii. et x. et xix. Ex quibus patet quod traditiones
ecclesie que spectant ad religionem et honestatem non sunt reprobande. Et hoc est contra
hereticos qui constitutiones ecclesie colere nituntur. Deutero. iiii. Non addetis ad verbum
quod ego loquor nec minuetis ex eo. Item xiii. Quod ego precipio tibi hoc fac
nec addas quidquam nec minuas. Et ita videtur quod non tenentur servare constitutiones
quas non fecit ecclesia. Videtur quod iudei non debebant addere legi ne insufficiens
lex eo tempore videretur. Item inducunt Ysa. xxix et Math. xv. Sine causa colunt
me docentes doctrinas et mandata hominum. Sed constitutiones ecclesie sunt tales ergo qui
eas servant frustra deum colunt. Unde patet constitutiones ecclesie non sunt tantum hominum sed
dei qui per ministros suos illas instituit. Math. x. Non vos estis qui loquimini sed spiritus patris
vestri qui loquitur in vobis. Item Luc. x. Qui vos audit me audit. Item ad Ro. xv. Non audeo
aliquid loqui nisi ea que per me efficit Cristus. Item obiciunt Gall. i. Si quis vobis
evangelizaverit preter illud quod evangelizatum est vobis anathema sit. Unde patet idem contra id
quod dicitur. Unde Apok. in fine. Si quis apposuerit ad hec [illegible] contra hec. Ex predictis
patet quod non tantum homo sed deus instituit quod etiam instituit. Unde notandum quod sex sunt
bona propter que efficienda conservanda augenda sive adimplenda licet statuere [illegible]
tum spirituali in subditos. Primum ad glorificationem dei et honorationem. Secundum animarum salutem. Tertium
emendationem delictorum. Quartum decimationem ab ipsis. Quintum conservationem bonorum presentium
amplificationem sive propagationem [illegible] que omnia [illegible] ecclesie constitutionibus [illegible]

Capitulum octavum contra illos qui dicunt quod propter peccata prelatorum et sacer
dotum nulla eorum valeat administratio nec sacramenta posse conferre
nec solvere nec ligare. Radix omnium errorum est arrogancia illorum et teme-
raria iudicia. Primi non sunt [illegible] nec ex humilitate subditi sunt nec obediunt suis
superioribus non tantum bonis sed etiam dyscolis. Primo iudicant illos a quibus esset

potius spiritualiter ex officio iudicandi hereditates maledictorum Maledicti cayn qui derisit
verenda patris sui ebrij et imprudenter discooperti Ita tales nostri prelatorum ac ministrorum
clavium et sacramentorum ecclesie a quibus dicunt excessus et vicia reputates [illegible]
ipsorum malicia ipsos propter eorum ecclesiasticam potestatem quod tota romana
etiam cum orbi quam in ea sunt condampnet derident et vilipendunt excidentes
a fundamento fidei in quo positi sunt propter quod nemo potest aliud ponere et per hoc in
heresim deterimam decidentes Errorem moribus inicium est ut ob vitet auctoribus
et verbis et exemplis videndum est aut quibus verbis invitetur secundum seducunt sim
plices et ab unitate fidei recedunt ignorantes Quia ut dicit augustinus in libro de natura
boni studio condicendi prodeunt sensum et sensus ad sensum suum ingenia adaptat
testimonia scripturarum Induunt enim forma ad thimotheum iij Oportet autem episcopum irreprehensibilem
esse Apok xiij Opera enim illorum secuntur illos quasi non aliorum diceret Unde
propter hoc non removent qui aliorum opera illos iuvant In hoc errore sunt greci
et armeni Et sic omnes nacio transmarine contra quos est quod et ipsi orant et
elemosinarum largitores offerunt pro defunctis et sic tenet ecclesia katholica ut xiij q.
ij pro obeuntibus Quia sancta et salubris est cogitacio pro defunctis exorare ut
a peccatis solvantur ij machabeorum xij Non ut solvantur qui sunt in inferno quia ibi nulla
est redemptio Quia sempiternus horror inhabitat Job x Nec eis prosunt xiij q. ij
Tempus Nec illi qui sunt in celo hec requirunt Relinquitur ergo quod sit alius
locus in quo adiuvantur qui hic vincti ab eo aliorum suffragiis meruerunt xiij
q. ij Non estimemus tempus Et ibi purgantur anime et per suffragia ecclesie
adiuvantur que nulla suffragia [illegible] Aliter enim decipitur ecclesia et eius
suffragia essent superflua et vana quod est inconveniens Unde quod detestabilem
relinquunt et mortuus auxilio suorum ecclesie qui in igne purgatorij cruciantur
Et contra illud Ecclesiastici vij Mortuo non prohibeas graciam Volunt etiam quod si reprehensibilis
est [illegible] non potest esse episcopus et per quos dicit administracio sua cassa et ita dedit
hereticis est Non potest esse episcopus et per quos dicit administracio [illegible]
ordinibus arguunt a maiori Unde quod reprehensibilitas episcopi solum obstat proprie
saluti et vite merito et quod minus edificat etiam moribus et exemplo Nichil
tamen obstat quo ad executorum officium et ad valorem spiritualium et sacramentorum quia virtute
ministrat Quia malus non ex virtute aut bonitate ministri sed ex bonitate clavium et ordinacionis
virtute dependent Nam et petrus reprehensibilis fuit ut dicit Galat ij Et certum
negavit ut legitur in passione domini Et discipuli relicto eo omnes fugierunt quos
dominus increpavit ut taciti et certum resurrexisse a mortuis non crediderunt Math ultimo
reprehensibiles et reprehensi a christo ut O stulti et tardi corde ad credendum Non tamen luc ultimo
propter hoc desierunt esse Christo Quibus dictum est Ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consumacionem seculi Nam sic septies cadit in die iustus non tamen iusti nomen
amittit Sic cadit minister ecclesie quod tamen effectum virtutis eius administracionis non
amittit Sic Judas licet fur erat et traditor fuit tamen Christus apostolus et minister
predicare et baptisare Et quicquid egerat ratum erat Actus j Tu domine unde quem elegeris
accipe in locum ministerij huius et apostolatus de quo prevaricatus est Judas Et episcopatum
eius accipiat alter Ite apok ij et iij angelus ecclesiarum id est episcopi reprehensibiles
ostenduntur Et tamen depositi non censentur immo ad priorem revocantur Et quibus patet

// math xxvj // et luc xxij

q p malicia sua nō desinit esse quis ep̄us vel p̄sbr̄ vel dyaconus nec p̄t mistri
malicia virtus minuit̄ sacra[menti] Tercia nec a bono magis nec a malo minꝰ p̄ficit̄
sacerdote j q j multi sc̄e de sac̄mento hec baptismi j Cor j Quarta nō in merito co
secrantis s; in v̄bo efficit̄ creatoris et in virtute sp̄us sc̄i De cons. d. ij. vtq. lic; non
digne ministret indignꝰ q° ad se neq; directe q° ad alios quī foīs sunt d̄ p̄ssh
poter hoc nō dm̄ blasphemat p̄r a cayn reprehensibilis p̄t et ebenus deride
bat nō desinit ee p̄r nec virtute benediccōis p̄cedit s; tam̄ confitens in sp̄u
filios suos p̄ merito benedixit sc̄e oppon̄t hec a p̄ illud mt v. vbi xp̄s ait
discipulis vos estis sal terre q si sal evanuerit in q° saliet̄ ad nichilū valet
vltra nisi vt mittat̄ foras et conculcet̄ ab hominibus ex quo eis videt̄ q p̄stis plati
evanuit p̄ p̄uam vitā nō p̄t condire alios p̄ eius sac̄menta Rndet̄ q i q° evanuit
in eo nō p̄t alios condire Qui enī evanuit i fide nō p̄t alios condire v̄bo fidei
Qui enī evanuit i vita nō p̄t alios condire exo bone vite S; si nō evanescit i
ordine mel[...] p̄t ex vi ordis condire sac̄mentorū collatōe Et aut platus p̄t
evanescē q° ad vnū et nō quo ad aliud p; mt xxiij Sup̄ cathedra Moysi sederūt Isti eva
nuerūt quo ad vitā et tn̄ valebat quo ad doctrinā Ita ad id inducit mt vjo
nemo p̄t duobus dn̄is s̄uire Qui aut platus ē male vite s̄uit dyabolo ergo manes
talis nō p̄t s̄uire deo et ita nō p̄t ministrare sac̄menta xp̄i Itē id nō p̄t arbor
mala bonos fructus facere mt vijo Itē Qui m̄ mi ministrat me sequat̄ Joh xij
ergo nō sequens xp̄m nō ē minister xp̄i et ita nō p̄t ministrare sac̄menta xp̄i Rndet̄
in oībus his q in quolib; nō sequēte xp̄m meos q nō seq̄ nō ē minister eius In alio
tn̄ p̄t esse minister xp̄i sc; pascēdo fame morientē vel ondēdo alios viā mediatore
dei lic; nō vadit p eā Contra hunc sic obicit mt duodecio progenies viperarum quo
p̄t bona loq̄ cū sitis mali Itē ecci xvo Nō ē speciosa laus in ore peccatoris
Itē ps̄ peccatori autem dixit deus Quare tu enarras iusticias meas et assumis testam̄tū meū p̄
os tuū Rndet̄ quō potestis i nō vtili nō vobis potestis Quare tu enarras i
ad quā vtilitatē tua enarras tu nō sit speciosa laus i deo placens in ore peccatoris
ad confirmandū hmōi tam̄ hēt j Cor xiij Si linguis hoīm loquar et caritatē
aut nō habuero nichil m̄ prodest tn̄ p̄dest aliis i q ex ordine officii
mei ago sic tintinabulū ad eccliam vocat et manet ext̄ Itē obicit Mala ij vbi
dns dixit platis maledicam benediccōib; vr̄is Rndet̄ i faciam q vr̄a benedictio qua
alios vultis benedicere cedat vobis in maledictionem vel distinguit ad salutem
ornam hui° Que benedicere et benefacere dux dei s; vtilis aliis vel meritorie
sibi Item ex vite merito vel ex officii debito Et nōndū q hoc fuit ercede hereticus
tercia nō hec nō distinguit dicentes Quod sacerdotum malorum nō exaudiri ex eo
q dicit Joh ix peccatores deus nō exaudit S; dic q licet nō eos tn̄ audit exaudit
eccliam in cuius persona orat vel consecrat vel absoluit Sicut petitio aliena
in scriptis aut voce oblata principi recipit̄ ad gratiam eius cuius est et cuius noīe
offert̄ et ipse p̄prie exaudit̄ cuius desideriū adimplet̄ Nō aut ille cuius
p q̄ne petitio vel scriptura porrigit̄ illi tn̄ nichil p̄ce fit Sic diuina depe
ticione ecclie que p sacerdote lic; malū principi deo porrigit̄ Nec vere est per
hoc q dicit Greg q ipse vnus illorum sit pro quibus petit Dicit nec

nccium est ut advocatus qui promit pro universitate sive collegio sit unus de illis
cui dicit adiudica nobis hoc / cum iusticia petita impetrat / Sic ergo ep̄s vel sacerdos
rite ordinatus / sicut est gratum / et rite orans / personam induat / et vocē assumat
ecclie / per quam uterius exaudiatur / per ordinē enim sacerdocij ordinatur quis ad officium
interpellandi sanctificandi et purificandi / et ad officium publicum advocandi in iure sa
crato coram iudice vivorum et mortuorum deo / Cum quod apostolus dicit / ij ad corinth. v.
Et si quis obicit quod melius interpellat graciā status per actus qui officio huius publica
[illegible] (Dicendum quod aliud est interpellare pro alio ut amicus et preces [illegible] ex
gracia status quod est proprium status / Aliud est interpellare / ut minister et preces alterius
offerre quod proprie est sacerdotum / qui preces ecclie deo offerunt tanquam mediatores
et intermedij ipsius ad deum / Sicut advocatus non invita sua allegat statuta sed aliena
et intimat verba eius videlicet tui proximo gestat et prestat / Sic sacerdos ex officio publice
verba eius videlicet ... verba ecclie et oraciones in ore gestat ut eas quemadmodum ore
interpellatoris / preces ecclie audiendas ex persona ecclie sue / Et propter hoc non dicit oro
pro universitate audiendas ex persona ecclie / Et ita ille agit tunc nomine agit / De sua
ex persona sua / Set orare ex persona ecclie / Et ita ille agit tunc nomine agit / De sua
excō. vel fama inliores / Cum igitur in illo misterio nichil agat sacerdos nisi
ex persona ecclie vel nomine eius / Sic sed exaudire est ecclesiam exaudire / Sic
ex persona ecclie vel nomine eius / Sic sed exaudire est ecclesiam exaudire / Sic
sic repellere est deo quod talem vel talis agente / et ecclesiam repellere sive non
exaudire / impossibile autem deum repellere / vel non exaudire ecclesiam suam
Igitur impossibile est veritatem ministerium sacerdotis in altari / licet eius persona sibi sit
accepta non sit / quia non in merito consecrantis sed in virtute efficit creatoris
de con. d. ij vtz / Sic etiam procuratorem seu advocatum publicum non facit gracia eius
vel favor que habet apud iudicem seu principem neque sciencia iuris aut eloquencia / vel
eciam ipsa iusticia / Ex. de postulatione ex parte / Sed sola constitucio et mandatum / Sic
ad esse sacerdotem et officia ordinis exercere nichil facit ordinacio et institucio legittima
sive gracia neque gracia neque status qualiscumque X rite ordinatum impedit
ab execucionis effectu / Unde nota si non posset conficere aut facere alia perficere
rite nisi existens sanctus / Sed cum non possit esse certum nisi per revelationem quod quis sit in
gracia sive status / ipsi sacerdoti exercere fideli misterium / Non potest esse certum per illos
quod aliquis conficiat aut baptizat / Et ita illuderetur sepissime fidelibus / dum pro
eukaristia sacratissima daretur eis purus panis / mala / Aut puer non bap
tizatus permaneret / Item per illos aut aliqua effectus est sacramentorum in recipie
ntibus non dependens ex ministris / aut nulla / Si aliqua / Si aliqua / Sive ergo bod
omnino non dependens ex ministris / aut nulla / Si aliqua / Si aliqua / Sive ergo bod
sive mali sint ministri / virtus illa sana manet per omnia et illesa / Et nichil preter hoc ad
virtute sacramentorum / Si vero nulla est virtus nisi que dependeat ex ipsis ministris
ergo virtus sacramentorum non est virtus divina / Nulla enim virtus divina dependet ab alia ex
hominibus / Item sacramenta sunt sicut medicamenta / Unctus aut medicamentorum non dependet
ex medicantibus / quorum salus sit et nitencia sive illi sani sint sive egri / Ergo
nec virtus sacramentorum dependet ex sanitate vel infirmitate ministrancium / Nulla enim

X ad ordinis execucionem
sufficit neque ministerium
qualiscumque

in gracia sive

medicina corporalis a deo debilis et paru efficax e vt eius virtute infirmitas
medicat euacuet Infirmitas spiritualis in sacerdote e eius indignitas Vnde p3
q nec bonitas nec malicia ministroꝝ addit vel minuit aliqd virtuti sacrament
Tercium enim ad panem vel virtute ipius si sit sanus vel famelicus qui ministrat
Tercium ad bibere an sitiat qui potum ad ministrat Tercium ad igne si frigeat aut
calet qui porrigit ipm Tercium ad lume si tetrus e qui portat ipm Tercium ad
carissimos filios Si pr e per nuncium malum victualia illis mittit Sicut deus per
pessimos corvos panes mittebat et carnes helie iij Reg xvij Ita e de sctissimo
pane vite qui per turpes homines mullatenus ledi vel inquinari pt ꝑ q1 ·· Si fuit
iniustus Dedit baptismum Judas, etc Et quedam dicunt et xv q1 c · volo Item que est
causa quod malicia ministri impedit sacramenti Qu dicunt quod iusticia dei qui minister
huius ministri reprobat et repellit et ea contumelia tanto sacramento non sustinet
intrograre vt polluto ore conferatur et immundis manibus contrectetur Vnde quntus error la-
titat sub velamine iusticie et pietatis Quia secundum hoc plus potest vnius iniquitas
apud dei iusticiam et pietatem ad impediendum quod minus exaudiatur ecclesie peticio quam in-
numerabilium sanctorum milium necessitas ad promouendum eand Et quod hoc est iniquius
quia plus dampnare ista nocere potest ipi ecclesie aliena iniquitas apud dei iusticiam
et miam quam ppa sanctitas et gracia prodesse Dum qui tota ipa ecclesia per oblata precatorum
obtinere nititur malicia sola ministrantis ne obtineat impedit et contradicit Absurdum
igitur e credere quod diuina iusticia et dno iudicio dilectis filiis et innocentibus propter
alienam maliciam panem vite substrahet pius pater Ex premissis claret quod bona
vel mala merita ministroꝝ non pertinet ad virtutem vel efficaciam sacramentoꝝ eo quod sola
operacio diuine virtutis et mundat fiat sit quod merito et quod ppa sunt ecclesie present ꝑ q1
Non nocet etc aut mala vita ministri non auffert effectum suum ministerio
aut [illegible] pat3 Mt vij° Et ecce multi dicent in illa die Domine domine in nomine
tuo pphetauimus et in nomine tuo demonia eiecimus et in nomine tuo virtutes multas
fecimus et tunc confitebor illis quia non noui vos Illi mali erat et pdicta bona fecerat
sev faciebant non per vitam sed per ministerium Ergo mala vita non tollit ministerio
effectum suum Ergo nec ordo amittitur per peccatum Item Mt viij Vade et ostende te
sacerdoti hoc dixit leproso non obmundatam hindaque quia iam erat mundus sed vt
propter populum iudicaret mundus a sacerdote et hec fiebat secundum exordine Ex quo
patet quod approbauit sacerdotium malorum ministrorum Ergo non amittitur per peccatum Item
non dixit vade ostende te illi bono homini sed sacerdoti vt ostenderet se approbare ere
Non tamen vita sacerdotum quia sepe tam acriter reprehendit Mt xxiij Ve vobis
scribe et pharisei et ypocrite qui etc Et Super cathedram moysi etc Quecumque
dixerint vobis facite secundum vero opera illoꝝ nolite facere Dicunt enim et non faciunt
Item Actus vij° dure ceruicis et incircumcisis cordibus semper restitit spiritui sancto Nequaquam
propter hoc sacerdotium et ministerium eorum cassum erat Vitam et vestitus eius par-

tirigerunt doctores in templo ad festa ascendit Item petrus et Iohannes ascenderunt in templum ad horam orationis nonam Et paulus purificatus secundum legem impleuit dies et cerimo-
legis nias impleuit Et Iacobus inde sepius de templo et in festa introire nissus
est Item sacerdotium legis maiorum veteris testamenti solum ad tempus duraturum Daniel
tm x° A xpo et apostolis approbatum fuit multo magis sacerdotium noui testamenti vsque ad
finem seculi duraturum propter maliciam sacerdotum ab hereticis debet aliud quam postea tempus ad
et ideo qualiscumque sacerdos sit non est ab eo recipienda quando vsque tempora indicto
reprobetur xv q viii c vltio et xxiiii q i Scisma Et q ii sane Secus vero
si ex eiusdem scismate vel heresi sunt ab ecclesia separati vt xxxii d Verum Ergo
aut obiciunt hereticis i q i Sacerdos sacrosancta Item iii q vii Ingrauibus
quis potus aliena non diluit cum sibus totordanciis intellige ex vite meritorum
non diluit propria Nec gratiam impetrat si ex officio talis cum sibi indicium
sibi manducat et bibit i Cor xi Ecclesia vero inde haurit aquas saluta-
res indulgencie et gratie ysa xii Et hauriet salutem a deo prov x° q cum bona
o. mali vero bona ministrando se tamen ledunt sic cerea fax in mensa sibi quod
3 haurit gratiam a deo
detrimentum prestat alys vero lumine in tenebris administrat Vnde alys co-
modum exhibet inde sibi dispendium prebet xv q viii c vlt Item sic cereus
lucerna ministrat ad illuminandum alios licet ipse inde non illuminetur i q i Ex hiis
ergo si Sic lixiuia per cineres fluens lauat et non lauatur Sic sacrificia si
per malum ministrum transeat lauat animas credencium a peccatis purgatis lxxxviii
d. Eiciuntur Item sic radius solis cum per loca fetidissima transeunt non coinqui-
natur Sic virtus diuina non fedatur in indigne ministri xix d Secundum Item sic prima
lux per immundos oculos transiens non coinquinatur Sic nec spiritualis virtus sacramenti
per ministros immundos Et sic aqua per lapideos canales fluens ad ortulos canalis
lapideos nichil confert Sed ortus inde plurimum fructum affert Sic sacramentorum
virtus si per malos ministros transeat ad fideles i q i Si fuit iniustus Item
ad idem patet in naturalibus extra Ecclesiam nichil deperit herbe vel arbori si transeat
per fimum Nec inde decoloratur flos in digito vel fructus Nil deperit suauitati
vel pulcritudini rose vel lilii si transeat per spinetum Nil virtuti lapidis preciosi
si per immundos vel viciosos homines deportetur Nil preciositati auri vel ar-
genti si per vilissimos effodiatur Nil fructui si leprosus vel aliter infectus
semet vel plantet illud vnde oritur fructus Nil valori floreni deperit
si deum mittat per seruum a duo nequissimum vel per dilectum filium Sic nichil
deperit sacramentis vel ea percipientibus si ab immundis vel infectis spiritualiter
ministrentur

Capitulum Nonum Contra illos qui dicunt prelatos malos excommunicare non posse

Similiter contra claui potentem obiciunt dicentes malos prelatos non posse alios ligare

nec absolue a excomunicac cu sint ipi ipse ligati vinculis dyabolicis hec
e viciorum et peccatorum Cum sint ex communione sanctorum et ex corporis cristi mistici
quod e ecclesia vt xxiiij q. j. Si aut a capitulis sequentibus Erat manifeste
qua alit ipse ligatus est et alit ligat Et id p quod ligat et absoluit
no e ligatu in eo s3 officiu clauium vl potestas Quemadmodum si rex eius fors
ligatus sit pl captiuus vel obses vel ab alia causa vt volueat Vel mebris
destitutus ligatur a medicis Dum no libera ad instituciones regni habeat ligat
et soluit capitulat et liberat in regno suo quos vult No ex libero et soluto cor-
pore quod no habet s3 exsoluta et libera potestate qua habet Sic malus platus non
exsoluta et libera mente aut consciencia ligat et soluit s3 exsoluta et libera potestate
clauium et officio sibi commissi Excomunicatus aut suspensus platus notorius
vel hii deo ea no pt soluere quia illud meo ligatu est p quod solu pt soluere et
ligat s3 ipm pontificale vel sacerdotale officium vt xxiiij q. j. Audiuimus et
in illis ita alis Solus eni platus potestate habet auferre cum omnem sacerdotem et sacerdotem
et presidendi aliquos ab ipso toto corpore ecclesie et xpi quod totu viuit vita gracie
de spu eius Et hoc ex officio suo et potestate licet ipse peccator et malus sit vt
patet ex premissis Ite obiciunt q malis platis liceat no liceat excomunicare
suare vl condanare p illud Joh. viij de adultera vbi dixerat cristus Qui
sine peccato e mittat primus in illa lapidem Ex quo eis videtur q in peccatis
existentes iudicare et suare no possit Unde ueritate certoris plura cristum
temptantes requirebat ab eo iudicium quibus respondisset Qui sine peccato est
iudicet vl condempnet illa tunc vale possit argumento illorum Sed quia dixit
mittat in ea lapidem Et hoc ptinebat ad accusatores et ad testes qui idem
fuerant apud iudeos vt apparet de testibus con susannam Dan. xiij Et con
Naboth iij Reg. xxj Et con Stephanum Act. vij ad testes ptinet q
no sint in scelere pari cu accusatis Et forte omnes illi fuerant adulteri
sicut hec adultera qua accusabat prout dicitur q cristus eis hec scribebat in
terra Et in ea xpus sedebat docens no docuit eorum consciencias vt si ex iusticia
accusaret adulteram ipsi ab adulteriis immunes esse deberet et testes ydo-
nei ad testandum Et quia in primo aduentu no venit filius hominis
vt iudicet mundum s3 vt mundus saluetur per ipm Joh. iij Ideo ipsos phariseos pru-
denti versu fugauit Nec s' tunc vsurpauit ingratus et iudicandi potestas
officium s3 potius detulit principi sacerdotum cayphe licet iniusto et malo
sic fecerat leprosos mundato dicens Vade ostende te sacerdoti Similiter no iudicans
inter lepram et lepram quod fuerat sacerdotis officium Nec cayphas licet ma-
lus perdidit iudicium et pontificatus officium Ita cu esset pontifex anni
illius prophetauit dicens expedit vobis vt unus moriatur homo p populo et

ad testes
ptinet

no tot gens peat Etiam xpm sinavit ad morte dicens reus mortis Et
Stephanum eode anno ad lapidadu testibus ad iudicavit Nec decuit vt
dixisset Ite et sacdoti eam ad iudicadu adducite Ex mia no vereat
vt iudicem confirmaret sz vt xpm accusaret aut con legem adultera
absolvente aut con iurisdictom pricipis iudicante et con rinam qua pdicabat
facere potestas i ligandi et solvedi in ecclia Est ptas iudiciaria et ma-
gistratus ecclie commissa p electom et institutom legittima Ad hoc sic ptas
iudiciaria siue iurisdictio secularis Sicut iudici seculari commissa ad tunc officij
debita executom nichil addit vel minuit bonitas vel malicia ac iniusticia iudicis
Sic enim p assessore iniustus sepe profert snia iudicis iusta Et sic per in
iustissimos carnifices pt fieri executio snie iustissime multo forcius p iniquos
iustissimos iudices iuste pt fieri ad plus sit facile qz dicere Item Edicta iustissima
ac salubrrima per psones vilissimos vitaqz turpissimos proclamata et pu-
blicata valet et tenet no obstante turpitudie aut infamia eorum valent
et tenebit sic Sic etia forcius snie ligatom et solutom valebit et
peter aucte constitucium Cum forcius snie ligatom et solutom valebit et
tenebit ppt aucte ecclie et ptate cui eius aucte ferant Ite cu sedit consilium
et iniquissimus et nequissimus statuta promulgat iniqs ideo nisi valent
statuta huius quia p talem promulgata sint absit Sic sedet etia phorum
secularis dna secdm pilatus promulgaro iudicas statuta sua edicta snias
penalis vilissimus ac iniquissimus met dn promulgat et publicat et exequat Scilicet igitur
aucte ipius aut dicitur aut sint peta promulgatiu vel execptim irritac aut
infirmare no possit Snia igitur iudex ecclesiasticus tm aucte ecclie facit vt
habens ecclie vicarius et minister manifestu e quia vicia eius et pcti i nullo
infirmat statuta vel edicta vel snias ipius ecclie late igitur sunt snie ecclie
querenqz licet p scelestissimos sint late Ite Si etia no pt committe peccatis
huius iudicia siue causas sepe vt nec pt querere consilia amicis sperat qz mags
e qz fere snias Nec commit examinatom testium vel alia alia iudicis officia nisi
sanctis Ad hec i inconvenientia de iure deducunt etiam tales heretici primo vt
bis alios iudicare no possit quia si in eos no nisi sancti et iusti pnt alios
iudicare Nemo aut invenit qui hoc de se psumere audeat Cu apls dicat
i. Cor iiii Nichil mi conscius sum sz in hoc no iustificatus sum Et eccl ix
nescit homo odio vel amore dignus sit Erit igitur exclusio si defectus iusticie
et iudicij illius in ecclia dei Et tanta est bonorum malorumqz permixtio Tanta
sceleratorum prophanatio tanta innocentium oppressio vt vix in ecclia dei inveniat ins
corruptio Cum in ea aut vix aut nusqz inveniat iudex qui malos a bonis
segreget vel prophanos a sanctis arceat vel compescat innocentem oppressores
hoc enim ptinet ad officium sacdotis in qz deus In dei inconveniens qz
gladium siue ptate habet ecclia inutilit quia illud scti fugiunt humilitr
mali vo ingerent in illa se impudent Aliud sequit inconveniens

Tercia ratio habet ecclesiasticus iudex secundum primo et post assessores testium examina-
tores, scriptores sentenciarum et statutorum constitute, vt omnino sint absque macula peccati
Vt iniquitatis eorumque istorum sentenciam vexitat aut processum. Quartum intendimus
est malorum impunitas atque defensio, tot enim habent effugia, tot defensiones, stricta
quot vrame potuerit vel provocat personis peccati. Hii sunt ergo qui volunt nisi fictis
et paleis aureis caeci lutum et vindictas de civitate et de domo dei. Tu non nisi
per sectas et viros volunt posse mundare ecclesiam dei abominandis. Hii volunt posse la-
pidari adulteros spirituales nisi lapidibus preciosis. Nec ligare posse nisi vinculis aureis
aut argenteis. Ita ecclesie potestate in tantum minuunt quod ipsam dicunt malis uti posse non
se ad correctionem malorum que sit per iusticiam. Tu de nullo constare posse in hac vita
ipsum esse immunem ab omni peccato. Prov. xx. Quis potest dicere mundum est cor meum
purus sum a peccato. Eccl. ix. Nescit homo vtrum odio vel amore dei dignus sit.
Nemo igitur scire posse secundum hoc an liget an solvet. Neque se scire poterit aliquis
an ligatus sit an solutus et sic quamdiu sacerdos discretionem se committit. Est sic
illuditur sepe fidelibus tum impediuntur illis pro absolucione quod absolucio non est. Ca-
ut erroris istorum est ignorancia quia non videre potestate sine officium ligandi
et solvendi. Non requiritur ministris fundamentum iusticie et sanctitatis. Quia solum legitime et
canonice institucionis que est in episcopo vel sacerdote posse potestate ligandi et solvendi
in diocesi vel parrochia. Sic et in rege non iusticia prestat potestatem regiam
sed canonica vel legitima electio et institucio. Extra de postulacione et de elec-
cione et electi potestate in multis capitulis. Et non solum ex ignorancia volunt extorquere ecclesiam
prelatis ministrorum propria clavium potestate carere. Sed ad hoc eciam vt ipsis respondit ca-
reat omnimoda potestate. Nam si ecclesiam potestate spirituali privat et ab ea secularem et
temporalem potestatem similiter auferat. Restat ecclesiam nichil habere amplius quo eorum
contumaciam corrigat et compescat. Et per consequens restat etiam omnino deficere et eorum
errores invalescere quod intendunt. Loss nicht sere du stosdich

Capitulum decimum Contra illos qui dicunt non in ecclesia excommunicare bonos et quod nisi peccatum excommunicat alias excommunicacio ecclesie nichil sit.

Nos viando aut excedibus illorum qui dicunt bonos non posse excommunicari nullatenus
sentencia iudicis ecclesiastici posse illos vinculo excommunicacionis constringi argumento xxiv. q.
ii. dicunt. Solum enim peccatum ut dicunt excommunicat hominem. Extra xxiiii. q. ii. Si quibus
Quibus videndum est quod excommunicacio dupliciter intelligitur. Primus excommunicacio est
separacio ab interiori communione fidelium et a caritate, que est qua unio et societas sanctorum
atque iustorum. De hac nemo dubitat quin solum peccata ab ea separant. Hec ministratur
ecclesiastica licet ista potestate. Et de ista intelligitur allegati canones. Hec enim potestas
est indestructum. Excommunicare isto modo esset in corpus misticum quod constat ex
sanctis et fidelibus scindere et membratim lacerare. Hoc eciam esset vitam extinguere
in societate membrorum de spiritu sancto viventium. Hec esse prelatos iudices ecclesiasticos

Excommunicacio capitur dupliciter

qui prefati corporis membra debent esse in sanciatum corpus et dyam menam etiam
crudeliter deseviunt. Item esset gladius datus uni membro ad scindendum corpus
Hec autem insania non descendit in cor hominis sane mentis. Ideo autem excommunicatio
est separatio ab exteriori communione fidelium in participatione sacramentorum ac divinorum ac rerum
spiritualium ac temporalium. Et illa intendit etiam cum separat aliquem et privat quem
exteriori ut reducat per hec ad communionem interiorem. Propter hoc percutit secundum
gladio excommunicationis exterius ut sanet interius per medicinam quoniam
spiritualis xxiiii q. iii c. [illegible] Dicit quod ab interiori communione prelatus ecclesie possit arcere
et etiam ab ecclesiis corporaliter et a sacris viros iustissimos atque sanctos. Tertius(?)
Primus dubitat fideles etiam posse abstinere a communione sacramentorum etiam stante
sine exobedientia mandati. Secundus dubitat propter excessus secularium dominorum subditos
eorum licet bonos et iustos taliter excommunicare posse. Tertius dubitat possunt
etiam excommunicari tam boni quam mali. Sic ecclesia excommunicando intendit. Item illa sententia
iudicis sive iusta sive iniusta semper ligat. Et semper est timenda. Et hoc
erronee intelligere non possunt quod potestas solum excommunicat hominem, nisi quantum
ad excommunicationem interiorem que est quoad vitam spiritualem. Item obiciunt contra signat
dicitur est. Quodcumque ligaveris etc. Clave non errante. Ergo si clavis errat
non est ligatus et ita non est excommunicatus qui excommunicatur iniuste. Item ut si excedit
fines mandati tunc prohibitum est excommunicare iniuste et ita non valet quod agitur
extra de rescriptis c. [illegible] Et de officio delegati, prudentiam. Item dixit Apostolus
ii Cor. x c. et ultimo potestate quam dedit vobis deus in edificationem et non in de-
structionem. Hoc autem in destructionem quia iniuste eicitur homo ab ecclesia. Non
sunt ergo hanc potestatem adeo eundemque ad ista. Item licet lictor puniat ultra
iussus est vel contra prohibitum est puniri nichilominus tamen punitur patiens. Item sicut scilicet
in pena excommunicatus. Et quemadmodum tenetur ibi lictor aut de iniquitate pene
aut de pena ipsa sic excommunicator iniustus. Extra de sententia excommunicationis c. Sacro approbante
Mandatum aut / aut limitatio mandati non efficit quin pena sit patientissime inpo-
sita sive iniusta nichilominus est pena nichilominus affligat. Licet eius esse
dependeat ex mandato vel iure si consistit in facto tamen. Et quod obicitur locum habet
in hiis que iuris sunt vel in iure consistunt. Et aut dicitur Quodcumque ligaveris
intelligendum est quod dicitur sententia tam ligationis quam absolutionis quam rite tulerit super
terram rata habetur in celis. Et propter hoc dicit auctoritas clave non errante. Non enim

Ligare et solvere non in voluntate prelatorum

voluntati prelatorum commissum est solvere et ligare sed prudenti eorum dispositioni
dispensatio. Et propter hoc edita sunt iura quibus declaratur cum sine eorum sint nulla
/ ligatus est quo quantum ad emphasim i. rata lex sanctus qua tenet ecclesia militans
licet sit vir sanctus et iustus ligatus dicitur quantum ad utramque scilicet foris tamen. Sciens
se duci iniuste et excommunicari iniuste. Et spernens claves ecclesie suam non
curando prout fuerat decet hereticus. In hoc quod contemnit obedientiam abicit
a iustitia cadit. Et sic ligatus est sententia interiori. Patet igitur quomodo licet iniustus ex-
communicatus sit quod ecclesia excommunicare intendit Tyle mehe fere vnde

Capitulu xi Contra illos qui dicunt prelatos ecclesie non debere excomunicare et persequi et vitare malos sed vindictam relinquere soli deo

Restat nunc procedendum contra illorum errores Qui dicunt quod prelatis ecclesie non licet excommunicare aliquos nec persequi malos et licet etiam vitare Contra predictos attendendum quod ad dei gloriam pertinet ut eius contumelia tollatur de medio Et quod contumeliosi eiciantur eius de medio sectorum et soli magistratui rei publice commissum est eius quod soli incumbit officio unde manifestum est spectare tali magistratui tales eicere de consortio sectorum sicut regnum et principum. seculari Est potestas auferre communionem temporalem Ita regnum spirituale est auferre subditis suis [consortium spiritualem]

spiritualium sacramentorum et sacramentalium Et sic de communitate corporali eiciendi sunt qui leges et statuta que susceperunt servare contradicunt Sic de communitate spirituali que est ecclesia eiciendi sunt qui statuta ecclesiastica servare contemnunt que in baptismo professi sunt Item quanto magis enim sunt hostes civitatis communitati tanto periculosius eam impugnant Maxime autem sunt ei enim qui ipsi permixti sunt Et maximo autem nocumento maxime cavendum est ecclesie communitati quam a permixtione malorum cavendum est eius Ista autem cautela mandat prelatis et magistratui custodie civitatis In alio enim tempore malorum mandat magistratui seculari purgare provincias sive civitates a malis hominibus Et ideo dicitur eis a domino Ysa. lvii Planum facite prebete iter declinate semitas auferte offendicula de via populi mei In quo potestates seculares adiutores sunt et adiutorio debitores magistratui spirituali ipse quod importandi sunt a magistratu spirituali quia pena spiritualis non timetur Item cum salutarem medicinam videmus esse medicis spiritualibus contra morbos spirituales vitiorum et peccatorum Sed excommunicatio est medicina ut patet auctoritate et exemplis I Cor. v. I Thy. i Et ii q. i. Multi xxiiii q. iii Non dicit exemplis Ut corpus humanum quod secat membrum putridum Ne cetera inficiat xxiiii q. iii Corripiantur Et a congregatione et collegio et communitate separantur et eiciuntur rebelles et contumaces ne fermentum malicie parvorum tota massam corrumpat xxiiii q. iii Apostolice Ita si non haberent media spirituales scilicet ecclesiastici potestate utendi hac medicina in ecclesia dei cui sit iniuria Deus non providisset sufficienter egris suis de medicamentis et medicis suis de hiis que pertinent ad officium suum medicandi Cum de propria carne fecerit antidotum et de proprio sanguine siropum Item si media ecclesie non haberent potestatem nisi monendi et arguendi et increpandi et similia et ista multorum morbis curandis non sufficiunt quid fiet cum secundum hunc errorem ecclesia non habeat plus quid faciat Item illos magis curat deus de corporibus quam de animabus quia corporibus sufficientem previderet remedia morborum Quas vero in hac parte secundum illos pericula neglexit Amplius in quantum sacramenta sanctissima sunt et maxime indigni sunt sacramentorum manifestum est excecratis et ideo indignis quoniam illorum illa nullatenus quantitate pertinaces autem in quocumque malo et publice maxime execrabiles sunt et maxime indigni sunt sacramentorum Aut enim remotissimi in genere sunt et prelata contrarii et repugnantes eius Et ideo quoniam sacramentorum denegandi et penitus interdicenda Item si clavis ecclesie potestatis est sacramenta impendere ac denegare eiusdem officii Creatio sacerdotum est vocatio potestatis sive officium scilicet sacramenta impendendi et eadem denegandi

xxiiii q iii Tales et a grege omnis morbida ne ceteras contaminat

Et hec e ptas ligandi atq solvendi Amplius sacra^ta sunt medicamenta spiritualia spiritualibus medicis pro cura et curatione animarum tradita Sed medicine male parate mortifere sunt medicorum aut officium Est tamdiu inuige salubricia et utilitate mortifera Ergo male paratis Est medicorum spiritualium prohibere et medicinas sacramentorum quorum tercia victus aut etiam spiritualibus vt et medicis obedienda ꝯ primo a sede et ante utrum commissa quam parenda e et obediendum furrus exequitationis et medicinarum quas faciunt prelati Amplius vbique domus dispensatori commissum e qui dispensat victualia domus et cui vult denegat Ite quis dubitat ydolatras et mensis demoniorum cum aliis prohibendos esse et arcendos esse a mensa Christi per quos aut fiet sicut nisi per ipsius mense ministros pontifices et sacerdotes Cum aut precum condempnacio ex parte nacioa sua sit partim ydolatrie spiritualis patet ·i· Reg· xv· et viii· q· i· Scienda & dicitur Cum qui peccatum ariolandi e repugnare Et quasi scelus ydolatrie non acquiescere manifestum e igitur contumacibus medicinam hec mensarum sacramentis Etsi se per vim ingerat per vim armata Si expedierit repellendi sunt vt invasores Nulla enim domus ita male disposita in qua prouisores eius non habent potestatem vt ab ea hostes eiciat et etiam alienos et immunda ac venenata animalia scilicet porcos canes scorpiones et serpentes et huiusmodi quia igitur peccatores tales in domo dei spiritualiter reputantur manifestum etiam e ministris eiusdem domus commissum et preceptum vt tales eiciat et arceat ab eadem Ite quis minister ferculorum non habet potestatem non dare illa canibus Mt· vii· Nolite sanctum dare canibus Et quis minister vel dapifer mense filiorum dei non habet potestatem prohibendi inde canes Mt· vii· Non e bonum sumere panem filiorum et dare canibus Canes si verba prohibicionis non audierint inde arcendi vel repellendi sunt vt canes baculo sive gladio potestatis Exemplo domini qui eiecit de templo indignos Jo ii· xxi· Mat x· Item paterfamilias filium protervum et contumacem a domo eiciat quem aliter corrigere non potest sanat usque ipsum a quo se victus corporalis atque vestitus Multo ergo fortius paterfamilias spiritualis ·i· prelatus Similiter potest et debet animadvertere in filios rebelles et contumaces Videlicet cum per omnia habet spiritualis paterfamilias in domo domini potestatem Ite quod liceat prelatis ecclesie excommunicare auctoritatibus ita patet Mt xviii dicitur Si peccaverit in te frater tuus vade corripe eum inter te et ipsum Si te audierit lucratus es eum Si aut te non audierit adhibe tecum adhuc unum vel duos vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum quod si non audierit eos dic ecclesie Si aut etiam non audierit sit tibi sicut ethnicus Ecce quo ordine debet fieri excommunicacio que procedere debet ex certo quia contempta sic dominus dicit sequitur excommunicacio Non sit e sic ethnicus Eciam aut excommunicacionis confirmat dominus Mt xviii dicens Amen dico vobis Quodcumque ligaveritis super terram etc· Et Joh xx Quorum remiseritis peccata remittuntur eis Ecce quod prius // concessum e Mt xviii. // petro // hoc omnibus datum Unde ii Joh Si quis venit ad vos et hanc doctrinam non affert nolite recipere eum in domum nec ei dixeritis ave Et subdit causam Qui enim dicit ei ave communicat operibus eius malignis Et Rom ibi loquitur de fratre discedente a doctrina regule christiane i· Cor· v· Si is qui frater nominatur est fornicator notatione sive intellige quam tulit apostolus cum illum vt ibidem Ecce alios excommunicat patet heresim i thi· i· quos tradidi sathane Ecce Cor infine Si quis non amat

^ Unde dispensatori victus spiritualis ·i· vini scilicet panis et vini commissum e in domo domini magna et qui ea dispensat et cui denegat

dnm nrm ihm xpm sit anathema Ite ad gal. i. Si quis vob evangelizauit preter id quod accepistis anathema sit Ite ii ad thess. in fine Denunciamus vobis ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate Ite co. ix Deditis ab illis. Ipsa aut excoicatio et subtractio debet fieri secundum formam traditam hic xxiiii. Oportet autem hanc cum excoicatis et impiis non communicari. Pe ii et iii clemen maledicebat Pe no maledicebat Ite no reddentes malum pro malo Ite i Cor iiii maledicimur et benedicimus Dicit hus et sequaces eius videtur quod non sit licita excoicatio vel imprecacio. Unde quod non licet ambe pene et vindicte sed ambe correctionis et iusticie sicut patet deut. xxvii Ite luc. xi et mar. xi Act. viii et xiii et xxiii et gal. iii. Ro enim perpetuitas auctoritates iudicandi vitas et promulgandi auctor prohibetur. Et ne maledicta maledictis vel convicia conviciis provocemus. Nam rex fecit xxiiii q. v. Sicut deus Nam ut declaratum est verbis auctoritatum et exemplis lumine spiritualem id est ecclesiam hoc ingratam spiritualem iudicantem et iudicia et penas et negocia ad eius agniconem sola pertinent Dicit quia parandum est ex natura sui ipsius et ipsi fine excoicatos. Debent aut quatuor concurrere in mucrone promulgandis sive sententiis singulis. Seletra primum est dei honor pro cuius contumelia tollenda gladius excoicationis exercet. Secundum honor scilicet hoc quod sacerdotum et aliorum quia propter hoc ferenda est sententia Ite sicut propheta hoc est ne exhonorent per ignominiam indignorum. Tercium est ecclesie ipsius salus spiritualis propter quam conservanda membrum putridum sive morbidum gladio excoicationis presendatur. Quartum est correctio ipsius qui excoicatur et aliorum Dicit Ro. quod per excoicationem subtrahuntur gratia dei et proteccio excoicato et diaboli relinquitur liber est ei in intranctu Dicit Ang. in eum ipse liberius deseviendi quia orones ecclesie et benedictiones ecclesie uitarum suffragia sunt subtracta Ite Attende quod excoicatus est dux vinculum sed cum ipse excoicatus ligatus est. Ne se fidelis coniunctio et ne quovis fidelium se ingerat excepto voite necessitas que licet ei a quocumque tempore necti Dic desina ex quo licet voluntate Ite ipsius vinculum Dicit quod ligati sunt ipsi fideles Ite ipsi excoicata quicunque ipsi sunt ab his a iure concessis xi q. iii Quoniam multos et ex de sen. excoicatis. Ex indubie fuit alias in dubio quod sui vinculum sequitur ex primo Cum cum rex terre Banniret siue potestas sit secularis sit spiritualis nullus subditorum debet exceptare Cui enim interdicta est civitas interdicta est ei omnis domus civium et aliorum ipsa familia evacuaret sivam prestatias et irritaret eius iudicium et subditi destruerent quod agere per vega et pugnaret civitas contra ipsum ingratum quod fieri non debet xxiiii q. iii Illud sane Si quis Dicit unde et alios et alibi Expeditus apparet confusio hereticorum qui negant sacerdotes ecclesie habere potestatem ligandi et solvendi in foro iudiciali

Capitulum duodecimum quod licitum sit in ecclesia dei corporaliter occidere hereticos atque malos

Et, aut in ecclesia dei licitum sit malos tolli de medio etiam per mortem corporalem a potestate iudiciaria que est sic ... ticia

vigilia spiritualis que tamquam ferro et igne que putrida sunt aut alias morbida in corpore Christi totius secant et per gladium aut ignem dettractionis penarum corporalium instrumenta per secularis principes velud per ministros dei et curie vicarios re. xiij unde gladius corporalis alius est ferrum medicinale quod exterius secat et interius sanat ut lxxxiij d. Tercia aliquorum est hoc e contra illos qui dicunt quod non debeat fieri vindicta neque iusticia per hominem ad quod inducunt Deut. xxxij. mea est ulcio et ego retribuam dicit dominus ad ro. xij. ro. iij. Contra quos Luc. xviij et xix et xxiij. Et supra ij. Cor. x et ij et vij. Unde ergo heretici quod hactenus iudicium tam ecclesiastico quam seculari vindictam facere et iusticiam. Et prelatis sicut iudicium sagittibus esse dicitur ad vindictam non odio sed iudicis notavere sed consulte procedat Non enim sine causa gladium portat dei enim minister est vindex in iram ei qui malum fecit Ro. xiij. De hac materia agitur xxiij q. iij et iiij et v in multis capitulis. Et non quod huiusmodi erronei magis infirmandi sunt quoniam iusticiam esse facienda denegant tamen maxime iniusti et iusticie inimici. Illud enim aliud predicat hic erroris infamia. Nisi omnem iusticiam iniusticiam esse. Si enim non est iustum fieri iusticiam constat est omnem iusticiam iniusticiam esse. Item si non possent puniri homines nisi iniuste ipsi dicunt. Cum omnis iniusta pena iniqua sentencia sit ergo secundum eos omne id quod vocatur iusticia iniusta punicio seu iniusticia est. Et hoc modo venenatissimum patet et cum aut licet iusto iudicio iniquos occidere iudicium et rationibus probatur et declaratur. Unde Gen. ij. Post mortem anime et corporis inflixit homini deus propter comestionem pomi. Ergo multo forcius inferenda est pro peccato maiori. Item si mors eterna infligenda mors temporalis est pro culpa aliqua ergo multo forcius temporalis. Si mors eterna infligitur Matt. xxv pro culpa boni omissi. Ergo multo forcius infligenda est mors qualis pro culpa mali commissi. Item deus precepit occidere pro multis causis. Exo. xxj et xxv et xxxij. Num. xvj et xxv. Deut. xiij et xvij et xix et in multis locis. Item in novo testamento Act. v. Luc. xix. Racione eciam ostenditur quod licitum sit occidere hereticos et paganos quia quod dato beneficio impugnat datorem omnino iniustum. Et in nullo illum ledere debet amittere illud. Quemadmodum vita sua qua utitur et beneficium a deo datore habet deum impugnat. De iure ergo amittere illam. Cum autem malicose ac maligne e contra eos qui diu rebellant. Ergo usque ad mortem corporum suorum rebellant. Rebelles omnes cedere vel desistere a dei inimicis ac inimicis pugnandi e contra eos usque ad mortem corporalem nostram manifestum igitur quia iusto bello occidendi sunt. Si dixerint quod non est pugnandum sed cedendum vel fugiendum remanebit ergo indefensum regimen dei et tolletur dei cultus et religio cristiana et iniqua vita corporum mortalium preferetur divine honoris et beate vite immortalium. Item quoniam ab eis non condicendum sit hereticorum erroribus salvo verbo. Si dicunt quod non restat ergo quod veritas salvatoris nec predicanda sit nec docenda tum propter errores huiusmodi non est condicendum secundum illos. Si dicunt quod sit condicendum verbo pugnandum est contra eos lingwa nulla hunc privilegia exceptum est manus a divini honoris servitute sive sermonis primo. Contra errores huiusmodi pro dei gloria eciam ... quod enim eque debita est enim sic et lingwa unde eque pugnandum est manu.

Salute

comitis vita sua deum impugnat maxime autem heretici et pagani illi enim aperte deum impugnant ... filios illi heretici sua vi (?) multas homines et suas et aliorum ... gloriam sua et honore divini cultus cum et religione toto viribus ac studiis destruere conatur ista enim gratia hominis se tota vita sua in dei impugnatorem et eius inimicum

et committendum contra De iure ergo eis auferatur non solum vita corporalis sed eciam ... si nec mortales essent. Item aut pugnandum est contra inimicos dei aut non. Si primo ergo expugnandi sunt et iustum est bellum contra eos tam diu ergo pugnandum est contra eos

salute. Item sicut bestie animales seu materiales videlicet lupi et leones serpentes atque dracones
ferro et igne omnique genere debellationis exterminande sunt pro salute corporum humanorum
que devorant et occidunt, quanto fortius bestie spirituales pro salute animarum quas
seducendo et subvertendo spiritualiter devorant et occidunt separantes eas a deo qui
vita est animarum omni gladio et bello exterminande sunt. Et attende comparationem
bestiarum materialium et spiritualium quia convenientissima est et propria. Unde [illegible]
tu hereticorum. Si vero necessitatem procedendi propter pertinaciam attendis. Item quia blasphemus
incorrigibilis blasphemiarum predicator sicut est in ecclesia dei sicut ovis contagiosa
et morbida in grege et sicut membrum cancerosum in corpore [illegible] incurabile.
et nigerrimus serpens ergo id faciendum est de eo pro salute totius ecclesie quod faciendum
est de ove et de membro huiusmodi pro totius gregis et corporis salute. Unde [illegible]
resecandi sunt extirpandi et modis omnibus ex necessitate de medio tollendi. Capitulo v
in [illegible]. Et xxiiij q. iij Resecande [illegible] ecclesie. Et si dixerit quod occidendi sunt
sed non ab hominibus sed a deo scilicet eternaliter quia honor dei atque religio extremis exponenda est
nullaque eis defensio adhibenda est. Accidit etiam ut deo [illegible] nihil honoris penitus
debeat, cum ut in nobis in aliis liceat nobis eius honorem defendere defensionemque
repellat obpugnantes. Item constat omne [illegible] quod erudiendi et corrigendi sunt
homines aliqui [illegible] canes et alia bruta animalia que erudiuntur
et meliorantur correctionibus et disciplinis. Item quia infantes et [illegible] homines
et [illegible] corporum [illegible] et vitia
extrahendi sunt a [illegible] submissionibus [illegible] et aliis corporis [illegible]
multo fortius occidendi est morti eorum et [illegible] animarum et multo fortius retrahendi
sunt etiam muniti de periculis spiritualibus et [illegible] ab eis propter mortem spiritualem que
sunt morti et [illegible] que a deo separant qui est vita fidelium animarum
[illegible] est [illegible] et [illegible]
Item si asinus de luto vel fovea flagellis aut stimulis urgendus est ut exeat
seu exillat a finibus si aliter exire noluit extrahendus. Unde fortius homo
de lacu miserie et de luto fecis etiam totis viribus et studiis extrahendus. Et si filius
sunt recludendi vel ligandi morte. Et si gladius et alia nocendi instrumenta eis
sunt auferenda. Item [illegible] et aliis noceat multo fortius [illegible] auferenda sunt
sunt auferenda. Ne [illegible] et aliis spiritualiter noceat vitiis corporis membra cum nocumenta spiritualia
[illegible] quibus [illegible] et aliis spiritualiter noceat [illegible] corporis membra
aiaz [illegible] sunt quam corporis nocumenta. Sed opponunt heretici illud
Mt. xiij ubi dicitur Sinite crescere zizania usque ad messem ne forte simul eradicetis
et triticum. Unde illud tantum est [illegible] ut tritico parcatur. Non enim voluit parci zizaniis
nisi soli tritico xxiiij q. iij Et voluit parci zizaniis in tritici detrimento
et ideo ubi non potest parci eis sine tritici detrimento noluit eis parci. Ubi autem ergo
crescunt heretici in confusionem populi vel detrimentum. Ubi [illegible] sunt
crescere sed eradicandi et hoc per mortem corporalem quia aliter eradicari non possunt
incorrigibiles et [illegible] et ideo sunt [illegible] occidendi. Si vero dicunt quod [illegible]
sunt quia forte possunt converti. Unde sinendi sunt. Ubi certum est de conversione illorum sed
ubi est manifesta eorum [illegible] nec signa conversionis apparent tollendi sunt
de medio [illegible] ut pestis et [illegible] sub vana spe paucorum [illegible]
perdatur fides multorum. Non sunt igitur sinendi heretici obstinati in medio fidelium
sub spe conversionis sicut nec lupi sinendi sunt in medio gregis ovium ea spe quod convertantur
in oves, et sicut non sinendi faces ardentes ea spe quod in arbores fructiferas convertantur

|| proprijs ||

Heretici non sunt sinendi sub spe conversionis

Et sic leprosi non sunt sinendi in medio sani populi quia forte sanari poterunt tamen interim suo contagio alios inficiant aut corrumpant

Capitulum xiii Contra illos qui dicunt miracula que in ecclesia dei fiunt ex deo non esse

Huic erroribus hereticorum obviandum est quod miraculis que fiunt in Romana ecclesia sed eos confundit perfideles enim se et suos consectaneos nulla posse miracula facere Unde notatur eorum perfidia Obiciunt miraculis in ecclesia que fiunt quod ex potestate dyabolica ista fiant Sed in hoc apparet fidei katholice veritas quod fideles sancti etiam et mortui miraculis attestantur et quia vivi tractaverunt et post mortem miraculis approbant et confirmant Infideles autem heretici sic nec vivi aput deum quicquam possunt Sic mortui nec propter nec alios sunt adiuvare Inducunt autem contra miracula ecclesie illud Mathei vii Multi dicent michi in illa die domine domine in nomine tuo prophetavimus et in nomine tuo demonia eiecimus et in nomine tuo virtutes multas fecimus Et tunc confitebor illis quia non novi vos discedite a me maligni qui operamini iniquitatem Unde cum non arguit eos de incredulitate sed de iniqua operacione fidem enim habebant sine operibus et in fide nominis ihesu christi ista faciebant et quod per talem fidem possunt fieri miracula patet i Cor xiii Si habueris omnem fidem ita ut montes transferam autem non habuero nichil sum Item obiciunt Mathei xxiiii Surgent pseudo christi et pseudo prophete et dabunt signa et prodigia ita ut in errorem ducantur si fieri potest etiam et electi ad idem inducunt Apoc xvi Vidi de ore draconis et de ore bestie et de ore pseudo prophetarum exire spiritus immundos in modum ranarum Sunt autem spiritus demoniorum facientes signa Ex hiis dicunt heretici Et quod in ecclesia Romana signa faciunt pseudo prophete sunt et demonia habent per quod talia faciunt Unde quod de predictis auctoritatibus loquitur de signis fantasticis et mendacibus unde qui ea faciebant pseudo id est falsi dicuntur et econtrario vero in ecclesia Romana per experienciam probantur esse vera miracula ut patet expresse de beato petro et paulo et de Johanne et aliis multis Actuum iii v viii x et aliis talibus multis et in sanctorum canonizacionibus nunc miraculorum approbacione multipliciter approbatis fide solum Et hec dicit ecclesia hereticorum potestate miracula signa faciendi patet Mathei x et Marci vi et Luce ix x et Marci in fine ubi dicitur Signa autem eos qui crediderint hec sequentur Et nota quod non dicitur sed eos sed solum [illegible] et ubi pro confirmacione fidei nostre et convenientes Manifestio miraculorum confirmacio fidei est quod fidem insuperabilem imitantur ut Marci in fine Hebr ii Inchoata per ipsum et ab aliis nobis [illegible] credendum in articulis fidei Nisi miraculorum testio que miracula fiunt opera [illegible] dei ut Johannis iii Nemo potest hec signa facere que tu facis nisi fuerit deus cum eo Et Johannis x Et hic de hereticis Cum eximiendo [illegible] iii Testimonium miraculorum habuerunt iudei donec defuerunt fidem istam tunc translatum est cum fide ad apostolos et ad ecclesiam de iudeis et gentibus aggregatam et perseverant hodie ita ut fide posita ea possunt videntur et remota removentur quasi signum fidei testimonia et effectus Nec iudei nec sarraceni neque ydolatre nec heretici habent ad confirmacionem sectarum suarum testimonia miraculorum suorum [illegible] miracula dicunt virtutes divine operatores mirandas [illegible] et illuminatores cecorum suscitatores mortuorum et similia que aput infideles non fiunt

Miracula quod sunt

ppt infidel et maliciam eorum mar vi ff. fides eciam ihesu xpi testificata est a lege
et prophetis [ebr. iij] Et si error esset ut putant heretici a deo essemus decepti
qui tantis signis et talibus que non nisi per deum poterit fieri hoc confirmat in
nobis et hoc deo qui summa veritas est minime conveniret Ita hec summe a sanctis
viris sunt nobis tradita vera esse fidem et fidei ecclesie romane inviolata
et firma et autentica testimonio probata deo cooperante et sermone confirmante se-
quentibus signis mar in fine Et nos aut a deo fuisse deceptos aut per eos
nos posse decipi nullatenus credideris Claret igitur ex hiis quod vera sit inconcussa
romana ecclesia tamen que eius fidei veritatem roborat et confirmat

Capitulum xiiii Contra illos qui negant indulgencias ecclesie pro elemosinas et oblationes que dantur pro consequendis eis dicunt indulgencias esse venales

Dilecti indulgencias que in ecclesia dei sunt
autoritate clavium et oblacionibus aut pecuniarum que iniunguntur ad consequendas huiusmodi
indulgencias concedunt erronei Cum tamen illis unusquisque prelatus pro penales satisfactiones
iniunctas eciam de esse eas augere minuere et in alia commutare prout ad dei hono-
rem et animarum salutem publicam quam penalem utilitatem viderit expedire Ex
de regulis iuris Consulis res ut unde incis prodit In infestato procedat
Ex de pen. extra sunt alia Et Iuriae et penalem afflictionem in elemosinas in oblaciones
et in ecclesias et in omne quod deo magis acceptum esse videtur licitum est prelato et
sue potestatis officium mutare pront ipsi penitenti aut ecclesie aut civitati aut
patrie videtur expedire Ex de offi. et po. Inde potestatem spiritualis potestatis est
officium afflictionum quandocumque sibi expedire videtur commutare xxvi q. vii hoc fit
Item sicut servus bona domini sui in honorem ipsius et gloriam regni vel domus
sue utiliter tenetur expendere et ubi maiorem utilitatem vel honorem videt ibi
largius eis cum fidei commissa sit eorum dispensatio xxvi q. vii Alligat
additiones aut diminutiones commutationes atque pecunialitates penalium satisfactionum
prelatis commisse sunt Mt. xvi Tibi dabo claves regni celorum Ioh. xx Quorum
remiseritis peccata manifestum est igitur pertinere ad eos ut expendant hec largius aut
parcius prout negotia vel opera expositionem vel magnitudinem divine honoris
requisierit et propter hoc quia maximus honor est dei in terra xpiana religio
maximaque utilitas et animarum per ea plantanda confirmanda ampliandae de-
fendenda necesse sunt parum diu depositionis et commissis bonis expendere quan-
tumque pericula nitentes requirunt Et hec est causa quod de largissime indulgencie
sunt ab ecclesia date pro subsidio terre sancte et qualiter cum inimicos fidei xpiane
religionis Obiciunt autem contra indulgencias que sunt per ex tempus pro modo dicit
ac venales huiusmodi remissiones in benefactoribus aliquibus remittunt terciam partem vel
Si quis enim denarium vel obulum dederit et benefactor et
huiusmodi dictarum penarum Si quis enim denarium vel obulum dederit et benefactor et
pro uno vel obulo ei tercia pars vel huiusmodi iniunctarum penarum remittitur quod videtur
redempcio quod sic datur remissio pro pecunia ut dicunt et ita remissionis gracia
fit venalis Ite de scandat deus ut dicit cum duorum vel plurium ancorum
pro media omnique oblatione obuli ob mittatur et ancorum plurium brevissima hora

Unde q nō ē ibi venalitas cū ibi pro pecūia nichil fiat. Prelatus enim nō intendit coadunare pecuniam. sed dei cultū et honorificēciā amplificare. Ad hoc enim edificat^r ecclia vt dei cultus et honorificēcia amplietur. vt in ea illius sancti laudes digna veneratione celebrent^r. et vt per diuinū officiū remissiones sc̄ gr̄e, cetera q̄ bn̄ficia dei amplius impetrent^r. Sic ergo nō pro pecunia licet per pecuniam fit indulgencia sz pro sola dei honorificencia. Et q cū pecunia et p pecuniam fit illa indulgencia est ideo. qm̄ locus huiusmodi nō pōt edificari sine pecunia. Et ita ad illam dei honorificenciam ppter quam fit illa indulgencia nō pōt veniri sine pecunia. Et sic nō pro aqua. sz per aquā. et nō sine aqua in baptismo dat^r remissio peccatoꝝ. Vel sic nō pro crismate sz tm̄ per crisma. et nō sine crismate fit confirmacio. Vel sic nō pro pane et vino sz p pane et vinū. et nō sine pane et vino fit celebracio misse. Sic nō pro pecunia sz per pecuniam et nō sine pecunia fiunt huiusmodi indulgencie. Ad hoc aut q opponit^r de tardacōe rei diuine q ipse honor et decor. cultus ac seruicium diuinū, nō solū supplet q de peccatoribus per indulgencias subtrahit^r. Sz eciā superhabundat maxime cū sacrificium laudis oracōnum intensa et laude terminata plus deus diligat q̄ tormentoꝝ penalium afflictōes. ysay. lviij. Nunquid tale ē ieiunium quod elegi per diem affligere hominem aīam suam. Nunquid saccū et cinerē sternē. Septimo stulticia opinionis hereticoꝝ est qui nunquam credunt esse q ea q pro longe et grauis pnīe q breues relaxes redimūt^r q̄ ē iniquitas vt ipi putant in quo euident^r ostendunt se nescire virtute dei neq clauium ptatem. Sic enim nō maiore remissionē obtinet peccatoꝝ. qui in maiori aqua baptizat^r q qui in minori. Sic qui maiorem pecuniam offert. nō maiorē recipit remissionē q̄ q minorem offert. Et hoc ē qm̄ nō ex aqua fit remissio in baptismo sed ex virtute diuina q adest sacramento. Sic ibi nō ex oblacōe fiunt oblati sz ex virtute diuina que adest clauibus et ministerio platoꝝ. In cōmissione enim nō quid sz a quo dat^r inspicit^r. iij. q. vij. In graui. Ideo visum ē eis q hoc sit facere ymaginē spūs sancti genera venabilem ad quod ensum est supra per hoc q ibi nichil fit venalitatis. Pret eā dici q ex virtute magis fit commutacō q̄ remissio. Sz q longe leuius est aliquid offerre diuitibus et habundantibus q̄ pnīales labores atq molestias facere. Ideo remissio computat^r quantitate pnīalis afflictōis et minimis oblacōnibus. Ex. de pe. et re. c. Cum ex eo. Nono obiciunt heretici dicentes q huiusmodi indulgencie dant occasionem peccandi q enim constat ut ipi dicunt. Uis vt impune peccent homines si tam leuis immo eciam uilis sit peccatoꝝ redempcio. Et dicunt q stultissimi sunt. Cum p agenda pnīa tribulacōnes vel alias longas laboriosas peregrinacōes suscipiunt. Si tres oboli tm̄ eis prosint. Unde q illi. indulgencias huiusmodi suscipiunt per ignem qui mundi sunt et immunes a morbis peccatis. Nulli aut certū est. Ergo qui mundus sit et immunis et ab illis. Timor enim dei timere facit omnes. Quia bonarū mencium ē ibi culpas agnoscere ubi culpe nō sunt. Sz v. ad eius. Nulli igr certū ē q indulgencias huiusmodi percipiat. Certū aut debet esse vnicuiq se esse debitorem minoris vel pnīe. Cauare cū est veniens ipe huiusmodi pnīa debet cessare ab agenda pnīa. nec committat se periculo et irreparabilem

+ edificat^r ecclia sic nō p pecuniā lz p pecuniā

nō error hereticorum

ignem purgatorii merebitur pro negligentia agendi penitentiam. Et propter hoc multi pro certo
pretermittunt et parvipendunt indulgentias istas. Quia sub condicione illa si innumerabiles sunt et
inde a mortalibus. Ad hoc vero quod stultos eos dicunt qui laboriosas penitentias perficiunt
cum tres oboli secundum indulgentias tamen eis prosunt. Videtur quod propter excitationem et laboris
multum bonum est laboriosas penitentias agere facere. Et per hoc leves et viles non omitte
que non sine obulorum habent oblatione fiunt. Et cum hoc non fit obulorum virtute
sed ex clavium potestate ad quod dicitur hoc exemplum. Tercia sicut in baptismo plus prodest
una immersio in aqua sanctificata ad remissionem peccatorum quam centum vel quatercentum
alie oblaciones in alia quacumque aqua licet fiant penitentiales. Et plus valet huiusmodi
pelvis aqua baptismalis utentibus quam magna flumina vel etiam totum mare
aliter utentibus. Sic modica oblacio aut levis labor in operibus propter que indul-
gentie fiant plus prodest ad obtinendam remissionem quam magne oblaciones quecumque
labores aliter facti. Et hoc propter virtutem clavium non propter se sed propter virtutem clavium
Tercia considerandum est de sanctorum suffragiis specialiter quorum veneracio fit in locis
pro quibus indulgencie iste fiunt. Tercia venerantibus et cultoribus suis indul-
gentias et remissiones huiusmodi impetrabunt qui volunt ex benivolencia et
caritate et ideo vel impetrant. Item considerandum est de meritis ecclesie cuius
vox est. Item orationis vel divini servicii ibi fit et ex persona eius de qua
Considerandum est de meritis atque suffragiis omnium sanctorum quorum aut generalis aut
specialis veneracio et memoria est ibi facienda. Item considerandum est de magnitudine
et virtute divini cultus qui non potest esse non gratus apud deum. Cum que est honor
et gloria. Cum etiam ibi virtus adest abigendus demones ad vincendos insultus
eorum ad temptationes et ad debilitandos vires eorum. Deinde ad provocandam
gratiam contritionis et devotionis ad impetrandam veniam ad gratiam obtinendam augendam
et roborandam propter que omnia indulgencie et remissiones pro edificatione
conservatione et decoratione domus dei ac materialis ecclesie fieri consueverunt

Capitulum xv Contra illos qui ecclesiis materialibus et eorum dedicationibus contradicunt

Materialibus etiam ecclesiis et eorum dedicationibus contradicunt
heretici odientes decorem domus dei et locum habitationis glorie eius occidentes prophe-
tas, gravioris ultionis divine dignissimi quam vindicator qui manum suam
contra templum dei minatur extendit. ij. Mach. xv. Obiciunt autem contra materiales
ecclesias per illud Ioh. iiij. Venit tempus quando neque in monte hoc neque in Ierosolimis
adorabitis. Veri enim adoratores adorabunt in spiritu et veritate. Unde
dicunt quod locus adorationi non competit quia sicut deus est ubique. Sic potest orari
vel adorari ubique. Item enim orant parietes et dicunt ad supplicandum illi
qui ubique est. Ipse enim Christus in desertis oravit. Unde quod licet tempus vel locus
non sint de substantia orationis sunt tamen de circumstantia et ad instituta ut cum loci vel
temporis ad oraculum humana devotio excitetur. Christus autem in desertis oravit
ad demonstrandum quod ubique deus sit adorandus. Et ut ostenderet quod homo a tumultu
cogitationum secularium fugiat cum orat. Matth. vi. Tu autem cum oraveris intra
in cubiculum. Hostium mentis est carnalis sensus per quos enim sensus corporis
exteriora importune se ingerunt et intrat mors per fenestras meas et

Ideo claudend est ne vagent ad exteriora, pacu enim est intrare . . . turbitum
Ubi hostium patet cogitacionibus inportunis et fantasiis quibus oro impedit
Et tanto videt gravius quanto facilius est claudere et ante oculum vel aures
Ut sit huiusmodi fantasma repellunt. Item exponunt Act xvii. Deus non habitat in templis
manufactis. Unde quod non edificanda ecclias ut deus ibi contentus localit habitet
Et quod ibi colatur devocius iii Reg viii et ii paralip vi et vii. Item obiciunt quod apostoli ta-
les ecclias non habuerunt. Unde quod propter persecuciones in Judea et alibi ubi persecucio
ecclie viguit non poterant habere. Et statim ubi et quando persecucio cessavit regnante eccle-
siis regiones ut apparet in ystoriis hystoriis et legendis et adhuc ubicumque viget
fides catholica ibi construunt ecclie. Ubi vero persecucio viget eccle et fidei per
hereticos et sarracenos ibi destruunt et prophanant et ruunt eccle sicut patet
et docet hystoria presentis temporis. Et quod templum sive materialis locus oronis patet / ecclia sit
iii Reg viii et ix. Et ii paralip vi et vii. Et quod honestum sit habere huiusmodi ecclias
patet cum sane mentis sit enim licet habere locum deputatum et a ceteris usibus sequestratum
ad sumendum aliquem cibum corporis multo forcius ad sumendum talem cibum mentis.
Unde deus ondit Joh ii quod deus approbat materialem domum oronis et sic absolute quod
fieret locus negociacionis aut spelunca latronum. Et aut ostendi a . . . et
ementibus quod merito materialis ecclia propter figuram quia ipsa ecclia et ea quae in
ea fiunt et sunt figurant spiritualem ecclesiam et ea quae in ea esse debent et fieri
Hebre vi. Et ideo vocatur ecclia i. congregacio quia congregacionem fidelium continet
et ponitur continens pro contento. Sicut ibi Jerlm quae occidis prophetas Mt xxiii. Item
propter utilitatem quia ibi clerus et populus in fide et moribus instruuntur ad laudem
dei et ad oronem ibidem devocionis provocatur. Item propter [illegible] rememoracionem
beneficiorum dei aut aliorum mirabilium sicut est representacio diversae resurrectionis et
huiusmodi. Et qualis est representacio gestorum quae apparet in sculpturis et picturis
huiusmodi. Et decimus De g. d. iii per latam reverenabiles. Et sicut materialis
ecclia constat ex lignis et lapidibus quae prius per artifices dolantur et complanantur
et poliuntur. Sic spiritualis ecclia ex iudeis et gentibus a predicatoribus ubi dei co-
niungitur fideles et connectuntur in unum per dileccionem et ab erroribus corriguntur
et abraduntur et sacramentis imbuuntur et iustificantur. Cumque materialis eccle de-
dicacio sit spiritualis eccle dedicacionem et sanctificacionem prout late exponitur
super ubi . . . materialis eccle. Exemplis eciam et auctoritatibus patrum tam veteris
quam novi testamenti inferunt ad habenda materialem ecclam. Unde Moyses
ex precepto domini facit tabernaculum Exo xxv et xxvi. Salomon templum edificavit
iii Regum viii. Et iii reg vi et ix. Act xv dicitur Moyses "a" prolibus antiquis habet
in singulis civitatibus quod eum predicet in synagogis. Patres eciam novi testamenti
habuerunt materialem eccliam Mt xxi Mar xi. Domus mea domus oronis vocabitur
et ibi . . . Luc iii et xix. Item Mat xxi Cum intraret Jhesus in templum ver-
e per dicens Domus mea domus oronis vocabitur. Item Mt xxvi Cottidie eram
apud vos docens in templo. Luc in fine post ascensionem Erant semper in templo
laudantes et benedicentes. Item Joh ii Auferte ista hinc et nolite domum patris
mei facere domum negociacionis. Item xvi absque synagogis facient vos. Item Ezech vi

Convenientibus vobis in ecclesiam dei audio scissuras esse ibidem. Unde domus eciam aut
ecclesiam dei contempnitis. Item Act. iii. Petrus et Johannes ascendebant in templum ad horam
orationis nonam. Item Act. ix. Ingressus Paulus synagogam predicabat Christum
quia hic est filius dei. Item approbationem immobilium ecclesie a primo fundatore ecclesie
Rome imperatore Constantino usque hodie immobilium miraculorum et virtutum di-
vine operacione que fiunt in eis deus ipse confirmat etc.

Capitulum xvi. Contra illos qui ymagines Cristi et sanctorum in ecclesia dei destruunt et deponunt et in ipsis turpia condicunt

Venerabiles eciam ymagines et picturas quas tenet et approbat sancta Romana
ecclesia et in tantum reprehendunt heretici quod neque iudei neque gentiles eis tanta inferrent
infra obprobriosa iniuria sicut ipsi. Unde comburunt eas et secant et destruunt di-
centes esse ydolatras qui talia faciunt. Et esse contra preceptum domini Exod. xx. Ubi
videtur quod ibidem dicitur Non adorabis ea neque coles. Imagines ymaginum per ydolatriam ado-
rando prohibetur ibidem quia ad hec erant iudei promptissimi. Sed ymagines fieri
ad rem representandam deo non prohibetur. Nam eciam de mandato domini fecit Moyses
duos cherubim aureos Exod. xxv. Item Salomon sculpsit ymagines et cherubim
in tabulis cereis iii Reg. vii. Item in hystoriis habetur quod ymagines omnium regum sculpsi
fecerat qui futuri erant post Salomonem usque ad transmigracionem Babilonis.
Item Moyses de precepto domini servavit manna Exod. xvi. Item filii Israel servaverunt
serpentem eneum quem de mandato domini fecit Moyses Num. xxi. Et hec in figura
fiunt. Non ut adorentur sed ut esset in memoriam beneficiorum dei. Similiter
nos quamquam cruces ymagines et picturas servamus non ut adoremus ligna et
lapides sed veneremur ~~colentes~~ et volentes dei beneficia que representant de-
[?] in prelato [?]. Unde et Cristum depingimus residentem in throno
ad designandam sue potencie maiestatem. Item in gremio matris ad designandam eius
incarnacionis humilitatem. Item in cruce pendentem ad eius passionem ostendendam
et sic de modis aliis. Item obiciunt nobis per hoc quod adoramus crucem [?]
aliquam [?] crucem adoramus dicentes Et ibi crux adoranda per hoc [illegible]
latrie arguentes. Videtur quod duplex est adoracio prima qua plus creator adoratur
latrie et tamen non adoramus crucem domini [?] secunda adoracione
est que est adoracio latrie et [?] qui est super veneracionem creature et infra veneracionem dei. Tercia
quod dicitur yperdulie que est super veneracionem. Debet
est adoracio dulie sive veneracionis predicta adoramus scabellum pedum eius quoniam sanctum est
Item adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius. Item adorabo ad templum sanctum tuum in
timore tuo. Item nunquam adorabimus te super terram Deut. vii. Item dux ymagines suas
in regno suo et in terris [?] habet obsequia de sic claret exemplo. Tunc eius
rex in omnibus sui regni finibus non vult sigillis armis et [?] sue maiestatis
insigniis que abierunt destruuntur sive ad iniuriam regie maiestatis. Ita rex omnis terre Cristus
instituit et reliquit nobis ymagines et signa humanitatis sue tamquam vexilla
sue regie maiestatis in omnibus regni sui locis et terminis erigenda veneranda et de-
fendenda et non tamquam regie adversarius deponantur et tamquam sigilla imperialis aule
et tamquam arma et insignia regalis clipei quibus si quis iniuriata fuit et

nos de //

Duplex est adoracio

magestati //

dus

et detrahunt tamen lesi maiestatis merito. Sicut ymagines domini nostri ihesu christi
digna veneratione priuauit deum offendit canonice sanctionibus et romane ecclesie
ritibus contradicit et tamen heretice pravitatis meruerit. Et tales ut sunt noui errores
inuectores qui veteris sectatores leguntur esse in cronica romanorum. Qualiter
circa annos domini DCCXL leo primus imperator hoc errore deceptus omnes ymagines christi
quas in roma dederunt transmisit in constantinopolim et igne combussit. Similiter
circa annum domini DCCXXX leo tercius imperator a quodam seductus heretico sanctorum ymagines christi
roma et vbique bella mouit igni tradidit et deponi mandauit. Ob hanc causam
plurimi viri catholici reuiuiscentes in eo tenati sunt pro defensione ymaginum. gregorius
qui per gregorium inmediatum sepultum est in urbe celebrato concilio mille episcoporum ipse imperator
iconoclastes cum ceteris aliis propterea exquiritur et tota ytalia roma et hyspania ab eius obe-
diencia absoluuntur et cetera vectigalia auferuntur ab eo. Similis error a philippo
et cetera circa annos domini DCCX imperium tenuit. Et constantino quinto circa annos
domini DCCXL legitur perpetrata. Et licet a sancta romana ecclesia et sacris canonibus
error talis sufficienter reprobatus fuerit tamen tamen huiusmodi heresis pestifera gestorum
rerum ignorancia tandem inualescit. O vesania tantorum tamquam pueri docentur
in statuis effigiem christi domini turbis semper adorare non tamen effigie sed que desig-
nat adorare. Unde eciam iohannes ianuensis in catholicon de hac adoracione de-
terminat ubi dicit sed quid propter ymaginibus christi exhibendus sit cultus latrie
ad hoc dicas quod ymago sit dupliciter consideranda vel prout est res quedam et sic
nullus ei honor debetur ymagini sed communiter loquendo. Et quod idem motus animi
est in ymagine inquantum ymago et in ymaginato ideo unus honor debetur ymagini
et ei cuius est ymago. Et ideo cum christus adoratur latria similiter et eius ymago adoranda
est latria hec ianuensis. Et sic habetur de con. di. iii. c. perlatum ubi dicitur quod non
adoramus ymagines intelligitur res illas scilicet preciosas sive materias ut deum nec ad-
oratione latrie aliud enim est adorare ymaginem secundum rem illam aliud est per ymaginem intel-
ligere quid sit adorandum. Unde illa ymago monstrata ab ymaginato per eundem motum
animi iuxta ianuensem adoranda adoracione latrie sicut ymaginatum. Et sic dicit ia-
nuensis quod ymago considerata ut res quedam nulla adoracione sit adoranda
intelligit nulla adoracione latrie quia de hac sola questio querit. Licet tamen ve-
neracione dulie ymago ut res insensibilis sit adoranda prout habetur de con.
di. iii. venerabiles ubi dicitur quod christi ymagines adoramus. Dicit quod glosa prima dt
adoracione dulie adoramus unde eciam reparantur et conseruantur ymagines sicut
alia diuini cultus instrumenta et alia vasa sancta. Quare deus visibiliter vult
adorari in humana effigie visibili ideo est quia deus homo factus est et carne
humanam assumens visibilis corporalis apparuit. Et autem in ymagine humana
apparere et adorari voluerit et ymagines sibi applicauit. Ex veteris et noui
testamenti claret hystoriis apparuit enim abraham dicens. Ego sum deus omnipotens
qui cecidit pronus in faciem suam genesis xvii. Et eiusdem xviii ubi tres vidit et
unum adorauit. Item apparuit ysaac genesis xxvi. Item iacob qui dixit vidi dominum
facie ad faciem et salua facta est anima mea genesis xxxii. Item moyses et aaron nadab
et abiu et septuaginta de senioribus israhel qui viderunt dominum deum israhel
et sub pedibus eius quasi opus lapidis saphirini et quasi celum serenum videbant quando
deum exodi xxiiii. Item loquebatur dominus ad moysen facie ad faciem sicut loqui

dicit glosa
ymago

vel sicut
ymago est ymago

Item moysi in
flamma ignis
rubi exo iii

//ysaiae//

solet homo ad amicum suum Exodi xxxiii. Item loquebatur dominus ysaiae vidi dominum sedentem super solium excelsum et elevatum et dixit ve michi quia tacui et regem exercituum dominum vidi oculis meis. Item Ezechiel primo vidi super firmamentum quod erat super caput animalium similitudinem throni et in throno quasi aspectum hominis desuper et haec visio similitudinis glorie domini et vidi et cecidi in faciem meam. Similiter in nocte natalis Christi apparuit Unde et cesari augusto ymago Christi pueri in ulnis matris virginis apparuit audita voce haec est ara celi augusto. Christi fidelibus ymaginem adoravit. Item legitur in speculo historiali Quod Christus ymaginem sue faciei propriis manibus impressam linteo regi abagaro destinavit que in edissa civitate miraculis claruisse dicitur. Item beate veronice ymaginem hanc toti urbi venerabilem linteo suo impressit quam usque hodie miraculorum gratia deus approbat et confirmat. Item Nicodemus Christus apparuit ut rex glorie pendens in cruce mandans et ei tale ymaginem prout videat fabricaret que in civitate liriana cernitur multis adhuc choruscat miraculis. Item beatus lucas plures ymagines Christi ac beate virginis depinxisse dicitur. Item in legenda de sancta cruce dicitur quod a iudeis ymago crucifixi affixa lanceis copiosum cruorem effudit. Ex quibus omnibus patet error illorum qui ymaginibus Christi et sanctorum tam improbe contradicunt Signum autem erroris illorum est manifesta probacio quia in universo mundo obiciunt hanc duam crucem tibi in civitatibus villis et strata publicas exigunt ymagines crucifixi tibi vero duant heretici pagani sive iudei aut alii inimici crucis fidei christiane tibi deponunt et destruunt cruces et vexilla fidei orthodoxe

al' crucifixa

Capitulum xviii Contra illos qui negant et non credunt esse purgatorium et nil prodesse suffragia animarum affirmant

Ignem purgatorium etiam non credunt heretici restare post mortem Sed animam soluta a corpore sufficere ad requiem vel ad dampnacionem et ideo dicunt suffragia orationum que fiunt ab ecclesia non admittunt unde inducunt pro se illud ii ad corinthios v Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi ut recipiat unusquisque propria corporis prout gessit sive bonum sive malum Hic dicit prout gessit non prout alius gessit pro eo quod non prodest defuncto quod alius gessit. Item ut dicunt unde quod eadem racione possit concludere quod non prodest vivo quod alius facit pro eo quod patet esse falsum quia ecclesia dei orat pro peccatoribus Et apostolus in multis locis petit orationes eorum quibus scribit ut ad Romanos xv et Colossenses in fine. Item dicit se orare pro eis sine intermissione ii ad corinthios Item Iohannes apostolus ibi loquitur de iudicio universali patet per litteram dicitur ut referet secundum sensus et proprie recipiat dampnacionem vel salvacionem ut dicit apostolus ut referet non diminuet quin aliquis possit iuvari ante dampnacionem secundum opera sua per hoc non diminuet Si quis decesserit in penitencia inchoata et non finita illud iudicium universale Sed quis decesserit in penitencia non sequuntur illos quasi dicit non ad idem obitum Apocalypsis xiv Opera enim illorum sequuntur illos quasi diceret non illos iuvant In hoc errore aliorum unde quod hoc non dimovet quin aliorum opera illos iuvant. In hoc errore sunt greci et armeni et fere omnes nationes transmarine. Contra quos est quod ecclesia catholica orationum et elemosinarum suffragia offert pro defunctis et sic tenet ecclesia catholica ut xiii q ii pro obeuntibus quia sancta et salubris est cogitacio pro defunctis exorare ut a peccatis solvantur ii Machabeorum xii. Non autem solvuntur qui sunt in inferno quia ibi nulla est redempcio secundum quod communiter habetur in libro Iob x Nec eis prosint suffragia xiii q ii Tempus. Nec illi qui sunt in gloria quia requirunt relinquitur ergo quod sit alius locus in quo adiuvantur qui hoc vincere

//obeuntibus//

"et c"

aut alioꝝ suffragiis meruerit xiiij q. ij Non ea estimaui[n]g. Tempus et ibi pur-
gant[ur] a[n]i[m]e et per suffragia eccl[es]ie adiuuant[ur] que multa impedit suffragia mal[orum]
purgand[orum] alit[er] enim despicerent eccl[es]iam sic eius suffragia eccl[es]ie esset superflua et vi-
na q[uod] e[st] incoueniens vide q[uam] detestabile et iniquum sit mortuis auferre suffra-
[gia] eccl[es]ie qui digne purgatorio vacabant Et concilio vii[i] mortuo no[n] p[ro]hibea[tur] gene-
raliter suffragia eccl[es]ie prosunt defunctis Joh[annis] xi vbi ad preces marie et marthe
d[omi]n[u]s lazarum suscitauit Item ad preces petri a morte fuit thabita suscitata Act[us] ix
vnde j Coꝝ xv Item j Joh[annis] iij fiduciam habem[us] ad deum vt quodcumque petierimus accipiemus
ab ipso Item ij mach[abeorum] iij ad preces summi pontificis heliodorus resurrexit et in multis aliis
ad aliorum orationem resuscitatus Et si deus prodest ad resuscitacionem corporum plus in
ad salutem a[n]i[m]aꝝ Et hec ecc[lesi]a vtile alias non fuisse in celo nec in inferno Constat
igitur locum purgatorij esse et orationes aliorum illis existentibus subueniunt Hoc patet
auctoritate p[ri]ma Coꝝ iij Dies enim igne reuelabitur gl[ori]a d[omi]ni i[d est] pena purgatorij Item super illud
j Coꝝ iij Si quis superedificauerit super fundamentum hoc aurum et argentum lapides pre-
ciosos lignum fenum stipulam &c vtriusque est in igne purgatorij quod vniuscuiusque
opus probabit Item Eccl[esiastic]i xxvij vasa figuli probat fornax i[d est] purgatorium de hoc
igne dicit Aug[ustinus] Ille ignis purgatorij durior est q[uam] quicquid in hoc mundo pot[est] videri
vel cogitari Et in ergo non timet digitum in igne ad horam ponere timeat ibi in
a[n]i[m]a totaliter cremari Maxime cum sit ibi dies vnus sic mille anni ij pet[ri] iij Item
Greg[orius] Ignis purgatorius est qui pro quibusdam leuibus culpis ante iudicium ex-
pendus est que post mortem grauant si in hac vita p[ro]pter non fuerint relaxate
Item Augustinus Quem in aliud seculum distulit scientem curauimus post purgat
igne purgabitur Item Gl[osa] Greg[orius] e[st] Mat[thei] xij Non dimittetur in hoc seculo neque in
futuro remittetur Dicit de quodam peccato esse quod neque in hoc seculo neque in futuro
remittetur Si nulla in futuro remanet remissio purgatione peccatorum Item reuelacionibus
ondit[ur] esse purgatorium vt patet exemplis multorum qui post mortem comparuerunt vel
premonentes eos vt a futuris periculis precauerent et petentes ab eis suffragia sua
vel vt ab amicis ea sibi procurarent Faciunt eciam ad hoc testimonia multorum
qui de morte corporis surrexerunt qui statum a[n]i[m]aꝝ piorum et alioꝝ in predictis purga-
toriis existentium narrauerunt vt in multis scriptis inuenitur Item Isidorus pot[est]
dici q[uod] purgatorium sit Quidam hic purgant[ur] omnino et hij statim vt moriuntur euo-
lant vt apparet in morte plurimorum martirum et aliorum sanctorum Alij nec purgant[ur]
hic Nec purgari incipiunt et hij cum moriuntur in infernum descendunt vbi nulla re-
demptio sed sempiternus horror inhabitat Job x Alij hic purgari incipiunt sed priusquam
per defectum vite purgationem non perficiunt ergo necesse est vt vadant in locum vbi per-
ficiat purgationem quam inceperit et ille locus dicitur purgatorium Item cum deus sit misericors
et iustus ex misericordia ignoscit penitenti non reseruans penam ad penam eternam Ex iusticia non
nullum malum impunitum dimittit Job x verebar omnia opera mea sciens q[uod] non parces delinquenti
Job
Et xx luet que fecit omnia Item Ro[manos] j reuelabitur ira dei de celo super omnem in-
iusticiam hominum Igitur Si deus hic non punit oportet q[uod] alibi puniat Cum homo non pu-
niet sufficienter peccatum suum Restat igitur locus purgatorij post hanc vitam et licet vere-
peccatis a[n]i[m]a occidi non credat[ur] Et dicit Aug[ustinus] tamen quibusdam pustulis in horrenda
stabie deformis efficitur Et in amplexus sponsi celestis vix aut cum grandi
confusione veniret nisi purgatorium eam ablueret de mendis Purgaret Ignis
enim purgatorius que purgatione digna inuenit facies pulchra sic fornax

aurum vel argentum Sapientie iii Tanquam aurum in fornace probavit electos dominus
et quasi holocausti hostiam accepit eos et psalmista Igne nos examinasti sicut examinatur aurum argentum Item
bonorum et malorum alii sunt simpliciter tales Alii non Summe mali descendunt in
infernum Non summe mali ad limbum Ergo a simili summe boni ascendunt in celum
Non summe boni vadunt ad ~~limbum~~ aliud locum et illud dicitur purgatorium Item dam-
natorum duo sunt loca limbus et infernus Ergo et salvatorum duo sunt scilicet pur-
gatorium et paradisus Item cum peccata actualia et venialia contingunt necessarium est ut con-
traria voluntate deficiant Sed in hiis qui subito moriuntur locum non habeant voluntas
contraria et pena digna quod secum deferunt ista peccata Cum igitur cum eis non tulerant
in celum in quo nullum inquinatum intrabit Nec etiam pro eis descendant in infernum
cum mortalia non sint Necesse est eas expiari antequam ad celestem gloriam transferantur Ergo
locus ubi hec purgatio fiet est et iste est purgatorium Item Si dixerit quod sufficiat
afflictio penitentie et dolor interior qua quis penitet pro eo quod peccavit Unde quod tanta
potest esse afflictio et vehementia doloris vel penitentie quod sufficiat Si prima fuit

cordis a

negligens et remissa non sufficit ad plenam purgationem Et unde necesse est ut ad-
inveniatur donec suppleatur quod deest Et si in hac vita factum non fuit Necesse est
ut post hanc vitam supplementum huius exponatur et sic erit purgatorium post hanc
vitam Et si dixerit aliquis quod piissimus creator non querit tormenta vel cruciatus
anime cum sit certe misericors Unde quod sic certum est misericors Sic et certum est iustus
et propter hoc non querit penas animarum Nec cruciatus per se Sed quia sunt malis iusti-
salutares Sic non querit purgatorias ideo quia sunt tormenta anime sed quia sunt
iuste et honori suo convenientissime Sequitur enim iuste bone sunt sic in istis iungitur

penas

iusticia bonitati Et quia deus est clementissimus iustissimusque facit opera clementie
ne puniatur eternaliter miserando et opera iusticie penitentialibus penis et pur-
gatoriis temporaliter puniendo Si autem dixerit quod sufficit quod peccatum suum dimittat
peccator et convertatur ad deum iuxta illud Ezechielis xviii In quacumque hora ingemuerit
peccator Unde quod sic non sufficit servo fugitivo sola reversio ad dominum suum immo insti-
tutissime exiguntur ab eo opera quibus tempore fuge dominum suum defraudavit Et sic
non sufficit sola reversio bellatori reducto a rege si rebellis eminentie a rege suo
immo exigitur ab eo satisfactio de federe vio-
lato et de dampnis ab eo illatis Sic etiam si spoliavit aliquis ecclesias vel personas
... et de dampnis ab eo illatis vel cum equo furato vel bursis abscisis deprehensus fuit sine alia
religiosas vel cum equo furato ... non sufficit quod peniteat vel petit veniam tamen immo oportet quod
dampna dederit non sufficiat quod peniteat Sic et in peccatoribus non sufficit sola re-
versio nisi pro posse satisfaciat de dampnis datis Sic et in peccatoribus non sufficit sola re-
versio ad regem dominum suum cum peccatorum Nisi et dampna substracte servitutis et
spoliationis restituat totaliter et iniuriam fuge sue et delictorum suorum iuxta legem
ipsius emendet Nisi forte tanta sit humilitas et devotio afflictio quod intelligatur et
regi et domino hiis placeat esse contentum Si autem non satisfecerit in hac
vita necesse est ut satisfaciat in futuro Et sic patet quod est purgatorium post
hanc vitam quod si non esset ratio sequeretur quod in deo aut non esset perfecta iusticia
aut perfecta misericordia quod nullatenus esse potest Et sic de aliis Dicitur c. xviii

volunta

Capitulum xviij Contra illos qui dicunt non esse confitendum sacerdotibus

Con[tra] sacramentum penitencie graviter aberravit heretici in eo quod dicunt quod ad agendam
penitenciam sufficiat soli deo confiteri absque oris confessione et sine iudicio sacerdotali
In hoc errore fuit iudei greci scismatici et naciones transmarine et Iacobite de
hac materia agitur de pe. d. j Quibus auctoritatibus dicunt quod solus deus dimittit
peccata Induratores illud ysaie ij et ysaie xliij v dicitur Ego sum qui deleo iniquitates
populi mei q. d. non alius Item dicit augustinus Nemo tollit peccata nisi solus christus qui
est agnus tollens peccata mundi tollit autem et dimittendo que facta sunt et ad
iuvando ne fiant Unde quod deus solus dimittit sive delet peccata nunc tamen
sacerdos ministerio deus invisibiliter operando sed sacerdos visibiliter ostendendo luce
xvij° Item non quia quos sacerdos ex confessione penitentes esse cognoverit
eos ipse apparuit absolutos per satisfactionem penitencie iniungende Item ideo quia
non imponunt aliam penalis satisfactio Nisi quem sacerdos vere novit penitere
et eo ipso peccatorum adeo iudicat relaxatum Item habes in allegata auctoritate cum
dicitur Ego sum qui deleo iniquitates tuas Statim subditur Narra si
quid habes sed per confessionem et iudicium simul sed a sacerdote qui est
quasi iudex inter deum actore et peccatore reum Item dicitur per prophetam
Sacrificium deo spiritus contribulatus cor contritum et humiliatum deus non despicies
per hec videtur eis quod non sit facienda confessio sed sufficit cordis contricio Unde
quod hoc requirit de necessitate iusticie Item sicut sunt tres partes peccati scilicet cordis oris et
operis Ita ad veram peccati penitenciam requiruntur per similiter tres partes penitencie necessaria scilicet
sed per cordis contricionem per oris confessionem et per operis satisfactionem Ideo
intelligitur Cor contritum et humiliatum videlicet humilitate confessionis et operis satisfactionis
alioquin esset ridiculum per tria peccare et per unum solum velle satisfacere aliis
preteritis tamen posset ea perficere Nam digne per ea per que homo peccat
per hec punietur Capitulo ij° Item dicunt per ysaiam .lv. derelinquat impius
viam suam et vir iniquus cogitaciones suas et revertatur ad dominum et miserebitur eius
Unde miserebitur ei Qui reddit et conversus huius scilicet corde ore et opere sicut
hiis tribus aversus fuerat Item Ezechielis xviij In quacumque hora ingemuerit
peccator salvus erit Non dicit confessus fuerit Unde salvus erit i. salus eius
incipit si vere ingemuerit sed Cum affectu cordis oris et operis si assit
facultas Si autem propter defectum sacerdotis vel propter debilitatem infirmi fa-
cultas confitendi vel satisfaciendi eundem non suppetit tunc invisibilis sacerdos deus
qui eum vult confitari et non potest absolvit a debito mortis eterne Alioquin iudeus
non esset pena tenenda Si vero facultatem habet confitendi tunc habet confiteri et
satisfacere Item dicit augustinus in li. de penitencia Ad agendam penitenciam non sufficit
mores in melius mutare et a malis factis recedere Nisi de hiis que
facta sunt satisfaciat domino per penitencie dolorem per humilitatem gemitum per
contriti cordis sacrificium per elemosinas per ieiunium et per oraciones Item ambrosius
non potest quis iustificari a peccato nisi fuerit peccatum ante confessus Sicut enim precepta est
nobis interior penitencia Ita et oris confessio et exterior satisfactio si assit facultas
Unde nec vere penitens est qui confessionis votum non habet oportet enim

penitere confitei si tempus habz et tamen antequam fit confessio in de si votum sit in corde
prestat ei remissionem psalmista dixi confitebor adversum me iniusticiam meam domino
et tu remisisti impietatem peccati mei dixi i. deliberavi ut facerem votum cum quo opere
haberetur Item allegant hebrei communem confessionem quam proverbium dicitur Non ultra
facere est vera maxima penitencia Unde quo filius dicitur quia non plus non est plaga / Fuer
quod solum interiorem penam et primam promictam prima est pene tenero ... in mente
pro parte corditis peccatum et confessio Ad distinccionem autem huius extrote premittes similibus
iusticie ac fincis Nota quod in causa qua deus habet erga peccatorem Non potest ee
iudex videri ipse causam audire cum sit quo ad hoc peccatori suspectus et eum potest re-
cusare ex quo paulo fuit ante inimicus Extra de officio de le. Insuper
et de app. In spirituali ergo precor de se ipso iusticiam deo facere voluit per primo
de iure in eadem causa alius quam ipse iudex esse Plus audiet et pronunciat
abit communem confitente conversa que ipse plus et maxime nenit Confessio i.
alii facienda est quam deo Item si soli deo fieret confessio ignoraretur quid ipse iudic
aut pronunciaret Item absolvit aut condempnat quamdiu aut ignoratur nec
pro absoluto haberetur aut condempnato se potest habere penitens sed permanebit du-
bius de prandio pendente sententia Quod ergo hoc reputabitur iudicium vel
iusticia dei ... appareret sententia qua nullus appareret absolutus vel con
dampnatus Item in penali iudicio necesse est ut iudex in medio sedeat et ac-
tor et reus ante iudicem alter alteri contradicens Quia igitur penitens quasi
reus est in eo iudicio quo cum deo iudicandus est et a deo tamquam ab actore
impetitur Merito ergo in eodem iudicio deus non potest esse iudex quia
de iure prohibitum est ut nemo dicat sibi ius in re sua ... ...
tareat ve ipsa xvi q. vi c. i. 2 q. i q. iiij c. vlt Sub alio i. et per alium
iudicandus est Nam deus velit subire iudicium nobiscum patet ysai xliij
iudicemur simul narra si quid habes ut iustificeris et Iheremie vi Iudicium domino cum
populo suo et cum Israhel iudicabitur Job xxxi Si contempsi subire iudicium
cum servo meo et cum ancilla mea cum disceptarent adversum me Iudicio ergo
necesse est intercessorem deum agere cum peccatoribus in hoc iudicio penali ubi in corde
confessoris sedet dei vicarius pro tribunali Absolvit reum a vinculis peccati
"arat"
commutat merita supplicia eterna in penitencias temporales restituet eum gratie pristine
et glorie debite In hoc iudicio licet appellare a dei iusticia ad dei misericordiam
tamquam ad maius tribunal Quia misericordia eius super omnia opera eius psalmista Et
condempnatus per iusticiam absolvitur per misericordiam Iudith x. et Ione iij ysai xxxviij
et Regum xxij et Ezechiel xviij Item Si iniusticie et iniurie temporales per tem-
porales sunt propterea iudices qui de hiis audiunt et pronunciant et iudicent et
absolvent Multo fortius spirituales iniurie iudicem habent qui de hiis iudicet
Sed notum est quod de hiis iudicare plene nequiunt nisi per confessionem cum sint
multa occulta et occulta Igitur confessio facienda est de hiis iudici qui est sacerdos
confessor Item cum non consequentur illius fructum spiritualis iudicii quod est reformatio pacis
nobilis cum deo Quia si confitens contempnit iniuriosus efficitur deo quia ius eius non
recognoscit et iudicium dei impedit et peccata sua iudicio futuro reservat ubi

no est ad iniciam appellandum Oportet igitur necessario esse iudices spirituales quorum iudicio
satisfaciat deo de homine Si enim peccator offert se iudici coram deo necesse habet illum deum
dare et auditorem si iudicio constituere alioquin iniuste agere videtur Si peccator
stare iudici et satisfacere negligit et evitat ultra quam [illegible] exigit et iusticia quibus (sub)
se offert Omnes peccatores offerunt se iudici et curie seu consistorio dei In hac
vita quere Cum si non habet hic iudicem sive consistorium et auditorem ubi tanta
multitudo reorum iudici se offerebant constat magnum esse defectum glorie iusticie
dei cum huius reos qui se ponunt hic iustificari affectant et tanquam dei ministri
et lictores iniuriam dei abcondisse vindicant in seipsis propriis afflictionibus castiga
cionibus flagellis ieiuniis mortificacionibus membrorum ut sic super terram et per hoc
possit penam vehementem evadere quam ultra tamen derogaret regie dignitati officio
Si in tanta parte regni sui non providisset quam petentibus iura reddant Ideo
et constituit deus hic in terra iudices et curiam sive auditorium ubi iusticiet iusticiendi
vita sua non potest nisi per eos qui peccaverit sed quia nulla sit accusatio Ideo multa
spontanea oportet esse accusacio et confessio in quarto q. 1 multi Cum enim ubi in criminali iudicio
criminalis iusticia totaliter futura iustificacio levaverit sic et per eos potest accusacio
prius accusacionem futuram testacio testificacionem allegacio allegacionem condemnacio con-
dempnacionem punicio punicionem confessio confessionem Cum igitur predictam iustificacionem [illegible] se (de iusticia)
propter deum hic sedebit complendum futurum iudicium iusticie evadet ¶ I Cor. xi Si nos
metipsos iudicaremus hoc est Si coram nos metipsos quasi iudices criminales hic ageremus
non utique iudicaremur hoc utique iudicium non perficitur nisi sit reus sponte confitens
coram iudice suo coram homine alioquin quid fecerit sit et quid iudicatur sit non constabit
Ideo est ipse dignum hoc sit de filio prodigo homini se humiliter prosternit et qui simili
modo noluit creator Ad tale in criminale iudicium hortatur dominus Luce xiii Nisi penitenciam
habueritis omnes simul peribitis Cum autem sit utilis quia appropinquat iii et iiii penitenciam agite
appropinquabit enim regnum celorum Mat. vi Ite Actus ii penitenciam agite et baptizetur
unusquisque in nomine Ihesu Christi et accipite donum spiritus sancti Ite Actus iiii peni
tentiam et delebit peccata vestra Ideo [illegible] Iohannis in Apoc. ii et iii Ite psalmista dixi con
fitebor adversum me iniusticiam meam et tu remisisti iniquitatem peccati mei Prov. v. xxviii
qui abscondit scelera sua non dirigetur qui autem confitetur et reliquerit ea misericordiam consequetur Ite Ezechielis
xviii Convertimini et agite penitenciam ab omnibus iniquitatibus vestris et non erit vobis in
ruinam iniquitas Ite Iacob v Confitemini alterutrum peccata vestra et orate pro invicem
ut salvemini Cum alibi confessio non soli deo sed sacerdoti sit facienda exemplis ta
libus edocetur Si ad curandum infirmitates corporales et vulnera et mortem
evadendam vel defendendam sunt constituti medici quibus eger tenetur detegere
et confiteri morbos et vulnera et iniuncta dieta et alia precepta medica diligenter
observare propter egendam sanitatem vel defendendam corpus morte quod vitari non potest
A forciori constituendi sunt medici spirituales quibus enim spirituales infirmitates et mortem anime
impedierunt quibus et omnia detegenda sunt per confessionem vulnera anime et arbitrio
eorum iniuncta penitencia dieta est diligentius observanda Cum maior sit cura deo
et maior debet esse sollicitudo maior de vulnere et morte anime quam corporis mortem mori
turi Ite sic de eo commisso spirituali necesse habet ille cui commissum est suo superiora specialiter
tantis ad hoc constituto de singulis reddere racionem incomparabiliter fortius reddenda esse ro

spiritualis spiritualium criminum et spiritualis villicacionis ab unoquoque maioribus sic dispensatoribus spiritualibus quam sacerdotibus per viam confessionis Item si servus domini dampnificatorem
sui videt aut furantibus sive latrone in domo sua abscondit et non revelaret
hoc procuratori et custodi domini sui tamquam reus dampni vel furti est merito condempnandus Item peccator qui videt seipsum dampnificare dominum deum in proprie aut proximum
et videt se rapere bona gratuita domini sui tenetur seipsum per confessionem prodere
procuratori domini sui id est confessori ut de tali iniuria satisfaciat et non minus
tenetur quod facit iniuria de seipso quam de alio tamen non fit regitur per ex hiis error et in-
iusticia illorum qui dicunt quod confessio soli deo facienda sit et minime sacerdoti esse

Capitulum xix Contra illos qui dicunt in sacramento altaris post consecracionem facta remanere panis et vini materia prefacientem

Ideo primum aut in statum ecclesiam et in potestate clavium errando peccant heretici vix ea in
fundamentum fidei illud videlicet venerabile sacramentum eukaristie corporis domini nostri Ihesu Christi multi-
pliciter errando delinquunt Et primo negantes hanc transsubstanciacionem mirabilem de qua ipsi
assumpto tali fuerint credimus de summo etc et si catholice Ubi dicitur transsubstanciatis pane in
corpus et vino in sanguinem dicunt aut heretici quod manet ibi post consecracionem pre-
iacens panis materia atque vini imitantes solius sensum qui expirunt ad sensum tamquam
minori indigencia et nullius meriti quam simplicitati fidei et intellectuali maiori
dignitati et virtuti infiniti Ista et in hoc a iudeis sarracenis atque gentilibus
nichil omnino differunt qui simul dicunt quod in isto sacramento sit panis materialis
vinum et quod hoc tamquam ydolum adorantur Et ideo dicunt multi sapientes iudeos sar-
racenos et ceteros incredulos christiane fidei non credit similiter tamen heretici
quod sub illis speciebus panis et vini vel sub ipso pane et vino sit ipse sit verus
deus qui ibi sit ubique totus est sic tota divinitatis essencia indivisibilis et
infinite qualitatis non per partes sed totus ubique Aliquin esset ibi sua quantitas
finita Sed ergo hic incredulis prestati causa quod ad hoc magis adorat divinam
essenciam in hoc pane sicut eos quam in alio pane vel saxo aut lapide Aut alia
re quacumque Sed per hoc incredulus minore habet causam adorandi saxum lapidem
aut panem vel aliam rem quam hoc in quo ipse credit remanere panem et vinum Si autem
heretici adhuc dicunt aliquam deam inter hunc panem et aliam rem quamlibet ex eo
quod credunt eciam ibi esse corpus Christi cum pane materiali Et per hoc tamen est aliquale
adhuc exhibet sacramento Et manifestum est quod in hoc non cessat dyabolus nec quiescit
donec ipsos ad hoc producat ut hoc faciat cum sacramento quod iam de ymaginibus
crucifixi dyabolo instigante fecerunt Inspicit aut persuadet hoc tali argumento fal-
lacie Homine maior est divina essencia quam Christi humanitas quia maior precessit
Homine maior est deus quam crucifixi corpus Si igitur non obstante deo
humanitate qui in virgine crucifixi crucifixori est Simul et ubique est ipsa ymago abicienda cremanda et destruenda est ne deo ydolatria committatur adorando ibi ubi lignum materiale
est Ita similiter non obstante crucifixi corpore quod numquam est abiciendum dicitur eukaristie
sacramentum id est ne plus committatur ydolatria adorando ibi ubi materialis panis est
Et hinc tanti sacramenti abiectionem et blasphemiam finaliter intendit dyabolus suos tales
discipulos producere tota posse Et heres iam in tantum profecit apud eos ut panem

ipsorum sacramentum et vinum indevote aliis praecipitant indignis quaerentibus in-
fantibus et adultis, nec purgatis per confessionem quam abiecerunt, nec probatis
nec dignitatibus semetipsos et hoc prodigaliter faciunt sicut caupo vel penesta
suos potus aut cibos venales praecipitant ad gustandum. Contra quos errores
intollerabiles firmiter credit fides catholica quod divina virtute in hoc sacramento transsubstantiatur
panis in corpus et vinum in sanguinem Jhesu Christi, id est quod transit substantia panis de esse
in non esse, et credit ~~creditur~~ creatura ab esse suo voluntate [creatoris] imperiosissima
incipit ibi esse verum corpus Christi verus deus et verus homo sub istis
speciebus prout cantat ecclesia in cantica: Sub diversis speciebus signis tantum et non
rebus latent res eximie ibi contente non ut locatum in loco sed ut signatum in
signo. Non eo modo essendi ibi sicut est in rebus aliis potentialiter deus sed
novo et singulari modo et bona spirituali gratia. Unde et eukaristia quasi
bona gratia dicitur. Et ideo dicitur sacramentum mirabile in quo mirabiliter accidens sine
subiecto [stare] creditur et per hoc fides habet meritum et sensus immunes a de-
ceptione redduntur per fidem qui de accidentibus iudicat secundum noticiam. Cum licet credere magis
sit. Tamen secundum Thomam de aquino incomparabiliter maius est quod deus factus est
homo ita quod non desiit esse deus quam quod panis ita fit caro quod desinit esse panis
hoc per incarnationem semel factum est. Istud in altari cottidie fit. Sed in erroris
sui probatione aliqua inducunt erronei magna testimonia scripturarum. Allegat id Johannis
vi panis quem ego dabo ~~pro mundi vita~~ caro mea est pro mundi vita. Ex quo inferunt
[ibi] quod sit panis et caro. Unde quod ibi nullatenus denotavit panem materialem
cum diceret panis quem ego dabo sed denotavit [denotabat] corpus suum quod vocabat pa-
nem prout dicebat ego sum panis vivus qui de celo descendi. Ibidem panis
verus est qui de celo descendit et dat vitam mundo quod non potest intelligi de pane materiali
quem duo dicta ~~denotavit~~ educat iuxta praedicta. Item obiciunt Christi id i Corinthiorum x
panis quem frangimus nonne participatio est corporis Christi. Et idem Matthei xxvi accepit
Jhesus panem et fregit et ibidem xiiii non bibam de hoc genimine vitis et sic
ex quibus arguunt quod ibi remanet panis et vinum. Unde quod in hiis et aliis
auctoribus sunt inducte qui eadem locutio et idem intellectus est. Verum cum dominus
accepit panis materialis erat et postquam consecrando benedixerat tunc fregit [sole species frangit] et tunc dat
aut quasi participat corpus Christi. Quia ita dicit apostolus panem quem fran-
gimus id est id quod fuit panis ante consecrationem cuius species frangimus. Nonne post
consecrationem participatio est corporis Christi est. Et similiter Christus accepit panem materialem
et benedixit et fregit species et dedit corpus suum. Et ubi dicitur de pane vel de
genimine vitis intelligitur de speciebus sub quibus fuit panis vel vinum. Aut
de eo quod nunc est sub illis speciebus post consecrationem verum corpus et sanguis Christi. Et
ibi cum dicit apostolus qui manducat panem hunc et bibit calicem domini indigne reus erit &
Sic dicunt heretici quod absit credere quod ibi manet materialis panis. Immo credatur
simpliciter ibi esse corpus domini glorificatum. Unde quod hoc credere multum obest quia
est diversitati communi et catholice fidei enervat. Cum nulla transmutatio fit sed
remanet panis et ut ante fuit. Quia transmutatione tota consistit ecclesia
Obest etiam hoc heretice saluti potissime. Cum per hanc opinionem apostata

tando abiunt hanc fidem quam in baptismo professi sunt que firmiter quod
credit expressius ut in sequentibus clare patet unde habetur extra de ce. iiii. Firmiter mat-
the Cum habetur transsubstanciatio fit panis in corpus et vini et aque simul in sanguinem
xpi. Et stat ista transsubstanciacio realis sive substancialis sic et magis in speciebus vel sub speciebus
forme cum accidentales panis et vini manent Hec dicta substancia transeunt fit autem
hec potestate divina quam xpus pro conferens et post formam conficiendi tradidit
apostolis nam ipse ipsa virtute benedixit Nos autem illa virtute quam indidit verbis quando
visibiles creaturas panis et vini in substanciam corporis et sanguinis et suis verbis
secreta potestate convertit de con. d. ii. Revera corpus Et non sic est ineffabilis
illa unio qua deus factus est homo Sic ineffabilis est illa conversio qua panis
fit caro et desinit panis Deo autem desinit ne sic videretur panis incarnari Aut deus
verbum impanari sive panem assumere Si panis manens fit caro sic verbum dicitur
incarnatum Revera verbum factum est caro Ita verbum manens quod erat ita factum est
caro quod carnem assumpsit, ~~Sed non assumit carnem quia non manet panis~~ sed non
transsumit in carnem sed panis desinens esse quod erat ita fit quod existit in carne Item 1[o] sed non assumit
quod deus factus est homo et verbum caro causa finalis subest scilicet ut redimeret homines ut
in adoptionem filiorum dei reciperet Sed quod panis ita fiat caro quod remanet panis
ut sic videretur corpus xpisti verbum et deus materialem panem assumpsisse tum nulla causa
subest Et ideo concludamus est quod ab esse cedat Ideo autem cedere necesse est ut locum
habeat hec veritas infallibilis que dixit hoc est corpus meum Veritas est quod dixit
quod omnino verum est quod dixit Sic quod non verum eo quod dixit Si autem remaneret ibi materia panis
esset et propter hoc velut dixisset hic est panis materialis et hoc est corpus meum
quia materia panis esset ibi presens et sub speciebus suis accidentibus sed corpus xpi esset
ibi prospectus et sub specie aliena quod non conveniret summe et perfectissime veritati
ibi propositus et sub specie aliena quod non conveniret summe et perfectissime veritati
Item Si remaneret panis cum corpore magisque dixisset hoc est corpus meum sed
proprius dixisset hic scilicet panis est corpus meum Credendum est igitur quod per verbum xpisti
potencia et virtute creata sunt prius panis et vinum eius verbo transsubstanciantur et ad
melius procreatur de con. d. ii. Revera panis est Sic enim virtus et omnis potestas
creatura mundali prudencia est eidem plenissime iure ac famulatu subest ad re-
strigendum et adhumandum auferendum transferendum supplendum et relaxandum Elucescat
virtutibus naturalibus extra patet quia virtus ignis suspensa fuit a combustione Danielis
Exod. iii. Et virtus aque affluxum inhibitione maris rubri Exod. xiiii. Et
virtus motiva solis et lune Josue x. Relata ergo magis in tanto sacramento creature
nature habent parere beneplacito invincibilissime voluntatis dei que totum ibi operatur
Sic enim ad verbum angeli filius dei factus est homo in utero virginis Luce primo
Sic ad verbum dei venit in sacramento altaris Et sic de virgine per operationem spiritus sancti vera caro
creata est sine coitu Ita per eundem spiritum sub specie tamen panis et vini idem corpus quod
consecratur sine commixtione panis materie de con. d. ii. Revera sub figura Et sic ad nutum pro-
prie ... dum veniente ex nichilo substituit ex terra celorum profunda fluc-
tuum et vasa terrarum Ita pari potestate in hoc sacramento gloriosa operatur virtus seruit effectus
de con. d. ii. In tractatu pie Negates autem hanc transsubstanciationem habere contra se plures rationes
exempla Cum longe maius est quod non est de nichilo creare quam id quod est in aliud transmutare
de isto nullus dubitat de hoc autem quis dubitabit absit Non autem possit pro tanti

sacramenti utilitate ac veritate panem transmutare in corpus suum qui filiis israhel pro
minori utilitate vz ubi corporalis ac minori veritate vz umbra et figura huius panis
vivifici primam transsubstanciabant in pane manente specie et forma pristine Reg xvi
Qui lumina celi transsubstanciabant in hominem et bestiam ade infernam Reg ii
Et veram feminam deus mutavit in statuam et convertit petram in stagna
aquarum et rupes in fontes aquarum posita Reg xix Et veram aquam convertit
deus in vinum Ioh ii Et moyses virgam in colubrum et econtra Exo iiii
et vii Item ipse dyabolus fatetur quod per Christi verbum lapides fiant panes Mt iiii
Item Iohannes ewangelista convertit virgas in aurum et lapides in gemmas ut legitur in vita
eius Maior est enim vis benedictionis quam nature quia benedictione etiam ipsa natura mutatur
Sic probat ambrosius per multa exempla de con d ii revera Item natura ad similitudines
huius inveniuntur exempla etiam in sibilis elementis interea quantum ad semina herbarum
et arborum ubi est mirabilis conversio seminis in arborem vel in herbam et in
cetera que sequuntur Item in aqua et aere quantum ad ova piscium piscium et avium
qualiter illa ova in corpora avium et apertim secundum ... in aves convertuntur Similiter
quantum ad conversionem metallorum Et qualiter herbe et arbores in cinerem Et cineres
in vitrum lapides in metalla Iob xxviii lapis calore solutus in es convertitur
Item maior est virtus verbi salvatoris quam stomachi hominis vz ille mutat fenum et pa-
leam in carnem et ossa Ergo multo fortius per verbum salvatoris mutatur panis et
vinum in carnem et sanguinem Ihesu Christi Item stomachus hominis cottidie mutat panem
et vinum in carnem et sanguinem Quid ergo mirum si hoc faciat verbum
dei Item per naturalem virtutem in furno calido panis convertitur in carnem et sanguinem
Quid mirum si hoc fiat potestate divina Sed si ad omnes istas similitudines inductas
heretici dixerint in illis sibi non evanescit principalis materia sed transmutatur forma et remanet
materia Ergo a simili in hoc sacramento debet principalis materia remanere Videtur quod in
naturalibus transmutationibus verum est ut materia rei mutande remanet quia materia rei
que fieri debet in rerum non est natura et inconveniens esset ut in transmutatione
naturali una materia destrueretur abesse et alia nova crearetur quia vivit ...
qui creavit omnia simul ... autem est in transmutatione sacramenti quia res que fieri debet
i corpus Christi in rerum natura est prius existit ipsum vz est et semper erat res est ...
necesse est ut ipsum corpus ... materia principalis panis abesse cedat in transsubstanciatione
huius mirabilis sacramenti Erubescant igitur infideles qui negant hoc posse
creatorem facere pro causa maiori Sed ne cuiquam hec transsubstanciatio videatur in-
credibilis videatur pro eo quod eadem accidentia remanent Attendat qualiter glorificatum
corpus illud quod nobiscum vult esse diebus omnibus usque ad consummacionem seculi a
nobis videri tractari et sumi non posset nisi sub hiis visibilibus speciebus Et sicut
corpus glorificatum miraculose non implet locum sic hee species panis et vini
miraculose implent locum et saciant et nutriunt Sicut in naturalibus quilibet ... ine-
briatur solo odore vini et pascitur solo odore ... cibi Sub hiis igitur speciebus
necesse latere cognoscitur et veraciter continetur sic latuit in utero virginis Et sic
filius dei latuit sub forma humana unde ysaias xlv Tu es deus absconditus ipse salvator
Et sic infans sub pannis involutus Luce ii Et sic sub specie peregrini Luce ultimo
Et sub specie ortolani Ioh penulti Et sic sub sindone Mt penultimo Et sic rex ni-
nive sub sacco et cinere Sed quod tam sub parvis speciebus et sub quantitate parva facta
speciebus totum Christi corpus veraciter continetur Non est mirum quia glorificatis corporibus
hoc non obstat Nam etiam secundum viam nature species corporibus glorificati mediante virtute
non

Margin: quod videt ipsum per creaturas huius facere pro causa maiori

Margin: humana

visiua per foramen strictissimum ad pupillam oculi deportentur. Non est dubi-
um quin corpus domini glorificatum virtute divina ad fidei oculum deportetur sub hiis parvis
speciebus in eukaristie sacramento cum corpus glorificatum incomparabiliter sit subtilius
quam corpus non glorificatum et intuitus fidei penetrabilior quam oculi corporis. Et sacramentum sit etiam
abilius quam foramen aque ad videndum. Et sic in tam parvo loco solis tanta claritas. Sic
in tam parvo utero virginis tanta maiestas. Sic in tam parvo lapide preciosa
tanta virtus. Sic in tam parvo speculo tam magna et multa rerum diversitas.
Sic in tam parvis et paucis litteris huius nominis deus totum signatum. Sic in tam
parvis signis totum signatum velatur continetur et videatur in sacramento. Sic sensus
manens in littera per litteram videtur. Et sic contemplatio tam magnum videt corpus
sub tam parva forma concludi. Ita in altari totus Christus totus in singulis partibus continetur
et totus in integro et totus in fracto De con. d. ii Singuli. Sic in speculo in-
tegro una tantum inspicientis ymago apparet sed eo fracto tot apparent ymagines
quot sunt illo fracture. Unde in qua re fiat fractio docet Augustinus De con. d. ii Cum
manducatur non partes de illo non facimus. Et quod
in sacramento fit sit forma cum panis frangitur sed corpus Christi sumitur. Unde Hic editur
illud manet totum integrum ergo Dicitur aut formula panis non quia ibi sit sed quia
ibi fuit De con. d. ii Omnia. Sic dicebatur Symon leprosus non quia existeret
sed qualis extiterat Mt. xxvi. Et Maria Magdalena peccatrix. Matheus publicanus
et Thomas incredulus. Et dicitur in hoc sacramento materia tota mutatur intelligitur
accidentibus exterioribus integre permanentibus huius similitudo videtur per qualiter
homo per sacramentum baptismi totus mutatur interius manentibus exterioribus accidentibus
quod tamen oculis fidei tantum non oculis corporis videri potest. Et non de filio perditionis factus
est dei filius adoptionis. Non ergo mirum si in sacramento eukaristie ad verba dei totum
mutetur interius licet in exterioribus non mutetur De con. d. ii Rerum corporis.
Et ideo si aliquis velit assumatur in regem vel imperatorem vel episcopum vel
papam aut in pacem per penitentiam fit iustus vel iniustus per mortale peccatum fit pec-
cator. Cum iudeus vel saracenus vel hereticus fit catholicus per mutationes
huius non mutatur eciam vel dispositio corporis exterius sed omnis remanet sic ut
licet homo mutetur omnis interius Ita in hoc sacramento et in eius transsubstantiatione
contingit de quo dicit Ambrosius panis iste qui est in altari ante verba sacra est
ubi accedat consecratio de pane fit caro Christi. Si enim tanta vis est in sermone
domini ut fierent ea que ante non erant quanto magis operatorius est ut que
sunt in aliud commutentur quia sermo Christi creaturam mutat. Et sic ex pane
fit corpus Christi et vinum cum aqua mixtum in calice fit sanguinis consecratione
celestis verbi De con. d. ii Panis est. Nam sicut Augustinus dicit de virgine per potentiam
verbi caro ubi sine coitu creatur. Ita per eundem ex substantia panis et vini corpus
Christi et sanguis consecratur De con. d. ii Utrum. Et hoc est quod veridica fides in hoc
sacramento docet et predicat. Sed quia panis cottidie transit in corpus Christi illa verbi
virtute qua verbum caro factum est et habitabit in nobis Ioh. primo. Et cum dixit et ipse
facta sunt mandavit et creata sunt ps. Hec transsubstantiatio fit ad verba illa que ipse
Christus instituit vel instrumentum conficiendi. In illis enim verbis consistit virtus
conficiendi ad quorum prolationem rite facta panis transsubstantiatur in corpus et
vinum in sanguinem De con. d. ii Nos autem. Ceterum utrum Cetera panis in alis etc.

"sic in tam parvo
tam regis imperatus
ut papa totum signatum"

"totus in magno totus
in parvo"

"invenit"

visibilis ad veneranda pane vinifico velut creatum honore deferens sacri sui ei
reliquit et formam visibilem sacramentalem sumas et misterio ipsius. Sed substancia panis et
vini vel in preiacentem materiam vel annichilatur resolvitur vel annichilatur. Et hec
est illius transsubstanciacionis [?] sed de substancia panis materialis [illegible] vivifici
panis servata forma i. veritate accidentium et proprietatum naturalium. Hoc est sapor odor
pondus color quantitas figura ad misterium sacramenti ad ritum misterii ad gustus fidei
et suffragium ut sic cedat natura miraculo et virtus super consuetudinem operetur.
~~Dicit de cele missa Cum Marthe~~ Ut autem rebus mirabilibus fide probeant
facta mirabilia ad confirmacionem catholice fidei huius transsubstanciacionis multa
huius exempla possunt [?] recitanda. Prima ad [illegible] dyabolus a sacerdote confessus
est quod post consecracionem erat ibi panis vite et foris ad [illegible] confessus est quod
ibi erat panis angelorum et foris ad [illegible] confessus est quod erat ibi deus et homo
[illegible] dei et hominis virtute ad [illegible] exivit a muliere. Multi etiam corporeis oculis
aliqui viderunt oblatam sanctificatam a sacerdote super altare veram carnem et verum
sanguinem. Alii viderunt puerum infantem super altare in manibus sacerdotis. Alius cum
frangeret hostiam vidit puerum sedere in corporali et non videbat ibi panem
nec vinum et iterum ipsum transmutatum puerum in figuram panis et vini. Alii
viderunt agnum portari in manibus sacerdotum et sanguinem eius in calice fundi.
Sacerdotibus autem qui sancta tractabant non aliud quam panis et vinum videbantur.
Ad confirmandum fidem ad preces Gregorii panis accepit formam digiti et post
[illegible] in carnem. Item de rustico qui eukaristiam in alveo apum posuit
ut proventus copiosius mel haberet et rediens invenit in vase illo beatam
virginem tenentem filium inter ulnas. Item. Cum sacerdos quidam sepius rogasset
beatam virginem ut ei ostenderet si panis ad consecracionem sacerdotis fieret corpus
Christi. Cum celebraret ante altare dicitur disparuit hostia et vidit beatam
virginem inter ulnas tenentem filium. Et perterritus sacerdos dixit Benedicta si tu
sustulisti hostiam meam redde mi. Cui illa. Iste [?] quem sacras quem super altare
tenes quem comedis quem bibis. Ego vero gemui modice fidei quare dubitasti.
Nonne legisti quod filius meus dixit Nisi manducaveritis carnem filii hominis et
biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam
carnem et bibit meum sanguinem habet vitam et panis quem ego dabo caro mea est pro
mundi vita. Visi [?] esset cottidie sacrificatum in dubio esset [illegible] et firmato
sacerdote in fide tradidit ei filium dicens En panis quem queris perfice missam.
Et sic resumpta specie panis tempore fraccionis disparuit visio ex quibus ondit
quod transsubstanciatur panis. Cum tales apparent et fides in [illegible] non fieret si porrig[?] pane
in corpore eius [?] glorificato quod sub his [?] speciebus ~~comedit~~ verant [?] quod
confundatur igitur et reverantur heretici volentes modo panem materialem in
hoc sacramento cum carne Christi comedere quod prius sic et progenitores eorum per
fidem a qua nunc apostataverunt sola carne immaculati agni sub specie panis
manducasse noscuntur. Stulciores et maiori confusione et verbere digni quam populus
iudaicus in deserto qui in [illegible] nauseantes super pane illo levissimo con-
cupierunt comedere carnes. Isti vero tanta tempore consurrecti glorificata Christi carne
comedere nunc minime sedicose cum moisen et tota sanctam ecclesiam in hoc
sacramento nituntur et cupiunt materialem et levissimum comedere panem

Capitulum xx^m Contra illos qui dicunt pueros in cunabulis
nup natos sacramento eukaristie comunicare mitut. In eo eciam veritati
et ritui catholice fidei contradicunt heretici. Dicunt pueros eciam aliquando non dum
baptizatos sacramento eukaristie mitut et procurandos dicunt omnino allegando
illud Joh. vi. Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem
non habebitis in vobis vitam. Hec Quod vita eundem esse de lucra dicentes, quod dicit Nisi
manducaveritis dicunt greci quod hoc sacramentum est tante necessitatis quod eciam pueris debeat
dari sicut et baptismus quod est falsum quia in sumenda hoc sacramentum corporis christi requiritur //iam//
actualis devocio et diligencia que non potest esse in pueris. Et ideo hoc non im-
portat preceptum et huiusmodi intelligitur de adultis quibus est necessarium ad salutem hoc sacramentum
in voto si non potest habere saltem in re. Hec Luca. Et quod talis sensus grecorum et
hereticorum in hoc capitulo sit erronea et catholice fidei contraria declarant
auctoritatibus et racionibus eadem sic. Dicit enim christus in ewangelio Joh. vi. Spiritus est
qui vivificat caro non prodest quicquam. Verba que ego locutus sum vobis
spiritus et vita sunt. Glosa Luce i. spiritualem habent intellectum. Manducatur enim aliquando
corpus christi sacramentaliter tantum et non spiritualiter et ut sic dicitur caro i. carnalis et non spiritualis
manducacio non prodest quicquam. Aliquando vero manducatur spiritualiter et talis manducacio
est necessaria ad salutem. Et de hac dicit Nisi manducaveritis carnem filii hominis de
hac eciam manducacione glosat se dominus intelligere ubi dicit verba que ego locutus
sum spiritus et vita sunt i. de spirituali manducacione intelligenda sunt. Unde dicitur nisi manducaveritis
Duplex enim comeditur corpus christi quia dupliciter intelligitur esse corpus christi unum quod de virgine
traxit et in cruce pependit et de hoc dicitur Matth. xxvi. Luce xxii. Mar. xiiii.
i. Cor. xi. hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur et hoc comeditur sacramentaliter
i. sub specie panis. Aliud est misticum quod est ecclesia christi spiritu vegetata de qua
dicit apostolus i. Cor. x. Unus panis et unum corpus multi sumus qui de uno
pane et de uno calice participamus et hoc comeditur spiritualiter i. in fide cordis. Sacramentaliter
comedunt tam boni quam mali. Spiritualiter soli boni. In malis est cena non
meretur comedunt salubriter efficacia. In bonis vero utroque modo. Sacramentaliter comedit tam petrus
quam iudas. Unus ad salutem alius ad dampnacionem xxiii q. iiii. Ecce bonus spi-
ritualiter manducat qui manet in unitate christi et ecclesie quam significat sacramentum qui
credit in eum manducat eum. Augustinus Crede et manducasti. De con. d. ii. Ut quid
paras dentes et ventrem Joh. vi. Qui manducat meam carnem et bibit sanguinem meum in me
manet et ego in eo. De hac manducacione dicitur. De con. d. ii. Duplex et c. Crede
Unde de hac spirituali manducacione intelligitur inducta auctoritas Nisi manducaveritis
Non est necesse neque conveniens ut hoc sacramento cibentur pueri iam baptismate
sacro renati. Racio ut sic iam manducaverunt carnem cristi et eius sanguinem iam
biberunt quia in christo iam manent et cristus in eis. Et hoc exponit Augustinus
in quadam omelia dicens hoc est manducare illam escam et illum potum bibere
in christo manere et cristum manentem in se habere. Ac per hoc qui non manet in
cristo et in quo non manet christus procul dubio non manducat spiritualiter eius carnem
licet dentibus premat sacramentum. Pueri ergo quia vere sic manducaverunt habent in se vitam
eternam ut dicit auctoritas. Racio non est in eis necessaria nec conveniens talis per

Spiritualiter manducat

//sacramentum//

tempore sacrificii. Sed prius quam baptismi sacramentum corporis et sanguinis percipiat et hec tamen modum
dum fiat hoc fit ad maiorem baptismi et intellectum puerorum qui manducant indigne
et iudicium sibi manducant et bibunt. Ex quo originali peccato quod a parentibus mortale
de lucta semper eosdem tales Iohannis vi huius opinionis error oriebatur. Ita dicebant quod sicut
cum in vita corporali cibus est necessarius ad vitam conservandam ita in vita spirituali
hoc sacramentum est necessarium qui vite spiritualis confirmatur. Quia sicut baptismus est quedam
spiritualis generatio sine vita ita eukaristia est quedam spiritualis nutritio sine cibus
spiritualis. Cum enim puero nato vita corporali mox cibi corporalis et solidus dari
non convenit. Esset enim ridiculum si vellet infantulo tenero carnes crassas
et pane porrigere quia sicut cibi vigorem assuetudine ita sicut puero nato et in
baptismo vita spirituali renato non convenit nec necesse est ut mox spirituali cibo
scilicet eukaristie sacramento cibetur donec in vita spirituali esuriet et languescat et
confortatione cibi indigeat id est donec ad usum rationis perveniat. Et ex tunc
sive propter fomite adolescentia hominis iam ad malum pronior, et quia iam languidus
per abusum arbitrii liberi gratia baptismali eadem potest. Tunc pueros illo
spirituali corporis Christi sacramento cibari et in gratia confortari convenit et etiam ingit
conformari. Tertia ratio. Ex verbo Iohannis iii capitulo dicitur nobis dicitur quod nisi quis renatus fuerit
ex aqua et spiritu sancto non potest intrare in regnum dei. Et quod Marci ultimo. Qui crediderit
et baptisatus fuerit salvus erit. Et in simbulo Niceno. Confiteor unum bap-
tisma in remissionem peccatorum. Si igitur secundum opinionem illorum in pueris baptisatis esset
necessaria perceptio sacramentalis corporis Christi et sanguinis ad consequendam vitam eternam sequeretur
quod sacramentum baptismi esset insufficiens ad salutem et praeallegata evangelia
et simbulum loca essent vitam contraria quod erroneum patet esse. Sexta ratio
contra errorem illorum est talis persuasio. Si ad vitam vite eterne non sufficeret
baptismi gratia spiritualis manducatio carnis et sanguinis ihesu Christi per unionem mem-
brorum sui mistici corporis. Si nemo reciperetur sacramentalis perceptio eius esse
sacramenti. Quia nemo dubitabilius damnaretur et gehenne
nature subiacens crederetur abiciens sacramento fidei veri.
In quo xx annos sexies infantum post baptismum et ante perceptionem huius sacramenti
decedentium omnium fidelium et eos qui in eisdem quibus Romana ita ut ecclesie sic
sacramentum porrigere non conservent. Ergo quod draco talis "erroris" huius inheritis / erronee
ecclesie emulus tertiam partem stellarum abstraheret. Et cum talis saluti de-
rogat pro tales adinventores excaveat a seculo non audeatur. Quarta ratio.
Cum deus hoc sacramentum summeret instituere conditionem et modum sacramenti sumendi illud
perceptio subinferret ita dicens ut lex. In cena mistice. Hoc quotienscumque feceritis
in mei memoriam facietis I Cor xi. Quotienscumque manducabitis panem hunc
et calicem bibetis mortem domini annunciabitis donec veniat. Cum igitur pueri in cunabulis
neque memoriam passionis Christi neque possent annunciandi mortem domini habere potuit
sacramentalis perceptio corporis "Christi" esset eorum saluti necessaria sequeretur quod pro hoc ad quandam
impossibile ipsi urgerentur. Et si antequam usum rationis decederent necessario damnarentur aut
pro transgressione precepti huius sacramenti sumendi aut pro carentia huius necessarii sa-
cramenti. Sexta ratio. Beatus apostolus paulus quod a domino accepit ita

tradidit nobis formam necessariam sumendi hoc sacramentum id est ita dicendo j Cor xj probat
autem se ipsum homo et sic de pane illo edat et de calice bibat Qui enim non diiudicat
corpus domini id est discretionem habet inter hunc cibum et cibum alium iudicium sibi manducat
et bibit Unde igitur omnes infantuli amentes frenetici ac ratione carentes arcentur
ad sumendum sine dampnationis iudicium Ubi ipsis preter voluntatem et ipsorum quod non dum est hoc
sacramentum quasi pro violentia traderetur ex quo diiudicare non potuerunt corpus domini Hec pro-
babat ipsos ecclesia Unde Cum dominus noster tanquam humani generis natura docuisset dice-
bat discipulis suis Joh xvj Adhuc multa habeo vobis dicere sed non potestis portare modo
Cum autem venerit ille spiritus veritatis Ille docebit vos omnem veritatem Cum igitur neque
per Christum neque per apostolos Neque per successores ipsorum Romanos pontifices usque ad presen-
tia tempora edoctum determinatum et tentum sit quod parvulis recepto baptismate communio
eucharistie debeat tradi sacramentum et quod hoc sit saluti eorum necessarium manifeste sequitur quod Christus
spiritus sanctus non tradidit ecclesie sue huiusmodi necessariam veritatem Et quod illud venire tenent
dum causa dampnationis extitit infallibilium atque promissa minime adimplendo
Secundo divina providencia ordinavit Ut sicut cibus corporeus vir-
tutibus corporalibus effectualiter conferat vz appetitive retentive et digestive
virtutes confortando et in operationes naturales et necessarias dirigendo Sic et cibus ille spiritualis
Christi corporis sacramenti virtutibus spiritualibus et potentiis rationabilibus atque vz memorie
intellectui et voluntati anime conferat ipsas effectualiter dirigendo Ut memoria
iugiter Christi beneficia meminerit Ad quorum memoriam iussit sumi hoc sacramentum
Ut intellectus discernens digne diiudicet corpus domini et ut voluntas velit et di-
ligat quod in hoc sacramento percipit et in dilectionis probacione exhibitione operis
mandata eius observet Nam dixit Christus qui diligit me mandata mea servabit
Si igitur cibus spiritualis sacramenti corporis Christi necessario dandus esset parvulis et aliis non
utentibus ratione Sequeretur quod cibus corporalis esset prestancior nobilior et efficacior
et dignior in operationibus quam cibus spiritualis in suis spiritualibus operationibus effectum enim
ille in operationes efficaciter posset Iste vero spiritualis cibus in parvulis quo ad operationes
suas inutilis sit et cassus Cum in parvulis non dum sit voluntas libera que
huius sacramenti virtute sit remedium trahenda a viciis et in virtutibus confortanda
Tercio expressius relinquitur hunc cibum spiritualem carnis et sanguinis Christi
in sacramento non esse necessarium infantibus et lactantibus non dum spiritualia memorare intel-
ligere et velle potentibus Sed eis sufficere per baptismum spiritualiter carnem Christi
et sanguinem spiritualiter manducasse Nona tanto infallibilis [illegible] evidencie [illegible]
sue doctrine necessariam saluti perceptionem eucharistie sacramenti in parvulis gratia baptis-
mali renatis Cum non solum in novo verum etiam in veteri testamento originalis
culpa per circumcisionem abolita preter huius sacramenti perceptionem ad regnum etiam insti-
tutum parvulorum talium sit regnum celorum aperta tamen ipsis per mortem Christi ianua
regni celorum sicut ut dicitur Matthei xix Oblati sunt illi parvuli ut eis manus
imponeret Discipuli autem increpabant eos Quibus ait Ihesus Sinite parvulos ve-
nire ad me et non prohibueritis eos talium enim est regnum celorum Non dixit pro-
pter ipsos necessaria sacramenti perceptio quoniam salvabuntur prout sancta Romana ecclesia
universalis ecclesia hactenus tenuit et tenet

Capitulum xxj et ultimum
Contra illos qui communionem sub utraque specie sacramenti procurant

Nove item singulariter arrogancia nititur heretica sancte Romane ecclesie ritibus in-
sultare in eo quod populus utriusque sexus sub utraque specie sacramenti panis scilicet et vini co-
mmunicant ea tamen solemnitate, et per aliquos auctores licet impertinenter inductos
videtur sanctam Romanam ecclesiam de errore notasse. Inducunt enim hoc quod habetur de
con. di. ii. Comperimus quia non solum in Christi corpore sed etiam in sanguine sacro sit co-
mmunicatio facienda. Item quia Christus cum dedisset discipulis corpus suum de pane et calice
dedit eis Accipite et bibite ex hoc omnes, videtur. Sed glosa ibidem et eciam tales quod hoc est intelligendum
de solis sacerdotibus et conficientibus hoc sacramentum, quibus sine non licet in una specie sola
conficere sed perficiat institucionis misterium. Sed non licet eis nisi utramque speciem
sumere sacramenti. Secus est de populo qui ex institucione Romane ecclesie sub sola
specie panis verum corpus et sanguinem domini credat manducat et bibit. Et per
hoc ad omnes auctores quos pro se inducere possunt, et eciam ad consuetudinem
ecclesie primitive est breviter respondendum. Item quoniam panis transsubstanciatur in corpus
Christi et vinum in sanguinem tamen sub utraque specie est corpus et sanguis Christi
et integer Christus. Sed non enim corpus Christi est sine sanguine et anima. Sed species
panis est sacramentum, id est sacrum signum, et proprium solius corporis est. Et species vini est
solius sanguinis sacramentum. Sed utrumque sumunt sub utraque. De con. di. ii. Sed
itaque populus utrumque sumens sub sola panis specie, per hoc non facit contra auctores
in oppositum allegandas propter consuetudinem ecclesie factam ex causis certis ut nulla
vitanda pericula. Cum eciam est obediendum per vim qui est consuetudinibus Romane
ecclesie contendere hereticum est ... censendum ... i heresi est fides. Insuper
et in proximo tunc sacro Constanciensi concilio determinatum est quod omnes qui
populares homines sub utraque specie provocare suppositi tamquam heretici habeantur.
Si qui vero ecclesie constitucionibus non obedierint neque ad obediendum et accedendum auctoritatibus
racionibus et exemplis induci potuerint contra tales procedendum est prout in duodecimo
capitulo huius tractatuli superius continetur. Sic eos ad unitatem ecclesie redire volentes
cognitum de pravitate heretica error respuendi sunt et amplectandi conscripcionibus ...

Utrum iudex qui scit accusatos ad penam dampnari per capitulis vel aliud crimine
periculi ... imponitur dictante et ... dicta acceptum ... condempnare.
Ad hoc dicitur quod iudex ex officio debet testes volentes procurare ... repellere a
testimonio eciam si accusatus taceat vel quia sunt ignoti vel infames vel
tamquam episcopo 2 q. 7 ... Si vero non apparet quod voluit dicere ut
est ei obiectum quia apponat tunc cum testis debet esse persona que potest
iurantibus eorum recipere ... tunc si dinarracione facti invenit eos deviare a vero
subtiliter examinet et investiget ut perpendere deviaciones possit possit
veritate causa repellendi eos sicut fecit Daniel capitulo xiii de duobus senibus
Susanna accusantibus. Si vero nullus possit eos repellere et probat sunt forte
... sufficienter hic dicunt doctores canonum quod potest ... sunt allegata
et probata quod sunt confessa quia licet ut iudex debet iudicare secundum ... contra
quod assistant de domo sed sunt alia allegata et probata coram ipso dum sedebat
pro tribunali ut patet 2 q. 1 iudicet ... iudicare et ... Alanus et
Hugo quod tunc consulendum est iudici quod delegat alteri sed ... aut committit
ad superiorem ut sic ille iudicet sed ... allegata et probata ... sua

Quoniam omni confitenti notum est
dicere generalem confessionem quia
cautum est vetus stilus. Innocencius
li. iiii. di. xxv. c. v. quia venialia pecc-
ata venialia delet mortalia vero et criminalia
quorum non recordatur tollit. peccata vero que
scivisti ad memoriam revocat. Et ideo utili-
tate in confitendo Ego magister Andreas
Hispanus Romane curie penitenciarius
civitatensis vocatus pauper episcopus ordinis
sancti Benedicti requisitus ut in confitendo
hanc generalem confessionem a multis scriptore
patris dictis collegi breviter verbis
paternis quia diffusius in alia mea ma-
iori confessione professus. Facto signo sancte
crucis dic ut Ego reus et peccator miser
Confiteor omnipotenti deo et beate marie
virgini sancto michaeli archangelo et sanctis
apostolis petro et paulo ac omnibus sanctis dei
et tibi patri meo spirituali quia peccavi
nimis ab hora qua magis peccare scivi usque
in presentem horam mortaliter criminaliter
venialiter. Cogitacione consensu delectacione
Consilio locucione visu negligencia omissione
et opere contra deum patrem omnipotentem per
maximam infirmitatem Contra deum filium per
meam ignoranciam et cecitatem Contra spiritum
sanctum per malicias et obstinacionem desideriorum
et voluntatum peccandi consuetudinem
cupiditatem et amore inordinato temporis
rerum secularium et mundanorum Confiteor me
peccasse contra deum meum tam cogitacione et
locucione quam opere et omissione Et primo
ego miser peccator peccavi cogitacione quia
carnis delectaciones, gule luxurias, seculi pom-
pas, honores et divicias habere cogitavi
et easdem concupivi turpibus cogitacionibus
consensi et tam impressam speciem in
eis habui et delectacionem quod multas meas
cogitaciones opere perfecissem nisi timor et
verecundia mundi me retraxissent Corde
et ore horas meas non dixi Nec
deum laudavi Nec de ipso qui futurus est
sed de die iudicii cogitavi Primo temp-
taciones carnis et diaboli et mundi voluntate
suscepi eis consensi. Vindictas desideravi
iniurias … in meis adversitatibus pacienciam
non habui in affectum cordis … et
opere perfeci quamquam cogitata …
Et qualitercumque ego per cogitacionem peccavi
reddo me culpabilem et dico mea culpa
Secundo per peccavi locucione quia sepius
superflue et inepte locutus sum Deum meum
et sanctos eius blasphemavi Deum de suis
operibus reprehendi peccata mea … defendi
et excusavi … et proximis
meis detraxi et murmuravi contra eos
vita et opera sinistre iudicavi Eos de-
famavi Iuramenta et promissa non

servavi sepius peieravi multos verbis de-
cepi testimonium falsum dixi contentiosus
sum fui proximis maledixi Eos vituperavi
et scandalisavi, maioribus adulatus sum
et eis verbis mendaciis eorum favorem procuravi
Contenciones et litigiosas causas procura-
vi et discordias seminavi … consilia
et bilinguis fui Me ipsum laudavi et
secreta revelavi Indiscrete vovi et
vota honesta non adimplevi Dissolutus
in risu fui et cachinnaciones de aliis feci
Verba scurrilia et turpia dixi et offendi
verbis meis extiti Verba dei tacui Non do-
cui, non correxi, proximos non monui
Non horas meas debite legi Non
confessus fui Non gracias egi deo meo
de beneficiis acceptis de mane et in mensa
et in nocte gracias reddidi Nec alia sancta
officia … ad … verba
viciosa laxavi Et qualitercumque ego miser
peccator locucione peccavi dico mea
culpa et reddo me culpabilem. Tercio
per peccavi opere et accione multiplici.
Ideo confiteor me contra deum et primum
septem peccata mortalia commisisse Super-
biam enim commisi quia singulariter
excellencia aliis preesse volui …
posui et presumptuosus fui in meis
operibus … vanam gloriam habui de
diviciis honoribus de genere nobilitate
et pulcritudine corporis me iactavi et
… aliis …
Inobediens prelatis extiti Censuras
ecclesie et synodorum non curavi …
… fui rebellis ac obstinatus in
consuetudine peccandi Confiteor etiam
… parentes …
et inferiores despexi … familia-
res et amicos verbis superbie a me
effugavi Invidus et levis verbis
meis fui … voluntatem … adim-
plere volui Singularitatis esse verbis
ac factis decrevi … credidi
et ingratus deo et hominibus de bene-
ficiis extiti Peccavi in peccato cu-
piditatis et avaricie quia inordinate
divicias et bona temporalia concupivi et
amavi Res alienas abstuli et
retinui iniuste et dissipavi Parcus
… in … exhibicione et primo
de elemosinarum largicione fui Per
pecunias honores et … multa
falsa testimonia, falsas … pro-
… adulteria … [illegible]

De superbia

De avaricia

usuras symonias, deceptiones fraudes
rapinas furta mendacia cautelas [illegible]
opes iniustas et iniquas sentencias officia
tirannica mercancias et adulationes
[illegible] iniustas falsos testes falsas [illegible]
per [illegible] et [illegible] promissiones
et in [illegible] dei ludos [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] feci et peccavi

De luxuria

Item de luxuria peccavi in fornicatione
et luxuria quia delectatione et cogitatione
pollutionis in corpore meo habui [illegible] lux-
uriosis tactibus amplexibus et osculis et
aliis actibus inhoneste mulieres [illegible]
cognovi et dilexi Et si non opere tamen mente
adulterium incestum raptum et peiora contra
naturam exercere desideravi Item de invidia

De invidia

peccatum committendo invidie Nam honorem
et famam ac [illegible] proximi propter
invidiam destruere et impedire peccavi
De eorum damno et infortunio gavisus
fui et de eius prosperitate valde dolui
et eam depressi quando potui [illegible]

[illegible] gule

Item peccavi in peccato gule quia hora
comedendi et bibendi sepius preveni
Ebrietate me replevi Cibum et potum
avide sumpsi et [illegible] comedi et
bibi in die [illegible] tabernas et [illegible]
ad delectationem carnis peccavi Tabernas
frequentavi et in sapore ciborum et potuum
semper et nimis delectatus extiti Item peccavi

De ira

ire Iram meis subditis et proximis sine
causa iratus fui propter iram me vindicavi
et iniurias illatas in [illegible] [illegible]
In ira deum meum blasphemavi homines
vituperavi Nocere proximis in persona et
in rebus deliberavi Odium inveteratum
in corde servavi timore meo per iram
habui Clamores feci discordias
seminavi et in veniam [illegible] non pepe[rci]

x opere
De accidia

Item peccavi accidie Nam bona que
tenebar facere, gaudere et amare nec
feci nec [illegible] mala autem que tene-
bar fugere non fugi sed [illegible] ista [illegible]
et opere [illegible] non [illegible]
laboribus et tardus ac longus ad con-
fitendum et penitendum fui Animas et
bona per me [illegible] non [illegible] et
opus dei negligenter feci Remissus in
dicendo divinum officium et laude dei [illegible]
fui Et ignavia atque [illegible] res meas
destruxi et perire feci In horis atque ser-
viciis divinis nullam habui devotionem
et [illegible] feci [illegible] opus bonum [illegible]
et [illegible] [illegible] desiste me a [illegible]

posse penitus desperavi Et indiscreto
[illegible] deos [illegible] [illegible] corpus [illegible]
[illegible] [illegible] sibi [illegible] ut tenebar [illegible]
non potui Et [illegible] vita [illegible]
Generaliter quia [illegible] in septem peccatis mortalibus
peccavi a quo [illegible] [illegible] [illegible]
sunt dico meam culpam et reddo me
culpabilem coram deo et vobis Et etiam
verba promissa non complevi nec [illegible]
[illegible] feci nec servavi Item de decem

De x preceptis

preceptis [illegible] peccavi [illegible] [illegible] decem
precepta domini mei transgressus sum opere
et voluntate Primo deum meum ex toto
corde non dilexi Nec timui nec servivi
nec adoravi nec [illegible] fidem nec spem
de ipso et in ipso habui sed potius
divinationibus auguriis sortibus incan-
tationibus [illegible] et [illegible] [illegible] deo
meo et [illegible] [illegible] fidem dedi et
de eis magis confidi Secundo Nomen dei
vanum assumpsi [illegible] [illegible] et si
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] super
[illegible] iuravi [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
deum [illegible] et deum ac sanctos eius ne-
gavi et blasphemavi Sabbata sancti-
ficare diem dominicum et festivitates
[illegible] cum [illegible] [illegible] et predicationibus
et elemosinis non [illegible] In illis diebus
debitores meos [illegible] me et familiam
meam [illegible] feci [illegible] vacavi et
[illegible] gaudiis [illegible] et [illegible]
diebus magis deditus fui quam aliis diebus
Honora parentes peccavi quia patrem et
matrem corporalem non honoravi nec eis
[illegible] subveni sed ad iracundiam
provocavi prelatis et patribus spiritualibus
et matri mee sancte ecclesie debitas [illegible]
non feci nec eorum precepta et censuras
[illegible] Primo [illegible] [illegible]
ecclesie, excommunicatis [illegible] et hereticis
participavi et decimas et primicias
quas tenebar dare ecclesie non dedi Non
occides peccavi quia [illegible] meum et si non
actu [illegible] [illegible] et voluntate [illegible] et vul-
nerare ac in persona et rebus ledere con-
cupivi [illegible] [illegible] in eum et in
[illegible] posui et pene [illegible] officio
iusticie crudelis fui Non mechaberis
quia mulieres coniugatas adulterandum
ad eis [illegible] verbis promissionibus et
minacionibus eas adulterandum [illegible]

et diuersis cogitacionibus et actibus per ad vlterium me coinquinaui Item non furtum facies peccaui quia res alienas iniuste de locis sacris et non sacris abstuli officia ad capiendum bona pauperum procuraui Res ecclesiasticas diuinis suis non dedi patrimonium domini ihesu christi debite non expendi Res ex me ablatas vnquam restitui Res voluntates vltimas defunctorum in testamentis adimpleui

Item Non dices falsum testimonium contra peccaui quia contra proximum meum ex proposito et malicia publice et occulte falsum testimonium dixi Testes falsos et scripturas falsas contra eum produxi vita et mores quantum potui denigraui Et maledictionem contra eum protuli et scandala seminaui Non concupisces vxorem proximi peccaui quia proximi mei vxorem et religiosam sanctimonialem illicite concupiui et decorem pulchritudinis captus fui et ea ad videndum oculis et eam ad ludum corporis deliberaui Nec rem alienam peccaui quia domos agros vineas diuicias ac beneficia proximi mei per dolos fraudes violencias et vexaciones habere concupiui Contra eum propter hoc causas iniustas mouui verbis et factis quantum potui Cum rebus suis iniuste processi Sic ergo contra aliquod preceptorum decem peccaui deo mea culpa

Item de quolibet membro corporis peccaui preter capitalia contra deum meum cum omnibus membris et sensibus corporis mei Racione capite meo deo et maioribus meis reuerenciam non feci Collum meum ad obedienciam inclinare non volui Capillos meos propter lasciuiam ornaui Supercilia mea composui Aures meas ad audiendum verba luxuriosa et detracciones cantica et instrumenta musicalia dedi Oculos meos coloribus decoraui ac impudice cum eis mulieres ac modo voluptatis inspexi Os meum ad loquendum iniurias blasphemias et vicia deputaui Linguam meam ad gustandum suauia ordinaui Guttur meum crapula et ebrietate repleui Manibus meis aliena rapui et tetigi cum eis corpus meum et alia membra tetigi Membra ad generationem deputata fornicatione deputaui maculaui Genua mea coram deo et sanctis eius ac maioribus meis ut debui non flexi Meis pedibus ad luxuriandum furandum sanguinem effundendum cucurri Ventrem meum luxurie et ebrietatibus dedi In lumbis ardorem libidinis excitaui In corde cogitaciones vanas et temptaciones habui quas opere perfecissem nisi timor mundi et propria verecundia me retraxisset Qualitercumque ergo cum aliquo mei corporis membro deum creatorem offendi dico meam culpam et

de membris corporalis

Item Sex opera misericordie corporalia contra que peccaui scilicet obmissione Elemosinam pauperi indigenti et miserabili constituto sex opera misericordie corporalia et spiritualia non exercui cum potui Esurienti panem manducare non dedi Sicienti potum non tribui hospitem peregrinum et errantem ad meum hospicium et ad viam rectam non introduxi Infirmum et incarceratos non visitaui Nudum vestimento non cooperui Incarceratos iniuste non redemi nec liberaui Mortuum defunctum non sepeliui Item sex opera misericordie spiritualia que tenebar non impleui Errantes a via salutis anime non docui Destituto lumine auxilium consilium non dedi Errantem et peccatorem non castigaui nec correxi Tristem et desolatum non confortaui Michi malefacientibus non peperci Iniurias et contumelias michi illatas non sustinui paciencia pro saluatore meo et amore dei non oraui Qualitercumque opera misericordie facere neglexi confiteor meam culpam et reddo me culpabilem

De sex operibus misericordie

Item de articulis fidei preter peccaui obmissione quia xij articulos fidei firmiter corde non credidi Nec ore ad instanciam confessus fui Corpus domini christi ipsos et sacramenta altaris dubitaui et fidem meam cum operibus iustis et bonis sicut bonus christianus non habui nec contra iudeos infideles et hereticos meam fidem defensaui et predicaui Immo errores contra fidem libenter audiui Qualitercumque in istis peccaui dico meam culpam et reddo me culpabilem

De articulis fidei

Septem sacramenta Item peccaui obmissione quia septem sacramenta ecclesie ut bonus christianus preterij et neglexi Postquam sum baptisatus et dyabolo et pompis eius ut promisi in baptismo non renunciaui Confirmatus sum et fidem christi et veritatem propter mundi timorem laudi et iudicium exhibui nec non neglexi Ordinem matrimonij non honoraui nec custodiui Ordines ecclesiasticos indigne accepi et inhoneste eos exerui

De septem sacramentis

Sancti spiritus donum leviter servire
mostra non feci. Item oris confessionem et
corporis orationem ... frequenter et saepe ne-
glexi ... cum devotione suscepi. Sacramentum
unctionis cum fui infirmus petere distuli
et saepe non tractavi. Item quarto ... per
sacrilegia deum offendi doleo et dico
mea culpa. Item tres virtutes theologicas
peccavi cum obmissione quia tres virtutes
theologicas et quatuor cardinales ser-
vare neglexi. Item in me non est vera fides
... cum operibus. Item in me non est certa spes
de futuris bonis caelestibus. Non est caritas
qua super omnia diligatur deus et ad me
ipsum et proximum meum. Item in me non est prudentia
quia actus meos et opera quid quod et
qualiter debuissem agere non attendi. Item cuius
voluntatis desideria actus meos in-
consulte porrexi. Item in me non est temperantia quia
vitia impetus ad non cohibui. Item
delectationes corporales quoque sensuum
non rexi. Item in me non est fortitudo quia
passiones interiores et exteriores viri-
liter subiugavi ac turpia et verecunda
agere non timui. Item propter passiones et
labores erumnas et tribulationes sustinere
volui. Item in me non est iustitia quia non
declinavi facere bonum neglexi. Item uni-
cuique quod suum est et ... non dedi et
per meas utilitates bonum commune ...
... neglexi. Item quinto peccavi
Septem dona spiritus sancti. Item peccavi
obmissione quia septem dona spiritus sancti
non curavi habere. Item in me non est sapientia
ad divina contemplanda. Item in me non est in-
tellectus ad ... mortis mee et
penas inferni ac diem iudicii considerandum.
Item in me non est consilium ad bonum eligendum.
Item in me non est fortitudo ad me
malum expellendum. Item in me non est scientia
... confitendo ... mea ...
Item in me non est pietas pauperibus et afflictis
... Item in me non
... et timor dei ad malum fugiendum et ad
salutem ... mee ... ergo
peccavi cum ... peccavi obmissione quia
fructus spiritus sancti neglexi ...
non est caritas. Nec gaudium in ...
dei ... nec pax cum proximo nec pa-
tientia ... Nec longanimitas in
... Nec bonitas vite mee Nec
benignitas erga proximum. Nec modestia
in gestu et habitu ac meis moribus
Nec mansuetudo in tribulationibus. Nec hu-
militas in operibus seu ... Nec
... in verbis et ... Nec
continentia aut castitas ... affectibus
... peccavi contra praedicta ... sequitur
... non est ... et dico mea culpa

Item septem beatitudines contrarie peccavi ob-
missione quia septem beatitudines contrarias
... et ... neglexi primo voluntariam
paupertatem ... non habui
... et illa ... et
... 3o peccavi mea
non ... nec ... ulla ... qua
debui ad confessionem accessi. Item
iuste ... non esuriui et ...
... neglexi
... et alius non
extiti ac bona ... non
... Item ... corde quo
ad deum et proximum non vixi ... duplex ...
... et ... extiti. Item septimo pacificus
non fui ... ambitiones ...
discordias et scismata feci. Nec propter
... et ... maledictiones sus-
tinui ... potui vindicavi. Item ...
... et quotidie ego infelix peccator
contra deum peccavi et contra dictas octo
beatitudines et contra omnia praedicta et ...
aliqua aut in ... aut ... vel
in aliqua ... Item
vel ignoranter dormiendo vel vigilando
stando vel sedendo deliqui reddo me
culpabilem et confiteor deo et vobis
et dico mea culpa et peto a deo
meo veniam et indulgentiam et a
vobis ... absolutionem et penitentiam
Hanc quidem confessionem composuit
... civitatensis ... de ...
... Anno domini ... xvj

Rami superbie

Superbia mentis	
Superbia corporis	Avaricia habet ... ramos
Inobediencia	...
Iactancia ...	...
Arrogancia	...
Vana gloria	Usura
Vanitatum ...	Spolium
...	Furtum
...	Emptio
...	Mercatura
Habere virtutes ...	Venditio
Ingratitudo	...
Inanis gloria	...
Elatio ...	Exactio ...
Insolencia	...
Contencio ...	...
Contumatia	...
Contemptus ...	...
Presidencia ...	... iudicium
...	...
...	

De tribus virtutibus theologicis

De septem donis spiritus sancti

gendarum
prorum venditio
symonia vorsalis
latrinium rapina
munera dolus
abstinatia
pertinatia liberis

Rami luxurie

luxuria
- simena
- nectura

pollucio sompnialis
fornicatio meretricum
defloratio virginum
stupratio vidualium
adulterium
raptus puellarum
violentia mulierum
incestus consanguineorum
paternitas viderdum
commixtio quiugatorum
libido laicalis
concubitus bestialis
stando sedendo
contra naturam per se
sodomia masculorum

Rami ire

homicidium
- corporale
- spirituale
- cordiale

odium etc.
iniuria rixa
rancor iracundia
contumelia
inimicitia
terror
impaciencia
protervitas
nequicia
malitia
furor
pertinatia
discordia
clamor
contencio
intoxicatio
indignatio
blasphemia

presumptio
expressio
fletus suffo
Rami gule
curiositas
lecacitas
crapula
ebrietas
immoderata
inabstinencia
prodigalitas
multiloquium
inepta letitia
immunditia
effectus seminis
sagacitas cibi
ingluviositas ventris
dormitas

Rami invidie
odium fraternum
detractio occulta
adulatio
exultatio in adversis
afflictio in prosperis

Rami accidie
impurus
pusillanimitas
desidia pigritia
negligencia
imprudencia
tepiditas
ignavia
stupor corporis
evagatio mentis
omissio boni
incompletio officii
ignorancia
tarditas
penitendi
inconstancia

Item peccata
clamancia in celum
interfectio hominum con
naturalis mercedis detentio
veritatis suffocatio
Item septem virtutes theologice
spes fides caritas

Item quatuor virtutes cardinales prudencia temperancia magnanimitas iusticia Item septem sacramenta baptismus confirmatio eucaristia penitencia extrema unctio ordo sacerdotalis matrimonium Item septem peccata contra spiritum sanctum desperatio venie spes peccandi fiducia supne gratie impugnatio veritatis agnite in fraterno suo invidentia obstinatio impenitentis mente presumptio impunitatis Item de peccatis oracionis et speciebus latria dulia hyperdulia reverencia sacrificium sacrosancti casis ydolatria sortilegium sompnium divinatio Item sex opera misericordie ad corpus pertinentia vestire nudos cibare esurientes potare sitientes visitare infirmos sepelire mortuos liberare captivos hospitare peregrinos Septem opera misericordie spiritualia ad animam dare bonum consilium petenti consolari tribulatos docere indoctos orare pro inimicis gaudere pro bonis alterius dolere de malis alterius parcere pro aliis

Septem dona spiritus sancti

- spiritus sapientie
- spiritus intelligentie
- spiritus scientie
- spiritus pietatis
- spiritus consilii
- spiritus fortitudinis
- spiritus timoris domini

Septem aliena peccata Primum commis inventio Alieni peccati impositio Prava consilia Dei deserere operibus reprehensio Alieni boni ascriptio in peccato collaudatio Alterius boni suffocatio Fidei percussio Item novem peccata aliena iussio mali consilium peccati consensus delicti Talis i(d est) visio mali tractatus id est deceptio malorum Participatio in crimine mutus non obstans vitiis Non manifestans scelera De xii consiliis proprie Contemptus propriis Obediencia castitas silentium minimorum largitio simplicitas verborum vitatio orationis puritas tacitudo intentionis conformitas operibus cum doctrina vitatio sollicitudinis vitatio scandali Correctio fraternalis Septem virtutes contrarie septem peccatis mortalibus Humilitas

Largitas prudicia pax abstinentia ador
dei et proximi dilligentia Eterna dotes
corporis glorificati agilitas levitas impas
sibilitas nullius loci occupatio

Octo beatitudines

Beati — Pauperes spiritu / Misericordes — Beati — Mites / Qui lugent

Beati — Qui sitiunt iusticiam / Pacifici — Beati — Qui persecuti / patiuntur propter me / Mundo corde

Septem virtutes que dantur per pater
noster Prudencia sanctificetur nomen tuum
Adhesio dei adveniat regnum tuum
Submissio dei fiat voluntas tua
Abiectio superfluitatis panem nostrum cottidianum
Concordia celestium terrestrium et dimitte
nobis debita nostra Dispensat dona dei per
et ne nos inducas in temptacionem Securitas
eterna per sed libera nos a malo
Item virtutes delentes peccata Indulgentie
Visitacio eciam Adoracio Eligmatum
Item fructus spiritus Caritas dei et proximi
et inimici Gaudium confessionis Oleacio
paciencia Longanimitas Bonitas Benignitas
Mansuetudo modestia discrecio
Continencia Castitas anime et corporis
Item homo debet habere in corde
de istis primo quod doleat de peccato propter
horrorem secundo quod desiderat timere propter
mortem tercio quod timeat propter divinam
iusticiam Quarto quod ne desperet propter
dei misericordiam Quinto quod contrito corde
confiteatur Sexto quod confitetur ore septimo quod satisfaciat
ope Octavo quod non credat a constancia
virtutis sed maneat semper in bono proposito

Quod semper flammo flamma quod flamme
vetus quid vento mulier quid nihil
ipsa

Mulier non potest esse testis Varia et
mutabilis semper femina producit ex 3 vers
Mulier statim post partum potest intrare
ecclesiam et generare si sit ut serva si
vero abstinet ex devotione laudanda d v in
primo et fine ex decretali vestra
Mulier quamvis docta et sancta viros
docere non presumat d xxiii aliter
Mulier utens veste virili vel per hoc

viri habitu mutetur anathema sit d xxx si qua

Hospiciolum tuum aut raro aut nunquam
mulierum pedes terant quia non potest habitare toto
corde cum deo qui feminarum accessibus
copulatur Neque de rubore feminis
disputes Sed nomine tuum sciant sed
vultum nesciant Omnes quia videlicet
bene conspicere mente dilige non corporali
frequentia d xxxiiii hospiciolum

Multitudini parcendum est

Non aspere non imperiose sed magis
docendo quam iubendo magis monendo
quam minando agendum est cum multitudine
peccantis aut excessa in paucorum peccato
d xliiii comessaciones

Non potest salubris a multis corripi esse
nisi cum ille corripitur quod non habet socia multitudine
cum vero idem morbus plurimos occupaverit
nihil aliud bonis restat quam dolor et ge
mitus ut per illud signum quod ezechieli dicitur
ille evadere ab ipsorum vastacione mereantur
xxiiii q iii Non potest

Visum est quibusdam devotis religiosis michi imponere onus solutionis quarundam dubitationum ex fonte pietatis constie emanantium quibus et michi persuadere videor me frangi non debere operis eorum desideriis exequendis licet forte a pelioribus hec fuisset postulanda quibus et ego potius aure quam lingua accomodasse debuissem. Cuncta tamen que velle inclusus in qua et verbum domini non est alligatum quia michi probabile sententie debere videor simpliciter pandam sine preiudicio aliorum.

Nunc de anno iubileo seu plenarie remissionis de quo oportet hoc tempore quilibet liberat aliquid speculari. Habuit iste annus exordium in veteri lege ex ore dei per moysen precipientis levitici xxv. Et in eo dicitur annus remissionis in quo multa beneficia homines consecuti sunt in relevationibus debitorum in libertatibus a servitutibus in regressibus ad alienatas seu obligatas possessiones etc. Et ille annus dicebatur quinquagesimus nec poterat anticipari nec differri ultra per hominem. Ad cuius similitudinem in nova lege homines pro dolor crebrius peccantibus et pigerius penitentibus instituitur annus plenarie remissionis visitantibus limina sanctorum petri et pauli apostolorum aut alia de causa pro conversione infidelium aut extirpatione heresum aut scismaticorum seu pro defensione fidei katholice contra paganos crucem assumentibus etc. Non inquam soli romani pontifices sed fortius sacra concilia generalia in spiritu sancto legittime congregata universalem ecclesiam representancia Cuius tamen duobus totus thesaurus spiritualis ecclesie militantis est commissus ad distribuendum fidelibus in toto vel in parte propter opera pietatis. Cuius tamen annus remissionis per predictos potestatem habentes potest anticipari vel differri secundum causas rationabiles per eos moderatas. Non obstante quod absit si annum instituerent pro exhaurienda fidelium pecunia aut propriis marsubiis replendis divino autem sit causa legittima que principaliter attendatur et divino fideles ex ea recta intentione agant pro quibus

est annus institutus et appellatus est annus plenarie remissionis. Non ut quidam dicunt a pena et a culpa sed solum a culpa a pena quia culpa non dimittitur vigore illius indulgentie sed presupponit culpam iam dimissam virtute sacramentalis contricionis et confessionis prius facte. Ideo hec indulgentia datur virtute clavis iurisdictionis non vigore ordinis. Cum et electi pontifices ullum ordinem sacerdotalem possint indulgentias conferre. Ideo si que bulle emanarent sub absolutione pene et culpe merito esset suspecte de falsitate. Dicetur premissa ex diffinitione indulgentie. Nam secundum henricum de gandavo in suo quotlibeto Indulgentia sic describitur. Est remissio pene temporalis pro peccatis actualibus debite non remisse in absolutione sacramentali facta a prelato ecclesie rationabiliter et ex causa rationabili in recompensatione de pena indebita instituta. In qua descriptione causa efficiens formalis materialis et finalis tanguntur. Pena enim post culpe remissionem relicta quadrupliciter relaxatur secundum quadruplex forum ut dicit idem henricus de gandavo. Primo magna pars dimittitur per contricionem in confessione virtute clavium ecclesie non ex vi passionis christi et hoc appellatur forum christi. Secundo remittitur ex pena iniuncta a sacerdote et hoc appellatur forum hominis. Tercio relaxatur per penam in purgatorio et hoc vocatur forum dei. In primo foro multum dimittitur pro pena punienda. In secundo minus dimittitur pro maiorem penam. In tercio minimum dimittitur pro maiorem penam. Super penam sed purgatorium prelati in ecclesia militanti non habent auctoritatem quia hoc non est de foro ipsorum. Et intellige directe sed bene consecutive. Quia dimissa omni pena debita per indulgencias iam dimissa est omnis pena ignis purgatorii. Dicitur enim extra de ... xxiii Quecumque ligaveris super terram etc. ubi tu habes potestatem erunt ligata et in celis etc. Sicut dimissa ubi ego habeo potestatem. Unde indulgentie non valent directe hiis qui sunt in purgatorio ut quidam doctores dicunt nisi per modum suffragii quia ligare vel solvere potest nisi hos qui sunt de sua iurisdictione. Et ideo dicitur in bullis plenaria remissione omnium peccatorum. Ubi peccatum dicitur tamen sicut omnium penarum. Dicitur luc. vii dicitur dimittuntur

Quid sit indulgencia hic habetur

ei peccata multa, id est pene multe quia iam in
gratia erant ei peccata dimissa. Ex primis
sequitur qui has indulgentias plenarias
rite consequatur, quod ab omni purgatorio
liberatur ceteris paribus ut sequitur. Secundo
quod dicunt quod doctores famosique sacre
theologie tantum valent indulgentie
quantum sonant dummodo assit et in deferente
auctoritas et in recipiente karitas et ex parte
cause pietas. Et per hanc etiam concordatur
salvatur indulgentie generales in articulo
mortis ubi licet nullum opus penitentiale utile esse
sit adiunctum ipsi tamen egrotanti tamen in fide
ecclesie et contritionis et clavium credunt
sibi tales indulgentie valiture. Ita
cautissimum esset tale ut opus aliquod
penitentiale prestitisset quod dantem movisset
ad tam largas indulgentias concedendas
sicut fuit in concilio Basiliensi pro reductione
grecorum. Unde infertur quod conveniens
datur talis plena indulgentia in qualibet cor-
confessione et in omnibus conditiis. Nec
plus nec minus datur quam in una carud se-
bisum ad penarum relaxationem quia que
dicit omnis nichil excludit. Sed ait
quidam plures tales sibi obtinet indul-
gentias generales. Videtur ad hoc dicendum
quo ad penarum relaxationem pro peccatis debitarum
non plus una operatur quam alia tamen quo ad augmentum
fidei contritionis gratie et glorie
nulla censetur superflua sed auget premium
accidentale primo et essentiale quod in augmento
karitatis consistit tamen intento utentis re-
spectu ad quamlibet clave donatum. Tales
indulgentias sicut non secundum hoc opus kari-
tatis meretur sufficeret vita eterna igitur
alia opera karitatis forent superflua. Unde
legitur revelationibus Brigitte de demonibus
quod duorum Romanorum pontificum meruit
obtinere plenariam remissionem quibus et
usa fuit in articulo mortis. Et idem confessor
potest absolvere pluribus auctoritatibus sibi concessis
in mortis. Contingeret me habere decem tales
licentias ego nullam illarum vellem amittere
sed confessori meo omnes intimare et cum
auctoritatibus absolvere ab solvi referendo
intentionem ad quamlibet illarum quia nullam earum
iudicarem superfluam. Unde licet forte
per circulum anni in urbe Romana predicentur
habentur indulgentie generales in ecclesiis
locis de quibus concursus fiunt non tamen sup-
fluum videri debet quod isto futuro anno iubi-
leo maior est est concursus ad
urbem quia labor in karitate factus

in recreatione et cetera pia opera tam de
via quam in itinere non premiantur. Sed tenendum
est quod ibi auctoritas ab omnibus peccatis est
reservatur pro absolutione dispositum penitentes
ad perceptionem harum indulgentiarum. Et
est aliud multum gaudiosum et omni hi-
laritate amplectendum. Sunt multe et
magne auctoritatis viri quod in qualibet
tali absolutione tam in articulo quam
extra articulum mortis ipse sacerdos
absolvens absolvit ab omni pro omnibus
peccatis debito non solutis sibi confessis
sed ab omnibus etiam a tempore quo
peccare incepit contractis de quibus
dudum confessus et contritus fuit licet non
satisfecit. Et huiusmodi fundamentum firmiter
tamen ab auctoritate concedentis indulgentias
sicut a conciliis seu Romano pontifice
quam a tenore huius confessionis. Et ratio
dicitur quia in talibus literis quia ille
confessor quem quilibet eorum duxerit eligendum
omnium peccatorum suorum de quibus corde contriti
et ore confessi fuerint etc. plenariam etiam
remissionem concedere valeat etc. Non
restringit hanc absolutionem ad peccata
que eidem confessori solum fuerint con-
fessa. Hoc sensit magnus theologus
Johannes Gersonis cancellarius pa-
risiensis et plures alii grandis
auctoritatis. Nec obstat si quis dicit
quod potest absolvere a peccatis que sibi non
confitebuntur cum claves se solum extendant
ad confessa etc. Videtur quod non absolvit
a culpis preteritorum confessor que iam plus
sunt dimissa sed a penis iniunctis seu
a iure vel ab homine iniungendis etiam
si non fuissent iniuncte. Nam raro vel
numquam iniungitur sufficiens penitentia a confessoribus
propter fragilitatem humanam aut propter ignorantiam.
Sed ipso supplentur virtute indulgentiarum
a sede apostolica vel a sacris conciliis concessarum
ergo et hoc quod non est reperibilis facilior
via ad satisfaciendum pro penitentiis iniunctis
quam via indulgentiarum. Ubi homo parvum opus
facit et pro eo solvitur magnum debitum
ex thesauro meritorum ecclesie qui numquam
est exhauribilis propter multum passionis
Christi et merita aliorum sanctorum innocentium qui
superrogaverunt in operibus penalibus quibus
non indiguerunt. Ex illo etiam non irra-
tionabiliter potest elici quod illi qui hodie ultra
suam indigentiam opera penitentie superaddunt
quorum tamen ut timendum est paucus est
numerus, sic augent thesaurum ecclesie mi-
litantis pro aliorum distribuendis indulgentiis
sicut primi sancti fecerunt. Ex alio etiam sequitur
quod qui plura opera agit pro quo singula

remissione plenariam consequitur. Item ex
concilio Basiliensi pro reductione grecorum. Et sic
si id hodie anni iubilei consequitur, si utrique
non indiget ex quo utrobique est plenaria
remissio. Alioquin illorum dictis in thezaurum
ecclesie unde est receptum salutis meritis
essentialibus ex fide devotione et karitate etc.
ut prius est dictum, que ipsis ex operibus cumulantur.
Modo videndum est de forma promerendi
has indulgencias generales seu remissiones.
Primo enim credendum est quod omnes ad re-
bem venientes effectum earum consequantur.
Nam non nisi penitentibus et confessis
dantur, putamus nec omnes fore tales. Ut
Io. an. in glo. cle. de reli. sup. verbo
confessis. Et unus est hic et laudabilis
eo. Et preterea pauci percipiunt indul-
gentias, et causa hec quia non omnes
reperiuntur vere penitentes, id est vere contriti.
Nam contritio secundum sanctorum doctorum fit quando
effectus peccati secundum omnem sui partem in
homine totaliter destruitur. Et hoc fit
quando voluntas perfecte a desiderio peccandi
recedit cum detestatione preteritorum et futurorum
cum proposito non recidivandi et confitendi
et dolore divine offense que bene sunt
pensanda. Et timendum est ne omnes
pro indulgenciis venientes sunt tales. Cur-
runt enim usurarii concubinarii simo-
niaci iniusti raptores etc. Quorum tamen illos
volunt restituere iniuste ablata nec a
fraudibus nec ab aliis consortiis cessare
proponunt. Quia si veniret cessare vellet
ad presens non tamen finaliter resiliret si
occasiones sibi advenerent per quas
ad peccandum sunt relapsi. Remittat ergo
tales remitti volens indulgentias in-
iurias sibi factas ex corde. Reconcilietur
ei cui fecit iniurias. Restituat ablata
iniuste facto vel voto. Et cesset ab usura re-
cepta et restituat iam recepta. Dimit-
tat concubinam neque ad eam rever-
surus. Resignet beneficia symoniace ac-
cepta. Restituat omnes fructus inde recep-
tos et quos percipi potuerit. Suspendat
se ab ordinibus simoniace et a simo-
niaco receptis. Abstineat se ab iniustis
et fraudulentis mercantiis, primationibus
theoloneis exactionibus pignoraticiis con-
tractibus ubi fructus computavit in
sortem, quia recepta restituat pignora
dominis propriis libere sine pecunie capitalis
perceptione. Desistat ab officiis sive
secularibus sive spiritualibus que vix

aut raro sine peccato mortali exerceri possunt
sine periculo. Et laycus resignet ius de-
cimarum quod papa possit. Et monachus
aut religiosus est renunciet proprietati
fiat obediens promissa fide et casti-
tate. Conformet se in regula sue
conservatione. Pomposos ornatus vi-
ciosus contractus pravas consuetudines
relinquat totaliter. Secundum hominem in-
duat qui secundum deum creatus est. Veterem
abiciens a voluptatibus viciosis curiositatibus
et scandalosis consuetudinibus se alienans
toto corde. Et quis singula enarrare
sufficiat quibus lex divina et humana
plena que omnia requiruntur ad vere penitentem
et contritum. Inspiciat quis et videat si
omnia compleantur in quolibet veniente pro
indulgenciis. Et recte presumitur quod tales sunt
participes earundem. Nec tales pcliniores
tendant ad peccandum sub spe harum
indulgenciarum percipiendarum. Et hec
omnia fieri necesse est tempore unionis ecclesie in
fide et karitate fundatis prout per divinam
graciam iam esse promittatur. Item quod
hoc silencio preterire debeo quod expedit
habere plures tales indulgencias de ple-
naria remissione in articulo mortis. Nam
articulus mortis est duplex. Quidam
verus. Quidam presumptus cuius cognitio
pendet ex eventu si moriatur aut non.
Et recolo me legisse in quodam scripto quod
papa interpretatus est privilegium suum quod hoc
efficatia sive in vero sive in presumpto
mortis articulo sit quod ideo per religiosis
bis uti illa gratia apostolica si expiravit sed
ipsa secunda si supervixit cui datur. Et non
valet illa condicio adiuncta si supervixeris
hac vice reservo tibi hanc graciam in
vero mortis articulo quia absolutio sub
condicione secundum doctores non habet locum in
confessione. Ubi ergo sic est quod dubium in facto con-
sistat tunc expedit uti sola una gratia et
alia reservata si supervixerit ad verum articulum
mortis. Hec enim non parum contristat solum
unam graciam habentem cum homo quisque
se putat esse in articulo mortis et non
est ut subsequens probat vite eventus. Neque
enim michi certe audeo iudicare cum talis
articulus mortis putatur non est verus
mortis articulus de quo papa ut puto
intendebat. Deo audire pocius vellem
de hoc quam audivi. Habet etiam condicionem
quod absolucio in anno iubileo obtenta
sive indulgentia remissionis multo

De indulgenciis in articulo mortis

pinguior est absolucio obtenta a quolibet
in alio mortis articulo sine talibus in
dulgenciis. Nam licet quilibet presbiter
in articulo mortis imminente aliquo casu
necessitatis absolvere potest ab omnibus et
sentenciis excommunicationis interdicti et su-
spensionis et lex autem dicitur quo ad hoc
absolutam ex iure. Tamen non potest absol-
vere ab omnibus penis satisfactoriis. Et
absolutum eum presbiter in foro ecclesie potest con-
venire et potest iterum stare mandatis
ecclesie si supervixerit et se debet presentare
illi superiori qui alias habet eum absolvere
si non fuisset in articulo mortis et parti
lese aut partibus lesis et creditoribus
satisfacere alioquin reincidit ipso facto
in easdem sentencias prout hec convaluisset ut
c. Eos qui de sen. ex com. li. vj et
extra Parochiano de sepul. ibi in glo.
Tamen puto de peccatis confessis eciam
ad episcopum spectantibus secundum aliquos non te-
netur de novo iterare confessionem licet
secundum Her. de Gan. tamen tali esset
vel restituta sanitate iterum confiteri
illi qui alias confessio fuisset facienda.
Sed absolucio facta in anno iubileo
aut super graciam plenarie remissionis
sicut habet ordo Cisterciensis et Cartusien-
sis includit primo remissionem omnium
peccatorum a tempore quo incepit homo pec-
care et confessus fuit et contritus. Se-
cundo includit remissionem omnium penarum secundum
canones iniungendarum licet non fuerint
a presbitero iniuncte actu. Item ut reducit
eciam de peccatis oblitis de quibus
tamen in genere fuit contritus et promptus
fuisset confiteri si habuisset memoriam.
Item includit absolucionem a sentenciis ex-
communicationis suspensionis et interdicti
et irregularitatibus ab homine aut a iure
generaliter latis licet si sunt aliqua
contra que nominatim essent lata a iudice
aliquo ab illo postulare debet absolucionem
et dispensacionem. Hec videntur vera
ex stilo indulgencie tempore concilii Basilien-
sis concesse pro reductione grecorum Anno
domini mcccc xxxvj. Et hoc videtur michi
de omni plenaria remissione sive in
articulo mortis vero sine prescripto
ut quod operetur talis plenaria remissio
super aliud particulares remissiones.
Dubitatur an inchoantes iter aut
tirantes iter ad limina sanctorum Petri et
Pauli consequantur talem plenariam re-
missionem ex tenore bulle potest
et debet concedere hoc tamen attento quod
principalis intencio itinerancium sit
consecucio indulgenciarum non curiositas
vel amicicia aut consecucio beneficiorum
aut mercancia aut alia causa
saltem principaliter movens ad iter incho-
andum et continuandum et alias non
esset facturus iter, licet consecutive
et per accidens sibi si aliquid superveniat aliquod
commodum afferens hoc non excludat
principalem intencionem. Circa eciam iudico
esse itinerantibus ut se muniant licencia
proprii plebani ad sacramenta percipienda
tam in via quam in termino pro confessiones
faciendas et absoluciones consequendas.
Et quod non sint proniores ad peccandum
occasione huius gracie quia scirent sibi
hanc graciam non suffragari sicut solitum
est in bullis talibus. Arguit quidam
sic bulle iste papales que solent concedi
super plenariam remissionem sive uni
singulari persone sive pluribus solent
in curia ex parte domini benedici (?) pro certa
summa pecunie una pro maiori summa
pro pluribus personis et alia pro paucioribus
personis promittendi pecuniam sub pacto
et pecunie exactione et convencione igitur
ibi committitur simonia temporale pro spirituali
dando. Ergo videtur quod tales non sunt
alicuius efficacie ex quo committens
simoniam suspensus est quo ad se
et quo ad alios tam emens quam ven-
dens. Ad hoc idem … dicit quod
papa non ligatur canonibus sive lege
positiva et licet potest esse simoniacus et
gravius quam alii inferiores prout patet secundum
sanctum Thomam tamen non est pro hoc suspensus
quin acta per eum teneant. De hoc non
audeo quicquam dicere iudicare sed aliorum
iudicio committo. Tamen estimo quod
posteri illorum qui non commiserunt simo-
niam hec sunt culpabiles in hoc vio-
late … tali bulla in articulo
mortis cum culpa suos solum debet tenere
actores. Hec proposita volo pro iudicio
sanius sencientibus. Hec etiam volo
late pericula legentem conferre (?) constare
potest ex bullis Romanorum ponti-

ficat annum iubileum instituendo Bonifacii octavi Clementis sexti Gregorii undecimi et modrni pape Urbani quinti quod bonifacius anno domini ccc^o instituit annum iubileum de anno centesimo in centesimum Sed clemens sextus considerans brevitatem humane vite reduxit ad quinquagesimum in quinquagesimum Gregorius et Urbani sunt duo posteriores pronominati Romani pontifices qui ordinaverunt in hac concurrent ut de quinquagesimo anno in quinquagesimum currat annus iubileus quoque visitantes almam urbem pro indulgencia illa consequenda sunt vere penitentes et contriti et confessi Tres basilicas scilicet apostolorum petri et pauli et lateranensem et marie maioris si Romani ad minus xxx diebus Si forenses seu peregrini xv continuis vel interpolatis visitaverint Addendo ut hii eciam qui pro ea indulgencia consequenda ad easdem basilicas accedentes post iter arreptum impediti legittime quominus ad urbem illo anno valeat pervenire aut in via vel dierum prefatorum numero non completo in dicta urbe decesserint vere penitentes ut premittitur et confessi eandem indulgenciam consequantur

Exhortatio magistri Otezlai ad arabes et hebreos de carnatione ihesu cristi in memoriam felicis regis Wenceslai secundi

Tam querentibus veritatem non est maior difficultas ignorancia medii concludentis passionem de subiecto Inest enim medio demonstrationis virtus etc. Ut^{?} quia omnia de medio demonstrantur Sicut pupille oculi inest virtus visiva qua omnia visibilia videntur Non igitur mirandum si ebrei et arabes dubitant de christi nativitate eo quod medium incarnationis ihesu cristi humano ingenio nolunt attingere fidem katholicam vilipendentes Et hii similes facti sunt cannapinibus cecorum et potatorum qui dicunt se colores audisse sonos experisse et virtutem sonis lamentabilibus et horrendis odoribus vescatur

qui volunt videre videnda audire audienda credere credenda ut igitur incredulis vestigium aliquod incarnationis ihesu cristi persuadeam memoriam gloriosi regis Wenceslai prohibere feruiorem dictis subsequentibus acquiescant Huius memoria bonorum manet in benedictionibus iustorum sicut forma in speculo relucet felix utique homo ille cuius memoria probitatis vestigia refulgent Est enim memoria priorum exemplar subsequencium et spes felicitatis eterne

Si fides habitus est de quo est rerum mathematicalium non utique lex mathematica prius pullulat Sed fides magis sacra veritate nove legis adornata auctore novi testamenti sequitur Ergo fides transcendit modum demonstrationis Quod sit supra rerum scandarum argumentum apparencium Ad hoc igitur genus hominum legibus differentibus regulatur Et si quicunque subiceremus leges et precepta utique transcendit fides Racio omnibus dignior existens quod utique regulanti in vita presenti felices effecti actibus virtutis statum felicitatis eterne consequentur felices existunt

Capitulum de possibilitate incarnationis

Racionabilissimum si credimus deum esse omnipotentem credite etiam eius potestatem transcendere virtutes rerum omnium ut sunt virtutes angelorum virtutes corporum celestium virtutes elementorum virtutes terrenarum virtutes inferiorum Quia nulla creatura repugnare potest potencie illius qui omnia in esse produxit tribuens unicuique rei propriam virtutem secundum libitum sue voluntatis Ideoque indita comprobatio et obediat omnis creatura ut sit subiecta eo modo suo creatori Et quod ille qui potest prohibere potencia divina quod transcendit processum rerum naturalium et supernaturalium Si ex olliva producat angelus ex virtute creatura ex rosa botrum et oleum Racio Ratio quod deus ex pugillo terre formavit hominem virtute divina et ex costa viri mulierem et sic poterat producere hominem continuare eadem virtute Quia tamen poterat imparare nature Ideo indidit viro et mulieri virtutes diversas habuit quedam virtute activam habuit autem virtute passivam ad salutem speciei per eternam generationem multorum hominum Non ergo mirandum si deus sua virtute auferens naturam proditas virtutes que sunt principia generationis influat ei virtutes singulares et ex nihilo producat effectus singulares

Ille igitur qui agit ad timos infinitos et
ultra timos deviatos potens fuit qualis
ex quo si nunquam non potest facere deviatum
et determinata et hoc ex hoc illo Ille namque
qui secundum potentiam super omnes potentias naturas
creaturas et virtutes nunquam non potest unire
naturam quamcunque nature cuicunque et creatura
creature et virtute virtuti cuicunque unio
quod plus est potest unire creatorem creature
Communius enim et vehementius influit
creator virtutem suam creature quam creata
creature Creatura enim creatrix virtutem quam
tribuit creature non influit ei nisi
virtute creatoris Creata virtute quam secundum
creatura recipit ipsam a creatore Cum
igitur unio creaturarum naturarum virtutibus
sit impossibilis potest virtus divina uniri
virtuti humane et natura divina nature humane
Ex qua unione verus deus factus
est homo perfectus ex anima rationali et hu-
mana carne subsistens

Obiectio infidelium contra predicta

Sed contra hec invehitur secta de-
testabilis cupiditatis concede[?] nec-
ta dicens potest deus potest super omnia
non autem super detestabilia Detestabilissimum
autem est deum nasci ex virgine
hec enim derogat divinitati nec convenit
quantitati Ille etenim qui precessit omne
eum ei non competit generatio Etenim generatio
est processus de non esse in esse precedens
esse que ostendit formam naturalem non
competit nec etiam nichil agit ultra sua
fermia[?] Et cum sciatis quod natura est vis
rebus ex similibus nata procreans deus
autem et homo non conveniunt et forma et specie

Solutio predicte obiectionis

Ad tollendum dilectissimi ut deus auferat
caliginem ignorantie a cordibus vestris
et lumine vere fidei illuminati generationem eternam
filii dei agnoscere valeatis Non enim
sin subiecta natura magis depuratius ad
esse sed tamen ex potestatis sermones arbitrari
oportet Eterna ratio ea que transnaturalis sunt
attinget Cum intellectus noster modo sortitur
corporis habeat se ad ea que manifesta
sunt in natura Consurgit enim intellectus
in cognitionem ex aliquo apparenti Modus
autem divinarum personarum latet nos includens ||| ad ||
difficultatem de impossibilitate

Distinctio generationis divine

Generationum alia naturalis alia super-
naturalis Naturalis generatio est proces-
sus a non esse in esse Et hec generatio
includit prius et posterius et hoc post
hoc Hanc generationem destruit dicens
Iohannes de generatione et corruptione dicens Rursum
est quod hoc totum transmutatur in hoc
et hec generatio includit formam cum materia
Generatio autem supernaturalis est simplex
emanatio huius ab hoc non subiecto
separari sed subiectione generanti Et hec generatio
non includit prius et posterius Nec fragmentum
cum materia et esse post non esse includit
enim coequalitatem coexistentie coeternitatem
permanentie identitatem essentie Illa enim
que super tempus dimensionem et instantaneitatem ||
tatis existunt et generationis essentialis ideo
cum tempore sue generationis Et quamvis generatio
naturalis sit nobis nota supernaturalis vero occulta
veritas generatio supernaturalis est realior
generatione naturali Etenim sicut motus celi
est causa omnium motuum sic generatio super-
naturalis est causa omnium generationum

Causa generationis supernaturalis

Aberramus autem in cognitione generationis
supernaturalis propter generationem naturalem dum
enim cognovimus in generatione naturali processum
filii a patre presupponimus ut non patrem preextitisse[?]
fuisse filio desiderantes essentialiter patrem
a filio sunt generans et generatum Et hoc
cognoscentes videtur nobis contra formam
generationis in divina generatione Et quorum
ratio non ostendit sensum dictat im-
possibile filium coequalem coeternum coessentialem
esse patri Cum tamen filius dei sit ideo
essentialiter cum patre et coeternus Et taliter
autem in divina generatione et trinitate generationes
sunt ideo esse plus fide quam ratione est per-
scrutandum nullus autem latet circa profunda
nec ingenium humanum valet perscrutari
vitium indubitabile ferrum ab adamante
divinorum lumine a talpa visibile Cui tamen
dicatur ei qui potest approximare actiua passiuis
sunt possibilia et potentie quod creature diminutum
rationis dum sunt lesa impediunt rationem Cum
autem naturalitatem sua provenimus Cuius vero modo
indicat de hiis que agnoscit Eodem modo
indican[?] nec rationis in vita presenti
et lesis in cognitione divinorum Cum autem
transcenderimus metas naturales utique ea que
nobis nunc videntur impossibilia cognoscemus

Quo 1° mo gnacon excellentissima et valissima que debet filio dei inestimabilem ingenium humanum presentem poterit cum sit elongata a nostra cognitione. Tum enim secta detestabilis iudeorum negare possunt propter ignorantiam suam. Cum sit realissima licet incognita. Et hic illos sic finit illis qui dicunt alia non esse entia preter sensibilia. Et hic loquentes possunt negare locutam dicentes etiam deum posse super omnia preter detestabilia. Cognitum pone in origine omnibus ipsi cause sua deviare. In actore aut dei nullus cadit error nec ulla fallacia incognitione cognita. Cum fidelis deus in omnibus verbis suis et sanctus in omnibus operibus suis. Non hoc detestabilis secta dicere dulcis dicens deum nasci ex virgine. Qualiter possunt hunc actum excellentissimum detestari. Hoc namque cognovit summo opifici quod repugnat omni virtuti. Et quod transcendit metas nostre possibilitatis. Hoc includitur infra eos. Ille prestat ille igitur qui processit a substantia patris ineternitate nunquam repugnat ei produci a matre in tempore. Non enim decebat eum progredi ab angelo qui sub forma humana illuxit in seculo. Materia lapsus enim cum stella ex filiis procedat. Hoc igitur quod transcendit de genere superiore huic non repugnat. Et quod procedit de genere terrenorum. Et virgo gloriosa deo dedicata. Nam precellit omne genus humanum sua vinctura sed homo enim est dignior creaturarum in hoc mundo receptarum. Excellit de genere regum cum de stirpe davitica sit exorta decore sue speciei superat de genere virginum. In humilitate aut et benignitate benivolentie cetos actibus virtutis ei quis coequari poterit. Quadmodum in qualitate naturali agens disponit materiam ad forme introductionem. Sic in hac qualitate fructuosa virtus altissimi absque nulla contagione incarnationem disponens. Ad ubi generationem produxit deus pater filium unigenitum abeterno natum misit in aulam virginalem qui conceptus de spiritu sancto assumens humanitatem natus ex beata virgine in tempore factus homo verus deus perfectus homo. Cum abiciens divinitatem assumpsit humanitatem permanens quod erat assumpsit quod non erat. Erat aut deus ab eterno non aut erat deus homo abeterno et tamen factus est homo deus in tempore.

Solutio racionum

Hus habitis solvamus rationes hereticorum qui si quid veritatis mente paganus cupiditatis et negligentie velamine obumbrant. Ad primam igitur rationem qua dicitur id quod processit de genere eius ei non competit generatio vera est ut sic. Et quia dicitur deus processit de quo eius vim deus nequit deus. Hoc est deus secundum divinitatem processit de quo eius tamen sit factus et operatus eius ex virtute. Deus autem in quantum homo non processit de eius ymo assumpsit humanitatem ex matre de virtute spiritus sancti et cepit esse in tempore et non ei non repugnat quia qui prius fuit incepit esse postquam non esse. Ad racionem qua dicitur quod quod repugnat actioni naturali non non competit nec concedo. Et quia dicitur deum nasci ex virgine repugnat actioni naturali nego et quia probatur quod nichil agit ultra suam formam et speciem verum est de agente virtute in virtute aut agentis superioris potest agere infra et supra suam speciem ut patet de motu corde quod movetur motu spirituales et dyasolis non de virtute propria sed de virtute aut hoc et species patet de elementis que continue admixti humores non de virtute propria sed in virtute corporum celestium. Et fruges non pullulant de virtute agricole pullulant aut de virtute solis. Sic virgo beata protulit filium non in virtute propria sed in virtute spiritus sancti. Dignum namque est ut hic cum virtute conceptus in virtute eiusdem generaret. Benedixit itaque virgo deum et hominem quando quod dictus est tibi sit gloria et laus honor et potestas virtus et imperium per infinita secula seculorum. Amen.

Nota de censibus Cum eciam proveniunt ex contractu empcionis et vendicionis Cuius triplices reperi sz perpetuos ad vitam et ad reempcionem De primo videndum e de censibus perpetuis Census enim perpetuus seu redditus hereditarius precii vel aliarum rerum humano usui convenientium pro pecunia emere dummodo non interveniat fenus vel aliquid aliud quod viciat istum contractus e licitus et prelatis ecclesiis et principibus militibus et nobilibus et aliis qui possunt similiter in temporalibus Similiter episcopis et sacerdotibus doctoribus et predicatoribus et aliis qui possunt salubriter in spiritualibus Cum nisi gratis et sine recompensatione fideli providencie suorum subditorum de laboribus eorum vivere presumpserint in die iudicii deo erunt raciones districtius reddituri

Secundo videndum est de censibus ad vitam Iste contractus empcionis et vendicionis ad vitam tam ementi quam vendenti vel saltem est periculosus et illicitus est ut tenet Gaufredus in summa sua hoc provenit ex eo quod unus facilius speret in morte alterius Item canones prohibent de testamento unde eciam statuerunt quod beneficia non vacancia nulli conferantur nec promittantur ne unus speret in morte alterius in cuius beneficium credit successurum ut ex de concessione prebende vel ecclesie non vacantis c nulla Tale contractus ille videtur illicitus ex parte ementis quia emens intendit plus recipere quam dat quia sperat diucius vivere quod possit id precium sufficere et si credet se cito moriturum nequaquam emeret Item sepe contingit in tali contractu emens se fingit desistere egritudine et vendens hoc facit lucrum suum Et postea emens apparuit robustior vendens desistere ex habet de vita eius volens pocius esse mortuum quam vivum et ex una parte est de intencio et ex alia parte est invidia tamen tepetur Et ut ubique sit tamen proximi caritate Et generalis usus ecclesie talem contractum admittit tamquam licitum ideo nolo derogare hunc quamvis tucius esset simpliciter abstinere propter consilio fidelibus quam ad huiusmodi contractum accedant precium nisi causa racionabili de qua iudicium sapientum stare possit quia omnia ex parte ementis et vendentis qui contractum talem viciare possunt excludendum contractibus

declarabuntur Tercio considerandum est de censibus ad redempcionem Circa istum contractum doctores diversas opiniones tenent Una quidem tuciores consciencias habentes dicunt hunc contractum scrupulosum et esse illicitum eo quod dimittere per tales contractus semper liberatas sine redimentes sive non Et enim redimuntur habentes pecuniam qua dederunt et solutos census interim levatos Et si non redimuntur sunt census perpetui nimium valore Tales enim redditus videlicet per talem non expedit policie et rei publice quia ad hoc sequeretur intollerabilis bonorum immobilium congregacio et pauperum exheredacio Hereditatis contractus et ordinariorum naturalium que omnia a lege doctoribus teneri debent et admitti nequaquam hic autem contractus contra habet et impediunt quod divites erunt in pauperes tamen cum nemo divitum pauperis angustiatis subvenire velit mutuando sed inmutando lucratus propter deum sed hunc modum quod tamen vel plures date precium pecuniam super pignore a paupere contra vel illas sibi mutuaret ad usuram Alii autem sciencie doctores habentes dicunt predictum contractum esse licitum dummodo servetur debite et racionabiliter sive substancialia contractus et condiciones ad eum requisite Sequentur quatuor condiciones ad hoc quod iste contractus sit licitus Primo requiritur quod vendatur super certa re sz super domo agro vel huiusmodi que bona sibi obligentur et non persona que est libera Secundo requiritur quod talis census habeatur possessio in bonis illis quia si quis vellet vendere in bonis eius decem marcas et vix habere posset quod contractus est illicitus Tercio quod ibi sit iustum precium quod secundum communem estimacionem et terre consuetudinem ut hic decem marce pro una hoc tamen est de consuetudine huius terre et si pro minori precio emeretur non esset licitus contractus Quarto requiritur in eis sollempnitas in vendicione et empcione tali servanda iuxta consuetudinem loci laudabilem ut fiat publice in decreto seu ante dominum bonorum Et hoc fit per epistolas confirmatas vel sub sigillo autentico roborata aliter est illicitus contractus Hec omnia de usuris in glo. magistri super confessionibus Ex hiis autem diversis opinionibus quid sit tucius sapienti committo seu relinquo investigandum

Contra violatores virginum stupra
tores neque sceleratissimos. Cum
verbis allectivis virgines et promissis
donis et muneribus [illegible] se
ducunt, verba fingentes exponentes et re
promittentes quibus ipse cum eis matrimonium con
traxit trahere credent ipsorum libidini parent
Quasdam gravidant et impregnant
quasdam sic velut fatuas corruptas
et immunitas delinquunt Hic grati
dolor mille [illegible] cogantur. Vere dilecti
aliqua scribere decrevi [illegible] dilatorum ex
hortor et quos verbis in exhortationibus
dum maior ipsi adest multitudo et
cum se loca et tempus obtulerint. Contra
tales flagiciosos neque agentes et pa
cientes exurgatis in ipsorum correctionem
Cum vero ulla causarum coram me
ventilata me plus movet virginibus
ad condolendum quam illa, tum quia molles
et fragiles ad decipiendum. Cum quia
integritate carnis et aureolam pro ea ipsis
debita amittunt quas numquam recuperabunt
De virginitate pauca premitto virginitas
ergo dupliciter [illegible] sumitur uno modo
pro integritate carnis et sic quelibet mulier
nascitur virgo et sic non est virtus quia tota
essencia eius [illegible] virtutis est [illegible] Augustinus
primo de civitate dei 11 Alio modo sumitur virginitas
pro habitu quo mens volabilis voluntas assistit
servandi corpus carnali delectatione vo
luntatis [illegible] resumendum promittit et
finaliter omnem delectationem venereum illi
citam ut mens liberius spiritualibus va
cet. Carnia ut dicitur i Cor. vii Virgo cogitet
que dei sunt corpore et spiritu et sic dicit
Augustinus li. de nupciis et concu. quod virginitas
est in carne corruptibili incorruptionis
perpetua meditatio per meditationem intelligitur
propositum racionis quod debet esse perpetua quia
ad hoc quod sit vera virgo debet hoc habere
in proposito ut in hoc perseveret perpetuo et hoc
modo virginitas est virtus. Ex predictis
patet quod integritas carnis non est de
essencia virtutis virginitatis sed est

quidam eius decor actualis extrinsecus
existens propter quod perdi potest sine diminucione
virtutis virginitatis ut patet in virginibus
violenter oppressis secundum Augustinum de civitate
dei 11 et 19 ubi dicit expresse quod sine
violencia oppressis pudicicia corporis animi
in virtus non esset. Vide habetur 32 q.
5 c. Tollerabilius ubi dicit textus Tol
lerabilius est mentem virginalem quam car
nalem habere. Non solum dicitur virginitas
est virtus sed etiam maxima virtutum in genere
castitatis et quia castitati attribuitur decor
Ideo perspicue attribuitur virginitati ex
cellentissima pulcritudo unde Ambrosius li.
de virginitate pulcritudine maiore quis
estimare potest decore virginis que amatur
a rege probatur a iudice dedicatur domino con
secratur deo et ubicumque dei virgo est
templum dei est De virginitate scribit Ambrosius
fulgida virginitas est gemma virtutum ex
imia angelorum lampas eternorum
lux aurea rosa calcat libidinem
vincit dyabolum contemnit seculum de
primit oblectamenta corporis Non possidet terre
terre scilicet membrorum sed sociatur in
uno templo Item virginalis dicitur
esse scilicet tam esse corpore et spiritu quam in
corrupta carne habere virgine sed
mente quod imposuit virtutem eius me
lius est [illegible] quia virginitas re
plet paradisum ut 32 q. 1 Nupcie Et
castitas sola est que tu fiducia potest deo
animas presentare. Ihesus autem de lenonibus
secundum Cyprianum coll. ii Cum sitit vocat et
bibat Ioh. 7 Cum potest capere capiat
Mt 19 Non dicat velit nolit bibendum
nobis est atque currendum sed qui voluntate
qui potuerit currere atque potare ille vincit
ille satiabitur ab eo et ideo plus amat
virgines Christus quia Christo sponte tribuunt
quod non fuerat imperatum Maioris gratie
est offerre quod non debes quam reddere quod
exigeris in carne enim preter carnem vivere
virtus est angelorum quam hominum Scriptura
ad edicta scribit inter eunuchos
illi in placent quos castravit non

[illegible marginal gloss]

virginitas sed voluntas liberet eos in meo corpio fferm qui se castraverunt propter regnum celorum et obtinere cultu non licere esse quod natum sit 33 q 6 Cum stit so s[ecundu]m Jeronimum attribuitur virginitati fructus centesimus viduitati lxmus et matrimonio tricesimus propter excellentiam virginitatis ad illa duo Sed aut dicit augustinus li° de bono coniugali quod virginitas solum non prefertur meritis coniugio abrahe Intelligitur primo respectu premij substantialis non accidentalis videtur aut virginitas homo suptum a vitae quia sic illud virtus dicitur in suo vigore persistere quod non est extensu caloris consistit sic etiam virginitas importat quod persona cui inest sit immunis a corruptione adversione que videtur esse in consummatione delectationis veneree Unde ambrosius li° de virginitate dicit quod virginitas est experts cogitationis integritas de carnali delectamento Sed heu virgines nostris temporibus pauce reperiuntur virtuose sed magis loquaces et lingualubrice et vulgares magis in foro quam in choro, in plateis garrulose Gressu lubrice auditu faciles aspectu viles, visu infrunites et adorne mali ut timetur perrone Et quia virginitati debetur aureola Notandum igitur quod aureola est quoddam premium privilegiatum rudens victorie privilegiate Et ideo s[ecundu]m quod tres sunt victorie privilegiate eo quod sunt certamina excellentiores in tribus pugnis imminentibus cuilibet homini dantur tres aureole Carnem potissima victoria obtinet virgo contra mundum doctor contra dyabolum martyr Sed non tamen a se sed etiam ab aliis removet propter hoc hiis tribus data aureola debetur Debetur aut aureola hiis virginibus que proposito servandi virginitatem habuerunt Et hoc s[ecundu]m Richardum sive propositum illud aliquando fuit interruptum integritate tamen carnis manente Dummodo in tali proposito inveniatur in fine vite dummodo vere penituerit Debetur etiam violenter vel non voluntarie corruptis sola carne non manente Debetur etiam s[ecundu]m Richardum hiis qui sunt ex nativitate et sunt maleficiati frigidi et eunuchi si voluntatem habuerunt incorruptionem perpetuo servandam etiam si facultas coeundi adesset Circa amissionem virginitatis sciendum quod tunc virginitas solum perditur cum voluntaria et premeditata delectatio carnalis in actu pollutionis completur Et tunc etiam corpus corrumpitur corruptione inequitatis sive passiva scilicet ex laxatione venarum et viarum per quas reatus voluntatis completur Sequitur aut quod talis delectatio sit voluntaria scilicet ex voluntate appetente vel consentiente vel non dissentiente vel non quantum potest renitente Sed ut et si corpus non potest defendere non consentiat delectationi concupiscentie ut si qua pateretur pollutionem dormiendo vel aliquo turpe ymaginando vel cum tangitur a viro non tamen ad hoc data opera sicut expositum est primam virginitatem recuperare potest et inter virgines consortium licet etiam post huiusmodi pollutionem ei placuerit talem esse pollutam Secundum vero alios virginitas perditur non tamen quando voluntarie pollutio completur sed etiam quando sine ea coitus perficitur sicut fecit qui ante tempus senium per suum tangentem tactu huiusmodi delectationi in se perficit vel ab alio in se fieri permittit Et huiusmodi sine videtur fuisse huiusmodi Item cum dicitur aliqua involuntaria cognosci involuntarie non est hoc intelligendum s[ecundu]m aliquas ipsa delectatione ubi ratio absorbetur sed ante et post huiusmodi cum que violenter corrumpuntur virginitatem non amittunt dummodo propositum servandi eam perpetuo custodiunt actui non consentiunt Sed castitas eis duplicatur ad coronam ut legitur de sancta lucia Non est dubium quin tales duplex premium reportabunt Primum pro virginitate servata Aliud pro iniuria illata Huic concordat Augustinus de civitate dei c. 19 dicens de violenter corruptis quod proposito animi manente per quod etiam corpus sanctificari meruisset non aufert ipsi corpori sanctitatem violentia

[illegible marginal gloss]

Quid de illa talis fuit tempta cum mente sed non carne ... tales ut ... vera premium ad plenum comparavit incorruptionem ... et si in tali proposito in fine vite fuit aureola habebit ... virginitas mediante proposito ... refertur ad finalem incorruptionem ... quod est de voluntate ... aliqui angelici

libidinis aliene qua fruat per concupiscentiam
sue corruptionis. Quia licet integritatem
mentis deus restauret per indulgenciam cor-
rupte tamen licet non possit facere
quod sit corrupta ita integritatem
carnis restauret per licet facere non
possit quod sit corrupta quamvis integra
tas carnis ad illud quod de Ieronimo
est (virgo) non est necessaria hec Richardus
Isidorus de summo bono. Propter pravorum proprium
recipit virginitas sanitatem Regimentis
aut si labitur vitatamque tempus suum
virgo carne non mente nullum premium
habet in repromissione Unde dicit super
missam Solent virgines que de sua virginitate
semper gaudere et nimis esse secure
hec caveat timenda et tuta penitentia est
fructus (vas) fictilibus thesaurum portare
preciosum. vel nimis arduum esse vivere
et hic inter homines ut angeli in terris
more celestium. Contra has stultas
concupitas virgines scribit Ieronimus ad
Susannam virginem quid primum quid
ultimum dicam an bona referam
que perdidisti an mala defleam
que commisisti. Ita quod de duo erigis
tollens ingenuitatis quia non es quod
fuisti. Item capitulo apostolus. Si potes
erige frontem si audes et aliorum
sororum diligens in hac nunc tuam
faciem confunde commissum tamen plurimum
inclinat et deprimit. Alia huic nunc
aptanda et ad materiam facientia vide
reliquos. Ad stupratores vedes est
aut stuprum illicita defloracio vir-
ginum sub cura existentium parentum. Canon
Et solvitur quid per tam coitu viri
coniugati cum alia muliere quam cum uxore
punietur aut stuprator virginum
et eius parentum. Et ideo satisfacere tenetur
utrique ut habetur extra. de raptoribus c. ¶ de stupro ·
… Deflorans virginem soluta premium
tamen ex . j de adulterio et stupro tenetur
eam ducere et dotare. Doctores tamen disti-
guunt aut deflorat eam voluntarie
tunc non tenetur eam ducere nisi cum
ea contraxisset. Aut violenter aut dolo
inductam ad consensum ut per dolo esse
premius sit diligendum est et in foro penitentie
quod ei satisfaciat vel cum ea se ponat
Similiter non secundum leges stuprator per unam
mediocris bonore sive sit dives
et honestus. Si vero sit humilis et vilis
per penam relegatur et in corpore cohercetur
et hoc est quando sine vi est commissum. Si aut
vi opprimitur tunc decapitatur. Unde vero ca-
nones stuprator puellam dotabit et ea
nubet stuprator puellam dotabit et ea
ducat in uxorem. Et quia gladius iuris-
dictionalis hec iam non fecit necesse ergo
ad temporale brachium seculare ad hoc ex
ad temporale brachium seculare ad hoc cre-
tando pertinet videlicet stabimos et conse-
cando pertinet videlicet scabinos et consu-
les ad hoc viris in finibus ad tales
scelestos nequam talliandos temporaliter et
puniendos tamen ipsorum interest ut quos
timor dei a malis non revocat saltem
temporalis pena cohibeat a peccato. Et
ut paterfamilias vel unusquisque sit tenetur
domum suam custodiat et diligentius in
vigilet ne talia de sua familia
committentur et ne sagmis familie
de malis ceteros requirat.

Nota Christus iudicatus fuit sub
quatuor iudicibus. Sub duobus prelatis
sinagoge scilicet Anna et Caypha. Et
sub duobus principibus terrarum scilicet Herode
et Pilato. Et sub omnibus iudicatus est pro ipse
iuxta illud ps. deiustitia et iudicio
sublatus est. Sub primo prelato et secundo sinia-
goge scilicet Anna fuit iudicatus ex hiis
superbis. Sub secundo scilicet Caypha fuit iudicatus
et vite blasphemus. Sub tercio scilicet Herode
fuit iudicatus ex maturitate stolidus
et iniustus. Sub quarto scilicet Pylato fuit
iudicatus ex equitate iniustus. Sed
primo fuit iudicatus ex humilitate superbus
secundum evangelium Iohannis ubi dicitur pontifex
interrogavit eum de discipulis suis et de
doctrina eius. Cui Christus ego palam
locutus sum mundo et in occulto locutus

Margin: virginis ·

sum nichil Sequitur Quid me interrogas
Interroga eos qui me audierunt quid locutus sum
quod dixerim ego Circa responsionem huius
Supplex erit doctor documentum humilitatis
dicit laudet te os alienum et non tuum
Christus igitur secundum documentum humilitatis noluit
ore suo se commendare testimonium sue humilitatis
querit ab aliis Ideo iudicatus fuit
superbus Unde subdit ewangelista Hec autem
cum dixisset unus ministrorum dedit alapam ihesu
dicens Sic respondes pontifici quasi diceret
superbe respondes Circa materiam primum pati-
entis veritas fuit mutata in falsitatem humilitas
in superbiam Secundo secundum augustinum christus tunc
complevit consilium perfectionis quod ipse
dederat dicens Si quis te percusserit in
una maxilla prebe ei et alteram quod
et fecit Unde facta ad eum dulciter re-
dixit eam iterum offendo et eum dulciter
reprehendit Unde dicit ewangelista Si ma-
le locutus sum testimonium perhibe de ma-
lo Tunc adimpletum est quod de ipso
prophetatum fuit Trenorum dedit percucienti
se maxillam etc. Secundo sub cayapha
fuit iudicatus ex vite blasphemus Nota
quod dicit tota iste iudice sex pontifice appa-
ruerunt falsi testes Novissime duo dixerunt
quod dixerat quod posset destruere templum dei et
in tribus diebus illud reedificare et
non erat conveniens testimonium illorum quia
ipse dixerat de templo corporis sui Etiam
si hoc dixisset de templo materiali nichil
ad rem valebat ut propter hoc morte
dampnaretur Videns hoc pontifex malicio-
sus quod nullum testimonium nocivum con-
tra eum habebat totus furibundus surrexit
de sede sua dicens Adiuro te per deum
vivum ut dicas nobis si tu es christus
filius dei vivi Christus igitur sic adiuratus
quia tempus erat dicende veritatis et non
tacende Probare veritatem reddit Tu dixisti
quia ego sum ut autem [illegible] eum ne propter
hanc veritatem extortam ab eo et per adiurationem
pilati expressam probare quantum nunc eum
presumit iudicare possint [illegible]
eius tenere futuri iudicii amen dico

vobis amodo videbitis filium hominis
sedentem ad dexteris virtutis et venientem in
nubibus celi Sed quid propter hanc verita-
tem probare confessam quam etiam sepius magis
miraculorum exemplorum testimonio scripture
probavit Certe perverso iudicio fuit iudicatus
blasphemus Unde dixit princeps pon-
tifex Audistis blasphemiam quid vobis
videtur qui omnes condampnaverunt eum
reum esse mortis scilicet ut blasphemum
Et tunc spuerunt in faciem eius ut im-
pleretur in Job faciem meam spuere non
verentur postmodum autem velaverunt
faciem eius et facie velata percu-
tiebant alapis Et tunc impletum est
Illud Ysa faciem meam dedi percucien-
tibus et genas meas vellentibus
Et nota quod duplici de causa faciem
eius velaverunt primo ut ei illuderent
dicentes prophetiza quis est qui te percussit
Secundo ut liberius faciem eius percuterent
Nam ut dicit quidam expositor
tante reverentie et dignitatis erat facies
christi ut aspicientes eam vix possent sibi
male velle ut igitur [illegible] inmu-
tatione sibi caverent velaverunt faciem
suam dulcissimam ne viderent benignitatem
dulcedinis eius quam retraherent a per-
cuciendo et hoc pie credi potest Dicit
Chrisostomus quod tota illa nocte usque ad diem
vilissima et iniuria sustinuit ab eis
Tercio fuit iudicatus ab herode ex ma-
[illegible] fatuus et insanus Nota quod
misit eum pilatus ad herodem secundum Lucam
et herodes sicut homo curiosus vidit
eum libenter ut videret aliquod signum ab eo
fieri Et quia indignus erat audire verbum
dei sive christus ne videret signa eius no-
lens ipse ponere margaritas ante porcos
volens etiam impedire passionem suam
nec ei verbum reddidit nec aliquod signum
fecit Sed quid propter hanc maturitatem qua
non protulit verba nec ostendit signa quia
tempus erat Certe fuit iudicatus fatuus
et insanus Unde dicit Sprevit eum
herodes cum exercitu suo et illusit eum

indutum veste alba et remisit eum ad
pilatum que scilicet vestis dabatur fatuis
Tercio fuit iudicatus sub pilato pro
equitate iniustus Habuit enim coram
eo triplex testimonium de innocentia iusticia
et equitate Et primum fuit proditoris scilicet
precium reddentis peccavi tradens sanguinem iustum Secundum
fuit testimonium sue uxoris mandantis
sibi nichil tibi et iusto illi multa
enim passa sum per visum propter eum Tercium
habuit testimonium proprium ipsius pilati di-
centis nullam causam mortis invenio in eo Et quid
post ista equitate tradidit eum finaliter ut
crucifigeretur Et vide hanc causam
que ipsum movit ad sic iudicandum
primo proposuerunt enim iudei contra eum
quatuor dicentes Hunc invenimus sub-
vertentem gentem nostram Ecce primum Et
prohibentem tributa dari cesari Ecce secundum
Et dicentem se esse christum ecce tercium
regem iudeorum ecce quartum De duabus
primis accusacionibus nichil egit
quia sciuit eas esse falsas primo quia
sciuit eum esse predicatorem veritatis et se-
cundo quia audiverat eum dixisse Reddite
que sunt cesaris cesari Tercio quod esset
(viiii) filius dei non curavit multum quia magis
erat attentus contra legem iudeorum quam ro-
manorum Sed contra quartum posuit oculum quia
prohibuerat romani ne aliquis se regem
faceret vel diceret nisi institutum ab eis
De hac igitur accusacione interrogavit
eum si ipse esset rex Christus autem
volens auferre suspicionem qua possit pilatus
ne forte vellet se dicere regem temporalem
iudeorum respondit Regnum meum non
est de hoc mundo Quod probavit per
signum quia non habebat subditos
qui pro ipso pugnarent et ipsum de-
fenderent dicens Si ex hoc mundo esset
regnum meum ministri mei utique de-
certarent ut non traderer iudeis nunc
autem regnum meum non est hinc
dixit itaque ei pilatus Ergo rex es
tu Respondit ihesus tu dicis quia rex sum ego
et addidit se esse regem veritatis cum
ait Ego in hoc natus sum et ad
hoc veni in mundum ut testimonium per-
hibeam veritati omnis qui est ex veritate
audit vocem meam Et quia sic se
esse regem dixit non erat contra statuta
romanorum quod solum prohibebat usur-
pacionem regni temporalis Potentius de
sua excusacione pilatus eum dimittere
voluisset nisi procedentes iudei
ad duas accusaciones reverterentur ad
terciam et ad quartam dicentes Nos
legem habemus et secundum legem debet mori
quia filium dei se fecit interrogans
eum de hoc pilatus ut ait augustinus
videbat in facie sua quod ita erat
unde in corde suo sentiebat ipsum
esse filium dei Et propter quod magis timuit
ipsum interficere et voluit ipsum liberare
Quod videntes iudei contra accu-
sacionem instituerunt dicentes Si hunc dimittis
non es amicus cesaris Omnis enim qui
se regem facit contradicit cesari Et
hoc timebat timore ne perderet
honorem Et ideo ne accusaretur impe-
ratori mortem eum tradidit Ecce
finalis processus iudicii quod christus
pro nobis pertulit

Notabile bonum et pulcrum

Nicolaus lira dicit in tractatu
questionis quam composuit de probacione
per scripturas a iudeis receptas qui sic
incipit Queritur utrum per scripturas a
iudeis receptas possit probari misterium
christi in lege et prophetis promissum
esse iam completum Temporibus iustiniani im-
peratoris fuit quidam iudeus nomine
Theodosius qui cum quodam christiano
nomine philippo argentario familiaris

esset et cum theodosio instarent
ut converteretur ad fidem christianam respondit
iudeus sic quod promisisset nobis in lege
vos christum adoratis. Et hoc non
solum ex scripturis prophetarum scimus sed
ex quibusdam aliis que apud nos
scripta sunt occulte quod ego scio et principes
iudeorum temporibus suis solebant
enim ultimis xxii esse sacerdotes
secundum numerum litterarum unde etiam
totidem libros habemus. Cum autem
aliquis moriendo cederet iacebat
in templo in scribebatur nomen successoris
et nomen patris et matris sue sic
tali die decessit talis et pro eo
ordinatus est talis sacerdos filius
talis. Tempore quo Ihesus contigit ut mo-
reretur quidam sacerdos et convenientibus
aliis sacerdotibus ut alium loco eius sub-
stituerent concordare non poterant.
Tunc apparuit aliquis docuerat se
aliquos defectus vel in moribus et
in scientia legis et prophetarum et aliis similibus.
Tandem unus illorum dixit ego no-
minabo vobis unum quem credo non
repelletis. Nominavit autem illum filium Io-
seph fabri Ihesum iuvenem etate
sed moribus et scientia nullum sibi habebat
similem. Existimo hoc vobis omnibus
sit incontradicibile. Hoc autem [illegible]
et plus quam illius docet [illegible]
in se audientes voluntati sacerdotes
eum acceperunt dicentes eum nullum
esse accipientem. Quia dictum fuit a quodam
quod Ihesus non esset de tribu Levi sed Iuda
ideo non debere admitti. Propter Ioseph
procedit sicut quilibet qui eum in sacer-
dote recederet dixit. Tribus Iuda
et Levi esse mixtas ab antiquo tempore
et sic per hoc condicione acceptus est. Vel nunc
autem liber ut nomen eius vocatur quia
pater eius iam mortuus fuit et nomen
sicut absolute proprio diceret. Et si ipsa pe-
perisset eum et nomen sibi a quo
concepisset eum. Tunc sacerdos dixit
matri consule filium tuum Ihesum volumus sacer-
dotem et loco oportet ut scribamus in
codice nomen patris et matris eius. Dic
nobis si tu peperisti eum. Que respondit ego
peperi eum sed in terra patrem non habuit.
Virgo enim sum quia angelus me vi-
sitans nunciavit michi pariturum
filium nomine Ihesum a spiritu sancto. Sacer-
dotes autem per obstetrices fideles in-
venerunt eam virginem. Etiam que vide-
runt eam parere venerunt et testificate
sunt quod Ihesus esset filius eius. Stupe-
facti sacerdotes in hiis dixerunt
matri. Dic tu nobis ore tuo libera
voce quos patres [illegible] dixit et nomina
eorum scribemus. Respondit mater ego
veritate genui eum et patrem inter
homines non habuit sed ab angelo audivi eum esse
filium dei. Ipsi filium ergo mariam vocate
filium marie et incorrupte virginis. Ipsi ergo
sacerdotes ut allato codice scripserunt.
Tali die obiit sacerdos talis et factus
est pro eo cum sententia omnium magis sacerdos
Ihesus filius dei vivi et marie
virginis. Et hic liber servatus est
a maioribus et repertus a tyberiade
tempore captivitatis templi. Et sequitur
quod iudeus dissuasit christiano valde
illum revelare imperatori dicens quod in-
sequeretur inde multas effusiones sanguinis
et liber tolleretur. Addidit iudeus
non ex ignorantia sum in iudaismo
sed quia principes magnum iudeorum
honores multos habeo et voluptates.
Nos ut audientes hec a philippo
archetypo et si hec se sic haberent in-
vestigavimus et invenimus Iosephum
scriptorem captivitatis iudaice dicere
in commentario [illegible] quo
Ihesus in templo sacrificavit. Hic dicit
Ihesum fuit [illegible] Inve-
nimus etiam [illegible] in Luca quomodo
intravit in synagoga et datus est
ei liber et legit ysaiam prophetam dicentem
Spiritus domini super me etc. Qua propter quod nisi
dominus habuisset aliquam auctoritatem
apud iudeos liber datus ei non

synagoga non fuisset ad legendum in
medium dicit surrexit nec aliquis saepe
nos legit in ecclesia caput publica vere
misi sit in clericum ordinatus etc.

Quo studio et quo affectu nobis
orandus sit deus et circa miseriam
sit et eius mala considerare possumus quid
enim efficacius homines ad orandi studium
excitat quam miseria et calamitates tantorum
malorum quibus addicti premimur et quid
cordibus ad affectum orandi trahet quam
mira consideratio quae mala sua co-
gnoscit experitur. Ideo ergo mens humana ad
orandum pigra sit hinc sua necessitate
compellitur. Nec sancte tremenda et diffi-
dens oret illuc spe tamen dei provocatur
His duabus alis miseria sui hominis et
divinae redemptionis orando sublevatur quia
dum mens hominis considerationem se addere
paratur incessanter excitat quoddam spiritua-
lis desiderii impetu sursum levata
volat. Hic enim secta meditatio mise-
riae ut oret perfecta esse negat si eam
non meditatio comitatur aut praecedat.
Illam et hii qui mala sua considerare
negligunt aut nil petendo aut diu
quod orando pigritia fallunt aut
vitae nimis quod non digne petendo per desi-
deria tepescunt. Primo ergo necesse est ut
praecedat et comitetur orationem devotam
iugi meditatione animus noster excitemus
et in consideratione miseriae nostrae consideremus
et discamus quam nobis necesse sit petere
In consideratione miseriae dei verbi quo
desideriis debeamus postulare. Cogitemus
quam brevis sit vita nostra quam via lubrica,
quam mors incerta. Cogitemus quod lugentes
in hac intravimus, cum dolore persistimus
cum luctu exituri sumus. Cogitemus
quantis amaritudinibus admixtum sit si
quid etiam dulce aut iocundum omnia
huius vitae cursu sua nobis alludat
quam fallax, quam suspectum, quam instabile, quam
transitorium est quicquid huius mundi procurat. Nec
alia sunt mala cum quibus nascimur et

processu temporis sive occulta dei gratia sive
manifesta industria liberamur. Alia
aut in hac vita nobiscum veniunt et
a nobis ante mortem non recedunt. Alia
aut sunt mala quae ex tempore nobis accrescunt
et incursu decursu temporis abeunt. Alia
aut post nativitatem gerimus et ante mortem
non evadimus. Et quis omnia mala vitae
huius enumerare possit ut eorum permixtas
ea mala quae extra homines quaerunt opp-
rimunt. Qualia estimas secta peccata
sunt, corporis quibus quoque consenserit. Si
ergo considerare quisque volunt quam in ab
ineunte etate mala fecit quam sustinet et
constituat ante oculos suos tempora praeterita
et dies vitae sue consideratione diligenter
quot labores inanes tulit quociens
per homines huius vitae frustra desu-
davit, quociens in laboribus continuis
fallaces exitus invenit et post longos
decursus temporis requiem nec dum ultra ad
eptus est, cognoscit quod de hac vita nihil
adeptus est. Cum aut vitae huius exemplaria
considerat cum pace celestis suavitatis
attendat et perpendat quod invenit quod
perdidit. Tota iaceat unde cecidit et
lex utique intelligat quantum sibi in hoc exilio
lugendum. Hinc Salomon dicit qui addit
scientiam addit et dolorem quia quanto magis
homo mala sua intelligit tanto
magis suspicat et gemit postmo-
dum est ut in necessaria malorum nostrorum
etiam misericordie dei cordedemus [illegible]
fiducialius de futuro misericordias eius
recogitemus. Quemadmodum credito meminimus
recte et cogitemus. Recordemur ad me-
moriam bona quae tribuit et quam in periculis
saepe constitutos eripuit, nec unquam quantis
quamvis miserum vivere potuit oblitus
sui de se admonuit. Abeuntes a se re-
vocavit. Venientes ad se benigne re-
cepit. Perseverantes custodivit. Tenentes
/// tenuit, ~~tenuit~~ lapsos erexit. Alias delicta
condonet in amaritudines gravitavit. Quam
rursum avidatis conplacens suas tri-
buit. Postremo aut tribulatione purgavit.

quietem et pacem perfectam habuit et restituit qui nec peccantibus amplius desinere eriget. Hec iuste ut custodieret

Quamvis hiis consideracionibus meditacionibus cum orationis tempus adveniat sim secavit nec cognitus fortassis semper tepidus ad oracionem venit. Predicatio namque assidua scilicet parit

Ideo prima ignorantia depellit et compunctionem parit. Secundo desidia fugat et devocionem parit. Devocio vero oracionem efficit. Ideo enim deus his ad oracionem suam illuminat. Compunctio est quam ex consideracione malorum suorum cor intimo dolore tangitur. Devocio est pius et humilis affectus in deum humilis ex consciencia infirmitatis sue prius ex consideracione divine clemencie, tercia cum magnitudine malorum suorum diffidens desperat, tamen ad deum se convertit et tanto ardencius predictum expetit quanto que deum nullum elatum videt quo confidere possit. Habet autem devocio in se principales tres virtutes scilicet fidem, spem et caritatem. Nemo enim illud ad deum orationem se convertit nisi et credet se ab eo salvari posse et sperat eum misereri velle et eum plusquam omnia sua diligere. Credit ergo et sperat et diligit. Credit potentiam, sperat misericordiam, amat custodiat, nichil ergo ardet. Deo quam in dictis devocio id est conversio in deum per humilem affectum fide spe et caritate sub nixa.

Nota Augustinus prima non plus dimittit peccatum nisi restituit ablata et Ideo multi per hec peccatum mortuum resuscitat hac restitutione petit David psalmus Tu autem domine miserere mei et resuscita me etc.

Diliges dominum deum tuum etc. Mathei xxii. hec x°. Hic ... Anshelmus dicit dilectio et amor transformat amantem in amatum. Caritas dei altior est nobilissima; caritas dei fit nobilissima, ideo attingit summum bonum ... vehementer vehementius vehementissime. Caritas divina diviniora divinissima diviniore sepe sepius sepissime. Ita ut Hugo dilectio est quasi ... Elige dicit preceptum necessitatis nos ad dei dilectionem monet. Deuteronomii iii. Audi Israhel et observa ut facias quod precepit tibi deus diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo. Expedit propter tibi ut deum diligas si non diligas esset transgressor eius precepti et salvari non posses.

Patet ergo tibi ut diligas deum. Sed qualiter debes diligere audi diliges inquit dominum deum tuum ex toto corde tuo id est toto intellectu sine errore ... ut scias quod pro ille quod diligere diligendo ... Multi errant sed quod plus diligunt mundum ... quod plus ... deum ... divicias in illis ... dilecto ... Nolite diligere mundum neque ea quod in mundo sunt. Si quis diligit mundum non est caritas patris in eo.

Leo

In verbo in pondere probacio consistit vite humane ... Et nulli fermo ... talis et autem ... Salvator ... Ex verbis tuis iustificaberis. ... Carnale cor habet ... talia verba loquitur et opera facit ... Et talis est et talia operatur et ...

Augustinus

De peccato adeo voluntarium est quod si voluntarium non est peccatum non est.

Gregorius

Nos enim ... cogendo sed ... dando nos ut ... nobis ... sed petit dat ... ... deo ... deo auxiliante ... diligere vel repudiare quod suggerit.

Bernhardus

Sed ... opus ... ... voluntas ad ... ... consensum.

Collatio edita p egregium doctore decretoz petru Wartenberg [illegible] Canonicu
ecclie wratislavien in susceptione archiepi Gnezn Anno dni 1400 viij

Tempus me angustat et compellit qui mallem altiora utinam possem et
graciora que darent tanti celeberrimi patris offerre laudum preconia que
cepta breuitate contingeret et tu facere ac relinquere imperfecta Sed cum est gub
nare linguam in eo audeo et tales facete et declamo paruper Gaudete in
dno semper Ita scribitur ad philipp iiij originaliter et in currentis domice officio
cantatur initialiter Hinc pater in hijs verbis apli tria premittuntur primo exhortatiue
actus affectu allecti cum dicitur gaudete Concordat scriptura Gaudete in illa die et
exultate luce vj Secundo subiungitur directo intuitu respectu obiecti cum additur in dno
Ergo aut in dno gaudentes abacuc iij Tercio continuatio habitus in preparatione subiecti
cum concluditur semper et exquirite eam semper ps c xxiiij Non enim parum primo multum pertinet
ad opaciones humanas gaudere vt inquit aristoteles ij ethicorum et studiosorum est in
actionibus gaudere que sunt secundum virtute Sola utique virtus prestat gaudium preciosius secundum
dicente Seneca ad lucillum in epla Tu me inquis mones Sz secundum mellifluum
doctorem beatum Bernardum sermone xxij sr cantica Quid nobis cum virtutibus ergo qui
dei virtus est alienis Ubi nam queso vera prudencia nisi in xpi doctrina Unde
vera iustitia nisi de xpi misericordia Ubi vera temperancia nisi in xpi vita Ubi vera
fortitudo nisi in xpi passione Soli igitur qui eius doctrina imbuti sunt prudentes
sunt Soli iusti qui de eius misericordia veniam peccatorum sunt consecuti Soli temperantes
qui eius vitam student imitari student Soli fortes qui eius documenta et
pacie fortiter in aduersis tenent Frustra quis pro inde laborat in acquisitione virtutum
si aliunde putat eas sperandas quam a dno virtutum cuius doctrina seminarium prudentie
cuius misericordia opus iusticie cuius vita speculum temperantie cuius mors insigne
est fortitudinis Hec ille Sed quid dicam ego pusillus magister adest Joh xj et
hic dicitur magister quibus precipua cura omnium incumbit ff de ver signi l quibus doctor
iusticie sel et plurimorum epozum cui sollicitudo totius prouincie commissa est xij di c
clericos In cuius pectore manifesta debet esse cognicio veritatis xxxvj di c Qui
ecclesiasticis In cuius ore verba dei posita sunt et constitutus perhibetur super gentes et
regna se j c Et eius comprimissas xpi dote virtutes de offi ordi c Inter cetera
Cui vsum legit pallij in quo pontificalis officij plenitudo cum archiepiscopalis
nominis appellatione confertur de auctoritate et vsu pal c nisi Et quod de corpore beati
petri sumptum est de electi c significasti ad fi dignum presulum benedicere vt ille celestis
pontifex sue benedictionis superinfundat effectum j q j c dictum est Et remissiones
per prouinciam concedere de pen et remiss c nos hic dignatus est venire et videre
collectos filios suos Baruch v c et impleuit eos leticia vultus sui ps xv Certissime
constat quod fuit homo missus et hic venit et e a deo cui nomen Johannes
Joh j Cuius nempe potestas est a deo Non enim est potestas nisi a deo Ad Ro xiij c tu suum
xxiij q j c Quid ergo Johannes id est dei gratia vel in quo est gratia vel cui
donatio a deo facta est interpretatur et quod hec esse videtur sibi bene conuenire sane con
siderando vt dicere possit cum aplo j Cor xv dei gratia sum id quod sum et gratia eius
in me vacua non fuit Quod quidem viuit mouetur et est per gratiam venit xxvj q vij

c. vo asseruit. Completur itaque et quod pro nunc Johannes Johanne beatissimi
huius alme ecclesie patronus de quo scribit beatus Johannes episcopus in sermone
de eius collatione Johannes scola virtutum magisterium vite sanctitatis forma
norma iusticie virginitatis speculum pudicicie titulus castitatis exemplum
penitencie via peccatorum venia et fidei disciplina. Cuius iste felicissimus
qui fuit huius scole discipulus. Non tantum universi et singuli ut dixi precedent
Gaudete in domino semper patrem advenisse celeberrimum in gratitudine ad proximum
sua illuxisse dignissimum quo ad proximum paternum innotuisse desideratissimum quo ad
proximum. Congregati reverendissime pater tui in presenciarum congregati de adventu vestre
reverendissime paternitatis gratulantur et gaudent iuxta id Joh. xx. Gavisi
sunt ergo discipuli viso domino. Et cetera quod dicere possunt id Judith viij c. Tu nobis
ducatum et esto princeps noster quem leti omnes excipimus sicut angelum dei et
humiliter flagitamus ut etiam istam nostrum pontificem modo egrotum qui sua
obstante infirmitate interesse non potuit prelatos et canonicos eiusdem ecclesie atque
clerum huius diocesis dignetur habere recommendatos. Insuper pater ea que sunt
pacis hortatur psalmista rogate que ad pacem sunt ps. c. xxi. Beati vere pacifici
quoniam filii dei vocabuntur Math. v. Nos utique pro concordia cum christo qui discors
esse volunt cum christiano teste Ambrosio in libello de pace. Et gloriosus
doctor beatus Augustinus in de civitate dei li. xix c. xj sic alludit. Tantum
est bonum pacis ut etiam in rebus terrenis atque mortalibus nichil gracius valeat
audiri nichil desiderabilius concupisci et nichil postremo melius possit inveniri.
Deus autem pacis sanctificet nos per omnia et integer spiritus noster et anima et corpus
sine querela in adventu domini nostri Jhesu Christi servetur. Qui cum patre eodem et spiritu sancto
vivit et regnat deus per secula. Benedictus Amen.

Nota secundum Cronicam Martinianam quod xxxviij anno a nativitate christi beatus Petrus
apostolus prima instituit quadragesimale ieiunium ante pascha. Et ante natale
domini tres ebdomadas et quartam imperfectam ab omni populo christiano ieiunari. Ante
moriatur primum et secundo adventus. Similiter et Theofilus papa eandem quadragesimam
precepit ieiunare sicque sacerdotibus et clericis. Innocencius papa natione albanensis instituit
ieiunium in vigilia pasche quia sabbato dominus iacuit in sepulcro et discipuli ie-
iunaverunt. Victor papa hic constituit pascha die dominico celebrari. Hic constituit
ad sacerdotum interrogatos de ciclo paschali et lune celebratum est autem concilium propter
hoc in Alexandria Palestine. Cui interfuit ipse Victor papa Narcissus patriarcha
Jerosolimorum Theophilus Cesarie episcopus Et episcopus Lugdunensis ubi statutum est ut
semper die dominica pascha celebretur observata luna xiiij die mensis aprilis
usque ad xxj. Cum multi episcopi Asie orientis cum Judeis pascha celebrabant.
Hic etiam instituit ut in necessitate homines in quacumque aqua baptizarentur etc.

De septem pctis mortalibus unde nondum est primo

Quid sit pctm pro quo nota q
pctm scdm beatum aug. sic describitur
pctm e voluntas omittendi vel com-
mittendi quod iusticia vetat. Alio sic de
scribitur pctm e dctm vel fctm vel concupitum
contra voluntate dei. Item scdm ambrosium
sic pctm e pvaricatio legis divine et
celestium preceptorum inobedientia. Primo
transgressio. Secundo differentia primo q sit differentia
inter delictum et pctm. Ubi notandum scdm
magistrum sententiarum li. ii. d. xxiiii. q duobus
modis committitur pctm scilicet faciendo ma-
lum et omittendi bonum. Primo dicitur pctm
secundum vero delictum quasi derelictum quia ille
derelinquit qui omittit bona facere. pctm
Alii tamen dicunt q delictum sit ignorantie
omissio. Secundo pctm dicitur vicium volun-
tarie factum. Sed tamen unum inclusive ponitur
pro reliquo. Item dicitur delictum quasi de-
lictum quia homo derelinquit bona facere. Ter-
tia differentia ut ergo et ubi incipit pctm
ubi ad evidentiam allegato magistri sententiarum
li. ii. d. xxiiii. ubi dicit q pctm originem
sumpsit a bono. Secunda pctm originem
suam duxit ab aliquo vel quo a bono
vel a malo. Non a malo quia ante
primum pctm non fuit malum ergo rela-
quitur q a bono. Sed utrum a deo vel
ab angelo. Non a deo quia deus est sum-
mum bonum quo melius excogitari non potest
a quo non procedit aliquod malum nec pctm
ergo relinquitur q ab angelo incipit pctm.
Quarta differentia quomodo homo cecidit in pctm
unde notandum q homo cecidit in pctm diabolo
suggerente carne delectante animo
consentiente. Quinto facto. Quinta differentia quomodo pctm
pctm sit aliquid in re de quo due sunt opi-
niones. Prima dicit q pctm sit aliquid
et q sit voluntas mala cum actibus
exterioribus. Secunda dicit q pctm simpliciter
sit voluntas mala sine actu exteriori.
Tertia q pctm est nichil. Et ita videtur
esse beati augustini exponendo illud Joh. primo
sine ipso factum est nichil
i. pctm. Et hoc etiam videtur velle Boethius
li. iii. de consolatione prosa xii dicens
malum ergo nichil est cum id facere non potest qui
nichil non potest i. omnia potest. Et vult illa
ratione q pctm esset aliquid vel deus
sed si qui possit omnia facere etiam posset
peccare sed quia deus potest omnia facere igitur etiam
posset peccare quod est falsum quia deus nequaquam
potest peccare quia repugnat sue nature
cum sit summe bonus et perfectissimus.
Nullum est. Tertia opinio dicit q pctm potest
dupliciter considerari. Primo q talis res
sit voluntas si sit peccatum interius et
est in voluntate et sic est. Scdm opinio tamen
est. Secundo potest considerari ut sit de-
fectus virtutis seu corruptela. Et sic
stat tertia opinio q dicit q pctm nichil
est quia sic solum privatio boni non
quid positivum et sic procedit opinio
beati augustini. Sexta differentia ubi manet
pctm et ad quod valet tale bonum
ad primum unde notandum q tale bonum simpliciter
non perditur quia nullum bonum irre-
muneratum et nullum malum impunitum
ut dicit Boe. iiii. de consolatione prosa pri-
ma. Ad secundum unde notandum q tale bonum
valet ad tria primo ad bona temporalia. Se-
cundo valet ad penam mitigandam quia
dampnati non equaliter sustinent pe-
nas sed scdm magis et minus. Tertio
valet ad maiorem gratiam impetrandam.
Septima differentia. Primo quid pctm operatur
ante mortem. Secundo quid in morte.
Tertio quid post mortem. Ad primum notandum
quod pctm operatur talia ante mortem.
Primo naturalia hominis vulnerantur quia
intellectus offuscatur a cognitione
veritatis. Secundo affectus torpescit
in operatione boni. Tertio animam
maculat et ad penam eternam obli-
gat. Quarto conscientiam inquietam
facit. Quinto hominem induratum
facit. Sexto hominem insensibilem reddit. Sexto
hominem cecidit et ad alia pctm tra-
hit. Septimo bona opera per-
dit. Octavo hominem infructuosum reddit.
Nono facta infructuosa reddit.
Nono hominem infatuat et stultum
reddit. Decimo hominem fallendo
decipit. Sed ad secundum unde notandum
pctm agit illa in morte primo
hominem morientem gravat q post
pctm privatur spiritualibus bonis scilicet gracie
et virtutibus. Secundo perturbatur presentia
demonum animam suam expectantium

Sed ad tercium scilicet quid ipsum peccatum faciat
post mortem. Ubi videtur quod agit illa
post mortem pro hoc confusione habebit
ex operum denudatione. Secundo ex reprobatione
Christi quia hoc audiet in iudicio. Tertio
eterne vite requie privabitur. Quarto consortii(?)
sanctorum eius non gaudebit. Quinto
in infernum precipitabitur a deo. Sexto
ab electis omnibus separabitur. Septimo
a spe penitendi cadet et omnes spes ve-
nie ab eo removebuntur. Secundo videtur
quare peccatum plus deletur per contritionem
quam per aliud. Ubi videtur quod in omni peccato
est quedam delectatio et complacentia
trahens peccatorem a domino deo. Et
quia contraria contrariis curantur ergo
actus delens peccatum sic est dolor
cordis debet facere quandam displicentiam
et penam peccatori. Hoc tamen fit in vera
contritione. Propter hoc tamen peccatum plus de-
letur per contritionem quam per aliud. Et ex illo
dubio oritur aliud dubium. Et est utrum
possibile sit per solam contritionem peccata dimitti.
Et si sic quid tamen est si confessio et
penitentia vel satisfactio. Et ratio an premissa
peccato est si contritio. Quantum ad primum
dicitur. Dominus Iohannes(?) allegat magistrum(?) huguc...
quito qui narrat duas famosas
opiniones de hoc. Quarum prima dicit
quod peccatum dimittitur per solam cordis con-
tritionem. Et hec probat se hec opinio auctoritatibus
sacre scripture. Primo auctoritate Cassiodori
exponens id dictum prophete dicentis: Dixi con-
fitebor adversum me iniusticiam meam
domino et tu remisisti impietatem peccati
mei. Et exponit sic: Dixi id est deliberavi
apud me vel in corde meo et tu re-
misisti impietatem peccati mei. Et subdit
magna est dei pietas quod ex deliberatione
peccata dimittit. Item beatus Augustinus dicit. Non
dum pronunciat sed promittit se ad
pronunciaturum et deus dimittit sibi
peccata. Unde propheta: Dirige(?) ... clamabo deo(?) propter
tribulationem etc. Et propheta Ezechiel
dicit: Quandocumque peccator pie conversus fuerit
et ingemuerit vita vivet et non
morietur. Item legimus de leprosis quibus
dominus precepit ut ostendant se sacerdotibus.
Qui in itinere mundati sunt antequam

venerent ad sacerdotes. Sed in oppositum
est alia opinio dicens peccata sine confessione
non dimittuntur. Et probat hoc auctoritatibus
a quibus primo Iohannes dicit: Iniquitates iniu-
stitates tuas ut iustificeris etc. Item
Ambrosius dicit: Non potest quisquam iusti-
ficare nisi prius confessus fuerit. Item
Iohannes dicit: Non potest quisquam dei gratiam
accipere nisi purgatus fuerit ab omni
peccato per dei gratiam per confessionem
et per baptismum. Quasi expresse velle(?)
quod peccata non dimittuntur per solam contritionem.
Sed inter illas opiniones magister eligit
primam dicens: Sane potest dici quod sine
confessione oris et solutione pene
exterioris peccata delentur per contritionem et
humilitatem cordis. Et subdit: Ex quo
peccator proponit mente compuncta confessionem
tamen deus sibi peccata remittit quia
ibi est confessio cordis quamvis non oris.
Sed ad secundum dicit Ambrosius. Ubi dicit de prima
et confessione illa sunt referenda ad mortale(?)
deo. Subdit postea: Sunt(?) aut peni-
tentiam confitere si tempus habeat. Sed quare
confessio est si. Ubi videtur propter tres causas.
Primo propter dubium tollendum quia dubium est
peccatori an propter suam contritionem sint sibi
peccata dimissa a domino deo. Et est dubium
est an talis contritio sit accepta domino
deo. Secundo hoc sit propter institutionem ecclesie.
Nam ecclesia instituit et precepit fieri con-
fessionem. Tertio quia est si confessio ut ipsa
penitentia sit perfectior quia pudor con-
fessionis multum valet ad remissionem
peccatorum. Sed ad ultimum restat propterea(?)
peccato debet si contritio. Videtur quod du-
plex est peccatum in genere scilicet originale
et quoddam actuale. Actuale est duplex
veniale et mortale. Et sic tamen videtur
quod peccatum originale non deletur per
solam contritionem sed per baptismum. Et etiam
hec dicunt quod post baptismum debet fieri
doctrina. Sed pro quolibet peccato mortali debet
fieri contritio una specialis primo sicut
diversitas(?) horum sed si non sunt diversa
horum tamen sit per eo generalis confessio que
dicitur post matutinam in ecclesia. Sed pro peccato
veniali etiam debet fieri contritio generalis

si tale peccatum dicitur fuit in confessione
Sed tunc ad hoc dubitatur primo ad quid videlicet
confessio sit Videtur quod videlicet sed tertia pro
ad remissionem peccatorum venialium et
etiam ad remissionem peccatorum mortalium
Capitulo Ambrosia Sed si volueris ad
ineundam talia peccata mortalia homo
tenetur ea confiteri Alio valet ad
instructionem scientiam ut valeat discernere
inter varia peccata Item dubitatur quando
nunc debet fieri confessio quia ante
adventum domini Videtur quod hoc fuit post
adventum domini Primo quia antiqui sacerdotes ante
adventum domini non habuerunt claves
ecclesie et sic non habuerunt potestatem absolvendi
et ligandi Cum talis
potestas primo fuit data sancto Petro
Deinde suis sequacibus Ideo quia
secundum sanctum Thomam ante incarnationem
domini sufficiebat confessio mentalis
quam soli deo debetur Sed post incarnationem
debet fieri sacerdotibus Item dubitatur
utrum pro peccato originali debet fieri
confessio Videtur Secundum doctores moderni
quod non Ratio est quia peccatum originale
non deletur per confessionem
quia est involuntarium quod non deletur
per actum voluntatis Ergo contra hoc deus
dedit nobis remedia puta suam incarnationem
et baptismum sacramentum pro
quo utrumque dubitatur utrum confessio
debet fieri ante baptismum Ratio aliqui dicunt
quod confessio mentalis debet precedere baptismum
in adultis Sed dicunt quod
vocalis confessio non de necessitate precedat
baptismum Ratio baptismus habet mundare
ab omni peccato quod non habet confessio secundum sanctum Thomam
prius est baptismus quam confessio Item
dubitatur utrum confessio sit reiteranda
et in quibus casibus Et dicendum quod Primus
casus est cum confessor cui quis confessus
est non potest absolvere peccatum confessum
Secundus casus est Si penitens confessus
satisfactionem iniunctam obmiserit
Tertius casus est Si confessor non habuit
auctoritatem dimittendi peccata et confitens
remittitur ad superiorem tunc si superior postulat
confitens debet resumere peccata
sua Quartus casus est quando quis fictus accedat
non cum proposito confitendi nec
absolvendi nec cum proposito desistendi
a peccatis Quintus casus est cum quis
dimisit peccatum vel commisit aliquod
peccatum silenter Sextus casus est quando
quis bene dubitat utrum in preteritis confessionibus
sufficientem habuit contritionem
Sed alie tamen quis dubitat se fecisse
aliquod peccatum confessionem penitentie Septimus
casus est tunc quando percepit videlicet
quod prelati vel si curatus concedat
subdito suo confiteri alteri sacerdoti cui
concedit auctoritatem absolvendi dummodo
eadem peccata esset sibi dicta Octavus
casus est ratione voti ut si quis voverit
aliquod peccatum plures confiteri tunc
etiam debet resumere Nonus casus
est si cum esset utile aliquod peccatum
pluries confiteri et hoc potest augmentum
gratie etc Sed hic dubitatur utrum aliquis
potest confiteri peccatum quod non fecerat Videtur
quod dicit aliquis potest confiteri
peccatum quod non fecerat Secundus dicit
se fecisse hoc peccatum de hoc dicit
magister sententiarum distinctio xxii quod penitens
causa superbie non debet celare peccatum
Sic nec causa humilitatis debet confiteri
se reum in quo non confitetur se fecisse
Unde quod augustinus dicit Tu causa humilitatis
mentiris si non eras peccator ante
quam mentiris modo es monendus
Alio modo potest quis confiteri peccatum
quod non fecerat puta aliquis aliquam
vel peccata dare Ideo et hoc etiam
nullo modo debet fieri quia homo in confessione
tenetur seipsum accusare et non alios
nec etiam debet nominare personas in confessione
Sed tamen adhuc sunt aliqui casus
in quibus homo potest dicere peccata
alterius Non in opprobrium alterius peccatum sed
in opprobrium peccatum suum est Item potest dicere
peccatum cum pluribus vel cum muliere
Sed tunc nomine persone non exprimat
sed potest exprimere circumstantias peccatum Item
dubitatur utrum confessio potest fieri per nuntium
de hoc dicit sanctus Thomas quod confessio

facta per nuncium vel per litteram
licet sit quedam opus bonum et adiutorium
tamen confessio integra est prout sacramentum
debet esse sed quia hoc non licet desiderium magis
quam actum sonat quo homo ad interiora le-
ditur. Alii tamen dicunt quod confessio potest
duci sicut potest fieri sapienti ad inqui-
rendum consilium de peccatis sic talis
confessio potest fieri per nuncium. Quod
potest fieri confessio oratio dei spiritu ab-
soluimus. Et sic non debet fieri per nun-
cium nec per litteram sed per propriam
confessionem. Tercio est quia debet quod ille
debet absolui sit presens. Item quarto con-
fessio debet fieri sacerdoti. Unde queritur quid.
Quia sacerdos potest penitentem absoluere
a peccatis commissis eo quod sibi tradite
sunt claves ecclesie quibus mediantibus
potest absoluere vel ligare. Sciendum quod
vero due sunt claves ecclesie secundum
magistrum summarum non corporales sed
spirituales scilicet scientia discernendi
et potencia ligandi et absoluendi.
Item ulterius dubitatur utrum sacer-
dos proprie absoluit hominem. Ad hoc re-
spondetur secundum magistrum summarum libro
quarto distinctione xviii. Quod solus deus
proprie dimittit peccata. Sed tamen ecclesie
contulit potestatem ligandi et ab-
soluendi. Sed tamen aliter et aliter soluit
et ligat deus et aliter ipsa ecclesia.
Nam deus solus per se et proprie
se auctoritate propria dimittit peccatum
et mundat animam ab interiori ma-
cula et a delicto eterne pene soluit.
Nam tamen sic faciunt sacerdotes secundum au-
ctoritatem quia eis a domino concessa
est potestas ligandi et absoluendi. Sed
si deus ligat sit absolutus coram deo
non tamen in facie ecclesie habetur absolutus.
Sed tercio confitens sacerdoti cognoscenti
et intelligenti. Iuxta id quod dixit
dominus phariseis. Ite ostendite vos
sacerdotibus. Unde dicit beatus Augustinus
quod opus iusticie exercent sacerdotes
confessores in ipsos peccatores qui
eos iuste ligant ad penam. Sed
tunc exercent opus misericordie cum eos

relaxant. Item confessio debet fieri
~~Item confessio debet~~ sacerdoti intelligenti
et compatienti ut inducat penitentem
ad deuocionem et ut peccator mellitas
teneat ne propter timorem committit
aliquod peccatum mortale. Tercia debet
fieri sacerdoti sapienti ut grauitas
peccati melius discernatur quia medicus corporis
corporalis non bene potest indicare infirmum
sed expertus de quo dicitur primo medice ergo
medicus primo inuestigat qualitatem et dis-
positionem infirmi ad curam [illegible]
ita eciam de medico spirituali. Item debet
fieri sacerdoti bene viuenti ne forte per
seductorem negligatur. Iuxta dictum quod
Si cecus cecum ducit. Quia mali sa-
cerdotes dicuntur ductores cecorum
et utraque pars cadunt in foueam eterne
damnationis. Item dubitatur utrum aliquis possit
confiteri alteri sacerdoti quam suo. Sed tamen
secundum Hostiensem quod decem sunt casus in
quibus quis potest confiteri alii a suo ple-
bano. Primus est quando proprius sacerdos
est impeditus tunc potest committere licenciam
alteri. Secundus est quando quis transtulit do-
micilium seu habitatum ad alienam par-
rochiam. Tercius casus est quando quis est
peregrinus. Et dicit Wilhelmus quod tales
debet habere licenciam sui superioris. Quartus
casus est racione delicti ut si delictum
in aliena parrochia sit commissum.
Quintus casus est racione studii. Cum
scolaris ex licencia sui superioris ex-
pressa vel presumpta transfert se
ad studium. Sextus casus est racione
necessitatis sicut in articulo mortis tunc alie-
nus sacerdos potest absoluere aliquem peccatorem.
Septimus casus est quando aliquis habeat
spem quod suus curatus probatum
hoc habeat. Octauus casus est quando
curatus vellet aliquem instigare
ad malum vel si confitens timet
reuelationem vel si confessor est hereticus
vel scismaticus. Nonus casus est quando
quis est infra annos discretionis.
Decimus casus est quando speciale priuilegium
pape vel episcopi sibi concessum

Nunc videndum est de peccatis mortalibus
pro quo notandum primo quod peccata sunt duplicia
scilicet carnalia et mentalia. Carnalia
sunt que fiunt ab extra per apparatus ex-
terius ut carnales et comedebi-
tiones et carnales ut comedebi-
bere etc. Sed mentalia sunt que fiunt ab
intra scilicet in ipsa anima ut odium livor et
Item notandum quod ista septem peccata mortalia
dicuntur septem pestes capitales secundum
Ingenium suarum de penitentia et ho-
dicuntur capitales quia ex eis omnia
mala nascuntur. Nullum enim malum
quod ab eis originem non accepit. Unde
Gregorius: cuiuslibet mali radix
est superbia. Igitur de superbia primo

De superbia que est radix

Totius mali videndum est primo
quod superbia sit radix cuiuslibet mali
unde ex superbia cetera peccata mor-
talia nascuntur. Nam primo homo
superbus vult excellere omnes alios
homines et dolet si quis ei adequatur
et sic primo ex ea nascitur invidia. Et
quia invidus facit irascitur illi cui
invidet et sic tunc ex ea generatur
ira. Sed ira cum non potest vindica-
re tristatur et sic ex ea generatur accidia
tristicia vero consolacionem querens fit
accidia et sic ex ea generatur avaricia
avarus autem in temporalibus habundans
bulam querit. Gula vero propter ce-
lebrationem veteris defraudat movet ad
luxuriam. Et illa omnia continentur in
hac dictione Saligia per quam litteram
super unam intelligitur primum per s
superbia per a accidia sic de ceteris. Secundo
quid superbia secundum beatum Augustinum sic de-
scribitur. Superbia perverse celsitudinis
appetitus id est quando homo appetit celsi-
tudinem ultra id quod sibi promissum est
a deo. Sed secundum beatum Thomam sic
describitur. Superbia est cum quis se ex-
tollit ultra id quod sibi prefixum est a di-
vina gratia regula. Tercia secundum eundem
potest sic describi. Superbia est amor
proprie excellentie. Amare autem dignitatem excellentem
nature humane et ea uti et intra
ta a preceptis dei non est contra rationem

est quod cum aliquis excellentiam non
considerans contempnit vitia. Et tamen
hec superbia dicitur quia de tribus dicte sunt
superbia et non sic peccat. Sed pro-
pter superbia est aliud proprium amare excellen-
tiam per eam excellentiam que est
omni nature humane quod homo
naturaliter appetit sic appetit veritatem
et scientiam. Est autem mala excel-
lentia cum homo preesse vult aliis
in rebus temporalibus ut sunt eis subiecti
ad voluntatem suam et imperare
possit. Unde cum gloriatur aliquis in eo
quod excellit alios in scientia vel dignitate
et qua talem amare excellentiam
peccatum est superbie. Sed notandum quod non
magis naturale homini quam appetitus proprie
honoris quia homo factus est
ad ymaginem et similitudinem dei qua
naturaliter appetit homo ut altius
fiat et ex tali naturali appetitu super-
bientem animus hominis ad considerandum
propriam excellentiam et ideo dicitur
natura quod nullum peccatum ita vernale
sic superbia pro quo notandum quod superbia
habet duas species principales. Una est super-
bia interior. Alia est superbia exterior. Super-
bia intrinseca habet sub se species quarum prima
est quando quis estimat se habere bonum
aliquod a se ipso quod habet a domino deo.
Secunda species est cum homo id bonum quod sibi datum
a domino deo estimat habere a suis
meritis propriis. Tercia est cum quis se ceteris
hominibus despectis singulariter vult
videri. Quarta quando iactat se habere
quod non habet quia novit in hoc vanitate
pro modico flore plus habens inflat.
Sed superbia extrinseca multas habet
species prima consistit in corpore scilicet in
pulchritudine ut est superbia aliorum et
aliorum membrorum. Alia species consistit
in ornatu extrinseco corporis scilicet in
vestibus et cingulis. Tercia species con-
sistit in ornatu equorum vel aliorum
animalium. Quarta species consistit in
amplificatione familie. Quinta con-
sistit in conviviis sive invitacio di-
tiores ponenda vicia contra minores
Sexta consistit in pulchritudine magis et

extrinseca

amplificatione edificare Septima consistit in ornatu librorum et est decoratio librorum Octava consistit in tabulis Item Nota quod superbia secundum Bernardum habet xii gradus scilicet curiositas mentis levitas inconstantia inepta letitia iactantia singularitas arrogantia presumptio peccatorum rebellio libertas peccandi peccandi consuetudo Item Nota superbia nihil non sibi usurpat id est appetit quod sibi non est gloriam que est dei Secundo perfectos viros impugnat Tertio gratiam dei honorem privat Quarto honorem deo privat Quinto deum impugnat Sexto hominem dyabolo assimilat Septimo sapientes infatuat Octavo hominem sub alto statu cecidit quoniam a statu glorie et a statu virtutis Item superbia angelos de celo traxit etc. Item Nota plura sunt remedia contra superbiam Primum absconsio Christi descensus ab alto Secundo consideratio ignis infernalis Tertium est consideratio eterne glorie Quartum est consideratio proprie utilitatis Sextum est consideratio magne infidelitatis quia deo fit per superbiam Septimum est quod homo gloriam et laudem de facta aufert deo

[illegible]

Ulterius est notandum quod superbia secundum sanctum Thomam in compendio Theologie veritatis summum est peccatum quia superbia est aversio a summo bono et conversio ad creaturas et subdit se sicut virtutes nihil sunt sine caritate sic cetera vitia nihil sunt sine superbia unde superbia est regina superbia et gloriam consequitur Ideo superbia est maius peccatum quam in celo fuit est primo per angelum et in paradiso per primum hominem Tertio superbia maius peccatum Ideo quia de peccatis mediate vel immediate nascitur ex superbia unde versus hec surgunt ex te vetera superbia nata gloria vana superfluitas vestis cibusque me facto quod exprobro quod vanagloriam miseros sperno quod est fletus volo videri dolor in primis honor est in de malis doleo ... dissolvens ... constat ... de bono quod habet ex se

De invidia unde notandum est quod invidia secundum sanctum Thomam Augustinum sic describitur Invidia est odium aliene felicitatis Secundum Damascenum sic Est tristitia de bonis alterius vel estimatur tamquam diminutio proprie excellentie Dicitur ab in quod est non et video vides quia invidus non potest videre bona aliorum Et habet quinque filias seu species Prima est velle alterius malum et nolle bonum Secunda species est exultatio in adversis proximi Tertia est afflictio in prosperitatibus proximi Quarta est susurratio que est detractio latens Quinta est detractio manifesta hec Gregorius Item Nota invidia habet multos ... ipse invidus comparatur noctue et vespertilioni quibus lux diei egris odiosa est sed ... ipse invidus tristatur de prosperitate aliorum Tertio nocet quia ... deo contra hoc maledictum infert debilitatem ... efficit Sexto proximi scandalum recipit Septimo bonum in malum vertit Item Nota remedia contra invidiam sunt hec Primum est amor boni communis super amorem boni proprii Secundum ... fraternitas tam naturalis quam spiritualis quia omnia ... Tertium est contemptus proprie excellentie Quartum est consideratio magnitudinis ... que invidiam comitantur

De ira nunc videndum est unde notandum secundum beatum Augustinum Ira sic describitur Ira est ulciscendi libido et quando homo desiderat et cupit se vindicare propria auctoritate Secundum Cassiodorum ... Ira est motus animi concitatus ad penam sed eius ... provocatur ad iram Item secundum sanctum Thomam etc. Ira est appetitus vindicte etc. Ista diffinitio ... philosophus ... de anima pro diffinitione formali ... ire ... quia duplex est diffinitio ire scilicet formalis et materialis Formalis iam dicta est Materialis est Ira est accensio sanguinis circa cor Ex illis duabus diffinitionibus colligitur ... que est Ira est accensio sanguinis circa cor cause vindicte Item Nota Ira secundum beatum Gregorium habet sex species Prima est

Quarta est audax voluntas vlciscendi
i. vindicandi se contra proximum. Quinta species
est timor inertis qui dicitur vindicatio ad
iustitiam estimatus inimicitias. Sexta
species est contumelia que est voluntas vin-
dicandi se exprobratione malorum verborum.
Septima species est clamor qui est quasi
... species est desiderium vindicte. Octava
... est indignatio que est voluntas se vin-
dicandi propter signa molestie ... Nona
est blasphemacio i. obprobrium dei
... vel suis sanctis. Et nota ira
... vitiis ... primo hospitium
sola vocat ... perturbat unde Gregorius
sicut spiritus perturbat ... sancto spiritu
... ira animum pulsat sancto spiritu
hospicium suum perturbat et sic hos-
pitium pacis fit locus diaboli. Secundo quia
quod dei est sibi usurpat scilicet vindicta
unde scribitur: Mihi vindicta et ego retri-
buam. Hebreis. Unde dicit S. Thomas
quod talis ... facit se iudicem et deum
correctorem vult habere. Tertio quia dicit
B. Augustinus: Malus in talibus operibus
... cottidie ... inimicus
... Tertio stultum se demonstrat quia
... suum gladium ... Quarto
... suam ... exponit.
Et nota duplex est ira scilicet propria
et aliena. Remedia contra iram
alienam sunt ... est mitis responsio
unde Prov. xv. Mollis responsio fran-
git iram. Sermo durus suscitat
furorem. Secundum est silentium. Unde Prov.
xxvi. Cum defecerint ligna ex-
tinguetur ignis. Nam verba vero
sunt ligna ... ignis ire.
... est beneficium unde
Prov. xxv. Si esurierit inimicus
tuus ciba illum. Nam beneficia collata
ducunt eum ad placentiam. Reme-
dia contra propriam iram sunt quatuor primum
est consideratio dominice passionis. Unde
B. Gregorius dicit: Si passio domini ad
memoriam reducatur nichil adeo durum est
quod non equo animo toleretur. Secundum
est silentium proprii oris. Unde Prov.
xxvi. Qui imponit stulto si-
lentium iras mitigat. Unde legitur
quod ... abbas qui ... a

quodam fratre ... eum
timeret dixit: Tertio quod fratrum
... statim ... ut ...
... ex ...
hoc ... illi ... in ...
diabolus timet. Quartum est consideratio
divine ordinationis quia nullum malum potest
nobis inferri nisi divina ordinatione
i. ex divina ~~ordinatione~~ permissione.
Quintum est consideratio finis ... mortis
unde Eccli. xxviii. Memento novissimorum
et desine inimicari. Sextum est
consideratio proprie impotentie sic quod
homo non ... potentem se defendendi
... pessimis ... precedentis.

De accidia nunc sequitur ...

accidia

Unde notandum primo quod accidia sic
diffinitur: Accidia est tristitia ag-
gravans animum ut ei nichil agere
libeat. Vel sic est ... labilis
excitatio. Unde secundum S. Thomam sic
describitur: Accidia est turpe mentis
bona negligentis ... Et sunt
eius sex filie seu species. Prima est despera-
tio i. diffidentia de dei misericordia scilicet quando
non firmiter sperat in deo. Secunda
species vocatur malicia. Tertia est voluntas
machinandi provenientes ex tristitia
et ira. Quarta species vocatur pusilla-
nimitas. Et est diffidentia proveniens
ex consideratione proprie infirmitatis
vel arduitatis operum. Quinta est langor
... inveteratum odium. Quinta est
torpor circa precepta dei ne quis
ea exequatur. Sexta est evagatio men-
tis circa illicita et inutilia. Secundum
alios sunt eius decem species.
Et sunt hec: prima est tepiditas. Secunda
... est ... amor boni. Tertia
est mollicies et est impatientia
rei ... Quarta est sompnolentia.
Quinta est otiositas quantum ad opera-
tiones. Quinta est protractio vel
dilatio vel protractio bonorum opera
... Sexta est tarditas in bono
opere incepto. Septima est negligentia

Sexta est cum quis non curat an opus
inceptum sit malum vel bonum
Octava est inperseverancia ut qui opus
inceptum non terminat in bono fine
Nona species est remissio scilicet quod homo
de die in diem peiorat Decima
et ultima est dissolutio scilicet quando
homo dimittit se vel vivit sine
regimine Item Nota notanter quod preter
ex accidia pro accidia notatur quia
propter deum negligit deus eum precepit
labore dicens ad adam in su-
dore vultus tui vesceris pane tuo Quartum
est quod talis perdit tempus suum lucrandum
negligit sed eterne felicitati et vicia in-
tendit vel vicia generantur ex opposite
locum dyabolo preparat Item nota remedia
contra accidiam sunt hec primum est dili-
gentia occupacionis Secundum consideracio pe-
ne future Tercium est consideracio pre-
mij eterni Quartum est societas bonorum
Quintum est consideracio penitentie doloris
sanctorum in presenti vita Sextum est
contra inflammaciones hominum etc.

De avaricia notandum

primo quod avaricia secundum Tullium et
sanctum Thomam describitur Est
immoderatus amor diviciarum
Secundum sanctum Bernhardum describitur Avari-
cia est quarumlibet rerum insaciabilis
et inhonesta cupido Item Avaricia
secundum doctores habet sex species prima
est induracio cordis et ista vocatur ypo-
dorum inhumanitas Secunda species dicitur violencia
que fit invadendo alium Et ista proprie
vocatur rapina Tercia est inquietudo
id est immoderatus appetitus lucri Quarta
est periurium quod sepe contingit in
emendo et vendendo Quinta est falla-
cia que fit per verba deceptoria
Sexta est fraus vel deceptio que
fit in presencia alicuius Septima est
prodicio id est decepcio in absencia eius
qui decipitur Item Nota Avaricia
nocet multipliciter primo quia animam id est deum
ad maledictionem provocat Secundo proximum
ledit Tercio mentem suffocat et in-
quietat Quarto semper egere facit

id est in paupertate vivit Quinto stultum
se demonstrat Sexto cor dilatat et
insaciabile reddit Item Nota sex
causat avariciam primo facultas
cupiditatem id est divitiarum ut quod frequenter
se associat et causatur avaricia
Secundum est consideracio diviciarum Tercium
voluptas Quartum amor mundi
glorie Quintum est Amor filiorum
Sextum est presumpcio longe vite
Item Nota remedia contra avariciam
sunt hec primum est consideracio mortis
Secundum est consideracio domini passionis
Tercium est consideracio periculi quod divitias
avari augent Quartum consideracio
miserie eque pauperum divitiarum
Quintum est elongatio a cupiditate
Sextum est consideracio eternae divitiarum
Septimum est consideracio paupertatis
dei Octavum est impetracio divine
gracie per elemosinas et oraciones etc.

Sciendum est quod Gula secundum

beatum Augustinum describitur Gula est im-
moderata cibi aviditas vel sic
Est immoderatus amor delectacionis
circa gustum Item sic gula est qua quis
in bibendo vel comedendo ab ordine
racionis recedit Item Nota Gula habet
quinque species in quibus species prima est qua quis
hora debita comedendi prevenit et
maxime in diebus ieiunalibus Secunda
est qua quis preponit et querit cibaria
voluptuosa et delicata unde est
unus placidis abstinuisse cibis
Tercia species est cum quis excedit men-
suram inter incomedendo et bibendo
secundum racionem complexione hominis
Quarta est cum quis nimis avide
vel ardenter seu festinanter edit et
mensuram edendi excedit Quinta
est cum quis nimis studiose seu pro-
se cibaria sua preparat quia inde pro-
veniunt desideria luxurie Omne
igitur non quod voluptas sed necessitas re-
quirit in cibis Et alio secundum doctores
et secundum morales habet illas species
quinque sub se prima est scurrilitas

quod consistit in verbis inhonestis sub
comessacione. Quinta est multiloquium sub com-
messacione faciendo sermonem nocivum
detrahente in vitum proximi. Sexta
est inepta leticia que fit in ebriis.
Septima est crudicia fetoris scilicet vo-
mitus vel eructuacio. Luxuria et
alia mala. Octava est ebitudo mentis
i. subversio racionis qua semper infringit.
Item sciendum quod gula multos no-
cet primo Adam de paradiso propter
gulam eiectus est. Item homi-
cidium perficit. Secunda spiritualia bona
perdidit scilicet immortalitatem scilicet sapienciam
suam. Tercio luxuriam inducit. Quarto
homicidium perficit seu committit.
Quinto mortem vite inducit quia
Gula plures homines interficit quam gla-
dius. Item sciendum remedia contra
gulam sunt hec. Primo sermo divinus
dicens: Non in solo pane vivit
homo etc. Secundum est moderata com-
pacio per quam homo repellit occasionem
et melancolia. Tercium est elongacio
ab illis qui gulam efficiunt et
delectaciones et superfluitates ciborum.
Quartum est consideracio carnis proprie.
Quintum est meditacio vite
eterne qua semper invitati. Sex-
tum est consideracio malorum que
gulam secuntur. Septimum est penu-
rie Christi consideracio. Octavum
Nonum quod graciam dei privat.

Sequitur nunc de luxuria

Unde nota luxuria est ex immundis
desideriis proveniens lubrica
mentis et carnis perfectio vel
sic luxuria est libidinose volup-
tatis appetitus. Item nota luxuria habet
sub se plures species. Prima est simplex
fornicacio soluti cum soluta. Secunda
est meretricium. Tercia est adulterium. Quarta
est stuprum et est defloracio virgi-
num. Quinta est sacrilegium quod committitur
in religiosos. Et est quando continencia
deo dedicata leditur. Sexta vero
incestus quod violat consanguineitatem

corrumpit. Septima vero peccatum
contra naturam scilicet sodomiticum peccatum.
Octava est libidinosus coitus con-
iugalis. Secundum sanctum Gregorium
luxuria adhuc habet octo species. Prima
est cecitas mentis quia in luxuria
racio absorbetur. Secunda est consideracio
mortis eterne. Tercia est inconstancia.
Quarta est amor sui. Quinta est
precipitacio quo quis in morte vel periculo
se exponit. Sexta est odium dei
nam tales et quod non audiunt
verbum dei. Septima est affectus
presentis seculi. Octava est desperacio fu-
turi seculi. Notandum quod luxuria
multis nocet. Primo est deo contu-
meliosa. Secundo est demonibus placida.
subiecto ipso nociva. Quarto proximum
scandalisat. animam propriam condempnat.
Quinto hominem vilissime domino
subicit scilicet carni. Quinto mente
infatuat. Sexto amicicias generat
vel in hominis ... Septimo
verecundiam facit. Octavo conscienciam
amaricat i. amaram facit, fetore
inducit, hominem defedat et ma-
culat et infamat. Item nota
remedia contra luxuriam sunt hec.
Primum est aqua lacrimarum extinguens
ardorem eius. Secundum est abieccio cibi
et potus. Unde Jeronimus: Venter deti-
neat veneris dampnosa voluptas
indulgere gule noli nam ventris
amica est. Tercium elongacio et fuga
occasionis luxurie. Quartum est
extreme mortis cogitacio. Quintum
est de se non presumere sanctitate, cum fortis-
simi sicut David Salomon cecide-
runt. Sextum frequens se in divinis
occupare. Septimum est temptacionibus
in principio resistere. Item nota undecim
est luxuria habet multas occasiones:
primo ex ocio, secundo ex immoderata sumpcione
cibi et potus, tercio ex exhortacione ve-
tularum, quarto ex pravo exemplo, quinto ex
aspectu mulierum, sexto ex colloquio
earum, septimo ex auditu cantorum vel
instrumentorum musicalium. Octavo ex ...
loco prava ex propria societate. Eccl

Ad aliena peccata suo tuo
ps. 18 ubi precedit. Nonum sunt pec
cata aliena quorum si pater nr nro
i morte deprehensus fuit sic dampna
bitur ac pro proprio pcto. Primum est
Jussio ut quando tu iubet alteri pecca
re contra deum. Sic dns iubet familiam
vel pater iubet filium et dna que
iubet ancillam hoc facere quod sunt contra
voluntate dei et proximi. Sic custos
qui iubet suos famulos dampna infer
re proximis cum pecoribus suis in
graminibus vel segetibus vel etiam dna
que iubet ancillam ad pratum alterius ire
et ibi gramina recipere quod tu cognoscat
esse contra voluntatem eius cuius est pratum.
Et si misit unum pannum plenum
de graminibus ancilla ex iussu dne
tempore possessionis dna obligatur ad satisfactionem.
Item mechanici in civitatibus qui
iubet suos famulos infideliter
laborare sua artificia sic pani
fices qui iubet pannos nimis
excessive laniare et extrahere. Et
caupones qui iubet familiam sua
mensura cum vino indebite im
plere. Similiter sartores et sutores
et pistores qui iubent famulos suos
infideliter laborare et etiam parentes
qui iubent filios et filias cori
pere. Scias karissime quod iussisti quod
est contra voluntatem dei et proximi iniuste
reus es et dampnaberis cum illis
qui hoc ex iussu tuo perpetraverit.
Unde Sapiencie 11 Similis pena
similis cum dno afflictus est. Sed
et tales ad restitucionem tenea
tur. Unde quesitum qui quis probabilit accedit
se tenetur esse rei ablatorum vel nomine
suo facta vel rata habuit alius non.
Secundum peccatum alienum est Consilium.
Quicumque ergo alteri malum consulit
sive suo superiori sive pari sive
suo inferiori vel alio cuicumque dam
nabitur cum illo qui opere perficit.
Unde pessimi mali consiliarii duorum
qui suadent guerras rapinas
et alii qui suadent for
nicaciones et furta et huiusmodi. Similiter
quicumque dat consilium unde dampnum
proximis infertur ut nova the
olonea instituere vel antiqua
augmentare. Et etiam census pau
perum aggravare. Item qui in civitatibus
dat consilium ad novas institu
ciones ad dampnum pauperum et communitatis
tales rei erunt omnium peccatorum illorum
que ex consilio eorum perpetrantur
vel adhuc perpetrabuntur. Et eorum
pena secundum articulis augmentabitur usque
ad novissimum diem. Si sic dicitur
ergo quilibet sibi cavere debet a consilio
et a doctrina mala quia talis tota
deo plus homicida reputabitur. Unde
Aug. super Johannem homicida dyabolus
dicitur. Non quod gladio armatus
vel ferro cinctus ad hominem ve
nit. Sed quia malum verbum seminat.
Noli ergo putare te non esse homi
cidam qui fratri tuo mala per
suades. Item mali consiliarii sunt
sicut dyabolus qui semper malum persua
det. Sed quia sunt eius filii in malicia
consimiles et eius similes opera.
Sed boni consiliarii sunt sicut
angeli dei qui semper suadent
homini quod bonum et salubre et ea
que sunt pacis et ideo meritorum
celestis gloriam eternam possidebunt.
Sciendum quod mali consiliarii ut
frequenter turpi morte moriuntur ut
de principibus qui dederunt consilium contra
danielem ut mitteretur in lacum
leonum qui postmodum ipsi sunt
missi et sic a leonibus devorati.
Unde est fallax consilium nequissimum
super caput devolvetur. Tercium peccatum
alienum est Consensus videlicet
quando quis ex corde diligit malum quod
alter facit proximo et fovet. Et tales
digni sunt morte quia nolle placet
placere dei illud quod deus magis displicet.
Hoc est peccatum et iniusticia. Ecce si
non iussisti nec consuluisti sed solum
consensisti ad mala facienda que
sine tuo consensu non fuissent

perpetrata reus est omnium illorum peccatorum et dampnaberis cum facientibus malum. unde dicitur in decretis pari pena puniendi sunt agentes et consencientes consentientes. xj. q. 3. Qui consentit. Item eadem causa capitulo ad romanos. Digni sunt morte non solum qui faciunt sed etiam qui consentiunt facientibus. Ubi gratia Si tu non iubes aliquid laude nec consulis sed solum consentis in hoc reus eris. Similiter pater et mater non iubet filium vel filiam corrigendo sed consentiunt in hoc rei fiunt. Similiter rector communitatis presit civitati vel communitati licet non alium vel [illegible] iubeat male facere nec consulit sed consentit male facientibus et per mittit fieri mala sive hoc fiat propter lucrum temporale vel propter favorem vel timorem humanum rei erunt omnium malorum que sub dominio eorum fiat. unde dicitur Cipriano. 60 [illegible] durissimum fiet eis qui presunt hoc adverte deberent qui superiores fuerint in civitatibus vel in domibus suis laude permittunt et eius malis quam sui consensu eorum non put[illegible] sed [illegible] peccatum alienum est

Adulatio. Et sunt isti qui peccata commendant in hominibus que malefaciunt pro quo amplius dampnabuntur. Item adulantur malis que ita laudant vel adulant male facientibus ita rei sunt quamvis ut illi qui ipsa peccata faciunt pro quo [illegible] quod vicia per adulatores in [illegible] virtutes nomina [illegible] acquirunt [illegible]. Superbia vestium [illegible] talium [illegible] exteriorum [illegible] aliquibus hominum [illegible] et [illegible] quod hu[illegible] nesias est [illegible] ut dicitur quod decorat ista tunica vel ista vestis quod pulcher es in facie quod bene deco-rat te illud [illegible] quod pulchre incedis et sic de aliis et in hoc quod imitatur luciferum in superbia ex-tollendo se super alios in hoc co-medat [illegible] quod est valde nocivum et re-prehensibile quia dicitur [illegible] quod se ex-

[illegible]

altat humiliabitur. Ideo avaricia nominatur providencia ut cum quis die noctuque omnibus viribus laborat pro acquisicione rerum temporalium sive iuste sive iniuste vel quocumque modo potest sive sit cum deo vel contra deum [illegible] curas omnes sollicitudines adhibens quod possit [illegible] temporalia congregare et cum tanta aviditate quod nunquam sacietatur et in hoc comparatur in-ferno. unde dicitur ad quendam. Homo iste avarus inferno est similis. Inferus enim quantoscumque devo-raverit numquam dicit sufficit. Sic et si omnes thezauri confluxerint in avarum. Talis ab adulatori-bus non nominatur avarus sed pro-vidus. Item dissolucio specialis iocunditas nominatur ut cum quis conformat se aliis indifferenter sive in bonis sive in malis illicitis sive in licitis [illegible] saltando et [illegible] et talis ab adula-toribus non nominatur dissolutus sed [illegible] specialis socius et talis quod [illegible] con-format se malis in illicitis [illegible] habebit socios demones et omnium dampnatorum et carebit societate dei et omnium electorum. Item astucia aliquorum adulatoribus prudencia nominatur ut cum quis est astutus in mercationibus et in aliis suis negociis lucratur vendendo et decipiendo proximos sive in novis adinventionibus et in-[illegible] auditis [illegible] ut sic proximos decipere potuit. Tales ab amatoribus huius mundi prudentes nominantur. unde Luce 16. Filii huius seculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Item taxa consciencia libertas animi vocatur Sed nominatur ut cum quis sine timore dei vivit vel incurans nec timens deum in cogitacionibus locucionibus et in operibus sed sine omni ti-more dei peccat et que sunt delectabilia tamen [illegible] Talis letus ab adulatoribus nominatur

de quibus lucet Que vobis qui
vivit videtis Sexto Iucunditas
affabilitas vocatur et cum quis
est garrulosus i. clefferisch fri-
bus sed valet scurrilia verba
proferens non orando vero deum
in hoc offendit tales vocantur
placebo i. kurczweiligen qui
aliquando multum delinquunt sed con-
citando homines amoris ad leticie-
am et ad impacienciam et ad
blasphemiam quod alias extra et
ex sermo mirabiles et impacci-
entes sunt et quia tales sic prouant
redundat in eos quod eos incitant
Septimo vide quo virtutes z vicia
se vendunt Ita primo cum quis e
se abstinens et vult parce vivere
et tamen in natura tolerat esse ta-
lis abstinencia avaricia sive par-
citas vocatur quia non audent
uti de bonis e concessis ab eo
talis non propter parcitate dimittit
sed quia scit se redditurum de omni de
suis creaturis quo usus sit ideo
abstinens vivit Octavo Si humilem
diligit ex quo xpus qui dicit discite a
me quia mitis sum et humilis
corde humilitate studet seruare
in verbis factis et omnium scandalum
cavere Timens id deum xpi dicit
18 ve homini per quem scandala fiunt
Tunc talis ab amatoribus humilitatis
ypocrita vocatur Tercio maturitas
herensthaftikeit vel tapper sed
cum maturitate quis incedit in verbis
et in factis cavens levitatem
mentis unde Tunc talis maturi-
tas amaritudo vocatur s. fallungest
Quarto quies devocionis ut in
quibus nititur expellere extraneas cura-
ciones et deo quietum et tranquillum
se offerre Tunc talis quies
devocionis pigricia vocatur Quinto
Simplicitas sed cum quis sincerus
simplex corde querit deum et
scire debet xpi studet simplex columba

unde Tunc talis simplicitas stulticia
vocatur Et talis ab amatoribus
mundi deridetur Iob 12 deridetur
iusti simplicitas Sexto Timor
dei religiosa consciencia vocatur
sed cum quis deum pre oculis habet et
in verbis et factis timens deum
offendere talis non dicitur timoratus
Septimo fugere publica crimina-
lam societatem singularitas vocatur
ut cum quis vult se cavere a mala
societate Adulteris id dedecus per se
Nunc scito semper eis et cum
periculo anime sue eis Et tunc
talis sinceritatis despector proximi
vocatur Octavo Si quis iusticiam
querit et exigit tunc austerus
et impaciens vocatur Nono si
quis zelum boni habet tunc adu-
lator vocatur Decimo si quis
informacionem et correctionem proximi
intendit tunc presumptuosus dicitur
Nota preterea aliud est Exclamationes
ut sunt illi qui tuentur malefactores
et ad quos habent confugium Ergo si
es potens et in castro tuo tueris
raptores cum rapinis reus eis
cum peccatores illorum Item Si es recep-
tor hospitum et vagis in domum
tua homines deum non timentes et
ministras eis cibaria illicita et
prohibita ut in quadragesima lacticinia
prohibita et fortes et potentes
in aliis sunt sani et fortes et potentes
uti cibo quadragesimali et tu habes
bene ministrare eis cibum quadragesimale
Sed propter lucrum ministras eis alia
prohibita ubi gracia se re-
cedia per te quadragesima et in una parte
pecunia e quadragesima et in una epta
feria ut in vigilia mathei apostoli quod
et in vigilia mathei apostoli quod
plures fortes sani et robusti et
sunt de lacticiniis et alias habuissent
sufficienter de cibis quadragesimalibus in
quo non modicum peccavit eam
comedentes quod etiam quod ministrat
propter lucrum temporale eis talia fercula
Sed dices videant ipsi quid

ad me. Quod quod ex caritate dei et proxi-
mi obligamur removere proximum ab
hiis que sunt salutis et non ministrare
eis occasionem peccandi. Iste si princi-
cis occasionem peccandi. Item hospites recipiens lusores
taxillorum et blasphematores. Item lenones qui cum
meretricibus peccant quas sciunt du-
cere quod non sunt legitime uxores eorum
et hoc faciunt propter lucrum reus est
omnium peccatorum illorum. Iste praesumitur
qui tenet famulum et ancillam simul
peccantes in domo sua reus est
peccati illius. Et dicitur quod si in do-
mo tua committitur quod est contra deum
ab hiis quos hospicio recipis faciens
reus es omnium peccatorum illorum. Item
de illis qui hospicio recipiunt male-
factores propter lucrum. Legitur quod quidam
tabernarius propinans vinum. Item de tam
bonos quam malos hospicio rece-
pit in domum suam et permisit eos
ludere taxillis blasphemare inebri-
ari et meretrices permisit in do-
mum suam intrare et cum istis leno-
nibus peccare et mala permisit fieri
in domo sua propter lucrum temporale.
Semel una die dum esset in ce-
llario apportare vinum et can-
tarina eius exportaret hospitibus
ibi sedentibus quia domus erat plena
hospitibus. Ecce turbinis ventus
eum violenter rapuit et supra
in aera levavit in conspectu tocius
populi. Et cum sic a demonibus duceretur
clamavit compuncto corde. O
deus quid fiet de me. Tunc
demones proiecerunt eum cadere in
campo super acervum virum dicentes
quia oblitus es omnia tua scelera
sed de corpore Christi et vita sanctorum et
horrore et animis et deum solum pro
anima compuncto corde invocasti. Io
non valemus te ulterius ducere quia
omnipotens non vult nos permittere
voluntatem nostram in te exercere ex eo
quod compuncto eum corde invocasti
quod si hoc non fecisses tu corpore
et anima te ad infernum duxissemus

et sic disparuerunt et postmodum
dictus magno exportatus in domum
et ad aliquos dies decubuit et post
quam convaluit se emendavit et ta-
bernam amovit et amplius nunquam
permisit aliquos in domo sua
ludere vel blasphemare nec scri-
bere. De alienis peccatis dimisso sermone

Ab occultis meis munda
me domine et ab alienis parce ser-
vo tuo. Psalmus 18. Circa ad istam
partem praecedentis sermonis tunc no-
tandum est de aliis qui vocantur peccata alie-
na. Unde sciendum quod sextum peccatum
alienum est **participatio in
peccatis alienis** videlicet cum
quis participat scilicet in lucro prava et per
consequens participabit in poena ut
qui sciunt emunt rapina vel
furtum vel inde comedunt et
bibunt tales tenentur ad restitutionem
integram de hiis iniustis usque sunt
etiam si octo vel sex comederint
unum pullum furatum quilibet tenetur re-
stituere quantum ad eum pervenit. Quod
intelligendum est de hiis qui a Iudeis
dona et munuscula receperunt
quia tales tenentur restituere non ipsis
Iudeis sed illis a quibus illi in-
dei per usuram extorserunt si habent
notitiam illorum. Quod si non habent non tunc
secundum consilium confessoris debent
dari pauperibus. Item dicendum est de
lusoribus et de hiis qui bona per
ludum acquisita receperunt. Nam
nullus debet cum lusoribus bibere
nec comedere nec ipsis pecuniam
ad ludum accomodare nec etiam
denarios illos quos ad linteamen
ponunt tempore sed quando biberunt lu-
sores pro uno denario tunc re-
cipiunt quatuor. Et tales omnes tenentur
restituere secundum consilium confessoris sui
Iudices qui permittunt panem
vel vinum minorari propter suum lucrum
et alia quam plurima qui participant
quocumque modo sicut in lucro pravo

et uxores et pueri res iniustas
sicut hereditates et possidetis. Unde
legitur in daniele xiiii c. quod uxores
et filii sacerdotum belis a rege combusti
sunt. Septimum peccatum est cum quis **Multum
est in peccato quod** corripere
et reprehendere tenetur. Cum quibusdam
commisit subditos ut prelatus et
prebendarius, tenetur subditos
corripere, alias ipsos damnare.
Unde legitur de sacerdote Heli. I Reg.
c. iiii. non correxit filios suos
iniqua agentes vel quia tepide correxit
eos, punitus est hic per mortem tempora-
lem quia fractis cervicibus cadens
de sella retrorsum exspiravit.
Et si est in inferno non invenimus
aliam causam nisi quod filios suos
non correxit propter quod deus eum subi-
tanea morte interfecit. Unde
cum filii a parentibus et layci a prelatis
suis corripiuntur nequaquam ipsi vel
subditi indignari debent. Ita
scilicet tenentur, alias damnarentur. Unde
Ezech. iii. Si dicente me ad im-
pium morte morieris sed pro tua super-
bia avaricia luxuria et tu non
annunciaveris ei neque locutus fueris
ipse in morte sua morietur, sanguinem
eius de manu tua requiram.
Ita omnia peccata que prelati possunt cor-
rigere et non corrigunt ipsis im-
putabuntur et pro eisdem damnantur. Unde
Sapie. vi. Iudicium durissimum fiet
hiis qui presunt. Octavum est cum confessor
dum confitentes corrigunt peccata
non debet indignari quia ad hoc tenetur
et confessor dicit paucos duos vel
tres expedire bene quod debet negligenter
quia non est redditurus de numero con-
fitentium utrum multos vel paucos
audivit sed qualiter eos expedi-
vit. Si autem confessor propter lucrum
temporale negligenter expediat con-
fitentes graviter peccat quia secundum docto-
res qui aliquem sicut absolvit
quem coram deo probat sit esse

non absolutum ipso facto peccat
mortaliter. Videant ergo confessores qui
absolvunt pomposos homines qua
non intendunt superbiam suam dimit-
tere. Immo ipso facto ostendunt suam super-
biam de vestibus in mensuris et in longi-
tudinibus etc. Et sic etiam intelligatur
de aliis peccatoribus qui ostendunt perce-
ptibilia signa quod non habent firmum
propositum abstinendi a peccatis
ut publici fornicarii et adulteri
qui meretrices et concubinas secum
in domo tenent nec eas a se remo-
vere intendunt. Item et usurarii
lusores et falsi mercatores qui
non sunt parati ad restituendum secundum
consilium confessoris. Item et super-
bi torneantes et torneamenta
exercentes qui servant illa ornata
in quibus peccaverunt et hoc est etiam
evidens signum quod tales non inten-
dunt firmiter desistere ab illis peccatis
quia si ita resignarent talia ornata
tunc non utuntur nisi ad peccandum
tunc instituta oportet eos sub alia
ornamenta superbie peccare. Unde ve-
rus penitentes non solum proponunt
peccata sed etiam occasiones peccatorum
hoc in illis apparet qui veraciter
convertuntur et firmum propositum habent se e-
mendandi quia tales abiciunt super-
bum habitum et capucia magna
dualia et peplula magna cum
quibus peccaverunt tempus. Nonum
peccatum alienum est **Non obstare pec-
catis**. Et hoc spectat ad prelatos
et ad predictos. Unde vos prelati
et domini qui subditos vestros non cohibe-
tis sed dimittitis eos inferre dam-
num pauperibus pullos aucas anates
pecora auferre fruges eorum equis
vestris in pabulum, grandem fructus
arborum et vinearum furari vel
vi rapere vel etiam pauperes vi-
tuperare proterve ledere invadere et
male tractare et non prohibetis vos
damnabimini. Unde Ezech. iii. Dicit

dus platis no astredistis exadisso
ut possitis vos muro prode-
mo ysl dnisi em rectores ad
hoc statuti sut q vnusquisq tra
sibi subiecta in pace teneat
et si forte vpe rctor et platz
no spoliat subditos et cu non
resistit spoliantib et si eet tra
ua apla sic vlt' mare cia
pra q sint in ea praeptores
quib resiste possit tuc de sibi
hiis reddituq e deo ratz Quod
si pndetes pnt prohibe ma-
la et no faciunt dampnabut Ideo
vos dni et dne pmittitis filios
vos turpia vba loqui et ma-
la opa ppetrare et videtis
et no prohibetis Et vos vri
familiam vram et vos indicatis
et potentes subditos vros si im-
pedire poteritis talia mala et
si aliud pctm no habuitis tamen
illud pcm dampnabimini Nonum
pctm alienu e Non manifestare
pcta hoim ad corrigendu vel ade-
medand unde quicq scit pessim
aliq et eu no pmunit sive
mortem sive iniuria aut in re-
b tu tn illud ubi posset pmunire
reus est et si hoc no fecerit Quo
si scis aliquem pdere et possesib
manifestare q impediretur et eme-
daret si no faceres reus esses
Item si scis rem furata vel ali-
quid iniuste retentum et no vis
dno rei publicare ut sic sua
re rehabe posset cu tn hoc te-
modose et licite posses reus eis
cora deo tali pcto Ite si vnq
infert dampnu pxio in agro sive
in prato sive in orto et tu pro-
clamares eunt tuc cessaret
a dano inferendo et nolles hoc
face in subsidiu dno rei tuc
reus esses cora deo Sed aliqui
dicunt cu aqua iniusta fieri

videt q hoc ptinet ad me Quid
Velis q ex precepto scte caritatis
quib tenet pxime pxim sui
pxiom corporis et aie tu hoc
tenebis Item Si vides ali-
quem transire erga fovea et no
pmunires eu homicida illius
esses cora deo si sit in fovea
cadet et moret Ite Si in sino-
do pcipitur omib in ead parrochia
existentib ut manifestant ema pu-
blica ad corrigendu ea q quid
no curat et io scorpos miserat
dampnat Exepli gratia si aliq causa co-
sangnitatis familiaritatis vel talia
causa no prodet pctm quod prodere
esset sm Quia Symoniam
committet et grauit peccaret
Ite quicq scit hetiau vel phito-
nissam et no prodet mortalit
peccaret Quia melius esset
talos corruptores fidei prodere
platis ecclie q din in pane
et aqua ieiunare

Peccatu aim consumma-
tum fuit generat morte
Jacobi pmo hoc intelligitur de qlib pcto
mortali unde in pnti simone tang
aliq e dom de septe pctis mortalib
pmo De Superbia q est
inicium ois pcti pro quo sciendum
q supbia e duplex scilicet Exterior
et interior Interior e cu homo i
estimacione sua pfert se aliis et ap-
petit laudari et dolz si alii lauda-
tur Et tales psimt prim iudicare esse
malu et se ipm e bonu qd e con-
tra dictu xpi ut hz Mt vii Nolite iu-
dicare ut no iudicemini Et Sz verus
et bonus xpianus deberet alios meli-
ores se reputare et se in humilitate aliis
subiicere et sua pcta maiora pctis
alioz estimare Bernhardus Noli te compa-
rare maioribus minorib nulli Et te
pponas sz te copari pfumas Ideo
quilib debz se in humilitate contemptibilem
reputare pp hmoi q lz de bonum te
sua Item q desit homo an amoe

dei dignasit an odio Exterior
Superbia extat in capite et in
toto corpore sz in pepulis i cornibz
i capuciys in pallys in cissuris
in libus et cumulis et calcis &c Et
quere qr talis supbia exterior in
corpore e peccm mortale Sed dico
Sex modis p ornatu corporis peccat quis
mortalit Pmo p intencionem s cum quis
se ornat ea intencoe qz velit ab
alys concupisci qz vt dicit Aug Non
so appete s eciam appeti velle cri-
minosu e Unde Crisost in lo deco-
puntur Si mulier se decorauerit et
ad se visus hominum prouocauit etsi
nulla vindicta sustinebit Ergo mu-
lieres vel eciam virgines que se ornant
vel eciam facies suas colorant vt ab
alys concupiscant peccant mortalit etiamsi
eciam no habeant voluntatem consenciendo
illis qui eas concupiscunt Scdo peccant
mulieres vel eciam viri in ornatu
corporis cu se ornant ex supbia se extol-
lendo se sup alios homines ex supbia
et contempnendo alios qui no hnt
talem ornatum Et talis ornatus qui
ex supbia procedit Unde Innocencius
de vilitate condicionis humane Supbi-
ant vt magnificus videat satagit
vestiri dupplici indui mollibus precio-
sis ornari Hoc pz quia multi homines
ex supbia se ornant vt alios impudi-
tudine excedat vel salte vt ne excellen-
dat ab alys vel ex amore vane lau-
dis et vane glorie vt dicat qz ipi sunt
pulchri et honorabiles Luc Qui
qui se exaltat humiliabit Tercio peccant
viri et mulieres in ornatu corporis
sz faces suas colorando cu hoc faciunt
in contemptu sui creatoris Unde Am-
brosius deles picturam dei si vultum
tuu materiali candore obnubiles et ex-
quisito rubore perfundas Et tales
similes sunt lucifero et suis sequacibus
q volunt pulcriores fieri qz deus
eos creauit Sic illi qui
faces hnt pallidas et volunt
se face albus et rubeus Et alii

qui hnt crines nigros et volunt
habere glaucos Et q hnt crines
planos et volunt hre crispos &c
Quarto peccant homines in ornatu
corporis et hoc contingit ppt nimiam
complacenciam et amorem et sollicitudinem
quam hnt ad ornatum et pulchritudinem
corporis Tantus enim possit esse amor
ille et tanta complacencia qz esset
mortale peccatum et quasi ydolatria
vt tamen ille amor et complacencia
illa amorem dei superaret quia
hoc aliquis colit quod preceteris
diligit Et Augustinus dicit Nullum
peccatum adeo veniale quod non
fiet mortale du placet Ergo isti peccant
stant qui hnt nimis magnam com-
placenciam in suis vestibus eo qz hnt
dulcia paria vestium in tunicis
in pallys et in suis magnis
capuciys et pepulis et in cingulis
deauratis vel argenteis quia tales
per hoc sunt dampnati Unde exemplum
narrat Hubertus qz fuit quedam
mulier in francia deuota q cum
semel fuisset rapta vidit in spiritu
quandam magnam comitissam que
fuit ei familiaris et cum animam eius
demones trahebant ad infernum
ipsa eiulando comitissa clamat
Heu me misera quia satis casta
fui et abstinens et elemosinaria
nec pro alia re dampnor nisi per
ornatum vestium qz dilexi nimis et
amouitum no cessam Unde eciam
legitur de quadam muliere que propter
nimium ornatum corporis no meruit
recipere eukaristiam in morte Sed
duo pulcerrimi iuuenes assistentes
arripuerunt illum cerebrum de manibus
sacerdotis volenti ea communicare et
sic sine sacramento ipsa obiit Quinto
ppt scandalum quius no attendit
aliquis tamen si cogitatis attendi in
mala concupiscencia et no vis
dimittere ornatum supbum propter
salutem proximi Sexto ppt exemplum

et informatores aliorum sicut qui invenie-
runt primitus vel adhuc hodi-
erna die inveniunt novos modos
vestium et ex vanitate et volunt ha-
bere socios in talibus adinventionibus
sicut in longis caudis et in longis
manicis et incisuris vestium et
in peplulis et capuciis incurvibus et
in cingulis in calceis etc. Et talium
pena atque augmentatur in infer-
no cottidie usque ad novissimum
diem quia semper sunt qui eos imitantur
in talibus adinventionibus etc. Per avari-
ciam peccatur quatuor modis

Secundum peccatum mortale
est avaricia pro quo sciendum
quod per divicias peccatur quatuor
modis primo conquirendo scilicet bona
contra deum et iniuriam vel
aliorum cum deum et iniuriam vel
eciam qui conquirit iustas res
habere sed ad malum finem, vel ad peccan-
dum ut ad vanam gloriam ex-
tendendum vel ad luxuriam vel
ad crapulam Sicut ille dives de
quo scribitur Luce 16 Dives epula-
batur cottidie splendide et indue-
batur purpura et bisso Secundo quia cum mo-
do appetitu et amore efficaci ad
temporalia quis non iniuste adquireret
vellet tamen quia ille appetitus et amor
temporalium superat vel precellit amorem
et appetitum proprie salutis sic quod merito
sufficiat ex toto tales eciam qui non
peccant Sed heu plures sunt quorum
totum cor suum occupat cum temporalibus
sic quod raro vel nunquam de deo et sa-
lute propria cogitant Tertio quia quis
appetit aliena cum voluntate con-
dicionata scilicet si posset habere sine offen-
sa dei ac iniuria proximi et tunc
nullum vel peccatum veniale est Item
Secundo peccatur per avariciam acquiren-
do bona temporalia iniuste scilicet cum usura
vel ludo vel per fraudem in emen-
do vel vendendo vel per furtum
vel per rapinam vel quocumque modo

quod temporalia iniuste lucrantur mortaliter
peccatur et tenetur ad restitucionem Si vult
salvari sive sit in rebus sive in peccuniis
Augustinus dicit quod nunquam dimittitur peccatum
nisi restituatur ablatum et cetera
De Augustino peccatum non dimittitur nisi
ablatum restituatur Unde dicit in decretis
Inferens dampnum precio non est absolvendus
nisi dampno suo arbitrio leso
restituto 22 q. vel 5a c. penitencia
9a 6 c. Sed Tertio peccat quis
per divicias expendendo male sua
temporalia scilicet quod non utitur ad honorem
dei et ad salutem proximi Sed utitur
ad peccandum contra deum tales sicut
possunt dampnari eciam si nullas res
iniustas haberent Sed suas iustas
res sic ad peccandum expendunt quod
patet de illo divite epulone de quo
habetur Luce 16 Dives sepultus est in inferno
etc. et tamen non reperitur scriptum de eo quod
fuisset usurarius raptor lusor
vel fur Sed quia bona sua male
expendit scilicet in superbia vestium gula
et crapula et pompa Lazaro non
subvenit ideo dampnatus est Item quot
divites peccant in superbia vestium
habentes propter longas caudas
et incisuras multas et multa paria
vestium etc. Videlicet enim
in gula sicut illi qui volunt preciosa
fercula comedere et optimum vinum
bibere et sic superflue expendunt suas
res iustas de quibus destruerentur
pauperes usque ad unum denarium red-
ditur sunt deo in die novissimo
Tales illi qui per ludunt peccuniam
suam et male expendunt etc. Sed dicit
ista bona sunt mea ergo licet michi
facere cum eis sicut volo Sed non quia
sunt tua proprie sed sunt tibi a deo acco-
modata Sed plus quam habes quod
non accepisti etc. Ergo quilibet debet
uti bonis suis tanquam rebus accomo-
datis cum timore ne offendat deum
qui ea ei accomodavit etc. Quarto
peccat quis per divicias eas nimis
avare possidendo et retinendo
sua iusta bona sicut quod de superfluo

non subveniunt pauperibus cum sua superfluitate quia timent se semper deficere et tales reputantur raptores coram deo. Unde Ambrosius: Non minus est criminis habenti tollere quam cum possit indigentibus denegare. Ergo tantas suas te invade [?] bona quantum possis prestare nobis. Ergo quilibet possessor debet bona temporalia dare pauperibus condividendo. Augustinus: Da Christo in terra quod tibi reddat in celo. Exemplum de quo in sermone post. Tertium mortale peccatum est

Gula

Gula. Circa quod queritur quot modis quis comedendo et bibendo peccat mortaliter. Primo quod principaliter quis mouetur primo quando diligit corpus suum quam deum quod contra precepta ecclesie paratus sum comedere diebus ieiuniorum cum sic bene possum ieiunare et nolo corpus meum inordinate aggravare et sic plurimi ieiunium sine causa ab ecclesia preceptum [?] Bernhardus de Stildez [?] et quia dicit inordinate gule et concupiscentie inhieret tamquam ultimo fini etiam temporalis qui deum contempnens peccat sic precepta dei et ecclesie transgrediens ut delectationes gule assequatur talis committit peccatum. Ita quandoque soluit ieiunium ab ecclesia preceptum sine causa et tamen et ex contemptu non vult obedire peccat mortaliter tantis quotiens.

Secundo peccat quis comedendo cum sumit cibum illicitum et prohibitum sicut cum quis in quadragesima lacticinia vel ova quia in quadragesima interdicuntur universaliter ova et etiam lacticinia. Item multi qui votum fecerunt sextis feriis non comedere lacticinia et hoc votum infringunt. Tertio quando quis scienter cibum sibi nocivum sumit propter solam delectationem talis committit peccatum sic sumendo tale cibum vel potum unde sciret vires corporis debilitaret et vitam eius abbreviaret facit contra caritatem qua homo tenetur se in deum diligere et vires suas conservare ut deo diutius possit servire. Psalmus: Fortitudinem meam ad te custodiam.

Quarto quando quis excedit in immoderato sic quod vadit rodendo [?] vel nauseam habeat vel vomitum propter superfluam comestionem et talis etiam committit peccatum. Unde [?] Hieronimum de Simaia [?]. Item quando homo ebriatur vel cum incidit insaniam in comedendo si hoc facit ex proposito et intentione peccat mortaliter tantis quotiens. Unde Ambrosius in libro de penitentia: Ebriosus cum absorbet vinum absorbetur a vino, abhominatur a deo, despicitur ab angelis, deridetur ab hominibus, destituitur a virtutibus, confunditur a demonibus. Unde etiam Origenes: Ebrietas est mater omnium viciorum. Item Ebrietas facit de homine bestiam, de robusto infirmum, de prudente insanum. Et quandoque in tali ebrietate occidit vel alius contingit morte moritur eterna dampnatur. Exemplum de quodam frequenter inebriato quemadmodum [?] sermone [?]. Quinto peccat quis in comedendo et bibendo cum quis tantum diligit cibum quod appetitus delectationis est causa finalis et principalis sumendi cibum delectabilem et sic preponit talem delectationem deo qui principalis et finalis causa debet esse in omnibus operibus nostris et talem delectationem querunt homines voluptuosi qui potius secundum carnem vivunt. Unde Apostolus: Si secundum carnem vixeritis moriemini. Nemo [?] impossibile est ut quilibet quis et futuris fruatur bonis et hic ventrem ubi in esca impleat et de deliciis transeat ad delicias. Item attendendum est quod quis esurit et sic esuriendo comedit et delectatur in cibo non est peccatum quia hoc est naturale cuilibet. Cavendum [?] est si quis preparat cibum ea intentione ut eum sumere possit hoc itaque possit fieri sine peccato. Item qui propter saporem delectantur in cibo et potu hoc est peccatum.

Quartum peccatum mortale est Luxuria et quotiens committitur actus luxurie preter actum matrimonii semper est peccatum

Luxuria

mortale Unde apostolus Omnis
fornicator aut immundus non habet
hereditatem in regno christi Secundo quod cum homo sine
actu possit peccare mortaliter hinc est quod sicut
Et hoc contingit primo quando quis dat con-
sensum in morosam delectacionem
scilicet quod delectatur cum plena racione
in malis cogitacionibus Sicut hodie multi
faciunt tam mulieres quam viri qui
licet nolunt ad actum procedere tamen volunt
operari cogitacionibus et delectacionibus
delectari quod tamen nimis est periculosum
Quia facillime ex hoc peccatum
mortale incurritur quod probat beatus
Jacobus in epistola sua ubi dicit
Concupiscencia interior animi delectacione
cum conceperit supple consensu racionis
parit scilicet peccatum mortale Secundum tamen secun-
dum quod aliquando incidit turpis cogi-
tacio sine delectacione cum voluntate
non est peccatum Augustinus Continuis in-
mundis cogitacionibus licet mente non polluit
si eis non consentit ymmo est meritorium
Unde Paulus quociens restiteris toci-
ens coronaberis Sed quando turpis cogitacio
incidit cum delectacione tamen sine consensu
plene racionis tunc est peccatum veniale
Secundo committitur luxuria sine actu
quando quis ex mala cogitacione et de-
lectacione dat consensum et voluntatem
ad ipsum perpetrandum opus et hoc
semper est mortale Unde Augustinus
Si tacito consenciat ei quod libido
commovet faciendum et non des-
cernit iam ei peccatum imputatur
eciam si non consequitur factum quia racio
tenetur in consensu constancia et eciam
hoc intelligendum de quolibet peccato mortali
Quia quicumque regnum celorum intrare
debet oportet quod sic stat in proposito suo
quod usque ad mortem nunquam velit peccare
mortaliter nec actum luxurie facere nisi
in vinculo Tercio committitur luxuria
sine actu cum visu ut cum quis
ea intencione inspicit aliam personam
ut eam concupiscat velut legitur qui
viderit mulierem ad concupiscendum eam
iam mechatus est in corde in suo
Unde si quis una die centum domos
intraret et in qualibet domo tales con-
cupisceret iam dicta vero proposito accederet
tot peccata mortalia committeret
Ergo sumne necesse est custodia oculorum
Quarto committitur locucione vel risu
ut cum quis loquitur vel arridet alicui
persone ea intencione ut eam alliciat per-
tinet mortaliter Quinto committitur per tactum
impudicum et per amplexaciones et oscula
et huiusmodi Cuius modi vocatur ab apostolo
turpitudo Et illos eciam quis peccat
mortaliter et tanto gravius peccat quanto ma-
gis per tacta libido accenditur propter
nimiam approximacionem ad mulierem
vel ad virginem unde dicitur in decretis
Tactu lascivus eciam sine coitu
est genere peccati 32 q 1 nec aliqua
Sexto committitur per ornatum corporis
vel alia signa ad luxuriam inci-
tancia ubi tamen ut sunt isti qui non con-
cupiscunt nec actum perpetrare volunt
sed faciunt ut concupiscantur et multe
mulieres superbe et virgines que se ad
hoc laudant et ornant capud disco-
operiunt ut amabiliores fiant et se
alios alliciunt punitur mortaliter peccant
Septimo committitur per dona et mu-
nuscula ut cum quis dat alicui persone
donum vel clenodium ea intencione ut
eam sic ad malum actum alliciat mortaliter
peccat Octavo committitur quando aliquis li-
benter vellet actum illicitum perficere et tamen
posset quod haberet opportunitatem loci et temporis
et persone Sed sepius propterea dimittunt
quia timent iudicium et scandalum hominum
et confusionem propriam Sed si scirent se latere
in hoc actu nec deum nec sanctos nec
salutem animarum curarent quin hoc opere per-
petrarent et tales qui sic dimittunt
non propter deum sed solum propter homines
contra deum offendunt Unde Leo papa
Sunt nonnulli qui sic corde concipiunt
peccatum faciendum deliberant illud tamen timore
dimittunt alium pro difficultate imple-
re nequeunt hii pro facto in deo moriun-
tur et hoc est intelligendum de quolibet peccato
mortali quod quis non propter deum dimittit
sed solum propter timorem hominum Unde
Augustinus Ipsa voluntate reus est qui

ad mala con-
spiceret

vult quod non licet sed id non facit quia
non potest propinquitas fieri

Ira

Quintum peccatum mortale
est Ira Pro quo sciendum quod prima
Ira est triplex prima est bona et est quando
homo irascitur super peccata propria et aliena
Ecclesiastici 7 melior est ira risu quia per
tristitiam vultus corrigetur animus delinquentis
Ephesios 4 Irascimini et nolite peccare Et hoc
est signum quod sunt filii dei quia non possunt
sustinere iniuriam dei Ergo Irasci super
propria peccata et aliena peccata et vindicare
iniuriam dei talis est bona et laudabilis
Secunda Ira est venialis scilicet subita
ira sine deliberatione cum quis in adversis
habitis ignis irae cito accenditur Et
quamvis quis ex subreptione commovebitur et
quanto cito cum ratione hoc advertit et tunc
expellit et resistit huic irae et non
vult se vindicare et sic solum peccat
venialiter Unde Cassiodorus Venialis
ira est quae non ducitur ad effectum
Alia ira est mortalis ut cum quis
irascitur cum deliberatione et cum consensu
rationis et cogitat in animo suo quomodo se
possit vindicare et talis sic irascens
reus erit iudicio Matthei 5 omnis qui irasci-
tur fratri suo reus erit iudicio Et si illa
ira crescit verbis scilicet maledicendo proxi-
mis suis et tunc gravius peccat et pro
hoc meretur aeternam maledictionem quia
Christus dicitur est in iudicio ut habetur ibidem
[illegible] Iste maledictus in ignem aeternum etc.
Et si ira procedit ad factum cum proximum
suum percutit et vulnerat vel occidere
vult tunc gravius peccat etc.

Invidia

Sextum peccatum mortale est in-
vidia Pro quo sciendum quod triplex
est invidia Prima invidia est quae
provenit ex natura sicut quidam naturaliter
invidi et hoc non est peccatum cum nullus
sit in sua potestate Unde Aristoteles 2 ethicorum
in desideriis naturalibus pauci peccant
Ideo talibus primis motibus sicut naturaliter
incidentibus immediate et sine mora
resistendum est tunc non est peccatum et non
nocet Unde Gregorius Temptatio
cui non consentitur non est peccatum sed est
materia exercende virtutis Secunda
invidia est venialis ut cum quis
tristatur de fortuna vel felicitate proxi-
mi cum non cum plena deliberatione
et sic est peccatum veniale hoc patet
ex eo quia cum ratione plena favet eius
sibi de bono Tertia invidia est
cum quis dolet de bono alterius ex plena
deliberatione ut quia eum excedit in tempora-
libus bonis scilicet in pecunia sive in rebus
temporalibus sive in laude hominum sive
quia habet ampliorem gloriam et excellentiam
et sic est peccatum mortale et in hoc
est proprie invidia et istud semper
est malum quia dolet de eo quo gaudendum
est scilicet de bono proximi quod est con-
tra caritatem proximi quia Si diligo proximum
sicut debeo et teneor tunc faveo sibi
sicut deus ei favet et absque quod
tenetur Unde Aristoteles diligere est alicui
bonum velle Unde invidiosus
gaudet de adversitate proximi et
dolet de prosperitate eius Omnes
homines diabolica quia habent signum
proprium Unde Iohannis 13 In hoc cognoscent
homines quod mei estis discipuli si dilectionem
habueritis ad invicem Et econverso est
signum quod sunt filii diaboli quia habent invidiam
ad proximos et gaudent de malis
aliorum quod est diabolicum Proverbiorum 17
Qui in ruina alterius letatur non erit impuni-
tus Ita dolere de bonis proximorum
infelicissimum est quia amittitur quod alii
lucrantur Unde Seneca Utinam invidi
in omnibus civibus aures et oculos
haberent ut de omnibus prosperitatibus
torquerentur

Accidia

Septimum peccatum mortale
est Accidia Unde queritur
quod tedium boni sit peccatum mortale
vel non Respondetur secundum Thomam 8 de accidia
quod tedium boni potest tripliciter contingere
Uno modo est quidam motus naturalis ex lassitudine
corporis vel etiam spiritualis proveniens
et non est peccatum Secundo sicut quod est
primus motus appetitus sensitivi [illegible]
contristari de opere spirituali laborioso

et sic potest peccatum veniale committi etiam ubi appetitus sit deliberatus et consensus voluntatis non tamen nisi veniale vel generaliter sic tanto vel totiens aliquis cum tedio circa spiritualia divinitus moveretur et sic peccatum est veniale. Tercio et sic tamen tedium reducit in oblivionem hoc tedium ad ea que sunt necessaria saluti et salutem eorum que sunt necessaria ad que necessaria habet tedium et tunc peccat mortaliter. Verbi gratia Sic non audire missam in die dominica vel precepta divina non complere vel horas canonicas omittere ab illo qui canonicas ordinibus constitutus et in sacris ordinibus non adimplere consuetudines promissis non adimplere.

Circa quod queritur an homo possit vivere sine peccato mortali. Videtur quod sic. Et hoc probatur tribus rationibus. Prima ratio est ista quia in baptismo infunditur homini gratia per quam possumus potest usque ad mortem gratiam per quam conservari potest usque ad mortem et se abstinere a peccato mortali omne si se ab omni peccato mortali. Cum sic et hoc designat velle uti ea gratia et hoc designat lineo qua facit ipsi puero salis lineo qua facit ipsi puero ante baptismum quia sic carnes et pisces conservantur a putrefactione mediante sale. Sic homo baptizatus mediante gratia quam in baptismo accepit conservatur a peccatis mortalibus. Secunda ratio est quia ex hoc sequitur quod deus impossibilia nobis iussit impossibile quia mandata dei sunt nobis data ne peccaremus. Modo si dicas quod deus precepit tibi quod non potes implere. Tunc dicas et tunc hoc maledictionem incurras. Unde maledictus homo qui dicit deum precepisse impossibile. Item hoc esset contra illud ewangelium ubi dominus dicit Matthei xi Iugum enim meum suave est et onus meum leve. Tercia ratio est quia per hoc tolleretur liberum arbitrium quod tamen naturaliter est in nobis cum quo deus nos privilegiavit unde Ecclesiastici xv dicitur Apposui tibi aquam et ignem ad quod volueris porrige manum tuam. Deinde ante hominem vita et mors bonum et malum quod placuerit ei dabitur illi.

An homo potest vivere sine peccato mortali

Quarta ratio videtur quia hoc sit verum ut homo quamvis naturali inclinatione magis est inclinatus ad unum vicium quam alius tamen adhuc stat hoc in suo libero arbitrio et voluntate utrum velit consentire huic naturali inclinationi vel resistere. Unde Gregorius dixit Deus ad Cayn Tacitum volentem frenum suum ad te dubitus te erit appetitus sui. Unde Dubitus te erit appetitus tuus et tu dominaberis eius. Item Augustinus de vera religione inquit usque adeo voluntarium est malum quod et nullo sit peccatum nisi sit voluntarium. Ex iam dictis sequitur quod homo potest vivere sine peccato mortali mediante gratia et cum adiutorio dei usque ad mortem si vult. Hoc etiam patet in pluribus qui usque ad etatem perfectam vixerunt et tamen numquam mortaliter peccaverunt unde beatus Bernardus dominicus et beatus Thomas de Aquino et plures alii sancti leguntur quod numquam mortaliter peccaverunt.

Plagis impositas abierunt semivivo relicto Luce 10 capitulo 13. Quarto quod homo corpore vulneratur dum quamvis usque ad mortem Sic spiritualiter per peccatum ad mortem vulneratur in anima usque mortale vulneratur in anima usque ad mortem. Unde Glossa peccatum tamen ad mortem consummatum fuit generat mortem Secundo vulneratur homo et leditur Item nunquam vulneratur homo tamen moritur comparatione in corpore non tamen moritur spiritualiter possunt de peccato veniali spiritualiter possunt de peccato veniali intelligi et ad animam unde in presenti sermone tria sunt dicenda primo quid sit peccatum veniale. Secundo quot modis committitur. Tertio damna que inferunt Quarto quot modis peccata venialia dimittuntur. Circa peccata venialia

De peccatis venialibus

primum sciendum quod secundum Augustinum peccatum veniale est quod hominem usque ad reatum eterne mortis non gravat sed temporalem penam meretur et sic faciliter indulgetur. Secundo notandum quod secundum Augustinum in compendio theologice veritatis parvulis post baptismum primo insurgunt venialia post hoc mor-

talia Unde etiam Gregorius in moralibus
Qui vero ab lapsu semper a minimis incipit
et sub occasionibus defectibus ad grandia
pervenit Unde etiam Ysidorus de summo
bono qui dilabuntur ad vicia non statim
a magnis criminibus incipiunt
sed a modicis assuescunt ut sic tamen
maxima committant Dicitur
vitare aliquis possit vivere sine peccato
veniali dum est in hac vita Glosa
quod si loquitur de tota vita hominis qui
iam pervenit ad etatem adultam de
excellenti ac speciali gratia est quod talis
sine peccato veniali sit Dicitur inde
Beatus Augustinus dicit de beata virgine
que nunquam venialiter peccavit Unde
Si omnes sancti interrogarentur utrum
peccassent omnes una voce responderent
Si dixerimus quod peccatum non habemus ve-
ritas in nobis non est Unde Salomon
Proverbiorum 24 Septies enim in die cadit
iustus et resurgit Unde etiam inde-
iustus et resurgit ... venialia ex fragilitate com-
mittuntur nullus ea potest vitare
De penitentia distinctione 1 medicina et quod tres
sunt Quod tamen sine peccato mortali vivunt
quamvis potest vivere Item sciendum quod peccatum
veniale committitur quatuor modis
Primo quando committitur aliquid parvum quod
in se est veniale sic quod non est tamen
preceptum dei ut dicitur de septem peccatis
mortalibus ut verbum sic loquendo unum ver-
biosum sive talia est peccatum veniale
Item comedendo vel plus potum non
Item bibere sine causa Item ridere inhoneste
Item cogitationes vanas habere etc
Secundo propter imperfectionem facti sicut primi
motus qui alias quando perfecte essent mor-
talia
In gratia Dicitur videre mulierem cum libidine
et delectatione tamen potest tamen est veniale
Sed si cum libidine et plena deli-
beratione videt mulierem concupiscendo eam
est mortale Item nasci sine deliberatione
Item gaudere de adversitate aliorum et
dolere de prosperitate non tamen ex de-
liberatione Sed quando ratio advertit tunc
resistit talibus et expellit tunc sunt

peccata venialia Gregorius commentator dicitur
quod est in se peccatum mortale fit ita
subito sine ratione deliberationis sic
quod actus ille est ita imperfectus sicut
omnes subiti motus qui sit per
veniunt ratione qualitatis et de quibus-
cumque fiunt tales primi motus sunt
plurimo venialia Tertio propter penitentiam
et sic per accidens ex mortali fit veniale
in confessione quod fuit mortale in peccato
De penitentia distinctione 1 Vere penitet Non quod
illud peccatum in se mutatur sic quod hoc
quod est mortale fit veniale Sed id
peccatum mortale iam totaliter est veniale
consequentur quod obligat ad penam
non eternam sed temporalem que debe-
tur veniali Ideo dicit Ambrosius Dicitur
peccatum per penitentiam fit veniale et
hoc sic dicitur veniale extendit
et per accidens sed quod pena eterna
que debetur peccato mortali mutatur
in penam transitoriam que debetur
peccato veniali Quarto modo committitur
peccatum veniale propter erroneam conscientiam
quia quando aliquid reputatur peccatum veniale
quod tamen esset peccatum et super hoc fa-
ceret tunc propter conscientiam peccatum veniale
committeret Et sicut intelligendum de peccato
mortali Qui vero facit aliquid peccatum quod
in conscientia sua diffinitive tenet esse
mortale peccat mortaliter propter conscientiam
quamvis hoc in se non sit peccatum mortale
Unde Augustinus Omne quod fit contra conscientiam
edificat ad gehennam Quintum est
sciendum peccata venialia inferunt
septem dampna quare multo venialia
peccata sunt cavenda a devotis hominibus
quantum possibile est Primum dampnum est quod
ad penam obligat non autem eternam
et hoc obligat ad penam etiam
vel purgatorialem nisi prius satisfaciat
sed ad aliqua illarum penarum Quintum
sanctorum penitentia satisfacit
sicut recitat Secundum sunt fore purgatorii
puniet quamvis quia graviorem
penam in purgatorio sustinebit pro uno
peccato veniali quod hic tolerantur

sustinuit in craticula Unde dicitur in decret(is)
Igni purgatorio nulla pena temporalis
e comparabilis di. 25 c. Qui in aliud
hec vita homines vix curant quod tot ve-
nialia committunt et augmentant sup(er)
sup(er) se Sed si in fo(r)te inferni (con)cupisse(n)t
ponitur quia eternaliter tenebitur vere
in inferno etiam permanent venialia
Dicitur quod proprius locus est hic in modo ut
dicitur in purgatorio ubi venialia purgantur
Sed infernus proprie est locus ubi mor-
talia permanent Sed qui in mortali-
bus peccatis moritur quod tunc venialia
cum mortalibus permanent in inferno cum maioribus
Sed maior est pena pro veniali quod
inferno quod pro mortali Secundum est
quod peccatum veniale animam maculat
et ponitur tale exemplum quod denigratur
aqua vitro depicta intus ut videt
non possit Alia vero sic obscurat quod
videt tamen possit sed non plene discerni
Sic in proposito talem denudat et obscu-
rat veniale obscurat animam ob-
tenebrat Augustinus in libro de vita christiana
Sicut in peccatis perseverantes nigriorem
vel totus hoc in libro de mortali sed
veniale animam maculat Tertium est quod minuit
fervorem caritatis Sicut aqua in igne
proiecta licet ignem non extinguit fer-
vorem tamen illius temperat Sic quanto plura
quis venialia committit tanto plus mi-
nuitur fervor caritatis Aliqui quoque no-
tabiliter perdunt fervorem et tepescunt
Et ideo est quia venialia non cavent
admittere Augustinus super Iohannem Minute
sunt gutte aque tamen simul multe
flumina implent et molem perimunt
extinguunt totam caritatem sic veniale
et caritas se invicem compatiuntur et ve-
niale sepius opponitur fervorem cari-
tatis Quarto quia ponitur in bonis
operibus lassat Sicut tamen ponitur omnis
super omnes minus est promptus ad
ambulandum sic equus onustus Augustinus
super Iohannem Minuta sunt grana arene
sed si multa grana arene ponuntur
premunt atque opprimunt Pondere enim

venialis opus est deforme Sed propter
aggravationem venialium non ita clare
discernit bonorum et malorum differentiam
Insignitis bonis et perfectis habens mi-
nima etiam quasi extra discernit quod
imperfecti non cognoscunt Unde Grego(rius)
libro 23 moralium Quanto maioris
luminis gratie quis percipit tanto a-
plius reprehensibilem se esse cognoscit
hoc etiam patet ad sensum quia in
albo et mundo panno etiam parva
macula cognoscitur Sed in nigro etiam
immundo etiam vix quasi non nisi et
magna macula cognoscitur Dicit ple-
nius de conscientia hominis concupiscibilis operacio
est appetere bonum quod rationabiliter cognoscit
rationabilis Sed venialia aggravant po-
tentiam concupiscibilem quod non ita ardenter
appetit bonum ac si nullis venia-
libus esset aggravata Irascibilis
operatio est detestari malum Insigniter
hinc perfecti viri qui habent mentes con-
stans valde etiam detestantur parva
mala quod imperfecti non faciunt
Unde Iohannes in epistola qui ex Christo
dedicata sit tanquam minora quod
etiam maiora sunt etiam pro verbo
otioso reddendo est ratio Quinto
retardat a gloria eterna homo
qui debet et posset statim post
mortem evolare ad celum cogetur
propter venialia ad tempus in pur-
gatorio expectare Nunquam enim
ab aliquo facies dei videbitur do-
nec solvat pro penas minima
quadrante venialium peccatorum
Matthei 5 Non exibis inde donec
reddas ultimum quadrantem Unde Hum-
bertus Nunquam enim aliquis facies
dei videbitur donec pro pena veni-
alium peccatorum quadrantes nunquam persolvatur
Et ignis purgatorius est miro modo
gravis Unde Augustinus Ignis pur-
gatorii licet eternus non sit miro mo-
do est gravis excellit enim omnem
penam quam unquam aliquis passus est
in hac vita Sexto pro penis
premiis Sed hominem in purgatorio

quousque diu purgavi quod in parte fuit
ut et breviter delevisset. Unde legitur
de paradiso sancti damiani quod propter audi-
tum unius cantilene quam tam dulci-
ter audivit in quadam chorea
cantare de quo non fuit contrita
nec confessa nec egit penitenciam in
vita de hoc fuit in purgatorio
18 diebus sicut ipsa post mortem
revelavit cuidam sancto homini. Tercio
quia bona glorie celestis diminuit
non quidem illa que [illegible] debentur et
que homini ibi permittuntur reposita
sed que deberentur si venialia non fuissent
quia medio tempore posset aliqua
bona facere quod illa fuit per que bona
opera bonum celestis glorie augmentare
et eciam post peccatum venialium.
Et sicut secundum hugonem in compendio
theologice veritatis oportet nos opera
quedam facere ad salutem huius de-
bitore per que eciam debet a nobis
recedere cumulus eterni premii. Quarto
quia venialia sepe sunt occa-
sio peccare mortaliter et hoc con-
tingit quatuor modis. Primo ex com-
placencia. Augustinus. Nullum peccatum adeo
veniale quod non fiat mortale dum
placet. Non ideo actu [illegible] sicut ipse
Secundum quantum est maior delectacio
in peccando tanto maior pena
debetur illi peccato in futuro. Apocalypsis
18 quantum in deliciis fuit tantum date
ei tormenta. Gregorius propter securitatem
confitendum esset quia in aliquo peccato
quod secundum estimatur veniale fuisset
nimis magna et excessiva com-
placencia et delectacio. Et ideo reprehen-
sibile est nimia complacencia habere in
risibus in levitatibus et verbis io-
cosis et ceteris. Unde si talia fiant tan-
quam recreacionis et moderate. Quia
secundum aristotelem 4 ethicorum homo sepe
indiget quadam delectacione quasi
quadam recreacione propter multos
labores qui sibi occurrunt. Sed excess-
sus in risibus et levitatibus preca-
vendus debet. Unde Basilius contra

sine risus remissa efficit animam
et negligentem circa dei precepta
nec delicta sua potest ad memoriam
revocare sed obliviscens ea nec
se instigat ad penitenciam et ita pau-
latim omnibus bonis privabitur. Unde
eciam chrisostomus de [illegible]. Cum
patitur dei filius et plorat homo
patitur et ridet. Secundo ex disposicione
quia per frequentem lapsum in venia-
lia disponitur homo ad mortale. Et
secundum hoc intelligitur illud Gregorius. Vi-
tasti grandia vide ne obruaris
harena. Et hoc quia sepe de parvis
minimis venitur ad magna. Ecclesiastici
de modica scintilla quandoque surgit
magnus ignis. Proverbiorum. Qui mi-
nima negligit paulatim defluit.
Unde Gregorius in pastorali. Qui minima pecca-
ta et devitare neglexit a statu
iusticie non quidem repente sed paula-
tim cadit. Tercio ex progressu quia quando insur-
git veniale si non prohibetur potest
progredi usque ad mortale non
quod ipsum veniale in substancia
fiat mortale. Sed quia homo ex ipso per-
mali occasionatur progrediendo
fiet mortale. Istud patet in primis
motibus qui inter venialia computantur.
Sed quando delectacio convalescit intantum
quod consensus accedit iam est peccatum
mortale et veniale sic quod sunt duo
peccata. Augustinus in libro de penitencia nullum
est peccatum adeo parvum quod non crescat
si neglectum. Quarto propter conscienciam er-
roneam et nimis strictam sicut quando
aliquis teneret firmiter et diffinitive
aliquod peccatum quod ipse est tamen veniale
esse mortale et sic sciens hoc
quod hoc esset mortale et sic
faceret peccaret mortaliter propter con-
scienciam. Sed quantum ad [illegible]
quod peccata venialia octo modis
dimittuntur. Primo per confessionem
generalem que fit publice in [illegible]
et coram multis ut fit quando [illegible]

et [illegible]

et perditatem et illa confessio habet
efficaciam ~~ex tribus~~ ad dimissionem
venialium ex tribus scilicet ex contritione confiten-
tis et ex humilitate confessionis quia
cum humilitate genua flectere debet
et caput humiliter inclinare quando
dicit talem confessionem generalem Tertio
ex oratione sacerdotis qui dicit super penitentem
Misereatur tui omnipotens deus etc. Ergo
iterum quando sacerdos dicit hanc orationem debet
recollecto corde et devoto petere
et desiderare hoc impleri a deo
quod sacerdos petit Sic sane intelligere
dicitur de illis Qui dicunt con-
fiteor cum sacerdote ante missam Quarto
per devotam pectoris tunsionem Exemplo
publicani qui percutiebat pectus suum dicens
Deus propitius esto michi peccatori
De pe[nitentia] d[istinctio] 1 Tres sunt actiones Quinto per
aque benedicte aspersionem de conse[cratione]
di[stinctio] 3 Aqua sale Alii habent aquam
benedictam in domibus suis quando
mane sepius venialia purgant ita
etiam ecclesie in delectionem venialium
aqua benedicta exponitur laudabiliter et
bona est talium devotio Notandum quod
aqua benedicta devote recipienda est
non irrisorie sive recipiatur a sacerdote
sive a seipso et ubicumque et in quacumque
parte corporis tetigerit hominem sive in
manibus sive in facie hominis tunc bene
est Item in facie hominis [illegible] recipitur
et hoc propter dignitatem quia est nobilior pars
corporis Item etiam propter quinque sensus
quibus sepius peccamus qui magis
vigent in capite Item bonum est habere aquam
benedictam circa lectum et aspergere de se
cum ea et maxime circa infirmos qui
sepius aspergendi sunt ad effugandum
fantasmata demonum propter Contri-
visti capita draconum in aquis Unde
consecratione aque legitur videlicet [illegible]
[illegible] discedit omnis fantasia in locis
quibus aspersa fuit aqua [illegible] Hinglorum
quod in monasterio quodam monachus
de novo conversus cum esset in ar-
ticulo mortis vidit totam domum re-
pleri cum difformibus personis et
respiciens quod cum se gesserat custodi-

[illegible] ille intelligens quod [illegible] assi-
sterat porrigi vas aque benedicte
et ex eo aspersit totum latus et cum fuisset
[illegible] clamare cepit ecce fugiunt quod
facies quas erant [illegible] turpes summa
celeritate contendentes erunt alter
in alterum impingentes ille fortius
cepit aspergere Sic liberatus est a demo-
num infestatione Queritur utrum
aqua benedicta sit sacramentum Respondeo
Thomas non est sacramentum sed quedam
dispositio ad sacramentum unde dicitur con-
demnat necessitas et venialia et
demonum [illegible] quod effectum sacramenti impedire
possunt [illegible] cum aqua benedicta
apponitur aque non benedicte Respondeo
sanctus Thomas 4 d 12 Totum est benedictum
[illegible] cum acquisita est aque ex benedic-
tione [illegible] prevenit ad aquam additam Dissimile
est de oleo non consecrato addito con-
secrato Sexto per contritionem cordis
Ergo bonum est immediate contra [illegible]
[illegible] te aliquod veniale commisisse
Unde Cass[iodorus] super 1a p[s] [illegible] Addam
[illegible] tribulatur clamavi etc. dicit
deus nescit differre quem compunctio
cordis sensit sibi supplicare Septimo
per orationem [illegible] De pe[nitentia] d[istinctio] 3
Cottidianis Augustinus De cottidianis
levibus peccatis sine quibus hec vita
non ducitur cottidiana oratio fidelium
satisfacit unde [illegible] dicitur
[illegible] Quia sicut [illegible] Christus
docuit [illegible] illa orationem se liberari
[illegible] orbe Quia si dominus rex
[illegible] tibi [illegible] peteret
nostrum [illegible] florenum [illegible] pro
[illegible] orares ad huc [illegible] Sed rex ce-
lestis promittit pro uno peccato veniali
quam centum florenos quod est [illegible] etc.
[illegible] si centum [illegible] una die de
[illegible] orares per [illegible] dimitt[ere]
[illegible] orares [illegible] Sexto per
tibi venialia peccata Octavo per
episcopalem benedictionem et sic quosdam
etiam sacerdotalem Ergo manendum
est in ecclesia usque ad finem misse
et benedictionem quam sacerdos dat in fine
misse devote suscipere debet [illegible]
quisque [illegible] Nonum per
elimosinarum largitionem Unde Dan[iel]
[illegible] peccata tua elimosinis redi-

ne Unde tanta in xl'ma absoluitur
elemosinas in sinum pauperis et ipsa
orat pro nobis Ecclesiastici 3 Sicut aqua exti-
nguit ignem ita elemosina extinguit
peccatum unde etiam 3 Dicut in sermo
glanes solue peccata tua et addit
quedam remuncia dimissionem
que est elemosina spiritualis de qua luce
vi dimittite et dimittemini Unde
Augustinus multa sunt genera elemosinarum
que cum facimus adiuuamur ut di-
mittantur peccata nostra Sed ea nichil
est maius quam cum ex corde dimittimus
quod in nos quisque peccauit Octa-
uo per digna eucaristie commun-
de conse. d. 2. Cum ad eundem Octaua
additur etiam per extremam unctionem
Ex de sacra unctione c. v. de hiis
sunt versus Confiteor tundo
conspergor conteror oro Signo
edo dono per hec venialia pono
Et non solum per ista specialiter nominata
Sed etiam per quodlibet bonum opus de-
leatur venialia Dicit doctor Thomas
de Aquino plura vel pauciora per
predicta dimittuntur secundum quod per hec maior
vel minor feruor excitatur quam de pluribus
vel paucioribus saltem implicite con
tineat contritionem Unde non oportet ut per
hec semper omnia venialia dimittantur
quia unum veniale bene dimittitur sine
alio Sed secus de peccatis mortalibus
ubi unum non dimittitur sine alio quia
si unum mortale dimittitur tunc omnia
dimittantur etc. Nec peccatum veniale
dimittitur nisi prius mortale sit di-
missum Ergo peccator mortalis si aqua
benedicta super se funderet que est in
ecclesia nichil sibi proficeret et sic
de aliis huiusmodi Sed peccator mortalis
quamdiu stat in peccato mortali non meretur
indulgentias nec habet participationem bonorum
bonorum que sunt in ecclesia Nec etiam potest
percipere facere aliquod opus meritorium
vite eterne quia opera ex caritate non
valent ad salutem anime 2 q. 1 ad
Sed quamdiu solum est in peccatis venialibus et
stat in gratia et talis meretur indul-
gentias et habet participationem omnium bono-
rum et omnium missarum que sunt in ecclesia

dei ab omnibus Cristifidelibus Et quodque
bonum fecerit vigilando orando etc. ymmo etiam
fidelis laborando pro victu et vestitu
semper meretur coronam vite eterne
Jacobus 1 Omnia qui diligentibus deum
cooperantur in bonum

Si vis ad vitam ingredi serua mandata

Mathei 19 In verbis premissis ondit xpistus qui-
libet homini viam vite eterne cum dicit
Si vis ad vitam ingredi etc. Unde
sciendum quod decem sunt precepta que quis
homo tenetur servare si vult salvari

Primum preceptum est non adorabis deos alienos

Et illud preceptum tangit fidem
quia fides est fundamentum omnium bonorum
unde Augustinus fides est bonorum
omnium fundamentum fides est humane
salutis initium sine hac nemo
ad filiorum dei potest numerum pertinere unde
cristus dicit in euangelio ut habetur Johannis
3 Qui non credit iam iudicatus
est Ex quibus verbis patet quod omnes
infideles scilicet pagani iudei heretici
sunt in statu dampnacionis et iam
sunt in statu mortis iudicati Sed lo-
quendo etiam de xpistianis baptisatis
Unde sciendum est quod ipsi xpistiani
multipliciter contra hoc preceptum peccant
Primi qui dubitant de fide an sic sit
sicut sancta dicit et fides katholica
Secundo qui negligunt addiscere articulos
fidei cum possint et debeant Nos scire
Tertia quod christiani cum ad annos dis-
cretionis peruenerint tenentur discere et scire
symbolum apostolorum unde dicitur in de
cretis paruuli facti adulti tenentur
ad fidem quam pro eis spoponderunt
offerentes et illi debent eos docere sym-
bolum et orationem dominicam de con. d. 4.
Vos Ergo qui articulos fidei scire nolle
et ex contemptu addiscere nollet
cum addiscere posset peccat mortaliter
et tali non est porrigendum sacramentum
eucaristie donec addiscat Sexto qui

absuerat tempus et dies egipciacos
in lyis actibus qui sunt dependunt
ab hominis libero arbitrio puta incitacionis
uxoris educcio herbarum collectio vel
aliqua opera inchoanda qui in talibus
observat tempus et dies egipciacos
committit peccatum mortale. Item qui observant
quod ... natalis christi et johannis baptiste
suas incantaciones faciunt. Item qui
sompnia adtendit et servat contra
quod dicitur leviticus 19 non augurabimini
nec observetis sompnia. Unde Caton:
sompnia ne cures. Item qui
illusiones vane. Unde Eccl.
34 multos errare fecerunt sompnia
ad phitonissas accedunt tales
peccant mortaliter quia non licet
consilium a demone requirere qui inimicus
est mortalis est et semper habet mala
voluntatem contra nos qua nos impe-
diat in salute nostra. Insuper non
est eis credendum quia diabolus qui
per eos loquitur mendax est et pater ipsius
mendacii. Item qui fatum tenent fatum
in vulgari das ist ein beschert
Item peccant qui credunt quod tenent
fatum. Ut quando homo male facit mala
morte moritur suspendatur sive combura-
tur. Cum tales dicunt deus sic vo-
luit et ordinavit et ad hoc natus
est ille quod talia pati debuit hoc
est contra honorem dei loqui quia
deus non vult nisi bonum. Unde
apostolus: hec est voluntas dei sanctificacio
vestra. Causa est propria malicia hominis
quod male agit. Item qui observat au-
gurium quod augurium attendit ingres-
su et transitu et volatu avium vel
contra. Cum gallina cantat et canis
latrat et cornix se super domum
locat quod dicta vana et supersticiosa
sunt. Item in puerperio cum mulieribus
pregnantibus et parientibus supersti-
ciones exercent. Sic quod mulieres dif-
ficultatem habentes in pariendo cin-
gunt cingulo viri ut eo levius
pariat. Item qui cum gladio

evaginato benedicunt mulieres in
puerperio et suffflant candelam
accensam in faciem eius quod est
supersticiosum. Sed si fuerint ibi ado-
lescentes sine accedunt lumen conservan-
tes vel aqua benedicta ibi aspergitur vel
signum crucis ibi habetur ista essent
deifica et licita. Item qui carminant
homines et pecora quod fit multis modis primo
caput cingunt et mensurant cum
cingulo proprio et tunc ponunt cingulum
sub pedibus eius et ipse dicat melius
te calco quam te porto. Item oculos bene-
dicunt et sic cum manu tetigerint
et sic cum tali manu oculos subito
tangunt. Item quidam aliquos dicunt per
aqua fluvia. Item dicunt se contra ortu
solis. Item ducunt eos quasi ad arbo-
rem et faciunt eos quassare. Item
carminant equos vaccas et cetera
animalia cum vermes habent vel cum
demone expellunt vel cum pecora
sic ea benedicunt ne lupi ea rapi-
ant. Item quidam volunt cum homo vel
... est vel sagittimus cum carminant
Item quidam contra inimicos vel etiam
contra canes et lupos cum vulneribus
Ihesu christi se carminant ...
Sciendum quod licet isti qui carminant
ut se faciunt carminare vel pueros
suos portant ad carminatrices quamvis
peccant agendo cum de hoc contra
amoniti nec tamen desistere volunt et
talia carmina nullam efficaciam habent
sanandi homines. Sed deus propter
peccata hominis et propter fidem quam homo
habet ad illa carmina permittit quod quis
homo videtur quod iuvat cum tamen nulla
efficaciam habent talia verba etc. Sed
Noli medicinis et herbis licitum
est uti quod habent naturalem effectum
et de istis sortilegiis plenius habetur
in summa 9 ... 5.

Secundum preceptum

Non assumas nomen
dei tui in vanum. In vanum
nomen dei assumit qui blasphe-
mat nomen domini nostri Ihesu christi

et si iurat per vulnera vel per mortem
vel passionem ihesu cristi vel etiam
per intestina vel per membra domi-
ni ihesu christi et talia iuramenta sunt
mortalia quia sonat in blasphe-
miam et irreverentiam dei propter sua vul-
nera in carnem assumpta unde nobis
tota salus effluxit Unde Crisostomus super
dicit Omnis salus hominum in christi morte po-
sita est Item qui iurat et non nominat
deum sed creaturas ut box tod box
leichnam et talia iuramenta quia sic
sunt nominando creaturas sicut conviciando
bestiando vitanda unde [illegible]
[illegible] ca. v. Ego autem dico vobis
non iurare omnino neque per celum neque
per terram etc. Item sunt aliqui qui multotiens
et sine causa iurant ut dicendo per deum
vivum per deum sanctum vel per omnes sanctos
sine omni causa et utilitate et ex ma-
la consuetudine contra quos dicitur Jacobi
in epistola ca. v Sit sermo vester
est est non non etc. Circa quod queritur
an illa iuramenta scilicet ut per deum
et per omnes sanctos sint peccata mortalia
Dico quod talia iuramenta contingunt
dupliciter Primo quando quis scienter false et
mendaciter iurat sive ioco sive serio
Et sic secundum sanctum Thomam de aquino
talis peccat mortaliter ubi gratia ut cum
uxor vel familia negat mendaciter
et cum hoc iurat se non fecisse vel
non dixisse vel se non vidisse hoc
vel illud vel etiam cum quis vult
vendere et iurat per deum quod non vult
remissius dare quam sic et intendit aliter
dare et iurat sic mentiendo contra
mentem suam peccat mortaliter quotiens
sic iurat Et eodem modo ille qui debet
rem illam emere si dicit per deum
non amplius volo dare pro illa re
quam tantum et si intendit plus
dare et loquitur contra mentem suam et
iurat sic mentiendo etiam peccat mor-
taliter totiens quotiens etc. Quot
talia peccata committuntur ab aliquibus
qui consueverunt nec emere nec
vendere nisi iurando et mentiendo
dolose et fraudulenter ut iurando
rem suam meliorem esse quam sit vel
etiam plus sibi constitisse quam fecit

Insuper etiam quando aliqui in parvis
rebus iurant deceptorie ubi gratia
ut qui solent vendere victualia in
civitatibus poma vel pira vel etiam
[illegible] fructus vel etiam panes
allecia vel aqua alia victualia
vel etiam rustici qui vitulos vel
oves in villis vendunt quandoque falsa
iuramenta multa faciunt cum quibus
proximos suos decipiunt et quandoque
per talia iuramenta modicum lucrantur
cum tamen quilibet christianus pro regno mun-
di vel etiam pro toto mundo semel
periurare non debet Secundo contingunt
talia iuramenta ut per deum et
per omnes sanctos cum quis iurat hoc
quod est verum et licitum Et sic secundum
Raymundum tunc sic iurare in quolibet locutione
aliquid licitum sic sit in iuramentis
quando fiunt ex cursu verborum
cottidianis quando [illegible] levitate et mala con-
suetudine ut dicendo per deum Item cras
ibo ad ecclesiam vel ieiunabo
vel expectabo hoc vel illud faciam
etc. hoc est peccatum veniale [illegible]
sed in hoc moderare et talia
mala consuetudine postpone et
adverte dictum christi Mathei xii
De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines
reddent rationem in die novissimo multo
strictius exigitur a nobis ratio
de talibus cottidianis iuramentis que
sine causa fiunt Unde quilibet homo
debet se cavere quod numquam dicat per deum
vel per omnes sanctos nisi sit magna
causa et urgens necessitas et cum
hoc verum et licitum sit hoc quod iurat

Tercium preceptum est me-
mento ut diem sabbati
sanctifices Contra istud preceptum faciunt
isti qui in diebus festivis laborant
contra quos dicitur Exo. xx. Non facies in
eo opus Et quomodo patet quod quandoque
sabbatum violatur scilicet laborando vel
lucratibus intendendo et etiam quando
mercimonia in diebus festivis exer-
cent sic rustici qui quandoque ad civitatem vel
ad quem [illegible] vehunt et usque

missam vel sermonem ista die au-
diunt. Item qui vadunt in diebus festivis
ad forum emunt et vendunt ex mala
consuetudine et propter lucrum temporale. Insuper
qui sabbatis diebus de nocte nimis
diu laborant etc. Isti deum grauiter
offendunt et insuper puniuntur a deo
quandoque in temporalibus per infortunium scilicet quia
[illegible] vel spoliantur a raptoribus vel
equi eorum leduntur vel domus eorum
igne comburuntur vel alia infortunia
talibus accidunt que sunt de punitionibus.
Item quandoque puniuntur in corpore ut scilicet
quandoque tales infirmantur per mensem
vel per duos vel quandoque cadunt
vel frangunt crura vel brachia et sic.
Et tunc oportet eos festiuare cum multo
deberent laborare quam antea labo-
rauerunt in festivitate debuerunt quia
secundum Salomonem per que homo peccat per
hec punietur. Item puniuntur in ani-
ma quod est maximum quia quociens festum pol-
luunt totiens peccant mortaliter et dampna-
tionem incurrunt. Exodi. Qui polluerit
sabbatum morte moriatur. Item sciendum
quod qui in diebus festivis peccant grauius
peccant quam qui [illegible] in diebus
festivis quod est maius peccatum quam la-
borare manibus. Unde Augustinus melius
est in die dominico laborare arare
quam choreisare. Unde etiam Augustinus
[illegible] motu petulancie saltique impu-
dicos in [illegible] claudere. Ideo quidam alicuius in
corea saltauit tanto profundius
ad infernum cadetis. Item alii grauiter
peccant qui in diebus festivis va-
dunt ad tabernam et se inebriant
cum tamen omnis ebrietas que ex proposito
fit semper est peccatum mortale et grauius
in die festivo quam in alio die. Item
et illi qui in diebus festivis exercent
luxuriam carnis voluptate. Unde
narrat [illegible] quod quedam legittima
a suo viro sabbato cognita cum in
die dominica se processioni iungeret
a dyabolo arripiebatur et multum ab eo
vexabatur. Et si hoc fit in legittimis
personis quanta pena [illegible] illegit-
timum plectendus erit etc.

Quartum preceptum est: honora patrem tuum

et matrem tuam ut sis longeuus
super terram. Contra hoc preceptum fa-
ciunt illi filii qui inhonorant suos
parentes verbis et factis et eis no-
lunt obedire in licitis et in honestis
vel parentibus suis defunctis non
subveniunt per suffragia liberando
animas eorum de purgatorio. Et ta-
les filii qui inhonorant suos parentes
et nolunt eis obedire puniuntur a deo
quandoque in proprio corpore et subitanea
morte. Ita si premium parentes
honorantium est vite longevitas
hoc patet Exodi xx°. Qui honorat
patrem suum vita vivet longiori.
Sic a sensu contrario parentes inho-
norantes moriuntur quandoque in iuventute
et subitanea morte. Unde Proverbiis
Subito veniet et peribit propter
iniquitatem suam. Insuper puniuntur
eterna morte. Exodi xxi. Qui male-
dixerit patri vel matri moriatur
morte eterna. Unde sciendum quod parentes
debent filios suos informare in
preceptis dei et eos corrigere cum de-
linquunt iurando et blasphemando
quia omnia peccata que filii committunt re-
dundant in parentes si eos non cor-
rigunt. Unde apostolus. Digni sunt
morte non solum qui faciunt sed qui
consentiunt facientibus etc.

Quintum preceptum est: non occides

Contra hoc preceptum
faciunt qui proximum contra deum et iustitiam
occidunt et hoc est unum peccatum de
quatuor clamantibus in celum. Unde Genesis
iiii dixit dominus ad Cayn. Ecce vox
sanguinis fratris tui Abel clamat
ad me de terra. Hic [illegible]
homicida. Ecce sanguis primi
tui innocentis a te effusus clamat
ad me de terra repetens vindictam
super te. Unde sciendum quod triplex
est homicidium. [illegible] cum occi-
dunt corpus suum ut martires
qui propter veritatem occisi sunt et ista
occisio non est timenda maxime

quod ipse instead sustinet Ut patet de Do-
lore time eos qui occidunt corpus etc.
Aliqui occidunt tam animam quam corpus
primo ad peccatum trahunt per ornatum
corporis vel per malum exemplum
quod prebet aliis quibus dicit Gregorius
Tot mortibus quis dignus est quot
exempla pravitatis in posteros relinquit
Unde etiam Augustinus Quam in conspectu
ipse male vivit quantum in eo est
illum a quo attenditur occidit et hoc modo
de anima Aliqui occidunt utrumque
scilicet corpus et animam et hoc potest
fieri in duobus casibus Primus quando
quis procurat abortum quia tunc
puer in corpore et anima moritur Alius
quando quis non transfert semper
Sed vis ad vitam ingredi serva
mandata Mt 19 Quintum
ad peccatum pertinentibus sermonibus
tam breviter de ultimis quinque preceptis
dictum est

Sextum preceptum est non mechaberis

In quo precepto prohibetur omnis illicitus con-
cubitus excepto federe matrimoniali Et ex
primo contra hoc preceptum faciunt
sunt fornicarii Ut est solutus cum
soluta Et tales totiens peccant mor-
taliter Unde dicitur in decretis Adulte-
rium credere est divinitus prohibitum
32 q. 4 c. Meretrices Unde Apostolus
Hoc autem scitote quod omnis fornicator
aut immundus non habet partem in regno
Christi et Dei Ephesios 5 adhuc quinque peccant
Sunt illi qui committunt stuprum quod
est illicita defloratio virginum quia
hoc peccatum aufert virginitatem que
est thesaurus incomparabilis Unde Ecclesiasticus
Omnis ponderatio non est condigna con-
tinentis anime Et insuper qui deflo-
rat virginem aliquam est occasio mille
fornicationum quas ipsa post modum
committit quia talis virgo sic corrupta
numquam maritum legitimum habe-
bit sed quis dubitat et tamen tunc
patrie mors quoniam actu luxurie
committit et omnium illorum peccatorum reus
est et qui eam primo violavit Unde
Augustinus De penitentia in unoquoque genere est causa
omnium eorum que sequuntur de post in eodem
genere Et in foro penali iniungendum
est tali quod puelle satisfaciat vel
cum ea componat Tertio sunt qui
adulterium committunt et hoc est
gravius peccatum quam stuprum quia con-
iugium et sacramentum quod ipse deus in
paradiso instituit Unde peccatum adulterii
punitur quoque corporaliter et spiritualiter
et eternaliter Unde Apocalypsis 21 Adulteri
quasi clibanus accensus Apocalypsis 21
Pars ipsorum in stagno et sulphure
et igne erit Apostolus Adulteri regnum
Dei non possidebunt Unde dicitur in legenda
quod quidam homo raptus erat ad
potestatem inferni qui vidit quandam
mulierem gravissime torqueri et flam-
ma ignis cruciabat eam Ille homo
quesivit quare tam gravissime torque-
retur Responsum est ei quod hec tormenta patere-
tur adulteria que commiserat cum
alienis Quarti qui transcendunt legem
regularis professionis quia votum
continentie violant et isti peccant
contra fidem deo datam ut religiosi
et sanctimoniales et
sacerdotes et hoc peccatum est adulterium peius quinque quia
in eo fit maior iniuria ipsi deo
Quinti sunt qui cum consanguineis suis
peccant et hoc est gravius adhuc et
hoc magis detestabile Unde Paulus
apostolus tradidit illum fornicatorem
qui cum noverca sua peccavit
sathane et diabolo ad cruciandum
et hec 1 ad Corinthios 5 Sexti sunt qui
vitio indicibili se contaminant
contra naturam peccantes et hoc est
gravius et pessimum peccatum de hoc dicitur postea

Septimum preceptum est non furtum facies

Ubi prohibetur offensa in rebus Unde
contra hoc preceptum faciunt illi qui
furtum committunt in propriis rebus
hoc est furantur quinque Contra quod quidam

trare in re parua committat furtu
sicut in re magna dicendo secundum Thomam
2a 2e q. 66. Sed de qua eciam minimas
furtive accipit per quas licet non
reputat nocumentum inferri et ille qui
accipit possit presumere hoc non esse
contra voluntatem domini excusatur a mortali
furtu semper est peccatum mortale quia
est contra dileccionem proximi cui infertur
dampnum Unde eciam in talibus
minimis si habeat quis animum furandi vel
inferendi nocumentum proximo est peccatum
mortale unde ibi Scoticus dicit unde
si dece una auctam furata tome
debet quilibet tenetur esse stabile propter
que eum cohiget si vestimenta
et immissione creatorum consequenter
Sed videndum est de hiis qui fructus
arborum vel rapas et caules sub-
trahunt contra voluntatem priorum Vel
qui botros de vineis abscidunt
et eciam venatores qui cum equis et
canibus suis hostiliter in segetibus
dampna inferunt Similiter rectores
qui cum curribus suis per sata agrorum
vadunt et eciam rustici qui quosdam
agros priorum cum aratro diuidunt
Etiam ancille que gramina depra-
tis aliorum vel eciam qui cum pecoribus
suis dampnum proximis sicut in segetibus
vel pratis inferunt tenentur Item
de parentibus quod debent pueros suos
fideliter informare quod ipsis nec um-
quam licet aliquid furtive accipere unde
legitur quod quidam puer defunctus est
et inde puniendus et demones eundem puerum
accusabant dicentes domine iudica secundum iusti-
ciam quia puer iste germano suo
obulum furatus est nec inde fecit
penitenciam nec restituit ablatum Tunc
deus velles quod pro tantillo hunc
puerum dampnare mea iusticia non
est sine una supplicacione pro
puero quibusdam sertis quibus puer
serviebat culpa puero remittitur

Sed ad preceptum iudicabat puer deputatur
ignem purgatorii in quo tantam penam
sustinuit quod postmodum hac verbis
exprimere non potuit postea de purga-
torio extractus propter preces sanctorum anima
restituitur corpori et sic puer reuixit
et visa missus fuit audiente ablatum
per scholas et mirantibus cunctis qui ad
erant per signa quis in eo docuerunt
verbis eius compulsi credere et sic post
verbis cuius compulsi credere et sic post
modum puer vixit in timore dei
modum puer vixit in timore dei
propter penam quam antea sensit quod numquam
amplius nec unum pomum necnon
parum usque ad mortem alienum recepit
Quarti sunt qui rem inuentam retinent
et non restituunt Augustinus quod inuenisti
et non restituisti rapuisti Quinti sunt
serui et ancille que bona dominorum
suorum fortune subtrahunt sicut vinum
panem carnes et oua et dant conme-
dunt vel aliis libenter tribuunt
Sexti sunt mechanici qui fraudu-
lenter proximis laborant vel eciam qui
nimium precio salario recipiunt Septimi sunt
venatores qui cum mendaciis proximos de-
cipiunt et eis dampna inferunt et tales
omnes peccant mortaliter Octavi sunt
hospites qui propter diuersa tales rober-
hospites qui in suis hospitibus
qui nimium computant suis hospitibus
Nonum sunt vsurarii qui concedunt
cum pacto vel cum spe aliquid recipiendo
contra quos dicitur Luce 6. Mutuum dantes
et nil inde sperantes vel eciam qui
vendunt res suas longe carius propter
dilacionem quia eis mutuanti possuntur
quod patet extra de vsuris c. consuluit Secundo
qui promitta pecuniam iam emunt et
emere semper dilacionem illi id a quo emerit
vel alio consenso vendunt in cariori foro
quam valet vel valere potest Et eciam
illi qui recipiunt aliquod pignus vel
concedunt pecuniam super predium aliquod
vel super castrum vel ciuitatem vel super
villam et fructus eius non computat
in sortem Tales vsurarii sunt
Decimi sunt lusores qui causa lucri
ludunt ex auaricia tales talem pecuniam
non possunt retinere Sed debent secundum consilium
confessoris dare Unde nullus qui
lusit et pecuniam in ludo lucratur

possidet non potest salvari sed est semper in statu
dampnacionis. Ergo quicumque quis ex avari-
cia et pro lucro ludit peccat mortaliter.
Et si lucratur in suum lucratur. Et si per-
dit tunc totum perdit. Ex quo patet quod
nullus lusor salvatur nisi restituat.
Quarto quibus et quibus restituere tenetur
patet. Nam lusores quantum ad rem lusoriam
restituere si volunt salvari. Racio quia
ludit ex avaricia causa lucrandi quicquid
lucratur tali intencione sive parvum sive
magnum tenetur restituere. Verbi gracia
Si quis ludet ex cupiditate et cum
intencione multum lucrandi et sic taliter
forte quatuor denarios lucratur tenetur
restituere. Racio quia secundum Henricum
de Frimaria ludus sit quedam expoliacio
non potest quis licite per ipsum aliquid
acquirere et sic nemo potest retinere. Quinto
quibus lusor restituere debet dicendum
a quibus ipse lucratus est vel aliis.
Ad hoc videndum secundum doctores. Primo
secundum Raymundum. Si cum filio lusisti
familias patris qui non potest peculium
castrense et qui adhuc est sub
obediencia patris tunc restituere teneris
patri eius. Secundo si cum uxore alicuius
mariti lusisti et lucratus es quod
non habet ius alienandi tunc
teneris restituere marito eius. Tercio
si lusisti cum religioso tunc teneris
restituere prelato vel monasterio. Quarto
si cum sacerdote tunc secundum consilium confesso-
ris danda est pauperibus. Et racio est
quia bona sacerdotum sunt bona pau-
perum. Quinto si lusisti cum illis qui
sunt mente capti furiosi muti ceci
et qui morbo perpetuo laborant
quia tales rebus suis preesse non
possunt ergo de talibus nunc tenetur restituere
non dico illi qui amisit sed tutori
et procuratori suo. Sexto si tales aut
dicti lucrarent tunc non tenetur resti-
tuere tibi quia non es dignus recipere
quia quantum in te fuit eos spoliare
voluisti. Nec etiam potest licite sibi re-
tinere sed secundum consilium confessoris

tenetur pauperibus erogare. Septimo qui-
cumque traxit aliquem ad ludum tenetur
sibi restituere quicquid vicit secundum Alexandrum
q. 3. Et nota quod ista attraccio lar-
ge intelligenda est scilicet quocumque modo
verbis vel factis induxit eum tamen alias
non erat lusurus. Item sive adduxit
in principio sive in medio ludi cum
ille vellet desistere. Si autem lucratur
ab eo qui ipsum invitum attraxit
ad ludum hic non tenetur sibi restituere
sed debet secundum consilium confessoris pau-
peribus erogare. Hec Raymundus Innocencius
et Thomas. Septimo qui fraudulenter
ludit secundum eosdem ubi supra tenetur
sibi restituere et intellige sive commisit
fraudem ante ludum puta fingebat
se quasi inscium de ludo et quasi
haberet quod posset decipi cum tamen econtra-
rio intenderet sive commisit fraudem
in ipso ludo et permittendo taxillos
falsos seu etiam veros male et frau-
dulose iactando seu mediante dolo
quod obmutuisset obliviscisset
seu mala pecuniam immittendo et similia
huiusmodi. Octavo qui cum ... cum
... ludit et quod habet propria bona
quod potest aliunde tunc non tenetur sibi
restituere nec ipse sibi retinere. Racio
est quia cum ludus sit quedam expoliacio
non potest quis licite per ipsum aliquid acquirere
et sic non potest retinere. Sed ut illi debet
reddere quia ille non est dignus recipere quia
quantum in se fuit proximum expoliare
conabatur. Item autem nullus potest cum
Deo possidere res in ludo acquisitas
sed debet eas restituere et dare sicut
supra tactum est si vult salvare patet
per tale exemplum. Narrat ... ubi Cucalli
tempore fuit quidam adolescens consanguineus
venerabilis Cucalli episcopi Ruffus nomine
qui fuit in eius servicio. Et cum episcopus
divina celebraret adolescens ille iuit
ad tabernam ad suos compotales et
ibi cum eis ludum exercuit. Post aliquod
tempus vero infirmatus est usque ad mortem
et sic in eadem infirmitate defunctus
est. Tunc episcopus petiuit suffragia

pro eo quod quidam a prelato sibi subiecto
quod prelatus gratanter acceptavit quia
adolescens ille satis laudabiliter quo ad
populum vixit etiam diligebatur quantum
ab omni populo. Quadam die cum episcopus
salutare sacrificium obtulisset pro anima
defuncti et esset post missam in
devotione apparuit ei defunctus ille
totus ignitus. Et cum quereret episcopus esset
tunc ego sum dicit consanguineus
tuus pro cuius anima tu oras quia
tu pro qua maneo dicens quia
eternaliter dampnatus sum. Tunc episcopus
perterritus dixit quid hoc meruisti cum
tam laudabiliter vixisti et ego
sperabam te adhuc here innocentia
virginalem. Tunc inquit sic est quia
adhuc virgo sum sed propter hoc solum
dampnatus sum quia habui in con-
suetudine dominica mane missa dimissa
ire ad tabernam ad sodales meos
et sic ibi cum eis lusi et quando lucrari
fui tunc rescivi eis quasi occasio et fu-
rie et blasphemie et de hoc non
formavi in confessionem nec etiam dedi
penitentiam gravis quasi dum contus
fui in sermonibus et ab aliis domi-
nibus sed heu hoc non curavi nec
in hoc me emendavi ergo eternaliter
dampnatus sum. Et hac visione
stupet. Ita Cesarius. Pro dispositione
sit ad licitum ludum ut possit fieri
ex ad licitum ludum ut possit fi-
eri requirit primo requiritur con-
gruitas persone. Clericis enim ludere
in alea non licet. Unde habetur in de-
cretis ludere in alea non debet episcopus presbiter
et diaconus. Di. xxxv. Episcopus. Secundo
requiritur congruitas materie unde
pro esculento et poculento ludere
potest. Tertio requiritur tempus ut non ludatur
tempore licito et prime vel completorii.
Quarto requiritur quod non faciat contra legem
ludi et quod non male computet nec cum
ludente provocat nec cupiditate lu-
dat sed solum pro recreatione vicium te-
sium quod quando post deductionem temporis vel
recreationem ludit id quod sic licitum sum
Sanctus Thoma dicitur est pampinibus
Saltare et salire dividio ale holtho

sicut in capite quondam secunde vel turbatur
lites vide per que disruadent
ludum quam exmalitia sit. Si enim
lucratus tunc cogitare debet quod cum illa
pecunia quam etiam dampnatus accessit
Si autem aut perdidit tunc cogitare
debet quod cum illa pecunia perdidit deum
et regnum celeste. Et insuper sanctam
mariam et omnium patriarcharum prophetarum
apostolorum martyrum confessorum virginum et omnium
electorum. Et insuper lusor est in medio
demonum quia ubi non est deus ibi
est demon sed deus non est in talibus
lusoribus ut dictum est. Et per ludum alee
intelligitur omnis ludus qui fit ex cupi-
ditate et causa lucri ut sunt ubi grad
worffelspel, kartinspel, bosen worffel
spel. Unde habetur hic in iure ca-
nonico ludus alee est omnis ludus
qui in uteris fortune et omnis talis pro-
hibitus est secundum leges ne fiat ut patet
in summa confessionis libro ii titulo viii q. 2. Et
quod lusores sunt in potestate dyaboli et
qualiter ipse potestatem suam in eis exer-
cet ut deus permisit legitur in dyalo-
go Cesarii. In civitate Vesato
diocesis Ladoniensis miles quidam
habitabat qui sic totus deditus erat
ludo taxillorum ut nec die nec nocte
cessaret sarculum cum nummis semper
secum ferebat ut semper ludentibus
ludo obviaret in ludis autem ita
expeditus et fortunatus erat ut vix
aliquis absque damno recederet et
in posteris et penitus audeat quantum
deus tales ludi in quibus uxor miserie
rixe et dampna suscitant quod causa notat
sum et fraus forent permissu dyaboli ut
cum eo ludet qui militis illuserat
atque cunctis mutuaverat qui valorem mar-
subia enumeravit nocte igitur quadam
domum eius in specie cuiusdam ludere
volentis intrans sarcellum cum
nummis refertum sub ascella ad ta-
bulam sedit denarios liberaliter ap-
posuit tum taxillos iactavit et
accessit. Tunc cuspe succedat et
militi tam pecunia qua apponet

desinisset uatus aut lucifer non
dubius es tu. Et ille credit nunc
satis est appropinquat matutinale
tempus, oportet nos ire. Tollens illum
protectum traxit. Cumque vestea tegulis
retinentibus miserabiliter excussisset
et quid de corpore factum sit vel in quem
locum illud pervenerit usque hodie auditum
qui ipsum noverat ignorant. Hanc
uero uestem eius reliquie tegulis
inherentem rapte sunt in cimiterio
sepulte. Ecce hoc uno exemplo audit
quomodo dyabolus suos ministros finit ad
tempus bene prosperari et qualiter
eos in fine remunerat, corpora sua
occidendo, animas vero in penas eternas
protrudendo, commendas detinendo.
Nonnulli sunt qui res furtivas vel rapinas
emunt, uel de rapinis comedunt
et ea que a iudeis muneribus
et dona recipiunt, tales tenentur ad
restitucionem illis quorum sunt heredes illorum.
Unde scitur quod debes isti in anima ?
homo tenetur ad restitucionem si uolet
pertinere ad remissionem peccatorum. Unde
Augustinus: peccatum non dimittitur nisi ablatum
restituatur.

Octavum est Non lo-
quaris contra proximum
tuum falsum testimonium. Contra illud pec-
catum faciunt illi falsi testes et men-
daces. Sed quero quare scitur quod falsus testis
pro aliqua prava occidit cum suo falso
testio. Respondeo quod quod mentitur
occidit animam. Secundo Christum negat quia
Christus est veritas et negare dei
veritatem quia veritate negat. Tercio ne-
gat. Ecce dico proximum ledit et dampnificat
aut in rebus aut in fama eius
suo falso testio. Et sic talis bonus
homo sit testis, potest dicere cum Christo:
ipse insurrexerunt in me testes
iniqui. Et falsus testis sine dubio
peccat mortaliter
et tenetur ad restitutionem. Quarto
sunt detractores qui famam proximi
denigrant et tales sunt peiores
furibus et raptoribus. Unde Ambrosius:
Tollerabiliores sunt fures qui vestes
et alia bona nostra recipiunt quam de-
tractores qui nostram bonam famam
dilaniant quia melius est nomen
bonum quam multe divicie. Pro quo scitur
quod qui falsa crimina imponit proximo
gravissime peccat quia bonum crimen
tale peccatum. Unde Iob: Non facilis
venia prava dixisse decet.
Et ideo quia tenetur in morte et
famam proximi restituere si vult miseri-
cordiam dei consequi quia si tenetur
restituere rem temporalem multo magis
famam bonam. Sed dices si quis
aliquod occultum peccatum proximi manifestat
an sit peccatum mortale. Dico: si
manifestat peccatum proximi domino presi-
denti sicut plebano vel alteri alio
ea intencione ut hoc peccatum emendetur
et amplius non fiat hoc bonum et
licitum est. Unde de hoc dicitur in de-
creto: Crimen publicare ubi prodest
est meritorium. 22 q. 2 hoc videtur
Sed si quis aliquod occultum peccatum commisisset
quod tibi et soli deo constaret vel paucis
et si hoc publicares aliis
eius honori et si hoc facit peccares
ad infamandum eum quia hoc fecit peccares
mortaliter licet verum esset quia est contra
caritatem proximi. Et similiter si ille cum
tu revelasti ipse alteri eadem intencione
hoc occultum malum revelat scilicet ipsum
infamando similiter peccat et sic de singulis
ascendendo. Et quot peccata perpetrarunt
tot quos in una tota terra vel civitate
infamarunt. Et similiter et qui libenter au-
diunt detractores graviter peccant. Unde
Detrahere an detrahentem audire
quid horum dampnabilius sit non facile
dixerim. Unde etiam Augustinus: Non
accomodes aures tuas ad proprie
verba detrahentis ne concipias inimicitiam
in anima tua. Detrahenti enim et
audienti utrique ista mors est
etc. Unde quis inquirit quare
corripere detractores. Item de hoc

legitur de quodam episcopo qui erat
in purgatorio et vehementer
affligebatur infirmitate. Clericus suus ex-
istens in inferno aspiciebat de corpore
propter detractiones eius quas audierat
et eum non satis acriter corripuerat
quamvis alias episcopus in se satis bonus
fuit. Sed quidam miser sic lingua dete-
stabilis propter hoc .... Fuit quidam
magnus detractor religiosorum
et sacerdotum et aliorum bonorum hominum.
Qui tandem mortuus est et post
multos annos cum aperiretur
sepulchrum eius totum corpus eius
putridum erat preter linguam eius. Sed
tamen lingua eius nichil valuerat
unde non valebat. Suspicio quod linguam
illa non fecerat digna in terram redigi
pro eo quod multos homines leserat et
miser ille homo cum ista lingua
eadem quia iam in anima et post in eodem
corpore et anima in eternum torqueba-
tur et consumetur. Unde Apocalypsis ....
Mors fugit ab eis .... Et consuetu-
de... qui offendunt proximum de-
ridendo et subsannando. De quibus talis
timere dicit illud: subsannans subsannabi-
tur et deridens deridebitur. Circa quod quer-
N. derisio sit peccatum

mortale. Respondetur: secundum Thomam 2a 2e q.
... et dicit quod qui aliquod malum derog...
persone vel defectum in risu vel
ludum ponit derisio dicitur. Et siquidem
hoc fiat ut quantum malum est parum
sicut se sic derisio est peccatum veniale.
Sed quando accipit quantum parum rone pre-
sit aliquem ledere est omnino eum
parvipendere et tam vilem estimare
ut de eius malo non sit curandum,
sed quasi pro ludo habendum. Et derisio
est peccatum mortale. Et tanto gravius
quanto maior reverentia debetur persone
que irridetur. Unde gravissimum
peccatum est irridere deum et ea que dei
sunt sicut sacramenta legis et sanctos.
Secundo est gravius derisio parentum quia

in maiori reverentia sunt habendi. Tertio
derisio iustorum et bonorum hominum
per quam etiam homines debiles a bonis operibus
impediuntur. Quarti sunt detractores
ad semiatores inter homines. Et isti sunt
filii diaboli. Unde Christus. Quia dei
vocantur filii qui pacem faciunt
procul dubio satane filii sunt
qui eam confundunt. Quinti sunt qui
fraudulenter in proximo loquuntur qui
habent mel in ore et fel in corde
et sic proximos decipiunt et tradunt.
Unde versus: Quando bonum faris
et in corde malum meditaris
osculo que iudas domino dedit hec
tu michi das. Sciendum quod quan-
do quis fraudulenter bonum loquitur de alio
et vult quod audiens eum loqui opponit
et malum de eodem talis dicitur proximo
primo in se ipso et fraudulenter loquitur.
Sexto in presencia tua nititur dare con-
tumeliam obloqui. Sexti sunt qui proximum in
tumeliam vicii et improperiis provocant
obiciendo sibi defectus suos dicendo: et
dices tu es fur. Tu es adulter vel
usurarius vel mendax vel tu ibi
hoc fecisti vel ibi sic vixisti et
talia egisti etc. vel sic dicendo: Tu es
reus. Tu es gibbosus claudus
vel scabiosus etc. cum confundendo
.... peccat et reus erit ... pene
Unde ... Qui dixit fratri suo fa-
tue scilicet eum confundendo reus erit
iehenne ignis. Quod tunc reus erit
qui dicit tu fur tu adulter etc. Septi-
mi sunt qui proximum verbis ... ad
iracundiam provocant et talis qui pro-
vocat facit proximum sicud dictum peccatum
quod ille ... committit sive in
verbis maledicendo blasphemando sive
... percutiendo. Reus est ... Qui
qui irascitur fratri suo reus erit iudicio.
... tunc ille reus est quando pro-
... ad iram provocat.

Nonum preceptum est
Non concupisces rem
proximi tui. Superius

in septimo precepto prohibuit furtum
hic autem prohibet concupiscenciam cordis
dicens Non concupisces et Contra hoc
preceptum faciunt illi qui deliberate
ad concupiscunt rem proximi et omni
pro eam rem laborant ut sibi eam
acquireret si possent vel si non timerent
suspendium et confusionem hominum Item
qui concupiscunt diuicias res sed ad
malum usum i. ad peccandum puta
ad vanam gloriam extendam vel
ad luxuriam vel ad crapulam
Illi qui suo affectu occupat se in
temporalibus quod obliviscuntur de bonis que sunt
dei et proprie salutis etc.

Decimum preceptum est non concupiscas uxorem proximi tui

Ubi prohibetur sibi concupiscencia
carnis sicut in sexto precepto prohibuit
actum luxurie hic autem prohibet con-
cupiscenciam luxurie Ubi sciendum quod contra
hoc preceptum faciunt tria genera hominum
primi qui deliberate concupiscunt et
libenter actu opere perpetrarent si possibile
ipsis foret vel si non timerent mortem
et scandalum hominum Secundi qui se or-
nant et lavant ut concupiscantur
Tercii non concupiscunt nec volunt
concupisci nec actu fieri perpetrent
sed tamen delectantur in morosa delectacione
cum plena racione et talis morosa
delectacio est peccatum mortale

Sed dicet aliquis videtur hec duo precepta superflua

Quia sicut prohibita est voluntas
occidendi cum dictum est Non
occides eodem modo prohibita est volun-
tas fornicandi et voluntas furandi
cum dictum est non mechaberis
Non furtum facies Ad hoc dicendum
quod occidere contra naturam est et est horribile
et non delectabile et ideo non est attrac-
tiuum voluntatis Sed diuicie et
luxuria sunt delectabiles nature corrup-
te et ideo multum allicit voluntatem
et appetitum fornicandi et habendi di-
uicias et ideo magis fuit utile pro-
hibere voluntatem et concupiscenciam for-
nicandi et habendi diuicias quam pro-
hibendi voluntatem homicidii Item
ad hoc videtur quod non fuit utile pro-
hibere nisi voluntatem quia ubi prohi-
betur voluntas prohibetur et opus et tamen
volt facere non facit Triplex autem
fuit causa quare prohibitum est opus
quia per puram voluntatem non no-
cet homo nisi sibi ipsi et per opus
proximo et ideo hic notatur primo
fuit prohibitum opus Item quia
ipso opere efficitur homo deterior
quam sola voluntate prohibitum est opus
Tercio quia valde delectabile est nature
corrupte fornicari et habere diuicias
Et credebant homines sicut dictum est talem
voluntatem sine opere non esse peccatum
et ideo expresse utrumque fuit prohibitum
voluntas et opus

Nota in decalogo vicia omnia inhibentur et virtutes precipiuntur

Item Notandum quod sicut tria prima
precepta pertinent ad deum Ita septem
precepta que sequuntur pertinent ad proximum
In duobus autem tenemur proximo
scilicet ut subveniamus et non ledamus
Per hoc autem quod dicitur honora patrem
tuum et matrem tuam intelligitur
omnia in quibus debemus subvenire pro-
ximo Cetera vero precepta displicent vel
leditur aut proximus displicat vel
dicto vel facto quia per cogitacionem
non nocet homo nisi sibi ipsi pro-
hibetur autem ledere proximum dicto cum
dicitur Non dices falsum testimonium
Facto autem leditur proximus vel in per-
sona vel in familia sua vel in pos-
sessionibus suis primum prohibetur cum
dicitur Non occides quod sicut pro-
hibetur omnis iniuria que fit alicui
in proprio corpore Item si ledere aque

in familia sua prohibetur cum dicitur Non mechaberis quod sic prohibetur omnis fornicacio cum matre cum filia cum sorore cum nepte et cetera. Item si lede[re] aliquem in possessionibus suis prohibetur cum non furtum facies et ceteris sequentibus. Valet autem dicere quod in decalogo preceptum omnia que necessaria sunt ad salutem. Quia ubi precipitur fides ubi spes ubi caritas ubi precipitur in decalogo diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua. Ad hoc ad primum quod primum preceptum precipit fides ubi precipitur cultus unius dei et prohibetur ydolatria. Per secundum preceptum precipitur spes quia precipitur ibi veritas et credere prime veritati. Deus autem qui est prima veritas verax est in dictis promissis suis et ideo debemus sperare. Tercium preceptum precipit caritatem ubi precipitur honorare primam veritatem vel bonitatem quod non possumus facere sine caritate. Posset eciam dici quod ubi precipitur coli et honorari plus deus precipitur caritas quia adorari non potest nisi valde diligatur. Item dese quattuor virtutes cardinales precipiuntur in decalogo precipitur enim prudencia cum dicitur honora patrem et matrem tuam. Ubi magna prudencia opus est quia aliter honorandi sunt parentes aliter filii aliter remociores. Per hoc autem quod dicitur non mechaberis precipitur temperancia. Per hoc quod dicitur non furaberis non furtum facies precipitur iusticia. Per hoc quod dicitur Non occides precipitur fortitudo quia magna fortitudo est vincere iram. Item dicunt isti quod in decalogo prohibentur omnia peccata quod prohibetur ibi septem criminalia peccata. Et primo quod ira prohibetur cum dicitur Non occides et luxuria cum dicitur non mechaberis. Et avaricia cum dicitur Non concupisces rem proximi tui. Item ubi prohibetur superbia et invidia accidia et gula idem dicitur superius quod primo precepto prohibetur superbia ubi precipitur deus adorari quod non potest fieri nisi homo humiliet se sub deo qui autem non vult se humiliare superbus est unde primus homo quia noluit esse subditus deo sed voluit esse sine domino superiore per magna superbia peccavit quod vero invidia semper comes est superbie. Non potest homo superbire nisi alio invideat unde ubi prohibita est superbia prohibita est et invidia. Per hoc autem quod dicitur memento ut sanctifices diem sabbati precipitur quod cum leticia celebremus festivitates dei tam interiores dei que sunt in corde quam exteriores institutas ab ecclesia. Ubi autem talis est sollempnitas removetur tedium et fastidium unde ibi prohibetur accidia. Dixerunt autem quidam quod ubi prohibetur luxuria prohibetur et gula quia comites sunt luxuria et gula. Alii dixerunt quod ubi precipitur memento ut sanctifices diem sabbati prohibetur gula quia crapulatus per gulam nec bene vel die vel nocte potest celebrare festivitates dei. Unde sepe per hoc impeditur. Item notandum quod precepta affirmativa non obligant ad semper sed pro loco et tempore unde semper non teneor honorare patrem et matrem si non tempus est. Precepta autem negativa vel prohibitiva obligant semper et ad semper quia semper teneor non fornicari et semper teneor non occidere et ita de ceteris. Unde notandum est omni sacerdoti scire decalogum et precepta decalogi ubi prohibentur omnia genera peccatorum tam ea que pertinent ad deum quam ea que pertinent ad proximum dicitur decalogus a decem et logos quod est sermo quia continet decem sermones id est decem precepta ex quibus omnia alia descendunt

De septem autem criminalibus viciis ita scribitur

Gregorius. Radix cuncti mali est superbia de qua scriptura attestante dicitur Initium omnis peccati est superbia. Prime autem eius soboles scilicet septem principalia vicia de hac virulenta radice proferuntur scilicet inanis gloria, invidia, ira, tristicia, avaricia, ventris ingluvies, luxuria. Quia ergo his septem superbie viciis captos doluit redemptor noster ad spirituale liberacionis prelium spiritu septiformis gratie plenus venit. Sed habent contra nos hec singula exercitum suum. Nam de inani gloria nascitur inobediencia, iactancia, ypocrisis, contenciones, pertinacie, discordie et novitatum presumpciones. De invidia odium surrepit, susurracio, detraccio, exultacio in adversis proximi, afflictio autem in prosperis datur. De ira rixa, tumor mentis, contumelie, clamor, indignacio, blasphemie proferuntur. De tristicia malicia, rancor, pusillanimitas, desperacio, torpor circa precepta, vagacio mentis circa illicita. De avaricia prodicio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violencia et contra misericordiam obduraciones cordis oriuntur. De ventris ingluvie inepta leticia, scurrilitas, immundicia, multiloquium, hebitudo sensus circa intelligenciam propagatur. De luxuria cecitas mentis, inconsideracio, inconstancia, precipitacio, amor sui, odium dei, affectus presentis seculi, horror autem vel desperacio futuri generatur. Ex istis autem vii criminalibus viciis v spiritualia et duo carnalia sunt. Sed unumquodque eorum tanta sibi cognacione iungitur ut non nisi unum de altero proferatur. Prima namque superbie soboles inanis est gloria que dum oppressam mentem corrumpit mox invidiam gignit quia nimirum dum vani nominis potenciam appetit ne quis hunc adipisci valeat tabescit. Invidia quoque iram generat quia quanto interius livoris vulnere animus sauciatur tanto et mansuetudo tranquillitatis amittitur et quia quasi dolens membrum tangitur, idcirco opposite actionis manus velud gravius pressa sentitur. Ex ira quoque tristicia oritur quia turbata mens quo se inordinate concutit eo ad dicendum confundit et cum dulcedinem tranquillitatis amiserit nichil hanc nisi ex perturbacione subsequens meror pascit. Tristicia quoque ab avaricia derivatur quia dum confusum cor bonum leticie amiserit unde consolari debeat foris querit et tanto magis exteriora bona adipisci desiderat quanto gaudium non habet interius ad quod recurrat. Post hec vero duo carnalia vicia id est ventris ingluvies et luxuria supersunt. Sed cunctis liquet quod de ingluvie luxuria nascitur dum in ipsa distribucione membrorum ventri genitalia subnexa videantur. Unde dum unum inordinate reficitur aliud procul dubio ad contumelias excitatur. In hac auctoritate Gregorius de venialibus peccatis nullam facit mencionem. Unde est necessarium de hiis mencionem facere quia necesse est nos venialia confiteri et que sine omni confessione possunt deleri ut per aspersionem aque benedicte, per genuflexionem, per dominicam oracionem, per elemosinam et per oraciones pauperum et etiam per cottidianam confessionem que cottidie fit in ecclesia ad primam ad completorium. Tamen quia multi credunt ipsa esse criminalia utile est sacerdotibus per auctoritates scripture cognoscere que sunt venialia et que criminalia.

De confessione venialium

Beda vero dicit super epistolam Jacobi peccata que ex ignorancia vel infirmitate

humana committitur dicit et precipit
sacerdotibus alterutrum confitemini quia facile
dimittuntur que eciam ex deliberacione
fiunt non nisi per penitenciam dimittuntur
Augustinus eciam dicit Nullum peccatum
adeo veniale quod non fiat mortale
dum placet et postea subiungit
venialia autem et si non omnia
salte aqua commemoranda sunt
ne aliquis incaute se excusare
conetur et dicat se nescire mi-
nuta peccata que sunt et que sunt cri-
minalia et quibus apostolus plura
commemorat capitalia Nos tamen ne
desperacionem facere videamur breviter dicemus
que illa sunt Sacrilegium
homicidium adulterium fornicacio
falsum testimonium rapina furtum superbia
invidia avaricia et si longo tempore te-
neatur iracundia et ebrietas si assi-
dua sit in eorum numero computatur Quicumque
enim aliquid istorum peccatorum in se dominari
cognovit nisi digne emendaverit
et si spacium habuit longo tempore penitenciam
non egerit et largas elemosinas
erogaverit et a peccatis ipsis absti-
nuerit illo transitorio igne de quo
ait apostolus purgari non poterit sed
eterna flamma sine ullo remedio cru-
ciabit Que autem sint minuta
peccata licet omnibus nota sint tamen quia
longum est ut omnia repetere opus est
ut ex eis saltem aliqua noverimus Quo-
ciens aliquis de cibo vel potu plus acci-
pit quam necesse sit ad minuta peccata
noverit pertinere Quociens plus loquitur
vel plus tacet quam expediat Quociens
pauperem petentem importune
exasperat Quociens cum sit corpore
sanus aliis ieiunantibus prandere vo-
luit aut sompno deditus tardius
ad ecclesiam surrexerit Si coierit excepto
prolis uxore sua cognoverit Quo-
tiens in carcere positos tarde requisie-
rit infirmos tarde visitavit Si
discordes ad concordiam revocare ne-
glexerit si plus quam oportet aut proximum

aut uxorem aut filium aut servum
exasperavit Si amplius blanditus
fuit quam oportet Si cuiuslibet persone maiori
aut ex intencione aut voluntate adulari
voluit Si pauperibus esurientibus nimium
delicata aut sumptuosa convivia
preparavit Si se in ecclesia vel extra ecclesiam
fabulis ociosis dederit in die iudicii
reddenda racio occupavit Si dum
iuramus incaute iurare periu-
rare quod nimis hic implere non potuimus
utique periuremus et cum omni difficultate
aut temeritate maledicimus quia
scriptum est Nec maledici possidebunt
regnum dei

Quomodo veniale fiat mortale

Enumeratis autem venia-
libus peccatis subiungit Augustinus
dicens Nichil adeo veniale quod
non fiat mortale dum placet
Sed alibi dicit econtrario Nichil adeo
mortale quod non fiat veniale dum
displicet ad quod sciendum quod sic dicit
Augustinus Omne peccatum vel ex
libidine vel ex improba vo-
luntate est libido enim vel impro-
ba voluntas est vel prava delectacio
Quando scilicet homo aut a bono
incommutabili in quo solo deus
delectari debet et convertit se ad bonum
commutabile scilicet creaturarum ut in
ea delectetur Si autem illa delectacio
fuit minor quam illa qua in deo
delectatur tunc est veniale peccatum Si
autem coequat illa delectacionem que
est in creatura vel anteponit illi
delectacioni que est in deo tunc est
mortale peccatum Unde sic debet
exponi predicta auctoritas Nichil
adeo veniale quod non fiat mortale
scilicet si nimis placet ut si eius
delectacio coequetur vel anteponetur
delectacioni dei Alia auctoritas sic
exponitur Nichil adeo mortale
quod non fiat veniale dum displicet
veniale id est veniabile id est aliquo mo-

dignum venia. Ex eo enim quod dissimi-
facit se homo aliquo modo digni
venia vel excusabilem vel ab ille
ad recipiendum veniam habet ex predictis
quod Abbas et antiqui diversis modis
distinguebant inter peccata

Enumeratio mortalium secundum Apostolum

Apostolus etiam in epistola ad Romanos
.io. modo distinguit inter peccata
sic repletos omni iniquitate malicia
fornicatione avaricia nequicia plenos
invidia homicidiis dolo contentione
malignitate susurrones detractores
deo odibiles contumeliosos super-
bos elatos inventores malo-
rum parentibus inobedientes insipientes in-
compositos sine affectione absque
federe sine misericordia. Glosa autem ex-
ponit predicta verba Apostoli sic repletos
omni iniquitate quia aliquo parum habentes
ideo enumerat omnes iniquitatis partes re-
cipiens eos conferet. i. illos dico re-
pletos malicia. Malicia est quando
quis mollit dominum deprimi. Fornicatione
fornicatio est omnis usus carnalis
commixtionis preter legitimum connubium.
Avaricia. Avaricia est iniusta affectare
et superflua non pauperibus erogare. Ne-
quicia. Nequicia est temeritas quando
quis audet quod nequit vel nequicia
est intemperancia. Sunt illos dico plenos
invidia. i. dolore alieni. plenum invidia
enim dicitur qui alterius felicitate torquetur
et etiam induplicat passione inducit
si autem quod ipse vult esse alium non vult
aut alium videns esse meliorem dolet
se non esse similem. Homicidiis
pluraliter dicit quia sunt homicidia
actus et voluntatis. Contencio contencio
est impugnacio veritatis per
confidenciam clamoris. Dolus dolus
est cum aliud simulatur et aliud agitur.
Malignitate. Malignitas est

mala voluntas cum vult et non potest
vel de bonis eius gaudet non conferre. Susur-
rones inter amicos discordia semi-
nantes. Detractores qui aliorum
bona negat vel minuit ne eandem
leviam putet. Susurracio et detractio
quia in verbis sunt addit de hiis deo
odibiles et contumeliosos qui adicit
vel facit contumeliosa vel iniuria
inferunt. Superbos in honoribus. Elatos
elati sunt illi qui nolunt pati parem
vel parem. Inventores malorum hii
sunt qui novum genus mali invenerunt
vel invenire verbo vel opere. Parentibus
carnalibus vel spiritualibus inobedientes
i. feris indomitiores. Insipientes
enim non discernentes inter bonum et ma-
lum. Incompositos habitu vel incessu
nam compositio corporis indicat qualitatem
mentis. Sine affectione. i. dilectione
dei et proximi. Absque federe. i. sine
societate. Sine misericordia
quia non compatiuntur miseris.
Hec autem dimittere colorandam
Notandum est quod superbia vicio dicitur esse
origo omnium viciorum et inicium omnis
peccati. Alias dicuntur de septem criminalium
viciorum. Hic enim quod est vera excellencia
sive verus honor amor talis excel-
lencie vel talis honoris non est superbia
Unde quod dicitur quod superbia est amor proprie
excellencie intelligitur de falsa excellencia
Est enim excellencia vana et temporalis
vel temporalis desiderat extolli et elevari
in temporalibus super homines. Si autem vult
excellere ut sibi subsint vicia et prava se
dat per virtutem ad deum amor talis
excellencie bonus est et talis superbia sive su-
perbia dicenda est bona et sancta est. Unde
Sebinus ait. Disce sanctam superbiam. Ma-
la autem superbia quatuor habet species que
notantur. Prima cum desuper a se pro-
meritis. Secundo plus sibi inflat cum
eam putat habere a se et non a deo sibi
virtus est. Tertio quia putat se deo habere a
deo sed promeritis suis et non a gratia
dei superbus esse. Item qui habere alios

qui attribuit sibi falso bonum superbus
est Item qui licet habeat bonum et de hoc
gaudet se aliis superbus est Item notandum
quod nullum magis naturale est homini
quam appetitus excellentie honoris quia homo
factus est ad ymaginem et similitudinem dei
quam naturaliter appetit homo ut altus fiat
Et ex tali naturali appetitu sepe per-
vertitur tamquam homines ad considerandam
propriam excellentiam et ideo dicitur nullum
quam nullum peccatum ita veniale sit superbia
Unde colligit quod ex superbia nascitur
omne peccatum per consequens Unde dicit
Apostolus ... Radix omnium malorum
cupiditas etc. via est ... superbia
dictum est quod primum peccatum est ex quo quamquam
non nascatur aliud ut ex invidia
quamquam nascitur rapina occasionaliter
Ex ebrietate homicidium et ita de
omnibus aliis Tamen quia sepius
ex superbia nascuntur alia vicia quam ex
alio peccato et quia homo naturaliter pronior
est ad superbiam quam ad aliud peccatum ideo
dicitur superbia omnium viciorum vel quia
per superbiam primi parentis omnes corrupti
sumus ex qua corruptione nascitur
omne peccatum ideo dicitur superbia initium
omnis peccati Unde ergo dixit Gregorius
quod initium omnis peccati est superbia ita
potest hoc dixisse de alio peccato
Preterea notandum quod sicut dicitur multipliciter
una virtus est caput omnium virtutum ita
potest dici unum peccatum caput omnium peccatorum
ut fides dicitur caput omnium virtutum fun-
damento et origine mansuetudo
caput omnium virtutum educatione Karitas
caput omnium virtutum in se informatione
et imperio quia informat omnes
et imperat omnibus humilitas ca-
put omnium virtutum conservatione quia
qui sine humilitate virtutes congregat
quasi pulverem in vento portat ut dicit
beatus Gregorius Similiter potest dici superbia
caput omnium viciorum origine quia
ex illa omnia oriuntur Pigri-
tia caput omnium quia nutrit omnia

peccata Cupiditas caput omnium quia
omnia vicia obediunt eius imperio
Contemptus omnium quia consummat omnia
ut dicitur Comprehendit ergo Gregorius
superbia inter vii criminalia preter
inanem gloriam quia inanis gloria
species est superbie possunt ergo sic Versus
sic distingui vere vii criminalia peccata
Superbia Ira Tristicia Avaricia
Gula luxuria habet tamen tristicia
aliud nomen Tristicia enim quam
vocat Apostolus tristiciam seculi que
mortem operatur dicitur accidia quasi
acidum vel acetosum tedium enim dei
mei obsequium vel fastidiosum est
aliquem tamen quadam acerbitate Avaricia
dicitur philargia a philos quod est
amor vel philar quod est custodia
Unde philargia quasi amor vel
custodia argenti Gula autem dicitur
castrimargia a caster quod est
~~pigricia~~ venter et margos quod est
pigricia unde castrimargia quasi
ventris pigricia Unde versus
Versus Crates ab pseudo ... caro
tiricia castrimargie Et est sensus
semper mendaces mala bestia ven-
tris pigri ... aut non eminat
species peccati sic Versus Non eminat
principaliter illa peccata quamquam offendunt
principaliter ut superbia et ydo-
latria filia eius Sed illa specialiter
que offendunt ipsum hominem et proxi-
mum et tamen omne peccatum offendit deum
Sed quedam offendunt etiam proximum et ipsum
agentem ... offendunt deum
Hec eminat autem peccata non ut distin-
guantur quia vel species peccatorum Sed
ea eminat que sunt in frequentiori
usu et in quibus frequentius offenditur
proximus Sunt autem ista Sacrilegium
homicidium adulterium fornicatio
falsum testimonium rapina furtum iniusticia
Et quamquam leditur proximus quod per sacrilegium
leditur ecclesia per alia manifeste
leditur proximus postea sequitur superbia

invidia avaricia et si longo tempore
teneatur iracundia et ebrietas. Ista
autem proprie torquet et cruciat hominem
ipsum quia male torquetur ab ebrietate
quia ergo non fuit mens Augustini disti-
guere species peccatorum non est necesse enumerare
Augustini reducere ad divisionem Gregorii

De confessione generali quomodo vim habeat

Item nota supra dictum est quod veniale
peccatum deletur per cottidianam confessionem
de qua dicit Jacobus in canonica
Confitemini alterutrum peccata vestra.
Istud tamen non est preceptum sed consilium sed
si fiat possimus confiteri patribus et
laicis lonibus. Sic sacerdos in introitu
misse confitetur clericis suis. Solet
tamen queri que sit forma talis confessionis
Secundum quod cum confitetur deo et beate
marie et petro et paulo cum ipsi
modo non habeant claves nec pos-
sint absolvere. Dicendum est ad hoc quod
confitentur istis ut non absolvant
ab eis sed ut orent pro nobis.
Item solent quidam sacerdotes in tali
generali confessione confiteri homici-
dia et adulteria et alia enormia
peccata et excusant quidam dicentes quod
non confitentur in persona sua sed in persona
subditorum suorum qui talibus
peccatis laborant. Melius tamen esset
propter simplices qui inducuntur ad errorem
propterea quod dicunt sacerdotes talia confiteri quod ipsi
confitentur peccata oris cogitationis
operis et hoc sufficeret. Fit autem
talis generalis confessio bis in die
Mane ad primam ad delendum peccata
nocturna. Vespere ad com-
pletorium ad delendum peccata diurna
Preterea notandum quod non est hic labo-
randum quod divisio apostoli de peccatis
reducitur ad divisionem Gregorii
quod apostolus plura enumerat que con-
tinentur sub eodem genere peccati licet
diversis nominibus appellentur. Et
ideo facit quod magis nota sint uno
nomine quam alio. Ut peccatum sive
affectus et sine mensura fere idem
dici possit sicut superbia et elatio
aut que apostolus distinguit fere
idem dici possunt vel una particula
tenus sicut nequitia et malignitas.
Unde sufficit sacerdoti unde peni-
tenti quod dicat talia sunt peccata preter ea
nec apostolus nec Gregorius nec Augustinus
inter peccata mortalia posuit mediatione
vel ydolatria vel apostasia vel
veneficium vel sortilegium. Nec propter
in speciali sunt. Quia talia compre-
henduntur sub enumeratis.

Uxorem duxi ideo non possum venire.

Luce xiv. Dicitur quod excusavit se unus
qui invitatus fuit ad nuptias
et sic excusavit se dicens Uxorem
duxi ideo non possum venire. Pertinet
ad luxuriosos. Qui cum hic uxor
accipitur propter carnem ille excusando
se fecit dixit. Certum est ergo quod
qui uxores ducunt ad celestes
nuptias venire possunt. Qui autem
accipiunt propter carnali voluptate
unde dicit Gregorius. Nonnulli in
coniugio non fecunditate prolis
desideria expetunt voluptatis.
Et ideo propter rem iustam faciendo peccant
non immerito res iniusta homine
propter voluptuosus et luxuriosus
ad celestem cenam venire non potest quia
est cum pedibus alligatus. Eccli. vii.
Inveni amariorem muliere mortem
que laqueus venatorum est et cetera. Non
deus quia gravi cadaver. Rethericus libro ii.
putruerunt iumenta in stercore suo
non est dignus quod est splendida veste
indutus. Qui cum indignus fuit
stare in nuptiis qui non habuit
vestem nuptialem. Unde dicitur
Ecclesiastici xxx. Multo fortius qui lux

vestem vituperalem vel sucdidam
Ergo si vxor accipitur propter carnis vo
luptate voluptate tua vili dixit
vxorem duxi ideo non possum venire
Unde sicut est Adam in primo
fundo Secundo actus luxurie committitur
sex modis et quid semper unus
actus grauior est alio Et ad quem
ad hoc sciendum est quod primus actus
luxurie est **Simplex for**
nicatio Dicitur soluti cum soluta
Et licet quidam dicunt fornicationem
simplicem non esse peccatum mortale
hoc secundum Ieronimum defendendum est
Et et impie dictum propter duo primum
quia fornicatio simplex invenitur
in diuina lege prohibita vbi dicitur
non mechaberis vbi secundum augustinum
hoc preceptum prohibet omnem illicitum
concubitum et hoc implicite vnde
dicitur non mechaberis id est nulli alteri
excepto federe matrimonii commisceberis
Unde dicit glossa in libro leui lex autem
nichil prohibet nisi peccatum mortale
et ideo relinquitur quod fornicatio simplex
sit peccatum mortale quod etiam ratio per
evidet Ex hoc nichil a participatione
celestis regni excludit nisi
peccatum mortale Sed simplicem fornicationem excludit
a participatione celestis regni vt patet
per apostolum ad Ephesios v hoc autem scitote
quod omnis fornicator aut immundus
non habet partem in regno xpi et dei
Tercio Ex quo patet quod luxuria est malum
per se quia nullus potest scienter et vo
luntarie sine peccato mortali homini
dum potest fieri sine peccato iustitia exigente
vt cum iudex amore iusticie aliquem
occidit vnde dicitur in decretis Iudex
secundum leges dampnando innocentem non peccat
quia non ipse dampnat sed lex 23 q 5
Siue vel etiam vim vi repellere
licet Item aliquis potest furari sine peccato
Et hoc in extrema necessitate quia tunc sunt
omnia communia Item in festiuis diebus
potest quis opus laborare sine peccato
Item quis potest iurare sine peccato

Et etiam quis iurare potest virgine sine
peccato Unde et nasci sine peccato per
quod Sed nullus potest fornicari scienter
qui mortaliter peccat Bonauentura quod
aliquis nunquam malum cogitauit neque
dixit neque fecit et omnia bona egit
que excogitare potest et semel for
nicatur et sic decedit absque peni
tentia eternaliter dampnabitur Et tamen
si centum misse vsque ad finem
celebrabuntur ab ecclesia pro eo
pro celebraret non liberarent
eum a morte eterna vnde Greg
xi libro moralium Numquam ad inferni
ni mala tollerandum descendit nec
quis vlterius ad lucem redibit quia
nequaquam vltra mina parcere
libeat que semel in locis penalibus
dampna infixa iudicant Beda
in inferno nulla est redemptio nec
dolore mitigatio Et propter illa
breuem delectationem occidit animam
suam propriam et priuat se societate xpi
marie sanctorum et angelorum et
dat se ipsum in potestatem dyaboli de
monum et ad eternum supplicium sic quod
in vno actu luxurie tot annos
ardebit in inferno quot xpus regnabit
in celo quia eternaliter vnde Greg
Breuis delectatio fornicatoris Est etiam
pena fornicatoris Dicitur quod ad
detestationem primus fornicator que
fit cum meretricibus valet ita primum
hoc quod forte quis sunt quingente
et qui credit se aliquis peccare cum
talibus simplici fornicatione ipse
quis committit adulterium Secundum
est quod talis quis committit incestum
quia forsitan tales meretrices cognate
sunt aut consanguinee illius qui
peccat cum eis vnde dicitur in decretis
Affinitas tamen per fornicariam
copulam quam per legittimam contrahitur
35 q 2 Nec eam Ergo si duo
consanguinei peccaret cum vna meretrice
tunc primus absoluitur a simplici
fornicatione sacerdote Sed dubitant
sed auctoritate Episcopi Longe

qui cum talibus peccat magnum se co-
mittit discrimen et licet non sint co-
niuncta vel affines [illegible] vel
[illegible] in summa vitio-
[illegible] de luxuria. Item que peccat
ac si foret ex qua equalis est
[illegible] &c. Videtur actus
luxurie dicitur

Stuprum

quod est illicita defloracio virginum
quod peccatum est gravius quam primum
ad detestacionem huius peccati valent
tria quia hoc peccatum aufert virginitatem
que est thezaurus inestimabilis. Item
valor non est condigna ponderacio
continentis anime. Item tria deus [illegible] in
[illegible] perdidit dignitas virginitatis
Unde Ambrosius. Supergreditur vir-
ginitas condicionem humane nature
per quam homines angelis assimilantur
Item fructus huius dignitatis debetur vir-
ginibus fructus centesimus. con-
iugatis solum debetur tricesimus et
viduis [illegible] sexagesimus. Item super
perdito isto thesauro nunquam recuperari
potest. Unde [illegible] de [illegible] bono virginitatis
si labitur nulla penitencia revertitur ad
integritatem. Unde etiam Jeronimus [illegible]
loquar cum omnia possit deus suscitare
tamen non potest virginem post ruinam
[illegible] liberare de pena sed non
valet coronare corruptam
Nota quia ille qui illicite deflorat
aliquam virginem aliquo est occasio
nulle fornicacionum quas ipsa post modum
committit sicut ille qui primus rumpit
clausuram vel sepe alicuius orti
vel vinee occasio est illius dampni
quod faciunt qui postea veniunt qui
alias intrassent. Unde est regula
iuris quod qui occasionem dampni dedit
dampnum dedisse videtur quia talis
virgo sic corrupta quasi nunquam
maritum legitimum habebit sed pro-
stibulum erit. Item quanto plures peccata sic
perpetraverit ille qui primus eam
violavit omnium reus erit. Unde

Augustinus [illegible] de [illegible]. Omne quod est primum
in omnibus [illegible] est causa omnium eorum
que secuntur de peccatis in eodem genere. Item
quia virgo casta est uxor et spon-
sa Christi / quia ipse est summus sacerdos
qui virgines dei ducit in uxorem
ut habetur Levitici 21. Item si quis
diligeret sponsam [illegible] ne
sponsam eius polluet. Insuper
adulterii debet talis [illegible] Christus qui est
sponsus virginis scit et videt quod sponsam
eius polluis. Et si tibi hoc
fieret cum uxore tua [illegible]. Nonne
[illegible] illum qui talem iniuriam
et verecundiam tibi faceret [illegible]
tua et cum hoc te [illegible] et videre
Sic pariter attendendum est de Christo
cui omnia nuda et aperta sunt qui
indubitanter talem [illegible] in
sua sponsa factam [illegible] vin-
dicabit nisi penitueris et cum
pena placaveris. Item [illegible] actus est

Adulterium

et est gravius peccatum
quam stuprum [illegible] huius
[illegible] hoc quod est con-
[illegible]
sacramentum matrimonii quod ipse deus
in paradiso instituit. Unde
[illegible] tanto sacramento [illegible]
non fit [illegible] magna dei contumelia. Si monachus
professus aliquem ordinem [illegible] beati benedicti
vel sancti dominici vel alterius sancti
[illegible] transgrediendo ordinem
quem ille sanctus instituit / quanto
[illegible] illis qui transgrediuntur quem
deus per se instituit scilicet matrimonium
quod est unum de septem sacramentis. Item
quia hoc peccatum excedit [illegible] furtum
quia [illegible] id quod aufert [illegible] suo
[illegible] primo est magis quam [illegible] terrena
[illegible] substancia hoc patet quia plus diligit
[illegible] uxorem quam [illegible] temporalia
[illegible] super omnes alios [illegible]
[illegible] Unde Genesis 2. dixit Adam
[illegible] de carne [illegible] uxore sua propter hoc relinquet
homo patrem et matrem et adherebit
uxori sue. Item [illegible] huius [illegible]

q potius vellent exheredari et o-
mnibus bonis temporalibus carere quam hoc mala
fecerunt et voluntarie in suis uxoribus
sustinerent. Tertio quia hoc vicium comparatur
et assimilatur homicidio. Vir enim et
mulier sunt una caro scilicet matrimonio
ubi Christus dixit Iam non sunt duo
sed una caro. Ergo qui aufert
uxorem suam alteri idem est ac si corpus
ei auferret. Ergo prohibitio ad-
ulterii in decalogo immediate ponitur
post prohibitionem homicidii et ante
prohibitionem furti. Unde Clemens
papa tercius in omnibus peccatis adulterio
quodam modo sicut enim in penis locum tenet
ita in prohibitionibus. Unde adulterium
est gravius peccatum quam homo potius de-
beret omnem penam temporalem sustinere
vel etiam si necesse esset debet potius
mori et se permittere occidere ab
alio quam in adulterium consentire.
Unde Ioseph magis voluit in
carcerari quam adulterio consentire
ut habetur in Genesi 39. Item Susanna
que est speculum mulierum potius voluit
innocenter occidi quam adulterium con-
sentire committere ut habetur Daniel 13.
Quarto propter multiplicitatem adul-
terii ex penis quas infligunt pro
hoc vicio. Frequenter quia hoc vicium
quosque punit corporaliter spiritualiter
temporaliter et eternaliter. Primo corporaliter
quosque adeo punit. Unde 2 Regum 12
dixit Nathan ad David propter
adulterium commisit. Non recedet
plaga de domo tua usque in sempi-
ternum eo quod despexeris me et tu-
leris uxorem Urie Ethei. Et
quosque talis adulter ex permissione
dei torquetur hic in penis a diabolo
in terrore aliorum. Unde legitur
quod quidam commisit adulterium et post
ecclesiam intravit obsessus est
a demonibus et male punitus
coram omni populo et sic suam misere
vitam reddidit. Sunt omnes contrite
et punita. Item quosque puniantur

temporaliter ut a iure quosque fastigantur
et quondam lapidabantur. Unde Iohannis 8
ubi scribe et pharisei duxerunt mulierem
in adulterio deprehensam ad Christum
dicentes quod Moyses precepisset tale
lapidare. Tunc Christus dixit qui sine
peccato est primus in eam lapidem mittat.
Et si modo omnes adulteri lapidari
deberent forte lapides deficerent.
Et si hic non tamen in futuro lapida-
buntur nisi penituerint. Item puni-
untur spiritualiter scilicet in privacione
celestis regni. Unde Apostolus ad-
ulteri regnum dei non possidebunt.
Item eternaliter Apocalypsis 21. Erit
pars eorum in stagno et sulphure
et igne ardenti. Quarto 7 decem
adulteratores quasi clibanus sunt
sui. Unde legitur quod quidam vir
sanctus et devotus orabat pro
uxore sua defuncta. Illa apparuit
dicens ei quod sequeretur eam et duxit
eum ad domum terribilem in qua
demones horribiles preparaverunt
unam igneam in qua proiecerunt
burgensem unum mortuum de
villa sua et uxorem alterius et
ibi comburebantur et balneabantur
et tamquam in metallo bullienti et
natabant in tali pena tamquam
pisces in olla bullienti et ambo
clamaverunt ve ve ve. Quod ille
audiens perterritus est. Tunc uxor eius
dixit ei. Cum hos quos bene nosti
balnearer ego eternaliter nisi
misericordia dei per penitenciam a peccato re-
vocasset. Illi enim delicto mutuali
thoro adulterino amore ad-
heserunt sed bonus dominus per suam pietatem
et hanc mediatricem ego
finem et eius modum et viam ad
hoc perpetrandum dedi. Quod illis
in peccatis morientibus ego primam
partem salutis. Tunc vir dixit
quid tibi eius profuit confessio
in agone et sacramentis receptis

Laudit nichil eis profuit q(ui)a
no(n) ex caritate s(ed) ex timore mortis
processit talis co(n)fessio et p(e)n(itenti)a
vnde ap(osto)l(u)s Sola caritas est
q(ue) liberat a morte go q(uo)d q(ui)
no(n) fit ex caritate no(n) e(st) meritoriu(m)
et vite eterne. [Q]uarto transgrediu(n)t(ur)
lege(m) regularis professionis
qui votu(m) co(n)tinencie quo se deo
co(n)strinxerat infrangu(n)t violat fide(m)
et isti peccant cu(m) deo datam
et co(n)tra s(e) virtute diuine obligacio(n)is
qua se deo co(n)strinxerat vnd(e)
tales sacrilegi dicu(n)t(ur) vt sunt
religiosi sacerdotes in sacris or-
dinibus co(n)stituti [E]t sanctimonia-
les post(quam) p(er) prelato(s) fuerit
consecrate deo [E]t hoc peccatu(m)
s(e)c(un)d(u)m henr(icum) de gandauo e(st) oib(us)
p(re)dictis g(ra)uius q(ui)a in eo maior
fit iniuria ip(s)i deo. [Q]uinti
transgrediu(n)t(ur) lege(m) na(tur)alis condicio(n)is
vt incestuosi q(ui) cu(m) co(n)sanguineis
suis co(m)miscent(ur) q(uo)d t(ame)n a(liqu)a
bruta a(n)i(m)alia facere abhorrent
vt de camelo scribit(ur) in(frasc)ripte na(tur)a
refugit co(m)misceri vnde narrat
Ioh. xj. li. de a(n)i(m)alib(us) q(uo)d quida(m)
oculos cameli clam(n)de sua ob-
texit et sic matrem sua(m) submi-
sit, q(uo)d cu(m) camelus post con-
cubitu(m) agnouit statim illu(m) calcib(us)
p(re)mit et suis pedib(us) conculcauit
[E]t(ia)m hoc peccatu(m) hominem qua(n)dam(que) cr(ea)-
turam reddit [C]anis enim in ope(re)
suo no(n) seruat co(n)sanguinitate(m) [E]t
p(ro)pt(er) magnitudine(m) istius peccati ap(osto)l(u)s
paulus tradidit sathane qua(n)dam
ando alium fornicatorem qui cu(m)
nouerca sua peccauit vt h(abetu)r
i Cor. v. [S]exti transgrediu(n)t(ur)
lege(m) na(tur)alis inclinacio(n)is qui
vicio indicibili se co(n)tami(n)ant
contra natura(m) peccantes et na(tur)alem
vsum co(m)mixtionis quacu(m)que arte

vel in genere p(er)uertere. [E]t hoc
peccatu(m) s(ecundu)m aug(ustinu)m est g(ra)uius oib(us)
alijs peccatis p(ro)pt(er) q(uo)d inuitu(m) vel
indicibile dicit(ur) eo q(uo)d ip(su)m nominare
turpissimu(m) e(st) ita q(uo)d os dicentis
et audientis polluat(ur) vt in decr(etis)
32 q. 7 [I]n eo. [E]t ip(su)d idem peccatu(m)
p(ro)pt(er) sui enormitate(m) e(st) vnu(m) de peccatis
clamantib(us) et diuina(m) vltio(n)em inq(ui)r(unt)
postulantib(us) vnde Gen. 18 dicit d(omi)n(u)s
clamor [S]odomor(um) et gomorre
multiplicatus e(st) et peccatu(m) eor(um)
aggrauatu(m) e(st) nimis et post
d(omi)n(u)s quasi admirans et dubitans
sup(er) tanto scelere dicit descendam et
videbo vtru(m) clamore(m) ope(re) com-
pleuerint quasi incredibile ei sit
videri homines tantu(m) flagitiu(m) p(er)petrasse
et h(oc) peccatu(m) in na(tur)a hu(m)ana e(ss)e
[E]t h(oc) eciam fuit vna causa q(ua)re
x(ristu)s distulit tam diu incarnari
vnde legit(ur) q(uod) p(ro)pt(er) h(oc) malum
verum filius dei multo t(em)p(o)re distu-
lit incarnari [E]t in fi(gura) h(u)i(us)
oes sodomite extincti sunt in nocte
natiuitatis x(rist)i. [A]ug(ustinu)s dicit veniente
in carne deo hostes na(tur)e sodomitas
in terra morte reperit et subita
in(ter)fecit. [A]d designandu(m) q(uo)d cu(m) in
humana na(tur)a nulla(m) inveniret de-
bet tale peccatu(m) q(ui)a na(tur)am filius
significauit cu(m) homo natus
sit [E]t s(e)c(un)d(u)m q(uo)d tales sodomite
sunt pessimi homines vnde Gen.
13 [H]omines aut(em) sodomite erant
pessimi et peccatores cora(m) d(omi)no
nimis [E]t gravitas illius pec(cati)
p(er)z i(n) vindicta subv(er)sionis q(u)inq(ue)
ciuitatu(m) [V]nde [E]ximdq(?) hoc vicio
q(uam) detestabile sit p(er)z p(er) penam sodo-
mitis inflicta(m) [I]n qua vindicta
attendendu(m) e(st) q(uo)d d(omi)n(u)s no(n) solu(m) pu-
niri nocentes voluit [S]ed eciam
innocentes p(ar)uulos s(ecundu)m vni(us) decl(ara)c(i)o(n)em

Incestus

Contra naturam

In hoc est provinciam pueris ane ducimus vincetes exempla peccatum sequentem et gravius dampnacionem Et eciam civitates regiones punire voluit nec solum homines ymo eciam animalia et terre nascencia Quam propter terram destruxit eam convertendo in mare mortuum in quo nichil vivit nec avis nec piscis Unde Gen 19 Deus pluit super sodomam et gomorram ignem et sulphur de celo et subvertit civitates has et omnem regionem et universos habitatores urbium et cuncta terre virencia Et tum ista pena punita est hoc peccatum tempore abrahe usque ad hanc diem et iterum loquitur temporibus [illegible] est elapsum Circa abraham transacta sunt duo milia sexcenti septuaginta sex anni a Christo autem citra transacti sunt mille quadraginta decem et octo anni hiis omnibus silicet computatis tamen sunt quatuor milia annorum et nonaginta duo anni et adhuc usque hodie semper punitur hoc peccatum quod cum per tot annos perpetratum est quia nichil fit ibi vermes nec avis nec piscis ergo [illegible] locus dicitur iam mare mortuum Item nec hoc cogitandum de tali peccato unde uxor ipsius loth educta de sodomis cum filiabus et marito respiciens conversa est in statuam salis ad ostendendum quantum deus displiceat memoria huius peccati

Sed queritur quid sit peccatum sodomiticum et quo perpetratur Et dicit Johannes in summa sua libro 3o titulo 38 q 137 Quocumque modo fiat luxurie extra [illegible] inter marem et feminam ordinate et in vase debito vocatur contra naturam et sodomiticum iudicatur Unde sciendum quod [illegible] in actu luxurie ordinem et debitum modum servat tam in uxore propria quam in aliena sive in matrimonio sive extra [illegible] Illa possit quis ordine perficere eam cum uxore propria quod gravius peccaret quam si meretricem propriam cognosceret Unde Augustinus et ponitur in decretis hoc vicium maius est quam si meretricem suam quis cognosceret Malus enim esset qui meretricem propriam cognosceret sed ille peior ymo pessimus unde Gen 19 homines sodomite pessimi erant et peccatores coram deo nimis [illegible] et in supplicio Ergo nullus [illegible] perficere debitum ordinem Augustinus valde detestabile esset quod mulier esset accepta [illegible] glossa et [illegible] Item de hoc vide et sanctus Thomas de aquino 22 q 17 [illegible] Gravissimum inter omnia peccata luxurie est vicium contra naturam Unde eciam dicit Augustinus et ponitur in decretis Gravius omnibus peccatis aliis est peccatum contra naturam propter quod mutum vel indicibile dicitur eo quod ipsum nominare est [illegible] est 37 q 7 In eo Item [illegible] quod ipsi demones abhorrent illud vicium propter nobilitatem nature unde legitur in libro de apibus Mulier sodomita iacuit in lecto et [illegible] ipsa peccavit audivit [illegible] clamatorem [illegible] vicibus [illegible] Que ne [illegible] ad confessorem venit et penitentiam egit ultra quam [illegible]

Ultimo queritur an sit differentia inter peccata sodomitica et quod ipsorum sit gravissimum Dico ut habetur in summa [illegible] libro 2 titulo 4 q 2 [illegible] est quadruplex differentia peccatorum contra naturam Est peccatum mollicies quod consistit in sola emissione concubitu ad alterum Secundum quod gravius est ubi non servatur debitus modus concumbendi Tertium ad hunc gravius est ubi non servatur debitum vas Quartum quod ad hunc gravius ubi non servatur debitus sexus sed masculorum concubitus Quintum autem quod gravissimum est est peccatum bestialitatis sed ubi non servatur debita species [illegible] Sed sciendum quod valde caute est loquendum in sermone de tali pessimo vicio etc.

differentia peccatorum contra naturam

Ex quo completi dictum est sermone
de luxuria que actu committitur
tunc in primo sermone tria sunt dicenda
primo quod luxuria committitur sine
actu et quod sit peccatum mortale
et quod non. Secundo quomodo hoc probatur
quod unusquisque per caste vivere
~~et ab hoc~~ ab actu luxurie abstinere
et caste vivere. Tercio exemplo
Quantum ad primum sciendum quod luxuria
sine actu committitur duobus modis
primo quando quis habet turpes cogitationes
tamen sine delectatione et contra voluntatem
suam sibi incidit et hoc nullum
est peccatum. Unde Gregorius super Ezech.
Quantumcumque inmunda sit cogitatio mentem
non polluit si racio non consentit.
Ergo boni homines caste viventes
non debent multum turbari ex eo quod
male et pessime cogitationes incidunt
quia diabolus plus bonos
quam malos qui voluntatem diaboli
in omnibus exequuntur. Unde Gregorius Antiquus
hostis callidus deceptionibus molimina
ex ardentius exequitur quanto
celestis precia servientis nobis aliquem
nos conspicit. Unde sanctus Bernardus non
enim contristari debemus si in tentationes
incidimus si a tentationibus
separati non fuimus. Ergo si quis
temptatur de pessimis et mundanis
cogitationibus viriliter resistere debet
tunc erit ei meritorium. Unde Bernardus
Quotiens resistendo totiens coronaberis.
Ideo in hoc meditacionem
demonum et malas suggestiones
ingerere in vivo et illis non consentire
Ita quotiens resistimus totiens diabolum
superamus angelos letificamus deum
honoramus. Secundo quando alicui incidit
mala cogitatio cum delectatione
tamen sine consensu plene rationis
tunc est peccatum veniale. Unde sanctus
est quod in primo peccato in primis parentibus
concurrebant tres persone scilicet diabolus
in specie serpentis qui suggessit
mulieri et mulier que dedit viro
et vir qui comedit de pomo vetito
tunc peccatum consummatum fuit in adi
quantum ad tres similiter in nobis. Secundum
Augustinum suggestio serpentis in
nobis primus motus ex vanitate
proveniens. Comestio vero mulieris
est delectatio. Sed comestio viri
est consensus per hec enim tria
scilicet suggestionem delectationem et
consensum consummitur
peccatum. Dicitur. Quia temptatio per
suggestionem que in cogitatione
consistit incohatur. et si tunc ei
non consentitur sed ei cum re
sistitur tunc nullum est peccatum. Sed per
delectationem cogitationis temptatio
progreditur et sic erit veniale
quantumcumque cogitationi delectatio ad
iuncta advenit. Sed per consen
sum temptatio et peccatum consummatur.
Ergo firmiter cavere debemus ne
delectemur in cogitationibus ma
lis quia cum delectatio advenit tunc
est veniale peccatum et hoc intellige
quod consensus rationis ibi non est.
Tercio committitur quando quis dat con
sensum in morosa delectatione sicut
qui delectantur cum plena ratione
in malis cogitationibus et in eisdem
se involvunt tunc talis morosa
delectatio est peccatum mortale. Unde
Augustinus cogitatio morosa cum delectatione
et consensu est mortalis. Dicunt
tamen multi faciunt tam mulieres
quam viri et eciam virgines quod licet
nolunt ad actum procedere tamen volunt
in pravis delectationibus et delectabiliter
delectari quod tamen nimis est periculosum
quia facillime ex hoc peccatum incurrunt
quod eciam Ita probat in Epistola
sua ubi dicit Concupiscentia
interior animi delectatio cum
conceperit sub audiendo consensum

Marginal notes: 2us — Luxuria committitur sine actu — 3us — De morosa delectatione — .20

racionis parit peccatum scilicet mortale
Quarto committitur quando quis ex ma-
la cogitacione et delectacione dat con-
sensum et voluntatem ad ipsum opus
et hoc semper est peccatum mortale
unde augustinus super Gen dicit racio con-
senciat ei quod libido commovit fa-
ciendum esse et non distrahat con-
tinendum esse et non distringat non
ei peccatum imputatur. Etiam si non
consequitur factum quod rea tenetur in
consciencia Et hoc etiam intel-
ligitur de quolibet peccato mortali quod
homo committit proponit unde dicitur
inderectus fraudu maliciosus voluntas
pro opere reputatur de peccato i dicitur
Ergo quicumque regnum celeste intrare
dicit quod sic stat in proposito suo quod
si eternaliter viveret numquam moechetur
peccare vellet ergo de necessitate salutis
quod quilibet sine sit masculus sive virgo fe-
mei sexus sic stat in suo proposito
quod numquam velit facere actum luxurie
nisi in uxoribus Quinto committitur
consensu ut cum quis ex visu concupis-
cit aliam personam et ea intencione
eam inspicit ut ea concupiscere
velit agit in Qui viderit mu-
lierem ad concupiscendam eam scilicet ut
concupiscencia transeat in affectum
cordis et in consensum racionis
et etiam si facultas adsit facere dis-
ponit iam mechatus est eam in corde
suo vi gratia Dicit quis una die tota
domum intraret et in qualibet domo
tale concupiscenciam ita dicta sibi per
visum acquireret tot peccata mortalia
committeret ergo necessaria est custodia
oculorum primo quia oculi sunt valde
veloces ad nocendum anime ideo pre-
donibus comparantur Trenorum oculus
meus depredatus est animam meam
unde etiam i Gen vidit mulier lignum
quod esset bonum ad vescendum et
pulcrum oculis aspectuque delectabile
et tulit de fructu eius et comedit
dedit que viro suo unde Gregorius
Non enim eva lignum tetigisset nisi
prius incaute respexisset Secundo custo-
diendi sunt oculi quia sunt quasi due
porte in castro corporis Ieremie ix
ejus portas claude castri scilicet ipsum
castrum Dicit sicut dicitur scilicet oculos
meos tunc scilicet castrum corporis intra-
vit tunc sequitur intrat mors i dicitur
et tunc sequitur intrat mors i diam
per fenestras meas Et consequitur per
quod demus meas scilicet in homine si oculos
non Dicit enim dominus castri qui non
vult scilicet ingressum ad scilicet castrum unde
scilicet ingressum ad scilicet castrum unde
dicit super in libro Dicit oculus tuus
nequam fuerit totum corpus tenebrosum
erit Item tercio custodiendi sunt oculi
et visus ex parte mulieris quia a
planta pedis usque adverticem non
est locus in muliere certa in qua
non sit positus laqueus dyaboli
ad capiendum animas Ecclesiastici genere
spiritus mulierem cavendum ne forte in-
cidas in laqueos illius Et quia
dyabolus utitur mulieribus pom-
pose ornatis tamquam retibus et tamquam
gladiis ad capiendum et occidendum
unde legitur gladius igneus est
species mulieris primo gladius bi-
ceps mulier pompose ornata
hoc patet ex eo quia occidit animam
propriam per superbiam et animam pro-
ximi per luxuriam et mala concupi-
scencia Queritur quid faciendum
sit homini tu vides aliquam personam
ornatam et pulcram ut sibi non
noceat in anima sua Dicendum quod duo
cogitanda sunt primo quod numquam tanta
cura et diligencia fuisti ad orna-
ciendam animam tuam eternaliter victuram
ad complacendum deo sicut illa persona
fuit ad ornandum corpus suum putri-
dum et mortale ad complacendum
mundo Et sic dolere debes de acci-
dia et negligencia tua et prudencie
illius anime qua sic pompose videtur

uicede Sedo cogitandu e quam
pulcre sit facies electorum in celo
et quod erubescit in stola glorie si
ille mortalis ... qui hodie est
et cras moritur tam pulcher e ad
videndum Quid tunc dicit de immortalibus
pro indicium eclat vomicibus
Et sic homo per hoc dz sibi acqui-
rere afferens provamedu ad celestem
claritate Sciendu eciam quod si homo
vidz mulierem vel virginem tantum
rem vel virginem non mala cogita-
do vel affectando non e peccatum
quamvis sit incautum unde Bernardus
non licet vide que non licet concu-
pisci unde Ecia Augustinus in regula
neque feminas vide prohibitum e
sed appetere vel ab ipsis appeti crimi-
nosum est Sexto committitur locucione
vel risu ut cum loquitur accidet aliqua
persona ea intencione ut eam alliceat
sic peccat mortaliter vel gravius Si quis
loquitur iocosum verbum ex ioco e tm
veniale Si quis loquitur verbum iocosum
ea intencione ut illa persona ad actum
illicitum alliciat tunc verbum iocosum
quod in alio esset veniale est sibi
mortale propter pravam intencionem unde
dicitur ipsi docet deus iudicat inte-
ciones de peccatis Simile intelligendum
e de risu ut cum quis accedit aliquam
personam ea intencione ut illa personam
ad mala concupiscentia et ad actum
illicitum alliciat tunc talis mortaliter
peccat propter perversam intencionem unde
Luce. vi Ve vobis qui nunc videtis
Sz si alias accedet aliqua persona
propter noticiam vel ex quadam levitate
vel consuetudine vel examinacione vel
ex ioco tunc vix peccaret venialiter
Sciendum quod aliqui antiqui et eciam
quidam mulieres et virgines sepius
locuntur verba scurrilia et luxuriosa quod
e valde reprehensibile quia per hoc ondunt
quod habent corda impudica quia sicut

dicitur ipsi ut habetur mt xii Ex ha-
bundancia cordis os loquitur Qui-
cumque verba dicit Crisostomus Qualis
est unusquisque talia verba
loquitur et opera facit unde eciam
Aristoteles in ethicorum Qualis unus-
quisque e talis dicit et talia
operatur et talis vivit Unde eciam
quia Qualis sermo ondit qualis
et animus comprobatur Sicut igitur homines
spirituales pure et homines devoti
sepius vocant deum et dominum nostrum
Ihesum Christum et beatam virginem et loqui-
lecta et verba salutaria quia habent
corda pudica et casta Sed apposi-
tiuntur mali et perversi et impudici
homines proferentes verba scurrilia
et luxuriosa unde ipso de fundo
bona aliqua more simacis censtam
non esse debet Ita sicut mali
mores bona colloquia corrumpunt
ita prava colloquia bonos mores
corrumpunt Septimo committitur
per tactus impudicos et per amplexus
et oscula et hujusmodi Omni modo
vocatur per apostolum turpitudo et
ille modus eciam e peccatum mortale
Et sicut dicitur compendio theo-
logice veritatis Est tantum genus peccati
quanto magis per talia libido accen-
ditur propter nimia approximacionem ad
mulierem vel ad virginem Tunc sicut
eius magnam sicud tangere mulierem
preter intencionem non e peccatum Simile
tangere mulierem ex ioco solum est
veniale Sz tangere ex libidine
vel osculari ad se non pertinentem
e peccatum mortale Heu hoc illi
non advertunt qui ut frequenter mulieres
et virgines impudice tangunt
sive amplexando osculando vel
quo deum graviter offendunt unde
dicitur ipsi docet Tactus lascivus
et sine copula e grave peccatum
xi q. i. Octavo aliqua
committitur sine actu fornicacionis

corporis vel alia signa ad luxuriam
incitancia. Ubi glosa vt sunt isti qui
non corrumpunt nec actu spirituale vo-
lunt sed faciunt vt corrumpantur vt mu-
lieres et virgines que ad hoc se la-
vant et ornant vel capud discoperiunt
vt amabiliores fiant quod non solum
in plateis et choreis verum eciam
in ecclesia corda virorum vulnerant
dum eis cum colore albo nunc rubeo
nunc familiari colloquio nunc manuum
in recessione nunc vultus ostensione se
ille faciunt quod cum alio faciat funes
et depingit se sic pictor ymaginem
et per talia laqueum et occasionem
ruine prestat proximis. Et tales
qui se non corrumpunt nec actum
fate intendunt sed corrumpi ab
aliis volunt sunt occisores anima-
rum de quibus deus astrictam racionem ex-
iget ab eis de omnibus animabus illis quas
sic ad peccatum traxerint vt dicitur Exodi
xxi Qui fodit cisternam et eam non
operuit et si cadit in ea bos
vel asinus dominus cisterne reddet precium
eius. Ubi dicit Glosa: Cisterna aperta
ubi mulier ornata est bos vel asinus
incidit in eam cum homo per amatum cum
illaqueatur tunc mulier illa reddet racionem
de animabus illis. Vnde Crisostomus in moralibus
tot mortibus digna est quot exem-
plum prauitatis in posteros transmittit.
Ergo mulieres et virgines non debent se
pompose ornare. Vnde Augustinus in
libro ad sacras virgines: Nulla virgo
nec ornatu capitis nec habitu
oculis exactis sed cum vultu ad terram
deposito procedat ne in se oculos
inducat amores et si non peccat
in aliis peccandi causa existat.

Nono committitur per dona et mu-
nuscula vt cum quis dat alicui
persone aliquod donum vel clenodium
ea intencione vt eam sic ad malam
concupiscenciam et ad malum actum alliciat
talis sic dans siue sit prenomi-
nato siue alio opere peccat mortaliter

propter malam intencionem. Sed si ea amicicie
vel propter honestam causam daret
tunc nichil peccaret. Ex iam dictis
patet quod duo possunt facere vnum actum
in quo vnus non peccat et alter peccat
mortaliter propter peruersam intencionem vt si
aurum Thomas in secunda dicti recipiunt aurum
a fine vno mechanici quod peccat
vel vendit tale clenodium illi quem
consuetudinarie scit sic velle abuti
reus est illius peccati et peccat quantum
sic sunt in medius quod est mediator
illarum personarum sciens et portat tali
persone tale donum sciens ad tale
malum fine corrumpendi reus est illius
peccati et grauiter peccat. Decimo com-
mittitur quando libenter vellent actu
luxurie perficere et bene possent quia
habent opportunitatem loci et temporis et
persone sed solum propter dimittunt quia
timent iudicium et scandalum hominum et
confessorem suam. Sed si scirent se pos-
se latere in hoc actu nec deum nec
scitos nec salutem sue curarent hoc
opus perpetrarent. Et tales qui
sic dimittunt non propter deum sed solum
propter homines contra deum offendunt
quia voluntas eorum deliberata est ad
actum illum. Vnde Leo papa: Quamuis
nonnulli dum corde concipiunt peccatum
faciendi deliberant id tamen timore di-
mittunt aut propter difficultatem ad-
implere nequiunt cum proposito in
pectore moriuntur. Et hoc idem intelli-
gendum est de quolibet peccato mortali quod quis
non propter deum dimittit sed solum propter
penam vel timorem hominum. Vnde
eciam Augustinus contra voluntate reus est
qui vult quod non licet sed ideo non
facit quia non potest inpune fieri.
Ubi glosa sic quis non cecidisti vel
vestes pomposas non portans
propterea quia mater vel pater vel
aliquis propinquus eius nuper defunctus
est vel quia prohibitum sub aliqua
pena portare longas caudas vel

scissas vestes Oz si hoc non esset
propter deum non dimittet si animo faceret
Sicut qui concupisset rem proximi sui
et hanc libenter sibi subtraheret si sus-
pendium non timeret talis iam in voluntate
mala peccavit unde dicitur in decretis
Fur coram deo reputatur qui volens fu-
rari Oz propter penam vel timorem humanum
non furatus est de pen. d. i. Si propterea contra
peccatis intus Si autem quis ad actum
luxurie procedit tunc semper est peccatum
mortale etc. in parte secunda Secundo sciendum
quod illi qui dicunt se non posse caste
vivere licet ab actu luxurie abstinere
loquuntur contra veritatem fidei quia cum ad-
(dei) iutorio quis homo potest se a luxuria
continere et abstinere Et oppositum tenere
sapit heresim quo quis audet dicere
quod eciam cum adiutorio dei non posset
continenter vivere quia talis loquitur
contra primum articulum ubi dicitur Credo
in deum patrem omnipotentem unde eciam
Apostolus dicit Omnia possum in eo
qui me confortat etc. probatur ex (per triduum)
hoc quod quilibet potest caste vivere quia si propter
unum actum luxurie deberet perdere
omnia bona sua temporalia vel sciret
se amissurum pedem vel manum
vel ambos oculos vel si sciret
quod deberet cito cremari sicut beatus
Laurencius in craticula omnino ab-
stineret et numquam usque ad mortem
aliquem actum luxurie sciens et voluntarie
perpetraret etc. Quare tunc non
magis propter deum et propter salutem propriam
et propter eternam dampnacionem evitandam
debes a luxuria abstinere Ergo
primum remedium contra quos temptatur
de luxuria est quod homo sepius ieiu-
nat vel flagellat vel aliter puniat
corpus suum et subtrahit sibi de cibo
et potu unde Hugo de sancto victore
parca enim vita studet vitia libidi-
num extinguit virtute nutrit animam
roborat mentem ad celestia elevat
Oz autem pruritus corporis extinguit
luxuriam patet de beato Benedicto qui propter
ardorem luxurie inter spinas prosternit
se et vulneravit corpus suum et
per vulnera carnis extinxit ardorem
libidinis Item legitur de beato Benedicto
qui semel immersit in gelida aqua se
propter vehementem temptacionem carnis
Oz autem subtractio cibi et potus ex-
tinguit luxuriam patet ultimo per
tale exemplum Erat quidam adolescens
qui erubuit illatus in concupiscencia
carnis vehementer contra honestam
et pulchram mulierem at [illegible] et ipsa
repulit eum sepius et ipse dixit
si non adimplet voluntatem suam
oportet eum mori Tunc ipsa assignavit
ei certum locum et horam qua de-
beret venire ad eam Cum autem venit
tunc ipsa dixit voluntas mea non adim-
plebitur nisi consenseris michi in una
peticione et ipse libenter consensit tunc
ipsa inclusit eam in una camera
(per triduum) sine cibo et potu et quarta
die preparavit locum unum cum mensa
illic posita que fuit plena cum bonis
ferculis et cibariis et potibus Cum appropinquasset
preparavit pulchrum lectum et dixit
Iuvenis eam optimam tibi dederim
vis comedere et bibere vel voluntatem
meam adimplere Et voluntate tua
peracta te inducam et iam non gustabis
quicquam comedendo et bibendo Tunc
Iuvenis respondit Ego iam ita fatigatus
et attenuatus sum fame et siti
quod ignis concupiscencie totus refrixit
Et iam nullam concupiscenciam erga te
habeo sed me delectat comedere et
bibere magis quam quicquam aliud facere
Et ipsa inquit Tunc dixisti quod
oporteret te mori nisi ego tibi con-
senserem unde et apud eum sic
accensus es tunc subtrahe tibi
de cibo et potu et sic poteris
concupiscenciam carnis extinguere
et caste vivere etc.

De pollutione noctur-
na. distinguit autem

Gregorius tres eius species. Prima
est quando ex sola superfluitate se natura
exonerat et tali superfluo humore
se purgat et tunc nullum est peccatum
nisi forte mente turpis ymaginatio
consenserit. Sed queritur si natura
licite potest exonerare in dormiente
quare homo vigilando se non potest
exonerare. Et potest dici quia vi-
gilando non potest fieri sine aliquo turpi
motu. Sed omnis talis turpis motus
prohibitus est. Dicunt tamen multi quia
dicuntur seminifluui qui emittunt se-
men vigilando et dormiendo
velint nolint. Sed dicunt medici
quod hoc est potius ex morbo quam ex
luxuria. Multi etiam sunt tam lasci-
ui quod si membrum virile aliquo
tactu vel fricatione moueat ut
equitando vel eundo vel aliter sta-
tim pre libidinis impatientia semen
effundunt et de talibus nisi nequiter
possint ab eo fricatione in illo mem-
bro sibi caueant et per aquam fri-
gidam vel aliomodo ardorem compes-
cant peccant mortaliter. Secunda
species est quando aliquis se ita crapulat
et cibis et potibus ingurgitat
quod venter in libidinem despumat
et tunc est veniale peccatum si magnum
precipue si in polluendo turpis
ymaginatio mente consenserit. Et
sepe in dormiente contingit quod tunc
species lascivas eiusdem ymagines. Sed
in casu secundo Gregorius dicit quod sacer-
dos si hoc modo in nocte pollutus
fuit debet in crastino a diuinis
officijs abstinere nec celebrare
debet nisi aliqua premat necessitas
utrum si dies solemnis sit et populus
ad missam audiendam conuenit
melius est quod tunc cum proposito
penitendi celebret ubi alius sacer-
dos non sit, prius quam populus scandali-
zetur. Debet autem pro tali pollu-
tione penitere vel disciplina se casti-
gando vel se aliqua frigida aqua
abluendo vel in cibis quadrage-
simalibus ieiunando vel se laneis
induendo post sordes nocturne pol-
lutionis abstergat antequam ad
sacramentum altaris accedat. Tercius
casus est quando ex precedenti cogitatione
alicui talis pollutio contingit ut
si aliquis prius multum de aliqua
femina cogitauit vel cum ea con-
fabulatus fuit et tunc ut dicit
Gregorius mortale est peccatum. Videtur
tamen quod nulla pollutio nocturna sit
peccatum mortale. Quia omne peccatum
adeo est voluntarium quod si non est volun-
tarium non est peccatum. Sed constat quod
in sompno non vtitur homo aliqua
deliberatione quia non vtitur homo
libero arbitrio nec racionis discrecione
ergo non peccat mortaliter. Sed contra
sunt cantica. Ego dormio et cor
meum vigilat. Ita in sompno sic
caro mea dormiat ut mens
in Christo vigilet. Item apparuit
angelus Joseph in sompnis dicens
Surge et accipe puerum et matrem
eius etc. Et surrexit Joseph Joseph
et abijt ergo intellexit quod ei in
sompno dicebatur. Ergo vsus est
racionis in sompno et ita mereri
potuit et peccare in sompno. Hanc
questionem non audeo hic determinare
sed semper Gregorio credatur et quod
pollutio sine illusione nocturna sit
peccatum dicatur. Secundum dicunt quidam
quod sicut furiosus qui ex culpa sua
incipit in furore peccare homicidium
committendo licet libero arbitrio

nò vtatur Nec sciat quid agat
quia opera omnia peccata ex voluntate
sequentia quam sequitur cum incidit in
furore deformantur Ita nostra
hoc illud deformatur ex peccata vo-
luntate comedendi vel bibendi
quam homo habuit cum se talibus occu-
pavit vel cum formosam aspexit
vel de ipsa cogitavit licet
aliquis dicat quod nullus peccat quod
dormiendo sibi contrahit immundicia
propter se mundare debet antequam ad
altare accedat vel eucharistiam sumat
Unde Gregorius dicit illa esse peccata
que origines eorum et causa sunt peccata

Utrum aliquis potest mor-
taliter peccare cum propria uxore

Sciendum est quod homo mereri potest
et peccare mortaliter cum propria uxore
Coitus enim coniugalis alius
est licitus, alius fragilis, alius
impetuosus. Licitus secundum quosdam
triplex est. Est enim quidam causa susci-
tande prolis ad cultum dei. Quidam
causa reddendi debitum exigenti et
Quidam causa vitande fornica-
tionis Ut si quis accessurus
sit ad considerandum lascivias mulierum
et de lapsu timeat et propter hoc
prius se in ipsa uxore refrigerat
per hoc meretur Tamen beatus
Augustinus dicit quod Coitus coniugalis
duplex meritorius est si cum fit cau-
sa suscitande prolis vel causa
reddendi debitum dicit enim Augustinus
Redde et in satisfactione tibi computabitur
Cum enim rex stetit cum uxore
sua dormit communis provincia et
voluptate carnis sentiat dummodo
animum non applicet nec ei delectatio
carnalis placeat nullo modo peccat
Sicut si aliquis dulcem cibum come-
dat licet non in tali dulcedine
delectetur dummodo illa delectatio

venialis sit extra consensum animi
nullum est peccatum Item Coitus coniu-
galis quidam dicitur fragilis quia
ex fragilitate pervenit ut cum
aliquis propter motus carnis non
causa prolis Nec reddendi cau-
sa debiti Nec causa vitande
fornicationis sed tamen propter nimiam
nature fragilitatem ad uxorem suam
accedat et talis coitus veniale
est peccatum Excusatur enim a mortali
propter honestatem coniugii Tercio
modo coitus coniugalis dicitur
impetuosus Cui dividitur
quadruplicem Est enim quidam
coitus propter libidinem per meretricias
blandicias faciendas Secundum
enim fit in membris mulieris non
ad hoc concessis, nec multum distre-
pat hoc a peccato contra naturam et
dispendium partus Unde tali
diligencia est punita qui contra naturam
peccavit Secundum etiam fit in
tempore prohibito Tercius etiam
fit in muliere pregnante prope
partum vel cum menstruata vel
cum decumbente in puerperio Secundum
etiam addit si fiat in publico
multis videntibus cum propria uxore
dicit enim philosophus multa possunt
honeste fieri que non possunt
honeste videri In quolibet istorum
casuum mortale est peccatum Unde
dicit beatus Gregorius Nichil est
turpius quam ita diligere uxorem sicut
adulteram vel meretricem Vehemen-
tior enim amator vel ardentior
in propria uxore adulter est Unde qui
ita delectatur in pulchritudine uxoris
sue vel in suavitate carnis ut
in blandiciis meretriciis vel adul-
terinis quod se effundunt in libi-
dine et tota die et nocte per
lasciva oscula et turpes am-

plexus et etiam qui calant uxoribus
sub vtilis peccant mortaliter et
grauius est eis penitencia iniungenda
et ideo grauior quia uxoribus quibus
sunt ad vtilitatem abutuntur ad vo-
luptatem Nec vsum appetitus
matrimonii sed abusione adulterii
et mirum est quod quas habere possunt
ad voluntatem sunt tamen ad voluptatem
Iniungenda eis est penitencia paulo
minor quam pro adulterio et osten-
dendum est eis quod uxores suas
non debet ad libidinem prouocare
sed ad castitatem informare Similiter
sed mulieribus in mulieribus iniungendum
est quod vir et uxor a sacerdote
sicut ergo vir et uxor a sacerdote
sed illud tamen quod exequuntur in officio
coniugali quod credit non in mori
non quod persuadet mentum

Qu non omni tempore sit coniugale debitum exigendum Sicut supra

dictum est Nondum vir cum uxore
sua dormire tempore prohibito
Quia precipit apostolus quod vir et
mulier ad tempus vacent ab amplexi-
bus vt orationi vacare possint
liberius et postea in idem redeant
ne temptet eos sathanas dicit enim
quidam sapiens frustra venerantur
laurentium in craticula qui voluptati
in lascivia frustra venerantur festum
petri et andree de cruce qui ex
crescit delicias in amplexu peccant
ergo mortaliter qui in magnis solem-
nitatibus in quibus de obsequio dei
vigilare debent et diuina au-
dire officia cum uxoribus suis dor-
miunt Vnde etiam vrias dixit
ad dauid quod non esset ei licitum
cum uxore sua dormire quod diu
archa dei esset in castris Nunc
autem si in nocte solemni vir et
mulier debitum exigat pro persona

negare que exigit Cum fortassis
dicat aliqua aut ego tempore dormiam
aut cum persona aliena ad hoc nullo
dicitur quod sic non teneor furioso
gladium quem penes meum sane
mentis esset deposuit reddere quia
mentem recepit vt homo sed sicut
insanus Ita vir non tenetur reddere
debitum vxori si repetat illud tanquam
furiosa in die natalis domini vel
in die parasceues vel in die resurrectionis
vel in die penthecostes vel in
die assumptionis beate marie et
consimili Si tamen mulier videat virum
esse ita impetuosum quod nec simplici
prece aliquando possit eum cohibere
quando ad ipsum vel aliam velit acce-
dere melius est quod tunc reddat debitum
quam permittit virum suum enormiter
peccare et in hoc casu non peccat
mortaliter sed vir Talibus autem in-
iungendum est quod ieiuniis et disci-
plinis cubilibus duris vestibus
hirsutis et aliis operibus bonis re-
compenset excessus quos fecerit
in talibus solemnitatibus Et inducendi
sunt eis ad memoriam quod tempore est illa
nocte esse in amplexibus in qua petrus
fuit in cruce laurencius in cra-
ticula et ita de ceteris Iniungendum
est eis vt tot noctibus vacet ab am-
plexibus licitis quot indulserit illicitis
Et quod in magnis solemnitatibus
cubilia habeant separata ne per
mutuos contactus ad libidinem
excitentur Istud tamen nunquam debet fieri
nisi vbi ex vtraque parte nulla
penitus sit suspicio adulterii quia
mulier sepe vellet a thoro viri
separari vt posset liberius adulterari

Vtrum liceat cognoscere vxorem pregnantem vel menstruatam

Dicitur quod est supra quod ad vxore

pregnate vir accedere non debet
quia sepe contingit quod mulier
tunc oppressa abortum facit Et
constat quod qui ad talem accedit
ab actu nichil nisi ut suam com-
pleat libidinem aliud facit Ulte-
rius periculosum est cum menstruata dor-
mire, quia sepe partus inde
nascitur leprosus Unde obiectio
Sicut mulier tenetur reddere debitum
in lepra ita et in menstruis
Dicendum quod non est simile menstruum
enim transit, lepra vero manet
Item tempore purgationis post partum est abstinere
in puerperio [illegible] accedere
dum laborat menstruo fluxu
quia diu sunt fluxus [illegible] hu-
moris et peccat mortaliter mu-
lieres si viros illo tempore recipiant
Et viri si ille debitum exigeres
et multo maior est eius pena in-
iungenda quam pro simplici for-
nicatione Sed de his aut talibus non
sunt certe pene assignate Unde
sunt sub arbitrio discreti sacerdotis
imponende In hiis enim debent
confessarii et cause impulsive
diligenter sunt inquirende et
cause periculo et scandali ut ab-
stineant inducende Unde tamen
sciendum quod si vir ab uxore puerpera
debitum instanter exigat et hec
de lapsu viri timeat ad puri-
ficationis statum accedat et debitum
reddat Non est enim certum tempus sta-
tutum mulieribus purificandis
sed quando volunt poterunt se purificare
Voluptas enim carnis non dolor
in culpa est In carnis enim commixtione
voluptas est in partu proprie dolor
Unde pene mulieri in dolore pa-
ries filios Si itaque eciam pre-
hibemus intrare ecclesiam propter

quod eius pena continua in culpa
Unde dicit Canon Si mulier
eadem hora qua genuerit ecclesiam
intraverit gratias actura nullo
pondere gravatur peccati Unde tamen
est ne aliquis accedat ad altare
Unde eciam in veteri lege pro-
hibitum fuit sacerdotibus ne in sacra-
rio intrarent sancta cum in nocte
cum uxoribus suis dormierant
Johannes eciam Crisostomus dicit quod
vir cum uxore sua dormiens
nisi lotus aqua ecclesiam non
intrare Unde hoc [illegible]
esse consilium quam preceptum Cum pre-
terea est si quis post fetorem concubitus
ecclesiam ingrediatur Item notandum
quod si vir uxorem exponat ad-
ulterio et sit quasi leno proprie uxoris
gravissime puniendus Unde pena est
lenonum et lenarum [illegible]
puellas inducunt ut vendant
eas vel fornicatoribus exponunt
gravior esse dicitur quam meretricum

In quibus casibus uxor teneatur sequi virum vagum

Solet autem queri in quibus casibus uxor mulier teneatur
sequi virum suum in regiones remotas
Et videtur quod sic quia vir caput est
mulieris Si ergo joculator est
vel histrio uxorem habuerit et ei
dicatur quod sit cum eo vaga et sequatur
aleas et tabernas Queritur an te-
neatur sequi virum cum forte res suas
habeat vel familiares vel parentes
vel artificium suum ei adminiculum suf-
ficiat proprie si in vago itinere sibi
turpitudinem criminis timeat tur-
sus virum sequi suum si cum non sequitur
tenetur fornicari Ad hoc dicimus
quod mulier virum suum ad turpem vitam
et inhonestam sequi non tenetur
Unde si mulier honeste velit

vine et vir inhoneste vivebat
villas teneat non tenetur eum sequi
Si vero propter honesta causa alias
velit migrare et melius ibi pos-
sit officium suum exercere ut merca-
monium ipsa tenetur eum sequi
Item si servus aliquis tapnatur
a domino in partes longinquas et
vinctus in servitute teneatur
teneatur si uxor eius eum sequi
teneatur. Ad quod distinguitur quod
si ignorabat eum servum quod con-
traxit tunc eo quod eum sequi re-
linquere quod nullum inter eos fuit
matrimonium. Si eum servum tenetur
eum sequi. Item si quis propter scelere
suo expellatur a patria. Queritur
si uxor sua eum sequi teneatur. Ad
distinguitur quod si ille conversus sit
malefactor et uxore velit habere
sociam sui sceleris et non sit de
eius emendacione spes non tene-
tur sequi quod etiam tali fornicatione
probata possit ab eo separari. Si
vero per infortunium aliquod deuitate
fortunate devenit ut per ebrietate
occidendo hominem vel furtum aliquid
faciendo. Credimus quod tenetur sequi
virum suum et ad hoc consessores
a sacerdote compelli. Si autem talis
mulier ancilla sit alicuius cuius
servitute credere possit. Queritur
utrum dominus mulieris possit
compelli ut eam permittat sequere
ad virum suum habere aut quomodo
deficit credimus vel tollare et dominum
per eius consensum deinde vel
inferiore fuere tunc illo contraxit
per tunc ut det illi libertatem
ad virum sequendi

Samaritanus appropinquans alligauit vulnera
eius infundens oleum et vinum
luc 10 ca 3 Vnde sciendum quod samaritanus
ritanus id est xpus vulnerato appropinquans
vulneri eius sacramentorum alligaturam
adhibuit quia contra originale peccatum
et actuale sacramentorum remedia
deus instituit Vnde sciendum quod septem
sunt sacramenta que deus instituit et
in quolibet sacramento datur gratia digne
recipienti ipsum sacramentum Et sunt talia
quedam dicuntur necessitatis quia sunt de precepto
et tenetur quilibet ad ea suscipienda
pro loco et tempore scilicet baptismus et
confirmacio penitencia eukaristia et ex-
trema vnctio Reliqua duo sunt
sacramenta voluntatis scilicet ordo et
matrimonium Vnde queritur vtrum sacramenta
debeant peccatoribus dari Dicendum
Raymundus quod occulta peccata non possunt
sacramenta denegari aliam nisi per
ammonitionem secretam et publicam
secundum generalem vt de con dist
2 Non prohibeat Existens
autem in peccato mortali sine occulte
sine manifeste mortaliter peccat
recipiendo sacramentum vt patet di q
xxi 2 Illud xi q 3 Audi
Ode et misereas sacramenta
mortali peccat mortaliter Quare
vtrum possunt vel iterari sacramenta Dicendum
Tria sacramenta non possunt iterari scilicet
baptismus confirmatio et ordo quia
in collacione cuiuslibet eorum imprimitur
primitur caracter anime qui etiam per
mortem proprio potest ab anima separari
Vnde si quis resuscitaretur non esset
iterum baptisandus nec confirmandus
nec reordinandus Secus est
de aliis quatuor sacramentis Vnde
hugo dicit Si lazarus post re-
suscitationem voluisset resumpsisse
vxorem suam optinuisset denouo
contraxisse Vnde per mortem solutum
matrimonium Similiter eukaristia penitencia
et extrema vnctio iterantur etc
Vnde sciendum quod baptismus est primum
sacramentum ianua et fundamentum
omnium sacramentorum quia nullum con-
fertur nisi ipsum in eccl prius
aliorum sacramentorum Vnde queritur
quis sit effectus baptismi Dicendum quod
baptismus digne recipientibus
delet omnem culpam originalem
mortalem venialem et resti-
tuit primariam innocentiam quo
ad animam et insuper extinguebit
ignem infernalem et etiam purga-
torium quantum ad ipsum baptismum
Et etiam delet omnem satisfactionem
quam homo in penitentia debet pro
peccatis suis explere hoc patet quia
si quis infidelis Judeus vel pa-
ganus mille annos vixisset et
in die mille peccata commisisset
si crederet et fidem susciperet et
si tunc denouo baptisatus fuerit
nulla pena satisfactoria sibi
imponenda est quia baptismus
tollit omnem satisfactionem Et si talis
sic post baptismum moreretur stati sine
omni purgatorio euolaret ad celum
Ex quo patet quod quanta sit fatuitas
mulierum que inconsolabiliter dolent
de morte puerorum suorum qui post
baptismum in puericia decedunt
Cum quod baptismalem innocentiam
perdiderunt valde fatuum est eas do-
lere de hoc quod filii earum transierunt
de potestate hominum ad potestatem angelorum
a valle lacrimarum ad gloriam de
exilio ad patriam etc Vnde pueros
baptisatos esse in celo aptum quod si
cito moriuntur etiam qualitercumque morte
stati euolant ad celum etc Vnde
sciendum quatuor signa fuerunt an baptismum
et tamen post baptismum ipsum pueros
et quod ista fuerunt que in Mt
in sacramento Confirmacio
Circa hoc queritur vtrum sit sacramentum
necessitatis Dicendum quod sic propter

spiritualem pugnam ad quam homo
innatur. Licet simul non sit sacramentum
necessitatis quia sine eo potest homo
salvari et melius contemptus
eius dampnabilis est. Et ideo
quidam dicunt quod conferatur gratia in
sacramento confirmationis. Unde alibi
Beda confertur nobis spiritus sanctus
ubi in quolibet sacramento confertur gratia
emundans a peccato. Sed ea spiritualis
gratia propter quam quis deputatur ad
effectum sanitatis et ydoneus fit
ad spiritum confitendi. Unde de gratia
facit magis gratiam. Item quare
quibus debeat conferri. Unde secundum Petrum
Thomam Sibus christianis etiam
pueris viris mulieribus quia huius
est pugna spiritualis quia sub spiritu
militia est vita hominis super terram.
Item sciendum quod ad confirmationem sex
sex requiruntur. Duo ex parte sacramenti
in se scilicet materia crismatis et forma
verborum que talis est: Signo te
signo crucis. Confirmo te crismate
salutis in nomine patris et filii et
spiritus sancti. Duo ex parte ministri
scilicet dignitas pontificalis et
intentio debita. Duo ex parte
suscipientis scilicet frontis signanda
sit confirmandi et quod confirmandus
sit baptizatus. Item sciendum quod unctio
crismalis que fit in verbis predictis
continet quod imprimit caracterem
in baptismo fit in vertice ad fidem
fidei suscipiendam. In confirmatione fit
in fronte ad fidem audacter nominis
Christi. In ordine fit in manibus
ad fidem potestatem consecrandi cor-
pus Christi. Item quod effectus con-
firmationis est multiplex. Primo
gratiam datam in baptismo confirmat.
Unde per confirmationem homo deus quod
spiratus est in nobis. Secundo

ad militiam spiritualem preparat et quia
omnes christiani debent esse in bel-
lo Christi ideo omnes debent recipere hoc sacra-
mentum ut fragiles possint contra
carnem et dyabolum pugnare. Tertio
ad confessionem constantem nominis
Christi animat quia oportet Christum deum et
verum hominem confiteri. Primo oportet ut con-
fiteamur eum filium divinam naturam
patri et spiritui sancto coequalem
quod notatur in forma verborum
ubi fit expressio verborum trinitatis.
Secundo ut confiteamur eum secundum hu-
manam naturam crucis supplicium
pertulisse quod notatur in crucis con-
signatione que fit in fronte. Tertio intus
et extra nos spirituali decore
ornat intus quidem per conscientie pu-
ritatem et extra per odorem bone
fame et hec duo designantur in
crismate quod conficitur in oleo propter
puritatem et balsamo propter famam. Quarto in
in bonis agendis et malis
sustinendis roborat. Datur enim hic
spiritus ad sanctitatem ad robur. Quinto
animam et corpus ornat. Animam
quidem per impressionem caracteris
corpus vero per crismatis unctionem.
Sexto per istud sacramentum fiunt
fideles pleni christiani. Pleni
dico tempore, quia in baptismo
pleni facti sunt, pleni virtute sufficiente.
Septimo post pugnam coronat quod notatur
in vitta qua eius caput ligatur. Con-
fitendum autem est de isto sacramento
si quis illud in peccato mortali
recipit quia quicumque hoc sacramentum
in peccato mortali recipit peccat
mortaliter. Ergo iuvenes qui
confirmari debent inducendi sunt
ut antea confiteantur et confirmandi
sunt eis effectus sacramenti con-
firmationis ut eo maiore devotione
ad illud sacramentum digne recipi-
endum acquirent. Tertium sacramentum

est primo et secundum aug. in prima e
chala ... polluge et plagadu
item no committe d... alibi
Quartum sacramentum est eu-
karistia in quo est xpus qui
de virgine e natus et pro nob
passus continetur verus deus
et verus homo etc. Quintum
sacramentum e extrema vnctio cuius
aut huius sacramenti e oleum
olive ab episcopo consecratum et
tale oleum et huius consecratio
sunt de necessitate huius sacramenti
Forma aut huius sacramenti
scdm Tho. de aquino est oracio
deprecativa vt ista per istam
vnctionem et per suam pietatem ac pissimam
misericordiam indulget tibi deus quicquid
deliquisti per visum per tactum etc.
Cui autem huius conferenda e extrema
vnctio dicendum secundum petrum de tha-
rantasia Non nisi adultis
infirmis in periculo mortis con-
stitutis ex propria infirmitate vnde
no datur euntibus ad bellum nec
navigantibus aut hijs qui mox
occidendi sunt qui talis mortis
no diminet ex defectu nature sed
ex euentu fortune pueris aut
no datur quia no sunt infirmitate
spirituali contracta ex proprio merito
actuali nec dispositi devocione
habere possunt ad hoc sacramentum Nec
eciam datur valide stultis Secundum
vero extrema vnctio datur freneticis
et amentibus Tho. scdm pe. Si
in sana mente constituti no peti-
erunt non debet dari Si vero petierunt
dari debet Et in hoc advertendum est
scdm Tho. quod illis furiosis et
amentibus propinque dari non debet
qui possunt aliquid sacramento facere
irreverentiam per aliquam immundiciam
nisi ipsi haberet lucida interuallа

valla in quibus sacramentum cognoscerent
Secundum vero iterari possit ex-
trema vnctio dicendum secundum Thomam
in iiij d. xxiij iterari potest sine
aliqua iniuria sacramenti Quia non
habet effectum perpetuum eo quod sanitas
mentis et corporis qui sunt effectus
eius amitti possunt sed eadem egri-
tudine iterari potest primo quando
fuit in periculo mortis et euadit
et post recidiuum patiatur quia
est quasi alia infirmitas et
similiter si sit egritudo diuturna
Lot... tunc dicit sic quod
videtur perducere ad periculum mortis
Et si illud articulum mortis euadit
eadem infirmitate durante et
postea ad similem statum reducitur
item potest inungi quia iam est
alius infirmitatis status quamuis
sit eadem infirmitas Nam secundum
hugo... de compendio theologice veritatis
dicit Si sepe quis ad mortem
infirmatur sepe potest inungi Sed
in vna infirmitate non debet aliquis
bis inungi nisi eadem infirmitas
vltra annum protraheret ita
quod in vno anno potest extrema vnctio
infirmitate nequaquam bis in-
ungatur Sed bonaventura
super iiij redarguit hoc dicens
absurdum e quod sacramenta reguntur
secundum motum astrorum Secundum
quibus sint effectus extreme
vnctionis dicendum quod e quadruplex
Primo duo ponit scdm Tho. super
iiij d. xxiij Et alios ponit
in compendio theologice veritatis
primus effectus e et principalis secundum
Tho. Sanacio quedam
spiritualis que datur contra quandam
debilitatem vel ineptitudinem que

in nobis reliquit ex peccato actu
ali vel originali con. quod
debile homo roboratur per
hoc sacramentum quia hic robur gratie
facit quod secundum suam capacitatem pos-
sidens ex scripturis si deveniat peccatum
aliquod veniale vel mortale
quo ad culpam tollit peccatum dummodo
non opponatur obex ex parte reci-
pientis. Octavus autem effectus
est sanitas corporalis. Vnde si
infirmus indiget et ei expedit
ad finem predictum sibi confertur
maturam et tunc semper ea indiget
dummodo non sit impedimentum ex parte re-
cipientis. Et licet dicta quinque
sacramenta in vivendo valeant tamen est
formalis effectus eorum pre-
cedendo et exiit in virtute eorum.
Et ideo in ultima unctione gratia
infunditur quod effectus sacramenti
patet ex predictis. Tenetur effectus
sic in ingenio dependens a spe vitali
est quod valet hoc sacramentum ad
devotionem excitandam. Tertius
effectus est quod valet ad feliciorem
effectum. Ad octavum. Sextum
Sacramentum est sacramentum
ordinis quod licet sacerdotes dicti
sunt alibi. Septimum est sacramentum
matrimonii. Sciendum quod deus
matrimonium multis honoravit. Primo
in hoc quod ipse per se instituit.
Et quantum ad hoc tunc ordo matrimonii
precellit alios ordines. Nam si sanctus
Benedictus instituit ordinem nigrum
et sanctus Franciscus ordinem minorum
et sanctus Dominicus ordinem predicatorum
sed deus instituit matrimonium. Secundo
instituit creatum in loco digniori
quam sub celo. Et hoc est in paradiso
quod est locus amenissimus. Tertio
instituit in statu solemniori, id est
in statu innocentie. Quarto

honoravit matrimonium in hoc quod voluit
nasci de beata virgine que fuit in
statu matrimonii constituta. Quinto in
hoc quod quando voluit esse in nuptiis
cum matre et discipulis suis. Et ibi ostendit
potentiam sue deitatis mutando aquam
in vinum in conspectu discipulorum suorum. Sexto
honoravit in hoc quod matrimonium est
unum sacramentum de septem sacramentis.
Et quia deus matrimonium tam solempniter
honoravit expedit omnibus ut homines
qui in statu matrimonii ad regnum celorum
venire desiderat deum in multis re-
honorarent. Pro quo notandum quod septem
debent habere viventes in matrimonio ut
salventur in statu matrimonii. Primo debent
habere dilectionem admutuo. Ad Ephesios:
viri diligite uxores vestras. Secundo
qualis debet esse dilectio inter virum et
uxorem eius. Notandum quod dilectio viri ad
mulierem et econverso debet excedere omnes
dilectiones huius mundi. Et hoc figura-
tur in annulo subarracionis. Ille enim annulus
significat coniunctionem viri et mulieris
et amorem eorum. Debet autem annulus
ille esse aureus et rotundus in quarto
digito positus. Aureus quidem per
aurum quod sicut aurum excellit omne
metallum sic amor ille ceteros
debet excellere. Legitur Genesis 2 quod Adam
post creationem Eve hoc nunc os
ex ossibus meis et caro de carne mea.
Relinquet homo patrem et matrem et adherebit
uxori sue. Vir tenetur plus diligere uxorem
quam parentes. Notandum quod sicut plus debet
honorare parentes. Secundo annulus
debet esse rotundus ostendendo quod amor
ille debet habere perpetuitatem quod nunquam
finiatur nisi per mortem unius eorum
post mortem debent se diligere quia
unus subveniat alteri per suffra-
gia. Tertio in quarto digito debet
esse positus ut ostendatur quod amor
ille debet habere procordialitatem. Dicit
enim philosophus quod quedam vena

procedit a corde in quantum diligitur
ut amor coniugum debet esse fidelis
et cordialis Secundo dico ipse vir debet
ostendere uxori dilectionem suam quia primo in hoc
quod non debet eam iniuste turbare nec
verbo nec facto Unde Colossenses iii vi-
ri diligite uxores vestras et nolite
amari esse ad illas Contra hoc faciunt
qui raro vel numquam aliquod verbum amica-
bile loquuntur suis uxoribus Item secundo
in hoc quod ipsa uxor in omnibus debet
ita bene habere quo ad necessaria vite sicut
ipse vir Genesis secundo dicitur Iam non
sunt duo sed una caro Sicut unum
membrum condividit cum alio sic vir
cum uxore et econverso Item tertio cum ipsa
mulier est gravida vel in puerperio
iacens tunc vir debet sibi ipsi subve-
nire et uxori subveniendo et hoc
propter puerum quem lactare debet Secundo
dices quod uxor debet ostendere caritatem
viro suo Unde primo in hoc quod ipsum
honorare debet virum Exemplo Marie
ut habetur Luce ii ubi dicit Maria
ad puerum Ihesum Ecce pater tuus
et ego dolentes querebamus te Ubi
primo nominat Ioseph ipsum honorando
ut in hoc exemplum daret uxoribus
honorando viros suos Contra
hoc faciunt ille uxores que con-
temnunt viros suos vel propter
antiquitatem vel paupertatem eorum
Sed ipsa sancta virgo tempore esset
iuvenis pulcra et nobilis tamen
ipsa honoravit Ioseph qui fuit
pauper et antiquus Secundo in hoc
quod debet obedire suis maritis
in omnibus licitis [illegible] et ad [illegible]
[illegible] mulieres subdite sint viris
Item dixit deus ad Evam Genesis
iii Sub potestate viri eris Ergo
mulier existens inobediens viro suo
[illegible] vel ex contemptu [illegible]
peccat Unde dicitur [illegible] uxor sub-
dita sit viro xxxiii q v [illegible]

Ergo Secundum quod debent in matrimonio
constituti est quod debet pacifice sic
vivere sicut angeli in celo Et hoc
est valde acceptum deo et hominibus
et ipsis utile Nam deus habitat cum
eis ipsis in pace factus est locus
eius [illegible] ubi duo vel tres
fuerint congregati in nomine meo
ibi in medio sum eorum et pros-
perabit eis in omnibus negociis
[illegible] pro salute anime Si autem li-
tigant inuicem tunc dyabolus habitat
cum eis et regit eos et infor-
tunia accidunt eis Nam ubi non
est deus ibi nulla salus Si
aliquis coniugum est malus iracun-
dus impaciens venenosus ut
serpens discordans ut dyabolus in
inferno Tunc alter debet esse paciens
et ideo offerre [illegible] suis et
sic ille malus [illegible] cum
a peccatis et erit tunc dyabolus illi
ut in futuro [illegible] nullam
potestatem in eo habebit quia sepius
[illegible] Unde [illegible]
[illegible] et per prophetam Affligi
te [illegible] in presenti non affligam te
ultra [illegible] in futuro Unde [illegible]
quod mulieres habent voces leves
et [illegible] cum [illegible] mol-
libus [illegible] ut [illegible]
debet suis iracundis viris et
tempore cum suis mollibus [illegible]
maliciam et iracundiam suorum
maiorum virorum et quanto probior
et honesta uxor sustinet a
proprio marito suo patienter tanto
ei meritorium apud deum [illegible]
Gaudete in illa die [illegible]
vestra multa est in celis Nam [illegible]
plagas vel verba mala paciter
sustinet tot coronas habebit
Sed dicit uxor est [illegible] et [illegible]

Vir ipse cum demonibus tanquam in inferno / et ipse bonus et pius

et iracundia et vir bonus et
pius vir comparatur celo cum
stellis in celo. Ira est que pondus
sustinet iracunda mulier. Unde
Ecclesiastici xxv: Non est malicia super
maliciam mulieris. Et Ecclesiastici
xxv: Non est ira super iram mulieris.
Si autem ambo sunt in culpa et li-
tigiosi et iracundi, ambo dampna-
ti vel dampnabuntur, et dyaboli habitant
hic cum eis et ipsi in futuro habi-
tabunt cum eo in inferno. Quia habi-
tant vivunt contrario sicut canis
et cattus. Gallus cum gallo
quibus cito assuescunt ex con-
tinua cohabitacione ut post modicum
per longum tempus pacifice vivunt. Sed
vir et mulier per triginta vel xl
annos non possunt assuescere nec
addiscere pacifice simul vivere et
quia illi in inicio constituti sunt
litigant de hoc demones letantur
quia nichil similius est actum de-
monum quam litigare. Et tales
duram vitam ducunt et infelices
sunt hic et in futuro. Proverbiorum xvii:
Melior est buccella sicca cum pace
cum gaudio quam domus plena
victimis cum iurgio. Quinto
vir percuciens vel maledicens
uxori sue peccat mortaliter
si causa correctionis est iusta
et moderate eam percusserit
non peccat quia superior licet cor-
ripere inferiorem. Sed quia vir est
caput mulieris et non econverso.
Unde Genesis (?) dixit deus ade(?)
Sub potestate viri eris et ipse domi-
nabitur tui. Unde dicitur (?)
maritus uxori dilectionem et dis-
ciplinam 24 q. 6 c. ult. Si autem
maritus ex vindicta et ira
et sine causa eam percutit
communiter peccat sic quod cum offensi

sunt ab aliis sive in taberna sive
in aliis locis et non possunt se vindicare
de eis, tunc vindictam talem inferunt
suis uxoribus sine causa et in
hoc communiter deum offendunt. Ubi
quando maritus maledicit uxori sue
ex ira et vindicta. Et econverso
uxor maledicit viro in occulto vel
manifesto postquam eam percusserit et
hoc communiter peccant valde. Apostolus
I Cor. 6: Neque maledici neque
rapaces regnum dei possidebunt.
Unde eciam Genesis 2(?) contra (?) male-
dixit: tibi sit ille maledictus.
Unde exemplum quod viri non
debent maledicere propriis uxoribus
nec econverso uxor marito. Refert
enim Cesarius in dyalogo quod quidam
vir ex vindicta et ira dixit
uxori sue: Vade in nomine dyaboli
et dyabolus statim in eam intravit
et eam graviter vexavit, de quo
vir valde contristatus fuit et
amplius se neque uxori nec
alicui homini vel alii creature male-
dicere promisit. Item quod debent
habere in invicem est quod unus non
decipiat ab alio nec frangere
debet fidem et promissionem et
committendo adulterium de quo
patent plus. Tercium quod debent
habere coniugio est quod debent esse pa-
cientes in laboribus et unus iu-
vat alium ut iusta bona cum
suis laboribus acquirat et pos-
sideat. Ideo propter diversitatem con-
veniunt ut fortius laborare de-
bet pro victualibus et necessariis. Et
sic tunc sunt dicti a deo. Unde
Psalmus: Labores manuum tuarum
manducabis beatus es et bene
tibi erit. Item in educatione
puerorum debent esse pacientes
et se mutuo iuvare. Unde

quia ille labor sit meritorius quem
parentes habent cum pueris eorum quod si
eorum talis intencio sit in parentibus quod
intendunt pueros enutrire ad hono-
rem dei ut boni servi christi fiant
et ipsi parentes sunt in gratia tunc
omnes labores quos cum pueris eorum habent
eis ad nutriendum scilicet lactando balneando
portando dissolvendo lavando cibando
vigilando informando corrigendo
quando delinquunt ne amplius deum
offendant ista omnia erunt eis meritoria
Similiter et pater qui sollicitudine et labores
sustinet pro uxore et pueris nutri-
endis omnia talia sunt sibi meritoria
ad vitam eternam unde Apostolus Omnia
que diligentibus deum omnia cooperantur
in bonum Secundum quod dicitur hic in
matrimonio est temperancia et honestas in
actu coniugali pro quo sciendum quod actus
matrimonialis fit sex modis Primo fit

De actu coniugali

1 causa prolis procreande ad cul-
tum dei et hoc est opus pietatis
et nullum peccatum sed potius meritorium
unde Genesis 3° dixit deus ad adam
et evam crescite et multiplicamini
2 Secundo fit causa reddendi debitum
et hoc est actus iusticie unde apostolus
uxori vir debitum reddat quia
quilibet in matrimonio constitutus tenetur
reddere cum ab eo exigitur pro loco
et tempore Et si hoc eius ex con-
temptu dimitteret graviter peccaret
Et talis modus actus matrimonialis ad red-
dendum debitum pro loco et tempore non
3 est peccatum sed potius meritorium Tercio
fit causa fornicationis vitande
non in se sed in parte coniugis et hic
actus secundum est licitus et nullum peccatum
non veniale Hec Cor. melius est
isto modo patres antiqui usi sunt
actu coniugali cum magno ti-
more dei et cum magna mode-
ratione soli intendebant in

eo deum cultus propagationi Quarto
fit causa delectationis et tunc distinguen-
dum quia vel illa delectatio exit affectu
maritali aut fornicario Si ma-
ritali ex parte si delectatio consistat infra
terminos matrimonii ita quod eam non cognosceret
si uxor eius non esset sic solum peccat
venialiter Si autem affectu fornicario
ex parte quia affectus delectationis et
concupiscencie fertur extra terminos matrimonii
ita quod eam cognoscere vellet si
uxor eius non esset tunc peccat mortaliter
quia tunc istius affectus delectationis
preponitur deo ipsi Quinto committitur
actus matrimonialis quando dicitur impetuosus
et est ille actus qui ex sola libidine
proveniens metas honestatis et ra-
tionis transcendens quod fit primo fricando
libidinem per meretricales blandicias
aut per causa explende libidinis
ut cum utuntur calidis et incentivis
ut potentior sit in illo facto vel
si tenetur facere cum non nullum appeti-
tum credo non eum mortaliter peccare
6 quod ... Sexto quando contra naturam
vel ordinem cognoscit uxorem suam
tunc mortaliter peccat Unde contra
naturam sua fuerat Et hoc non decet esse
sicut equus et mulus vel aliud al-
brutum propter Nolite fieri sicut equus et mulus
Illud peccatum est maximum ita quod dicitur
propter sui turpitudinem non au-
det nominare Primo inter omnes species
luxurie est pessima Nam quinque sunt
species luxurie Simplex fornicatio
Stuprum adulterium incestus et
peccatum contra naturam quod est pessimum peccatum
Unde ... peccant gravissime
adulteri Sed gravius incestuosi Sed
omnes transcendunt contra naturam delin-
quentes Augustinus valde detestabile esset
quod esset mulier accincta gladio et
vir fusus Istud peccatum clamat ad deum
propter sui enormitatem et est maius quam
cum quis cum propria matre peccaret

Tamen caute de hoc peccato loquendum
est et de illo vnde dictum est prius
Item sciendum quod sunt tempora in quibus
ab actu maritali abstinendum est primum
est tempus quadragesime an festum pasche
statuit legitur in capite ieiunii Egre-
diatur sponsus de cubili suo et spon-
sa de thalamo suo vnde et dicitur
in decretis Coniuges contineat tempore penitencie
33 q 4 c qui aut et multa que sic
quibus ieiunat a cibo corporali Sic
eciam a delectacione carnali et ut
ipsi peccatori a deo dimittitur quod illi
vite tocius deum per totum annum vixit pro
capite totum deum per totum annum vixit
illud sacrum tempus sibi eciam licita
abstrahere debet vnde Bernardus in ser-
mone de festo ieiunii Vtam deo que
ab ipsis licite abstinemus ea
nobis illicita dimittantur que prius
commisimus Vnde Ambrosius nullus
omnino in xl^ma vxori an octauas
pasche iungatur Secundum tempus est
tempus quatuor temporum et dies rogacionum
quia tunc rogat ecclesia sancta pro magnis
et arduis causis primo rogat deum
vt bella sedat que in vere frequencius
fiant Secundo vt terrarum fructus
conseruet et multiplicet Tercio vt ad
recipiendum sancti spiritus abilitem Similiter
tempore processionum et ieiuniorum
non licet coniugibus conuenire quia
abstinendum est vt facilius impe-
tret quod postulet Tercium est tempus
sacrorum dierum et sacrarum noctium
Exemplum Gregorius in libro dyalogorum quod
quedam legittima a viro suo cognita
sabbato de nocte et in dominica die
processioni se coniunget a dyabolo arri-
piebatur coram omni populo et multum
vexabatur et torquebatur ab eo Quartum
tempus est infirmitatis feminarum tempus
menstruum quia vt dicit Ieronimus Tunc
concipiuntur pueri membris conda-
pnati et leprosi et tunc patebunt
peccata parentum vnde eciam dicitur in decretis
ad mulierem menstruosam quisque accedere
prohibetur quia ex hoc partus defor-
matur Quintum est ad eius Quintum est tempus
pregnacionis quia est vicina partui et
infra dies purificacionis vnde queritur
vtrum liceat debitum reddere vel exigere
tempore pregnacionis Dico secundum premissa Si esse
potest sine periculo aborsus reddi potest et
eciam reddi potest sine peccato mortali
exigi quia vsus nupcialis non tamen est
in officium Sed eciam in remedium Si
vero esset periculum prius extincti in vtero
non debet exigi nec reddi quia in nupciis
principaliter est institutum in officium
sed in remedium Similiter post partum
in an purificacionem non licet conuenire
vt Augustinus Si quis mulieri in puer-
perio coniungitur peccatum valde magnum
perpetrat quia mulieres quod ex hoc non
pariunt amplius quia semen viri
in singulis mortificatur et hoc
maxime contingit si infra decem
dies conuenerint Quinto quod pueri
sic negligunt de qualibus rerum redditum
sunt tales parentes et valde absurdum
est quod homines carnales hoc tempus non
seruant cum bestie racionales id abseruant
vnde Aristoteles animalium dicit femina ele-
fantis impregnata a masculo
amplius non tangitur ab eo et post
partum quesiuit precium vnde
sic eciam Augustinus Ex qui tempora predicta
non seruant quod tales pueri qui tunc
concipiuntur efficiuntur epilentici
claudi surdi et stulti et obsessi
a demone et tunc patebit peccata
parentum in pueris Sextum est vtrum
peccant coniuges exigendo vel
reddendo debitum in solempnitatibus
et ieiuniis vnde secundum Raymundum Queritur
sed reddi inquit caute et sine peccato
possit differre Exigere tamen non debet
in predictis temporibus | Ehor? 2 Va

lite fraude morte nisi forte ad
tempus de consensu ut vacent oraci-
oni propter dies processionis et ieiunii re-
cedere non debet quia a licitis ab-
stinendum est ut facilius impetrari
possit quod postulatur 33 q. 4 Nemo
idem dicitur de temporibus festiuis 33 q. 4
Tercio queritur utrum ille qui reddit illis
temporibus non peccat Dicendum quod qui exigit aliqua
infirmitate utpote concupiscencia ductus
sine contemptu temporis seu ecclesie
exhortacionis vel ordinacionis venialiter
tantum peccat secundum Tho. Sed exigens
cum propter quod est pertinaciter et excedens
cum contemptu temporis sacri vel ordinacionis eccle-
sie exigit debitum peccat mortaliter Sed
non illa que reddit debitum cum corpore
ad reuerenciam dei et sponte abstineret
Quarto accidit querendi sunt illi
pertinaces et obstinati qui tamen
exigunt debitum illis diebus sine
timore dei etc. Sexto quod debent
sibiinvicem fideles esse coniuges
Ambo enim debent dominari suarum rerum
exemplo apostolorum Christi de quibus
legitur actuum 2 Et erant illis omnia
communia Item sicut angeli in celo habent
omnia quidem Sic et illi communiter
habere omnia communia quia sicut Christus dicit
in ewangelio Mat. 19 iam non sunt duo
sed una caro sed vir et uxor quod
sunt temporalia inter eos debent esse
communia hoc faciunt qui furantur
viris et illa sic furata male
expendunt scilicet in superbia ut in
peplis in cingulis in capuciis etc.
Et quando ipse vir in conuiuiis probus
in mercancys vel in aliis suis
negacijs ipsa uxor in domo
interest conuiuiis Ita quod quin-
to mortaliter peccat uxor furando
marito suo Eius sed male expen-
dit scilicet ad peccandum Sic sed daret
viro causa alliciendi eum ad

pute 6

corporum actum sic peccaret mortaliter
et ille qui sic recepit talia in usum
propter talem turpem actum a tali
muliere tenetur in foro consciencie resti-
tuere marito ipsius mulieris Similiter
hoc faciunt illi mariti qui per-
ludunt bona sua vel in tabernis
se inebriant et sic male expe-
dunt bona illa de quibus uxor cum
pueris viuere debet Sic non faciendum
est de bono et honesto et discreto
viro sed debet facere vinum ad domum
et bibere cum uxore sua et post hoc
regratiari deo omnipotenti qui te
sic potauit et cibauit Item reprehen-
duntur illi parci viri qui recludunt
omnia bona sua ab uxoribus nullam
potestatem eis committentes tamquam sint
ancille et famule Hoc illi facere
solum debent qui habent uxores
malas ne habeant occasionem
male faciendi Sed qui probas
et honestas et deum timentes et
probatas uxores habent non est
facienda talis reclusio Unde
queritur si talis proba et fidelis
mulier aliquid furatur tali parco viro
an eciam grauiter peccat Dicendum
quod illa bona que sic furatur uti-
liter expendit ad utilitatem domus
sue vel alias ad honorem dei non
oportet ea habere conscienciam de hoc si
aliquod furatur quod tamen non est no-
tabile nec infert dampnum no-
tabile ipsi marito Septimo quod
debent habere illi qui sunt in matrimonio
est debita et honesta educacio
filiorum ut eos in bonis instru-
ant Et si quid excedunt quod eos
corrigat Et signanter quod multas
res ipsis filiis relinquunt Ita
quod multas res stratas sub heredibus
relinquunt non solum dampnant

rapot sed etiam aer habet tu si
lis et filiabus qui stiet illas
iniustas res possident unde
arnoldus in narratorio suo
dicit quod fuit quidam miles satis bone
et honeste vite qui infirmatus
obiit et quidam homo devotus raptus
in extasi vidit eundem militem
in quadam scala in inferno locatum
et quesivit ab eo cur in talibus
penis staret tamen non fuisset
raptor sed libenter ieiunasset
et orasset et laudabile testimonium
post se reliquisset Rndit miles
quod solum propter aliqua bona que
ab antiquis temporibus essent ab ecclesia
parochiali alienata per suos
antecessores et quia ea bona ecclesie
non restituit sed ea sciens possidit
ideo damnatus et decimus in
ordine in hac scala locatus
et addidit quotquot de parentela
mea bona illa sciens possidet
ad hanc scalam perveniat ubi nulla
est redemptio sed eterna damnatio
Sed quare aliquibus in matrimonio non
bene succedit Rndetur quod homines sunt
septem cause prima est quia quidam
contraxerunt matrimonium non habentes
rectam intentionem Sed 2a que est
recta intentio vel causa matrimonii
Rndeo quod quadruplex est causa quare
contrahunt matrimonium quarum
tres cause sunt licite et bone
Sed quarta mala et dampnata Prima
quidam contrahunt causa pro
lis et ista intentio est bona et
debet esse principalior unde dixit
deus ad adam et evam cum
matrimonium in paradiso instituit Cre
scite et multiplicamini et replete
terram Ut etiam dicitur in decretis

matrimonium prima causa debet esse intentio
plus 2a quia propter obsequium contrahunt
propter solacium et adiutorium tamen sine
commixtione corporum Sic maria
et Joseph contraxerunt et ista intentio
etiam bona est 3a quia contrahunt
propter remedium et quando naturaliter incli
nati sunt ad luxuriam et nolunt
caste vivere illi possunt contrahere
matrimonium propter peccatum luxurie vitandum
Nam quociens peccatum luxurie extra
matrimonium perpetraret tociens mortaliter
peccaret unde Apostolus propter fornicationem
vitandam unusquisque uxorem suam
habeat quia melius est nubere quam uri
Sed hic notatur infidelitas puerorum et
heredum quia quandoque dissuadent parentibus
ne contrahant ne temporalibus rebus
priventur cum tamen sciunt quod nolunt tales
parentes caste vivere nec intendunt
suadere statum viduitatis sic tales
pueri mortaliter peccant quia plus
diligunt illa temporalia quam animas parentum
suorum et potius volunt parentes suos
multa peccata committere mortalia cum
aliis mulieribus extra matrimonium quam
privari illis bonis paternis Et similiter
est pater ille qui scit se non velle caste
vivere et tamen propter pueros non vult matrimonium
contrahere quid enim proficit tibi si
in inferno eternaliter cruciaris propter
pueros tuos Unde legitur de quodam
divite qui multas res iniustas
acquisivit et possedit et volens
experiri fidelitatem filii sui petivit
ab eo ut amore ipsius digitum ad
ignem poneret donec psalterium unum cane
maria compleret ut si sic cognoscere
posset utrum eum perfecte diligeret
Et filius cepit hoc attemptare
sed quam cito ardorem ignis sensit
digitum retraxit dicens ad patrem

quod te in hoc similarem quam totum
corpus meum cremarem Et pater
ad filium quod tue me innaret si propter
te ethalit dampnarer et sic dia
iniusta restituit et vita in bono
finit Tercia contrahit causa frande
libidinis nec deum pretendit nec
salutem propriam nec proles sed solum
ut sue libidini satisfaciat et in
illis est dyabolus unde dixit angelus
raphael ut habetur Thob. v. Tertia
ita coniugia suscipiunt ut deum a sua
mente excludant et sue libidini va-
cent sicut equus et mulus super
hos demonium habet potestatem Et talibus
qui sic causa libidinis contrahunt
vix bonum succedit in initio ut habetur
in decretis vix bono peragitur exitu
quod male fuit inchoata Ergo qui-
cumque in meis constitutus et tali intentione
contraxisset confiteri debet ut sic deum
placaret et deus plaga vindicte
ab eo auferet Et sic dicendum de aliis
plagis quas inferre possit ubi
quis eum renuit in verbenis Quarta
causa quia non parem sibi assumit
in similem sicut quando nobilibus ignobi-
lem iuvenis antiquum dives pau-
perem et illi quasi raro bene concor-
dant propter inequalitatem Ergo
quilibet debet assumere sibi parem quia
nec i de genere et etate Nam talia
simulia se bene coniungunt unde sapiens
in illis tamen quos iuvenis contrahit
cum sene tunc melius est quam si senex
vir contrahit cum iuvene muliere
quam eciam propter pueros Et talis
iuvenis mulier honorare debet maritum
propter senium exemplo male virginis
que Joseph antiquum et pauperem
carpentarium honoravit nec eum
propter senium despexit Tercia

causa cum quis cum ea contrahit
que virginitatem christo vovit quia tunc
ipsa sponsa christi effecta que pre-
elegit propriis maritis et modo
spernit male filium dei quem
antea preelegit qui eam in nullo
offendit sed ei omnia bona fecit
Iesus est nobilissimus pulcer-
rimus et ditissimus mansuetissimus etc.
Et recipit quasi permittit quod talis
virgo que sibi fregit votum primum
habebit virum iracundum difformem
litigiosum ebriosum luxuriosum
et blasphemum et hoc in pena
quod sprevit ihesum christum pulcerrimum et
pulcerrimum etc. Et tamen sciendum quod
cum tali virgine que votum christo vovit
peccat mortaliter et sed qui dant con-
silium et favorem ad hoc sicut
principes erunt illius criminis
Quarta causa est quando quis con-
trahit tempore interdicto ut habetur extra
de matrimonio contra interdictum ecclesie 33 q 4
Non oportet Pro quo sciendum quod tria sunt
tempora in anno in quibus prohibitum
est nuptias solempniter celebrare
Primum est a prima dominica adventus
usque ad Epiphaniam Secundum a septuage-
sima usque ad octavas pasche
Tertium tribus diebus ante ascensionem
usque ad octavas penthecostes Qui
contrarium fecerit mortaliter peccat
si facit ex contemptu et sine
dispensacione nec plebanus potest
dispensare Quinta causa quando quis
contrahit cum una que verum
matrimonium contraxit cum alio et sibi
negavit et per iuramentum sponsum
negatum confirmat et hoc est valde
magnum peccatum Et tales in pericu-
losissimo statu existunt quia

tous mois probatur quod quociens ac-
trimoniorum faciunt totiens adulterium
committitur quia sicut se contraxerit
Quinto quia eius pueri de parentibus nati
sunt spurii et illegitimi Octavo
quia talis persona numquam potest absol-
vi a peccatis suis postquam matrimo-
nio quem ante occulte cum a-
lia matrimonium contraxerit et post-
modum negavit et aliam duxerit
primo nihil Et quia talis est
compellendus redire ad primam
Et in signum huius tunc clandestina
matrimonia sunt ab ecclesia prohibita
de quibus patet alibi Sexta causa
quia uxores ducunt cum rebus
iniustis Vel econverso ipsa ma-
ritum usurarium vel alias posse-
dentem sicut res iniustas Pro
quo sciendum quod quondam consuetu-
do fuit cum quis filiam suam des-
ponsare voluit tunc primo tria
interrogavit. Primo utrum de bonis
et honestis parentibus natus esset
sponsus ille Secundo utrum ipse pro-
sus esset virtuosus vel viciosus
scilicet humilis vel superbus iratus
vel mansuetus utrum lusor
vel potator Blasphemus vel
mendax vel verax an timorem
dei promptus habet servando in
diebus ieiuniorum festa celebrando
Tercio quod bona dotalia lucrata
sint iusta an iniusta Sic similiter
cum quis filiam alicuius in matrimonium
ducere debuit illa eciam diligenter
interrogavit Et signanter interro-
gando quales condiciones
mater istius filie habet an
sit iracunda vel benivola
et [illegible] Nam filie

qui imitantur mores matrum
sive in bono sive in malo Sed
heu iam malus modus communiter
inolevit quia aliqui vendunt pueros
suos tamquam equi venduntur nichil
querentes nisi divicias ut dicitur
quantum dabis filio tuo ego tantum
dabo filie mee Non enim quo
illa bona lucrata sunt querunt Sed
solummodo querunt largiter dare Sed
Sed sciendum quod quando filiam suam disponsat
usurario sicut [illegible] tradit illam si-
mul cum omnibus heredibus ad eter-
nam dampnacionem qui istas iniustas
res postmodum sicut possideant
unde quis potius potius debet
tradere suam filiam pauperi mercenario
qui de iustis laboribus se nutriet quam
tali diviti qui iniustas res pos-
sidet quia melius est modicum iusto
super divicias peccatorum multas Nam
cum quis primo querit deum et iustas
res tunc deus est cum eo et prosperabitur
quia numquam vidi iustum derelictum Sed si
quis primo querit divicias qualitercumque
lucratas tunc ex premissis dona
talis habebit plura infortunia
sic quod tandem ad paupertatem deveniet
Septima causa est quia quis contrahit
matrimonium in peccato mortali Nam ante
inchoacionem nupciarum Sponsus et
sponsa se debent preparare per contricionem
ut digne hoc sacramentum [illegible] recipiat
et suscipiat Nam matrimonium est tam
dignum sacramentum sicut eukaristia Ergo
sicut se preparant tempore pasche ad re-
cepcionem eukaristie Sic ante inchoa-
cionem matrimonii debet precedere digna
preparacio Et racio huius quia quicumque
unum de septem sacramentis recipit
in peccato mortali peccat mortaliter

6

Nota

vez di 2 Musti di 27 illud xi q3
audi Similit sacdos p q prurigit
aliqd sac tn in pcto mortali pecat
mortal Sextum q mrio denote
e incohand et cu timore dei vn
Thob vi angelus raphael ad
thobia minore accipias virgine
tua cu timore dni amore filiorum
magis q libidine ductus Et cu
mrio inchoat tunc p tres dies
et noctes debent se continere
ab actu mrimoniali Et hoc docuit angelus
raphael Thobia minore qn de-
buit contrahere cu sara virgine dicens
Cum ingressus fueris ad virgine
tua p tres dies continens esto ab
ea Sic parentes debet informare
suos filios et filias qn debeat
contrahere mrio Sic angelus
raphael docuit Thob minorem
et saram et hoc est hoi valde
meritorium et deo valde acceptum
q deum in hoc honorat subtrahendo
se illa delectacone obediencia dei
p triduum. abstinere et ad minus
p p una nocte unde dicit in de-
creto Coniuges debet prima
nocte abstinere per reverencia propter
reverenciam sacramenti di 23 Sponsus.
Item Nupcie sunt celebrande
devotis hoibus et honestis personis
Ad convivium nupciarum invitandi
sunt pauperes ceci et claudi ut
intercedat pro ipsis sponso et sponsa
tunc xpus mutat aqua in vinum
i. vitam hanc insipida in celeste
leticia unde dicit Iohannes 2 Nupcie
facte sunt in Chana galilee
Erat mr ihu ibi vocatus aut
e ihus et discipuli eius et hoc
fit in pauperibus unde xpus
dicit de pauperibus Qui vos

recipit me recipit Et q vos spreverit
me sprevit hoc isti no attendunt
qui pauperes de domo expellunt
et foris ianua stare permittunt et
personas inhonestas scilicet fistulatores
tripudiatores tibicines introducunt
Et xpus eum dicit in evangelio luce
14 Cum facis convivium
voca pauperes debiles cecos et
claudos et beatus eris Et si pau-
peres redundant intrare cum tunc
dicit xpus compelle intrare Sz
heu ia e contrario a pluribus fit qui
expellunt pauperes ad manendum
foris Ideo scitis q isti qui mrio
in peccato mortali contrahunt et
nupcias sine timore dei inchoant in
fistulis tubis et histrionibus
Et q peius est ad prostibulum
vadunt et coruscant colla et capita
sua denudant et corpus suum
in vestibus superbis et cingulis
de auro cu maniccis et caudis
longis et ideo apparacione faci-
ciant per malas concupiscencias
In talibus nupciis xpus no est
sicut fuit presens in nupciis
in chana galilee, et ideo tales
sunt contrahentes habent infortunia
et pena sine perorare q se
ad no parant ad nupcias
inchoandas

ro

Estote misericordes
sicut et pater vester
misericors est Luce
vj cap vij ma[teria] in Vitale
e omnibus animalibus eius speciali-
ter sui naturam consociat multo
magis homo ad ymaginem
dei conditus debet alter alteri
tanquam sue ymagini compati et
omnes alterius defectus et mise-
rias in corde suo imprimere et
compati et in hoc consistit opus
misericordie ad quam Christus
nos inducat in verbis premissis
dicens Estote misericordes etc. Unde
de operibus misericordie dicit Christus exprimendo
que deus in iudicio a quolibet homine
velit requirere et hoc agitur xxv ubi
dicturus est hiis qui a dextris
eius erunt Venite benedicti patris
mei possidete vobis regnum a consti-
tucione mundi Esurivi enim et
dedistis mihi manducare Sitivi et dedistis
mihi bibere hospes eram et collegistis
me Nudus et operuistis me In-
firmus et visitastis me In carce-
re eram et venistis ad me Tunc
et hiis qui a sinistris ei erunt
Discedite a me maledicti
in ignem eternum qui paratus est
dyabolo et angelis eius Esurivi
et non dedistis mihi manducare Sitivi
et non dedistis mihi bibere hospes
eram et non collegistis me Nudus
et non operuistis me Infirmus
et in carcere et non visitastis me
Unde Augustinus dicit super predicta
verba Si aliquis esset qui
de tota sacra scriptura nichil audi-
ret nisi solum ista verba puto
hoc posse sufficere sibi ad salutem
quia ibi continentur merita et demerita
premia et supplicia bonorum et
malorum etc. Primum opus misericordie est

Cibare esurientem

Unde ysa. lviii Frange esurienti
panem tuum Secundum est

Potum dare sicienti

Mt x Qui potum dederit uni
ex minimis meis calicem
aque frigide non perdet merce-
dem suam Sed sunt quidam
adeo duri et immisericordes quod
pocius dant porcis et canibus
quam pauperibus quia plures divites
melius pascunt canes suas quam
pauperes scilicet proiciendo canibus
assam vel dando eis carnes
de quibus pauperes refici deberent
Ubi tales divites districtam
redditum sunt racionem super aliqui
tam avari et tenaces sunt
quod pocius id quod remanet per-
mittunt computrescere quam hoc ex
minima parte quam quod pauperibus
erogarent Unde deus de magnis
convivis quod faciet stultis suis
repellet eos cum confusione
magna nichil eis dando
quia hic de mensa sua nichil
ei dederunt ut de divite epulone
et paupere Lazaro Luce 16 Unde
eciam Gregorius Dei misericordiam non
est inventurus qui hic misericors
non fuit Unde super epistola
Jaco. Sine misericordia iudicabitur ille

qui cum possis non facit misericordiam
Ex hijs patet quod periculose stant tales
tenaces divites quia deum graviter
in hoc offendunt et contra caritatem
proximi faciunt et contra animas proprias
graviter peccant quia tales quodammodo
comparantur furibus et raptoribus Ambrosius
in sermone Non minus criminis est habenti
tollere quam cum possis indigentibus
denegare Unde etiam Basilius Non-
ne inquit spoliator es qui dispen-
sanda suscepisti propria reputando
Est enim panis famelici quem
tu tenes / Nudi tunica quam
in conclavi conservas / discalciati
calcei qui penes te marcescunt
Indigentis argentum quod possides
humatum et Unde Christus dicit
in ewangelio et habetur hic supra Quam
difficile qui pecunias habent quod regnum
dei intrabunt Item Est malum
signum cum quis durus homo non
potest audire clamorem pauperum et
si audit tamen ei non compatitur
dicit misericordiam quia est signum quod non
est in caritate et ex hoc sequitur
quod est in statu dampnacionis Unde
Iohannis iii Qui habet substan-
tiam mundi et viderit fratrem suum
necesse habere et clauserit viscera
sua ab eo quomodo caritas dei
manet in eo quasi diceret nullo modo
Augustinus de civitate dei Misericordia
est aliene miserie in nostro corde
compassio qua utique si possemus
subvenire compellimur Unde de duris
cordibus dicitur Proverbiorum xxi Qui obturat
aures suas ad clamorem pauperum
clamabit et ipse et non exaudietur

et ergo ut divites misericordiam dei
consequantur tunc ipsi debent esse mi-
sericordes pauperibus Unde ait Christus
Beati misericordes quia ipsi misericordiam con-
sequentur. Ieronimus in epistola ad Nepo-
tianum Non memini me legisse
mala morte mortuum qui libenter
opera pietatis exercuit habet enim multos
intercessores et impossibile est preces
multorum non exaudiri Item opus
misericordie est

Peregrinos ad hospitium recipere

Hoc utile est et deo tam acceptum
ut quidam etiam ad beatam vitam auxili-
fuerunt hospicio recepti ymmo etiam
quidam ipse Christus recepit ut in Emaus
Sed sunt quidam adeo avari quod nullum
pro deo hospitale volunt inha-
bitare expellere Unde expellunt
pauperes a domibus suis Cum tamen
Christus in ewangelio dicit Qui vos
recipit me recipit et eadem mensura
qua mensi fueritis etc. Ergo si clau-
dis ianuam pauperi Christus faciet
tibi si venis dicens illud Matthei
xxv dicet nescio vos qui noluit
Amen amen dico vobis nescio
vos Sed bonis et electis suis dicet
illud Matthei xxv hospes fui et colle-
gistis me Venite benedicti patris
mei etc. Ex hijs patet quod multi re-
prehensibiles sunt illi divites qui
latas domus et pomeria possident
eos vacare permittunt quod pauperes in eis
propter deum vellet hospitari Cum tamen
laudabile esset quod quilibet dives ad
minus haberet unum pauperem in do-
mo sua et illud quod expendit in men-
sa subtraheret sive in comedendo

sive in bibendo hoc illi paupe-
raret ut et posset mereri vitam
eternam. **Quartum est nu-
dos tegere.** Quantum hoc
deo placeat patet in beato Martino
quem xpistus coram omnibus sanctis
et angelis in celo existentibus co-
mendavit dicens Martinus adhuc
cathecuminus hac me veste
contexit. Unde amonet unum-
quemque hominem per ysa. prophetam
dicens Cum videris nudum operi
eum ysa. lviij. Circa hoc duas tunicas
dat una non habenti. Sed quia hoc
opus misericordie non per ita facile exer-
cetur quod unus dat pauperi
sericeum pannus vel recipit pro arte
longa ad hospitium quam non dedit
tunicam et cum divitibus Ergo
divites monere debent filare
et non otiose incedere quia corpus
ipse non indiget per se tamen multi pau-
peres sunt qui hoc indigent Exem-
plo beate Elizabeth que filabat cum
ancillis suis et inde pauperibus
faciebat. Unde augustinus in libro de
vita xpiana Illam elemosinam
deus approbat que de iustis
laboribus ministratur. Vere scriptum
honora dominum de tua substantia. Unde
xpistus dicit illis in iudicio Nudus
fui et cooperuistis me. Quia ita
acceptum est ei quasi eum nudum
in cruce pendente cooperuisses.
Unde dicit mathei xxv. Quod uni
ex minimis meis fecistis michi
fecistis. **Quintum est
visitare infirmos.**
Hoc multum acceptum est xpisto quia
ipse iacet infirmus et cum
visitabis quia eos passus tamen
ministrantur ab angelis et remu-
nerantur a xpisto in vita eterna.

Contra hoc faciunt qui pauperes et in-
firmos abhorrent vel quando ipsos
famulos vel famulas cum infirmantur
a domo expellunt vel si retinent
ut canem sub gradu locant nec me-
lius ei quam cani faciunt Non sic eis
faciendum immo est eis benefaciendum quia
angelis vel ipsi xpisto. Qui dictu-
rus est in iudicio infirmus fui et
visitastis me. **Sextum opus
misericordie est vinctos**
visitare et redimere sive bonum sive
malum aliqua eis ministrando. Sed
boni pro posse laborare debent
iuxta illud prover. Erue de manu
peccatoris liberate. Qui hoc facit scilicet
redimet captivos innocentes a latro-
nibus et ab aliis malis hominibus
similis erit deo. Unde prover. deus
quasi filius tibi eripies corpora
de manu fortiorum eius. Si vero
mali tunc saltem liberandi sunt
ab eterna morte scilicet monendo eos
ad penitentiam et ad contritionem de peccatis
suis et quod offerunt deo crucifixum
et amaram mortem quam sustinent
eos operibus pro peccatis suis quia hoc
est multum utile homini et deo acceptum
Dicit vero pena mortis diminuat aliquid
de pena debita pro peccatis. Unde
sanctus Thomas in iiij di. xx. Mors
naturalis est pena consequens originale
peccatum et quia iam in naturam conversa
est ideo per mortem naturalem non
purgatur aliquid de peccato actuali
sed per mortem illatam bene potest pur-
gari. Unde si aliquis mortem illatam
patienter sustineat cum per aliis
criminibus sit illata valet ad dimi-
nutionem pene et liberatur etiam a tota
pena si sit contritus culpe et patiens
et confessus. Require dicit q. de

capitandis et suspendendis an
deat eis dare corpus xpi vnde
Si sunt confessi et penitent non
deat eis denegari 13 q 2 c. finali
vere suspensi sunt sepeliendi vno
sed hostes per sepeliendi sunt
du penituerit Sed si quo adhu
vi(ui)te de patibulo deponatur requiri
litur a iudice seculari ne iniuria
contemptui videatur et locat leges
sed ipsorum litteram iudex denegare
hoc debet etc

Expleti sunt omnes spiritu sancto act. ij Ex
quo illis sacris diebus peragitur mis(sa)
sio spiritus sancti tunc de(bemus) de donis
spiritus sancti pro presenti est dicendum
secundum sanctum quod septem sunt dona
spiritus sancti que ideo sunt septem
quia per ea septem vicia capi-
talia expelluntur. **Primum donum est Timor dei**
die gotliche furchte. De quo
dicitur Eccl(esiastici) j Timor domini initium
sapientie. quod donum cordi nostro adve-
niens multa bona nobis confert
Primo docet mala preterita emen-
dare Eccl(esiastici) j Timor domini expel-
lit peccatum Secundo docet bonum opera-
ri Eccl(esiastici) xv Qui timet deum faciet bonum
Et qui timet deum nichil negligit
Tercio timor conservat hominem
in bono vnde Salomon Si in timore
domini non tenueris te instanter cito
subvertetur domus tua Vnde Bo-
na(ventura) tractatu de septem donis connexa
sunt quidem timor et religio nec
manent per aliud ab altero. Quar-
to valde nichil ita valet ad
graciam promerendam conservandam
recuperandam sicut si videaris coram

alta sape(re) sed semper time Quarto ti-
mor domini miraz dei mereatur per quo
misereatur per filiorum misericordia est domus
timentibus se Quinto Timor confert
homini prolongationem vite et temporalium
provisionem vnde prov(erbiorum) x Timor
domini apponet dies. de 10 per Timor
domini omnes sancti eius quia non est
inopia timentibus eum Sexto
deorum facit exaudiri per voluntate(m)
timencium se faciet et deprecationem
eorum exaudiet et salvos eos faciet.
Septimo gloriam eternam meretur
prov. 28 Beatus homo qui semper
est pavidus Eccl(esiastici) xj Beatus vir
cui donatum est timore dei hec
Greg(orius) vbi timor non est ibi salus
non est. Hij sunt septem fructus
quos confert donum timoris
quod est primum donum spiritus sancti
Et hoc primum donum timoris expel-
let primum peccatum mortale scilicet Super-
biam Nam timor domini hominem hu-
miliat. superbia vero elevat Eccl(esiastici)
10 Odibilis est coram deo et
hominibus superbia et quanto homo
se hic magis exaltat tanto magis
in futuro humiliabitur Luc 18 Omnis
qui se exaltat humiliabitur et qui se humiliat
in futuro exaltabitur humiliemus
ergo coram deo in timore domini ipse
vero humiliamini sub potenti manu
dei vt vos exaltet in die visi-
tationis Bern(ardus) Sola humilitas
est que exaltat Sola que ducit ad
vitam **Secundum donum est donum pietatis**
Vbi sciendum quod duplex est pietas
vnde prima ad deum et illa di-
citur motus sive bona opera devotus
licet ad deum primo in temporali
provisione. Sicut. Iacta cogitatum

tuam in deo et ipse te enutriet
Et numquam vidi iustum derelictum etc.
Hec confidencia tollit nimiam et
superfluam sollicitudinem temporalium quam habent
illi avari qui numquam saciantur sed
semper timent sibi deficere et propterea
curant sibi et suis omni sollicitudine temporalia quasi
semper deberent vivere et forte in brevi
morientur Luce 12 Stulte hac nocte
repetunt animam tuam etc. Contra quod et Christus
ait Mathei 6 Nolite solliciti esse dicentes
quid manducabimus aut quid
bibemus etc. Nonne anima plus est
quam esca quasi diceret Si dat maiora scilicet vitam
etiam dat minora id est cibum et vestitum
Secundo in temporalibus quantum ad
animam propter sperantem aut in deo
nimia confidabit et sic tollitur desperacio
que est peior omni peccato unde ysidorus
de summo bono desperacio auget peccatum
desperacio peior est omni peccato Unde
Crisostomus in sermone mecum enim sic
deum offendit quam desperando Tercio
in celestibus id est in remuneracione celestium
bonorum Luce 12 Nolite timere pusilli
grex complacuit patri vestro vobis
dare regnum Hanc fiduciam non debemus
habere in meritis nostris sed ex me-
ritis ihesu Christi qui est redemptor
noster quem pater nobis dedit Romanos 8
quomodo non omnia nobis cum eo donavit
In signum huius Christus habuit in cruce
latus apertum quia per eum intramus
regnum celorum quia ipse nobis per suam
passionem ianuam celi reseravit
Contra hoc sunt illi pusillanimes
qui cum audiunt de divina iusticia
perterriti dicunt Ego numquam salvabor
Et sic diffidere de salute eterna
Est contra illum qui omnes sperantes salvat

reprobatus est Sed nos christianam similiter
in deum spem debemus quia ipse est qui
salvos facit sperantes in se Secunda
pietas est quo ad proximum et illa debet
esse miseracionis spiritualis unde Thobie 30
miseracione tue plateas eius vidit etc.

Sex opera misericordie

debemus exhibere anime nostre Primo debemus
eam cibare et hoc fit primo cum digne
quandoque sacramentum eukaristie vel cum eciam
devote audiamus missam vel eciam
cum devote audimus verbum dei unde ait
Mathei 4 Non in solo pane vivit homo etc.
unde Gregorius Cibus mentis est verbum
dei Sed heu plures sunt qui corpus omni die
cibant Sed animam raro cibant audiendo
verbum dei quod est malum signum unde
Iohannis 8 Qui ex deo est verbum
dei audit propterea vos non auditis
quia ex deo non estis Secundo debemus
eam potare cum calice tribulacionis
et passionis quem Christus per se bibit
et nobis propinavit Mathei 20 Potestis
bibere calicem quem ego bibiturus sum etc.
Tercio vestire cum caritate dei et proximi
quia hec est vestis nupcialis vite
eterne Mathei 22 Amice quomodo huc
intrasti per quam vestem cognoscuntur
filii dei Iohannis 13 In hoc cognoscent
homines quod mei estis discipuli si
dileccionem ad invicem habueritis Quarto
hospitare quod fit per penitenciam quam
agimus pro peccatis nostris quia cum homo
est in peccato mortali tunc facit sibi
mansionem in inferno Psalmus appropinqua-
verunt ad portas mortis Sed cum
penitenciam agit tunc preparat sibi mansionem
in celo unde penitenciam agite appropinquabit
regnum celorum Quinto debemus

animam meam visitare et hec fit qn
fragilitatem meam pensamus et peccata
mea cum amaritudine cordis recolimus
ut cum propheta dicere possimus recogitabo
tibi omnes annos meos in amaritudine
anime mee. Sexto debemus eam
educere de carcere huius mundi et hoc
fit per desiderium supernorum unde
apostolus ad colo. iii Que sursum
sunt querite non que super terram. Item ad phi.
iii nostra conversatio in celis est
Altera pietas est que ad proximum
et illa exhibetur primo in dando
Eccli. 14 ante mortem benefac amico
tuo i. proximo quia elimosina
in vita multo melior est quam post
mortem quia unus denarius in vita
melior est quam centum post mortem
Secundo exhibetur proximo
commodanda. ps. Justus miseretur
et commodat et semen illius in
benedictione erit. et de hoc gaudet
xpistus et tota celi curia quia sumus
membra et est hodie valde me-
ratorium hiis [illegible] mutuum dantes
[illegible] et nichil inde sperantes [iram]
Tertio in condonando proximo hiis
dimittite et dimittemini Augustinus ea
elimosina nichil est maius qua
ex corde dimittimus quod in nos quis
peccavit Quarto facta proximi non
in malum iudicando sed semper
ad partem meliorem interpretando
unde Augustinus super id ait Nolite
iudicare ut non iudicabimini. hoc
loco nichil aliud precipi existimo nisi
ea facta que dubia sunt quo
animo fiant in meliorem partem
interpretamur Unde sciendum quod quilibet
tenetur omnia dicta et facta proximi
in meliorem partem interpretari nisi
sint manifesta mala Amplius
[iudicio] Secundo alium iudicans teipsum conde-
mnas Ro. 2. unde sciendum quod aliqui
omnia que videt vel audiunt de
proximis semper in malum interpreta-
tur quod ex duobus provenit primo
quia mali sunt unde Crisostomus super Mathei
Sicut homo sanctus se estimat alium
Sic difficile aliquis suspicatur malum
qui bonus est Sic difficile sus-
picatur bonum qui malus est Secundo
quia male efficitur ille qui
iudicat Augustinus Certum est quod de
malo incerto neminem iudicares
quem tamen nec ipsum diligeres
sed et defenderes et excusares
quamdiu in publicum non prodiret
Quia quia caritate proximus facit
alium iudicas et ergo qui alium
iudicat audit se vacuum a gracia
dei et caritate proximi Sed qui
bona suspicantur de proximis est
signum bone persone et caritatis
Gregorius in moralibus Quantum
vos in bonis proficitis tanto ea
bona de aliis sentitis et illud
donum expellit iram

Tertium donum est donum scientie i. gotlich kunst

Quod donum docet primo seipsum
cognoscere s. quis es. quid fuisti
et quid eris tu. cogita ergo unde
venis et erubesce ubi es et
ingemisce. quo vadis et per
mesce tamen cognosce te per
culpa actualem exosum fieri
deo Sapientie 14 odio sunt deo
impius et impietas eius Eccli.
xii altissimus odio habet
peccatores Item per culpa eris male

dictus patris. Maledictus qui decli-
nat a mandatis et insequitur debitor
mortis eterne Non solum temporalis
ut innuitur Ezech. 18 Anima que
peccauerit ipsa morietur. Qui cognos-
cit quod gratia facit hominem esse
filium dei et heredem terre set heres

Ad Ro. viij Si filii dei et heredes etc.

bonorum patris. Vnde quilibet cuius est
dominus deus eius terre gratia facit heres
benedictionis Deut. xxviij Si precepta
mea audieris benedictus eris domine
benedictus in agro etc. Et ergo hac
voce vocabit deus bonos qui
a dextris eius erunt dicens Matth. xxv
Venite benedicti patris mei etc.

Secundo debet homo scire cognoscere
deum primo in quantum creator tuus
et tu creatura eius vnde ipse
fecit et non ipsi nos etc. teneris
ei obedire tamquam tuo creatori
Secundo in quantum dominus tuus et tu seruus
eius etc. teneris ei fideliter seruire
tamquam fidelis seruus domino Tertio
in quantum pater tuus et tu filius eius
sic teneris ei exhibere honorem
et reuerentiam Quarto in quantum rede-
mptor tuus sic teneris eum diligere
Johannis xv maiorem caritatem nemo
habet etc. Quinto in quantum futurus
iudex tuus sic timere debes. ideo
siue bibis et facis siue comedendo
dormiendo etc. Tertio debet homo scire
debet cognoscere proximos suos quod omnes
homines tam diuites quam pauperes
tam nobiles quam ignobiles sunt

inuidia

similes in quatuor Primo enim
homines sunt similes ex parte principii
quia omnes ab vno deo et de eodem
luto formati sunt et omnes nudi
et pauperes nati Job xxxiii Ecce
me sicut et te fecit deus et de eodem
quia luto formatus sum Sapientie vii
Nemo ex regibus habuit aliud natiuitatis
initium Secundo sunt similes ex parte
medii quia omnes mortales et breuis
vite tam diuites quam pauperes Eccli
x. Omnis potentatus breuis vita Job xiiii
Breues dies hominis sunt etc. Tertio ex parte
finis quia omnes in cadauer mortem
et putredinem reducuntur Job xvii Pu-
tredini dixi pater meus es etc. Hoc patet
in ossibus mortuorum quia ibi nulla est
distinctio inter nobiles et ignobiles
Quarto ex parte iudicii quia omnes sub
vno iudice racionem reddere compellantur
ii Chor. v. Omnes nos manifestari
oportet ante tribunal Christi vt referat etc.
Act. x Ipse est qui constitutus est iudex
a deo viuorum et mortuorum Et cum
hec omnia cognoscimus tunc nos mutuo
diligere debemus et vnus non spernere alium
Vnde Gregorius Omnes fecit similes impa-
tabilis potestate conditi et pacifice (?) ipsius
redempti. et ideo fratres nostros quamuis
pauperes et abiectos in nullo despicere
debemus Augustinus in doctrina christiana
Ego non intelligo te sicut et pau-
perem pauperem non quales vestibus
sitis sed quales nati sitis. ambo estis
nudi. ambo infirmi ambo miseram
vitam inchoantes. et ob hoc ambo
plorantes. qui nascuntur infantes et
illud donum expellit inuidiam
que contraria est caritati quia gaudet
de malis et tristatur quod est dyaboli
Ergo inuidi sunt a deo maledicti
Ysa. v. Ve qui dicitis bonum malum
et malum bonum Et tales inuidi sunt
filii dyaboli. Quia sic caritas est signum
filiorum dei vnde Johannis xiii In hoc cognoscent
omnes homines quia mei estis discipuli si
dilectionem adinuicem habueritis

Quartum est donum fortitudinis i. [illegible]

sterile Job. Scitum quod non quivit for-
titudinem corporis sed spiritus unde ne-
cesse. Gaudium domini est fortitudo nostra
Secundum quod spiritus sanctus per donum for-
titudinis confortat hominem primo
in tollerando adversitates patet Thess.
iiij. Pacientes estote ad omnes. Secundo
confortat spiritus sanctus per donum fortitudinis
nos ad vincendum dyabolum Jacobi iiij
Resistite dyabolo et fugiet a vobis
Tertio confortat ad operandum bona opera
unde Johannis ix Operari oportet dum dies
est quia venit nox cum nemo operari
potest unde Augustinus Invalidi hoc in
tempore vivunt nisi ad querendum immu-
tabilem quo merito remunerentur
quia opera bona sequuntur etiam post
terminum unde Apok. xiiij Opera
enim illorum sequuntur illos. et pro hijs re-
remunerantur in vita beata unde Seneca
innumerabilibus temporibus suis mercedem
accipiet Et illud donum expellit accidia

accidia Quintum donum
est donum consilij idest
Gotlich rath Nota spiritus sanctus
vult quod in omnibus debes querere con-
silium primo a deo unde Thob. iiij
Benedic dominum et peta ab eo ut vias
tuas dirigat et omni tempore consilia tua
in ipso permaneant Eccli. in omnibus de-
precare consilium altissimi Secundo querere
debes consilium a proximo non
concienciosos et discretos et timentes
deum qui habet sciam et vita etiam
ab illo qui est dissolutus et male
vite unde Ambrosius li. ij de offi-
ciis Nullus utilem iudicat alienum
cause quem videt inutilem vite
sue unde Eccli. xiiij Qui sibi
nequam est cui bonus erit Tertio

debes querere consilium a propria con-
sciencia Eccli. xxxij Sine fili sine
consilio et post factum non penitebis
quia sic quis vellet alijs consulere sic
et sibi ipsi debet facere Et isto

avaricia donum spiritus sancti expellit avariciam
et hoc fit cum spiritus sanctus per donum
consilij consulit terrena despicere et
celestia appetere quia terrena modicum
valent in presenti vita quia solum ad
sustentationem corporis et in morte
nichil proficiunt Proverb. xi Non
proderunt divicie in die ultionis
Item quia non possunt transferri ad
aliud seculum Job. xxviij Dives
cum dormierit nichil secum auferet
Item post mortem sepius nostris
nullibi est redditum fit nobis de ipsis
temporalibus quod lucrata quod posses-
sa et quomodo expensa sint usque
ad novissimum quadrantem Sed
spiritualia sunt appetenda quia valent
in vita et hoc fit cum faciunt
opera nostra victoria esse in morte
quia faciunt hominem feliciter mori
Item post mortem quia eternam gloriam
tribuunt unde Bernardus in epistola Bona
mors iusti propter requiem Melior
propter novitatem Optima propter securitatem
Damascenus li. iiij Mors sanctorum
sompnus magis est quam mors
laboraverunt enim in presenti seculo
et vivat in celis

Sextum donum est donum
intellectus i. gotlich ver
stentnusse Per illud donum spiritus
sancti docemur nos intelligere deum
in nobis et in creaturis Nam
per magnitudinem et latitudinem crea-
ture potentia dei agnoscitur

q ipse e supotas q pz in hoc q poss adhuc infinitos modos ex sua pota creare sta per de tore celi et mdi et creaturaz sapiaz dei intelligimus Item p bonitate et vtilitate bonitate dei intelligimus Sicut enim vi-des aqua pulcra et gustas dulcia p hoc intellige demum et cogitare celestia Bn dulcedo om creaturarum si quis iuste advert mentes dnd e iust q ad illa eterna dulcedine nos invitat et illud donum expellit pccm gule q p donum spus sti summus cibu et potu et vtimur creaturis dei ad honore ipsius et advti-litate nram et sic resistimus suggestionibus gule

Margin: gula

Septimum
donum est Sapie id est

Gotliche weysheit Sed q sapia d. q sapida scia quia per hoc donu spus sanctus dat nobis sape celestia que dulcedo pcellit omem dulcedine terre mdi vnde Basilius o dul-cedo melliflua. dulcedo nimia q dulcis es i meditace Sed dulcior in ore dulcissima in tm contemplace Sed superdul-cissima in btitudie. Ymo tanta dulcedo e in eterna pria q inex-plicabilis et intimabilis vnde tanta e dulcedo q si celu aperire et mim gaudiu dom sti vide ipius a nobis remote fuit en tm modus suffici no posse Si possibile esset tu nllum cor adeo tristem qn letificaret nec dq

pena tam amara qua homo sentiret sive igne sive aquam bulientem ymo nec ipam morte corporalem Grandu tu ele cum nos illuc venies et cu deo et om scis gaudebimus deum vide ita delectabile e q aug. dt q potius vellet esse in infrno et deum vide q in celo et eius visione care pos. Cum nulle admixte Et illud donu expellit pccm luxurie q sm Gregor i gustato spu despicit ois caro Aug Bn dulcedine dulcemus nd degustas si cordi delectace tox mandas

Margin: luxuria

Si quis peccavit con
patre remittetur ei qui

aut peccavit vel blasphemiam dixit in spm sctm nd remittetur ei neq hic neq in futuro vel in etiam neq est eis etiam delicti ut d xij mat. in pro quo e notand ut habetur in ij sentem d xliij Est unum genus pcti ceteris gravius et abhominabilius qd e pccm in spm sctm qd xpus suma veritas hic appellavit irremissibile iniustum de quo dixit dupl made lotuz sup aut et in ij senten ubi d s. aug et ambro. et in aly doctores in multis locis ut aut de argumentis eoz et conclusionibus dimissis clarius veritate et cognitionem illius gravissimi pcti in spm sctm pro declaracione illius tria sunt no-tanda primo q speale gen pcti sit pccm in spm sctm Sedo qt spes sunt illius pcti Tercio quod hoc pccm in spm sctm dr irremissibile Primo sciendum e q pccm in spm sctm intelligitur triplicit primo sic committitur contra personam spus sti Sedo con eius

attributum quod est bonitas et clemencia
Tercio qui fit ex certa malicia cordis et
electione voluntaria Primo illi peccant
in spiritum sanctum qui errant circa ea que
dicuntur de spiritu sancto quod coequalis co-
eternus consubstancialis est eterno patri
et filio ut ait beatus Augustinus de fide
et symbolo Contra hoc peccant quidam heretici
qui spiritum sanctum minorem dicunt esse
patre et filio et sic peccant contra
personam spiritus sancti Secundo illi peccant
in spiritum sanctum qui faciunt contra attributum
eius scilicet eius bonitatem. patri enim attribuitur
potencia filio sapiencia Spiritui autem
sancto bonitas et clemencia ut habetur
in i sententiarum questio x Et fit tali
modo quia aliquis delectatur in aliquo
peccato et ut liberius possit inherere
tali peccato et delectari in illo abiciat
a se graciam que posset eum retrahere a tali
peccato ut est nimia bonitas spiritus
sancti Spes eterne felicitatis. quantitas
eterne pene terrores sermonum et huiusmodi
que omnia procedunt a bonitate spiritus
sancti et sic graviter peccat in spiritum
sanctum spernendo bonitatem eius
ne impediat in sua delectacione
seu superbie seu luxurie Tercio illi
peccant in spiritum sanctum non coacti
aliqua fragilitate nature vel
motu ignorancia vel sed ex certa
malicia cordis libera voluntate
eligunt sibi carnalem delectacionem
Vita sic est de virtute sic et de vicio
De virtute autem sic est cum quis habet
habitum inclinantem eum per modum
nature ad actum virtuosum sive sic
ad elemosinas dandum sive casti-
tatem conservandum sive ad obedienciam
divinis mandatis et huiusmodi de aliis
virtutibus et sic dicitur habere talem

Et dicit eum esse minorem patre et filio et spiritus sanctus [illegible] equalis patri et filio

virtutem ad quam habet inclinationem eum
libere per modum nature ex electione voluntaria
sine coactione alicuius instancie
inclinat Sic de vicio intelligendum
quia quis habet habitum viciosum incli-
nantem eum libere per modum nature
necessarium sive sic avaricia sive
luxuria sive superbia et sic de aliis
obiectis in quibus homo se delectat
illicite libere per modum nature
ex electione proprie voluntatis sine
coactione fragilitatis seu ignorancie
et sic ex propria malicia cordis
peccat in spiritum sanctum Sic [illegible]
et scire non ex infirmitate vel ex
ignorancia sed ex certa malicia sine
cordis [illegible]
adeo in spiritum sanctum [illegible] ut habetur
in textu [illegible] et [illegible] esse

talis defectus

Secundo est videndum
quot sint species illius
peccati in spiritum sanctum
Et breviter ut habetur ij sententiarum
d. xlj Sex sunt species in spiritum
sanctum. Duo sumuntur ex parte obiecti
contra quod committuntur s. divini summi
boni. Duo ex parte effectus
divine bonitatis. Duo ex parte pec
cantis ex quo elevatur peccatum. Primo
ex parte obiecti in quod committuntur
peccata s. in deum elevantur duo scilicet
presumptio et desperatio sed in deo
eius duo sunt specialia ut dicit
omnis scriptura s. misericordia et iusticia
Actus misericordie est dimittere peccata
penitentibus et humiliantibus se
Deo. actus autem iusticie est punire peccata
perseverantium in malo proposito et
hoc patet videtur xxxiij q. j. deus
ita misericors est ut in misericor-
dia non relinquat iusticiam
Et ita iustus est ut in iusticia
non relinquat non relinquat
misericordiam. Unde dicit
David Thob. iij iustus es domine
et omnia iudicia tua iusta sunt
Et omnes vie tue misericordia et veritas
Patet autem hec duo in deo primo
in angelis peccantibus quos per iusticiam
condempnavit damnavit misericordia autem
eius patuit in angelis per
manentibus in originali puritate
quos per gratiam confirmavit ut
in eternum cadere non possint a beatitudine
Patet in ij sententiarum d. vij. Secundo
hoc patet ex iusticia quem
propter transgressionem mandati ex
pulit de paradiso voluptatis
Gen. iij. Eius misericordia splenduit
in eo quod ante portam paradisi con-
stituit cherubim cum gladio igneo
et versatili qui erat figura divine visi-
onis per ignem tribulacionis et passionis
ihesu xpi et per medium gladii divine
[illegible] debet ab hoste celesti
[illegible] ita quod ada cum suis posteris
possit ingredi paradisum eterne voluptatis
Iusticia dei etiam patuit in diluvio
in quo omnem pene terram lavit ab
[illegible] hominum Gen. vij et viij. misericordia
autem eius in hoc splenduit quod non
universam creaturam in nichilum redegit
sed ex misericordia conservavit in archa
octo homines et de ceteris animalibus
paria et paria Gen. viij et cetera
Et sic discurrendo per totam scripturam
semper misericordia cum iusticia et iusticia
cum misericordia operatur. et sic fit cum homo
delectatur in actibus inordinatis in vo
luptate carnis vel in divitiis sed
in carnali amore itaque homo
faciat [illegible]
[illegible] ignorantie. Sed ex electione liberi
voluntatis et faciendo levat oculos
mentis ad misericordiam dei quod sonat per
totam scripturam Ezech. xviij Qua-
cumque hora peccator ingemuerit
vita vivet et non morietur et
peccatorum non recordabor. Ysaias xliij
Ego dominus [illegible] delebo iniquitates
tuas propter me et peccatorum tuorum non recor-
dabor et sic quando peccator promittit [illegible]
[illegible]
spem future confessionis et penitentie
peccat super misericordiam qua ipse abutitur
in malo suo quod iam non vult contra
ne careat delectationibus suis dicens
mihi adhuc tempus satis habeo
penitendi per duos annos vel tres
vel [illegible]. Et sic a misericordia [illegible]
presumptuosus efficitur et [illegible]
[illegible] fontem
totius bonitatis constituens [illegible]

dine mie in sua ppa volutate
et hic no e sermo pvocans
miam dei s ira et indignacoz
eius Judith viii dixit Judith
Et qui vos estis qui constituisset
tem. et tempus mie dei no est hic
sermo. talibus dicet dns Ezech
ego volebam ex mea mia te con-
vertere et tu volebas tu te ve-
vertere et tu nolebas unde Crisostomus
sicut ego nolim ... Unde Orosius
sic ps. Enim exarsit in ... ira
sic Gre. Et di. greg. sic Job ... En
enis ... et di. greg. sic Job Ca
peccatores proponit et longa vita
et sic qui secure peccant. eo tempore
quo mie putat ad etna supplicia
rapiunt et petit spes corp et sic
hec p ii peccatum contra in spm scm
s. presumpcio q oritur ex inadverta
consideracione dine mie presumpcio-
s aut vt Thes in ii summa
d. xli. estimat deum no esse
iustum quod e negare essenciam
diuinam. **De secundo**

pecco in spiritum sanctum

Secundo in deo considerat iusticia
reddendi vnicuique iuxta opera sua
sic scriptum est iustus e dns et iusticias
dilexit. Et exo. xx dicit dns
Ego sum dns deus tuus fortis
zelotes i. ardens amator iusticie
visitans iniquitatem patrum in filios
vsque in terciam et in quartam generacionem
in hiis qui oderunt me. Credo
enim quod et dns in multis peccatis
vult oculos mentis pm ad iusticiam
dei. et non etiam ad miam cogi-
tans quomodo ipse innumerabiles angelos
propter vnum peccatum ab etna gloria
in profundum inferni submisit et
cum ira et totum genus humanum
propter vna trasgressione mandati

de paradiso in hanc vallem miserie
depulit et totum mundum propter multa
homines in diluvio delevit exceptis
paucis et zodoma et gomorram
igne et sulphure destruxit. Sic ho
timore dine iusticie sine spe mie
decidit in profundum desperacionis
et desperat de dina mia bonitate
estimans sua malicia dine bonitatis
magnitudinem excellere vt ait B. aug
et Thes in ii summa vbi e Ex.
de cayn Gen. iiii Ca. ii dixit
maior e iniquitas mea quam venia
merear et sic tales desperantes de
dina bonitate propter sua malicia
estimat deum no esse bonum quod
e iniquitas maxima deum no esse
et negare eius essenciam infinitam
vt ait B. aug. sic ps. ... dne ne
in furore tuo ... Et sic peccatores
debent iusticiam dei quam ipse ondit
per spm sanctum non vt desperent
sed vt timeant et a peccatis recedant
ad sua miam qui vt dicit Augustinus
in libro de similitudinibus ante
casum peccati homo non debet recordari
mie dei ne efficiatur presumptuosus
ad peccandum sed iusticie dei debet
meditari vt retrahatur a peccato timore
eterne pene post peccatum aut non
multum recordari debet iusticie dei s
et mie vt non desperet. qui autem
hec ambo contempnit ta presumptuose
peccando super miam dei quam desperando
de dina bonitate et iusticia dei
hortatur nos spiritus sanctus Eccli v.
de propiciatu peccatorum noli esse sine
metu iusticie neque addicias
peccatum super peccatum et ne dicas mi-
seracio dei magna est multitudinis peccatorum
meorum miserebitur. mia enim et ira
ab illo cito proximat et in peccatores
ira illius respicit

Secundo ex parte effectus spiritus sancti dico peccatorum.

Primo spiritus sanctus ex sua eterna bonitate et inestimabili caritate dat nobis veritatem sacre scripture veteris et novi testamenti ut cognoscamus bonum et malum, viam et finem ut declinemus a malis et faciamus bona et sic eternam felicitatem attingamus.

Secundo spiritus sanctus ex affluente largitate sue bonitatis dat nobis diversa dona virtutum et gracie que nos vindicant a malis, confirmat in bonis et gratificat nos et coram ipsa vera deo ut digni efficiamur accipere premia eterne vite. Contra primum, s. veritatem sacre scripture fit repugnancia agnite veritatis. Peccatores enim qui ut dictum est per magis ut libere delectari in hiis inferioribus in quocumque peccato sive sit in avaricia in usura in superbia luxuria carnali amore etc. Cum a veritate sacre scripture corripiantur et convincuntur se male facere et cognoscunt se inique agere in conscientia sua tamen ex malicia cordis repugnant agnite veritati et sic in spiritum sanctum peccant. Unde ii Petri ii: Melius esset veritatem non cognoscere quam post agnitam retrorsum converti et sic multo melius esset veritatem numquam cognovisse quam agnitam veritatem impugnare hoc enim est ire contra stimulum dei et in gladium divine sive peccatores etiam ut libere possint inherere peccatis delectandi aliqui eciam optant veritatem non esse et impugnare agnitam, odiunt correctiones sacre scripture et non solum correctiones sed personas eos corrigentes quamvis [illegible] et valde periculosum teste scriptura Proverbiorum ix: Qui erudit derisorem facit sibi ipsi iniuriam et qui arguit impium generat sibi maculam. Et item Proverbiorum xii: Qui odit increpationes insipiens est, et est valde grande periculum. Unde Proverbiorum xxix: Viro qui corripientem se contempnit dura cervice repentinus superveniet ei interitus et non sequetur eum sanitas. Ergo qui contempnunt consilia sacre scripture, consilia eterne salutis contempnunt, perdunt dignitatem coram deo ut heres in decore. Ecclesiastici xxxiiii [illegible] adiutoria que possunt eos retrahere a peccato ut eo liberius possint adherere peccato et sic ex malicia peccant in spiritum sanctum per repugnanciam agnite veritatis. Contra secundum s. dona et virtutes spiritus sancti quas spiritus sanctus dat nobis omnibus sunt. Quia uni dat castitatem, alteri largitatem, alii benignitatem et sic de aliis virtutibus ut nos easdem virtutes quas in aliis videmus amemus et sic ea ipsa nobis faciamus per amorem que non habemus in possessione ut ait B. Augustinus. Hec quidam peccant per invidiam sive ire sive superbie quia odiunt in aliis ea que in se non habent sive sit castitas largitas sive sapiencia vel quecumque bona et virtutes. Spiritus sanctus enim ex sua eterna bonitate [illegible] virtutes in nobis primitus

scialne seu superne gracie

non sunt ipse eos sed etiam ipse nescit
parietes ut nobis ore bono exe
pedientes ut nobis ore bono exe
rectham amabilis meis ad imitacionem
bonorum et qui tunc cedit illa bona
in proximis cum bonitate spiritus
sancti peccat graviter et sic illi duo
peccata in spiritum sanctum scilicet impugnacio
agnite veritatis et inviden
tia fraterne gracie sive superne gracie

Tertio ex parte peccantis
item duo veniunt primum
est obstinacio mentis spiritus sancti
ex sua eterna bonitate vocaciones in
visibiles per inspiracionem et eciam vi
sibiles per celeste doctrina proponitur
manifestat brevitatem huius vite quantum
sit in quo homo potest delectari in
hac vita brevi et momentaneo
et quid quod post delectacionem peccati secu
tur est eterna et vult spiritus
sanctus hoc peccatores per brevitatem
delectacionis peccati et eternitate
penarum sequencium desistant a peccatis
suis et fiant penitentes Sed ipsi
peccatores magis exinde obstinati
sunt eligendo brevitatem delectacionis
et non curando eternitate pene
sive spiritus sanctus nolit sive velit
semper volunt delectari in peccatis
et sic resistunt spiritui sancto tunc deus
ex iusticia sua subtrahit graciam
et mittit eos sic sunt obstinati
et indurati et hec est pena peccati
ut hec sed de penarum Et beatus Augustinus
super epistolam ad Romanos Secundo spiritus sancti
ex sua bonitate mittens tam interius
quam exterius ondit peccatoribus turpitu
dine peccatorum et gravitate eorum
ut desistant ab eis confugiendo
ad divinam graciam Contra hoc

Finalis impenitencia

ipsi peccant per eterne maliciam cordis
eius quia contra vel deum sed ut eo liberius
possunt inherere peccatis et in eis delectari
nolunt petere divinam graciam ne tunc
possint accipere ne impediantur a delecta
cione sua et sic peccant in spiritum sanctum
per finalem impenitenciam quod peccatum
est gravissimum in spiritum sanctum Et sic
habetur sex peccata in spiritum sanctum primum
est presumpcio ex consideracione divine mi
sericordie Secundum desperacio ex incauta consideracione
iusticie dei Tercium est impugnacio
agnite veritatis Quartum inviden
tia fraterne seu superne gracie Quintum est
obstinacio induracio mentis Sextum
finalis impenitencia

Nam dicendum est de
irremissibilitate horum
peccatorum quod irremissibilia dicuntur sicut
ait veritas Mathei xii capitulo iii qui
peccat in spiritum sanctum non remittetur ei
neque hic neque in futuro sed reus erit
eterni delicti Et Iohannis v dicit Est
peccatum ad mortem non dico ut quis
oret pro eo quod glossa exponit de
peccato in spiritum sanctum Et tamen ex peccato
mortale est ad mortem tamen peccatum in
spiritum sanctum specialiter dicitur peccatum ad mortem
quia quantum in se est precludit spem eterne
vite recipiende In oppositum est scriptura
in multis locis ut ait beatus Augustinus de nullo
homine desperandum est quamdiu vivit quia
ipse possit veniam consequi suorum peccatorum
Idem Augustinus super psalmum Dixi contumax
contra impressionem malis hoc est
contra duos spiritus bonum per graciam co
ntra desperatissimos peccatores impressionem
malis id est ad invadendum salutem et inde
impressionem malis et ne felicitati sue

Et alibi Cum coniunctus petra in stagna
aquarum i. induratissimos peccatores
dissoluit in aquas lacrimarum vel penitentie
Et alibi qui emittit cristallum suam
sicut buccellas panis vel vita leccio
i. profundissimos durissimos peccatores
facit doctores fidelium Et Augustinus
non est peccatum tam magnum quod non mereatur
veniam si queratur Et In opposito
est textus hic qui peccat in spiritum sanctum
neque hic neque in futuro remittetur ei
Quia prima canonica Joh. ca. v. in
hoc est peccatum ad mortem habetur quare
vos quidem peccata in spiritum sanctum irre-
missibilia dicuntur Sed in concludendo
veritatem tamen breviter tam dicta peccata
in spiritum sanctum irremissibilia dicuntur non
quod remitti non sit valde difficile
et miraculose remittuntur Et causa
huius est quia ipsa peccata opponunt se
bonitati dei et spiritus sancti et propterea
apprehensio talibus peccatis valde difficile
conceditur et si remitti debet hoc oportet
miraculose fieri per divinam potentiam bonitatem
et sapientiam Ita dicit Augustinus dicit
Tanta est labes huius peccati in
spiritum sanctum quod humilitatem in se est non
sinit hominem subire humilitatem petitionis
et damnacionis Ideo dicta peccata
in spiritum sanctum sit quodque prima remitti
potest in hac vita Sed ultimum sit finalis
impenitencia illud non remittetur
meritum quia hic non quievit gratiam nec
voluit recipere et sic finit vitam suam
In futuro non est tempus gracie sed iusticie
ibi damnabitur unde Gratianus in decretis
ca. xxvi. q. alia hinc quisque concedit
talis in iudicio punitur et sic distinctio peccati
in spiritum sanctum et quod periculose sentit etc.

Ingressus templum ce-
pit eicere vendentes et
ementes de illo Luc. 19
Circa quod notandum
dicit aristoteles 1 ethicorum sermones
inquirendi sunt secundum materiam de qua
sunt Sed quia hic est materia de ven-
ditoribus et emptoribus ideo dicendum
est de ipsis Et primo de venditoribus
et hy sunt multiplices Primi sunt
qui semper mendacio in vendendo
solent decipere iuxta id Eccli. 20 po-
tior est fur i. minus malus secundum
glosam quam assiduitas viri mendacis
i. quam homo assuetus mendaciis talis
enim fraccione dicit mendacium primo
sicut quod est dampnum gravius quam furtum
ut qui per mendacium alterum de-
nigratur fama quod melius
est nomen bonum quam res possessa
que tollitur per furtum ut dicit
Nicolaus de lira Sed quia de talibus
qui nec vendere nec emere
possunt nisi cum mendaciis iuramentis
et periuriis fraudibus qualibet
causa decipiendi peccat vel
mentitur scienter peccat mortaliter
et tenetur ad restitucionem Si autem
aliquis ignoraret aliquid dicit falsum
credens dicere verum vel si dicit scienter
non intendens proximo nocere sed
indecipere fraudare nec propter hoc
amplius precium debito supprendit
tale mendacium propter dicta veniale
Si tamen iurat et si periurat est
peccatum mortale quia ut dicit Tho.
2a 2e q. 98 ar. 3 periurium
in suo genere peccatum mortale est

Vides tales sic mercatores & [illegible]
vendit de templo celesti. Ideo sunt
qui iniustas pondera et mensuras
faciunt per fraudem conficiunt de
iniquo. Et hoc Ecclesiastici. Duo
sunt que sunt diversa pondera et diver-
sas mensuras et vendunt alie-
nigenis et ignotis [illegible]
et minores amicis et notis
ideo quod dicitur deutero. 25. Non
habebis in sacculo tuo diversa pon-
dera maius et minus. nec erit
in domo tua modius maior
et minor. pondus habebis iustum
et modius equales et verus
erit tibi ut multo vivas tempore
super terram quam dominus deus tuus
dederit tibi. quasi diceret a sensu con-
trario si non habebis iustum
pondus et modium bivabit
tibi vita tua. Et hoc est dam-
num temporale quod tales non di-
cunt. Textus Michee 6. quod
dicit dominus vincam iustificabo sta-
teram impiam et sacculi pon-
dera dolosa quod dominus. Et
subdit pena. tu seminabis et
non metes. et calcabis olivam
et non ungeris oleo. Secundum
dampnum est spirituale. Et est
ira dei de hoc Michee 6. Ad-
huc ignis est in medio impii
et thesauri iniquitatis et mensura
minor plena ira ubi dicit
glosa contra mensuram sub
tractor tum ire et offensionis
divine acquirit. Et ideo subdit
Capitulo II. Nunquid [illegible] quis prout
[illegible] [illegible] et [illegible]

precipit in statera
Et quia tales [illegible] iustum
et ut in statera [illegible] iacens
mittit. et mala [illegible] sunt in magni
ponderis. bona vero [illegible] [illegible] [illegible]
quia sunt iusta mensura et pondus
et malum inde pondent et mensurant
sic faciunt caupones qui mensuras
spuma implent vel qui digitum
libre imponunt vel qui manicam
qui in pelle vinum extrahunt [illegible]
Item illi qui precipiunt ut res
que ad pondus venduntur pondere
sit ut que lanam madefaciunt
in cellario madidam ponendo vel
spumia sua [illegible] aut que
piper aut alias species
in cellarium portant et de vino
lacte in aliud ut pondere
fiat velint vel quocumque
vendere in aqua [illegible]
Res tales de regno et templo
dei eiciet. Unde dicitur Apocalypsis 11
Statera dolosa abhominatio est
apud deum. ubi dicitur magistri
Item fraudes. Alio modo [illegible] qui
propter dilationem temporis [illegible] plus
res carius vendunt [illegible]
Si quis vellet vendere equum pro
certo florenis pro pecunia parata
et vendit alteri pro certa
dilatione solvendum ad capitale anni
vel dimidium anni et hunc daret
propter dilationem pro novem solidos
florenis. Talis sic vendens
carius ad [illegible] tenet restituere
quod ultra recepit eo quod usura
commisit. Unde [illegible] [illegible]

possunt sine dilacione merces meas
vendere quod si in dilacione propter quos ven-
dere sed propter dilacionem non debet precium aug-
mentare quia qui vendunt res suas
longe carius propter dilacionem quam si
eis incontinenti solueret vsuram
committunt ut habetur de vsuris Con-
suluit. Hij excluduntur a templo dei vsque
ad profundum inferni cuius [illegible]
quia cum quereretur domine quis habitabit
in tabernaculo tuo Respondit Qui
pecuniam suam non dedit ad vsuram
Quarti sunt qui ponunt unde
aqua et alia postea vendere ut
sit illi qui de nouo vase
in quo est vinum bonum aut [illegible]
bona dat ad gustandum et [illegible]
emptor fuerit [illegible] vas vini bonum
putat emptor ad degustandum vel
qui occultant malum sub bono
et superius ponunt id quod bonum est
Et hos etiam dominus eiciet de templo
suo celesti Et de talibus ysaias v ve
qui dicitis malum bonum et bonum
malum Quinti sunt qui viciosa
et defectuosa pro bono vendunt
Ubi Nota secundum Thomam [illegible] qui
dicit Circa rem que venditur
triplex defectus considerari potest Unus
quidem secundum speciem rei vt si quis ven-
dat auricalcum pro auro et vinum
aqua [illegible] Alius defectus
est secundum quantitatem ponderis
vel mensure vt si quis vtatur
pondere deficienti ponderis aut men-
sura Tercius defectus est ex parte
qualitatis puta si aliquis infirmum
vendat pro sano In hys [illegible] tribus
casibus si quis venditor sciens
vendiderit fraudem committit et
illicita est vendicio et venditor
ad restitucionem tenetur Si vero ignorante
venditore aliquis predictorum defectuum
in re vendita fuit venditor quidem
non peccavit tamen cum ad noticiam eius
peruenerit tenetur recompensare dampnum emptori

Circa hoc queritur

Utrum venditor teneatur dicere vicium
rei vendite Respondet Thomas vbi supra
Si vicium est occultum puta vendit
domum ruinosam pro firma vel
cibum corruptum pro bono et ven-
ditor non detegat est dolosa
et illicita vendicio tenetur ad dam-
pni restitucionem recompensare Si vero
vicium est manifestum puta si equus
sit monoculus vel cum vsus rei et
si non competit [illegible] competere
alteri et propter huiusmodi vicium ven-
ditor subtrahit de precio quantum
oportet non tenetur ad manifestandum
vicium rei quia forte propter huiusmodi vicium
emptor vellet plus de precio sub-
trahi quam esset subtrahendum Ideo
venditor potest licite vicium tacere
Sexti sunt qui loca tenebrosa
eligunt et lucem solis et claritatem
diei obtenebrant vt res alie
quam sunt appareant vt faciunt
pannicide et in hoc se filios
tenebrarum ostendunt Et sicut hic
tenebras dilexerunt ita et ibi
in tenebras exteriores proicientur
Iuxta Math xxij Mittite eos in
tenebras exteriores De talibus
dicit xpus Ioh iij Omnis qui male
agit odit lucem et non venit
ad lucem vt non arguantur opera eius
Tales qui hec agunt dolos dei
velare volunt cum tamen [illegible] agit

ay oclos vndecib vnda tingentib
vt d' Ro. h. q proxa volta dfine
Septimi sut qui reb aliqs
vendut q nō sut vtiles nisi
ad pñta vt velim sine tasses
fles 27ib Tales indubitate peccant
faciendo 21 q 1 c 1. Et alia mala
sequentia istis venditoribus impu-
tabuntur qz qui dat occasione dap-
ni vide[tur] dapnum dedisse vnde et[iam]
de iniurijs et de dapn[o] dat. de-
Si culpa Concordat Tho. et hostien.
Decimi sut qui in dieb[us] festis
siue aut mercatores exponunt et ven-
dunt Et ait doctor wilhel[mus]
Si aliqs hoc facit ex consuetudine
vel lucrandi cupiditate vt maxime
subtrahendo se a diuinis peccat
mortaliter maxime si huius mercata
prohibita sut ab illius loci pre-
lato. Si aut facit hoc non
ex consuetudine sz pro sua neccessitate
et ante audiuit officia non
peccat mortaliter d[ici]t idem

Secundo de emptoribus

Et sut etiam multiplices q[ui]
sut qui volunt plus emere q[uam] res
valeat Et ut contigit in necessitate
cu qs coactus et necessitate vite oz
eu cu magno dampno suo
bona sua vendere Tales sic emens
et multo min[us] pro eisdem rebus
q[uam] valuerunt sut dant tenet[ur]
recompensare dapnum proximo suo
Vnde Si qs pretiosos redditus
et c[ensus] emeret vnum florenum
pro decem nisi recompensaret dam-
nacionem non euadit Ioh. et Octo
Tho. 2a 2e q. 11. Secundo ven-
ditur credet rem sua min[us]

pretiosam esse q[uam] sit vt puta vendit
aurum pro minori pro qz crederet
esse auricalcum aut ad sanum
quod putat esse infirmum Vnde si em-
ptor hoc cognoscit iniuste emit
hoc et ad restitucionem tenet[ur]
Sedi sut qui promta pecunia
emat in ortu messis alij vendant
et propter dilacionem dat carius q[uam] va-
lent et nullum laborem et expen-
sas in re habuerit. sz emerent eodem
tempore et loco propter dilacionem tempus multo
carius vendunt Item quod qui
emunt vinum blada cu adhuc sub re
stant sup[er] fructum aut vineis
in bono foro. et postea carius
vendat nulla alia necessitate vel
vtilitate pensata Sz propter solam
auariciam aut vt inducat cari-
stiam ita vt homines cogat[ur] ab
eo emere ut ipse possit ad libitum
vendere Et tales quandoqz est grauiter
peccat vt dicit Raymundus wilhelmus
Innocencius et hostien Et addit wilh[elmus]
et Raymundus q[uod] tales sut cogendi
ad restitucionem etiam persone sz pau-
peribus Item qui emunt lanam vel
pannum vel huius[modi] propter promta
pecunia et immediate vendunt propter
dilacionem et tales quandoqz plus lucrat[ur]
q[uam] ille qui talia duxit xl vel
l miliaria cu magnis laboribus
et expensis Tercia hoc

Queritur Vtrum mercatores
possunt licite de re empta accipere
lucrum Dicit wilh[elmus] cu laborant
pro eis et in quibus negatium in mer-
cibus geratur possunt moderatum
lucrum accipere sicut dicit de moderato
vt ex[tra] de emp. et ven. c. 1 hoc
tamen intelligendum est si ipse venditor

rem melioravit aut etiam quia
precium rei mutatum est secundum diversitatem
loci vel temporis vel propter periculum cui
se exposuit transferendo rem de
loco ad locum, potest carius vendere
cum tamen moderate hoc faciat ut
dictum est. Alii sunt qui emunt
furtum vel rapinam et tales qui
sciunt vel probabiliter credunt rem
esse furatam vel raptam et tamen
emunt, primo tenentur rem reddere
etiam si alter maior vel vi violenter
auferatur. Etiam si dixerit aliquid
emisse et eadem die sibi mortuum
fuisse aut rem quam emit sit
ablata si vendit pecunie velit
Secundo tenetur restituere omnes fructus
inde perceptos et quos medio
tempore percipi potuisset. Tertio esti-
manda est illa res secundum optimum
eius statum, puta si res tempore
venditionis fuisset mediator melior
quam postea tunc non sufficit quod sim-
pliciter estimatur. Quarto
non potest agere contra venditorem de precio
soluto constat enim ex sua turpitudine

De peccato scandali

Prima scandalum maximum est peccatum
et multis laycis ignotum. Scandalum
autem secundum ethimologiam dicitur a scandalon
greco quod est obex in via ad quem
offenditur pedes incedentis et facit
hominem ruere unde scandalum dicitur quasi
offensa vel impactio pedis ad ruinam.
Scandalum autem prout translatum est
ad spiritualem hominis ruinam sic describitur
Scandalum est dictum vel factum prebens
aliis occasionem ruine spiritualis, ut
si clericus religiosus aliis videntibus
fornicetur qui sumunt inde exemplum
fornicandi vel religionem contem-
nendi et peccantes ita ruunt spiritualiter.
Secundum sciendum quod aliud est activum, aliud
passivum. Ille enim agit facit scandalum
qui instigat alium ad peccandum
vel peccandi dat exemplum.
Ille autem scandalum patitur et scan-
dalizatur qui per alium ad peccandum
commovetur. Videtur quod nullum scandalum
passivum sit peccatum quia passio est preter
voluntatem. Ad quod dicendum licet in rei veritate
licet dicatur scandalum passivum non est
tamen passio sed actio ex alia actione
orta. Ut aliquis videns alium fornicari
similiter fornicatur, eius fornicatio
scandalum dicitur passivum quia originem
habuit ex alia fornicatione.
Item queritur de scandalo activo
utrum sint duo peccata vel tantum unum
peccatum. Et utrum pro una
vel pro duobus sit iniungenda
penitentia. Sacerdos multis scientibus
fornicatur. Fornicatio eius unum
est peccatum. Secundo queritur utrum aliud
sit ibi peccatum quod dicitur scandalum
vel si eadem fornicatio sit et
scandalum et ita unum peccatum

sit duo peccata quod hic concedimus quia
hoc ibi sola actio tamen secundum formam
et ipsa est scandalum Quia sunt ibi
due deformitates que faciunt duo
peccata vna deformitas est illius
actionis ex eo quod fornicatio Et alia
eius deformitas est ex eo quod ani-
mositat ad peccatum Sic dicit dia-
lectica quod aliqua vox est plurica
ut hec vox canis propter diuersas
eius significationes sic propter aliquis male
tractatus ... de flocados eam
operatur inficit duo peccata committit
scilicet fornicationem et homicidium licet
non intendit nisi fornicari
Nec tamen concedimus quod in genere
quod fornicatio sit homicidium quia
diverse species peccati sunt et vna
species non potest esse alia Et solum
dici quod accidentia non mutant
speciem vere si hoc est falsum in peccatis
quia aliquis actus specialis est alicuius peccati
sicut hec circumstancia coram hominibus forni-
cari sub alius est alicuius peccati quod dicitur
scandalum valde autem timendum
est scandalizare homines quia dixit
dominus ve mundo a scandalis et iterum
qui scandalizaverit vnum ex pusil-
lis istis etc. Unde aliquod scandalum
veniale est peccatum sicut occasionem
scandali actiuum Si enim iusticia quem
ad ridendum vel ad verbum ociosum
... scandalizo eum venialiter quia
tale scandalum non inducit ...

Quando scandalum non sit curandum

Dicendum hic est quod non de scandalo
est vitandum Saepe enim contingit
quod qui scandalizatur peccat et non
ille qui scandalizat Unde ...

vitandum est scandalum vbi triplex est
veritas in periculo scilicet veritas doctrine
veritas iusticie et veritas bone
vite Iuxta hunc versum Scandala
non vitant doctor iudex bene viuens
Ubi gratia Si aliquis scandalizatur quia
veritatem doceo non propter hoc dimittam
Similiter si scandalizatur aliquis quia equitate
iudico non propter hoc inique iudicabo
Et si quis scandalizatur quia bene
viuo ut quia nolo cum eo ire
ad prostibulum vel ad tabernam
vel quia inebriari nolo secum vel
huiusmodi non meam bonam vitam propter
hoc dimittam Ex hoc videtur quod
si id quod licitum est fit vel non fit
sua natura dimitti propter scan-
dalum Dicit enim auctor quod temporalibus
possumus sine peccato debemus vitare
scandalum quia infinitum magis
debemus diligere animam proximi
nostri quam res temporales Si ergo scanda-
lizatur aliquis quia repeto quod mihi debetur
vel quia non ei libenter meum vel vestes
meas quas petit cum hoc possum
facere sine peccato scandalizo proximum
mortaliter pecco Unde dicit Apostolus
Corinthiis Melius est mori fame quam ydolatitis
vesci Dicit autem ydolatita ymolata
et cibaria ad comedendum ... ista
Sed dicit apostolus melius est fame
mori quam talibus cum scandalo
fratris vesci et ita videtur quod melius
hoc mori quam scandalizare fratrem
suum ... licitum sit vitare scandalum
Unde dicit alibi apostolus Omnia
mihi licent sed non omnia expediunt
Multa enim sunt licita in sui
natura sed non expediunt propter quia
in casu sunt illicita Et hoc intelligit
apostolus in tali casu quia licitum est
quod licet cuilibet rapere sibi ablata

de necessitate Sed si religiosus
sua ablata repetat et scandalizant
illi a quibus repetit tunc est licitum
religioso ablata non repetere Alius
casus est in quo intelligit de plus
scilicet quod licitum est petere sumptus a sub-
ditis sed non expedit scilicet propter hoc scan-
dalizatur Alius casus quod licitum
est comedere ydolatica sed non expedit
propter scandalum infirmorum Est quo-
dam quod aliquod addendum est pre-
dicte regule de scandalo propter tri-
plicem utilitatem non vitando Sunt
et alie quatuor rationes propter quas licet
ablata repetere et scandalum alterius
vel negare propter tale scandalum petere
Primaria est refrenacio malorum
Secunda permutatis ecclesie Tercia est
consolacio infirmorum Quarta causa
est multitudo scandali Ista enim
sunt scandalo preponenda Si enim
crederent mali quod viri ablata
non repeterent eorum bona tota die
diriperent et ideo bonum est eorum
maliciam refrenare per repeticionem
ablatorum et ita malis eorum con-
sulere nec perirent eternaliter Cum
sic cogerent raptores ad resti-
tucionem dissiparetur pax ecclesie et
melius est quod raptores ecclesie
scandalizentur quam pax ecclesie destruatur
et quidam sunt pauperes et infirmi
qui nisi bona sua negare possent
ribaldis petentibus sustentare se et
familiam suam non possent Quarta
et boni homines bona sua meliores
usus proponunt expendere quam dare
non indigentibus et ideo ad conso-
lacionem indigencium licitum est bona sua

retinere cum scandalo multorum et
male petencium Et bonus homo
presumere potest quod non debeat scan-
dalizari ille qui iniuste aliquid
retinet sibi ab eo repetatur nec
eciam ille qui iniuste petit si ei
denegetur et in tali dubio non
peccabit vir iustus

De penitencia pro peccato scandali

Pro peccato autem scandali grave est et difficile
condignam iungere penitenciam Unde con-
tingit quod aliquis aliquo peccato pec-
cato qui per illud aliquos scandalizet
et deus sepe magis offenditur
per publicacionem peccati quam per ipsum
opus ut in scripturis legitur publica-
verunt peccata sua sicut sodoma publi-
cavit et non absconderunt Qui
enim peccat in occulto propriam animam
tantum occidit et forte nullum nisi
solum deum offendit qui autem
peccat in publico non solum propriam
animam sed animas multorum per scandalum
occidit et forte totam ecclesiam
Unde multo maior est iniungenda ei
penitencia qui peccavit publice quam
peccanti occulte unde dicitur
Si non caste tamen caute verum
multi abscondunt peccata sua non
propter honorem vel reverenciam dei
sed ut alios decipiant et credantur
boni cum tamen sint mali et tales
sunt ypocrite et propter hanc causam
abscondere peccatum malum est Sed sunt
quidam propter honorem dei propriam
suam abscondere bonum est Aliqui
quidem bene de peccato suo verecundiam
qui illud nescientibus abscondit
Cum igitur peccator accedit ad
penitenciam de sordibus ab eo inquirere

hoc modo sed qui pctm fecisti sicut pctm
tuum occultu vel notu plures et si no-
tum ꝑ sint dic michi Non mi-
sit imitatu ꝑ pctm tuu et si ꝑ
id forte aliquos commouisti in
odium fratrum et semp sunt scandali
augmentu dz augi penitentia Qui
cum multos offendit in multis debz
satisfacere vnde scriptu est Qui
publice peccant publice peniteat
Et augustinus vbi oritur malu ibi mo-
riatur .i. si in occulto fecit cum peccatu
extinguatur ꝑ occultam penitentiam Et
si quis d manifesto peccauerit per
manifestam satisfactionem peniteat
vt gaudeat ecclesia peccatorem pro
quo doleat punitum vnde ille qui
multos scandalizauit ad eos de-
accede et veniam ab eis petat que
male lesit eos vel talem debz
agere penitentiam vt omnes qui eum
viderunt manifeste cognoscant te de-
predictis commississe dolor et sic vide-
tes eius penitentiam ipsius misereant
et remitterent ei quod in eos deliquerit
ꝑ iniuriam istud aut generalit scienti
est omnibus sacerdotibus quod non inique
prohibeat publicationem peccatorum
ꝑ que sunt scandala quia ipsa peccata
et multa maiore indigent penitentiam
pro pctm manifesto quam pro occulto

Sz d vr quod inuidia non sit pctm
quia inuidia e de bono alieno contraria
cuius aut contraria dolorem habz et
pena et ita nullu e pctm quia dicit
augustinus de pctm ad quod tendit
delectatiom in eo solo e pctm quod
quo a bono discomutati se autem
ad bonum commutatem ut in eo delectatur

se habet Du inuidia nullaz i se de-
lectatiom habet quia videtur quod nullu
sit pctm Ad quod dicitur quod delectatur cum
inuidus dum videt vel sperat malu
alterius et talis delectatio e ei pctm
dolor aut et tristitia que ex prospe-
ritate alterius habz Sz illa pena non
e sine quadam desiderio mali alterius
et desiderium id simplex ei et z pctm

Nolite iudicare et
non iudicabimini Nolite con-
demnare et non condemnabimini

Luc vi Respondeo quod non iudicare
proximu e magne discretionis vt homo
ita comparat proximo suo in defectibus
suis quod non defectum malum iudicet
de eo et ad hoc discretionem huiusmodi
multi dum iudicare debitis premissis
vbi dicit Nolite iudicare etc Vnde
sciendum similiter tamen sunt tria primo quod
multis iudicium temerarium committit
Et quod e pctm mortale et quod venale
Dico vnde dicitur iudicium temerarium
et primo dicit ita aliquos homines melio-
res se reputare Tertio quod primo
pctm quod iudicium potest fieri septem modis
Primum dicitur timor vt suspicatur malum
et hoc potest non dicitur iudicium vt quia
sic iudicantur monachos non quod male
vel mala velint facere Sz timetur
propter fragilitatem sexus ne libertas concedi
propter fragilitatem claustra fiat eis
vel patefactio claustra fiat eis
occasio peccandi Sicut sic si habes
[illegible] tua vel camera tuam
non quod aliquem iudicabis sz timetis dare
occasione furti et sic prodes tua
pena homo cum potest timere malum
[illegible] in quadam parte bonum vt non
fiat ideo potest securitate preuenire ut
ne hoc malum eueniat quod timet

Vnde Aug. Certum tene mentem
dimitte Secundum iudicium de inordinata
suspicione mali non tamen consensu vitiis tamen
illud quod dicit caue nequitiam potest
et expellere et in bonum interpretari
Aug. ibidem de iniquitate dum Si suspiciones
vitare non possumus quia homines sumus
iudicia tamen et diffinitiones finales
firmas continere debemus Si ergo suspica-
mur quod est humana temptatio sed
non iudicamus hoc est sed humana
temptatione pertinet sine qua vita presens
non ducitur Ergo quociens incidunt
male cogitationes et suspiciones de proximo
et cum ratio hoc admittit tunc diuinitus
expellere debemus et in bonum inter-
pretari et sic talis suspicio non no-
cet nec hoc est peccatum in secundo
iudicium est quod contingit ex signis
leuibus Et in hoc iudicio triplex
est gradus Primus gradus est cum quis
ex leuibus signis incipit dubitare
de bonitate fratris et hoc est peccatum
veniale et non vocatur proprie iudicium
sed suspicio Secundus gradus est cum
quis ex talibus leuibus signis
firmiter tenet in animo suo quod frater
sit malus et hoc proprie dicitur iudi-
cium quia iudicium importat fir-
mam sententiam et hoc est peccatum mor-
tale Si malum quod iudicat de
proximo ex leuibus signis sit de
genere peccati mortalis peccatum enim mor-
tale excludit caritatem proximi Cum autem
aliquis predicto modo iudicat proximum
peccatum esse contra sententiam caritatis et fre-
terni gratiam Si quis videt vel
aliqua despicientia faceret et pecca-
minis eum et diffinitiue tenebat

eum esse malum ex talibus leuibus
signis proximum iudicaret sine gra-
ui peccato? Tertius gradus est quia
ex leuibus signis non solum
predicto modo iudicat proximum
sed etiam procedit ad puniendum
vel ad vindictam fratris sic fratrem
operaret commississe et hoc est
grauius quia non est solum contra cari-
tatem sed etiam contra iustitiam et per
hoc sepius contingit quod aliqui
propter aliqua signa quibus prius capti-
uat et puniunt pauperes et
frequenter mutilationem membrorum
affligunt eos suspendendo et
ponderando sic quod quandoque eos oportet esse
infirmos postmodum toto tempore et
quandoque ambo eos sic puniunt
et leduntur membris suis vel
propter furta commissa ab aliis
cum ipsi non sint rei vel propter
aliquam aliam causam iniustam et
dubiam vbi actor rei ignoratur
et tales quos volunt punire et
illis satisfacere quos sic duxerunt
lesere in membris suis opportet
modum omnes eos medicare qui se
cum vxoribus et pueris nutrirent
de suis laboribus Ideo Quartum
iudicium est de occultis et abscon-
ditis cordium et satis periculosum
est de ignotis et occultis cordium
iudicare aliorum Tanta enim pro-
funditas credenda est esse
in homine que etiam latet ipsum
in quo est hoc patet planum in
beato petro profunditatis in-
firmitatis sue latebat ipsum met
cum sic [illegible] moriturum pro
christo promittebat quasi si infirmitate cognos

usque neque ad dum dixisset
patri suo ecce in [illegible]
morte ire similiter et alios
[illegible] eorum [illegible] in-
firmitas [illegible]
et [illegible] dicebat [illegible] Ergo [illegible]
desit aut nos omo aut vix
[illegible] possit [illegible] quod per
de aliis iudicare [illegible] Basilius
[illegible] omnium [illegible] difficilem esse
ipsum cognoscere unde [illegible]
ait [illegible] minima [illegible] est
cognitio sui unde [illegible]
multo melior et laudabilior
es si te cognoscis quam si te neglectis
cursum siderum vires herbarum
complexiones [illegible]
cognoscis et [illegible] celestium
et terrestrium habes unde [illegible]
multi multa sciunt se ipsos nesciunt
[illegible] quod solus deus videat per
cognoscere cor [illegible] quod est [illegible]
solius dei ergo solus videat
secretates cordium [illegible] homines
videt ea que patent deus autem
intuetur cor unde xpc ad huc
intra [illegible] in hoc [illegible]
deitatem [illegible] ad cogitationes
cordium [illegible] pharisees
ut [illegible] quid cogitatis
mala [illegible] in cordibus
vestris etc. Ergo illi peccant
qui dicunt ille [illegible] malum cor
superbum et invidiosum [illegible]
[illegible] dyabolus [illegible] scire
cogitationes cordis [illegible]
per cognoscere cogitationes cordibus [illegible]
exsignis et coniecturis et in
hoc ipse multum subtilis est

Prima quedam homo cogitat in cor-
de [illegible] hoc [illegible] motu et
gestibus corporis et ipse dyabolus
subtilissime scit tales motus et
gestus [illegible] Ergo [illegible] dyabolus
[illegible] malas cogitationes tue
per illa exteriora corporis subtilissime
[illegible] an [illegible] illas suggestiones
[illegible] acceptant vel respuunt
Quintum iudicium est de futuris
ut [illegible] ad hunc [illegible]
vel talis vel talis et condemnat
[illegible] dicit
Nolite condemnare et non condemnabimini
futura cognoscere solius est dei [illegible]
[illegible] que futura sunt et
[illegible] vide
ut [illegible]
futuro debemus [illegible] spem boni [illegible]
[illegible] Ergo peccant
illi qui [illegible] et [illegible] alios
qui non [illegible] bonum [illegible]
est in oculis dei subito honestare
id est ditare pauperem [illegible]
ne usque ad vesperam [illegible]
[illegible] de futuris
contingentibus non est determinata veritas
[illegible] omelia
[illegible] qualis futurus sit quam
nunc bonus vel malus appareat
Sextum iudicium [illegible] est in
mediis que videntur bona vel
mala animo [illegible]
non [illegible]
in meliorem partem [illegible]
partie et hoc est quod dominus nobis
insinuat in verbis premissis nolite
iudicare etc. [illegible] illo verbo dicit
Augustinus hoc nichil aliud [illegible]
existimo nisi ut ea facta que

dubia sunt quo modo fiant in melio-
rem partem interpretentur. Secundum
v. omnia dubia in meliorem partem
interpretanda sunt. Videtur quod sic quia
quod hoc consistit in spiritu ex revelacione
anima hec mala intencione esse facta
Unde legitur de sancto benedicto quod quidam
emulus suus obtulit ei panem
cum veneno mixtum quod ipse sanctus
benedictus in spiritu cognovit et iussit
cuidam corvo ut panem istum deportaret
ad locum ubi nullus posset ex hoc
dampnum fieri. Similiter legitur de sancto benedicto
quod sui emuli obtulerunt ei venenum
in vase quod ipse cognovit in spiritu
et dum signo crucis vas confre-
git et venenum effudit. Ex quibus
patet dictis est quod omnia dubia in meliore
parte sunt interpretanda. Verbi gracia
Si vides duos simul colloquentes forte
pariter de bonis vel de malis sed
tu non audis verba an bona sint vel
mala tunc tu teneris interpretari
in meliore parte. Si autem diffinitive
iudicas eos male loquentes peccas
mortaliter quia facis contra preceptum quod
nolite iudicare etc. Item aliquis come-
dit in die ieiunii aut forte comedit
ex gula aut ex infirmitate vel ex
necessitate. Hoc tibi incertum est ad me-
liore parte interpretari debes. Apostolus
qui non manducat manducantem
non spernit. Unde exemplum in vitas patrum
libro 3. capitulo 13 et fuerunt duo fratres magne
vite in congregatione et meruerunt simul
videre graciam dei in alterutro. factum est
autem aliquando quod unus ex eis egrederetur
in sexta feria ex congregacione et videt
quendam manducantem mane et dixit ei
hac hora manducas in sexta feria
die autem sexta facta est celebracio
misse plus misse secundum consuetudinem

intuens vero frater vidit graciam que ei
data fuerat discessisse ab eo et con-
tristatus est. qui cum venisset in cellam
dixit ei quod fecisti frater quia non video
sicut prius die graciam dei inter te. Ille autem
videns dixit Ego neque in actibus
neque in verbis neque in cogitacionibus
conscius sum aliquid mali. Frater dixit
ei frater vide ne aliquid verbum vel
sermonem ociosum locutus es et recordatus
est dixit etiam, hesterna die vidi
quendam mane comedentem et dixi
ei hac hora manducas in sexta
feria, hoc est peccatum meum sed la-
bora mecum duas ebdomadas et roge-
mus deum ut michi indulgeat. Et fecerunt
ita per duas ebdomadas. videt frater
graciam dei iterum venientem super fratrem
suum et consolati sunt deo qui solus bonus
est gracias referentes. Sciendum quod quando
contingit quod duo videt vel audiunt
aliquid fieri ubi unusquisque iudicando hoc
in malum peccat peccatum mortale, et
alter qui hoc idem iudicat in bonum
nichil peccat. Etiam quandoque ille qui
facit aliquid, quandoque vix peccat veni-
aliter Sed ille qui hoc videt et
iudicat in malum peccat mortaliter
ut habetur in moralibus. Grave est satis
et videtur ut in re dubia certa
detur sententia. Secundo in iudicium
est ex evidencia facti ut cum
quis videt manifesta mala facere
et si eos ista mala iudicat
non est peccatum ut cum eos iudicat
aliquem homicidam quia vidit eum inter-
ficere hominem. Similiter qui audit aliquem
blasphemare vel periurare vel
vidit aliquem inebriare adulterium
vel talia committere etc. Talia
cum ad sententiam sunt mala ergo

Et hec possunt in bonum interpretari. Unde Aug(ustinus): de hiis que non possunt bono
animo fieri sicut blasphemie stupra et huiusmodi nobis iudicare permittitur. Si
ceterum tu quod conspicis talia manifesta mala nobis committi ad fratrem licet iudicare
tu de emendacione debes sperare. Unde Bernardus: Et cum vides quem aliquid stultum
proximum iniuste autem cultellum extrahit debes eum penitentem estimare
multo magis si hodie videres aliquem peccare cras non debes eum pro peccatore
habere sed penitentem estimare quia forte est contritus et quod deus ei indulsit.
Exemplum quod iudicandum non est de proximis eciam peccatoribus. Ex legenda
Johannis Elemosinarii. Cum quidam iuvenis quandam sanctam monialem rapu-
isset et eum clerici coram beato Johanne exprobrarent et excommunicandum fore
dicerent eo quod duas animas perdiderit scilicet suam et illius, compescuit beatus
vir eos dicens: Non sic filii non sic. Ostendo vobis quod et vos duo peccata
committitis. Primo contra preceptum dei facitis qui ait Nolite iudicare et
Secundo quia nescitis pro certo si usque hodie peccaverit aut penituerit. Ergo quando
audis aliquid mali de aliquo dici quod facit noli hoc finaliter credere.
Sed si aliquis asserit quod verum sit noli tu eum estimare adhuc peccatorem
quia forte penitet et confessus est. Profitentem dicito deus sibi indulsit. Secundo
sit tercius: Circa secundam partem sermonis huius. Unde et cetera
iudicium temerarium sic aliqui omnia que vident vel audiunt in peiorem partem
semper interpretantur. Tercio quod ex tribus oritur suspicio et iudicium. Primo
ex ipsa superbia quia veri humiles estimant alios meliores se. Unde sequitur
quod tribus modis quilibet tenetur alios meliores se estimare. Primo cum vides
aliquid bonum in proximo quod te scis non habere vel tamen ex humilitate debes te illi
subicere quo ad hoc et estimare tanto corde eum in illo te excedere. Secundo
cum cognoscis aliquem defectum in te quem in alio non cognoscis debes te ei
subicere quo ad hoc. Tercio cum non talis bonum sciens [illegible]
quo ad hoc ibi ex humilitate subicere ei. Tercio ex eadem in talibus bonum sciens
in aliquo ex humilitate tu semper debes estimare aliquod bonum occultum in eo
quod tu non perpendis nec cognoscis et nescis qualis ipse sit adhuc
coram deo quia forte multo melior te est. Secundo patet quod ex superbia oritur iudicium
temerarium quia se longe inferiores et peiores illis quos iudicant estimare
[illegible]. Sed heu tales certa sunt quo ad se et
nec habitudinem eos temerarie. Sed trabem non videt in oculo suo et festucam videt in oculo fratris. Sed si
cognoscerent alios minime
suspectos et suos proprios defectus in humilitate cognoscerent ad alium unde Aug.
iudicaret. Secundo oritur ex eo quod quis male afficitur ad alium. Unde
Tercium est quod de malo merito neminem iudicare que tamen incipiunt
diligere si defendere et excusare quam dum in publicum non prodeat. Sed quia
caritate perdidimus facilius alterutrum iudicamus. Hoc patet quia de inimicis eius
ex levibus signis mala opinantur et si aliquid malum de eo audit faciliter
credit. Unde Cris(ostomus) in libro de compunctione cordis: Si enim quid boni dicatur
de inimico non creditur. Si quid autem mali hoc solum creditur et con-
firmatur. Et tales sic temerarie iudicantes proximos ostendunt se ca-
rere gracia dei et caritate proximi carentes sine quibus non est salus.
Unde i Johannis: Qui non diligit fratrem manet in morte. Ergo ta-
les habent signum quod sunt mortui coram deo. Unde Aug.: Vita anime
amor dei qui non amat mortuus est. Tercio oritur ex eo scilicet

cu q̄s ex se ip̄o ē malus et perversus et ex hoc fit ip̄o q̄ cōstituis sue ma-
line q̄ de alijs facile malū existimat· Unde Augustinus facilius in
alio putat q̄d in se sentit unde eciā Crisostomus super Matheum Unus homo
sim se estimat alterū Sicut iudicare p̄ximos est signum pravi et pessi-
morum cordis hoc patet in exemplo reali Similiter aranea et apis locant se
super florem et apis succum quem extrahit convertit in mel dulce sed aranea
succum convertit in venenum Sic ē de bonis et pravis cordibus quia omnia que
videt vel audiunt convertunt in mel dulce i· in bonum interpretantur Sed
mali convertunt in venenum i· in malum interpretantur unde Crisostomus super Matheum
Sic difficile aliquem suspicatur bonum qui ipse malus ē sic difficile
aliquem suspicatur malum qui bonus ē ideo non faciliter debes iudicare et

Contra detractiones

Sciendum quod aliquem non solum iudicat p̄ximos sed eciā detrahunt ipsis
et denigrant bonā famā ipsorum quod ē valde periculosum et dampnabile
unde in presenti sermone eciā fit dicenda, primo quomodo merito detestanda
detractio Secundo quam nociva sit detractio Tercio de hijs qui libenter audiunt
detractores Secundum primo quod detractio propter quinque ē detestanda primo quia comparatur homici-
dio quia ille cui detrahit et in corpora illius qui audit detractionem occiditur
in quo prius vivebat per bonam famam et illud homicidium gravius comparatur
corporali sicut Bernardus de Simonia In homicidio corporali solum corpus unius occiditur
hic autem tres anime perimuntur scilicet anima ipsius detractoris Alia eius
cui detrahitur cum hoc percipit et irascitur et querit vindictam super detractore
Tercio anima ipsius qui audit libenter detractionem unde tale homicidium
periculosissimum ē quia ē contagiosum serpit enim de uno ad aliud et letaliter
homines inficit illos nequissimo veneno detractionis infunditur unde Bernardus
Cartusiensis dicit unus ē detractor qui loquitur et unum verbum tamen loquitur et tamen unum
verbum in eodem momento multitudinis audiencium dum aures transfigit animas
inficit Secundo propter valet ad detestandum detractionem hoc quod detractor dicitur
Tercio quia comparatur sagitte infixa
gravibus rerum comparatur Ita primo comparatur cani Secundo sagitta infixa
femori canis Sic viri ore stulti Canis sagitta hiis infixa
femori canis non quiescit donec eiciat nec stultus quiescit donec
verbum malum quod de proximo audivit alio retulit Detractores sunt
canes quia nec permittunt eciam unam aniculam quam audieri ad hunc
canes quia latrant et mordent Tercio comparatur porco quia quemadmodum porci os omnis
inficiat ex pede Et sic porcus ingrediens in ortum aliquem et ibi
lutum et flores inveniens flores dimittit et lutum ingreditur et se
in eo involutat Sic detractor bona visa vel audita de proximo
obliviscitur et mala visa vel audita de proximo pondedat et re-
tinet Et sic os et lingwa inquinat quod ē membrum nobile
pro alijs malibus unde Aristoteles primo politicorum Nullum animal malius

Cani

porco

bis, sermone nisi homo sicut detractor comparatur serpenti in his proprietatibus. Serpens
est animal prodiciosum in silencio mordens tortuose incedens. Sic detractor
proditor est quia occulte obloquitur proximo. Unde Eccl. x: Si mordeat
serpens in silencio nihil eo minus habet qui occulte detrahit proximo. Tortuo-
se enim incedit detractor a laude incipit cum detrahit et inde subdit
illud dico hoc non detrahendi, sed ut fides ei adhibeatur. Sed multum amice
eum cui detrahit. Et ego dico quod eum sic diligit sicut Judas Christum dilexit
quem sub specie osculi tradidit. Sed isti ore bonum fatur et in corde malum meditatur
osculo quo Judas dominum dedit hoc est tradidit. Ergo tales sunt proditores
proximorum sicut Judas Christi. Item quod detractores peiores sunt furibus
[illegible] bona temporalia furantur. Unde Ambrosius: Tollerabi-
lius qui vestes et alia bona diripiunt quam fures qui famam
honorem sunt fures qui vestes et alia bona. Et Sapiens: Melius nomen bonum quam divi-
ciarum. Adamant. Eniquam facta et [illegible] quam si vitas
viventis [illegible] bonorum [illegible] aufert magis nocet ei quam si vitas
divitias sibi furaret. Certo quod detractore lingwa peyor videtur et infer-
nus [illegible] malos devorat. lingwa vero detractoris bonos et
malos [illegible] detractores uno morsello comedunt unam totam provinciam
vel archiepiscopatum vel civitatem vel parochiam vel villam cum eis obloquitur. Et est
valde periculosum cum dicitur in tali provincia sunt raptores vel in tali capitulo
ypocrite vel in tali civitate adulteri etc. Talia dicentes tamen nocent infamantur
usurarii in tali civitate adulteri etc. Talia dicentes tamen nocent infamantur
quod est contra iusticiam hoc patet quia si unus est reus tunc tres vel plures sunt
obnoxii. Et ideo quia nunc alia peccata istud magis difficulter videtur ex-
cusari. Non enim dimittitur peccatum nisi restituatur ob-
latum. Et quia hoc quod fama dicitur ablatum est proximo bona fama quam non bona
vita. Augustinus: Igitur per detractorem abstulerit proximo bona fama. Et unde dicitur
cordia est bonum nobilissimum. Igitur restitue ei teneris famam suam. Unde Tho-
mas secunda secunde q. 62. Tenetur quis ad restitucionem fame sicut ad restitucionem cuiuslibet
rei subtracte quod tamen difficile videtur ut ei plene possis restituere cum non posses
scire in quot corda aures tue detractionis sit diffusum. Reuare etc.
Circa secundum quod detractio fit alio modo primo cum quis occulta mala
proximi manifestat cum infamando et confundendo et si ea intendat. Tertia quod vero
[illegible] mortale est. Unde [illegible]
est sic de primo malo loquitur ad nocendum ei mortale est si vero alijs revelare
mortale in nocendi fine imponere sicut vero dicens occulte alijs revelare
vero etc. Si quis aliquod peccatum occultum commisisset quod tibi et soli deo constaret et hoc
publicares alio ad infamandum eum peccatores mortaliter licet verum esset sed
si manifestares illi qui possit prodesse ut emendaret hoc esset bonum et lau-
dabile quia in se hoc sequeretur salus proximi etc. Si ille apud quem tu proxi-
mum infamasti alteri eadem intentione hoc occultum malum revelat sicut ipsum infama-
sti. Unde mortaliter peccat de se sic de similibus ascendendo etc. Quot peccata mortalia
perpetrat cum quis in una tota terra vel civitate infamatur. Primo si aliquis
manente in aliqua civitate infamatus est et notorium fecit cuius est in illa civitate

et tu venires ad illa[m] civitate[m] ubi hec no[n] sciret[ur] tu[n]c si tu publicares ibi[dem] pec[catu]m
et [com]missu[m] illius ho[min]is ea i[n]tentio[n]e ut ibi eu[m] i[n]famares graviter peccares
Similit[er] si q[ui]s de longinq[ui]s p[ar]tib[us] veniret ad civitate[m] illa[m] ubi ille sit manifeste infamatus
e[st] et ivenis fuit de illo ho[m]i[n]e t[un]c si manifestares ei q[uo]d h[ic] manifestu[m] malu[m] istius
ho[min]is ea i[n]tentio[n]e ut eu[m] infamares g[ra]vit[er] peccares Ergo nullo modo debem[us]
manifestare mala p[ro]ximi illis qui no[n] sciu[n]t et maxi[m]e ubi no[n] prodesse s[ed]
ob esse p[otes]t S[ed] t[ame]n s[ic] q[uo]d si q[ui]s occultu[m] pec[catu]m p[ro]ximi manifestaret bona i[n]tentio[n]e
ut corrigeret[ur] et emendaret[ur] hoc esset licitu[m] et meritoriu[m] unde dicit[ur] in decret[is]
Crimine publicare ubi prodest e[st] meritoriu[m] 22 q. 2 Secundo fit detractio fit de-
tractio audita mala de proximo cu[m] augmento refer[en]te aliis et heu hoc
valde co[mmun]e e[st] ut mala p[ro]ximor[um] ampliat et augmentat[ur] q[uo]d t[ame]n est multu[m]
p[er]iculosu[m] ho[min]i et grande pec[catu]m talia mala cu[m] augmento p[ro]ferre et
p[ro]xi[mu]m suu[m] confundere Tercio detractio fit cu[m] q[ui]s crimina falsa imponit p[ro]ximo
et ita maculat alios que falsa fuit s[ecundu]m p[ro]xi[mu]m et hoc est gravissimu[m]
int[er] pec[cat]a detractionu[m] q[ui]a vix remittit[ur] tale pec[catu]m unde Leo papa facilis
venia p[er]ventia dixisse de rectis unde s[cilicet] q[uod] int[er] o[mn]ia pec[cat]a ista duo
pec[cat]a s[cilicet] detractio et rerum ablatio magis difficult[er] dimitt[untu]r homini
q[ui]a s[i]n[e] restitucione nec valet contricio nec lacrimare effusio Etiam si tot
lacrimas effunderes sic s[an]ctus petrus et maria magdalena effuderunt
q[ua]n[do] amare pec[cat]a sua deplanxerunt Item nec valet p[ro]p[ri]e confessio nisi
fiat s[ecundu]m possibilitate[m] p[ro]dictore restitucio Ergo detractores qui iniuste p[ro]ximos
infamaverunt tenent[ur] in publico revocare et eis bona fama[m] restituere
s[ecundu]m posse et nosse si volunt g[ra]ciam et remissione[m] peccatorum consequi
Q[ua]rto fit detractio cu[m] q[ui]s negat occulta bona p[ro]ximi ubi g[ra]cia s[ed]
cu[m] aliqua bona referunt de p[ro]ximo et ille invidus negat hoc bonu[m] vel h[abe]re
q[ui]a d[icit] de illo qui invidet [con]tra ius u[sque] sit in se et t[ame]n hoc facit ex invidia
et vindicta [com]mit[tit] peccat Q[ui]nto cu[m] q[ui]s m[ul]tat diminue bona manifesta p[ro]ximi
que no[n] p[otes]t ex toto negare t[ame]n vitat ea minuere unde hugo. Detractor
e[st] qui bona p[ro]ximi ne[quiti]a p[er] diminuit Sexto cu[m] q[ui]s bona p[er]vertit in
mala dicens ea ee facta mala i[n]tentio[n]e cu[m] cor soli deo pateat
unde hugo detractor e[st] q[ui] bo[na] p[ro]ximi lacerat ex invidia procedens
bona alior[um] denigrans Et hoc q[uod] sic bo[na] p[ro]ximi q[ui]s vertit in mala
procedit ex invidia et ex defectu caritatis unde Aug[ustinus] Tercia e[st] q[uod] de
malo incerto nullu[m] iudicare [con]tra tanq[uam] me[n]s p[ro]pria diligen[ti]a Insuper
e[st] sig[nu]m magne nequicie et p[er]versitatis in ho[min]e qui sic p[ro]ximu[m] iudicat
et bona sua depravat unde Ieron[imus] sup[er] m[a]t[theum] Sic difficile aliq[ui]s aliq[ue]m
malu[m] suspicat[ur] malu[m] qui bonus e[st] Sic difficile [est] aliq[ui]s suspicatur s[e]
bonu[m] qui malus e[st] Unus q[ui]sq[ue] s[ecundu]m se estimat alios Septimo fit
detractio s[ecundu]m [illegible] [illegible] de aq[ui]no magist[er] extenuacio bona p[ro]ximi ut cu[m]
q[ui]s invidet infamat[ur] et tu ex invidia vel condicionis tue revel[at] eius
illa q[ue] ex caritate teneri impedire et p[re]venire da[m]pnu[m] p[ro]ximi. Item reale
multo fortius fama p[ro]ximi illa e[st] unu[m] de novem alienis p[e]cc[at]is
non restitere p[er]venisse cu[m] bono modo posses unde d[icitur] in decret[is]

resistere posse presumpsit et non posse facere est eis consentire 22 q. 3. Item potest
secundo quod sunt deus cavere ab aliis septem modis detractionis. Ut autem
hoc melius fieri possimus, tunc nullus de his loqui deberemus eo absente
quod nollet loqui eo presente. Unde Levit. 19: Non maledices surdo. Surdo
maledicit qui absenti detrahit. Homo absens minus potest audire detrahentem
quam si surdus esset. Surdus quandoque audit quod alta voce clamatur,
absens vero qui quandoque distat per duas leucas vel amplius non audiet
detrahentem quantumcumque clamaret. Unde Eccl. 4: Noli diligere detrahere ne eradi-
ceris. Pauci enim qui huic vicio plene renunciant. Tercio quod detractio
est grave peccatum et tamen graviter offendit in hoc deum. Unde Aug.
super illud ps.: Pro eo ut me diligerent detrahebant michi. Dicit plus nocent
detrahentes Christo quam qui manus iniecerunt crucifigentes eum
in membris carne mox resurrecturam perimerunt. Et propter tria detractores graviter
puniuntur a deo. Et quandoque etiam tales desperant in agone mortis. Ut
per exemplum: fuerunt duo socii clerici quorum unus detractor erat
pessimus, et de nemine bene poterat loqui, qui in infirmitate detentus
tamen ad penitenciam de socio admonebatur, parvipendens ipsius monita et
in nullo se penitus partibus correxit. Cumque ad extrema appropinquaret, ad
instanciam a socio promisit [et affectu] quod diebus ei appareret si posset et si deus
permitteret. Et mortuus est. Post paucos autem dies deo permittente,
non pro salute eius sed ut ceteri tales erudirentur, ex eo apparuit socio
totus niger et adustus tanquam ignitus intus et foris, in medio infer-
nali ardore conspectus. Cum ille tremore deficeret, dixit: Et ego sum ille
infelix socius tuus pro quo orabas, quod penitere sum dampnatus.
Et cum ille quereret quid sibi accidisset in agone, respondit: Cum essem
in extremis, ductus coram iudice, cumque obmutescerem pre timore,
vidi multas animas sive accusatores ad iudicem contra me manus exten-
dere et clamabant: Vindica domine sanguinem nostrum de isto mendace
detractore qui nos apud homines mendaciter infamavit. Ad hanc
detractionem qui nos apud ... iudex respexit turbato vultu et irato, et ego in eius
voce cum me iudex ... et de prelatis contra me male invehi con-
suevi, aspectu territus et confusus et magnitudine misericordie dei sum oblitus et sic
desperans penitere sum dampnatus. Circa tercium notandum quod periculo-
sum est libenter audire detractores. De proximis ubi dicit Grego.: Dare sanguine
sum est libenter audire detractores. Unde prov.: Labia detrahencia sint procul
a te. Item Eccl. 28: Sepe aures tuas spinis et noli audire
linguam nequam. Unde quidam doctor: Peccat qui audiendo detractorem
sine ... 22 q. 13. Si aliquis detractorem audit sine absistit resistencia
videtur detractatori consentire. Unde fit particeps peccati eius. Et ...
indicat enim ad detrahendum vel saltem placet detractori propter adiu-
cus cui detrahitur non minus peccat quam detrahens et quandoque magis.
Unde Ber.: Detrahere an detrahentem audire quid horum dampnabilius
sit non facile dixerim. Si vos peccatum ei non placeat sed exti-
mescat

vel negligencia vel etiam ex verecundia quadam ommittit detrahentem
repellere et ostendere quod ei detractio displiceat tunc peccat quidem
sed multo minus quam detrahens et plerumque venialiter. Nunquam etiam
tamen potest esse mortale vel quia ex officio incumbit ei detrahentem
corrigere vel etiam propter aliquod periculum inde consequens vel propter radicem
quia timor humanus quandoque potest esse peccatum mortale quod fit cum quis sit
dispositus ut propter timorem tuendi rei temporalis faciat aliquod
prohibitum vel pretermittit aliquid quod preceptum est in lege divina
talis timor est peccatum mortale. Alioquin est veniale. Ideo qui libenter au-
diunt detrahentes puniuntur sicut sicut canes quia cum vinculo canes le-
diuntur tunc omnes accurrunt latrant lacerant et mordent. Sic sic faciunt
detractores cum audiunt alium obloqui tunc obloquenti applaudent
consensu et verba sua approbant sic animas suas propria occidunt et
morte eterna mittunt. Unde quod dicit Augustinus vos accommodetis
aures vestras ad suscipienda verba detrahentium ne recipiatis mortem
detrahenti enim et audienti mors utriusque ista est mors anime. Et
ex huius secunda detractor et libens auditor dyabolum portat
in lingua vel quia negligentia potest debet corripere detractores. Unde
legitur de quodam episcopo qui erat in purgatorio et vehementer affli-
gebatur infestatione. Clerici sui existentes in inferno ascenderunt
adiuvant quod detractiones eius quoque sustinebant et cum satis acute
torqueret quos ille expulerat. Sed homines sunt sic qua infelix
est lingua detractoris. Narratur quod hoc. Erat enim quidam magnus
detractor religiosorum sacerdotum et aliorum bonorum hominum qui tandem
mortuus est. Post multos vero annos cum aperiebatur sepulcrum
eius totum corpus eius putridum erat preter linguam eius que rane
lingua illa nisi se videretur rodere nolebat. In signum quod lingua
illa non fuerat digna misericordia exigi prius eo quod multos lacerat.
Et miser ille quamvis nunquam lingua dicit quia tamen in anima et
post iudicium in corpore et anima inextinguibiliter torquebitur. Nec enim
[illegible] hic sicut quod mors fugit ab eis et cetera.
Ibi promior est ad cogitandum malum quam bonum hic [illegible]
Ita quod est commune corruptione ipsius nature et aliud sit quod dicitur
[illegible] est quod corrumpit aggravat animam et terrena inhabitacio deprimit
sensum multa cogitantem sic ergo cum plus tendit deorsum quam deorsum
est ideo multa cogitate sic [illegible] plus [illegible] deorsum quam de celo sursum
alie fomes qui movent ad malum qui inter nos est ex parte [illegible] ad malum
[illegible] consequens ad malum est causa
[illegible] ipsius [illegible] per eius deletabile [illegible] apprehensum [illegible]
quod incitat nos ad malum est prius delectabile [illegible] apprehensum [illegible]
[illegible] quod est [illegible] movet [illegible] incitat nos ad bonum
[illegible] quia est absens et nobis distans sicut beatitudo quia [illegible]. Tertia causa quia
est absens et nobis distans sicut beatitudo [illegible] gratia
ad mala possumus facere per nos sed bonum non possumus sine gratia
antecedente et cetera.

Ad virgines interrogationes

Virgines et ad puellas interrogationes. Si aliquod votum castitatis clam vel palam emisit vel aliquid contra fecit. Si se composuit et ornavit ut magis amaretur et concupisceretur. Item si sua pudicitia et virginitate in aliquo lesit scilicet turpibus cogitationibus et operibus. Requiritur enim in virgine ut sit casta cogitatione verbo et opere. Item nota secundum Augustinum virginitas est in carne corruptionis perpetua incorruptionis meditatio. Dicitur autem corrupta ab actuali et completa delectatione concupiscentie et voluntate aperte vel consentiente vel non dissentiente vel non ingerente se renitente quando ipsa cogitatur de coitu et membris pudibundis et aliis ad concupiscentiam facientibus, cum intentione et studio conandi ea concupiscere et delectandi in illo et tale delectationem sequitur corrupta ad distillationem fedi humoris virginitas est corrupta et sic sola mente virginitas amittitur, ut quando fit ruminatio cum proposito et deliberatione delectandi turpiter et incipit polluere ad imaginationem sic ad rem delectandi turpiter. Et ut sepe patres volunt hec est una sola causa corruptionis que ut sepe in mente provocata delectatione completa in actu pollutionis voluntaria et mente.

Item Albertus dicit quod puelle impuberes hoc est in annis puellibus existentes antequam pubescere incipiat huiusmodi turpia exercentes non dicuntur corrupte eo quod in talibus non deliberatio est nec delectatio nec etatis patitur tale distillationem fedi humoris nec nexum genitales titillationes in eis nec perditur virginitas secundum Albertum. Item quedam cum ad simplicem aspectum virorum vel allocutionem vel confessione etiam cum sint in proposito bono non volentes patiuntur pollutionem et distillationem humoris fluunt et tales non corrumpuntur eo quod non ex proposito nec cum voluntate completa sed tamen suadendum est eis quod caveant se ad aspectum virorum et sensus et a confabulatione eorum et vitent occasiones propter quantum possunt. Item secundum voluntas et deliberatio non immediate voluptatis castitatis quantum tamen.

Item qui causa pollutionis in sompnis dat in vigilia per consensum in tempore delectationis vel actu ita quod precurrat delectatio ante et post castitas est violata et perdit virginitatem et maxime peccat. Secundum Thomam. Unde est quasi venialis est negligentia circa delectationes carnales vel per repletionem cibi vel potus vel per aliquid sile detur occasio preter intentionem pollutionis aut appellatur ea sola que est per emissionem seminis. Item dicit Albertus quod tres liquores de membris genitalibus fluunt semen, urina, et liquor alius serum qui est medius inter semen et urinam et distillat interdum propter solum tactum femine vel per auditum aliquorum turpium vel propter aliud quodcumque simplicem conspectum vel sermonem et propter hoc non perdatur virginitas sed per solam seminis pollutionem propter committitur quod ita sola supplet locum coitus et complet eius delectationem hoc etiam vult Albertus. Item nota secundum Thomam quod per violentiam corrumpitur non amittit virginitatem quo ad deum ita nec ille qui a demone in cubo corrumpitur si tamen mente renititur

quam prius. Item virgo que vadit ad corruptorem ut corrumpatur si corrupta non fuit et post penituerit non perdit aureolam quia virginitas que per solam mentalem consensum in actum carnalem perdita est, per penitenciam recuperatur secundum Al. Tho. Item licet virgo viro jungatur non tamen sit a viro cognita si tamen consentit in carnalem copulam et in consensu moritur carebit aureola. Item qui procurat perfectam pollucionem quocunque modo voluntarie ex fervore libidinis digito vel ligno vel alio modo quocunque cum naturam excipiens signaculum virginitatis perdit eam irrecuperabiliter. Unde Amos: Non adiciat ut resurgat virgo israhel.

De nocturna pollucione

Queritur utrum pollucio que in sompnis incipit et in vigilia terminatur sit peccatum. Dicendum secundum Tho. dicentem quod pollucio quantum ad reatum culpe vel demeriti magis iudicatur secundum principium quod est in dormiendo quam secundum finem qui est in vigilando quia corporalis motus non potest ad meritum vel demeritum nisi secundum quod a voluntate causatur, ex quo enim excitatus est motus carnalis in dormiente non subiacet voluntati dormientis quia perfectus usus liberi arbitrii non est ibi. Potest tamen contingere quod in ipsa evigilacione peccatum oriatur ut si pollucio placeat cum deliberato consensu et appetitu est mortale peccatum. Si vero placeat ut alleviacio nature vel exoneracio non est peccatum. Secundo queritur utrum nocturna pollucio impediat a percepcione eukaristie. Dicendum secundum Tho. quod ad hoc ut homo ad sacramentum eukaristie digne accedat tria requiruntur: primo mundicia consciencie quam non in peccatum tollitur. Secundo elevacio mentis ad deum per actualem devocionem et hec adimitur per mentis ebetudinem vel corrupcionem aut evagacionem in tedium sive peccatum. Tercium est mundicia corporalis unde et celebrantes vel eciam aliquod aliud sacrum tractantes prius propter reverenciam manus lavant. Unde primo et principaliter peccatum impedit, secundo indevocio, tercio corporalis immundicia, et licet ea quibus generantur in aliqua pollucione nocturna quandoque duo, quandoque unum tantum, et secundum hoc magis impeditur vel minus. Ideo dicendum quod pollucio quandoque contingit ex crapula, quandoque ex cogitacionibus precedentibus cum morosa delectacione, quandoque ex superfluitate vel debilitate nature, quandoque ex dyabolica suggestione et illusione sine collacionibus precedentibus. Legitur enim de dyabolo quod quendam monachum nitebatur semper in festo sumere eukaristie percipiende. Cum in tali casu consultum fuit ut communicaret. Quo monstrato dyabolus se videns esse deprehensum non posse consequi intentum suum ab illusione cessavit. Item dicendum quod ubi dubium est utrum pollucio habeat ortum a peccato mortali, scilicet crapula vel delectacione morosa [illegible]. Ubi vero non habet ortum a peccato mortali abstinendum est ex reverencia sacramenti tamen non peccat mortaliter qui communicat. Ubi vero a peccato non surgit in arbitrio hominis est abstinere vel non abstinere. Quo. Actus matrimonialis impedit sumpcionem eukaristie

Credit secundum Thomam coitus coniugalis si sit sine peccato si ei sit causa
prolis generande vel causa reddendi debitum non plus impedit sumptionem
sacramenti quam pollucio nocturna que accidit sine peccato tamen in tali
casu et dicit Gregorius sit suo iudicio relinquendum. Si autem voluptate [illegible]
fuerit iniusticia prohibendus est ne accedat ad hoc sacramentum
xxxiij q. iiij vir cum propria vxore. lepra vel fluxus menstruum impe-
dit sumptionem eukaristie secundum Thomam quia ex iste talibus non corporis
sed mentis magis in eius sumptione consideranda est dispositio mentis quam corporis
Et idem dicit. Si immundicia corporalis est perpetua et diuturna sicut lepra
tunc propter hoc nullo abstinendum est ne propter immundiciam corporis priuetur fructu
mentis. Si autem sit temporalis et facile purgabilis, tunc si aliquis sit melius
bene dispositus sumere non prohibetur, quamuis tamen ad tempus possit laudabiliter
abstinere propter reuerenciam tanti sacramenti [illegible] ij. Ad eius vero, leprosus
licet prohiberi non debeat tamen in occulto non in publico celebrare
propter deuocionem nisi adeo sit corruptus quod sine periculo ministrari non [illegible]
possit, aliter autem propter nauseam merito prohibendus est a quocumque
sicut dicit Gregorius quod iudicium sufficiunt vel infirmitatis est non culpe
Vtrum sacerdos possit corpus christi dare ei quem scit esse in peccato mortali secundum
sanctum Thomam. Si sacerdos per confessionem vel quolibet aliter sciat peccatorem
libenter qui eukaristiam petit. Si peccatum sit occultum et ille in occulto petit
debet ei negare et amonere ne in publico petat. Si autem in manifeste petit
debet ei dare videlicet de eo quod ij. Non prohibetur. Et huius racio est quia pro
peccato occulto penam publicam inferret et reuelator confessionis aut
proditor criminis. Non propter huiusmodi statum sumencium quia Christus ubi
volt sperauit et subito potest peccatorem compungi et a peccato mutari et
alias operacione ad sacramentum accedere. Vtrum corpus christi debeat dari
sibi suspecto de crimine secundum sanctum Thomam. Cum suspicio est violenta
propter publicam famam neque debet dari in occulto neque in
manifesto. Si autem suspicio non sit ex publica fama sed solum sacerdotis
[illegible] debet dari in publico, sed non in occulto [illegible]
Vtrum corpus christi debeat dari hystrionibus secundum sanctum Thomam. Cyprianus loquens
de hiis [illegible] quod nec alme conueniat maiestati nec
discipline nostre vt decus et honor [illegible] conferatur. De quo
est in predicacione [illegible] etiam meretrices et histriones veniat ad confes-
sionem non est danda eis penitencia nisi ex toto talia relinquant [illegible]
[illegible] salutem non [illegible] vsurarios [illegible]
petat [illegible] accedat ad corpus recipiendum [illegible] et non confessus et si
sacerdos in mortali peccato [illegible] contentus [illegible] non confessus, petat [illegible]
missam secundum sanctum Thomam. Si habeat copiam confessoris [illegible] absolute
peccat sine confessione [illegible] vel missa [illegible] ad sacramentum [illegible]
sed tunc alia sine iudicium ecclesie. Si vero non habeat copiam confessoris
aut necessitas [illegible] ad sacerdotem vel timet scandali propter

quo adequate aliud et e opposito confitendi quilibet non peccat. Item con
municare potest qui sunt in peccato tamen non facit communicare non dicitur quod
sunt in statu salutis. Item quia sunt prohibita sacramenta. Item quod sunt in
[illegible] [illegible] super [illegible] [illegible] [illegible] et glam [illegible] Item quod sunt
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] homicidiorum invidiarum. Item
Corpus Christi debeat dari pueris et in [illegible] etate [illegible] [illegible] Thomas pueris
carentibus usu rationis qui nesciunt distinguere inter cibum corporalem et spiritualem
eukaristia non debet dari quia ad eukaristie sumptionem exigitur actualis devotio
qua talis pueri non possunt / pueris autem [illegible] discretionis et [illegible]
etate puta cum sint x vel xi annorum aut circa hoc tempus potest dari
[illegible] [illegible] [illegible] sunt signa discretionis et devotionis

Nuptie facte sunt in chana galilee

Queritur Arestotiles theophrastus philosophus [illegible] Utrum sapiens debeat ducere uxorem
Et cum diffinisset si pulcra esset si morigerata si ex honestis pa
rentibus nata si sana et dives. Sic aliquando sapiente inire matrimonium
[illegible] [illegible] hec aut raro universa in nuptiis [illegible] Non est ergo
sapienti uxor ducenda. Ex hiis est [illegible] [illegible] quod sapiens aut non debet
ducere uxorem aut honesta et bona. Nota [illegible] [illegible] sex sunt vide
da primo qualis uxor sit ducenda. Circa quod notandum quod illorum qui uxores
ducunt quidam sunt lascivi et vani. Quidam cupidi et avari.
Quidam sapientes et discreti. Primi querunt in muliere pulcritudinem que tamen est
periculosa [illegible] [illegible] [illegible] Circulus aureus in naribus suis mulier pulcra
et fatua. Deceptoria et vana. Et ibidem ultimo fallax gratia et vana est
pulcritudo [illegible] [illegible] ut [illegible] predictus Arestotiles pulcra uxor cito adamatur
feda facile contempnitur. Et difficile est custodire quia omnis amat. Sed no
[illegible] [illegible] possidere quam nemo dignatur habere. [illegible] tamen [illegible] defen
[illegible] [illegible] [illegible] formosa. Legitur hester quod ipsa roseo vultu et colore
[illegible] oculis ad regem intravit credens ex hoc regem placare et [illegible]
[illegible] [illegible] videns [illegible] maxime est commotus. Tunc regina [illegible]
[illegible] Rex [illegible] videns [illegible] color eius mutatus Rex vero videns eam sic palluisse
et in pallore color eius mutatus Rex vero videns eam sic palli
[illegible] [illegible] et [illegible] eam in [illegible] per hoc datur intelligi quod mulieres
deposuit iram et recepit eam in graciam per hoc datur intelligi quod mulieres
[illegible] [illegible] que aut [illegible] efficiuntur pallide des
[illegible] coloratas [illegible] [illegible] que aut [illegible] [illegible]
placet. Cupidi aut avari non querunt in uxore nisi divicias. Ecclesiasticus
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] uxorem ducere vis noli querere divicias sed bene
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] divicias [illegible] divicie aut mox bo
[illegible] [illegible] boni mores semper [illegible] [illegible] [illegible]
nos mores sunt et glosior est paupertas fidelium quam divicie peccatorum
[illegible] quendam [illegible] [illegible] [illegible] filiam suam tradidit paupe
[illegible] et moribus ornato [illegible] completi parum probato [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] pecunia quam pecunie indigentem viro
Queritur supradictus Arestotiles utrum sit melius ducere uxorem
pauperem an divitem. Et [illegible] pauperem [illegible] alere difficile divitem
[illegible] [illegible] tormentum. Et tamen non determinat quod sit melius. Salomon [illegible]

Cum melius est duci muliere vel uxore pacem et pacifica quam divitem et
litigiosam prov. xxi d. Melius est sedere in angulo domus cum muliere bona
quam cum litigiosa in domo qua obiectus est [illegible] in uxore sapiens stretus
id prov. xiiii mulier sapiens edificat domum suam insipiens vero extructam
destruit manibus Eccl. xix domus et divitie dantur a parentibus a deo
autem uxor prudens conficiant etiam ad bonum animus Eccl. xxv mulieris
bone beatus vir [illegible] mulier pulcra [illegible] dives

Secundo videndum qualiter mulier bona sit cognoscenda studendo et
[illegible] ait x dicit [illegible] ille qui vult uxorem accipere debet considerare si habet
uxor ambos parentes bonos vel malos vel unum bonum et alterum malum
si ambo mali omnino dimittat qualem
si ambo sunt boni secure accipiet eam si sit pater bonus
bonus et alter malus quia fortius sit timeat veritatem si sit [illegible]
et vir mala magis convenit tunc [illegible] et [illegible] est quia [illegible]
plus conservant [illegible] cum [illegible] quam cum [illegible] et magis conservat
imitando mores maternos quam paternos **Tercio videndum** qualiter uxor sit
diligenda [illegible] est enim nimius amor et inordinatus [illegible]
ultimo insanie [illegible] turbat consilia altos et generosos animos frangit
a magnis cogitationibus ad humilia trahit hec Seneca et addidit se cognovisse
se honoratum quendam qui extremus in publicum cum fascia [illegible] se colligabat
et nec puncto quidem hore puerpera [illegible] carere poterat quin nulla potione
[illegible] tactu labiis vir et uxor hauriebat Et subdit Seneca
in alterius tractu [illegible] amoris honesta est sed magnitudo deformis nichil autem
[illegible] amoris honesta causa quod infamat unde [illegible] in [illegible]
ita mali [illegible] quam ex honesta causa [illegible]
adulterium quidem est in sua uxore amator ardentior et alia quidem uxore [illegible]
amator turpis est sua nimis nichil turpius quam amare uxorem [illegible] adulteram

Quarto videndum est qualiter uxor custodienda sit Et querit [illegible]
dictus [illegible] si uxor sit custodienda an non Ad [illegible] quod [illegible]
[illegible] custodia cum [illegible] impudica non possit pudica non debeat
[illegible] autem quod uxor pudica et probata non indiget custodia [illegible]
[illegible] Juliam quam [illegible] Rome [illegible] triumphavit [illegible]
[illegible] esset [illegible] audivit [illegible] vir sue [illegible]
[illegible] qualis [illegible] ut [illegible] modestia [illegible] se
putasse sibi [illegible] hoc magna pudicitia [illegible]
[illegible] alicui viro appropinquavit et dicere posset [illegible] sui [illegible]
Talis non indigebat custodia [illegible] item de quadam regina thebana
que violata a quodam [illegible] vigilavit [illegible] dormiente et postea
[illegible] interfecit Narrat etiam Augustinus de civitate dei de Lucretia quam
Tarquinius Sextus filius regis romanorum violavit que cum vir suus [illegible]
[illegible] et salutasset [illegible] salutis est mulieri amissa
pudicitia [illegible] corpus est violatum non [illegible] et ne ullo pudicicie exemplo
Lucretia vivat cultellum arripuit et se interfecit Tales igitur que se
habebant firmum propositum custodiende castitatem non sunt custodiende [illegible]
[illegible] custodiende sunt Et [illegible] impudice [illegible] non [illegible]
[illegible] a multis malis prohibentur unde dominus dicit mulieri forni-
carie Osee c. v. Ecce ego sepiam viam tuam spinis et semitas tuas

no invenies et sequeris amatores tuos et non apprehendes eos. Ille quidam
impedire volueris vias sepiet spinis qui velatas cautelas et impedimenta
victa apponit. Eccl. xxvi In filia non advertente se firma custodiam ne inventa
occasione abutatur

Quinto videndum est qualiter sit uxor castiganda. Ad quod etiam docet
Eccl. super q. xxxiii. Tribus inquit modis uxor
male morigerata castiganda est. Primo monendo secundum dei preceptum. Si autem
timorem dei non sentit tunc increpando et verbis duris exuberent. Si autem
nec pudorem sentit secundum preceptum confessa faciat illi quod precipit Salomon. Cor.
decimo in baculo percute dicit ipse Eccl. primo ammone quia sepe prosit
doctrina nostra deinde confunde quia frequenter pudor est frenum vitiorum
Tertio nostri est ut castiget et auxilia que exuberesce nescit et libera

Sexto videndum est qualis vita sit ab ipsa post mortem
viri eligenda. Ad quod dicendum est quod tunc est quod vita eligat vidualem
mortuo aut viro mulier dicitur se semimortuam reputare cum ambo fuerint
una caro unde tamquam semimortua amplius nubere non debet. Magnificentia
etiam animus hoc exigit ut postquam una mortua reliqua alteri non
sociatur. Mulier prudeat ad negocium sui et honestatis non posse
in hoc quod una sit involvere. Fere etiam ad hoc inducit exemplum de
ebus matronis romanis que noluerunt ducere secundos viros quarum una dicebatur
Marchia Chatonis que dicebat non se invenire virum qui velit eam ducere
propter se sed propter sua forte quia erat deformis et dives. Secunda dicebatur
Valeria que dixit non posse se alium ducere quia vir suus non esset
mortuus quia quamdiu ipsa vivit vir suus semper in corde suo vivit
Tertia dicebatur Anthania iuvenis et dives que dicebat sibi quod bonum
habuit virum et ideo si secundum acciperet aut ita bonus esset aut malus
si bonus semper esset ut timere ne ipsum item perderet. Si malus semper in
dolore esset eo quod post bonum malum invenisset etc.

De primis motibus

Cum peccatum aliud sit actuale et aliud contractum scilicet peccatum actuale frequenter sumit ortum
a primis motibus unde primum quod in statu innocentie non movebatur sensualitas
nisi secundum motum rationis ideo stante homine non poterat in eo esse etiam peccatum veniale
Nunc autem sensualitas repugnat ideo per primos motus necesse homines committere
peccatum veniale Primi motus et si particulares et singulares possent declinari omnes
tamen nullos possunt tamen quia sic sunt peccata quod vel sunt pene peccati Et ideo recte dicuntur
venialia quia hoc ipso digna sunt venia. Primus motus sic describitur quia motus
est sensualitatis secundum impulsum fomitis impetuose tendens ad fruitionem creature
delectabilis. Duplex motus distinguitur quantum spectat ad presentem materiam. Primo
primus qui est naturalis. Secundo primus qui est sensualitatis. Cum ergo loquimur de primis quod sint
peccata intelligendum est de secundo primis quia primo prima non sunt peccata cum sint naturales et quia
primus motus quod patet in hoc quod non sentitur regimen secundum solum naturalem qualitatem actionum
motuum aut secundi primi sunt peccata quia sunt certa moderatione in fine motus quod patet
per hoc quod tales motus sunt sensualitatis quia subiacent dominio voluntatis

Voluntas autem est principium moralium ut habetur in 3° [illegible] hinc est quod ubi moris genus incipit ubi primum dominium voluntatis dicemus. Hoc autem est essentiale ... ergo propter eorum pravitatem sicut in sensualitate peccatum non tamen est hoc mortale sed tantum veniale quia voluntas non habet dominium completum super primos motus qui sunt sensualitatis et in illis actibus ex imperio rationis procedunt. Attamen voluntas tales motus sensualitatis impedire potest et ideo sunt peccatum veniale propter quod motus non sensualitati attribuitur quia talium motuum principium est sensualitas et subinde. Dicimus ergo quod primi motus sunt peccata sed parva id est venialia triplici ratione. Primo quia movet ad illicitum. Secundo quia secundum quod voluntarii non sunt sed quia sic datum est non impeditur a voluntate vel ratione propter praeventam apprehensionem. Tertio propter delectationem allicientem. Cum enim anima per delectationem coniungitur creaturae obtenebratur et peioratur sicut cum coniungitur deo illuminatur et melioratur.

De morosa delectatione et consensu in peccatum

Delectatio carnis morosa mortale peccatum est. Sed nulla dicitur morosa nisi cui consensum est unde non intelligitur hic mora temporis sed consensus. Dicendum ergo quod delectatio consistit circa consensum veniale peccatum est. Si vero procedit ulterius ita quod volt intra se delectatione voluptatis nec tamen volt in opus procedere talis inquam consensus inter peccata mortalia computandus quod maxime intelligi debet de peccatis carnalibus. Verumtamen iste consensus in illecebre duplex est. Consensus in illecebre aliquis subitus est vel propter non habitam deliberationem sed ex sola circumventione rationis quam praevenit appetitus sensualitatis in ipso motu. Talis consensus dicitur subreptio et est peccatum veniale. Aliud est consensus in delectationem motuum qui est ex deliberatione rationis et iste est peccatum mortale sicut dictum est. Si autem ratio consentit per deliberationem quae fit per rationes divinas hoc modo quod lege dei prohibitum est vitandum tunc dicitur esse peccatum in inferiori parte rationis. Sed si deliberatio fit per rationes humanas hoc modo quod non [illegible] transcendit medium virtutis et est vitandum tunc dicitur peccatum esse in inferiori parte rationis. Adhuc procedit consensum voluntatis quia sicut opus promptum consummari tunc voluntas perfecta reputatur etiam si facultas perficiendi desit operis ipsius. Si non consensit consensus et opus in his quae divina lege sunt prohibita peccatum est mortale et consensus. Ex praedictis colligere est ... quia delectatio duplex est scilicet naturalis et voluntaria. Prima delectatio pure naturalis nec est meriti nec demeriti. Voluntaria duplex est quia alia est in creatore. Alia in creatura. Delectatio quae in creatore bona est de qua psalmista: Delectare in creatore. Alia in creatura dicitur. Quae autem in creatura duplex est. Quaedam enim est propter deum et hoc bona est sicut sunt delectationes propter rationem non propter passionem. Psalmista: Delectasti me domine in factura tua. Quaedam contra deum est et hec similiter duplex est quia quaedam est non contra deum sed citra deum et hec est peccatum veniale quia quamvis contra deum non contradicit. Quaedam vero contra deum est et super deum vel aeque et hoc est peccatum mortale.

Nota peccatum aliquod est veniale tribus modis. Primo ex genere sicut verbum otiosum est veniale. Secundo ex eventu sicut quod peccatum ex mobili fit veniale. Tertio ex causa sicut quae sunt quaedam ex infirmitate vel ignorantia quae licet quoque sint mortalia tamen dicuntur venialia sive remissibilia ex capacitate ad peccatum quod fit [illegible] malitia quae est irremissibile. Dicitur quod veniale peccatum numquam fit mortale ita videlicet si integre ... sicut quod prius sunt veniale et hoc neque quantum ad actum neque quantum ad materiam. Ratio est hic quia nulla res potest mutare speciem suam peccatum aut mortale et veniale sunt diverse species peccati. Veritas contrarii est quod veniale potest fieri mortalis quatuor modis. Primo de conscientia erronea etc. [illegible]

Queritur 2o cecitas excuset peccatum et arguitur

primo quod non quia peccatum additum peccato non excusat peccatum nec diminuit peccatum sed
auget magis cecitas mentis peccatum est et mentis pena sicut quod dicitur
ad Cor. xiiii Si quis ignorat ignorabitur etc. Preterea id per quod duplicatur
peccatum non excusat peccatum sed magis aggravat cecitas mentis est huiusmodi
quia 2o ethicorum quod ebrius duplices maledicciones debet **Contrarium**
arguitur per hoc quod dicit salvator Ioh. ix° Si ceci essetis peccatum non
haberetis etc. Sed circa solucionem videnda primo quid sit cecitas mentis Secundo
quale peccatum excusat Et tercio qualiter excusat Circa primum sciendum quod
Cecitas mentis non dicit simpliciter negacionem visus ut sit privacio
sed dicit negacionem in subiecto apto et pro tempore quo visus debet ei inesse quia
catulus ante nonum diem non dicitur cecus ad propositum huiusmodi in spiritualibus cecitas
mentis non dicit simpliciter negacionem scientie sed negacionem scientie quam quis tenetur
et pro tempore pro quo tenetur illud scire quia non omnes tenentur eam scire nec pro omni
tempore plus enim tenetur scire sacerdos vel clericus quam simplex laicus nec
pro omni tempore plus enim tenetur homo scire in etate perfecta et senectute quam
in adolescencia vel iuventute Et sic patet primum Circa 2m considerandum quod
cecitas mentis ad actum peccati se habet tripliciter antecedenter concomitanter
et consequenter Consequenter se habet quando homo sic per voluntatem inhebetur peccatum perpetratum
per consensum quod non vellet scire ea per que posset a peccato perpetrato quantum
ad actum impediri vel retardari Et sic vult talia nescire ut liberius
peccet et tale peccatum non excusatur per cecitatem mentis sed magis aggravatur
quia talis cecitas procedit ex maiori intencione voluntatis ad peccatum Con-
comitanter se habet ad peccatum quia aliquis peccat nesciens tamen sic est dis-
positus quod si sciret nichilominus idem faceret et talis cecitas non excusat nec
aggravat actum quia non est causa actus sed tantum ipsum concomitatur talis
enim non peccat per ignoranciam licet peccet ignorans ut habetur in ethicorum
Antecedenter se habet ad actum peccati quando est causa actus et hoc est quando sic est
dispositus homo quod si sciret illud esse peccatum non ageret et talis peccat per
ignoranciam vel mentis cecitatem propter quod tale peccatum per partem excusatur et sic patet 2m
Circa tercium considerandum quod predicta cecitas seu ignorancia que est causa peccati
potest multiplex causari uno modo ex ruditate intellectus ipsius hominis ut si sit tanta
ruditas quod illa ignorancia vel cecitas sit invincibilis et sic excusat totaliter
a peccato Alio modo causatur ex negligencia studendi circa ea que homo tenetur
scire vel propter quod sic refutat laborem studii vel quia vult circa alia occupari
et tunc excusatur peccatum non in toto quia illa ignorancia non est omnino voluntaria
tamen aliquo modo excusat et non tamen potest in hoc circa regula sed debet ex circumstanciis pensari
et sic patet tercium Ad primum dicendum quod additum peccato peccatum semper facit plus de peccato
non tamen semper facit maiorem gravitatem quia potest contingere quod peccatum sic diminuit sed
quod ambo simul iuncta non habent tantam gravitatem quantam habet solum per se
acceptum Sicut homicidium perpetratum ab homine sobrio gravius est quam si
perpetraretur ab ebrio ita quod correspondeat ebrietati et homicidio ex illa sequenti

temporibus sunt duo peccata ad tertium dictum quod punitores vel maledicentes debent
ebrios propter duo peccata que ibi concurrunt, tum quia ille punitores stat
in mensura peccati non erunt tante quantitatis quanta est punitio pro uno
solo peccato graviori ut dictum est. Aut potest dici quod id dictum non est dictum
philosophi. Sed est verbum cuiusdam legislatoris nomine Pittaci qui hoc statuit
contra ebrios amplius puniendo non respiciens ad peccati gravitatem sed
ad quandam publicam utilitatem quia multi ex ebrietate peccant et in talibus ad
que perpetranda nullo pena est gravior pena solet adhiberi
sicut in multis locis simplex furtum gravius punitur quam blasphemia
quamvis sit multo maius peccatum ut habetur supra sermone xx.

Utrum xpus in predicationibus suis debuit

vitare offensionem et scandalum sacerdotum phariseorum et scribarum.
Et arguitur primo quod sic. i. ad Thy. v. dicitur seniorem ne increpaveris sed ob-
secra ut patrem. Sed illi autem erant seniores populi et per consequens [illegible]. Item ad
Cor. x. dicitur Sine offensione estote iudeis gentibus et ecclesie dei. Cum
igitur facta xpi et dicta fuerint nobis data ad exemplar videtur debuit cavere
offensionem predictorum. Contrarium Ysa. viii. ubi fuit prophetatum quod xpus foret
in lapidem offensionis et petram scandali duabus domibus israel. Responsio:
duplex est scandalum activum et passivum. Activum non habet in xpo locum, quia
tale scandalum est dictum vel factum minus rectum prebens occasionem
ruine ut habetur ex verbis sancti Thome [illegible]. Omnia autem facta et dicta fuerunt rectis-
sima. Et ideo quo ad ista [illegible] a scandalo passivo, quod est quando aliquis ex
dicto bono vel facto alterius scandalizatur, et tunc dicta vel facta bona
occultanda sunt vel differenda propter infirmitatem vel ignorantiam [illegible]
nisi sint talia bona que sunt de necessitate salutis que non sunt omittenda
propter scandalum alterius. Si autem infirmi et ignorantes post instructionem
debitam in scandalo permaneant iam tale scandalum non procedit ex infir-
mitate vel ignorantia, sed malicia et tale scandalum est contemnendum
maxime quando est contra bonum quod [illegible] [illegible] quorumcumque
hominum singularium. Tale autem fuit scandalum sacerdotum scribarum et phariseorum
qui sua malicia nitebantur impedire doctrinam xpi in qua consistebat
salus populi. Item suis malis exemplis et moribus trahebant populum
ad peccandum. Item per suam doctrinam malam evacuabant dei mandata propter
suas tradiciones ut habetur Mat. xv. Et ideo xpus in publico debuit eorum vicia
reprehendere nec ab hoc cessare propter eorum scandalum. Propter quod Mat. xv. Cum
discipuli dixissent xpo dicis quia iudei audito hoc verbo scandalizati sunt
respondit sinite illos ceci sunt et duces cecorum. Cecus autem ceco ducatum prestat
ambo in foveam cadunt. Ad primum dicendum quod loquitur de senioribus honestate et moribus
non etate et malicia corruptis. Et quod tales sunt arguendi. Unde
Daniel increpavit duces illos senes impudicos Daniel xiii. Ad secundum dicendum
quod hoc dicitur quod sine offensione iudeis et gentibus ita quod dicto suo vel facto numquam
recto non prebeat [illegible] ruine. Sed si de vite scandalum sint [illegible]
permitti quam quod veritas relinquatur. Unde quod dicit beatus Gregorius super Ezechielem
lectio supra [illegible]

Ut quis nimis[?] indigentibus suis administrare tenetur
parentibus. Pro quo sciendum secundum scolasticum Exo. xx honora patrem tuum et matrem. Honor
iste non solum in exhibenda reverentia. Sed etiam administratio necessariorum. Hanc
autem sacerdotes excludebant per suam doctrinam falsam. Quia sacerdotes qui
erant cupidi et bona que deberent administranda parentibus convertentes
in lucra eorum dicebant quod melius erat deo offerre. Primum quia est
pater principalis et spiritualis. Secundum quia licet parentes per talem oblationem
sustinerent detrimentum corporale, consequerentur tamen bonum spirituale. Quantum
illud quod erat ad eorum utilitatem convertendum deo offerebant, et ex hoc
percipiebant quod preceptum de honore parentum quantum in hoc intelligitur admi-
nistratio necessariorum evacuabant per talem expositionem falsam. Et hoc est
quod dicit salvator ad vos. Vos autem dicitis falso scilicet exponendo mandatum
dei. Quicumque patri vel matri dixerit munus quodcumque est ex me scilicet deo con-
secratum et oblatum tibi proderit magis quam si expenderes in necessitates
tuas, et e contrario defecerit. Sensus autem est quicumque dixerit sic
bene potest dicere quod debitum est et implet preceptum divinum et est dignus vita eterna.
Quod est falsum, quia secundum veritatem est transgressor precepti et hoc est
quod subditur ibidem: et non honorificavit patrem suum et illud est quod scilicet erat debitum
subtrahendo. Et irritum fecistis vos sacerdotes et pharisei mandata dei
propter tradiciones vestras ad maiorem utilitatem eorum considerandum. Quia pater tenetur
per se providere filios quia est causa eorum quantum ad esse et ideo debitum
per se providere filius autem tenetur providere parentibus
eius in victu et doctrina[?] ... si indigeant et ipse sit potens. Et ideo si pater iam in necessitatibus
... bona de quibus filius posset sibi ministrare tamen sunt debita. Ex aliena
... aut nullus potest deo sacrificium facere, et ideo talia deo offerre non est licitum
quia hoc est transgredi preceptum dei de honore parentum. Secus autem esset
si filius bona sua vovisset deo vel consecrasset antequam parentes essent
in necessitate positi, quia tunc non esset licitum de eis providere parentibus
quia si esset deo votum factum de aliquo immolando non esset commutandum nisi per
redemptionem. Ex dictis patet falsitas illius opinionis que dicit, quod filius post
professionem factam in religione tenetur exire claustrum propter necessitatem
parentum contra voluntatem sui superioris, quia per talem professionem est deo
iam consecratus. Et ideo propter necessitatem parentum non debet contra votum tale facere. Hoc
patet etiam alia ratione quod filius cum venit ad adultam etatem sicut potest invitis
parentibus licite matrimonium contrahere vel ad sacerdotium promoveri. Ita etiam
religionem ingredi cessante tunc necessitate parentum. Sed per sacerdotium excusatur
de hoc quod non tenetur patri subvenire per usum armorum si ab hostibus invaderetur
quia tamen non est licitum sibi pugnare corporaliter. Sicut per matrimonium
excusatur quia non tenetur manere cum patre quia est obligatus uxori. Ita multo
fortius per professionem factam in religione excusatur a subveniendo parentibus
nisi secundum convenientem modum sue regule et per consequens non[?] votum obediencie

diminuti. Ymo committit inobediens hoc faciendo per hec patet solutio cuiusdam rationis que potest ad propositum duci. Et vere est talis votum factum de hiis que sunt supererogationis non preiudicat illis que sunt de necessitate precepti cum preceptum impleri sit necessarium, votum autem talia non sunt. Sed votum religionis est de hiis que sunt supererogationis, subvenire autem parentibus in necessitate est de necessitate precepti, ergo per votum religionis per professionem positis est de necessitate precepti ergo per votum religionis per professionem plenam factam non absolvitur aliquis quin teneatur administrare parentibus sicut ante, ergo per consequens tenetur exire claustrum propter necessitatem parentum. Et contra volitatem superiorum dicendum per professionem non absolvitur a precepto bene tamen absolvitur ab aliquo modo implendi preceptum. Nam preceptum de honore parentum est affirmativum et ideo non obligat ad semper sed pro loco et tempore et aliis debitis circumstantiis que aliquando variantur secundum conditionem personarum implentis preceptum quia aliquis modus subveniendi patri efficitur in[illegible] et illicitus per aliquem statum licitus. Ymo vel perfectum sicut ipsi filio per assumptionem alicuius status licitus, ymo vel perfecti. Sicut ipsi filio per assumptionem defensionis armorum efficitur illicitus per sacerdotium statum subvenire patri per defensionem armorum efficitur illicitus per sacerdotalem statum tenetur tamen ei subvenire aliis modis suo statui convenientibus. Ita eodem modo per votum obedientie subvenire patri contra voluntatem superioris efficitur illicitum ipsi religioso tenetur tamen ei subvenire modis convenientibus professioni sue. Et habetur supra capitulo xv

Circa ignorantiam an excusat peccatum

Prima ignorantia peccati culpabilis subiacet non tollit peccatum secundum Ambrosium ymo [illegible] grandissime peccat qui ignorat. Unde ignorantia circumstantie a peccato excusat cum debita diligentia adhibita. [illegible] non potest ... quam est talis circumstantia [illegible] quando plene [illegible] non potest [illegible] aliquis sit a peccato [illegible] [illegible] ... non potest [illegible] [illegible] in [illegible] ... de hoc [illegible] [illegible] conjectura [illegible] per [illegible] non iustificatur [illegible] de hoc [illegible] qui est ex deo verba dei [illegible] [illegible] devote verba dei audit [illegible] ... ad bonum operandum [illegible] habet audit [illegible] ... et abstinendi in futurum propositum habet ... opus vel dicit Gregorius [illegible] ... pena secundum Gregorium [illegible] de potestate dolet [illegible] in hiis [illegible] forte non sufficienter [illegible] facta diligenti discussione [illegible] remanente [illegible] ... devote accedit [illegible] peccato mortali in ipso remanente [illegible] consequitur [illegible] non [illegible], ymo magis [illegible] in sacramento [illegible] remissionem [illegible] mortuos. Unde Augustinus dicit in [illegible] sermone [illegible] corpus Christi manducat [illegible] an aliquid peccatum sit, tamen ignorantia [illegible] est ignorantia peccati [illegible] qua ignorat an aliquid peccatum sit, tamen ignorantia circumstancia [illegible] peccatum facit [illegible] [illegible] aliene qua credit sua et hec non [illegible] auctoritas Ambrosii, [illegible] autem non excusat [illegible] est ignorantia universalis [illegible] ymo [illegible] ignorantia [illegible] peccatum est et videtur in hiis [illegible] mala sunt ad infidelitatem [illegible] in hiis que sunt mala [illegible] prohibita ad negligentiam [illegible] aliquo [illegible] [illegible] [illegible] ignorantie [illegible], [illegible] medicina non [illegible] in morbis [illegible] ignorantia et etiam [illegible] infidelitate que est gravissimum peccatum. [illegible] autem sit talis ignorantia in [illegible] sit et affectione consistens [illegible] ignorantia electionis [illegible] illicitum [illegible] [illegible] licitum [illegible] de hiis que [illegible] [illegible] ut intemperatus [illegible] [illegible] [illegible] ignorat [illegible] ignorantia [illegible] ignorantia peccatum est [illegible] id quod [illegible] esse peccatum credit [illegible] non esse [illegible] esse et [illegible] non excusat [illegible] aggravat [illegible] peccatum [illegible] [illegible] ... peccatum [illegible] [illegible] ut circumstantia [illegible] peccatum in actu [illegible] [illegible] et [illegible] in [illegible]

et p'nt eis inungendis

Notandum est quod in Clementinis c. dudum de sepulturis fratres predicatores
et minores sunt privilegiati in tribus. primo in predicationibus fidelium populo faciendis
et in eorum confessionibus audiendis. tertio in tumulandis defunctorum corporibus
qui apud predictorum fratrum ecclesias sive loca voluerint eligere sepulturam. Sed quia
de primo et secundo tantum facta est in ambone mentio non autem de tertio Ideo de primis
duobus tantum scribo pauca. et si qua erronea scribentem paratus sum informari
Primo namque fratres predicatores et minores possunt ex indulto verbum dei proponere et
predicare. et populus eosdem potest libere et voluntarie audire. Sacerdotibus vero
curatis de iure competit verbum dei suo populo predicare et ex precepto ut
xx. para. viii. quos etiam populus de iure et ex precepto tenetur audire ut
de con. di. i Sacerdote. ubi dicitur sacerdote verbum dei in ecclesia faciente qui egressi
fuerint. glo. qui contempnens audire excommunicetur hic ibi. ubi per sacerdote intelligitur
curatus quia fratres predicatores et minores non dum fuerint. et dato quod fuissent
tamen adhuc non fuerint privilegiati ad predicandum. Et licet autem idem fratres sint
privilegiati ad predicandum in cle. de sepulturis c. dudum. ubi Cle. papa dicit auctoritate
apostolica statuimus et ordinamus ut predictorum ordinum fratres in ecclesiis et locis
eorum ac in plateis communibus libere valeant populo predicare et verbum dei proponere
hora illa dumtaxat excepta in qua locorum prelati predicare voluerint in qua
predicare cessabunt hic ibi. Et licet secundum Ioh. mo. per prelatos non sunt intelligendi
rectores ecclesiarum. sufficit tamen quod sunt vicarii episcoporum qui sunt prelati quia secundum Ioh.
mo. ibidem in glo. qui dicit de vicario idem est quod de prelato quia quod ipse non possunt
ordinarii per alios faciunt ex. de offi. ordi. c. inter cetera. Ubi precipitur episcopis
quod officium predicationis committere debent viris ydoneis qui tunc habent eandem
auctoritatem in predicando sicut prelati quorum sunt vicarii. Unde ceteris paribus semper
vicinis sunt audiendi. curati quam privilegiati quia ius curatorum in predicando est
preceptum eo quod tenentur predicare et populus tenetur eos audire ut visum est. Ius
privilegiatorum est voluntarium quia si volunt possunt predicare et populus si vult
potest eos audire. Sed voluntarium non potest tollere preceptum ita idem. Item predicatio
privilegiatorum fratrum non potest de iure nec debet impedire predicationem curatorum
sacerdotum cum non fratres sint dati in dispendium ecclesiis parrochialibus sed
ut sint cooperatores ydonei sacerdotum curatorum ut in Cle. loco predicto
in fine capituli. Ideo predicatione facta in ecclesia parrochiali que est mater ecclesie si
voluerint predicti fratres predicare populus eos potest audire. Ex predictis manifeste
patet quod non est conveniens predicare fratribus dicere publice sive occulte [illegible]
[illegible] potestatem sicut curati in predicando. Item dico de missa audienda videlicet
quod quilibet parrochianus die dominico et sollempni tenetur ex precepto in sua parrochia mis-
sam audire. Ratio quia sicut in veteri testamento Iudei tenebantur ex precepto sta-
tutis diebus venire ad unum templum quod erat figura parrochialis
ecclesie de quo dicitur deut. xii c. ad locum quem elegerit dominus deus vester venietis
Sic in novo testamento quilibet tenetur ex precepto dominicis diebus et statutis
temporibus venire ad suas parrochiales ecclesias et ibi audire missam integram

Ut si quis hominem contempserit peccat mortaliter et de. con. d. i c. missas
ubi dicitur missas diebus dominicis secularibus audire totas speciali ordine
precipimus ita ut ante benedictionem sacerdotis populus egredi non presumat. Qui si fecerit
ab episcopo publice confundatur. glo. i. excommunicetur. similiter ordine iure. Et tamen
nullus nisi pro peccato mortali debet publice confundi vel excommunicari. ergo
rr. Et hec de primo 2o fratres predicatores et minores possunt ex indulto summi
confessiones audire et eisdem penitencias iniungere salutares. unde in speciali c.
Clementinis de se. Clementinis et ordinamus auctoritate predicta ut in singulis civitatibus
aut diocesibus in quibus loca fratrum eorum existere dinoscuntur et in civitatibus
et diocesibus ipsis locis vicinis in quibus loca huiusmodi non habentur magistri
priores provinciales ministri et custodes minorum ordinum predicatorum ad
presenciam prelatorum eorundem locorum se conferant per se vel per fratres
quos ad hoc ydoneos fore putaverint humiliter petituri ut fratres qui ad hoc
electi fuerint in eorum civitatibus et diocesibus confessiones subditorum
suorum confiteri sibi volencium audire libere valeant et huiusmodi confitentibus
prout secundum deum expedire noverint penitencias imponere salutares atque eis
absolucionis beneficium impendere de gratia et licencia eorundem et deinde pre-
fati magistri priores provinciales ministri et custodes ordinum predicatorum
et minorum eligere studeant personas sufficientes discretas modestas
atque peritas ad tam salubre ministerium et officium exequendum Quas sic
ab ipsis electas representent vel faciant representari prelatis ut de eorum licencia
gratia et beneplacito in civitatibus et diocesibus eorundem persone huiusmodi sint
electe confessiones sibi confiteri volencium audiant et imponant penitencias salu-
tares et beneficium absolucionis impendant prout superius est expressum Extra
civitates et dioceses in quibus fuerint deputati per quas eos volumus
et non per personas confessiones nullatenus audituri hec ibi Vide adhuc
remanent ad maiorem declaracionem principaliter pretactam. Primo colligo ex littera 1o
quod ad hoc ut fratres predicatores et minores licite valeant audire confes-
siones sibi confiteri volencium et ~~eisdem iniungere~~ plura requiruntur. Primo ut
eorum superiores habent promissi in littera per se vel per fratres ydoneos se conferant
ad presenciam diocesanorum petentes licenciam ut fratres electi possint audire con-
fessiones sibi confiteri volencium et eisdem iniungere penitencias salutares 2o post 2o
petitam licenciam ab episcopo vel tenente in hoc casu eius vices superiores fratrum
in littera hic nominati debent eligere fratres ad audiendum confessiones tales et ita
ita qualificatos prout papa exprimit in hoc loco Primo sufficientes
quo ad litteraturam qui possunt discernere inter lepram et lepram et cognoscere differenciam
inter mortale et veniale et inter casus episcopales et simplices de peccatis
Cum velit penitens peccata ut mereatur graciam querat sacerdotem scientem
ligare et solvere. ne cum negligens circa se extiterit negligatur ab illo
si insufficienti hec ibi. 2o eligere debent ydoneos fratres a iure nec
reprehensibiles quo ad huiusmodi actum. quia secundum paulum de heleaza ydoneus
est actus irreprehensibilis utilis et conveniens. Tercio eligere debent

fres vite probatos i bone vite Ex quo sequitur fres non tenentes regulas
ab initio professas et contra professionem notorie facientes maxime quod tales
si sint aliqui saltem non debent eligi ad confessiones aliorum expediendas
et penitencias iniungendas Cumque tamen secundum fratrem minorem in genere vel speciali
habent proprietate notorie non sunt probate vite quia hii sunt viri professi
qui nec debent habere proprietates in genere nec in speciali prout in regula
fratrum minorum clare continetur Et in ex parte sexta xxii questione magister
Lerma quondam et in alia ex parte quam ingerit ad conditorem canonum
Sic dico quod de fratribus predicatoribus qui contra substanciam regule et man-
datum tenent aliqua propria non sunt probate vite ideo secundum formam huius
Clementine non debent eligi ad audiendum confessiones fidelium Et quod ta-
les non sunt probate vite patet de sta. mo. c. Cum ad monasterium ubi dicitur
Cumque fuerit inventus habere proprium postquam monitus canonice de monasterio
expellatur et in aternus pro tempore proximam recendatur Et si proprietas inventa
tam quamquam invecta fuit insignum perditionis cum eo extra monasterium sub-
terretur hec ibi Et si hoc est signum perdicionis et reprobacionis patet
quicumque talia possidet non esset probate vite unde si de hoc constat
non debet eligi Eodemmodo dico de fratribus qui ex regulari professione
carnibus uti non debent et notorie sano corpore contra iuramentum carnes
comedunt et tales non reputo ad hoc officium salutare eligendos quia
in rei veritate tales non sunt probate vite qui transgressor est penitus regule
nec est probata sed reprobata vita quam notorie professiones fratrum
transgredientes secundum priorem regulas vivere permittit Et si dicitur de curato
ut Omnis utriusque sexus quod talis debet eligi in confessorem qualis
debet esse secundum privilegiatus idem dicimus de ipso existente notorie peccatore
Sed ex quo illud non dicitur quod dum ab ecclesia tolleratur quia non est suspensus
vel excommunicatus a iure vel ab homine ab eo licite recipiuntur extra de fide
in q vlt c vlt Et de cohi cle c mli c vica inf Sed eo suspensum
predemon et vel eo licet nra greve tamen sit probate vite debet eligi ad con-
fessiones confessionibus salubriter confitentes Etiam si non esset probate vite
sed vite reprehensibilis et in moribus pravis vel moribus notorie et perseverante
constitutus non possunt esse iudices salutis aliene qui non sunt iudices proprie
nec possunt intendere circa salutem proximi qui negligit semetipsum et
extinctacta vita desistit quid de subscripti confessore presumatur de proprie-
tate chandata alias nichil non possunt propter lucrum animarum sed propter lucrum
bursarum gerere audientia confessionum unde hic dicit littera quod fres eligendi
ad hoc officium debent esse probate vite unde leprosus in lege missus
est ad sacerdotes propter lepre non ad alios unde dicit petrus damiani
legis preceptum est ut cum quibus lepra perfunditur sacerdotibus ostendatur tunc
aut non sacerdotibus sed leproso parvus leprosus ostenditur cum immundus immunda
parcata quorum nequiciam confitetur Talibus ergo valde nephandum et ab-
surdum est gloriari se habendam potestatem confessiones audiendi sic et etiam
sacerdotes curati Certo eligere debent fres discretos ut inde sancti medicina
suprainfundat vinum discipline aut correctionis et oleum misericordie aut

complacent vincendus sauciati de pe. et re. dis. et xx. d. c. disciplina
Certo debent eligi fres modestos Ordinatos probatos Oz mirum posset alicui
quare hee qualitates et modificaciones non sint adiecta sacerdoti curato cui debet
fieri confessio ex precepto decretalis Omnis utriusque sexus Ratio huius possem
talem qualem assignare sed ipam relinquo inquisitoribus curiosis vel
pocius curiosis. nisi absque dolo fres requisiti Oz utrumque vocatum debet
eligi expressis verbis Respondit paulus quod debet vocatum eligi et
debet personaliter presentari ut sunt presentes coram epo Racio huius quia
alis tolleretur episcopo facultas repellendi indignum et dignum ad hoc officium
admittendi quod esse non debet ut notatur. i. prallegato. c. dudum prope licet
supremus posita Tercio dicitur quod fres presentati epo et admissi. audiant
confessiones eis volencium confiteri in diocesibus et civitatibus in quibus sunt
deputati et non extra illa tamen quod in nullo casu eis absolvendi auctoritatem ma-
iore se licet intromittat quam parochiales presbiteri nisi epus vel superior
ut. ipsis uberiore graciam specialiter duxit concedendam Tertio notatur et ut.
ut confessus hoc legittime eisdem fratribus privilegiatis et rite absolutus
teneatur eadem peccata iterum confiteri presbitero curato. vel alteri presbitero cuicumque
ut. p ex. va. Joh. xxii. que incipit vas eleccionis Ubi dicit quod illi
qui predictis fratribus confitentur non magis tenentur eadem peccata iterum confiteri
quam si ea alias confessi fuissent eorum proprio sacerdoti iuxta consilium generale Omnis
Cuius tamen oppositum quondam multi doctores tenebant principaliter magister Johannes
de polliaco. doctor parisiensis. qui dixit quod confessi fratribus presentatis habentibus
generalem licenciam audiendi confessiones tenentur ea peccata que confessi fuerant
iterum confiteri sacerdoti curato Et quod iste doctor in hoc erravisse dicitur
et compulsus est publice parisius revocare errorem p ex vaginte vas
elecionis sedes ergo non condicio nec est condicionis Alii vero doctores non sunt
dixerunt peccata confessa fratribus iterum semel in anno esse confitenda ex debito
Contra hoc consuluerunt quod fuit doctor venerabilis magister henricus degandavo
in quodlibeto questione 23a. dicit quod diligenter privilegio fratribus concesso de con-
fessionibus audiendis inspecto si rim tale esset concessum a summo pontifice
adhuc non auderet eo uti confessiones audiendo absolvendo et penitencias iniungendo
nisi exhortando eos quos audiret ut saltem semel in anno confiterentur suo
proprio sacerdoti omnia peccata sua que tamen michi confessa quam non confessa per totum
annum interesse peccata In hoc eos premuniendo quod aliter non prodesset
si hoc contempnerent agere et sequens non licet hoc propositum eius nullo modo
ad confessionem recipere hoc audientes viginti tres epi erant eius opinionis
parisius ad id declinabat papa benedictus xi in constitucione sua
Inter cunctas Cetera ubi dicit Cetera sic predicatoribus quibus de necessitate non sit
iterum eadem confitenda peccata tamen quod propter erubescenciam que magna est pars penitencie
ut eorundem peccatorum iteratur confessio reputamus salubre fratres distincte
iniungimus ut fres privilegiati confitentes attente moneant et in suis

non tenetur
opinio oposita
opinio alia

predicatoribus exhortentur ut suis sacerdotibus saltem semel confiteantur in anno
attendendo id ad quem consecutum procul dubio pertinuerit hec illa Erubescant
igitur hii fratres privilegiati qui tam audacter et presumptuose se iactant
et gloriantur publice seu occulte tanta habere potestatem confessiones fidelium
audiendi et penitentes iniungendi sicut et sacerdotes curati quod sciliceet de onere gra-
vissimo quod sibi impositum est a domino ad portandum Concluditur quod ex
dictis quod quilibet tenetur confiteri curato semel in anno ad minus hoc autem confirmatur
ex eo quod curatus datus alicui quo habens potestatem audiendi confessiones quod
ab exordio ecclesie ut dicit innocentius unde non est verisimile papam privile-
gium fratribus confessorum subditum velle omnino eximere ab obediencia sui pastoris
sic quod unusquisque parochianus tenetur illi sua confiteri peccata confitendo veneraque
hec tamen sub curati sit numquam sit et sub fratribus privilegiati sit vo-
luntarium et ideo prius fortius videtur ex quo quod unde armachanus
traxit vero saltem forte sicut arguendo voluntarium non tollit
idem ideo confessio fratri facta non tollit confessionem faciendam curato
ex precepto c. omnis utriusque sexus quia tamen quod prius utrique est voluntarium
ut patet ex hoc capitulo in cle. de se. c. dudum sibi dicitur Si volerint
confiteri est necessarium et preceptum ut ex de pe et re. c. omnis
utriusque sexus fidelis postquam ad annos discrecionis
pervenerit omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur
proprio sacerdoti Penam autem non facientibus ibidem subditur vivens ab ingressu
ecclesie prohibeatur et moriens christiana careat sepultura unde unitas
semel in anno veniendi ad curatum non est hic sublata sed utique ad hunc
durat unde credo quod hoc privilegium fratribus confessorum potestate presbitero
curato non esse omnino sublata sed prius quod hoc sibi sunt concessi in
multis casibus plures quam semel confitendo et perplexis et fideles expedit in
curato confiteri vadat ad fratres privilegiatos. Et si volunt cum sibi quibus aliud
tex essent sua peccata celare non prohibeo. tamen ad minus semel ad minus in anno
maxime circa festum pasche in ex precepto demandatum curati ut sui vicarii
vel alterius auctoritate habentis tenetur recipere eukaristie sacramentum sua confitendo peccata
et vultum suum pastori suo ostendere non debet et cetera

Simile est regnum celorum Mat. xiii. hoc est status ecclesie
militantis homini qui seminavit bonum semen in agro suo homo est
christus ager autem ecclesia labore et xpi forme exculta bonum semen
est sancta doctrina et fides katholica Cum autem dormirent homines venit
inimicus et superseminavit zizania quia post dormicionem xpi et apostolorum
per mortem statim hereses inter fideles seminavit dyabolus per suos
quia eciam aliquae hereses inventoribus apostolis fuit suscitate ut in epistolis pauli
sicut 2o c. Nunc antichristi multi sunt facti Unde sequitur quod ex nobis prodierunt
sed non erant ex nobis Cum autem crevisset quod fides katholica per orbem

incipiet multiplicari tunc heresis q primo latuerat manifeste apparet in persecutione
fidelium accidentes aut servi id est doctores isti sunt patres antiqui qui fecerunt
in primitiva ecclesia qui admirantes perfidiam heresis insurgere ad deum accesserunt
personam inquirentes unde talis perfidia oriretur quibus sunt divinitus
revelatum q hoc erat ex opere dyaboli deo permittente et hoc ut stabilitas pro
betur unde dicit inimicus homo i dyabolus hoc fecit doctores aut dixerunt i sti
patres personam divinitus consilium querentes volumus simus et colligimus separando
eos a unitate ecclesie per excommunicationem et tamen committendo iusticie secular
exterminando per mortem et ait non ne forte eradicetis simul et triticum id est
ex quo patet Dominus hereticos non vult permittere vivere ab
solute sed in casu tantum s qui non possunt separari a fi
delibus sine periculo fidelium et hoc contingit dupliciter de causa
Una quando non bene cognoscuntur nec bene distinguuntur a fidelibus alia
e qui habet tantos defensores q si contra eos procedatur maius
periculum in ecclesia probabiliter timetur et fasmata vel intersectiones
tunc enim permittendi sunt propter maius
fidelium a furoribus hereticorum
periculum evitandum Ubi aut non occurrent ista obstacula seu pericula
sunt separandi ab ecclesia et iusticie seculari relinquendi et occidendi
per mortem ne per eos tota ecclesia contempnatur Sequitur Sinite utraque
crescere usque ad messem i usque ad mundi consummationem quod duobis
modis intelligitur uno q in casu sunt permittendi vivere alio
q quilibet ecclesia hereticos patitur usque tunc ab ea vendabitur usque
ad finem mundi et tempore messis i iudicii Dicam messoribus i
angelis colligite primum zizania q per ministerium angelorum separabuntur
tunc mali a medio iustorum et alligate fasciculos ea i diversitates
hereticorum dicit fasciculos non unum fasciculum q pro sua diversitate
sive unusquisque punietur ad comburendum igne perpetue dampnationis Triticum
i fideles in horrea huius mundi hic contemptos et flagellatos congregate
in horreum meum i in celestem gaudium

vo bu

Incipiunt Responsiones ad obiectiones et picturas huius heretici

Ex tractatu prescripta materia tamquam ex quodam fundamento
posito faciliter solui possunt obiectiones et argumenta wiclef-
phistarum et hussitarum quibus sanctam katholicam romanam ecclesiam
sacros canones sacramenta claues ministros bona ecclesie beneficia
proprietates vestimenta iurisdictione et omnia que ad ecclesiam pertinent
multipliciter impugnare non cessant veritates in omnibus scripturis
veteris et noui testamenti in decretis canonibus et nouis scribentibus vi-
dentur contrarietates et repugnantias statum romane ecclesie poterit
inuenire allegantes canones contra canones nec curant per
veritatis indagacionem et per glosas doctorum suas et sua concordare
contraria sed in una parte condicionis persistunt firmissime
per quam viderint se posse romanam ecclesiam impugnare prout
lucide apparet in tabulis et picturis ipsorum

Depingunt enim in una parte tabule papam equitantem et insigniis
cesaree dignitatis utentem allegantes de ymule antiqua In alia
vero parte depingunt Christum pauperem crucem suam in humeris baiulantem
allegantes ysa. liij Nouissimus virorum etc. Item mt xvi Si quis vult
post me venire tollat crucem suam et sequatur me Ex hac diuersitate Christi
et pape concludunt dicentes papam esse antichristum et totam romanam
ecclesiam esse de secta heresis antichristi Unde et huic tabule asscribunt
titulum Incipit conuersacio Christi opposita conuersacioni antichristi Item
pingunt Constantinum imperatorem et Siluestrum Ludowicum imperatorem dona-
tes pape urbem romane pallacium ducatum suburbana et cum glan-
tes pape urbem romane Constantinum quoque imponentem pape coronam auream
pietatis ipsorum Constantinum quoque exhibentem sibi equitanti stratoris offi-
cium clamidem purpuream et Constantinus et lxiij di. Ego Ludowicus In opposita parte
vt habetur xcvi di. Constantinus et ... purpura indutum spinisque coronatum Item xxvij
depingunt Christum derisum purpura indutum filius autem hominis
dicentesque vulpes foueas habent et volucres celi nidos
Item act. vij et induunt quo fugit cum cognouisset et venerit et facerent eum
regem Io. vi Item Sanctum petrum in cruce dicentem Aurum et argentum
non est mihi act. iij et illud non temporibus auro et argento redemptus est
i pe. j Item pingunt papam gloriose sedentem sibi pedes osculari permittere
et in parte opposita Christum geniculatum et discipulorum pedes lauantem atque
dicentem Petro quod feci vobis etc. Io. xiij Et quibus multis similibus
non argumentis sed cauillacionibus non racionibus sed stultis deliramentis se-
ducunt simplices ab obediencia vere fidei retrahentes ostendere nituntur
ipsis ad oculum quod papa sit Christo contrarius et per quos antichristus

Ad obuiandum igitur ipsorum venenosis erroribus ex eo-
rum ipsorum stulticia manifeste declaramus si papa antichristus esset
ex eo quod in persona Christi et tamquam Christi vicarius pedum sibi oscula
beatorum et similiter ipsius nomine acceptat imperialis insignia potestate

et alia que sunt de regno xpi / Cum data sit ei omnis ptas in celo et in terra / Unde sequitur quod ipse xpus esset similiter antixpus / qui ista facit similiter / que papam dicunt facere et depingunt / Nam et ipse xpus in domo symonis / peccatricem recumbens pedes suos non solum osculari sed et lauare lacrimis et capillis tergi permisit / et peccata hec similiter et peccata dimisit / Luc. vii / Item accessit et tenuerunt pedes eius Mt. ult. Similiter eciam si xpum ita depingeret ut pedes suos sibi osculari permitteret / In parte aut alia papa lauante pedes tredecim pauperum in die cene domini singulis annis / quod xpus tamen semel fecisse legitur / Secundum argumentum ipsorum nomine haberet inferre nunc papam esse xpum et ihesum dominum antixpum / Item veritatis racione pendet xpum non solum et semper portasse crucem in humeris nec spineam coronam in capite / sed sepius tractatum honestissime / invitatum ad convivia / et rogatum in domo principis phariseorum sabbato manducasse panem Luc. xiiii / et in die palmarum susceptus est honorifice ut salvator et rex israel Mt. xxi / Et cottidie erat apud eos et sedebat in templo docens ut ipse testatur Mt. xxvi / Et tamen per hec factus est sibi ipsi contrarius / Sic nec xpus in terra vicarius per hec dicendus est antixpus si peccata penitentibus pena executive dimittit et tales ad oscula pedum admittit qui pedes xpi iam ad dexteram patris in celo sedente cum maria magdalena osculari non possunt / Immo verius in talibus hiis papa sequitur xpum et tollit crucem suam / Nam secundum beatum Gregorium ita vero crux tollitur / cum per compassionem proximi animus frangitur / Sicut enim papa omnibus indulgendo / gracias beneficia / indulgencias largiendo et omnium necessitatibus providendo / dicere potest congrue cum apostolo / Quis infirmatur et ego non infirmor / quis scandalisatur et ego non uror / Ita similiter nunc et ante xpus / Cum omne iudicium datum sit a patre / per ecclesiam et regnum xpi regit et iudicat / iura condit / ligat et solvit et cetera omnia que imperiosissime potestate xpi sunt in terris exequitur / Nam gloria et divicie in domo eius iusticia et iudicium correccio sedis eius ps. et corona aurea super caput eius ex. sg. scilicet et c. prevenisti eum in benedictionibus dulcedinis posuisti in capite eius coronam de lapide precioso et c. / Nam et xpus non solum mortuus est / sed et resurrexit et vivit et regnat / Ita et membra sua in ista corporis non solum prefecit parte sue et humilitatis exemplarum sed et pre cunctis regis et iudicis et excellencie potestatis / Ro. xii / in uno corpore multa sunt membra / non eundem actum habencia / Ro. xii / Ita in ecclesia sue membris sunt / alii qui renunciatis omnibus xpum pauperem in paupertate sequuntur / Alii qui presunt in sollicitudine / Alii qui tribuunt in simplicitate / Alii qui docent in doctrina et c. / Item .i. Cor. xii / Si totum corpus oculus ubi auditus et c. / Ita si omnes pauperes et abiecti ubi divicie gloria regni xpi / ubi iudiciaria potestas presidencium et defendencium divinas subditorum / Ad hec autem quod de sancto petro obicitur qui dixit / clando argentum et aurum non est michi / Unde

q intelligendu est / quia dixit no est mi in affectu ut habeam
argentu et aurum / sed potius ut habeam dare salute aiaz
et corporu / sed hoc quod habeo / hoc tibi do / In noie Jhesu surge
et ambula / et hanc salute aie tue non redimo dando tibi
argetu et auru / sed precio magno alio redemptus est et prog^s
dixit Non corruptibilibus argento etc sed precioso sagwine / Et
sic obiciunt per hoc qd dixit Ecce nos reliqumus oia et secuti sumus
te quid ergo erit nobis Mt. xix Ad quod videt xpus. Omnis qui re-
liquerit prem et agru aut etc centuplu accipiet in hac vita et
vita eternam possi. Unde petrus et alii pro rebus relictis et pre
ve centuplu acceperut / cu de piscatoribus facti sut glosi principes
tre Et petrus pontificalis kathedre dignitate accepit i anthiochia
et in Roma Aliquid ergo petrus huisset argentu et auru si tunc
ipm decuisset hre Ad cuius corporis umbram sanabant^r infirmi
Ad cuius pedes ponebat^r precium de omnibus possessoib et agris vendite
ad fidem venientiu / Sed illud tote expendit / q potuit neqz decuit
nec poterat hre apls et alii xpiani argentu et auru nec
possessiones neqz divicias nec preciosa vestimenta nec equos
qui nec vita corporalem permittebant^r hre. Quo em in regnis
et terris persecutoru xpiane fidei predicatores / hec permittent hre a xpo
tunc missi tanqz agni inter lupos / Sicut vero in xpianoru terris et
regnis. Lupis conversis in agnos / Iam convenit prelatos ecclie
et magistratu spiritualis ptate esse in grege omni sic canes ut
agnos / cum ptatis fortiore a grege dovo alia nociua repellat
Ps. lingwa canu tuor etc Unde et nunc sum saniores Capitulis / Aiun
liz ecclia. no ut servat et congregat si ut subditorum utilitati subveniat
Unde et possessiones et vestes et alia que sut honestatis insignia et
auctoritatis et preeminentie dignitatis / Quis ignorat aliter se ~~hre~~ rationabiliter
hre rusticu eu serviat in laciniis sine vestimentis et calciis et quasi
nudu incede. Aliter aut eu fructus suos iam congregant in hoc
rea. Nec tn est in hoc pbz / conciliis. Unde et hoc quod obicitur
de sancto Martino qui veste hispida indutus et vili dum celebraret
tegmis dum nudis brachiis elevavit. Unde q hoc emulus suus in
corpus sibi fecit / Et q hoc no deceat Spus s. vili veste abiecta tali
Claret ex eo q angelus dni preciosa veste protegit eius brachia
denudata. Et ex hijs pz quod aliter oportuit tunc illos incede qui fuerit
gentium predicatores / Aliter vero nunc istos qui sut xpianorum indices et
rectores / Sicut etiam hodie predicatores et religiosi viri catholici qui
peregrinant^r in terris gentilium humili habitu et sine diviciis incedentes
nichil aliud nisi conversione et salute aiaz querentes solam crucem
et morte pro xpi noie expectantes / Constat itaqz no solu talia
viri etiam quosdam peregrinatos sive etiam mercatores quantumcumqz divites
in terris extraneorum et maxime inimicorum nullis talibus licite uti posse
quibus inter suos et in terris propriis habundaret / Et q hec oia supradicta
tam possessiones quam reliqua ecclesiam et personas ecclesiasticas hre deceat
sufficienter probatum est in ca. ii. tractatus suprascripti. Sequitur
Rex aut ~~aut~~ Papaon dicitur antixpus / qui nascetur in Babi-
lonia et hoc ideo / quia btus Petrus Romam vocat Babilonem

ipse vult. Et quod regnum antichristi et regnum Romanorum quantum pertinet de quo dicitur ut dicit; ut de lira super dan. viii. Unde quod tempore beati petri et Roma fuit Babilon et Nero Romanorum rex fuit quasi Babilonicus antichristus qui petrum crucifixit et Christi ecclesiam persecutus est. Sed per Constantinum regnum huius mundi factum est regnum domini nostri ihesu christi. Apoc. xi. et Roma que erat Babilon et mater errorum facta est sedes ecclesie et discipula veritatis. Omnia autem que in Apoc. de antichristo dracone et bestia dicuntur allegat de ecclesia et papa, patet hoc esse falsum quia secundum veteres et omnes expositores ecclesia Romana non intelligitur per dracone et bestiam, sed per mulierem amictam sole et lunam habentem sub pedibus eius etc. quam persequitur bestia et draco per quem antichristus intelligitur qui tempore suo Romanum imperium et urbem forte violenter usurpabit ad persequendam mulierem Romanam ecclesiam memoratam. Que tamen ecclesia licet persecutionem maxima sit passura non tamen deficiet nec unquam deficiat ut tamen dicit hiero. Nec potestas clavium vel administratio sacerdotum propter quantumcumque ministrorum maliciam poterit esse cassa, quia nec a malo magis percitur sacerdote. Cum sacerdotum virtus non ex ministrorum virtute dependet sed ex sola virtute divina. Ideo potestas clavium et ad ministrato sacerdotum spiritualium sacerdotum a qualibuscumque malis ministris facta secundum formam clavium, preterquam in casibus a iure prohibitis semper valet. Dum ministri tales non sunt per ecclesiam ab eorum officiis suspensi, aut per sententiam interdicti et mtervm quod notorie manifesti non sunt vitandi. Nec eorum administratio est spernenda quod probatum est supra c. viii huius tractatuli. Et habetur etiam De consecr. di. ii. et intra c. vestra et c. Quesitum. Nec propter malorum tollerantiam ante tempora denunciatorum, ipsa Romana ecclesia dicenda est sedes antichristi sicut argumentat heretico quod sic esset conveniens et hoc error inevitabilis sequeretur scilicet quod et christus et apostoli crederentur errasse. Similiter qui quotidie conversabat et participabat in cibo et potu et quam cetere corporis et sanguinis christi in prima missa et in primis ordinibus celebrate ipse Iudas qui fuit fur et traditor et maximus symoniacus. Tamen et idem ad ministrandum spiritualium officiorum sine exceptis propter pecuniam fecerat, quia loculos habebat et fur erat, nec tamen a patris osculo est repulsus, donec per confessionem propriam innotesceret ecclesie dicendo peccavi tradens sanguinem iustum et projectum argenteis in templo dicitur. Tum videre et in signum quod tunc primum vitandus fuerat abiens laqueo se suspendit. Simulatis autem obiectionibus nititur tota condempnare ecclesiam propter symoniacos [illegible] et concubinarios et fornicatores, qui ex prelatorum connivencia tollerant in ea. Unde singulis auctorum versiculis. Unde perscripta puto non esse convenientes, ne aures simplicium tali veneno pestiferos maculent quam non dum noverint alias. Sathane a cuius suggestione processerunt talia et addunt ipsis cottidie plurima. Hec enim sunt illa septem tonitrua

que dant mo in ecclia voces suas Apoc. x. c. ptate bestie huius
vij capita precedencia de quibus eciam dictum est Johanni Signa ea
et non ea scribe. Sed ut fidelibus sub quadam generalitate facilis
via pateat qua in talibus obieccionibus et similibus contra dei ecclesiam fulminandis
possit a fide dectri veritas sunt aliqua breviter sunt notanda. Et
primo notandum quod in sola fide romane ecclesie perfecta veritas continetur. a
secundarie necessarium est omnia que contraria sunt huic fidei in fide errore p-
sistere quia si non sunt sequeretur unum et falsum non esse contraria. sunt posse
contraria simul in veritate psistere quod non capit racio sane mentis.
probatum est autem in primo et ij t. tractatuli pscripti. solam romanam
ecclesiam et unicam esse que veritatem continet et salutem. 2o.
Secundo notandum est quod omnia que eadem fides tenet et approbat tam
veteris quam novi testamenti scripta quam eciam sacrorum decreta canonum
necesse est veritatem dimodum continere. Ita quod non sit in ea aliquid
veritati contrarium. Aliter enim esset absurdum repugnans veritati quod esse non
potest. Tercio notandum quod in locis multis et variis veteris ac novi 3.
testamenti et canonum magna sepe videtur esse contrarietas et contradiccio
hiis qui ignorant aut nolunt diversitatem scripturarum et sensuum
modo convenienti et concordi ad veritatem in ea concordare.
Et nisi hic ita fiat quis est scripturas prohibitas veritatem minime
continere. Ex eo quod omne unum verum non contradicit sed consonat consonum.
Quarto notandum quod contrarius obviatur tam veritate fidei ex duobus 4.
locis scripture diversis et quasi contrariis. prout heretici faciunt vo-
lentes statim ex hoc ecclesiam de errore convincere. Tunc
talis est regula observanda videlicet ut videat qualis sit — Regula
ista scripturarum diversitas et per distinccionem talis diversitatis seu
diversi modi intelligendi solvatur obiectio et concludatur concor-
dancia talium scripturarum que videntur esse contrarie et non sunt.
Sed sola sunt ibi diversitas cum concordancia veritatis. Est autem — diversitas multiplex
sepe inter duo loca scripturarum diversitas intencionum aut effectuum
aut causarum aut condicionum aut temporum aut finium aut consi-
deracionum aut intellectuum aut modorum. Ex quibus tamen diversitatibus
non potest concludi scripturarum contrarietas seu repugnancia veritatis.
Si enim sit similiter concludi posset quod esse in Christo non esset veritas
cum diceret mea doctrina non est mea Jo. vij Super quo dicit
Gregorius Si mea quomodo non mea et si non mea quomodo mea. Ad ex-
emplificandum igitur ea que in notabili sunt predicta talis locorum
diversitas ita per beatum Gregorium exponitur ad concordanciam veritatis
Doctrina mea i. secundum consideracionem divinitatis mee non est mea s.
secundum consideracionem humanitatis mee. Et si dicit vobis alibi Ego a meipso
non loquor sed sicut audivi a patre meo Jo viij Aliud exemplum
modi solvendi diversitatem consilium dicebat Christus discipulis suis in viam
gencium ne abieritis et in civitates samaritanorum ne intraveritis sed ite potius ad o-
ves que perierunt domus israel. Mt x Et alibi docete omnes gentes etc
Mt ult. Ergo in iste locis non est arguenda repugnancia nec con-
trarietas. Ex eo quod talis diversitas est ad diversa tempora referenda videlicet

ut primo venit christi adventus que preerat domus ipsi / et postea in
Samariam et usque ad ultimum terre ad docendum omnes gentes / Unde Actuum
xiii dicebat paulus vobis primum oportebat loqui verbum dei sed
quia repulistis illud etc. / Ecce convertimur ad gentes / propter
igitur modum notare est cum indagacione veritatis concordare diver-
sitates scripturarum et iura contraria secundum exigencia causarum
condicionum et temporum / aliqua eciam convenabiliter abrogare / Unde et
in hoc sanctos doctores plurimum laborasse conspicimus ut
Augustinum in evangelistarum concordancijs / Et gracianus in tocius
decreti volumine ubi et in prima lectura di. / Incipit discordancia
Canonum concordia et plurimum doctorum apparatus in concordandis
iuribus / Omnium licet inter se diversis respectibus sint dissonan-
tes unus tamen spiritus et una fides in eis facit eos in una veritate
concordes / Illi vero qui huius fidei veritatem impugnant solo
contradicendi studio perdiderunt sensum prout dicit Augustinus in
li. de natura boni et inciderunt in falsissimos errores / Primi autem
studio concordandi invenerunt sensum et permanent in fidei veritate

Ut autem perfectius habeatur modus generalis intelligendi et solvendi obiectiones
que fiunt contra veritatem fidei. sicut est ut exemplificetur inducam adhuc
duo exempla cum difficilioris materie. ut per talium solucionem simi-
liter obiectiones alie que faciliores plane refutentur. / Primum
horum est de una diversitate que est inter predestinacionem et liberum arbitrium
ex qua diversitate duplex heresis est exorta / Prima est illorum qui receperunt
predestinacionem multis et firmis scripturarum auctoritatibus / hanc probatam esse
videntes et propterea tali potissima racione / Certa enim perfecta sapiencia est
in deo / Deo nota esse sequitur predestinacionem esse / Novit enim ab eterno
sicut deus quis salvari vel condempnari deberet / De hac igitur
predestinacione sic concludunt false liberum arbitrium tamquam predestina-
cionem nichil esse / Unde ex tali errore decepti omnia opera meritoria ne-
gligunt et se dubijs peccatis involvunt dicentes si michi dominus si predestinati
sunt esse de numero salvandorum / Secunda heresis est prime contraria et
est illorum qui in libero arbitrio suffulti / simul multis scripturarum auctoritatibus
eciam tali innixa racione / Sicut enim in deo est perfecta iusticia / Ita necessario de-
bent dare homini liberam arbitrij voluntatem / Quam sine qua homo non iuste
reciperet a deo pro meritis penam eternam aut gloriam / Tales igitur libero
arbitrio insistentes / false concludunt predestinacionem in deo non esse / Et
iste est error pelagij qui eciam graciam dei et suffragia ecclesie homini
nichil addere dicebat / sed tota consistere in hominis libera voluntate / Ex
hijs autem duobus erroribus oritur talis dubitacionis via apud multos
quod videlicet nunc propter credulitatem liberi arbitrij ut salventur non audent
credere predestinacionem esse in deo / Alij autem propter notariter predestinacionem
in deo non audent libertatem arbitrij credere et sic perplexi ex hijs ignorant
quid eligant / Huius autem dubij et errorum diversitas taliter solui
potest / Constat autem quod perfecta sapiencia et perfecta iusticia simul sine con-
tradiccione aliqua sunt in deo. ex quibus innixa racione convincitur tam pre-
destinacionem esse quam eciam liberam hominis voluntatem / Sed quod propter apparen-
ciam alterum sit negandum / hoc omnino iniquus potest esse / cum inter / illa
ea /

est contrarietas aut contradictio Ex eo quod eorum diversitas intelligitur esse respectu
inestimabilis diversorum / Est enim predestinatio respectu dei eterni creatoris infiniti
/ et liberum arbitrium respectu hominis creature finite. Et sicut exaltantur celi
a terra ita exaltate sunt vie dei a viis hominis et cogitationes dei a cogi-
tationibus hominis Ita et predestinatio dei ab hominis libera voluntate Que
infinitas tamen finiti ad infinitum / ut aut predestinatio dei imponat necessitatem
libero arbitrio / aut liberum arbitrium hominis impediat dei predestinationem
etiam Non potest igitur esse contrarietas inter ea que diversis respectibus
constat sic simul convenire / et hec de primo exemplo solvendi diversitate ubi vide-
tur esse contrarietas et non fuit Secundum exemplum modi generalis
intelligendi et solvendi obiectiones factas contra veritatem fidei est de obiectione
generali que potest colligi ex omnibus et singulis locis et auctoritatibus inductis vel inducendis
per hereticos contra fidem et ritum sancte Romane ecclesie Et qualiter talis
obiectionis falsitas consistat probatum est aut in primo et ii c. supra / quod Romane
ecclesie fides non deficiat nec umquam deficiet dicente domino Ego pro te rogavi petre
ut non deficiat fides tua Et ego vobiscum sum omnibus diebus etc. Esset etiam dei veritati
contrarium / quia Iuravit dominus david veritatem et non frustrabitur eum psalmista Et semel iuravi in
sancto meo si david mentiar semen eius in eternum manet Et econtra enim sicut sol in conspectu meo
et sicut luna perfecta in eternum / Ita si dereliquerint filii eius legem meam etc. Visitabo in
virga iniquitates eorum etc. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo neque nocebo in veritate mea. In hac
totum de fide ecclesie xpi dictum veritate constat esse In qua et sola reprehenda
est veritas Ex qua ratione convincitur quod omnis huic fidei contraria obiectio in falsitate per-
sistit Hec autem est generalis obiectio ex omnibus argumentis hereticorum collectis
in unum / Certum inneggabiliter in deo est summa iustitia et de eo psalmista dicit
dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem Cum autem hoc ita sit In Romana vero
ecclesia dominatur omnis iniustitia et habundat iniquitas et viget omnis contraria
Ex hoc igitur infertur quod Romana ecclesia iam non sit dei et xpi ecclesia
Sed xpo contraria. et ideo congregatio antixpi Ad probationem autem minoris
veniunt omnia contraria que inducit ex auctoritatibus doctorum et locis omnis scripture Simo-
quibus reprehendere possunt prelatorum et membrorum ecclesie avaritiam Symo-
niam. luxurias. pompam vestium. equorum. ornatum. et abusum preciosorum
ciborum Ex quibus omnibus inducunt simplices ad discessionem a fide Romane
ecclesie faciendam Et cetera in ecclesia vicia Et cetera probationes
quos auctoritates scripturarum que talia vicia reprehendunt Omnes igitur obiectiones
sub tali generalitate solvuntur Manifestum est dei ecclesiam esse sub consideratione
duplici capienda Primo quod exteriori ecclesia que est congregatio omnium qui
pro posse obediunt Romani pontificis et fidei Romane ecclesie exteriori quantum
et participes sacramentorum et divinorum et omnium que ad veritatem fidei pertinent
Et hec est sagena militantis ecclesie que continet pisces bonos et malos
ut probatum est in hac sumpsimus in c. iii. Secunda est ecclesia interior que est
caritatis quod et societas sanctorum atque iustorum et corpus xpi misticum cuius
caput xpus est et omnes fideles membra xpus et illa solum continet
bonos et iustos. Et quilibet etiam mortale peccatum separat ab eadem Per hanc
distinctionem ad obiecta taliter videtur quod illos qui contra iustitiam fidei perfecte
sunt vivus mandati et de quibus loquuntur auctoritates inducte Tales non sunt de
ecclesia interiori et hoc una cum ipsis concedimus Sunt enim de ecclesia
exteriori tamdiu donec per sententiam separantur ab ea Nec sequitur propter quod sunt

malos quos continet Romana ecclesia ita non sit ecclesia dei. Romana per hoc nec
primitiva ecclesia nec christi et apostolorum fuisset dei ecclesia, que in se bonos habuit
et malos. Sicut autem in Romana ecclesia sunt mali tamen multo plures multo boni
sunt si propter malos deserit ecclesia et est mala multo fortius propter bonos non
deserit ecclesia et est bona. Quod si non tunc sequitur quod malicia malorum conveni-
ret cum maiori et cum esse, et bonorum bonitas cum maiori posset et minori, et
hoc inconveniens esset esse potest. Ex quo inconveniencia patet obiectiones istorum
non concludere quod intendunt. Et hec de complexionibus secunda modi generalis
obiectionibus respondendi. Hiis igitur consideratis facilior erit modus
singulis obiectionibus specialiter respondere. Unde principaliter considerandum est
quod in dictis quam obiectionibus ubi arguunt ecclesiam generaliter de peccata, in hoc
a veritate deviant quod multa dicunt in ecclesia fieri cum peccato, que tamen possunt et quomodo
debent aliqui fieri vel sine omni peccato. Si igitur omnia talia arguenda
et abicienda essent in ecclesia dei, que possunt bona intencione fieri
sicut mala cum merito aut peccato. Illud inconveniens sequitur quod videlicet
et sacerdotum, precepto, de mense, sermones, oracionibus, predicatores et similia essent
abicienda et arguenda simpliciter. Sed tamen illa possunt fieri intencione prava
ut propter cupiditatem sicut ut videantur ab hominibus, de quibus dominus
dicit: Receperunt mercedem suam. Sed talis vesania non accedat
in cogitationem hominis sane mentis. Cum igitur in libello obiectionibus reprehen-
dunt vestimenta preciosa in personis ecclesiasticis allegatis auctoritatibus doctorum
qui pompam vestium reprehendunt. Et exemplo Johannis Baptiste in veste
de pilis camelorum et aliorum quorum sanctorum qui duxerunt in meliori to-
nere est ut hec ignorancie per indagacionem veritatis sub tali
distinctione duplici obviant. Prima est quod vestimenta ornata preciosa
et honesta deferri possunt uno modo et intencione propter ostentacionem superbie
et vane glorie, et talem intencionem reprehendunt auctoritates doctorum quas
allegant heretici. Tali modo possunt deferri propter honestatem vite et dignitatem
ac officii atque preeminencia superioritatis et iudicariae potestatis et hunc
modum intelligunt iura ut xxi. q. iiii. Omnis, ubi dicit quod possunt
clerici secundum consuetudinem regionis preciosis vestibus uti, ut conforment se
moribus eorum inter quos vivunt, et ne vilescat dignitas clericalis pur-
puram et anulum ferre possunt. Nam et veste dominum purpurea fuit etc.
Item de excessibus prelatorum h. vi. Ut Apostolus, Johannes, dicit in glossa. Non est prom-
ptitate respondendum quod doctores mitrati, togati et ornati incedunt
ut per eas dignitas doctoratus appareat etc. Item de aucto. et usu pallii
quod confert propter plene pontificalis officii et ecclesiastice potestatis. De
primule antiqua. Secunda distinctio est quod vestimenta simplicia vilia et
abiecta deferri possunt aliter uno modo et intencione propter humiliacionem et statum
pene et refrenacionem carnis ac superbie, et propter exemplum voluntarie
paupertatis et hunc modum habuit Johannes Baptista et ceteri penitentes
ac anachorite et hunc eciam religiosorum ordines per ecclesiam confirmati.
Precedente vero modum de honestate vestium habuit vel christus tamquam
rabi magister et dominus ad cuius honestioris vestimenti fimbriae tactu mulier
est curata. Et aliis apostolis ut b. Bartholomeus qui vestiebatur

purpura et pallio albo exeuntes purpureis insignitos. Et tamen sunt ista duo mo-
di contrarii sed solum diversi. Et secundum intentiones suas in veritate concordes. Propter quod dicebat
dominus: Venit Iohannes non manducans et bibens etc. Venit filius hominis manducans et bibens
Mat. xi. Alios et intentione abiecta vestimenta deferentes putant propter singularitatem
et ypocrisim ut qui nequit se humiliat et interiora eius plena sunt dolo
et ut ceteros despiciat et iudicet. Et hunc modum habent heretici et
propterea alios modos prescriptos confundunt et dampnant. Unde non solum
in Romana ecclesia ornate vestitos arguunt sed et religiososque men-
dicantium cappas lacerant et utrosque repellunt et eorum delicta deri-
dent. Ex hiis duabus distinctionibus et quattuor modis prefatis liquet quod
sit respondendum hereticorum obiectionibus cavillosis. Unde secundum dulsle
exi actionis Christi. Notandum est ut membra Christi ipsum diversimode sequantur
nam non solum Christum patientem iudicatum et denudatum et apocalipsim equitantem
Quod ecce non iudicante propter proprie vestitum podere et zona aurea ad
mamillas eius Apoc. i. et sedentem in equo albo cum iustitia iudicantem
et in capite eius diademata multa et in vestimento eius scriptum
Rex regum et dominus dominantium. Et ideo hunc sequuntur exercitus eius in equis
albis vestiti byssino albo et mundo. Apoc. xix. Per oppositum huius
equi figuratus est Christus et primus ecclesia. Gen. xlix. Dan vero coluber
in via cerastes in semita. Figurata est talis antichristiana heresis
que sub veste abiecta quasi coluber in terra gradiens mordet
huius equi ungulas ut cadat ascensor eius. Dum vero omnem honorem
et potestatem Christi et ecclesie conatur delere fraudulenter. Unde sic obviant
Gen. iii. fecit deus Ade et uxori eius tunicas pelliceas et induit eos.
Item qui preciosis induitur facit contra deum. Ideo dives qui induebatur
bysso et purpura sepultus est in inferno. Luc. xvi. Unde quod propter Ade
transgressionem in signum pene tunc eis dedit vestes illa nec sequitur quod per
hoc vestimenta preciosa de genere sunt malorum. Neque propter byssum et purpuram
dives in inferno sepultus est, sed propter carentiam misericordie in Lazarum cui
denegavit micas, non meruit accipere guttam. Unde etiam a ministris et
misterio testamenti veteris in diversis usus byssus purpura coccus et cetera
preciosa precepto domini habebantur. Et hoc modo preciosior et dignior est novi testamenti
veritas quam figura. Etiam obviant contra ecclesiam propter eo quod habetur de auct. et
usu pal. Quod ut Archiepiscopus pallium suum alteri commodare non debet sed debet
sepeliri cum eo. Allegant intentionem de beato Martino qui clamidem cum
paupere dimidiavit ut faciat idem nobis exemplificavit. Unde dicitur quod b.
Martinus sic quamvis episcopus aut prelatus dux habet vestimenta communi proprie utilite
ad tegendum et vestiendum corporis nuditatem. Aliud tradite autem
et insignia officii potestatis. Cum primo vestivit b. Martinus pauperes ac
nudos. Et de tali dicitur: Qui habet duas tunicas det una non habenti.
Luc. iii. Secundum autem nemini dimisit qui ex hoc pontificalis est sepulta.
Et licet id aliis commodari in signum ne unquam dominum videatur abicere. Et
missa manu ad aratrum retrospicere sed ut permaneat in fine dubet
Archiepiscopo in pallio sepeliri. Hiis et multis similibus latrant contra ritum et

et ecclesiastica honestate etc. Videndum est insuper quo impugnant
eam toto ecclesie symoniaca pravitate, probare nituntur quod predicte ecclesie re-
cipiunt oblatam pecuniam etiam administratores ministrorum spiritualium et etiam
ordinatos episcoporum et aliorum ordinum clericorum, pro litteris et formatis
etiam consecracionibus ecclesiarum et aliorum sacrorum, etiam receptionibus in monasterium
pro investituris, pro sepulturis etiam sacramentorum porrectionibus et multa
similia allegant contra eos canones illos qui reprehendunt vicium
symonie i. q. i. etc. patet ubi dicitur quod symoniaci sunt inter primos et
precipuos hereticos reputandi et ab omnibus fidelibus respuendi. Item
quod tollerabilior est error Macedonii qui spiritum sanctum servum dei patris et filii
fatebatur. Isti vero spiritum sanctum efficiunt servum suum. i. q. i. eos. Item quod nil
exigi debeat pro sacramentis spiritualibus conferendis. De symo. c. i. et c. ecclesia
et c. i. ubi dicitur quod nec magister nec notarius vocem vel calamum vende-
re debeat. Et ut nullus clericus pro beneficio vel sancto ecclesie aliquid conferre
audeat. i. q. iii. Calcedonense, nec excusat consuetudo super hiis
quia non valet contra legem dei. xi. di. in hiis. Ex quibus et similibus arguunt
quod in Romana ecclesia talia recipiuntur et dantur, quod ideo sit ipsa ecclesia
de pravitate symoniaca iudicanda et ab omnibus respuenda. Sed contra
obiectionis fraudulenta falsitas ita patet quia aliud
est recipere vel dare pecuniam et intencione sine pacto pro spiritualibus administrandis
vel emendis et hoc sacri prohibent predicti allegati canones nec ecclesia eius
sacri patitur vel admittit. Aliud autem est etiam omnium spiritualium administratorum
predictorum sponte oblata, ymo sponte offerenda recipere non tamen pro spiritualibus
sed pro collatis spiritualibus gratis accepta et gratis data, modicum hoc estimare
cum ecclesie si ab hiis metent temporalia quibus spiritualia seminant. i. Cor. ix.
Et hoc licet et licuit in testamento veteri atque novo. Et si non liceret talia
oblata recipere, quibus esset quod etiam Christus et apostoli et pene omnes veteris
ac novi testamenti spiritualium ministri subiacerent simili vicio symonie quod non
est phas cogitari nec credi. Constat autem quod Christus qui dominorum spiritualium
novi testamenti minister est Hebre. viii. ab hiis quibus sua spiritualia ministrant
fidei facta sua cum suis apostolis recepit temporalia ministrata. Unde Luc.
viii de mulieribus que ministrabant ei de facultatibus suis. Etiam a tribus
magis oblata de apertis suis thesauris munera preciosa recepit.
Hec igitur consuetudo laudabilis recipiendi sponte oblata a ministris spiritualium
introducta et tenta est per Christum in novo testamento et ideo per Moysen
in veteri testamento. Nimis enim potest enarrare per singula quante fuerant tunc
oblaciones spontanee, sicut etiam in lege precepte primicie decime omnium
sacrificia hostie pro peccatis, pro purificandis post partum, pro mundacionibus
leprosorum et aliorum immundorum, pro redempcionibus votorum videlicet a viro
quinquaginta siclos argenti, et a muliere xxx. Agrorum animalium et
primogenitorum per certos argenti siclos que omnia ad ministros spiritualium veteris
testamenti spectabant ut habetur in li. Levitico. Et Christus similiter hec licet larga
offerenda instituit ministris spiritualium novi testamenti. in signum receptionis Christi et
quia Christum iam recipere et colligere in propria persona non poterint. In tali tamen rece-
ptionis signo Christum in suis ministris recepisse videntur. Unde dicebat Mat.
x. Qui vos recipit me recipit et qui recipit me recipit eum qui misit me
et qui vos spernit me spernit. Et ipse hec dixit. Nolite possidere aurum

et argentu[m] [?] quali propriis sumptibus predicare seu spiritualia administrare
et propriis stipendiis militare. Sed in quacumque domum intraveritis
manet in ea edentes et bibentes que apud illos sunt. Dignus enim
est operarius mercede sua. De prebendis c. cum ex officii. Quinta aut[em] est instancia
talis exceptionis ministris spiritualium aliqua offerre iuxta consuetudinem
quam xp[ist]m cum discipulis habuit turba. Aut modo episcopos et alios prelatos recipere
et in necessariis procurare. Cum aut[em] spernunt xp[ist]m in hoc quod minus est
plus utique eum spernent in alio quod est maius. Propter quod debent per
episcopos cogi tales spernentes qui consuetudinem hanc offendi non servant. De
simo. ad apostolicam. et hoc ab ante xpi receptum est. luc. x. ubi dicit
qui vos non receperit. exeuntes excutite etiam pulverem de pedibus vestris
in testimonium illis. Amen dico vobis quod tollerabilius erit terre Sodo-
morum et gomorreorum in die iudicii quam civitati illi. Cum igitur
arguunt heretici quod pretextu nullius consuetudinis sit pro spiritualibus aliquid
exigendum. Cum diuturnitas temporis non minuit peccatum sed auget. de
simo. Non satis. Unde quod dux est pravam consuetudo bona est
spiritualia. pacto vendendi et simoniaca de qua loquitur hec decre-
talis et illa non valet. Alia est laudabilis et bona a xpo et ab
ecclesia approbata. Et de ista loquitur c. ad apostolicam de simo. et secundum illam
licite recipiuntur oblata. et ad eam servandam compellendi sunt simoni
contemplatores. Unde patet ministros ecclesie propter receptionem talium oblatorum
de simoniaca pravitate esse minime iudicandos. Hiis et multis
aliis obiectionibus multis scilicet heretici impugnant sancte ecclesie romane fidei
heretici. Sed omnium talium obiectionum falsitas ex supscripti tractatus
veritate racionibus et auctoritatibus clare patet annullante omni siccare
artifice spiritu sancto dei et domini nostri ihesu xpi. Amen.

Incipit tractatus thome de iudeis ad petitionem comitisse flandrie

Illustri domine etc. frater Thomas de aquino
ordinis fratrum predicatorum salutem etc. Excellentissima domina
vestras recepi litteras ex quibus et piam sollicitudinem
quam habetis erga regimen subditorum vestrorum et devotam di-
lectionem quam ad fratres nostri ordinis habetis plenarie intel-
lexi deo gratias agens qui vestro cordi tantarum semina
virtutum inspiravit. Quod tamen in eisdem a me requiritis litteris
ut vobis super quibusdam articulis responderem utique mihi
difficile fuit tum propter occupationes meas quas requirit of-
ficium lectionis tum quia mihi placeret ut super hoc requireretis
consilium aliorum magis in talibus peritorum. Verum quia inde-
cens reputavi ut vestre sollicitudini negligens coadiutor
inveniar aut dilectioni ingratus existam super propositis
articulis vobis presentibus respondere curavi absque preiu-
dicio melioris. Primo ergo vestra excellentia require-
bat si liceat vobis aliquo tempore et quo exactionem facere
in iudeos. Ad quam questionem sic absolute propositam responderi
potest quod licet sicut iura dicunt iudei merito culpe sint
perpetue addicti servituti et principes et sic eorum res
terrarum domini tamquam possint accipere tamquam suas hoc tamen
servato moderamine ut necessaria vite subsidia eis nulla-
tenus subtrahantur. Quia tamen oportet nos honeste ambulare
ad eos qui foris sunt ne nomen domini blasphemetur sicut apostolus
monet fideles suo exemplo ut sine offensione sint iudeis
et gentibus et ecclesie dei hoc servandum videtur ut
sicut iura determinant ab eis coacta servitia non exigantur
que ipsi preterito tempore facere non consueverunt quia
ea que insolita sunt magis solent animos hominum perturbare.
Secundum autem huiusmodi moderaminis sententiam potestis secundum con-
suetudinem predecessorum vestrorum in iudeos facere exactionem
si tamen aliud non obsistat. Videtur enim quantum coniectare potui
ex his que subsequenter inquiritis in hoc magis dubitationem
vestram versari quia iudei terre vestre nihil habere videntur

nisi que acquirunt per usurariam pravitatem. Unde consequens in-
quitatis, si non liceat aliquid ab eis exigere, id restituenda
sunt si extorta. Circa hoc igitur taliter respondendum videtur

Prima questio

quod cum ea que iudei per usuras ab aliis extorserunt non
possint licite retinere, consequens est etiam ut si vos hec
acceperitis ab eis, nec vos licite retinere possitis, nisi forsan
essent talia que a vobis vel ab antecessoribus vestris iniuste
extorserunt. Si que vero habent que extorserunt ab aliis, hec
ab eis exacta illis debetis restituere quibus ipsi restituere
tenebantur. Unde si inveniuntur certe persone a quibus extor-
serunt usuras, debet eis restitui; alioquin debet in pios
usus secundum consilium dyocesani episcopi et aliorum proborum virorum vel etiam in
communem utilitatem terre si necessitas immineat vel exposcat communis
utilitas erogari. Nec esset illicitum si etiam de novo a iudeis
exigeretis talia, servata consuetudine predecessorum vestrorum,
hac intentione ut in pios usus expenderetis.

2a q.

Secundo vero querebatis si peccaverit iudeus utrum sit pena
pecuniaria puniendus, cum nihil habeat preter usuras. Ad quam
questionem respondendum videtur secundum predicta quod expedit eum pe-
cuniaria pena puniri, ne ex sua iniquitate commodum
reportet. Videtur etiam mihi quod graviori pena pecuniaria
puniendus sit iudeus vel quicumque alius usurarius quam aliquis
alius in simili casu, quanto pecunia que ei aufertur minus ad
eum noscitur pertinere. Potest etiam pecuniali pene superaddi alia
pena non pecuniaria, ne hoc ad penam sufficere videatur
quod pecuniam aliis debitam desinunt possidere. Pecunia tamen
pene nomine ab usurariis ablata retineri non potest, sed debet
in usus predictos expendi, si non habent aliud quam usuras. Et si
vos dicatis quod ex hoc principes terrarum dampnificarentur,
hoc dampnum sibi imputent, ut supra, ex negligencia eorum
proveniens. Melius enim esset ut iudeos laborare compellerent
ad proprium victum lucrandum, ut in partibus Ytalie faciunt

quam quod otiose viventes de solis usuris ditentur et sic eorum
domini suis redditibus defraudantur. Ita enim et propter suam
culpam principes defraudarentur redditibus propriis si per
mitterent suos subditos ex alieno latrocinio vel furto lucrari
tenentur enim ad restituendum quicquid ab eis exigitur.
Tercio querebatis si ultro offerat pecuniam vel aliquod
exenium an recipere liceat. Ad quod respondendum videtur
quod recipere licet. Sed expedit ut pecunia sic accepta reddatur
hiis quibus debebatur vel aliter sicut dictum est expendatur
si nichil aliud habet preter usuras. Quarto queritis
si plus accipiatis a iudeo quam ab eo christiani requirant
quid sit de residuo faciendum. Ad quod apparet responsio
ex predictis. Quod enim christiani a iudeis illud et non amplius
requirere possint duobus modis contingit. Aut forte
iudei aliqua habent preter usurariam lucrum. Et in talibus tantum
licet vobis recipere servato tamen moderamine supradicto.
Et idem dicendum videtur si hii illa a quibus extorse-
runt usuras eis bona voluntate quia donaverint
cum ipsi prompte se offerrent ad restitucionem usure.
Alio modo potest contingere quod illi a quibus acceperunt sunt
abstracti de medio vel per mortem vel in terris aliis commo-
rantes et tunc ipsi debent restituere. Si tamen non appa-
reant certe persone quibus restituere teneantur procedendum
videtur secundum modum supradictum. Quod autem de iudeis
dictum est idem intelligi potest de quibuscumque aliis insisten-
tibus usurarie pravitati. Quinto queritis de ballivis
et officialibus vestris si liceat vobis ipsis officia vendere vel
mutuo ab ipsis accipere centum libras donec tamen reci-
piant in officiis sibi deputatis. Ad quod respondendum videtur
quod ista questio videtur duas difficultates continere. Quarum
prima est de officiorum vendicione. Circa quam mihi consi-
derandum videtur quod apostolus dicit quod multa licent que non
expediunt. Vobis autem ballivis et officialibus vestris nichil committitur

Nisi generalis officii potestatem, non video quare non liceat vobis
huiusmodi officia vendere dummodo talibus vendatis de quibus
possit presumi quod sint volentes ad officia exercenda, et non
tanto pretio vendatis officium ut et compare pecuniam non possit
sine gravamine subditorum. Sed tamen talis venditio omnino
expediens non videtur. Primo quidem quia contingit frequen-
ter quod illi qui magis essent ydonei ad exercenda huiusmodi
officia sunt pauperes ut officium emere non possint, etsi etiam
sunt divites illi qui meliores sunt ad huiusmodi officia non
ambiunt nec inhiant ad lucra ex officio acquirenda. Sequitur
igitur quod ut plurimum illi in talia officia suscipiunt, qui sunt
peiores ambitiosi et pecuniarum amatores quos probabile est et
subditos vestros opprimere, et vestra etiam commoda non ita fideli-
ter curare. Unde magis expediens videtur ut bonos homines et ydone-
os ad officia eligatis quos etiam invitos si necesse fuerit ad ea
suscipienda compellatis, quia per eorum bonitatem et industriam
magna accrescent vobis et subditis vestris lucra quam de pretio
officiorum venditione acquiri valeat. Et hoc consilium Moysi de-
dit suus cognatus, provide inquit de omni plebe viros sapien-
tes et timentes deum in quibus sit veritas et qui oderint avaritiam
et constitue ex eis tribunos et centuriones et quinquagenarios
et decanos qui iudicent populum omni tempore. Sexta vero dubi-
tatio circa istum articulum quae est de mutuo, circa quod dicendum
videtur quod si hoc pacto mutuum dant ut officium accipiant
absque dubio pactum est usurarium quod pro mutuo accipiunt officii
potestatem. Unde in hoc datur eis occasio peccandi et ipsi tenentur
resignare officium taliter acquisitum. Si tamen gratis officium datur
et postmodum ab eis mutuum acciperetur quod de suo officio possent
recipere hoc absque omni peccato fieri potest. Septimo queritur
si liceat vobis exactiones facere vel precaria in vestros subditos
christianos. In quo considerare debetis quod principes terrarum

6ta. q.

sunt a deo instituti, non quidem ut propria lucra quererent, sed
ut commune populi utilitatem procurent in dispensatione ante
quotidianam propheta dicit in Ezech. principes eius in medio eius quasi
lupi rapaces prompti ad effundendum sanguinem et ad perdendas animas
et avaritiam ad lucra sectanda. Et alibi dicit per eundem prophetam: Ve pas-
toribus israhel qui pascebant semetipsos nonne greges pascuntur
a pastoribus; lac comedebatis et lanis operiebamini quod crassum crassu
erat comedebatis, gregem autem meum non pascebatis. Et ideo
instituti sunt redditus terrarum principibus, ut contenti illis communiter
a spoliationibus subditorum abstineant. Unde in eodem propheta dicitur
mandante domino: de principis erit possessio in israel et non praedabuntur
ultra principes populum meum. Contingit autem aliquando quod principes
non habeant sufficientes redditus ad custodiam terre et ad alia
que imminent rationabiliter principibus ad expedienda. Et in tali
casu iustum est ut subditi exhibeant unde possit eorum communis
utilitas procurari. Et inde est quod in aliquibus terris ex antiqua
consuetudine domini sunt subditis collectas certas tallias impo-
nunt; que si non sint immoderate absque peccato exigi possunt.
Quia ut apostolus: Quis militat stipendiis suis unquam? Unde principes
qui militant pro communi utilitate debent etiam de communibus
vivere et communia negotia providere vel per redditus deputatos vel
si huiusmodi desint aut sufficientes non fuerint per ea que a
singulis colliguntur. Et simile ratio videtur si aliquis casus
de novo emergat in quo oportet multa expendere pro utilitate
communi vel honesto statu principis conservando, ad que non
sufficiant redditus proprii vel exactiones consuete, puta si
hostes terram invadant vel aliquis similis casus emergat.
Tunc enim praeter solitas exactiones possunt licite terrarum
principes a suis subditis aliqua exigere ultra id quod in-
stitutum est. Si vero pro sola autem libidine habendi vel propter
immoderatas et inordinatas expensas hoc eis omnino non licet.
Unde Ioh. bap. militibus ad se venientibus dixit: Neminem
concutiatis neque calumpniam faciatis et contenti estote stipendiis vestris.
Sunt enim quedam stipendia principum redditus eorum quibus

debent esse contenti · vt vltra no exigat · insistendu tam
pdicta ca vtilitat comis · Septimo querebat si officiales
vri absq iusto ordine aliqd a subdit extorserint qd
ad manus vras devenat vl forte no qd sup hc fare
debeat · De quo plana e responsio · q si ad manus
vras devenerit · debet restitue eis qs gravatis si potest
· vel i pios usus expende sive p vtilitate coi · si certas pso
nas no potestis invenire · Si aut ad manus vras no
devenerit · debet copelle officiales vros ad simile res
titutionem · etiamsi no fuerint ubi aliq certe psone · a quibs
exegerint · ne de sua iniusticia lucru reportent · sint a vob
sup hc gravius puniendi · vt cete a similibs abstineant
in futuru · quia sicut Salo · dicit flagellato pestilente
stultus sapientior erit · Vltimo querebat si bonu est
vt p provincia vram iudei signu distinctivu a xpianis
cogant deportare · Ad qd plana est responsio · q scdm
statutu concilii gnalis iudei vtriusq sexus · in xpianor
provincia et omni tpe aliquo habitu ab aliis populis debent
distingui · Hoc etia eis in lege mandat · vt sct faciant
sibi fimbrias p angulos palliorum · p quas ab aliis disc
nant · Hec sunt illustris et religiosa dna q vris
questionibus ad pns rndenda occurrerunt in quibs no sic
mea sententia ingero qn magis suadeam peritorum
sententiam magis esse tenendam · [illegible]

7a q.

vltia q.

In disputacione contra Iudeos noto solitam cautelam primam ut studeatis
errores explicare et ledere in ea parte. Secundum quia facilius est errores quam
nostre fidei articulos racionibus declarare. Tercium quia non possunt semina veritatis
nisi prius extirpentur spine et tribuli falsitatis. Quarta ut obiectiones que videntur
contra nos non tangatis nisi prius eas iudeus proponat (?) obiciat tunc solvite eas sic solutas in-
venietis. Quinta ut ipsi pluribus iudeis presentibus disputatis omnibus silencium
indicatis uno respondente donec illo superato accedat alius responsurus. Ne forte
clamoribus vos obruant et tacente uno loquatur alius interim evasionis diverticula
studeat invenire. Contra quos Ysa. Iniquitates vestre diviserunt inter vos et deum vestrum
peccata vestra absconderunt faciem eius a vobis ne exaudiret. Manus enim vestre pollute
sunt sanguine et digiti vestri iniquitate. Labia vestra locuta sunt mendacium et lingua vestra
iniquitatem fatur. Non est qui vocet iusticiam nec est qui iudicet vere sed confidunt in nichilo
et loquuntur vanitatem. Tolle arma tua pharetram et arcum et accipe gladium spiritus id est verbum
ut testis legis et prophetarum. Superbus golias id est populus iudeorum tamquam gladio superetur. Distinguitur
autem hoc opus in duas partes. In prima parte que pertinet ad fidem katholice probatur. In
secunda que ad iudeorum errorem reprobatur.

De adventu Cristi probavit Moyses in adabarab (?) id est in deut. xviii. Prophetam
de gente tua et de fratribus tuis sicut me suscitavit dominus deus tuus ipsum audies
et paulo post ait Moyses. Dominus ait michi prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum
similem tui et ponam verba mea in ore eius et loquetur ad eos omnia que precepero illi. Qui autem
verba eius que loquetur in nomine meo audire noluerit ego ultor existam. Hoc non
potest intelligi de Iosue qui fuit successor Moysi et dux populi quia non fuit propheta
nec quid prophetavit nec fuit similis Moysi. Numeri xxvii. Tolle Iosue virum
in quo est spiritus dei et dabit ei precepta cunctis videntibus et dabit ei partem glorie
tue non totam. Ergo non fuit ei similis neque ullus prophetarum dedit legem nisi Moyses et
Christus et ideo dixit prophetam sicut me suscitavit tibi dominus ipsum id est sicut audis legem meam
sic audi suam. Unde dicit dominus deut. xviii. Qui verba mea que loquor audierit non ego
ultor existam. Quod hoc completum est in iudeis sicut patet in excidio Ierusalem per Titum
et Vespasianum et in dispersione gentium eorum per mundum. De hac ulcione predixit Dan.
ix. Occidetur Christus et non erit populus eius qui eum negaturus est. Civitatem et sanctuarium
eius dissipabit populus romanus cum duce venturo id est Tyto. **Quod Christus iam
venit probatur per verbum Iacob.** Qui ait Gen. penult. Non auferetur sceptrum
de iuda etc. Certum est usque ad ortum Christi regem iudeum fuisse de gente iuda usque ad Herodem
qui fuit alienigena sub quo natus est Christus qui est expectatio gentium. Iudei autem
mentiuntur Christum adhuc non fuisse. Et nescio quem regem de tribu iuda in extremis
orientis partibus tenere regnum sed eorum mendacium fallit confutatur quia sicut nullum templum
nullum altare nullum sacrificium. Ita nullus rex nullus sacerdos summus remansit eis et
ipsi deiecti et expulsi sunt de regno proprio. Neque enim mendax esse qui ait Osee: Sedebunt
filii israhel sine rege sine principe sine sacrificio sine altari et sine manifestacionibus,
que omnia quia non videt iudeus iam esse completa. Iudeus obiciat (?): Si messias venit
quomodo completa quod dixit Ysa. de adventu suo: Egredietur virga de radice Iesse et
infra. Habitabit lupus cum agno, pardus cum edo accubabit, vitulus et ovis et leo
simul morabuntur etc. Item Non exercebuntur ultra ad prelium et conflabunt gladios suos in
vomeres et lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium nec exercebuntur
ultra ad prelium. Ad hoc dicimus quod per bestias crudeles intelliguntur homines crudeles et in-
iusti et per mansueta et simplicia alia boni et iusti quibus simul Christus habere pacem
precepit quod autem de aliis intelligi nolunt declarat cum addit. Quia repleta est terra dei (?)

neque enim hoc propheta pendens dixit quod sciam et cognitum dominum habere non putant. quod autem dicat
non crediderunt etc. hoc tempore Christi impleta sunt in gente qua natus est in titulo ubi probatur quod
messias .i. Christus iam diu venit Iudei obiciunt nobis quod dominus promisit per Ma-
lachiam prophetam se Heliam missurum. sed nondum venit Helias ergo nec messias. Sed hec obiectio
nulla est Iudei enim intelligere volunt de Christi adventu. quod de secundo dictum est ad iudicium quod
patet ex ipso textu Malachie in fine ubi dicit Ecce veniet dies succensa sicut caminus
et erunt omnes superbi et omnes facientes impietatem stipula et inflammabit eos dies veniens
dicit dominus exercituum que non relinquet in eis radicem et germen et orietur vobis timentibus
nomen meum sol iusticie et paulo post in eodem Ecce ego mittam vobis Heliam prophetam
antequam veniat dies domini magnus et horribilis et convertat corda patrum ad filios et
corda filiorum ad patres eorum ne forte veniam et percutiam terram anathemate. Quod Cristus de
virgine natus sit probatur Isaie vii capitulo hoc dabit dominus ipse vobis
signum Ecce virgo concipiet etc. Ysaie. Sed hic obicit iudeus infidelis quod non est quod ibi ponit
sed alma non sonat [be]tula .i. virgo Alma enim tantum quantum puella significat. Respondet fide-
lis ad fidem conversus quod talis cavillator ignarus est in libris nostris hebreorum
Mulier namque sive sit iuvenis sive vetula quamdiu virgo est. virgo est et dicitur be-
tula. quamdiu autem iuvenis est sive virgo sive corrupta sit vocatur naara. Alma
vero vocatur nulla nisi sit iuvenis et virgo Item Ysaias predixit ad Achaz vii pete
tibi signum etc. Si postea daret signum quod corrupta pareret numquid non ridiculum esset
tamquam quis rem arduam et insolitam promisisset sed consuetum et naturale exhiberet. Sed quod dicunt
perverunt iudei nasceretur ridiculus postea dabit dominus ipse vobis signum Ecce
virgo etc. Nullum enim signum esset si corrupta pareret. Numquid deus qui fecit ut virga
arida floreret et fructum ferret ut habetur Numeri xvii. Non potuit facere ut virgo
pareret et quod post partum virgo permansit et deus qui rubum ardentem conservavit
incorruptum ut habetur Exodi iii. Numquid virgine pariente non potuit servare incorruptam
Item quod dicitur pariet filium et vocabitur nomen eius Emanuel non potest intelligi de Achaz
de Ezechia quia tempore huius prophetie ix annorum erat et xxv annos habuit cum regnare cepit
nec etiam potest intelligi de filio Ysaie qui de nullo alio sive de regibus sive prophetis legitur
qui dictus sit Emanuel nec etiam competit filio Ysaie quod scribitur in textu viii capitulo et extensio
alarum eius implens latitudinem terre Emanuel hic fuit propheta certitudinem eius potestatem
admirans quod scribitur butyrum et mel comedet etc. Si Iudeus querat qualiter intelligis de Christo
sic expone secundum Ysidorum Butyrum synagoge venientis et consolationes tamquam bonus [illegible]
legis posito mel vero factus est celis veniente ex gentibus cuius fructum et ope pasci-
tur Christus Sequitur autem antequam sciat puer reprobare malum et eligere bonum derelinquetur
terra quam tu detestaris a facie duorum regum suorum. et antequam sciat puer vocare patrem et
matrem suam auferetur fortitudo Damasci Sic expone antequam sciat scientia creata vel
sua humana in qua etate proficiebat vel secundum Ysidorum sic antequam sciat .i. scire faciat secundum divi-
nitatem patrem se habere deum, et secundum humanitatem virginem se habere matrem. Sicut id quod dominus ait ad Abraham
tu volebas immolare filium tuum nunc cognovi quod times dominum .i. nunc te cognoscere faciam
Quod autem iste puer sit deus et homo testatur Ysaias parvulus enim
natus est nobis et filius datus est nobis et factus est principatus eius super humerum eius
.i. crux quam humeris suis portavit. Alii autem reges principatum suum coronam portant
in capite et vocabitur admirabilis. scilicet in [illegible] quia de virgine mirabiliter natus. consiliarius
in predicatione. deus in miraculorum operatione. et potestate dimissionis vel remissione peccatorum
nullus potest dimittere peccata nisi solus deus. fortis in passione et diabolum expugnavit.
Deus dominus fortis et potens etc. pater futuri seculi in resurrectione. princeps pacis in eterna
beatitudine multiplicabitur eius imperium et pacis non erit finis Super solium David

et sup[er] regnum eius sedebit i. sup[er] ecclesiam significatam p[er] soliu[m] david ut confirmet in
iudicio et iusticia amodo et in sempiternum. Hec o[mn]ia de nullo regum aut p[ro]phetarum
p[otes]t intelligi nisi de xpo. Jere. c. xxxi Creavit d[omi]n[u]s novum sup[er] terram femina
circumdabit virum. quomodo circumdabit si iudeus dicat amplexibus brachiorum hoc non est
novum, sed circumdabit gremio uteri sui virum qui licet puer sit etate et corporis quantitate
est tamen vir perfecte sapientie et roboris deitatis. Item dan. vii post que vidi dan. quatuor
bestias ascendentes de mari. paulo post adiungit Aspiciebam in visu noctis et ecce
in nubibus celi, i. filius hominis veniebat et usque ad antiquum dierum veniebat i. in mundo
operatione sp[irit]us s[an]cti celestis apparuit. Deinde et in conspectu eius obtulerunt eum. glo. in cruce et dedit
ei potestatem et honorem et regnum et omnes populi tribus lingue servient ei, i. de omnibus tribubus
et populis multi. et est simile tamen omnibus homo apparuit non tamen fuit ergo manus et pedes. Deinde
potestas eius potestas eterna que non auferetur et regnum eius quod non corrumpetur. Angelus aut[em]
hanc revelationem exposuit danieli dicens hee quatuor bestie magne quatuor reges sunt
qui consurgent de terra suscipient aut[em] regnum dei sancti altissimi et obtinebunt regnum in secula
seculorum. hoc non p[otes]t intelligi de regno messie cum iudei sperant se regnaturos mille
annis. sed de regno xpi dei veri cum quo sancti obtinebunt regnum in secula seculorum. Querere
p[ri]us a iudeos quanto tempore regnaturus sit cum messia. et si dixit mille annis tunc concludo
quod predicta non possunt intelligi de regno messie. Propheta Michee autem v. c. et bethleem
effrata parvulus es in milibus iuda ex te enim egredietur qui sit dominator in israhel. Si
egredietur ex bethleem et erit dominator in israhel est homo. Deinde et egressus est eius sicut
a principio dierum eternitatis. ex hoc concludit quod sit deus. nichil enim est eternum nisi deus.
quod si velint esset quod omnis anima ab initio iudei vel ante secula create erant ut iudei
fabulantur. nulla tamen ab initio eternaliter creata est quia impossibile est quod creatura sit coeterna
creatori. preterea nulli dies temporis sunt eternitatis. dies temporis inceperunt esse et desinunt
esse. dies autem eternitatis sunt preteritum et presens et futurum quia tamen illa enim adiutate vocatur quia si omnes
anime ab initio vel dies eternitatis egresse essent. Unde propheta illum solum commendaret de
hoc quod omnibus conveniret. Aut quid negocium duxisset hoc de messia iudeorum intelligunt
iudei non possunt quia ipsum de paradiso reversurum expectant non de bethleem. Item omnis dominator
et humanitate sit dominatur ps. lxxi Deus iudicium tuum regi da et iusticiam tuam
filio regis. sed xpus est filius regis et homo eius dominabitur et adorabunt eum omnes reges quia solus deus
adorandus est secundum legem moysi et hoc etiam dicitur in hoc verbo sit nomen eius benedictum
in secula ante solem permanet nomen eius. quod omnia si iudei de salomone vel de alio rege
volunt intelligere frivola sunt. Quomodo enim convenit ei ante solem permanere nomen eius cum
sit creatus esset quod anima sua post animam eius creata esset tamen nomine eius non fuit. preterea quod
quod salomon vel alii reges descenderet sicut pluvia in vellus et orietur in diebus eius iusticia
et habundancia pacis donec auferatur luna. hoc etiam de messia non potest dici cum quo
sperant se regnaturos tamen mille annis. luna autem numquam auferetur quia ultimo die erit lux
lune ut lux solis ut dicitur ysa. xxx. David etiam afflatus sp[irit]u ad xpum loquitur dicens
ps. xliiii Sedes tua deus in seculum seculi virga directionis virga regni tui. dilexisti iusticiam et odisti iniquitatem
propterea unxit te deus deus tuus. propheta david dominatum xpi ac perpetuitatem demonstrat cum dicit
sedes tua et cetera. dicit per equitatem virga directionis potestatem eius regnique demonstrat. postremo
cum dicit unxit te deus deus tuus et cetera quia non oleo sicut sunt ceteri
principes tamen i. principes qui infra processerant sed oleo letitie quo misterio designatur
sp[iritu]s sanctus cuius celesti infusione et virtute xpus consecratus est in regem et sacerdotem
ps. cix Tu es sacerdos in eternum secundum ordinem melchisedech qui obtulit panem et vinum

Si xpus pauper venit in mundum

dicit Jere. xiiii Et ibi peccavimus
expectatio israel salvator eius in tempore tribulationis quare quasi futurus colonus es in terra vir vagus
et fortis qui non potest salvare. Tu autem in nobis es domine et nomen tuum invocatum est super nos. Dicunt
ubi dicit peccavimus exponit iudeorum prophetam qui in deum peccaverunt quia venientem eum in forma
hominis crucifixerunt. obtulit enim se aspectibus hominum quasi vagum et viatorem. Illi autem
putabant tamen esse hoc quod videbatur. occiderunt hominem quasi qui non potest salvare. In hac auctoritate

manifeste exprimit eius divinitas et humanitas ad hoc pertinet Zacharias propheta ix Iubila filia
syon ecce rex tuus venit tibi mansuetus iustus et salvator ipse pauper et despectus ascendens
super asinum et pullum asine hoc non potest intelligi iuxta de messia iudeorum quem
dicunt tu divicijs et gloria venturum sed quia causa iubilandi est filia syon si rex eius
veniet pauper vel quo potest esse salvator si pauper est nisi quamlibet pauper
sit in humanitate sed tamen virtute et divinitate. Propheta ysaias dicit Audite celi et auribus
percipe terra quoniam locutus est dominus filios enutrivi et exaltavi ipsi autem spreverunt me. cognovit
bos possessorem suum et asinus presepe domini sui israel autem me non cognovit et hoc est quod predixit
ter v. prevaricatione prevaricata est in me domus israel et domus iuda. aut dominus negaverunt
me et dixerunt non est ipse. hoc est iudei usque nunc de christo dicunt non est ipse expectantes
alium antichristum Quod christus xxx argenteis sit venditus Per zachariam
prophetam pronunciavit dicens xi c Si bonum est in oculis vestris afferte mercedem meam et si non
quiescite et appenderunt mercedem meam xxx argenteis. et dominus ad me proice eos ad
statuarium decorum precium quod appreciatus sum ab eis et tuli xxx argenteos et proieci illos in
domum domini ad statuarium. statuarius est ponderator vel scriptor statuarum. hic ca
sibi nota est Iudas precia dicta scilicet pecuniam reportavit et proiecit eos in templum et
abiit laqueo se suspendit ut impleretur quod dictum est per ysaiam Testes falsissimus
impiissimus Iudeos qui vendidit iustum, quia pecuniam domini bonum mercedem suam dixit
multa enim opera apud eos fecit reddens vitam mortuis lumen cecis, auditum surdis,
gressum claudis, pro quibus nefandi iudei iniqua estimatione mortem christi xxx
argenteis mercedem isti restituerunt Quod propter invidiam eum occiderunt
probatur libro sapientie ij dixerunt impij circumveniamus iustum quoniam inutilis est nobis. contrarius
est operibus nostris et improperat nobis et peccata legis promittit scientiam dei habere etc. Si enim
est verus filius dei liberet illum de manibus nostris et de manibus liberabit contumelia et paulo
post et probemus eius patientiam morte turpissima condempnemus eum i. affixione crucis
De gloria christi et ignominia passionis multa habentur
ysaie lii Ecce intelliget servus meus secundum obedientiam humanitatis et exaltabitur et elevabitur
et sublimis erit valde in miraculorum operatione et in resurrectione et in ascensione
sicut obstupuerunt super eum multi. scilicet cum miracula faciebat sic hic gloriosus ignominiosus erat
inter viros aspectus eius et forma eius inter filios hominum Iste asperget gentes multas i. lavabit
inter viros aspectus eius in baptismo super eum continebunt reges os suum quia propter peccata nostra suscitatur
sanguine vel in baptismo super eum continebunt reges os suum quia propter peccata nostra suscitatur
probatur infra paulopost ysaias liii vere languores nostros ipse portavit et nos reputavimus
eum quasi leprosum et percussum a deo ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras etc. hoc non potest intelligi
de aliquo rege vel aliquo propheta quia sequitur et livore eius sanati sumus Quod se
sponte obtulit ad mortem probatur per illud quod sequitur oblatus est quia
ipse voluit et non aperuit os suum Quod autem iste Crucifixus sit deus
et homo probatur cum subditur generationem eius quis enarrabit quasi nullus
hominum generationem bene enarrat sed qualiter christus secundum divinitatem genitus sit a patre vel secundum humanitatem
a virgine matre nullus enarrare potest Sequitur vox patris propter scelus populi mei
percussi eum et dabit impios pro sepultura et divitem pro morte sua eo quod iniquitatem
non fecit nec dolus fuit in ore eius et paulopost ideo dispertiam ei plures et fortium dividet
spolia desp. i. expoliavit mundos christianos et fortium dividet spolia i. demones spoliavit i. animas
sanctorum a demonibus raptas liberabit et dividet inter choros angelorum hec omnia de messia
lo potest intelligi quia occiderunt eum mortuum De passione christi Psalmus xxi
foderunt manus meas et pedes meos etc. Et dederunt in escam meam fel etc. hec dauid
non de se dicit quia sibi non contigerunt Contra quos loqueris tu iudeos de passione dei destinguere
quod secundum humanitatem passus est qui secundum divinitatem mansit impassibilis impassibilis et immortalis
Quod Cristus inter duos latrones fuit suspensus ysaias dicit

(Margin: sanguine)

elm. Cum sceleratis deputatus est et ipse multorum peccata tulit et pro transgressoribus orauit ut non perirent. **Quod per mortem nos saluauit.** David ps. lxvii Exurgat deus deus noster deus salvos faciendi et domini domini exitus mortis. Dicit ergo Christus per istum textum contra iudeos: deus noster deus salvos faciendi et domini domini exitus mortis. Deus mortis quam passus est in cruce et domini domini exitus de inferno fecit salvos. Item dominus dicit Osee xiii de manu mortis liberabo eos de morte redimam eos. Ero mors tua o mors morsus tuus ero inferne. Item Zacharie ix Ecce rex tuus venit tibi iustus et salvator ipse pauper et ascendens super asinam. Et paulo post preter sermonem dirigit ad filium dicens: Tu vero in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua. Si refrigerari hic queris a iudeis quibus lingua consueverat testamenti vinctos ligauit nisi Christus vel quis unquam sanguine vinctos de lacu eduxit nisi Christus. Propter hoc scriptura prophete non per sacerdotes sed per similitudines veteribus patribus supposuit et eductus est de lacu in quo non erat aqua sed lutum in quo erat missus Jeremias.

Quod deus et homo fuerat qui sepultus fuit Ysaias xi Egre- dietur virga et paulo post non secundum visionem oculorum iudicabit neque secundum auditum aurium arguet sed arguet in equitate pauperes mei etc. et percutiat terram virga oris sui et spiritu labiorum suorum interficiet impium. Ecce hic probabitur eius divinitas. Sicut enim terreni reges iudicant secundum quod vident et audiunt. deus autem intuetur cor et spiritu labiorum suorum interficit impium. Quod nullus terrenorum regum facit. Et paulo post radix Yesse qui exurget in signum populorum ipsum gentes deprecabuntur et erit sepulcrum eius gloriosum. In hoc quod dicitur radix Yesse notatur eius humanitas. quod dicitur ipsum gentes deprecabuntur notatur eius divinitas quia solus deus adorandus est et erit sepulcrum eius gloriosum. Hoc manifestum est in hebreo habetur et erit requies eius gloria et hec plus importat quam facta est requies corporis gloria in sepulcro et requies anime eius gloria in inferno et requies utriusque scilicet corporis et anime metuenda in celo. Requies corporis eius in se facta est gloria quia non est in sepulcro corrupta. ps. quoniam non derelinques animam meam in inferno nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Hoc de David dici non potuit quia vidit corruptionem. Item requies glosa facta est in inferno quia solus fuit inter mortuos liber. ps. Vita anima in inferno appropinquavit. Estimatus sum cum descendentibus in lacum factus sum sicut homo inter mortuos liber. Descendit enim sicut homo in infernum sed hic solus inter mortuos liber fuit quia mors illum tenere non potuit. Fuit etc. requies eius glosa in inferno quia lumine divinitatis sue sanctos illuminavit. Unde ipse ait in ecclesiastico hec de filio sirach xxiiii penetrabo omnes inferiores partes terre et inspiciam omnes dormientes et illuminabo omnes sperantes in domino. Et Ysa ix habitantibus in regione mortis umbre etc. Item fuit eius requies glosa in inferno quia suos inde eripuit. Unde Osee xiii de manu mortis liberabo etc. Et facta est etc. requies glosa in celo deo patri eternaliter consedendo. ps. dixit dominus domino meo etc. Si iudeus dicit quod David dixit hoc de Abraham vel de alio tunc queratur quo tunc fuit tecum principium in die virtutis etc. Item tu es sacerdos in eternum. Abraham enim non fuit sacerdos et Christus fuit sacerdos secundum ordinem Melchisedech. nullus. **Cristus re-** **surrexit. pater filium resuscitavit.** dicit ps. lvi Exurge gloria mea exurge psalterium et cithara ex diluculo respondit ipse ps. Ego dormivi et somnum cepi et exurrexi. Item in ps. 33 Nunc exurgam dicit dominus. nunc exaltabor nunc elevabor. **De Ascensione** xviii ps. xviii A summo celo egressio eius. Et calor amoris et calor spiritus sancti a quo nullus se abscondit. Unde ps. ignis ante ipsum precedet. Et calor iustitie eius scilicet ignis infernalis a quo nullus malorum se abscondit. Unde ps. ignis ante ipsum precedet. ps. Ascendit deus in iubilo. Quod hic iudeus de Christo non vult intelligere quia cum deus sit ascendit. ps. Regna terre cantate deo psallite deo qui ascendit super celum celi ad orientem. Et bene dicit ad orientem quia ibi locus est in orientalibus partibus ubi Christus resurrexit et unde ascendit ut dicit vel ad orientem ad lumen in qua etiam claritas semper oritur et nunquam occidit. Item Amos ix dominus deus exercituum qui tangit terram et tabescit et infra qui edificat in celo ascensionem suam et fasciculum suum in terra fundavit. Expone hoc de dimissione spiritus sancti. Secundum expositorem introducunt hunc textum ps. Edificavit dominus in celo ascensum suum et potestatem

sua intra fundauit Item mich ii Ascendens pandis iter ante eos dlz et transibunt porta
egredientur per eam s. de mundo ad celum et transibit rex eorum coram eis et dns in capite eorum
tanquam principes Item post Ascendens in altum sic paulus assignat textum ps quod bis nominat
textum iudeorum hic vel not. xpus ascensus et spiritus sancti missio. quod a iudeis quid dicit
ascendo in celum qui vbique est sic salomon ait iii regum viii Si celi et celi celorum capere
te non possunt quantomagis h domus quam edificaui et in ppha celum et terra eius dns impleo
qui ergo vbique est de loco ad locum moueri non potest. Sed ascensio eius est motus de loco
ad locum ergo deus ascendere non potest motus enim de loco ad locum non conuenit nisi corporibus
Sed deus incorporalis ergo sibi non conuenit ascensio ergo scdm humanitatem quod vbique est scdm diuinitatem

De missione spiritus sancti dominus ait pphe Iohel ii Effundam
de spiritu meo super omnem carnem i. super multos de omni carne et pphabunt filii
vestri et filie vestre et post super seruos meos et ancillas meas in diebus illis effun-
dam de spiritu meo Et Zach xii Effundam super domum dauid et super habitatores
in celum spiritum gratie Qui varijs linguis loquebantur apli Et per totum
mundum predicauerunt testatur dauid ps xviii Non sunt loquele neque sermones
quorum non audiantur etc quod loquebantur omnes linguas Item exiuit
sonus eorum etc quod de nullis pphetis potest dici quod non loquebantur scdm linguas
in omnem terram Sed maxime in cordibus iudee Quod iudei qui xpm crucifixerunt
videbunt eum iudicem venturum Zach xii Aspicient ad me quem confixerunt
et statim ppha subinfert planget eum quasi vnigenitum et dolebunt super eum sicut
dolere in morte primogeniti. hic planctus potest referri ad eundem planctum quem
multi iudeorum planxerunt quando xpm resurrexisse et ascendisse audierunt vnde statim
sequitur In die illa magnus erit planctus in ierusalem Quod per mortem xpi iudei
desolati et dispersi sunt ps 33 Quando fecit sibi iudeos planctus Item deus vltionum
dns captabat iam iniusti et reddet illis iniquitatem ipsorum et in malicia eorum
disperdet illos dns deus noster Sic dicit dispersi quod dispersi per mundum et dispersi in infinitum
Item daniel ix Occidetur xpus et non erit populus eius qui eum negaturus est. ciuitatem
et sanctuarium eius dissipabit populus romanus cum duce venturo tyto Sicut nouit
aut ciuitas ierusalem vastata sit post necem dni. scribit Iosephus 19 Quod tyto
capta fuit et xv milia Item l et xxxv milia vendita sunt Ierusalem Ascendi non poterat
congestione cadauerum et ciuitas plena cadaueribus ita quod vie cadaueribus claudebantur
et super cadauera ambulabant Item infiniti in Iordane submersi sunt Item plurimi multi
ventres exenterati sunt propter aurum quod deglutinerant Item agnouit largior fuit
et igne extincti Item plus milia vel xxx. sed post comedebant Item matres pueros
comederunt quia comederunt Iosephus Item iudei sepe grandia peccata commiserunt per
ydolatriam et multa alia sed nunquam tam acriter puniti sunt vnde fuisse
peccatum quod xpm crucifixerunt test. Iosephus de Iacobo l viii Iacobus frater ihu tante fuit
sanctitatis vt destructio ierusalem et calamitas quam passi sunt per tytum eis acciderit
propter necem Iacobi Cum autem ipse Iacobus de pinnaculo precipitatus fuit eo quod xpm
palam predicauit et propter mortem eius ierusalem sit destructa vt dicit Ios et post. Secundo
in veritate predicauit gratiam baptismi dns per eze. Ezechiel 36 Custificam vos Sicut
ab vniuersis ydolis vestris mundabo vos et dabo vobis cor nouum et spiritum nouum et ponam
in medio vestri Sed baptismi processit in veteri testamento legitur iiii Re. v. quod
naaman siccus vir leprosus ex iussu elizei septies in Iordane baptisatus est
Sed figura efficaciam baptismi quem xpus in Iordane recepit hic testatur Iohannes bapta
legit quod herodes exaltatus ideo periit quod in eum indignatio diuina mota est per
vindicta Iohannis hunc enim herodes occidit virum valde bonum qui precipiebat iudeis

vtuti opum dat. mistam tol. videm precl. fuac tur cor adeo bapt arceple
fe no solu ad diluenda pcta sumat verum et ad testimoniam cordis et arche
iustitia purificatorem qd servat' sunt pariter vtuti qz signum et custodia fidelis
habeat. Herodes feltas ne doctrine eius persuasione populi a regno eius discederent
occidit Iohannem. Item Io. fuit istis tempibus Ihesus vir sapiens si eum virum nominare
fas est. erat enim mirabilium effector et doctor eorum qui libenter ea que vera sunt
audiunt et multos sibi ex gentibus adiunxit. Xristus hic erat. hunc accusatione primorum nostre gentis
cum Pylatus agendum in cruce decrevisset non deseruerunt qui eum ab initio dilexerunt
Apparuit eis tertia vivus secundum quod prophete hec vel alia de eo futura predixerunt. sed
etiam in hodiernum diem Xristianorum qui ab ipso dicti sunt nomen perseverat et genus
Iosephus autem tamen apud iudeos hec testimonia de Xpo non dicunt esse. Tu quere
si habeant ibi de rege Herode nec. quia si easdem habent historias vel de Xpo nisi sponte
delenerit

De cruce domini quam iudei derident dixit

Ysa. xi levabit signum in nationibus dominus et congregabit dispersos Israel et profugos
iuda colliget a quatuor plagis terre. Item xlix levabo ad gentes manum meam et
exaltabo ad populos signum meum. Item eze. xvii Exaltavi lignum humile et siccavi
lignum viride et frondere feci lignum aridum.

Crux Xpi figurata est multis figuris

Legitur in exo. xv. quod cum filii Israel venissent in Marath non poterant
bibere aquas eo quod essent amare et murmuravit populus contra Moysen et ille
clamavit ad dominum qui ei ostendit lignum et cum misisset in aquas in dulcedinem
verse sunt. Item numeri xxi quod cum igniti serpentes pungerent filios Israel Moyses iu-
bente domino serpentem eneum posuit in ligno quem cum aspicerent qui percussi erant sa-
nabantur. Item eze. ix Cum dominus mitteret sex viros i. angelos unusquisque
habebat vas interitus in manu sua. vir quoque unus habebat in medio atramentarium
ad renes eius. Cui dixit dominus signa Thau super frontes virorum gementium et dolentium
super cunctis abhominationibus in medio eius. et dixit sex viris transite ad civitatem
sequentes eum et percutite senem adolescentem virginem parvulum et mulieres interficite omnem
autem super quem videritis Thau non occidatis. Thau est extrema litera antique litterature
ebraici alphabeti et huic simile scilicet T. superiori autem altitudine caret quia non dum
pylatus apposuerat tabulam in qua super scribens scripsisset titulum triumphalem
nec dum erat victore Xpo sublimata hec cruce. quamvis Xpo signatus fuit fide et spe
in misteriis non prohibit. Hec omnia si figurata non essent. nec deus non potuisset aliter aquas
mararis indulcorasse nisi per lignum. Vel nonne aliter potuisset curare morsum serpentium
quam per serpentem eneum appositum in ligno suspensum. Vel nonne alia litera quam Thau si non
figuratio crucis fuisset

De mutatione legis veteris in nova

dicat Ier. 31 Ecce dies veniunt dicit deus et feriam domui Israel et domui Iuda fedus
novum non secundum pactum quod pepigi cum patribus eorum in die qua apprehendi manum ut
educerem eos de terra Egypti pactum quod irritum fecerunt et ego dominatus sum eorum dicit deus
et hoc est pactum quod feriam cum domo Israel post dies illos dicit dominus. Dabo legem meam
in visceribus eorum et in corde eorum scribam eam et ero eis in deum. et ipsi erunt mihi in populum et
non docebit vir ultra proximum suum et vir fratrem suum dicens cognosce deum. Omnes enim cognoscent
me a minimo eorum usque ad maximum ait dominus. quia propitiabor iniquitatibus eorum
et non ero memor amplius. xlii. ubi in latino dicit fedus novum In ebreo Beritadasa
quod interpretatur nova lex. Moy. testante. qui in multis locis precepta sive legis
Berith appellat. Unde Paulus eandem auctoritatem sic inducit in epistola ad ebr.
viii Ecce dies veniunt dicit dominus et consummabo super domum Israel et super domum
Iuda testamentum novum quod feci patribus eorum etc. Hec omnia referuntur ad tempus gratie

Item autem dicit nondum vel ubi re tenetur ad statum glorie ubi videbimus sicut est hoc Iudei
non possunt efficere ad tempus messie tunc enim docebit semen tuum legem etc. in zeraim
nassim vel pro talmut convertit de virtute in virtute ubi dicit rabi levi non est requies
sapientibus in futuro seculo quia convertit de loco ad locum ad doctrinam talmut et non cessant
Item Iudeus obiicit quod paulo post sequitur sic dicit deus Si mensurari poterit celi desursum
et fundamenta terre deorsum et ego abiciam universum semen israel super tum infidelitatem
de quibus omnia que fecerunt consenciant quod deus non abiciat universum semen israhelis
tunc infideles de quibus ipse dicit per malachiam i Non est michi voluntas in vobis dicit dominus
exercituum et munus non accipiam de manu vestra. ab ortu enim usque ad occasum magnum
est nomen meum in gentibus et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblacio munda et
magnum est nomen meum in gentibus Ecce manifeste propter repulsam iudeorum quedam gentilium

Nota divisio talmut

Talmut id est doctrina iudeorum dividitur in quatuor libros quorum quilibet vocatur zeraim
ut nos omnes libros bibliam vocamus habet quilibet nomen speciale primus vocatur moheb
id est 1us 2us nassim id est mulieres 3us torassim id est statuta 4us Jeffuhos id est salutacions
hunc talmut preferunt iudei libris moysi et prophetis et ut magis inducant
ad credendum talmut fabulis addunt fabulas. dicentes quod deus studeat in talmut contra
fidem sensum. in talmut ergo non legit plenum in illo quod est hesbs. et contra illum strach qui
dicit xliij Cognovit dominus omnem scientiam. legitur in zeraim moheb iiio quod rabi eliezer
infirmus fuit et discipuli intrantes ad eum dixerunt magister doce nos vias vite quibus
iurifici fuit et discipuli et dicit eis estote valores in obediencia sapientum et sciencie
litterarum vias futuri seculi et dicit eis estote valores in obediencia sapientum et scriptorum
talmut prohibete filios vestros a studio biblie aliter enim exhibit ad alia doctrinam
Item deus facit et operatur per xxiiij horas dicit rabi mer in zeraim nassim in lo dicit
Quando deus facit et operatur per xxiiij horas dicit deus. doleo caput doleo brachium et subdit
doleo intrinsecus firmum. Illa hora dicit deus doleo ante quorum quanto magis super dolore unius capitis talmut
sit ita dicit super peccatore et dolore iniquorum quanto magis super dolore infinitorum
Contra Cotidie unus et mali dolet ergo deus semper dolet. ergo non est beatus quod est hesbs
Non ipse dicit spiritualiter in ego sum dominus et non mutor sicut exo viij lo Cum
Nove ipse dicit Ieremiah viij Ergo sum dominus et non mutor iste exo vi le Cum
pharo persequeretur israel usque ad mare rubrum ubi dicit rabi samuel illa hora volebat
angeli dicere laudes more solito sed samai id est deus ait vos me letificatis et laudes
dicatis tamen laudes more solito sed deus ait vos me letificatis et laudes impletis fuit hostium vel mari submergentur item
ramitis et opera manuum mearum impleto fuit hostium vel mari submergentur item
querit rabi amena rabi iuda Quando est spiritus dei respondet iudas hoc dicit xiiij
tribus horis sedet deus et studet in lege talmut. Aliis tribus sedet iudicat et iudicat
tribus horis sedet deus et studet in lege talmut. aliis tribus sedet iudicat et iudicat
totum mundum et cum videt mundum dampnandum surgit a sede iusticie. et sedet in sede misericordie
tribus horis pascit a maximo usque ad publicanum. ceteris tribus sedet et ludit cum leviathan
ut dicit psalmista draco iste quem formasti ad illudendum ei tamen esset sic hic pro delectacione horas
quod cum dracone ludet sed si ipsi nolunt ad litteram intelligere sit expone draco id est que
for ad ill ad incantatores sic querit quod fecerit in nocte Item Iudeus dicit ad quod
in die vel dicitur sicut vir qui sedet super cherubin tenuit et tristis ego ad infinita secula
ut locus in psalmo Currus dei multiplicibus decem milia milia Contra quod sedet quod ubique
est vel quia debilis est qui non potest nisi sedeat super cherubim conviolare sic dicit ubi
alia ad rabmaarman Item quod non fuit risus coram deo a destruccione templi iuxta ysa
xxij vocabit dominus ad fletum in die illa et ad planctum et ad calvicium et ad cingulum
sacci Deinde scribit rabi naaman et sic tristabitur usque velum et templum restauraretur
Item querit rabi ysaac a rabi iuda Quid facit deus ne tristetur dum sedet docet
talmut eos qui moriuntur parvuli et indocti sic dicit ysa xxviij Quem docebit sciam
et quem intelligere faciet auditum ablactatos a lacte avulsos ab uberibus sicut ante
destruccionem templi cum deus ludit cum leviathan quis tunc docuit parvulos dico quod
metatron scriba angelus vel dicit filius vicarius faciebat similiter Contra primum obiicitur
sic Si non fuit risus coram deo sed tristicia ergo miseria coram deo ergo non beatus

q e heresis Item alit dt ysa. uo vocabit dns in die illa ibi dedit quinque videlicet deus
ad fletu uocat et planctus suus vt patet ibidem Item alit paulo ante recedite a me amare
flebo vox ysa. et uo dei Ad 2m qd dt ysa. Concedo. sz absit ablacte. Responde
p voluptatis et copula et anul. abu. inedias delectacionis unde salomon p q d i
Si te lactaverint peccatores ne acquiescas eis unde andreas q ipso vero sacerdotes
et prophetae nescierunt p ebrietate absorpti sunt a vino asserit deum multum peccasse
vt legitur in 3o nessym super hoc verbo gen. 1o fecit deus duo luminaria magna. Solem
et luna ibi rabi anaya dixit luna coram deo duo reges una corona. et ph. coruna
gla dt ei deus vade minora temperans dt luna dne deus nunquid quia dixi hoc verum
minorabo me dicit ei dns vade et p ipso nocte dt luna q valet candela
i meridie vade et computes ipsa inter dies menses et annos inde videns deus
q quiescit animus lune dixit afferte sacrificium pro me propterea quia ego minoravi
q quiescat animus lune dixit afferte sacrificium pro me propterea quia ego minoravi
luna Item vt legitur 3o xxiiij obijurauit ira mea Item dt in 3o Ressuhite i in
iiijo Rabi ysmahel filius fily rabi ana dt deus iram meam iuravi de subversione
ipsi et penitet me afferte super absolutionem et venia si quis absolvet me Contra
Si deus indiget absolutione et venia ergo peccavit tradit in dm q e blasphe dire
q sm legem moysi lapidandi sunt qui hoc credunt Item super verbo ysa. xij reliqui
domum meam dimisi hereditatem meam dicit rabi sohel 3es super custodie angelorum
nocte et si custodia custodia e deus q e clamans vt leo et flens. ve michi
et maledictus ego quia dimisi templum et iudeos deserta dimisi domum
meam combussi palacium meum captivavi filios meos inter gentes seculi Contra si
deus flet et seipsum maledicat est miser et impotens seipsum iuvare et alios
q e heresis Item dt rabi rachel ex tempore quo deus templum destruxit locus
quadrati cubitorum inter rimas ei remansit vbi studet in talmut et alia
dic dicit studium docendo pueros qui meruit tali scientia non imbuti vt legitur in ressuhoz
Contra si deus continet locus in quatuor cubitorum paruus est. si studet in talmut ignarus est
Item rabi rachel in tempore quo iudei intrant domum oracionis et domus scolarum dicunt sit
nomen eius magnum et benedictum et respondet deus in loco dei vnus de perfectis suis rex
que laudant in domo sua. ita tunc deus respondet. q cum blasphemant ve pri q captivavit
filios suos ve patris filius q captivati sunt ve eis qui carent mensa patris sui
Contra qui maledixerit patri morte morietur. si ipsi maledicunt patri ergo ergo
morietur et habet corpore et anima legitur in 3o nassim q Jesus xpus maxima
tormenta paciatur i inferno q ego presertim nolui ne aures fidelium crucis ab
horrescant. pro eo dicit torqueri q derisit verba sapientum in talmut Item legitur
in 3o moses q deus ter in die lacrimatur pro adulteriis iudeorum et ad
maiore dampnacionem xpianorum Item dt rabi symeon optimum xpianorum eciam melius
e q caput serpentis confringere. et infra optimus xpianorum tamquam turpis
et blasphemus occidendus est Item rabi symeon. q xpianos quocumque arte
vel ingenio pt sine pecco decipi vt legitur in 3o Ressuhoz. i in iiijo Ex hijs
pz quid iudei faciunt si xpianos prevalent. et q incanta sunt eos fovere in
civitatibus legitur in 3o ressuhos q q libra polluta oporteret comburere
pt illa q in contemptu etiam virginis dei mostratur Item in eodem dicit blasphemiam
contra e iudeis pt blasphemia eciam vnde ab eis hec versio. q
contra virgini maledicunt eukaristia sacramentum pollutum vocant et cum audiant
campana in ore xpi portare pessime blasphemant Item legitur in 3o torasym
i in 3o q statutum est inter eos deus hunc sapientibus q ter singulis diebus in orac
qua effunditur cordibus aliqui vocant. maledicunt ministros ecclesie regibus rectoribus
et omnibus iudeis imitantibus et de dignitatis statu consules prediti hec aut oracio
continetur in talmut vet allio de loco de aliis ve q dm ea dicit sicut
serpens ipsum mordet in calce non dicit hanc incrupere. hanc dicit vici

h'no Ey

Orao iudeor contra xanos

et iudicent ad minus in die ter [illegible] in ebrayco, iudei i lingwa qua sunt subscripta vt quilibet solus sacerdos dicit ea alta voce Alij omnes respondent Amen verba orationis sunt hec Conuersis non sit spes vel omnes repente disperganter et dimmere [illegible] minimantur et amplius non resurgant. et inimica gentis tue israhelis disperdantur. et regnum xanorum eradicas confringas conteras fac dne comple quod petimus in diebus nostris ve locit quia tu es deus benedictus frangens inimicos et declinans impios. hec ora[ti]o contra xanos et est scripta in talmut in zer [illegible] i in 3° ite rabi elyezer [illegible] alias xviij benedicciones quas ipse facit hec a sapientibus instituta i contra heresim Yhesu Nazareni qui docuit sub [illegible] [illegible] Cum ait se cotidie se cla mat et non exaudiatur quia regnum xanum perficit. ipsi autem desiderant messyam et qui nunquam erat vnde dominus ait per ysaiam Cum extenderitis manus vestras auertam oculos meos. et cum multiplicaueritis orationes non exaudiam vos. manus enim vestre plene sunt sanguine. ex hoc etiam patet quod deus omnino proicit eos quia dum quondam essent serui dei semper liberauit eos. dum enim in egypto seruirent. cccc^l annis libe rauit eos per moysen et hec in exo[do]. postea gedeon liberauit eos de manu ma dyan. et sampson de manu philistinorum Judith de manu holofernis per mardocheum. et precibus hester liberati sunt a sententia mortis qua princeps aman impetrauerat contra eos a rege assuero, per oraciones danielis liberati a captiuitate babilonis in qua lxx annis erant. Per juda machabeum a rege anthiocho Nunc autem omnino proicit eos deus quod patet ex hoc quia iam in mille ccc annis cla mauerunt ad dominum nec exaudiuit eos. nec liberauit de manu xanorum. Sed quia ponunt et valde detestabilia que turpe est audire si tamen vt plene sciantur errores eorum. talmut que sic ipsi autenticant scribe non [illegible] iudicaui vt legitur in genesi iij quod adam dixit hoc nunc os ex ossibus meis Ibi dicit rabi eliezer quod adam coiuit cum omnibus brutis et iumentis. et inde geniti sunt homines monstruosi. concludere ergo simia et symea sunt nostre iudeorum. non autem aliorum hominum quia tamen iudei hoc affirmat Item dicit rabi salon, quod ante creationem eue adam habuit vxorem nomine lillis et fuit adam a deo excommunicatus cxxx annis in quibus ex lillis illo tempore genuit inde demones Concludere. ergo demones sunt fratres iudeorum non xanorum quia tamen illi hoc affirmat Item dicit rabi ozaia quod serpens quando decepit euam coiuit cum ea. concludere. ergo serpens est [illegible] iudeorum Et ideo adhuc imitantur morem serpentum vnde ps[almus] [illegible] furor illis secundum similitudinem serpentis et sicut aspidis surde et obturantis aures suas. Obdurauerunt enim aures suas ne audirent doctrinam xpi [illegible] viderent [illegible] eius ite [illegible] [illegible] linguas suas sicut serpentes. xpum [illegible] [illegible] aspidis sub labijs eorum eciam blas phemando ite dicit rabi [illegible] super 1° [illegible] [illegible] et feminam creauit eos quia adam ex vna parte fuit masculus, ex altera femina sed deus videns deformitatem eius preuit eum ite dicit super 1° [illegible] [illegible] xiiij Cum tamen moyses misit xij exploratores in terram promissionis filia [illegible] de stirpe [illegible] captiuauit eos et [illegible] [illegible] imposuit [illegible] illi aut [illegible] adiutorio dei fugerunt liberati hoc videns vxor [illegible] [illegible] [illegible] tamen post eos [illegible] quia [illegible] [illegible] ite dicit super 1° deu. iij monstratur lectus ferreus [illegible] [illegible] filiorum amo. ix autem cubitos habens longitudine et iiij latitudine ad mensuram cubiti [illegible] [illegible]. tamen moyses ipsum og regem basan occidere debuisset habuit in manu securim cum hastili x cubitorum. et longitudo moysi fuit quattuor cubitorum [illegible] gigante. og x cubitis saltauit in altum et vix cum tetigit cum [illegible] talos qui currunt et mortuus est ite de eodem [illegible] gigante dicunt iudei quod cum og rex basan vidisset exercitum [illegible] sex centa milia et tria milia et quingentos viros exceptis mulieribus et paruulis tulit [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] capiti suo vt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illi [illegible] et rostro suo foramine fodit per molem et [illegible] caput eius in collo dependet et mox dentes eius [illegible]

nerit ut impediret ne molem demus sublevaret Certe moyses tenens occidit eum hoc modo ut ibi dictum est unde legitur in talmut quod idem ogk ita magnus fuit quod cum putrefactus fuisset et ossa eius iam aruissent venator quidam insecutus fuit per tibiam eius usque uno die quod est contra textum moysi qui dicit in deuteronomio iii° quod lectus ferreus eius habet ix cubitos ad mensuram viri lis manus Iudei solent dicere quod lectus ille fuit tuba eius quod falsum est quia intencio moysi fuit magnitudinem eius describere et ideo non descripsit eius quantitatem eius infantile Item festo Mardochei qui sapientia sua et precibus hester liberavit eos a sententia mortis sicut dicunt iudeos ut legitur in hester adhuc celebrant singulis annis xv kalendas marcy quociens nominatur nomen aman tetererunt ollas in synagogis dicentes sicut tritus est aman sic ignis xanore tenteratur

De angelis dicunt quod deus cottidie spirat de ore suo

plura milia angelorum igneorum psalmus Qui facit angelos suos spiritus et ... quod fuit lxxx milia legiones demones dicunt habere corpora et eos comedere et bibere Mala thamanit dicunt esse demonem qui interficiat morientes Item quod in cerlys consecratos est habitacio demonum et assumat formam hominum et animalium quorumcumque et quod habeant in pedibus calcaria sicut galli et pedes transversos ex errore saduceorum habent Item dicunt quod omnes diabolos ab inicio creatos esse et quod omnes sunt quidam decepcionis et quod ... invisibilia pro dia infirmidatis et quod in infusione omnia videat quod sunt in mundo et postea obliviscatur Contra istos errores multa possunt obici Contra primum quod dicunt angelos deum spirare dicere sic Si deus spirat angelos quero an ille spiritus sit de substancia dei vel alia Si est de substancia deitatis et illa substancia ut alia postea dividitur in multos angelos ergo deus divisibilis est per partes quia ... divisibile per partes est corruptibile Si iudei dicunt quod ignis dividitur sine sui detrimento dicitur quod sunt est non enim ignis sed alia materia ab igne inflamatur Si vero quod ille spiritus est de alia substancia quam divina tunc quero de qua substancia sit aerea vel ignea tunc enim deus indiget quod substancia vel natura eius igne vel aere sustentetur sicut nos indigemus attrahere aeris per pulmonem propter refrigeracionem cordis et postea respiramus ut recenciorem aerem attrahamus sic si esset ideo esset imperfectus vel unde respiravit angelos aere ut igne creavit Certe aut dicunt psalmus qui facit angelos suos spiritus sic exponunt qui facit spiritus qui est natura sunt spiritus angelos in nuncios et officio cum eos in nuncium mittit ministerium sic exponit Gregorius Contra secundum quod dicunt sunt lxxx milia legiones angelorum dico quod ipsi ex sua propria convincuntur quia tamquam fatui loquuntur dixerunt enim quod deus cottidie spirat ex ore suo plura milia angelorum Si enim tunc fuerunt lxxx milia et hodie iterum deus spiravit plura milia et cras et sic per annos quod cottidie augentur sunt ipsos et ideo fatue locuti quod ipsos sub uno determinato computant propterea dicit Job numquid est numerus militum eius id est non est numerus determinatus ex nobis Si sic enim stellas quas vident non possunt numerare angelos quos non videt quomodo numerabunt Contra tercium quod dicunt demones habere corpora et comedere sic arguitur ergo habent corpora solida quia ex corporibus aeris non possunt generare et si habent corpora solida quomodo possunt homines inficere quos vexant et loquuntur ex eis sic impossibile est sicut impossibile est quod unus digitus intret in alium secundum Augustinum in vi physicorum impossibile est duo corpora simul eodem loco stare si habent corpora solida quare non videntur tunc omne solidum non ... sit visibile Contra quartum quod dicunt omnes diabolos creatos ab inicio et quero ante o iudee ubi ... tunc fuit ... infusionem in corporibus vel fuit in celo empireo vel sidereo vel ethereo vel in paradiso Si dicunt in celo empireo tunc ... ibi sunt ix chori angelorum et fuit tibi eos in ordine numerare ut nomine et quos ... vidit vel de officio angelorum Si dicunt in celo sidereo quero de vii planetis et de centum xxii de magnitudine stellarum et quare sol et luna paciantur eclipsim Si dicunt in celo aereo quero ... fulgura

Item facit angelos suos spiritus exponitur

12:

et tonitrua causentur grandines nix et iris Si quod fuit in paradiso terrestri utrum adam et eua sint ibi h... cum affirmat iudei. et utrum enoch et elias ibi sint h... negant dicentes quod sint in celo supremo Cum ad has questiones et consimiles respondeat iudeus convenienter unde confunde. ergo indicabis te ibi fuisse Si dicit quod aia [illegible] infusione corporis obfuscatur et obliviscitur omnium dicas quod falsum est quia homo sapiens licet in tenebris carcere recludatur ibi visus suus obfuscatur seu obscuratur propter hoc non perdit sapientiam et scientiam bene recordatur Si dicit non dicat salomon corpus quod corrumpitur aggravat animam et deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem Dic quod ab eo de aliquibus sciencie quae contigerunt illi ante plures annos utrum memor sit illorum Si dicit quod sic. non intendit [illegible] quamvis sit et tamen illa non poterant obstare animam tuam quam memor sis illorum ergo in infusione corporis non poterat omnino animam obscurare Cum corpus tuum per originale peccatum esset corruptum Et aut dicit salomon sic exponere. corpus quod corrumpitur et aggravatione possit celeste sapientiam dinoscitur eam primus reprobat per verbum quod dicit dominus ad Job xxxviii Ubi eras quando ponebam fundamenta terre et Cum me laudarent simul astra matutina i. angeli quasi dicat nusquam eras. scis numquid sciebas tunc quod nasciturus esses et numerum dierum tuorum noveras In prima parte doctrine iudeorum propheta habetur ibi ... exo. videbis posteriora mea scribunt iudei dominum in facie pyxidem gestare corrigia ligata cuius corrigie nodum posteriori parte capitis sub cerebro formatum sunt pyxide vero .voc. esse quattuor cartulas iudeorum laudes continentes In sinistro aut sinistra brachio gestare cum alia pyxide simul corrigia ligata cartulasque ibi esse continentem omnes laudes eorum quod dominus esse dicunt De hoc intelligunt ... ipsa iuravit dominus in dextera sua et in brachio fortitudinis sue. i. in sinistra sua et dicunt moysen vidisse pellem sive corrigio nodum ... corone ... dicunt angelum ... mit singulis diebus capiti dei imponere Ex aut de hijs nichil dicit Con aut quod deus non possit aliud nisi laudes iudeorum nisi posset in cartulas neque cartulas possit servare nisi in pyxide Nec comprehensam nisi in capite corrigia ligata nec illam corrigiam possit ipse ligare nisi angelus ligaret unde fabula sunt hec Queritur ergo sic Et utrum illa pyxis carta et corrigia sunt de eadem substantia divina aut alia Si de divina quo ergo separantur ab ea et angelus ei rursum reponat et liget Si aut sunt de alia materia quam de qua. et tunc deus indiget extranea materia ad ornatum sui et sic est insufficiens in se Et aut dicunt quattuor cartule continentes iudeorum laudes dicendum quod potius contineant vituperationem eorum In una continetur sua expulsio unde dicit dominus ad moysen Exodo quod populus iste dure cervicis sit In alia continetur eorum expulsio unde dicit dominus ad iere. xv Si steterit moyses et samuel coram me non est anima mea ad populum istum Item in osee. p° Non addam ultra misereri domui israhel sed oblivione obliviscar eorum In tercia continetur exprobatio ... sacrificiorum ... carum ... eorum unde ysa. i° dicit dominus ne offeratis ultra sacrificium. incensum abhominatio est michi Neomenias sabbatum et festivitates alias non feram et cum multiplicaveritis preces non exaudiam Item Amos v. Aufer a me tumultum carminum tuorum Item ait dominus iere. Noli orare pro populo isto quia si clamaverint non exaudiam eos In quarta continetur ... super eos commmatio quod in dentibus Dissipet te dominus deus tuus per omnia regna terre ad dees populos ut ibi habebit requiem Comminatur eis pena eterna unde ysa. ultimo vermis eorum non morietur. et ignis eorum non extinguetur et in deuteronomio Ignis succensus est in furore meo et ardebit usque ad inferos novissimos Dicunt et dominum in die semel plorare et ab eius oculis duas lacrimas procedentes in magnum mare dicunt stillare. et has fulgure illam affirmant esse qui tempore noctis de stellis videtur cadere Con si deus plorat est miser Si lacrimas effundit corporalis et est corruptibilis quia

oe c̄sple ē corruptibile. Item si deus c̄plicetur [?] i. aqs latinare scribitur quod dictum sit ira dei
super aquam et cum ira non intellectum sit propter rem malam scilicet quod propter esset deus quod est heresis. Item
cum virgo [?] dicunt ut leonem et tales prodiit [?] rugire [?] mox calcaneum et manum capiunt [?] et
dicit heu heu mihi quia domum meam in desertum redegi et populum meum inter gentes transtuli
et heu filius qui de mensa patris translati sunt et cottidie orat pro eis. Contra si deus
dolet de eorum desolacione et non potest retractare est miser et impotens. et si potest retractare
et non vult constat quod non dolet. Item quem orat pro eis. Si orat aliquem potenciorem
se constat quod non est potens omnia potens. Si inferiorem stultus est. Si iudeus
dicat quod similia reperiuntur in libris moysi et prophetis sicut in genesi dominus dicit penitet
me fecisse hominem et tactus dolore cordis et in vi c. penituit eum quod fecisset hominem
dolore cordis intrinsecus delebo inquit hominem quem creavi a facie terre. Respondebo quod
non est figuraliter talia intelligi per figuram que dicitur antropospatos i. humana
passio quia per similitudinem quedam attribuuntur deo humana passio. sicut cum homo
qui penitet de aliquo id nititur retractare vel factum destruere sic deus dicitur
penitere de homine creato quia illum delevit diluvio sed nullo de iudeorum capti-
vitate neque dolet illa quia non retractat cum tamen possit si vult. et non potest
est miser et impotens. Item retradidit [?] moysen ascendisse celum cum angelis
de lege altercatum fuisse quod magis sit vera hominibus quam angelis. et de victoria
moysi deum valde risisse. Contra si deus nunc plorat nunc ridet est mutabilis
sed hoc contrarium dicit in propheta. Ego dominus et non mutor et Numeri xxiii Balaam
nec ut homo est deus ut homo ut mutetur. Item Job velut amictum mutabis eos. Item in [illegible]
eorum de morte. c. xv dicunt et angelum mortis cuidam viro nomine Josue filio
levi astitisse eique dixisse ad hoc veni ut moriaris et animam tuam suscipiam
ei autem nequaquam consenciam nisi in primis ostendas paradisum quem angelus assumpsit
in alis suis. duxitque eum ad locum ubi posset videre paradisum. Ille autem lapsus ab alis
angeli cecidit in paradisum quem cogens angelus exire non prevaluit. Cuiusque que-
rimoniam de eo coram deo poneret angelus et iussu dei cogeretur exire iuravit ille
quod non exiret et deus dedit sentenciam ut si inveniret eum periurasse in diebus suis
tunc illud iuramentum cum non [illegible]. Item Si in autem inveniret [illegible] de paradiso et non est
inventum umquam periurasse et sic remansit in paradiso et adhuc vivit et adhuc per illum
[illegible] Contra que de aliis angelis de quibus ita sunt quod totiens transvolant celum
[illegible] i. spera ignis et ignitum aere comburerentur. Respondet iudeus [illegible] ex
potencia a deo sibi data. tunc dicit unus [illegible] ille sibi potuit [illegible] quod iudeus re-
[illegible] et de ala eius eo ducto. Item cum dicit quod cum iussu dei cogeretur exire periura-
nit quod non exiret. Contra voluntati dei nemo resistere potest unde in Job quis resistit ei et
pacem habuit. Item Contra hoc quod adhuc vivit cum quilibet sit moriturus. Et dicit umquam
Contra psalmus quis est qui vivet et non videbit mortem quasi dicat nullus quia omnes morimur
et quasi aqua in terram dilabimur que non revertitur. Et Salomon dicit x. Nemo est qui semper
vivat. Dicunt etiam quod quicumque deridet verba talmut [illegible] pena punitur
[illegible] rex francie non fuit statim punitus qui non solum derisit immo com-
bussit omnes libros talmut [illegible]. Item hiis addimus quod [illegible] continet liber
talmut ut blasphemias in deum scilicet quod deus fleat et quod possit peccare et petat veniam
et quod maledicat se ipsum et quod ipsi iudei cottidie maledicunt deo sicut [illegible]
captivavit filios suos et similia. Item Contra adam et evam infamant [illegible]
pessimo cum iumentis et serpente. Item continet [illegible] scilicet quod upupa per-
foravit rostro molem lapideam quam super caput portavit rex og. et quod idem
gygas ita magnus fuit quod venator in osse tibie uno die cervum agitavit
sicut dicit iudeus quod deus hoc bene facere potuit. dic quare non credis quod ex voluntate
dei [illegible] potuit parere quod nihil credibilius et honestius est illo. Item continet fabulas
historias scilicet quod uxor [illegible] vomavit [?] ut super [illegible] Paschasius de roma hoc

opusculum disputacionis iudeorum cum sancto anastasio abbate ad honorem venerabilis patriarche eiusdem hemmi sed dandali fideliter ac devote transtulit Anno domini m° c lxiiii

Nota quod Iudei respuunt nos de hoc quod ymagines

depingimus in ecclesiis nostris et eas adorare videmur. maxime cum prohibeatur in lege Exo. xx. Non facies omnem similitudinem que est in celo desuper. et que est in terra deorsum neque adorabis ea. neque coles. quibus possumus respondere illud quod ait david. quibus causis sanctorum ymagines sunt. Prima est propter eorum memoriam Cum enim post incarnacionem christi facta sunt multa signa ex precedebat eas fideles propter venerationem eorum Secunda est propter imitacionem ipsorum quia certamina eorum exigunt nos ad fortem certamus et imitatores fortitudinis eorum et gladium dei Tercia propter rudium simplicitatem quia nesciunt litteras legere propter quod excogitabant patres veluti quosdam triumphos ymagines sanctorum depingere ad notitiam laicorum. nec adoramus ymagines inquantum sunt ma et opus manuum hominum. sed eos quorum sunt ymagines depicte ymaginibus adoramus. lex autem prohibuit ymagines fieri ad adorandum more gentilium qui ydola adorant credentes ea numine deesse unde subditur non adorabis ea neque coles Interrogat iudeus cum deus preceperit non esse adoranda quare vos tamen ea colitis et adoratis faciendo cruces et ymagines Xanus dicit quare tu adoras librum legis cum de pellibus immundis et rel' immundiciis compositus sit Yzaac et Iacob virge adoraverunt Iudeus dicit et ego si librum legis adoro non tamen pellium naturam sed virtutem verborum sanctorum que in eo sunt Et Iacob non ligni vel virgam adoravit. sed Ioseph tenente eam illam adoravit Crestianus dicit sic et nos adorantes crucem non naturam ligni adoramus sed crucifixum in ea et quemadmodum tu duas tabulas et duo cherubin aurea qualia fecit moyses liber adorares et Archam testamenti multos deos propriete honorares. sic et ego cum adoro ymaginem non naturam ligni. sed christum et sanctos eius adoro Ex illo enim potestis intelligere quod neque lignum neque picturam adoramus quia veteres ymagines extinctas comburimus et alias novas propter bona memoriam facimus Iudeus dicit quare blasphemantes dicentes quod filium habet deus. Xanus non soli sumus qui hoc dicimus sed etiam scriptura testatur. dicit enim david. dominus dixit ad me filius meus es tu Iudeus de salomone dixit. Xanus cuncte partes mundi dinatus est salomon Iudeus neque dimidiam neque terciam partem orbis obtinuit. Xanus audi ergo diligenter et disce a me quod non de salomone sed de christo dicit propheta. dominus dixit etc. postula a me etc. reges eos in virga ferrea. dixisti nunc quod salomon nec dimidiam nec terciam partem orbis obtinuit quomodo vel quando terminos terre obtinuit. cum etiam in virga ferrea correxit. sicut vasa eos contrivit et quid est in prouerbiis xxx dicit Quis ascendit in celum. et quis descendit. quis continuit manibus suis ventum. quis colligavit aquas quasi vestimentum. quis suscitavit omnes terminos terre quod nomen est eius et quod nomen est eius filii Si nosti ergo filium habet patrem Iudeus dicit quo dixit. quia dixit dominus ad me etc. pete a me Si filius est dictus quomodo dicit deus ut ad servum pete a me Xanus dicit quando ego genui te cum dicat eum ante omnia natum esse. Xanus de primo quod dicit pater ad filium postula a me populi et nationes hoc dicit ac si dicat Quidquid vis prestabo tibi etc. Et iste dicit ego genui te de natura illius secundum carnem hoc dicit bona enim voluntate patris natus est dei filius ex sancta dei genitrice virgine maria Iudeus suadere michi vis ut videor quod natus sit ex maria et ante secula. et quod christus de quo dicitur est deus tu non posses hoc ostendere. Xanus non interrogas omnia simul et singulatim precedo in scripturis illius quem et prophetis probabo vobis omnia de christo cum et ab ipsis prophetis predictum nunc hoc volo dicere a nobis. david enim rex et propheta quem principem vel dominum habuit Iudeus hoc interrogatione non est dignum. David enim superiorem non habuit nisi deum celi et terre. ergo ipse david de christo dicit Quis dominus eius est et quis ante secula

Sermo probans christum predictorem

natus est in cix psalmo dixit dominus domino meo etc. Ecce filium suum dominum vocat et confi-
tetur ad filium quod dicit pater post resurrexionem et ascensionem sede a dextris meis in
splendoribus et cetera. Numquid ad adam dicit hoc nequaquam post duos dies luciferi
et stellarum factus est adam ergo de christo dicit. Sed et ipsum antequam david diceret multis
david post multum tempus ade natus est adam autem vi die plasmatus est lucifer autem
iiii die plasmatus fuerit sed dominus cum de christo filio dicit quia ante luciferum genui te
insinuatum est ergo tibi quod de christo nostro est sermo iste. Ipse enim sacerdos meus in
secundum ordinem melchisedech etc. sed hic est sacerdos eternus. melchisedech cuius genus est sacerdos
panem et vinum deo offerentis sicut scriptura vera testatur. Cum iam quam melchisedech
· occurrit abraham pane et vino obtulerat deo quemadmodum christus sacerdos
tradidit nobis secundum ordinem melchisedech suum corpus et sanguinem Audi item
salomon dicit de filio ante omnes colles genuit ante montes collocaretur prius fontes quam
producerentur genitus sum. Unde in ante omnem creaturam quod deus genuit Dixit in
lxxi psalmo item dicit et dominabitur a mari usque ad mare et ante solem permanet nomen
eius et ante lunam generationes etc. Ecce monstravi manifeste per david et salomonem
quod ante omnem creaturam filius natus est ex patre Sunt divinitate in se et statim apparebit
veritas. Seductorem expectatis antichristum quem eum esse dicitis. deum incarnatum
an hominem solum. ut david et aliquos homines fuisse habemus cum dicit et non deum. sed
ut unum ex prophetis. non enim tres sunt. sed unus et solus deus et non duo sicut vos putatis
Tunc sancta tota plebs testificabatur voce magna dicens videte deum quem dicunt iudei
quod homo purus est. Veneramur christum quod venturus est affirmamus quod prophetam et sicut deum
predicat futurum christum natum est quod christus deus qui venit a nobis creditus et honoratus
ipse est vere filius dei. Quem autem expectat ista ut veniat nisi seductorem antichristum Si
autem affirmamus prophetas qui dicunt natum christum verum esse deum iudei habeant vero
et nos credamus eis. Sed iudei obstulerant prophetas. hic de synagoga ut cum illis disputaret
respondens dixit benedictus qui venit in nomine domini quis est qui venturus est in nomine domini
Iudeus videns christum filium david. Christianus item benedictus quod venit in nomine domini etc. Relucebit
nobis futuris temporibus Christianus autem silentium inducitis aut dato quod futurum tempus sit sed deum et dominum
in hoc dicunt deus dominus et homo. Ostendat autem sicut apparere debet ut ipse sit deus et dominus ergo
nobis christus venit olim et vobis ille venturus non est. Vos autem hominem speratis esse venturum
deum autem dominum venisse et venturum predicat ysaias ix. dicit puer natus est nobis Recte
homo purus sicut vos dicitis potest esse deus fortis princeps pacis pater futuri seculi
Dicit abacuc deus ab austro veniet Audi et sic clamante Non putabitur alius
preter eum et post pauca invenit hic omnem viam scientie et dedit eam iacob puero
suo et israel electo suo post hec in terris visus est et cum hominibus conversatus est. Unde quia
dominum venisse predicat in terra apparet et cum hominibus conversatus et david dicit de eo quod regnavit
super gentes et non super iudeos sicut viderunt omnes gentes salutare dei nostri sicut omnes gentes plaudite manibus
Item ysaias dicit de nobis et magis dicit dominus per eum Cum non aborta solis usque ad occasum glorificabitur
nomen meum in gentibus sicut deus dicit. quod populum meum a gentes et non civitatem hic est sina-
gogam veram sicut iacob patriarcha prophetavit de christo benedixit iudam dicens non auferetur
sceptrum et de iuda et dux de femore eius donec veniat qui mittendus est et ipse erit expectatio
gentium non dicit iudeorum Tacet namque quod iudei expectant christum, non autem christus quem
gentes expectaverunt dudum venit tunc dux et princeps et omnia bona vestra de iuda
defecerunt. et si illud negatis audite in quo christum crucifixistis quibus propheta am-
plius venturus est apud vos quem regem habetis hodie ubi sunt modo duces
Ecce sicut non christi iacet desertum Non remanebit lapis super lapidem dixit christus venient
romani et tollent regnum nostrum Ecce sabbata vestra. Regnum prophete et sacrificia vestra ubi
sunt quod sustinuistis crucifixerunt, ubi est archa testamenti non apparet. Ubi altare quod
fecit moyses. ubi virga que germinavit ubi urna et manna. ubi vetus templum

et purgato [illegible] v̄ e quod de celo descendebat ubi e vnꝰ. x. virum per moysen
[illegible] vero habetis Rome sub voce tuum prioze accidit vobis dicentibus quod
non e d tempore isto principes neque propheta neque dux etc. in presente in conspectu dei inque
que nunc loca a deo tenta here sed et omnia loca vera a vobis tulit et nobis tradidit
illa que si de monte syna dicatis ubi legem suscepistis et ibi deo non placuistis
ubi xpus a vobis glorificatur hoc Si aut de Iordane flumine dicatis quod ex [illegible] pedibus
transistis ubi xpus baptizatus a nobis magnificatur Si aut de ierusalem et antiquam
syon dicatis ibi xpus crucifixus et passus cottidie adoratur Si vero de monte
oliueti ubi xpus in celum assumptus hoc collaudatur Et si de bethleem que e ciuitas dauid
ubi xpus natus ex [illegible] semper [illegible] vnumquodque dico separatim Considera orientem
et occidentem [illegible] et investigate [illegible] terram [illegible] britannias insulas et [illegible]
que ultra [illegible] vide et ibi quod iudeorum et paganorum sunt [illegible] obstensa
quod aut xpi sunt omnino credita adorata et affirmata sunt Iudeus nemo hoc dicat quod
nos xani hinc inde capite tollamur et affligimur Christiani quo et si persecucionem
ab infidelibus patimur tamen fides nostra stat neque regnum desfecit sed in medio gentium
et persequentium nos ecclesias et cruces facimus Iam iustus e deus quod nos xani erramus
et diuisit vos perfecti tum plusquam mille et trecentis annis sunt usque nunc quod di-
misit deus tantum multitudine hominum nequaquam tum fides semper sit vera mala et
vera esset mala deus illa diuisisset et quod nos a sarracenis et persis et aliis
gentilibus extincti fuissemus Vide quod nobis xanis creatibus ut dicitis deus
imperium et maiora regna concessisset quo auri sigillum et expressione monetare
usque nunc habemus Cum multi reges gentium voluissent hoc auferre et non potuerunt
hunc nummum et si persequuntur omnibus tamen imperamus et signo crucis victores
simus et signo crucis quod vos negatis innumera liberis accepit unde bene dicit
de nobis dauid Oculos habent et non videt et quo impugnatis aliquo non corrupistis
et quod [illegible] liberis accepit Si ergo intellectum et prudenciam haberetis
deceret nos omnes hoc signum tolere et affirmare quo fides xpi et eius crux merito
regnat fuerit enim quidam qui fidem nostram et ecclesias nostras claudere [illegible] volueri vel pe-
uerti ipsi interfecti sunt fundamentum aut ecclesie et fides immobilia sunt per xpum
qui dicit quod non per infidelem dimittet eam ubi enim e dyocletianus ubi
nero ubi herodes ubi maximianus et alii qui in x martires seuierunt fides
eorum persecucionibus nullo e commota sed magis firma et solidata Sic veritas
de scriptura testata e dicens Eritis odio omnibus hominibus etc. Sed [illegible] reges et presides ducemini
unum aut e duobus elige aut non [illegible] aut neque nos perfectum fide nostram
et nos ad xpum [illegible] vera credentem et dicente credatis qui dicitis Eritis odio
omnibus hominibus etc perdunt aut et alia multa domino nostro que cottidie fiunt Iudeus
toto deo non credimus sed ea quod propheta dixerit credimus et credemus Christianus
quod propheta eius incarnacionem ennunciasset nunc itaque ex prophetis tuis ruborem nobis
facimus quod nos redarguentes ea que xpi sunt ab eis dicta in medio afferimus
ait dauid inclinauit celos et descendit Ecce descensio ipsa Ecce virgo concipiet
Ecce natiuitas Iste dauid foderunt manus meas et dederunt in escam meam fel et
diuiserunt sibi vestimenta Ecce crucifixio mentiti sunt ergo tui euangeliste dicentes quo
passus e xpus et prophete tui mentiti sunt Sed dauid nequaquam mentitus est Ipse
eius resurrexionem narrat dicens queratis dominum et suscitabit nos questiones de
[illegible] h et alia audiens a prophetis negabat vim esse dominum Nos precepti non
dicimus eum nudum hominem esse sed deum et hominem sacrificia demonum cessare faciunt
aras subuertere ubi sacrificia egipti ubi adoratores malefica ubi adoratores
asinus ubi colentes solem Rome in magno templo pantheon et ad eundem
xpus adoratur omnia enim demonia cum suis culturis vel virtute predicacionis destructa
sunt xpus deus homo factus a principibus romanis et vniuerso orbe adoratur et
nos Iudei non erubescitis nos ydolatras nominare Rome cum mirror quia vos

fornicaria nutrix et adulteri castam et honestam vocat fornicariam et adulteram. Unde quod
ipsa et vos non peperistis nec ipsi deo nec nobis si possetis vitam committeret. Sed quae
prophete non dum adventum Christi predixerunt oppone et ego tibi assignabo quae veri non predixerunt prophete
nobis de Christo ut cum venit homo qui vocabitur Christus vide ne credatis ei quia seductor
est. Dic insensati namque et duri cordis vos seductore et non Christum vos expectastis ‹non bene tamen credebat›
Et ne decetero vos dicatis quod ego ymagine non adorem. Vos in dicite id quod ymaginem
Nabuchodonosor in babilone adorastis cum daniel et prophete vobis prohibuit hoc inter-
diceret. Ego quidem cum adoro ymaginem Christi dico gloria tibi domine et non gloria tibi ligno
et picture. Tu autem cum adoras ymaginem dicis gloria tibi Nabuchodonosor. Sed cum adoro
crucem non dico gloria tibi ligno. Tu vero cum vitulum adoras dicis Isti sunt dii tui israel qui
te eduxerunt de terra egypti. Ego autem et si captivatus fui annis plurimis et afflictus
Christum non negabo cuius aliqui christianorum negaverit sicut vos sepe fecistis. Dicite ubi fidem
servastis deo cuius tot signa vidistis in omni loco sicut in egypto sub moyse in mari
rubro in deserto contra amalech in columpna nubis ignis nocte in nube per die
Cum deus alium tot bona prestitit cum sint alteri totiens misertus sicut populo iudaico
legem namque vobis dedit manna pluit petras tribuit. Gentes perierunt. Extraneas dispersit.
Ante vos angeli tubis cecinerunt. tabulas tulit cum tamen moyses pro vobis staret
coram in monte vos deorsum vitulum adorastis. Manna comedebatis et deum blasphe-
mastis. Unde david Adhuc esca eorum erat. Nec tamen dicas mihi quare ymaginem dei adoras
si vos dicatis mihi cur filios et filias vestras demoniis sacrificastis ut dicit david
neque fidem habetis in me cuius hebreorum prophetarum dei cultor. Audi quid moyses
de vobis dicat. Generatio cui non fides mea. Item sic populus stultus et insipiens et
Et rursus generatio prava et perversa est. Item ve. Et alia innumerabilia mala de no-
bis a prophetis dicta sunt. Filios enutrivi et exaltavi ipsi autem spreverunt me. Cognovit
bos etc. Et ve genti peccatrici populo gravi pleno peccato. Et per ysaiam ad vos clamat dicens
Audite verbum domini principes sodomorum auribus percipite legem dei vestri. Videte quomodo infideles
et stultum populum et sodomitas prophete nominant iudeos nominando ydolatras et filiorum mactatores
et ingratos et contra contumaces et perversos. et delinquentes deum et factorem suum. Perite
spiritualis non invenietis quod alium populum tanta mala deus comminatus est. Propter enim
infidelitatem contra gentem iudeorum et multa certe in Jerosolimis lx annis vindicastis dyabolo
sub manasse rege abhominantes templum et civitatem dei propter caldeis babilonie
semel et iterum tradidit vos deus in captivitatem demum per lx annos durantem
vos ideo ergo nolo ut dicatis mihi postquam egressi fuistis de babilone et reedificaste
templum iterum et in eo adorastis deum et non ultra ydola quod peccavi fecistis conspectum
dei ut vos tam crudeliter puniret circa per cccc tredecim annos et ultra in omnem terram
dispersi estis. et duxit dominus Tytum et vespasianum a roma qui exterminaverunt et inter-
fecerunt de vobis decies millena milia sicut Josephus historiographus dicit et succen-
derunt templum et destruxerunt altaria sancta vestra. Captivaverunt civitatem et vos estis hodie
tamquam legis prevaricatores in omnem terram dispersi. neque habetis altare. neque archam neque
prophetam neque locum conficiendi pascha. Dixit enim vobis deus nequaquam faciatis deforis
pascha neque egrediendum egyptum. Certe patres vestri peccaverunt et per in babilone exhilati
tandem reconciliati sunt et templum reedificaverunt. Cum autem quod non peccavistis quod
non reduxit vos de gentibus neque templum habetis. nunquam ydolis filios et filias vestras
sacrificastis. Nunquam statuam adorastis. nunquam templum contempnastis. nunquam prophetas interfecistis
sicut patres vestri. Absit. quare ergo tanto tempore a deo derelicti estis. Ve et si non dixeritis
lapides clamabunt quia Christum occidistis. propterea extitit metum in dispersione
eritis. Nos autem gentes filii dei et heredes sumus vocati. Cum glorificamus patrem et
filio et spiritu sancto. Cum enim patres vestri abhominaretis multas in conspectu dei essent
adeo condempnati sunt illis ut neque per lxx annos in captivitate illos dimisisset

Vos aut in xpm peccantes no solu et · sed in cc · et usq in fine seculi precti
citis Judeus dicit · et nos expectam xpm nem venturu iudin et uideis dauid
filiu qui lege nram nullo mo destruet sed firmabit ea et sacrificia nra renouabit
et gentem nram · xanus Respodeo vos qz lege vram sequitur et firmet Judeus
sperams et credimus xpianus quia dixistis qz futurus nr xpus est et sacrificia
moysaica renouabit et quod adhuc no venit Audite diligenter et dicite Christus
vester venturus e adhuc · et iudeus est ipse et ea que legis vre firmabit Ecce
ad xpm daniel dicit usq ad xpm ebdomade annorum lxx ecce · et auferetur sacrificium et libamen et vnget sctus sanctorum Ostendite in quo stm sctorum xpus venit
post lxx septimanas danielis hoc e post ccc · annos et sublata sunt sacrificia
et libamina templi vos ergo mentimini dicetes qz no du venit sz veniet Aut
audite quia xpus sctus sctorum venit post lxx septimanas daniel Rursus
dicetes qz sacrificia legalia debet facere xpus vr quia daniel dicit qz sacrificia
vra xpo veniete debet cessare Ecce nos sic uos dicatis nouum et teneres testamentum
transgressores sumus et xpus vram legem veterem reformabit et tenebit quo testamentum
illud queremus de quo dicit scriptura Ecce dies veniunt dicit dns et disponam
domui israel testamentum nouum no sm testamentum qd disposui filys israel cu educerem
eos de egypto post qz cu data fuit lex i monte syna dicit dns per ysa in ecclesia
de syon exibit lex et vbu dni de ierusalem Itaqz xpus venit ipse noua legem adduxit · et vetus testamentu consumauit Judeus quo pro crudelitate in homine suspensum et condanatum predicas Cristianus quid e prosius homo · an serpens eneus
que vos adorastis an deu vintis audite me et nolite subuertere scriptura et sententiam · qm de fide e sermo · dicite m crucifixistis deu an no Judeus utique crucifiximus eum · Cristianus ipse qua causa · Quia transgressor erat · lege subuertebat et sabbatum
moyses et prophete xpm venturu in fine temporum predicauerunt et qz vendi debebat · et
duci ad morte ligatum · aceto potari et felle · et cu iniquis deputari pedes eius et
manus clauis configi · at impossibile est qz vba eorum no impleantur Eiusdem ergo
dicite vos · si in xpo vro hec passiones complete · aut xpo vro sunt complete dicite
Si aut neqz i vro neqz in mo fuerunda sunt ista tunc prophete omnes mentiuntur
coangustias vndiqz vidi iudei nouum qz patres mei xpm verum et legis prauaricatorem morte turpissima condanauerunt Cristianus nunc auferamus prophetas
de medio et videamus si xpus qm crucifixeris aliquod maleficium fecit iuxta dicite
m Omnis ho terrenus sine peccato est Judeus nemo sine peccato est nisi solus
deus xanus vnum est Vide ergo audite quid ysa · de passione dicit Sic ouis
ad occisione ducetur · et sic coram tondente se obmutescit filius hois · ducetur
ad morte · et dabuntur impii pro sepultura eius et pro morte eius diuites · qui
ipse peccatum no fecit · nec inuentus est dolus in ore eius Ecce qua publica reuelacionem
facit vobis propheta vr · s · qz peccatum no fecit · et vos cu transgressorem dicebatis dixistis
qz no est sine peccato nisi solus deus · itaqz e verus deus qui crucifixus fuit · peccatum
enim no fecit Ecce de vendicione xpi · zach et se dicit Qui suspenderunt xxx
argenteos precium appreciatu huius et dederunt illos in agrum figuli Ecce appreciatum
et appreciandu et sine peccato ut uos male putetis prophete xpm vocat Item de
abscuracione que in crucifixione facta fuit et de voce qua clamauit · et de
terre motu narrat oseas propheta dicens Sol et luna obscurabuntur et stelle extinguentur
lumine suo Dominus vero de syon clamabit et mouebitur celum et terra ecce propheta
deum vocat crucifixum Item moyses clamat dni mei crucifixorum · qz vram infidelitatem
annunciat dicens videbitis vitam vram in ligno pendentem et no credetis · vitam
vocat eum · qui in ligno suspensus fuit No potestis eum dicere quod de eneo serpente
ita dicat qz in illum credidistis Item zach · de abscuracione solis dicit Astabit deus

Prophetia daniel de xpo

nota

ysa · liij

De abscuracione solis et terre motu · in passione

meus et oes angeli tu eo in die illa no erit lux ab hora enim sexta usque ad nona tenebre facte sunt Ecce zach deum et deum vocat crucifixum necque dicatur quod hoc de dya vero dicta sunt quia de deo sunt dicta vere et in veritate et in hominem crucifixum et condampnatum per ethe Cum aut iudei contradicere no possent surrexerunt et turbati sunt plurimi ergo errore suum delinquentes et fideliter credentes baptizati sunt deum unum et unum xpm confitentes Cui honor et gloria in secula.

Nolite putare math. v.

Circa quod advertendum quod xpus non solum erat doctor et evangelii [legis] sed et institutor Alia tamen quia vetus testamentum dedit mediantibus angelis Novum aut per se ipsum Igitur per suam doctrinam non debuit legem destruere sed magis eam perficere et adimplere Et hoc est quod dicit Nolite putare etc. Usque Iota unum etc. i. medium non transibit quod non impleatur Iota est una littera ebraica Queritur quo modo verum sit quod xpus legem implevit et non solvit

Videtur enim quod ipse solvit mandata cerimonialia quia preceptum de observantia sabbati morale erat saltem quo ad vacatonem a corporalibus operibus Sed ipse sabbato curavit languidum Ioh. v. et sanato precepit tollere lectum suum in die sabbati etc. Item videtur quod iudicialia non implevit quia mulierem deprehensam in adulterio que in lege precipiebatur lapidari impunitam recedere permisit ut habetur Ioh. viii Item Cerimonialia de abstinencia ciborum in lege prohibitorum non servavit ut dicitur Math. xv Non quod intrat in os coinquinat etc. Ipse aut fecit quod alias facienda dixit quod talibus usus fuit Ig. etc. Con. ad illud quod dicitur hic Non veni solvere legem etc. dicendum quod xpus legem et prophetas adimplevit Et quod declaratur de lege et de prophetis In lege enim tamen per modum precepti Et quedam promissa per modum promissi observantibus legem et utraque ad implevit De preceptis patet sic Precepta enim erant in triplici differentia Quedam erant moralia scilicet precepta decalogi et alia moralia in lege posita que faciebant ad eorum declarationem et ista adimplevit xpus ea observando perfecte et ad observationem eorum alios invitando ut ibi Si vis vitam ingredi serva mandata Secundo ea adimplevit sanum intellectum eorum declarando Errorem phariseorum circa hoc excludendo ut i. eadem v. c. Tercio implevit ea consilia apponendo que faciunt ad perfectam mandatorum observantiam perfecius enim observat mandata hoc Non occides ille qui tacet quam ab ira cordinata quam ille qui tacet tamen ab inferendo Alia erant precepta legis Iudicialia Et ista implevit rigorem eorum per viam venie temperando in aliquibus personis Et in aliis dimisit tamen precepta fuit in potestate ecclesie prelatis et principibus terrenis catholicis ut de talibus ordinet secundum quod viderint utile communitati fidelium secundum varietatem temporum locorum et personarum et illud non fuit legem destruere sed magis adimplere quia melior ratio sic ordinat meliorem modum iustitie observationis sic non destruitur puer quamvis fit vir licet cum tunc esset pueritia manet tamen status melior eiusdem persone etate mutata Lex aut vetus hunc quod statum puericie implicabat respectu nove legis ut habetur quod dicit ad Gal. iii apostolus lex pedagogus fuit in xpo i. regulativa status puerilis Igitur hoc erat lex timoris Sicut pueri sub disciplina et timore custodiunt lex aut evangelica est lex amoris et ideo non debet esse tantus rigor

moralia

iudicialia

Ceremonialia

penare quia ppi hominum perfectorum est magis deducta ad virtutem amore iusticie qz timore pene. Alia precepta erant ceremonialia et ista diuidebantur in tria quia quedam ptinebant ad sacra sicut sacrificia quedam ad sacerdotes vnctio quedam ad reges et pontifices. Christus autem non assumpsit statum sacerdotii legalis vel terreni regis. Vnde dixit coram pilato Regnum meum non est de hoc mundo Joh xviii. Et ideo non habuit istam vnctionem corpoream regum et pontificum quia vnctionem spiritualem habuit a deo patre per plenitudinem gratie sicut scribit ps vnxit te deus deus tuus oleo letitie etc. Circumcisionem autem ipse adimpleuit primo in se suscipiendo 2o melius et efficacius et generalius instituendo sacramentum loco eius sz baptismum in quo confertur maior gratia et est remedium tam viris qz mulieribus. Et tertio ceremonialia ptinebant ad sacrificia sicut ymolatio agni paschalis vnde sacrificium. Ista autem erant figurativa huius perfecti sacrificii sz xpi in cruce offerendi. Et ideo ista impleuit xpus vno corporaliter paciendo Alio modo efficacius sacrificium sz eukaristiam instituendo. Quedam ceremonialia ptinebant ad sacramenta et de talibus erant precepta prohibitiva vsus aliquorum ciborum et consimilia. et ista adimpleuit xpus qz dicit petrus act xi Nunquam et commune non intrauit in os meum. et multo fortius xpus hoc seruauit. Ecce ita precepta adimpleuit ea obseruando et obseruatorum meliore declarando per talem enim abstinentiam a corporalibus cibis signabatur abstinentia a spiritualibus immundicijs. Hanc autem indictam instituit xpus in lege euangelica que est indicta et per consequens debuit cessare ista figura vel abstinentia propter quod dicitur act x. quod deus purificat tu ne commune dixeris quia nullus cibus coinquinat homines qui cum gratiarum actione percipitur. Dimisit tamen deus ordinatione ecclesie de aliquibus abstinentijs faciendis pro loco et tempore. patet ergo de predictis qualiter xpus legem adimpleuit quantum ad omnia genera preceptorum. Secundo adimpleuit legem quantum ad promissa promittens sz obseruantibus meliora. lex enim mosaica sibi promittebat bona temporalia et terrestria sz habundantiam et excellentiam huiusmodi vt deut xxxix Custodias omnia precepta eius et faciet te excelsiorem cunctis gentibus etc. Sed xpus obseruantibus dei mandata promisit bona spiritualia et eterna. sz gratiam in presenti que excellit omnia bona temporalia. et gloriam in futuro vt mt xix Omnis qui reliquerit domum vel agrum etc. Centuplum accipiet in presenti sz bona spiritualia que hic recipiuntur et multum excellunt bona temporalia ac si centenarius numerus comparatur et vitam possidebit eternam in futuro. patet ergo quod christus adimpleuit legem quantum ad precepta et promissa Similiter adimpleuit pphetas qz principaliter locuti sunt de aduentu eius et de his que ptinent ad ipsum. Et ideo pphetas adimpleuit nascendo conuersando viuendo moriendo. resurgendo. et alia opera salutis nostre faciendo propter quod imminente sua passione dixit luc xxiiii Oportet impleri ea que scripta sunt in lege et pphetis et psalmis de me. patet ergo ex predictis quod xpus adimpleuit legem et pphetas. Ad predictum quod xpus curando infirmum sabbato non fecit contra legem quia licitum erat facere in die sabbati ea que ad dei gloriam ptinebant sicut ornare templum et sacrificia offerre et diuinas laudes dicere et huiusmodi. et multo fortius sanare hominem miraculose ad ostensionem diuine virtutis est licitum racione huius quod sanatus subito portauit lectum suum in die sabbati faciebat ad manifestationem miraculi quia hoc enim videbatur quod diuina virtute hoc erat sicut subito posse ferre sanatus qui erat a pristina opera plenarie restitutus ad alia patet ex predictis in corpore questionis

Hec Nicolaus de lyra super mathm v c

Dubitatur

Ad maiorem intelligentiam predictorum queritur utrum xpus doctrinam suam scripto tradidit et
videtur quod sic. Quia scriptura ordinata est ad hoc ut doctrina memorie commendetur
Sed doctrina maxime memorie commendanda erat xpi etc. Item figura debet correspondere
figurato et e converso. Sed lex vetus fuit figura legis nove fuit data in scripto ergo et
Ad contrarium arguitur quod nulli libri ab eo scripti habentur in canone. Sed
tantum a discipulis suis ut apostolis et evangelistis. Conclusio doctrina xpi fuit immediate
tradita a deo, quia ipse in veritate verum erat deus et homo. Vetus autem testamentum
sicut datum fuit a deo, non tamen immediate sed mediantibus angelis ut habetur ad galatas iii
Lex data per angelos in manu mediatoris et Actuum vii dixit Stephanus iudeis
Accepistis legem in dispositione angelorum. Et ideo doctrine xpi debebatur excellentissimus
modus tradendi eam qui est in hoc quod doctrina non immediate scribitur in pelle
mortua sed in mentibus hominum que sunt ad ymaginem dei facte quod factum est de
doctrina xpi qua expressit mentibus discipulorum. Et hoc fuit predictum Ieremie xxxi Ecce
dies veniunt dicit dominus et feriam domui israel et domui iuda fedus novum
non secundum pactum quod pepigi cum patribus vestris in die qua apprehendi manum eorum
ut educerem de terra egypti etc. Et subditur Sed hoc est pactum quod feriam cum domo
israel. Dabo legem meam in visceribus eorum et in corde eorum scribam eam. Sed
per apostolos aliosque discipulos xpi divulgata doctrina xpi eius verbo predicationibus in
scripto scilicet in evangeliis et apostolorum epistolis. Ex hoc patet solutio primi argumenti ad primum
quod figura deficit a perfectione figurati. Et ideo lex evangelica non fuit scripta
in tabulis lapideis et pellibus mortuis sicut lex vetus. Sed in mentibus humanis
ut dictum est quantum ad primam eius conscriptionem. Ratio autem fuit conscripta in libris
ut predictum est. Hec Nicolaus de lira super Math. xiii c.

Queritur utrum Iudei cognoverunt Ihesum Nazarenum

esse xpm sibi promissum. Et arguitur primo quod non propter illud quod dicitur prima Cor. ii
Si enim cognovissent nunquam dominum glorie crucifixissent. Item Actuum iii dicit petrus de
iudeis loquens Scio fratres quia per ignorantiam fecistis sicut et principes vestri. Item
Luc. xxiii dicebat Ihesus in cruce. Pater dimitte eis quia nesciunt quid faciunt
Contrarium arguitur per id quod habetur Ioh. xv. Nunc autem viderunt et oderunt et
me et patrem meum. Cum autem videtur manifeste cognoscatur. Item super id quod dicitur Math. xxi
Agricole videntes filium dixerunt intra se hic est heres dicit glosa
manifestissime probatur principes iudeorum non per ignorantiam sed per invidiam
dei filium crucifixisse. Ratio quia in populo iudeorum aliqui erant maiores scientes
scripturas legis et prophetarum aliqui autem minores sicut laici et vulgares
tantummodo scientes illud quod est de necessitate salutis ut precepta decalogi et
huiusmodi que debet sciri ab hominibus. Sed subtilitates scripturarum et dicta prophetarum
ignorantes. Ideo quod xpus erat verus homo prophetia scribis et deus super prophetas in veritate
suppositi dicunt tamen aliqui et bene quantum ad hoc quod minores populi iudeorum non
cognoverunt Ihesum esse xpm. Nec quantum ad deitatem nec quantum ad humanitatem
sicut cognoscebant ipsum hominem sed prophetam qui erat a deo promissus sicut xpus
Cuius ratio est quia ignorabant scripturas que loquuntur de xpi nativitate et illas
que loquuntur de tempore et de signis sui adventus. Sed maiores cognoverunt
quod erat eis in prophetis a deo promissum et missum. Quia sciebant scripturas
loquentes de tempore sui adventus et de signis que omnia videbant in eo impleri.
Non tamen ut isti dicunt cognoverunt xpm esse deum. Et secundum hoc loquitur Apostolus in

aucte p allegata q si cognouisset nunq dnm glorie crucifixissent q. d. nunq cognouerunt eius diuinitatem. Oz hoc ud videtur conuenire dictis qr scriptura declarabat de tpe sui aduentus Daniel ix. in ebdomade illis assignatis et de signis sui aduentus sicut est translatio regni ut hec Gen. xlix. et mod aduenien in humilitate et paupertate ut hec Zach. ix. Ita expresse et expressius loquitur scriptura prophetarum de eius diuinitate Jere. xxiii. Ecce dies veniunt dicit dns et suscitabo verbum bonum qd locutus sum ad domum Israel et ad domum Juda in diebus illis germinare faciam Dauid germen iustum et faciet iudicium et iusticiam in terra Et hoc est nomen quod vocabunt eum dns iustus ns in hebraico vero dicitur hic est dns ponitur nomen dni tetragrammaton qd nullo pt de aliquo dici nisi de deo vero Cum ergo ista auctoritas secundum sacros doctores ebreorum et hebraicorum exposita sit de xpo sequitur ipsum esse verum deum Item Ysa. ix. dicitur paruulus natus est nobis et filius est paruulus super humerum eius et vocabitur nomen eius admirabilis consiliarius deus fortis pater futuri seculi princeps pacis que ut auctoritas secundum ebreos intelligitur de xpo et in ea fit expressa mentio de eius diuinitate sicut et humanitate et multe alie auctoritates et consilia possunt adhuc adduci Oz propter prolixitatem obmitto Et ideo dicendum q sicut maiores ipsorum iudeorum habuerunt cognitionem de xpo quantum ad eius humanitatem ita habuerunt quantum ad eius diuinitatem Considerandum tamen q aliquis cognoscit in habitu cuius tamen cognitio actualis impeditur propter aliquam passionem vel habitum impedientem sicut dicit philosophus vii ethicorum q incontinens dicit ab intemperato per hoc q licet estimatio vera non solum in vniuersali quia et sic intemperatus q fornicari est malum cum peccet per ignorantiam Oz et licet estimatio vera in particulari et per hoc dicit ab intemperato et tamen aduenientes passiones corrumpunt estimationem veram particularem qr passione vincente iudicat tamen fornicandum ita q passio impedit actualem considerationem veram in particulari et si passio semper duraret semper sic iudicaret eodem modo iudei habuerunt veram estimationem de Cristo in habitu et maxime in principio Oz tamen incepit contra eos predicare veritates facti sunt cum eis passibilibus ire rancoris et inuidie quibus passionibus impediebantur ab actuali consideratione veritatis prehabite de Cristo Ideo machinati sunt in eius morte sicut incontinens propter passionem concupiscibilem elegit fornicandum qd tamen alias refugit Considerandum tamen q ista notitia quam habuerunt de Cristo per scripturas prophetarum non erat tante certitudinis euidentie Tum qr talis certitudo habetur solum per demonstrationem vel sensum Tum qr prophetie possunt varie exponi et ideo erat magis notitia probabilis et visibilis coniecture vel similibus ubi erat certitudo adherentie tamen tamen potest impediri in actu modo predicto Predicta possunt solum circa q probat q non habuerunt notitiam de xpo intelligendum est de notitia habituali modo predicto Alie autem auctoritates q dicunt contrarium loquuntur de actuali cognitione applicata ad opus q fuit impedita propter passiones inuidie et rancoris ut dictum est Considerandum q

licet pharisei et legisperiti cognouerunt in principio Jhesum esse xpm et per consequens deum et hominem ut supra dictum est supra in 1 verbum h' est hec qr conceperunt contra eum odium et rancorem Ideo habitum veram estimationem corruptam erat in eis aliquo modo ut supra dictum est Et ideo imposuerunt eum vetabile et postremum tanquam blasphemum qr dicebat se esse filium dei et per consequens inquantum corrupte scripturas et per prophetarum que loquebantur de eius diuinitate propter qd xpus fecit eis

ista questio de xpo cuius filius est. dicunt ei david scilicet quia regnando divinitatem
vt habetur xxij. Ait illis scilicet Iesus quomodo ergo david in spiritu sancto inspiratus
vocat eum dominum dicens Dixit dominus domino meo sede a dextris meis etc. Cum ergo ista
scriptura intelligatur de xpo patet quod ipsi pharisei non negantes hoc. primo confitentur
sede a dextris meis. Sede autem a dextris meis ampliat per equalitatem et per xpo
scilicet deus sedet a dextra patris Alio sede est esse in potioribus bonis et hoc non
habuerunt xpo secundum humanitatem quia vt ipse in gloria post angelis donec ponam
inimicos etc. Illud completum in iudicio cum omnia perfecte subiciet homini xpo
Si ergo david vocat eum dominum quomodo ergo est filius eius q. d. Cum secundum naturam
humanam sit filius david et quocunque eo inferior secundum corporis formam naturam
humanam sit filius david et eo superior hec autem est divina Et sic in xpo due
per quam sit deus eius. et eo superior Hec autem est divina Et sic in xpo due
sunt nature divina et humana et nemo poterat respondere quia non poterat
scriptura negare Considerandum tamen quod Iudei moderni divinitatem xpi negantes
scripturam ad literam De abraham et quod heliezer
dicunt predictam auctoritatem dictam esse ad literam De abraham et quod heliezer
dispensator domus abraham fecit hunc psalmum agens deo gratias
de victoria quam habuit abraham de quinque regibus vt habetur Gen. xiiij post
victoriam apparuit dominus abraham. noli timere abraham ego protector tuus
et merces magna tua nimis Dicit ergo heliezer loquens de
suum et merces magna tua nimis. domino meo scilicet abraham Sede
Dixit dominus i. deus celi qui est dominus omnium. domino meo scilicet abraham Sede
a dextris meis etc. quia confortavit eum vt visum est promittendo ei amplius
et promissio Sed ista expositio patet esse falsa per titulum psalmi vbi ponitur
psalmus david. etiam in hebraico quod non est psalmus factus ab aliis sed ipse
psalmus david. etiam in ebraico quod non est psalmus factus ab aliis sed per
id quod subditur in psalmo eodem Ex vtero ante luciferum genui te quod non potest
dici de abraham quod sit genitus ex vtero dei vel substantia et ante luciferum
i. ante mundi creationem Sed solum potest verificari de filio dei et idem in fine psalmi
Tu es sacerdos etc. quod non potest verificari de abraham cum non fuerit sacerdos
et dato quod fuisset et tamen sacerdotium eius non potuisset fuisse in eternum sed sacerdotium
xpi est eternum. habetur Hebr. ca. xxij

Et non cognoscebat eam donec peperit primogenitum

suum etc. Sed aliqui exponunt de cognitione faciei dicentes quod ex preclaritate
faciei in vtero virginis tanta erat vultus eius claritas. quod Ioseph non poterat
eam cognoscere. sicut dicitur de claritate faciei moysi ex consortio sermonis domini quia
non poterant in eam tendere filii israel vt habetur ij Cor. iij. Alii exponunt
secundo de cognitione carnalis copule quia non cognovit eam quia sic eam noverat
virginitatem Sed donec peperit primogenitum suum Ex hoc loco dicit elvidius
hereticus quod licet maria a Ioseph non cognita sit ante partum xpi tamen post eum
partum ab ipso cognita fuit Et alios filios peperit quod arguit ex hoc quod dicit
non cognoscebat eam donec peperit etc. ergo post partum cognovit Item ex hoc quod dicit
primogenitum quia primogenitus non dicitur nisi per aliorum filiorum respectu genitorum hoc etc.
confirmatur In evangelio leguntur xpus fratres habuisse Sed hoc non valet quia sic dicitur est
ex quo maria et Ioseph virginitatem noverant sic vobis voto fuisset nihil tam sancta
sit tanto et tali filio non fuisset credendum sic Ioseph qui dicitur sanctus scelestissimus
et presumptuosissimus fuisset. si templum spiritus sancti et speciale habitaculum
dei violare et polluere presumpsisset ad primum dicendum quod hoc dictio donec

alicui signat tempus deputatum quo transacto fiet aliquid sicut dicitur iste non comedet donec hora sexta compleatur hoc est intelligendum quod completa hora sexta comedet et sic non accipitur hic Alio modo quod sit ad sensum sicut in psalmo dicitur de Christo Sede a dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum non sic intelligendum quod a dextra patris quando sedebit eternaliter et hoc modo accipitur hic donec. Non primogenitum filium virginis non quia alios fuerit post partum Sed quia nullum prius deo offerretur et per aliqua inter pariebat vulvam tales primogenitum assignabatur qua de eadem cognatione sicut Abraham et Loth dicunt fratres Gen. xiii Rogo sit questio virgini inter me et te fratres enim sumus. et tamen Loth erat nepos eius

Quomodo potest homo peccator hec signa facere Ioh ix

Circa dicit multos dicunt in multum videtur Math vii Nonne domine domine in nomine tuo demonia eiecimus et virtutes multas fecimus Et tunc confitebor illis quia numquam novi vos discedite a me omnes qui operamini iniquitatem Sciendum quod miraculum est opus excedens omnem virtutem creatam et per quod fit a solo deo. talia autem fiunt aliquando ad testificandum aliquid quod est supra humana cognitionem Et hoc dupliciter primo ad testificandum de veritate alicuius doctrine excedentis supra facultatem intellectus nostri et tunc ostendit quod illa doctrina sit vera tamen deus non potest testis esse falsitatis non ostendit quod ille qui docet illa doctrina sit bonus quia miraculum fiunt non ad testificandum eius bonitatem sed doctrine veritatem et hoc modo aliquando per malos homines predicantes fidem katholicam facta sunt miracula ad confirmationem fidei katholice et sic intelligitur illud verbum Math preallegatum Alio modo fiunt miracula ad testificandum de bonitate de omnibus docente et tunc ostendit quod bonitas sit in ipso alias deus esset testis falsitatis Et hoc modo fiebant miracula Christi sicut dicitur Joh. v Opera que ego facio testimonium perhibent de me et hoc modo loquuntur isti dicentes quo potest homo peccator facere etc ut habetur in littera supra Joh ix

Gratioso et felici militi Raymundo domino castri Ambrosii Bernhardus
de sacca valle in senium deductus salutem. Doceri petisti a
nobis de cura et modo rei familiaris utilius gubernande qualiter patres-
familias debeat se habere. Ad quod tibi respondemus quod licet omnium rerum
mundanarum status et exitus negociorum sub fortuna laboret, non est tamen vivendi
regula ommittenda. Audi ergo et attende quod si in tua domo sumptus et red-
ditus sint equales casus inopinabiles poterit destruere eorum statum. Status
hominis negligentis domus est ruinosa. Ruina est negligencia gubernatis domum
ut ignis in domo validus et accensus. Discute diligenter eorum diligenciam
et propositum qui tua administrant, labentium non dico largis facultatibus minus est vicium
dum abstinere quam tradere. Despice provide que sua sunt quod sunt magna providencia
est. Dispendia itaque de cibo et potu aliarum talium qui esuriunt et non petunt.
Nuptie sumptuose dampnum sine honore conferunt. Sumptus pro milicia honorabilis.
Sumpta profundendo amicos racionabiles. Sumptus profundendo prodigus
preditus est. Familia grosso et non delicatis cibis nutrias. Raro gulosus effectus
est vix aliter quam morte mores mutabit. Gulositas palliata et diligens negli-
gentis procedendo est. Gulositas palliata et diligentis solacium est. Diebus festi-
valibus habundant non tamen delicate pasce familiam. Sunt gula litigat cum
bursa et caveas ne gule advocatus existas. Si autem inter gulam et bursam
advocatus existas sepius et non semper sinistram feras. Nam gule probat affectus
et sunt testibus si in ratis bursa eludunt probat archa et cellariis vacuatis
vel brevi tempore vacuandis. Sic te male iudicas tamen gula qui avaricia
ligat bursam. Iniquus tamen inter gulam et bursam avaricia iudicabit. Sed est
avaricia ut sim homicida. Ruina est avaricia paupertatem timere semper in paupertate
vivendo extra vivit avarus in se non prodens divicias. Sed ab his refrenando anhelans
est cum aliquis conservare quam in se [illegible] perdere. Si habundas blado non diligas caristiam quia
diliges caristiam cupit esse pauperum homicida. Vende bladum dum satis valet non expectes
pauperum enim non potest. Vicinis tuis precio vende eciam inimicis quia non semper
gladio sed sepe servicio vincitur inimicus. Superbie tamen inimicum bellum
est expectans tonitruum tu sagitta habes. Amicum queras tamen solum pro custode si
habes inimicum tamen maxime non habeas tu ignotis. Semper cogita inimici malas. Debi-
litas nimia non est loco paris sed treuga ad tempus. Si te servat non cogitat
amicus quam te cogitans periculo te exponis. De feminis tuis suspectus quod agunt
ignorare non studeas queras postquam sciveris quem mala uxor a nullo medico curabis.
Dolere de mala uxore te mitigabis cum audies de uxoribus alienis. Uxor
nobilis et altum non inquirit de operibus mulieris. Malam uxorem paruus risus quam
baculo castigabis. Efficacia senex meretrix si lex permitteret vivia sepelienda esset.
De vestibus nota quod vestes sumptuosa probacio est paucis sensibus vestes in-
nuis apparatus veteribus cito tedium parat. Stude probitate placere non vestibus
quia in multis preciosis quentibus non indicabit sanitatem. De amicis teneas eum qui
magis est amicus et potius eum qui sua tecum bibunt quam servicium offert. De verbis
magna est copia aucte. Amicum non reputes eum qui ut te presente laudant. In
consiliis amico tuo ne queras placere et sed verum dicas amico tuo in consu-
lendo sic michi videtur non precise sic dicas sic agendum est. Qui de malo consi-
lio suo facilius redarguendo sequitur quod de bono consilio laus. Audivi quod te visitat

Joculatores. Attende quod scriptum est: qui joculatoribus intendit, cito uxorem habebit cui nomen
paupertas. Et quis erit huius filius? derisio. Placent tibi verba joculatoris? fuge
te, et aliud cogita. Vides et gaudes de verbis joculatoris: iam pignus sibi (audie)
dedit. Joculatores imperantes digni sunt suspendio. Quid est joculator
male imperans? aut homicida aut homicidii socius; comportans joculatorem
infrunita Deo non placuit. Audi de famulis. Famulum alterius tardius repelle et
futurum damni et inimicum. Famulum tuum moribus blandientem repelle. Famulo nimio
te laudanti resistas, quia cogitat te decepisse. Famulum de facili se vendentem
dilige ut filium. Si vis edificare domum, inducat te necessitas, non voluntas. Cupi-
ditas edificandi edificando non tollitur. Nimia et inordinata edificandi cupi-
ditas parit et expectat edificiorum venditionem. Turris completa et archa
evacuata faciunt hominem valde audacem sed tarde sapientem. Vis acquirere? vende. Cave
ne pro parte hereditatis vendas te potentiori, sed potius minori pro te minori. Noli
aut vende plus offerenti. Melius est enim grave pati famem quam patrimonii ven-
ditionem. Et melius tibi est pro parte vendere quam se usuris subicere. Quid est usura? ve-
nenum patrimonii, quod est legalis latro contradicentes qui intendit nichil. Emas in
contractus potencioris te; quam comperte parant, fustigeas ne tibi contingat forcare.
Quesivisti de usu vini. Vinum in diversitate vinorum et humiditate est sobrius,
id est bene dedit. Ebrietas nichil aliud facit nisi cum cadit in lecto fetens
vinum. Fuge consortium que semper ponit quam colloquium. Cum se ebrium verbis excusat,
ebrietatem sua arte accusat. Quale sonat in iuvene vina contiste? Effuge
medicum ebrium. Fuge medicum sine caritate non probatum. Cave a medico
volente in te experiri qualiter alios de simili morbo curabit. Famulos valde
pravos dimitte cicius et ceteris. Canes custodes utiles sunt. Canes ad vena-
tionem plus constant quam conferunt. Habes filium dissipatorem bonorum tuorum? constituas
alienum. Sed tu forte dices: si adversatur fortuna, quid prodest vivendi doctrina? Audi de hoc.
Vidi stultos dimittentes contingentia et tandem se excusantes sub fortuna. Et sperans
doctrina raro accusabit fortunam. Raro enim diligenciam cum infortunio sociabis, et
rarius infortunium a prudencia segregabis. Expectat pigro sibi subvenire a deo
quod in modo isto vigilando proficit. Tu ergo vigila et cautitate expendendo
cum cunctate compensa. Deprecatur senectus consulto deos parum quam tuo filio te committas.
Dispone bona legata consulto et pro servitoribus plurimi inde diligentibus persona
tua non quietatus. Committe curam tuam diligentibus circum sicut. Disponere
debes ante morbum. Sepe enim quod efficitur infirmitatis sermonibus, et similiter testa-
mentum non potest liber esse testatoris antequam sunt efficacius. Sufficiat tibi quod de te dictum est.
De filiis audi. Mortuo patre querunt divisionem filii. Si nobiles sunt, melior est
sepe eorum per modum dispersio quam hereditatis divisio. Ita sepe est eorum communibus
dissolvitur huius hereditatis eorum divisio. Si laboratores sunt, faciant quod volunt. Si
mercatores sunt, tutior est eorum divisio quam coniunctio, ubi omnis infortunii casus
imputetur. Habes forte emaritam? quid stulte agat? Si, ut propria sua deploret,
vetula ipsa senex accipiat iuvenem, ita non separat si sua que sunt abiciat, quibus
abiectis vivet cum eo doloris cultrice quem constituit ad quem ea perducat
sua dampnabilis senectus. Explicit epistola beati Bernardi ad quendam
militem nobilem de cura et modo rei familiaris utilius gubernande.

Reverendissimo in christo et colendissimo patri domino Johanni de Carvaj-
ali sacrosancte romane ecclesie sancti angeli diacono cardinali domino
suo precipuo Eneas episcopus Senensis s. p. d. Credimus apud Bohemos apostolice
sedis oratores legatorum officiis et omnibus illius gentis mores et opiniones notum tibi
esse prius quendam homines novos in dies errores addunt. Et ego nuper iussu Ce-
saris in Bohemia fui cognovi bonos et malos et multa cum eis contuli
et audivi multa que sedem apostolicam intelligere non est inutile. Decrevi que
in hac via michi contigerunt tue dignationi perscribere. Et si magnum papirum dum
implendo non est tamen arguenda narratio quia res plurimas non potest epistola com-
prehendere. Et cavendum quod ne fiam obscurus dum brevis esse laboro permittam
nichilominus multa de multis et solos attingam locos illustriores ad habeat in
benignas aures tua modestia bonique consulet. Si liberius scripsero quam
tue benignitati parcit. Nam vetus notitia et usura que olim inter
nos fuit audacem me facit. Sed inopia nam narrare quia nulla est
michi de tua benignitate dubitatio que solet omnia in partem recipere meliorem.
Cum ergo per hos dies de nova domo versus Pragam agerem iter essetque
in collegio nobiles Albertus de Ebersdorff baro Procopius de Rabin-
steyn et Nicolaus Seugkesse equestris ordinis milites. Ex usu visum
est nobis quia raptores et insidias timebamus ad Thaboritas potius
divertere quam in apertis villis pernoctare et luporum magis quam leporum sequi
fidem. Premissimus igitur qui Thaboritas accederent atque ab hiis nobis hospi-
talitatis expeterent. Acceperunt hec letis animis Thaborite dederuntque
fidem atque obviam venerunt res spectaculo digna. Quod fuit rusticanum
et incompositum vulgus quamvis urbanum videri velint. Frigus erat et
pluviale tempus tamen. Nam Bohemia sepe miscet estati hyemem.
Ex illis alii nudi erant, plures tecti camiseis, alios pellitias tunicas
induerant. Alii sella carebant, alii freno, alii calcaribus. Alteri caliga de-
erat, alteri ocrea, huic oculus deerat, illi manus. Et ut Virgi-
lianis utamur verbis fedum visu fuit populataque tempora raptis auribus
et truncas inhonesto vulnere nares. Incedendi nullus ordo loquendi
nulla modestia. Barbaro et rusticano ritu nos exceperunt. Obtulerunt tamen
xenia pisces vinum cervisiam. Sic oppidum ingressi in illum locum venimus quem
nisi hereticorum arcem aut asilum vocare nescio quo appellem nomine. Nam quotquot
inter christianos impietatis ac blasphemiarum monstra sunt co-
defugiunt tutamentumque habent ubi tot sunt hereses quot capita et libertas est quod
velis credere. In exteriori civitatis porta duo fuerunt scuta. In altero picturata
erat angeli calicem tenentis qui communionem sub specie vini suadet populo.
In altero Zyssca pictus fuit homo senex et utroque lumine cassus hic
olim dux Thaboritarum fuerat et altero oculo in pueritia perdiderat. Alterum
hostili sagitta confixus amisit. Ab hoc sepe victos fideles aiunt.
Sepe christianorum cedes factas quod plures civitates combustas diruta monasteria
sacras edes incensas prostitutas virgines, sacerdotes occisos. Eique

Thaborite non solum monasteria sed templa quae secuti sunt duce. Neque absurde. Na[m]
tali populo qui nichil divinitatis intelligit, nichil religionis tenet, nichil
equi utique videt, quos ducatum prebere debuit nisi cecus? Impletum est id salvatoris
in eis: Si cecus ceco ducatum prebeat, ambo in foveam cadunt. Hic dum
morti proximus esset, consulereturque a Thaboritis quem post se principem de-
signaret, postquam meus animus a me fugerit, excoriate corpus meum
et carnes date volucribus, ex corio vero tympanum facite atque hoc in
prelio duce habete. Nam quoniam locare [?] Theutones sonum eius audierint
mox terga dabunt Zisskam in tympano formidantes. Hic postquam obiit
Thaboritarum alii ducem Procopium eligunt, alii in tantum illius memoriam dilexerunt
ut neminem dignum existimarent qui tanto duci succederet. Affenatique [?] pro-
pterea orphanos sese vocabant quasi patre carentes atque orbatos. Cuius ut
cecitatem non viventis tantum sed mortui quoque colendam censebant et ad inferos usque
sequendam. Sunt autem veluti nunc Thaborenses sunt, et quibus picturas
omnes abhominantur, hinc tamen imaginem religiose colunt, et honorem quem
Christo negant concedunt Zisske. Sorte [?] ferrea pestifera et abhominabilis est
ac summo digna supplicio. Romanam ecclesiam nolunt habere primatum neque aut
proprium clerum licere [?], imagines Christi sanctorumque delent, ignem purgatorium
inficiantur [?], nichil sanctorum preces iam cum Christo regnantium prodesse mortalibus
asseverant, festum dierum preter dominicum et paschalem non agunt. Ieiunia spernunt,
horas canonicas abiciunt. Eukaristiam sub specie panis et vini pueris
et dementibus prebent. Consecrantes nichil preter orationem dominicam et verba
consecrationis dicunt, neque vestimenta mutant neque ornatos assumunt aliquos.
Reliquias vero ~~crucis~~ confessionem despiciunt, ut non verum corpus Christi in sacramento
altaris sed figuratum quedam esse contendunt errorem Berengarii non con-
demnantes [?] separantes ex sacramentis ecclesie baptismum, eukaristiam, matrimonium, ordinemque
recipiunt. De penitentia parum sentiunt, de confirmatione et extrema unctione nichil. Mo-
nachorum religionibus infestissimi sunt, mendicantium dyabolicas asserunt esse.
Baptisma simplici unde volunt, nulla aqua benedicunt. Cimiteria non sunt
consecrata. Cadavera mortuorum de campis et ut digna sunt cum bestiis se-
peliunt, variamque censent orare pro mortuis. Ecclesias consecratas de-
cident [?], et in omnibus locis passim conficiunt sacramentum. Nulla maior hiis
cura est quam sermonis audiendi. Si quis negligens est domi quoque torpet a negocio
ludo ve vacat dum sermo est, verberibus ceditur et intrare ad verbum ut audiat dei
compellitur. Est illis domus quedam lignea instar horrei rusticis. Hanc tem-
plum appellant. Hic populo predicant. Hic legem per omnes dies exponunt. Hic
altare unicum habent neque consecratum neque consecrandum, ex quo plebibus
sacramentum exhibent. Sacerdotes neque coronas ferunt neque barbas tondent.
Hiis Thaborite frumento cetilia [?] lardo leguminibus lignis et omni suppel-
lectili necessaria publice domum complent et addunt in singula capita singulis
mensibus sexagena ex qua pisces carnes ementes et si velint vinum
emant. In altari nichil offerunt, decimas dedi [?] dampnant. Primiciarum
neque nomen neque rem tenent. Non tamen concordes sunt de una fide

Sed alius isti, alius illi servit, velle suum cuique est nec voto vivitur uno. Hos
tam sacrilegos et sceleratissimos homines Sigismundus Cesar civitati donavit
et quos exterminare debebat aut in ultimas terras ad fodiendos secandosque lapides
christiani generis omni commercio privatos relegare, liberos fecit minimo tri-
buto contentus. Que res sibi tamen et regno quam maximo dedecori fuit
nam sic modicum fermenti totam massam corrumpit. Sic fex illa hominum
totum nomen gentis Bohemie fedat. Sed accipe nunc urbis situm quia
fuisti loco proximus intueri menia potuisti que duplicata cingunt un-
dique civitatem munita turribus et propugnaculis. Collis est in oriente
extensus nulla ex parte vicinis altior campis sed preruptis hinc atque
inde rupibus tutus. hunc uno ex latere fluvius alluit quem Zhozaande vo-
cant, ex altero rivus est tenuis aque sed profundus et aditu difficilis
Is quasi vellet an opidum ingredi maiorem fluvium in angustias xx pas-
suum collem restrinxit et penetrasset ut arbitror montem nisi saxis du-
rioribus impeditus iter flectere coactus fuisset. vertitur tamen ad dexteram rivus
et ambiens opidi magnam partem tandem fluvio qui reliquam partem lavat
fundo valle iungitur. Sic civitas ex omni parte rupibus et aquis munita uno
tantum loco per planum habet accessum. Tres hic porte sunt quibus ingrediaris
Ex priori vero propugnaculum est cuius murus xx pedes latitudinis habet altitudinis
dupli. machinas belli plurimas victis hostibus exceptas et civitatibus ob-
tinuerunt quas in foro ad terrorem vicine plebis ostentant. Domorum parie-
tes aut lignei sunt aut lutei, nullo platearum ordine distincte sed ad casum
posite. Vasa que olim tentoria passim locarunt sic postea domus erexerunt
Multa aliis est preciosa suppellex est et divitie inter eos plurime sunt multarum
enim gentium spolia in unum locum congessere. voluerunt hii quondam ecclesie primi-
tive moribus vivere et in commune tenebant omnia. fratres se invicem appellabant et
quod uni deerat alter subministrabat. Nunc sibi quisque vivit et alius quidam
esurit, alius autem ebrius est. brevis fuit caritatis brevis imitacio fuit
sed priores Christi discipuli et qui nascentis ecclesie fundamenta iecerunt. Que
propria prius habebant fratribus communicabant nihil alieni recipiebant nisi
sponte et amore Christi donatum. Thaborite vero hereditates alienas ex-
pilabant et que violenta rapiebant manu rapuerunt. Hec tamen in commune
dederunt nec sic perseverare potuerunt. Redacti ad ingenium avaricie iam res
studere ~~et rapere~~ quia rapere ut olim nequeunt. Nam languidiores facti
vicinos timent. lucris inhiant mercature sordides quam sordidiori questui
Sunt in civitate ad quatuor milia virorum qui possunt educere gladium. Sed arti-
fices facti lana et tela ex magna parte victum querentes inutiles bello red-
duntur. predia nulla hiis erant. sed nobilium et monasteriorum villas in-
vaserunt quas sibi postea Sigismundus nescio an divine legis an

Summe perusti ideo dici possit precio vite possidendas asserposit
Intellexisti que hec civitas sit qui mores huius populi qui status spiritualis
hetherorum senatus qualis nequicie synagoga quale domicilium sathane
quod templum belial quod regnum luciferi hic ego cum pernoctassem et ab hospite
meo civita quam non sepe sit vera esse dedicassem exhortabar hominem ut
tantis erroribus renunctiaret non erat hic omnino durus neque mo-
nitus aspernabatur et habebat in penetrali thalamo dive marie virginis
et ipsius salvatoris ymagines quas occulte colebat credo nisi timet a-
missionem honorum vel divicias et publice ab ea infamia resilet Sed
maluit alienam placere quam opes perdere et nisi pro pecunias prope
Ideo Salvatoris voce similis dicit camelum perforamen acus transire
quam divites adipisci regna celorum In crastinum cum venissent ad nos
tam sordide civitatis magistratus et genus agunt quod visitavisses eos
ut urbem magis verbo quam mente viderint dico ego ad collectas
meas peractus fecerat genti parati et munite dei communicaturi
non putavi tantos hic esse tantos errores invenio credebam solum
ritu communionis hunc populum a nobis esse seperatum sed nunc comperium
habetis hebreorum esse populum hunc infidelem deo rebellem nichil penitus
nichil religionis habentem Et magistri si voluerit confiteri satisfacere nostri
Et hic aliqua dixit ne sua facta nobis placere putent et agunt
Et hic aliqua dixit ne sua facta nobis placere putent et agunt
vicinos glorientur Romani regis legatos sibi communicasse dissen-
tiebat in principiis et vile consilium habeant dicebat Sed dulcis aliis
erat plenus et leporino corde preditus persuadere suma mea non
potuit quibus verba sit afferre proposuissem ut nulla veritate
populi timenda est Recessimus ergo et licet dies dominica esset divina tamen
officia neglexi ne communicare haberemus Erat animus in Pragam
vide urbem fama celebrem regni caput Sed pestis illic crassabatur
ignis nec minus quam ducenta capita per singulos dies auferre dicebantur
Albertum rem relinquentes pacis qui convenerant congregati fuerunt et ad villam
Budim sese transtulerunt quinque et viginti milibus passuum a Praga
distantem Interea et Barbara imperatrix que fuit Sigismundi coniux
Friderici comitis Cilie soror diem obiit Cuius corpus Pragam
delatum in castro sepultum est Cordata mulier fuit sed futuri vite
parum ut aiunt credula Dicit si que vixit inter eam habent Sunt
qui defunctam bene et ut christiana decet supremum diem emisisse
dicunt Cum venissem ad villam Budini baronum conventum illic
comperimus Barones erant Georgius de Podiebrat Heinricus
de Rosis Alschio Bencko et petrus de Sternberg Bencko de
Johannes Zagirnath Johannes de Smyricz Johannes de

thabelicz Zdenko Costka Johannes de Smolenz Johannes de Codoch et
alii barones quam plures. Civitatum oratores aderant ex Praga, Kuthnis,
ex Pilzna, ex Luna, ex Colonia, ex Slatonia, ex Srezia, ex Lithomeri-
tia, ex Glana, ex Zacen, ex Buthonussa, ex Thabor. Et heretici erant
et catholici simul mixti, vidisses id Ysaie completum: Ille vitulus et ursus
pascentur, requiescet catulus eorum. Proceres regni ex magna parte fide
romana erant. Civitates vero plurime aut Thaboritas aut her-
rezana sequuntur. Venerunt ad nos plurimi ex ambabus partibus et alteri
alteros accusabant. Primo vero adventus ille nostra causa tenebatur
ut audiret quid Cesar ad petitiones regni responderet. Fuimus tribus
diebus in tractatu cum eis, quarta demum die et ille unicam intentionem
ad ultimum intellexerunt et nos illorum propositum cognovimus. Dimissum
concilium est. Prius tamen allate fuerunt Marchionis Brandenburgensis
littere, que conventum inter regni proceres et legatum apostolicum sancti Petri
Cardinalem petebat ad res istic componendas. Placuit id
nobis et apud ambas partes verba fecimus, quibus conventum suadebamus.
Accepta condicio est, dies sancti Martini locus conventionis in Lithomer-
itia datus. Mediatores inter Cardinalem et regnum Marchiones
recepti. Faxit deus ut finis discordiarum fiat, ut refloreat in Bo-
hemia fides et errore plena regio veritatis ignara iam tandem
ad vere religionis candidam lucem de profundo tenebrose superstitionis
emergat. Ad quam rem et nos quantum pro virili nostra ad iuvamen
adicimus. Sequitur dyalogus. Rogavi Procopium inter me atque Geor-
gium fidelis ut interpres esset. Virum magnum illum et potentem virum
quem regni pars maxima sequitur, si concordie cupidum invenissem, ad
duci ceteros facile credebam. Fuimus diu simul que locuti fuimus
inutile nunc referam atque ut sim brevior, neque opus sit verbis illius
inquam et inquit sepius uti, persone verbis meis nomen meum et verbis
illius nomen suum dedi et Ciceronem et plerosque cupio qui collocu-
tores in suis opusculis introducunt. Sic enim me iudice brevior et dilu-
cidior oratio redditur. Nunc audi iam dyalogum. Eneas. Cupio te alloqui
volui vir magnifice neque privata res est neque parva, sed regni huius
quietem tangit, magnum bonum continet, quam si vis audire mox tibi
exponam. Georgius. Cupio audire dicta quecumque libet. Eneas. At ego
in caritate non ficta loqui volo, que nihil reticet et summa utitur
libertate. Georgius. Hoc expecto, loquere. Eneas. Regnum hoc olim flo-
rentissimum fuit et inter occidentalia regna ditissimum, viguerunt
hic religiones et omnium bonarum artium studia claruerunt, nunc inops

regis est concussa lacerata. Cur hoc? quaeritis. Sane quia non potest veritas
vera mentiri. Qui apud evangelistam dicit: Omne regnum in se divisum
desolabitur et domus supra domum cadet. Vos Bohemi non solum invicem
divisi estis, verum etiam ab ipsa christianitatis maiori parte secreti. Sed
Romanam auditis ecclesiam quae mater est et magistra fidelium, neque
mandata conciliorum recipitis. Quod si unitatem ecclesie amplectemini
et in domo Domini ambulaveritis cum consensu, facile regnum vestrum pristinam
dignitatem splendoremque suum resumet. At tu Georgi rex qui populos quo
vis trahis, fac tibi nomen grande, fac ut te sedes apostolica diligat.
Redde sibi filios quos Sathan abduxit. Hauriat ex fonte rivus
aquas suas ne penitus arescat. Redibunt omnes et Romanam ecclesiam
venerabuntur. Te diliget Romanus pontifex, te Caesar, te omnis
carum habebit. Et rex Ladislaus in regnum veniens te tutorem, te patrem
appellabit, tibi gratias aget qui sibi pacatam provinciam restitueris,
erroribus expurgatam, pace quietam, ornatam moribus, fide florentem.
Consequeris non tu solus gloriam sed et posteri tui et nati natorum
et qui nascentur ab illis. Ob eam rem semper habebuntur honori et
que memoria nominis tui sempiterna, et florens tu et familie status.
Qui vere virtute vixerit, temporibus aut ex hac vita ad meliorem
migrabis, lucidas sedes accipies beatique perhennem immortalitatem
vestitus. Omnibus enim qui patriam ornaverint, auxerint, iuverint,
defenderint certum est esse in celo diffinitum locum quo beati evo fruantur
sempiterno. Quod si viam nosti qua rectius ad unionem transeas, dum
cat edoctum me redde. Nam sedem apostolicam certiorem reddam vo-
iam legatum conventui promisisse. Et recte quidem. Nam boni cupidus
et industrius vir doctrinaque plenus inveniet nisi fallor con-
venientes ad unionem modos. Vestras tamen qua facultate preditus
est. Quod si stricte desideria vestra scribam pontifici maximo. Legatus
quoque conventui adesset de sua mente legatum commonet. **Georgius**
Ago tibi gratias pater quod mei regni curam geris. Regnum ut ais
conquassatum compilatumque est. Novit Deus quorum culpa est. Nos cupidi
pacis fuimus neque bellavimus ut bellemus sed ut pacem haberemus. Coacti
gessimus arma. Coacti fuimus in proeliis. Christianissimus olim legatos
nostros ad Basileense concilium nonnullaque cum patribus qui ibi tunc presidebant
pacta percussimus que si servata fuissent et cum sede apostolica et cum ceteris
christianis pacem haberemus et in regno nulla divisio esset. Sed violata
federa nos heretici et scismatici vocitamur. Alii qui ex nostris apud vos
moriuntur cum asinis sepulturam accipiunt. Clerici quamvis docti et mo-
desti sunt minime consecrari possunt. Deciduntur qui de calice bibunt
sunt apud nos. Cardinalis sancti angeli legatus adimerit cum

in sacerdotes fui et ego in eo petiuisse diuonari. Similiter quod presbiter sedibus
si nobis ausultasset scandala que postea emerserunt abscidisset. Presbiter
uerba. De compactatis sic loquebatur quod umquam nichil de illis attigisse
Nos tamen valida illa scimus et autentica que generale concilium nobis
concessit. prius absoluti ab Eugenio. Si Nicolaus pontifex
maximus iure melior est. nobisque sibi obsequentes cupit iubeat ser-
uari conuenta et venerabimur eum. Hec huius est et unita patribus
ymonibus quod via hac gradiendum est hac iter ad concordiam patet.
Eneas. Mos hominum est ut paria paribus referant. Cum uolui
fide quererem quod potes cupistis neque enim sufficiat nobis sub duplici
specie communicare nisi et sub una solum communicantes dampnetis. **Georgius.** Ubi
dampnamus? **Eneas.** Cum dicatis neminem saluari nisi communicet sub duplici
specie omnes dampnatis hereticos. Sed taborites dicunt. Quid mirum si uiam heresis
nos retorquimus. Tu conuentus cum concilio factos refers et autenticas
dicis auctoritate concilii probatas. Audio libenter. Sed concilium de quo
utrumque specie loqueris opinioni uestre contrarium est quod neque ad salutem necessarium
esse dicit neque Christi preceptum esse sub duplici specie communicare populum. **Ge-
orgius.** Si non est sub duplici specie mandata domini. neque sub una
quidem Nam qui sub specie panis communicare plebem iussit etiam specie sub
uini iussit et in usum deduxit. **Eneas.** Falleris. Nam Christus
apostolis non plebi sacramentum prebuit. Sed non fert tempus ista disserere
Georgius. Perge. Ausculto. **Eneas.**
Dimitte me dicere quod institui
Si nolunt diuonare legationis paucones uestras quid mirum est vobis in-
dulta sub duplici specie communicare. Iussi tamen sacerdotes uestri sunt quotienscumque
ministrat populo sacramentum commone atque instruere omnes ne sub duplici
tamen specie sed sub qualibet totum et integrum esse Christum intelligat. Michi facit
Prohibiti sunt infantibus atque dementibus eukaristiam porrigere. Sacer-
dotes sub duplici specie communicare compellere. Debent compellere
tamen rebelles. Cum plures uos habent huius generis
sepulturam negatas nisi communicent. Debet
usum repelli ab hiis debet hereticos aut inuitat prouocat urget. Debet
uniuersalis ecclesie ritum tenere postponunt. Omnes officiis uulgaria car-
mina inserentes postponunt. Sed ista sedis obseruant que prohibe-
fore faciunt que iubent omnino postponunt. Cum ergo abrogari
priuilegio et transgrediamini leges peruim communicantes mandata concilii
hanc iure legatum compactata firmare nolente quia priuilegium
amisistis male utentes. **Georgius.** Incorrentibus uestris cautum est
ius aliquem ritum qui generaliter obseruatur non statim recipient nos tamen patris
et ymonibus impediri sedibus. **Eneas.** Vera dicis. Nos si omnes sed si alii
dicunt sede ritum ecclesie non ~~[?]~~ recipient compactata manent. Sed
si omnes abierunt ritum ut omnes abiciatis uulgarem conuenientibus auferre

Rursus quod de ritu sit mecum non de fide. Vestra si fidem violatis que prius inter nos vosque federa robur habebunt? At nos quod pace tua sit dixerim fidem nostram abicitis dum vestram populus sub utraque specie communionem asserunt. **Georgius** Ignota sunt michi ista. Sed hoc dico tibi nisi pactata serventur neque paci locus est neque concordie mentio. Cum si rursus arma sumpserimus offendere ultro pactos veteres neque recipient. Nos sumus ut creditur pauci, multi sunt [illegible] qui nobiscum sapiunt. Nec aliud expectant nisi ut exercitum educamus. Patet quod superioribus sumus armis, papa si sapiet non disputabit an prelatorum privilegia non vendiremus armis maiora. Arma tenenti omnia dat qui iuste negat. Sunt fortasse qui magna promittunt qui grandes polliceantur exercitus qui viam ad nos ense facturos se iactitant. Nos vicinorum mores vireque novimus. Ergo si pape consilium dederim compactata observanda censeam. **Eneas** Ut video spem ponis in armis et tibi priores victorie congeminant. Sed vincunt sepe mali ut boni probentur. Non semper veritati victoria comes est. Alta nimis et incomprehensibilia sunt iudicia dei. Vertitur dum quod sunt si vis dicens adest. Varius est eventus belli neque temeraria semper fortuna est. Non hic vobis nobis favor est qui prius sunt multi a vobis deserent qui si exiguntur cum nos pugna et a fronte ferient et a tergo. Nam vestram fidem veritam videt qua prius erant scismaticique venerabantur et qua nunc favere nunc odio insequentur. Sed mittamus hec. In pace solam federum observantiam stare putas, in tribus ex rebus concordia pendere videtur, ex compactatis ut ais, ex bonis ecclesie que occupantur, ex archiepiscopi constitutione que nec parva sunt nec leviter componenda. Nam compactata postquam violata sunt rursus innovare magnum est. Tum bona ecclesiarum occupata nemo restituet. In archiepiscopo vos ipsos vim facitis qui Rokyczanam petitis neque alium vultis, quem nisi me fallit opinio numquam sedes apostolica ad id fastigium promovebit. **Georgius** De compactatis dixi tibi que sentio. Si durus est papa durum regnum inveniet. Nescio quis vincet. Scriptum scio quod dicit: Si fortis in fortem impegerit ambo corruent. Neque nobis neque vobis utilitas contenta erit. De bonis ecclesiasticis non est apud me grave pondus. Nam qui occupat nullo se iure defendit neque hic regnum favet. Verum nonnullis prescripta sunt hec bona, et multa pro paucis iacent pignori. Cum regni habeat censum mos sit quod bona singulis annis quique sexagenas habent censum ea centum sexagenis emi. Hic aut pro centum sexagenis et decem et viginti et amplius impignoratas sexagenas habent. Compelli poterit quos supra consuetudinem censum occupant

hos ut vestigia restituat reliquos teneant donec redimant. Sic mox
ecclesie restaurabuntur. Bona post tempora sua vendicabunt. Vel si placuerit melior
modus invenietur. De archiepiscopo vero nescio cur nobis tantopere papa
sit adversus. Cur nobis Rokezana renuat confirmare quem Sigismundo
consentiente delegimus et apostolice sibi promisimus sedes. Eneas Georgius
auream questus es compactata convelli, nunc tu solus es qui fidem rumpis.
Georgius Quo vero pacto. Eneas In compactatis promisistis servare ri-
tus universalis ecclesie preterquam in communione calicis. Ritus autem latine ecclesie
cuius vos membrum estis hoc habet. Archiepiscopos aut eligunt capitula ecclesiarum
auctoritate apostolica confirmandos, aut vacantibus ecclesiis romanus pontifex
plus preficit. Vos alium ritum nonnunquam modum inducitis. Postquam devoluta est
provisio electionem popularem facitis. Nunc ritus ecclesie sit examinari
electionem electique merita romani pontificis iudicio comprobari. Vos nisi
Rokezana habuitis nullum vultis. Servandum hoc est an violare pacta.
Georgius Sed privilegium regno est archiepiscopum sibi eligere cur non illud
papa servavit. Eneas Servaret si quod esset sed vobis nulla est huiusmodi facultas.
Georgius Vetus consuetudo regni est. Eligit archiepiscopum rogante
rege capitulum, papa confirmat. Eneas Non inficior sed nunc neque
capitulum eligit neque potestas eligendi fuit post diutinam vacationem
provisione devoluta et persona quam vocatis electam gravibus testimo-
niis infamatur. Georgius Me audite si papa Rokezanam confir-
maret. Bonum opus efficeret multum enim sibi et apostolice sedi et regno
et regi Ladislao sua predicatione consuleret. Eneas Prodesset sedi ut dicis
si neque id neque ut arbitror prorsus suadenda res est. Audi tamen
verum de isto homine iudicium. Georgius Veracem te audio tot enim sunt
qui Rokezanam quamvis curia criminantur ut neque dum in fide ineptum
arbitror. Sed neque beatum Petrum audire ~~romane ecclesie~~ Rome putaz-
verim Rokezane fautorem. Eneas Admonet apostolus neophitum ne quis
quem affirmat ne in superbia elatus in iudicium incidat diaboli. At tuus
Rokezana non novus in fide sed nullus est qui sedem apostolicam suis
sermonibus carpit, carpitque totam ecclesiam. Dicit deum veniam orbibus fide-
libus communionem utriusque speciei dampnosam affirmat et aliquas veritates habere se contesta-
tur quibus romana ecclesia contradicat. Sed fallax est et veritas non est in
eo qui ultro apud temerarios Thaboritas pragenses sine divina dis-
pensatione se prefert, qui se prepositum sine ulla ordinationis lege constituit.
Qui negante Christi vicario episcopi sibi nomen assumit atque usurpat officium.
Cuius sermo ut cancer serpit ut auditorum cordibus mortale virus
infundat. Sed non pontificalis sed pestilentie kathedra est quam tuus
occupat Rokezana magister erroris et artifex corrumpende integritatis
egregius. qui dereliquit fontem aque vive et effodit sibi lacus

deitatis que non potest aquam portare. loquor aperte quod sentio nichil
veritus quo pacto romanus pontifex huic tantam ecclesiam committere
potest qui confundit apostolicam sedem. qui maledicit toti ecclesie. qui novos
ritus inducat qui nullo subici velit examini. qui pacem domini discordie
furore corrupit. Cui tu non velis preesse quam multis nulli vult ipse
subesse. Hiccine lupo committimus oves. Quid dicant ceteri de regno
qui romanam ecclesiam forti pectore et immobili corde venerantur quosque senti
sunt dum non sit summum pontificem aggredi posset si **Rockezana** pro-
moveat. Cum vos pre sancte committis. cum nos recedis qui tibi fide-
les fuimus hosti autem nostras occidendi prebes. Numquid apud nos
est quem possis ecclesie nostre preficere. Nos plures fuimus sive nobilitate
regni sive plebem aduitas. Quid minat fides nostra. quid constantia
meliori loco apud te sunt qui tibi adversi fuerunt. hiccine tuis fidelibus
premia reddis. archiepiscopum illi habebunt qui quondam sub dupplici specie
tuentur. Nos qui sub una quidam orphani relinquemur. Non arbi-
tror Georgi fieri posse quod petitis. vana **Rockezana** vana spes
vestra est. Cum si pacem cupitis sinite illum nec scintilla vos teneant quod
promisistis. asseritis satis esse diligentiam impendisse. impossibilium
nulla est obligacio. nec vestrum est papam cogere. Sequimini ritum ecclesie et
aliorum christianorum vos moribus coaptate. Hic benignum papam sic
omnibus vobis affectos invenietis. Hic tranquilli feliciusque regni bonis hu-
ius pace frui poteritis. **Georgius** places mihi quod neque fictus neque
tectus es. sed que corde geris ore profers. Ego tibi ipse modum
habes fidem. neque de **Rockezana** sperandum est amplius arbitror
In alios cura vertenda est quod tu regni voto electus est ille commo-
nendus et inducendus sit electioni renunciare. tunc alium ex apostolice
sedis clemencia postulabimus **Eneas** facite ut libet dum **Rockezana**
desistat qui si resipuerit et humilitate induerit graciam inveniet et
apostolicam animus benignitate experietur quia non est abbreviata manus
eius. Et tu si haberes te ad optatum producens finem ut deo dixi honoris
et premio cumulaberis. mea tamen sententia est. ne unum solum sed pape plures
viros nominetis. ex quibus unum doctrina et vita probatum possit eligere.
Ceterum quod de unione duarum specierum de quo precepto domini summus mandat
neque omnium est tanti sacramenti misterium nunc exponere. cuius disputata
Basilee decretaque tibi et omni christiano sufficere debeat. Quia tamen
sacerdotes vestri non dum conversi sunt. sinagoge malunt prudentem ingerere quam
futura pariat audire. Consulo tibi advenientem **Johannem de Ca-
pistrano** docto sanctoque viro que sunt apud te dubia sibi exponito
et omnia tue mentis archana patefacito. Nam si operam medicantis
expectas detegenda sunt vulnera. Invenies si volueris sanitatem

Georgius de Costegana cogitabimus que pacis equeque conveniant. De
Johanne Capistrano cum primum ad nos rumor venit de eo nunquam
dixisse, et si nullus monet facere neque alta sentio et timeo offendam
neque in confessione neque inter sacerdotibus, quem habeo fidem. Sed valeant,
tempus est alia in manus recipere. Eneas. Et tu vale vir sermonibus meis.
Finis dyalogi. Sic facto ubi fine dissoluta sumus. Completio. Que plura fuerunt
inter nos dicta si hic sensus eorum est que decebat et tibi disputationis
Ethicus ita eadem fuerunt summam tamen tu satis de variatione refero.
Intellexisti que cum Georgio de Podiebrath contuli, non sit ut mea
fert opinio parvi ponderis. Ita Georgius apud Bohemos magni
nominis habetur et potens est illius partis que sub utraque specie communicat et
multi ex alia parte in rebus bellicis victi sunt et S. quibus est civitates ad unio-
nem trahere posset Georgius est, sed transeamus nunc ad alia. Completio.
Postquam salutata congregatio est accessit nos Henricus de Rosis dixitque
se prius stipendio monitum ne quo pacto domum redeat nisi et nos
secum adducat. Eundumque nos inter pabulis extra estque tandem ut
secum veniremus. Cum ipso Thabor iter facimus essetque hora prandendi
Exeuntes Thaborite Henricum ut ad se diverteret secum prandeant precibus
accumulant, sed cum ex me ... ne sim dicto nolle me amplius
apud hostes fidei divertere. Tristatus Henricus ita et visere civitatem
cupiebat et me solum relinquere non audebat et accusabat me
... diversique dicebat et inhumanum et agrestem qui nollem nobilibus domo
mora gerere. Cum Procopius qui tu non ingrederer civitatem nunc
ea facultas erit dicit que prius voluisti nunc tue constare satisfacere po-
teris. Moverent me verba Procopii, intravimus civitatem sed neque comedi
quicquam illic neque bibi, repetivi tamen veteris hospitium ... mansi dum
Henricus prandebat. Vixque tamen descenderam cum sacerdotes ad me venerunt
Nicolaus quem dicunt episcopum plenus dierum malorum, Johannes Galeth
qui nuper ex Polonia fugerat igne timens. Et Wenceslaus Co-
randa vetus dyaboli mancipium qui sacerdotum altaris plura esse figuram suf-
ficienciam contendit. Cum hiis fuerunt scolares et cives plurimi La-
tinum edocti sermone. Ita presidium genus id hominum hoc solum bonum habet
quod litteras amat. Hortu consalutacionem in hunc fere modum fuit qui sub-
scriptus est. Gaudemus pater quod civitatem nostram intrasti nosque visere
dignatus es suscepimus te libentibus animis utque velis bonum utaris
cupimus. Cum prius hic fuisti non te accessimus quia non eramus presentes
Nunc dum te videmus primum aliquid nobis consolacionis edisseras. Sentimus
ut nobis aliquid tuus adventus pariat. Sic ego datam in loquendo
occasione letus arripui dixique illis. Cum nunc voluistis accedere tecumque
pacis obtulistis urbana res est et digna laude suscipiendi cum sunt
hospites et omni humanitate fovendi. Sic apostolus ait hospitalitatem

ante persequentes neque sine causa verbum persecutoris adiecit ut non leni et
usitato sermone atque ut ita loquar summis labiis hospites invitemus
sed toto mentis ardore teneamus tamquam auffugientes se de lucro nostro atque
compendio. Et ego hic non faciam prandium neque tibi ad noctem usque
recipiam. Ista vero consolacionis ex me quoties loquar vobis que in consola-
cionem videbuntur, etque sermo meus non in sublimibus humane sapientie verbis
sed in simplicitate cordis puroque mentis affectu sobrietatis et veritatis sunt
depromam, ut nunc dispiciatis verba mea sed omne profectum ad bonum. Et hiis
dicentibus et audire libenter et audivi valde. Iussi eos consedere in impendi
etate fortis parenti mei meque et fidei. Et ea que secuntur ex dyalogo fere
hic servato quod ordine sermonis recepi. Tu si aures adhibueris et inoparas vias
audies et me audacter senes puerilem pugnam sectabis. Eneas. Expectatis
ex me viri Thaborite consolationem audire. Est igitur aliquid quod vos premit
ut miseros tristesque consoleri non bene solemus. Et tu video vos civitate
munita bonis temporalibus habundare, pace in circuitu hic fruique salutate
nescio cur vobis consolatione sit opus, nisi fortasse in hiis que fidei sunt
vacillatis et affligit spiritum vestrum dubitacio quod non satis verisile sit usque
in multis in rebus ab universali ecclesia discordatis. Intricatum est peritiorem
mentalem credulitatem virum et duos testes viros. Sed si propterea consolatoria
verba desideratis prosequar petitioni vestre. Certumque consolamen ostendam
dubia que vos cruciat ex sacris litteris omnis. Neque enim scriptura unquam
illa sit aperta claraque fuit ut multos flecti sensus nequiret traxerit
que sacris ex radiabus vestrum diu que latuerint surrexerit ecclesie usque
nunc fuere scismata. Sed noverat hoc summus deus. Idcirco cum per famulum suum
moysen electo populo legem dedisset et quod secundum quod ne singula
esset manifesta scire presciisset sacris venturos esse qui legi sue
disparies sensus accommodarent consulturos futuro seculo et obiter postituros
hiisbus supremum tribunal in terra constituit ad quos maiores cause et omnis
xvii
super dubitaciones de lege deberent. Ait enim in deuteronomio dominus. Si difficile
et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem et sanguinem
et causam lepram et lepram et iudicium inter portas videris verba variari surge
et ascende ad locum quem elegerit dominus deus tuus veniesque ad sacerdotes
levitici generis et ad iudicem qui fuerit illo tempore et queres ab eis qui indicabunt
tibi iudicii veritatem, et facies quecumque dixerint qui presunt loco quem elegerit
dominus et docuerit te iuxta legem eius, sequeris sententiam eorum nec declina-
bis ad dexteram vel sinistram. Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis
imperio qui eo tempore ministrat domino deo tuo et decreto iudicis morietur
homo ille et auferes malum de Israel. Hic veteris testamenti sequaces
dominus [illegible] ne quis sua seductus opinione sinistre populum peregrinas
ad religiones induceret possit. Nam qui ambulat in errore cordis sui ve-
niet super eos mala. Sed nec Christus dominus nove legis conditor [illegible]

mundi et salutis doctor supremi refugium tribunalis obtinuit. Elegit
eum petrum. et in petro ceteros romane sedis antistites qui post eius
in celum ascensionem vicariatum tenerent et in ecclesia primum locum. Tum cla-
ves regni illi promisit ac solvendique ligandi potestatem et tandem pasturam
gregis commisit dicens pasce oves meas. Cur licet quid opus
erat petrum fieri pastorem, claves regni tenere, principatum accipere, xpi
vicariatum gerere nisi ut errantes reduceret, ignaros instrueret, timidos
roboraret, protervos eliminaret, fidelibus subveniret, hereticos expug-
naret. Si iusti essemus ac recto ingenio omnes videremus et sequeremur, nec
neque lege neque principe opus esset. Sed quia surgunt ingenia proco-
sa que doctrinas pestiferas seminant funduntque venena letalia et occi-
dunt crudeles animas, necessaria fuit supremi tribunalis erectio quod inter
lepram et lepram diiudicaret. Hoc autem est apud apostolicam sedem que
cardo et caput ut sanctum est a domino et non ab alio est constituta fidelium.
Et sic cardine ostium regitur sic huius sancte sedis auctoritate omnes ecclesie domino
disponente reguntur ut Calixti pape. Calixti sanctissimi libros vetat, nulli
dubium est quin apostolica sedes mater sit omnium ecclesiarum. A cuius vos regulis
nullatenus convenit deviare. Vos igitur Thaborite, in qua dubitatis
fidei tenet consulite romanam ecclesiam. audite vicarium xpi sanctissime
queritis dixerint vobis qui presidet loco quem dominus elegit. Dicitur in
ysaia. Venite ascendamus in montem domini et ad domum dei Iacob
et docebit nos vias suas et ambulabimus in semitis eius. Quis est
mons domini nisi apostolica sedes. Que domus dei est nisi ecclesia. Quis
locus electus a domino nisi Roma quam beatorum petri et pauli consecravit
martirium. Fugiebat petrus ex urbe mortem timens. Sed cum offendisset
in via dominum dixit ad eum domine quo vadis. Et dominus sibi, vado romam
iterum crucifigi. Sic reversus petrus kathedram summi pontificatus exercuit
ubi crucis patibulum subiit. Hinc ergo requirendum est, hinc doctrina su-
menda est. hinc veritatis hauriendi latices. Hinc fons aque vive
signatus statuitur. Hic ortus conclusus. hic archa domini extra quam
non est salus resedit. Non pudeat vos Thaborite que de fide sen-
titis apostolice sedi referre. Nam paulus vocatus e celo segregatus verum
xpi sanctitate non licuit evangelium predicandi nisi petri et ceterorum
apostolorum qui cum eo erant fuisset sententia roboratum. Capitulo ad galathas
scribens. Tum inquit ascendi iherusalem cum barnaba assumpto tyto. ascendi
autem secundum revelationem et contuli cum illis evangelium. seorsum autem hiis qui
videbantur aliquid esse ne forte in vacuum currerem aut cucurrissem. Ie-
ronimus sanctus doctrina plenus et omnium calleus cum fidei scripta dictasset
ad damasum. Hec est inquit fides papa beatissime quam didicimus in ecclesia

quodque semper tenui in qua si unquam perperam aut parum caute forte
aliquid positum est emendari a te volo qui fidem petri tenes et mente
Sic et vos facite Thaboritas exhortor ostendite vos et
doctrinam vestram romano pontifici facite que iusserit neque ad
dextram neque ad sinistram declinantes Sic consolacionem spiritus sancti ac
vere quietem assequemini et salutem **Nicolaus** Obedirem quidem apostolice
maiestati et omni devocione subiecti essemus nisi legi divine
contraria iuberet **Eneas** In hiis que sunt fidei nunquam reperta est apostolica
sedes errasse aut adulterinis acquievisse dogmatibus
Baleth At fuit in agnethe magnus error **Eneas** quam tu
in agnethem commemoras **Baleth** Quia romana sedes feminam
pro masculo coluit et apostolicum apicem collocavit **Eneas** Iste neque
fidei neque intellectus error sed ignorancia facti fuit neque certa historia est
Nicolaus At plures romani pontifices heretici fuerunt qui nunc
dant apud inferos penas **Eneas** Nescio Si quis tamen peccasse
compertus est fragilitate deceptus more hominum lapsus est Quod
hoc ausim dicere Romanus presul indubitatus nemo unquam
inventus est false doctrine publicus assertor **Nicolaus** Sepe
romanus pontifex lege precessoris evertit aut unus ergo aut
alter erravit **Eneas** Inanis argumentacio tua est licet enim vetus
decretum novum ipsa deturbet non tamen primi conditoris sermonem re-
probat quoniam secundum tempora leges variantur humane neque enim quod semel
utile fuit decretum semper utile perseverat Non erravit sinistra
ecclesia que sacerdotibus permisit uxores nec errat modo ea que sub-
trahit Et vos quoniam vultis in rebus romana impugnatis
ecclesiam contra tamen presbiterorum abutentes neque primitivam ecclesiam hominum
neque presentem sed vestram sequimini Cum vero modo tempore variantur de-
creta que super hiis promulgantur perpetua esse non possunt Sed
utilitate sepe constituta lapsu temporis vertuntur ad noxam Ex quo fit
qui prius et qui prius edidit et qui postea decretum abrogavit
Moysen novimus mandato domini serpentem eneum fabricasse
quem Christi figuram fuisse doctores nostri testantur quem tamen Ezechias
longo post tempore sine culpa destruxit Sic romanus presul
antecessoris legem super moribus editam et absque suo potest et absque illius
erratu cassare Cum si lex fidem respicit et aliquid in fide declarat
immutabilis est quia veritas fidei semper est una nec ullo potest vel loco
vel tempore variari Sed decreta que sunt de fide a sanctis patribus
instituta summa veneracione recepta sunt et immutata atque inviolata
perdurant **Baleth** Pergis romanam ecclesiam ab errore defendere
incassum labores Quia tamen ewangelium Christi communicare praxim predicat aeque

Eneas Ubi ita quibus in rebus Galeth utriusque generis et in altaris sacramento
Eneas quo pacto effare Galeth porrigi calicem populo vetat. Christus iussit
Eneas unde ubi iussit Galeth apud Johannem inquit dominus nisi
manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem non ha-
bebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem et bibit meum
sanguinem habet vitam eternam. Magna est audacia ne dicam temeritas Boemica
sedis quod populo potum sanguinis subtrahit sine quo negat dominus habere
vitam eternam. Sed accipe nunc in natali magnum et huius sacramenti que
fuerit Christi verba. Matheus sic rem gesta exponit. Cenantibus autem
eis accepit Ihesus panem et benedixit et fregit deditque discipulis et ait
accipite et comedite hoc est corpus meum, et accipiens calicem gratias
egit et dedit illis dicens bibite ex hoc omnes hic est enim sanguis meus
novi testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.
videtur ut imperat omnibus bibere. Quod audi Marcum. Et manducantibus
illis ait accepit Ihesus panem et benedicens fregit et dedit eis et ait
Sumite hoc est corpus meum. Et accepto calice gratias agens dedit eis
et biberunt ex illo omnes. et ait illis hic est sanguis novi testamenti meus
qui pro multis effundetur. Lucas vero sic ait. Et accepto pane gratias
egit et fregit et dedit eis dicens hoc est corpus meum quod pro vobis
datur hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cenavit di-
cens. Hic est calix novum testamentum in meo sanguine qui pro vobis
fundetur. Audiunt Evangelia ut vides quod iussit dominus facere quod ipse fecit
verbo usus imperativo facite. Et si quis existimat tunc pro re dumtaxat
preceptum stare preceptum domini sic Lucas testari videtur. Audiat ad Corinthios
Paulum quid ille. Ego enim accepi a domino inquit quod et tradidi vobis quoniam
dominus noster Ihesus Christus in qua nocte tradebatur. accepit panem gratias agens
fregit et dixit accipite et manducate hoc est corpus meum quod pro vobis
tradetur hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cenavit
dicens hic calix novum testamentum est in meo sanguine hoc facite quo-
tienscumque bibetis in meam commemorationem. Supplet apostolus Paulus quod
Evangelium defuisse videtur preceptum non panem solum sed calicem quoque subiungat
Et ad Corinthios ita panem comedite inquit et ita calicem bibite que sunt verba
preceptionis. Cum ergo Paulus et Evangelia sic nunc manducationis preceptum
et bibitionis ostendunt quibus Romana ecclesia huius mandati violatricem
non videtur que populo Christi sanguinem interdicit viamque salutis occludit. Hic
accedit sanctorum doctorum et aliorum observantia discipulorum que nove legis
sensum non ab homine sed ab ore domini didicerunt quorum cum vera institutio
est quos errasse nephas est opinari. Grecia quoque licet nunc simus disiuncti
integra traditionem Pauli immutilata huiusque servavit qui panis edendi
bibendique calicis auctor illis fuit. Qui eius ad Corinthios scripta manifestat
Sunt preterea non nulli doctores qui Iohannis textum ad sensum verum accipiunt

et Leonem papam statuisse tradit ut qui sacramenti suscipit unam speciem a tali-
no abstineat. Quid igitur romanam ecclesiam consule et voce eius audire sa-
cramque legem possumus que tam manifeste contradicit? Gracchus inquid deo
magis obedire oportet quam hominibus, xpo quam pape, evangelio plus quam decretalibus.
Eneas. Multa et magna sunt que dixisti vera et sunt veritatis sed et
multos decipere possunt qui sacre scripture auditores solum sensum negligunt
cuius misteria non verbo docentur sed spiritu revelantur. Propterea revela inquit David
oculos meos et considerabo mirabilia de lege tua. Nemo scripturam nisi spiritu
sancto docente cognoscit. Hinc Paulus ministros ait fecit nos deus novi testa-
menti non littera sed spiritu, littera enim occidit, spiritus autem vivificat. Est ergo nobis
si volumus evangelium intelligere ut spiritu ambulemus. Sic ad Galathas doctor
gentium scribit. Cum ego quoque peccator sim et iniquitate circumdatus non credo michi
neque puto sacra eloquia intelligere et alios percipere sensus. Recipe re-
positurus tibi nichil de meo sed quod sancti doctores animo et appellati spiritu
tradunt et quod docet ecclesia dicam. Vera sibi assistat xpus et suggerat omnia
spiritus sanctus cuius maxima dignitas est summa potestas immensurabilis auctoritas
que neque fallit neque fallitur. Quam si quis docentem corripientemque
contempserit ut ethnicus et publicanus habendus est atque ut capram decretis
simi et clarissimi martiris sue consanguineus. Alienus est et prophanus
et hostis est, prophanus est. Habere iam non potest deum patrem qui ecclesiam non
habet matrem. Plura sunt sacri codicis verba que diversis accomodantur sensibus. Sunt
quapropter non alienum aut extraneum sensum querere debemus quem scri-
pture testimonio confirmemus. Et ab ipsa scriptura capiendus sensus ve-
ritatis quem sola novit ut filiis suis exponit ecclesia. Teneo te for-
tasse nimis prolixo sermone et ad rem propero. Damnasti romanam
ecclesiam que duorum communione calicis plebi denegat evangelium violat, xpistum
negat, salutem adimit. Quatuor sunt ut video que non te solum sed
omnes movent quos hussitarum opinio nedum rabies ab ecclesia roma-
na seiunxit. Primum est Johannis testimonium. Secundum est institutio sacramenti per
tres evangelistas relata cum Paulo. Tercium est ecclesie primitive grecorum
quoque praxis. Quartum est nonnullorum doctorum ac romanorum pontificum
auctoritas. Sunt ad hec omnia nobis parata et clara responsa que de penu
spiritus sancti recipit et ministrat mater ecclesia. Negat Johannes ut ait primo,
negat apud Johannem dominus vitam esse in nobis nisi carnem suam come-
deritis et sanguinem eius biberitis. Nimium verbis his non minus utriusque
speciei communionem quam baptismatis undam mandatam censes. Vetus hec
armenorum insania fuit qui natos ut in lucem veniebant mox
baptisatos altaris sacramento reficiebant, quod et vos nunc facitis qui de-
mentes atque infantes ad eucharistie libamina vocatis, inhonorantes
dignissimum sacramentum communionemque Pauli despicientes qui ad Corinthios
scribens ait: probet autem seipsum homo et sic de pane illo edat

et de calice bibat Secundo se ipsum et dementes probare pot quibus nec cibus nec
potus est usus racionis Tercio non est ewangelium Johannis quod sibi sensus ascribitur non
bibendo sacramentaliter ille precipitur sed spiritualis insinuatur Unde sanguinis Christi spiritualem
potum Alberti magni summa tradit in eo sermone quem de corpore Christi non minus
subtiliter quam veraciter edidit Est enim potus sacramentalis quem soli sacerdotes
accipiunt Est intellectualis qui plebibus christianis sub specie panis ministratur
Et est spiritualis quo salubriter omnes utuntur incarnacionem passionemque domini per
assiduam meditacionem recolentes Et hunc bibitorem dominus apud Johannem precipit
et uberius ewangeliste seriosius sentencias audit Unde cum dixisset dominus Caro
mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus Qui manducat meam
carnem et bibit meum sanguinem in me manet et ego in eo Multi audientes
ex discipulis eius dixerunt durus est hic sermo quis potest eum audire Sciens autem Jhesus apud
semetipsum quod murmurarent de hoc discipuli eius dixit eis hoc vos scanda-
lizat Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi prius erat Spiritus est
qui vivificat Caro non prodest quicquam Verba que ego locutus sum
vobis spiritus et vita sunt Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt quos
declarat dominus hiis verbis Unde carnales estis aut potius aliter spiritualis
archana misterii voluit dominus ait Spiritus est qui vivificat caro non pro-
dest quicquam Et item verba que locutus sum vobis spiritus et vita sunt vos aperte
cognoscere quod de spirituali manducacione que fit per fidem loquitur ewangelista
Advertite que dicit dominus Qui manducat et bibit ait infantibus non futuri temporis
verba sunt Erant igitur dum sic loqueretur dominus qui manducabant et qui bibebant
eum nondum passus dominus erat Nec adhuc institutum fuerat sacramentum
quod ergo manducabant bibebantque Christum nisi spiritualiter per fidem et karitatem
credentes in eum et facientes opera eius karitatem ut prius dixerat Ego sum
panis vite qui venit ad me non esuriet et qui credit in me non
siciet umquam Qui credebat in eum et opera sectabatur eius hic carnem
edebat eius hic potabat sanguinem atque velox est ewangelii sensus quia
tunc aliter edi caro aut bibi Christi sanguis non poterat Sunt enim signata lo-
cuta domini sic et Samaritane in quarto capitulo sitire se dixit quod fidem illius et
eternam salutem siciebat Sic glosator intelligit hoc ewangelium Sic magnus
Augustinus doctrina et eloquencia insita nobilis cuius tanta gloria est ut nullis lau-
dibus crescat nullis vituperacione minuatur Unde postposito si quis Wyclef
Rokezanaque sequitur luci tenebras veritati mendacium prefert Unde
plura none dominus in sexto ewangelii dicit Ego sum panis vite qui venit
ad me non esuriet et qui credit in me non siciet umquam Iterum tibi
panem qui cibus est et potus qui esurientem tollit et statim cum tollit
quod tollit credentem per karitatem tollit Karitatem qui fidem certam habet et opera
facit digna fide hic est qui carnem domini manducat et sanguinem eius bibit
et accipit vitam eternam mundo mortuus Christo vivens Sic enim de Johanne

vobis assimilis nec sine non vice refert. Nunc ad reliquos errantes transeam.

hiis quod paulum adiungamus. Illa scilicet integram referunt cenam xpi et quibus in

uno plus quam in altero scilicet nulla tamen discordia nulla dissonancia est. Sed

quod unus omisit alter admisit. Et quibus errantibus nullus dicat hoc

facite in meam commemoracionem nisi solus lucas qui post panem benedictum hec

verba ponit nec post calicem geminat, tamen quia paulus hoc ad utramque

speciem repetit tenendum est et post panem et post calicem dixisse dominum hoc

facite in meam commemoracionem. Ex quibus verbis precepta tibi utriusque speciei

communio videtur. Et quia precepta xpi servanda sunt hiis qui salvari

esse volunt communicemque sub specie panis et vini non recipit sacramentum dam-

nacione mandit et iniusta est apostolica sedes huius doctrine precepti. Sed

verbis confiteor sic locutos et dictos errantes neque verbis pauli

quicquam demo, non tamen ideo preceptum esse intelligo sub specie panis et

vini communicari plebes. Nam verba que retulisti non cunctis fidelibus

sed apostolis solum dicta sunt. Qui ut est quilibet sancti doctores aut iam sacer-

dotes erant aut tunc sacerdocium acceperunt. Sed si preceptum id est hoc facite

in meam commemoracionem preceptum hoc sacerdotes non plebes obligat, ecclesiamque

scilicet collectam non quelibet ecclesie membrum respicit atque ut tecum verbosius

agam et argumentacionibus fortioribus utar. Aut sacerdotes erant apostoli

quando mandatum hoc acceperunt et ad id soli sunt obnoxii sacerdotes aut

erant adhuc laici et tunc non sumere tamen sed conficere quoque sacramentum

laicis est preceptum. Sed hoc tam vobis quam nobis absurdum est, ergo sacerdotes

erant apostoli et sacerdotes tantum preceptis ligat. Baleth. Aut et paulus

ad Chorinthios non sacerdotibus solum sed universe plebi clericis laicis maribus

feminis scribit. Eneas. Non mandat illic paulus sed domini mandatum re-

fert et rem gestam exponit et quid sacramentum instituit dominus ex-

ponit. Numquam nullus errantium verba illa hoc facite in meam commemoracionem

post quemlibet calicem ponat. Notandum est quod paulus quid ille post panem

sacrum inquit hoc facite in meam commemoracionem, post calicem dicit hoc

facite quocienscumque bibetis in meam commemoracionem addit. Hic quocienscumque bibetis

quid sibi vult hoc quocienscumque bibetis inquit facite, hoc est quociens mini-

stri de calice bibere qui conficietis quia sacrificium efficietis hoc facite in mea

commemoracione quod solis sacerdotibus convenit duobus namque modis hoc

divinissimum sacramentum consideramus ut sacramentum solum, et sacrificium et sacramentum.

In sacrificio utraque species exigitur quia ymago est illius sacrificii in quo xpus assistens

pontifex futurorum bonorum peramplius et perfectius tabernaculum

non manufactum non huius creacionis semetipsum pro nobis sacrificium obtulit

deo patri in ara crucis, Sed eo quod non plus reputari debet xpus passus sed

ipsa quoque passio xpi in qua sanguis fuit a corpore separatus recolenda est.

In puro autem sacramento quod ad sanctificacionem nostram requirimus ut in-

visibilis gracia sub visibili specie nobis tradatur sufficit representacio christi passi que panis
speciebus habunde refertur Prima et ipse dominus grano tritici se comparavit qui est
mortuus ut multum fructum afferret, atque ut alius de tanto sacramento loquitur
triplex est ut meus aquinus ait sanctus et profundissimus doctor huius excellen-
tissime rei significacio tria quod tempora respicit De preterito signat nobis dominicam
passionem vocatur quod sacrificium De presenti refert ecclesiasticam unitatem et communio dicitur
De futuro presignat dei fruicionem qua potabimur in celis et appellatur viaticum
quia coram prebet ad patriam; et sic hoc eciam eukaristia i. bona gracia nuncu-
patur, et sacerdotibus quidem sacrificium convenit, ceteris vero communio atque viaticum
in quibus species panis est sufficiens signum quia ex multis granis conficitur
et pulcre denotat ecclesiasticam unitatem et illum panem angelorum quo fruemur
in celesti curia **Baleth** multa provolvis et a proposito questionis satis
longe recedis hoc facite inquit dominus i. consecrate ut ego sacramentum, sumite vos
bibite et aliis date hic nodus est hic vis **Eneas** pulcre de nodo locutus
es Vera tu nodum in scirpo queris sed non est hic nodus quem ferunt Allexandrum
in curru Gordii reperisse quem cum solvere manu non posset ense recidit
facilis est huius solucio nodi Neque enim inquit dominus quod ego feci sic vos
facite Sed hoc facite i. hoc sacramentum conficite in mea commemoracione Et
si nota precepti sub illis latere verbis affirmas accipite et comedite et bi-
bite, dico quod plus ad sacerdotes mandata respiciunt quia tunc apostoli sacerdocium
susceperunt Ceterum sit mandatum sit mandatum illud Euntes predicate evangelium omni
creature Sic est istud Suscepit ecclesia non ab omnibus sed ab electis ministris
et sacerdotibus exequendum Sic doctores intelligunt verbum domini Sic sancta ecclesia
docet Et si christus hoc vobis sumendum calicem, eciam laycis imposuisset non solum
Bohemis sed aliis quoque gentibus per tot annorum curricula revelatum fuisset
Sed nulla scola hoc sentit nulla civitas probat, nulla extra Bohemiam
collegia tenet mirabile dictu est si multa fercula et mixta cerevisie
vina et longissimi sompni melius vobis scripturas exponunt quam ceterorum
abstinencie atque vigilie **Baleth** male nos arguis non enim invenimus sed
apostolorum doctrinam gregorique sequimur **Eneas** At illi non dixerunt dampnatos esse
populos qui de calice non accipiunt Nec nos ad omnia tenemur que in ecclesia
primitiva precessores gesserunt Exempli causa illi qui ad perfeccionis statum pertinebant
tamquam precepta observabant neque enim quicquam proprii possidebant Sed ut in actibus
eorum lucas ait Omnes qui credebant erant pariter et habebant omnia communia possessiones
et substancias vendebant et dividebant illa omnibus prout cuique opus erat Vos
autem non cogimini omnia vendere et bene salvamini Illi carnem cum sanguine non edebant
Vos comeditis et non dampnamini Illis uxores fuere nobis desunt et
magis innitimur Illi populum a communione calicis non prohibebant Vos arcemini
et merito inde rapimini obedientes ecclesie que communionem sub specie vini subtra-
hendam multis monente spiritu sancto decrevit Dicitur apud Iohannem dominus
Paraclitus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo ille vos docebit omnia
et suggeret vobis omnia quecumque dixero vobis Cum enim ex precepto christi

no sit comunio calicis in pplo quibus videtur in hoc sicut in ceteris q dns expresse non
iussit ecce stadium et iudicis Cuncta eciam que sub precepto diuino non cadunt
et regenti ecclesie sunt disposicioni commissa tuncque mandata tanquam diuina re-
cipienda sunt et cum deuocione complenda que precepto dei non sunt aduersa
Vel ostendite sint aduersa non est cta cognito Sz nec tu tibi de grecia blan-
diaris quibus cum non erat grecorum vetusta consuetudine obseruatas Non vobis
excusato est qui sub latinis nati educatique moribus honestum laudatum
sacrum pceptum ecclesie romane ritum antistite papa reiecistis cuius ordinacionem
eius sine consuetudine longo vsu probata infringere penam transgressionis excusat
Valet stio vos habet in re grecam magis q latinam ecclesiam imitandam Nam
pellat latinus est senatus et nundinis et conabilis et caucius agit q
grecus Nam tribus de causis indicium calicis potum plebibus interdicit pa-
ne rudis populus sub duplici specie comunicans xpm putaret Altera ne
quod est horrendum multis attractatum manibus effunderet intearum quemadmodum
nuper in praga fertur referunt vbi puerulus vix anniculus ab vbere matris
ad sanguinem dni raptus calice ex manu minus considerati sacerdotis ac-
cipiens sacramentum sparsit in humum Tercia vt impleret figuram veteris
testamenti q licet pplo ministrari de sacrificio iubet libamina tamen solis sa-
cerdotibus leuitisque reseruabat Quid est q greca ecclesiam tantopere lau-
datis an non latinam ecclesiam multo florenciorem esse q grecam cernitis
et meam longe lateque dominantem Illam machumeti cultoribus seruientem
hanc vno sub capite gubernatam Illa multis scismatibus implicatam
hanc templis sublimioribus exornatam Illam omni splendore nudatam
hanc semper recta dogmata predicantem Illa sepius errori consentientem Volo
cum cicerone dicere Romanos aut nichil a grecis suscepisse aut ab eis
suscepta fecisse meliora laudo et magistros grecos ex quorum fontibus
mei maiores hausere doctrinam Sed consenuit grecia frigida est et non
habet qui calefaciat eam et facta est sub tributo domina gencium Et que fuit
arrianorum magistra nunc est discipula latinorum Quid q vos behemos sub
norma latina nutritos in comunione calicis grecari compellit Cur non
ceteras quoque grecorum obseruancias amplectimini Cur non pane fermentato
consecratis Cur religiones monachorum quas illi recipiunt aspernamini Cur
vestis ornatus vt illi sacerdotes non recipitis Cur non coniugio copulamini
quod cum greca potestas et tamen primitiua ecclesia facit Non decet vos partim grecos
partim latinos esse aut calidum fieri oportet aut frigidum Quid agitis quod in rem
vestram est Nolite plus sapere q oportet Audite vocem doctorem amplectimini
legem ecclesie que sancta est et honestate condita Nolite putare semper
apostolos alios q xpi discipulos comunionem calicis accepisse post xpi passionem de
calice rarius de pane frequens habetur sermo vt est id Et cognouerunt eum
in fraccione panis Et in actibus apostolorum frangentes circa domos panem Et
erant perseuerantes in fraccione panis Et vbi in locis illis recipimus de

vino mixto. Sed nec moveri debetis quod non nulli doctores de communione sacramenti sub utraque
loquentes illamque populo suadentes Johannis verba recipiunt. neque enim illius locutio ta-
lis verus est et proprius intellectus. Sed ex quadam similitudine consequentiaque inde trahitur
inde sensus magis quam ducitur. Et licet doctoribus oratorio more loquentibus nunc
figuris nunc translationibus uti, ex quo fit ut sepe de signo loquentes transeant ad
signatum. Sed plurimum interest an determinando doceres an persuadendo com-
monentes loquantur. Et advertendum est quod etsi plerique doctores verba Johannis
ad sacramentum altaris referant, in communione tamen expositione nullus id agit. Sed
in libro quem de concordia evangeliorum scripsit Zacharias Crisopolitanus affirmat.
Sed dicit de Leonis decreto commemorasti nichil impedit mei propositi cursum
neque enim Manichei Leone sedente Christum non vero corpore sed fantastico et
sine sanguine vestitum predicarent, neque resurrectionem eius crederent neque diem pasche
dominicam sanctificarent, simulantesque corpus Christi sub specie vini suum palliarent er-
rorem. Postquam talis tenuerit abominationem tante nequitie pontifex statuit
ut sub una specie qui communicasset ab altera non abstineret. Sic plurima sepe sta-
tuta sunt ex causa ex persona ex loco ex tempore que considerare oportet qui
de illis iudicat. neque prius inculpet quam intelligat. prius arguat quam sensa
perquirat. Et cum hodie alius sit rerum status cum vestri maiores progenitores
sub una specie communicaverint, cum multi doctores ab ecclesia recepti et in catha-
logo sanctorum conscripti miraculis coruscantes communionem plebi calicis dicant.
Cum latina ecclesia id servet doceat mandat. Suadeo ut vos illi ob-
temperetis custodiatisque legem matris ut addatur gratia capiti vestro et torques
collo vestro. Sic Salomonis verba promittunt his qui sunt matribus obsequentes.

Nicolaus Est nullum apostolice sedis aut generalis concilii decretum quod laicos sub
utraque specie communicare prohibeat. **Eneas** Voltis obtemperare si decretum ostendo.
Nicolaus Obtemperabimus si non erit legi divine contrarium. **Eneas** Lex divina
nulla est cui talis sanctio possit esse contraria. **Nicolaus** Tibi sic videtur nobis
longe alia sententia est. **Eneas** Vos communionem duplicis speciei de precepto domini
dicitis. nos contra. cui magis est vobis an sedi romane. **Nicolaus** Ei creden-
dum est cui divina scriptura suffragatur. **Eneas** Et vos dicitis legem divinam
sentire vobiscum, nos contra quid nunc. **Nicolaus** Qui vobis divine legis interpres
maior est super fide digniorem puto. **Eneas** Nullum ego ut intelligo iudicem
nullum in terra superiorem consulitis qui res dubias diffiniat. Sic neque
romanum pontificem caput esse christiani populi creditis, neque generalia concilia
recipitis, neque universitatem ecclesiarum honoratis, quibus est integra fidelium doctrix
veritatis inimica mendacii nisi vestra que nos primo regnavit et alit atque
nutrit in fide. Quid si vos aliud non monet vestra vos paucitas exterrere
debet. Quot enim estis qui adversus innumerabiles et mortuos infinitos
linguas acuitis. Tota christianitas contra vos est et tamen a sinodo non receditis
que si vera esset omnes mei progenitores cum diabolo et angelis eius arderent
qui talibus opiniones fuerunt. Vestrum regnum hoc postquam sacrantis ecclesie ritibus ydolis
initiatum est semper apostolice sedis ritum comitavit exceptis paucis annis
cum vestra in quo monitore Johanne Hus atque Jeronimo ab ecclesie unitate

recessistis. Baleth: Arguis paucitatem nostram. Sed Christus adversus multitudinem Iudeorum paucis
discipulis circumdatus predicare non timuit. Nec multi erant Iudei considerata gentilium
multitudine qui legem acceperunt Moysi. Eneas: Christus deus et homo, dominus et magister
novam daturus legem in mundum venit redempturus genus humanum. Qualis comparacio lucis
ad tenebras, terre ad celum, Christi ad Belial. Non tamen dominus sine miraculis creditus est,
neque Moyses absque signis legem tulit. At vos que signa facitis ut vestre
paucitati credamus, obdurati quamvis sumus. Baleth: Generacio prava et adultera
signum querit. Nos paucitatis nostre tutorem Christum habemus. Et illud apud ewangelium
dicit: Ubicumque duo vel tres fuerint collecti in nomine meo ego cum eis sum.
Non indigemus humano favore qui divinum celesti ductore. Eneas: Apud
Ciprianum martirem, sive scola urbis non multum iactabat, quibus reddit ie
Corruptores ewangelii atque interpretes falsi extrema ponunt et superiora pre-
tereunt, partim memores et partim sub dolo comprimentes, ut ipsi ab ecclesia scis-
si sunt, ita capituli unius sententiam scindunt. Dominus enim cum discipulis suis unanimitatem
suadeat et pacem dicens inquit: Vobis quoniam si duobus ex vobis convenerit in terra
de omni re quacumque pecieritis continget vobis a patre meo qui in celis est.
Ubicumque sunt duo vel tres collecti in nomine meo ego cum eis sum, ostendens
non multitudini sed unanimitati deprecantium plurimum tribui. Si duobus inquit
ex vobis convenerit in terra unanimitatem prius posuit concordiam pacis ante
premisit ut conveniat nobis fideliter et firmiter docuit. Quomodo autem potest cum aliquo
convenire qui cum corpore ipsius ecclesie et cum universa fraternitate non convenit.
Rotate verba et signate misteria. Non est cum eis Christus qui ab ecclesia recedunt.
In una ecclesia fuimus omnes prius, una fides, unus deus, unus vatis et
vobis et nobis erat; non nos a vobis sed vos a nobis recessistis, facientes
ex vobis conventicula diversa, perversaque dogmata recipientes quod non audiverat
prius vestre veritatis caput atque originem reliquistis. Et si Christi graciam cupitis
ad sponsam eius redeundum est. Baleth: Nos in ecclesia sumus nec ab illa
recessimus umquam. Transeo autem ad vos dum Christi lege violatis. Nulla racio
suadet quod umquam mistico Christi corpori iungitur qui ab eius ewangelio separatur. Sed
tunc nobis rebelletis si qua est constitucio que sumere calicem vetat. Eneas:
Eterna noluisti obedienciam polliceri. Sed dicam tamen: ego ita vos peritos ar-
bitror ut consuetudinem universalis ecclesie non minoris efficacie censeatis quam
scriptam legem, quia vis legis ex consensu resultat. Consensus autem non
minor inest consuetudini quam legi scripte. Verum consuetudo longa et approbatus
usus indicat que nullius impedita clamore divino magis quam humano videtur
recepta consilio; leges autem quamvis dei mentem declarari credant, sepe tamen vel
populus vel senatus magna parte dissenciente traduntur. Propterea non
minus plectendus est vetuste consuetudinis quam scripte legis prevaricator. Cum
igitur iam pluribus seculis observaretur ab ecclesia ne plebes de calice biberent,
decebat et vos Bohemos huius observancie tanquam plene legis emulatores
existere, quia sic ab domini est, neque novi neque veteris testamenti codicibus adversatur,
sed racione magna et honestate subnixa est, unum quod scripti decreti sanctorum

requiritis non frustrabor expectationem vestram. De volumine Constanciensis concilii
atque eius acta perquirite conservare qua modo exposui et approbata et pro
lege vetera et scripto firmata reperietis. In Basilea quoque dum generalis synodus
illic esset postquam exacte visa sunt et diu diiudicata excussa sacrarum
literarum testimonia magnorum conciliorum decretis et sanctorum patrum et illustrium
doctorum tradicionibus emendiace pensatis decretum promulgatum est quod aperte
declarat fideles laycos sive clericos communicantes et non conficientes ad susci-
piendum sub specie panis et vini divinum eukaristie sacramentum ex precepto
domini non esse astrictos. In cuius fine subiungitur laudabilem quoque consuetudinem
communicandi laicalem populum sub una specie ab ecclesia et sanctis patribus
introducta ac hactenus diutissime observata et a doctoribus
divine legis sacrarum scripturarum atque canonum insitam periciam habentibus
a longo tempore commendata pro lege habenda est. Nec alicui licitum est iam
exprobrare aut sine ecclesie auctoritate ecclesie ipsam immutare. Sic ergo et
scripta conciliorum habetis decreta et vetustum ecclesie ritum. Cialeth Potest
ecclesia vel concilium que Christus instituit sacramenta pervertere. Eneas
non potest. Cialeth ac sacramentum hoc sub specie panis et vini Christus instituit.
Cur permittit ecclesia que pane solum ad laicos defert. Eneas non permittit
ecclesia sacramentum sed ritum mutat. Que sunt enim de necessitate sacramentorum
immutabilia perseverant, que circa ritum sunt permutare ecclesia potest. Cuius potestas
non minor est hodie quam sub apostolis erat, potestas autem et administracio eius
sicut doctores tradunt tribus in rebus consistit. In ordinibus dispositione
prelatorum, in administracionibus sacramentorum, in diversis preceptis subditorum, absque
re non sine racione putavit doctor insignis aquinas in arbitrio esse
ecclesie diversos gradus prelatorum instituere et institutos pro rerum diversitate
vel temporum amovere. Sic subdiaconi sunt ordinati quos ecclesia primitiva
nescivit, sic prelati presbiteris episcopi quos olim Ieronimus equalis fuisse
potestatis affirmat. Sic cardinalium sacer senatus invectus ecclesie magnum
decus et stabile fundamentum. Potest eciam ecclesia in administracione sacramentorum
abolitis prioribus novos ritus inducere et cerimonias novas. Quamvis dere-
liquit dominus discipulos suos post cenam communicavit, ecclesia tamen neque pransos
neque cenatos sed ieiunos nisi necessitatis causa tantum sacramentum permittit assumere.
Rursus quamvis Christus accintus linteo Christus, cottidiana quoque veste indutus
hoc sacramentum instituerit dixitque paucissima verba, ecclesia tamen ob ei
reverenciam et ornamenta vestimentorum sacerdotibus dedit et missarum
solemnia prophetarum et apostolorum lectionibus et devotis oracionibus adornavit. Sicut
enim in lege veteri rubricatas pelles et rudia tabernaculi sacra sub-
limis gloria templi secuta est. Sic et in novo testamento post illa ecclesie
primitive rudimenta pedetentim splendor in cultu divino et ritus sacramentorum
ecclesiastici et maiestas sacerdotum maior successit. Eodem loco potest ecclesia
cetera statuta et ordinationes priorum que de moribus agunt prout loco
tempori et personis videlicet convenire immutare et abrogare. Sic et prius divinum

Sed quantum ad sacramentum pertinet quod necessarium est tolli non potest, quod necessarium non subest et va-
riari potest et tolli in eucharistia. Nota sic dixi probatum est non esse ipsius utriusque
speciei ipso minus adimi ergo altera species non inepte potuit quia non ad hoc
sacramentum variatur secundum usum. [Baleth] Sacramentum est sub specie vini quod negat
ergo qui vini speciem tollit Christi sacramentum tollit [Eneas] Haud recte infers
Septem sunt ecclesie sacramenta et si vos tamen quinque recipitis, ex his unum eucari-
stia predilectissimum et magnum hoc semper integrum et unum est sive sub una
specie sumatur sive sub duabus et licet mille particule panis fiat unicuique
totidem unum tamen est ubique totus et integer Christus. Licet subtracta vini
specie subtrahitur sacramentum quia totum in altera sumitur. Recte igitur et sanctissime
Romana ecclesia in huiusmodi observancia sacramenti se gerit. Tu ... in rebus
si consulatis spiritus capitis. Si quiete amatis si veritatem queritis si lucrifacere
animas vultis sedem apostolicam audite sanctorum traditores eius. Honorate illam
quoniam sancta est immaculata Christi sponsa, columba pura et albissima
ex cuius ore felicis ramus olive dependet que pacem humilibus pollicetur
superbis bella minatur. Finitis sermonibus istis assurrexit unus ex
primatibus Thaboritarum et mihi satis inflato. Quid tu nobis inquit
apostolicam sedem tot verbis amplificas. Nos papam et cardinales avaricie
suos novimus impacientes tumidos inflatos ventri ac libidini
deditos nostra ... sacerdotes et antichristi precursores quorum deus
venter precordia ... Erat hic homo ventrosus crassus et multo abdomine
pinguis, quem cum aspexissem, admovi ventri eius leviter manibus ac
subridens, unde inquam timor hic ventris est. Nunc te ieiunio maceras
et affligis in media. Risere omnes magnisque illum cachinnacionibus exceperunt
Et ego tamen ad animadvertere sacerdotes illos magis studio contendendi quam voto
discendi ad me venisse, posui modum verbis meis subtraxique dispu-
tatori pedem. Intellexi enim quod facilius et levius esset turbulentis maris
concitos fluctus clamoribus retundere quam illorum rabiem sermonibus cohercere. Vanus
labor irritus et nullus effectus est offerre lumen ceco, sermonem surdo
sapientiam bruto. Conversus tamen ad eos dixi. Collegae mei properarunt iam sunt et
itineri se accingunt hora est ut a vobis recedam. Satis diu simul disputavimus
vos tamen ut video meis verbis fidem prebetis nec ego vestris argumentacionibus
moveor remaneamus omnes quod prius eramus. Existimavi hoc
prius quam inciperem. Nolui tamen silere ne mea taciturnitas opinioni vestrarum
fidei auctoritatis daret ne quis postea diceret fuit apud Thaboritas Senensis episcopus
nec quicquam adversus illorum sinistram dixit aut eos vera sentire putavit aut
eorum argumenta superare posse disputando diffisus est. Ecce si nihil
aliud verba mea fecerint hoc tamen prestiterunt quod me vestris opinionibus adversantem
omnes qui astant intellexere. Vos tamen amplius et forte melius cogitabitis
Nunc illi si tempus esset afferremus huc libros et ostenderemus tibi quod
Christi sequaces et legis dei zelatores sumus. Sed vale. Ad quos ego

nec vobis nec michi utile est valete atque hoc modo eos a me dimisi. Et
secute domino de rosis cum eo Boleslauiam veni atque inde curiam insularem
et seniore de rosis dimisso petivi. Videbar michi ultra sauromathas
et glaciale mare fuisse inter barbaros inter antropofagos aut inter mon-
struosas Indie libieque gentes. Et sane in omni terra quam terminat amphitrites
genus nullum est monstruosius Thaboritis. Ethiopas cum quosdam et Scithes
et taprobanos corporis vicio monstruosos aiunt. Thaboritas vero dogmate
inertis vicia innumerabiles quam macule monstruosos efficiunt ad quos omnes
hereses migrare quas ab initio nascentis ecclesie usque in hanc diem pestifera
ingenia seminarunt. Sunt ibi nicolaite, sunt arriani, sunt manichei, sunt
armeni, sunt nestoriani, sunt berengarii, sunt pauperes de lugduno. Preci-
pui tamen apud eos valdenses habentur, inimici Christi vicarii et apostolice sedis
capitales inimici, qui dum scena superioritatis abiciunt libertatemque pre-
dicant nimiam, et ut omnes errores admittat. A quibus cum exivissem
ex inferiori videbar inferno rediisse nec prius ad superos recepisse putavi
quam perduxissem eos atque ulricum de rosis offendi. Nam perduxissem illius
heresibus inquinati sunt. Et ulricus acerrimus hostis heretice pravitatis est, cuius
filius inter alios Bohemie principes qui fidem katholicam viribus armisque
tuentur anterior est dignus quem sedes apostolica inter caros habeat et inter
primos honoret. Scripsi hec tue prestabilitati festino et currenti calamo
perlecta namque romanum Johanne meo quem probe nosti malui te que michi
in hac via contigerant ut cuncta narrata cognoscere quam penitus ignorare res aliquas
de fide disputatas et archanos scripture sensus attingere presumpsimus. Scio quia
non defuerit inepte. Verum rudem et expertum tyronem hec me pugna suscepit
Sed nolui latrantes impune lupos abire nolui deserere veritatem nolui ecclesie
deesse. Et quamvis imperite mee tenebras non agnovi superne claritatis lumine
intrepidus expectavi iactavi super dominum curam meam et ipse me adiuvit sensi
divinitus assistentiam. Ipsa verba nescio quo sua sponte fluebat. [illegible] nisi se
thaborite insuperabiliter premebat. Benignus et mitis deus qui nec peccatorum
voces exaudit. Credo et certus sum quod non mea vita sed mea fides meruit
audiri ne thaboritarum clericis involuerer aut sophismatibus caperer. Verumque
res acta est. Scio me plura et tunc dixisse et nunc scripsisse digna correptione
que tunc dixi corrigi nequeunt quod semel emissum volat irrevocabile
verbum. Que nunc scribo facile poterunt emendari priusque edantur. Precor te per
veterem benivolentiam et quam michi semper ostendisti karitatem precor et oro huic
opusculo ut tua limam summamque manum admoveas neque prius in lucem
sinas exire quam tuo sint acri et gravi iudicio comprobata. Vale mea
merces et amans. Cum deus et fata volent veniemque ad te
Ex nova civitate xii kalendas septembris anno etc li. Amen

Laus deo perhennis etc.

Epla Georgij de poydebrat ad S. ap. missa eademque cum
glo est remissa a sede ap.

malitia et medacia

Beatissime pr et clementissime dne. Obedienciam
cum veneracione ad pedum oscula btorum. Venit ad nos
noie Sctis vre Venlis Johannes de Rabinsteyn
prepositus Wissegraden. Sctis vre prothonotarius et
reverendissimi decretorum doctor consiliarius devotus
et fidelis nr dilectus. Ea quecumque sibi a Scte vra iniuncta
fuerant nobis retulit quod nos intelleximus et credimus Sctitem
vram non fugerit Sanctissime pr. nunquam aliud menti *[Quod apertum et excogitatum mendacium]*
nre incidit quam ut honori summorum pontificum ac Sedi
Aplice possimus Scte vre quantum in nobis fuit omni
cum diligencia et accuratissima opera intendimus. In hac *[vz dampnata heresi]*
quoque opinione et mente perstitimus stabimusque Deo
annuente. Verum Pauli quo prealijs accusamur factum
vz dicte Scti Laurentij proxime preterite non ambi-
gimus intellexit Sctas vra, quem aliter non erat facien-
dum quod res et tempus et postea publica illius rei postulabat *[mentiris et sua sanctitas bene scit est perfidia tua]*
Fantinus captus est quod obrem tam Scti vre et
nonnullis reverendissimis dnis Cardinalibus tam persuasimus *[sz mendose]*
Nos alique tunc loco et tempore postulantibus diximus ma rei
ipso astante hoc volebat. Non est tamen ignotum Scti vra
nobis sentenscere summopere debeat, cum vra btudo
pontifex prudentissimus et rerum maximarum expertissimus
existat. Venenque ignorare non possit. Ex qua origine *[perfortis sua Sctitas et pene tota ytalia non latet causa illius res]*
quibus causis quasque raciones res hec in hunc finem deducte
fuerint sunt plures credimus delatores famamque nre
quantum eos se extendit potius destructores quibus quantum *[turpe destitutor es male in hic gratia alibi]*
fidei adhiberi debeat. Sed et per optime btudo vra
pertacta enim Johes inter alia hortatus est nobis
Scti vre Regem cum veritate nil attemptemus
que res clarius a Scte vra perspicua nunc
est parumper principalius et alterius eam ordina-
cum nos vno consensu paribusque votis *[non libero sed violento seu ab hereticis]*
in Regem electi et more regio vncti et con-
firmati sumus vra btudo Serenissimus dnus et
affinis noster Romanorum Imperator reges et
omnes principes comites et barones militares

[Marginalia, left:]
so In qua te publice hereticum / protestatus es nullo urgente / et tempus deo volente accusisti

que hoc et quantum tibi / debeatur fides adhiberi / permisistis

quia tunc non credebant te / fore periurum et infidelem / hereticum

[Marginalia, right:]
so et perfidia et veritas que / quotiens dicitur a spiritu sancto / procedit hoc negabat

et tamen promissum de ipse / tua fallacia et malitia / rejecta et reprobata

et Comites tam Sac[ri] Imperii Romani q[uam] Regni

et dominiorum nostrorum Iam non subditi animo q[uam]

subditi vere dilecti, Nos ut decens est pro rege

habebant et regem nostrum subditi venerati sunt et

regi fidelitate subditi et obedientia prestabant

Soli Wratisl[avienses] q[ui] regibus bohemie subditi et regno

hereditarie incorporati existunt Nescimus quo freti

spiritu aut quibus ducti consiliis, nobis obedientiam prout

tenebant facere recusabant, Nos eos bene et iuste possemus

a deo nobis data ad obediendum et suis obligationibus

satisfaciendum compulissemus, sed Sanctitati vestre cum semper

placere nitimur more gerere turpietates eos insidientes

tranquilla bona in patria absque armorum quamvis fortuna

acceptis prestitis nobis ut vero regi Bohemie obe-

dientia fidelitatis subiectionem prestiterunt, premissis tunc

Reverendis patribus Amatis nostris Domino Ieronimo Archiepiscopo

Creten[si] et Francisco de toleto nuntiis et oratoribus

Sanctitatis vestre, Adventus tamen vero in Civitate illam

propter exterminatorum ipsorum quam ipsi allegabant ...

hec dilatus est Hinc dum post verba amonitoria

dicti solutis de kabisteyn noie Sanctitatis vestre relata

intelleximus ex nonnullis inventoribus quibusdam,

quod nos nescimus eosdem veritate pro quod nobis

prestiterunt in veritatem revocare et quod nobis et Regno

ultra faciendum est se facere recusare velle que res

nobis non mediocrem admirationem attulere, cogitata

promissionum et obligationum suarum oblitos esse

et non deo Inclinat illam ad hunc iniuriam

coram illam per nobis et Regno prestitam

obedientiam non considerent rem non honestam

Marginalia (left):

vid[elicet] quod minime dubitabat de fide hominum

Invide deus male ... quod hoc fuit

Iuravere ... hominum declaravisti

Tumulto de obedientia prestita nam hic tenere nisi concordie forte falsum ... et ... detentum ... tot solemni ... inventorum manibus tuis ... sacras ... et ... tuam ... suspiciones factorum quod nullum horum ut ... nec in aliis rebus est fidem inst... quod credas ut deum falso iuranto fefellisti ita ... homines fallere ... lex ... divina ... tarditate tua ... gravitate ... componere ... tot tuis mendaciis ut tibi ... quod mendosi ... ut ... veritate dicat quod eis ... credit

Marginalia (right):

... nobis obedientiam ... nullam ... causa

... depositi mediante concordia ... per oratores

Et ... est ... Deo et ... in ... obligatione ... et credulitatem habebant

esse sue obligacionis promisse fidei et iure ut nos
ex parte utraque conclusis [illegible] velle [illegible] itaque illum
(Et ipsi sicut [illegible] intendat)
cum ipsorum [illegible] vestra intelligat [illegible] vestram quam pater
auctor exstitit summopere rogamus [illegible] v. eosdem [illegible] ad id
inducat [illegible] ut ad nos et regnum Bohemie
se ita habeat et taliter quemadmodum predecessores eorum nostris
predecessoribus ac corone regni inclite regni Bohemie fecerit
Quam autem ipsis abstinatis [illegible] nobis et regno obedire
contempnet non nobis in hiis rebus supersedendum
est volumus [illegible] tempore regiminis nostri non minus ymmo
[illegible] in honore [illegible] metas fines et terras regni
nostri augere plura regno accrescere pactaque tueri possumus
adstringendum et obligatum et pati sumus Et si nos ita
desideres [illegible] ut hoc regnum nostrum nota
membrum hac tempestate [illegible] se ipsos per rebellione
in libertatem vendicare permittens non esset in subditi
nostri regnicole nostri principes Comites Barones
nobiles militares et Comites adeo segnes qui
nos ad arma excitent nobisque dormientibus ipsi
sub pietate pro te regni ad obedientiam et unitate reducenda
laborarent [illegible] itaque [illegible] v. qua non dubitamus
Regnum Bohemie distrahi et discerpi velle magis
quam in pace et tranquillitate [illegible]
hortetur et amoneat [illegible] nobis et regno debita
fidelitatis iam dudum prestita observet [illegible] quibus
Regibus nostris inclite Corone regni Bohemie obligati
confirmat et prestita teneant et custodiant Non enim
[illegible] esse [illegible] ut religionis et fidei katholice
questiones [illegible] dubietas fidei ad
decidendum est commissa De hiis autem rebus latius
amplius [illegible] orator et nuncius serenissimi domini Imperatoris
Romanorum [illegible] vestra veniet ad [illegible] quem
nos iam in beatitudine v. esse arbitramur qui in eisdem
[illegible] serenissimi domini Imperatoris in [illegible] v. loquitur
[illegible] est exterminare [illegible] et non ut [illegible] ut supra
et [illegible] institutia mandat [illegible] et [illegible] mandatum [illegible]
[illegible] arrogancia et [illegible] vestra et errore [illegible] fide [illegible] velle cognoscere
confidia vestram defendere [illegible] et [illegible] contempnatis

Sub [illegible] tempore [illegible] tibi promissa [illegible] non [illegible] fidei pacta non debeant [illegible]

Et si nos ita [illegible] ita in [illegible] habeas principes et barones [illegible] qui te ad arma excitent [illegible] tot principibus et [illegible] ut non [illegible] in [illegible] tot [illegible] aggredi [illegible] et [illegible] extermiare hereticos [illegible] et kathorum [illegible] tibi fore grave et difficile esse te [illegible] in ipso hereticos [illegible] defendere [illegible] ad veram religionem [illegible] habes ad [illegible] veram [illegible] latus [illegible] tu non curas

Et tu [illegible] katholici ut predecessores [illegible] ut predecessores predecessoribus regibus

falsa [illegible] in libertatem vendicare [illegible] in [illegible]

[illegible] male et [illegible] patris in [illegible] vestram [illegible]

Certe non debet dubitare [illegible] intendit [illegible] hereticos [illegible] et eliminare

Sua [illegible] hortabitur et amonebit ut te ut hereticos [illegible]

[illegible] tui et kathorum [illegible] hereticos et [illegible] institutia [illegible] defendere et [illegible] et abstinere [illegible] hereticos [illegible] et [illegible] et katholica [illegible] et kathorum arrogancia et [illegible] vos ipsi sub temeritate vestra

Bene valeat S. v. quam deus clementissimus ac piissimus nobis ecclesie sue sanctissime ad bonum et beatum regimen conservare et tueri incolumem dignetur. Datum Prage die tercia Marcii regni nostri anno quinto

1462

Martinus

Devotis filiis Georgius rex Bohemie et Civitati Wratislaviensi

Pius episcopus etc. Dilecti filii Consulibus et Comunitati Civitatis Wratislaviensis. Dilectus filius Walt. et ... ... litteras vestras quibus nobis significastis vobis innotuisse regem Bohemie ut ... anhelans ... dominium urbis vestre procurare variis mediis quod sui voti compos fiat presertim per medium carissimi in Christo filii nostri Frederici Romanorum Imperatoris ut nos sue obediencie vos subiceremus ... quod vobis ut veris catholicis et odiosum et detestabile esse scripsistis affirmantes vos decrevisse potius extrema queque pati quam subici regi non catholico et qui palam a ritu Romane ecclesie dissentire se professus est. Obid quod nostrum et apostolice sedis imploratis auxilium. Nos dilecti filii intelleximus rationes vestras et propositum hoc laudabile ac omni commendatione dignum iudicavimus commendavimusque sinceritatem fidei vestre et constanciam collaudavimus. De nobis vero persuadete sibi quod de vobis nostra nichil nisi plenum et favorabilem ergo vos et urbem vestram pro conservatione et defensione ... vestri et laudabilis dispositionis profecisse ... cum vos in ... habeamus quantum vires nostre suffragant numquam vos deseremus ad hoc nos et pastoralis officium debitum trahit et vestra merita ita expostulant nec existimetis nos aures adhibere unquam cuiquam aliud quam nos decet faciamus. Mittimus enim vobis copiam litterarum quas ad Imperatorem prefatum scripsimus ex qua facile intelligetis que sit nostra voluntas in procuranda salute et libertate vestra. Ad episcopum quoque vestrum scribimus et sancte mandamus ut ad oves suas redeat et vobis commaneat et vere pastoris officium exhibeat et ut excusationem illam homagii seu iuramenti prestiti regi predicto ostendere possit absolvimus eum ac iuramenti ac homagii huiusmodi ut inefficax et nullius momenti relaxamus. Proinde estote fortes ... et in sententia vestra persevereté constantes. ... et deus erit protector et adiutor vester et nos nullum erga vos officium omittemus quod boni et fideles filii ab indulgentissimo et piissimo patre debeant expectare. Datum Rome apud Sanctum Petrum Sub annulo piscatoris die xv Maii anno Mcccclxiii pontificatus nostri anno 7°

In ... decreto ad Imperatorem misso Dominus apostolicus ... declarat Georgium de ... ... et ... ab ecclesia ... ... nullis ...

Eschenloer fol. 118.
1463.

Post ... decreto ex ... ... velit ... ... subiecto

Responsum pape ad scripta imperatoris
pro Georgio de Podiebrath olim pretenso rege Bohemie

Pius episcopus etc. Carissimo in Christo filio Frederico Romanorum imperatori
semper augusto salutem et apostolicam benedictionem. Intelleximus tam literis serenitatis
tue quam per dilectum filium Wolfgangum oratorem tuum maiestatem tuam Georgio
regi Bohemie qui tibi in tuis mineriosissimis et atrocissimis oppressionibus
fidelitatis et efficacitatis suffragatur non immerito et suis affici, deoque te a nobis
expetere ut dilectos filios Cives Wratislavienses inducamus ut eidem ut suo regi
homagium prestant. Cum ipsi ad id ex pacto nunc obligantur, et timere
non habeant quod umquam compellentur fidem atque ritum Communionis quem tenent
immutare. Carissime fili non est tue serenitati incognitum ipsum Georgium neque
nobiscum in hac sancta Romana ecclesia que est mater fidei christiane neque
tecum atque cum ceteris christianis regibus in fide katholica et ritu concordare
Quem ipsum per publicam declarationem a corpore Christi mistico et vera ecclesia cuius
caput Christus existit dampnabiliter quod cum dolore referimus separasse et cum Christus
dominus non sit rex regum et dominus dominancium qui nunc existat omnes christianos reges
de ipsius regno esse quod est universalis ecclesia cui nos licet immeriti
ut eiusdem vicarius presidemus. Certum profecto est eum qui seipsum ab ecclesia
katholica scismate separavit in republica christiana nullam aut regiam aut
aliam posse dignitatem. Nos quoque ut fidelem Christi vicarium decet eundem pro ethnico
et publicano atque abscisso a Christi corpore membro sine ulla dissimulatione habere
tenemur. Ex quo intelligit maiestas tua nos oportere mandare dictis Wratislaviensibus
ut nobiscum sentiant et Georgium ipsum regem esse non posse nec ut regi obediendum
fore eo quod de corpore Christi se sua sponte abscidit nec in hoc quorumcumque pacta ipsis
obstare possunt. Sicut enim mors naturalis pacta prestandi homagii dissolvisset, ita
non minus hec abscisio a corpore Christi extra quod christianus ut christianus non vivit
pacta illa dissolvit. Non enim Wratislavienses a meis oratoribus fuere ut se
obligarent post triennium et unum mensem prestare Georgio homagium ut
Georgio sed ut katholico regi, postquam aut Georgius ipse se declaravit a katholica
et universali ecclesia in fide et ritu separatum, facto patefecit se non esse illum
cui a dictis fidelibus christianis prestari debet homagium, sed potius mortuus
censeri cum nullus christianus eciam qui ei prestitit homagium obedire tenetur.
Et nisi nobis alia scripta celsitudinis tue spem dedissent quod ipse Georgius errore
dimisso tua opera ad ecclesiam rediret, iam dudum ea que contra ipsum officii
nostri sunt universi christianorum orbis audisset. Hortamur igitur maiestatem tuam
cum Georgium diligas adhuc ipsum inducere coneris ut nostris monitis pareat
et ad unionem ecclesie katholice redeat. Et quum se regie dignitatis capacem
fecerit nos semper tuis desideriis pro ipso quantum cum deo poterimus complacebimus.
Cum si tua serenitas in hoc proficere sperat pro tanto bono ac ut tue celsitudini
morem geramus a publicatione ipsius ad tempus aliquod supersedebimus, ita tamen quod
Georgius ipse et sui ab omni infestatione ipsorum Wratislaviensium et aliorum christianorum
abstineant. De quo nobis quantocius rescribi et eosdem Wratislavienses certiorari
deposcimus. Si vero tua serenitas non speraret apud dictum Georgium in

premissis posse proficere rogamus celsitudinem tuam et ipsam per viscera misericordie dei
requirimus ut catholicam fidem atque ipsos Wratislavienses et alios christianos qui
ex imperiali maiestate plus ceteris obligaris tam ipsi Georgio quam aliis
hussitis et hereticis preferas et iuxta posse defendas Date

Episcopo Wratislavien' breve missum monitorium a sanctissimo
in Christo patre et domino domino Pio papa secundo ut ad oves suas redeat

Venerabilis frater salutem et apostolicam benedictionem Intelleximus te iam dudum ab ecclesia tua
absentem fuisse quod communitas illa et plures vicini sub cure tue commissi
non immerito ferunt animo egro et molesto Nam cum rex Bohemie eis
immineat satagens quomodo possit eos sue ditioni subicere unicum
solamen quod ex tua presentia caperet ereptum est eis Unde Nos quoque
haut non immerito dolemus nec possumus non mirari de tua fraternitate que
relictis ovibus suis in summa rerum angustia recessit Certe evangelii
doctrinam memor esse debes per quod dominus et salvator noster quam verbo
docuit opere adimplevit dampnat pastorem qui cum videt lupum
venientem fugit Veri enim pastoris est animam dare pro ovibus
suis si ita necessitas postulat Scire tu debes non ad otium aut quietem
sed ad laborem te vocatum esse ut preesses populo dei cure tue et
custodie commisso Quale si res habet cum oves maiore prosequi animo
sentiunt quam pastor Wratislavien' ut fidem catholicam servent periculum aut
mortem non timent nec aspernantur exteriora queque pati pro honore et ob-
servantia fidei ne subiciantur domino non sentienti cum Romana ecclesia
te vocat te implorat tuam presentiam et nimio studio petunt non debes
ad vocem ovium tuarum aures claudere Sed curis omnibus minatis contemptis
magno animo protectioni et custodie earum intende Proinde tuam fraternitatem
in domino hortamur tibique in virtute obedientie que nobis et huic Sancte Sedi
obstrictus persistendo mandamus ut quibusvis receptis seu excusatione postposita
ad ecclesiam tuam te conferas nec inde recedas sed populum tuum et ovium tuarum
curam diligenter sustineas Et homagio seu iuramento dicto regi prestito
te impedire dicas Nos ex nunc omne homagium et iuramentum quo ei
quomodolibet obstrictus es tamquam inefficax et nullius roboris auctoritate apostolica
relaxamus teque ab illo absolvimus et liberamus decernentes te ad illius
observationem nullatenus obligari Tu itaque mandatis nostris sine cunctatione
obtempera Sic enim saluti anime tue consules populum tibi commissum
conservabis et officio tuo cum laude et gloria satisfacies Dat' Rome apud
Sanctum Petrum anno domini MCCCCLXIIII pontificatus nostri anno sexto

Pius eps etc. dilectis filiis Clero Capitaneo Consulibus et Comunitati Wratislavien.
Dilecti filii salutem etc. Cum nos nuper vos omnes et singulos ab homagio prestando
Georgio de Pondebrath usque ad nrum et Sedis aplice beneplacitum absolverimus
et absolutos fore declaraverimus Ac in nram et dicte Sedis protectionem susceperimus
mandantes omnibus et singulis xpifidelibus cuiuscumque status sive gradus existat
sub penis et censuris ecclesiasticis ne prefato Georgio contra vos et universitatem
oppidi Namslauien. vigore dicti homagii auxilium favorem et consilium prestent
quinymo nobis uti catholicis et Sancte Romane ecclesie obedientissimis omni
consilio favore et potentia assistant prout in nris litteris desuper confectis
plenius continetur. vram hortamur constantiam et fidei integritatem plurimum in
dno commendantes devotioni vestre eciam vestras referimus et hortamur in dno atque
sub censuris ecclesiasticis districte precipiendo mandamus quatenus prefato Georgio
aut ad eius mandatum et requisitionem nullam obedientiam prestetis nullo
quovis a nobis et aplica Sede aliud in mandatis habuerit. Datum
Rome apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris die primo Aprilis anno
MCCCCLXIII pontificatus nri anno quinto.

Creten. et Gnesnen. archiepis litterarum aplicarum executione

Pol. Corr. Bresl. 186.

Pius eps servus servorum dei venerabilibus fratribus Creten. ad Regnum Polonie [mandat]
terrasque Slesie ac Prussie nuncio et oratori Sedis aplice ac Gnesnen.
archiepis salutem et aplicam benedictionem. Hodie motu proprio ex iustis ac
fidem catholicam concernentibus causis dilectos filios Clerum Capita-
neos Consules Comunitatem civitatis ac universitatem oppidi Namslauien.
ab homagio prestando Georgio de Pondebrat ad nrum et Sedis aplice
beneplacitum absolutos fore declaravimus ac eos in nram et aplice Sedis
protectionem suscepimus mandantes singulis xpifidelibus cuiuscumque status
sive gradus existant sub penis et censuris ecclesiasticis ne prefato
Georgio contra civitatem et Namslauien. vigore dicti homagii auxilium
favorem et consilium prestent quinymo eis tamquam catholicis et Sancte
matri Romane ecclesie obedientissimis omni consilio et favore et potentia
assistant prout in nris litteris desuper confectis plenius continetur.
Quocirca fraternitati vestre per aplica scripta mandamus quatenus vos vel alter
vestrum si et postquam dicte littere vobis presentate fuerint per vos vel
alium seu alios prefatas litteras ac omnia et singula in illis contenta in dicti
Regni ac aliarum partium vicinarum ecclesiis dominicis et festivis ceterisque
diebus quando et quotiens vobis videbitur solemniter publicetis et ex-
ponatis seu publicari et exponi faciatis ut melius et clarius

intelligat etiam in vulgari et michalonis quaslibet personas quas excommunicatas premissam occasione contravenientes litteras predicte vobis mandasse constiterit quotiensque vobis oportunum esse videbitur tam diu dominicis festivisque diebus in ecclesiis cum maior inibi populi multitudo convenerit ad divina excommunicatas publice nuncietis faciatisque ab aliis nunciari et ab omnibus artius evitari donec a contraveniendo destiterint et litteris predicte obedierint ipsique propterea excommunicatione ab huiusmodi excommunicatione sententia absolutionis beneficium meruerint obtinere non obstantibus omnibus illis que in prefatis litteris voluimus non obstare aut si dictis personis vel quibusvis aliis communiter vel divisim a dicta sit sede indultum quod interdici suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo in verbum de indulto huiusmodi mentione Contradictores per Censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo Datum Rome apud Sanctum Petrum Anno incarnationis dominice millesimo ... et apostolicus pontificatus nostri Anno quinto

Bulla pii pape secundi in qua Sanctissimus Georgium de Podiebrath Regis Bohemorum ymmo dicam occupatoris Regni bohemie falsam sibi obedientiam prestitam declarat et Wratislavienses ... ne eidem regi prestitis homagiis prestitis absolvit

Pius Episcopus servus servorum dei Universis christifidelibus Salutem et apostolicam benedictionem. Cogit nos Regis domini humeris nostris insufficientibus cura imposita ut tanto propensiori studio in heresi pravitate errores extirpandos invigilemus quanto illi per humanum genus inimici fallacias astutius etiam sub religionis specie coloribus mortalium innumeros plures trahere poterunt in Gehennam / Dudum siquidem inclitum bohemie Regnum quod Christianum et fidelem populum habere consueverat ad hanc perniciosam facibus et suorum sequacium in aliisque partibus hussitarum nuncupata heresim pervenisse pro magna eius parte prolapsum ut Communione Eukaristie sacramenti sub utraque specie vini videlicet et panis quo ad laycos et non confitientes de necessitate fore eterne salutis profitetur Cum propter obitum felicis recordationis quondam Ladislai novissime Regis careret Georgium de Podiebrat sibi Regem elegit qui dum katholicum se affirmasset postmodum dum Coronationis reciperet insignia licet in domo Venerabilium fratrum nostrorum Jaurinensis et Wa[c]iensis Episcoporum ac nonnullorum aliorum ecclesiasticorum et secularium virorum notabilium manibus tactis per eum corporaliter sacrosanctis evangeliis publice et sponte promisisset spopondisset pollicitusque fuerit atque iuravit quod deinceps fidelis et obediens esset Sancte Romane ecclesie et illius pro tempore pontificibus eisque obedientiam et conformitatem more aliorum

katholicorum et xpianorum regum in unitate orthodoxe fidei quam ipsa sancta
Romana katholica ecclesia confitetur predicat et tenet · fideliter observaret ac
deinceps fidem et ecclesiam ipsam protegeret atque tueretur et defenderet · et populum
sibi subiectum · ab omnibus erroribus secte et heresibus ac articulis ipsi ecclesie
et fidei katholice contrariis revocaret et averteret · ac katholice fidei observationem
et obedientiam conformitatem unione ritu cultuque ipsius sancte Romane ecclesie
reduceret et restitueret in dicto regno · licetque etiam dictus Georgius deinde
per dilectum filium Johannem de Rabinsteyn notarium nostrum eius ad nos oratorem
pro se eius conthorali et liberis polliceretur · ut precepta nostra reverenter
susciperet et eis obsequeretur ac deinde cum se huiusmodi iuramento astrinxisset
ac obligasset per carissimum filium nostrum Fredericum Romanorum imperatorem
illustrem ut talis extitit confirmatus Nichilominus tamen ipse Georgius hoc
facta contraria agens · publicaque et continuata fama · adversus ipsum laboraret
quod contra tam solemniter factas suas promissiones et iusiurandum dicta
hereticorum sectam foveret et amplecteretur · Dilecti filii Clerus · Capitanei
Consules et Communitates Wratislavien ac Opidi Namslawen tanquam
katholici et veri xpifideles eundem Georgium pro rege recipere sibique omagium
prestare debite recusarent · propter quod Georgius ipse bello illos impugnare
temptavit · Nos tunc de hiis certa noticia habentes ut tante incommode
repagulo essemus dictumque Georgium ac ipsum inclitum Bohemie regnum
ad vera obedientia et unione apostolice Sedis et Sancte ipsius Romane
ecclesie reducere possemus venerabilem fratrem nostrum Jeronimum archiepiscopum Creten
et dilectum filium Sacre theologie professorem Franciscum de Toleto
tunc archidiaconum de Astigia in ecclesia Hispalen oratores nostros ad partes
illas misimus et Tandem huius homagii suspensio ad triennium et
unum mensem per eos facta extitit Verum duobus deinde fere annis
decursis Cum predictus Georgius nil de huiusmodi iuramento et per eum pro-
missis se facturum ostenderet Nos tante rei moram esse periculosam censentes
prefatum Georgium ut promissionibus et iuramentis suis parte satisfaceret
regnumque prefatum ad unionem Sancte matris ecclesie reduceret per certum nuncium
nostrum iterum fecimus sollicitari Sed demum Georgius ipse transacto post unius
anni spatio Solennes ad nos oratores transmittens · nobis obedientiam
prestitit verbalem ut prius sed non realem sui et regni in unitate
fidei et ritus communionis quam iuxta iuramenta et promissiones
ante dictas expectabamus · Cumque tunc ipsis suis oratoribus hortati
pro huius rei finali consummatione et ut dampnata pernicia sua atque
heretica presumptione super articulo communionis sub utraque ipse in regno
Bohemie se nobis et ecclesie Sancte atque aliis regnis conformaret

dilectum filium Fantinum de Valle vtriusque iuris doctorem ad eundem Georgium
Regnum et Marchionatum Moravie, ac vicina eius dominia transmisimus
qui ut per nos iniuncta fideliter in conventu, olim per dictum Georgium in
festo Laurencii proxime elapso indicto coram prelatis magnatibus et
aliis multis expleuit, Idem tamen Georgius sathane laqueis ligatus
in sua pertinacia obstinatus permansit Nam publice nobis cum eius
conthorali sibi considente in prelatorum procerum et magnatorum
presentia postquam ut intelleximus in Nos et Sanctam Sedem apostolicam
ipsamque Sanctam Romanam et apostolicam ecclesiam fidelium matrem multis
detractionibus et blasphemiis ore polluto et impudicis labiis inveheat
Etiam proferre veritus non est, hec vel in effectu similia verba videlicet
Ut nemo deinceps de fide et religione mea Coniugis et liberorum meorum
dubius existat nunc palam et publice profiteor Carissimos parentes
meos in illa veritate Communionis calicis vtriusque speciei mortuos esse meque
in ea natum educatum atque usque in hec tempora vixisse viuereque et mori
velle cum vxore et liberis meis asserens communionem illam de necessitate
salutis adeunt eos magis quam bonum esse parendum, nec hiis contentus sed
etiam prefatum Fantinum oratorem nostrum post factam per eum confutationem assertorum
compactatorum super communione predicta. postque errores illius declaratorem et professorem
eorum que ipse orator noster a nobis habuit in mandatis Sacrilegas in eum
manus iniecit et turpiter durissimis carceribus mancipauit in dei summi
Sancte Sedis et Romane ecclesie obprobrium atque nobis qui licet immeriti
xpi vices in terris gerimus in vilipendium et contemptum Nos autem
qui nobis factam iniuriam nichil pendimus, dei tamen et ecclesie sue offensam
vindicare tenemur, sic in premissis debite animadvertere volentes, ne error
ille seminosus arma habens etiam sub religionis specie amplius serpere
valeat et ne fideles xpi per subiectionem dicti Georgii eius erroribus valeant
maculari Nuper motu proprio ex certa nostra scientia fidelium prospicientes saluti
dictos Clerum Capitaneos Consules Communitatem Wratislavien
necnon oppidi Namslauien ab observantia concordie predicte auctoritate
nostra conclusa omniumque dependentium et connexorum etiam si eius vigore
ad homagium prestandum tenerentur absoluimus et absolutos fore declaramus
ut alias nostris litteris continetur quarum tenores volumus presentibus haberi pro
expressis. Et quamuis pridem Carissimus filius noster Fredericus Imperator
ac Nobilis vir Ludowicus Bauarie dux Illustres premissa sententia
nobis supplicarunt ut ab ulteriori processu contra dictum Georgium ad tempus
ob certas causas abstinere, seu iam factos processus suspendere vellemus
cum dictum Georgium ad ecclesie gremium rediturum sperarent Nos eorundem
et presertim ipsius Imperatoris precibus inclinati ab ulterioribus pro-

temporibus adversus ipsum Georgium decernendis usque in presens distulimus
Sed tamen iterum post hec dictus Georgius per alium nuncium nostrum exhortatus
ad cor redire errores(que) suos dimittere et ad ecclesiam katholicam reverti
et se illius ritui conformare non curavit nec curat. Nichilominus nobis
spei de hoc per Imperatorem aut ducem predictos hactenus allatum
sit Considerantes debitum officii nostri fore hereses extirpare et christifideles
in observantia ritus et orthodoxa fide Sancte romane ecclesie conformare
Ne ipse Georgius vere eius venenum liberius effundat ac dictos Clerum
Capitaneos Consules et Comunitatem Wratislavien(sem) ac opidum
Namslavien(se) quomodolibet opprimere contra nostram ac huius apostolice Sedis pro-
hibitionem vigore dicte concordie ad homagium et quevis alia prestanda
inducere et compellere possit motu proprio et ex certa nostra scientia nostroque mero
officio non ad eorum seu alterius pro eis oblate nobis petitionis instantia
Clerum Capitaneos Consules Comunitatem Wratislavien(sem) ac opidum
Namslavien(se) prefatos sub nostra et apostolice Sedis protectione usque ad nostrum
et eiusdem sedis beneplacitum suscepimus Suscipimusque per presentes inhibendo
apostolica auctoritate dicto Georgio necnon ducibus Marchionibus principibus
Baronibus Nobilibus Comitatibus et ceteris quibuscumque ipsi Georgio
adherentibus et Complicibus sive subditis sub sententie late sententie pena
quam in hiis scriptis ferimus ne se de Clero Capitaneis Consulibus
Comunitate et opido predictis contra nostram huiusmodi prohibitionem quomodolibet
intromittat ac ipsos in rebus seu bonis suis impediat directe vel indirecte
impediat seu bello disturbent aut ei et suis adherentibus aliquem favorem
ac loci receptionis receptaculum contra eos prebeant nec etiam predicatores
contra prefata secta impediat. Quinymmo harum serie hortamur et in virtute
Sancte obedientie per viscera misericordie Jhesu Christi requirimus omnes
et singulos carissimos Reges christianos et dilectos filios Nobiles
viros Duces Marchiones Barones Milites capitaneos nobiles Com-
munitatesque et opidanos Ceterosque Bohemie Regni et Marchionatus
Moravie katholicos ac Slezie et Luzacie incolas et alios quoscumque
ut dicto Clero Capitaneis Consulibus Comunitati et opido Namslavien(si)
omni potentia auxilio et favore assistant nec permittant eos per dictum
Georgium aut alium ad homagii prestationem compelli seu alias eos indebite
vexari obpugnari contra auctoritatem nostram sub penis etiam censuris in
aliis nostris litteris contentis. Quas eorum fautores incurrere volumus ipso facto.
Juramento fidelitatis seu homagii dicto Georgio vel quibuscumque aliis prestito
non obstantibus, cum eos teneri putamus vigore dicti homagii quominus
nobis in premissis obediant minime teneri declaramus. Aut si aliquibus
sit a sede predicta indultum quod interdici suspendi vel excommunicari non

possint per litteras apostolicas non facientes de indulto huiusmodi mentionem ceterisque
contrariis non obstantibus quibuscumque. Et quia difficile foret hanc nostras litteras
apostolicas ad omnia vbi de illis forte necesse fuerit loca perferri predicto volumus
et dicta auctoritate decernimus quod earum transsumpto sigillo alicuius prelati
siue iudicis ecclesiastici cum subscriptione notarii publici sigillatis vbique
etiam in iudicio et extra stetur et fides adhibeatur ac si presentes nostre
originales littere exhiberentur Datum Rome apud Sanctum Petrum Anno
v Incarnationis etc lxiij iiij kl aprilis pontificatus nostri Anno quinto

Item bulla pauli pape pro consulatu.

Paulus Episcopus seruus seruorum dei ad perpetuam rei memoriam Consueuit
sancta mater Romanorum pontificum predecessorum nostrorum ad conseruandam puritatem
religionis christiane ad statum fidelium tranquillitatem ab offensionis scandalum
arma iusticie per ministerium apostolatus annis singulis in hac celebritate
exercere Nos itaque huiusmodi auctoritate dei et apostolorum petri et pauli et nostra excommunicamus
[illegible] et anathematisamus omnes violatores ecclesiastice libertatis et illos pre
sertim qui contra sacrorum canonum instituta ecclesiis et ecclesiasticis
personis sine licentia speciali Romani pontificis collectas vel alia onera
aut quevis grauamina realia vel personalia imponunt vel exigunt aut
imponi vel exigi faciunt aut procurant a prelatis aut clericis et
personis que clerum predictos sequuntur Horum autem nullius conditionem
hominum nullam excipi volumus Non patriarchas non archiepiscopos non
episcopos non cuiusuis generis prelatos Non reges non reginas non duces non
Marchiones non Comites non milites non ullius alterius dignitatis
vel status presidentes velut quoque prefatum ita eos obnoxios esse et
vos presentium censurarum decernimus Volentes priuilegium vllius specialis
gratie vllas apostolicas litteras cuicumque illorum habentes presentibus
huius nichil obstare Rogamus omnipotentem et misericordem
deum et suppliciter deprecamur vt eas qui hiis vinculis huiusmodi
censurarum ligati non sunt ne ligentur conseruet que vero ligate
sunt ad salutem et meritum absolutionis reuocat Nos tamen huius
modi ipsam absolutionem nobis et successoribus nostris Romanis pon
tificibus reseruamus Articulo mortis dumtaxat excepto in quo etiam
satisfactionem et cautionem ab eis esse volumus exigendas Sed et
[illegible] innodantes Sacerdotes alios tam seculares quam
vel cuiusuis ordinis Regulares qui sic excommunicatos et anathema
tisatos etiam in ipso mortis articulo constitutos aliter quam vt prefertur
absoluerint eisque predicationem lectionem ad ministracionem sacramentorum
[illegible] confessionem audiendum presumentes Nulli ergo omnino liceat hanc
paginam huiusmodi nostre excommunicationis anathematisacionis
excommunicationis maledictionis confiscationis denunciationis constitutionis
declarationis sublationis Reuocationis innodationis statuti et voluntatis
infringere vel ei ausu temerario contraire Si quis autem attemptauerit

presumpserit indignationem omnipotentis dei et beatorum petri et pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Rome apud sanctum petrum anno incarnationis dominice Millesimo quadringentesimo sexagesimo nono kl. aprilis pontificatus nostri anno quinto

Decretum plenarie remissionis Sanctissimi
domini nostri pape pii secundi

Pius Episcopus servus servorum dei Universis christifidelibus presentes litteras inspecturis Salutem et
apostolicam benedictionem Immensa benignitas omnium conditoris hominem quem creavit ad sua
ymaginem primi lapsu parentis peccatorum labe omnium deformatum innumera posuit
beneficia et remedia plurima quibus expiare delictorum macula et veniam promereri
possit preparavit Interque fuerunt pietatis et hospitalitatis opera ad que nos more pastoris
vigilis oves nobis tunc commissas frequenter inducimus ut ipsorum participes effecti
et tandem felicitatis eterne premia consequantur Cum itaque sicut accepimus propter
guerrarum turbines et alias calamitates quibus Civitas Wratislavien et partes ille
retroactis temporibus prochdolor afflicte fuerunt nonnulle ex ecclesiis et hospitalibus
pauperum dicte Civitatis in suis redditibus et facultatibus fuerunt plurimum atte
nuate adeo ut in dictis hospitalibus solita hospitalitas servari non possit etiam
ecclesie que hospitalia huiusmodi et etiam pontes pro comodo et utilitate rei publice
constructi ad ruinam devenerunt ad quorum reparationem restaurationem et constructionem
pre huiusmodi hospitalitate ecclesiarum et hospitalium predictorum facultates non
suppetunt sed christifidelium suffragia sint quamplurimum oportuna Ipsorumque fidelium
devotio ad beate mariemagdalene et Sancte Elizabeth Wratislavien
parochiales ecclesias ingens habeatur et ad illas confluant innumero
copiose Nos attendentes ob singularem devotionem quam populus eiusdem Civitatis
Wratislavien ad nos et ad Sedem Apostolicam gerere comprobatur ut eadem
devotio peramplius augeatur ac ecclesie et hospitalia et pontes huiusmodi debite
reparentur restaurentur et conserventur In predictisque hospitalibus pauperes et infirmi
aliique miserabiles persone recipi et sustentari possint Ipsique fideles
eo libentius devotionis causa ad predictas Sancte mariemagdalene
et Sancte Elizabeth ecclesias confluant ac ad reparationem et sustentationem
pauperum necnon reparationem restaurationem et conservationem huiusmodi manus
promptius porrigant adiutrices quo ex hoc ibidem dono celestis gratie
uberius conspexerint se refectos De omnipotentis dei misericordia ac beatorum
petri et pauli apostolorum eius auctoritate confisi omnibus et singulis vere peni-
tentibus et confessis qui in festo Nativitatis beati Johannis Baptiste
a primis vesperis usque ad secundas vesperas inclusive Singulas Sancte marie
magdalene et Sancte Elizabeth ecclesias predictas devote visitaverint
annuatim ad sustentationem pauperum et infirmorum necnon reparationem restaurationem
et conservationem huiusmodi manus adiutrices porrexerint plenariam omnium peccato-
rum remissionem et indulgentiam auctoritate apostolica tenore presentium elargimur
Et insuper ut ipsi fideles ad easdem ecclesias confluentes commodius pacem
et animarum salutem deo propitio consequantur et indulgentie huiusmodi facilius
participes esse possint benignius agere volentes ut venerabilis frater
noster Episcopus et dilecti filii Cantor et Cancellarius Wratislavien
presbiteros ydoneos seculares vel regulares in confessores eligere possint
et etiam in dictis ecclesiis deputare qui confessiones quarumcumque personarum
easdem ecclesias pro huiusmodi indulgentia consequenda visitantium per tres

dies precedentes et totidem sequentes diem Nativitatis sancti Johannis Baptiste huiusmodi ac in ipsa die Nativitatis dumtaxat eadem auctoritate audire et ipsorum confessionibus diligenter auditis eisdem personis pro commissis per eos criminibus excessibus et delictis ac peccatis omnibus etiam in singulis casibus Sedi apostolice reservatis debitam absolucionem ea vice tantum impendere ac penitentiam salutarem iniungere valeant auctoritate predicta de uberiori dono gratie et tenore presentium indulgemus volumus autem quod elemosine quas fideles huiusmodi in capsa sive in trunco fideliter reponantur et cum duabus clavibus claudantur quarum una per collectorem ad hoc deputandum per nos et alia per dilectos consules dicte Civitatis conserventur ipseque elemosine pro duabus partibus in fabricam reparationem conservacionem huiusmodi integraliter absque diminutione quacumque convertantur Tercia vero pars pro fabrica sancti Petri principis apostolorum de urbe eidem collectori consignetur presentibus post quinquennium minime valituris Datum Rome apud sanctum Petrum Anno incarnationis dominice millesimo [illegible] primo x kalendas Maii pontificatus nostri Anno tercio

Sequitur declaratio bulle plenarie remissionis

[illegible]

Utrum plena omnium peccatorum remissio et indulgentia qua elargitur ecclesia aut Sedes apostolica censeatur absolutio a pena et a culpa Et arguitur quod [illegible] per communem hominum assertionem [illegible] [illegible] [illegible] in oppositum quod remissio omnium peccatorum et indulgentia [illegible] littera [illegible] [illegible] et de stilo curie [illegible] illa a pena et a culpa est temeraria [illegible] [illegible] et contra stilum curie [illegible] [illegible] [illegible] primo [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] 2o [illegible] et [illegible] [illegible] ad obtentionem indulgentiarum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Gerarum [illegible] in tractatu suo de Jubileo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] plena remissio potest reponi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] illa que [illegible] in forma decreti [illegible] [illegible] in [illegible] indulgentiarum [illegible] elargitur plena remissio omnium peccatorum [illegible] culparum actualium [illegible] mortalium [illegible] remissione originalis culpe [illegible] contriti corde et confessi ore fuerint [illegible] [illegible] plena remissione [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] qui [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] plena remissione [illegible] [illegible] illa remissione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod per contritionem debitam fit [illegible] plena remissio peccati [illegible] [illegible] mortalis et [illegible] [illegible] [illegible] de remissione peccatorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] remissione peccatorum et [illegible] [illegible] [illegible] de baptismo [illegible] [illegible] allegari [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illud quod plena remissio [illegible] [illegible] reponi [illegible] [illegible] illarum [illegible] [illegible] in decreto [illegible] facultatem [illegible] confessorem deputato [illegible] [illegible] ab omnibus [illegible] possit absolvere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illarum [illegible] [illegible] in decreto [illegible] [illegible] elargitur plena remissione omnium peccatorum [illegible] [illegible] penarum et [illegible] debitorum vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corde contriti et ore confessi fuerint [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pena debita [illegible] [illegible] [illegible]

plena remissio

1o

2o

3o

Dulc. sen. p[ri]m[a] De pe. d. c. quando vnum vbi d. Et e[st] dictum. Sed sup[er] lenitatem
q[ue] vult n[on] stati p[er] diffinita sen[tenti]am ipsi a p[ri]ori pena mutatur vel punietur sic vbo
p[ri]mi d. i[d est] a pena p[ri]ori sed quo ad penam p[ri]ori et quo ad culpam remittitur
[illegible] monetis contritionis Et ibid. c. Et talis sic vbo d. glo. pena p[ri]ori Et q[uod]
talis datur e[st] multiplex et sic lx. Est enim pena p[ri]ori detestatione seu contritione
et ia d[icitu]r macule in hore vestis in fine vite sue et p[er] q[ui]b[us] de pena non remittitur
p[er] indulgentiam. Alia est pena satisfactoria et forum penitentie. Dicit est
satisfactio simulare recompensationem lesionis soluto debitore eius. Et huius[modi] est
non remittitur p[er] indulgentiam. Tercio est pena satisfactoria in foro penitentie
q[ue] durauit soluenda p[er] confessionem sui defectus vel confessore. Ab iniungendo
vere sit imposita per confessorem vel non. Et huius pena remittitur p[er] indulgentiam.
Et de ista hic intelligendum est eo q[uod] indulgentie solum conceduntur confessis et
contritis vnde et Ext[ra] ponit in [tem]pore [illegible] q[uod] de iniuncte penitentie relaxat
vel dies. Et hic in suo decreto papa d[icit] Sibi et suis vere penitentibus i[d est] contritis
et confessis. Dicit q[uod] sit semper d[ominus] papa elargitur penitentibus [illegible] in suo decreto
exprimit plenam remissionem eius peccatorum de quibus confessi et contriti fuerint i[d est] omnem
penam in satisfactione debita [illegible] in foro ecclesie q[uam] dei [illegible]
nos excusat secundum [illegible] q[uod] sicut doctrina [illegible] plena
remissio est plena satisfactio pene [illegible] debite in foro penitentie de thezauro
ecclesie [illegible] satisfactio [illegible] p[er] indulgentiam et
plenarie remissio non sunt [illegible] vt impunita [illegible] Sic fit in baptismo
[illegible] remissione [illegible] seu compensant [illegible] aliorum
penam [illegible] vel aliorum [illegible] plena ad diem [illegible] remissione [illegible]
p[er] indulgentias [illegible] pene debite [illegible] ad diem [illegible] debite
[illegible] restitutione debite vel pecuniarie [illegible] p[er] indulgentias non
remittitur [illegible] in foro penitentie ad diem satisfactione [illegible] sic leges
in foro contencioso vel [illegible] ad [illegible] suffragia [illegible]
in purgatorio non p[er] modum indulgentiarum [illegible] suffragiorum [illegible] de thezauro ecclesie
[illegible] ad diem satisfactione [illegible] bona [illegible] facit accomodantur
et applicantur [illegible] talia [illegible] non faciunt indulgentias [illegible] faciant
[illegible] pene debite [illegible] quod [illegible] in foro [illegible]
[illegible] nulla e[st] indulgentia a pena et a culpa [illegible] [illegible] [illegible]
in vno sermone [illegible] [illegible] vbi tractando de indulgentiis
d[icit] [illegible] culparum [illegible] indulgentia [illegible] penam
Et [illegible] modum loquendi a pena et a culpa
[illegible] [illegible] ecclesia [illegible] concedit indulgentias
confessis et contritis [illegible] in hoc decreto [illegible] et [illegible]
penitentibus et confessis et ita [illegible] remissionem in contritione vel confessione
[illegible] indulgentias [illegible] penis restantibus [illegible] ab [illegible]
non [illegible] quia non [illegible] ecclesia non [illegible] ista [illegible] doctor
q[uod] p[ri]mo in ecclesia [illegible] [illegible] [illegible] Et canon et
sacri canones non [illegible] non concedunt [illegible] pene [illegible] studio sanctitatis et
[illegible] est [illegible] [illegible] ista forma non [illegible] in sacris canonibus
In [illegible] ecclesia divina ab [illegible] [illegible] [illegible] dicendo
De diuinis [illegible] non est [illegible] vel [illegible] [illegible]
nobis [illegible] [illegible] nobis de sacra scriptura sunt de deo diuinitus expressa

3ª pena

Remissio plena sic diffinitur

222

Dato quod ille modus loquendi non vitiatur cum sacramentum penitentie et eius ministerium eliminat sed ut nostri de necessitate salutis consistit quod est contra doctorum doctrinam in quarto distinctione [illegible] et de pe[nitentia]
distinctione prima ... et dicto ... multorum aliorum doctorum quod ad veram absolutionem a culpa de necessitate
salutis requiritur sacramentum confessionis re vel voto suscepte. Secundo sequitur quod predicti
possent dimitti pena et culpa, non utique [illegible] confiteri et [illegible] contentus ad
dimissionem culpe. Tertio dato quod sic quod [illegible] [illegible] principium [illegible] [illegible]
tur sacramenta nove legis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et penitentie [illegible]
culpe et hoc cum indulgentia subsistit nil facit contra culpam que tamen sublata est
per penitentie sacramentum. Quarta [illegible] [illegible] ... clamant ab [illegible] de pe[nitentia]
et re. ... [illegible] [illegible] ut ... [illegible] a pena et a culpa
[illegible] decepte absolutione. quod dicitur: Nos talem modum loquendi in confessionibus indulgentiarum
non habemus [illegible] ... ut sic qui absolutionem a pena et a culpa et ita
[illegible] de qua bulla [illegible] a pena et a culpa dicitur [illegible] sic intelligi quod
penitens confessus et contritus et salutare [illegible] pro culpe [illegible]
[illegible] plenam indulgentiam a pena et a culpa etsi vero plena dimissio peccatorum
pro tanto quod cum iam per contritionem et confessionem seu primam susceptam
est dimissa culpa et hoc operante dei, per indulgentiam plenariam vero
dimittitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pena pro peccatis tam in foro
dei quam ecclesie debita. [illegible] ergo illa indulgentia [illegible] et [illegible]
a pena et a culpa, nec papa hoc in suis bullis intendit nec
titulum talem ponit, quod si poneret non aliter titulum [illegible] [illegible] [illegible]
plenariam dimissionem. [illegible] [illegible] ... plena omnium peccatorum remissio
et indulgentia non censetur absolutio a pena et a culpa quod largitur [illegible]
aut sedes apostolica, quod pena [illegible] [illegible] littera apostolica ... de[illegible] et
de [illegible]. Secunda forma est [illegible] temeraria et [illegible]
[illegible] [illegible] non [illegible] ... a pena et a culpa ... [illegible] absolutionis [illegible]
ista forma [illegible] a pena et a culpa [illegible] [illegible] allegatum [illegible] indulgentia

Indulgentia

... quod indulgentia est remissio pene temporalis debite pro peccatis actualibus
[illegible] a prelato ecclesie [illegible] [illegible] de pena indebita [illegible]
[illegible] [illegible] quod indulgentia est remissio pene temporalis quod indulgentia non
[illegible] remissionem culpe aut [illegible] dimissionem pene eterne sed solum dimissionem
temporalis pene [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Conclusio prima loquendo de remissione plena primo non sed culpa actualium
et [illegible] mortalium et venialium ... [illegible] et [illegible] [illegible] peccatorum
[illegible] seu peccatorum ... ea [illegible] [illegible] in suo decreto
non [illegible] plena remissione peccatorum [illegible] illa remissione [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in decreto [illegible] et singulis vere penitentibus et
confessis talem omnium peccatorum et culparum remissio fit per contritionem [illegible]
Gregorius ... [illegible] [illegible] deus [illegible] spiritus contribulatus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] cor contritum et humiliatum non despicit deus
[illegible] illi peccata dimittit hanc ... sufficientiam [illegible] [illegible]
in quarto distinctione ... et ... auctoritate doctorum [illegible] de pe[nitentia] distinctione

Et illa remissio sive delectio culpe operatur Christus ut dicit Augustinus contra Julianum li. ii et patet de pe. di. iiii nemo. Nemo tollit peccata nisi solus Christus qui est agnus tollens peccata mundi i. culpas sive maculas ad quem effectum sacerdos attingere non potest sed solus deus et ideo dicitur in simone de confessione peccatorum ex ps. 191 et evidenter et ysaie xliii ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me et peccatorum tuorum non recordabor. Et magister in iiii sententiarum di. xviii per multa doctorum dicta concludit dicens hoc sane dicere ac sentire possumus quod solus deus dimittit et retinet peccata et tamen ecclesie ipse tamen ita dimittit peccata quod et animam mundat ab interiori macula et a debito eterne mortis solvit et hoc intelligitur effective et principaliter scilicet delendo maculam et infundendo gratiam.

Conclusio 2a Loquendo de plena remissione 2o modo papa facientibus ea que sunt expressa in suo decreto elargitur plenam remissionem peccatorum de quibus fuerint contriti et confessi patet quia talibus dat facultatem confitendi ydoneis confessoribus qui ab omnibus casibus eos confessos et contritos absolvere possint. Qui confessores deputati sunt per episcopum cantorem et cancellarium ecclesie patet hoc ex decreto in quo dicit volentes ut ipsi fideles ad easdem ecclesias confluentes confiteri valeant et animarum salutem deo propitio consequantur et indulgentie huiusmodi facilius participes esse possint benignius annuere volentes ut venerabilis frater noster episcopus et dilecti filii cantor et cancellarius ecclesie prefatos ydoneos seculares seculares vel regulares in confessores eligere possint et ut in dicta ecclesia deputare qui confessiones quarumcumque personarum ad eandem ecclesiam pro huiusmodi indulgentia secunda distantium per tres dies precedentes et totidem sequentes diem nativitatis beati Johannis baptiste huiusmodi ac ipsa die nativitatis dumtaxat eadem auctoritate audire et ipsorum confitentium diligenter auditis eisdem personis pro commissis per eos omnibus excessibus et delictis ac peccatis omnibus etiam in singulis casibus sedi apostolice reservatis debitam absolutionem ea vice tantum impendere et penitentiam salutarem iniungere valeant auctoritate predicta de uberiori dono gratie tenore presentium indulgemus. Ex quibus decreti tenore manifeste patet veritas conclusionis. Item deputati confessores ydonei per episcopum cantorem et cancellarium ecclesie quibus datur a papa facultas absolvendi ab omnibus criminibus excessibus et delictis ac peccatis omnibus iniuncta ipsis penitentia salutari. Sed limina tamen confessores qui confitentes facultatem sibi concessam non transcendant sed in limitibus concessionis sue permaneant advertendo illud sapientis proverbiorum xxii. non transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui. Papa nunquam dat facultatem episcopo cantori et cancellario eligendi et deputandi confessores ydoneos seculares vel regulares in quo videtur expressum sit volentibus diligenter considerare non est in hoc concessum quod illa facultas extingitur per hoc quod de ydoneis dicitur. Aut sit confessor ydoneus et esse discretus et qui sit discretus satis dicitur per doctores in sexto di. xviii et xix ubi declamatur et presertim ibi agnus. Debet esse ergo talis qui sciat discernere inter lepram et lepram non corporalem sed spiritualem. Et prout dicuntur hic et et non alterius apparet ex verbis decreti dat auctoritas

Confessor discretus et esse talis et

absolvendi et dispensandi. Talis enim qui sit ydoneus, i. discretus, est sciens dicam
inter peccata penas et discernere que sint mortalia et que venialia et canones penales
et certa pena pro uno quoque peccato sit iniungenda, et ea que per se non intelligit ab
alio discreto caute inquirat. Sciendum etiam dicit quod quilibet absolutionis in
forma ecclesie confitenti impendat et non pro libito voluntatis sue. Ecclesia
enim et sacri canones pro quolibet peccato, et maxime publico, dant formam
iniungendi penitentias publicam, pro quolibet vero ultra solemnem, pro aliis
aut privatam vel secretam. Et secundum Thomam de Argentina di. xviij. q. penitentia
privata dicitur illa que a sacerdote imponitur penitenti et confitenti pro secretis et occultis peccatis.
Publica que imponitur pro publicis et manifestis et magnis peccatis sicut in diebus predictis
peregrinari, et verberibus coherceri sicut fit in curia per penitentiarios. Solemnis
vero penitentia est illa que iniungitur pro maximis et manifestis sceleribus quibus perturbatur
totam civitatem provincie et communitatis ville etc. Hec que vincendum vocandum
[illegible] aut istius pene in multis partibus iuris ponitur et specialiter in l. di. in capite
de pe. di. vi. Et tunc respondetur: Certum si papa dans indulgentiam statuisset talem
vel talem penitentiam determinatam iniungendam faciliter discreto et ydoneitas in
confessoribus fuisset requisita sicut fecerat [illegible]. Verumtamen quia tunc potuisset confessor
taxatam penitentiam pro peccatis saltem in casibus certis, nisi confitens voluisset facere opera
supererogationis, penitentiam satisfactoriam aliam a illa taxata dupplicare vel forte
ad cautelam futurorum. Ita et B. Tho. in scripto q. di. xx. Consulendum est
eis qui indulgentiam consequuntur ne propter hoc ab operibus pene iniuncte abstineant
ut eos exhibeant remedium contra futura peccata sciant et quibus a debito pene
[illegible] immunes et propterea quia quosque sunt plurium debitores quam credunt. Idem con-
suevit consulere Albertus in scripto q. Raymundus et Hostiensis in summa. Et quia
papa in suo decreto non taxat confitentibus penitentiam iniungendam, sed committit
confessoribus taxandam quam vocat penitentiam salutarem, ideo in confessoribus
maior requiritur ydoneitas et discretio quia culpa condonatur per penam
[illegible] et per penalitate peccatorum offeruntur quantitas bonorum operum ut dicitur de pe. di.
Et dominus Conradus Hugo li. ij. de sacramento penitentie parte c. ij. recitans illud
ait in capite dignos fructus penitentie dicens penitentia est facti improbitas
fructus pene est delicti creata sicut secundum mensuram pensanda est quam fructus
pene in relaxando vel penas a canonibus institutas statutas confessores
metas non excedant. Cum enim ipsi sint iudices inferiores ad ecclesiam
et propterea qui tales penas in canonibus statuerunt, ideo non licet penam
relaxare nisi inquantum eis conceditur ab ecclesia ut patet ex textu canonis
a [illegible] ad idem ait iij. q. di. xvi. et Henricus de Hessya in lectura
super genesim et quia ad hoc quod aliquis auctoritate pape si [illegible] plenaria confitentem
absolvat a pena et a culpa requiritur et primo confessio oris legittima
vel contritio cordis non minima sed vera perpetua et ab satisfactio discreta
et debita a confessore iuncta. Talis enim cum impletur totum quod ipsa
pro consequenda indulgentia vel absolutione talibus [illegible] innuat. Confitentibus
secundum quantitatem peccatorum penam satisfactoriam pro deletione peccatorum in foro penali
militantis ecclesie. Ut gravioribus peccatis graviores fundent, leviores levius

privata
publica
solemnis

tax.

lemore vita quadmodum dictum est quod vna medicina omnes morbos velle sanare ita
vero est omnia peccata eadem pena punire Cum pene sint medicine morales ut
dictum est loquendo de plena remissione modo dicta scilicet penarum in satis

Conclusio tertia fauore dicta solvendarum ipsa facerent licet que sunt
expressa in suo decreto elargitur plena remissione peccatorum de quibus fuerint corde
contriti et ore confessi etc. Iste enim est effectus plenarie remissionis scilicet remissio
omnium penarum pro peccatis confessis et contritis debitarum sive tales pene sint iniuncte
sive non et tam in iudicio dei quam ecclesie Quod autem per plenariam indulgentiam
vel remissionem remittitur omnis pena pro peccato debita patet primo per petrum de palude dicentem
quando datur plena indulgentia tunc omnis pena iniuncta vel iniungenda in foro dei
et ecclesie remittitur et solvitur hic et in futuro licet enim plena indulgentia liberat
ab omni pena peccatis debita quam equaliter omnes perimit nisi quod qui plus dat ei plus
boni disposito sit per debita contritionem post peccatum ideo huius auctoritate clauium remittit
de thesauro ecclesie tota pena vel partem et tota sit in plenariis

Tertio per alexandrum de hal. in suo commento dicentem quod pena debita contritione
summus pontifex potest totam penam dimittere penitenti pro peccatis sed non debet hoc facere
nisi ex magna causa Quarto per franciscum maronis dicentem Si indulgentie
sonat ad totum cumulum peccatorum tunc omne debitum aufert ut nullus reatus
pene remaneat scilicet nec presenti seculo quia ab eis pena remittitur quam in hoc seculo persolvere
et in futuro quia quod est plene remissum a principe ...
...
committente et hoc est in purgatorio suo superiori aliquis obviaret sue commissioni
et quia tales pena totaliter dimissa est in hoc seculo ... commissio est ...
tale debitum non est in futuro seculo a deo exigendum

Sexto per astesanum in summa de pe. et re. sub rubrica de remissionibus et ad quid
valet vbi dicitur Quod quando papa facit generales remissiones pro subsidio terre
sancte et aliquis penitens et contritus assumit crucem ... credendum est
purgatorium ... quia per generalem et plenam indulgentiam omnis satisfactio
remittitur ... in tali statu moritur ... in fine
que predicte per omnia concordat

Ex quibus elicio Corollarium primum indulgentia non est remissio pene
contritione patet quia tale pena contrita est non ... culpa et hanc solus deus in
contritione remittit iuxta illud ysaie xvi ... est ... indulgentia ... et ...
... que ... pro medicina pena indulgentie ut
dicit hugo super illud ysaie **Elicio Corollarium secundum** Indulgentia non est remissio pene
contritione ... originalis patet quia non remittit ... ~~nec dimittit fomitem~~
... in non baptizatis decedentibus sive actuali ... quia ... moriuntur
... nec dimittit fomitem ... ad peccandum vel laborem dolorem mortis
... ad peccandum cottidie ... moriuntur

Elicio Corollarium tertium Indulgentia non est remissio pene peccati actualis mortalis
... patet quia illa est carentia diuine gratie ... diuine visionis ...
... illa manet tamen diu ad quantum quis stat in peccato interim enim quis est
in peccato displicet deo et est inimicus dei et sic privatur gratia dei Nec hanc
displicentiam dimittere potest ... et ... quis ... ad ... hac dicitur

Quarto infero conclusionem: indulgencia non est remissio pene debite eterne dampnationis seu obligationis. Patet quia ut dicit Franciscus Maronis: quo ad reatum pene eterne ad quam obligat peccator ante primam non est indulgencia ordinata. Tum quia tanto quod illi qui ad penam eternam sunt obligati sunt in peccato mortali, nullus autem talis est idoneus ad percipienda indulgencias; hanc enim penam solus deus in contritione cordis commutat in temporalem, et cui homini indulget nunquam reputat [illegible] indulsisse secundum Albertum, id est semel et tunc semper indulsisse, et facilis ad indulgendum fuisse; est enim benignus et misericors et paciens et multe misericordie et prestabilis super malicia. Et tanto quia indulgentia [illegible] virtute clavium sed per thesaurum ecclesie solum se extendit se ad penam temporalem, ut probat Scotus et alii doctores.

Quinto infero conclusionem: indulgencia non est remissio pene eterne debite contritione vel detestatione. Patet quia talis est perpetua pro hac vita et durare debet quam diu homo vivit, sicut dicit libro de penitentia. Tum deus absolvit hominem a culpa, ligat eum vinculo perpetue detestationis, et per indulgentiam talem non remittit. Et tanto quod cum per peccatum honor deo debitus abstulit, necesse est ut solvi per [illegible] penalia [illegible] ne de decore iusticie [illegible] maneat sine decore iusticie.

Sexto infero conclusionem: indulgencia non est remissio pene temporalis debite pro [illegible] ad quam quis tenetur in foro publico seu iudiciali vel foro exteriori contentioso. Patet per doctorem [illegible] in scripto 4 di. 20 ubi dicit quod per indulgentias homo liberatur a pena debita in foro penitentiali, id est non in foro contentioso et publico, et ibidem quod per indulgentias non dimittuntur pene iniuncte monachis in capitulo [illegible] pro suis excessibus [illegible] pene diriguntur [illegible]. Et reddit illius rationem quod in capitulo magis agitur forum iudiciale quam penitenciale [illegible] in [illegible] quia infligentes penas in talibus vel foro contentioso infligunt eas ut puniatur homo [illegible] deo [illegible] thezaurus qui expenditur in remissionem penarum propter deo debitarum pro illis non datur [illegible] penitens sic doleat et gaudeat de dolore, ubi enim pena sunt ut de terrena [illegible] et [illegible] in morali [illegible] illo [illegible] xxiiij [illegible] illius [illegible] dignum est et in [illegible] homo meorens inveniat qui in se gaudia [illegible] reatus [illegible].

Septimo infero conclusionem: indulgencia est remissio pene satisfactorie. Tunc homo remanet debitor pro peccatis actualibus sive mortalibus sive venialibus postquam culpa est adeo dimissa et pena eterna in temporalem satisfactoriam commutata, et ad quam post confessionem peccator remanet obligatus, sive hoc fiat per dictamen et dispositionem canonum penitentialium sive per iniunctionem factam a sacerdote [illegible] quis [illegible] per sacerdotem iniuncta est prima a canonibus statuta vel alias [illegible] arbitrium suum. Hec talis pena relaxatur per indulgentiam tanto [illegible] patet ex diffinitione remissionis et indulgentie quam dedi: indulgentia est remissio pene temporalis debite pro peccatis actualibus [illegible] absolutam [illegible] Tunc enim sacerdos [illegible] ad primam [illegible] propter penitentiam [illegible] pro [illegible] dicte duo in lege mosaica Deut. xxv [illegible] peccati [illegible] plagarum [illegible] talem primam data [illegible] pena [illegible] relaxat indulgentia et tollit [illegible] tanto [illegible] indulgentia quia indulgentie sunt ad diminuenda vel auferenda pena peccati. Hec est intentio Francisci Maronis [illegible]

Octavo infero ¶ q(uo)d i(ndul)ge(n)tia est remissio pene t(em)p(or)alis satisfactorie
in qua dimissa culpa ~~pene~~ pene et(er)ne est co(m)mutata ad qua(m) explendam penitens tenet(ur)
post confessionem et absolutionem hic vel in purgatorio tam s(ecundu)m iudicium et forum dei
q(uam) ecclesie. hoc ¶ concordant doctores sancti in scripto q(uarti) di. xx. q(uestio) iii. ar. i. dicentes
indulgentie valet ad remissionem pene residue post confessionem tam in foro ecclesie
q(uam) iudicio dei. ¶ Sed alex(ande)r de halis in suo quarto dicit relaxationes i(d est) indulgentie non
solum valent in foro ecclesie s(ed) et(iam) in foro dei q(ui)a deus h(abe)t pro relaxato q(uo)d ecclesia
relaxat ¶ Concordat petrus de tharantasia et petrus de palude in scripto
suis super quarto ¶ Et l(odo)licus ludulphus anglicus qui dicit q(uod) pene ad q(uo)s se extendunt
indulgentie non solum sunt ille q(ua)s iniungit sacerdos in confessione vel s(ecundu)m ille q(uas) sunt
in purgatorio solvende s(ed) o(mn)is pena t(em)p(or)alis debita p(ro) culpa dimissa sive ita sit taxata
a canone sive imposita a sacerdote sive exigitur in purgatorio dei iudicio
q(uia) o(mn)es tales tollit(ur) p(er) relaxationem indulgentie videntur ¶ Et idem franciscus maronis
et alii doctores o(mne)s de hac ma(teri)a scribentes ¶ Ex quorum dictorum dicte
¶ Nono infero ¶ q(uo)d errat victorie dicentes indulgentiam solum esse remissionem
pene satisfactorie in foro ecclesie et non in foro dei. vero q(uod) asserere e(st) p(re)sse
dicere contra potestatem ecclesie concessam in persona petri ¶ Quecumque ligaveris super
terram erit ligatum in celo et quecumque solveris super terram i(d est) in foro ecclesie erit solutum
et in celis i(d est) in foro dei. m(atthei) xvi. et xviii. ¶ Illa autem s(ecundu)m eos
indulgentie magis nocerent q(uam) valerent q(uia) absolvendo penitentes a penitentiis
satisfactoriis a canone et a sacerdote iniunctis p(er) q(ua)s potuissent hic
satisfecisse et se a pena purgatorii ~~q(ue) sunt incomparabiliter graviores~~
vel in parte liberasse remitterent(ur) ad penas purgatorii q(ue) sunt incomparabiliter graviores totaliter
sicut q(uod) ut d(icit) ¶ Tho(mas) ecclesia magis damnificaret penitentes q(uam) iuvaret
¶ Et alex(ande)r dicit q(uod) talis indulgentia magis esset decepcio q(uam) iuvaret
et potius crudelitas q(uam) pietas. eo q(uod) huius remissione seu relaxatione
maior et gravior pena s(cilicet) purgatorii ¶ Tenet(ur) enim q(uod) semper incomparabiliter
¶ Tho(mas) de argentina tractans de hac materia q(uod) pena satisfactoria iniuncta
a sacerdote seu confessore delet penam purgatorii vel in toto si fuit
condigna divine offense vel saltim in parte. si fuit citra condignam
¶ Verum si indulgentie valet ad tollendam penam ad quam sacerdos obligat in iudicio
ecclesie sustinendam sequitur q(uod) indulgentie etiam valent ad tollendam penam purgatorii
sustinendam ¶ Et ratio huius dicit ¶ b(eatus) Tho(mas) ¶ unitate corporis xpi mistici i(d est) ecclesie
¶ Quamvis multi sancti viri in operibus pene pietate et vite superrogaverunt
ad mensuram suorum debitorum et debitorum qui multas tribulationes et iniurias
iniuste sustinuerunt patienter p(er) quas penas et iniurias multitudo penarum
pro parte debitarum poterat expiari si fuissent illorum debitores ¶ Thomas etiam
meritorum tanta e(st) copia q(uod) omnes copia pro parte debita omnium hominum
excedunt precipue propter meritum xpi q(uo)d e(st) infinitum ergo m(ult)o p(otius) p(ro) alio
p(otes)t satisfacere ad absolutionem ¶ a delicto nullus dicitur deum pro una(?) certa satisfactione
pro tribus delictis satisfieri posse et hoc p(er) applicationem et distributionem ecclesie
vel illius cui hoc e(st) commissum et concessum sicut sunt pape et ep(iscop)i q(ui) in ecclesia
habent claves talia merita dispensandi

Decimo infero conclusionem quod in penitencie et purgatorio talis de relaxatione pena
non est inconveniens quod pro tribus denariis aliquis consequitur remissionem omnium peccatorum
et quod statim evolet si non habuerit aliunde obstaculum nisi peccatorum penas sicut dicitur
ut habetur patet in decreto ecclesie vocate confessio ubi in plenis modum expressum
consequitur remissionem omnium peccatorum et indulgenciam omnium penarum pro peccatis debitarum
Et hoc probat conclusio est de intentione Thome de Argentina qui etiam hoc probat ratione nam
hic totum dimittitur et si homo obtineret huiusmodi indulgencias moreretur nichil tenetur et statim
evolet et per nichil impeditur

Undecimo infero conclusionem quod indulgencia est remissio pene temporalis
satisfactorie cum homo remanet debitor pro peccatis actualibus post
contricionem et absolucionem tamen in foro dei quod ecclesie sive talis pena
sit iniuncta sive non et pena iniungenda id est quam secundum iusticiam et rectum
iudicium debuisset iniungi et hoc intendit doctor sanctus in scripto
quarti di. xx q. 3 art. 1 et etiam petrus de tarantasia et hostiensis in summa
h. v. Et fran. maronis in sermone allegato cum dicit quod
indulgencie respiciunt penitencias iniunctas et iniungendas et neque
ecclesie sicut vocate Ubi indulgencia loquitur non de relaxatione pene
iniuncte sed de remissione omnium peccatorum et indulgencia simpliciter
de quibus quis est corde contritus et ore confessus

Duodecimo infero conclusionem quod indulgencie ecclesie vocate concesse
non extendunt se ad vota nec extendunt se ad irregularitates quia
nec vota nec irregularitates sunt pene culpe

Indulgencia autem ut communiter loquitur de penis debitis culpis sumitur et peccatis
Et indulgencie tamen valent quantum sonant hoc est secundum fran. quantum in forma
concessionis earum districte exprimitur
Potuisset enim papa facere istas indulgencias generales et de plenitudine potestatis
quod interpretari non videtur Canonica et Civilia contineret ut confessores
super irregularitatibus dispensaret et a censura excommunicationis absolveret et
vota commutaret Sed quia hoc non exprimunt non audeo formam
decreti sive extendere sed formam verbis tenere quam sequi et sic non potest quis eam
extendere sic nec artare sive restringere etc.

Ordo nature et rationis exigit Et ubi magna
imminent pericula cautele adhibende sunt habundantes Sed quia postquam
hec alma Slesie provincia illustrata est spiritu sancto inspirante fide
katholica nunquam pressa est tantas in materia fidei et vere salutis tempta-
tiones et molestationes quantas in istis modernis currentibus miserabilibus
temporibus impulsat Ideo requisitus a quibusdam illustribus
Slesie rectoribus ac domini ubi predicatoribus Quatenus aliquas consignare principibus
doctrinas compendiosas Contra tales periculosas temptationes optimas et curatores
defensoreas Quatenusque annuendo quod materia pretactam difficultatis
Principium consistit in hiis motivis videlicet quod post innaturalem et immaturum
obitum felicis memorie Serenissimi domini nostri Ladislai Regis Ungarie et Bohemie etc.
sequuntur importune Illustres principes barones milites nobiles vasalli
Civitates et communitates Slesie ab aliquibus de Bohemia Quatenus
quendam Georgium de Podiebrat assumere debeat in Regem et eidem prestare
homagium et obedientie fidelitatem Suadentes sue confessionis [illegible] Primo
super quandam dicitur per eosdem Bohemos factam in personam pretacti Georgii
invalida electionem et deinde per eosdem subsecutam prophana coronatione
Ex quibus sumunt occasionem exigendi ab omnibus incorporate corone
ut prestent sic coronato obedientiam homagialem Et ideo ut in hiis elucescat
veritas iustitie et honestas pareat quid fiendum quid vitandum fidelibus
sit in premissis Huius materie pertractationi sunt tres dumtaxat articulos
Quorum primus est de pretacta invalida electione Secundus de prophana
subsecuta coronatione Tertius articulus de homagiis illicita petitione et exhibitione

De electione invalida

Circa primum Queritur Quid sentiendum sit de illa pretensa et invalida
electione per aliquos Bohemos in Praga in personam G. de Podiebrat factam
Et videtur quod talis electio est invalida illicita et penitus nulla Quod probatur
Primo quia ad talem electionem non precessit aliqua legitima citatio aut vocatio quorum
interest et qui spectare dinoscuntur ad eandem quod tamen de necessitate iure requiritur ad
canonicam electionem Sed constat quod quidam de Bohemia vocati fuerunt ad audiendum
postea [illegible] Christianissimi Regis Francie Ita et tunc etiam ibi [illegible] Illustris
principes et domini Landgravii Thuringie fecerunt suas protestationes et antequam [illegible]
dedissent responsa aliqui Bohemi qui tunc [illegible] fuerunt per conspiratores
et importunitates negotium de electione ingesserunt absque aliqua ad eandem premissa
vocatione etc etc

Secundo talis electio non valet ex eo quod hii qui de iure debebant vocari
et quorum erat interesse ut venerabiles presules et prelati Preclari principes
barones milites et nobiles proprii et principales Civitates regni Bohemie sunt
spreti contempti et pretermissi Et quod eorum condicto iure licet illa pretensa
electio invalida et annullare Quod autem illi iure sunt interesse satis
claret ex privilegio Friderici secundi Imperatoris et Confirmatione domini Karoli
Imperatoris et Regis Bohemie quod statuit quod tales electiones debeat celebrari

Tertio non valet hec electio Quia ibi defuit una necessaria condicio quam requiritur
ad electionem videlicet libertas Nam locus electionis fuit pretorium [illegible]
ubi intus erant armate cohortes exterius in giro circuentes [illegible]
[illegible] Ubi affuerunt crudeles lictores sive tortores pro medio precio
[illegible] sanguinem effundentes aut homines interficientes [illegible]
Et si quis electioni tali dissentiret statim afflictiones [illegible]

Quarto non valet hec electio quia notabilis pars eligentium fuit infecta heretica
et scismatica pravitate Nam et signanter ad eam fuit vocatus ille hereticus
primo heresiarcha Rokyczanus cum eius omnibus pretacte complicibus suis

est excommunicatus suspensus, interdictus, et privatus et omni lumine electione et ammi-
privatus ut infra clarius deducetur. Et sic quod racione eligentis talis presens electio
est manus invalida et ymmo nulla ipsius.

Secundo talis electio est illicita et prophana racione in qua facta est electio
qui vocatur Georgius de Podiebrat. Quia ille est hereticus ymmo et heresiarcha. Et
et pace hereticorum tutor et conservator fautor et defensor ut alias sufficienter
ostendit, et talis nullo modo est eligibilis, ymmo ad electionem inhabilis, ergo talis electio
est illicita et prophana et iure est censenda nulla. Patet quod prefatus G. de Pody-
brat hereticus ymmo heresiarcha et hereticorum defensor deducitur sic. Quia secundum Augustinum
in libro de utilitate credendi: Hereticus est qui alicuius temporalis commodi et maxime
glorie principatusque sui gracia falsas ac novas opiniones vel gignit vel sequitur.

De hereticis

Nam si eius principalis presentis descriptionis consideratur eius conveniunt. Prefatus
G. qui maxime glorie principatus affectione seductus est erroneas opiniones
gentes per coniuratos suos exaltavit, ymmo ad dignitatem gubernationis regni
et tandem ad titulum regie maiestatis ut patet per experienciam videntibus practicatur.
Ex qua diffinicione beati Augustini patet quod hereticus est qui falsam opinionem de
fide [illegible] vel suggerit vel sequitur. Ut xxiiii q. iii. Hereticus et quia que
huius condiciones conveniunt sibi, ergo est hereticus. Item secundum Ieronimum hereticus
est qui sacram scripturam aliter intelligit quam sensus spiritus sancti a quo scripta est flagitat,
licet ab ecclesia non recesserit. xxiiii q. iii. Heresis. Hoc autem facit iam expositus
sacre scripture ad hoc retorquet. Et quod convincitur et quod concluserunt sensus sanctus. Unde
Ezech. xiii dicitur de hereticis quod perseverabant confirmare sermonem. Secundum
posteros spiritale sancte super illud apostoli ad Cor. xi. Audio [illegible] vos scissuras
esse dicit glossa: Qui in ecclesia dei prava dogmata defensare persistit
heretici sunt, qualis est G. cum omnibus consentaneis suis. Item ille dicitur hereticus
qui male credendo in sanctam dogmata heresim invenit etc. [illegible]
Sed prefatus G. fecit et facit. Quia sequitur heresis Wicleff, Iohannis Huss,
Iacobelli, Rokiczan ut patet per experienciam. Quia in heresi natus educatus
confirmatus et exaltatus est, numquam cessando etc. Item dicitur hereticus qui
de articulis fidei sentit aliter quam ecclesia Romana. et hoc facit iste G. qui
quod non tenet articulum fidei credendo ecclesiam sanctam katholicam. Ymmo non
tenet primum articulum fidei, qui sanna et principium omnium aliorum articulorum
est, qui est talis videlicet: Credo sanctam katholicam et apostolicam ecclesiam regi
et gubernari a spiritu sancto, nec eam posse ullomodo errare in hiis que fidei
sunt et necessaria ad salutem. Et tangitur in symbolo apostolorum. Cum dicitur: Credo
in spiritum sanctum, sanctam ecclesiam katholicam, quia per spiritum sanctum sancta ecclesia
et gubernatur regitur et dirigitur per eum qui nec falli nec fallere potest.
Et hinc est quod in omni interpretacione ac difficultate sacre scripture ac questionum
fidei recurrere et concurrendum est ad auctoritatem ecclesie, quam ecclesiam credimus
errare non posse, eo quod regitur ductu spiritus sancti iuxta dictum et promissum
salvatoris dicentis Ioh. xvi: Ego mitto vobis spiritum veritatis qui docebit vos
omnem veritatem scilicet ad salutem necessariam et qui manebit vobiscum in eternum. Et
dicit beatus Thomas secunda secunde q. v. articulo iii: Qui non inheret doctrine ecclesie sicut
infallibili regule, sed propria voluntati quod vult tenet, et quod non vult non
tenet dum pertinaciter dissidet manifestum est quod est hereticus. Et hinc est quod hereticus
est qui adversus Romanam ecclesiam agit et eius dignitatem a domino traditam
auferre conatur. d. xxii. Omnes. Quod male practicavit Iohannes Huss et
omnes consentanei et fautores sui usque ad hoc tempus. Item hereticus est qui
non vult reconciliari deo et ecclesie sue sancte quam multipliciter offendit et
talis est G. cum omnibus complicibus suis. Item hereticus est qui Romanam
ecclesiam negat esse caput omnium ecclesiarum et qui auctoritati eius deroget. d.
xxii. Omnes. Item hereticus est qui male sentit de sacramentis ecclesie. Et talis est

G. ita ipse cum Rokyzano et omnibus complicibus suis pertinaciter errat circa sa-
cramenta ecclesie ut patet per singula Nam circa baptismum contempnunt kathe-
cismum et exorcismum consecracionem fontis et cetera ceremonialia sacramenti eiusdem
Confirmacionem sacram penitus abnegat penitenciam non agunt Nam nec con-
fitentur nec conteruntur nec satisfacere proponunt et sic spernunt totum sacramentum penitencie
Sed et circa eukaristie sacramentum inimicas et inauditas exercent blasphemias
et sacrilegas contractaciones sanguinem christi sine formidine effundentes pepula
mulierum et barbas virorum madidantes plurimorum faciales genas et pectora
humectantes ymmo iumenta perfundentes et terram et lutum irrigantes In vas-
is nequaquam consecratis sanguinem christi recipientes ferentes ymmo et sine omni reverencia
et timore Et sine omni confessione et contricione disposicione accedere ad sta-
cionem non formidant Insuper contra declaracionem sacre scripture et sacrorum con-
ciliorum et canonum determinacionem laycalem populum et parvulos suos sub utraque
specie communicantes Et circa eandem communionem infinitos errores irreverencias propha-
naciones in parvulis maxime committentes ut experiencie cottidie testantur
Insuper sacram unccionem sacramentalem penitus contempnunt Preterea
contra sacramentum ordinis sacri populique blasphemias extendunt et quod peius est multi
de celebracione misse se intromittunt qui ordinem sacerdocii nunquam susceperunt
Ex quibus et aliis innumerabilibus manifeste patet quod G. cum Rokyzano et omnibus
complicibus suis est hereticus manifestus Ex iam autem predictis G. sit heresiarcha
quia hereticorum in Bohemia fautor conservator protector et defensor patet
sic quia ipse in heresi natus est a quodam heresiarcha qui dixit olim cog-
tero Zisskoni primo ductori exercitus hereticorum et educatus est in illa
perversa secta crevit tamen et continue fuit cum capitaneis hereticorum cooperando
crudelibus artibus eorum Et semper extitit naturalibus dominis suis Regibus Bohemie
Primo domino Sigismundo imperatori Insuper domino Alberto Regi Romanorum quem inclusit
se in Thabor que est nidus et spelunca hereticorum Ex post superbiam
heretica extendendo ambire cepit dominia et illum nobilem dominum Meynhardum
de nova domo quem domini principales Regni constituerant gubernatorem Regni Bohemie
Illum sub traditoria captione Civitatis Pragensis absque omni honesta pre-
monicione captivavit et trucidavit temptans de custodia eius conatum tyranni-
ce extorquere quam cum a constante viro extorquere non potuit eundem graciosum dominum
nequiter ad mortem destinavit Quo facto intentum suum quam diu optaverat
habuit practicavit et multos predicatores fidei orthodoxe de Praga expulit
Et plures fideles cives proscripsit Insuper tamquam heresiarcha illum suum complicem
heresiarcham Johannem de Rokyzano ad Pragam antea per dominum Meynhardum
expulsum revocavit et eundem in malicia perversitatis sue confortavit defendit
et protexit usque in hodiernum diem Ecce qualis heresiarcha Insuper et insuper
sub presidencia Serenissimi Ladislai Regis et contra voluntatem eiusdem iste heresiarcha
prefecit predictum suum complicem Rokyzanum civibus hereticis et presbiteris illis professis
clericis illam iniquam sectam gubernantibus Ex qua prefectione iterum eadem secta
magis extitit confortata obstinacior et indurata Item tamen domino Serenissimo
Ladislao existente in Praga in solempnibus processionibus semper separavit se
a domino Rege et fidelium processionibus et conductor fuit et solus hereticorum
in suis congregacionibus conventiculis et cohortibus non valens abscondere nequiciam
sue fautorie pravitatis heretice Preterea ipse callide sub pallio guber-
nacionis acquisivit fortalicia et castra Regalia ymmo et coronam Regni
et privilegia in Hungaria sine Regis consensu ut posset Regni titulum quo magis
defendere posset illam hereticam pravitatem et alias eciam augere eandem quemadmodum cottidie
patet ad experienciam Et ut expost sic complere posset perversam intencionem suam

Neque dicta castra que acquisivit aut emit sub Regis nomine locavit et tradidit
suis coheretics custodienda et gubernanda. in quo manifeste ostendit se hereticorum
patronum fautorem defensorem et protectorem et esse heresiarcham. Et quare
ductum et probatum est quod predictus G. de podiebrath hereticus est et heresiarcha
Fatentur illa primeviata pretensa electio in personam ipsius facta est penitus
illicita presumpta et viciose facta. Et ideo est quod omnis hereticus est infamis usque
ad quartam generationem et excommunicatus. Item talis non est eligi in aliqua dignitate
neque talis potest eligere
Item hereticus perdit omne privilegium quod habet et inhabilis est ad habendum
Item cum hereticis actus legittimi sunt prohibiti. Ideo quod nec iudicare suscipere
confirmare aut donare privilegia potest. Ex quibus patet quod omnes qui talem prophanam
et illicitam electionem fecerunt procuraverunt aut operam impenderunt. quia tali heretico
fidelibus preferre crimen sacrilegii commiserunt et mortaliter peccaverunt. Ex
quibus patet quod talis electio est invalida viciata et penitus nulla

Nunc consequenter tractandum est de secundo articulo

huius materie videlicet de illicita subsecuta coronatione. Que quidem coronatio
dicitur indecens et prophana. Primo racione coronantium seu officium
coronandi exercentium. Nam cum summus Pontifex olim conferret ducatui
Bohemie illam graciam ut conferret duci eiusdem regalis dignitatis titulum
etc. et eidem indictam donavit prose et successoribus suis legittime in-
trantibus et graciam sedis apostolice habentibus regiam coronam. Et tunc
etc. in eodem privilegio etc. id vitalis xpi declaravit et determinavit quis vel

qui debet fore ipsius Regis coronandi coronatores. Et nominat ibidem Archiepiscopum
Pragensem aut Olomucensem. Et quia bohemi suum archiepiscopum expulerant et nullum
a multo tempore habuerant nec habere digni fuerant. Nec tunc Olomucensis or-
dinatus fuit. Wratislaviensis Episcopus aut antistes plurium Regnicolarum sedes
tum sibi minime licere constanter illud facere recusaverunt etc. Quid ergo illis
restabat faciendum. Revera non aliud quam ante omnia sedes apostolica de iure fuis-
set consulenda. Sed quia Reus formidat iustum iudicem ideo omnem ve-
ritatem prosequentem non ad sedem apostolicam. sed in vngaria miserunt
et ex eadem duos pontifices non ordinarios. scilicet Vaciensem etc.
conduxerunt. Qui Regnum illarum sufraganorum in ecclesia Pragensi precio et precibus
neque aliqua licencia sedis apostolice obtinuerunt aut gererent. Hic se de facto et
non de iure ingerendo coronationi prophanande indecenter et illicite gesserunt
contemptum sedis apostolice in preiudicium auctoritatis ecclesiastice Indissolubilium fidei
Katholice in scandalum fidelium Et inobstinacionem maiorem infidelium hereticorum
Est preterea et hec coronatio illicita racione persone coronate. Et Ideo quia ipse coronatus
predictus non est capax cuiuslibet regalis dignitatis et per consequens digne corone. Im-
mo corona talis magis est conformata confusa et fedata in tali suppositione
capitis indigni inhabilis et criminosi quam ad usum deputatum applicata. Nam
talis coronatio est contra privilegium apostolicum corone concessum videlicet quod coronandus
debet habere graciam sedis apostolice. quam ille contumax nunquam habuit nec
professus est se habere. Et ideo hec coronatio verius prophanatio nichil dignitatis
contulit tali pretenso coronato. Nam et si ligno vel lapidi superponeretur
hec corona nichil sibi conferret dignitatis. eo quod de se est inhabilis suscipiendi
Sic et si equus bos vel asinus esset Coronatus a nullo penitus sane
mentis pro Rege vel domino foret cognoscendus. multo minus hereticus
qui omni bruto et bestia deterior est. pro Rege aut domino est recognoscendus
Imo eciam si quis alioquin verus et legittimus Rex esset et incideret
in heresim, talis ipso facto de iure esset deponendus et destituendus

et sui absoluti forent ab omni fidelitate, ymo obligarentur ad resistendum malicie sue pervessitatis heretice etc.

Tanto magis ille qui prius fuit et est hereticus et nunquam desistit esse talis persecutor bone penitus demonstratur indignus inhabilis et ineptus etc.

De homagio infidelibus illicite exhibitione

Restat nunc videre de tercio articulo videlicet quomodo ille sepe dictus G. cum aliquibus de Bohemia suis complicibus intrusus super tale confictata electione et reprobata ac illicita coronacione exigit ab omnibus Regno Bohemie incorporatis obedientiam sibi prestari homagialem. Circa quod ut pateat clarius quod illicita sit illorum peticio et quod malum et dampnabile sit fidelibus talibus hereticis obedientiam prestare. Hic pono talem conclusionem katholicam videlicet. Quod nullo modo est licitum fidelibus christianis prestare homagium heretico aut eorum obedire preceptis. Que conclusio probatur multiplici racione. Prima est propter vitare scandalum et periculum fidei cavendum. Difficile enim illi qui subduntur jurisdictioni infidelium dominari ab eis possent quibus subsunt ut sequantur eorum imperium et errores, nisi illi qui subsunt fuerint magne virtutis. Propter quod apostolus paulus prima ad corinthios vi. prohibuit fideles contendere in iudicio coram iudice infideli. Ideo nullo modo permittit ecclesia quod infideles acquirant dominium super fideles aut qualitercumque eis preficiantur in aliquo officio hec sanctus Thomas secunda secunde questio x articulo decimo. Et bene verum dicit apostolus prima ad corinthios v. Quod modicum fermenti totam massam corrumpit. Et ecclesiastici xiii. Qui tangit picem inquinabitur ab ea. Et qui communicat superbo id est heretico induet superbiam id est heresim quia superbia oritur ex superbia. Oritur enim ex superbia. Quod ab incredulitate infideli agit ut patet ad experientiam. Verum est enim xxi. Qui gubernatorum regni quibus nunc est tam contrariatis sub gubernationis ipsius heretici dominantibus seduxit in Bohemia et involvit. Tanto maiores desolationes et subversiones faciet si regio imperio fideles sibi habuit subiectos. Quam periculosum sit preesse infideles fidelibus patet ex autentica historia iii regum xii. De Jeroboam. Qui cum decem tribubus israel fuisset receptus in regem et esset ydolatra et hereticus seduxit decem tribus Israhel in ydolatriam et heresim a qua nunquam recesserunt usque in hodiernum diem. Et omnes reges Israhel sequebantur peccata quibus Jeroboam peccare fecit Israhel. Et licet dominus deus ad revocandum eos misisset eis illos magnos prophetas videlicet Heliam, Elizeum, Micheam et alios plurimos cum multis prodigiis et signis et miraculis noluerunt converti sed contempto deo vivo et vero adoraverunt vitulos aureos quos ipse Jeroboam statuit in Bethel et in Dan. Precipiens ne amplius irent adorare in Ierusalem in templo domini sed in hiis locis adorare vitulos et ydola mandavit. Et hoc ipse fecit ne amplius veniens in Ierusalem audiret vera dei legem prohibentem ydolatriam. Et sic alienaret se ab eis et adhererent legi dei et Roboam vero Regi Salomonis filio. Et sic protraxit permansit in sua perfidia. Quousque dominus deus permisit. Et Salmanassar Rex assyriorum terram illam expugnavit et cum populo decem tribuum duxit ultra montes Caspios in perpetuam captivitatem. In qua manet et manebunt usque ad tempora antichristi. Nam ut scribitur in Scolastica hystoria. Cum Allexander magnus pugnasset usque ad illum locum et consideravit illam gentem esse tam abhominabilem conabatur per ingenium et labores humanos obstruere montes ne unquam exitum habere possent. Sed quia consideravit quod humana virtute perficere non valuit. Invocavit deum celi et sic divina virtute montes facti sunt coniuncti et illam vilissimam gentem ibidem incluserunt in perpetua captivitate. Ecce quanta seductio ab uno malo et infideli imperante secuta est. Et ideo sunt fideles cum suspecti cum omnia proverbialiter dicitur. Felix quem faciunt aliena pericula cautum

Secunda ratio est propter excommunicationem quia quilibet
hereticus sive occultus sive manifestus est maiore excommunicatione excommunicatus
extra de hereticis · ex · ad abolendam · et xxiiij q. i. c. j. Et doctor Ieronimus ad titum
iij dicit hereticum hominem post unam et secundam correptionem devita sciens quia
subversus est · i · perditus absque reditu et hoc qui tunc in petra immobili
stabilitate fundamentum eius fidei in eo eversum est et delinquit proprio iudicio condempnatus
Et ipse neppe heretici sunt homines corrupti mente reprobi circa fidem ij ad thimoteum
iij. Cancer crescit in tutus costuram ij ad thimoteum ij Qui in perdulces sermones seducunt
corda innocentium Romanos xvj habentes speciem pietatis virtute aut eius abnegantes
Et quemadmodum Iamnes et Mambres restiterunt moysi ita isti resistunt
resistunt veritati ij ad thimoteum iij Quomodo per Sanctum Thomam Quodlibeto x q. xv. Unde
Rat̄e hereticis sunt quitandi Et respondetur quod non dupliciter ratione Una est ratione
excommunicationis Nam cum sint excommunicati non est eis communicandum sicut et alijs hereticis
Alia ratio est ratione ipsius Et hoc primo propter periculum ne ipsorum consortio alios
corrumpant sicut j ad corinthios xv. Corrumpunt bonos mores colloquia prava
Secundo ne videantur scilicet fideles eorum perverse doctrine aliquem assensum
prestare Unde in canonica Iohannis sic dicitur Si quis venit ad vos et
hanc doctrinam non affert nolite recipere eum in domo nec Ave ei dixeritis
Qui enim dixerit illi Ave communicat operibus illius malignis
Tertio ne ex ipsa familiaritate alijs contingat occasio erroris Unde dicit
Tanta apostoli atque eorum discipuli in religione cautela utebantur ut nec
verbi quidem communione cum aliquo eorum qui a veritate declinaverant haberent
Sed obiciet aliquis quibus declaraverunt illi Bohemi indidisse talem sententiam
excommunicationis propter heresim pravitatem sectatorum Respondetur quod primo dominus Martinus
papa in sacro magno constanciensi Concilio excommunicavit et eciam dedit
sententiam contra omnes et singulos illam sectam tenentes Et in eodem concilio condampnati
sunt finaliter et combusti illi heresiarche Iohannes hus et Ieronimus de praga
dampnate memorie Et illa excommunicatio et eciam indulgencie concesse conti-
nuantur et durant usque in hodiernum diem contra omnes et singulos de ista
secta existentes Sed dicit aliquis nunquid ex post tempore sacri Concilii Basiliensis
per compactata sunt absoluti Respondetur quod si tenerent et cepissent illa
compactata et decretum sacri concilij et obediencia sancte matris
ecclesie et sedis apostolice fuissent quidem absoluti Sed quia in ypocrisi
laboraverunt et promissis fallacibus erga sacrum Concilium et matrem
ecclesiam finxerunt pacta Et ideo nichil suffragabantur illis eorum compactata
hinc quod in confessionibus eorum protestantur se non habere unitatem fidei cum
alijs christianis sed variacionem et partitatem fidem · et ideo nunquam fuerunt absoluti
et si aliqui se esse absolutos estimassent et quod ea servaverunt quod promiserunt
Ideo iudicati sunt relapsi et peiores quam antea effecti ymo sine nova
ca[...] receptione pe[...]endi sunt iuris rigore Et hinc est quod non obstantibus illa
compactata summus pontifex quolibet anno in magna quinta feria denunciat
omnes de illa secta excommunicatos Preterea plures legati missi sunt
ad eos et nichil profecerunt Ultimate ille venerabilis pater Iohannes de la
pischiano legatus et inquisitor generalis a sede apostolica constitutus circuiret
circuiret totam Bohemiam in Eius predicando et videns eorum obstinaciam
expressissime denunciavit Rokzano et G. de poydebrech excommunicatos et
hereticos cum omnibus complicibus secte eiusdem ~~...~~

Tertia ratio est Quia fideles qui se subiciunt dominio vel presidencie
hereticorum agunt contra voluntatem et prohibicionem divinam utique divine legis scripture
ture Primo quod dominus noster Ihesus christus precepit omnibus hereticos cauere

caue Mt vii dicens Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium
intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Ecce prohibito et premunito xpi. Et ideo
quod licet illi in diu tempore quo se tenent sub carne tamen sunt lupi rapaces ne
fideles seducantur quod in futurum forte aliquid boni esset facturi salvator istorum
fructus dicens a fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis
uvas aut de tribulis ficus et concludit Non potest arbor mala bonos fructus
facere etc. Tales ergo xpus iubet cavere quia sub honore consorcium nullum innat(?)
et cooperatur ad bonum. Hic malorum societas frequenter nullum nocet et seducit
in errorem. ypo quod salvator nec appellavit eos cecos quos excecavit malicia
eorum sapiencie 2o Cecus si ceco ducatum prestet ambo in foveam cadunt. Mt xv
Etiam prohibuit Apostolus fideles 2a ad Cor vi dicens Nolite iugum
ducere cum infidelibus. Que enim participacio iusticie cum iniquitate. Aut que
societas lucis ad tenebras. Que autem conventio xpi ad belial. Aut que pars
fidelis cum infideli aut quis consensus dei templo cum ydolis. Et hinc est quod ista
hinc ecclesia conformans voluntati divine Vos credentes erroribus hereticorum
omnes receptores hereticorum. Vos defensores hereticorum omnes et singulos
fautores hereticorum excommunicat et interdicit fidelibus cum eis participacionem et com-
munitates here. Et ideo magis precepit ne eos in domos audeat recipere ullo modo
Sed hic queritur sinendi sunt heretici quia forte sunt converti. Videtur quod sinendi
sunt ubi certum est de conversione eorum. Sed ubi mala est eorum pertinacia ut per signa
conversionis appareat tollendi sunt de medio festinanter ut pestis et incendium
Nedum vana spe paucis patitur per eos perdatur fidelium multitudo. Non sunt
ergo sinendi heretici obstinati in medio fidelium sub spe convertendi sicut nec lupi
sinendi sunt in medio gregis ovium ea spe quod convertantur in oves. Et sicut non sinende
sunt faces ardentes ea spe quod in arbores fructiferas convertantur. Et sicut leprosi
non sunt sinendi in medio sani populi quia forte sanari potest cum magis suo
contactu alios inficiunt et corrumpunt. Sic etc. et de pestilentiis et aliis similibus
Et ad illam intencionem dicit B. Ieronimus(?) velle curare eos qui insanabiliter
excecat ultra insania est. Quemadmodum agitur cum illis hereticis quorum multipliciter
attemptata est eorum reductio per ducem Saxonie(?) Coloniensis(?) et per multos
legatos ad eos missos a sede apostolica tamen per predicatores sicut per venerabilem
fratrem Ioh. de Capistrano. Hic enim circuivit totam Bohemiam cordis con-
stantissime arguendo et reprobando eorum errores et hereses petens salvum
conductum ut permitterent eum predicare iuxta commissionem sedis apostolice. Sed
ipsi tamen obstinati noluerunt doctrinam salutis admittere. Immo Rokyzanus
fertur dixisse mallet [illegible] Bohemia quinquaginta milia pugnatorum
armatorum quam illum monachum contra predictus venit. [illegible] legatus
ad [illegible] inducens eum ad conversionem. Sed nullum aput eum consequi(?) conversionis sue
effectum. Ergo ut hodie spes est de eorum conversione aut reduccione. Quamvis aliqui
mentiuntur et ostendunt se sepe ypocritice velle prestare pape obedienciam
sed mea non sunt veram constantiam etc.

Quarta racio quare fideles non debent subesse et adherere
hereticis. Videlicet propter transactas plagas divine ulcionis evitandas quas
legimus intulisse dominum deum talibus presidentibus simul cum subiectis ipsorum
Nu. xvi ca. Cum predixisset moyses illos scismaticos et hereticos
scilicet Chore. Dathan et Abiron quod terra foret absorptura eos et quod vivi
descensuri essent in infernum. Ex precepto domini precepit ceteris fidelibus
dicens Recedite a thabernaculis hominum impiorum et nolite tangere que ad
eos pertinent ne involuamini in peccatis eorum. Ecce quod horribilis pena sub
secuta est. Confestim igitur ut cessavit loqui moyses dirupta est terra sub
pedibus eorum et aperiens os suum devoravit illos cum thabernaculis suis
et universa substancia eorum. Descenderuntque vivi in infernum operti humo et peri-
erunt de medio multitudinis. Et vero omnis israel qui stabat per gyrum fugit

a clamore permitud dicens Ne forte et nos terra degluciat Et et ignis egressus
a dno interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebant incensum hec ibi
Sed et nunc tu modum heretici maiores sunt scismatici quam illi caueat et illi pre-
tera dominum ipsorum tempore cum omnibus complicibus fautoribus et subiectis ipsorum
in igne eterno Cruciata vel plaga hereticos et flos prophetas plagauit dns
per heliam qui interfecit ex eis plurimos vt hec .iii. regum xviii. Sed
et totum mundum percussit sterilitate ita vt non plueret super terram annis
tribus et mensibus sex vt .iii. regum xvii et Jacobi v. Item contra ceteros inisit
ignem de celo descendere et eos comburere vt .iiii. regum .i. c. Sunt preterea
diuine vlcionis formidande talium enim varie plage in historiis sacre
scripture reperiuntur creberrime contra hereticos apostatas et scismaticos fide
mutatos alias in exemplum quia quecumque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt ad ro. xv.

Cruciata tractatio quod nequaquam licet fidelibus facere homagium

Hereticis declaratur sic quia hoc malum facere est perpetrare crimen infide-
litatis et lese maiestatis erga deum omnipotentem est et peccatum apostasie
a fide et infamie et ad iehennam dampnabile Quod deducitur sic Quicumque
tales facerent quod suo eterno regi et creatori prestiterit in baptismate vbi
promiserit fidem semper seruare et dyabolo et pompis eius abrenunciare
faciendo aut homagium hereticis subiciunt se inimicis dei et hosti fidei
christiane Et ideo recedunt a deo infideliter et apostatant a fide dampnabiliter que
sunt crimina lese maiestatis diuine et infamie maxime Quod sic patet quia
dicit sanctus Jacobus v. c. Qui vult esse amicus huius mundi inimicus dei
constituitur Et certum quod deus et hereticus habent contrarias voluntates Et ideo ne-
mo potest hiis duobus seruire duobus iuxta sententiam saluatoris Luce v. Aut enim
vnum odio habebit et alterum diliget Aut vnum sustinebit et alterum contempnet
Sic in proposito qui seruire vult hereticis habet necesse deum contempnere odire
et ab eo et a fide christiana apostatare quod est vicium maxime infidelitatis
et infamie Et si quis fautor et defensor hereticorum dicit ego obediendo
hereticis vere nichilominus volo fidem seruare in corde Certe hoc non excusat
quia dicit apostolus paulus ad romanos x. Corde creditur ad iusticiam ore autem confessio fit
ad salutem vbi enim periclitatur fides necesse est confiteri pro illo enim ipse
dicit saluator Luce xii Qui me confessus fuerit coram hominibus et filius
hominis confitebitur eum coram angelis dei Qui autem negauit me coram hominibus
et filius hominis negabit eum coram angelis dei Unde dicit hugo super confitetur
Qui non confitetur non credit Radix enim confessionis est fides cordis Con-
fessio autem est fructus fidei Quando enim viuit radix ramos producit
et folia Si non producat sicca est Sic fides si viuit in corde confessionem
facit in ore Et si quis dicit sufficiat christo quia agnosco eum licet non confitear
eum coram hominibus audi Crisostomum et tibi sufficiat quod te nostrat et te non
confitetur coram patre Si aut tibi non sufficiat cognicio vel sibi fides tua
sine confessione Preterea et si confiteris christum nichil prestes sibi Si negabis
nichil nocebis ei Sed si ipse confitebitur te faciet te gloriosum Si negauerit te
perdes in iehennam Quapropter si cor tuum sufficeret tunc cor crearet Nunc
autem et eis creauit vt corde credas et et ore confitearis Sed et manibus cre-
ditur atque manibus fidem defendere obligaris Proditor enim veritatis est et
qui eam negat et qui eam silet vbi expedit confiteri fateri sicut
B. augustinus. Non in vacuum dictum est ore autem confessio fit ad salutem Ita
pene omnes qui christum coram persecutoribus negauerunt quod de illo credebant
corde tenuerunt tamen a salutis via reciderunt Et ideo vel infero quod omnes pre

pfides aut operam impendens ut hereticus fidelibus pficiat[s] eiusmodi privilegiis
amittit et mortaliter peccat

Sexta ratio quod non licet fidelibus se subicere dominacioni hereticorum

Prima hoc est contra prohibicionem Sancte matris ecclesie
ut expresse de heretic li vi c Quicunque ubi sic dicitur heretici aut credentes receptores
defensores et fautores eorum ipsorumque filii usque ad secundam generacionem ad nullum
ecclesiasticum beneficium vel officium publicum admittantur Et si secus actum
fuit decernimus irritum et inane Insuper et indistincte sive sit clericus
sive laycus papa vel imperator vel quilibet inferior deponi debet ab omni
dignitate viii d Si papa xxiiii q i Quicunque contra patrem Et c de heretic
ad abolen Et ergo non possunt presse heretici nec fideles debent eis esse
subiecti Et ergo patet quod si deus esset rex et fieret hereticus ipse debet deponi
Multo magis talis de novo non debet assumi Et facit pro xxiiii q i Quod dominus
et c. ubi et ibi dicitur quod heretici nolunt salute ipse nec potestatem in alios
Item et heretici nec fideles accusare possunt nec iudicare possunt iii q v c i xxv q i
Duus Item nec excommunicare possunt nec condempnare xxiiii q i Sicut et duobus sequentibus
Item non possunt infeudare confirmare aut donare privilegia
Item Omnes homagiales et subditi hereticorum absoluti sunt ab obediencia
et iuramentis ipsorum
Item subditi hereticorum possunt auctoritate ecclesie et pape se aliis dominis subdere fide-
libus et impetitori alienare bona absque nota infamie
Item subditi hereticorum possunt et tenentur bellare contra eos et ipsos ad ecclesie sinus
reduci nequeunt etc

Septima ratio Quare non licet fidelibus facere illi G. homagium

Tum ideo quia nimis indecens et inhonestum
illi facere homagium qui infamatus est quod procurasset necem naturalis
domini sui Serenissimi videlicet Ladislai Regis Nam publica vox et fama
est Quod post idem dominus Rex veneno intoxicatus fuit et lesus. tunc
iudicio medicorum ex eadem infectione infirmitate gravatus Statim vocavit
idem dominus Rex confessorem suum et confessus fuit et sacramenta ecclesiastica
more boni katholici devote suscepit Et expost ita per G. subordinati
extitit quod omnes fidelissimi et dilectissimi sui fuerunt ab eo separati et
exclusi Ita quod circa obitum eius non est actum sicut circa alios principes mori-
entes fieri est consuetum Nam ad tales morti appropinquantes vocantur sacerdotes
conducendi in psalmis et oracionibus legentes Ibi astant Barones et proceres
medici Camerarii et propinqui fideles Nempe sic legitur de magno alexandro
quod cum infirmaretur venerunt ad eum macedones in quorum terra natus fuit
et posuerunt regem eorum in altum lectum ut ipse ab omnibus videretur qualiter dominus eorum
moreretur Sed quod Illustrissimus dominus Ladislaus fuit Rex et princeps excellentissimus
regnorum et ducatuum. et tunc in presencia habuit curiales plurimos insignes spirituales
et seculares Curant ergo ipsius voluntatem custodes ne dicta occurrerent. quis fidelium
xpianorum prelatorum aut procerum vocatus fuit Aut premissus fuit secundum circa obitum
ipsius Regis Cuius nempe Chorum aut prelatorum vocatus fuit ad legendum
conductum Cuius cappellanorum cuiusquam accessit ad dicendum coram domino
aut simbolum coram moriente Aut quis incensam sacra candelam in manu
applicavit sibi applicuit decedente representando lumen fidei quod lucere debet
morienti Cuius signaculum passionis xpi appertum approximantis exhibuit
monendo eum in meritum passionis misericordissimi mediatoris nostri ihesu
xpi confidere fideliter Aut ubi fuerunt quasi proceres Barones et Milites
regnorum qui attendissent quid ipsius finaliter committere voluisset Cum ibi fuerunt
quos executores testamenti sui constituisset Aut ubi Cancellarius et Notarii
qui ultima voluntate Regis conscripsissent Ubi tunc astiterunt fideles et dicti
propinqui Cum se habuerit speciales Camerarios ad custodiam rerum vite et corpore

Regis singulariter deputati Accedunt etiam ipsi phisici et medici Curie qui tenebantur
circa Regis vsque ad vltimum agonie assistere et finaliter consule quo corpus Regis
mortuum aromatibus more Regio debet fore condiendum Dicant pro veritate et fa-
teantur omnes premissi Qualis fuit ipsius Regis in morte premissi commissio
procuratio deuoto ipsius Regis vel ordinacio Qualis vero circa agonisacionem ex-
piratio Qualis vero post mortem corporis dispositio Dicant vero si talia
circa dicta sicut katholicum morientem decet Regem sint acta et practicata
et audiemus eos Sed quia post obitum felicis memorie gloriosissimi Regis
Ladislai iam annus integer et menses tres complete effluxerunt et nemo
ex omnibus comparuit qui effecere verant possent aut audiret ex premen-
tionate condicionibus actis et modis circa mortem Regis practicatas
Ex quo innotescit patet quod ex talibus evidentissimis notis et signis exorta
est vehementissima suspicio et inde processerunt publica vox et fama
Et secretariorum Regis ab eis expulsorum maxima quela et narracio ex causa
bene credenda quod illi qui tunc ibi fuerunt ne dicam custodes sed corrosores Non
permiserunt illum vivacissimum adolescentem naturali morte decedere Sed ti-
mentes ne forte naturam venenum vinceret et sic tandem convalesceret Ipsum
violenta crudeli interfectione et tradicione inhumaniter miserabiliter et
turpiter necaverunt et crimen lese maiestatis immanissimum in tam
generoso sanguine commiserunt Regis non sine illius G. qui tunc officium
supremi magistratus Curie Regalis rexit et gubernavit procuracione et
cooperacione Ex quo concluditur infideles quod tali crudeli tortori non competit
honor Regius pro titulo Sed potius pena criminis lese maiestatis
presupposito et merito Nam illa cooperacione et tradicione qua fecit antea
in Vngaria Nunc modo capta oportunitate complevit crudeliter in Bohemia etc.

Octaua Ratio quare fideles non debent obedire hereticis est

Quia fideles christianam subiciunt se ipsorum potestate contra caritatem proximorum
Nam ex caritate debent et tenentur ipsorum diligere conversionem et salutem Sed tunc
ipsi heretici cernunt se a fidelibus habere honorem obedienciam favorem et quanto
amplius presumunt et indurantur in eorum perfidia et obstinaciores fiunt et sic
impediunt ipsorum conversiones quod est contra caritatem proximorum qui tenentur quilibet diligere
proximum sicut se ipsum ad salutem Luc. x c. Et Seneca nulli sunt testes qui im-
diuerent quod ille heresiarcha Rokyczanus se publica proclamavit iactanciam
de subiectione tot et tantarum provinciarum in obediencia sue heretice potestatis
Etiam obstinata presumpcione fortificat fideles in ipsorum perfidia ipsos hono-
rantes et ipsis obedientes Consimiliter et ipse W. presumunt se per constanciam
suos in hac perfidia omnem honorem quem habent fuisse assecutum et infat-
uabitur fideles ad hoc inducere quatenus per adhesionem huius secte vel honores et
diuicias putarent se consecuturos quod est inedita et iniquitas sibi Nam corporalem
temporalem commodum et eciam confusione eius perpetuam et perpetua damnacione

Nona Ratio Quare non licet fidelibus prestare
homagium heretico est hec Quia tales scandalisant
alios christi fideles qui infirmiores et debiliores existunt in fidei constancia
Tempore tunc ipsi cernunt notabiles personas ipsis hereticis impendere favorem
et honorem obediencialem Non ne poterunt cogitare si esset bonum tales
quales olim et nunc in predicacionibus denunciati sunt nobis utique tales
viri non adherent eis et subirent ipsorum imperiis et dominacionibus
Ecce scandalum pessimum Nam ex hoc et ipsi etiam procliuiores erunt
ad persistendum se illa periculosis seductoribus ipsorum Et Seneca qui sic scan-

aliquem ex fidelibus Christi vel minimis melius esset illi ut secundum Salvatorem Mt. xviii et in collo eius suspenderetur mola asinaria et demergeretur in profundum maris. Cum ergo seducti et perversi maxime qui ex tali scandalo venerunt in tales errores et hereses et obstinationes imputaretur eis et in die iudicii deus qui est veritas requiret ab eis ultionem.

Decima ratio. Decima quod tales domini potestates homagium hereticis exponunt se discrimini peccati mortalis et gravis

peccant mortaliter. Consequentia patet per regulam theologicam. Antecedens probatur quia tales preter obedientiam potestatem inire sunt principaliter in ecclesia militante. Insuper ipso facto sunt ipsorum receptores fautores celatores et tandem credentes participantes defensores et demum protectores ipsorum complices et consectanei et ecclesie ac fidei ac ecclesiasticorum doctorum et fidelium christianorum persecutores. Quod iam prochdolor plures ostendunt ad experientiam si talia oporteret dicere et contra christianos facere persecutiones etc. etc. [illegible]. Et contra christianos facere persecutiones. Deinde hanc materiam concludendo ut patrat. Cum tamen sancta mater ecclesia abhominatur heretica pravitate cum suis sectatoribus. Tunc expedit declarare quod ipsa ecclesia in omnibus reprobat vel nunquam tollerat perfidos hereticos patet contra eos. Primo confirmat omnes katholicos et fideles quoscumque nomen Christi publice audeat confiteri sine rubore et timore. Est enim confessio fidei vitalis thesaurus de numero salutis non solum coram gentibus sed etiam hereticis ut patet late per glosam xx. di. x. super psalmo primo sicut tacta.

Contra eos secundo consecrat omnes episcopos et sacerdotes etc. **Contra eos tertio** approbat omnes religiosos et ordines. **Contra eos quarto** instituit ordines militantium diversorum crucifexorum [illegible] et ordines sancte Marie de domo Theutonicorum et aliorum etc. **Contra eos quinto** dirigit inquisitores in aliis regnis et terris eos cum militibus et maximis privilegiis dotando defendendo et confortando ut in multis c. ex. de hereticis. **Contra eos sexto** instituit magistros doctores et universitates ut dicit glosa de sen. bo. c. xvi h. o. de ecclesia et hereticis. Hereticorum pro ostensione et propagatione sunt doctores in fide et parimus heresum ecclesie. Magna crevicerunt. Nam antea ecclesia simplici tantum fide vigebat et ibi

Contra eos septimo invocat omnes duces nobiles et seculares ut xxiii q. v. potestatem. **Contra eos octavo** dat seculares perdendo condonando promittendo plenam remissionem peccatorum sibi contra eos bellantibus seu bella moventibus et in bellis talibus morientibus ex. de hereticis. Excommunicamus idem ostendit clare xxiii q. v. omnium et q. viii omnium etc.

Bulla domini Martini pape quinta et ut declarat sicut heretico. **Contra eos nono** absolvit subditos a perfidia ipsorum et declarat satis expresse xx q. xii articulo secundo. Sic autem ista non fecit contra alios episcopos iniquos nisi duntaxat contra hereticos nec absque iustissima ratione. Dicitur enim Ecclesiastici xxv. Omnis plaga tristitia cordis est. Glosa non est maior plaga quam tristitia fraudulenta plaga tristitia cordis est. Glosa. Non est maior plaga quam omnis malitia et nequitia. Et omnem cordis in heresi quia in eadem nequitia omnis malitia et infecta. Et omnem plagam videbit glosa videlicet plagam cordis que intelligit duram plagam et non plaga videbit glosa videlicet corrigit. Et insuper audiens sue pravitatis sed non videt quia per penitentiam flecti et si aliquando se parante infecti est supportabit modicum quod de facile ad penitentiam flecti. Et sic habitare cum muliere nequam et libri commorari leoni et draconi placebit quam habitare cum muliere nequam. Et libri commorari leoni et draconi placebit. Glosa. Malitia hereticorum comparata serpentibus et feris et animalibus bestie crudelior invenitur quia illa ledunt corpus hec autem animas eorum cohabitatores bestie iniquitate. Ex antedictis iam deductis manifesta patet quod omnes Presules et Prelati Doctores et curati et omnes clerici. Similiter omnes Reges et Principes Barones Milites Nobiles Civitatenses et vulgares tenentur et obligantur fore defensores et protectores fidei katholice efficaces et fideles. Quod sic probatur

Ista fides vniuersalis omnium est quia non solum ad clericos verum etiam ad laycos et ad
omnes sine populum christianos ut dicit Canon de consecratione di. iiii c. Nos consideremus Dicit
Marcianus Imperator Nos ad fidem confirmandam synodo interesse
voluimus ut veritate inventa non ultra multitudo sed heretica prauis
doctrinis attenta discedat Ex hys aliqualiter elicitur quod omnes christiani tenentur
christi fidem defendere Et racio est quia bonum commune quanto melius tanto est tenendum
forcius et defendendum validius Unus enim natus defendit regnum suum
proprium Sic et regnum fidei protegere obligatur Ista non sine causa princeps
gladium portat Dei enim minister est vindex in ira ei qui male agit
Et sic quod dicit Ro. xiii. Aug. xxiii de civitate Dei c. vi Bellum suscipi ab optima
civitate dux debet dixit Ci. in libro de re publica Non nisi aut
pro fide aut pro salute civitatis Cum autem imminet periculum contra
fidem orthodoxam apparetque excidium civitatis aut communitatis fidelium
Dicat omnes seculares principes et nobiles villani et civitatenses Nos
pugnabimus pro animabus nostris et legibus nostris absque ex fide christiana
melius est enim nobis mori in bello quam videre mala gentis nostre et sanctorum
christi Machabeorum iii Si namque fidelitas servanda domino temporali ut xxii
q. v Si apud multos magis servanda domino celi Quamquam fidelitatem
christianam omnes professi sunt in baptismo Et specialiter reges in Coronacione
et unccione principes et nobiles in militari promocione Dei igitur
iniurias aut ecclesie sancte katholice nec usque ad auditum debent sufferre
et eas dissimulare nimis est iniquum ut dicit Decretalis super apostolicam Huius
evidens exemplare est quod multi gentiles pro fidelitate et fide sua dominorum
vanorum suorum et iniquissimorum nimine pepercerunt suis parentibus et
amicis suis uxoribus et filiis fratribus et consanguineis ut in multorum
storiis legendis unde et salvator dixit Marci xiii Tradet frater fratrem in morte
et pater filium et consurgent filii in parentes et morte eos afficiant Unde
narratur De Constantino Imperatore li. i. historie tripartite c. vii Cum
ecclesie paterent persecucionis in toto orbe terre concessit christianis libere in sua
religione consistere probare volens quosdam de palacio suo christianos si essent
tunc eo plus precepit quod si qui vellent ad sacrificandum dyis hys essent tunc eo
in palacio qui autem nollet sacrificare de palacio exiret Et tunc essent
alii proiectes religionis christiane promissis regis Alii vero esse fati
ad sacrificandum dyis sperantes amiciciam regis Deliberavit rex eius
ut consiliarios qui in melioribus fideles constantes quod essent illos duces
ut effeminatos expulit credens nimirum eos erga principem devotos
et fideles qui fuerant sic dei sui paratissimi proditores Ita dicit Johannes
pollicraton li. viii c. xx Nos istorum spernendi gloria apud quas postea illis
manet christus inglorius et qui turpissimum christo preponunt ipsis turpissimum
taryis timentibus turpissimum quod posset in nullis Tyrannus ceterisque et sacri
legiis evidenter ac in nostris temporibus declarari qui perdide perdidit qualia bona
simul et eterna Et non mirum qui sicut Generacione Nichil retinet qui fidem
perdit et sine fide impossibile est placere deo ad Hebr. xi Iustus autem
ex fide vivit ad Ro. i Ex quibus patet quod valde gloriosum est cunctis principibus
et nobilibus et omnibus christianis fidem et ecclesiam katholicam tueri et
defendere et hereticorum insultibus fortiter resistere Pro quo salvator noster Jhesus
christus promittit eis premium eterne beatitudinis Apoc. ii Esto fidelis usque

ad mortem et dabo tibi coronam vite. Ita fidelit credentibus dabit visionem
bestiam constant aut pugnantibus martyrii palmam et glorie coronam
prestabit quam nobis concedere dignetur pater et filius et spiritus sanctus
unus deus per secula benedictus amen

Venerabilis egregie vir que katholice prius sermone vestre paternitate
cum ipse vestram religiositatem verbis et operibus probata In ipse sanctam et prudenciam
que in vobis clarius relucet sole Cum per defensionem fidei katholice qua defendendo
nec morte formidasti sed eciam expugnasti Wratislavienses contra hereticos usque ad
exitum possessit quorum fama gloriosa divulgata per universam urbem Rome curie cunctaliter
sanctissimus dominus noster meus fuit Datum XX° marcii in publico consistorio in
hec verba. est et urbs in Slesia religiosissima eciam in religione in urbe [illegible]
speciam in [illegible] nostro [illegible] In ea propter favore quo me semper prosecuti fuistis
scimus in re tali de more poetarum unum in centum linguas ora que centum [illegible]
valle non illa dilectam atque affectum exprimere valerem audiens a latere [illegible]
vestram paternitate bene vale ac re secunda feliciter potiri leticiam ingentem accepi nec
ea vere [illegible] paternitate et revera opus est. unum desperans vestre paternitate volo late que
octava die mensis marcii orator imperatoris urbe Romana intravit et post
decima die mensis eiusdem sicuti eciam fuerit Bohemi oratores regis videlicet
Procopius de Rabinstein ut asserit fidelis katholicus Oderico Rosta
Wenceslaus Wirberk asseritus decanus ecclesie sancti Appollinaris Pragensis
et Wenceslaus Coranda archiheticus in satis turbida et plumosa cura
Datum vero die XIII mensis marcii venerit ad urbem oratores regis Francie
modum valde honorifice Et cum eis duo attrabatensis novus cardinalis
quibus tota curia dedit obviam. Qui mox lune die sequente dominica
[illegible] publico in consistorio pura et illuminata prestiterit obediencia atque
sanctione qua dominus meus mediante prius sedis apostolice tenuerit atque remanserit
morbida et corrupta unus et penitus abolitam ad pedes sanctitatis sue prociderit
ob quod [illegible] ipsum regem Francie qui ad celum levaverit. famamque et nomen eius
summis laudibus decorarunt ac per tres integros dies per totam urbem celebre
atque processiones tres fieri indixit et mandavit. Cumbus pacis Bohemis
ipse sanctissimus. ad diem Saturni XIX marcii audienciam dare ac publicum
consistorium propterea celebrare designari fecit, quo adveniente die comparuerit
in consistorio oratores domini imperatoris et regis servatisque solemnitatibus
consuetis orator imperatoris regem ipsum satis ornatissime sibi sanctissimo
commendavit. supplicando eidem ut ipsa sanctitas sua eum regem ita recipiet quod ipsi
intelligere possent commendacionem ipsius domini imperatoris apud sanctitatem suam
postea vero Procopius Rabinsteyn regem pro eo que tam distulit obediencia excusat
ac obedienciam regni nomine prefati regis prestitit. Sed interrogatus fuit an ex
fatet nomine regni [illegible] et regum Sed ipse vultu vertens in collegas
suos quod forsan nomine regum et secte Procopio adiuncta fuere et sunt ipsi
respondent dixit quod omnis tale in eundem Procopium transfuderit Tandem
ipse Procopius satis lente respondit. que nomine regis et regni faceret obedienciam

In cedula vero obediencie lecta per Procopium continebatur solum obediencia Regis
et non regni. adduxit quod Procopius prout ceteri reges facere solent. Sanctissimus
propterea vidit quod non esset simile quia regna ceterorum et aliorum regum essent sub
plenissima obediencia sedis apostolice nec alias seruarent novitates seu
ritus alios sicut in regno Bohemie hactenus consuetum fuit. Unde necessario
esset obediencia et regis et regni. recepta quod obediencia per sanctissimum
Wentzeslaus Coranda mox incepit orare palam ac omnem hereticam
pravitatem regni quod Bohemie turpitudine in publicum deduxit. premissa protestacione
quod tunc facerent obedienciam citra recessum a compactatis ipsis per concilium
Basiliense traditis. et coram sanctissimo domino nostro ac reverendis patribus et dominis Cardinalibus
doctissimis viris. dicere non erubuit communionem utriusque speciei esse de necessitate salutis
ac de precepto Christi. pluraque vana ac rediculosa in medium produxit. adduxit et finaliter
confirmacionem compactatorum ac communionis utriusque speciei nomine Regis et Regni petivit.
Ad que sanctissimus satis pulcre respondit et quasi duas horas in sermone suo deduxit
dicens inter cetera quod ipsi Bohemi [illegible] vellent et vocarent
quedam olim fuisse in concilio Basiliensi [illegible] obligaverat se ad penam talionis
ubi Bohemi ex sacra scriptura ad roborandum eorum infamias invenire et dicere
possent unam auctoritatem. ipse vellet dicere quidem contrarias et quod promisit eis dare
de consilio fratrum suorum bonum et salubre. Et postrema die ultima mensis marcij
ipse sanctissimus in dicto publico consistorio in presencia omnium dominorum Cardinalium
et copiosa multitudine hominum de omni nacione [illegible] ipsis Bohemis dedit responsum
ingratum deoque et omnibus Christicolis gratissimum, declarans communionem utriusque speciei non
esse de necessitate salutis ex sacra scriptura, exponendoque evangelia et verba illa
nisi manducaveritis etc. ac plura fecit de quibus plurimum esset scribere.
Et finaliter extinxit et delevit compactata nunquam fuisse visa sic concessa
fuerit quod in dictis aliis derivata communione tali se non conformaverit Romane ecclesie
confirmavitque decretum Concilii Basiliensis quod continet communionem utriusque speciei non
esse de necessitate salutis et statuit ad tenendum contrarium asserentes hereticos reputando etc.
vult obedienciam talem esse fictam et ratam ac pro obediencia reputari donec Rex Regnum
ipsum ad gremium ecclesie katholice reducet seque in regno ecclesie katholice in omnibus
conformaret ac verba probaret et nisi hoc quanto citius faceret contra eum [illegible]
obediencie procedere non [illegible] copiam cito habebitis. indoctoque rudi stilo non
imputetis quia recessus nunc me multum [illegible] coegit et nisi presentis vita
tam cara esset [illegible] scribere [illegible] alia nova non occurrunt sed fine [illegible]
quod [illegible] consolabitur. deoque valete et me [illegible]
ut soletis diligite. Ex urbe vij Aprilis Anno etc. lxij

In scripto decreto Sanctissimus dominus noster Papa Pius secundus declarat Compactata
Bohemis per Concilium Basiliense concessa esse invalida cassat et abrogat
et ea extinxit et delevit et usum utriusque speciei communionis eis denegavit
et concedendi revocavit

Responsio oratoribus Regis Bohemie a sanctissimo domino Pio papa secundo super petitione communionis utriusque speciei quantum ad laycos et confirmatione compactatorum data

Superioribus diebus. Cum audivissemus vos oratores Carissimi filii nostri
Regis Bohemie maiestatis. Quibus aliqua ex tempore diximus. Responsionem tamen solidam
et efficacem cum fratrum consilio faciendam in aliud tempus reservavimus quam in presenciarum
a nobis accipietis. Hortamur ut eam cum caritate accipiatis. quia tamquam pater in
caritate non ficta loquemur. Duo exposuistis in hoc ipso auditorio veram obedienciam
nomine Regis prestitistis nobis et apostolice sedi, et usum communionis eukaristie sub utraque
specie Regno Bohemie et Marchionatui Moravie concedi petivistis Circa primum dicimus
multa nobis exposita esse in laudem Regis et per oratorem prius patratus (?) et per dilectum
filium procopium equitem. Cum unus e ex nobis (?) veram [illegible] verbis seorsum nobis
sincerum Regis animum et optimum eius propositum ad bene merendum de sancta sede apostolica
commendavit. Laudamus Regem. qui portam domini videtur inquirere per quam iusti intrant
et sine qua non patet iter in celum. qui non intrat per hostium fur est et latro. Hostium
autem ovilis domini est ipsa sedes apostolica. cui sunt tradite claves regni celorum. Sapit
igitur Regia sublimitas que verum hostium querit. et vera pascua et verum pastorem. et
nos licet immeritos tamquam christi vicarium sua honorat obediencia. et romane sedi caput
summittit. Verum quia Regnum Bohemie olim sub romane ecclesie et antecessorum nostrorum
obediencia fuit integra. et ritum eundem tenuit circa divina facienda. et postea magna
pars Regni et Marchionatus ab obediencia recessit et ritum novum invenit quem
ignoraverunt patres eorum, et multi excessus intraverunt (?) quem adhuc non parva in parte durat
non potest dici sufficiens Regis obediencia. nisi novitates tollantur et omnia reducantur
ad pristinam vivendi normam. Quod si vult Rex sue obediencie et suo debito satisfacere
ut omnia tollat de Regno suo que sunt innovata contra mandata nostrorum predecessorum et contra
ritum universalis ecclesie [illegible] est. et faciat sibi parere (?) et in veritate obediencie nobis prestite
si fecerit dicemus Regem ipsum veram et sufficientem obedienciam prestitisse. eumque condignis
favoribus et honoribus prosequemur alioquin omni ipsum Regnum [illegible] tueri. et Romanis
pontificibus reverenter assistere et eorum parere mandatis. non satis esset verbo ac scriptis
obedienciam prestitisse. non sequentibus operibus. Hec ad obedienciam Regis. Ad petitionem vero
communionis utriusque speciei sive compactatorum concessionem considerantes verba proponentis
qui communionem utramque quo ad laycos veritatem quandam divinitus revelatam visus est
appellare. approbando eam per praxim ecclesie primitive. per auctoritates sacre scripture, per
testimonia sanctorum doctorum. et per concessionem sive compactata Concilii Basiliensis
Circa hoc non est nunc multum immorandum. Nam satis hic articulus in Concilio Basiliensi
discussus est et tunc erat diffinitum non esse communionem sub utraque specie quo ad laycos
et non consultores (?) de precepto. Demumque magna Synodus Constanciensis prius diffiniverat
quod non licet a consuetudine ecclesie. que regitur a spiritu sancto recedere. Et in illis Conciliis
habunde considerata fuit praxis primitive ecclesie. et sacrarum auctoritas literarum. et quid
doctores ut sancti Scholastici asserant oportune in adiutorium. ita omnes fere uno ore londum (?)
quod non est populus sub utraque specie communicandus. quibus id factum aliquando fuit ita propterea
utile et salubriter sublata est layce communionis obedienciam sacramenti. propter periculum
effusionis in multitudine communicancium. et propter difficultatem conservationis. propter periculum
infirmorum reservationis. necnon et effusionis si ut sepius oportet ad parum distantes
deferretur. Cum vero ne fidelis plus existimaret christi corpus non integre
capi nisi sub utraque specie. Quod vero de compactatis adducitur paulo post absolvemus
Manifestum autem est quod generalem ecclesie consuetudinem subtrahente layce communionem talem
nullum prelatus faciens est populum sub utraque specie communicare. nisi vel generale Concilium vel Romanus pontifex
indulserit. et propterea nec videtur approbanda est talis consuetudo neque aut salubris indicanda

* talias (?)

que absque sufficienti auctoritate introducta est. illud aut dampnabile e et prorsus hereticum iudicandum. si quis asserit talem communionem ad salutem esse necessariam, sicut Jacobellus putavit et qui eum sunt secuti. Magna huius illius Jacobelli ut hominis temeritas qui solus imbutus gramatice disciplinis quibus pueros instruebat ausus e sacros et ewangelii sensus attingere et ad suum ingenium archana filii dei verba intorquere. non e gramaticorum aut dyaleticorum sacra divina eloquia reserare, theologorum est. et sacre pagine professorum ista cognoscere et eorum quibus data e sua clavis. que aperit et nemo claudit. claudit et nemo aperit. Eunuchus ille viii° actuum apostolorum qui cum ex ethiopia veniret in Jerusalem cum legeret ysaiam interrogatus ab apostolo philippo an intelligeret que legeret. et quo inquit possum intelligere nisi exponat. At Jacobellus absque expositore absque doctore ausus e docere que non didicit et absque calicis bibitione salvari neminem asserere propter verba sancta salvatoris apud Johannem dicentis nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. verborum tamen et literarum annotans sonum. mentem precedentis hanc nesciens quod spiritus e qui vivificat caro aut non prodest quicquam neque advertens quod in eodem loco pauloque post cum scandalizati essent de tali sermone aliqui. verba mea inquit dominus spiritus et vita sunt propter quod manifeste declarat quod de spirituali manducatione et bibitione locutus fuerit, posteaque de sacramentali. cum et non dum esset institutum eukaristie sacramentum. et sic beatus Augustinus et alii quamplures sancti doctores eius ewangelii textum exponunt. qui excellenti omnis invisibilia consideraverunt de lege dei. et sua doctrina sanctam ecclesiam illuminaverunt. Et licet dominus in ultima cena sub specie panis et vini tradiderit cum illud sacramentum instituit. et suos apostolos in sua commemoratione facere iussit. non tamen ideo preceptum laicis calicis mandatum est. Apostolis tamen dictum fuit qui sacerdotes tunc instituti fuerunt. et ad conficientes pertinet sub utraque specie ipsum assumere. et eius mortem exprimere. non ad laycos. et hec veritas est tam in duobus conciliis generalibus declarata. Restat nunc ut petitioni vestre respondeamus de qua quod cupitis vos saneque regem vestrum Barones vestros et prelatos omnes regni Bohemie in domino diligimus et pro filiis habemus. dum Romanam ecclesiam loco matris habuerint et ei tanquam magistre obtemperaverint. Magnus et minores deus, cuius vices indigni gerimus in terra, homines pro liberis habet. eisque non omnia prestat que petunt sed utilia procurandis concedit. Ita et nos facere oportet erga vos Bohemos qui pro laycis communionem calicis desideratis et compactata Concilii basiliensis adducitis. Cumque id vobis concessum existimatis. Satisfaciendum est huic petitioni ne decipiamini. et illa pro veris compactatis

[Margin: Responsio pape ad compactata bohemis per concilium basiliense concessa]

vidimus transsumpta compactatorum que nobis obtulistis. quibus diligenter inspectis non invenimus quod illorum vigore concedere possit laycos sub utraque specie. Compactatum enim bipartita est. Una altera promittit et indulget ut qui unione recipiunt ecclesiastica et pacem realiter et cum effectu in omnibus aliis que in usu communionis utriusque speciei fidei et ritum universalis ecclesie conformes essent. et usum talis habentes possent communicare sub utraque specie in regno Bohemie. et marchionatu Moravie. Altera promissionis est dicens. cum facta in Concilio discussione super articulo communionis nichilominus si perseveraverint in desiderio huiusmodi talem communionem. et id per legatos indicaverint Concilium facultatem largietur sacerdotibus communicandi eas personas que in annis discretionis constitute reverenter et devote postulaverint cum adiectione quod sacerdotes sic communicantes semper dicent quod ipsi debent firmiter credere quod non sub specie panis caro tantum nec sub specie vini sanguis tantum. sed sub qualibet specie est integer totus Christus. neque tamen reperitur quod Concilium postea huiusmodi facultatem dederit. Sive igitur primam compactatorum partem sive secundam adducatis nichil habetis. Nam prima pollicitationis est minime impleta sive quia non potestis. sive quod Concilium ex rationabili causa denegaverit concedere. quod vobis

videbat futurum. tamen vestri sacerdotes non servarent conventa. nec prima post vobis subvenit
quia concessa est certo calicis usum laicis. et unione recipientibus ecclesiastica in omnibus preterquam
in articulo communionis. sed unionem ecclesiasticam et conformitatem numquam recepistis. non igitur indulti
fuistis capaces. Quod autem unionem et conformitatem non fuistis amplexi. liquet ex moribus
vestris. vestri sacerdotes vestri non instituuntur ad titulum beneficiorum ut moris est in aliis regnis per episcopos
et laicos prelatorum. Nec servavere umquam mandata concilii cum quibus preceptum erat ut tantum laicis
usum communicarent. sed pueros dementes communicaverunt et nolentes communicare sub utraque specie voluerunt compellere
et aliis modis coegerunt et multis ritum universalis ecclesie abiecerunt. et maior pars vestrum usum communionis
calicis accepit post compactata. quod minime licuit. Non est igitur quod de compactatis gloriemini
Nec id vos iuvat quod oratores concilii mandaverunt archiepiscopo Pragensi. Olomucensi. et Luto-
mislensi pro tempore existentibus. ac presbiteris ad quos pertinet ut populum sub utraque specie [illegible]
communicaret iuxta conventa. Nam id factum est vigore concessionis. cuius fecistis vos indignos
ut audivimus. Inspectis igitur compactatis omnibus et bullis concessionis. iudicamus de consilio
fratrum nostrorum Cardinalium sacerdotes vestros absque ulla potestate populum laycalem ad communionem calicis
admittere. decepisse plebes et graviter peccare dignosque gravi animadversione et nisi resipuerint
se ac populum sibi credentem perditum ire. quos admonemus ut se corrigant et nostra potius cle-
mentia quam ultione uti velint. Licet ad compactata que calicis communionem minime vobis
permittunt. Sed cupitis ut sedes apostolica eam vobis indulgeat. faceremusque id libenti animo
si et vobis utile et nobis decorum esset. at neutrum hic est. Nam quo id concedamus quod
tot predecessores semper concedendum esse negaverunt. indigne ferrent id alie nationes. et adversus
nos murmurarent. quos non expedit scandalizare. vobis autem concessa ipsa et regno vestro
multis de causis dampnosa esset. Quia notum est usum illum quem [illegible] nunc fuit olim
communis opinio vestra quod assumptio calicis esset de necessitate salutis: facile in eundem errorem
populus prolaberetur. si ei permitteretur ex apostolico indulto. et maxime cum vestri sacerdotes nollent
ea in communicando facere que iussi fuere. et vos eam nunc dicatis communionem sub utraque specie populo
utilem et salubrem esse et divinitus revelatam. cum assertioni facile accedit credulitas
vulgi. Ad quem vitandum errorem necesse est a bibitione calicis arcere populum. ad id urget
debita sacramenti reverentia ne in populi frequentia calix domini male tractaretur. et preciosissimus
Christi sanguis quod sepe factum est effunderetur in terram. Huc accedit quod maxima pars
Bohemorum et Moravorum ritum vestrum abhorret et numquam ad illum posset inclinari. Quod si
vobis indulgeretur quod petitis numquam nisi vos essetis unus semper inter vos durarent
scismata. essetque vobis omni tempore timendum dominicum verbum. quia omne regnum in se
divisum desolabitur. Equius igitur est et facilius ut vos novum ritum et minime approbatum
relinquatis et illis conformemini quam illi vobis credentes antiquum et laudabilem usum
relinquant ut sit pax inter vos. et unum sapiatis omnes et vivatis tamquam fratres. Postremo
si hoc indulgeremus quod queritis. offenderemus omnes vicinos vestros Theutonicos Ungaros
Polonos. eosque precio vobis infestos redderemus. Nam videntes vos alium ritum habere sicut
hodie faciunt semper reputarent vos erraticos. et quamvis mille extaret indulta nostra ipsi
appellarent vos parum fideles et nimis arrogantes qui plus velletis sapere quam ceteri
christiani. nec possent vobiscum pacifice loqui. nunc ab istis et nunc ab aliis molestaremini
plus hostes et in regno infensos et extra regnum. Diligenter igitur pensatis omnibus que
pensanda sunt. non videtur quod nec regi vestro. nec regno et populo conveniat id quod petitis
et quod id vobis competit quod ait dominus filiis Zebedei. nescitis quid petatis. Nos dispen-
satores sumus misteriorum dei. ad nos pertinet pascere oves et gregem domini in via
salutis dirigere. Imitari nos convenit summum patremfamilias qui noxia petentes numquam
exaudit et omnia dirigit in melius. Non intelligunt omnes que sunt vera bona atque ideo
sepe homines perierunt votis suis fuisse compotes. Hoc quod vos petitis non est ad utilitatem
vestram sumunt quendam et inanis glorie ventum querite. Nos autem veram salutem
optamus. atque ideo negamus ea que sunt illi contraria. hortamurque ut sub una specie panis
corpus et sanguinem domini accipere contenti sitis quod satis est ad salutem. Dicit dominus in ewang[elio]

qui supra allegatur e loco Ego sum panis vivus qui de celo descendi qui manducat hunc
//metrum// panem vivit / Nec velit plures esse quam illi dixerunt qui entes memaus recognoverunt
Dominum in fractione panis. Nolite plus sapere quam oportet. et plures esse qui fratres vestri in
concattis sub una specie in xpo mortui sunt. et non bis egerunt eorum non et fame hic nomen
ratus. complexum eorum medena et conformarum reliquie xpianitati. quia turpis est pars
que suo non convenit universo. quippe si relicto ritu novo ad pristina consuetudine redeatis
vincetur et in se ipso et cum vicinis. Regnum vestrum et pristine opes. cum pristina pace gloriaque
redibunt. Eritisque in hoc seculo felices in alio beati prestante domino nostro Jhesu xpo. cui est
honor et imperium per infinita secula seculorum Amen Anno domini Mcccclxv die Mercurii
v ultima mensis Marcii Anno pontificatus nostri quarto

Magnificis et excellentibus viris Consulibus Civitatis
Wratislaviensis Amicis meis carissimis

Magnifici et excellentes viri Amici mei carissimi. salutem. Superioribus diebus
per alias meas litteras quas vobis deferendas commisimus Venerabili Cappellano Reverendi
patris Episcopi Wratislaviensis significavimus adventum cuiusdam Johannis Kitzingk qui litteras
vestre Magnifice Comunitatis Sanctissimo domino nostro portavit quas sua beatitudo uti a Comunitate
huius sancte sedis apostolice devotissima accepit / prefatum Johannem audivit et nobis pleniorem
insinuationem super expositis nomine vestro habendam causam hanc vestram commisit / factaque
sue sanctitati relatione secundum deum et nostram conscientiam super qua prefata Sanctitas litteras
apostolicas expediri consulte mandavit / per quas peticioni et devotioni vestre oportune
consulitur. Expeditis huiusmodi litteris expectavimus predictum Johannem ut per sua totali
expeditione ad nos et consuevenerat veniret / post diuturnam expectationem audivimus
tamen nos sine animi mei molestia in civitate Senensi spiritum creatori suo reddidisse
uti per dictas nostras litteras plenius scripsimus / Dehinc venit Nicolaus nuncius vester
quem libenter vidimus / et quas attulit litteras vestre Magnifice Comunitatis Sanctissimo domino
nostro portavimus / sua beatitudo assistentibus nonnullis Reverendissimis dominis Cardinalibus
eas de verbo ad verbum legi iussit / singulasque illarum partes considerans doluit
non sine lacrimis illius heretici bohemorum Regis nequicia / qui calliditate sathane
deceptus alios in suum errorem et foveam uti lumine cecus veritatis cecus / et in
delictis natus et imbutus viam salutis aberrans / et secta iniqua in perditionem
sequentes miserabiliter inducat. Gratias preterea egit summo deo qui vos in sinceritate
fidei et unitate katholice ecclesie preservat / et inter morbidas oves / pastor verus
xpus deus noster. vos vocat et agnoscit / vocantemque sequimini pastorem et nostrum
verum rectorem verum / quem et sequi et tenere uti xpi fortes milites / vos hortamur
et suademus preterea bullas predicte suspensionis committimus predicto Nicolao
vestro nuncio deferendas usque ad terram sibi tutam et securam Cum ad Ungariam per
venerit / ordinavimus ut bullas dimittat apud Petrum Pullsingher vestre
Comunitati fidelissimum fidissimum virum / et ipse cum litteris vestris veniat ut vos providere
valeatis / quomodo bulle ipse secure ad vestras manus perveniant Itaque faciemus
pro ea Magnifica Comunitate / ut pro fide vestra et devotione in apostolicam sedem tenemur
et debemus suscepimus vestras iustas causas fovere et amplecti. eo animo / ut semper
vos viam veritatis sequentes / nos inveniatis benivolos et propicios / ad ea etiam

que salutem vestram et exaltacionem predicte vestre Comunitatis ac per nos fieri posse cognosceremus, Non omittimus. Preterea vos certiores reddimus quod dominus Johannes defunctus in bulla apostolica quam mittimus nullam penitus expensam fecit, Omnia dominus noster illam gratis vobis sua clementia et nostra intercessione expediri mandavit Valete in Christo Datum Petrioli die xv octobris Sub anno MCCCCLXII°

Franciscus Cardinalis archiepiscopus
Senensis marchie legatus S. d. n. nepos

Rescriptum suspendit decretum omagium Georgio faciendum per bullas suspensum

Pius Episcopus servus servorum dei ad perpetuam rei memoriam Hiis superioribus annis non ignoratis que carissimus in Christo filius noster Georgius Bohemie Rex illustris tunc regni curam suscepisset, deo salutari nostro, in favore christiane religionis, et regni Bohemie reformacionem iurasset, videretque ex illo tempore frequentes litteras suas, in quibus de se et subditis suis spondebat nobis singula videbantur que ad christianum principem officium pertinerent, Cum nos ad eum oratores nostros venerabilem fratrem Ieronimum archiepiscopum Creten et dilectum filium Franciscum de Toleto archidiaconum de Astigia, qui dilectos filios nostros Clerum Capitaneos proconsules et consules et Comunitates Civitatis Wratislaviensis et opidi Namslaviensis usque ad id tempus ob suspicionem heresis prestare homagium renuentes, ad obedientiam reducerent, paceque et unitate inter eosdem statuerent Clerus igitur Capitanei proconsules Consules et Comunitates predicti, spei adherentes que per eosdem oratores de sinceritate regis dabatur, obedientes acquieverunt nostris consiliis et cum eodem per Capitula convenerunt quod post triennium et mensem exinde computandum homagium predictum antea recusatum serenitati sue persolverent et cetera facerent que in eisdem capitulis latius continentur, Cum vero rex ipse sicut opera ostendunt et oratores eius ad nos postmodum missi in consistorio publico declararunt, ad gremium unitatis ecclesie nondum redisse, sed dampnatos dudum ab ecclesia ritus observare et ut in regno observentur fauere manifeste appareat, Cumque sancta mandata nostra in eodem Consistorio de tollendis huiusmodi ritibus sue serenitati in virtute eiusdem qua prestabit obediencie facta implere neglexerit, nec signum usque illum melioris mentis cernamus, Volentes sicut nec velle debemus fideles nostros in scandalum induci, et per contrariam innodare quod nundum est inquinari, eiusdem triennii et mensis terminum, ipsorumque Capitulorum vim et effectum que presentibus haberi volumus pro expressis usque ad nostrum et apostolice sedis beneplacitum auctoritate apostolica per presentes suspendimus et prorogamus, Decernentes Clerum Capitaneos proconsules Consules et Comunitates predictos ad prestacionem homagii huiusmodi, et eorundem Capitulorum observacionem durante beneplacito eodem nullatenus astrictos esse Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam

inre suspensionis prorogationis et decreti infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Senis anno incarnationis dominice MCCCCLXIIII° Octavo Kl. Octobris pontificatus nostri anno Quinto

Am Donobende vor oculi Anno etc. lxij

Jerstlich sende Bothen die Behemen

vor unsern heilgen vater den Babist jn ein gemeyne Consistorium jn das pallast
und jn kegenwertikeit aller Cardinalen zu Rome komen sint, unde mit en
des keisers ambasiaten her wolffgang pfortenawer Canczeler der von des keisers
wegen mit vil worten bath unsern heiligen vater das seyne heilikeit des konigs
von Behemen Botschafft gutlichen uffnemen. Dornoch her procopius
von Rabinstein das wort von des konigs wegen, unde domit gehorsam alleine jn
der persone des konigs, ouch jn vil worten bethe. Noch des fregitte unser heilig
vater ab ouch solcher gehorsam gescheege von des gantzen konigreichs wegen
antworte her procopius mit willen der andern dozume besprochen. Nemlichen
Zdenko kostka, wenczeslau wrbensky, Rechard der kirchen sant Appollinaris
zu prage Anthonius et wenczeslau Coranda Mister der Geburenkonsten mit
en gesand von der Thabor wegen, sprechende das der gehorsam gesche von
des konigs und gantzen wegen jn aller mose als ander konige pflegen gehorsam
zu thun. Dorauff unser heilig vat der Babist antworte und sprach das alleine
ander konige gehorsam usch pflegen zu tun das wer nicht zu glencher dem
konige und konigreiche zu Behemen obgenant So ander konigreiche weren jngangen
gehorsam und gewonheitten der romischen kirchen, und hilden nicht sunderliche
pact und seiten als dem wer im konigreiche zu Behemen obgenant. Noch solcher
rede und antwort hub an zu reden wenceslaus Coranda und sagitte offenbarlichen
das solcher gehorsam gesche von en, in solcher weise das sie welden bleiben bey
den Compactaten als sie den sich sie nicht geben welden, und sunderlich, als der
berichtunge under beyder gestalt, und gap das zu versthen, wie sie vil dozume
geleden hetten, und grosse streyte mit gesege und mit gots hulffe durch erer
gerechtikeit wille gethon hetten, unde meynte das zu bewehren, das man
sich solde berichten lossen, under beyder gestalt als dem heiligen ewangelio, das
do sprech: wer mein fleisch isset und trinket mein blut der
hat das ewig lebin. Und uff das letzte bath her unsern heiligen vater en solche
Compactaten zu bestetigen etc. Dorauff unser heiliger vater, antworte mit vil worten
gantz anderhalbe stunde do mite treibende und zum letzten globitte her en, mit
rathe seyner Cardinalen und bruder eyne gutte und nutzlich antwort zu geben
die en were gut sein zu erer zele selikeit. Und solche antwort gap unser
heilig vat den Behemen an der mittwoch noch letare aber jn kegenwertikeit
aller Cardinalen und jn eyme gemeyne Consistorio als obengeschrieben stehet
in latino, und antworte en uff alle stucke keyns abgeslossen. Besliessende zum ersten
als dem heiligen ewangelio das man die leihen under beyder gestalt nicht berichten
sal, wenn do unser here den jungern gap sein heiligen leichnam und ouch das
blut, do machte her sie erer zu priestern, und was unser here vorgeredit hot
von seinem leichnam und von seinem blute das hot her geistlich gemeynet
Noch dem her gesprochen hat im ewangelio: Verba mea spiritus et vita sunt. Der
geist das ist als vil geredt, das man sie geistlich uffnemen sal, und

gerechtes

Der lb bey sagite etliche sachen warumme is die geistlichen veter abegelegit haben
Dornoch quam seine heilikeit uff die compactata und lis die lesen und ouch
als derkentnisse des heiligen Conciliy Basilien das declarirte das is nicht
sy von notdorfft wegen der sele selikeit die leyehen menschen zu berichten
under beyder gestalt, und die selbige berichtunge verdamnt hot, do bey unser
heiliger vater ouch offenbarlichen bedewtit, das die Beheme, und die
merher der Compactata ny gebrawchet haben, noch deme sie en gegeben
sint worden, wenn sie sich in allen artikeln der romischen kirchen ny
geglichet haben noch geanlicht haben, als denn clerlich dorynne
begriffen und alles gedenckit ist Und sagite ouch wie sie der Compactata
missegebrawchet haben In deme das sie den kindern in den wigen und
andern unvornunfftigen das heilige Sacrament gegeben habin in beyderleygestalt
und die priester die fort ny gesprochen habin In der berichtunge der messe
unde vil do von zu schreiben were Zum dritten quam seyne heilikeit uff
die Bethe, und das sprach das sie nicht weste was sie betten, wenn ir bethe
unczemlich were, so mochte her en sie wol vorsagen und berurte funff
Sachen worumb ir bethe nicht zu erhoren were und uff uff das letzte
derkante seine heilikeit und sagite das zu eyme ewigen gedechtnis
und zu ewigen gezeiten zu halden, Das keinem menschen [illegible] zemlich
sein solle, sich underbeyderleygestalt zu berichten, und [illegible]
und [illegible] die Compactata zu Beheme und loschte sie gancz abe,
und [illegible] ytlichen der sie vorbas halden wordeth, eyne ketzer
und sprach zu den Behemen So ir uns von wegen des konigs und des
konigreichis zu Behmen habit gehorsam gethon und bekennit vor eyne
[illegible] [illegible] pape, [illegible] von euch in der persone des konigs und des
konigreiches das ir unser gebot uffnemit und noch unserm gebote lebit
und die Compacta und ander vil stuckel und seten in ewerem konigreich
nicht [illegible] und befeln euch zu sagen dem konige, das her sich mit
seyne kirche anliche der romischen kirchen in allen stucken wil her der
sein gehorsam kristen sein sal, den wir nicht ehe uffnemen noch kristen
sprechen, is sey denn das her sich und das gancze reich zu Beheme brocht
habe in gehorsam und einikeit der heiligen romischen kirchen und lis
dorober seinen procuratore fiscalem ein offenbarliche besetzunge thun und
gezeugnisse [illegible] Als [illegible] geschr[illegible] ist her noch

Ego Anthonius de Engubia procurator [illegible] fiscalis Sanctissimi domini nostri Pii
pape secundi protestor publice coram vobis reverendissimis patribus et dominis, dominis Cardinalibus
Archiepiscopis episcopis et ceteris hic presentibus quod Sanctissimus dominus noster predicta Compactata
Bohemis per Concilium Basilien concessa extinxit et delevit de communione
utriusque speciei de necessitate salutis minime esse dixit nec obedientia factum
pro obedientia habere et reputare velit, donec Rex Regnum Bohemie cum

reduxerit seque in legis ecclie katholice moribus et per omnia conformaverit. et requiro vniuersos et singulos Clericos tamen Notarios publicos ac Tabelliones quatenus super hijs conficiant vnum vel plura publicum seu publica instrumentum vel instrumenta

Ich Anthonius von Engulden ein schaffer des schatzes des allerheiligsten hern vnsers hern des bobist des andern begerende offenbarlichen vor allen hern vnd hern hern Cardinalen Ertzbischoffen Bischoffen vnd Gubernatoren vetern vnd hern vnd andern alhie kegenwortigen das der allerheiligeste der vglau vnser here die Compactata die den Beheme durch das Concilium zu Basiln worn verlegen hot abgeslesset vnd abgethon vnd die berichtunge vnder beyder gestalt hot gesprochen nit nichte zu sein von notdorfft der selesalikeit noch der gehorsam der gethon ist nicht vil haben noch achten ergehorsam als lange das der konig das kongreich zu Behemen alles geschute vnd alle rede alle ferunge vnd brenge dis an der einikeit der heiligen romischen kirchen vnd sich mit dem kirche zu allen vnd durch alle dingk anliche der Cristenlichen kirchen vnd forder alle vnd iglicher gelibenheite [illegible] offenbar schreiber vnd Tabellion das vber die ding machet eynes oder vil offenbar oder offenbarliche instrumenta oder instrumet das sint offenbarliche schriffte etc.

Oratio serenissimi principis et domini domini Ladislai Vngarie Bohemie etc. Regis Ducis Austrie etc. Heredisque Slesie Coram Sanctissimo domino Nicolao papa quinto pervenisset in huc modum completa

Singularis maxima michi hodie beatissime pater voluptas est ingens gaudium [illegible] Cum te beati petri successorem intueor verumque ihesu christi vicarium Cumque affari letitia cum te beati petri successorem intueor verumque ihesu christi vicarium Cumque affari clementiam et osculari sanctitate concessum est michi. Maiores mei vel qui Vngarie Bohemie vel austrie prefuerit huius sanctissime sedis semper amatores et cultores fuerit Eorundem progenitorum meorum vestigiis inherendo eterne vite claviger sanctitati quadam vero reverentia prosequar [illegible] dominia et regna que michi hereditario iure debeant personamque meam tibi dedicissimam tue clemencie tue fidei tueque protectioni commendo. Cum deus sancte [illegible] deum colendum clamitat hunc me primum dabo commendaboque. Hic meus est auctor meus deus huic omnia debeo. Cumque omnes homines deo referre gracias debeant ego illi maxime regraciari et servire teneor cum nunc factum est vt ego rex nascere potuerim ego vnus ex plebe aut vnus ex rure nasci sed inscrutabile dei iudicium me collocavit in sublimi solio non efferri debeo non tumescere non superbire quod michi datum est alteri dari potuisset quanto nobilior natus sum tanto me humilius gerere debeo subire collum religioni me esse dominus offitijs vna cum dominus [illegible] cultus est cordi reliqua facile famulantur. primum querite regnum dei dicit scriptura post hec omnia adicient vobis. tamen quamdiu gentiles erant omnia [illegible] post religionem perceda duxerit in quibus sanctissime maiestate deorum conspici voluerit nec dubitaverit sacris imperia servire ita humanorum rerum futura regimine existimantes si divine potencie bene atque constanter fuisset famulata. Cumque nos clerici dei noticiam

habentes sacra decernit Clemens ne tamen mihi religione putem esse subiectum cuius magni principis nomine gaudeam non dubium sed filius ecclesie. Sacerdotis imperio nullus qui dei sint subiecti sumus. Theodosius Cesar cum totius potentissimus esset et Romanum gubernaret imperium Ambrosio tunc Mediolanensis ecclesie presulatum tenenti collum subiecit imperatoriamque penitentiam peregit humiliter. Constantinus autem maximus sacerdotibus reverentiam exhibuit ut iudicium super eos in concilio Niceno ferre noluit asserens deos ab hominibus non esse iudicandos. Eorundem christianissimorum principum vestigiis inherendo sacerdotibus summa reverentia prosequi non postponam.

Marbasianus tribunus [fabr] dies tunc et iusticiarius orgiarum collateralis pugiles et in partibus [illegible] Magno sacerdoti Romanorum. Iuxta merita dilectionem. Nuper auribus nostris innotuit quod in partibus Ytalie ad postulaciones et preces Venetorum ambassiatis vestris fecistis publice divulgari quod christiani arma sumpserunt contra nos et meos suorum in [illegible] remissionem peccatorum eisque beatam vitam promittatis in futurum cum et in vitam eternam fide decernimus per adventum crucifixorum quorum dominus vivit qui numquam [illegible] in navigiis Venetorum [illegible] propter quod vehementer cogimur admirari quia data potestate vobis esset data potestas absolvendi vel ligandi animas [illegible] adhuc [illegible] mittimus providere debetis neque christianos et maxime Italicos tunc insignitos caractere induceretis [illegible] cum sciatis quod preces audiverit nobis populus in Turcorum innocentibus fuit morte et [illegible] Christi [illegible] et loca ubi vera sanctuaria sint nunc a nobis possidentur homines populos fideorum semper exosos habuimus et habebimus quod preterea gratis historias et cronicas veras audivimus ipsi proditione et per invidiam eiusdem Christum verum et prophetam seniores vestri tradiderunt preside Romanorum quem in cruce patibulo mori fecerit ut nunc super [illegible] et dolere compellimur quod surgerit Ytalia contra nos cum latens amor invitat nos ad dilectionem eorum quod ipsi et eorum magnalia a Troianorum sanguine processisse in cuius loco adepturi sumus imperium et in partibus Europam et secundum [illegible] et [illegible] Hectoris et [illegible] nobis potestatem Grecorum sub iugando et dee [illegible] Palladis punire transgressores heredes. Insuper intendimus [illegible] alias magnas insulas maiores quas Venetorum populus extorsit a nobis imperio reprobo vendicari easque [illegible] vestre subiecte scio prudentia vestram attente intendimus [illegible] quod provocantes contra nos sub pietate populum [illegible] contra [illegible] populum [illegible] propter credulitatem [illegible] [illegible] prophetam neque vos ex lege vestra ut audivimus potestis aliquem ad credulitatem vestram compellere [illegible] aliquis [illegible] discordia orta est inter nos et populum Venetorum hoc accidit quod ipse indebite [illegible] sub Cesaris nomine vel alterius monarchie tunc ut [illegible] [illegible] sit [illegible] imperio [illegible] tirannide [illegible] quod tollere ab [illegible] [illegible] et alia potentie nobis ab incepte [illegible] et [illegible] Venetorum populum esse alienum a vita et moribus Romanorum quia se ut [illegible] [illegible] ut moribus [illegible]

[illegible] solos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Turcorum [illegible] et [illegible] deorum [illegible] et [illegible] totius amplius ad nichilum redigemus [illegible] alio quin si prudentia vestra [illegible] non desistit ampliare [illegible] vires [illegible] [illegible] domini imperatoris [illegible] et aliorum orientalium regum. Qui simulant se dormire quorum [illegible] [illegible] trahens a finibus eorum et [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] contra vestros [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si contra nos Romanos et Gallicam et Germanicam naciones provocate intendimus hostiliter obviare et [illegible] favente neptuno per mare Elespontum et [illegible] cum innumerabili nostro navigio [illegible] et [illegible] navigio intendimus pertransire et septentrionalem plagam [illegible] [illegible] et Dalmaciam visitare. Datum [illegible] anno [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] anno domini [illegible] Civitas Constantinopolis obsessa et [illegible] fuit et [illegible] [illegible] de vastata ab [illegible] Turcorum et magna strages [illegible] fuit a Turcis et ceteris infidelibus eo tempore [illegible] et infideles [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

in hunc modum et sequitur prolata

Exegit angustiarum pressura et medenda salute principis eciam parcit et
orthodoxe fidei cum adiutorium amplius abesset, hanc nos subire legacionem
Sanctissime pater inclyti principes domini Heinricus Glogovie maiores Baltasar
et Johannes fratres germani Saganenses Conradus dictus Albus Olsnensis
Slawensis [?] cum Fredrico duce Legnicensi duces Slezie venerabile capitulum
Wratislaviense pro toto clero seculari et religioso civitatis et diocesis eiusdem
in reverendi in Christo patris domini Petri episcopi Wratislaviensis absencia spectabiles
et generosi barones et magnates terrigene et castellani proceres et
Consules et tota communitas dicte civitatis et ducatus Wratislaviensis
vnius quorum fungimur vicem et oratores mandatis sufficienter instructi
ad hec prosequenda specialiter destinati Sanctitatis vestre humillima subieccione
devota et assidua ad pedum oscula beatorum et quibus debent preconiis ho-
noris et reverencie excellentissimus venerantur attollunt et addunt de sua priorum
subieccione cleri populi et plebis universorum obediencia qua nexibus in presenti
polliceantur et faciunt vobis vero beatissimo et sanctissimo et romano pontifici certa
reddunt et esse prestant et gaudent virum ad summi apostolatus apicem
ab altissimo preterea sublimatum cum quo vivit et cuius vices gerit
in terris grates agunt indefessas et precibus insistunt supplicibus sine
intermissione pro eiusdem S. V. vita incolumitate felicitate et regiminis longevitate
ecclesie sancte dei profectibus licet tamen in minoribus esset et singularia agit
mandata. finitimas illarum parcium regiones ducatus dominia et terras
multi perlustraverunt quarum didicit situm dispositionem manencie et elusione separatarum [?]
regni Bohemie et tunc gubernatorum
et inmoracium habitudinem ritum et condicionem et fidei si quam habent devocionem
eius baronum et incolarum ibidem qualitatem et communicatas [?] tractatus dyalogos et epistolas
vestre Sancte Sedis apostolice gratum et in medela vestre sanctitati benedictam [?] digna
quod multas consistit eorum erroribus supplet [?]
de predictis dominis ducibus et principibus
reliquerunt et diffundit audiuntque tunc
et quosdam inibi natos viros probate vite si per
Slezie illi regno incorporatis
tulit familiares horum ducum progenitores ut annales nostri asserunt ab
olim Julio Cesare dum illas ingressus terras suo conatur subiugare imperio
Julia sua sorore quendam Lestkonem qui potens erat et rebus copiosus eum confoederat
in coniugem data ita illum et bella compescunt que ibidem subacti duce
constituit et prefecit et fecerunt reddere originis a se et suos posteros traduxerit
et successu temporis multiplicati inextricos [?] annis multis gloriosi victores
fuerant et tandem facta divisione terrarum et effusa super eos contencione [?] se bellis
intestinis et contriverunt et libertate qua fungebantur permanserunt quos
olim Johannes Cecus rex Bohemie pater domini Karoli quarti imperatoris
in tercia parte et allecta eorum accessibus sibi subegit et imperatori
postpositis sue dicto regno Bohemie tunc omnibus ducatibus [?] et

dominus eorundem perpetue unita et incorporata obtinuit quousque dictus Karolus
tercius Regiminis suscepit et statim sibi pareret ac caput suum in singulis suum securi
posse reclinare ex eis et eorum unius prerogativa insignitati sui Regni narrat
prohibuisse et magnificasse quamobrem plurimis ex eis sine liberis decedentibus dudum fuit
Reges pro tempore Bohemie virtute premisse unionis eorum ducatus et dominia vigore
Civitate Wratislaviensi que in illis partibus potissima est partibus et sola sui
operibus et presidiis illarum et eciam aliarum terrarum retinuit conversionem et plus
... diminuit et christi offendit inimicos Orientalium et Turcorum cum
adherentibus terris gradatim apprehenderet conquereret et possideret Castellanos
terrigenas incolas et inhabitatores sibimet subiectos haberet teneret et
rexerit ceteri ab ipso reliqui sunt ab ipso Regno dependerit in feodum et
vacat salvis duorum ducum iuribus et privilegiis ipsius dispositione ...
tota Slezia et eius partes in illud Regnum Bohemie maioritatis et obediencie
perstiterunt in temporibus quemadmodum ab initio percepte fidei nullis unquam erroribus
implicata seu heresibus inquinata a recto tramite declinavit sed firma
constans et immobilis ut columpna petre christi innixa in obediencia sancte Sedis
Apostolice et unius ecclesie eiusque tradicionibus ordinacionibus sanctionibus et statutis
semper fuit et est ac fidetenus illibata permansit et annuente deo per
manebit intendit fidelis et attenta, que in principibus illustris et generosa
in prelatis et clero notabilis et copiosa in comitibus et vasallis spectabilis
et animosa in Civitatibus opidis et castris amabilis et munerosa
in populis et plebibus pluralis et operosa in fundacione sacris
edibus et ministeriis deo devota et studiosa extitit et apparet Sed
proch pudor inveterata Bohemia postquam errore ... veritatem et perfidie
admisit aspectus se prostituens et illorum intimis amplexibus quasi
meretrix a sancta katholica et apostolica ecclesia recessisset nervo hereticis
sedasset nephandis et illis haut ... rabie et tirannide in gurgita
... effudit letale omnibus circumiacentibus qui longe et prope positis
Regionibus et ducatibus et dominiis et terris preter sui collisione obnoxii
semper eciam unius congregati bella et ... ingessit intulit et
multiplicavit suo infaustissimo in circuitu Civitates opida fortalicia
munitiones castra villas et possessiones ibidem invasit devastavit
incineravit concremavit et confregit et spoliavit monasteria et sacras
edes diruit et incendiis consumpsit clericos seculares et religiosos
incolas utriusque sexus nobiles plagis et vulneribus inenarrabilibus afficit
occidit et extinxit et peiora dissere facinora lingua et calamus
obstupescunt eorum ab horrore consternati nec illa pepercit quin filia
et crudeliora ibidem perpetravit qua sibi ... miserata ut ex ea
... pestilentes feodum et aliorum et tabulis ... et furerentur
quo ipse plagas vertebat ... in ultime grauissima tincta

carnagiis nec dicta semel sed miliociens tota prefata Slesiam grassando
peragraverit, opida, castra, fortalicia violenter capta et apprehensa
et locaverit et posuerit in formidine vinxit. E quibus spolia et
rapinas commiserunt, tributa exegerunt, incendia et homicidia per-
petraverunt, personas et ecclesiasticas et laycas captivas duxerunt
et depactaverunt et fame perierunt, villas et possessiones desertaverunt
quarum hodie multe casse et vacue sunt et manent sine cultore. Sed
nec dignissimum eucaristie sacramentum sacrariis in quibus decentissime re-
condebatur ab ipsis sceleratissime effractis inde receptum et in terram
prostratum et pedibus conculcatum est. Sacra vasa, iocalia et alia
paramenta ecclesiastica auro et argento fabricata neque contractata convulsa
et comminuta, vestes dedicate eorum in dim[?]el signum vivifice
crucis, reliquie et ymagines sanctorum secte et luto inmerse blasphema-
te et prophanate desierunt. Sanctimoniales virgines et mulieres deflorate
stuprate et violate sunt, laicibus inmeate lamentabiliter exulant.
Cuius homo christifidelis et timoratus audiens que mente capiens hec
non suspirabit gemebundus, sed qui pertulit visione eius suo luctum
receptat et merorem. Verum plura mala hostium ab intraneis qui visa
oportunitate in eos irruerunt cesa perierunt et loca que obsidionem vincere non
potuerunt conquistata saltem peccuniis redemerunt et deinde patria pulsi
molestiis mundaverit et fecerit illorum expertem que olim serenissimo
dno Alberto Romanorum Ungarie Bohemie Rege felicis recordacionis et deinde
sub dno Ladislao eiusdem filio quo regnorum suorum gubernatores esse
et intitulari meruerint pace gaudebat et ipsa sunt satis amena et
vires resumpsit quatenus valuit et deperdita restauravit nec hodie a pra-
preter comminata et infra dicenda sustinet afflictiones. Sed ne dicam
gubernatorem qui regem Bohemie se inscribere et pretendere [?]em qui
pratum instando et hortatur prenotatos duos duces Slesie et pre[?]
vindicam et eum regem recognoscat assumat et admittat sibique ut tali
homagium prestent, obediat et intendat. Verum tum accessu illi regno vacante
supervenerunt Illustres principes dni Wilhelmus dux Saxonie lantgravius
Thuringie et marchio Misnensis habens dnam Annam olim prelibati
regis Alberti filiam conthoralem eius nomine ex alia et Albertus archidux
Austrie parte ex reliqua competitores regni et terras illas iure successionis
hinc inde vendicantes quibus et eorum cuilibet a prenotatis dnis ducibus
clero et populo data est responsum conforme et in effectu tale regem
quem acceptum sit volunt nos esse qui katholica gratiam et communionem Sedis
apostolice et litterarum ingressum habentem qui suo regimine fidei et honori statum
fame et decencie eorum apud deum et homines prosit, conferat salutem et sui
nobis mediatur laudem et bindicem [?] sibi sed si[?] ad iudicem competentem
ut coram eodem de suis iuribus experiant ad statum [?] Ambrosius

in tali tempore ut torent et pacifice staret et maneret usque ad cause decisione
nullaque eorum ad illicita prorumperet qui contra attemptantem subveniret fuit
reverendorum supplicatum. Eo nunc attento quidam prelibati regni barones
sub in scriptis illius partibus eorum amore ut aiebant cristianissimum principem regem
et legitime electum et catholicum esse, dignumque corona et cetera ea subditorum vene-
ratione et recognitione professi sunt, censuerunt quod quoniam nunc nos sit praeraratus ceras
ad sanctitatem vestram que iusta sancta et nulla iniqua et prava suaderet et fieri
mandaret super eo regis debitum habere recursum. Quas nunc et quovisque ob
temperarent inomne hinc formidaret primo adunare vellent ad eas
infligendas in tedes afflictiones, tortiones, incendia et dampna inevitabiliter
spissificas inspirare deteriores horum timore prelibatis dominis ducibus
visum fuit utile et necessarium esse ... convenire et expedire cum ducatibus
ia in regnum translatis, eorumque maioribus et prelatibus pro illaque suorum
tuitione iniere et pangere prout iniert et pepigerit fedus unionis et
colligantiae quia scripto et sigillis munimerunt hic qui supra positi sunt
inviolabiliter observanda. Preterea non est suspitio nec vehemens sola
presumptio sed notorietas et rei evidentia tanta que nulla tergiversatione
potest celari Girsikone a Podiebrath a seductis et in errore lapsis parentibus
genitum et eorum sinam a iuventute sua pertinaci animositati tenuisse
defensasse et defendere et ex hoc hereticum fuisse ac adhesione et imitatione
continua tuitione fautore et conservatione hereticarum Rockyzam et suorum
consectaneorum cottidie publice heresim dampnata in conciliis Constantiensi
Lateranensi universalis ecclesie et eius etiam pertinacitatem condictam nunquam ab heresi
re tessasse et destitisse. Illos et ipsum infra scriptos dogmatisasse tenuisse
et tenere errores qui asserunt quemque sperat hinc in effectu Communione sub
utraque specie esse de necessitate salutis. Censura ecclesiastica nichil nisi comminacionem
a spiritualibus intriorem laicorum adinventam fore spernunt et vilipendunt. Con-
fessionem et penitentiam, extremam unctionem, indulgencias, suffragia sanctorum
nichil prodesse sed illis vivere solum sufficere cordis contricionem. Johannem
Hus in dicto Constanciensi Concilio auctoritate universalis ecclesie in pluribus quam
xx articulis erroneis filium perdicionis legitime convictum condempnatum et tandem
combustum sanctum et evangelicum doctorem existere, cuius diem septimam mensis
Julii instituerunt et per singulos annos cum primis ipsis egerunt et agunt
celebrem et festivum omnes articulos suos quos eadem sancta ecclesia implicaverit
et anathematisaverit approbando in ipsius ecclesie et auctoritatem eius irrisione et con-
temptum, scientes plus esse obediendum deo quam homini et per hoc sancte Romane et
universalis ecclesie statum arguunt et reprehendunt. Ac nulli velut acephali curant
sub esse, nec aliquorum recent... sed recipiunt mandata, pro nullis inestimabiliter et ipsi
... tarem prebent ... ... que ... ...
et clericos non debere habere bonorum temporalium possessiones que sibi obtentu illius

quod per totam Bohemiam notorie ablate et occupantur per seculares talibus erroribus
illaqueatos sacram scripturam iuxta eorum intelligenciam et ut prout spiritus sanctus efflagitat
interpretantur clamantibus ecclesie et eius auctoritati utrique adversantes que per ordinem recitare
minus esset laboriosum et forte tediosum audire premissaque Girsikone pro tali
et ut talem per felicis memorie olim fratrem Johannem de Capistrano ordinis
minorum universalem inquisitorem heretice pravitatis ab ipsa Sede apostolica
deputatum coram maxima cleri multitudine in pluribus locis et vicibus iteratis
declaratum denunciatum execratum etc. hec multitudo audivit et intellexit habuit
tenuit et reputavit ac ut talis a vicinis principibus spiritualibus et secularibus ceteris
inhabitatoribus habetur tenetur et reputatur palam publice et notorie censuraque
et penis premissis exigentibus dampnatum infamia diffidatum et bannitum necnon omnis
lese maiestatis obnoxium et omnis principatus in publicos actus possessione
dignitatis et honoris exterre iura tradunt canonica et civilia quemadmodum
vacante tunc dicto regno per mortem prefati regis Ladislai felicis memorie barones
si dici merentur et incole eiusdem regni in certo inibi congregati spretis hiis
qui interesse debebant principibus spiritualibus et secularibus contra formam in suis
privilegiis expressatam ymmo eorum tenore et consuetudine in loco solito civitatum
corone et episcopali dignitate ita longo tempore carentem in regem sua assercione
elegerunt publicaverunt et assumpserunt et paulo post per duos pontifices
Iaurien. et Vacien. presumptuose se ingerentibus absque eo quod heresi denunciata per
eum qui potuisset rehabilitatum et fame restitutum fuisset coronari effecerunt nullo
et de facto in fidei catholice lesione pro maxima in Sedis apostolice eius
[illegible] sanctionum vilipendium et contemptum ac qualisque dignitatis [illegible]
verecundia et confusione. Cum autem christianorum interfit et ipsi edicto arceantur
prohibitorio ne regem habeant perversum eiusque vel eorum querentes pravis
vel erroribus implicentur eo quod a prelatis agitur facile a subditis trahitur
in exemplum. Cum autem Sedi apostolice vestre instancia et pro parte ducum
ducum cleri et populi supradictorum devotissime supplicantium
prenotata electorum de prefato Girsikone notorio heretico facta eius in
regem promotionem et coronationem unde secutas irritas cassas et vanas
viribus caruisse et carere requisitiones hortationes et comminationes prefatas
temerarias illicitas iniquas iniustas et de facto presumptas fuisse et esse
prefatumque Girsikone cum omnibus sibi adherentibus super illas compellendum
fore et compelli debere prenominatosque duos duces clerum et populum dicte
diocesis perverso regi ad nulla servicia seu homagia prestanda nulloque
respectu obligari et teneri ymmo ab ipso regno propter inhabitantium per
fidiam obstinatum errore et eo durante attollendum per sanctionem auctoritatis et
ex eo infeudandi ~~[illegible]~~ absolutos fore et esse ac tamquam et ut veros obedie

filios. prelibato Bursckom viriliter refragando ad Sti^te vram desuper
consulenda mito et racionabilit recurrisse. et contra attende dire
et Bechne ac alias dmus nris qui zelo fidei pressi sut adursa et eoz
indempnitati et comoditati provide et consulte dignet^r misericordit et
graciose, necnon in ipm Burskone ipsitu hereim qui post periuram
curacom sua publice promisit et incatiren se obtulit quelidumissimu
ut vtar Lobo suo iam in sua heresi fide astructa et pro hoc ficta et simulata
sua ostendens conversione, si S. V. placuit et visu fuit expedie
animadvote inuta vlcon ferend vl alia via salubrion certi dicto
sillt dicto Regna incorporati et qui fluctuat illius timore fideles
remanent et invitentur ad pastorem dnorz dum vinculis constancie
et firmitatis amplexu utros spei et laboris suorz votiua adipiscantur
consilarem et presumant ceteri in fine nec vetantur porro dannati
sui his pergit lupoze morsibus qui sic delicta exicialis aut asseretur
patens suffragiis sibi negatus si sume studet et sollicita gestit
S. V. obstupm et sue prodesse saluti Desup responsu datum
a sti^mo oratoribus prim Slezie in forma thenta matali

als ir gehoert habit wedir sechen das wir die wale Cronunge und seyne offenbarunge
zu eyme konige, und alles anders das do bey em geschen ist So er ein ketzir ist als
ir sprecht Craftlois und machtlois sprechen teylen und tilgen gerichten, noch deme als
das ewer gewerbe mit mehe worten vmmeldet und fordert ir vsprechin wir das
der gemelte kestiche uns durch die seyne boten gehorsam geton hat und uns gebeten
en zu underwysen woran er rechte bete keyen uns und der heiligen kirchin So
durch er mochte gleich andern cristen geacht werden, dorauff habin wir em bescheiden
den uff den tag keyen Mantaw dohen er glowbit hat zu schicken und geben
und eyne gleitbriff, den wir denn den selbigen die er dohen schicken wurde gegeben
habin, in eyner gemeyne forma als man sost pfleget im hawse gleytbriefe zu geben
In dem selbigen briefe was es vorsehin, das der schreiber hatte geschreben die
botin des konges von Behemen, do befalin wir es abezuthuen und hyssen
schreiben, die botin des reiches zu Behemen, und geben ym nicht zu solchere
werin ist er ein ketzer So ist es vnmoglich das er sey ein konig, wen hir-
denn er solchen gehorsam uns geton hat und ubertter begert zu underdrucken
werden, moget ir selbes So ir weise menner seyt, prufen und erkennen, das wir
ewe bete uff disimol nicht gethuen mogen wen wo wir solchin ernst weder en
vnemen wurt am ersten, So schickt her nicht uff den tag keyen Mantaw als
h glowbit hat, unde sprechen wir funden en nicht der bussen und bekerunge
villeichte mochte er sich vornemen und eynen mit konige Mathis in Ungaren
So er von uns worde vorsmed, und donoch mit dem Turken, und brechten
grose macht zu wege domethe sie storig machten das gute werg, das wir
vgenome haben wedir den Turken der gantzen Cristenheit zu gute, dorumb
mussen wir lude mit en umbgeen, das wir die seyne uff den gnan tag
brengen mochten, So sie do sey worden, und redin uns von seyne wegen grossen
gehorsam und offinbarlich tuen, So meyne wir is nit en also zubestellen und
en abezusagen, ab er selbs wil eyne legaten von unsern wegen den wir
senden werden ufnemen, und den selbigen handhaben und bewaren an leibe
und an leben und vsichern als sich das gebort, wo er adir sie von seyne
wegen uns ein solches zu sagen und das vorgewissen So wellin wir
eyne Cardinal der ytzunt darzu benomet ist von unser seiten und in unser
macht keyen Behemen schicken, der do das reich von der ketzerey reinigen
und eyne bisschoff setzen die ketzerischen pfaffen tilgen und vertreiben die
kirchen uff brengen und doryne gleich andern gemeyne cristenlichen kirchen ge-
wonheit und ordenunge uben und halden sal, wo er dobey sich also lossen gehorsam
vnfinden so wellin wir en glowbin das er es recht meynet, Dorauff sprachen
und erclerten die vgemelten werber sein heilikeit allerheiligster vater er wolt glowbin
und swerer alles das em sein heilikeit wolt abesetzen, ab das er also bey ewer
heilikeit tome sunder kerenes wolt er donoch halden. Wann her hat eyne bosen
zelewarter und verlockter Rokyczana der en heiset alles das thuen das eme
absetzen wolt und keynes halden, ab das er bey seyne glowben blybe. So meynet

er ansetzen seyne Rede vor sechs zele, es sal em alles richtig alhsehen, und
an seiner helikeit nicht schaden, dorauff sprach und antwort wedir seyne Helikeit
Wir wissen wol das her arbeitsam ist, und meyne uns nicht alleyne an
worten lossen genugen sunder wir sehen und erfaren dem die wercke do
methe, wirt er sich also erfunden als wir durch den legaten vorhaben
wir meyne es mochte gut werden, euch und den lande wolgefallen und
bequemer also in eyne fassung und hetten frede und gemach, euch kompt
es uff den tag keygen Mantuwe, so schaffen wir das vil hern dohin
kamen und sind sein werden der rothe wir euch dorzu wellen gebrauchen
und es also mit eren rothe finden das wir unbetrogen bleyben, Den
Ketzereyen sein wir von rechte wegen ein richter und gehoret uns an
zu Behemen Sunder des Reiches und sein eygenschafft eyn rechte her ist der keyser
gut aber es das die fursten lantschafft und steten em annemen mit
en gotten und ere botschafft euch zu en geschickt, Die uberheiligste
vat. wir sollen scheiden Die Rede die sachen in ewr helikeit handen aussetzen
und kunigen die fursten lantschafft und steten halden, Seyne helikeit
sprach als sie vorgeben haben und loben ymmer er feste halden und besunder
das sie sich nicht undergeben haben deme den sie wissen das er eyn ketzer
ist und fuget euch nicht, cristenleuten under ketzerischer herschafft
zu wesen, Die Boten ew helikeit geruche em zu schreiben und gebiten
das er des geruhlich und fredlich die land losse, bis zu der sachen abslag
Seyne Helikeit antwort wie sollen wir em schreiben so wir en nicht
erkennen vor eyne konig noch seyne boten wir haben nicht stad geben neben
andern konigen und fursten botschafft, Die boten ew helikeit geruche zu
schreiben den hern von Behemen das sie doselbst den sie sehen em vor
eyne hern anhalden das er fredlich bleybe und dise land ungestoret losse
Seyne helikeit liebe das und befal zu schreiben schreiben als hernoch stehet
geschreben und domethe geschach ein abescheiden

Den lieben sonen Edelen Johan von Rosenberg Sdenken
von Sternberg etc und andern Behemischen des Reichs
zu Behemen

Pius bisschoff ein diener der diner gotes lieben sone, komen sey zu
uns die boten Georgs den ir vor eren hern erkennet, und dornoch die boten
der land Slezien die wir gerne gesehen, und gnediclich gehort haben in der
die sie von wegen des graven Georgen und andern Behemer hern uns verczalt
haben, pflichtigen gehorsam, uns und dem Bobestlichen stule erwerdiclich geton
haben, under andern worten gebrechen und vil manch irtum, die do in dem Reiche
haben, under andern worten gebrechen
weren gelowtert haben, die do zu semlichkeit gotliches dinstes, und geringe
bequeme des gemeyne glaubes, schaden und verdamnisse der selen sich
zu lenken geschen werden, dorauff die vorgemelten boten von unsrem

fordacten alleyne lieber en uff alle forte genuglich
geantwort haben ydach wollen lieber dese libe meynge
an elb' edelkeit schreiben ermanende und erfordernde
das Ir uns euwer gutikeit die ir keyn gote
und euwer andacht und erbarkeit die zu uns
und dem Romischen Stule traget wellet den grafen
Burgund ermanen das her bey den die do die eynikeit
des gemeynen globens meruche und sidrunge frede
und eyntracht dess Reiches anlangen bis das ubergrosse
und wederwertikeit die do in dem Reiche zu Behemen
entsprungen ist gote gebende durch uns uff den tag'
zu Mantals gnand und setand etc.

Epo

Pius servus servorum dei dilectis filiis Capitulo ecclie Wratislavien Slt et
aplicam bndictionem. Obedientiam et devotionem vobis et aplice sedi per oratores vros
prestita grata et accepta habuimus. devotionem et laudabilem vram voluntate
plurimum in dno commendantes exhortantesque ut in sinceritate orthodoxe fidei
perseverantia religionis et obedie erga nos et dictam Sedem constant ut
cepistis continuare velitis adea que honore dei augmentum fidei katholice
et unitate sancte matris ecclie continent animo ope et totis viribus inten
dentes, adversarios aut religionis xpiane more antecessorum vrorum et quemadmo
fideles xpianos decet viriliter verbo et ope et substantia propulsantes et
extimantes exque pro a nobis bndictionem a deo felicitatis eterne premium
a xpiano vero populo commendationem consequimini quemadmodum ab ipsis
oratoribus oia plenius intelliget devotos vre quibus tamquam persone
vre plenam fidem exhibeatis Datum Rome Anno incarnationis dnice Millx
xiii kl. May pont. nri Anno primo

Pius eps etc dilectis filiis nobilibus viris Comitibus ducibus baron
Slezie Slt etc Obediam et devotionem nobis et aplice Sedi per oratores
vros prestita grata et accepta habuimus devotionem et laudabilem voluntatem vram
plurimum in dno commendantes unionem et ligam pro fide xpi inter
vos factam probamus exhortantes ut in sinceritate orthodoxe fidei et
perseverantia religionis et obedie erga nos et dictam Sedem constant
ut cepistis continuare velitis ad ea que honore dei augmentum fidei katholice
et unitate sancte matris ecclie continent animo ope et totis viribus intendentes
et adversarios fidei xpiane more progenitorum vrorum et quemadmodum katholicos
principes decet viriliter verbo ope et substantia propulsantes et extimantes
ex quo a nobis bndictionem a deo felicitatis eterne premium a xpiano vero
populo commendationem consequemini quemadmodum ab ipsis oratoribus oia plenius
intelliget devotos vre quibus tamquam persone vre plenam fidem exhibeatis Datum ut

Communitati Civitatis Wratislavien

Pius eps etc dilectis filiis Communitati Wratislavien. Slt et ap ben. Obediam
et devotionem nobis et aplice Sedi per oratores vros prestita gratam
et acceptam habuimus etc sub eadem forma et in eisdem verbis ut supra proxime directum

Pius eps etc dilectis filiis Castellanis Terrigenis Consulibus
et Communitatibus terrarum et opidorum ducatuum Swydnicen et
Jawren Intelleximus venisse sancte per nonnullos istius Regni duces ad

Civitate Wratislavien(si) pro fide xpi et defensione fidei istarum par-
tium veros xpifideles decet consistere et adhesisse in ea confirmanda columne
et constanter perseverare presque re cuna salute animarum vestrarum tranquillitate
patrie et corroboracionem orthodoxe fidei concerne videtur. Devotionem vestram plurimum
in domino commendamus exhortamur ut quemadmodum cepistis ita in eo bono et katholico
opere ad laudem dei salvatoris animarum vestrarum et augmentum fidei perseverare velitis
eos eciam pacto et patrie quieti et animarum consolacioni consultum in sperancius
pergite igitur filii dilecti et vos veros adversus hostes fidei et sectatores
heresium confirmate unione iuncta conservate et vre retribucionis meritum
ab immortali deo et a nobis benivolenciam et graciam acceptum. Datum ut

Pius Episcopus etc. Dilectis filiis nobilibus Johanni de Rosenberg, Zdenko de Stern-
berg, Heinrico de Michelsberg, Sbinco de Hasinberg et ceteris baronibus
regni Bohemie. Salutem etc. Venerunt ad nos oratores Georgii quem in dominum
vestrum recognovistis et successive oratores vestri illorum quos libenter vidimus
et graciose audivimus in hiis que pro parte dicti Georgii et aliorum baronum nobis
exposuerunt debitam obedienciam nobis et apostolice sedi devote exhibuerunt
et intercetera defectus et errores quamplures in isto regno vestro declararunt
qui ad contemptum divini cultus et vilipendium fidei katholice preiudicium et
dampnacionem animarum tendere videntur. Super quibus prefati oratores a nobis
consilium petierunt. Eis autem licet ad singula plene responderimus voluimus
tamen hac causa ad nobilitatem vestram scribere exhortantes et requirentes
ut pro vestra in deum pietate et pro devocione et obediencia qua erga nos
et sedem apostolicam geritis velitis dictum Georgium inducere ut circa ea que unionem
fidei katholice et augmentum religionis vestre, pacemque et concordiam istius
regni concernunt donec discepcionem et controversiam que in ipso regno Bohemie
suborta est deo dante per nos in dieta Mantuana declarata decisa
fiat quietus et pacificus manere velit. Interea vos qui honestate iusticia
et quietate sapientes opere et voluntate complectimini neque quitque impedimenti
molestie vel turbacionis in ipso regno et dictis filiis illorum suscitari velitis
nec permittatis quantum in vobis est ab aliis suscitari in preiudicium gentis et bud(...)
meum et de obediencia vestra commendatam. Quod nobis certum est confidimus
tamen quod nobilitates vestre ita devote videntur et prudenter circa quiete et pace
istius vestri regni se habebunt ut de obediencia vestra merito possitis apud nos
et dictam sedem commendari. Datum Senis xix Aprilis anno primo

Pius Eps servus servorum dei Carissimo in xpo filio Georgio Boheme Regi
Illustri Salt et ap bn Cum perfidissimis [illegible] deo et fideli populo [illegible] ab infidelibus
parandi providere causa ad hanc Sedem summi apostolatus assumpti de venerabilium fratrum
nostrorum Sancte Romane ecclesie Cardinalium consilio et assensu per certas nostras
patentes litteras quas Celsitudini tue cum presentibus mittimus Omnes Reges et
principes katholicos ad dietam solemnem Mantuane vel Utini in proximis kal.
Junii celebrandam apostolica voce duximus convocandos Statuentes concedente altissimo
eo loco eodemque tempore personaliter ibidem adesse impedimentis posthabitis que consistent
nos undique et [illegible] ea mente ad tuendum nomen Christi dei te esse non
ambigamus ut nullis exhortacionibus ad hoc opus sit tamen quia hec res non solum
nobis est cordi sed etiam devotis [illegible] Serenitatem tuam hortamur in domino
et per Christum id baptisma in quo Christo renatus es et nomen christiane geris religionis ut
velis per os nostrum vocatus abiectis respectibus omnibus [illegible] pro honore dei non sint
attendendi ad eadem loca et ad prefatam diem personaliter adesse Etenim tu vicarii
Jhesu Christi iussis hoc agit que recte procedentem fidem christianam plus debet
nec debent principes grave sed dicere laborem ab illo susceptum amplecti habitus
es semper Carissime fili devotissimus princeps fidei et religionis cultor
Serenitas attendat potentiam singularis qua deus omnipotens deus insignire te
voluit ut esses [illegible] tempore nostro quale [illegible] eminet illa ad protectionem gregis
sui confert est et in domino confidimus adventum tuum magne ad hoc opus
salutare utilitati non eo solum quod sapienti consilio unacum tanta molem pru
dentissime sed quia ceteri intuentes sublimitatem tuam ad agenda que
bonum altissimum ad Romanum pontificem se contulisse movebuntur et ipso exemplo
tuo advenienda fuerint ut pene ob hoc [illegible] plus moveri quam ceteris verbis
[illegible] allature appareat pro deo igitur Carissime fili per eterna commendatione
populi nostri tum pro compassione fidelis populi cottidie ferientibus Turcorum sanguinem
suum crudeliter [illegible] exaudire clementer velis preces humiles nostras quas
a fletu et lacrimis [illegible] nobis impositas hec enim vera sunt opera
Regum hic campus in quo honeste decertare et [illegible] vel salute
reportare cum gloria possint Cetera fluxa sunt et caduca nil solide
laudis in se habentia altissimo [illegible] negata quod si tibi aliquid quod deo non
placeat [illegible] nobis est presentia tua et per oratores impleri [illegible]
[illegible] celsitudine tua ut cum pleno mandato illos transmittere velis non addenda
solum ea quorum [illegible] vocatus est sed ad [illegible] partem vel ad [illegible]
in quibus [illegible] tibi [illegible] ut denuo parati [illegible] fidelibus concordes
tantum opus possimus Speramus tamen [illegible] omnipotentem ut tua Serenitas [illegible] potius per
se [illegible] quam per oratores tuos sit affutura Attento quod relicta urbe Romana ad tibi
obviandum loca predicta deligimus ut vel Serenitatem tuam [illegible] expectamus vel saltem principes

aliquos de latere tuo id mitte, fructus facias. Valeas. Dat. Rome apud S. Petrum
Anno dom. MCCCCLVIIJ xvij kl. Octobris pont. nri anno primo. Bulla ista
clausa fuit et missa sub forma missiue

Pius papa secundus

Carissime in xpo fili salutem etc. Litere celsitudinis tue nobis reddite sunt quas leto
ani suscepimus et legimus. Quandoquidem his intelleximus te pacem studere et cum
magnificis Almanie principibus firmissimas iniisse ligas. Et dilecto filio nobili
viro Saxonie duci annunciat cum nexu maiori stabilisse que res
nobis gratissime sunt nec enim id quamuis audire possumus inter xpi fideles reges
et principes quam quieta et mutua dilectorum. Ita cum rebus domi et finitimis
pacatis validiores aduersus exteros efficiuntur presertim tua sublimitas que
armis et consilio plurimum valet et nunc multis soluta curis liberius ad sub-
ueniendum xpiane religioni ab immanissimis turcis oppresse ut religiosissimum
decet regem adiumento esse poterit. Sunt certe in serenitate tua maxima
spes mea et tocius xpiani populi posita est. Scribis preterea te ad dictam
Mantuanam oratores missurum. Erunt nobis grati oratores tue sublimitatis
sed magnopere cupimus ut te personaliter ad dictam conuentionem conferas presertim
cum preter te tu veniens res composita erat cum hec ad vota tuis primum deo
qui omnium bonorum dator et conseruator est acceptissimum. Deinde apud omnes
homines plurimum tibi glorie et utilitatis afferet. Venerabuntur religiosissimum regem
vna cum summo pontifice et aliis principibus ad tuendam xpi religionem veritatis
oppugnatores venientem ac opem et consilium ferentem obseruabunt. Contra calumniari
volentium et ipsi confundentur qui vero erga te bono animo sunt non solum aucta
deuotione confirmabuntur sed validiores fient. Hortamur igitur in domino celsitudinem
tuam ut tam pro defensione xpiane fidei quam pro tuenda et augenda dignitate
tua ad dictam Mantuanam venias ad quam nos relicta sede apostolica necnon
ac sancte romane ecclesie prouinciis et neglecta corporis nostri valitudine ve-
nimus nec excusari debes propter temporis angustiam cum sublimitate tua
citiore faciemus adhuc tanto tempore hic mansuros quod commode poteris
venire. Verumtamen si aliquo iusto impedimento coactus non veneris, sed oratores
tuos miseris, quos ut cum pleno mandato et bene instructos mittas
rogamus benigne, et quo decet honore recipiemus. Cognoscet tua serenitas
dominitas esse multos apud maiestatem regiam tuam turbatores. Dolemus
notificantes id esse non solum nostro iussu sed cum nobis iniustis factis.

Datum Mantue sub anulo piscatoris. Junii anno etc. lx pont. nri anno primo

Pius papa secundus

Carissimo in Christo filio Georgio Regi Bohemie Illustri Salutem etc. Per ultimas litteras tue Serenitatis cognovimus ad quendam cum propter nonnulla impedimenta personaliter ad dietam venire non valeas intendis oratores tuos cum pleno mandato transmittere quod nobis fuit admodum gratum non ignorantibus quanto adiumento rebus gerendis esse si ea voluntate qua Regem catholicum decet fuis hoc opus amplexum. Serenitatem itaque hortamur in domino et requirimus et eorum adventum deferre ultra non velit cognoscens nos hic semper futuros non sine et publica preparatione tanta celeritate desiderat eosdem autem venientes honorifice suscipiemus. Nec aliter cum in rebus habebimus quam conveniat apostolica Sedes Regios oratores tractare. Serenitas autem cum quibus contendis tibi esse affirmas minime verbo aut litteris ad non obediendum tue Serenitati induximus neque hominem vel dictum aut factum ullum inducere extare credimus. ipsi si ad eos scripsimus pacatum potius consolatione in eorum angustiis fuit quam ad rebellionem suasio et hortati cum in fide catholica et devotione apostolice Sedis constantes semper fuerint. Cum tu in fide catholica et devotione apostolice Sedis constanter semper fuisse reverenter illos ad nos venientes atque mittentes non aequum erat nos consolatos dimittere. Continue tu optamus ut salva fidei veritate tui essent et tibi in cunctis parerent neque vero cum te per alios nostros simus hortati ut a via facti desisteres dissensionem hanc pateris componi. Iudices inter te et illos nos declaravimus neque per aliquos quam per concordiam conciliare nos postulamus. Cum itaque tua Serenitas pontificis ius habes tolle illos intendimus mandare autem ei quod ut in his que dominum temporalibus concernit tue Celsitudini pareat officium meum esse non duximus. Ad imperatorem cuius nomine Stadianus recognoscit tecum hoc pertinet et ab illo implorare super his remedium potes. Nos autem quos Caritas fidelium ex officio pastorali astringit pacem inter eos quantum possumus curare debemus. Datum Mantue sub anulo piscatoris die xix augusti Anno domini MCCCCLIX pontificatus nostri Anno primo

Pius papa secundus

Venerabili fratri Iodoco Episcopo toto clero et Communitati Wratislaviensi dilectis filiis Salutem et apostolicam benedictionem. Qua salva veritate katholice fidei in qua omnes salvamur summo desiderio cupimus occasionem omnem prorsus per qua ad bellum et cedes inter regem Bohemie et vos posset veniri. Ideo cum Serenitas sua nuperrime ad nos scripserit missura se oratores ad hanc Mantuanam dietam optavimus sicut indicavimus ut vel quod illo tempore adessent utraque opera et de expeditione in Turcos et de differentiis vestris sicut deus voluit ageretur

Sed ut faciat plurimum suademus. Nam quia intelleximus esse aliquos virum
qui multa deseminat que fame sue et celsitudinis vestre non parum offendunt, verendum
ex hoc ipso posse contingere aliquod scandalum exoriri. De vobis vestram hortamur
in domino [illegible] in virtute sancte obedientie precipiendo mandamus et
ut desistatis ab huiusmodi talibusque [illegible] velitis et ita vos erga eundem regem
habere, ea non denegando que sibi debentur de iure ut quod eiusdem concordia
quecumque temptari a vobis non liceat. Ipse enim cottidie ad nos scribit
velle se devotum filium Apostolice Sedis esse et mandata nostra reverenter
accipere nec aliquid contra facere et regnum quemadmodum principem katholicum deceat. Quo
magis ad hec vobis scribenda inducimur. Hanc audietis hanc nostram
modestiam deo acceptam et vobis salutare futuram quam ut bona mente accipiatis
cum atque etiam pro consolatione vestra et conservatione status et bone intentionis
vestre requirimus. Datum Mantue xviii Augusti 1459 pontificatus nostri anno primo

Breve ab apostolico missum regi Bohemie propter Fantini detentionem in
dieta sancti Laurentii in qua se publice hereticum declaravit coram magnatibus regni
multisque

Carissime in Christo fili salutem et apostolicam benedictionem. Audivimus non sine admiratione et magna
animi displicentia te posthabita omni Sedis apostolice reverentia dilectum filium Fantinum
de Valle oratorem nostrum turpiter detineri fecisse. Quod tibi cum id neque
divino neque humano iure convenire honestati licet adeo tamen ut
et hostium et barbarorum legatos nefas sit violare. Nec excusari potes
quod ut subditum aut procuratorem tuum capi feceris, tum enim et sacerdos
sit et orator noster et etiam ut apostolicus orator receptus non debes de eo
[illegible] aliud statuere quam deceat de legato apostolico. Nec ignoras
quod que et honoris et vituperii in legatos fiunt, ea in eos qui
eos miserunt fieri videntur. Tibi hoc meditandum relinquimus an moleste
laturi simus si talia in oratores [tuos] facti fuerint. Quapropter Serenitatem tuam in domino hortamur
eamque stricte requirimus ut Fantinum predictum libere dimittas, sicque
pro honore nostro et Sedis apostolice ac tuo facias. Debes enim existimare
nos tantam ignominiam quo poterimus nullo pacto passuros. Datum Rome sub
annulo piscatoris die xiii Septembris 1462 pontificatus nostri anno quinto

Responsum regis Bohemie ad scripta Sanctissimi domini nostri Pii pape secundi
pro Fantini dimissione excusatorium primo porrectum [illegible]

Beatissime pater et clementissime domine. Obedientia cum veneratione
ad pedum oscula beatorum. Literas Sanctitatis vestre ea reverentia qua decebat

recepimus cum hiis S. v. hortatur et requirit ut Fantinum mittamus et libertati restituamus
prout hec litteris S. v. latius exponitur, pater S. quo honore oratores et nuncii
Sedis apostolice suscipiendi sint et honorandi aliquatenus ignoramus, quem honorem
et reverenciam eidem Fantino tamquam apostolice Sedis nuncio et oratori libenter
exhibuimus, ipsum palam coram multa congregacione nostrorum subditorum obedienter
Sedis apostolice audivimus, et que per eundem fuere proposita a S. v. ut ipse
asserebat commissa, hec singula tum cum paciencia et digna reverencia tulimus
intercedente aliquociens impedimento quo ad sibi commissa integre exposuerit
pacienter sustinuimus, alios quoque reges ad parentes et venientes audiendum mandato
nostro astrinximus, quo in loco idem Fantinus haut aliter effecto quam nuncius
et orator Sedis apostolice a nobis est tentus et habitus est prout idem principibus
omnibus factum clare manifestum est. Sed quia postquam quemadmodum dicebat sibi
commissa exposuit, ad omnem culpam et excessus per nos sibi ut procuratori
nostro obiciendos se propria voluntate subdidit et summisit, ideo nos hunc rei mota
fore volentes die septima omnem excessum et offensam quam ut procurator et
familiaris noster existens contra nos dum sive contingeret nostram regium nostrum statum
quietum nostrum nostrorumque subditorum quam in curia S. v. quam regno nostro et in plerisque
aliis locis retroactis diebus fecit et commisit sibi plene aperuimus et ex
posuimus, que singula per nos proposita vivo multorum testimonio litteris patentibus
suis ad nos et alios missis manifeste probavimus et ostendimus, quibus
facinoribus indignus sibi obiectis nullis suis satis faciebat. Nunc nos eciam
non tamquam Sedis apostolice nuncium quem semper veneramur ut debemus nec ut
clericum aut sacerdotem sed tamquam nostrum servum et procuratorem infidelem in rebus nobis
commissis captivitati nostre subiecimus. Cumque alias hec et plura que dicere omittimus
contra nos regnum et statum nostrum fecerat et commiserat, nos tamen illustrium principum
dominorum Friderici et Lodowici comitum palatinorum Reni et ducum Bavarie
amicorum nostrorum carissimorum precibus quas nobis pro eo liberando obtulerunt
libenti animo inclinati, eisdem prefatum Fantinum dare et mittere polliciti sumus
ut ulterius Sanctitati v. eundem transmittant, quod et iam fecimus licet tunc ipsi S. v.
nobis littere reddite sint ad hunc captivum eum habuimus. Visis tamen litteris S. v. mox die
septima longe meliori et promptiori animo transmittentes ipsum ad prefatos principes
affines nostros carissimos duximus, in quibus omnibus nos ita gessimus et habuimus
non ut contemptores S. v. Sedis apostolice aut eius nuncios inferamus, sed ut
ex correctione eius quam in nos ut fidelis et certus procurator operatus est ceteri
timentes ab hiis et similibus aufugiant. Nos enim ubi honorem et preemi-
nenciam Sedis apostolice ac Sanctitatis v. augere et augmentare poterimus id libenter
faciemus. Valeat S. v. beatissime pater quam deus ad optatis in dies pluribus
sue sancte ecclesie augmento conservare dignetur. Datum Prage die xxvii octobris
anno etc. lxii

246

Communitati Civitatis Wratislavien

Eterna salutem. Magnifici et circumspecti viri amici plurimum dilecti in Christo. Vos non solum esse katholicos viros, sed et fidei katholice strenuos defensores atque zelatores Et in civitate vestra religiosissimam in fide katholica populum et divinum cultum inibi esse uberrimum dudum intelleximus relatione plurimorum fidedignorum et notabilium virorum videlicet devoti patris domini quondam fratris Johannis de Capistrano domini Francisci de Toleto et aliorum qui vos apud nos magne fecere reputationis. postremo his diebus pretitulum dominum oratores Regis Bohemie ad prestandum Sanctissimo domino nostro pape ficta obedientiam huc venissent habuit recursum ad nos Secretarius vester dominus Johannes Kitzingk pro honore et comodis vestris nichil sollicitus qui nobis quanta progenitores vestri et vos pro katholice fidei defensione adversitates dampna et homicidia perpessi estis latius exposuit vestras quod angustias quibus propter prefatum Regem tum vigore cuiusdam concordie vestrum ipsorum pati homagium Solenne ut katholico et cristiano Regi elapso triennali effluxo facere promisistis. involuti estis dolens retulit nobis devote supplicando quatinus pia vestram et fidei causam apud Sanctissimum dominum nostrum promotam facere dignaremur Nos vero quamquam licet aliam noticiam de nobis quam supradictam non habeamus propter constantiam et integritatem quam ad fidem orthodoxam testimonio omnium tum summa laude vestra habetis vestram causam vestram et fidei quanta in nobis fuit promovendam suscepimus ac communiter reperimus Sanctissimum dominum nostrum vestra tum toto cetu Cardinalium vobis et cause vestre valde inclinatos et favorabiles et que in hiis nullo tempore denegabit Scribit Sanctissimus dominus noster vobis necessaria erit in hiis nullo tempore denegabit Scribit Sanctissimus dominus noster Reverendo Archiepiscopo Creten in favorem vestri, quod in prestatione homagii vobis auctoritate apostolica provideat quod cetera facere habetis non debetis prefato Regi nunquam alia Secretario vestro vobis latius referat Nos etiam ipsi domino Creten in causa vestra mentem nostram declaravimus Valete felicissime Ex Roma die xv aprilis 1462

Franciscus Cardinalis Archiepiscopus Senensis
Marchie legatus Sanctissimi domini nostri pape nepos

Oratorum Regis Polonie propositio ad Reverendissimum in Christo patrem et dominum
dominum Jeronimum Archiepiscopum Creten Sedis apostolice ad partes Slezie, Polonie
Bohemie Moravie prussieque legatum devoluta

Hec est mens oratoris serenissimi principis domini Kazimiri regis polonie etc.
vt paternitas vestra reverendissima prefatos maiestati regie subditos de prussia vel si fuerint de
liga et quoscumque eorum fautores pro excommunicatis non habeat aut aliquo censure ligatos
dicat. et si p. v. ad eorum loca dicta contigerit processiones eorum in obviam exeuntes
benigne suscipiat ad audiendum divina et percipiendum que ecclesiastica sacramenta eorum quoque
sedendum in ecclesiis actibus licitis admittat admitti percipiat sicut ipsius atque
mandat ac si ab aquis vel ab aquibus predictorum dominorum terris prussie colligatorum domino
regi subditorum an eos habeat pro excommunicatis suspensis aut interdictis sint censura
dicat se pro talibus eos non habere. Cum aut inhabitat Civitate wratislaviensi
ad quam in festo sancti Johannis baptiste proxime elapso venit venerunt status et
plures homines de terris prussie regie maiestati subiecti vt de peccatis suis
confessi beneficium absolucionis et gratiam indulgenciarum mererentur convenissent
a toto choro confessionis et aliorum sacerdotum perceptione tamquam censuratos
repulsi fuerint consulibus Cardinalibus ipsa Civitate wratislaviensi dicentibus
vt nichil commissum et mandatum ne ipsis ministraret ecclesiastica sacramenta et eos ab
audicione divinorum quasi excommunicatos removeret Factumque sic pauperes homines
confessi cum magna verecundia de civitate sunt reversi labores et fatigas itineris
longe cum expensis non modicis perdiderunt nulla spirituali gratia consecuta ad submovendum
scandalum vnde ortum p. v. de maiori et diu prestantiorum ecclesiarum predicatores
et aliquos sacerdotes ad se venire precipiat et in presencia regie maiestatis
oratorum atque consulum civitatis ipsis iubeat et committat vt si de cetero
aliqui de terris prussie vel de liga quibuscumque aut peregrinandi causa ad
hanc civitatem venire contigerit ei vel eis confitentes in divinis officiis confessiones
absoluciones a peccatis ac cetera sacramenta ecclesiastica tamquam veris christianis sicut
prius ministrare non recusent et licet p. v. bullarum continencia et tenore
quod apud ingeniosos vidisse asserebat permota eos pro excommunicatis habere mandaverat
et habebat id circo actum fuisse dicat quia bulla sanctissimi domini nostri domini pij
pape secundi serenissimo domino regi novissime destinata et ipsius continencia
ignorant propterea quia omnium domus nec declarat nec licet a se nec ab antecessoribus
suis emanatis eos excommunicatos esse aut aliqua sua decretos et quoscumque
bulla visa et plenius intellecta eos deinceps pro excommunicatis habere non vult
nec tenere Et quod ipse absit inter serenissimum dominum regem inclitum regni polonie
et ordinem Cruciferorum quacumque causa impedimentum instante pace et concordia
non possit concludi cessante tractatu pacis p. v. prefatos subditos regie
maiestatis non declaret aut promulget in aliquas penas cum nulle pertinent
incidisse aut elapsos esse sed feliciter cum bona pace de premissis legacionis
egrediatur et discedat ita de censuris nichil servando aut predicando tamquam
excommunicatos denunciasset aut cognovisset esse conformiterque bulle memorate eosdem
nullis censuris irretitos declaratur Et post facto p. v. diiunctum assume laborem
et pacem inter partes mediatas petitam et regie maiestati intelligere sub quibus
conditionibus pax et concordia inter Civitatem suam et magistrum possit provenire

alias p. v. vos regie maiestatis oratores christianissimi ad tractatum pacis ingredi
non posse nec materiam inchoare datum Wratislavie xxv augusti anno domini
millesimoquadringentesimo septuagesimotercio

Ego Cristoforus de sancto Romulo Miles Ianuensis et super
... Nomine meo et magnifici domini Iohannis Marschalci
regni polonie Et spectabilis domini Iacobi Dedecki Canonici
Sandomirien. Decretorum doctoris Collegarum meorum Serenissimi
domini Regis polonie oratorum presentem peticionem hanc Reverendissimo
domino Ieronimo archiepiscopo Creten. apostolico legato anno
et die quibus supra et hic manu propria scripsi

Sequitur

Reverendissimi in christo patris et domini domini Ieronimi archiepiscopi Creten.
Sedis apostolice in regno polonie ac in partibus Slezie [illegible] legati responsio
ad Serenissimi Regis polonie oratorum petita in hec verba

Magnifici oratores peticionem vestram nobis per vos regio nomine allatam
mature discussimus optantes quantum omni ex parte quantum nobis benignitas salvatoris
nostri dei subministrat regie maiestati ac incliti regni polonie desideriis satisfacere
nec contenti iudicio nostro nec aliorum etiam qui iuxta nos sunt ne videamur
proprio sensu inniti aliquos probos ordinis nostri prelatos integros et doctos viros
pacis zelatores accivimus quibuscum singula que petuntur exactissime et cum
spectate gravitatis Quod omnibus sic debite et mature libratis dicimus non
esse facultatis nostre illa facere aut declarare que petite Cum non sit discipulus
supra magistrum nec servus maior domino suo Quod si ita audaces aut temerarii
sive parum advertentes essemus quod falcem mittamus in messem alienam et in ductum
et iurisdictionis summi pontificis cum iactura et deceptione multarum animarum ponere
et apud deum et apud homines gravissima plecti censura procul dubio mereremur
Quid enim aliud esset peticionem huiusmodi annuere nisi legatos gravissimis vinculis
a pontificibus prolatis in eorum perdicionem liberos et solutos esse declarare Quid
ultra quam summum pontificem et patrem nostrum universalem christi vicarium et successorem
petri mendacem et captiosum facere Quod inde nos ipsimet falsos et minus rectos unde
cum dicimus vidisse Bullam qua plexos censuris non esse innodatos
premittentes que cuncta in maximam confusionem apostolice dignitatis et officii
nostri cum diminucione honoris dei et fidei nostre cederent Nec credimus mente
Regie maiestatis et regni incliti qui sanctam Sedem apostolicam pro matre
precipua inter alios christifideles tenent et venerantur in hoc vigilare
ut cum dei offensa et nota sua plus consulere aut assistere inmoderatis
appetitum aliquorum talia querentium quam honori dei dignitati Sedis
apostolice fidei nostre debito proprio velit et satagat Temptatione forte huiusmodi
requirunt ut intelligant si quid auctoritatis haberemus qua optatum eorum conferre
opera nostra possemus Novit deus qui preest universo cui cuncta notissima sunt

intima cordium non esse nobis facultatem qua ante conclusam pacem possimus
amovere censuras nec bullas d. nri Sanctissimi mature concessas aliter
declarare aut interpretari quam sonent et sepius diximus quod si non ita sentit
Regia maiestas et Regnum Consulant pontificem qui mentis et disposicionis
sue verus et solus interpres et declarator est. alius quidem nemo. Non ita
ignari et ingrati sumus Regi in nos amoris et diligencie ut preiudicio alieno
et principis officii vellemus iactura sua et plurimorum cum interitu
animarum providere. petite a nobis que possumus et in nobis sunt et experiencia
magistra videbitis quod prompti sumus et parati Regie maiestati et Regno rem
gratam facere nec umquam quod in nobis erit et cum deo fieri poterit denegabimus
Credimus satisfecisse per d. m. d. nrm Censuras omnes durante tractatu pacis
suspensas esse non citabuntur alii non promulgabimus non predicabimus
non personabimus censuras non est hoc officium nrm pacem tractabimus
Si componetur scandala cuncta spiritualia temporaliaque cessabunt Dum aliter facere
erit nobis fecisse officium nrm et pacifice cum amore et benivolencia
partium discedere ac domino nostro rem gestam fideliter et sancte referre
Cum autem hortamur et rogamus magnificencias vestras omissis impossibilibus
que certe sumus nec per d. nrm Sanctissimum concedi possent melius intendite
tractatum pacis Statuatur dieta ad quam partes nobiscum in nomine et gracia
spiritus sancti conveniant. videantur intelligantur iura et allegaciones causeque
discordiarum ut ipsis habitis equa pacis media in medium duce valeamus
Nam sepius Regie maiestati sacratissime et nobis pluribus literis et nunciis suis
per vos vidére pollicitus est pollicemur pro favore pro honore pro dignitate
Regia talia cum deo facere quibus non immerito ipse Regnumque ac terre ille prouincie
et minores sui beneficio victi erunt meliores nec et quod dictum fuerit durum
pati dulce erit meminisse Si vero quod pro Regno et Regni honore non consulis cupitis
in orbe universo notari vos nolle pacem et sub peticionibus impossibilibus eam
subterfugere declarate nobis ordine disposicionem et mentem dni Regis et
Regni Curia non intendimus cum diminucione auctoritatis et dignitatis sancte
Sedis apostolice diucius in vanis et inutilibus immorari Pax dei et consolacio sancti
spiritus sit semper cum omnibus vobis

Bulla a S(anctissi)mo in xpo p(at)re et d(omi)no d(omi)no Pio pp. s(ecun)do Archiep(iscop)o
Creten(si) missa in wratislaviam pro suspensione censure et processuum
contra Regstonem

Pius Ep(iscopu)s etc. Ven(erabi)li fr(atr)i Archiep(iscop)o Creten(si) Nuncio et oratori nostro
Sal(utem) etc. Exposuit ad nos carissimus in xpo filius n(oste)r Fredericus Romanorum
Imperator instanter supplicans ut processus et censuras decretas
ad effectum tutele et conservationis Baltasaris ducis Slezie et wratislavie
ne ab hostibus infestaretur revocare vellemus, cum quidem Serenitas sua
pollicetur et offert se efficacem operam daturam quod Georgius rex Bohemie
desistet a molestationibus eorum et ritum universalis ecclesie a quo animo
superiori se alienum professus est se conformabit. Unde nos annuentes
supplicationibus Imperatoris contenti sumus, tibique mandamus ut processus
censuras huiusmodi auctoritate nostra suspendas, ita tamen et hoc intellecto si rex
prefatus a molestationibus dicti ducis et wratislavien(sium) penitus desistat
nec in eos aliquid machinabitur vel innovabit. Nam si secus fecerit
volumus ut ipso facto processus et censure predicte ad pristinum reducantur
et nos reducimus et reponimus per presentes et tu etiam
statim prout nos reducimus et reponimus per presentes et tu etiam
prosequaris prout a nobis habes in mandatis. Ceterum quoniam tu ma(gi)s(tr)o(rum)
apud wratislavien(ses) pro eorum salute et ad prohibendum ne contagio eorum
qui alieni sunt a ritu universalis ecclesie polluantur non solum utilem
sed necessariam esse accepimus, volumus et tibi mandamus ut illinc
non recedas nisi aliud a nobis habueris in mandatis. Circa pacem vero inter
regem Polonie et ordinem Pruthenorum tractandum super qua litteras tuas
varias cum variis copiis diffuse simul et accurate scriptas accepimus,
volumus ut si quid boni operari potes pro optima rerum conclusione id facias
et nunquam ita te geras ut desperatis rebus inuti(lite)r non videaris nec
frustra tempus teras. Datum Tibure anno etc. lxiii xv kl. augusti

Breve Capitulo et Civitati
wratislavien(si) eodem tempore missum

Pius Ep(iscopu)s etc. Dilectis filiis Capitulo ecclesie et Consulibus Civitatis
wratislavien(sis) Sal(utem) et ap(osto)licam ben(edictionem). Ex litteris vestris tenore
intelleximus desideria vestra et que hactenus per Ven(erabi)lem fratrem nostrum Archiep(iscopu)m
Creten(sem) acta sunt cuius diligentiam magnopere laudamus et commendamus

prudencia que propagande fidei et conservandis katholicis in partibus illis degentibus advertiste et alia multa ad illum finem magna meditatione pensamus deliberamusque quid agere intendamus sed bonis respectibus deliberacionem nostram intra secreta nostri pectoris continemus Vos interim bono animo estote quia deus omnipotens vobis assistet et auxilia nostra et provisiones non deerunt rogamusque omnipotentem deum ut vos fortes faciat et confirmet ab hiis qui veram fidem et devotionem turbare satagunt Datum Tibure sub annulo piscatoris die xvj Julij Anno etc. mcccclxiij

Vir illustrissimus atque nobilissimus ille princeps Ladislaus Ungarorum Romanorum etc. Rex, Austrie Stirie etc. Dux adhuc in cunis coronatus in regem Ungarie postquam de consensu [illegible] Prage coronatus in regem Bohemie, cuius illam captasse sententiam conclusionem ut Bohemiam exire non deberet infra annos sex ut sic mobilis imputaretur eo respectu ut prole cuiuscumque sexus habita Bohemi prolem in rege sperarent Et tunc post Ladislaum ad alia sua dominia non permitteret Attento quod in tanto tempore Rex ipse regnum perturbatum [illegible] et regere non posset [illegible] sub rege prolis extinguere permitteret Sic quod suos articulos [illegible] ad longa posset ipsi consiliare Gubernator At regni caute considerans plurimorum principum et magnatorum et communitatum [illegible] in regnum et Praga negaret sed attendens quod adiungi [illegible] habita per Regem et principes, qua ut iuvenis bone indolis, cepit inde principum duci magnanimus ad magnificenciam, cepit cogitare de [illegible] articulorum acceptatorum et [illegible] que sub rege ipso Ladislai minime [illegible] posse [illegible] conclusione predicta de permanencia sex annorum quo ad regem astute versa suadebat Gubernator Girsigko ut Rex alias suas terras videlicet Sex civitates Slezie et Moraviam visitare deberet atque Slezie principes qui ex privilegio in Civitate wratislaviensi infeudari vellet et non alibi et virum obediencie [illegible] atque parte ad fortius [illegible] una cum civitatibus Slezie et Moravie obligaret Sciebat enim quod Rege extra Regnum Bohemie posito ipse in gubernationis officio suo atque regimine fortius solidaretur Quod et sic fiebat rerum exitu id demonstrante Rege namque in Sleziam [illegible] Gubernator ipse sublimius confirmatus et regni regimen [illegible] suis [illegible] cum omnibus dependentibus sic gubernare cepit ut ipse [illegible] quomodo sue gubernacionis officio non [illegible] Cum postmodum in rege [illegible] subsecutum tempore [illegible] permoveret [illegible] inde regi Ladislao [illegible] ut fertur parate insidie, cum [illegible] veneni, cum captivitatis intentu, cum abduccionis casu, cum mortis inflictu Inter que [illegible] accidit ille casus luctuosus, quod dominus Ulricus Comes Cilie in

Nandivarua abscisso capite periit a manibus vngarorum Et nisi per tunc regis sapientia
et paucorum qui cum eo fuerunt prudentia obstitisset Rex ipse cum omnibus suis mi-
decreto per hostes impositum fuisset interemptus Nec adhuc cessavit machi-
natum in personam regis refutare(?) tempestas Nam Johannes de Hunyad filius senior
quondam gubernatoris regni Regni vngarie tunc nominati defuncti facta liga
cum certis aliis regni potioribus pluribus in illam conspiravit nocentem sententiam
vt Rex Ladislaus vel captus abduceretur a Buda vel simpliciter interficeretur Que
sententia scriptis et pluribus conspiratorum sigillis fuit hincinde firmius roborata
Inter quos quidam de Wyenna Qui curie regis adherens Halzel nomine ad appen-
dendum sigillum suum litere hanc conspiracionem continenti vt de liga vngarorum et de conspiratoribus
requirebatur Hic vero Halzel de anima et honore suo cogitans et crimen lese maiestatis
incurrere abhorrens negocium conspiracionis vna cum litera desuper confecta capitata
primum gradum regi Ladislao ostendendo et manifestando demonstravit Unde
quod adolescens rex tanta rei insolite crudelitate maligna quod immanitate
vlcione sua in illum Hunyad tamquam principalem huius sceleris cum aliis cooperatorem
extendendo capite caeso fecit in eo domicilia deperire Fratre eius Mathiam
hodie vngarie rege se pretendente captivitati dedit atque captivum abduxit
Tanti itaque sceleris horrendi quod eciam Gubernator tunc regni Bohemie extendendo(?)
litere et appensione sigilli sui in scripto conspiracionis forte non expers creditur Sed
tamen totius negocii conscius ne dicam regi sed toti mundo non modicum redditur
et creditur fore suspectus Relinquens igitur rex Ladislaus regnum vngarie dimis-
sis quod pluribus occasione tanti tradimenti captivitati mancipatis inter quos erat
Episcopus Varadiensis vngarus pluribus respectibus eis absolutis liga tamen federis
et pacti servata se transtulit in Austriam et volente ymo quasi mandante
Gubernatore Regem Bohemie se paucis effluxis diebus transtulit in Pragam
Ubi pro filia Regis Francie nuncios solemniores quos posset habere sibi in
Conthoralem coniugem transferendam disposuit solemnissime rebus et sumptibus
ad hec necessariis copiosius ordinatis Singulis itaque ornatissime paratis
Debebat dictus Halzel ob manifestacionem predicti tradimenti contra Regem
facti per ipsum Regem creatus fuit in militem maioris et fructuosioris
curare suae signavit(?) in Austria officio prefectus in quo officio optime
se habens in omnibus rebus per ipsum gerendis commoditatibus laudabili fama
inter Consiliarios quasi maior existens decorabatur quadraginta milia
florenorum vngaricalium pro sumptibus his qui in Franciam ituri erant pro conthorali Regis compor-
tare et eis euntibus assignare Sed parum iste Halzel dissidia et pericula et
inimicicia mortis considerans in preceptum in mane cravit(?) sermonibus blandis Gub-
natoris Bohemie miserabiliter deceptus loquebatur tenens tunc Halzel Gu-
bernator Bohemie verba pacifica sed in dolo in effectu dicens Ecce tu scis
quantis iste dominus Zdenko de Sternbergk superbis habundat locucionibus nos-
tris cum alatum cor suum et nostris in opportunitatibus ipse instat postulando in
sumptibus usque in Franciam xl milia florenorum Scis cum eciam multo minor

Episcopus Varadiensis interfuit tradimento

suma b' z alys collegis suis suffiret Unde qp si et ipe vel dns rex ete rato
hac sumā postulaverint, dicas, qp tantā sumaz no habeas s; dumtaxat
habeas istis sume medietate vel citra Ad hec vba pposita halzil re
spondit dne ista responsio no videt michi congrue ppt' dnm meu regez
cuius indignacoz eo qp pius sue frequent serenitati me illaz xl milia
florenoz sumā habe expeditā recognoui facile possim incurre Ad
q' Gubnator Ne cures i me sit ista indignacio Ego p te respondebo
et smoes tuos i melius interpretabo z singula i melius mutabo et
ordinabo Acquiescēs ille fraudi cū apud regem dns zdenko de Sternbergk
iterū instaret de suma pdcā xl milia flor' Vocatus est Gubnator sil'r
et halzil de quo psumebat' qp i solucoz hui9 fuerat paratissimus Cui
rex Da dno de sternbergk sumā illaz de qua diximus ei et quā ut
nob dixisti habes i deposito Ad hec halzil mansueti regi dixit, se
p ea vice tantā sumā no habe s; tm sumaz xx milia milium vel q'
aliaz sumā supstite in necessitate regnoy utilit' expendisse Que
rex male intuens in h' vel silua prupit vba indignacois su q' deces
esse ut te pro capite plactisfacere incotinenti Et ad gubnatore se vertes
ait None vos satis qz qp de suma xl milia florenoz expediendi pro
reysa se obligavit Gubernator ad fraudibus satis face volens regem
trarit in parte Cui sic fert' dixisse Iste ho nunq; placuit michi
que tm Serenitas vrā Illustrissimā sup alios oes multo meliores decreuit
sublimare, det p pro hac vice Serenitas vrā locū ut Ego hūc reponam
in locū suū detentū et cū q' dabo ordine de suma quā ipe polliatus e
ut habeat ambasiatores vrā ea q debet habe hys at smoibus inter
regem z gubnatore ad parte z secrete factis credidit halzil se excusatū
fore apud regem Et iuxta b' p gubnatore pmissā cuncta i bonū interpstata
pit' z ordinata Et de dolo z fraudibus pmo tradimēto tam subtili
nil suspicatus Unde rege vtente captiuitat Deditus est halzil sicā
rys qs traditus ducebat' ad loca seueritati apta z tormentis oibus eqs
suis rebus atqz clenodys spoliatus Non at post longam horaz vnicū
assumēs b' secretariū z vnū de sicarys gubnator, quo potuit no
scerdi ad locū sibi competente halzil captiuū duci ferit, que ad questi
ones mirabiles z tormēta posuit Et tandem int' alia ab eo quesiuit
offensi tu me vnquā in eo q silio vbi dns meus rex de psona mea in
illaz devenit conclusioz ut interfici debeam z crudeli morte interire
Ad hec captiuus dixit s b' de facto sine sue intencois nichil constare
erat sub suo iuramēto Ad que gubnator Ego nosco z dudū novi
maliciā tuā subtilitate p mixtam Scio qp q' consiliū q me actū
e' p opera constat Unde elige vnū eduobus, aut da michi veritatem
i ista inquisitione & tormentis consumeis Cū at penas penis adiecerent
z optata suū grā vel saltem petita pauper captiuus talem fert' fecisse
confessioz, habitis int' regem z sibi secretissimos repetitis tractatibus sup
negocio conspiracois z tradimēti facti in Buda contra suā maiestatem

cum ocasione huniyad inferebat et plures alie fuerant vinculis man-
cipati Et visa litera cum nominis vestri inscripcione ac sigilli vestri impensione
ad quod deventum est ut tamquam reus criminis maiestatis lese morti
tradi debeatis ¶ Quesivit gubernator de modo sue mortis et Rudit
tormentatus die nupciarum regiarum congregatis cunctis principibus et
regni proceribus erit in omni presencia movenda questio ¶ Cuius iuris
et cuius pene adeo est ille qui dominum suum naturalem et virum quasi inno-
centem vendens tradidit in mortem ad instar iude xpm vendentis
et tradentis Et indubie per singulos erit unum votum quod reus est mortis
omnis talis traditor nisi singulariter notari velletis Et mox voto vestro
sic emisso habebitur notarius literam istam cum appenso sigillo quam vos
legentem ¶ Qua litera lecta statim sentencia sicut vestra sic et aliorum
execucionem demonstrabit morte decollacionis ¶ Quesivit gubernator
de litera et an possit dari ordo ut eriperetur de potestate regis Rudit
captivus quod difficulter quia rex literam sub maxima custodia continet ¶ Que-
sivit iterum gubernator de loco custodie Rudit habuit quod esset in ladula
optime munita que sub locaretur ipse lectum regis et operiretur polimi-
nari decorato ¶ Quesivit gubernator de custodia clavis et quis illam
custodiret Respondit quod frequenter tenet rex clavem prope suo brachio
alligatam ¶ Qua confessione sic per acta ducebatur captivus ad locum alium
secretum ita quod vir alicuius scire poterat si viveret aut morti tra-
ditus esset Cum autem gubernatoris virtus omnis agitaretur de remedio
volvere et periculo obviando Ecce advenit nuncius missus cum litera
de rege ffrancie domini zdenkonis de sternbergk Gubernatori Bohemie
assumpta huius tenoris in effectu Nobilitati tue me in regno ffrancie
ultra modum honorifice sicut receptus sic et tractatus atque omni honore
et magnificencia prosecutum hiis scriptis notifico Res tante magnifi-
cencie diebus preteritis vidi nec forte umquam videbo de quibus non calamus
sed lingwa post practicatam facie declaracionem ffilia enim regis Regis
nostri que corporalis optima est virtutibus moribus et pulchritudine cete-
ris feliciter redimita et que tempore suo et cognito tanta gloria et magnificencia
in Bohemiam pro consummando matrimonio mittetur decore ornata absque
defectu quod talis apparatum nec visus nec auditus immo nec carminibus descriptum
habebit aut in sua comitiva ad minus unum si non duos de filiis regis
ffrancie fratribus suis Quibus adherebunt quasi omnes principes Comites que
sub regno et dominio regis francie commorantes assistent et eciam plures
principes et Comites in finibus regni ffrancie degentes quorum erit mag-
na et miranda multitudo Non autem dubitare habes tu sicut nec ego
quin maiores Germanie tocius principes tam spirituales quam seculares
per Regem nostrum invitabuntur et signanter hii cum affinitate et consanguini-
tate regimus quieti sunt sic quod erit in praga et Bohemia tantus

principum et magnatorum et procerum conventus populorum que congeries congregata qualis antea inibi numquam est contemplata. Utrum autem illa principum et procerum et magnatorum tam grandis congregacio nostro regno Bohemie utilis erit tibi que et tue gubernacioni convenientibus relinquo ponderandum et deliberatorum propter varia accidencia que ex hiis poterit evenire. Gubernator autem sagax et discursiuus valde quid cogitavit novit is qui cogitaciones hominum recognoscit. Et hoc tamen unum terribile preterquam paucis lapsis diebus accidit et miserabile quod Rex ille Wladislaus nobilissimi sanguinis imperialis Regalis atque Ducalis generis directa linea procreatus repente labitur in egritudinem gravissimam quam medici pro intoxicacione vel saltem veneni infectorum advenisse affirmabant. Nec prefuit antidotorum remedio applicato quibus naturam tam naturalissimi hominis potuissent sustentari propulsis ab infirmo rege cunctis familiaribus eciam secretissimis in presencia Gubernatoris et certorum de suis ligis pauculorum sue conditionis diem suum talibus qualibus pro ut deus novit vel fecit violenter clausit extremum. Cuius anima fruatur requie sempiterna Amen

Ensigk thut nymer keyn guth Her werde hundert ior alt

Non est adeo efficax ad fame lese recuperacionem quam id preterire dedignari pro quo est lesa l. ner Cre in moralibus. Notate verba et signate misteria

Imperatori

Paulus Episcopus etc. Carissime in Christo fili etc. Credimus nota esse tue sublimitati que per Georgium Bohemie regem adversus katholicos regni iniuriae ac iniuries generantur. cum tamen annis multis iam preteritis similiter repleatur cottidie novitatibus. quibus ille obduratus ac perversus dies in eosdem grassatur et fremit Volumus literis nostris presentibus fieri tue serenitati non esse ea mente indurata in melius mutare quemadmodum superioribus diebus cum cogitacio eius ad id procul dubio directa est atque intenta ut per discordias et zizanias variis modis et viis clam atque aperte dicere et eciam regni vexans katholicos conculcet ac perdat et exaltat hereticos. Opidum munitissimum Pulkenhayn quod dilectus filius Johannes Hayn de Stuprena miles katholicus possidebat violenter arripuit et hereticis tradi commisit, expulit ex castro Lelyn dilectum filium. Jon de Lederin virum eciam katholicum et hereticum ei surrogavit Fuerstensteyn tam hostiliter infestat et obsidet. Tollensteyn quod dilectus filius Nobilis vir Albertus Berko katholicus Baro possidet quia prestare homagium recusavit. ad quod prestandum illi velut heretico non tenebatur Dilectum filium nobilem virum Henricum Slesie ducem impetit ut opido suo in finibus Lusatie sito privatur. nonnullos eciam katholicos dominos vexacionibus insequitur atque expugnare contendit ut nobis asseritur Omittimusque contra honore nostrum et apostolice sedis in pragensi dieta dicitur protulisse ac temptasse quemadmodum per alias nostras literas tue maiestati

sepe scimus Scimus quod de tuo quid scribat contineat et loquatur in vulgus Scimus quid machinet et cogitet ut catholicos dissipet et heresim suam diffundat et augeat Cunctum certe monenti et suadenti attulerat dicta Vennney agnovit serenitas tua Ex quibus illum posteaquam cum meterem et crimen suum tue maiestati se tandem patefacturum asseruit Ea fuit dicta conclusio ea suscepta laboris gestorum quod etiam in ipsa congregatione resolute quod non intelligatur atque adeo manifeste non patet illum arte ac versutia uti ut dispendio et tractu temporis errores ac malitia sua foveat et mitatur protegere Hec et alia quamplura hominis studia et consulta non dubitamus gravia et molesta esse tue serenitati quod preter opinionem et expectationem tuam illa scimus contigisse Suspendimus in gratiam tuam processus contra illum formatos corde mente et intentione ut interim ab offensione et molestia non modo Wratislaviensium sed etiam reliquorum catholicorum cessaret Ipse vero tui et nostri honoris ratione postposita hactenus spreta ac perfidia sua obstinatus vera apostolice Sedis obedientia detrectat et catholicorum pernitiem tota industria studet atque invigilat Cum itaque ex hiis vere perspici possit obduratum cor illius molliendum aut a scelere immutandum non esse Sollicitamur quod cotidie a filiis catholicis et ope ac presidiis nostris in periculo imminenti est subveniamus ne hereticorum gravis rogallis quod voluit rapax lupus rapax Christi oves diripere ac vorare conatur. Unum putamus et indignum ulterius expectare propterea serenitatem tuam in domino exhortamur et rogamus ut mente et intentione illius verbis credat et cum diligentia super hiis excogitet ac presentiat et nobis suffragetur ut tandem debito et honori nostro ac Sedis huius remediis oportunis consulere et providere possimus Est hoc dignitate et officio tuo Est honoris et debiti ut tuorum labem horrente et venenum tuis dominiis propriis ne id inficiat abigas et omni studio repellere procures Expectamus super premissis voluntatem tue maiestatis rescriptum Datum Rome Anno domini lxiiij die secunda mensis octobris

Abigo is abegi ab actu i. repelle longinque

Paulus papa secundus

Dilecti filii Salutem et apostolicam, quia iam note nobis diu fuerunt adversitates vestre et persecutiones quas pro fide katholica constanter estis perpessi, ex officio ac debito nostro tenemur saluti vestre et ceterorum fidelium orthodoxorum quantum in nobis consulere et providere atque oppressis succurrere, Propterea ad carissimum in Christo filium nostrum Fredericum Romanorum imperatorem augustum venerabilem fratrem Rudolphum episcopum Lavantinum pro negotiis vestram et reliquorum fidelium causam concernentibus, Hortamur itaque devotiones vestras in domino ut in sancto et laudabili proposito vestro perseveretis et stetis boni cum sperantes in domino qui vos non deseret nec vos deseremus sed quantum licebit et cum deo poterimus auxiliis et favoribus nostris assistemus vobis et nunc et benivolentiam ac gratiam nostram impartiemur Credimus non parum conducere rebus vestris Sed cuntium et oratorem misisse ad eundem imperatorem qui de gestis hactenus gestis et gerendis bene instructus futuris tractatibus vestro nomine intersit Audaciter de hiis plenius scribimus ad venerabilem fratrem episcopum venerabilem, quod ut etiam sciatis eos atque etiam vos hortamur pro consolatione vestra et ut secundum bona mente et sto defensione katholice fidei persistatis Volumus ac vos pro duas literas nostras clausas coram presentes recipientes at indulgentie dudum vos concesse presentes recipientes ... recessere ... Rome et robore permaneat nec sub generali suspensione indulgentiarum comprehendantur sint plenum ipsius nostras literas continetur Datum Rome apud Sanctum petrum Sub anulo piscatoris die xx mensis ...

Anno dominice incarnationis ... pontificatus nostri anno primo

Dilecte filiis consulibus et magistris communitatis Wratislaviensis

Queritur utrum nocturna pollutio impediat a perceptione
vel consecratione huius sacramenti Videtur quod ad hoc quod homo
digne ad sacramentum eukaristie accedat tria requiruntur Primum est mundicia
consciencie que non nisi per peccatum. Secundum est elevacio mentis ad deum per actualem
devocionem et hec aliquando sine peccato amittitur vel per mentis hebetudinem
vel occupacionem vel evagacionem circa terrena vel similia Tercium est mundicia
corporalis unde celebraturus vel ad communicandum volentes aliquod sacramentum et
signant istud lavat manus propter decenciam Unde primo et per se peccatum
impedit a perceptione huius sacramenti Secundo impedit indevocio scilicet mentis
hebetudo et corporalis inmundicia quandoque concurrunt vel simul sunt in
aliqua pollucione Aliquando vero duo ex hiis tantum quandoque unum ex hiis et
secundum hoc homo magis vel minus impeditur Et ideo distinguendum est de pollu-
cionibus que impediant et que non Nam pollucio nocturna contingit
quandoque ex illusione dyabolica quandoque ex superfluitate vel debilitate nature aliquando
aut ex cogitacionibus precedentibus Et aliquando ex crapula Ubi predictis
pollucionibus quibus est corporalis inmundicia Sed mentis hebetudo non
nisi in illis pollucionibus que accidunt ex ymaginacione quia in illis que sine
ymaginacione accidunt circa nichil percipere videtur Nulla dictarum pollucionum
in se est peccatum quia in sompniis cum ligatus sit usus racionis nemo
peccare potest nec mereri aliqualiter aut potest esse signum vel effectus peccati
precedentis Considerandum est autem diligenter Utrum in causa pollucionis
possit invenire peccatum precedens ut cogitacio turpium scilicet cogitacio turpium
quandoque est peccatum sine peccato videlicet si sine tamen cogitacione tamen manet
ut cum quis disputat de talibus operibus ut loquitur cogitat aliquando cogitacio
turpium est tamen peccatum veniale quando scilicet ad effectum cogitacio pertingens
in sola delectacione sistitur sed sine consensu deliberativo quandoque autem mortale
est quando scilicet consensus adiungitur quia tali cogitacioni de proximo adest delectacio
et delectacioni consensus in operibus et ideo indubium potest Utrum sequens
pollucio accidit ex peccato vel non Vel ex veniali vel mortali Tunc ergo si
dubitat de consensu tunc videatur ad causam pollucionis circa cogitacionem turpium
omnino abstinere debet Si autem invenerit expresse consensum circa cogitacionem turpium
non precessisse et necessitas urgeat aut aliqua causa peccator conformet se per
actum cum deo scilicet per contricionem et confessionem et satisfaccionem presentem vel
futuram et potest accedere vel celebrare Si autem non movebit aliqua necessitas
melius est abstinere propter reverenciam sacramenti si tamen celebrat non peccat mortaliter
sed venialiter Debet autem abstinere ut quidam dicunt 24 horis quia in tanto
spacio temporis natura perturbata vel desordinata per corporalem inmundiciam
sompnialis pollucionis reordinatur Si autem accidit pollucio ex illusione
dyabolica si causa illusionis in nobis precessit idem est iudicium quod de
cogitacione precedenti Si vero in nobis non precessit causa ymmo potius contraria
causa tunc abstinere non est necesse presertim aut et frequenter accidit ut in diebus
in quibus debet sequi esse quod dyabolus fructus eukaristie homini auferre conatur
Unde in tali casu sicut in collacionibus patrum legitur Consultum fuit tandem

non

no ho et quiaet sit dyas videns se no posse consequi intentu de illusione cessant vnde et etiam de vespe hostem qz non compos mentis est Si aute pollucio nocturna accidit ex cibo et potu superfluo idem est iudicium qd de pollucione que accidit ex turpi cogitacione precedenti nisi in hoc differt qz no ita deserviat qz hec pollucio contingit aliquando in ymaginacione turpi. illa vero nunquam Pollucio aut illa que accidit ex nature dispositione scilicet ex debilitate vel superfluitate non e signum alicuius peccati si causa est ut iudicia multi ebetudo Si aut ex ymaginacione contingat inmundicia corporalem est et ideo si necessitas immineat vel deuocio exposcat talis no impeditur a communione et celebracione quia sine ymaginacione accidit tamen si propter reverenciam abstineat laudandus est qm infirmitas no est perpetua et quia no ita ex sua sit precipi ex qua causa contingit pollucio ideo tucius e semper abstinere nisi necessitas incumbat et quod dum abstineat dicitur e supra de hac distinctione ponuntur hec metra vnde Crimen habet noctis pollucio qm fuisti ebrius aut primo meditatus turpe fuisti. Crimen abest tua si nimia superflua tollit Sunt si debilior vanus se ventre repleuit

Queritur vtrum pollucio illa que incipit dormiendo et terminatur in vigilando peccatum sit ita qd fantasia vel apparencia cuius homo polluitur apparet in sompnis et ex ea incipit homo pollui Si antequam pollucio compleatur homo expergiscatur vel evigilat et aliqua pars pollucionis emanat post evigilacionem videtur qz pollucio quantum ad racionem meriti et demeriti i peccati magis iudicatur secundum finem qd e in dormiendo qz secundum finem qd e in evigilando, ex quo enim excitatus motus carnis in dormiendo iam no subiacet voluntati vigilantis ille ultimus motus nec reputatur evigilasse quousque pristinum visum et dominium liberi arbitrii recuperant, potest tamen contingere qz in ipsa evigilacione per unum oriatur qd tunc quando pollucio placet propter delectacionem, et tunc talis complacencia aut e ex surrepcione et tunc e peccatum veniale. aut est ex deliberata voluntate et cum consensu et tunc e mortale Ista aut complacencia no facit preteritam pollucionem esse peccatum qz no est eius causa sed ipsa delectacio in se e peccatum Si aut placeat ipsa pollucio ut est nature alleviatio et exoneracio peccatum no reddit nisi forte veniale

Vtrum inmundicie pure corporales ut lepra et fluxus seminis et huiusmodi impediat a celebracione vel susceptione huius sacramenti contingit enim qz quandoque qz sacerdos sit leprosus vel paraliticus vel aliquam horrendam infirmitatem habens videtur qz cum iste cibus no sit cibus corporis sed mentis in eius susceptione magis consideranda e disposicio mentis qz corporis Et ideo distinguendum est de inmundicia corporali, quia aut est perpetua sicut lepra aut diuturna vel temporalis. et cito purgabilis Si est perpetua vel diuturna. tunc nullus propter hoc debet abstinere ab hoc sacramento ne propter inmundiciam corporis perdatur fructus mentis sicut accidit in leprosis et in

patientibus fluxum seminis vel sanguinis. Si autem sit spiritualis et ad purgationem
habilis tunc si aliquis sit bene dispositus in mente et in sanguine non prohibetur
quin possit abstinere ad tempus laudabiliter propter reverentiam tanti sacramenti
leprosus vero sacerdos licet prohiberi non debeat tamen in occulto non publice
celebrare debet et potest ex devotione, nisi adeo sit corruptus quod ministerium
sine periculo explere non possit. Mulier enim propter menstrua non est
prohibenda a communione et ab ingressu ecclesie ut ait Gregorius eo quod hec
superfluitas vel infirmitas est nature pena non culpe, bonum tamen est
si mulier patiens menstrua sic se ordinet cautelose ne macula
menstrui cadat in locum sacrum propter scandalum.

Utrum melior sit missa boni et purioris sacerdotis quam
mali et peccatoris sacerdotis. Videtur quod de missa possumus loqui dupliciter
aut quantum ad illud quod est contentum in ea scilicet quod est corpus Christi et sic
aequaliter dicitur bona est quod a quibuscumque equaliter bonum et utrumque
vel quantum ad illud quod est annexum sacramento scilicet oratio et missa boni
sacerdotis melior est quam huius officium non tamen ex opere operato sed ex
devotione et ex meritis celebrantis et ideo ceteris paribus melius est
audire missam boni sacerdotis quam mali. Dicit tamen ceteris paribus
quia obedientia et proposito posset homo ad tantum cogi quod melius
esset audire missam mali sacerdotis quam boni quia melior est obedientia
quam victima I Reg. xv. Sed quid facit sacerdos si in sua missa recordatur
se aliquod mortale peccatum commisisse vel aliquid comedisse et
bibisse vel in vinculo excommunicationis se subiacere. Videtur quod ubi difficultas
occurrit semper attendendum est illud quod habet minus de periculo maxime
aut periculosius est facere quam id quod est contra preceptum quod mittit sacramentum quod honorare
et magnum sacrilegium nisi autem est illud quod propter adiecte sunt. Et ideo
si sacerdos post consecrationem inceptam recordatur se aliquid comedisse
inchoatum debet sacrificium perficere et sumere sacramentum similiter si recordatur se peccatum
aliquod commisisse debet penitere et sacramentum sumere cum proposito confitendi
et satisfaciendi et sic non est indignus sed fructuose sumere sacramentum. Eodem
ratione est si meminit se excommunicatum vel aliquod subiacere, debet enim proponere
et humiliter proponere petendi absolutionem ab illo a quo debet et sic per
invisibilem sacerdotem Ihesum Christum absolutionem consequitur quantum ad hunc actum
ut peragat divina misteria. Si vero ante consecrationem aliqua dictarum sit memor
scilicet peccatum mortale commisisse vel vinculo excommunicationis se subiacere tutius
reputare missam inceptam inadvertenter et excusabiliter missam inceptam
deserere nisi grave scandalum timeret. Sed quod cor humanum cotidie sentina
naturis evaporat malas cogitationes itaque si non sunt actus mei
mali tamen cogitationes mee sepius sunt immunde. Utrum cogitationes

immunde exterius sint confitende de hoc enim multi
dubitant. Et respondetur de secundo c. de cogitatione. Sicut vippera lacerata

a filiis in ventre positis premuntur ita nos cogitationes nostre intra nos nutrite occidunt et corroborate interius ipse veneno suo premunt, dicit Cassiodorus (?) super psalmos et nou...

deli volue premunt Fidem quod cogitationes immundas vel inhonestas contra deum (?) et professionis vel puritatis aliqui vos esse (?) notabile ... mora quia est nimia mora facta in cogitatione illa homo sentiret se inclinari ad fruendum et perficiendum cogitatum si haberet opportunitatem quam vellet aut se pollueret quotiens ex illa vehementi cogitatione morosa aut si inordinate afficeretur ad aliquam personam et de ipsa multum molestaret in cogitatione habendo motus carnis ac ymaginando hec aliquos actus impudicos cum illa persona cogitata Hunc affectum inordinatum debet homo confiteri cum cogitationibus et motibus carnis provenientibus ex ipso affectu, dicendo sic habui affectum sensualem et inordinatum ad quandam mulierem vel tale convenientem talis conditionis et hunc affectum cum ea ex complacentia habita in affectu et allocutione ac presentia corporali eius delectabar aut de ipso habui tot vicibus ymaginationes turpes suspiciendo eius oculis corporeis vel mentis faciem vel aliam partem corporis eius et ymaginando hec cum ipsa ... amplexus et oscula et tales actus impudicos et in hiis ... per magnum spacium habendo ibi motus carnis libidinosos Et precipue mihi accidit hoc in ore existendo aut missam dicendo et ... sum negligens laborare ... ad repellendum ... semper quia habui ... nec curavi ... oculos carnis aut mentis ab affectu illius persone Cum igitur tali modo tales cogitationes pravas et affectiones in confessione ab eis cito liberabitur ... continuet orationes et custodiam sensuum quia diabolus non potest sustinere humilitatem Et ideo non est via melior ad evitandum temptationes luxurie et superbie quam quod cogitationes viciosas modo predicto enunciet cum suis circumstanciis concurrentibus in mente vel in carne integre vel speciali talias (?) aut cogitationes alias enunciet nec mora fuerit nec delectationem ... non est necesse confiteri licet sit prudentis et perfectionis et magni meriti unde ... Non est arbiter nec cogitationes prave suggestionibus provenientes sive aut in animo cogitationes nec attinet voluntati illud ergo ad culpam non redigatur ... culpe propter imputatur ... plerique fiant plerumque et immunde corporalium rerum species quas ... motibus apponuntur et nolentes eas cogitationes quotiens ... tanto se ille magis ... abstinere quod in nobis motibus abire ... sit hoc ... mortali ... homo in persona ... Quia plerumque ex cogitationibus turpibus vel ex allocutione vel familiaritate alicuius persone humor quidam in secreto nature ... emanat

Queritur igitur ... quid faciendum est de talibus humoribus preter intentionem a virga virili aliquis emanantibus Dicitur quod in quodam titulo de formula confessionis qui putatur esse Sancti Thome de aquino de hoc sic dicitur preterea intelligendum quod non est quod quibusdam contingat intrare ... dubietas et perturbatio magna unde ... vigilantibus absque ulla commotione carnis et cogitatione

immunda humor quidam per membrum secreti egreditur sine delectatione et quasi
insensibiliter ita ut multi hoc non apprehendant nisi cum pannos senserint
madefactos Cuius causa aliqui ignorantes turbantur et errant se puta-
tes esse pollutos et ideo sciendum est quod illius humoris effusio non est pol-
lucio nec humor ille est humanum semen Sed ut dicit Albertus
magnus est humor medius inter spermam et urinam qui ut dicunt
medici sine libidinosa delectatione et carnis motu nullus potest pollui
vigilando ad cuius tamen humoris effusionem videtur naturalis condicio
tantum exhibere materiam Sed deinde id ad quod natura disposuit causa
viciosa et evitabilis perficit et consumit Unde hoc quibusdam provenit pro-
pter solam presenciam et allocucionem alicuius persone in cuius aspectu habent complacenciam
sensualem ad quam inordinatum amorem afficiuntur aut per tactum impudicum
aut ymaginando aliquos actus impudicos fortiter et morose Ex hiis
enim casibus et aliis similibus multi inveniuntur habere calefactiones et commo-
tiones carnis libidinosas Sed eas causas et similes que sunt evitabiles
debet quilibet fugere et evitare pro posse et maxime qui sentit se adhuc
passionatum seu naturaliter inclinatum sive ex vicio mentis sive ex debilitate
nature sue et qui occasiones huius non evitant iuxta posse elongando
se ab amicicia et familiaritate personarum ad quas inordinate sunt affecti
fugiendo vel allocuciones et aspectum personarum licet non credam ipsum
predictam humectationem incurrere venialiter peccare mortaliter nisi forte aliud
concupisceret aut impudice cogitaret personam que est causa illius
effusionis Tamen credo eum gravius peccare et magno periculo peccati mor-
talis se exponere quod inde potest sequi Et ideo consilium de tali quod absque dila-
tione morosa ipse sibi violenciam faciat in hac parte fugiendo personas
huiusmodi atque cum eis secundum oportunitatem loci et temporis evitet Sic itaque
predictus fluxus qui a quibusdam vocatur libido si potest evitare ipsius
occasio et studiose non evitatur homo confitendus cum sint occasionibus
et negligencia habita circa ipsas Si vero contingit talis fluxus ex causa
quam vitari non potest sicut cum quis audit verba impudica a casu vel loqui-
tur vel sedet iuxta eam de cuius presencia habet complacenciam vanam quasi
preter intencionem et ab ea separari non potest quia forte audit eam in confessione
in hiis et similibus casibus credo sufficere quod tamen de occasione vitata et impor-
tunitate vitandi quam de fluxu illius libidinis dolor semper est habendus
ita quod non sit necessaria confessio quia tamen dubitatione in talibus que spectant
ad conscientie puritatem est quasi valde periculosum ut si homo confiteretur potius hoc
confiteri propter quietudinem mentis sue et pacem consciencie expediret non
credam hec ibi Sed quod sacerdos aliquis timore conscientie et errore se-
ductus possit estimare quod melius esset sibi corpus Christi in pixide
reponere in celebratione misse quam sumere ita indisposite

Utrum peccator tangendo corpus Christi peccet mortaliter

Ad ~~quod non quia non facit iniuriam~~ sacramento sive sint sacerdos sive layci
peccat mortaliter videtur si tangit cum timore vel reverencia propter aliquam

nocte vis quod erigat vel elevet hostiam incaute infra non peccat
alias peccaret. Hoc secundum notam de pe. et re. in glo. super c. ex parte
Et addit quod idem est dicendum quod si sacerdos peccator dum in nocte con-
stituto eukaristiam recipit. Secunda sacerdos peccator si in nocte cum
timore et reverencia tangit corpus Christi non peccat. Si autem contra reveren-
ciam generaliter peccat

Queritur Que missa debeat celebrari vel audiri

Utrum de die vel de aliquo sancto vel pro defunctis. Videtur quod propter missam
peculiarem, id est specialem, de aliquo sancto vel pro defunctis aut de aliis
non debet quilibet dimittere quin audiat missam de die. extra. de ce. missarum
c. Quidam. Et hic notatur quod hoc intelligendum est quod diebus dominicis
missa et de illis qui eo die tenentur audire missam ut episcopi et alii
prelati et maxime religiosi. Ex hoc patet quod quidam presbiteri malefaciunt
in hoc quod in diebus festivis vel dominicalibus dimissa missa illius
diei celebrant pro defunctis aut de beata virgine, tamen solum per-
legunt officium misse illius diei. Qui cum teneantur ad missam illius
diei et missa de die appellatur officium cum canone. Per hoc non complet
missa diei. Dimiserunt illi qui tenentur audire missam ut predictum
est malefaciunt non audientes missam diei, si compellunt sacerdotem
de aliqua speciali missa dicenda. Unde extra de ce. miss. ex tenore. Scribun-
tur sic dicat sic. Quidam autem laycorum habent in consuetudine
ut audiant, quociens in proximo erat erat, et missas peculiares presulibus dies
speciales vel electas, ut de sancta trinitate, de beata maria, vel de
sancto michaele. Prout statutum est in eodem capitulo ut ultimo. Hoc non fiat
nisi suo tempore et nisi aliquis velit facere propter reverenciam sancte
trinitatis non pro aliqua devotione audire. Si velint ut misse se
cantent de eodem die missas audiant pro salute vivorum et defunctorum

1 | 2

Nota peccatum contra naturam singulari tres sunt species. Prima est mollities qua aliquis
peccatis propriis pollutus semper et hic tangit ad Ro. I cum dicit propter quod, id est propter peccatum ydolatrie,
tradidit illos deus, id est tradi permisit de pena peccati peccatum in desideria cordis
eorum ad consensum, eorum propter corpora et cum ymaginacione, id est verum ad immundiciam sive ad peccatum et
dimensiones sufficiat contumelia etc. Secunda species peccatum contra naturam est sodomia que consistit
in alia persona in sexu non debito et hic tangitur cum dicit tradidit illos deus in
passiones ignominie, id est valde ignominiosas, nam femine eorum immutaverunt natura-
lem usum in alteram pollucionem, similiter autem et masculi unus alterum pollucione exarserunt in
desideriis suis quod perhibemus huiusmodi ardere, luxurie sue talis voluntas procedit et intuentes
in invicem quod oportuit, id est decuit in semetipsis recipientes. Deus permittente iusto suo iudicio

Tercia species peccatum contra naturam est quod accidit in specie aliena sicut coitus cum bestiis propter
quod vocatur bestialitas et est pessima et contra naturam vicium singulare. Propter quod apostolus
ubi tercia de ista specie licet sit pessima, in(...)esset sed aliis precedentibus

Nota circa detractionem que ex invidia nascitur et est
principalis et quarta eius filia. Cum igitur homo invidet alterius fame
vel glorie, tunc conatur illam minuere ut sic auferat eam testimonio quod
fiat maxime per detractionem. Que secundum aliquos sic diffinitur. Detractio
est denigratio fame aliene per verba occulta vel remota. Vel est
diminutio fame alterius per verba que dicuntur absente vel ignorante eo contra
quem dicuntur. Et qui detrahit alteri in eius absencia fiunt quidam dispositi eos
qui audiunt malam opinionem de eo concipere cui detrahit.
Et fit hinc detractio duobus modis secundum Tho. secunda secunde q. 73 articulo secundo
directe et hoc quadrupliciter. primo cum alteri falsum crimen seu nephas
imponit. secundo cum peccatum alterius narrando verbis suis adauget magnus
faciendo quam est. tercio cum occultum defectum alterius prodit non servato
ordine fraterne correctionis. Quarto cum bonum ab alio factum dicit mala
intencione factum esse cum tamen non sit ita et suspicionem inducit. Sed
indirecte vero detrahit quis alteri vel pluribus modis. primo negando
bonum suum ut cum alius dicit bonum de eo quod sit probus, fidelis, largus
...et ille negat ipsum esse talem. Secundo non recte negat ipsum
videtur cum queritur ab eo an sit talis sicut famatur de eo bonum et ille
negat se esse. Tercio fit indirecta detractio diminuendo et nolendo
dicere bonum ex invidia quod scit de alio cum interrogatur de illo.
Quarto quod fracta verborum sunt ... ex intencione recte inducunt.
Cum enim quis aliquid dicit de alio illa intencione ut per verba sua auferat
vel minuat famam eius tunc vere et proprie dicitur ei detrahere. Et talis
detractio proprie loquendo est peccatum mortale. Unde detractores deo
odibiles quia ideo adducitur secundum glo. ne putetur esse leve peccatum. Ex eo
... quod etiam verbis consistit. Secundo ... quantitas ... peccati
sit pensanda penes nocumenta que proximo per ea inferuntur. Sed
detractor magnus nocumentum quam proficuo infertur proximo quam furtum
aut rapina, eo quod per detractionem aufertur homini fama que preferenda
divitiis ... fama aut multis prosperitate dimittis. Prov. 22. melius
est nomen bonum quam ... et Eccl. 41. Curam habe de bono nomine hoc enim
magis permanebit quam ~~thezauri magni~~ mille thezauri magni et preciosi.
Quia per defectum fame impeditur homo in multis bonis agendis negociis
tam corporalibus quam spiritualibus. ... ... non creditur
sibi propter malam famam eius. Si vult corrigere ... non auditur sed
contempnitur quia propter personam ... estimatur. ... infamia ...
promoveri ... ad ... sicut rectores et bedelli eo quod despiciuntur
ab hominibus propter sua officia redduntur nequiores propter infamiam ...
multi a peccato abstinent. Si postquam infames facti sunt effrenate peccant
... quia unius infamia multos quandoque ... secundum ... ... unus
... infamatus de aliquo ... alios idem ... et ... tales ...
Unde dicitur ... hoc fuerunt ... ... Aug. in epistola ad ...
... quantum ad temporalia per infamiam quandoque homo multa detrimenta ...
incurrit ... per quos se et suos nutrire posset ... ei recedit. Unde ...
quod plura et maiora inferuntur homini ... per infamiam ex detractione
proveniente quam per furtum aut rapinam. ... homines ardua fecerunt et magna
sustinuerunt pro fama conservanda ... et morti se exposuerunt pro illa

qui non faceret pro magna pecunia quia plus diligit famam quam pecuniam
Cum quod furtum quandoque peccatum mortale dicatur et minimum est detractionem magis
mortale esse propter maius damnum quod infert. Secundo si quis dicit aliquid
aliqua de aliquo per que minuitur eius fama. Sed ipse non dicit
hoc intencione sua notandi infamia vel detractione. Sed ex inconsideracione
aut ex levitate vel propter aliquam causam non mihi videtur nisi maneat
peccatum veniale nisi illud verbum detractionis et ideo grave esset quod nobis
tolleret famam habens et parvipendere in hiis que pertinent ad honestatem
vite et bona dispositione hoc enim dicit Thomas 2a 2e. Ex ipso genere verborum
sed totum peccatum mortalis quia generant notabilem et ut dicitur
quod ex levitate et primus secundus sunt accidit de proximo peccatum mor-
tale vel peccatum venialiter. Sed aliud infamare et excusare ex levitate
et sic una et eadem causa de hoc quod est verbo de se malus et peius
quod quis sunt hoc accidit quia maius nocumentum proximi unde non solum
est contra beneficium caritatis que mala accidit de proximo. Sed etiam contra
equitatem iusticie quia sicut iniuste occidere illum affligit et sine sufficienti
probacione patet igitur a fortiori huiusmodi detractionem esse mortalem. Et ideo sic
quod tenetur ad restitucionem rei furto aut rapina ablate quia aliter non dimittitur
peccatum sed ad conuersionem. Sic etiam tenetur ad restitucionem fame coram illis coram
quibus eam sua detractione abstulit. Et quia vicium detractoris est quasi
habitus ideo dicit glossa super illud psalmi xxiiij Ne communicaveris detractoribus
quia fere totum genus humanum periclitatur hoc vicio periclitatur. Et sicut Ieronimus potius se
religiose que quamquam diu vindicat in omnem terram sicut tam a secularibus quam a
secularibus raros enim homines est qui non detrahit suo aliquo sex modice
in primo notabili posteriori secundum quem ut dicitur et duobus inducitur. Et non facit
hoc cum intencione nocendi aut ex levitate animi aut ex necessaria iusta causa
propter quod dicit Iacobus 3o Si quis in verbo non offendit hic perfectus est vir.
Si enim vera sunt homines promptissime ad detractionem nocendi animo ita
enim tendit ad vindictam et in aliam exteri non possunt tunc ista potest detrahere
est in prompto. Cum enim quis alterum odio habet aut eum invidet statim ei detrahit
ut eius famam minuat videtur insuper quod plurimi homines conveniunt statim
ad loquendum de absentibus se dant et aliena facta per mala detractionis accipiunt
et etiam in hiis que pertinent ad honestatem vite quod valde grave peccatum est
maxime in hiis pertinet que contrariant eius honestate et sic fama eius
detractiones in rebus valde periculosis et ideo consilium sapientis nobis fugiendi
dicentis detractoribus ne miscearis et illud ne sis assiduus in convivio po-
tatorum etc. Si autem aliquis non intendens nocere proximo sed propter aliquod et [illegible]
et bonum cum debitis circumstanciis ut denunciando peccatum superiori ad correctionem
dicit talia que sunt male fame de proximo talis non solum non peccat sed etiam meretur
quia hoc est preceptum domini Matthei xviij de quibus circumstanciis patebit. Circa finem secundo
ultimo notandum quod non solum peccat detractor. Sed alii plures et primus est qui de-
tractorem ad detrahendum inducit hoc animo ut ille confundatur. Secundo peccat ille qui
audit detrahentem placito animo quia forte odit eum cui detrahitur et sic libenter audit
eum confundi. et vel si talium eque forte odit eum cui detrahitur
detrahentes et peccat per id ad. ro. i. non solum qui talia agunt sed qui consentiunt
male facientibus peccant. Tertio peccat hoc etiam ratione quia inductor est causa detractionis
audiens placite est sicut causa. Et [illegible] non tamen promisit se et detractor
primus plus peccat quia sunt causa duplicis ruine eius cui detrahitur et detrahentis

Unde Bern. qui detrahit et qui detrahentem libenter audit uterque d. Cum vero non placide audit detrahentem nec eum repellet cum commodo illos, peccat admodum, pro venali quia qua racione tenetur sublevare asinum proximi sub onere cadentem ut precipitur Deut. xxii eadem racione tenetur non pati detrimentum fame proximi quod est maius dampnum quam rerum temporalium. Unde Eccl. 1 Cave ne lingua aut aures audies prave intencionis ut alios detrahas aut detrahentes audias. Sed cum ex officio non deberet obviare detractori et superiori inferiore vel cum verisimile est ex tali detractione sequi magnum periculum si non prohibeat tunc est peccatum mortale audire pacienter detractionem suam. Sed quid dicit quod ipse detractor dicit esse quod ... suum loqui debet, videlicet illius innocenciam excusare quod ipse crederat de sua te... ante vim sit cum ... dicat admonitione. Omnes culpabiles sumus et nemo nemini sine crimine vivit aut contristet facie ... ad ... fugit et recedat unde ... xxv ventus aquilo dissipat et facies tristis

De Correctione fraterna quam precepit dominus Mathei xviii

Ut ergo hanc debite iuxta domini preceptum sciat exequi. Est notandum quod duplex est correctio. Quedam potestativa qua non solum intenditur emendacio fratris sed etiam intenditur procuracio boni communis. Et illa non solum fit per simplicem admonicionem sed eciam interdum per penarum inflictionem ut ipse et alii terreantur huiusmodi peccatis et a peccato desistant. Et talis correctio solum pertinet ad prelatos ad iudices et ad alios superiores respectu inferiorum suorum. Et propter hoc huiusmodi potestativam correctionem nunquam inferior licite facere potest suo superiori, quia non competit sibi ut aliquam penam infligere. Alia est correctio fraterna que est simplex admonicio fratris de emendacione defectus sui que ordinatur principaliter ad emendacionem delinquentis et in remocionem culpe ab eo. Et propter hoc est actus caritatis. Cum vero aliquem diligimus tunc sibi bonum volumus et procuramus sic etiam ab eo malum posse removere. Peccatum autem est homini valde periculosum malum ... amovere a fratre per correctionem magis pertinet ad caritatem quam removere aliud temporale dampnum vel corporale nocumentum. Et propter hoc hec correctio pertinet ad quemlibet adultum caritatem habentem sive sit prelatus sive subditus. Propter quod dicitur 2 q. 7 Tam sacerdotes quam reliqui homines fideles summam debent habere curam de hiis qui pereunt quatenus eorum redargucione aut corrigantur a peccatis aut si incorrigibiles appareant ab ecclesia separentur. Et sic actus fraterne correctionis sicut et actus dilectionis pertinet ad unumquemque respectu cuiuslibet persone ad quam tenetur caritatem habere. Unde etiam non solum superior potest et debet corrigere inferiorem aut par parem sed etiam inferior suum superiorem. Etiam cum fraterna correctio est actus misericordie et ... spiritualis elemosine. Sed misericordia maxime est exhibenda in periculo constituto. Unde Augustinus in regula: Non solum vestri misereamini sed etiam ipsius prelati vestri qui inter vos quanto in superiori loco tanto in maiori periculo versatur. Unde etiam si ... mandavit deus de proximo suo. Sed quia prelatus etiam est proximus subditorum suorum eum corrigere tenetur delinquentem. Sed cum subditus hoc facere voluit tunc debet adhibere modum congruum ut scilicet non fiat cum duricia aut protervia sed cum humilitate et reverencia. Unde ad Thi. 5 Seniorem ne increpaveris sed obsecra ut patrem. Sed notandum quod sic dicitur Tho. 2a 2e q. 33 et in scripto super quarto d. 19 et communiter doct. quod fraterna correctio cadit sub precepto. Unde Aug. 1o de v. dom. Si neglexeris corrigere peior factus es eo qui peccavit

Et super id ait 18 Si peccaverit in te frater tuus ita peccat qui videt fratrem suum peccare
et tacet sicut qui peccanti non indulget Sed ad indulgendum peccanti quilibet
tenetur ex praecepto [illegible] sicut dicta habens in cunctis locis mundi
Ergo elemosina corporalis in necessitate cadit sub praecepto multo magis spiritualis proponenda
corporalis Secundo dico tunc quilibet videns aliquem peccare et non corrigens ipsum pecca-
ret mortaliter quia non implet divinum praeceptum Tandem Thomas ubi supra Sed

Correctio fraterna potest omitti dupliciter

contingit fraternam correctionem obmitti dupliciter meritorie ut cum quis correctionem differt
usque ad opportunum tempus vel ideo obmittit quia non sperat peccantem emendari
sed verisimiliter quod per impatientiam correctionis deterior fiat aut timet aliquod
aliud malum ex hac sequi quod peius sit quam correctio possit esse bona
ut videns quod aliquis [illegible] uxore timet ne propter correctionem interficiat eam
Unde Augustinus primo de civitate Dei Si propterea male agentibus parcitur quia opportunum
tempus inquiritur vel eisdem ipsis metuitur ne ex hoc deteriores efficiantur
vel ad bonam et piam vitam erudiendos impediant alios infirmos aut a fide
avertentes non videtur cupiditatis occasio esse sed consilium caritatis Et debet quilibet
notare quod qui non sperat emendationem vel timet verisimiliter peiorationem sicut qui [illegible]
me non debes tunc corrigere ne magis exardescat in me et [illegible]
Et ideo expectandum est donec ira mitescat quod hoc tendit ad magis
malum bonum fratris [illegible] verisimiliter sperat per correctionem magnum malum
[illegible] tunc licet correctionem gravioris odii exardescat contra corrigentem
tunc tolerandum esset eius odium ut magis [illegible] vitaret Et hoc
modo leguntur sancti correxisse tyrannos et principes sicut Laurentius
Vincentius etc Ne scilicet in alios attemptarent tunc [illegible]
ex sua correctione acrius contra se deservirent Et hoc vult Thomas in summa

2o

[illegible] Secundo contingit correctionem obmitti cum peccato mortali ut cum tempus
est opportunum corrigendi et sperat emendationem nec timet aliquod maius malum
ex hoc proventurum et non est prius [illegible] ex officio incumbit corrigere aut
si prius est apparet eum negligens esse Sed correctionem tunc quis obmittit
forte propter timorem humanum aut mundanum [illegible] secundum Augustinum ubi supra
timet iudicium vulgi vel carnis cruciatum vel peremptionem aut aliud
[illegible] malum quod est peccatum illius proximi corrigi debet Tunc videtur peccare
mortaliter [illegible] ex quo sperat emendationem fratris et obmittit eum corrigere
propter timorem [illegible] tunc videtur contempnere divinum praeceptum et videtur praeponere
illa quae timet caritati fraternae et saluti proximi quae plus diligenda sunt etc

Nota

quam corpus proprium Et potest poni exemplum de elemosina corporali unde si videm
[illegible] famelicum qui non posset vivere nisi [illegible] quo pasceretur hunc tamen
per [illegible] mea possum nutrire quod si non facio pecco mortaliter et occisor eius
iudicor iuxta illud Ambrosii Pasce fame morientem etc Sic similiter a
fortiori si vides proximum tendentem ad mortale peccatum quo moritur in anima
et speras ipsum posse corrigere et ab ulteriori praeservare per mea admonitionem
et non times verisimiliter aliquid peius inde sequi nec alius apparet qui
corrigere debeat aut velit teneor ex praecepto magis subvenire animae eius
ne peccet quam corpori ne fame extinguatur Unde Gregorius [illegible] audissem
[illegible] in vinculis plus est animam metuim victura etc Sic [illegible] cum tu scio
aliquem esse in peccato mortali et spero ipsum ad mea admonitionem per

sum premitte nec facio hoc per aliquem alium fratrem pro ipso corrigendo
si vellet timeo ipsum in illo peccato moriturum, teneor ipsum si possum
preservare ab eterna morte. Ideo potest obmitti correctio fratris in
peccato veniali quia scilicet timor aut cupiditas faciunt aliquem tardiorem
ad corrigendum fratrem. Non tamen ita quod si ei constaret quod posset fratrem a peccato
retrahere quod hoc dimitteret propter cupiditatem huiusmodi vel timore huiusmodi
mentium negligit corrigere delinquentem. Et ideo sicut dictum est si speratur
proximi emendatio fieri per correctionem quod non potest sine peccato obmitti, quia
finis correctionis est emendatio fratris. Et illa intentio fit. Sed ubi quis probabiliter
timet quod ad melius non recipiet sed ad peiora labetur nec aliquod aliud
bonum inde proveniet quod posset recompensare eius peiorationem vel edificatio
aliorum et melioratio qui ex suo peccato scandalizati sunt tunc est ab
huiusmodi correctione desistendum. Quare cum ordinantur ad bonum finem sicut rerum
bonum propter finem. Unde si correctio ordinem ad fratris emendationem aut
ad scandalizatorum ex suo peccato edificationem. Ideo non est facienda si per ea
finis suus attingi non speratur. Et hoc vult sapiens Proverbiorum 9: Noli arguere
derisorem ne oderit te. Ubi dicit Gregorius: Non tantum est timendum ne hiis qui
ideo dicit sanctus Thomas in scripto 4 di. delinquentem prudenter providendum est ne correctione
sequatur odium ex mea culpa propter indiscretam correctionem. Si autem
sine mea culpa ad odium provocetur ex illo ex quo debebat ad dilectionem
Et damnum scilicet vel ipsum peccatum est gravius odio eius quod in nos excitatur
vel in speciem quod hoc odium contra nos conceptum paulatim tepescat et sequatur
amicitia que est contra ipsum. Cum enim postea ipsum amantur, debitores
dei efficimur et ipsum reamemus. Cum autem odio propter eum habemus
debitorem cum nobis facimus ut ipse amet nos propter
Si aliquis dicit correctionem vestram fratrum debeo hoc facere ut que admonet Sed
Dicendum quod cum quis peccat hoc nocet anime. Sed cum peccatum eius publicatur
hoc nocet fame. Et ideo sicut prudens medicus in sanatione unius membri
cavet lesionem alterius. Sic et per fraternam correctionem debet curare ad hoc
quod si nequaquam fieri potest tunc fiat cum minori lesione qua potest, et quia
cuius preciosior est fama, ideo si anima fratris sanari non potest tunc ei
perdit ipsum et in tota fama per eius denunciationem plano fratris quod quod peccat eius anima. Cum ergo queritur quamodo
corrigendus sit frater publice vel occulte respondet dicendum quod dominus docuit
ordinem correctionis dicens: Vade corripe eum inter te et ipsum. Pro quorum
verborum intellectu meliori est notandum quod sicut quod colligitur ex dictis vel deli
super eodem loco et Summa Theologie 2a 2e q. 33 et in scripto super 4o di. 19 et aliorum
doctorum super eadem di. Si peccatum proximi est publicum ita quod non solum peccavit
in me solum, i. me solo sciente, sed et aliis scientibus, tunc id peccatum corrigere
eisdem coram quibus peccavit vel ad quorum notitiam pervenit et arguendum
publice, sicut dicit ad Thimotheum 5: Peccantem coram omnibus argue, quod intelligitur

de peccante publice secundum Augustinum de verbis domini. Non enim solum est adhibendum remedium
peccanti ut melior fiat, sed et hiis qui peccato eius scandalizati sunt. Nec propter
hoc minuitur aliquis de fama eius ex quo ipsius publice notum est peccatum eius.
Si autem peccatum eius est occultum tunc quia in peccato occulte [illegible]
machinatur offensa proximorum ideo adhuc distinguendum est quia si pari [illegible]
occultum sit in nocumentum multorum vel tocius civitatis temporale quia si spiri-
tuale et quia occulte tractat cum aliquibus de dampno civitatis corporale vel
sicut proditione eius vel [illegible] hostes in occulte conventiculis sicut de successione
non est premittenda secreta admonitio, sed statim superiori civitatis ad heresim tunc
facienda est denunciatio sceleris cum conservatione fame illius inquantum potest aut certe
Si vero fama eius conservari non potest quia periculum imminet ut hac nocte
ille qui habet claves traditurus est civitatem tunc potest dicere non date
claves hac nocte isti vel recipiatis eas ab eo quia tradet civitatem. Bonum enim
civitatis preferendum bono privato quia fama est de maximis bonis hominis ut
patet ex detractione et maxime religiosorum. Et ideo si appareat unus qui scanda-
lizat alios et secreta admonitione non corrigitur dicendum est prelato ut precaveat
videat fame civitatis. Idem intelligit de hereticis sicut de proditione. Idem est
Vnde si quis firmiter crederet quod ille ad sua secreta monitorum a nequicia
cessaret tunc admonitio secrete correctionis est premittenda. Et ideo dicit
Ieronimus [illegible] una est parva vini et multos permitte periculum polluitur
enim plures ex uno peccatore sicut ex una morbida ove totus grex inficitur
Nempe quod bonum multorum debet preferri bono unius. Et ideo preponendum est
fama unius pro conservatione innocencie et fame multorum. Si
occultum aliquis esset in nocumentum unius aut paucorum aliorum. Si vero peccatum
est tamen privatum ita quod melius sit illud ut illos tamen privatum dampnum tunc si nocumentum
peccantem defamare [illegible] et si nunc non vult corrigi corrigetur forte proprium
et sit dampnificatum vel factum non est relevandum. Si autem dampnum est forte propterea
notabile et magnum ut quia vult aliquem occulte nocte vel [illegible] bonis
suis spoliare vel comodo [illegible] supprimens vel cum uxore vel filia decipere
intro scandens aut domum incendere et non sperat quod per secretam admonitionem
possit eum ab hoc avertere nec aliquo potest dampnum premunire preferendum est doctor
quod melius est istum indempnem conservare quam famam illius. Sed tamen ita secrete
est dampnificandum premunendum per promissionem ab eo defendendo secreto extorta
ut nec illum manifestaret ad infamandum nec etiam agere in iudicio ad conve-
niendum. Sed solum ut sue consulet indempnitati. Si autem peccatum sit occultum
quia non est infamatus de illo nec potest sufficienter probari in iudicio illius
qui hec corrigere. Sed solum in nocumentum peccantis et forte etiam eius in quem peccat
quia ab eo leditur vel persona notatur et constat de peccato suis absque ullo suo
dampno tunc ad hoc solum tendendum est ut sic sustentatur ut emendetur.
Et ideo speratur quod per correctionem corrigatur tunc ipse corrigendus est secrete ut
emendatus in innocencia permaneat et fama non perdat. Et hoc intendit dominus
dicens Corripe eum inter te et ipsum solum quod non solum in fratribus semel correctione sed
pluries est faciendum secrete corrigendo quamdiu spes est de emendatione si
est in via ad mitiorem dimittendum quod paulatim potest emolliri animus eius ad
emendationem. Si vero post crebram correctionem secreta non est spes de emendatione
Et non timetur resistit aliquis periculis de testium inductione et coram ipsis de
termino eius manifestatione si resistit estimatur quod etiam coram correctione

emendabitur. Tunc ulterius iuxta doctrinam xpi est procedendum et primo vni
vel pluribus duobus vel familiaribus non inimicis detegatur peccatum fratris quod secreto fecit
vt ipsi suis monitis eum corrigant. 2o vt sint testes admonitionis. 3o negante
coram superiori de actu conuincat si post monitionem eorum iterauit vnum crimen secundum
augustinum. inducendi sunt interesse coram quibus primo monitus est vt videant
ab eo actum iteratum vel sic sint testes cum conuincentes coram superiori. Si autem
circa actus iteratos non potest testes habere tunc admonendus est coram ipsis
vt desistat a suis iteratis actibus vt sic eorum admonitionibus corrigatur an velit
desistere et hoc tangit glossa super illud adhibe tecum vnum vel duos id est non tantum
semel corrige eum coram testibus sed bis vel ter si velit desistere. Si vero post
huiusmodi testium adhibitionem sic pluries factam non vult corrigi delinquens quia
tunc conscientia postponenda est fame debet publice denunciari fieri superiori vt eius
sit cum dispendio fame a peccato desistat. Et hoc denotat dominus dicens dic
ecclesie id est prelato ecclesie qui potest peccatum illius publicare ne alii abeo inficiantur
et debet ipsum pro eo punire prout videtur expedire vel in rebus vel in corpore vel
excommunicetur vt ceteri metum pene similia timeant perpetrare. Et ideo augustinus in secunda
ponit hunc ordinem correctionis fraterne dicens tu cuius oculi petulantiam
aut aliud quodcumque peccatum in fratre tuo aduerteris statim eum admonere debes
ne cepta progrediatur sed de proximo corrigatur. quod si post admonitionem illud
fecit 2o vel 3o debet et corrigens sui correctionem iterare. et si non emendatur
tunc debet quasi vulneratus sanandus manifestari. Sed antequam in publicum producatur
quod fit cum dicitur dic ecclesie debet prius alii 3o id est testes demonstrari vni vel duobus
vt eorum secreta increpatione corrigatur. quod si nec sic profecerit debet 3o eum
prelato cuius est secreta admonitione et debet corrigi antequam in publicum
producatur. quod si nec sic emendatur debet contra testes ad ipsum conuincendum
induci et coram publica aliis puniri et hoc dicit augustinus ipsum minusque
sub testium adhibitione vt si prelatus ipso sit tamquam testis admonens quod si
negauit et non postulat penitentiam tunc primo debet testibus iudicialiter conuinci
et sic puniri publice etc. Item vlterius exhortatur augustinum ad fraternam
correctionem omnes. vnde sicut dicit 23o quod mediante zelo domus dei bone omnia
que videt peruersa satagit corrigere et emendare. quod si emendare non potest tollat
et gemit. Non est in quod augustinus domus tua maior quam domus vbi habes salutem
eternam. Si ergo in domo tua quod peruerse fiat satagis in domo dei vbi salus
proposita est et requies sine fine non debes pati quantum in te est si quid forte
peruersum videris in gratia dei videas fratrem tuum ad ebrietatem prohibe commone et
contristare zelus domus dei comedit. videas alios currere et inebriari velle
aut alia que non licet velle perpetrare prohibe quos potes terre quos potes potes
quibus non potes blandire vel tu quiesce fac quod potes veniat tibi
in mente similis ille qui abscondit talentum domini volens id sic erogare in quo
accusatus fuit quod perdidit et non potest quod sibi lucro seruauit. Sic et vos
fratres mei dicit augustinus nolite quiescere lucrari xpo quod lucrati estis ab illo etc.

De correptione fraterna secundum Sanctum Thomam

17 quodl.

Circa illam questionem est duplex opinio. Quidam enim dicunt quod ille qui est in peccato publico vel manifesto non potest alium corripere sive illud sit notorium sive occultum propter hoc quod aliorum iudicans condempnat se ipsum sententiam profert. Alii autem dicunt quod si sit peccatum occultum absque peccato potest corripere, non autem si est notorium. Utraque autem opinio secundum aliquid vera est. Dicit enim Augustinus corripere possunt boni ex officio sicut prelati corripiunt. Et sic videtur prima opinio habere veritatem, quia quicumque alius indigne utitur officio suo peccat. Ille autem qui est in peccato mortali et occulto utitur officio suo indigne prelacionis, unde peccat corripiendo vel quodcumque ad suum officium spectat. Alio modo accipit ex zelo caritatis, non ut cetera ministerii; et tunc in correptione non potest esse peccatum nisi ratione scandali, quod non consurgit nisi de peccato notorio. Et secundum hoc secunda opinio habet veritatem, unde sive prelatus sive subditus iste in peccato notorio existens aliquem peccare videt, potest eum admonere non per modum increpationis, sed per modum rogantis, ut exemplo suo non mitteretur ad malum.

Quod dicitur magis de sacram scripturam docere quod aliquis singulariter arguere [illegible] hoc tangitur et si non illud. Quidam dicunt docentes sacram scripturam non peccat quamvis ipse in peccato existat, quia nullo modo increpationis ex relatione frequenter peccat quamvis ipse in peccato existat. Ad hoc dicendum quod docere sacram scripturam contingit dupliciter. Uno modo ex officio prelationis sicut qui predicat docet. Non enim licet predicare nisi officium prelationis habeat vel ex auctoritate alicuius prelatorum, secundum illud ad Ro. x: quomodo predicabunt nisi mittantur. Alio modo ex officio magistrorum sicut magister theologie docet. Dicunt ergo quidam quod ille qui primo docet peccat mortaliter si sit in peccato mortali notorio; non autem ille qui secundo docet. Sed hoc est falsum, quia ille qui docet sacram scripturam est idem fructus et eorum qui ipsam scripturam ediderunt, unde tu ad hoc ordinatur scripture editio ut ad vitam eternam perveniat. Unde [illegible] xx quicumque impedit sive doctrine docendo peccat, impedit autem qui sacram scripturam docet quia ore confitetur se nosse deum, factis autem negat. Et ideo dicendum quod ille qui est in mortali peccato notorio peccat sive primo sive secundo doceat. Si ille qui est in peccato occulto peccat si primo doceat, non autem secundo. Et quo nullo modo corripere licet ei qui est in peccato ideo dicendum quod ex hoc ipso quod de alio corripiendo iudicat si in eodem peccato est se ipsum condempnat et condempnabilem facit, se ostendit non in nova causa eum superaddit. Quod dicitur de eo quod teneat corripere prelatum suum. Gal. ii: restiti illi in faciem et restitit. Dicitur glossa: ut par. Si ergo par non fuisset non potuisset eum corripere. Ita videtur quod fraterna correptio non se extendat ad prelatos. Propter quod sciendum quod quidam dicunt quod correptio fraterna non extendit se ad prelatos. Cum quod non decet homo ponere os in celum, cum quod de facili scandalizari possunt prelati si a subditis corrigantur. Sed hoc nichil est, quia prelati in quantum peccant non sunt tales, et si hoc eis increpando debetur. Nec ergo iterum qui eos caritative corripit in eos os ponit in celum. Eos sed pro eis quod ad utilitatem eorum eos admonet. Nec ergo iterum quod propter hoc quod dicitur de prelato quod iuste scandalizetur nisi communiter constet quod ipsi sunt in statu perfectionis scandali autem passivi non habent perfecti sed pusilli. Et ideo dicendum quod prelati ex hoc quod est persona publica et vicem dei

sup subditos gerit non amittat ea que sunt [illegible] illius fuerit persone et
ideo ista illa que dicuntur dom et affectu superno qui ad eos habet tradendus est
et plato debentur sed et hic vide aug ea que affectu caritatis expostulat
nec ab his eo platos excusat Et ideo per alios propter defensa
correptio et ad platos se extendit ut correptio a subditis Et sic
ea que sunt caritatis ad subditos plati talis gerere ut nullus
prudenciam [illegible] ne dum nimium servatur humilitas regendi frangatur auctoritas
ut aug dicit ista correptio ad platos talis sed ne aliquis [illegible] subditus
Et ideo [illegible] ne [illegible] se abstracta ut prior ad [illegible]
quod paulus in facie petro coram omnibus restitit sed idem dicit hoc autem accidit
[illegible] sine correptionis quod plati a subditis debent non [illegible] plati a subditis
[illegible] [illegible] humilitate in prelato correpcio fuit nisi [illegible]
fidei [illegible] platus maior sit sed in infidelitate labatur et subditus
fidelis maior [illegible] in epistola arguit demophilum de hoc quod sacerdotem
increpavit quod erat eo superior [illegible] fraterna correptio non extendit se ad superiorem
[illegible] oratio [illegible] [illegible] tangit [illegible]
plati contra subditos [illegible] subditos correpcio plato [illegible] gregorius
in pastorali [illegible] sit subditi ne platorum vita temere iudicent
[illegible] fortasse agere reprehensibile evidet [illegible] temeritatis plati arguere
delinquente [illegible] greg dicit vita prelatorum corrige non presumat nisi qui
de se meliora sentit [illegible] presumptuosum quod [illegible] de se senciat meliora
quod de plato sed [illegible] sit increpandi ad [illegible] quod mortuus ille [illegible]
de hoc quod [illegible] correpcio [illegible] vitam agere et de hoc quod correptio [illegible]
ad correptionem extendit ad penam infligendo [illegible] prosequitur et eum [illegible]
amovit [illegible] plati sunt correpcionis a subditis non [illegible] est eis pena
infligenda [illegible] ad superiorem demandare [illegible] non [illegible] superiorem [illegible]
ad deum [illegible] vel [illegible] subditus [illegible]
non erat [illegible] secundum [illegible] [illegible] contra [illegible] sunt [illegible] superiore
usurpavit [illegible] correcto non [illegible] officium [illegible] affectu caritatis Ideo non debet
[illegible] correpcio [illegible] de caritate quod est [illegible] adhibenda quam subditus
plato adhibere non [illegible] quod greg [illegible] iudicium [illegible] ne
[illegible] platorum [illegible] in mala [illegible] vel [illegible] alios
[illegible] non autem [illegible] correpcio [illegible] in [illegible] sit
ad [illegible] quod [illegible] presumptuosum sit quod [illegible] in bonitate
[illegible] non est presumptuosum [illegible] ad aliquod [illegible] sed plati
non [illegible] de se meliora sentiat [illegible] Correpcio fraterna [illegible] sit spiritualis
[illegible] est sed [illegible] plato debentur quod [illegible]
est unde aug dicit in regula [illegible] autem [illegible] plati misereamini
[illegible] vos [illegible] in loco superiori tanto in periculo maiori [illegible] correpcio
fraterna se extendit et ad platos [illegible] quod deus [illegible] man-
davit de proximo suo [illegible] plati [illegible] est [illegible] correpcionem debemus
si delinquat [illegible] quod [illegible] precepta [illegible] sufficiunt in
hac vita ordinantur [illegible] autem [illegible] ut [illegible] Est duplex
ordo [illegible] quo [illegible] ordinantur alius quo singuli de

certum ordinatur admonere ita et introducitur huius vita aut quod in aliquibus
quaeritur est duplex ordo unus ad praelatum alius singulorum admonere
unde uterque ordo est praecepto divine legis institutus Ordo autem praelati ad subditos
in hoc consistit ut omnes subditi ad bonum quod praelatus intendere debet tendant
et quod praelatus eos ad hoc dirigat Ordo autem singulorum admonere est ut
unusquisque alteri amplius proficiat ad bonum suum consequendum unde sicut praelatus
ex praecepto movetur ut subditorum vitam regat et subditus ut praelatus obediat
ita quilibet admonere ut sibi invicem amplius proficiant non solum in corporalibus
sed in spiritualibus magis et ideo cum maxima amplius haec [illegible] praeceptorum in
spiritualibus exhibeatur praecepto divine legis ad hoc se extendere debet. Con. Non quilibet

Con.

ad correptionem fraternam tenetur ex praecepto quia [illegible] sacerdotes studeat id [illegible]
ad [illegible] praeeminentiam [illegible] dicit [illegible] de correptione
cum adiungatur correctio quod per hoc quod subiungitur [illegible] cum una parte
et [illegible] adducere et talis correptio plus praelato competit Con.

5

quandoque [illegible] curam correpit aliquem curam illius gerit Con. sicut praelatus tenetur
ex praecepto curam de subditis habere quod sic ipsi tenentur ex praecepto sicut dicitur
Con. cura [illegible] multiplicatur [illegible] et sic quod [illegible] curam
[illegible] diffundit [illegible] vite [illegible] subditur quod provideatur et
cura respiciat ordinem ad finem ad quem homo per totam suam vitam tendit
et sic curam alterius non habet aliquis nisi praelatus qui habet [illegible] super
subditum imperium Con. [illegible] quod [illegible] ad aliquos ut ad subveniendum aliquo
in [illegible] casu quibus habent curam alterius quod unicuique mandavit deus

6

de proximo suo [illegible] ut [illegible] compaciendo sit membra. R. a. ad praecepta obligatur aliquis semper ad consilia autem

Correctio fraterna est sub precepto

non nisi in aliquo casu speciali sed ad corripiendum non obligatur aliquis nisi ex
causa [illegible] quod hominem [illegible] negocia sua dimittere ut correptionem impedit
[illegible] corripienda [illegible] dicit quod praecepta divina non obligant
ad [illegible] quibus [illegible] obligat et ideo ad quod in aliquo casu implendum obligamur et
non in alio non est consilium sed praeceptum quia consilium numquam nisi per hoc quod
[illegible] aliqua accidentia [illegible] autem ad quod obligatur est cum delinquens

Con.

[illegible] ipsi et [illegible] quomodo [illegible] emendavit et non [illegible] aliquis cum
ex officio incumbat [illegible] ut [illegible] ille cum incumbit negligens appareat in corri-
gendo Con. autem non [illegible] emendavit sed magis deterior [illegible]
corripiendi [illegible] ex praecepto Con. [illegible] sed praelatus diligens apparet ad corripiendum
subditum suum R. non [illegible] absolute [illegible] praeceptum dei [illegible] quod
quilibet tenetur ex praecepto [illegible] corripere [illegible] quod [illegible] debent [illegible]
suo [illegible] ad corripiendum seculares delinquentes [illegible]
[illegible] dicit quod quidam [illegible] quod [illegible]
[illegible] ut corripiat delinquentes quod [illegible] melior [illegible]
Con. hoc non videtur [illegible] ab [illegible] abstinere et salute
proximorum subveniat Et ideo dicit quod [illegible] corripiendi
advenit [illegible] corripere [illegible] sed non tenetur quaerere delinquentem [illegible]
[illegible] sui statuta [illegible] ne ipse in [illegible] mandat
aliquis alium [illegible] tenetur Con. homo non debet sibi [illegible]
[illegible] ut [illegible] non est timendum ne ille qui [illegible] infirmitatibus inferat

[illegible] ad odium [illegible] fiat [illegible] ex [illegible] odium [illegible]
[illegible] odium [illegible] ad [illegible]
est [illegible] odium [illegible] culpa [illegible] indiscreta acceptio
Si aut ad odium [illegible] ex quo debet ad [illegible] dilectionem [illegible] non
est [illegible] in dampnum aliorum [illegible]
[illegible] odio quod in nos [illegible]
[illegible] odium [illegible] et [illegible]
[illegible] odium [illegible] dei [illegible] amicicia [illegible]
[illegible] debitores dei sumus [illegible] debitores [illegible]
facimus hec Sanctus Thomas in scripto [illegible] xix

An leges usuras permittentes sint tenende vel annullande

Nota quod leges civiles permittant moderatas usuras ut ff. et
C. de usuris [illegible] de iure [illegible]
[illegible] ad hoc C. de usuris
ubi [illegible] ad hoc [illegible] in [illegible]
[illegible] nomine accipiens [illegible]
[illegible] ubi [illegible] usure [illegible] ad [illegible]
[illegible] glo. [illegible]
et [illegible] de iure [illegible] et [illegible]
usuras [illegible] ut in Auten. de [illegible]
[illegible] ubi [illegible] Concilio [illegible]
[illegible] lex [illegible] ad [illegible]
[illegible] leges dei et [illegible]
ut ff. ad [illegible] ff. de [illegible]
[illegible] dicit [illegible]
[illegible] ff. de pact. [illegible] ff. de [illegible]
[illegible] ff. de [illegible] ff.
de [illegible] ff. de [illegible] ff. de legat.
[illegible] ff. de iure [illegible]
[illegible]
[illegible] de legibus et constitutionibus [illegible]
[illegible] et [illegible] titulus et est
[illegible] dicit [illegible]
de [illegible]
[illegible] ff. de iure [illegible]
[illegible] ff. de locat. [illegible] Non obstat [illegible]
in auten. de usura nautica [illegible] et permittit
usuras [illegible] in nautica [illegible]
[illegible] creditor et [illegible] pacto et [illegible] debebit
ut ff. de nautico fenore [illegible] C. [illegible]
[illegible] ubi famosissimus doctor dominus Baldus
de Perusio dicit [illegible] auten. ad hoc C. de usuris [illegible]
[illegible] usure [illegible] sunt [illegible]
[illegible] auten. [illegible] dicit quod ista auten. est

Nota bene

arcta per ius divinum, immo verius dispositio eius. Auten. vero valet
papa ius divinum quia cum ius divinum sit immutabile ius, per ius humanum
non potest tolli quia papa est contra constitutionem divinam est peccatum. Item licet imperator
est filius dei et filius non potest tollere legem divinam suam et licet imperator
vellet permittere tamen non potest. Unde lex evangelica sine dubio tollit
legem cesaris quia leges debent sacros canones imitari ut in auten. ut
clerici apud proprios episcopos [illegible] colla. vi. v. dicit nec leges non de-
dignantur sequi divinas et sacras regulas. Unde dicit auten. tamen
casus intelliguntur tantum leges posite in corpore iuris ut hoc in auten.
ut sine quoque suffragio [illegible] in vo. sacrae eloquio et
hoc est [illegible] quia plerique in fine [illegible] de immunitate [illegible]
vel prelatos dicit Baldus et damnat opinionem Nicolai de [illegible]
qui dicebat leges divinas destrui posse per leges humanas et intendebat
usuras aliquo modo concedendas. Predicta autem opinio non falsa est
inquit dicit Baldus et ab aliis canonistis reprobata quia quod est prohibitum
a divina institutione et divino iudicio non potest vere humana permitti.
Et causa est quia talis non est ratio sed ab illo cui non consentit se
voluntati divine. Et ideo non debemus aliud sequi quam quod deo ita
placuit. Tamen papa [illegible] in suis nimis non sit licere leges vel statuta
que permittat usuras ut in c. ex gravi de usuris in clementinis immo
talia statuta sunt delenda de libris communitatum et iudicantium
[illegible] cum sit clementina ut ibidem patet. Et teneo tamen semper [illegible]
Item imperator dicit sacras leges sacratissimas C. de legibus l. sacratissime
Ergo leges [illegible] lege divina et ideo non possunt esse sacratissime. Ergo
sacrilege leges sunt permittentes usuras de facto [illegible] lege divina et
habere [illegible] tamen sacrilege sunt [illegible] adversus [illegible] de lignano
in c. finali ex. de usuris quod aliquid permitti aliquid contra faciens non punitur
ut in [illegible] de [illegible] aliquid permitti quia [illegible] tollit impedimentum ut quia
iudei [illegible] ut in c. et sunt iudeis ex de iudeis [illegible]
permittit possidere ut quia lex permittit concubinis [illegible] de hac [illegible]
permisse hoc [illegible] in prologo. Et ideo aliquid dicendum quod lex civilis permittit usuras
permisse [illegible] sed quia non punit contra facientes. Ergo possidere et dispositive
primo [illegible] sed hec opinio non est vera [illegible] lege aliquid dat formam et
non permittit sed hec opinio non est [illegible] de usuris [illegible]. Ergo [illegible]
[illegible] ad usuras ut ff. et [illegible] de usuris [illegible] satisfieri
Ergo quia potest esse discordia in eisdem dicit quod lex civilis [illegible]
et sorte [illegible] videtur [illegible] quod si aliquis indigent pecunias et [illegible]
pro usuras [illegible] permittebat pro meliori conveniencia legis vel canonica pro
derat [illegible] sed tendendo ad felicitatem supernam [illegible] quia usurarius petat con-
tra [illegible] dei et contra leges dei. Ergo [illegible] ne discordia radicalis [illegible] has leges
[illegible] tendens [illegible] ad varios fines [illegible]
dic quod non quia manet eadem equitas tendens [illegible] ad [illegible] et autem [illegible]
[illegible] tollit quod lex civilis prohibeat interesse usuras et autem [illegible]
[illegible] et tenendo [illegible] maior perfecto [illegible] leges [illegible] non corpore quod dirigit
directe ad viam ad quam tendit. Ergo [illegible] que posse [illegible] viam [illegible]
moralem quod habeat [illegible] papa [illegible] [illegible] actus [illegible]
et de [illegible] usurarius quod [illegible] contra [illegible] quod non dis-
[illegible] usurarius [illegible]
[illegible] in [illegible] et felicitas non potest [illegible]
[illegible] quod in [illegible] prohibeat non corpore quod
[illegible] permittendo [illegible] dirigit in statu [illegible] felicitatis
[illegible] in quam tendit hec Jo. de lignano

Item eciam de iure canonico agitur quod supplet defectus legis in illis partibus consuetudinibus et
iuramento de consuetudine patet quia ubi agitur de periculo anime ubi consuetudo
cessat ex de consuetudine c. fi. ubi dicit tanta gravitas sunt peccati
quanto diutius infelicem animam detinent alligatam ext. de hostibus c. non
debet de consuetudine et ipsa lex ubi cessat constitucio patet ex de appellacione
quia ex ubi cessat iuramento patet in c. quanto de iudicio in xxiii q. iiii
intelligenda de [illegible] c. fi. ex [illegible] in talibus cessat appellacio patet
in c. ad nostram et in c. fi. [illegible] porro de appellacione ex [illegible] in talibus cessat
de privilegio patet c. de [illegible] l. clarissimi l. in fi. c. de episcopis
et clericis l. raptores et c. de raptu virginum l. [illegible] ad [illegible]
fuerit lex sed quod non dicta rupe c. de episcopis et clericis et quanto ad
predicta nisi ubi agitur de periculo anime [illegible] de [illegible] quod non
de degradacione leges [illegible] canonicas [illegible] in auten. ut clerici
apud proprios episcopos [illegible] [illegible] coll. vi et in auten. de monachis
in fine col. i et in c. cle. de iudeis Et in c. fi. in se [illegible]
Et patet dicit quod per ea volunt sequi sacras regulas et quod sunt
regule [illegible] valere debent et quomodo [illegible] catholica et apostolica
[illegible] in auten. quomodo oportet episcopos [illegible]
[illegible] dicit nichil excludit [illegible] de [illegible] et obs. c. [illegible]
[illegible] hec [illegible] de [illegible] et [illegible]
[illegible] leges dicuntur iuste [illegible]
[illegible] ad bonum [illegible] ex [illegible]
[illegible] forma [illegible]
[illegible] ad bonum [illegible] et [illegible] hoc leges [illegible]
[illegible] iuste [illegible] et obligat [illegible]
[illegible] obligat [illegible] vobis [illegible]
aut iniuste [illegible] ad scandalum evitandum [illegible] aut [illegible]
Tollerande [illegible] ad [illegible] de [illegible]
quod quandoque leges [illegible] de [illegible] et [illegible]
leges [illegible] ad [illegible] vel ad aliquod aliud [illegible]
[illegible] nullo modo tales leges sunt [illegible] vt dicit s. tho. [illegible]

Utrum qui sunt hostes [illegible] usure percipi possint [illegible]
[illegible] quod tales hostes [illegible]
[illegible] c. de [illegible] et [illegible]
[illegible] ad usuras [illegible]
xxiii [illegible] ad usuram [illegible]
alia [illegible] usura [illegible]
et male et allegat hostem [illegible]
et [illegible] et in c. ad [illegible]
[illegible] allegatum [illegible] adhuc [illegible]
non possit ad predicta [illegible] de [illegible] Nota bene
[illegible] talibus [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] quod [illegible] accipit [illegible] qui
[illegible] et [illegible]
dat mutuum et [illegible] qui accipit [illegible] habundancia
bonorum [illegible] ita quod tales [illegible] habundancia predicta aliis
[illegible] et [illegible] ab aliis sub usuris [illegible]
[illegible] male [illegible] maledictio [illegible]

paupertatis et stabilitatis oppressores et persecutores et transgressores divine legis quo inferetur
adversus et terra ipsius in terra observatis sup te erit sublimior et eris defendes
et eius uxor et filiorum subditi et ipse fenerabit tibi et tu non feneraberis ei ipse erit
in caput et tu eris in caudam et venient sup te omnes maledictiones iste et
persequentes comprehendent te donec interreas quia non audisti vocem domini dei tui
Item ... quod non prohibite lex tu dicit et tu non feneraberis ei set innuit deus
dicat quod tales inquam sup quos maledictio divina descendit tanta in
gravat et iusto dei iudicio supponat quod ea pro his indigent non ...
usuras invadant Sicut vel dicunt dicebat contra tales psalmista Scrutetur
omnia vel fenerator omnem substantiam eius et diripiant alieni labores eius
Subdit vel hoste ideo ... alii exponunt illud c. ab illo ...
i se nullo nocere debes sic a nullo petas usura quod est argentum glo. ...
ex tunc in hoc respondet An a Judeis vel Sarracenis aut aliis infidelibus
christiani valeant usuras exigere ... dicitur quod ... abolitione
usure eo quod solus deus est verus deus bonus ... et bonus dominus
hominibus ad colendum verum deum ... dei ... in iniuriam
dei et fidei licite possit usura exigere quod hoc non fit propter lucrum set zelo fidei
et caritatis ut iniuria dei et fidei debilitetur ... bona non sunt eorum
... pugnant fidei et cultui divino set de iure deberentur fidei ...
et cultui divino ... Unde ... thomas ... ad ducissam lotharingie
An liceat dominis ... facere ... Judeos ... quod ... terra dicunt
Judei ... culpe ... sunt addicti et sic ... res domini sunt
... quod ... sunt ... non ...
... vite ... non ambulant ... ad ...
eos ... sunt ne nomen dei blasphemetur hoc ... videtur nec ...
... non convenit ... ... ad ... eorum ...
aliis dicunt quod christiani ... possunt usuras a Judeis et Sarracenis ... tho
... hostibus christiane fidei ... c. ab illo aliis intelligit id est non de
aliis infidelibus set solum de iniuria ... publice ... est ...
... ... qui ... sunt ... non licet ... vel
xxiij q. viij c. dispar ... dispar nimirum Judeorum et Sarracenorum causa
in illos enim qui christianos persequuntur ... et ... pellunt iuste
pugnatur hii vero ... c. ab illo ... occasione
... hoc dicit Amb. ... non feneraberis fratri tuo set alieno ... Et sic
de ipso ... Judeorum dicit ... de iniuria ... Unde ...
dicit ... Et sic ... hoc ... intellectu ... quod ... ambros
in hoc c. non dicit quod liceat christianis ... ...
... de Judeo intelligere ... ...
... erat Judei ... et ... libelli ... ...
et ... qui ... apostillat ... exigere usuram set zelo caritatis
Et subdit ... ... c. ab illo ... hoste sive sit paganus sive hereticus
sive aliquis christianus ... in hoc ... a Sarracenis qui sunt hostes christiane
licite christiani usuras exigerent set non a Judeis quia contra eos non iuste
pugnatur xxiij q. viij dispar ... qui dicit quod in nullo casu
est usura licita, nec alicui licet ea exigere etiam ab hostibus ...

gualit phibita Subdit archi. adde adhuc ut cessat omis adiecto hec dici q ambros. appellat hic usura vegetem et inmoderatas exactios qua hostib imponere possimus ut affligantur et opprimatur et hec vult hic Ber dicit cum sint usurarii exactor inimici quasi inferentes et imponentes exactios ultra q dz imponi vel q est se no q hoste con quod fit bello habens s. petrum de Salic.

Sed quis e ille cui mita nocere possimus Dat archi. lucillo romanum imperii hoste. C. de com. et mer. le. no solu et sic videt q infideli possimus credere pecunia ad usura et subdit usura i pensione magna et hoc p c. xxiiij q vi. Jam vero. Et ray. dicit in su. ti. de usuris in hoc ca. dicit q cu mor. c. Plerique qua premittit se in glo. vbi q debet c. ab illo intelliga negatiue vbi q nulli debes desiderare nocere. a nullo possimus usuras exigere infallat hec d turre cremata q sima

Vbi etiam aduertendum secundum doc. Subtilem Jo. Scotu. q in oibus semper seruari debz caritatis ordo vz q diligatur deus super oia. et post deum ppa aia et post ipam aiam diligatur aia proximi sicut sua et post ipam aiam sua et proximi ad salute diligatur vita ppa. et post vita ppam vita proximi sic sua ad virtute et gram et post vitam diligatur fama laudabilis psequela virtu. Et tunc fama sua et diligatur fama proximi et post fama diligatur bona temporalia tanq adminicula y sustentatoe prite vite et. id et sentit glo. super illud canti. ij° ordinavit in me caritate. Vbi dicit glo. multa potuit ordine caritatis q qd e pmu facunt vltimu et qd e vltimu facunt pmu Dicendo ergo q usura tanq usuraru nullo° licet exige q opponitur caritati dei et proximi et vite et fame necno et bonis temporalib. Sed tn possit dominus q aq° licito mo possit q's sua dampna recupeare ab hoste sine preiudicio pcertor vo tanq usura s tanq iusta recopensacoe damnoru suoru possit licite tenere sic illa q in iusto bello acquirunt vnde h archi. in dcto c. ab illo et s. in vo differe dicit adde. ista ratio vo vrgz q tamen nec furtu nec rapina dr siquid eis s. hostib. sine auctoritate principis et qui alit faciat peccat s in tali ca° no inveniuntur usura proprie vel simile a puerpe s ia fo. s. rapina xxiij q ij. dns s hugol vna s de bonis damnificate aliquis peruenit ad manus damnificati sine vito ut nisi q invenit vl alius subiderit et hunge pt damnificatis licite retinere et sine pcto recipe vsq ad valorem dam in ff. de q dico. videl le. si forte vel si forte res q puenit ad eu fuiss illi a raptore acomodata C. de como. l. ptextu vt ut de depo. C. de depo to l. si pro vna in his casibz pt retinere licet indubitanter ved simil in foro iudiciali Sed s quosda licet talis peccat et priuans ac teneatur tn in foro penitenciali no tenetur ad restituto. vnde Bertho. in ze q hoc dicit q ille qui furtiue accepit rez sua apud alia deposita grauat depositarium q ille tenetur ad restitutoz vel ad ostendendu se innoxiu vnde manifestu e q peccat et q tenetur ad releuand grauamen depositari qui no accepit rez sua apud aliu iniuste detenta peccat quando q grauet eu qui detinet. Nec tenetur ad restitutoe sic ad restituco. alicq s peccat tm quemq iusticia dn ipe sibi vsurpat sine rei iudicio. Iuris ordine pmisso Et pro teneretur deo satis facere et dare opam ut scandalum remoueret sic vide ostiensis sedeti. Item Sco. in quarto sniaru. di. xv.

Queritur an da mnificatus ab aliqs possit sibi satisfacere de bonis damnificantis Et dicit q in duob casibz possit sibi satisfacere. ez hoc q ille damnificatus esset effectus dilapidator bonoru damnificate et no possit sibi s. iuris forma prouide. vel q no hz testes vel phacos vel q est psona potes cui quia no administraret sibi iusticia. Nam tunc possit s proci pertum detentu vere damnificati quando ipe habet ad iusticiam vel dilapidare sic post morte damnificate esset forte restituta

dispensator bonorum eius tanquam fidei commissarius et cetera vide ibi

2a Secundo quod inveniret de bonis illius vel aliquis sibi donata fuisse in
istis casibus posset recipere et retinere usque ad valorem damni Et ut clarius intelligatur

Sciendum quod volens sibi propria auctoritate satisfacere de bonis debitoris in

vide 6 — 1 septem casibus parat licet Primus est quando est sibi per viam iuris providere et inde

2 fecerit sibi ius contra legem C. si quis in tantum C. unde vi Secundus est quando quis
esset iudex publicus et in sua causa vellet proprie iudicare quod est prohibitum
quia nemo in sua causa C. ne quis vel unde quis iudex in re eius propria nunquam debet ad modum
est alioquin litteras trahit ei et ubi glosa allegat pro contrario ff. de iudiciis
l. Iulianus versus magister stallis et ff. de iurisdictione omnium iudicum l. cum iurisdictio
et ff. de arbitris et l. pen. Sed arbitrator sic dicit glosa vel ff. de operis
libertorum l. si libertus quod dicat quod in causa propria non potest esse quis iudex vel arbiter
si arbitro ad quod facit C. de contrahenda emptione l. in venditione Tertius quando debitum

3 non est liquidum sed dubium et an debeat recipere vel non actori namque probatio incumbit
et tunc sunt partium iura obscura reo favendum est potius quam actori ut in ff.
sit de re iu. l. vi. Quartus est quando est periculum scandali generandi contra

4 alium vel quando dicit culpa de furto vel maleficio tuo licet infamatus inde
scandalum aut contra iustitiam illatum contra proximum obligat ad mortale quia xviii
. . . aut scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt expedit ei ut
suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris de malo
scandali satis tractat Thomas ii.ii. quaestione xliii Quintus est quando esset periculum infamie

7 propter quod reputaretur usurarius vel latro et huiusmodi Quintus autem curam debet
esse conservatore fame sue Ecclesiastici xli Curam habe de bono nomine hoc enim magis
permanebit tibi quam mille thesauri magni et pretiosi Et Augustinus dicit Nobis
enim est necessaria vita nostra aliis fama nostra xii q. i. nolo et c. non sunt nobis
unde ait Augustinus qui negligit famam suam crudelis est xii q. i. nolo
Ubi etiam Augustinus dicit Conscientia nobis necessaria est proximis autem fama nostra et qui
fidens conscientie sue negligit famam crudelis est ergo et cetera Sextus est quando posset
esse periculum personale suspicionis vel quia posset suspendi pro latrone capitali
delicto et huiusmodi Sed enim plus diligere vitam quam bona temporalia Septimus est
quando sibi satisfaciendo incurreret peccatum postponendo salutem animae sue pro recuperatione
temporalis rei Secundum enim preest hoc si vindictam nimium liceretur animam suam

destructum paratum. Christus semper enim dignior a preferenda est et cetera

Tractatulus venerabilis viri magistri Nicolai Tempelfelt sacre theologie professoris

Utrum liceat xpiano populo hereticum eligere pro rege aut domino sub pacto obligatorio promittendi unumquemque in fide et ritu suo. Conclusio finalis. Non licet xpiano populo hereticum eligere pro rege aut domino etiam si promittet sub pacto unumquemque permittere in fide et ritu suo. Probatur conclusio. Nam hoc pactum est contra leges divinas et humanas. Et est contra bonos mores. Primo est contra legem ewangelicam a xpo promulgatam hoc sub tenore: Si peccaverit in te frater tuus vade corripe eum inter te et ipsum solum. Si te non audierit adhibe tecum unum vel duos testes ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos dic ecclesie. Si autem non audierit ecclesiam sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Hic ibi ad legem divinam aut indispensabiliter obligatur omnis homo unde hos versus putant debere doctores circa quam summarum di. xix. et sanctus Tho. 2a 2e q. 33 ar. 2o dt hanc legem fraterne correctionis esse sub precepto. Est autem fraterna correctio de moribus fratris de emendatione delictorum a fraterna caritate procedens. Habet autem lex ewangelica huius et obligatoria includit tria puncta notabilia: primo correctionem, 2m denunciationem ibi si te non audierit dic ecclesie, et 3m desperata traditionem ibi si ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Quod ergo potest ecclesie denunciari quia non tenet neque eam arbitratur esse in vera natura. Secundo hoc pactum est contra aliam legem xpi videlicet de scandalo non dando. Unde per Matheum xviii dicit xpus: Amen dico vobis qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis minimis qui in me credunt expedit ut ei suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris. Et subiungit ibidem: Ve mundo a scandalis, et hoc propter scandala generaliter, et ve homini per quem scandalum venit specialiter. Et subiungit: Si manus tua vel pes tuus scandalizat te abscide eum et proice abs te, et si oculus tuus scandalizat te etc. ibidem. Non autem abscisio membrorum ad literam ut intelligi de membris materialibus sed intelligitur de corpore xpi mistico quod est ecclesia a quo membra quantumque nobilia et principalia propter scandalum morbositatis contagionis et infectionis aliorum membrorum in ecclesia dei sunt abscidenda procidenda et eruenda. Modo illa sua fieri non posset stante tali pacto quod dominus aliquis xpianus vellet fide sua extranea et habere vasallos de fide vera et katholica. Tertio hoc pactum est contra preceptum domini nostri ihesu xpi quo precipit omnes hereticos cavere Matthei vii dicens: Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium intrinsecus sunt autem lupi rapaces. Quarto quia aliquis alium dominum suscipere quem tenetur cavere tamquam lupum rapacem, et hinc est quod sancta mater ecclesia conformans se voluntati divine omnes credentes receptatores defensores fautores excommunicat via late in sentencia. Quinto hoc pactum est contra illam regulam quod Nemo potest duobus dominis contrariis simul servire. Ideo declaratur quod volens sub tali pacto hereticum eligere in regem incurrat crimine infidelitatis et lese maiestatis contra celestem regem deum videlicet omnipotentem. Quod patet quia xpianum prestarent homagium adversario et inimico ipsius sicut heretici et ergo sic crederet a deo infideles et apostotare damnabiliter et sic essent infames et infideles. Sexto deum ... et ecclesiam sanctam ... honore

no possint qui hereticis legibus et ritibus eorum immiscere ac sub quocumque pacto
homagium conantur prestare aut eum in dominum assumere vel intueri contra illud
mandatum dei quod dicit honora patrem tuum et matrem tuam non possent observare
Et talis receptio heresis et sic de pactatio sit cum bonos mores et leges
deducuntur sic vero sub tali pacto latent multa venena periculosa animas
christifidelium inficientia quorum venenorum primum est quod ex hoc pacto
oritur videlicet conversatio hereticorum infectiva animas christifidelium toxicans
heretice pravitatis mortificativa

Secundum venenum est quod pro voluntate hereticorum erit abusus christianorum

Tertium venenum est impedimentum et destitutio errorum Judeorum super christianos

Quartum hereticorum dogmatum defensio et catholicorum predicatorum expulsio

Quintum quod cogetur populus christianus plus per hereticos quam fideles catholicos

Sextum quod obligabuntur fideles catholici exponere censuras juris ecclesiastici

Septimum quod fideles christiani oportebit fieri fautores promotores hospitatores
et receptores atque defensores inimicorum dei et fidei hostium crucis christi

Octavum quod christianam fidem quam gerunt in corde non audebunt confiteri verbo
aut opere quod est valde lamentabile

Nonum quod per hec pacta hujus hierarchie et statum catholicorum acta ducebuntur
et laudabuntur et christianorum opera despicabuntur et suppeditabuntur

Decimum maxima confusio christiano populo hec heresis prophana et diabolica
statuta pro domino

Undecimum venenum periculosum est quod heretici sic nituntur pacifici ut valeant principalia
inprimaria pacifici et quieti ita quod inquisitores summi legati et prelati
nulla habeant cum eos facultatem inquirendi vel procedendi aut contra
credentes fautores receptatores et defensores eorum exterminandi vel puniendi

Duodecimum venenum est insanabile latet tale cum sit ille dominus
hereticus pacta et promissa servare non curabit aut eadem servabit
velit quibus tunc refugia poterit recipere aut domicilia aut facta dominica etc.

Responsum Georgii Regis Bohemie

Coram Bohemis Prage prelati ad mandatum sedis apostolice 1o ?ffantini(?)
circa festum Sancti Laurencii Anno domini MCCCCLXII
Ubi se hereticum publice professus est ore proprio

Vos Bohemi scitis quod ad papam cum consilio vestro misimus quam nunc ?nercii(?)
responsum quale obtinuerit et quod cum accidit, expedit ut vos primo audiatis.
Tunc surrexit dominus Kostka, deinde nobilis dominus Procopius de Rabinsteyn et alii
ipsis adiuncti comites, omnia que in itinere apud sedem apostolicam et imperialem maiestatem
perceperunt longa et prolixa relacione per certas literas manifestabant, et fideliter tractata
per dominum apostolicum commissa pronunciabant. Super quibus Rex non apponens sanctitatis sue
mentem reverenter vidit absque prima aliquorum interlocucione dicens: Miramur quid
papa faciat, iterum hoc cogitur quod vix per Compacta est omnino et ad tranquillitatem
pervenimus, destruere velit, quomodo sit hoc nobis delere et auferre quod sacrum
Concilium Basiliense, prius eo et suus antecessor papa Eugenius nobis
dederunt, si quidem papa ita vellet, semper id desiderare quod sui antecessores ratificaverunt
et concesserunt quod utique certa iusticia sua esset, sciret utique Nos attestamur
a papa quod iuramento in mea coronacione prestito non satisfacimus et heresim
nobis imputavit, quod heresi in Bohemia, ipso ore dixit audiet quod iuramus heretica
pravitate abire velle, et omnes hereses de regno meo delere pro certo sciatis
nos hereticos non diligere, sed ipsis infestos esse. Sed quod papa vult certum vobis
sapere et mea compactata heresim facere, utique sunt de antiquo mea cum fundata
sunt in Ewangelio et exemplo et primitive ecclesie et nunc nobis concessa tanquam
privilegium nostre gentis et devocionis a Concilio Basiliensi. Et quod hanc abire
iurasset non quidem sed procul sciatis, quod cum in eadem communione nati, nutriti et in
hanc dignitatem regiam deo disponente sumus sublimati, Nos eam tenere, defendere
et circa eam mori et vivere spondemus. Immo contheoralis mea hic adstans nobis
credens et mei liberi, et omnes qui ob amorem mei facere volunt, circa ipsa Compactata
ita vivere debent, nec credimus alia esse viam salutis anime nostre. Et sic volumus
mori et vivere tamquam ut lex salvatoris institutum. Aliquociens circumstantes
partis fidelium et infectorum, utraque quod eorum sensum interrogando quos inquit a vobis
omnibus si aliquis quesiverit sicut Nos et Regnum propter Compactata invadere
diffidare aut diffamare voluerit, an nobis in auxilio adesse voluntis. Unde
Iubiatus Kostka, interlocucione prehabita cum suis de parte infecta quorum multus
erat numerus, Rex inquit liberissime audimus quod nobiscum in fide sit Conformis
cum contheorali et liberis tuis, et ipsius agimus tibi de super permanens
promittimus tibi omnes et unusquisque seorsum, te adiuvare et tibi adherere
Compactata prestare auxilium corporibus et rebus nostris. Deinde vertens se
ad partem fidelium et quid inquit vos factura sitis, nobis dicite palam tenendum

ympt prest dni Epi wrat et olomucen cu dnis de Sternberg et Rosenberg
cetera cu suis quorum alo multu maior erat numerus parte infecta Attn comparacione
pars sanior dignior et nobilior tam in dnis platis qz Civitatensibus
plurima auctoritate, per dnm de Sternberg hanc dederat responsionem Beatissime
Rex cu suis qz cu Compactata sua Juravisset nichil habuisse difformitatis
ita manerea nil de eis curabimus sed sicut in unitate et obediencia
Sancte Romane ecclesie cu progenitoribus nostris vixim et nati sumus ita in
eadem unitate fidelium vivere et mori volumus, recte sicut tu arguis ex nativitate
tua fidem tuam habendam, sic et nos fidem nostram offerimus esse presumendam
Et qz petebat a nobis auxilium licet nostrorum desiderium nostrum commisisti consilium attn
tu predecessores Regis absque consilio nostrorum progenitorum nichil fecerat, et absque
consilio nostro Compactata tunc conclusisti, ergo illorum quorum consilio et electo
auxilio [illegible] potitus, ordque ad honorem tuum et Regni sint sicut decet et
iusticia promovere et auxilium facere spondemus Rex aut in hac causa non contentus
Depisse mediatoris alia postulabat quod obtinere non potuit, et sic hac die
plus fieri non potuit nisi qz Rex cu multum properabat ut in crastino quod fuit
feria sexta post Laurencii ad eundem locum rediret ad audiendum qz Venerabilis dnus
Fantinus nostre sedis apostolice oratoris petiverat Mandavitque ut in relatione
sua impediretur ne fieret attn [illegible] audiamus ut nunciu pape, postea
additus cu tamquam procuratore nostrum aliqua proponeremus, Vocatus fuit altera
die Vocatus et Veniens miles dnus Fantinus, licet plurima auditore
premonitus ut omnia caveret, ne magno periculo sui corporis se submitteret, sed
ut fidelis nuncius apostolicus paratus morte elegit qz sine pro relatione et culpa
esset confusus Venit ymmo et se in medium Regium vult statuit nec dabatur
sibi a Rege sessio ut nuncio sedis apostolice dari decuisset, cepit loqui licenciam
et primo verba sua sic messertur sic ordinavit Serenissime Rex lex est generalis
dni nostrorum eciam ad paganos et ad crudelissimos gentes missos nunciis
ut commissa sine timore [illegible] libere valeat Et deinde cum obtento pacifice
redire possent quod lege ut Serenissime Rex nunciis sedis nostre cu missus
sum humilis deprecor, sicque obtenta licencia gloriosus xpi pugil dnus Fantinus
tam graviter tam ornate et tam efficacissime commissa peroravit, omnes infestos
Bohemos terruit et fideles magne letificavit cu interpretacionem suorum verborum
per dnm Cabinsky prepositum Wissegraden intellexisset Rex rubore tingens ut
leo inde exarsit ut postea in privato colloquio maioribus dnis partibus
se sustinere non valens dixit vos dni Bohemie audistis hodie mane a
Fantino quod honorem nostrum offendit intellexistisque quod ipsa nos vituperat et
nemo ex vobis condolet nobis amen dico vobis pro vivamus nisi in
Fantino tua adiuste nos loqui audiretis vindicatissimas vos facit qz se
pro honore pugnaremus et abes nunc qz dissensimus aliquis more fidelissimi
Hac sede Regia ab honore recessit Dicitur aut quod in sede regia plures
apostate sedebant viri nequissimi Non est hec sedes sancta, sed pestilencie
kathedra, sed unio fidelium dni sedes est sancta qz Rome non est et alibi

vobis contumeliosis suo polluto ore non erubuit effundere contra maiestatem
Apostolicam [illegible] licencius tacendum sit quia talia per fideles eloqui et fuit tam
imprudens ut si alia non haberet macula desuper tamen dignitate esset privatus
pro crimine lese maiestatis in sanctissimum summum pontificem committens re-
spondens quod regia maiestas ab ecclesie potestate suscepit, postea in sabbato
in vigilia assumptionis Marie duos presbyteros [illegible] per regem in carcerem mitti
an adhuc venit a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tamen [illegible]
[illegible] in duos [illegible] fide katholica [illegible] in eadem hora duos [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] detinet, [illegible] [illegible] [illegible]
nobilis [illegible] [illegible] status [illegible] omnes domini Boheme in parte fidelium
[illegible] [illegible] [illegible] in eos [illegible] violencia [illegible] [illegible]
non audebat [illegible] plurimorum absencia

Hic brevia continet transmissa imperatori duci Ludwico
Episcopo et Capitulo Olomucensi etc.

Venerande ac egregie [illegible] et domine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] deo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] vos esse [illegible] [illegible] sub [illegible] temporis atque [illegible] plura [illegible]
ille [illegible] [illegible] ad vos [illegible] [illegible] tumultu quo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
non [illegible] dederunt manus et dampna [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
babilonia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et nos [illegible] plurima
[illegible] [illegible] brevia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Egregie [illegible] [illegible] cedula [illegible]

Item [illegible] eadem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] habet
homo ille [illegible] ad tempus et [illegible] [illegible] contemplacionem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pendent
errorem [illegible] voluerit reformare, nec [illegible] in hac brevi [illegible]
permanserit, [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
talis error et iniquitas [illegible] Nec fatigabuntur [illegible] [illegible]
qua [illegible] et plus [illegible] [illegible] et a salute [illegible] [illegible] sed providet
ad [illegible] honore dignitate [illegible] et statum [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] manus ad graviora [illegible] in [illegible] totale [illegible]
[illegible] ille [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Breve ad Imperatorem

Carissime in Christo fili et [illegible] [illegible] [illegible] tue sublimitatis [illegible]
[illegible] [illegible] regis Boheme et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
tuo interventu et exhortacionibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
que [illegible] katholicam [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
aut [illegible] [illegible] [illegible] ipsum regem Boheme aut [illegible] [illegible] [illegible]

Nobilibus et Communibus Ciuitatum et opidorum Catholicorum tam in bohemia et
Moravia quam aliis quibuscunque locis ad ipsum Regem spectantibus, videtur itaque nobis
tuamque maiestatem in domino hortamur ac requirimus ut ipsum Regem oportune
admoneas, eique districtius mandes ne ipse aut per suos ullas molestias
vexationes aut dampna quomodolibet Catholicis ipsis inferat aut permittat quomodolibet
inferri in qua re opus est ut videatur maiestas tua diligentia et celeritate
quod ut bene efficiat etiam atque etiam illam in domino hortamur. Consimile datum est domino
Lodwico qui se eam posuit intercessorem

Episcopo Olomucensi

Venerabilis frater etc. Cum non dubitamus tuam fraternitatem semper constantem fuisse
ac in precedentibus magne perseverantie in fide orthodoxa et velut catholicum et
bonum pastorem commissum gregem suum in eadem continuandum studuisse instruere
ac salutaribus exhortationibus tuis, cum hoc tempore turbines istarum prauarum inva-
lescunt heresis, opus sit magis ac magis attente prospicere et populum tue
cure commissum, ab eius labe ne quid mali aduersarii instigatione subrepat
custodire. Volumus hoc breue mittere fraternitati tue, per quod hortamur illam, et in domino
exigentes requirimus ut omni studio labore ac industria tua, gregem et filios
tuos continuare semper contineas in obedientia sancte Romane ecclesie ac vera et catholica fide
ipsosque ad hoc diligenter horteris et moneas, predicatoribus quoque ciuitatum et
diocesis tuarum diligentius ac auctoritate nostra mandes ut ita efficiant eam solito ac
curatius et studiosius populum Catholice fidei predicando ut constanter ac intrepide
persistat in fide ac vera opinione, et si hec ipse vel quidam alii leges sibi
nouas effingentes quas coram populo ignoraret a veris et recte ritu quam sancte
Romane ecclesie demansisset aut decessisset et alia dicendo ac asserendo que
ad eorum edificationem heresis quam destructionem tende et conducere agnouerit agnouerint
ne pestilentia et morbus ex vicino contactu hereticorum labe contaminentur
et seducantur a via recta. Quoniam fraternitatis et boni pastoris officium est in huiusmodi
spiritibus et in vere catholice quam fidei defensore vermem solummodo [illegible]
fuit etiam per tuis omnibus ponere licet scimus non quam desideramus de tua bona
voluntate et ut zelum et feruore quem te habere credimus. premissis monitionibus
magis intendimus, tibi atque ibi exhortatoriis tua fraternitate ut predicta omnia
diligenter ac sollicite exequaris unde per minimum adeo consequeris etiam apud nos cum laude
dicamus

Capitulo Olomucensi

Dilectis filiis decano et Capitulo Olomucensi. Pius papa secundus. Salutem [margin: Dilecti filii]
et apostolicam benedictionem. Crebra fide dignorum relatione intelleximus vos
continue perseuerare in obseruatione vere Catholice quam fidei ac
ritu sancte Romane ecclesie. pro quo deuotionem vestram plurimum in domino quedamus
hortantes vos ut in sancto proposito constanter ac intrepide velitis

pretendere atque omni studio industria atque labore operam ut ipsi isti catholici volentes in vera et recta opinione persistant ad quod plurimum conducere arbitramur, et ita vobis iniungimus et mandamus, ut predicatores qui apud vos et in tota dyocesi Olomucensi sunt adhortemini ac eos auctoritate nostra moveatis ut populis katholicis libere predicent et eos ardencius solito ut est maior necessitas et magis urget periculum exhortantes ut constanter ac intrepide persistant in fide ac vera opinione contra quos hereticos et quecumque alias leges et novas effingentes quas preter eorum ignoranciam a veritate et recte ritibus sancte Romane ecclesie deviassent aut decessissent, et omnia dicendo et afferendo que ad eorum edificacionem heresisque extirpacionem tendere et conducere cognoverint ne per silencium et inerciam ex vicino contactu hereticorum labe contaminentur et seducantur a via recta. Nos atque vestram exhortamur devocionem vestram in domino et requirimus ut premissa omnia diligenter ac sollicite adimpleatis et celerius sicuti confidimus ut bonos ac fideles pastores decet. Hoc namque adeo constanter mereri ac de nobis et apostolica sede benemereri poteritis. Datum Rome sub anulo piscatoris die xiiia decembris MCCCCLXVIII pontificatus nostri anno quinto

Similis clerum abbatum in hac forma
apud varias civitates residentes

Dilecti filii etc. Cum ex iniuncto nobis apostolatus officio ad ea omnia tendimus que conservacionem fidelium valeant conducere valeant, et ea studeamus avertere que illis possent obesse, intelligentes existere illud verum in forma castri edificatum facile damnum et detrimentum maximum posse afferre quieti ac tranquillitati dilectorum filiorum universitatis civitatis Olomucensis cum prope adiacet ac aliorum katholicorum propter oppidum statum presertim in presenti fidei hostium orthodoxe esset aut id in ipso dispereret, mandamus ac nobis in virtute sancte obediencie et sincera caritatis persistat sub pena excommunicacionis et aliis censuris ecclesiasticis prout mandamus omnimode inhibere vobis ita et totaliter custoditum teneatis quod ex eo damna aut vexaciones et molestias prefate civitati ac locorum et personarum katholicorum quolibet emanare vel inferri non possent

Similis quoque civitati
in hac forma

Dilecti filii etc. Intelleximus continue hactenus relacione fidedigna universitatem vestram in fide katholica atque obediencia sedis apostolice ritibusque sancte Romane ecclesie perseverare quod nobis profecto fuit ac placuit summe, et eo devocionem et constanciam vestram in domino plurimum commendamus hortantes ut in laudabili et sancto proposito vestro fortes ac intrepide velitis persistere, metumque omnem, si quem habetis, animo repellere, sperantes semper in domino qui vos non deseret neque derelinquet pravorum sorte inferiorum. Nos quoque quantum ad nos et nobis ac poterimus auxiliante deo omni studio et vigilancia curabimus tuicioni ac vestre saluti providere. Interim vos hortamur ut fortes perseveretis sicuti patres vestri, persistere neque formidatis minas eorum qui querunt que sua sunt non que dei. Confidatis in dei omnipotentis auxilio consilio ac nostro et apostolice sedis quod vobis non sumus defuturi in quibuscumque poterimus

Des koniges antwort uff sante laurencius tag
die her den Behmen vnd Steten gegeben hot
zu prage Anno dm̄ etc lxij [illegible] ...

Ir Behmen wist das wir zu dem Bobiste mit erbern rethe sendebothen
gesand haben, die wedir mir komen sint, was antwort sie behalden haben vnde was
gescheen ist, geborith sich das ir is in gemein kegenwertikeit horet. So ist
uff der here kosta dornoch der edele herr prokopius von Rabenstein vnde
die andern zugefugite bothen, alles das er uff dem wege kegen bey dem
heiligen bobistlichen Stule vnd keiser keyserlichen maiestad uffgenomen
hatten mit langen reten vnd schrifften offbarunge bey vil Stucken irzeygetten
vnd getrawlich alle dinge die en befoln waren, durch den heiligen vater
den Bobist wegetten, aber die dinge der konig seine heilikeit keine ere
noch vornunffte der warheit zu legette, vnd antworte korcz ane alle besprechunge
rekennis hin vnd sprach wir wondern vns, was thud der Bobist aber
das rech das, durch die Compactata adir vorbundunge gegrunt ist, welche zu
eynen fredlichen stande komen ist, wil ufflosen wie mag her vns das
leschen vnd benemen das das heilige Concilium Basilien, das do mehe ist
wen her vnd sein vater Eugenius der bobist vns gegeben haben, ist das
ein iczlich bobist alle wege welden zubrechen, das seine vater gebawet
haben vnd vorlegen, wer wehir yn sicher bey seim gerechtikeit. Wer noch
besagt von dem bobiste das wir dem Eyde vnd gelobnisse das wir
gethan haben in vnser kronunge nicht genung gethon hetten, wir wellen
den eid lesen do man den gelas mit eigenen munde in kemischer
zunge sprach her ir horet das ich gesworen habe die ketzerische bosheit
abezuschaffen vnd alle ketzereyen von vnserm reiche abeleschen vnd
korlbor wisset das wir nicht lieben die ketzereyen sunder ingehissige
sein Sunder das der bobist die berichtunge vnder beyder gestalt vnd
unser Compacta adir vorbundunge, welde ketzereyn machen das ist
vnser meynunge nie gewest, wen das gegrundit ist in den ewangelien
vnd vbunge gots vnd der ersten kirchen Nu ist is vns vorlegen als
ane begnodunge vnser toget vnd freiheit von dem Concilio zu Basil
vnd das wir gesworen hetten das abezuwissen vns wir ober Sunder
ir sollet vorwor wissen so wir denne in der selbigen berichtunge vnd beyder
gestalt geborn dirczogen vnd dinerait seyn, vnd in die warheit irhaben
sint von gote scherkemnige der globe wir sie zu behalden zu beschirme
vnd bey ir zu sterben vnd zu leben Sunder auch vnser gemahl
die allhie sitczt zu der rechten hand vnd alle vnser kinder vnd
alle die vnbe vnser liebe thun wellen bey den Compactata also
sollen sie mit vns leben ich glewbe wir nicht eyne andern wen
der selikeit vnser selen wen vnder der zu sterben vnd gebrauchunge
der beyder gestalt noch albersichtunge des seligmacher. Dornoch
rethe her an die partey die vor ym stunden beyde globige

vnd vnglobige / vnd iglich teyl besunder / frogende / ich froge von euch allen
ist ymand der sey wer her sey der vns ader das reich vmb der Compactata
vnd vbundunge anwilgehen entsagen wurden ab ir vns zu hulffe wellet
sein / Do antwerte zum ersten der obgenant Rokiczan mit vbersprechunge der
seinen alles dem teyle der keczer der eyne grosse zal was vnd sprach
konigk wir haben das alles dirmossen gerne gehort / das du in dem globen
mit vns eyntrechtigk bist / mit deyn gemal vnd mit deynen brudern vnd
obir das thun wir vnd sagen gruslich dangk / vnd wir globen dir alle
vnd eyn iczlich sunderlich dir zu helffen vnd dir zu behalden die
Compactata mit leibe vnd mit vnsern gutern Dornoch gekarthe
her sich zu dem globigen teile / vnd sprach was wellet ir tun das saget
vns offenbar Do die wirdigen vetir vnd hern bisschoff zu Breslaw
vnd Olomuncz mit den hern Sternberg Rosenberg auch mit den eren
der nicht vil wenig was den an der zal des vnglobigen teyles sunder
an alle gleichnus das groste wirdigeste vnd eldiste teil / bey in prelaten
hern / vnd Stadlewten ir vorgehabite besprachunge durch den hern
von Sternberg gaben dese redliche antwurt sprechende konigk du
weist das wir mit den Compactata bis hyher nichtesnicht dorvon gehabit
han / also welle nichtesnicht achten sunder also wir in eynikeit vnd
gehorsam der heiligen romischen kirchen mit vnsern eldern gelebit
vnd geborn sint / also in der selbigen eynikeit der glowbigen welle leben
vnd sterben / recht also als du vorgebist alles deyn gebort / deinen globin
zu halden / also vnd wir sprechen vnsern globin zu halden sunder
das bittist von vns hulffe / wy wol du ny vnsern rath dorobir gesucht
host als doch deme vorfarn konige ane roth vnser vetir nichtesnichte
host als ... ane vnsern rath die Compactata zu halden beslossen host dorze
toten ane vnsern rath die Compactata zu halden beslossen host doze
mit der rathe mit den du das alles welit host / der selbige hulffe gebrauche
Alles was zu dem ere vnd des reiches sint / noch gote vnd noch der
gerechtikeit globe wir zu furdern vnd hulffe zu tun / Der konigk was
der antwort nicht genugsam / offte frogete vnd begerte ein andern antwort
sunder her kunde sie nicht gehaben / also den tag geschach nicht mehe wenne
der konig allir samenunge geboth / das sie vff den andern tagk / das
was am freitage noch Laurencii an die selbige stad wedir qwemen zu
zu horen was der her Fantinus in dem namen des bobistlichen stules
wer zubitten / vnd gebot / das in sein vbirantwurtunge vnd botschafft keyne storunge
geschege sunder her sprach / hore wir en als einen botten des bobistes
dornoch rede wir mit im / also mit vnserm schaffer im etwas vlegen
Den andern tag wart geruffen der Erwirdige vnd gestrenge ritter des
globins der her Fantinus / wie wol her mit vil warnunge vormanet
was / das her heymlich weg zoge / vff das her sich nicht gebe in grosser
ferlichkeit seines leibis sunder als ein getrawe bothe des heiligen vatirs
des bobist so awch wedir welte her den tod / wenne ane botschafft vorkundunge
vnd antwurt weg zu zcyhen / Dorzcu qwam her vnd satzte sich
menlichen in das mittil der lebin / Auch wart im nicht gegeben von

dem konige zu sagen als sich das gebort einem bobstlichen botten
Her nam lobe zu reden vnd zu dem lesten satzte her seine worte
In seiner werbunge Strenger konig Es ist ein gemeyne recht aller
botten ouch zu den heiden vnd zu dem aller grawsamsten folke
dy do gesant werden, das sie ire werbunge frey vnd an alle furchte
erczelen vnd dornoch sie die antwort entphoen / mogen fredelich weder
komen zu den die sie gesant haben / das recht halt ouch du durchluchtigister
konig / In des namen ich gesant bin bite ich dich also behilt her
lobe der seliche kempher gotis, der herre Fantinus als manlich also
hofelich vnd als vil weislich verkundigete seine botschafft Das alle
Behemische ketzer derschrocken, vnd die globigen sere derfrewten mit der
vsslegunge seiner worte, durch den hern von kaberstein probist vff wissegrade
Sunder der konig als ein lebe brimmende entprante in czorn also her
nochmols in eynem heymlichen gesprechte in kegenwortikeit der grossten
hern, sich nicht kunde enthalden, vnd sprach Ir hern von Behmen
Ir habit gehort hewte morgen von Fantino wie her vorseret hot vnser
ere / Ir hot vornomen wie der Bobist vns lestert vnd kein absolucien
hot mitleydunge mit vns, vorwor sage wir euch, wir leben denne nicht
Es sey denn das wir gerochen werden an Fantino der also torstig were vns
sullche ding recht Ir wisset das wir vile wege noch ere gestanden haben
Wor ere habe wir gestreten vnd sein wy do von gewichen, noch
kein vnser vorfarn In dem koniglichen Stule von ere geweichen ist
Man weis ader wol wie do In dem bobistlichen Stule vil abetrunnige
snode mann gesessen haben, Das ist nicht der heilige Stule Sund
eyn Stul der snoden sunder, Eynunge aller globigen ist der heilige
Stul der zu Rome mitten ist, vnd ander Smeliche wort mit seyme
besselbiten munde, schemete sich nicht zu vorseren die bobistliche maiestad
also das billicher ist zu swiegen ab solch wort wenne durch globige
frome lewte zu reden, her was also alt vnuorschemet, vnd hette ouch
sust keine mackil der missetat So wer her doch vns berobit aller
wirdikeit vmb des lasters der vorserunge der maiestat In den allerheiligsten
hochsten Bischoff gethon, vnd hot nicht zu hertzen genomen das
her die konigliche wirdikeit, von der kirchen macht entpfangen hot
Dornoch also bald an dem obende vnser lieben frawen Hymelfart, der herre
Fantinus durch den konig wart gelossen in den kerker ap her noch lebit
ader ist gestorben von peynen, das weis man nicht, wen durch das gemeyne
geruchte spricht, das der marterer in gote vor den Cristenlichen globen
getot sey In der selbigen Stund der Edele herre Sdenko von kaberstein
mit swerlich burgenschafft vorburget wart, Seyns amechts berobit
alle bewegliche gutt wen hot Ir sollit vorwor wissen, wen alle bemische
hern in dem globigen teyle keigenwortig geleibet, der konig hette grose
gewalt an en geton, die her nicht torste vorzcygen vmb der abelehunge
wille vil der andern

Epistola correctoria per magistrum Johannem [illegible] Rothusz de Domerfeld fratrem ordinis Celestinensium montis sancti Spiritus [illegible] sui [illegible] edita carnali fratri suo ut sequitur in hunc modum transmissa

Cum suffragio fide dilectionis fraterne consilii et salutis commonitionis lapsis
per peccatum [illegible] salutis presidium quod vera prima per quam [illegible] peccatum [illegible]
flagitiis [illegible] et de luxurie vicium [illegible] adhereat [illegible] vetus lex dei
vetat et nova statuta precium copulia necnon et iura damnat civilia [illegible]
inimicum ne hostem [illegible] violatores federis coniugalis humane [illegible]
lex mosaica ac imperatorie sanctiones adulteros et eos qui nephando contra
legem repugnant ne morte decreverunt puniendos [illegible] et regno dei omnes
istorum consortes apostolus denunciat esse privandos ait namque Corinthiis No-
lite errare neque fornicarii neque ydolis servientes neque adulteri neque molles
neque masculorum concubitores neque fures neque avari neque ebriosi neque male-
dici neque rapaces regnum dei possidebunt deinde vox verbum salvatoris
est arbor que non fecerat fructum abscidetur et in ignem eternum mittetur Quid
igitur fiet de arbore nigra et pernitiosa [illegible] fetida [illegible] rogo
[illegible] cuius [illegible] quot illa [illegible]
hodie licet feda delectatio seducit Non est profecto aliud quodlibet peccatum
quo totiens diabolus qui [illegible] salutis inimicus victor existat Proinde
frater mi dilecte fugite [illegible] luxuriam qua quisque peccat in corpus
suum porro sicut virginitas par est angelis [illegible] eum qui [illegible]
plus et magis facit angelis sic luxuria homines plus bestias [illegible] et
ita dicam nullo peccato bestia efficit De nullo alio peccato legitur
deum dixisse penitet me fecisse quam de illo Namque vera luxuria
licet faciat [illegible] corpus ipsum debilitat et quia semper illud morti destinat
animam necat [illegible] famam denigrat et gloriam elongat
[illegible] furta et rapina sacrilegia atque symonia nutrit
homicidia causat veros heredes spoliat et illegitimos iniuste introducit
memoriam ebetat intellectum obnubilat voluntatem depravat conscientiam coinquinat
et cor hominis ei aufert iramque dei in se provocat pro nullo quippe peccato alio
tam manifesta dei signa operant sive ira vestita quemadmodum luxuria
nempe propter hoc peccatum legitur deum [illegible] diluvium induxisse Sodoma
et Gomorram cum finitimis civitatibus igne infernali combussisse et in
exitu israhel de egipto multa milia hominum perisse qui cum madianitibus
legitur fornicati fuisse, Cuius facti apostolus meminit in Corinthiis sic dicens
neque fornicemur sicut quidam ex ipsis fornicati sunt et ceciderunt una die tria
milia hominum, propter luxuriam Ruben a patre suo et toto populo a filiis Jacob
occidit propter luxuriam Samson fortissimus fortitudine [illegible] perdidit et vitam

Demum Salomon sapientissimus propter mulieres depravatur et regni gloriam
suis posteris spoliat. Duo quoque presbiteri babilonii qui Susannam violare
cupiebant morte turpissima perierunt. Et quid plura dicam hoc est vel hic
dyaboli quos si quis capit nisi cito nisi ex speciali dei gratia liberetur evaserit
fugite et ideo dico fugite fornicationem quemadmodum Joseph patriarcha qui ut
castitatem et legem non fraudaret suum pallium in manu mulieris reliquit neque
carcerem intrare recusavit. Sic Susanna uxor Joachim potius mori
elegit quam presbiteris in opere nephario consentire. Unde et Joseph principatum
totius Egipti post carcerem meruit et Susanna post confusionem gloriam in
universa plebe obtinuit. Sane quamvis hoc vicium in quolibet homine sit detestabile
magis tamen pre ceteris modis in Christi sacerdote est dampnabile cum teste Malachia
propheta quilibet Christi sacerdos angelus domini est. Denique dominus per prophetam illis ait
mundamini qui fertis vasa domini. Si ergo mundos esse oportet eos qui vasa domini
portant quanto mundiores necesse fore nosse qui corpus domini suis manibus baiu-
lant quibus et dominus in evangelio ait Sint lumbi vestri precincti et lucerne ardentes
in manibus vestris. Quid est autem lumbos precingere nisi ut libidine carnis
luxuria precarebitur continere exigitur a nobis qui dei fungimur sacerdotio
pura conscientia fama integra et vita immaculata ut simus bonus odor
Christi in omni loco et lucerna ubique qui in domo dei sunt ut non vituperetur ministe-
rium nostrum neque nomen dei per nos blasphemetur in gentibus. Sobrie ergo iuste et pie
necesse est ut vivamus in hoc seculo ne dum verbo sed etiam corpore alios
instruamus exemplo. Cuius enim vita despicitur restat quod eius predicatio contempnatur
quemadmodum et apostolus alludit allogatus qui alium doces te ipsum non doces qui
predicas non furandum furaris qui dicis non mechandum mecharis qui ab-
hominaris ydola sacrilegium facis etc. Et alibi idem empti enim estis precio
magno portate et glorificate Christum in corpore vestro. Sacerdos itaque semper in
se sentiat quod in Christo Jhesu non solum ut se per humilitatem exinaniat verum etiam
crucifixum crucifixerit dum stigmata Jhesu in corpore suo portet et in ara
(marginal: domus) cordis semper crucifigat. Unde teste apostolo qui sunt Christi carnem suam crucifixe-
runt cum viciis et concupiscentiis ut fiat sicut scriptum est Sancti estote quia ego sanctus
sum et rursum perfecti estote sicut pater vester celestis perfectus est. Nempe et in lectione sacra
hostie pollens docet quod munera ordo sacerdotalis expostulat ut dum in missa altaris
hostiam ymmolat salutarem quadam conventione cum hostia se conformet.
Vide et Salomon ait ad mensam divitis sedisti scito quod talia oportet te preparare.
Prohibuit autem dominus in lege Moysi ne de agno paschali comedat peregrinus
advena vel mercenarius ymmo ut non comedatur agnus ille paschalis cum lactucis
agrestibus et amaris atque accinctis renibus in quo plane amaritudo penitencie
et munda designatur conversacio. Non enim licet peccatori de celesti altari edere quem taber-
naculo carnis deserviunt teste apostolo hoc eadem Hebreis scribente
qui carnalibus desideriis … talis domini populo in sacrificio ...

quibus angelorum cibus vix se [illegible] delectantur aufert / ipsisque manna celeste putrescit
et pluit super eos dominus sicut pulverem carnes durus est hic sermo sed fidelis et omni
acceptione dignus emulor enim vos dei emulacione et cupio vos castam et si non
virginem tamen viduam exhibere Christo testis est enim conscientia quo vos cupio in
visceribus ihesu christi et continuus dolor mihi est pro vestra exhortacione et salute
nec aliud me super hoc letificare potest quamquam carne induor mortali nisi
vos qui carnem recepistis. quid consummam volo te namque esse participem demoniorum
nec te decet vitam ducere porcorum qui panem manducas angelorum panem videlicet
vivum et verum qui descendit de celo quia qui digne manducat et bibit nec
inmunda tacta enim quis faciens legem moysi duobus aut tribus testibus moritur
et bestia montem tetigerit lapidibus obruitur quanto ergo putatis deteriora
mereri supplicia qui ut verbo apostoli utar filium dei conculcavit et sanguinem
testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatus fuerat et spiritui gracie contumeliam fecerit
Si panes propositionis ab hiis qui suas uxores tetigerant comedi non poterant
quanto magis panis ille vivus de utero virginis matris sumptus non potest
ab hiis qui coniugalibus paulo ante adhesere amplexibus violari atque contingi
Oza pollutus archam domini temerarie tetigit et morte subitanea interiit
Quid ergo merebitur qui presumptuose carnem Christi virgineam suis pollutis labiis
et immundis manibus tangere presumit certe Iohannes baptista quo Christi testimonio
inter natos mulierum nemo maior surrexit vertici salvatoris angelicis
potestatibus nimium tremendo manum veretur apponere et maria magdalena que
Christi caritatis vehemencius ardebat pedes domini prohibetur tangere / et filius perdicionis
tunc manu sacrilega et ore polluto sacramentum hoc magnum in quo est vita eterna
et salus mea presumptuose recepit / ipsumque sibi dampnabiliter incorporare non potuit
incarnacione presumit Nempe teste beato Augustino cum corpus Christi indigne conficit
Christum tradit [illegible] dum sic tradit dicat ecce manus tradentis me mecum
est in mensa Et Augustinus Gravius magis peccant offerentes indigne Christum
regnantem in celis quam qui eum crucifixerunt ambulantem in terris et ibi magis
ac peccant qui tradunt Christum peccatoribus membris quam qui tradidit eum crucifixoribus
iudeis et adaptat sacerdotibus illud prophete ad lamentacionem vinum Christo dederunt in escam
meam fel et in siti mea potaverunt me aceto dubius illius equidem salutem meam
mea fel et in siti mea [illegible] peccat qui ad corpus Christi et cum felle amaritudinis
sitit et esurit et ideo dampnabiliter peccat [illegible] iniquitate accedit itaque epulemur non et manet
et prava conscientia atque cum aceto iniquitate accedit itaque epulemur non
amplius non in fermento veteri neque in fermento malicie et nequicie sed in azimis
sinceritatis et veritatis. Contra Ioseph vir nobilis decurio ab arimathia corpus
domini propriis manibus baiulavit isti vero pollutis manibus et quibus paulo ante
quod dictu est nephas scorti feda pudenda tractant salutem hominum et dominum
angelorum filium dei patris et matris semper virginis filium tangit et de
scelerato recipit / quod statim in meretricis labiis impressit [illegible] denique
audi quod dicat beatus Ieronimus impudens magis videns pudens christianus ille de latere iste
de calice sanguinem Christi fundit quippe ille qui fuit Christi membra tollit
quod erat membrum Christi ut apostolus loquitur et facit membrum meretricis ita qui
adheret meretrici unum corpus [illegible] membrum efficitur cum ea sed hoc membro diaboli
abhominabili et detestabili presumit corpus Christi tangere ac presumptum fuit illud sacratissimum

corpus regnei in sindone munda cum aromatibus condiscens et vnguentis preciosis
et in nouo monumento in quo non dum quisquam iacuerat. Iste autem adhuc pon
hesterno fetente et mentena veteris peccati exempla adhuc continete
demergit enim in que angeli desiderant prospicere. Baltasar rex Babilonis
dum vasa domini que pater eius de templo tulerit impudice tractaret eadem
hora articulum digiti vidit qui peccati penam sui sceleris scripsit quam in ista
interpretatur danielis prophete iusto dei iudicio in eadem nocte sustinuit. Quid
ergo iste ille meretur qui ipsum dominum immense maiestatis reverenter tractet
nonne peius antequam quis existimaverit iudicandus est qui quantum in se est
xpm iam factum impassibilem ita indigne tractet ita probris afficit ita crudeliter
interimit ita inhoneste sepelit. Si in quos celestis ira amaciones sumam sit
dathon et abiron nadab et abiu in ipsa sui sacrificii exhibicione non senserunt
diuinum se evasisse iudicium existimat ducetis et si non verbo tamen facto tu vxor
manue si dominus nos voluisset nos occidere non suscepisset sacrificium de manu
nostra. O infelicis tu vtinam sapies et intelliges ac novissima provideres
ne tibi exitimo repentina ingruet calamitas. An ignoras quia
benignitas dei ad penitentiam te adducit tu autem secundum duriciam tuam et cor
impenitens thezaurizas tibi iram in die ire et reuelacionis iusti iudicii dei
propter. Ho mi karissime obsecro pro xpo et adiuro vos per adventum eius
qui vetus est reddere in ira vindicta et animas suas eciam infirme
damnatas fugite fugite fornicacionem et penitenciam agite quoniam per vos
exercitam non enim sufficit ad eternam vitam capescendam declinare a malo
quomodo et facere bonum maxime illud ad quod vel iure diuino aut eciam ex voto
obligat propheta attestante qui ait declina a malo et fac bonum
immola deo patrem laudis et redde altissimo vota tua. Non est enim
bonum devotione fructus quanto peius est dampnare. Audeas ut tibi deus
seruat sua promissa et tribuat tibi quod optes qui et promissa tua denegas
immo tuis malis operibus multiplicat impugnas. Tende ergo tua conscienciam
et dei ineffabilem iram et fac dignos fructus penitencie et ut hec facere poteris
fuge exempla fuge ebrietatem fuge praua colloquia malorum consorcia fuge
auariciam fuge superbiam et omnem maliciam fuge et hunc mundum immundum fallacem
et damnandum et intra monasterium ubi multiplex contra negocia diaboli habebis
adiutorium et redde tibi deo vota tua que distinxerunt labia tua. Nolo ut tamen
cornica dicas cras cras sed volo ut tu columba portes ... que viride ramum
ad archam redit aqua corvus non reuertabitur. Confessus hec enim dico tibi in
verbo domini nisi iuxta possibilitatem tuam que promisisti impleueris eciam damnabere
morieris nunquid ignoras quod securis iam ad radicem arboris posita est et non est
pax impiis dicit. Profecto iam nouissima hora est et tempus instat tue reso-
lucionis in quo et reddituras es racionem tue villicacionis. Cogita ergo ac si hec
hora ante tua tempore tua et quid ante terribilem iudicem et salte vnum pro
mille possies respondere. Certe condempnabit os tuum quo emisisti religionis
votum et contra mala tua opera perhibebunt testimonium. Si et autem celi reuelabunt

iniquitate tua. Porro Deut. ita legimus scriptum de voto: Cum votum voveris domino
deo tuo non tardabis reddere quia requiret illud dominus deus tuus et si moratus fueris
reputabitur tibi in peccatum. Hec utique scriptura sacra loquitur que non solum votum unquam non redditum
vel neglectum et contemptum damnat, verum etiam moram inexcusabiliter reprobat. Ubi
mirum non est cum aliud votum religionis prevaricatus es in ipso ...
Attende nunc frater quid feceris. Ita ut verbo utar Salomonis defixisti apud extraneum
manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui et captus propriis sermonibus. Et hec quod prius
culpe sunt nunc et immo fortiter monebit prout ... probat canonica et
... plurimi protestantur dicta que nunc adducere longum nimis est et brevitatem
litere epistolaris excedit. Et ad hoc probandum testimonium inductum sufficit a quo non
discrepat quod dominus Luc. ix ait: Nemo mittens manum suam ad aratrum
et respiciens retro aptus est regno dei. Denique Salomon dicit: Ruina est hominis devotare
sanctos et post vota retractare. Quid ergo erit illi qui ipsi deo attemptat illudere?
Nolite errare ait apostolus, deus non irridetur. Tu vis ut tibi servet fidem in promissis
et quod deo promisisti exolvere contempnis. Profecto condempnabit te ex ipsis et non
alienum nisi propositum feceris quod promisisti. Et quo fugias a facie eius
tu vendere ... reddere vindictam his qui eum contempserit. Vide obsecro frater
nunc ne fuga tua fiat sabbato vel hyeme. Nunc quippe est dies iudicium
et adesse festinant tempora ut pro mercede iniquitatis quisquis dei contemptor
eterna recipiat supplicia. Que si attencius cogitares procul dubio quod hortor
... faceres nunc, aut quia hec abscondita sunt a te et te non curas de futuris
iugo dyaboli excute. Sed dies breves sunt et incerta hora et mortis illius.
Cur ergo procrastinas qui nescis quid pariat ventura dies. Si autem non feceris
scito quia repentinum tibi imminet interitum. Forsitan indignaberis frater nunc quod tam
dure te alloquor, sed nunquam ... fecit me. Sum ergo ... eum
mandavit deus de proximo. ... hec confidenter ad te loquor nec tamen sufficienter
exprimere valeo quod cupio. Caritas enim Christi urget me ut sermone conceptum
non possim retinere, sed cogor ut eum quem dolore cordis mei quem pro te habeo aperiam.
Cum tu qui gloria mea esse debuisti confusionem grandem toti generi meo intulisti
et quod flebilius est tuam ipsius animam dei ymagine insignitam et eterne glorie
dispositam demonibus subiecisti. A quo enim quis superatus est huius et servus est ut
ait sanctus Petrus. De patrimonio quo Christus instituit te cepisti dyaboli, et nomen Christi
per te blasphematur in gentibus quod semper attollere debes summis laudibus.
Contine iram frater tuam frater mi super me et cum mansuetudine suscipe in
fili verbum quod potest salvare animam tuam. Pensa ergo te magis
affectu ... quod tibi in presenti cedula est scriptum. Sic teste enim Ihesu cordialiter te diligo.
Velim ... mea scio enim quia os meum es et caro mea et ... salus tua
gloria mea, perditio tua ignominia mea, ymmo dolor et tristicia. Doleo super te
frater mi, doleo super te fratri mi qui voluisti ymmo damnabiliter degenerans
fratris in seculo preciperis. Qui factus es sacerdos dei altissimi et ornatus veluti
ut Aaron et non arsisses quemadmodum Dathan et Abiron. Ve ve ve quia

pecca ipsi comedis et propriis ecce manus digne intredis nempe teste Salomone
qui declinat aurem suam ne audiat legem oracio eius fiat inexorabilis denique
ut ait sanctus Gregorius Si is qui inimicus est ad intercedendum mittitur irati indicis animus
ad deteriora provocatur et tu frater mi de patrimonio Christi eius inimico dico secundo servus
recordare obsecro quanta tibi fecit dominus qui misericorditer te semper protexit qui benigne
ac clementer te tacentem ymmo blasphemantem erexit a quantis periculis te eripuit
et quanta tibi bona contulit tam in bonis nature quam fortune Considera ab exordio
tuo usque ad hoc instans et vocabis inveniens quod numquam sine ipsius speciali bene-
ficio fueris Cur ergo rogo magis libet servire ipsius adversario ubi perpetua
sunt lamenta quam ipsi deo et patri tuo a quo tanta iam recepisti bona et eterna
in sua gloria daturus est beata gaudia numquid non ipse est pater tuus qui pos-
sedit et fecit ac creavit te nunc reddit pro bono malum scis quid servus
negligens meretur qui licet pecuniam exposuit quia tamen digna usura non fecerat
a domino condempnatur quanta peiora sustinebit supplicia qui hoc quod accepit exposuit
sed dissipator bonorum domini sui existit et impugnator inventus est Sed hec
fecisti et tacui dicit dominus et tu si videbas furem currebas cum eo et cum adulteris
ponebas porcionem tuam ponebas sedens adversus fratrem tuum loquebaris et adversus
filium matris tue ponebas scandalum et tum habundanter malicia et lingua
tua concinnebat dolos Sed nunc iterum atque iterum obnixius flagito te frater mi
redi ad cor tuum redite redite cum filio prodigo et amplexatur patre misericordiarum
cum gaudio qui multus est ad ignoscendum ecce nunc tempus acceptabile ecce
nunc dies salutis abiciamus ergo opera tenebrarum et induamus nos arma
lucis abnegantes impietatem et secularia desideria sobrie iuste et pie vivamus
in hoc seculo nemini dantes ullam offensionem ut non vituperetur ministe-
rium nostrum presertim ut luceat lux vestra coram hominibus ut videant bona opera
vestra et glorificent patrem vestrum qui in celis est Ierusalem Ierusalem convertere ad dominum deum tuum ait propheta
et venite et ambulate per vias procedere sed ut epistolam claudam fac cito frater
mi quod hortor vitam religiosam vovisti, adimple ergo omnia que iniuste
consumpsisti et perfice quod deo professus es tenere quantocius et fac et dominus erit
tecum et prosperabit iter tuum dimidium facti qui bene cepit habet Sed
tibi dura videtur regularis observancia memento quod angusta est via que
ducit ad vitam et per multas tribulaciones oportet nos intrare in regnum celorum
que profecto nec tibi in isto statu defuit nec deerit sustine igitur pro Christo
et anime tue salute multa minora in religione quam nunc sustines pro carnis
desideriis et timore dilecte nec te decipiat fallax ista et mendax cogitacio
quod multas animas lucraris in seculo predicando verbum et confessiones audiendo
qui porrigo mihi quod dominus in ewangelio dicat quid prodest enim homini si universum
mundum lucretur anime vero sue detrimentum paciatur aut quam commutacionem
dabit homo pro anima sua animam tuam domino deo debes non tantum racione creacionis
aut redempcionis verum eciam tue promissionis de omnibus meis
salutaribus acquisitis ad me veniens non pigriteris sed quantocius preterea venire
ad os loquamur et pro te consilio et auxilio impedire potero libentissime faciam

Si aut infra festum dni sctorum ad me cito veneris citra eo quod completa sit
malicia tua et vindicata fuerit sub pena deo rogabo dnm ut auferat a te q
vexationem et mittat tibi tribulaciones et angustias de quibus tu non poteris
eripere. intellige prudenter que dico et que in libro ea in corde tuo scribe
dns aut qui Mariam Magdalenam latronemque respexit et petrum te quoque oculis
sue clemencie respiciat et diriget gressus tuos in via salutis sempiterne
Datum in Cenobio

Decretum per papam sedi plenarie remissionis
datum ad ecclesiam Wratislaviensem

Nicolaus eps servus servorum dei universis xpifidelibus presentes litteras inspecturis
salutem et apostolicam benediccionem. Gloriosus deus in sanctis suis et in eorum sanctificacione
congaudens in nativitate sancti Johannis baptiste eo amplius delectatur quo
ille de sterili creatus alvo procedens tanti precursor eius adventum indicare
signo insito innuitur ad eius itaque celebrandum nativitatem fideles cunctos
indulgenciarum muneribus invitare nos decet ut ipsi talis tantique patroni
suffragiis fulciti presidere per bona opera
quo inter natos mulierum nemo maior surrexit. fulciti presidia per bona opera
que fecerint eterne felicitatis premia consequi mereantur. Cum itaque ecclesia
ecclie Wratislavie in insula posita sub vocabulo dicti sancti Johannis baptiste
fundata et que egregie quondam atque insignis structuris et edificiis sublimiter
ipse facta pulcra et decora in eiusque redditibus opulenta esse solebat propter
guerrarum turbines et alias calamitates quibus diocesis Wratislavie et partes
ille retroactis temporibus prochdolor afflicte fuerunt in eisdem structuris et edificiis
ruina minantibus reparacione non modica indigeat ac etiam in eius fructibus red
ditibus et proventibus ac emolimentis plurimum attenuata ymmo per castrametationes
tationes depredaciones depopulaciones incendia damna hussitarum et aliorum
tirannorum quasi ad totalem destruccionem passa fuerit et maiorem non formidet
et maxime cum partes eiusdem insule quasi funditus destructe sint ad
quarum reparacionem proprie non suppetunt facultates sed xpifidelium suffragia
plurimum oportuna fore noscuntur. Nos igitur cupientes ut xpifidelium devotio q
ingens est ramplius augeatur ac ecclia ipsa debite reformetur reparetur restau
retur et conservetur ipsique fideles eo libencius devocionis causa ad predictam ecclesiam
confluant et ad reformacionem reparacionem restauracionem et conservacionem huiusmodi
manus promcius porrigant adiutrices quo ex hoc ibidem dono celestis gracie
uberius conspexerint se refectos de omnipotentis dei misericordia et beatorum petri et
pauli apostolorum eius auctoritate confisi omnibus et singulis vere penitentibus et confessis
qui in festo nativitatis eiusdem sancti Johannis baptiste a primis vesperis usque
ad secundas vesperas inclusive ecclesiam ipsam devote visitaverint annuatim
et ad reformacionem reparacionem restauracionem et conservacionem huiusmodi manus porrexerint
adiutrices plenariam omnium suorum peccatorum remissionem et indulgenciam
auctoritate apostolica tenore presentium elargimur et insuper ut ipsi fideles ad eandem
ecclesiam confluentes confessione peracta et animarum salutem deo propicio consequantur
et indulgencie huiusmodi facilius participes esse possint benignius agere
volentes ut dilecti filii prepositus et capitulum in dicta ecclia Wratislavie presbiteros

presbiteros seculares vel cuiusvis ordinis regulares in confessores eligere possint et etiam in dicta ecclesia deputandi qui confessiones quarumcunque personarum eandem ecclesiam pro huiusmodi indulgentia consequenda visitantium per tres dies precedentes et totidem sequentes diem Nativitatis beati Johannis Baptiste huiusmodi et in ipsa die nativitatis dumtaxat eadem auctoritate audire et ipsarum confessionibus auditis diligenter auditis eisdem personis pro commissis per eos criminibus et delictis ac peccatis omnibus etiam in singulis sedi apostolice casibus reservatis preterquam inobediencie et rebellionis in romanum pontificem seu sedem apostolicam invadentium terras romane ecclesie et competentes necnon ab excommunicacionis suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis censuris et penis a iure vel ab homine quavis latis debitam absolucionem ea vice tantummodo impendere ac etiam super irregularitate ex premissis quacunque occasione vel causa contracta dispensare necnon vota quecunque ultra marina apostolorum Petri et Pauli de urbe sancti Jacobi in Compostella ac religionis dumtaxat exceptis in huiusmodi reparacionem reformacionem restauracionem conservacionem mutare et penitenciam salutarem iniungere valeant auctoritate predicta de uberioris dono gratie tenore presentium indulgemus volumus tamen quod elemosine fidelium huiusmodi in quadam capsa sive quodam trunco ad id per prepositum prepositum et capitulum deputanda vel deputando fideliter reponantur ipsaque capsa vel dictus truncus cum duabus clavibus claudatur quarum una per collectorem seu hoc per nos deputandum et alia per prefatos prepositum et capitulum conserventur ipseque elemosine pro duabus partibus in reformacionem reparacionem restauracionem et conservacionem huiusmodi integraliter absque diminucione quacunque et in nullos alios usus convertantur Tertia vero pars earum pro fabrica sancti Petri principis apostolorum de urbe eidem collectori consignetur presentibus usque ad septennium quibuscunque suspensionibus indulgentiarum per nos vel felicis recordacionis Nicolaum quintum et Calistum tertium predecessores nostros romanos pontifices hactenus factas vel nos forsitan faciendas imposterum faciendis non obstantibus valituras Quas post finem termini indulgentiarum per nos visitantibus parrochiales ecclesias sanctarum Marie Magdalene et Elizabeth Wratislavienses concessarum et non prius incipere volumus Datum Rome apud Sanctum Petrum anno incarnacionis dominice Millesimo quadringentesimo lxiiii quinto idus Marcii pontificatus nostri anno quinto [illegible] breve eiusdem

Pius papa secundus

Dilecti filii salutem et apostolicam benedictionem Dudum de speciali gratia concessimus in ecclesia vestra certas indulgentias per litteras apostolicas prout in illis quarum tenorem presentibus haberi volumus pro expresso latius continetur Unde inclinati vestris supplicationibus ac ampliori gratia vos prosequi volentes harum serie concedimus et auctoritate apostolica indulgemus ut indulgentie predicte extendantur ad ecclesias parrochiales beatarum Marie Magdalene et Elizabeth Wratislavienses et ita volumus et declaramus ac eam publicari mandamus ratam habentes concordiam inter vos super eisdem indulgentiis factam Datum Rome apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die xviii Septembris Anno Millesimo quadringentesimo lxiii pontificatus nostri anno sexto

Dilectis filiis Capitulo ecclesie ac consulibus civitatis Wratislaviensis

Paulus ii Eps seruus seruorum dei Dilectis filijs Capitulo ecclesie ac consulatui ciuitatis Wratislauien Salutem et apostolicam ben. Cum alias felicis recordationis pius papa secundus predecessor noster ex certis tunc expressis causis vniuersis vere penitentibus et confessis qui in festo natiuitatis beati Johannis Baptiste a primis vesperis usque ad secundas vesperas inclusiue ecclesiam Wratislauien deuote visitarent annuatim et ad illius reparationem restaurationem et conseruationem manus porrigerent adiutrices plenariam omnium suorum peccatorum remissionem et indulgenciam sub certis modis et formis ac cum facultate ydoneos confessores benigne concessisset prout in illius litteris apostolicis desuper confectis quas volumus ad septennium valituras et quarum tenores ac si de verbo ad verbum insererentur presentibus haberi volumus pro expressis plenius continetur Nos igitur vos fauoribus consequimur graciosis deuotis vestris in hac parte supplicationibus inclinati volumus et auctoritate apostolica decernimus indulgenciam et litteras huiusmodi et extensionem ac concordiam inter vos et per eundem predecessorem per breue confirmatam cum omnibus et singulis in eis contentis clausulis hinc ad nostrum beneplacitum in suo pleno robore firmitate permanere et iuxta tenorem dictarum litterarum ecclesias in dicto breui expressas visitantibus et manus adiutrices porrigentibus ut prefertur huiusmodi nostro beneplacito duntaxat durante plenarie suffragari debere quarumcumque reuocatione seu suspensione similium indulgenciarum per nos vel apostolicam sedem forsitan facta et aliis in contrarium editis non obstantibus quibuscumque Datum Rome apud sanctum petrum Anno incarnationis dominice Millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto xiij kl februarij pontificatus nostri anno primo

Bulla Pauli pape secundi plenarie remissionis

Paulus seruus seruorum dei venerabili fratri Rudolfo Epo Lauantin Salutem et apostolicam ben. Considerantes pro debita et felici executione sine per nos nuper contra dampnatis et perditionis filium Georgium alias Girzicum qui se pro rege Bohemie regni occupatore late necnon litterarum apostolicarum desuper confectarum plura dietim negocia posse oriri in quibus periculum imminet si pro eis semper ad nos recursus debet fieri prouide super hoc salubriter prouidere volentes ac de tue fraternitatis integritate diligentia fide prudencia et rerum experiencia in magnis et arduis hactenus nobis comprobata plenarie confidentes necnon indubie tenentes quod que tibi circa premissa duxerimus committenda ad laudem dei ac nostrum et sancte sedis apostolice honorem studiose et laudabiliter exequeris Hac itaque fiducia et consideratione ducti te in Polonie et Bohemie regnis necnon ducatibus marchionatibus Comitatibus et aliis dominijs ad ea spectantibus et pertinentibus Ac etiam in Prussie Liuonie et Missne partibus ante nostrum et apostolica tenore presencium vniuersis cum potestate legati de latere constituimus et deputamus ac ad effectum executionis predicte sine tamen plenam et liberam eidem fraternitati tue concedimus facultatem quoscumque prelatos principes duces Comitates vniuersitates et particulares personas

tam ecclesiasticas quam seculares commorandi et loquendi ac de modo et ordine
debite exequendi necnon ad resistendum dicto Georgio et aliis quibuscumque
hereticis tractandi et concordandi et concludendi et ad id quecumque subsidia
presidia atque auxilia auctoritate nostra implorandi et si ita expediens foret in
singulis dominiis predictis duntaxat contra ipsos hereticos cruciatam predicandi
et ab aliis predicari faciendi, Ita quod crucesignati contra eosdem hereticos pugnantes
vel ad id contribuentes aut oportuna presidia conferentes iuxta ordinationem
tue fraternitatis desuper faciendam non semel in vita sed etiam in mortis
articulo indulgentiam plenariam consequantur. Cuius indulgentie quorumcumque
ordinum religiosorum status religiosi participes esse possint ex orationibus ieiuniis
et aliis operibus piis que eis pro victoria obtinenda imponentur dummodo
alias non fugiant unde contributione possint absoluendique sic crucem assumentes
pugnantes vel contribuentes aut conferentes ab omnibus et singulis ecclesiasticis
sententiis censuris et penis quibus forsan quomodolibet
qualitercumque ligati sunt propterea ab homine specialiter latis nisi prius satisfacto vel
parte consentiente necnon cum eis dispensandi super irregularitate divinis
se immiscendo vel ex apostasia quolibet contracta et super fructibus
bonis vel male perceptis ac bonis indebite acquisitis in expugnatione
hereticorum duntaxat convertendis concordandi et componendi Quecumque deinde
peregrinationis et abstinentie et alia preterquam beatorum petri et pauli et continentie
vota quibuscumque in defensionem catholicorum contra hereticos venientibus et pugnantibus
seu ad id contribuentibus vel tum dantibus quantum quis verisimiliter expositurus
esset in transitu ad loca debita vel aliis debite pensatis votorum et
personarum qualitatibus prout tibi seu ad hoc per te deputandis confessoribus
idoneis videbitur in hoc opus pium commutandi. Preterea super ipsa cruciata
et congregando exercitu capitaneum generalem catholicum aptum et ydoneum
qui omnis hoc ad laudem dei et defensionem fidei suscipere ac fideliter
gerere velit deputandi et ut reliqui omnes ei obediant pareant et intendant
iniungendi atque mandandi. bona etiam quecumque mobilia et immobilia
hereticorum quibuscumque licite occupanda concedendi et donandi ac ea que
heretica ad terras catholicorum vel etiam ex terris catholicorum in vel extra
regnum ducerent aut duci facerent in predam dandi omnibus quoque in persona
dampnati Georgii et aliorum hereticorum existentibus sive etiam forsan aliqui
sive alibi ubicumque ut infra terminum per te eis prefigendum discedat
sub eisdem penis quibus ipse Georgius irretitus mandandi quoque illos quoque ac
ecclesiasticos et seculares quoscumque cuiuscumque dignitatis status gradus vel
ordinis existant sub excommunicationis suspensionis et interdicti et etiam privationis
penis auctoritate apostolica predictum monendi et requirendi ut mandatis apostolicis
pareant obediant et intendant ac ab dicti commercio Georgii et aliorum
hereticorum abstineant ac eos et alios quoscumque qui quovis contractu vel
debito dicto Georgio qualitercumque tenentur vel obligarentur ad aliqua illi
tenenda servanda aut persolvenda nullatenus deinceps obligari
nec ad id posse compelli eadem auctoritate declarandi ac propter inobedientiam

et rebellionem quoscunque cuiuscunque dignitatis specialiter abbaciali dictaverit exemptis status
gradus ordinis vel preeminencie fuerint videlicet ecclesiasticis dignitatibus officiis
et beneficiis declarare vel honoribus et titulis feudis et privilegiis suis privandi
et beneficia aliis ydoneis conferendi ac ad illa et alia imposterum obtinenda
inhabiles perpetuo et infames declarandi nec non censuras quascunque iusticiam
rebellione vel inobediencia exigente prout tibi videbitur fulminandi et interdictum
ponendi ac positum ex bonis causis et respectibus sibi expediens vel utile aut necessarium
cognoveris tollendi vel perpetuo seu ad tempus suspendendi, Ipsosque vero eos
dies quibus forsan publicande essent indulgencie cruciata predicte necnon
tam impedientes aut perturbantes huiusmodi tam salutaris negocii executionem
summarie simpliciter et de plano sine strepitu et figura iudicii sola veritate
inspecta procedendi ac penitentes et humiliter redire volentes ad gremium ecclesie
et humiliter petentes in forma ecclesie consueta et prout iuris fuerit absolvendi
et abilitandi ac ad honores dignitates officia beneficia feuda bona et iura sua
ac aliquo in pristinum statum restituendi et reponendi necnon cum eis oportunum
videbitur et expediens cognoveris dispensandi, Officiales denique et magistratus
quoscunque in regno Bohemie quibus expedire mandatur inobedientes inveneris
deponendi appellaciones insuper provocaciones et subterfugia quecunque per eundem
Georgium vel alios quoscunque interposita forsan vel deinceps quavis occasione
vel causa exprimissa interponenda frivola et inania nulliusque roboris vel
momenti fuisse et esse per edictum publicum declarandi necnon contradictores quoscunque
per censuras ecclesiasticas et alia oportuna iuris remedia appellacione postposita
compescendi et si ad hoc quociens opus fuerit auxilium brachii secularis invocandi
omnia quoque alia et singula in premissis et eorum singulis necessaria seu quomodolibet oportuna
faciendi ordinandi gerendi disponendi mandandi et exequendi Etiam si talia
essent que mandatum exigerent magis speciale quam presentibus est expressum Non obstantibus
quibuscunque privilegiis exempcionibus litteris et indultis apostolicis quibuscunque in genere
vel in specie per nos vel sedem apostolicam predictam sub quibusvis verborum forma ac
expressione concessis que huiusmodi nequitur effectum penitus obviare vel retardare
illi posset pro insertis et non concessis haberi volumus et viribus evacuamus
Ceterisque contrariis quibuscunque aut si aliquibus communiter vel divisim a predicta sit
sede indultum quod interdici suspendi vel excommunicari aut suis dignitatibus et beneficiis
privari seu alia quavis pena mulctari non possit per litteras apostolicas non
facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem
Tu igitur zelo fidei onus tam meritorii negocii devota mente suscipiens
te illius executorem sic sollicitum ac verbo et opere studiosum atque diligentem
exhibeas quod ex ea tuis laboribus divina tibi favente celesti gratia fructus
sperata adveniat cumque per sollicitudinem tuam ea que pias causas gerentibus
pro retribucione gerentibus impendit palma glorie non solum consequi
meritis verum eciam apud nos et sedem predictam non immerito valeas
de exacta diligencia fide et integritate uberius commendari Datum
Rome apud sanctum Marcum anno incarnacionis dominice millesimo
cccc sexagesimoseptimo [illegible] May pontificatus nostri anno tercio

Collacionat cum originali bulla de verbo ad verbum
per me Jo. Grunch notarium et concordat

Rudulphus dei gratia eps. Lavatin. sancte sedis apostolice in Bohemie et Polonie regnis ac certe Almanie partibus cum potestate legati de latere legatus missus honorabili in xpo nobis sincere dilecto Nicolao Crempil in artibus magistro plebano Vratislavien. dioc. salutem in dno. auctoritate apostolica et nre legacionis qua fungimur presentibus libratis dioc. ... et mandamus quatenus presentes bullas tibi in virtute sancte obediencie percipimus et mandamus ... in dominiis illustrissimi principis ducis Bohemie in dioc. Vratislav. et precipue ... vulgariter et intelligibiliter de verbo ad verbum vel eius effectum populo dei publices et intelligibiliter exponas et per alios ydoneos quos ad hoc deputaveris publicari diligenter exponas et per alios ydoneos quos ad hoc deputaveris publicari diligenter exponi facias dantes et concedentes tibi et per te deputandis confessoribus et expositoribus facias dantes et concedentes tibi et per te deputandis confessoribus et presbiteris ydoneis et eorum cuilibet plenam et omnimodam facultatem et potestatem cruciata et plenariam indulgentiam pro omnibus fidelibus contra hereticos et eis adherentes pugnare volentibus seu ad hoc ... iuxta eorum facultatem dictamine contribuentibus et iuxta tuum et per te deputandorum confessorum ... dandi et assignandi publicandi et predicandi et publicari faciendi ... omnibus et singulis eorum ... nec non ... cruce signatis et contribuentibus omnibus et singulis eorum ... criminibus et excessibus quantumcumque gravibus et enormibus etiam sedi apostolice specialiter reservatis semel in vita et in mortis articulo plenarie absolvendi ... vel alios ydoneos presbiteros loco tui deputandi ... cistas in ecclesiis pro pecuniis ex contribucione colligendis ponendi et locandi illos ... cum clavibus consignandi et locandi ... distribuendi iuxta ordinacionem tempore oportuno ad expedicionem contra hereticos distribuendi iuxta ordinacionem nostram per nos desuper facienda committendi et ordinandi prout videbis ... In quorum fidem presentes sigilli nostri impressione ... Datum Vratislavie sub nostri sigilli impressione anno dni. Mcccclxvi die vero ix mensis octobris ... notarius de mandato prefati rev. in xpo patris dni. Rudulphi epi. Lavantin. et legati apostolice sedis

Ordinacio et declaracio Rev^mi dni legati
circa materiam plenariarum indulgentiarum

Primo ut omnes satisfacere possint confitentes sive contribuendo iuxta facultates suas placet dno legato quod si quis dubitat an sufficit ... an satisfaciat ... quod intendit contribuere et ad cistam ponere pro ... contra hereticos vel non possit et debeat attendere unum ex confessoribus ... deputatis ... et ille dicat quantum imponere velit et si ille confessor considerata facultatibus et statu seu condicionibus imponere volentis indicat ... sufficere vel quod ... tantam ... et ... feria ... vel alia die non teneat ieiunare aliquid vero debeat imponere ... si imponens ... et ... vel consilium ... confessoris ... satisfecisse ... confessori ... Caveat tamen confessor ne ipse pro se aliquid ... vel acquirat et ... nimis arbitretur ut ipse ... nimis imponat ... sub pena excommunicacionis late sentencie prohibet dnus legatus ... Quod si quis post imposicionem a confessore ... confessi ... aliquid liberaliter dare velit ... nec petat et non ultra ... aut tres aut ad ... non ultra grossum currentem ... capiat sit ad elemosinam pecuniariam recipiendam ... inhibet dnus legatus

omnibus et singulis confessoribus sub pena excommunicationis requiris acceptare vel habere eos confessionem recipiat eas que imponere voluit, si permittat et iniungat quod quis non imponat in casum in uno loco deputatorum nisi forte confitens tante infirmitatis esset quod non posset imponi nisi possit tunc confessor recipiat per eius penitentiam et ulterius penitentiam imponat ubi impositum est ut ab eo cessat prius.

Item concessit dominus legatus, decanis et singulis confessoribus vigore quarumcumque indulgenciarum absolvere potest et bona male ablata vel acquisita sive furto rapina usura vel retenta eorum que non restituantur et ad suos usus exponat aliam commissam sit certe possit. Et salvum illa debitum habeat et stat cum pertineat tunc cum expressis est quod simpliciter tales et inde restituant et dent eis cum talia pertinet et debent sive heredibus suis si tales mortuus esset eius debent. Et certe quis restituit eis debent talia male acquisita sive in bonis furto rapina usura pertinent aut in ludo acceptis vel si quis confessus et restituet non habet in talibus loco composito et adhuc usque ad certe et de eisdem absolvat in hoc casu si summa extendet ex marcas non vult quod aliquis confessorum componat vel absolvat si tunc remittat ad certe patentatem suam.

Quia pro ista dominus legatus concessit confessoribus in apostolatu et religiosis regulariis isto non tenetur laicos sed dictum est satisfactoris penas censuras et indulgencias et inhabilitates, et quod planam absolutionem etiam si sit necesse si super vere remitti ad legatum, sive concessit dominus legatus absolvere a sententia extendere ab homine sive iudice specialiter ad instantiam partis plata etiam si partis satisfecerat vel partes consentiat cum ulterior debitum recipiunt et etiamen et hoc sit quo ad eos qui in vita debent plenarie absolvi. Et quo ad eos qui in morte articulo absolvi debent placet quod etiam confessore absque sententia ab homine lata posset absolvere constito quod satisfactio sit parti vel parte consentiente aut cautione prestita sufficiente.

Item concessit absolvere a sententia canonis et quis procedente per violentiam sive violenta manu iniectione ruletura cleri vel specialis requirit indagacionem et modo sit concessit commutationem votorum peregrinationem vel ad limina apostolorum ad sanctum Iacobum in compostella.

Item concessit eos qui crucem susceperint et suscipient et contra suam offerent deo adiungendi cum hereticis quod opus est quod sit in ope et tales a precio se abstineat a ludo a fornicatione ab ebrietatibus ab ira odio detrahere et quo eis pugna contra placet deo que unde gramino offendent. Item concessit eis crucem suscipiens vel contribuens quod ad hoc et indulgencias descripsit, certe et quod in sede sancte matris ecclesie. Dominus apostolice dominus pontifice per quod sit et permaneat ita quod ab ante extendent mihil eis prodesset huiusmodi indulgencia quia nullus non habet locum quod intentio sit dominus non est concedere aliquibus dispensatorum vel indulgencia quam sede apostolica romane ecclesie est ita quia tales et alienis et pertinens est et est quod unitate ecclesie unde etiam clamat ecclesie si non extendit ad eos interim quod sit extra obedientiam et unitate ecclesie etiam si eis bona sua daret ad eorum posse. Item concessit eis quod nullus sit prevenire ad partem per ista indulgencia et plenariam absolutionem in morte articulo ita sit potest et ipsum spem absolutionis plenarie peccabit quod unde non fuerit ubi ei prohibet huiusmodi indulgencia. Item concessit quod ei qui crucem suscipit et corpus offert nodos

restituere

absolvere a sententia

alia penitentia iniungi nisi in heretico publico vbi propter terrorem aliorum talis publice absolui et introduci solet solemnius / confitente sed illi qui confitetur si delicta quamuis sint grauia uel publica in absolucione semel in vita aliqua addi penitentia vltra contricionem et heretico publice publica penitentia pro posse vlterius Sed in mortis articulo non nisi teneatur aliquam iniungere male preceptum quod hoc iniungatur et quod disponat per heredes quod hoc fiat / Et ipsa forma certa absoluendi non requiritur sed sufficiunt mens et intencio plenarie absoluendi et verba ad hoc apta dicentur Vero sic communis confessor pluribus verbis vtatur quam alius quilibet confessor pro maiori conformitate et ut quis non excedat neque deficiat hec sequens potest esse forma absolucionis que in fine et in forma mutatis mutandis aliter dici et cum cruce assumpsit et aliter ei qui contribuit videlicet Cum signum sancte crucis assumpsisti et temptas deo ad pugnandum pro vera fide sua contra perfidos et obstinatos hereticos obtulisti videlicet Cum pro tam sancto opere defensionis fidei contra perfidos hereticos iuxta facultates tuas et consilium confessoris tui contribuisti

Nota

Forma absolucionis

Auctoritate dei omnipotentis beatorum apostolorum eius Petri et Pauli atque sedis apostolice et domini pontificis in hac parte michi commissa absoluo te ab omnibus censuris ecclesiasticis excommunicacionis suspensionis et interdicti ab homine vel a iure generaliter prolatis et ab omnibus peccatis criminibus et excessibus tuis etiam a casibus apostolice sedi specialiter reseruatis et do tibi plenariam remissionem omnium peccatorum tuorum et etiam quantum clemencia offendisti et remitto tibi totam penam quam illorum causa diuinam clemenciam offendisti et remitto tibi totam penam quam in purgatorio propterea pati debuisses In nomine patris et filii et spiritus sancti Amen

Aduertendum est duplex via circa absolucionem plenariam omnium peccatorum prima est quod talis confitens pro suo electo confessore iuxta tenorem bulle cum de omnibus suis peccatis que sunt in sua memoria preuie confiteri tenetur Si non bene super omnia peccata confessione deliberatum posse differre ab absolucione usque ad certam quantitatem ut secundum confessionem de peccatis oblitis et si non possit habere copiam primi confessoris potest confiteri alteri tenens quocienscumque dum specialiter non aliquid peccatum scienter obtineat Secunda via est quod talis confitentis post secundam absolucionem tenens quocienscumque confessus fuit de peccatis oblitis ante primam confessionem perpetrate et non de hiis que post eandem primam confessionem contraxerit et hoc tamen semel in illam duplicem viam computatur pro vnica confessione et absolucione in vita

Circa absolucionem in mortis articulo etiam potest duplex via obseruari prima est quod ipse confitens infirmus habeat intencionem expressam et ipse confessor quod absolucio ista si supervixerit non debeat sibi venire in preiudicium confessionis faciende in articulo mortis / et hoc tenens quocienscumque in ista vel in alia infirmitate confessus fuit super ista gracia etiam si postea euaserit Alia via est quod habeat implicitam intencionem quod quocienscumque in vna aut in pluribus infirmitatibus talibus confessus fuit ipse beneficium absolucionis cum suo effectu usque ad articulum mortis sibi reseruatur et hoc sic seruando vnica est absolucio licet in multiplicibus infirmitatibus fuerit repetita

Sentencia extrema depositionis et omnium dignitatum privationis per sanctissimum dominum Paulum papam contra Georgium alias Girzikum de Podiebrat hereticum occupatorem latam regni Bohemie occupatorem

Paulus papa secundus. Salvator noster dominus Jhesus Christus via veritas et vita pater agricola discipulos ceterosque fideles suos in illis instituens inquit Si quis in me non manserit mittetur foras et arescet. Cuius summi doctoris et magistri doctrinam imitantes et mandata exequentes, nos qui licet immeriti ipsius vicem gerimus in terris, palmitem tamdudum aridum et ab ipsa vera vite que est ipse salvator noster abscisum precisum in vinea domini sabaoth Georgium alias Girzikum de Constant et Podiebrad regni Bohemie occupatorem amplius ferre et inspicere non valentes, fama publica nobis ipsius Georgii hereses blasphemias et sacrilegia referente, causam inquisitionis super hiis demeritis et excessibus venerabilibus fratribus nostris Bessarioni Tusculano Johanni Portuensi et in ipsius Johannis absencia Guillermo Ostiensi episcopis ac Berardo tituli sancte Sabine presbytero sacrosancte Romane ecclesie Cardinalibus ex certa nostra sciencia commisimus examinandam, et successive coram ipsis legitimo constituto processu citatione edicta penali decreta cum prolixiori quam expediens fuerit ex benignitate prefixione termini ad comparendum et se de predictis criminibus de quibus infamatus et denunciatus fuerat coram prefatis iudicibus excusandum, et ipso non comparente contumacia accusata ac ipso ex nostra et apostolice sedis clementia et placencia si forte resipisceret et ad cor rediret etiam post lapsum dicti prolixioris termini prefixi de mandato nostro expectato, servato termino et prolixiori tela iudiciaria quam ipsorum criminum evidencia et qualitas exigeret, et in ipsis terminis singulis citationibus emissis examinatis etiam diligenter per alterum ex dictis delegatis iudicibus testibus fidedignis et ipsorum testimoniis et attestationibus fideliter in scriptis redactis, et eorum omnium que deducta et probata sunt in processu ab ipsis a nobis delegatis iudicibus habita in presentia quamplurium doctissimorum venerabilium fratrum Archiepiscoporum Episcoporum et aliorum divini et humani iuris doctrina et experientia peritorum plenaria relatione, et super hiis matura discussione, comperimus prefatum Georgium alias Girzikum fuisse et esse hereticum pertinacem credentem et in deterius semper prolabentem, hereticorum fautorem, heresumque in generali concilio Constantiensi damnatarum defensorem, blasphemum periurum, ipsumque in dictis iamdudum damnatis heresibus natum nutritum et educatum, catholicorum in regno Bohemie persecutorem, et ut talem notorie et publice a Christifidelibus ibidem et alibi existentibus habitum et pro tali seipsum profitentem. Unde nos quibus ex officio pastoralis cure hoc precipue onus humeris incumbit, ab hiis delegatis et aliis quibuscumque iudicibus causam ipsam ad nos harum serie advocantes, de venerabilium fratrum nostrorum sancte Romane ecclesie Cardinalium ac Archiepiscoporum et Episcoporum aliorumque divini et humani iuris utriusque nobis in hiis assistencium unanimi consilio et assensu, prefatum Georgium alias Girzikum hereticum pertinacem hereticorum fautorem ac heresum iam damnatarum defensorem periurum sacrilegum fuisse et esse, ipsumque dignitate regia marchionali ducali et alia quavis si qua prefulgeat, bonisque omnibus ac dominiis temporalibus et iuribus privatum et ab ipsis amovendum, omnes et singulas penas et censuras a iure contra relapsos in heresim periuros ac fautores et defensores eorum incurrisse, in nomine sancte et individue Trinitatis auctoritate apostolica tenore presencium pronunciamus decernimus et declaramus, ac ipsum ab eis dignitatibus dominiis et bonis privamus amovemus, posterosque suos filios et liberos inhabilitamus et inhabiles fore declaramus

a dicti regni, marchionatus, ducatus et cuiuscumque dignitatis prerogativa vel electione absolventes omnes et singulos barones, civitatenses et subditos dicti regni quoscumque ab omni subiectionis homagii et fidelitatis iuramento vinculo et obligatione quacumque. Actum Rome in publico consistorio vicesima tercia mensis Decembris anno etc. lxvi°.

Nota si quis princeps secularis fuit negligens et inutilis circa regimen et iusticiam potest per papam deponi. xvij. di. c. iiij. C. et xv. q. vi. c. alius. Unde Zacharias papa deposuit Lodowicum regem Francorum. xv. q. vi. c. alius. Et Innocentius iiij Ottonem quartum de elect. c. venerabilem. Et Innocentius quartus Fredericum de sen. et re iu. ad apostolice l. vi. Et Paulus secundus Georgium de Podiebrat, ut patet in bulla precedenti super sentencia condemnat.

Quid sit hereticus et qua pena ipsi et eorum fautores receptores et defensores puniuntur

Nota quis hereticus dicatur et qua pena plectendus sit. Primo dicitur hereticus ille qui aliquam falsam opinionem de fide invenit vel inventam aut fictam sequitur. xxiiij. q. iij. heresis et fides. Vel qui circa fidem dubitat aut dubius est. de heret. c. j. Et intelligendum est esse dubium eum qui de veritate in dubietate persistit. Secus de illo qui tentatur de fide cum dolore cordis.

Secundo dicitur ille esse hereticus qui male sentit, id est credit, de ecclesie sacramentis de heret. c. ad abolendam, prout hoc materia de Bohemis.

Tercio qui male sentit circa veritatem sacre scripture. xxiiij. q. iij. heresis.

Quarto qui adversus Romanam ecclesiam agit et eius dignitatem a domino traditam auferre conatur. di. xxij. omnes. Quod similiter faciunt heretici qui nichil curant sedem apostolicam primo et blasphemant et maledicunt pape et suis, alienati ab ecclesia Romana obediencia ecclesie Romane. Propterea in hoc se ostendunt manifeste esse hereticos, ut dicitur di. xj. hoc vero ab apostolice non habet institutionis recedere. Et ibidem in c. quis nesciat ab ibi finali dicitur quod Romana sanctam ecclesiam etc. Et xij di. non decet. Canon dicit: Non decet a capite membra discedere, sed iuxta scripture testimonium omnia membra caput sequantur. Nulli ergo dubium est quod apostolica ecclesia mater est omnium ecclesiarum, a cuius nos regulis nullatenus convenit deviare. Et sicut filius venit facere voluntatem patris, sic et nos voluntatem impleamus matris, que est ecclesia, cuius caput ut predictum est Romana existat ecclesia. Item canon xxiiij. q. iiij. nolite. Nolite credere a domino vestris in hodierna die hoc, donec secularium statum. Sic etiam hereticus censendus, quia a sede apostolica matre sua recessit, qua quia aliunde vita nostra, ut de se tractat et sic etiam iusto iudicio dei ipsa sanctissima persona ipsius condemnando et secreta punienda hereticos extirpat, tam apostolica indulgentia contulit.

Quibus penis heretici et eorum fautores receptores etc. sunt puniendi

De penis hereticorum

Primum quod hereticus est omni honore et dignitate privatus, sicut omnes dissolutores ipsius ecclesie, tam contra turpes pacem ecclesie perstrepentes, quia ad gravamen immo sacrilegium fautores puniendi, quia ut habetur xxiiij. q. i. Cum turbantes pacem ecclesie tamen sunt puniendi.

Quadruplici ergo pena puniatur hereticus propter excommunicationem, quia omnes heretici sive occulti sive manifesti sunt ipso iure excommunicati. xxiiij. q. i. c. i. et ij. Et sic quibus labitur sive in nova sive veteri heresim excommunicati sunt ex concilio Toletano iiij. ut habetur de heret. ad abolendam. Item non solum heretici sed etiam eorum fautores, defensores, credentes et receptores eadem pena excommunicati sunt. De sen. et re iu. c. ad apostolice l. vi. Et quicumque tales fuerint presumpserint ecclesiastice sepulture excommunicati sunt, nec debent absolvi nisi propriis manibus publice extumulent et proiciant corpora damnatorum, et locus iste perpetua careat sepultura. de heret. c. quicumque l. vi.

Secundo puniuntur heretici depositione, quia indistincte sive clericus sive laicus et ipsa vel imperator vel quibus alia preditus dignitate deponitur ab omni dignitate. xl di. si papa. xxiiij. q. i. qui contra pacem

Et si officio et beneficio expoliari et si clericus sit degradari et demum quibuscumque talibus debet relinqui
arbitrio secularis potestatis debite puniendus scilicet cremandus nisi continuo post deprehensionem erroris
ad fidem velit reverti et errorem suum abiurare et satisfactionem exhibere et sic redeuntes
in perpetuo carcere detrudi. De here. c. excommunicamus ij
Item propter heresim rerum ablatione quia omnia bona eorum sunt ipso iure confiscata Sed tamen
executio ipsius confiscationis vel bonorum occupatio non debet fieri per principes seculares
antequam per iudicem ecclesiasticum sententia super eorum crimine fuit promulgata de here. Cum secundum li. vi.
Item propter militarem persecutionem quia si aliter fieri non potest manu armata sunt ab eis
omnia bona auferenda Item filij hereticorum quamvis catholici sint non habebunt bona patris
vel patre Item hereticus si convertitur ad fidem eius non restituuntur bona vel eorum fructus
si ipso iure confiscata sunt omnia de here. c. vergentis et c. Cum secundum li. vi.
Item vasalli hereticorum absoluti sunt a debito fidelitatis homagii et totius obsequij
quicumque est lapsus manifeste in heresim aliquo pacto quacumque firmitate vallato
tenebantur astricti de here. c. absolutos Idem intellige de vasallis dominorum qui sunt [illegible]

De pena receptorum et defensorum hereticorum

Item pena incurrunt credentes receptores defensores et fautores hereticorum Decernimus quod quicumque talis
est excommunicatus ut dictum est Et si non satisfecerit infra annum ex tunc ipso iure est infamis
nec ad publica officia seu consilia nec ad eligendum aliquos ad huiusmodi nec ad testimonium debet
admitti nec facere potest testamentum nec ad alicuius hereditatis successionem accedere nec aliquem
iudicialiter convenire sed ipse alijs cogitur respondere Si iudex est eius sententia non valet Si
advocatus non admittitur Si tabellio eius instrumenta non valent ipso iure [illegible] Si vero
sit clericus ab omni officio et beneficio debet deponi Et illi qui tales postquam fuerint ab ecclesia
denunciati evitare contempserint debent excommunicari [illegible] hec omnia de here. c. excommunicamus
§ credentes Item omnes clerici qui talibus exhiberent ecclesiastica sacramenta vel
traderent ecclesiastice sepulture aut oblationes eorum reciperent debent privari officio
suo ad quod numquam restituentur sine indulto sedis apostolice specialiter Idem et regulares
quorum privilegia eis in illis locis non prosunt et ut dictum est c. excommunicamus § Quoniam

De pena relapsi in abiuratam heresim

Deprehensi si aliquis fuerit in abiuratam heresim recidisse seculari iudicio sunt sine ulla
penitus audientia relinquendi ut de here. c. ad abolendam Sed tamen in eis penitentie
signa apparuerint manifesta et pecierint humiliter sacramenta penitentie et eucharistie non sunt eis
deneganda eo ti. Super eo. li. vi. Item suspectus de heresi et ob hoc citatus et quia
non comparet excommunicatus est et si per annum sustinet ex tunc est velut hereticus condemnandus
eo ti. Cum contumacia li. vi. Item accusatus de heresi ut suspectus vehementer super
qua heresim in iudicio abiuravit et postea committit ipsam censetur relapsus
licet antea ipsius heresis crimen non fuit plene probatum Sed si levis fuerit suspicio
non est iudicandus relapsus sed alias gravius est puniendus eo ti. Accusatus li. vi. Item qui una
heresis specie seu in uno articulo vel sacramento erravit et postea abiuravit simpliciter heresim
si postea erraret in alio relapsus est iudicandus eo ti. Accusatus li. vi.
Item lapsus in heresim ante abiuracionem si postea hereticos receptet deducat vel
associet seu eis donet munera sive mittat vel favorem impendit et quod constat
fore hereticos ante abiuracionem iudicari debet relapsus eo ti. Accusatus li. vi.
Item xi q. iij. Absit Episcopo non obediens de dicto ore rabido detrahit et ibidem c. Si
inimicus [illegible] est inimicus eius [illegible] loqui debet [illegible]

Nota q̄d excōicati tradunt̄ Sathane xi q iii Omnes xpiani inqt canon dilectissimi qui a sacerdotib̄
excōicant̄ sathane tradunt̄ glo. cū th̄ iusta de causa excōicat̄ ut xxiiii q iii Oi quib̄ nō recte
quo sz qz ex̄ ecclesia est diab̄ sicut in ecclīa xp̄s. Et per hoc q̄rat dicit̄ tradi
qui ab ecclesiastica cōe remouet̄ unde illos q̄ros tūc aplūs sathane p̄ tradit ab ydiat
excōicatos a se esse demrat. De tali aut excōicatōe hēt̄ j Corin. v in p̄n̄o vbi
glosses Apl̄us tradit hunc hoīem cū nouerca sua peccantem sathane. Et ut tollatur
de medio uestrū qui hoc opus fecit in noīe dn̄i nri ihū tradet̄ huiusl sathane
in interitū carnis vt sp̄us saluus sit in die dn̄i nri ihū xp̄i. Ex quo textu pauli
hēt̄ qz ppt̄ pctm̄ mortale q̄s excōicari pt̄ Et ibid in Canone nichil dicit̄
nichil pt̄ debz formidare xpianus q̄ sepa̅ri a corpe xp̄i. glo. Iuste alr̄ nō obest
cū p̄ ꝯtempnit̄ stati incipit ligaē xxiiii q iii Nemo in fine q̄ excōicaō nō est
paruipendenda qz ut d̄r pt̄ q iii nec, Nemo ꝯtempnit uincula ecclesiastica non
enī hō est qui ligat, sz xp̄us qui hanc ptātem dedit, et dn̄s fecit hoīes tanti
honoris Et ait xvi deus At dn̄s Tu es petrus et sup hanc petram i. xp̄m
edi. &c. Et porte inferi i. psecutores tyrannoꝝ et temptaciones spiritum malignoꝝ
nō preualebūt aduersus eā. s. a vera fide subuertendo Et t̄ da. cla. reg. &c. nō pr̄
pr̄te sz ex c̄l p ad̄s et quodcūq ligaueris &c. Item j Corꝫ iij a. d. fundam̄ti nemo pt̄
ponere nisi id q̄d positū est q̄d xp̄us ihūs Et luc xxij Symon ecce sathanas ex-
petiuit vos i. studiose q̄sivit p temptaciones sibi vt̄ vos ut cribraret sicut triticum Ego aut
rogaui p te ut nō deficiat fides tua Et tu aliqn̄ conuersus cōfirma fr̄es tuos
Pro q̄d hylari de trini^te hoc ppriu̅ hz ecclīa ut dū psequit̄ floreat, dū opprimatur
crescat, dū ꝯtempnit̄ pficiat, dū leditur vincit, dum arguit̄ intelligit, et tunc
stat dū supari videt̄ Et q̄ fugere debemus hereticos ne ledamur ab eoꝝ
malicijs Cū a. ij corintio ꝯsidera̅ni pt̄ h' in puti separandi et in futuro ab
electis dei excludi p̄na vt dicit̄ in Canone Engiltrenda iij q iiij Excepto
a supna sorte separat Oz anathema ab ipso corpore xp̄i q̄d est ecclīa
Et. Anathema est maior q̄s excōicaō xi q iij Oi q̄s corꝫ

Decretum Concilii basilien. sup. Conceptione virginis gloriose genitricis dei marie

Sacrosancta generalis Synodus Basilien. in spiritu sancto legittime congregata universalem ecclesiam representans, ad perpetuam rei memoriam. Elucidantibus divina misteria mercedem gloriosam promisit eterna patris dei sapientia dicens Qui elucidant me vitam eternam habebunt. Quod cum de gloriosa virgine que ipsam patris sapientiam dei filium eternum in utero protulit ac mundo peperit, sacrosancta legit ecclesia, ea que de dignitate et sublimitate virginis matris educuntur ad lucem hoc non dubium est, ad laudem et honorem dei filii sui pertinere, et quod honorificat gratiam et sanctitatem matris, honorificat et elucidat gloriosum nomen filii eius, qui ipsam sanctificavit et replevit gratia. Unde si in ceteris rebus elucidatio veritatis a domino deo est petenda multa profundius mea re precaluit, [ipsius] veremus afferre speranda est que sanctificatum et dedicatum templum condidit illud in quo ante secula antequam terra fieret et ab eterno sibi mansionem ordinavit. Prima etiam veritas sequitur morte congruit ut pax habeatur in questionibus contrarietatibus sanctitatis illius per quam pax diffusa est in terris. Hactenus vero difficilis questio in diversis mundi et coram hac sancta Synodo super Conceptione eius gloriose virginis marie matris dei, et exordio sanctificationis eius facta est, quibusdam dicentibus ipsam virginem et eius animam per aliquod tempus vel instans subiacuisse actuali originali culpe, aliis autem dicentibus a principio creationis sue deum ipsam diligendo gratiam et contulisse per quam a macula originali illam benedictissimam personam liberavit et preservavit sublimiori sanctificationis genere redemit ut fundaret [ipsam] eam per altissimum et ipsam sanctificavit ut esset mater eius intacta. Nos vero visis diligenter fabricaret filius dei patris, ut esset mater eius intacta. Nos vero [visis] diligenter inspectis auctoritatibus et rationibus que iam a pluribus annis in publicis relationibus ex parte utriusque doctrine coram hac sancta Synodo allegate sunt, aliisque plurimis super hac re visis matura consideratione pensatis, doctrinam illam asserentem gloriosam virginem dei genitricem mariam preveniente et operante divini numinis gratia singulari nunquam actualiter subiacuisse originali peccato, sed semper immunem fuisse ab omni originali et actuali culpa sanctamque et immaculatam tamquam piam et consonam cultui ecclesiastico fidei katholice, recte rationi et sacre scripture ab omnibus katholicis approbandam fore tenendam et amplectendam diffinimus et declaramus nullique de cetero licitum esse in contrarium predicare seu docere. Renovantes preterea institutionem de celebranda sancta eius conceptione que tam per romanam quam per alias ecclesias vi. Idus decembris antiqua et laudabili consuetudine celebratur. Statuimus et ordinamus eandem celebritatem prefata die in omnibus ecclesiis monasteriis et conventibus christiane religionis sub nomine Conceptionis festivis laudibus colendam esse. Cunctisque fidelibus vere penitentibus et confessis eadem die misse plenis centum dies, primis et secundis vesperis totidem. Sermonem verbi domini de eadem festivitate intersunt quinquaginta dies Concessione preterea temporibus durantibus de iniunctis sibi penitentiis relaxat. Dat. basilee in sessione nostra publica in ecclesia maiori basilien. solemniter celebrata xv kalendas octobris a nativitate domini anno MCCCCXXXIX

Amelich ypplm ipsa Gelehen

Incipit epistola beati Jeronimi
Ad paulinum presbiterum

Obsecro te Pauline carissime ut multitudines hominum et salutaciones et convivia veluti
quasdam cathenas fugias voluptatum. Sit tibi vilis refeccio vespertina olera et legumina
interdumque pisciculos pro summis deliciis reputa. Nam qui christum desiderat et illo pane vescitur
non querit magnopere quam de preciosis cibis stercus conficiat. Vinumque vino reddas, vinolentos
sacerdotes et apostolus condempnat et vetus lex prohibet qui altari serviunt vinum et siceram non
bibant. Quicquid inebriat et statum mentis evertit fuge similiter ut vinum. Tantum tibi
pondus ieiuniorum impone quantum ferre potes. Sint tibi ieiunia casta, simplicia, modesta
et non superstitiosa. Quid prodest oleo vesci et molestias quas prestant ciborum querere. Quia
igitur frater interrogas per quam viam incedere debeas, revelata facie tecum loquar. Si cupis
esse ut dicis monachus, id est solus, quid facis in urbibus que utique non solorum habitacula
sed multorum. Semper in manu tua sacra sit leccio, et nullo tempore desit quod doceas. Et flexo corpore
mens erigenda est ad deum. Crebre tibi sint vigilie et ventre vacuo non sepe dormiendum.
Secularium et maxime potencium consorcium devita, licet simplicitate columbe nec
unquam machineris malum, et serpentis astuciam ne aliorum insidiis supplanteris.
Non multum distat a vicio vel decipere posse vel decipi. Templum dei anima credentis
est. Illam exorna, illam vesti, illi fer donaria, in illa christum suscipe. Nescio enim quo
plus placeat in deo qui christo displicet. Psallendum est ut sine intermissione orent vaces et
vigiles. Sit tibi sensus ne cogitacionibus vagis pateas. Corpus et pariter animus tendat ad
dominum. Iram vince paciencia. Ama scienciam scripturarum et carnis vicia non amabis.
Nec vacet mens tua variis perturbacionibus que si in te insiderint dominabuntur
tui et te deducent ad delictum maximum. Facito et aliquid operis ut te dyabolus semper inve-
niat occupatum. Manus tue nullo tempore divinis libris vacue sint. Adolescenciam tuam
nulla sordes commaculet, ut ad altare christi quasi de thalamo virgo procedas et habeas
foris bonum testimonium. Non credas laudatoribus tuis, immo derisoribus autem non libenter
accommodes. Naturali ducimur malo, sed adulatoribus libenter favemus et quamvis nos
videamus non indignos, calidus tamen rubore ora perfunditur, attamen ad laudem suam anima
intrinsecus letatur. Cave igitur ne aut linguam aut aures prurientes habeas. Nemo
invito auditori libenter offert. Discat detractor dum te videt non libenter
audire non facile detrahere. Officium tuum est visitare languentes et liberos eorum et no-
bilium virorum custodire secreta. Officium tuum sit non solum oculos castos habere sed et
linguam frenare et cor mundum tenere ut possis deum videre. Sermo presbiteri
scripturarum leccione sit conditus. Nunquam petentes raro accipiamus rogati. Beacius
est magis dare quam accipere. Omni petenti te tribue. Nunquam de mulierum
forma disputes, neque agatur in domo alia femine que nomen tuum noverint
vultum aut tuum nesciant. Hospiciolum mulierum pedes tui aut raro aut nunquam
terant. Omnes puellas et virgines christi aut equaliter ignora aut equaliter dilige.
Tucius tibi est ignorare quam diligere. Ne sub eodem tecto maneas solus cum sola secrete
et absque arbitro vel teste non sedeas. Si propter officium clericatus aut vidua aut virgo
visitatur nunquam solus introeas. Tales habeas socios quorum contubernio non infameris

Ne in preterita castitate confidas. nec Salomone potes esse sapientior nec Sampsone
fortior memento quod paradisi colonum mulier eiecit. Crebra munuscula et
oratiola et fascias fasciolas et veste ori applicatas. et oblatos ac degustatos
cibos blanditiasque et dulces litteras sanctus amor non habet. Mel meum.
lumen meum. Amor meus. meumque desiderium sancta non habet. Michi crede non
potest toto corde cum deo habitare qui familiaritatibus feminarum copulatur

Explicit epistola beati hieronimi
ad Paulinum presbiterum

Uero an licitum sit emere redditus certos vel incertos in certis bonis
vel in incertis a certa persona vel incerta imperpetuum vel ad vitam vel ad certum tempus
aut loquimur de contractu perpetuo aut temporali. Primo casu dicunt quidam quod ille contractus est esse licitus
quibusdam sunt magni redditus de pecunia quia licet convenientibus seruentur decretales de emptione de mo
cum minor secundum in c. de emp. et vendi. cum dilecti et c. cum causa. Sed in 2o casu dicunt aliqui quando
redditus annui quorum estimatione non excedunt redditum quem habere vel habere possit si etiam
domum vel fundum de tali pecunia emisset tunc est licitus. Aut excedunt tunc est illicitus
ar. in c. consuluit. Alii distinguunt de redditu antiquo constituto an contractu et consueto tempore
et pro solum de fundo illo vel agro vel domo vel possessione vendita an de novo
tempore contractus constituatur. In primo casu dicunt contractum licitum et de sit constitutus in re
sive in persona vel servum vel liberum vel rustica sive sint certus redditus puta quod
solvit x annuatim sive incertus puta quod solvit quartam partem fructuum quod percipientur
de aqua domo vel de opere certe persone et sive sit perpetuus contractus puta quod
extenditur ad heredes utriusque contrahentium sive sit ad vitam hominis sive sit ad certum
tempus pro quo facit de [illegible] de re certa non alie. Et non interest sive redditus sit
in pecunia sive in aliis rebus sive in spe. Et licet certum sit quod plus propter emptor
de redditu maiore sit ad longum tempus vel si diu vixerit quod sit pro tamen
hec certitudo non facit contractum illicitum venditionis. Cum hoc idem sit in contractu perpetue
venditionis certe possessionis vel fundi secundum Innocentium. In secundo casu si constituatur de novo
tempore venditionis et constitutus post venditionem distinguunt aliqui aut constituatur in persona
aut in re. Si in persona quod obligo me ad dandum tibi x quolibet anno non referendo me
ad certam rem talis contractus est penitus illicitus secundum Innocentium in c. in civitate de
usuris quia persona libera obligari vel impignorari non potest de pignoribus c. ij. Si constituatur
in re tunc distinguunt an ad tempus vendatur et tunc valet. An imperpetuum et tunc
non valet. Alii dicunt quod indistincte valet et tenet sive ad tempus sive imperpetuum
et hoc tamen firmat secundum quod bene insinuat Innocentium in c. in civitate extra quod hic non est
mutuum in quo dumtaxat committitur usura xiiij q. iij c. i et ij sed emptio et venditio
vera et pura. Hic est pretium hic merx nec obstat quod potest plus accipere tempore
successivo quia emit quod res contingere potest quod non recipiat si mors fiet vel
domus combureretur vel veniret possessio sterilitas et hec possunt esse vera in
duobus tibi et tali censu possum habere de re illa vendita. Si autem non potest haberi puta
constituendo censum domus mee de x tamen non possum conducere vel locare nisi pro quinque
tunc presumitur contractus fraudulosus ex quo census ille alias de re illa non possit haberi
quia tunc surgit obligatio personalis precedens et illicita de pignoribus illo nos. de emp.
et vendi. ad nostram. Item hic procedunt quando non est appositum pactum de retrovendendo
puta vendo tibi x marcarum redditus annuos in domo fundo vel possessione mea
pro certo adiecto pacto proxime quod tu retrovendas michi vel quod ego possim remere
vel redimere eosdem redditus pro certo tempore vel quandocumque michi placuerit. Nunquam talis
contractus est licitus sit dicta aut addita proximanon vel minor precio remenda quod res
sit vendita tunc sapit naturam pignoris et computandi sunt fructus in sortem alioquin usura

committi de usu. c. j et c. consuluit de mutuo ex litteris. de emp. et vendi. ad nostram
et c. illo nos, unde pro eadem precio tunc que res sine redditibus tunc valet et non plus vel
ad minus est dubium tunc tenet contractus propter dubium de usu in civitate et c. finali
hoc verum si redempcio stat in arbitrio venditoris et non emptoris sed si esset in arbitrio
emptoris et non venditoris tunc non contractus est illicitus ut si emptor lucretur fructus
re empta vel retrovendita per l. si fundum C. de pact. inter emp. et vendi. et
alia nota in c. illo vos et c. consuluit et sic fuit debatum in curia romana per
magnos viros ad petitionem consulum habere gessin unde res plus valet quam vendit
marca pro x que valet xx tempore vendicionis tunc non valet quia presumitur pro minori
vendidisse propter pactum adiectum sic propter dilatum ut in c. civitate et tenet omnis
restitucio quicquid ultra sortem recepit ut illud in sortem computare licet sic posset in quadam
littera summi penitenciarii domini nostri pape urbani contra pactum vero lege com-
missoria potest apponi in vendicione et non in pignore de pig. significante sed quid
si emam x marcarum redditus non in certis bonis sed in incertis puta in omnibus
bonis tuis et immobilibus contractus est licitus. potest dici quod si census constituitur in bonis et
fiat relacio ad bona et iura omnia tua non est contractus usurarius duo tot redditus
possunt levari in bonis tuis et iuribus tuis. Ex quo infero si civitas
vel monasterium vel collegium vendet cuilibet x marcarum in omnibus bonis civitatis
nostre vel ecclesie vestre aut in certa quantitate ad tempus vel ad vitam vel imperpetuum
precio iusto precio licitus est contractus maxime si in utilitatem ecclesie civitatis pecunia est versa
pro quo reputo tex. de re. eccl. non alie. c. nostrum in cle. de fide quod quandam
Et hoc servat totus mundus et presertim servatur Venecijs in quo multi redditus
perpetui et temporales emuntur. et multa beneficia ac ministeria cum illis redditibus
instituuntur quod propria sit et tollat non tollerarentur dissimulacionibus ut credo quia ex tota summa
Noto quod Jo. de lig. ponit in hac materia octo casus indubitatos qui possunt colligi
ex predictis. Sed semper dicimus quicquid accedit sorti usura est nisi quod saltem expressum
ex pacto pro pecunia mutuata aliquid serviciorum verbale vel reale puta quod sibi re-
mutuet vel pro ipso intercedat vel ipsum sustenat vel aliquid tale committatur
usura hic sunt argumenta pro et contra Jo. in c. j. xiiij q. iij. volunt dicere quod non
sed hostiensis. sed Jo. in alia glo. tenet contrarium et hoc plures tamen gaufridus in summa huius ti.
in principio confirmat tamen hostiensis contrarium adheret huic opinioni in summa de usuris. Verum finaliter quid
si quis tutor de suo fenerat Jo. cal. dicit quod est contrarium iustior via quicquid plus propter
quam datur recipitur sit illud usura semper committitur qualecumque nomen ei imponatur
xiiij q. iij. c. j et c. malos et c. quicquid. de usuris consulunt ubi omnes supra habundancie
prohibentur. sed Tho. in 2a 2e lxxxviij q. ar. ij dicit quod si aliquis accepit ex pacto
aliquid quod possit pecunia mensurari ut dicit philosophus in quarto ethicorum et facit canon totum
1 q. iij et talia sunt dona quod quis ratione usura committit. Sed licitum est recipere com-
pensacionem eorum que pecunia non mensurantur puta benivolenciam et amorem et huius-
modi. illud quod dicit B. Tho. de pacto intelligit Jo. cal. scilicet sine pacto dominus presens puta
ad hoc habuisset et alias non mutuasset quia sola spes facit quem usurarium ut non Jo. xiiij

q. iii. Et si feudatarius vendit feudum et ideo licet ab initio non fecerint
pactum nec dampnationem expectaverint. Et postea mutato proposito expecto
pecto ar. c. iiii eod. ff. de calump. l. i. § si dux. ff. de pen. l. summa
§ penult. hoc non obstat in c. in xiiii q. iii. in illa pendenti solum pro usure
questiones

Nunquam usurarius teneatur restituere quicquid fuit lucratus ex usura. aliqui dicunt et theologi quod
restituet sola usura. sed verius non tenetur. hoc probatur tamen ber. et brix. in glosa
agnus accepit et hoc fa. c. de eo qui indebitum l. i. ubi ponitur expresse quod nullus
est casus quo hec genus deductorum impediat. ff. sequitur (?) hereditas l. fundi
quod ff. solu. ma. l. fructus nisi ex uno tantum usura. et sic fortius cum usura
industriam et operas suas deducere debet. facit ad hoc de re. sen. non licet
ad mea. Et sic tutum consilium sequitur eum quod post restitutionem usure de aliis petat
absolucionem ad cautelam. hostiensis in summa de pen. § i. Tho. et quando usura sic ponitur
et quod verius tenetur ad expensas interesse debitoris fuisse intresse committitur
quando et dampnum. ff. de eo quod in certo loco l. iii. § fin. et l. si. ff. de eod.
in c. admonitum nec potest debitor ultra suum interesse petere quia tunc peteret cum
usuris quam quicquid sorti accidit usura est. xiiii q. iii. plerique et § tho. in 2a
2e q. lxxviii ar. in aliud dicit distinguendo. ut ibidem. Sed nunquid mutuans
civitati vel regi et pendenti debito non teneatur ad collectas et usurarius
an in c. consuluit de usuris et Jo. cal. post eum in c. navigantium et tunc dicit quod si
collecte essent imponende ex tunc et ordinare quod tales non excusantur quia
obligatus erit et sequitur liberum et suis liberatorium quo dicit accidit sorti et sic usura est
xiiii q. iii. quicquid. Sed si dubitatur an durante debito aliquid esset impositum de
quibus tunc pro dubio dampni vitandi excusatur ar. in c. fin. et in c. si de
usu. et sic procedit dominus Speculator. ti. de usu. § i. Et pone quod habens non recepit
licet dampnum eveniet quod si tenearis ad xx ad certam diem quod non solvisti recipere
abalquo sub usuris restituere teneris. putat Jo. cal. quod sic. pro mora debitoris
ab aliquo sub usuris restituere teneris putat Jo. cal. dominus Geral. in speculo sequitur alle-
ga. c. pervenit de fideiussoribus ad quod etiam induxit Jo. cal. dominus Gerol. in spe. sequitur alle-
Hec vero Jo. de lign. ponit in hac materia de casibus indubitatis primus si census
constituitur in persona et non in re contractus est illicitus quia persona libera non patitur
constitui in persona et non in re. Si vero census constituitur in re cum
consilio censualis de pig. c. ii. et ubi. vero. Si vero census constituitur in re cum
venditorem et post vendatur pro iusto pretio validus et licitus est contractus de
vendicione et post venditur pro iusto pretio. hic emptor et venditor. hic viii nisi
in eo quod hec suis vendere licet pro eo. hic emptor et vendi.
dolus vel deceptio intervenerit ultra dimidiam iusti pretii de emp. et vend.
cum dilecti et c. cum causa. Si vero census constituitur super venditorem et potest licet de
illa re et vendatur iusto pretio valet contracta. Si non potest licet pensata constitutio
census in domo mea de x cum non possit locari et conducta pro eius
contractus est fraudulentus et illicitus quia pluries obligatio personalis pro residuo
de emp. et vendi. ad nostram. Contra procedit quando non fit pactum
de retroemendo. sed si fit tale pactum pro tunc minori pretio cum maiori debitum
de retroemendi contractus est illicitus de pig. illo nos. de emp. et vendi. ad nostram.

Si vero precium pro tunc est licitus C. de pac. inter emp. et vend. l. si fundum. Si vero sit dubium verisimiliter utrum res valeat minus vel plus tunc propter dubium est licitus ut l. c. in civitate et l. c. fi. de usuris. Si vero contractus ex sui forma et verbis non potest argui usurarius esse relinquitur considerare sub re in foro penitentiali. In foro vero contentioso attendendum est ad conditiones personarum et verisimiles coniecturas per quas possit comprehendi feneratorius contractus ut quia consueverunt tradere usuras et huiusmodi ut in dicto c. illo nos et c. ad nostram ubi emittantur multe fraudes illorum per pan. et c. fin.

Declaratio Martini quinti super emptione et venditione censuum sub titulo reemptionis

Martinus episcopus servus servorum dei venerabilibus fratribus archiepiscopo Gneznensi et Lubicensi episcopis salutem et apostolicam benedictionem. Hodie sequentis litteras concessimus tenore qui sequitur continentes Martinus episcopus servus servorum dei ad futuram rei memoriam. Regimini universalis ecclesie quamquam immeriti domino disponente presidentes curis vigilibus assiduis ut iuxta credite nobis dispensationis officium subditorum quorumlibet paci et quieti quantum nobis ex alto conceditur intendamus et dubia que inter eos oriuntur propterea ne litium anfractibus seu scandalorum prebeant fomentum nostro moderamine declaremus. Sane petitio dilectorum filiorum universorum cleri nobilium incolarum et habitatorum civitatis et diocesis Wratislaviensis exhibita continebat quod licet a centum annis citra et supra ac tanto tempore et per tantum tempus cuius contrarii memoria non existit in eisdem civitatibus ac diocesibus et partibus illis vicinis quedam consuetudo rationabilis prescripta ac inter eos hactenus observata approbata in communem hominum utilitatem introducta fuisset quod quilibet princeps dux baro miles civis sive oppidanus prout eorum cuilibet hoc expedire videbatur melius sibi providere non valens consulere persone ecclesiastice aut secularis collegio universitati oppido vel civitati super bonis suis dominiis oppidis terris agris prediis domibus et hereditatibus vendere consueverunt et vendiderunt annuos census unius vel plurium marcarum aut grossorum Pragensium numeri Polonici et pagamenti consueti ad rationem et pro qualibet marca ipsius annui census x xi xii xiii aut xiiii marcarum aut plus vel minus secundum temporis qualitatem prout ipsi contrahentes inter se tunc conveniebant ipsi venditori tunc integraliter in pecunia numerata solvi consueverunt et bonis in ipsis contractibus tunc expressis pro ipsius census annui exolutione in perpetuum obligatis et semper in ipsis contractibus per expressum ipsis venditoribus addita fuit facultas atque gratia quod ipsum annuum censum in toto vel in parte pro eadem summa denariorum quam ab ipsis emptoribus receperant quandocumque vellent libere absque aliquorum requisitione contradictione vel assensu possent

extinguere et redimere ac se ab ipsius census solutione extunc penitus liberare
Cum ex hinc huiusmodi census venditores minime nequaquam emptores artari vel
astringi valeant ac ipsis possessionibus et bonis obligatis penitus interemptis seu
destructis et fructibus et est talis contractus emptionis et venditionis per episcopos
Wratislavienses pro tempore existentes et eorum officiales necnon per diversos
dominos temporales locorum et terrarum in quibus census huiusmodi constituti existunt tamquam
licitos et communi utilitati deservientes saepius confirmatus et approbatus Cumque ac super
huiusmodi censibus plurima beneficia ecclesiastica collegia canonicatus praebendae et
dignitates personatus et officia vicariae et altaria [illegible] quam duo
nulla de expresso consensu et dominorum temporalium voluntate sub quorum territoriis
dicta bona obligata consistunt erecta dotata et fundata auctoritate ipsorum
dominorum temporalium sigillis sigillatae et roboratae fore noscuntur Cumque ac venditores
eorundem censuum se nominatim ad ipsorum censuum solutionem poenis et censuris
ecclesiasticis ordinariorum locorum sponte et libere submiserint sic ac eorum ad
certa temporis conpulsi fuerint et compelli consueverint tamen nonnulli ex venditoribus
ipsis in arcem [illegible] cause acquirentes ex alterius iactura locupletari huiusmodi census
sunt ipsis et per eos libere et absque aliqua conditione solutos eisdem emptoribus
tam ecclesiastice quam secularibus solvere contendunt et recusant confingentes huiusmodi
emptores et venditores contractus fore et esse usurarios et illicitos propter quod
civitates seculares et ecclesiasticos necnon collegia canonicatus et praebendas dignitates
et personatus et officia vicarias altaria et beneficia huiusmodi ipsorum annuorum censuum
spoliant proprie et detinent spoliatos in animarum suarum periculum eorundemque
emptorum grande dampnum et gravamen Et propterea an contractus emptionis
et venditionis huiusmodi liciti existunt a nonnullis hesitetur Quare pro parte
eorum Alexandri nobilium incolarum et habitatorum nobis humiliter fuit
supplicatum ut an contractus huiusmodi liciti vel illiciti censeri et declarari debeant
et alias eis in premissis oportune providere de benignitate apostolica dignaremur
Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati qui ac ex relatione dilecti filii nostri
Guillermi tituli Sancti Martini presbyteri cardinalis cui negotium huiusmodi in
predictorum consilio commisimus examinandum comperimus huiusmodi contractus
iuridicos et iuri deliberatorum doctorum licitos et iuri communi conformes
fore ad huiusmodi ambiguitatis tollendum dubium praefatos contractus licitos et iuri
communi conformes ac ipsorum censuum venditores ad illorum solutionem remoto
contradictionis obstaculo obligari auctoritate apostolica tenore presentium ex certa
scientia declaramus non obstantibus premissis ceterisque contrariis quibuscumque
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre declarationis infringere vel
ei ausu temerario contraire Si quis autem hoc attemptare presumpserit
indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum [illegible]

eius se noverit incursurum Datum Rome apud Sanctos apostolos octavo nonas Julii

pontificatus nostri Anno octavo Volentes itaque quod predicte littere nostre debitum

sortiantur effectum fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus quatenus vos aut

duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios prefatis emptoribus de premissis

oportunum favoris presidium efficaciter impendentes dictasque litteras ubi

et quotiens expedire videbitis auctoritate nostra solemniter publicari faciatis Et nichilominus

eisdem emptoribus vel ipsorum procuratoribus eorum nominibus prefatos venditores seu debitores

censuum huiusmodi de prefatis censibus iuxta contractum et conventionem inter ipsos

habitorum formam et tenorem plenam et debitam satisfactionem impendi

conditores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo non obstantibus si

aliquibus communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum quod interdici suspendi

vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam ac expressam

de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem Datum Rome apud Sanctos

apostolos xi nonas Julii pontificatus nostri Anno viii

Calistus tertius plenam quandam declarationem Episcopo ac vicario eius de Civitate

et diocesi Magdeburgensi fecit mandans quod ipsorum censuum plurium et venditionibus

ipsis facto primo denuo conditionibus abstracto ad eam obligati vel ex

eius decreto liquet manifeste

In quibusdam partibus mos est ab antiquo fieri in forma scripti Civis indigens

pecunia vendit viano centum florenos annui et perpetui redditus super omnibus bonis suis vel

aliquibus in specie et adhuc ille obligat et sit coniunctim pro pretio competenti secundum quod pretium currit in

illa regione vel plus vel minus et in ipso contractu expresse agitur quod venditor pro eodem

pretio possit in toto vel in parte redimere quando velit redditus vel censum venditum Queritur

utrum tales contractus sit licitus usurarius Istam materiam tractat Innocentius in c. in civitate

de usuris et alii post eum vel tamen dicunt de facultate redimenda si fiunt de empcione

redditus et de empcione redditus iam formata licita est vero formati vero redditus nondum

antea constituti consulunt abstinere Iohannes Andree ac nunc et dicunt quod tales contractus

liciti etiam data facultate redimenda talis enim contractus est pura et vera

emptio venditioque et pro pretio competenti saltem licite quod etiam Innocentius modicum pretio

ne competentes licet servire dicere et est super re que cadit ut camon

quod prophana neque quod hoc contractu emptor plus recipit quam in licito con-

tractu emptionis recipit sed rem venditam igitur non est usura nec video

in hoc aliquam rationem dubitandi plus dico in redditu prius non constituto

Quid enim refert quantum ad usuram an sit constitutus vel an de novo

constituat certe nichil, nec procedit ratio Innocentii qua asserit quod constituto
an non videtur esse merum in re naturali. Et ita non vera emptio que
requirit mercem pretium emis et assensum quia dico cum Innocentio quod est merum
sed ipse redditus quia contrahendo constitutum ius illud in re naturali
percipiendi ex illo contractu quod acquirit emptor primo etc. Sic merces existentes
in re naturali sed emptio ut potest in sola spe ut in iactu rethe piscatoris
quia sive capiat sive non semper valet emptio et tenetur emptor ad
pretium et quod plus est si captura in decuplo plus valet quam pretium quia
spei emptio est. Idem est de partu future ancille vel pecudis in l.
nec emptio ff. de contrahenda emptione nec in hoc videtur quomodo dubitandum. Sed in
casu additur facultas redimendi pretio de quo multum vidi tractari. Dico quod
quod illud pretium potest quia magis est in favore venditoris nec in hoc
prout ponitur notari potest usura. plus quam in emptore pono vel aliquorum
rei sed pono quod per tres vel quatuor annos vel plures quibus emptor percepit
redditus venditor redimit et solvit pretium datum ut est. Utrum emptor licite
redimat vel sorte quod medio tempore percepit prout dicta fit in probationibus illis
Dico quod multi dicunt quod non et quod debet computari in sorte ut dicit proprie
dicit. Et tamen dico quod licite redimet nec tenetur computare in sorte
Et probo sic ista proprie redditus venit ex contractu licite etc. abiecta facultate
redimendi ut supra dictum est quia ex tali contractu acquisitum est ius percipiendi
redditus et illius iuris facta est dominus quia contractus est, licet venditor
possit redimere et ad emptorem pertinet commodum et periculum ipsius rei
vendite. Sed ex illo iure percepit de re sua et suum percepit facit ac
si de predio suo fructum perciperet igitur licite redimet tamen si pono enim quod
iste emptor emit redditus dicta facultate ut supra redimendi et post
biennium redimitur nunquid emptor tenetur fructus duorum temporis computare in
sorte etc. Certe dico quod non iuste fecit fructus de re sua percepit fructus
pono quod iste emptor alteri vendidit redditus quod fecit sic rem suam tamen
cum facultate redimendi pro ea redimitur ab isto secundo emptore nunquid primus
emptor reddet quod percepit neque tempus pretium subiaret restituendi sed futurum
plus illud ius percipiendi quod redimitur de iste duobus temporibus et quod sit
licitus contractus et cum facultate redimendi et quod fecerat fructus suos et
quod non computet in sorte sequitur quod esse casum expressum est etc.

Cum enim dicat illa sit in emptione redditus vel fundi cum sit res tradenda
incommoda sic et certe non obstat regula quia quia habet quod quicquid ultra
sorte accipitur est usura quia ista habet locum in mutuo in quo solum locum habet
usura licet per quandam convenientiam extenditur ad alios contractus maxime
qui sunt in fraudem usurarum vel pro dilatione temporis plus recipitur et
venditur tempus quia sic ipse est usurare sicut in mutuo in quo pro dilatione

tpis mutuu emet plus solut quam dati sit ut i c In civi densu Et per hoc
re addem casu quod loquit in pecunario debito et prodilacione plus solut et
ex pacto sic sit in mutuo Item illud quod dicit frenis corrupta in forte i c et ii
ac i c consta densu quod alia mea ubi loquit in mutuo et expignaze
dato pro mutuo quod fructus pignoris merito computat iste creditor non
dns pignoris neque fructus recipit ex re sua sed ex re debitoris neque
habet ius percipiendi illos fructus tamquam de sua re et fructus et de re
sua sed mere propriet quod ius suum et res sua e iste non ab oblig
quod dicit mutuum dates nihil inde sperantes quod dum extendit ad alios
contractus in c consulunt densur quod istud e verum quod pide agit in spe
lucri vel sorte ut ibi dicit glo hic aut et pide emitur ut
habeat nec enim in contractibus prohibet spes lucri primo quod nec
et e licita primo ex mutuo sim vel liberali licet speciale et compe
remunerat quod ex valet debet licet peti non potest quod talis beneficia
mutuum dati parit naturalem obligationem quod bifaria beneficia tenemur
nisi si si in lege commissoria et c consulunt de peti hedi Et si dicit quod
per talem redemptionem primus emptor recipit vel sorte quod redditus
medio tempore factor sed sum recipit ut dicit c sit licet forte emptor
esset contractus dare hec omnia committunt in fraude usurarie et maxime
si emet in spe ut redimet et ita haberet lucrum posset dici usurarius
mentalis licet non ex forma contractus iux c In civitate de usur cum
ista presupp cessat hoc quod e in libertate venditoris redime vel non
et res empta est in periculo emptoris quod venditor potest venire ad
inopia et res obligata perire et ita perdet emptor redditus et si
esset certum quod redimet et ex ista causa emet ut redimet usuraque
non in forma contractus tamen in re ipsa velata esset et haberet
naturam usure hec aut cessat in iste maxime in personis ecclesiasticis
quia talibus redditus fundati sunt ecclesie quae in spe perpetuitatis
et si tales contractus prohiberent et redditus redimerent ecclesie essent
destitute quod non haberent redditus nec pecunias facile consequendas contractibus
aut licita re emeret ex illis pecuniis alios redditus et consequent
hec ex ad questione venetorum qui recipiunt pecunias pro redditum quod
dicit anthonius de butrio hic et ita vide in decisione predicta

Hec reverendissimus in xpo pater et dns dns Gwillermus
tituli sancti marci pbro cardinalis a dno nro papa
martino quinto requisitus ut in hac ma de usuris scriberet et de questione
predicta suam diceret opinione de ipsa dixit et premissa scripsit

De materia contractuum per dominum doctorem Andream. Et sic incipit. Petrus emit duas sexagenas annui census pretio super domo ipsius Hinrici, sic modo queritur qui in hac villa continetur. Nos Johannes etc. Queritur nunc quemadmodum videtur ille contractus quo ad salutem anime sive in foro conscientie sit licitus et an in confessione censendus sit licitus et sive pro eo tradit a quo interrogat h. quidem vendit a quo plus expectaverit quam dedit sibi et ubi amplius recipiet quam dat usura est quantum xiiij q. iij c. j et ult. Et h. contra, quod emens agrum domum vel vineam aut equum plus expectat quam dedit et amplius recipiet quam dat quia potest ubi agro vel domo longo tempore et postea propter usum potest vendere pro tanto pretio vel etiam maiori. Item quod potest emere censum que bene percipis in oppido vel villa quibus quod census pluribus annis acceptus et propterea plus valet quam illud quod pro eo datum fuit et est. Item quod potest emere ius hereditalium vel ius agendi aut servitutes in omnibus istis casibus licite plus expectat recipit et recipit quam id quod datum est. Igitur videtur quod ex emptione super domo licite potest plus expectare et recipere quam dedit. Ad videndum (?) solutionem emptio enim proprie effici non potest ut salva equitate iustitie commutative sicut quis plus recipiat de alio quam de suo sic fit in contractu. Certum enim est quod xx sexagene recepte per x annos tantum valebunt quantum iste ex sexagenas quod nunc tradidit ipsi h. Ideo quod de bonis ipsius quod nichil ideo plus per x annos remanebit apud ipsum h. Amittit ergo quod ultra propter aliquem propter pro quo nichil dedit. Sed queritur tamen inter (?) noverit eum ad plus promittendum a videndum (?) sola expectatione tantum pretium per x annos hoc dicit manifeste est. Ex quo satis evidenter quod iste contractus mendacium et sic incipiat emptio quia in rei veritate nichil aliud est actum quam concessisse xx per x annos et hec est expectatio quod usurarium facit. Expectatio autem emencium de qua dixisti non est iniqua dicit quia emens agrum domum vel vineam licite fecit illa sua propria et ideo quantumcumque lucrum ex istis post acquisierit de suo percepit non de alieno. Hoc idem dicitur est de equo aut aliis mercibus. De emptione aut censibus. Notare debes quod quelibet possessio ut possit fieri competenter fructuosa et proficere indiget cultura et protectione et sine hiis omnis remanet possessio. Propter culturam ergo et protectionem dominus sibi primarius vendicat dominium et ius percipiendi fructus ex possessione per dominum qui primus et supremus est possessor et dominus. Hiis primis dominus potentiorum (?) suam iura et officia sua. Alius dominus superaddendus non est quia superfluus esset sic tota quinta vel tertia manus. Et sic iste quintus dominus iniuste usurpat sibi fructum quem debet tamen dominus predictus. Et possessio in tali gravaret extraneo domino quod non sufficeret dominus suis propriis. Dicimus ergo de facto quod possessio habeat tres dominos ut dominum est quibus vix potest satisfacere sequitur quod iste quintus dominus superadditus qui dicitur censum emisse super domo vel vinea qui non est loco dei nec loco defensoris aut cultoris non est dominus licitus. Sed tirannus per peccatum intrusus et per cupiditatem admissus. Non

provisor sed vastator et depopulator non laboriosus operator sed inutilis
et ociosus desolator. Iste est effectus et hec est regula super emptione vel emptionis
super domo vel vinea aut aliis et est correctus illatus et notum.
Item contra hec quod unus relevatus est per istum contractum quia alias per inopiam
coactus ut vendidisset et afflictus plus hodie amplius fuisset afflictus
igitur bonum opus est et non nocivum. Ad secundum dicitur quod qui negligens fuit et
ociosus plus consumpsit quam debuit et non laboravit quando potuit iuste ex-
pelli de domo quam male gubernavit iuste nec ille contractus similiter
prestat illi quod quamvis nunc ita appareat sed melius ageret ipse quod maiorem
sua possessione simul venderet et minore sine quamvis debite gubernaret etc.
Ad propositum vero intendo videbimus et supradicte quod ex emptione sic acquiritur
domus vel vinea ad duo scilicet operandum in eis sicut quando agricola emit possessionem
ab aliquo agricola vel ad protegendum sicut quando cliens vel miles emit oppidum
vel villam a principe vel ab alio milite sic enim per emptionem vinee acquiritur
vinea fructus aut terminus acquiritur exinde per terminum excitatus et cultura
et per emptionem oppidi vel ville acquiritur ius militandi per oppidanos et
villanos pro qua militia iuste meretur propter census Sic ergo ad huius
[illegible] vel [illegible] fructum vel vinum oportet emere agrum vel vineam
et in hoc [illegible] tale et ad huius census perpetuos ab oppidanis vel
villanis oportet emere ius defendendi eos et cum hoc [illegible] eos defendere
sive ab hostibus sive a [illegible] seditionibus Sed procul dubio per volente
habere licitos census de domo oportet primo et principaliter emere domum
per iusto precio nec tamen per istam sed ius in potestatem percipiendi
census perpetuos Sed tamen hec media et vicina [illegible] per emptionem nisi super
addita fuit dicta et perpetua dispositio et provisio perpetuus census vel
fecerit exinde licite non potest plus vel maius ex predictis quod expectatio lucri
per emptionem et perpetuam quod fit per verba et media congrua non est incul-
pabilis et licita si expectatio lucri ex perpetua quod fit sine modo vel
emptio census super domibus vel quod fit per falsa et ficta media que
sophistice apparent sic dicunt emptio iuris percipiendi et similia
Talis inquam expectatio lucri reprobata est et illicita et sic patet
responsio ad obiecta. Cum autem de emptione iuris hereditarii et iuris agendi
obiecisti videlicet si emptor talis nichil plus fecit nisi quod dat tamen nunc
ut magis accipiat in futurum ita quod sola expectatio moveat venditorem
quod expectatio non potest nec vult donec accipiat hereditatem vel debitum pro quo
est agendum Sed aut sola hec dilatio compellet venditorem magis
dare et minus nunc statim possit accipere. Tunc est quod usura committitur
ex intentione plus recipiendi et expectatione sola sicut usurarium
Dico autem expectatione sola id est quando per solam expectationem plus accipit

Secus autem esset si plus reciperet propter aliquam aliam recompensationem ut puta si lucrum
illud recompensaret pro labore et expensis illius hereditatis vel empti iuratis vel
similium et propter periculum custodie. Item in instans emptionis super domo etc. [illegible] qui emo
tunc merces et tempore dilationis solutionis usque ad aliud tempus vel ad aliquem terminum
futurum talia in qua vendicione expectatione solucionis nil plus nec aliud confert nisi
quam si mutuasses michi pecuniam usque ad eundem terminum cum qua emissem equales
merces aput alium eo tempore et non plus teneor tibi reddere quam si mutuasses
prompta pecuniam usque ad talem terminum ymmo forte melius per pecuniam
iuvasses me quam per merces quas propter sicut pro expectacione illius mutui
aliquid ultra sortem usura est sic etiam quicquid pro expectatione recipitur ultra iustum
precium cum quo emissem equales merces prompta pecunia equaliter est
usura et fortius quia idem iudicium est de similibus. Hugwitz ex. de transactione et inter
ultra medium [illegible] quia emis super domo mea duas sexagenas [illegible] et
plus accipio de te quam mutuares michi xx sexagenas obtinendas per
plures annatim per x annos et recipiatur ex emptione super domo nil plus recipio
quam ex mutuo super domo sed idem est nec in aliquo valet dicere a mutuo
nec alia causa movet me venditorem nisi expectatio nec alia causa
movet te nisi intencio plus recipiendi quam dedisti recipitur recipe ultra
sortem quam dedisti ex emptione super domo usura est sic recipe ultra
sortem ex transactione sive ex mutuo super domo notum quia omnes sunt
precius quia ad omnino idem etc.

Sequitur de materia contractuum scilicet vendicionis reddituum

ad vitam cum pacto de revendendo sufficienter tractatum est et magnam scripturam sit
ad utramque partem per magistros et duos meos nec non sit aqua ad mare
sufficere seu similiter facilius attendere [illegible]. Cum plenitudo [illegible] non
indigeat [illegible] dicit [illegible] supplicacionibus tenendi [illegible] et patris
Hugonis prioris Carthusiensis in [illegible] aliquorum predictorum scripture et doctorum
sentencias adde volum. Et primo de contractu emptionis cum pacto revendicionis
An talis sit licitus apparet michi quantum ex dictis doctorum iuris canonici
et civilis clare patet quod licet illud pactum revendicionis non reddit contractum vendicionis
illicitum tamen plerumque sub huiusmodi pactis fiunt vendiciones simulate in fraudem
usurarum. Et huiusmodi pactum revendicionis non facit contractum vendicionis illicitum
[illegible] de pactis inter emptorem et venditorem ubi dicitur si vendo tibi fundum
iusto precio ea lege vel pacto ut quandocumque solvero tibi precium predictum fundus
iste ad me revertatur licitus est et licebitur fructus. Et ad idem est lex si
[illegible] ff de [illegible] ubi valet contractus si dico vendo tibi fundum precio
xx ita quod infra xx annos recuperare possim ad idem [illegible] ff si certum [illegible] ff de
emptione et vendicione. Item etc. tenet Jo. an. in addicione speculi ti. de usuris per hec
etc. facit quia cum in traditione rei sue potest apponere pactum legibus non improbatum

ff de pact l in tradicionib xviii q iii clementina de condi appo viii de e vide
probac lenticii xxv ubi videtur de hoc tex Idem et glo in c consuluit de usuris
et Jo ibidem in novella et glo super vbo fructus in c illo nos de pign hostien
in summa sua an aliquo casu v ix et spe et ipio et in spe contigit et
Jo de lig in c fi de usuris Ex aut huius contractus sepe in fraudem usurarum
fuit elicitur ex dicto doctorum in loco parallel Ex quorum dictis patet quod sex
ad hoc requiruntur ut ille contractus licitus fiat primo quod emit iusto precio de
emp et ven cum dilecti Secundo iste contractus esset suspectus si non fieret tale pactum
simpliciter de revendendo sed de revendendo post aliquod tempus ut quia dicat emptor
venditori volo habere hanc possessionem usque ad vii annos deinde salvum
tibi sit usque ad novennium redimere ut in c ad nostram de emp et ven
hoc enim casu presumitur contra emptorem ut fructus medii temporis scilicet septennii
velit lucrari velit Secus aut ubi fieret pactum de statim revendendo quandocumque
placeret venditori vel usque ad certum tempus puta infra tres vel quatuor annos
hoc casu venditor possit sine ullo dampno recuperando rem suam ante dictum
tempus ab emptore preceptum nec obstat c illo nos ubi reprobatur talis con-
tractus licet ibi fuit pactum revendicionis simpliciter appositum quia contractus ex
eo modo reprobatur sed quia fuit stipulatum de maiori precio restituendo quod non licet
Tercia condicio quod huiusmodi pactum fiat de revendendo pro eodem precio vel maiori
vel ad minus quod res nunc isto precio vendatur et fiat pactum de precio quod
res valebit tunc cum venditur Quarta condicio quod emptor faciat fructus
suos nec computet eos in sorte ut in l ii C de pac int emp et ven
sicut periculum pertinet ad emptorem ita et emolumentum ff de re iuris
secundum naturam et propter defectum harum duarum condicionum reprobatur contractus
in c illo nos Hee quatuor condiciones habentur in dicto in summa Ray de usu
et hostien eciam in summa sua an aliquem casu ix Quinta condicio quod illud pactum
apponatur per venditorem et non emptorem propter duo primo quia ipso vendenti
sive ementi licitum est pactum apponere in tradicione rei sue ff de pact l in
tradicionibus et C de contrahen emp l fi Secundo quod hoc casu emptor agit
de lucro captando et non venditor et ideo licet actori hoc pactum apponere
ne fiat in fiat in fraudem usurarum que racio cessat in venditore Sexta
condicio quod periculum sit emptoris non venditoris quia de natura contractus est emptor
quamcito initus est ut periculum rei empte pertineat ad emptorem licet res tradita
non sit Insti de emp et ven sed cum aut et tit sed sequentibus ff de re divis sed
vendite hiis sex condicionibus observatis apparet merito dictum contractum
licitum omnino aliquibus eorum pretermissis non est dubium eundem fieri in fraudem
usurarum **De secundo puncto** an liceat emere seu vendere redditus
ad vitam quia hec materia per plures doctores multipliciter ventilatur ideo non est
opus tantum hoc insistere Unde salvo meliori iudicio tamen meorum doctorum
iuris Canonici et Civilis Quantum ex eorum dictis diligenter excussi

ex hac potui apparet in quod redditus seu census ad vitam emere sit licitum sicut
census perpetuos dummodo iustum precium interveniat et dicitur emantur huiusmodi
census in possessionibus talibus a quibus alias tanti proventus recipi possent
per viam locacionis aut aliis modis Et dummodo persona sit talis cui liceat vivere
de redditibus seu de censibus et intencio ementis non sit perversa puta quod non
propter amplius preciprum in censu huiusmodi quam per solvit sed inde et pure exposuit
periculo et fortune Et dixi notanter dummodo emantur super talibus possessionibus
super quibus vel de quibus alias tanti proventus provenire possunt ne aliqua personalis
obligacio intercedat que tam iure civili quam canonico est prohibita eo quod plerumque
in fraudem usurarum fieri consueverunt hanc puto esse intencionem doctorum de
hac materia scribencium similiter Host. Jo. an. Jo. lig. in c. in civitate de
usuris et Jo. Kal. in c. si de censibus Et volens plenius de hac materia
informari videat scripta domini C. aspar de kal. in quadam questione de proprie
que venditur venditores ubi copiosissime et singulariter deducit casus in hac
materia tres possibiles ubi certum quod dominum est concludit et fateor tamen quod
plerumque in nostris casibus redditus ad vitam male emuntur puta in fraudem
usurarum et contrahentes graviter peccant (hos autem casus hic dicere non
propono sed tamen quantum ex dictis doctorum colligere potui hanc materiam reduxi
ad materiam quandam peticione c. ad materiam de empcione et ven. quam feci licet
exile in studio Vienne etc.

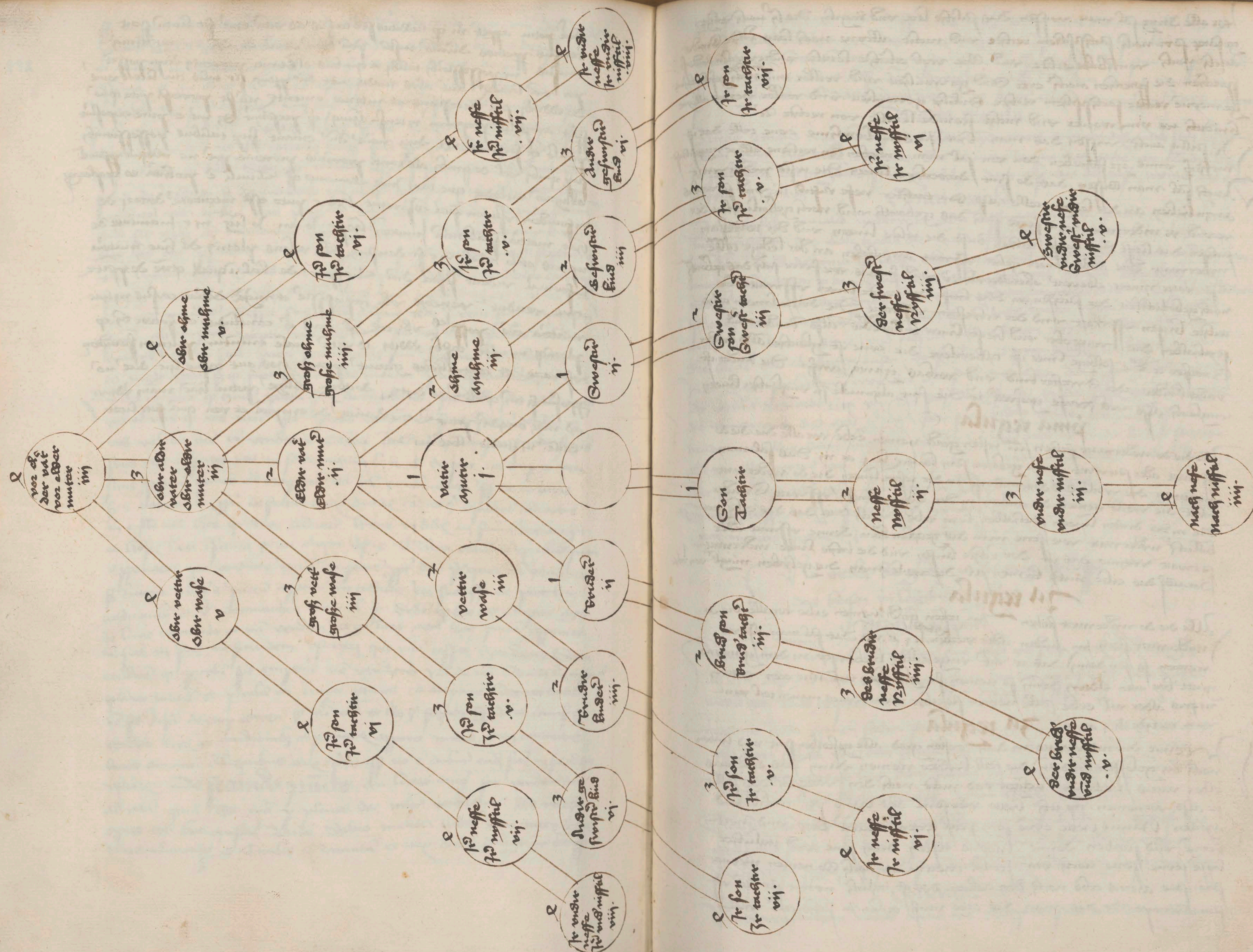

Vor alle dinge sal man wissen · das sulche lere vnd regeln die h[ie] noch volgen gesatzt sey noch sachsischem rechte vnd nicht alleyne noch lant rechte sunder auch noch wichbilde rechte vnd wie wol etliche leuthe underweilen anders sprechen die sprechen noch erer stad gewonheit vnd willor vnd noch geschrebne gemeyne rechte sachsischem rechte · Sulche gewonheit vnd willor denne alleyne bindith ere ynnewoner vnd nicht fremde leuthe von rechte etc.

Ir sullit auch wissen das man hot in dem bomhme eyne zelle dar ist nicht ynne geschreben don von sal man anheben zu rechene alloye ungesichtt

Auch sal man wissen · das do sint dreyerleye lineen · die erste niderwart anzuheben an der ledigen zelle · also son tachter nefe nefftil etc. vnd so vorbas ye vnd ye niderwart wie ferre sich das geboreth vnd noch geborlichkeit der sachsen das heist der ~~busse~~ rechte busse die rechte lineen vnd der rechtestam niderwart · Die ander lineen gehet uffwart anzuheben an der ledige zelle also vater muter eldervat oberelder vater etc. vnd furbas wie ferre sich das geboreth noch geborlichkeit der sachsen an · das heist die rechte lineen uffwart der rechte busen uffwart vnd der rechtestam uffwart · Die dritte lineen gehet seythalben die twereober vnd heist linea collateralis · also bruder vnd swester etc. Die selbige linee ist tzweyerleye die eyne ist gleiche · also bruder bruder kinder ader swester kind vnd vorbas gantz auch · Die ander ist ungleich also vett swase geswett etc. Die sint algumole in ungleicher lineen

Prima regula

Alle die do niderwart stehen im ersten grad nemen erbe vor alle die die do uffwart ader seitwart dorzu geboren sein lantr. li. i ar. iii Das sal man vernemen die weile das dominat ist in der ersten lineen die do nyderwart · Sunder gehet die weile nemen die andern in der andern lineen uffwart · Sunder die in der dritten lineen seithalben kein erbe durch das · Das das erbe geet billich nyderwart wie ferre man das gezelen kan denne uffwart ader seitwart wenne das ist der rechte busen vnd die rechte linee niderwart · Vorallis das erbe nicht komen sal die weile man die gehaben magk von rechte

2a regula

Alle die do nyderwart stehen im ersten grad nemen erbe vor alle die do nyderwart steen im andern ader vierden grad li. i ar. iii Das ~~sal man also vor nemen~~ so sey denne das ir vat ungeteilich bleben sey in dem gemeyne gutte bey eren eldern denne so nemen sie gleichen teil mit eren vettern in frib ader vat erbe sallen nemen sie abir nicht eynes manes teil von von rechte li. i ar. v

3a regula

Wenne die niderwart in dem ersten grad alle gestorben sint vnd haben noch en gelossen kinderen die selb kinder nemen denne das erbe eris elder vaters noch den heilgen vnd nicht noch den torzeln · das sullit ir also vornemen ab ich hette vier sone also hans peter nickil vnd mertin · Hanus hette eyne son · peter zwene · nickil drey vnd mertin keyne vnd storben denne meyne ersten drey sone vnd iglicher liesse seyne sone noch ym · storbe mertin dor noch · So nemen meyner sone sone mertins erbe noch den heilgen das ist iglich nimmt sey teil uff sein heupt · So das man das erbe muss teilen in sechs teil · wenn

der kinder sechse ist vnd dorffen das nicht teilen noch der zwelzen das ist noch meyne kindern der was nunt drey wenn solde man is teilen noch den vorgeln So hette hans eynige syn also vil alse nichils drey syne das sal nicht syn wenn wenn is alleyn den dreyen ern den bruderen komt So nemen sie alle gleiche teil was man nymt is denn noch den gelegen landt li. j. ar. xvij

Quarta regula

Sterbit ymand ane kind so das her nyderwart nymandis noch sich lesset denn gehet das erbe uffwart die nemen denne das erbe vor alle die die do seithalben dorzu geborn sint vor rechte doch also das der neste nymt das erbe alleyne li. j. ar. xvij

Quinta regula

Die weile sich ymand nyderwart ader uffwart in dem stamme zu dem erbe mag gesippen die weile haben die, die do seithalben geborn sint keyn recht dorzu von rechte und dorumb ist meyn elder vater vnd auch forder uffwart in der rechten linien nehir meyn erbe zu nemen denn meyn vat bruder ader noch meyn rechte bruder. Meynes bruders kind vnd auch wer der nederwart in der rechten linien ist auch nehir meyn erbe zu nemen denn mey bruder wan das erbe gehet nicht also dem busenne vnd also der rechten linien uffwart ader nederwart als ist li. j. ar. xvij

Sexta regula

Die weile der ebenbortige busen do ist ... Die in der linien seithalben ... die sich nehir zu der sippen gezyhen mag der nymt das erbe ... vor, die sich aber gleiche zu der sippe gezyhen mogen die nemen auch das erbe gleich noch sachsischem rechte dorumb ist meyn bruder mir nehir denn meynes vat bruder vnd meynes bruders kinder sint mir also na also meynes vat bruder das ... man eygentlichen in dem bomhine ... Aber noch keiser recht gehet is anders zu

Septima regula

Bruderschafft vnd gefatterschafft hindert an dem elichen leben ader brengit gar nichtis fromen zu deme erben li. j. ar. iij

Nu merket die glede in der magenschafft das heissen in legibus gradus

Prima regula

In der rechten linien wie vil der personen sint also vil sint auch grad der ader glede an eyn also das man die zwen personen von der magschafft man ... welche czele beide geistlich vnd wertlich

Secunda regula

Wenne zwu personen stehen seithalben in gleich linien das ist das eyne also ferre stehet von dem stamme also die andere in welchem grade denne die eyne ist mit dem stamme in deme grade sint sie vndereynander noch geistlichem rechte

Tertia regula

Stehen aber zwu personen seithalben in vngleich linien das ist das eyne ferrer stehit von deme stame denn die andere wie ferre denne die ferreste stehet also ferre sind auch vndereynander noch geistlichem rechte

Quarta regula

Noch wertlichem rechte wie vil der personen sind mit den gleichen

von der sipschafft von vragit se sey in glich ader ungleich lineen also vil gut der gelid
gradt leite ader also das man den stam mithe zele

Merkit auch was her noch folgit

Meyn recht bruder von foller gebort ist mir nehir wenne meyn halber bruder
wenne der stirbit yn mund sy gled
Item meynes follenbruders kinder und meyn halber bruder sint mir gleich na
Item meyn vetter und auch meyns bruders son ist meyne erben nehir denn meyns
halben bruders son item meyn halber bruder ist mir nehir denne meyn vetter ader
ohme ader muhme lantr li ij ar xx

Nu merckit mancherleye wonderliche sproche

Etliche sagen das der elder vater und vaters swester ader bruder von foller
gebort sullen gleich na sey erbe zu nemen die sagen unrecht wenne meyn
elder vater ist nehir meyn erbe zunemen denne meyns vaters swester ader
bruder dorumb das meyn elder vater yn rechte lineen stehet der altern man
nicht gehen sal die weile sich ymand alder vindith vt s. in l. a quarta et quinta
Item etliche sagen das ich sulle nehir sey meyns vaters erbe denne meyns
bruders sone zunemen die do noch ungeteilt sitzen in ires elder vater
gut die sagen unrecht wenne meyns bruders sone die do von mir noch
ungeteilt was nemen gleichen teil vt s. in l. a ija Stirbit ader meyn
ander bruder so byn ich nehir seyne zu nemene denne meyns dritten
bruders sone noch sachsischem rechte vt s. in l. a sexta
Item etliche sagen das des toden halber bruder ader halbe swester sey
nehir erbe zu nemene denne seyns follen bruders kinder ader seyn swester
kinder von foller gebort die sagen auch unrecht noch sechsischem rechte
wenne meyns follen bruders kinder und meyn halber bruder gl. sint gleiche
na vt s. posui pa das gutes
Item etliche sagen das der elder vater und bruder kinder von foller gebort
sullen gleich na seyn erbe zunemen die sagen auch unrecht wenne
meyn elder vater ader meyn elder mutter ist nehir meyn erbe zu nemen
denne die von seithalben her komen vt s. in l. a quarta et quinta
Sie sagen etliche das meyns vater bruder von halber gebort sey nehir
denne meyns vaters swester kinder von voller gebort die sagen auch
unrecht wenne meyns vaters halber bruder ist gleich nahe mit
mit meyns vater swester kinder von foller gebort dorumme das sie sich
gleich na zyhen zu der sippe vt s. in l. a sexta
Item sagen etliche das meyn elder vater und meyns elder vater bruder
von foller gebort solden seyn gleiche nahe meyn erbe zu nemene die sagen
auch unrecht wenne meyn elder vater stehet mit mir in der rechte lineen
und dorumme sal man das erbe der alles nicht nemen vt s. in l. a quinta
Item sagen etliche das meyns halben bruders son ader meyner halben
swestere son sey nehir meyn erbe zu nemen denn meyner muter swester son

ad meyns vat' swest' son Die sagen auch vnrecht wann meyn halben swest'
son ader meyns halben bruder son ist gleiche nahe meyn erbe zu
nemen mit meyns vat's bruder ader swest' sone Wenne sie stehen halben
vnd zyhen sich gleiche zu der sippe vt s' in septa regula

Item sagen etliche das meyn bruder von folle geborn solle neher sein meyn
erbe zu nemene dann meyns sums son Die sage auch vnrechte vnd dorume
das meyns sums son stehet in recht' lineen niederwart vnd bruder stehet
sithalben linde dorumb ist meyns son son neher denn mein bruder
vt s' in quta regla

Das die obne geschreben sproche vnredlich sein das vindith man eygentlich
also den bome oben gesetzt geschreben vnd auch also dem bomhime
dorumme eyn iglicher selbir eben merken sal die lineen vnd auch
die glied noch solicher vndirscheydunge also obene stehet geschreben

legitimi et naturales ut sunt nati ex uxore legitima et illi succedunt parentibus exclusis ascendentibus et collateralibus [illegible] lege xii tabularum [illegible]

de hereditate quae ab intestato defertur [illegible] intestatorum [illegible] de suis et legitimis heredibus [illegible] in [illegible]

de heredit[ate] [illegible] ab intestato [illegible] filius est [illegible] heres [illegible] debita [illegible] naturalis [illegible]

[illegible]

[illegible] legitimorum [illegible] naturalibus [illegible] liberis [illegible]

[illegible] ab intestato [illegible]

[illegible]

318

291

Aut sunt neque legitimi neque naturales ut sunt procreati ex damnato coitu illi non succedunt [illegible] ... vide ibi glo. [illegible] ... vel aut [illegible] ... vide aut [illegible]

Aut filii et nepotes illi equaliter succedunt [illegible] de her. ab intestato [illegible] ... nepotes [illegible] succedunt in locum [illegible] ... in successione [illegible] ... nepotes non succedunt in locum [illegible] ... in fraude [illegible] ... reliquit filium et alium nepotem [illegible] ... liberti ut [illegible]

Aut defuncti [illegible]

Aut fratres [illegible] ... ad hereditatem [illegible] ... de her. ab intestato [illegible] ... ut in dicto [illegible]

[illegible]

Aut ex una parte [illegible] ... defuncto relique

[illegible]

Aut non [illegible] ... succedunt [illegible] ... collateralibus [illegible]

[illegible]

De successione [illegible]

[illegible]

Aut ex una parte [illegible] ... relique

[illegible]

Aut non [illegible] ... collaterales [illegible]

De successione [illegible]

[illegible]

Fratres consanguinei [illegible]

Aut unilaterales [illegible]

Aut amitae et [illegible] ... de her. et [illegible]

feudu[m] paternu[m] d[icitu]r a[c]q[ui]situ[m] a p[ro]genitoribus sit q[ue]situ[m] ut i c. de na[tura] succe[ssionis] feu[di] [illegible] vocat[ur] feudu[m] dicit[ur] novu[m] q[uo]d [illegible] de novo e[st] co[n]cessu[m]

Ascendentiu[m] iste gradus removet[ur] in feudis q[ua]m superiores inferiorib[us] no[n] succedunt ut pr[o] filio ut i c. de na[tura] succe[ssionis] feu[di]

Legitimus et n[atur]alis est aut est — Legitimus ex post facto et in feudo no[n] succedit ut i c. n[atur]ales si de feu[do] [illegible]

Aut no[n] q[ui] ab stirpe sunt leg[itim]i et tu[n]c a[d] feudum — Marchie ducatus vel comitatus et no[n] succedit ut i c. de feu[do] march[ie] duc[atus] et comi[tatus] [illegible] ab imperatore acceperit investituram ut l. d[icitu]r. Sed hodie [illegible] est [illegible] q[ui]a [illegible]

Masculum sexus et tunc aut filius — N[atur]alis tantum iste no[n] succedit ut si n[atur]ales si de feu[do] contra fuit — Gastaldie et castaldie tu[n]c etia[m] no[n] succedit ut i c. de feu[do] [illegible] et castal[die]

Descendentiu[m] isti sunt duplex — Adoptiuus iste etia[m] in feudo no[n] succedit ut i c. adoptiuus filius si de [illegible] fuerit — Militar[is] [illegible] patriu[m] sive novu[m] et tunc — Filius [illegible] seu marganaticus no[n] succedit ut de filiis natis in m[atrimonio] ad marganaticu[m] [illegible] c.

Aut no[n] q[ui] filius [illegible] si alii legitimi et n[atur]ales et tu[n]c succedit ut in c. de feu[do] succe[ssionis] et de gra[du] succe[ssionis] i feu[do] c. [illegible] succedendis [illegible] est causa [illegible]

Descendentiu[m] — Femin[inus] sexus iste in feudo no[n] succedit ut de gra[du] succe[ssionis] in feu[do] c. [illegible] ad filios no[n] et de succe[ssione] feu[di] c. [illegible] filia no[n] et q[uod] feudu[m] [illegible] aut [illegible] sit feu[dum] [illegible] ea condic[io]ne [illegible] et tu[n]c succedit [illegible] masculis ut de succe[ssione] feu[di] [illegible] filia [illegible] ut Abbate [illegible] etia[m] [illegible] tu[n]c succedit [illegible] masculus et h[oc] colligi[tur] de [illegible] masculis et [illegible] conveniunt [illegible] descendentes ex masculo

Collateraliu[m] et tu[n]c aut sunt — De ordine cognatoru[m] et illi a feudo removentur ut de gra[du] succe[ssionis] in feu[do] c. [illegible] filios no[n] — Et facit de [illegible] c.

De ordine agnatoru[m] et tu[n]c a feudo est — Paternu[m] et tu[n]c succedunt [illegible] filios [illegible] no[n] [illegible] succedit ut de gra[du] succe[ssionis] i feu[do] c. [illegible] desce[n]dentibus et [illegible] feudu[m] [illegible] c. Et de [illegible] succe[ssionis] i feu[do] c.

Aut novu[m] et tu[n]c aut e[st] pactu[m] factu[m] ut — Succede[re] debeat et succedit ut de [illegible] succe[ssionis] c.

Aut no[n] et tu[n]c aut feudum est [illegible] — A co[m]muni [illegible] et tu[n]c aut [illegible] — Sciente et no[n] contradicente et tu[n]c succedit nisi [illegible] [illegible] ut de [illegible] de novo bene[ficio] investi[tura] c.

Aut ignorante et tu[n]c no[n] succedit [illegible] feudu[m] [illegible] aut

Aut a [illegible] et tu[n]c no[n] succedit ut de [illegible] succe[ssionis] c. [illegible] desce[n]dentibus et descend[entibus] de novo bene[ficio] investi[tura] c.

No[n] de iure [illegible] feudali q[uo]d ab [illegible] dict[is] [illegible] [illegible] clare habebit[ur]

De iure Saxonu[m] tolle talem regulam Filius p[at]ri succedit in feudo inferiores no[n] ne[que] ascendentes ne[que] collaterales [illegible] regula h[ab]et[ur] lehnr[echt] c. xxi [illegible] dicit textus [illegible] et [illegible] keyn man [illegible] lehen danne alleyne der [illegible] nepos in feudo avo suo no[n] succedit [illegible] [illegible] welch gut eyn man [illegible] gelberen mochten hot und [illegible] [illegible] ist denne magk her nicht volgen an eynen andern herren noch erbe an seyne son. Ex h[iis] nota [illegible] iure Imperiali et Saxonum. De iure e[nim] Saxonu[m] nepos in feudo avo suo no[n] succedit. Sed de iure Imperiali succedit ut h[ab]et[ur] [illegible] posita et de [illegible] succe[ssionis] in feu[do] c. [illegible] textus mortuo eo q[ui] [illegible] tenebat [illegible] filios [illegible] masculis [illegible] nepotib[us] [illegible] masculi [illegible] agnati [illegible] h[ab]et[ur] de iure feu[di] c. [illegible] textus [illegible] filii succedit [illegible] ut nepotes [illegible] in loco [illegible]

Secundo no[n] alia [illegible] de iure Imperiali [illegible] frater in feudo [illegible] succedit et [illegible] agnatus [illegible] ut [illegible] de iure Saxonu[m] [illegible] post [illegible] bonoru[m] feudaliu[m] no[n] succedit nisi de novo [illegible] feudi [illegible] investitur lehnr[echt] c. [illegible] [illegible] sich aber teylen [illegible] hat nicht [illegible] des landern gute [illegible] der ander stirbit [illegible] [illegible] das [illegible] dor an gelegen. Et [illegible] ad [illegible] investitura[m] [illegible] [illegible] cognatu[m] et agnatu[m] sive [illegible] [illegible] ille sit q[ui] est [illegible] investitus h[ab]et[ur] [illegible] der [illegible] mit andern [illegible] [illegible] ist [illegible] sine herede masculo [illegible] feudu[m] devolvit[ur] ad [illegible] [illegible] sive [illegible] sive [illegible]

Nota [illegible] sit q[ui] nat[us] ex eod[em] p[at]re [illegible] ex ead[em] m[at]re [illegible] p[at]re [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]

dra

Egidius de tribus malis que sunt in mundo

Reuerendo patri domino dilmonen frater Egidius bituricensis archiepiscopus
R. P. d. Supplicavit dominus dilmonensis vobis tres sermones mitte
de tribus que sunt in mundo. Ita est quod est in mundo ut dicit Johannes in prima
canonica ii c. est concupiscentia carnis oculorum et superbia vite. Iuxta que tria
sumuntur tria vicia Gula avaricia et superbia. Ita gula respicit concupiscentiam
carnis Avaricia concupiscentiam oculorum Superbia superbiam vite. Secundum hec sumuntur temp-
tationes nostre. quia de istis tribus fuerunt temptati primi parentes fuit temptatus
christus et nos cottidie temptamur. Primi enim parentes fuerunt de pomo (temptati)
vetito fuerunt temptati de concupiscentia carnis quia bonum fuit eis cibus sic dicitur fuerunt
temptati de superbia vite Et eritis sicut dii quod addebatur scientes bonum et malum fuerunt
temptati de avaricia ut avaricia capiatur large pro omni concupiscentia habendo
ut ipsa scientia in [illegible] est bonum concupiscibile dicitur ex ea quibus audivit [illegible] mod-
nate concupiscit eam. Sic et ipse christus de illis tribus temptatus fuit. De
gula sive de concupiscentia carnis temptatus fuit cum dixit ei dyabolus si filius
dei es dic ut lapides isti panes fiant. De avaricia sive concupiscentia oculorum
temptatus fuit cum duxit eum dyabolus super montem excelsum valde et ostendit
ei omnia regna mundi et omnem gloriam eorum et dixit hec omnia tibi dabo si
cadens adoraveris me. Sed de superbia vite temptatus fuit cum duxit eum
dyabolus super pinnaculum templi et ait. Si filius dei es mitte te deorsum
ut ex hoc [illegible] superbia suggerit quia sine lesione hoc facere poterat propter custo-
diam angelorum. Sic et nos ipsi cottidie vel temptamur de concupiscentia carnis
quantum ad bonum delectabile vel oculorum ad concupiscentiam [illegible] quantum ad bonum
utile vel de superbia vite quantum ad bonum honorabile. Secundum enim sententiam
sapientum non est nisi triplex bonum delectabile utile et honestum. Et quia nullus
appetit nisi bonum apparens vel verum nullus temptatur nullus peccat
nisi ex inordinato appetitu alicuius boni. Ita secundum dyonisium 4 de divinis nominibus
Nemo aspiciens ad malum agit quod agit. et secundum eundem ibidem malum
est preter voluntatem et preter intentionem et ideo in eodem dicitur quod malum non
agit nisi in virtute boni. Malum enim malum esse sit quedam privatio
et privatio desit ens non sit non potest esse quod ullum sub ratione mali [illegible]
agit vel propter agit sub ratione hoc est sub ratione boni apprehensi vel sub
ratione boni in quo fundatur et quia non est nisi triplex bonum ut est prohibita
manifestum est temptationes nostre ad illa tria genera reducuntur que dicunt esse
in mundo quia secundum ea [illegible] homines in peccata labuntur. Insequimus gratia illud
hic opus vel secundum [illegible] tria vicia secundum quod inordinate appetuntur predicta tria
bona et secundum tria que dicunt esse in mundo tres sermones componam et hec
secundum ordinem quem tangit Johannes in canonica sua. primus agendum esset de concupiscentia
carnis sive de gula cuius filia est luxuria postea de concupiscentia oculorum
et tertio de superbia vite. primo vero de concupiscentia carnis licet enim quo ad
nos prius sit concupiscentia carnis quia puer antequam habeat rationis usum
delectatur sugendo mamillas et postea est concupiscentia oculorum quia puer cum
videt aliquid pulcrum ut intueri videt pomum aureum delectatur et appetit
illud et postea superbit et efficitur elatus inrita. Tamen [illegible] ista sunt
alium ordinem quia bonum honorabile est excellentius quam utile Ita
homo dat omnia sua ut honorem habeat et vituperium fugiat. Et bonum

Malum est preter voluntatem et intentionem

Malum non agit nisi in virtute boni

utile videtur excellencius quam bonum delectabile quia homines quandoque a bonis delectabilibus
abstinent ut utilia bona possint acquirere / Sed quoniam secundum ordinem dictum est prius de superbia
que respicit bonum honorabile / et postea de avaricia que respicit utile / postea
de gula cum filia sua luxuria / que respicit delectabile / Est autem et alia causa
quare ista sic ordinentur quia superbia et avaricia / videntur accepta secundum peccatum
generalia / In omni enim peccato superbia incipitur est ibi accessio ab incommutabili
bono et est ibi aversio incipitur et ibi ad commutabile bonum conversio / Nimis enim
superbus est qui non vult deo subesse / et nimis avarus qui propter commutabile
dimittit deum eternum / Ergo prius de superbia et avaricia quam de gula quia illa sunt
generaliora / et prius de superbia quam de avaricia quia est formalior in peccato
libet enim utrumque sit in peccato / superbia propter aversionem a deo / avaricia
propter conversionem ad mundum / formalior tamen ibi est superbia id est aversio / quam avaricia
id est conversio / Est peccatum magis secundum rationem peccati in eo quod homo avertit se a deo / quam
ex eo quod convertit se ad mundum / Ideo prius fuerunt sermones de superbia secundo de avaricia
tercio de gula / Dicamus ergo incipientes et assumentes pro themate
pro[thema] Increpasti superbos et qui declinant a mandatis tuis maledicti. Illud dicit
Ptolomeus et narratur in prohemio almagesti / Ille sapientior est inter homines qui
minus curat in quo manibus sit mundus / Sed si homines curatos de humana
pompa et gloria manerem libenter se implicant secularibus negociis
Si hec vitare volumus omnino mundana debemus contempnere ita quod dato quod diviciis
affluant non debes ibi cor apponere / Magna ergo sapiencia est de mundanis
non curare / Cum ex tali cura et ex tali pompa eligamus in superbia
et ex hoc parata sunt simul cum cetera / ymmo volens in superbia se erigere
cupiens se mundanis immiscere non solum maculat se vinculis peccatorum ad
culpam sed eciam implet se maledictione quantum ad penam / Et quia quidam sapientes
decentur et emendatur verbi dei ad hoc dicitur audientes induce ut sint adeo
sapientes ut non se in superbiam erigant / non curent in quo manibus sit
mundus / non se conferat ad hec commutabilia bona cum ex hec simul
ortum est delictum / Ideo si possem vos ad hoc inducere vellem ut superbia
relinqueretis que est initium omnis peccati quantum ad culpam non valeris adherere
illi id est superbie ne impleremini maledictione quantum ad penam / Est enim
summa stulticia adherere superbie ex qua consequitur tota culpa et tota
pena / et per locum ab opposito est summa sapiencia humilitatem amplecti
Dux ubi humilitas ibi sapiencia est / Ergo cum a nobis superbiam / adhuc minime
vos inducere possum ut vitatis superbia et per consequens stulticia
adhereatis humilitati et sapiencie / Ideo circa sermonem omnium peccatorum superbia
licet ex hac auctoritate assumpta factum sit prothema
facere thema / Cum ergo ipsa auctoritas nos inducat ut cum superbos aliquos
compulsemus / Primo videndum quo se habeat superbia ad alia capitalia vicia
Et quo respicit unus capitalium viciorum / ymmo quia de hiis capitalibus
viciis iuxta que sunt in mundo intendimus sermone facere / primo sunt
capitalia vicia enumeranda / et postea descendendum est ad specialem
materiam / Morum viciorum et eorum capitalium assignatur autem capitalia vicia
septem scilicet superbia / avaricia / gula / luxuria / accidia / invidia et ira

multa vicia

Dicuntur autem hec vicia capitalia quia ex quibus harum viciorum sunt oriri sicut ex capite illud a quo multa membra ordinantur et sic methaphorice dicitur caput filiorum. Et rex eorum pro quo sunt in regno sic per quandam methaphoram quasi filiorum dicitur vicium capitale quia ex quibus tamquam ex capite multa diriviantur vicia

Unde autem horum sit accipitur quia primum ex ordinacione animi fit hoc duplici aut quia inordinate se habet pro primo sed inordinate in bonum tendit Secundo quia racione alicuius anexi inordinate et indebite a bono resiliat. Dico racione alicuius anexi quia bonum ut bonum quilibet appetit Si autem aliquis bonum refugiat hoc non est propter se sed racione alicuius gravedinis vel alicuius incomodi quod sibi anexum est. Si bonum esse sanum ipse leprosus qui libet diligit sanitatem sed si aliquis sanari nescit vel hoc quia displicent sibi pociones sumere vel propter aliud incomodum quod sibi videtur sibi imminere sed sanitatem habeat Quodcumque ergo primum non potest esse nisi alterum horum modorum vel quia indebite et inordinate bonum volumus vel quia racione alicuius anexi bonum indebite et inordinate effugimus Cum ergo sit triplex bonum scilicet secundum philosophum in ethicis videlicet honestum sive honorabile. delectabile et utile Et sed delectacio potissime consistit in duobus videlicet in esu qui ordinatur ad conservacionem corporis et ad bonum individui Et in coytu quod ordinatur ad procuracionem filiorum et ad bonum speciei. Quadruplex potest bonum inordinate appeti vel quia petimus inordinate bonum honorabile cuiusmodi est dominari et excellere et ceteris huiusmodi et tale hoc dicitur superbia Secundo appetere possumus bonum utile cuiusmodi est pecunia et hec mundana et quod sic inordinate inquiritur et tale hoc dicitur avaricia Tercio inordinate petere possumus bonum delectabile quantum ad esum quod ordinatur ad conservacionem corporis et ad bonum individui et tale hoc inordinate volitum dicitur gula Quarto inordinate velle possumus bonum delectabile quantum ad coytum quod ut deus ordinavit natura ad procuracionem filiorum et ad bonum speciei et tale hoc inordinate volitum dicitur luxuria

Quatuor ergo existunt vicia capitalia prout inordinate bonum volumus scilicet superbia quantum ad bonum honorabile Avaricia quantum ad bonum utile Gula et luxuria quantum ~~delectabile~~ ad bonum delectabile quod quo distinguendum est plenius manifestum Reliqua vero vicia capitalia sumuntur ex eo inordinate a bono retrahunt vel inordinate refugiunt bono racione alicuius anexi Nam accidia retrahit nos a bono spirituali racione alicuius laboris anexi Ille enim dicuntur accidiosi qui ita gravantur in animo ut propter laborem aliquem anexum nil boni operari volunt Sic eciam invidia resilit bono et opponit se bono racione alicuius anexi ut quia videt aliquis quod bonum alterius propter propriam excellenciam impedit. Ideo racione alicuius anexi ne propria excellencia impediatur invidet bono eius

Eodem autem modo et ira opponit se bono alterius et insurgit in malum eius racione alicuius anexi ut si aliquis videt se contempni vel parvipendi propter huiusmodi parvipensionem opponit se bono alterius et insurgit in malum eius Ideo 2o rethoricorum dicitur ira est appetitus puniendi propter apparentem parvipensionem Ira et invidia videntur concordare quia utraque appetit malum alterius racione alicuius anexi ne parvipendatur Ideo dicitur iob v. quod parvulum occidit invidia ira ne quis parvipendatur et ne obfuscetur excellencia eius invidet bono alterius et cupit detraccionem et malum eius Ideo in hoc eodem modo contingit ira quod quis appareat parvipensus et non appareat excellens dupliciter potest contingere videlicet per obfuscacionem et per contumeliam operacionem videmus enim quod claritatem candele aliter tollit sol et aliter ventus Sol enim tollit eam per obfuscacionem quia maioris luminis superveniente minus lumen obfuscatur Sed ventus tollit

Margin notes: honorabile; inordinate; utile; delectabile; accidia; invidia; ira

hmi^9 clarit^e p^r conciam opacon^s qua extinguit eam Invidus ergo insidiat^r
bono alteri^9 ne appareat p^rmus eo q^d ille sit exaltatus / Iratus apponit
se bono alteri^9 et desiderat p^unicon^s ei^9 q^r videt^r esse p^rmi p^enstus eo q^d ille
fuit ei inimicatus vel fuit con^t eum aliq^d inconveniens operatus / Remanet sunt
ista vicia vi^z avaricia gula luxuria superbia sumunt^r ex eo q^d aliq^s
inordinate bo^m velit / Sequentia tria vi^z accidia
invidia ira sumunt^r ex eo q^d aliq^s ratione alicui^9 anexi bono se apponit / Hec
aut tria vicia sic distinguunt^r q^r homo vel refugit vel apponit se ratione
alicui^9 boni anexi p^rprio vel alieno / Si p^rprio sic e^ accidia q^r ratione laboris
anexi vel alicui^9 tedij bono p^rprio se oppo^t ut accidiosus exequi non velit
aliquod bonum spirituale / Si vero ratione alicui^9 ~~boni~~ anexi non bono p^rprio sed
alieno se oppo^t ut diligat ei^9 malum vel h^c e^ ne appareat p^rmus eo q^d
ille sit exaltatus et sic e^ invidia / vel ne appareat p^rmi p^ensus eo q^d ille
sit ei inimicatus et sic e^ inconveniens operatus effectus ira / Et quo q^d ille
h^9 p^rima quatuor vicia priora sunt ceteris sequentibus quia quod appareat
p^rmus eo q^d est parvus / et q^r tendit in bonum e^ ipse bonum aut respicit
non sit esse ipse sed parvus / Vicia illa quatuor q^r sumunt^r ex eo q^d inordinate
bo^m cupit priora sunt aliis tribus q^r accipiunt^r ex eo q^d inordinate
respuunt / Rursus inter illa quatuor aliquomodo superbia videt^r tenere p^rmatum
quia bo^m honorabile in quod inordinate tendit superbia e^ excellentius
aliis viciis / Ostenso ergo de superbia dicetur / Dicet^r q^d in auctoritate p^rposita
q^r legit^r Eccl. x. duo inducunt^r vel superbia vitanti^r / Una sumitur
ex vilitate culpe / Secunda ex gravitate pene / Sunt enim quidam duo
qualitates mali vicia cohibendi / Una quia sunt adeo boni q^d ex sola
vilitate viciorum ex sola bonitate virtutum inducunt^r et vicia deserere
et virtutibus inherent / Sed alij sunt adeo perversi q^d nisi eos timor retrahet
nunq^m a malo desisterent / et quia superbia ita nos maculat q^d nos deformat
ad de vicium / cum sit inicium omnis peccati / Rursus q^r ipsa eadem superbia
ad tantam penam nos ordinat q^d si adhereamus replebimur maledictionibus
/ Ideo tu^m ex infectione culpe cum obligacione pene sufficit inducimur ut superbiam
detestemur / In auctoritate p^rposita duo notantur / Una p^rma ostendit^r q^d debemus
detestari superbiam ratione culpe per quam inficimur / Secunda innuit^r q^d debeamus
detestari ratione pene quam incurrimus et ad quam obligamur / P^rmum notatur
cum dicit^r Inicium omnis peccati e^ superbia / Secundum cum dicit^r Qui tenuerit
illam replebitur maledictis / Si enim quelibet culpa aliam infert et vivat tur
e^ culpa fugienda / Illam tamen magis debemus fugere que cum omnem viciat
sm^ q^d e^ eciam inicium et causa q^d cetera p^r culpas alias viciat / quia e
unde possumus q^d superbia non solum sit vicium et parum inficit / sed et sit inicium
omni / apparebit q^d sit potissime detestanda / Quod aut^ superbia sit maxima peccatum
p^r p^r verbum glo. sup^r ps^a emundabor a delicto maximo / i. superbia / Rursus
hoc non e^ inutile insistendum quia fere tota scriptura clamat contra superbiam / ut d^r glo. Secundum
superbia / Sed ostendendum est qualiter sit inicium omnis peccati / Propter quod sciendum
q^d in p^rologo contra (?) distingunt^r quot modis d^r inicium / Causa quot modis dicitur
causa tot modis dicitur / quelibet enim causa habet rationem p^rncipij / Unde et ibidem
habet^r q^d omnes cause sunt p^rncipia / ergo cum cause sint quatuor vi^z materialis formalis

,, inicium ,,

efficacis et finalis. Dicere possumus quod omnibus hiis quatuor modis superbia est initium quasi
mali. Secundo est huius initium formalis. Tertio finalis et quarto efficiens. Malum autem
superbia dicitur initium omnis peccati quia peccatum primorum parentum fuit superbia Ecclesiastici x.
Initium hominis superbie apostatare a deo. Parentes enim nostri volentes esse sicut dii scientes
bonum et malum et credentes persuasionibus serpentis pomum vetitum comederunt.
Et nam licet ibi fuit peccatum gule principaliter tamen ibi fuit peccatum superbie quia
fuit ibi inordinatus appetitus proprie excellencie quia volebat esse sicut dii. Ex primo
autem peccato parentum causata est in nobis rebellio virium que est fomes omnis
peccati. Imaginari enim debemus quod ade fuit collata quedam originalis iustitia
per quam corpus erat subiectum et subditum anime, et vires inferiores subiecte erant
rationi. Hanc autem iustitiam et hoc bonum nisi adam non peccasset transfudisset
in omnes posteros. Eo vero peccante facta est rebellio virium, statim caro con-
cupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem. Et tunc videt aliam legem in membris
suis repugnantem legi mentis sue et captivum se ducentem in lege peccati. Hanc
autem rebellionem virium et hanc legem sic captivantem non solum nos in nobis
experimur sed et ipse apostolus in se experiebatur ut dicitur ad Romanos vii. Ex superbia autem que fuit
peccatum primorum parentum facta est rebellio virium et intravit in nos peccatum
et intravit in nos fomes peccati ad Romanos v. Per unum hominem in hunc
mundum intravit peccatum et per peccatum mors. Quia ergo per superbiam facta in adam fuit
rebellio virium que dicitur fomes peccati et sic huius rebellio et huius fomes trans-
fundit in omnes nos, dicere possumus quod quomodo superbia est initium omnis peccati quod
omne peccatum initium habet ex fomite peccati et rebellione virium. Est
fomes peccandi omnis peccati quasi materia peccandi. Illa enim dicitur de materia que est in potentia ad formam et quanto
est maior habilitas ad introductionem forme tanto illa est materia propinquior ut
cuprum magis est materia prima ydoli quam terra quia ex terra non fit ydolum nisi per
multas transmutationes sed ex cupro fit ydolum facilius et habilius quia non transmu-
tata. Esse autem pronum ad aliquid et habere habilitatem illud reducitur ad causam
malorum [illegible] tamen ergo ex rebellione virium et ex fomite peccati sit in nobis
quedam habilitas et quedam pronitas ad peccandum, rebellio virium vel fomes peccati materialiter
et quodammodo initium omnis peccati et culpe et quia per peccatum primorum parentum quod
fuit superbia ut supra dictum est facta est in nobis rebellio et fomes peccati que
habitando in nobis materialiter sit initium omnis peccati, dicere possumus quod [illegible] maxime est
superbia initium omnis peccati quia tanta est labes huius delicti tanta est perversitas
huius culpe quia quodammodo ut dictum est sunt initium omnis peccati. Ideo superbia est vitanda.
Et ideo [illegible] Thobias filium suum ut dicitur Thobie iiii instruxit ut superbiam
precaveret dicens Superbiam numquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas.
In ipsa autem sumpsit initium omnis perditio. Et quia quasi malum [illegible] perditio et omnis
culpa ex superbia sumit initium bene dictum est quod superbia est precavenda. Viso quomodo
superbia est initium omnis peccati materialiter ex eo quod ex ipsa sumpsit originem fomes peccati
et rebellio virium, restat videre quomodo superbia sit initium peccati formaliter. Propter quod sciendum
quod in omni peccato sunt duo videlicet aversio ab incommutabili bono et conversio ad commutabile bonum.
Sola enim aversio non potest sufficere ad peccatum quia omne peccatum est voluntarium primo
a deo voluntarium quod si non esset voluntarium non esset peccatum ut augustinus in libro de libero
arbitrio. Malum autem sub ratione mali non potest esse volitum. Ideo aversio a deo
per se loquendo non potest esse volita. Quilibet enim peccans requirit aliquod commutabile
bonum cum quo se avertit ab incommutabili bono. Sola enim aversio non sufficit
ad rationem peccati quia ut dicebatur aversio per se esse volita non potest. Rursus nec sola conversio

Marginal notes:
quomodo malum superbia est initium omnis peccati
appetitus
Male in superbia
peccati
quomodo formaliter est superbia initium omnis peccati

sufficit ad rationem culpe, quia si aliquis ita se converteret ad commutabile bonum quod in nullo
se averteret ab incommutabili bono non esset ibi similiter ratio culpe, ergo utrumque vel concurrit
et aversio et conversio. Aversio se tenet ad culpam licet sit formale et principale. Conversio vero
se habet quasi materiale. Ductus enim quod bonum commutabile ad quod se convertit peccans est quasi
materia culpe. Formaliter tamen completur ratio culpe ex eo quod quis se convertendo ad bonum commutabile
se avertit a bono incommutabili. Sic igitur ergo in peccato sunt duo. Cupiditas tenet conversionem
quia nimis est avarus cui non sufficit deus. Valde enim est cupidus cui non sufficit
deus, convertit se ad aliquod bonum temporale. Ideo ex eo quod peccans se convertit ad bonum commutabile
est ibi cupiditas. Sed ex eo quod se avertit a bono incommutabili est ibi superbia. Nimis
enim superbus est qui vult se a deo avertere et non vult ei subesse, quia si in conversione
notatur cupiditas in aversione superbia. Cum in omni peccato hec duo concurrant, videlicet conversio
ad commutabile et aversio ab incommutabili, sic in omni peccato erunt duo, cupiditas et superbia.
Verum ut dicebatur in peccato aversio est quasi quoddam principale et quoddam formale. Cupiditas vero
quoddam materiale. Ideo superbia est formalior in peccato quam cupiditas. Et hoc sic bene dicimus
est quod dicebatur superbia est initium omnis peccati et formaliter. Cum in peccato aversio et superbia
sit prior et formalior quam conversio et cupiditas. Videndum tamen ne auditores
fallat et ne credat nos in verbis dictis repugnantias dicere, quia cum dicebas
supra superbia esse initium omnis peccati quasi materialiter non competat ei quod modo dicimus
quod ipsa sit initium omnis peccati quasi formaliter, quia superbia non accipitur eodem modo hic et ibi.
Nam superbia uno modo est peccatum speciale, et habet specialem materiam et speciale obiectum. Sic enim
supra nichil aliud est quam quidam inordinatus appetitus excellentie proprie. Sic eque
modo loquendo non omne peccatum est superbia, quia non omnes peccantes directe et proprie appetunt
huiusmodi excellentiam et huiusmodi bonum honorabile. Immo aliqui detestantur honores et nollent
esse nati nec haberi in pretio ut libenter possint vacare veneriis et volup-
tatibus aliis. Videmus quod plures dimittunt patriam propriam ubi sunt noti et ubi
habentur in pretio et vadunt ad partes peregrinas et extraneas ut possint sine
increpationibus suas voluptates explere. Superbia ergo ut est speciale peccatum non
omnes peccantes per superbiam peccant, quia sic non omnes sunt superbi. Nec omnes cum peccant
appetunt bonum honorabile. Immo aliqui appetunt delectabile tanquam venerium et gulosi et
aliqui bonum utile habentes bona exteriora ut numismata cuiusmodi sunt avari. Cum superbia
enim speciale vitium habet specialem materiam circa quam tendit inordinate. Alio
autem modo superbia non ut est speciale peccatum nec ut habet specialem materiam sed ut includat
omnia peccata et est ut quoddam formale quoddam omnium peccatorum. Et sic ipsa aversio a deo
in qua consistit formaliter culpa est quedam superbia, quia ut dicebatur superbia
est quia peccator cum non vult deo obedire et non vult ei subesse, sed magis vult
se ab ipso avertere. Propter quod in hiis que diximus non repugnant, quia alia est
superbia specialis sumpta ut fuit primum peccatum, primo ante pretium
talia rebellio primi, et fomes peccati sunt initium omnis peccati et ut ex eo sunt
materialiter, quia fomes peccati ad culpam quasi materialiter comparatur. Illa non ingerendo est fo-
mes peccati ex hoc ille parat, sed ex hoc habet ab habilitate et possibilitate ad peccandum.
Ipsa autem habilitas et possibilitas ad susceptionem alicuius forme et alicuius
habitus ad rationem materie reducitur. Sed superbia ut sic generalis et ut
includat omnia peccata est initium omnis peccati formaliter. Consideret ergo peccator
cum in omni peccato se a deo avertat et cum deo superbiat quod deo resistere non poterit.
Ita si posset supra sidera valeret semper exhibere inde detraheret et adversum
possibile. Unde Abdie I. Si exaltatus fueris ut aquila et si inter sidera
posueris nidum tuum inde detraham te dicit dominus. Et ps. Vidi
impium superexaltatum et elevatum sicut cedros libani et transivi et ecce

Superbia ut est speciale peccatum

Superbia generalis ut in omnia includat peccata

no erat consumi et non venientis in locus eius. veniet enim tempus in quo videbunt
impii quod nichil profuit eis superbia / nichil eis contulit iactancia diviciarum
sicut enim hec transiit / quasi umbra sunt / id est hec omnia transitoria quasi aqua transiens
etiam post se vestigium non relinquit / Sic impii et superbi cito preterunt
tempus suum / et non dimittunt post se vestigium / quia cito labitur eorum memoria
multi enim tyranni intra secula. Requibus tacto. aut unquam loquitur homo
in persona malorum / 2a sapientie 5. erravimus a via veritatis et iustitie / et lumen non illuxit
nobis / et post / Quid nobis profuit superbia. aut diviciarum iactancia contulit
nobis / transierunt omnia illa tanquam umbra et tanquam nuncius percurrens et tanquam
navis que pertransiit fluctuantem aquam. cuius cum preterierit non est vestigium inve-
niendum Ostenso quod superbia sit inicium omnis peccati quasi materialiter et quasi formaliter
Restat unde / quomodo sit inicium omnis peccati finaliter Propter quod sciendum
quod superbia et cupiditas ut sunt peccata generalia / et ut sunt radices omnium preterito
sunt inicium omnis culpe aliter tamen et aliter / quia cupiditas quod tenet se ex
parte conversionis comparatur ad culpam et ad penam quasi materialiter Superbia
vero que se tenet ex parte aversionis comparatur ad culpam et ad penam quasi formaliter
Sic et dicere possumus quod cupiditas et superbia ut generaliter sumuntur sunt
per quandam anthonomasiam inicium omnis peccati et omnis culpe. aliter tamen et
aliter / quia cupiditas est quasi inicium et causa efficiens et effective Superbia
vero finaliter / Ad cuius evidenciam est diligenter notandum quod ut communiter dicitur
et ut Philosophus evidenter in hiis que procedunt ab intellectu et voluntate est
duplex ordo unus secundum intencionem / alius secundum execucionem ita ut ea que
priora sunt in intencione / sunt posteriora in execucione ut medicus primo
intendit sanitatem / sed videns quod non potest sanare nisi porcionando intendit
etiam porcionem / et in intencione medici primo cadit sanitas et postea porcio Sed
in execucione est econverso quia dat porcionem et porcionando inducit sanitatem
postea Cum ergo ea que sunt priora habeant aliquam racionem prius et aliquam racionem cause
respectu posteriorum oportet quod tam priora secundum intencionem quam priora secundum execucionem
habeant racionem causalitatis aliter tamen et aliter / quia priora secundum intencionem habent racionem cause
in genere cause finalis / quia finis est id quod primo in intencione cadit Priora
vero secundum execucionem habent racionem cause in genere cause efficientis / quia execucio et actio
et motus proprie ad causam efficientem pertinet Nam ad efficientem proprie pertinet
exequi et movere Unde et Philosophus secundum Physicorum qui vult nominare causam
efficientem nominat eam principium unde motus Sic ergo aliter priora in intencione sunt
cause finales / priora vero secundum execucionem cause efficientes ut manifeste videmus
quod sanitas que secundum ordinem intencionis est prior porcione est causa finalis eius
Sed porcio que secundum ordinem execucionis est prior sanitate est causa efficiens sanitatis
Cum ergo peccans intendit prosequi propriam voluntatem et cum se volens propriam
non velit subici / ymo velit preesse et excellere intencio cuiuslibet peccantis aliquo
cadit superbia que inordinate querit excellenciam propriam / et quia id quod cadit primo
in intencione habet racionem cause finalis Superbia aliquo modo est inicium omnis peccati in
genere cause finalis prout quilibet peccans in quolibet peccato intendit prosequi
propriam voluntatem / et intendit quodammodo non subesse / sed superesse et prosequens
intendit aliquomodo esse superbus Cupiditas est radix omnium peccatorum secundum hunc modum
pertractatum / non in ordine intencionis nec in genere cause finalis / sed in ordine
execucionis et in genere cause efficientis Nam sic quilibet peccans intendit aliquo modo propriam

quod superbia est inicium omnis peccati finaliter

intencionis
ordo
execucionis

excellencia sit quantum volens agere et exequi aliquid per eam potissime sit illud exequi
per pecuniam quia dicitur Ecclesiastes x. pecunie obediunt omnia quare cum pecunia per quam
potissime exequitur vel possumus exequi malas voluntates et mala peccata sit materia
cupiditatis in ordine executionis erit in genere cause efficientis cupiditas est
primum et radix omnium peccatorum. Sed excellencia qua potissime intendimus in malis
artibus et in malis operibus in ordine intencionis erit in genere cause finalis.
superbia videtur esse inicium et causa omnium peccatorum. Est tamen advertendum quod si volumus
accipere excellentiam proprie ut est specialis materia superbie, et sic accipitur superbia specialiter ut
est speciale peccatum sed per quandam anthonomasiam superbia est inicium omnis peccati
et incurrimus in omnia peccata per superbiam quia volentes nobis omnia subicere et volentes
excellere et apparere querimus delicata avaricia et incurrimus viam gule, quis
etiam propter hoc peccamus et incidimus in avariciam. Rursus quia superbus fuit
quod huiusmodi dedignatur se refrenare et insequitur passiones et voluptates et
ruit in venerea. Luxuria ergo oritur ex superbia per quandam anthonomasiam
videtur posse originem sumere. Alterum si volumus extendere nomen excellentie
ut dicamus quod velle consequi quodcumque propria voluntate sit velle non subesse et
sit velle excellere, sic simpliciter in quolibet peccato intendit superbia, quia in quolibet
peccato intendit implere propriam voluntatem. Secundum hunc ergo modum in ordine
intencionis in genere cause finalis non solum per quandam anthonomasiam sed
etiam simpliciter superbia est inicium omnis peccati et quia talis est id inicium tanta
multo expellit, quia tales non voluntate dei sed propriam consequi virtutem. Juxta
id Jacobi iiii. Deus superbis resistit humilibus autem dat gratiam. Merito etiam per
hoc verum deum perdimus cum noluimus ei subesse. Unde Hugo de sancto Victore ait
Superbia aufert mihi deum, invidia proximum, ira meipsum. Habito quo
superbia sit inicium omnis peccati quod in materia et formaliter et quam finaliter restat
videre unde quo sit inicium omnis peccati efficienter. Dicimus ergo quod omne peccatum vel
est in seipsum vel in proximum vel in deum. Per superbiam ergo peccamus
quasi efficienter in omni genere peccatorum quia per eam facimus contra nos ipsos, contra
deum et contra proximum. Contra nos ipsos facimus dupliciter, quia per eam
in naturalibus vulneramur, gratuitis spoliamur, et in viciis precipitamur
vulneramur enim in naturalibus quia per superbiam inflatur cor, excecatur intellectus
et perdit naturalis industria. Homo enim superbus est quasi ebrius perdit naturalem
industriam, et ignorat quid faciat. Juxta id Abacuk ii. Sicut potatorem
vinum decipit sic erit vir superbus a superbia sicut potatus a vino
Secundo superbus facit contra seipsum non solum quia vulneratur in naturalibus perdens
naturalem industriam sed etiam quia spoliatur gratuitis amittens divinam graciam
Efficitur enim homo superbus deo odibilis. Deo divina gracia expoliatur iuxta
illud Ecclesiastici x. odibilis coram deo et hominibus superbia. Tercio superbus facit contra
seipsum quia superbia in peccatis precipitat. Superbia enim in homine est quaedam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] superbia inflatus et elevatus et in altum positus
dedignatur despicere et dedignatur penitere et ita fit duricia cordis
in viciis precipitabit. Homini autem sic superbo et sic indurato per maliciam suam
sit dicitur quod dicitur ad Romanos ii. Secundum autem duriciam tuam et cor inpenitens thesaurizas
tibi iram in die ire et revelationis iusti iudicii dei qui reddet unicuique iuxta opera
sua. Secundum enim opera superbi habundans retribuetur superbo. Juxta id psalmista retribuet

quomodo superbia est inicium omnis peccati efficienter

homo superbus est quasi ebrius perdit industriam [illegible]

humidant facientibus scientiam. Propter hec tercia que facit scientia recte comparatur vento
unde homines scientie dicuntur inflati et ventosi. Ventus enim lumen extinguit
rorem siccat et alta ~~deicit~~ deicit et prosternit. Sic in superbis per scientiam
extinguitur lumen sapientie, quia veneratur in ullibus et non potest plene viri habere
industria siccatur in eis ros gratie quia expoliantur gratuitis et perdunt divinam
gratiam cum deiciuntur in alto positi quia precipitantur in viciis ad infima deiciuntur
peccat ergo scientibus contra se ipsum sicut etiam peccat contra proximum et contra deum et nos possumus
distinguere sex species scientie quarum tres possunt specialiter adaptari que sunt specialiter
contra deum et tres contra proximum. Scientibus enim quantum ad propositum peccat quadru-
pliciter: dupliciter peccat in intellectu et decipitur et dupliciter in ordinato appetitu.
Decipitur enim primo in intellectu quia credit a se habere quod habet a deo, quod non est intelligendum
sic quod ita deceptus directe esse possit in eo, quia quilibet sapiens novit quod omnia
sunt a deo, sed indirecte tamen contingit et in eis qui sapientes esse credunt. Illi enim si sint
scientes credunt a se habere quod habent a deo vera tamen corpus quod superbi taliter agunt quod non
videtur cognoscere superiorem taliter se habent, ac si crederent quod bona que habent a se ipsis
possident. Contra quos ait apostolus: Quid habes quod non accepisti, si vero
accepisti quid gloriaris quasi non acceperis. Decipiuntur ergo primo scientibus quia ita
agunt ac si a se haberent quod a deo possidet. Secundo decipiuntur quia et si credunt
a deo quod habent credunt habere pro merita propria quod habent a divina gratia. Tales enim
non credunt deum esse datorem et largitorem, sed magis venditorem, quia
quod pro meritis datur iam non est gratia, sed debitum, non est donatum, sed
venditum. Tales enim non petunt oleum vite emere eis quod dicitur Math. xxv. Ite
potius ad vendentes et emite vobis. Sicut enim virgines sapientes et humiles in persona
domini videbant, virginibus scientibus et fatuis: Ite potius ad vendentes et emite
vobis. Quasi diceret: vos putatis deum esse venditorem, quia per propria merita et
proprias vires bona volebatis. Eciam notum sit vobis quod deus non vendit sed
donat et ideo a deo potestis habere oleum. Ideo ironice dicunt eis: Ite ad vendentes,
id est querite si potestis invenire venditores a quibus oleum misericordie habere possitis.
Tercio decipitur scientibus in intellectu quia credit se habere quod non habet. Tales enim sunt
sapientes in oculis suis. Contra quos Ysaie v: Ve qui sapientes estis in oculis
vestris et qui vobismetipsis prudentes. Quarto decipitur superbus in intellectu
quia in estimacione sua se reputat omnibus preponendum, et dum maiorem se omnibus re-
putat, minor et ab omnibus reputatur. Unde multociens contingit quod volens se aliis
preponere ad inferiorem locum deicitur. Ita qui se exaltat humiliabitur. Unde et dominus Luce xiiii
ait: Cum invitatus fueris ad nuptias ne discumbas in primo loco ne dicatur
tibi da huic locum et incipias cum rubore novissimum locum tenere. Unde ibidem
subditur: Quia omnis qui se exaltat humiliabitur et qui se humiliat exaltabitur. Sic ergo
quatuor modis decipiuntur in intellectu. Duobus autem modis deordinantur in voluntate.
Ita non solum credunt se aliis esse preponendos, sed per inordinatam voluntatem cupiunt
et volunt omnes alios excellere. Hanc autem voluntatem expressit dominus Luce xxii: Cum
facta fuit contentio inter discipulos quis eorum esset maior. Unde ait dominus: qui
maior est in vobis fiat sicut minor et qui precessor est sicut minister. Secundo scientibus non
solum deordinatur in voluntate quia volunt alios excellere, sed etiam habent inordinatam voluntatem
quia volunt attemptare quod non possunt perficere et presumunt quod non possunt ducere in effectum.
Tales enim intrepidi sunt quia male debent presumere de virtute sua sed de virtute divina;
presumentes enim de dei virtute non delinquunt, sed presumentes de se ipsis humiliantur.

Species scientie habent positum sex

2

3

4

qui maiorem se reputat similiter ab aliis estimatur

5

6

et decorant / Ex° i° Judith vj / Dns celi et terre intue ad superbia eorum et respice ad nram
humilitatem et onde qz non derelinquis presumentes de te, et presumentes de se, et in sua
virtute gloriantes humilias Ex hoc patet distinctio quattuor speciebus superbie / sed prime tres videntur
esse contra deum spaliter / qz non reputare se habere a deo quod habet et credere propter sua merita
habet possidere quod possidet, et credere se habere quod non habet / prelatus se excellit qz debet
et divine regule contradicunt spaliter deo talis adversatur, qz si habes aliqua que
non credis a deo habere spaliter adversaris ei / qz non credis ipsum causam primam
vel credis habere / si propria merita contraxisti ea sibi qz credis illiberalem
Si vero credis habere a deo et non per gratiam sed per eius gratiam et gratiam
tu non habes id / adhuc spaliter adversaris ei / qz ex hoc facis ipsum esse vanum vanum
insufficientem / qz per hunc modum replet creaturas sua bonitate sed vanitate
Prime ergo tres species superbie spaliter sunt contra deum / qz prima species negat deum esse
causam primam Secunda dicit eum esse illiberalem Tertia ponit ipsum esse vanum
vanum et insufficientem Ultima vero tres sunt contra proximum / qz nullus credit
se omnibus preponendum / et nullus vult eos alios excellere / et nullus respectu
aliorum de seipso presumit nisi peccet contra alios et nisi sit alis iniuriosus
Superbia ergo est initium omnis non solum qz inchoat et qz fortius, et qz finaliter
sed etiam initium omnis peccati quodammodo efficit / Cum de peccatum vel sit contra deum
vel contra se vel contra proximum / Bene ergo debemus detestari superbiam
propter inferorum iniuriam qz est initium omnis peccati, et ulterius debemus detestari eam
propter obligationem pene / Qui tenuerit eam implebitur maledictis / replebitur
malis et maledictionibus Sic etiam econtra humilitas est initium omnis
boni / et qui tenuerit illa benedictionibus invenitur Ad has autem benedictiones
perducat dns ihesus xpus qui cum patre et spiritu sancto benedictus in secula seculorum Amen

Sequitur / Secundum malum

Radix omnium malorum est cupiditas quam quidam appetentes erraverunt a fide et inseruerunt se doloribus multis
Secundum Gregorium peccatum quod per penitentiam non deletur mox suo pondere ad aliud
trahit / per unum peccatum homo tenetur et trahitur ad aliud / Sed ista ruina et
iste tractus non est in omnibus conformis / Nam cum distinguamus duo genera
peccatorum / qz quedam contra fidem / et quedam vero contra mores Aliqui vero contra
gentiles et incredulos ignorantes viam veritatis / propter peccata contra fidem ruunt
in multa mala contra mores, de talibus patet intelligi quod dicit apostolus / Commutaverunt
veritatem dei in mendacium coluerunt et servierunt creature potius quam creatori et
seculo postea, propterea tradidit illos deus in passiones ignominie / Fideles
ergo et infideles traduntur in passiones ignominie, i. in peccata contra bonos mores
qz coluerunt et servierunt creature potius quam creatori i. peccaverunt contra fidem In
xpianis vero videtur esse econverso Tales ergo ut plurimum propter cupiditatem et propter
peccata contra mores errant a fide et ~~ruunt~~ ruunt in peccata contra fidem Nam peccatum
cum in profundum peccatorum venerit, contempnit / in multis ergo xpianis cum
multum ~~superexcedunt peccata contra mores incipiunt dubitare~~, superhabundat cupiditas
cum multum superexcedunt peccata contra mores incipiunt dubitare de veritate fidei et deviat
a recta fide ergo multotiens habet esse hic ordo, quod primo peccant contra mores
Secundo deviet a fide Tertio ex utroque obligat se ad penam / et qz predicator et
annunciator verbi dei debet inducere auditores ne peccent contra mores, ne errent contra fide
et ne per utraque peccata obliget se ad penam / Ideo in auctoritate proposita quam legitur

ad thy. vi. hec tria per ordinem describuntur vnde primo inducit, peccatum est cupiditas que a
cum bonis moribus Secundo dedat quod ea appetentes errat a fide et peccant cum
fidem Tercio quod sic huntes obligant se ad penam et inserunt se doloribus multis
Jm vnde quintum peccatum est cupiditas que est cum bonos mores. nota cum dicitur
radix omnium malorum est cupiditas Secundo vnde quod quidam appetentes errat a fide habetur
cum subiungit quia quidam appetentes erraverunt a fide Tercio tunc vnde quod sic se huntes
obligat se ad penam et inseret se doloribus multis Et quia nos hec modo debemus
vos inducere et onde vobis quintum malum est cupiditas ne peccate cum mores
Secundo debes vos inducere ne per cupiditatem errete cum fide Tercio debemus vos
ne per cupiditatem peccando cum mores et errando cum fide obligete vos ad
penam et inserate vos doloribus multis Et quia hoc a nobis fieri non possumus
Ideo recurremus ad inicium ... radix omnium malorum est cupiditas licet
ex hac auctoritate fructum sit thema possumus excedere aliter pertractata facere
thema Intendimus enim post sermonem de superbia facere sermonem de cupiditate
siue de avaricia videtur enim hec duo peccata esse magis generalia aliquo
quia ut supra dicebatur Inicium omnis peccati est superbia et ut hic dicitur radix
omnium malorum est cupiditas et quia hec duo vicia sic generalia sunt ideo se habet
de hys primo dicere Dicto ergo de superbia reliquum est inmediate sermonem facere de
cupiditate et avaricia Ad cuius evidentiam sciendum quod cupiditas et avaricia non
solum est malum quoddam sed eciam malum in superhabundancia quadam et in quodam
excessu. Malum autem dupliciter convenit distingui vnde pene et culpe
Et hec duo mala adinvicem sunt conexa Malum enim culpe non est sine malo
pene quia nulla est culpa quam aliquis [illegible] quin consequitur pena aliqua
vel quod ad ultimum maneat impunita et sic malum non est sine malo pene
sequente et sic malum pene non est sine malo culpe precedente quia si nulla precessisset
culpa. nulla fuisset subsecuta pena Condidit enim deus nam humanam in
sui primordio immortalem certam nulli dolori nulli penalitati obnoxiam sed ex peccato
primorum parentum est mors et penalitas subsecuta per vnum enim hominem peccatum
in mundum intravit et per peccatum mors vt dicitur ad Ro v. Ex malo ergo culpe
subsecutum est malum pene Est tamen diligenter notandum quod non solum ad malum culpe
sequitur malum pene Sed eciam ad vnum malum culpe sunt sequuntur alia multa
mala culpe Quia peccatum si per penitenciam non tollatur suo pondere in multa
mala trahit. Unum ergo peccatum potest esse gravius et detestabilius alio tripliciter
causaliter penaliter et formaliter ut dicatur illud peccatum esse gravius et detesta-
bilius alio causaliter ex quo multa mala causantur et subsequuntur. Primo modo
cupiditas et avaricia sunt valde gravia peccata ex quibus sequuntur quodammodo
omnia mala quia radix omnium malorum est cupiditas Secundo vnum potest esse detestabilius
alio formaliter vnde omne peccatum in hoc consistit ex eo quod per ipsum inordinate quod con-
tempnit summum bonum et inordinate subiat alteri bono ut dicebatur Non est
enim aversio ab vno bono. nisi sit conversio ad aliud bonum Nec potest esse conversio
vnius boni nisi sit appetitus alterius boni Contempnere enim bonum et avertere
se a bono non potest esse volita per se sed per accidens ut aliquis appetendo vnum
bonum per se. contempnit aliud perdendo vel ex consequenti et convertendo se ad vnum
bonum potest ab alio se avertere peccatum ergo vnum est detestabilius alio formaliter

Peccatum vnum est
detestabilius
alio tripliciter

causaliter

formaliter

et in se. Vel quod contempnit maius bonum, vel quod supponit minori bono, tamen que non
ydolatria est valde detestabile peccatum. Videmus enim quod bonum extinctus cuius est peccunia
et quicquid potest peccunia mensurari, non est tamen bonum sicut ipse deus. Et ergo furtum
quod agitur contra ipsum proximum et homicidium per quod agitur contra personam proximi
tamen non est tam peccatum, sicut blasphemia vel ydolatria, per quam directe agitur
contra deum. Est ergo ydolatria valde detestabile peccatum in se considerata, quia ibi
contempnitur magnum bonum, per eam enim contempnitur et despicitur ipse deus. Ymmo
ydolatria non solum valde est detestabile peccatum, quia per eam quis contempnit maximum
deum, sed etiam est valde detestabile peccatum, quia per eam quis se supponit minimo
bono ut ydolo, quod est bonum corporale inanimatum et imperfectum. Et quia avaricia
est quedam ydolatria iuxta illud ad Ephes. v. Avarus quod est ydolorum servitus
non habet hereditatem in regno Christi, ergo sicut habemus eundem modum ydolatrie et modi
avaricie, dicemus quod sicut ydolatra gravius peccat, quia se supponit ydolo
quod est bonum minimum, quia est bonum inanimatum imperfectum, sic et avarus graviter
peccat quia se supponit minimo quod est bonum minimum cum sit quid corporale et imperfectum.
Avaricia est ergo valde detestabilis, quia est magnum malum quoddam formaliter cum
sit quedam ydolatria et quedam deviatio a fide. Tercio avaricia est valde de-
testabilis quia est magnum malum penaliter. Avari enim multis penis et do-
loribus se exponunt, in aliter ergo proposita que ut dicebatur legitur ad Thimotheum avaricia
valde detestabilis esse describitur. Una pro qua describitur quod sit valde detestabilis quia est magnum
malum causaliter. Secundo quia est malum malum formaliter. Tercio quia est magnum
penaliter. Primum notatur cum dicitur radix omnium malorum est cupiditas. Secundum habetur cum subiungitur
qua quidam appetentes erraverunt a fide. Tercium manifestatur cum subiungitur et inse-
ruerunt se multis doloribus. Est enim primo cupiditas magnum malum causaliter, et
est radix omnium malorum quadrupliciter, secundum quod cupiditas quadrupliciter sumi potest,

penaliter

duobus modis generaliter et duobus modis specialiter. Potest enim cupiditas sumi respectu
omnis peccati, et sic accipitur generaliter, potest etiam sumi respectu specialis obiecti
ut respectu pecunie vel respectu eius quod potest pecunia mensurari et sic accipitur

Cupiditas capitur quatuor modis

specialiter. Primus ut accipitur generaliter respectu omnis peccati, etiam dupliciter potest sumi. Una
primo potest dici cupiditas ut dicat peccandi universalem fomitem. Secundo potest
accipi cupiditas generaliter ut respectu peccati et respectu commutabilis boni ut nominat
quamcumque inordinatam conversionem. Quod autem cupiditas et concupiscentia
possit de ipso fomite dici, patet per Augustinum in glossa qui exponens illud
dictum ad Ro. vi. Non ergo regnat peccatum in vestro mortali corpore ut obediatis
concupiscentiis eius, ait Cum concupiscentia aliquid dicatur non ille fomite in nobis
innata. Eo enim ipso quod nascimur sine originali iusticia et eo ipso quod ab ipsa
natura habemus inordinatas vires et corpus quod caro non est plene
subdita anime, et vires inferiores non sunt plene subdite rationi. Est in nobis
quedam habilitas ad concupiscendum et pronitas ad peccandum dicitur fomes
peccati et potest nominari concupiscentia vel cupiditas, et est radix omnium viciorum et peccatorum.
Secundo accipitur generaliter cupiditas pro ipsa conversione ad commutabile bonum. Nam ut
in sermone primo dicebamus, nimis est avarus cui non sufficit deus, quicumque
ergo spretis deo qui est bonum incommutabile, convertit se ad bonum temporale et commutabile
avarus et cupidus dici debet. Una ut dicebatur sic in omni peccato potest sumi superbia ex parte
aversionis, sic et cupiditas ex parte conversionis. Huius ergo duobus modis sumitur
cupiditas generaliter quia fomes peccati est quid generale ad omnia peccata et etiam conversio
ad commutabile bonum ad omnia vicia se extendit. Sed sic cupiditas accipitur
duobus modis generaliter respectu omnis peccati. Ita respectu pecunie vel respectu eius quod sit

pecuā inestimai Duobus modis spāliť sumi pť ·Vna· vno ^o^ pť dici cupiditas
ipē actus concupiscendi pecuniam · vl ipā concupiscēntia pecunie ·Secundo pť dici
ipā cupiditas pecunia concupita ·Vna· sť cupiditas ē q̄ quedā ydolatria
vel q̄ quedā deviatio a fide vt in sc̄pte pbat ·Sic fides nominat aliqñ ipm
actū credendi ·Aliqñ vo ipam rem creditam / sic et cupiditas pť ipm actū
concupiscendi et ipam pecuniam concupitā ·Cupiditas ergo quatuor modis sumi
pro peccandi fomite ·Scdo pro peccandi conu'sione ·Tcio p actu concupiscendi
pecuniam ·Et q̄rto pro ipā pecunia concupita quoꝝ modoꝝ duo primi
sūt gnales / duo vo ꝑtes sūt quodāmodo spāles ·primo ·n· omnium maloꝝ
radix ē cupiditas ·i· fomes pcti ·Scdo huiꝰ radix ē cupiditas ·i· conu'sio
ad comutabile boñ vel conu'sio ad peccandū ·Tcio huiꝰ radix ē cupiditas
·i· pecunia indebite concupita ·Est itaq3 omnium maloꝝ radix cupiditas ·i· fomes
pcti q̄ vt dicebat cupiditas dici pt ·Ex huiꝰ eni fomite oīa oriuntur
pctā sic ex radice oriunt' rami vnā sic rami h3 viriditate a radice et
tali sperarent nisi esset radici coniuncti ·Sic vicia huiꝰ viriditate a fomite
et rebellione virium et consumat' in viriditate p huiꝰ fomite / inde est q̄ huiꝰ
fomes aliqñ nominat' concupia q̄ p ipm sumꝰ proni ad concupiscendū,
aliqñ d' hō vetus q̄ ipm fomitem inclinam' ad peccandū et vetus
sumus ·De hoc eni fomite sūt ·aplus ad ro ·xv· vetus homo nr ·i· fo
mes pcti ut expt glo · sl crucifixus ē cū xpo ut destruat' corpus pcti
·i· ut destruat' oīa pctā ·vel vt destruat' tota congeries peccatoꝝ
eni hic aplus vnā sic aliqñ dicit' habe corpus fueas · qui h3 omnes
libros legales sta q̄ noīe corpꝰ intelligamꝰ oīa membra ·Sic p corpꝰ
pcti debem' intellige' oīa pctā vel debemꝰ intellige' tota congeriem
peccatoꝝ quorē sť precuiusdaꝝ fomite destruit' corpꝰ pcti ·i· destruat' oīa
pctā ergo ex fomite oīa vicia sumunt ortū ·Ramos eni pdestrata radice
destrat' rami nisi ab eo ortū accipiebit ·Sic mortificationem
et debilitationē fomite destruent et destruet' oīa pctā nisi cetra
vicia a fomite tanq3 a radice originē sumerent / et q̄ sic ē bn dictū
qd dicebat q̄ omnium maloꝝ radix ē cupiditas ·i· fomes pcti q̄ cupidi
tas dici pt ·Scda radix omnium maloꝝ ē cupiditas ·i· conu'sio comutabilis
boni / vl conu'sio ad comutabile boni vel tpale, ut qd sumit, q̄ lcz sc'ti auge
in de li ·ar· / ·de pcti sť adeo voluntaꝰ q̄ si no esset voluntariū no esset
pcti / et tn cū in pctō sūt duo vz aūsio et conu'sio · est vnū pu'nꝰ in
culpa · aliud ē pu'nꝰ in volito ·Vnā aūsio est qualior in roē culpe
vnā sť pcti pu'liť h3 roēm culpe · ex eo q̄ a deo se auertit ·Sz conu'sio est
pu'nalior in roē volendi · at ·vnā in interioꝝ peccante ·vnā lcz peccans exh
pu'liť ·vnā· peccat q̄ a deo se auertit / no tn intendit pu'liť a deo se auertere
ymo pu'liť intendit bonū comutabile ad quod immediate se conu'tit
·Tu ergo sť illud quod ē radix et qd est vnitiuū h3 roēm pu'nꝰ / cū tamen cupi
ditas que se tenet ex pte conu'sionis sť aliquo quodam pu'le in omni
pctō / vtriq3 pť dici pricipium omnium peccatoꝝ / aliť tn et aliter q̄ cū de
pcti sť culpa et sť quedā volita · sibi et aūsio est pu'nꝰ omnium peccatoꝝ
ex eo q̄ sť pu'lia roē cupiditate / et conu'sio ad comutabile bonū est
huiꝰ pu'nꝰ ē q̄ h3 pu'lia in interioꝝ peccante et roē volendi · est tn melioꝝ
"vnā" spāliꝰ quā cupiditas et conu'sio ad comutabile bonū dicit' peccatꝰ radix omnium
maloꝝ / q̄ initiū / quia radix nominat causā et pu'nꝰ in quadrupliciter lcz quod
tenet se ex pte inferiori ·Vnā lcz forte radix tenet superiore locū in planta

in pctō sūt
duo s· aūsio
et conu'sio

inferiorem tenet in viciis respectu aliorum viciorum sicut est in arbore
totum infimum scilicet radix. Et ideo merito potest dici quod [illegible] ex parte superiori [illegible]
pro conversione et cupiditas se tenet ex parte inferiori quia sit respectu boni
commutabilis quod est infimum. Aversio et superbia se tenet quia sit respectu boni
spiritualis quia sit respectu boni incommutabilis quod est supremum. superbia se tenet ex parte
aliorum malorum radix quia tenet locum quasi causae inferioris. Dicitur cupiditas dicitur
initium omnis peccati quia tenet quasi locum causae superioris. Superbia vero est
huius cupiditas prohibetur in lege quia prohibendo omnia [illegible] concupiscentia et
ipsa sit radix omnium peccatorum. Unde Augustinus super [illegible] ad Ro. vii. prohibeat eo quod
nesciebam nisi lex diceret non concupisces. Ad Ro. vii. Concupiscentiam
prohibet omnia peccata prohibet. Nomine ergo concupiscentiae et nomine [illegible] ad commutabile
bonum possumus intelligere omne peccatum. Et glossa. Idem vii. exponit ad Ro. vii. occasione
autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam i. omne peccatum
nomine enim concupiscentiae utitur hic glossa. generaliter intelligit omne peccatum. Talis radix omnium malorum
est cupiditas i. concupiscentia habendi pecuniam. Ita est qui est valde cupidus cupit
habere pecuniam, et ille qui est avarus in excessu quem plus appellat [illegible]
quia talis numquam attemptat magna sed semper parva facit et [illegible] consummat
pecuniam. Talis enim habet sex proprietates quae tanguntur in ethicis ex quibus possumus

proprietates avari
sex hic ponuntur

arguere quod huius cupiditas sit radix omnium malorum. Prima eius proprietas est
ita omnia desiderare ita enim timet ne bursa evacuat quod omnia [illegible]
defectiva facit. Secunda proprietas est semper cum tristitia expendere et
ita per amorem pecuniae adhesit quod videtur sibi quod quando ab eo separatur pecunia
quod ei ipsa abscinduntur membra, sicut enim membrorum abscisio non potest esse sine
tristitia et sine dolore, et sic nec talis potest expensas facere [illegible] sine
afflictione. Immo cum talis potest nimium amorem quem habet ad nummos sit
ei continuata et incorporata pecunia sic contingit dolor ex divisione
continui ita causatur in eo maximus dolor ex separatione pecuniae. Tertia proprietas
huius est semper [illegible] habet enim se talis ad nummos [illegible]
salubre corporis [illegible] a medico quod paratur amputationi [illegible]
quia avarus quando ab ea separatur pecunia videtur ei quod [illegible] ipsa membra
[illegible]. Ideo non solum expendit cum tristitia sed etiam [illegible]
Quarta proprietas avari vel [illegible] sed etiam expensas [illegible] quam
maiora facere quam debeat. Hoc enim non potest [illegible] ex [illegible]
modicum quod videatur ei multum. Sic quia avarus diligit [illegible] aliquid ita
[illegible] non potest ita modicam [illegible] in pecunia sustinere [illegible]
ei multa. Unde est cum modicum facit. modicum reputat ita magnum quod videa
videtur quod plura fecerat quam debuerat vel possumus dicere quod quia avarus plus
appreciatur pecuniam quam honorem quam sequitur et consequitur expendendo
pecuniam non potest ita modicum facere quod videatur ei plura fecisse quam debeat
quia non potest tantum honorem consequi pro quantacumque pecunia modica quod ei
appareat quod minus supereminet quod consumit, et sic plus fecerit quam facere
debuerat. Quinta proprietas avari est plus cogitare quo parcat pecuniae
quam quod faciat decentia vel quod faciat pulcrum opus. Ita cum ipse plus
diligit nummum quam cetera alia, non est sibi ita cura de aliis sicut [illegible]
quo possit pecuniae parcere. Sexta proprietas est magnum pro aliquo
modicum [illegible]. Unde proverbium dicitur quod avarus prodenario [illegible] perdit
unum par [illegible]. Dictum est quod avarus plus curat quod parcat pecuniae

qua quid decencia faciat, pro modica enim pecunia quam conseruat indecentes
faciat conuiuium vel quodcumque aliud opus. Auarus sicut auarus sit est, ita omnia desiderare
potest et pecuniam diligere, non dubitabit quodcumque malum committere ut possit pecu-
niam congregare. Radix ergo malorum radix est cupiditas, id est concupiscencia pecunie
et amor inordinatus eius. Ideo dicitur Ecclesiastici x. Auaro nichil est scelestius et scelestum
quod hic, id est auarus animam suam venalem. Ita est enim auaro cordi pecunia ita quod non
curat animam perdere et quodcumque malum committere ut possit pecuniam possidere. Ideo
bene dictum est, quod auaro nichil est scelestius, id est nulla res ita scelerata sicut est homo auarus.
Quarto enim malorum radix est cupiditas, id est pecunia concupita. Ita ut in fine
alio dicebatur. Sic inuenitur omnibus malis est superbia in intellectu quia dicit peccans intendit
aliquam excellenciam sui. Sic omnium malorum radix est cupiditas in exercendo quia
pecunia ita quam necessaria concupita unde est illud per quod potuisse exequi
quodcumque voluntate mala et adipiscendi quodcumque malum propositum. Ita omnia
secundum vulgare prouerbium per denarium facta sunt. Et ut dicitur Ecclesiastici x pecunie obediunt
omnia. Tercio quod detestabilis sit auaricia. Augustinus, quod notatur cum dicitur
Radix omnium malorum est cupiditas. Restat unde quod detestabilis sit cupiditas
et auaricia formaliter, quod habetur cum subiungitur. Quam quidam appetentes
errant a fide, dicitur est auaricia quasi quedam ydolatria et quedam
deuiacio a fide per quam similiter quia sicut ydolatria se subicit creature exteriori
ut ydolo. Sic auarus se subicit creature exteriori ut nummo. Aliter
tamen et aliter, quia ydolatria est et deuians a fide subicit creature exteriori
ut ydolo ei diuinum cultum impendendo. Sed auarus subicit se creature ut num-
mo ipsum inmoderate diligendo. Possumus etiam sic tangere quatuor que
debentur deo quam auarus exhibet nummo. Ita deus est primo summe diligendus
quia est summum bonum. Ita sicut verum est obiectum intellectus, sic bonum est obiectum
voluntatis, quod sicut maxime verum est maxime intelligendum. Sic summe bonum
est summe diligendum. Secundo de deo est summe confidendum, quia est summe potens.
Ita in potestate eius cuncta sunt posita et omnia quecumque voluit fecit. Deo
debemus confidere qui potest nostra desideria adimplere. Tercio deus est summe
honorandus, quia vniuersalis pater. Filius patrem honorare debet. Dequo
ipse conqueritur Malachie i. Si ego pater sum vbi honor meus. Quarto
ipse est summe timendus et est ei in omnibus obediendum. Ita deus timorem
et obedienciam exhibere debemus. De hoc ipse conqueritur Malachie i. dicens et si ego
dominus vbi timor meus. Auarus autem omnia hec exhibet nummo. Nam
ipse plus diligit pecuniam quam dei bonitatem, plus confidit de nummo quam
dei potestate, plus honorat numisma quam diuinam potestatem.
Magis obedit denario et plus timet perdere denarium quam diuinam indignacionem.
Pronus vult seruire pecunie quam deo. Propter quod gulosorum venter est deus.
De quibus dicit Apostolus quorum deus venter est. Sic auarorum deus est nummus.
Vnde super 10 ad Ephesios v. Auaricia quedam ydolorum seruitus est, dicit glossa quia
deus auari est nummus. Propterea ergo auarus plus diligit nummum quam deum. Ita
illud plus diligitur in quo finaliter intencio ponitur, et in illo finaliter intendo
intencio quod in infinitum amatur. Ita secundum philosophum primo politicorum. Hec est differencia
inter finem et ea que sunt ad finem, quia finis est quod diligitur in infinitum.
Sed ea que sunt ad finem non diligitur in infinitum sed amatur secundum regulam et

Marginal note: quia detestabilis sit auaricia formaliter

mensura cuius finis. Avarus ergo qui non satiatur pecunia diligit pecuniam in-
finitum ergo in pecunia ponit finalem intentionem quia nullus potest sibi constituere
duos ultimos fines. Sed avarus suam finalem intentionem ponit in bono pe-
[illegible] quia eius finalis intentio recedat et se avertat a bono divino
quia plus diligit pecuniam quam deum, quia ponit suam finalem intentionem in pe-
cuniam et non in deum. Unde ergo dictum est quod appetentes cupiditatem et desiderantes
pecuniam errant a fide quia sunt similes infidelibus cum plus diligunt creaturam
i. pecuniam quam deum. Item ergo tales sunt ululare et lugere debent quia diligunt bona
putrefactibilia quae tinea demolitur et ab erugine destruuntur. Jacobi 5.
V. Audite nunc divites plorate ululantes in miseriis vestris quae advenient vobis.
divitiae vestrae putrefactae sunt et vestimenta vestra a tineis comesta sunt. Aurum et argentum
vestrum eruginavit et erugo eorum in testimonium vobis erit. Secundo avaritia valde detestabilis
ut est quaedam infidelitas vel ut concedat perfectus quia est similis ydolatriae vel est similis recedere
a fide eo quod avarus plus confidit de denariis quam de deo. Si enim avarus plus confideret
de deo quam de denariis omnes suos denarios pauperibus impenderet ut posset
divinum amorem acquirere. Quod quia non facit, sed plus confidit denariis. Denarii
sunt dii avarorum in quibus habent fiduciam, sed non cogitant miseri quod huiusmodi dii
sunt impotentes in necessitate mortis non possunt eos adiuvare. Sed plus deus est
ille de quo est confidendum quia ipse potest occidere et vivificare, percutere et sanare.
Unde avaros quos potest dicere deus Deut. 32 quod dicitur contra ydolatras ubi sunt hi
dii eorum in quibus habebant fiduciam quod si velis exponere de denariis
dicitur ubi sunt denarii qui sunt dii avarorum in quibus habebant fiduciam. Surgant
et opitulentur vobis et in necessitate vos protegant quasi dicat ydola et denarios
vel quascumque alias creaturas dicatis esse deos vestros. Huiusmodi dii sunt impotentes
de eis non est confidendum quia non possunt vos iuvare et ideo subditur ibidem in textu Videte quod
ego sum solus et non est alius deus praeter me quasi dicat ydolum non est deus
nam non est deus non est alius deus praeter me. De me solo est confidendum
quia omnia possum et ideo in textu sequitur. Et ego occidam et vivere faciam
percutiam et sanabo et non est qui de manu mea possit eruere. Tertio avaritia
comparatur ydolatriae et est valde detestabilis quia avari plus honorant denarios quam
deum et creaturas quam creatorem. Unde avari et cupidi accipiunt personas potentium
et divites quia ab eis possunt fructum et molumentum habere. Pauperes autem despiciunt
et quia pauperes deus diligit, avari et cupidi honorantes divites et non pauperes
Deum in pauperibus despiciunt et divitias honorant quia si non exhiberent honorem
divitibus nisi propter deum quos habet carissimos eos honorarent. Denarios et non deum
Hoc autem est contra Jacobi ii c. Ubi autem Si intendatis in eum qui est vestitus veste
praeclara et dixeritis ei Tu sede hic bene, pauperi autem sta illic, aut sede sub
scabello pedum meorum, facti estis iudices cogitationum iniquarum et
subdit quod deus elegit pauperes in hoc mundo. Vos autem exhonorastis
pauperes. Ex eo ergo ipso quod cupidi non honorant pauperes quos elegit deus
et in quibus habitat deus, sequitur eos non honorare deum, et qui honorant
divites possessores denariorum plus honorant quam deum. Quarto avaritia
comparatur ydolatriae quia avari plus obediunt denariis quam deo et magis ei
denarii dicuntur quam deus unde sequantur dicitur in proverbio de avaris. Qui sunt vici
divitiarum Non ait domini divitiarum quia avari magis habentur a denariis quam
denarios habeant ab ipsis, magis possidentur quam possideant, et quia servi sunt

pecunie, plus obediunt denario quam deo. Avari ergo qui sunt veri diviciarum et servi
divicijs valde sunt increpandi, quia amant denarios ex quo non possunt carpere fructum.
Iuxta ad cor. v. Cum amant divicias fructum non capiant ex eis. Ostenso quod
avaricia sit valde detestabilis causaliter quia est causa quasi omnium malorum, quod
cum dicitur radix omnium malorum est cupiditas, et declarato quod cupiditas est valde
detestabilis in se formaliter, et quia est quasi ydolatria et quasi deviacio, quod hec tunc subiungitur
Et nam quidam appetentes erraverunt a fide. Restat ostendere quod cupiditas est valde
detestabilis racione penalitatis, quod hec tunc submittitur: Et inseruerunt se doloribus multis.

Ad cuius evidenciam sciendum quod culpa aliqua et vicium aliquod potest esse penosum — *detestabilis est avaricia racione penalitatis*
et potest esse detestabile racione penalitatis quadrupliciter. Primo racione anime. Secundo
racione corporis. Tercio racione temporis. Quarto racione proximi. Primo racione anime est vicium
aliquod penosum si habeat annexam anime anxietatem. Secundo est penosum racione corporis
si habeat annexam corporis egestatem. Tercio est penosum racione temporis si habeat
annexam temporis durabilitatem. Quarto aliquod vicium est penosum ex parte proximorum
cum aufert a proximis fructum et utilitatem. Omnibus autem hiis modis avaricia
valde detestabilis racione penalitatis et appetentes divicias multis se dolo-
ribus inserunt. Primo ergo avaricie vicium est penosum et homines cupidi
inserunt se doloribus multis quantum ad animam, quia anima avarorum semper est in anxietate,
nec pecunia animam avarorum saciare non potest, et ideo cor avari est in anxietate et numquam
per pecuniam saciatur. Potest autem adhuc assignari racio quadruplex. Prima — *divicie animam saciare non possunt*
sumitur ex parte anime habentis pecuniam. Secunda ex parte pecunie. Tercia ex parte
modi habendi. Quarta ex parte usus. Prima racio sic patet quia numquam aliquod quod est — *Racio illius*
capax magni boni potest saciari et impleri per modicum bonum, sicut archa que
esset capax magne pecunie non posset repleri per parvam pecuniam. Ergo cum anima
sit capax magni boni, quia est capax dei et est templum in quo habitat
deus, hec autem temporalia que sunt bona valde modica respectu divini boni, animam dei
capacem saciare et replere non possunt. Unde Augustinus ait: Animam dei capacem
nichil nisi deus replere potest. Et idem loquens ad deum ait: Ad te nos fecisti
domine et inquietum est cor meum donec requiescat in te. Ergo avaricia penosum
vicium ex parte anime, quia anima in hac vita laborantis semper est in anxietate
et numquam per pecuniam saciatur. Secunda racio quod pecunia non saciat, potest sumi non
solum ex parte anime habentis, sed eciam ex parte pecunie habite. Nam pecunia habita sic
et cetera alia corporalia intencionaliter habent esse in anima. Nam anima non suscipit
in se ipsa ipsas res, sed intenciones rerum. Nam lapis non est in anima sed intencio
et similitudo lapidis. Sic argentum non est in anima sed similitudo et intencio argenti.
Ymagines autem similitudines et intenciones rerum sunt eciam defectiva et quasi vana,
et ideo animam non replent, sed ipsam inanem faciunt. Unde dicitur Luc. i.: Esurientes implevit
bonis et divites dimisit inanes. Ideo enim divites sunt inanes quia omnes divicie animam
non replent, ipsam inanem relinquunt. Tercia racio quod anima non saciatur per pecuniam
sumitur ex parte modi habendi. Nam avarus hoc modo habet pecuniam quia habet eam in archa vel
in sacculo vel quia habet eam extra animam, numquam per ea saciabitur anima. Esset enim
aliquis magne fatuitatis si habens magnam copiam frumenti vellet saccum aliquem
replere de frumento et nichil de frumento in sacco reponeret, ut si aliquis accipiens
frumentum reponeret extra saccum numquam ex illo repleret saccum. Ita si aliquis habens
magnam copiam ciborum coram se si semper cibum poneret extra os et nil in ventrem iret

in ventrem nunquam per cibum repletur venter. Sic et in proposito quia non potest intrare
animam et avarus nichil de pecunia in animam sed totum aggregat extra animam, nunquam per
eam saciabitur anima. Ideo bene dictum est Abacuk ii°: Ve ei qui non multiplicat sua. Usque
quo congregat lutum densum, minimam enim et dicit quod sunt in divitiis nature ut sic ipsi
sunt bona, non vera, quia non sunt interiora que possunt intrare animam meam, sed sunt
bona exteriora. Huiusmodi etiam bona ut sunt argentum aurum et cetera metalla sunt
quoddam densum lutum quia ex terris generantur, in veniis terre huiusmodi sunt inter mineria terre
fodiuntur et inveniuntur. Ve ergo avaro qui congregat ista bona non sua et huiusmodi
sua erit in egestate et nunquam saciabitur bonis. Consueverunt quidam similitudinem exemplum
assignare quod huiusmodi bona non sunt bona vera sed bona nudi. Videmus enim quod si canis
pergat cum duobus hominibus, ignoratur quis sit dominus illius canis quia dum illi duo homines
sunt pergunt, sed illi ab invicem separantur, canis alterum secreto dominum suum sequitur.
Ipso quod manifeste apparet alterum non fuisse canis dominum, sed solum illum quem canis sequitur.
Sic in proposito quamdiu sumus in mundo, videtur nobis quod divitie sint mee, non tamen est
ita. Immo magis sunt mundi, quia cum separamur a mundo non ferimus eas nobiscum,
sed remanent in mundo. Unde Iob i°: Nudus egressus sum de utero matris mee
et nudus revertar illuc. Certa ratio quod huiusmodi pecunia non saciat sumitur ex parte ultimi,
videlicet tam ex parte pecunie habite quam anime habentis. Nam replens et repletum
aliquo modo dicuntur esse eiusdem generis ut corporale oportet quod repleat
corporale et spiritualia spiritualia; nunquam corporale potest replere spirituale ut corporalia
replent corporalia de mundo. Sic non corporalia spiritualia replent; huiusmodi
ergo corporalia animam que est quoddam spirituale replere et saciare non possunt. Secundum ergo dixi
esse quod Ecclesiastes v°: Avarus non implebitur pecunia. Habito quod avaricia est vicium
penosum et quod avari inserunt se doloribus multis quia anima semper est in anxietate
et nunquam potest saciari pecunia. Tercio patet ex parte anime habite et ex parte pecunie habite
et ex parte non habendi et ex parte utriusque. Restat ostendere quod avaricia
sit vicium penosum et quomodo avari inserunt se doloribus multis non solum
ex parte anime, quia anima eorum semper est in anxietate, sed ex parte corporis quia
corpus semper est in egestate. Dicitur enim avaricia tamquam crudelis domina crudeles
enim domina esset quod vellet quod famuli sui nunquam comederent, nunquam biberent,
nunquam se induerent, nunquam bene iacerent, sed semper essent in continuo cogitatu.
Sic avaricia se habet ad avaros quia ut semper faciat eos cogitare quod pecunias
cumulent, non sinit eos pecunias expendere ut comedant vel ut bibant
vel ut induant, sed semper facit eos in egestate manere. Habet hos loquitur
Salomon Ecclesiastes vi: Est et aliud malum quod vidi sub sole et frequens
apud homines vir cui deus dedit divicias substancias et honorem et
nichil deest anime eius ex omnibus que desiderat nec tribuit ei deus potestatem
ut comedat ex eo sed homo extraneus vorabit illud. Secundo avaricia est
vicium penosum et avari inserunt se doloribus multis non solum racione anime quantum ad
anxietatem, sed racione corporis quantum ad egestatem et etiam racione temporis quantum ad durationem.
Ita avaricia est quoddam vicium incurabile unde philosophus in ethicis probat
quod peior est avaricia quam prodigalitas, quia ut ait prodigalitas potest curari ab
egestate. Ita aliqui prius existentes prodigi qui expoliati sunt, quod est indigere
et qui exponuntur miserie desistunt esse prodigi, potest etiam prodigalitas curari

Nota bene

quod avaricia peior prodigalitate

ab etate. Nam iuuenes se diffundunt et sunt naturaliter liberales, sed veniunt ad etatem sunt melius retinere pecuniam et non ita dissipant pecuniam propriam et substanciam. Sed auaricia nunquam curatur, quanto enim plus quis habet, plus habere cupit, et quanto plus senescit magis auarus efficitur. Nam senes complexionis frigide et frigidi est constringere et constipare ideo senes naturaliter sunt auari et tenaces. Item in eis ania sequitur complexionem corporis et sic deficiunt in eis humores et deficit eorum corpus, ita videtur eorum ania constata undique deficiat. Ideo sunt formidolosi ut dicitur Ysaie v. et naturaliter sunt tenaces et timent expendere. Contra hos senes volentes congregare nunquam volentes a cupiditate desistere dicitur Ysa. v. Ve qui coniungitis domum ad domum et agrum agro copulatis usque ad terminum loci. Nunquam habitabitis vos soli in medio terre. Quarto auaricia est vicium pernosum non solum racione anime quantum ad anxietatem et corporis quantum ad egestatem et non solum huiusmodi vicium est pernosum quantum ad durabilitatem quia valde pernosum est infirmari morbo incurabili. Sed eciam huiusmodi vicium pernosum est bone premore quia aufert eis fructum et vtilitatem. Unde et philosophus in ethicis assignat eciam causam hanc quare auaricia est peior prodigalitate. Nam prodigalitas prodest multis, prodigus enim dum sua bona dispergit multis prodest et multi inde partem capiunt, et multi inde vtilitatem habent. Sed auarus nec sibi nec aliis prodest. Luce id quod sibi necesse est cum bonum eit. Auarus enim sibi ipsi non benefacit quod aliis benefaciet, ymo non solum aliis benefaciet, sed aliorum pecunie insidiatur, quomodo possit ea accipere decipere et defraudare. Istud ergo quod est tam vicium, quod est tam malum causaliter, quia radix omnium malorum, quod est tam detestabile formaliter, quia auaricia appetentes errauerunt a fide, quod est tam afflictiuum et tam dolorosum penaliter, quia sic se homines inseruerunt se doloribus multis. Concedat nobis deus vitare et detestari quod vicium vitantes, necnon et alia fugientes sempiternam vitam vitam consequentes sempiternam eterna felicitate ad quam nos perducat dominus Ihesus Christus qui cum patre et spiritu sancto viuit deus benedictus in secula seculorum. Amen.

Incipit tercium malum.

Quorum finis interitus, quorum deus venter est et gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt. Circumspectus predicator potissime studere debet ne auditores terrena sapiant, id est ne saporem habeant in terrenis sed saporem habeant in celestibus ut dicitur ad Philipp. iii. Nostra conuersatio est in celis. Sapor autem terrenorum et celestium videntur habere contrarias oppositas. Oppositorum hec est lex, quod si quis ab vno oppositorum elongatur, ad alterum oppositum appropinquat. Si ergo auditores retrahantur a sapore terrenorum inducentur ad saporem celestium. Inter cetera autem quod retrahunt aliquid ab aliquo sunt mala que sequuntur ex illo. Vident enim homines timent plus timere ne incurrant mala quam ne adipiscantur bona, ut fures plus retrahuntur ne furentur propter penam quam furando incurrunt, quam propter bonam famam quam furando perdunt. Licet enim bona fama sit tanta, attamen non tamen retrahuntur ne male agant propter amissionem bone fame quantum propter obligationem pene. Ne ergo auditores terrena sapiant, id est ne habeant saporem in rebus terrenis, narranda sunt eis mala cotigencia

volentibus in talibus hre sapore / Nota aut condico mea et etia condico

cuiuslibet rei in tria distinguit videlicet in inicium medium et finem / vel in

ingressum / progressum et egressum / habetes aut sapore in terrenis cuiusmodi sunt

homines gulosi / dediti delectacionibus carnis / hut mala in egressu vel in exitu

sive in fine / quia eorum finis interitus est / vel interitus corporalis / quia tales

[illegible] prosequi huius voluptates sicut quod alii moriuntur / vel

interitus eternus quia tales ad infernum descendunt / Ideo tales non solum hut

malum finem et malum egressum quia eorum finis interitus / sed eciam hut malum

inicium et malum ingressum / quia tales ideo apostotant nec hut pro deo

deum verum / sed eorum deus venter est / Secundo quia sapiunt terrena et sunt dediti

delectacionibus carnis et rebus terrenis sapore hut non solum hut malum finem

sed malum egressum quia eorum finis interitus / et non solum habet malum inicium

et malum ingressum quia eorum venter est / sed eciam hut malum medium et

malum progressum / Quia eorum gloriatur in confusione / Ideo apostolus ad philipp.

iii ubi auctoritas prefata legitur et mala que sequuntur gulosos modo

prefato describit / et quia in hoc sermone ad gulosos terrena sapientes propter

mala que eos sequuntur intendimus retrahere a suis viciis et cum hoc a

nobis non possumus / Ideo dicamus et cetera Et narravimus finis interitus et licet

hec auctoritas exposita est vivis et fecisti sic inde prothema / possumus

de vicio gule

eam aliter exponere ut fiat thema / et quia intendimus gulosos reprehendere

secundum eius ostendens quod detestabile vicium sit gula / vicium aut in tantum videtur

esse detestabile inquantum opponitur caritati / Nam caritas est illa que inter cetera excedit

ut dicitur i Cor. xiii / et ibi habetur Nunc aut manet hec tria fides spes

et caritas / quia caritas est tanta virtus quanto deus pluribus modis opponit

caritati tanto videtur detestabilius esse / et quia gula multis modis opponitur

caritati opponitur / Ideo ex hoc quandam detestacionem trahit / Nam est enim inter cetera

de doctrina christiana quatuor esse diligenda ex caritate / Narrat aut augustinus i de

deus aliud quod est infra nos ut corpus nostrum / aliud quod est supra nos ut

ut proximos / et tertio quod nos sumus / et quia hec quatuor diligenda sunt ex caritate

videlicet deus proximus nosipsi / et corpus nostrum / Illud quod videtur detestabile

et videtur esse contra caritatem quod omnibus hiis quatuor contradicit / et quia gula destruit

quod nocet corpori nostro / quod contrariatur quod obest proximo / et quod offendit nos

metipsos et ideo est valde detestabile esse gulosum / Exponendo quod contra

contra gulosos dicens quod ad detestacionem gule ibi quatuor describuntur / Nam

primo ostendit quod gula est vicium quod nocet corpori / Secundo ostendit quod offendit

deum / Tertio quod contrariatur proximo / Quarto quod nocet nobis ipsis ut nocet nec

Nullus enim peccat nisi quia agit vel contra proximum vel contra seipsum vel contra

proximum aut vel contra deum / Habet enim gula vitia quibus spes / et quibus

filialis / et quibus nocumenta / respectu subiecti proprii / et quibus racione deo proximi

racione quibus nocumentorum deo proprio / et est contra proximum racione quibus filiacione

Gula non est vicium non solum contra corpus nostrum / sed contra nosipsos vel contra

alium nostrum / Ideo in verbis propositis que leguntur ad philipp. iii quatuor

per ordinem describuntur / Nam primo ostenditur quod vicium gule est contra corpus cum dicat

quorum finis interitus / Secundo declaratur quod est contra deum cum subiungit quorum deus

vel' est Ratio manifesta q est con(tra) p(ri)m(u)m cu(m) aucti et gl(ori)a (con)fusione
ip(s)o(rum) Certo audit' q viciu(m) gule est con(tra) nos ip(s)os et con(tra) deum trans
et h(oc) cu(m) subiunx(it) qui crena sapiunt Primo n(on) viciu(m) gule e(st) con(tra) corp(us)
n(ost)r(u)m q(uia) finis gulosi e(st) interit(us) i(d est) mors s(e)c(un)d(u)m ap(osto)l(u)m p(ro)pt(er) crapulam
multi obierunt Ad licitu(m) intp(re)tati et inabstinentes actus moriunt(ur) p(ro)p(ter)
aly(?) no(n) eni(m) sine causa medica v(i)rtutes de (con)g(ru)e corp(or)e ut cetera
potissime abstinentia laudat Est t(ame)n dilige(n)t(er) atte(n)ndu(m) V(er)u(m) finis om(n)i
tribulatu(m) e(st) mors id q(uo)d e(st) con(tra) corp(us) quia inducat mortem videt(ur) induc(er)e
cetera mala corporis Corpus eni(m) n(ost)r(u)m q(ua)tuor h(abe)re vide(tur) con(tra) que crapula
agit et operat(ur) Corpus eni(m) n(ost)r(u)m habz lignua (?) Secundo h(abe)t alia membra
Tercio h(abe)t corporales potencias ut sensu(m) et memoria(m) que sunt organice
et corporales virtutes Quarto h(abe)t humores quia cu(m) sit corpus ex q(ua)tuor
ele(men)t(is) habz quatuor humores qui ex ele(men)t(is) ascendes Quinto habz
vita(m) Crapula aut(em) oib(us) hys nocet q(ui)a humores corrumpit membra debi-
litat potencias dissipat lingua(m) involuit et adultis intarmit et tollit
vita(m) ita ut dictu(m) e(st) cu(m) ap(osto)lo q(uia) finis gulosi interitus e(st) q(uo)d licet v(er)u(m) sit
de morte anime quia gula e(st) viciu(m) mortale et capitale et licet eciam
v(er)u(m) sit de morte iehenne quia nisi tales peniteant et desistant iehenna(m)
intrabunt Est eciam et moraliter(?) v(er)u(m) de morte corporali qui crapula
ad ultimu(m) vita(m) corporalem tollit et perimit Primo ergo crapula humores
corrumpit videt(ur) eni(m) esse crapula quasi idem q(uo)d cruda epula Nam q(uia)
calor naturalis no(n) sufficit ad digerendu(m) multu(m) cibu(m) eciam humidu(m) potu(m)
sic no(n) sufficeret mediocris ignis ad comburendu(m) multa ligna viridia
pr(opter)(?) eo(?) q(uod) tam cibus q(uam) potus maneat indigestus et per consequens oz(?) q(uod)
sit q(ua)si crudus cu(m) no(n) sit bene a calore naturali decoctus et quia humor
sic indigestus trahit(ur) ad membra humores qui generant(ur) ex tali cibo sunt
corrupti Inde ergo insurgunt infirmitates corporales q(uia) sic sanitas est
equalitas humor(um) ut requirit debita complexio sic infirmitas e(st) ex corrupcio et
inadequacio eo(rum) valde ergo debe(n)t gule viciu(m) vitare cu(m) p(er) ipsum no(n) solu(m) le-
datur a(n)i(m)a s(ed) eciam corru(m)punt humores et infirmat(ur) corpus hoc ergo q(uo)d dicit(ur)
Ecc(lesiastic)i 26 in multis cibis escis no(n) deerit infirmitas Ad licitu(m) inlatudo(?)
escar(um) corp(us) infirmat et corrumpit Secundo crapula no(n) solu(m) humores corrumpit s(ed)
eciam membra debilitat quod duob(us) modis contigit p(ri)mo ex lassitudine caloris
naturalis q(uia) cu(m) multus apponit(ur) cibus calor naturalis nimis laborat in digesti-
one eius ex quo labore huius calor lassat(ur) et debilitat(ur) quo lassato et
debilitato nervi efficiunt(ur) debiles et impotentes nervis aut(em) debilitatis
membra sunt debilia et invalida Secundo hoc contigit ex corrupcione humor(um)
Nam in singulis membris continua(m) est dep(er)dicio p(ro)pt(er) calorem naturalem depascentem
humidu(m) et quia sic in lucerna accensa p(ro)pt(er) calorem ignis continuo aliquid
exalat de oleo Sic in quolibet corpore a(n)i(m)alis p(ro)pt(er) calore(m) naturalem qui exalat
de humido q(uo)d e(st) de composicione ~~membror(um)~~ membri et quia e(st) quasi continua
deperdicio oportet q(uod) p(er) alimentu(m) fiat continua restauracio Inde et ph(ilosoph)us
in 2(?) de a(n)i(m)a vult q(uod) tam diu a(n)i(m)alia vivunt q(uam) diu p(ote)rit h(oc) fieri quia
s(ed) restaurac(i)o deperditi in singulis membris sit p(ro)p(or)tionalis t(ame)n in crapula in sup(er)-

finis gulosi e(st) interitus

Crapula p(ri)mo humores corrumpit

2o membra debilitat

flu[m]te tibi humor tr[an]smissus ad me[m]bra sit indigestus et corruptus no[n]
fit i[n] debita restauratio et quia i[n] me[m]bris no[n] fit debita restauratio [con]seque[n]s
[con]cepis [est] q[uod] me[m]bra p[er] crapula[m] sint invalida et debilia quod et si de ro[n]e
dubitat[ur] q[ui]lib[et] in se ip[s]o p[otes]t experiri sic esse / negans e[ni]m s[ens]um et negat quod in
se ip[s]o experit[ur] / negaus p[er] crapulam corrupti humores / et debilitas valde
e[st] viciu[m] gule detestab[i]le p[er] quod corpori tot mala insurgunt / unde ergo
p[ro]bat[ur] / q[uod] aviditas escare appropinquat usq[ue] ad coleram / ad lr[ite]ram in
q[uo]d nimis avide escam sumunt ut gulosi faciunt in epate calefit et augmentat[ur] in eo colera / unde tales consueverunt h[abe]re oculos croceos et
facie[m] croceam / et q[uod] si se h[ab]e[n]tes / corpus h[abe]nt indispositu[m] et me[m]bra h[abe]nt
invalida / ubi d[ict]u[m] est / q[uod] crapula no[n] solu[m] humores corrumpit sed et[iam] me[m]bra
debilitat / T[er]cio crapula dissipat potencias corporales q[ui]a aufert
memoria[m] et dissipat s[ens]u[m] Sensus aut[em] et memoria sunt potencie organice
quib[us] aut[em] fundat[ur] in organis et vir[tu]tus corporalis et tenet se ex parte cor[poris]
Sensus ergo et memoria virtutes corporales sunt Ebrietas itaq[ue] et crapula h[ec]
dissipa[n]t s[ens]um et debilitat me[m]bra et facit organa corporis esse invalida
quibus factis invalidis dissipat[ur] potencie sensitive q[ui]a s[ens]us fundat[ur] in
organo sic in subiecto / Q[uod] aut[em] ebrietas et crapula dissipet o[mne]m
s[ens]u[m] p[ate]t p[ri]mo quod d[icitu]r prov. 23. ubi in p[er]sona ebriosi et ve[n]tr[i]s et crapula
q[ui] d[icitu]r sepius dicens / verberaverunt me et dolui traxerunt me [et] ego no[n]
sensi ad l[itte]ram ita ex fumositate crapule et vini inflat[ur] cerebru[m] q[uod] h[om]o
efficit[ur] q[ua]si insensib[i]lis ut no[n] senciat que circa ip[su]m contingunt / quia e
et vino dissipant[ur] sensus adeo ut h[om]o vulnera no[n] paciet et p[er]cussiones
no[n] dolet plus p[ro]p[ter] crapula et p[ro]p[ter] vinu[m] sup[er]fluu[m] s[ensus] p[ropte]r no[n] s[olu]m destruit[ur]
s[ens]us tactus ut homo no[n] senciat p[er]cussiones et vulnera / sed et[iam] destruit[ur]
sensus visus unde ebrij oculos dissipatos h[ab]e[n]t / Des[cri]b[itu]r prov. xxiij Cui
suffusio oculor[um] i[d est] qui h[abe]nt oculos suffusos et cui inest oculor[um] suffusio
n[on]ne illis qui comora[n]t[ur] in vino et student calicibus epotandis / potantes
percussiones no[n] senciunt q[ui]a dissipat[ur] in eis s[ens]us tactus et ut h[abe]ntes suffusione[m]
[?]ullam / Ebrietas et crapula destruunt o[mne]s sensus / et si destruunt
o[mne]s sensus tollunt memoria[m] / cu[m] memoria causet[ur] ex sensu Nam ex
multis sensatis fit memoria ut dicit[ur] in fine 2o post[er]io[rum] / et multi e[ni]m sensus
vini[?] memorie potenciam pariunt ut d[icit] p[hilosophus] 10 me[taphysice] / et et[iam] memoria ut dicit
Avicenna in vi de na[tur]alib[us] thezaurus spe[cierum] s[ens]ibilium / et quia sic e[st] destruuntur
ebrietas ex quibus potencie corporales leduntur q[ui]a destruunt sensus
et dissipat[ur] memoria Q[u]arto crapula no[n] solu[m] humores corrumpit et memoria
debilitat et corporales potencias dissipat / S[ed] et[iam] linguam involvit Nam
homines ebriosi et repleti crapula cu[m] sunt pleni vino per[cu]sse loqu[u]nt[ur] et no[n] possunt v[er]ba
dissolvere Nam lingua nisi h[ab]eat impedimentu[m] ex[tr]ineu[m] l[ice]t salina[m] collectum[?] que
plene sufficiens est / ad humectandu[m] nervos ut lingua possit comode movere
ad v[er]ba formanda Cu[m] aut[em] ex vino sup[er]addito humiditas extranea ingrossatur

[Margin:] Q[uar]to ab. dissipat
[Margin:] linguam involvit

lingwa in immobilitatem venit adeo ut ebrius non potest lingwa debite movere nec potest verba
recte formare. Ideo dicitur Prov. 23: Si studeas calicibus epotandis oculi tui videbunt
extranea, cor tuum loquetur perversa / et eris sicut dormiens in medio maris. Vinum
enim superflue sumptum facit hominem loqui perversa / quia impedit lingwam ne recte loquatur
et aufert intellectum ne recte consideret et facit oculos videre extranea quia
ex ebrietate et crapula multiplicantur fumi ad venas oculorum et adeo ex multiplicatione
fumorum fit obtenebratio nervorum / per quos fit visus et species visibiles in
illis recepte indebite et extranea visui representant / lingwa ergo ebriosorum
loquitur perversa et oculi eorum videt extranea tamquam ebrius sit quasi sopiti in
medio maris. Sopiti enim sunt qui habent sensus occupatos et sopitos in medio
maris esse dicuntur quia videtur ebrioso quod domus sit sicut navis. Sicut navis
nunc deprimitur nunc elevatur / ita videtur ebrioso quod domus se vertat et deprimatur
et elevatur / Dato ergo quod nullum spirituale malum induceret crapula / tamen tantum nocet
crapula corpori [illegible] ab eo homines cavere deberent. Secundo crapula exterminat et
tollit vitam / quia per ebrietatem et ~~vitam~~ crapulam lingwa redditur balbuciens   *vitam tollit*
et revoluta / potencie corporales dissipantur / membra debilitantur / humores
corrumpuntur. Sed quod ad ultimum corpus extermineretur et pereat. Ratio actus activorum
sunt in paciente predisposito et forma habet esse in materia proporcionata et disposita.
Materia ergo indisposita vim facit ad expulsionem forme. Et quia totum corpus
per ebrietatem et crapulam redditur improporcionatum et indispositum anime. Tamen
vis passio magis facta abicit a substancia sed quod crapulati ebriosi
si minus in vita habeant quod corpus infirmetur et ad ultimum quod cito ex-
tinguuntur / ebrietas ergo et crapula faciunt mortem accelerare. Absti-
nencia et sobrietas faciunt augmentare vitam. Ideo Eccli. xxxvii: propter crapulam
multi obierunt / qui autem abstinens est adiciet vitam. Bene autem dictum est
quod gulosorum ebriosorum finis est interitus / quia ut patet per habita tales lingwam
habent balbucientem et revolutam memoriam et sensitivam potenciam
habent dissipatam / membra habent debilitata et invalida / humores
habent corruptos / et ad ultimum exterminant et intereunt in quo est eorum finis
interitus. Visis quot mala crapula infert / proprio subiecto et quo concernitur
corpori quia finis gulosorum est interitus / Restat videre quomodo sint species gule
et quomodo per huiusmodi vicium offendit deus quia gulosorum deus venter   *quorum deus venter est*
offendunt enim gulosi deum / quia secundum Augustinum in libro sentenciarum Prosperi et
habetur in glo. ad Philipp. iii. Gulosi colunt ventrem ut deum quia ita laborant
de cedendis quasi in esca sit salus et quasi venter sit deus. Sed ut melius
appareat quod gulosorum venter est deus ex quibus per hoc vicium. Sciendum   *de speciebus gule*
quod communiter distinguuntur quinque species huius vicii secundum quas quinque species gule
sive quinque diversas offensas inveniunt. Unde ut in hoc vicio laborantes
sic assignamus quinque modos et quinque nocumenta per que agebant contra
corpus proprium / sic huius vicii distinguendo quinque species per quas agitur contra deum

Spes aut gule que ponu(n)t(ur) co(mmun)it(er) a doctoribus et a sanctis in hoc v(er)su co(n)tine(n)t(ur)
Pre p(ro)p(er)e laute nimis ardent(er) studiose / Aliq(ui) peccant in hoc v(er)bo pre
p(ro)p(er)e / quia volu(n)t an(te) hora(m) comede(re) et volu(n)t p(re)parare comestio(n)e(m) q(uan)tu(m) ad
in hoc v(er)bo / q(uan)tu(m) ad laute q(uia) volu(n)t lauta i(d est) delicata cibaria / Scd(o) peccant
q(uan)tu(m) ad nimis / q(uia) aliqui accipiunt cibu(m) ultra mensura(m) et nimis de cibo / T(er)cio peccant
se ingurgitant / Q(ua)rto peccat q(uan)tu(m) ad ardent(er) q(uia) aliqui cu(m) nimio ardore et
cu(m) nimia aviditate sumunt / Quinto peccant q(uan)tu(m) ad studiose q(uia) gulosi non
solu(m) volunt anticipare hora(m) / et no(n) solu(m) volunt delicata cibaria / et no(n) solu(m) nimis
comedunt / et cu(m) aviditate manducant / s(ed) eciam volunt cibaria ferre et studiose
p(re)pa(ra)ta / Hec en(im) q(uin)ta spes q(ue) dicit(ur) studiose / dic(itur) a q(ua)r(t)a q(ue) dicit(ur) laute / q(uia) aliud
e(st) velle delicata cibaria / et aliud e(st) velle delicata p(re)pa(ra)ta / Itu(m) aut(em) has spe(cie)s
sic accipit(ur) / Ita in o(mn)ibus que agimus e(st) tria co(n)siderare videl(icet) re(m)
certa(m) / modu(m) agendi / et t(em)p(or)us actionis / Sic et circa comestio(n)es est tria
co(n)siderare vi(delicet) t(em)p(or)us comedendi / et rem comesta(m) / et modu(m) com(m)edendi(?) / et modu(m)
comedendi et s(ecundu)m p(ri)ma spes q(ue) dicit(ur) p(re)p(ro)p(er)e cu(m) quis t(em)p(or)us anticipet
et volt p(ro)vol(ver)e hora(m) / Q(uan)tu(m) ad re(m) comesta(m) sumunt(ur) due spe(cie)s q(uia)
circa re(m) comesta(m) dupliciter peccare co(n)tingit / vel circa quale et circa q(uan)ti-
tat(em) / Circa quale / aut peccat(ur) per laute / cu(m) q(ui)s nimis bona et delicata cibaria
querit / Circa vero q(uan)tu(m) peccat q(uan)tu(m) peccat p(er) nimis cu(m) q(ui)s de cibo re(i)
sibi apposite notabilit(er) plus manducat q(uam) debet / Sic etia(m) circa modu(m)
rei comedendi peccat(ur) dupliciter / q(uia) duplex e(st) modus / unus in p(re)parando
cibos / Alius in sumendo ipsos / Circa modu(m) in p(re)parando peccat(ur) p(er)
studiose cu(m) q(ui)s (cum) sensu et magno studio volt sibi p(re)parare cibaria / Circa
vero ad modu(m) in sumendo peccat(ur) / manducat ... ut appareat quo
gulosi p(er) has quinq(ue) spe(cie)s gule / quinq(ue) modis deu(m) offendunt / Circa dilectio(nem)
divina(m) quinq(ue) notare possumus / Ita in dilectione s(ecundu)m co(m)paratu(m) divisionis
modu(m) e(st) tria co(n)siderare vi(delicet) t(em)p(or)us diligendi / re(m) dilecta(m) et modum
dilectionis / Quantu(m) ad t(em)p(or)us diligendi / deus e(st) p(ri)mo amandus / Sic
nos docet in ewa(n)g(e)l(i)o d(icens) p(ri)mu(m) querite regnu(m) dei et p(ost)ea / o(mn)ia addicie(n)t(ur) vobis
Quantu(m) vero ad rem dilectam deus e(st) amandus p(ro)ponus(?) et amplius / Ita
cu(m) ipse sit maius bonu(m) e(st) p(re) ceteris diligendus / cu(m) sit bonu(m) magis abstractu(m)
et intrinsecu(m) potiu(s) est p(re)cipue amandus / Quantu(m) eciam ad modu(m) dili-
gendi sunt eciam duo attendenda q(uia) ipse e(st) amandus ardenti(us) et dilige-
ntius / Circa aut(em) o(mn)ia h(ec) peccant gulosi / deo bonu(m) diu(ini) e(st) q(uia) eoru(m) cibus e(st)
deus vel eoru(m) deus e(st) vent(er) / q(uia) no(n) deu(m) s(ed) ventre(m) colunt et ventri
exhibet q(ue) deo sunt tribuenda / Possumus aut(em) et alit(er) distinguere q(uod)
deus est amandus / p(ri)mo et p(rin)cipalit(er) q(uia) nichil e(st) amandu(m) an(te) ip(su)m
Scdo e(st) amandus finalit(er) q(uia) o(mn)ia sunt amanda p(ro)pt(er) ip(su)m / T(er)cio e(st) amandus
totalit(er) q(uia) nil e(st) amandu(m) sup(er) ip(su)m / Q(ua)rto e(st) amandus intense et ardent(er)
q(uia) nil e(st) amandu(m) co(n)tra ip(su)m / Q(ui)nto e(st) amandus p(er)severant(er) quia nil amand(um)
e(st) quod disconveniat vel quod tollat amore(m) que(m) habemus ad ip(su)m / Gulosi aut(em)
co(n)tra ista peccant / Ip(s)i ventri vel cibo exhibet o(mn)ia p(re)fata q(ue) deo sunt exhibe(n)da
Pr(im)a volendo cibu(m) p(re)p(ro)p(er)e diligunt p(ri)mo cibum q(uia) nil querit an(te) cibum
Scdo volendo lauta et delicata diligunt cibu(m) finalit(er) q(uia) o(mn)ia diligit p(ro)pt(er) cibum
T(er)cio volendo cibu(m) nimis in magna q(uan)titate diligunt cibu(m) totalit(er) quia nil

diligit alt(er)

diligunt vltra cibum vel plus quam cibum. Quarto sumendo cibum ardenter
et cum auiditate diligunt cibum non solum extense et totaliter sed etiam intense
et ardenter vt nichil diligant contra cibum. Quinto diligendo cibaria studiose
diligunt cibum preparata quia ita se attenti circa ipsum vt nichil diligunt
quod possit tollere amorem quem habent ad cibum. Quod secundum quinque species gule
gulosi peccant contra deum et secundum has quinque species exhibent illa quinque ventri
et cibo que sunt exhibenda deo. Vnde dicitur se quod gulosi sunt illi quorum deus
venter est quia ipsi cibum aut ventrem reputant quasi deum et colunt quasi
deum. Primo ergo gulosi volendo cibum preuenire quantum cibum principaliter
tendebant primo quam deum. Contra quos dicitur Ysa. v. Ve qui consurgitis mane ad
ebrietatem sectandam et potandum vsque ad vesperam ut vino estuetis. Ille
enim surgunt mane ad ebrietatem sectandam qui plus querit quo ventrem
impleant quam quo deum colant. Secundo quod gulosi querendo delicata ci-
baria non diligunt deum similiter quia non diligunt deum omnia propter deum. Immo
diligunt omnia propter cibum. Contra quos ait glo. ... ad philipp. iii. Quorum gulosi
quecumque faciunt pro ventre faciunt et sunt quasi ipsius ventris colentes. Tertio
gulosi diligendo cibum nimis et in magna quantitate non diligunt deum
totaliter quia non diligunt deum plus quam cibum. Immo cibum plus diligunt quam
deum. Vnde cum deus sit omnibus rebus maior et melior et sit omnibus magis
diligendus et solus sit prae omnibus colendus gulosi hi magis diligunt ventrem
quam deum, et eum potius quam deum colunt. Vnde augustinus in hoc sermone prosperi
dicit contra gulosos quemcumque illud colunt quod ceteris diligunt et subdit
quod cum deus sit omnibus rebus maior et melior est plus omnibus diligendus
ut colatur. Quorum illi id est gulosi deum ventrem faciunt, quia illum colunt, illum dili-
gunt plus quam deum. Quarto sumendo gulosi cibum auide et ardenter
non diligunt deum intense et feruenter, quia neque diligunt contra deum.
Immo magis diligunt cibum intense et feruenter quia nichil diligunt contra cibum
potius enim volunt amittere deum quam perdere cibum. Contra hos autem qui se dilatant
in dulcedine vini et qui sic auide sumunt epulas dicitur Iohelis i.
Expergiscimini ebrii et flete et vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine
quoniam periit ab ore vestro. Deridendi enim sunt tales quia confidunt in tristitia
et in re que periit. Quinto diligendo cibaria studiose parata non diligunt
deum preparantes quia diligunt aliquid quod facit eos a deo discedere et ab
ipso apostatare. Vnde vinum et omnes epula apostatare etiam faciunt sapientes.
Vnde se inhereres homines luxuriosos perdunt, dato quod sint et sensati sapientes,
sic vinum et epula gulosos apostatare faciunt etiam si sint sensati et sapientes.
Vnde circa xix ecclesiastici quod vinum et mulieres apostatare faciunt et sapientes et
arguunt sensatos. Habito quod gulosi sunt illi quorum finis interitus
quia quinque modis agunt contra ipsum corpus et ad vltimum ipsum interimunt
et ostenso quod ipsi sunt quorum deus venter est quia quinque modis offendunt
deum et ventrem colunt. Restat vnde quod gloria est in confusione ipsorum
quia quinque modis offendunt proximum et ipsum quadruplicat ledunt. Con-
comitant enim gulam quinque nocumenta proximi que nocumenta gloria gu-
losorum non est inclarite sed in confusione. Vnde nulla est gulosus vt sit de eo clara

et cum laude notantur quia bonum nos habere ad proximos unde nos extollunt et laudant. sed quia suis proximis infert nocumenta non habent gloriam in claritate sed in confessione, et quia gulosi contumeliam ad proximos spectat quinque modis offendunt proximos et taliter se habent ad eos unde sunt confundendi. Bonum dictum est quod gloria gulosorum in confessione est quia gloriantur in hiis in quibus sunt confundendi et vituperandi. Illa autem quinque nocumenta proximi que exercent gulosi propter que

Confessio propter quinque nocumenta debetur gulosis

debetur eis confusio sunt hec fraudulencia, inuidia, contumelia, luxuria, et crudelis seuicia. Nam circa proximos possumus quinque notare videlicet personam propriam, personam coniunctam, rem possessam et famam bonam. Et beneficia que sunt proximo in utili tempore tribuenda. Gulosus autem nisi refrenat gulam suam est inmitis negans proximo beneficia debita. Secundo est fraudulentus forefaciens in re possessa. Tercio est luxuriosus prauus agens contra personam coniunctam. Quarto est contumeliosus impro-peria dicens et denigrans proximi famam. Quinto est crudelis et seuiens voluntatis et aliquando occidens propriam proximi personam. Primo ergo gulosus est in-mitis negans proximo beneficia debita. Nam ille qui est vere gulosus

1

adeo est solicitus de propria vita et de proprio corpore quod de aliis non curat nec in-ducitur ut aliis misericordiam faciat. Exemplum autem huius de divite epulone qui cum esset diues et epulabatur cottidie splendide adeo erat inmitis et ita parum curabat de pauperibus quod micas panis lazaro negaunt. De huiusmodi gulosis potest exponi quod dicitur Eccl. vi Omnis labor hominis in ore eius ad literam tota intencio gulosi et totus labor eius est quomodo possit os suum satisfacere et quod tales de proximis non curant sunt inmites. De talibus potest exponi quod dicitur Amos vi Bibentes vinum fialis et optimo unguento delibuti nichil compaciebantur super contricione Joseph. Gulosi enim cum vina bibunt cum sint in suis deliciis inmites sunt ad alios quia de eorum contricione et afflictione non curant. Secundum nocumentum proximi quod committitur gulosis est fraudulencia

2

Nam epula et splendida cibaria reducunt hominem ad egestatem et paupertatem. Nam quantumcumque sit homo studiosus et operosus si diligit vinum et epulas locupletari non potest Eccli. xix. Operarius ebriosus non locupletabitur. vinum tales non solum non locupletantur sed sunt in egestate et paupertate et quia assueti sunt splendide viuere, cum venerint ad egestatem non valentes ex propria substancia ducere splendidam vitam moliuntur fraudes in res possessas proximorum ut de alieno suppleant quod non valent ex propriis extrahere. Cum autem epula sit ducat ad egestatem potest per illud quod dicitur Prov. xxi. Qui diligit epulas in egestate erit, et qui amat vinum et pinguia non ditabitur. Tercium

3

nocumentum proximi quod committitur gulosis est luxuria. Nam ad luxuriam declinamus

Ad luxuriam declinamus propter tria. 1.

propter tria scilicet propter superhabundanciam materie, propter caloris excessum, et propter racionis defectum. Propter superhabundanciam quidem materie quia semen est superfluum alimenti qui est ergo gulosus multum et multum comedit multum habet de huiusmodi superfluo ideo de facili ad luxuriam incitatur. Secundo declinamus ad luxuriam propter

2

caloris excessum. Nam frigiditas constringit et immobilitat. Caliditas autem extendit et mouet. Carne ergo calefacta que superhabundancia cibi et potus facilius se ad venerea extendit. Tercio hoc contingit ex racionis defectu

3

quia ut dicitur in ethicis semper ratio deprecatur ad optima. Ratio ergo est quasi quoddam
frenum sensualitatem refrenans. Cum ergo hoc frenum rumpitur vel debilitatur de fa-
cili ad turpia declinamus. Et quia crapula inflat cerebrum sensum
memoriam tollit / sed quia rationem perturbat quia intelligentiam [illegible] dissipat
fantasmate et per consequens non est sine sensu intellectu aut et ratione ... est sine
debilitata ut dicebatur faciliter ad impudica prorumpimus. Gulosi ergo per luxu-
riam incitati ledunt proximum quantum ad personam coniunctam forefaciendo in
eius uxorem vel sororem vel filiam vel aliam personam proximo annexam
et colligatam / Sed aut vinum sic ad luxuriam incitat patet per apostolum qui dicitur
ad ephesios v. Nolite inebriari vino in quo est ~~luxuria~~ luxuria sed imple-
mini spiritu sancto. Ipsa enim crapula et ebrietas mechiam provocat
Iere. v. Saturavi eos et mechati sunt. Quartum nocumentum est
quod concomitatur gulosos / est contumelia. Nam ex vino et ebrietate consurgunt
rixe et tumultus ex quibus unus dicit contumeliam alteri et denigrat famam
eius quare gulosi sic per immisericordiam peccant quia non exhibent proximo
beneficia debita et sic peccant per fraudulentiam quia aufert a proximo
res possessas et peccant per luxuriam quia offendunt proximum forefaciendo
in personam coniunctam sic peccant per contumeliam quia provocati per cra-
pulam et rixam et tumultum denigrant proximi famam. Sed aut ebrietas
sit tumultuosa et provocat ad rixam patet per proverbiorum xx luxuriosa
res est vinum et tumultuosa ebrietas quicunque hiis delectatur non erit sapiens
Quintum nocumentum quod concomitatur gulosos / est crudelis sevicia. Nam
homines per vinum calefacti accenditur in eis sanguis quo accenso faciliter
provocantur ad iram / provocati aut ad iram / procedunt ad vulnera et in-
ferunt crudeles sevientes proprias personas percussionibus lacerant. Ideo
dicitur prov. 23. Cui rixe / cui sine causa vulnera ad potandum. Tales
enim sine causa se ipsos vulnerant et seviunt in se ipsos. Talis est omnino confes-
sione dignus qui est immisericors negans proximo beneficia et fraudulentus
usurpans a proximo res possessas / est luxuriosus offendens proximum
quantum ad personam coniunctam / est contumeliosus denigrans proximi fa-
mam et sic etiam est confessione dignus quia est crudelis et sevus forefaciens
in propriam et proximi personam / et quia omnia hec mala concomitantur gulosos
bene dictum est quod eorum gloria in confusione erit. Tales enim glutiunt in epulis
et tabernis potandis unde tot confusiones et tot impudicia sequuntur
Declarato quod gulosi sunt illi quorum finis interitus est eo quod quibus
modis forefaciunt in deum corpus proprium et ipsum ad voluptatem interimunt. Et
ostenso quod gulosi sunt illi quorum deus venter est / et quibus modis
forefaciunt in deum et proprium ventrem colunt / et quod gloria est in confu-
sione ipsorum / et quibus modis forefaciunt in proximum unde confessione digni
sunt. Restat quarto et ultimo declarare quod gulosi sunt illi qui terrena
sapiunt / quia quibus modis in propriam animam et in se ipsos delinquunt. Est n-
diligere nondum quod gula non solum habet quinque mala
corporibus / et non solum quinque species per quas offendit deum per que offenduntur
ut quinque comitancia per que ledit proximum. Sed etiam habet quinque filias per quas
leditur anima. Filie aut gule assignantur quinque videlicet inepta leticia scurri-

Gula habet quinque filias

cilitas / immundicia multiloquium et ebitudo mentis circa intelligenciam. Crapula
enim sapiendo i. studio saporis in cibariis sic habet gulosos / Et ergo mala
inclinacio secundum autem unicuique habens quinque filias gule. Vel alia aut secundum virtutem. Ad
dicit potest accipi prout ad plures spectat / Primo quantum ad subiectum in quo existit
Secundo quantum ad actum quem efficit. Subiectum aut virtutis est duplex / intellectus
et appetitus. Et appetitus est duplex / intellectus qui dicitur voluntas et sensitivus
Cuius sensitivus distinguitur in duos / in irascibilem et concupiscibilem. Erit
ergo subiectum virtutis quadruplex / intellectus voluntas / irascibilis et concupiscibilis.
Gula ergo unicuique quinque filias quinque mala infert / quia inficit intellectum
deordinat voluntatem / inundat concupiscibilem / prurit irascibilem / dissipat
actus exteriores. Hec aut quinque mala apparent filiabus eius. Quinque
quia per ebitudinem mentis circa intelligenciam inficit intellectum / per ineptam
leticiam deordinat voluntatem / per immundiciam inundat concupiscibilem / per
multiloquium prurit irascibilem / per scurrilitatem dissipat actus exteriores
Gula enim plus per ebitudinem mentis circa intelligenciam inficit intellectum
Nam homines gulosi ita se replent quod tot fumi ad caput ascendunt
ut in virtute fantastica nichil lucide apparere posset / Fantastica
aut obfuscata statim intellectus obfuscatur ebetatur et quia sic est ebitudo
mentis circa intelligenciam dicitur una filia gule. Nam quamquam ex illo nascitur
licet non filiacionis sit eius et quia ebitudo mentis et grossities ingenii
nascitur ex gula / ideo ponitur eius filia / Per hanc aut filiam ipsius gule
inficitur intellectus quia homo sic se habens non potest bene intelligere / Crapula
sicut Job non invenitur in terra suaviter viventium / Homines qui volunt suaviter
et delicate vivere, fiunt grossi et ad sapienciam non pertingunt / Ideo dicitur
Osee iiij. Vinum et ebrietas auferunt cor i. inficiunt mentem
et tollunt intellectum / Gula ergo per hanc filiam suam que est ebitudo mentis
tollit intellectum. Secundo gula per aliam filiam suam que est inepta leticia
deordinat voluntatem / Homines enim vino et crapula imbuti inepte letantur
Nam quia tales amittunt racionis frenum propter ebitudinem mentis / ideo homines sic
se habentes statim incipiunt inepte letari indebitaque gaudere et cum nichil sit id
quod ineptum gaudium generat / sic ergo per hoc ineptum gaudium et indebitam
leticiam deordinatur voluntas. Ideo prohibetur sapiens Ecclesiastici xxxi. ait Noli
enim avidus esse in omni epulacione et non te effundes super omnem escam. Homo
enim avidus ineptus est et effundet se super omnem escam scilicet inepta
leticia et indebitum gaudium propter gule vicium deordinatur voluntas.
Tercio gula per immundiciam inundat concupiscibilem dicitur enim immundicia
omnis inepta emissio seminis per quam seminis inquinatur et inficitur nostra concupiscencia
Hec aut immundicia est gule filia. Nam ut per hystoria gulosi tum de alimentis superfluunt
quod facta restauracione deperdita in singulis membris nimius superfluit de alimento
ideo in eis magna habundancia seminis / Ideo de facili inclinat ad immundiciam
per quam inficitur concupiscibilis / Propter hoc apostolus ad Ephesios v. huiusmodi immundiciam que est
gule filia vetat et prohibet dicens / Fornicacio aut et omnis immundicia aut
avaricia non nominetur in vobis sicut decet sanctos. Quarto gula per multiloquium
prurit irascibilem. Facit enim vinum et crapula hominem multum loqui. Quod dupliciter
contingit / Primo per conabilem veritatem / Secundo per racionis defectum. Vinum enim involuit
linguam et reddit eam balbucientem quia homo conatur impetum tunc homo

magis conatur loqui qui magis racione impeditur. Videmus enim quod claudus plus vult ambulare quam alii quia natura eis prohibuit gressum / et balbucientes et eligwes volunt plus aliis loqui quia natura eis inhibuit loquelam / Sicut videmus quod nititur in vetitum / cupimus semper quod negatum / Ebrius quod quanto magis linguam impeditam ab humiditate vini impeditur a locucione tanto loquitur magis nititur loqui propter quod conatus in vetitum facit multi non eloqui in crapula ebrietate Racio ad hunc multiloquium eloqui facit communis defectus racionis quia homines propter ebrietatem et crapulam sunt ebetudine mentis et inepte letantur / Ideo defacili in multiloquium prorumpunt et prorumpendo in multiloquium / et in locucione ineptas proferunt vanitates scurrilitates que ex inepta locucione ad iram et clamorem provocant Quare sicut ex hac filia gule que dicitur ebetudo mentis inficitur intellectus Et sicut ex alia filia que dicitur inepta leticia deordinatur voluntas Et sicut ex immundicia inmundatur concupiscibilis sic ex multiloquio polluitur irascibilis / De hoc autem multiloquio quod nascitur ex vino et crapula habetur iii Esdre iii c. ubi dicitur Et vinum bibens non novit regem nec ingratum Et subdit quod vinum omnia per talenta facit loqui / facit enim multiplicare eloquia et homines inordinate loqui Quinto et ultimo gula per hanc suam filiam que dicitur scurrilitas deordinat actus exteriores gestorum / homines enim per ebrietatem non solum possunt cohibere inordinatos membrorum motus / talis autem inordinacio dicitur scurrilitas hanc autem scurrilitatem et huius inordinatum vel ludum et hos inordinatos / inhibuit Apostolus ad Ephesios v. cum ait Non noscetur in vobis turpido aut stultiloquium aut scurrilitas que ad rem non pertinet huius autem lascivia / et huius ineptus ludus quod potest dici scurrilitas sit ex crapula et ebrietate habetur i°. Exodi 32°. sedit / manducare et bibere populus // surrexerunt ludere homines ergo golosi et crapula sapientes offendunt animam / primo per ebetudinem mentis deordinando intellectum / 2° per ineptam leticiam deordinando voluntatem / 3° per per inmundiciam inficiendo concupiscibilem / Quarto per multiloquium polluendo irascibilem / Quinto per scurrilitatem deordinando actus exteriores / et quia tot mala facit gula / et ledit corpus et offendit deum nocet proximo / sic inficit animam / Ideo summo conatu studere debemus quod possimus hoc vicium detestari quod nobis concedat dominus noster Jhesus Christus qui cum patre et spiritu sancto vivit deus benedictus in secula seculorum. Amen. Explicit Tractatus de viciis que sunt in mundo malis Finitus circa penthecostes Anno MCCCCLXV Ioh.

Appetitus est inclinacio rei ad bonum / et inclinacio sequitur formam rei

Forma sola naturalis non cognoscens et hanc sequitur appetitus naturalis

Forma sensitiva cognoscens hanc sequitur appetitus animalis

Forma intellectualis cognoscens hanc sequitur appetitus intellectualis

naturalis non presupponit cognicionem in appetente sed indigentem ipsum et quia est natura ab infallibili dirigitur / ideo naturalis appetitus infallibilis est sed alii duo scilicet sensitiva et intellectiva presupponunt in appetente cognicionem Secundo dicitur intellectualis et animalis quia intellectualis liber est animalis determinatur per appetitum / naturalis enim canis concupiscens prosequitur cibum visum

[Margin notes:] gestus // — Nota ex 3 formis rei sequitur hoc est triplex appetitus — differencia appetituum

Ego sum pulvis et cinis loquar ad dominum meum dicens domine deus meus iustus iudex si omnes anime sunt sic anima patris ita et anima filii portabit ne iniquitatem filius patris vitat ne iure nos id vulgare proverbium patres mei comederunt uvam acerbam et dentes filiorum obstupescunt quod si sic non est sed iustitia iusti super eum et et anima que peccaverit ipsa morietur quare innocentibus liberi arbitrii usum non habentibus prothoplasmorum noxa imputatur ad culpam erit ne peccatum aliquid non voluntarium cum per sanctos tuos spiritu sancto inspiratos hanc sententiam proferas omne peccatum adeo voluntarium quod si voluntarium non existat peccatum esse amittit sic itaque parvulis si per originale quod vitare non potuit originale peccatum reputando ad noxam nomine fateri cogimur esse peccatum aliquid non voluntarium sed naturaliter contractum quod tamen si sicut culpe tam anima subiectum quia carnis corrupte infunditur dedecet ne bonitate tua animam bonam a te bono deo creatam creare quod eternitatis obnoxium esse cognoscis quid est ergo huius peccatum originale quid parvulis imputatur ad penam quid huius crimine rationem culpe assumit quid caro infecta inficit animam per quid huius noxa in baptismo dimittitur ideo decet tuam superhabundante clementiam tam purissimam animam creatam permitte maculari igitur ad hec lucide declaranda humana industria non sufficit

Pater de celis deus cuius sapientia attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter mihi dignetur eam de sede magnitudinis sue ut mecum sit et mecum laboret ut sciam quid de hiis acceptum sit coram te et que de hiis sit tenenda veritas gratie dei munitus auxilio prius investigabo **Quid originale sit peccatum** putaverunt autem quidam originale peccatum esse reatum pene pro peccato primi hominis ut recitat Augustinus in (?) 6 sententiarum quod in hoc ergo dicitur peccatum culpa dici non videbatur eis dicens neque congeniti innocentes infantes culpam habere quia ut in prologo tangitur liberi arbitrii usum minime habuerunt quod quia originalis noxa sit iniquitas et peccatum satis aperit psalmista cum ait ecce in iniquitatibus conceptus sum et in peccatis etc. et de hoc quid habeat rationem culpe infra plenius scribetur alius autem investigandum occurrit quid nomine originalis peccati intelligi debeat invenimus enim a sanctis videlicet per Augustinum in de baptismo parvulorum huius peccatum quinque modis appellari dicitur enim concupiscentia fomes peccati lex membrorum sive lex carnis languor ne et tirannus peccatum originale est carentia originalis iustitie cum debito habendi eam

originali debemus quod deus fecit hominem rectum sed ipse per aversionem a deo infirmitatis se immiscuit questionibus et innumerabilibus modis peccandi se subiecit Adam ergo creatus rectus quia in eo inferiora superioribus erant subiecta caro enim in eo subiecta erat anime quia nulla viribus nulla passio insurgere poterat in carne quod animam expugnaret sensitive vires inferiores subiecte erant superioribus ut concupiscibilis et irascibilis sic erant subdite intellectui et rationi ut nichil in eis insurgeret nisi sub ratione et iste ordo quo anima

iusticia poterat dici quia quoddammodo iustum est inferiora superioribus esse subiecta pertinebat enim hec iusticia originalis quia duplici de causa poterat huiusmodi iusticia vocari
originalis scilicet vel quia a sua origine a deo huiusmodi iusticia acceperat vel quia huiusmodi iusticia erat in posteros transferenda Iterum secundum institutam naturam ut salute
ordo hominis quantum salvandus habet ordinem iusticia Sed cum huiusmodi iusticia dimanda esset in posteros per adam prout futura eciamque membra ade cum consenti
sufficeret originalis iusticia que secundum ordinem instituta non erat nimia ad salutem
Verum autem esset sufficiens aut preter originalis iusticie naturalis superaddita esset gracia
si volebat proficere et salute consequi in suis vndecumque In presenti aut sufficit
sed huiusmodi iusticia in posteros dimanda sit ee notandum modo quo diximus
Adam enim peccante et a suo superiori se avertente ordo racionis postulabat
quod cum ille suo superiori nollet esse subiectus quod ei inferiora superioribus rebellarent quod patet quod statim quia caro incepit rebellare anime surrepserunt insurgere
in corpore contrarie disposiciones huius forme deo qui potuit ubi mori si non peccasset
eo peccante vere necessitate habuit moriendi Super hanc pugna fuit quod corpus rebellavit anime superaddita est pugna secunda ut scilicet vires inferiores rebellarent
superioribus surrepserunt ex tunc insurgere primi motus et concupiscencia in viribus
inferioribus preter dictamen et racionis ordinem Quod enim contraxit ex eo quod
se avertit a deo vero necessitate moriendi et necessitate peccandi quod diu quidem stetit
in carne que impugnaret animam poterat enim non peccare quod vires inferiores erant
subiecte superioribus acceperat enim originalis iusticia unde posset stare poterat enim
Sed omnia hec amisit Adam eo autem peccante et a deo se avertente perdidit hanc
originalis iusticia hanc rectitudinem quo inferiora superioribus sunt subiecta et quia huiusmodi
rectitudinem peccando perdidit non potuit eam in posteros transfundere hoc est
ergo peccatum quod diximus originale quod ipsum ex origine contraximus sed carere huiusmodi
rectitudinis huiusmodi originalis iusticie cum debito habendi eam secundum enim ordinem nature institute
nimia erat originalis iusticia ad salutem consequendam Et quia ergo eam caremus et
eam ut sumus membra ade habere tenemur pena ut carencia originalis
iusticie est originale peccatum Ex hoc autem apparet quod huiusmodi peccatum tot nominibus
vocatur Nam adam perdendo originalis iusticiam dicitur fuisse vulneratus in naturalibus quod
necessitatem habuit moriendi vel dicitur vulneratus quod peccando eius natura fuit inepta
et inhabilis ad operandum bonum fuit insuper spoliatus illa rectitudine et iusticia
qua gratis acceperat Et ideo hoc factum est quod vires inferiores superioribus
rebellarent Item consequenter est ut in eo esset abilitas ad concupiscendum
Tercio ex hac origine supposuit ut in eo esset quedam imperfeccio et quedam
naturalibus quod utrumque est quodammodo dimanatum in posteros Sed originale peccatum dicitur
nec prout spoliatus gratuitis huiusmodi peccatum vocatur Dicitur etiam quod tradit
fomes est spoliacio sibi subiectorum Ideo vero prout vires inferiores rebellarent superioribus huiusmodi peccatum dicitur lex membrorum secundum quem modum loquitur
Apostolus ad Ro vij dicens Video aliam legem in membris meis repugnantem
legi mentis mee Quarto prout ex hoc fuit in ada et esset in nobis quod

Marginal note: iusticia originalis ...

habilitas ad peccandum de concupiscentia. Unde dicitur originale non dicitur concupiscentia cum non sit actualis cupido, sed quia est habilitas ad concupiscendum. Unde sicut prout ex hoc sunt in adam et in nobis quedam corruptela et quedam pronitas ad peccandum agitur, huiusmodi dicitur fomes peccati etc.

Fuge

Iusticia dei exigit ut sicut duplex est peccatum scilicet originale et actuale ita duplex est pena scilicet dampni et sensus. Pena enim dampni respondet peccato originali. Sed pena sensus ut quidam ponunt respondet actuali. Hee autem due pene quodammodo habent se adinvicem sicut ipsa peccata. Ita sicut quidam debent solum habere peccatum originale qui numquam peccaverunt actualiter aliqui vero super peccatum originale plura peccata actualia addiderunt. Sic aliqui solum puniuntur pena dampni aliqui autem sunt cum pena dampni experiuntur penam sensus. Sed d. augustinus has penas duas adinvicem esse connexas. Ita quod numquam sit pena dampni quin assit pena sensus. Unde cum naturale sit quod ex dampno dolor, dolor sine pena esse non potest. Pena igitur dampni ut videtur a pena sensus separari non potest. Advertendum autem quod licet pena sensus a pena dampni non possit separari, pena tamen dampni a pena sensus contingit separari. Nullo enim modo esse potest quod in aliquo sit pena quod tamen in eo non sit pena dampni. Ut quod augustinus asserit careat et sentiat penam, et tamen videat divinam essentiam quam videndo non diceretur habere penam dampni. Sed duplici de causa contingit primo ex superhabundancia delectationis. Secundo ex gracia confirmata que equiparatur ad huiusmodi visionem. Semper enim delectatio minuit dolorem etc. sicut quae non potest esse superexcellens delectatio cum aliqua tristicia sine dolore et quia in nulla tristicia potest secum compati quale esse non potest quod augustinus sentiat dolorem et penam cum videat illam admirabilem delectationem ergo esse non potest quod augustinus habeat penam sensus et tamen non habeat penam dampni.

Alia via ad hoc idem ostendendum sit sicut. Unde post hanc vitam numquam divina essentia videtur ab aliquo qui non sit omnino mundus et in quo non sit gracia perfecta et confirmata in nullo autem tali potest esse pena sensus. Ergo quicumque habet penam sensus de necessitate habet penam dampni et caret visione divine essentie. Non separatur pena sensus a pena dampni. Attamen econtra contingit. Potest enim augustinus habere penam dampni absque eo quod experiatur penam sensus. Sciendum autem quod dampnificatur aliquis quando privatur aliquo bono. Tale quod illud autem est naturale aut supernaturale. Si enim habet penam dampni quia privatur aliquo bono naturali non video quin ad talem penam in habitu vel liberi arbitrii sequatur dolor tristicia et pena sensus. Sed si per penam dampni privatur supernaturali bono, numquam ad tale dampnum concomitatur pena sensus quia nemo debet contristari de carencia alicuius boni quod secundum naturam obtinere non possumus. Sed quia originalis iusticia que secundum ordinem nature instituta erat ad salutem consequendam erat donum superadditum naturalibus et quia ipsa divina visio est donum supernaturale, pueri decedentes solum in originali peccato si privantur visione divina habent penam dampni. Sed propter hoc non dolent. Sed testantur

An pena dampni pene sensus sit contraria

Utrum filius iniquitatem patris portabit. Dicit s. Tho. prima secunde q. lxxxvii
ar. viii. Si loquamur de pena satisfactoria que voluntarie assumitur, contingit quod
unus portet penam alterius inquantum sunt quodammodo unum. Si autem loquamur de pena
pro peccato inflicta inquantum habet rationem pene, sic solum unusquisque pro suo peccato punitur, quia
actus peccati aliquid personale est. Si autem loquamur de pena que habet rationem medicine,
sic contingit quod unus puniatur penis alterius. Dictum est enim quod defectus corporalium rerum vel etiam
ipsius corporis sunt quedam penales medicine ordinate ad salutem anime.
Unde nihil prohibet talibus penis aliquem puniri pro peccato alterius vel a Deo vel
ab homine, utpote filios pro parentibus et subditos pro dominis, inquantum sunt quedam res eorum.
Ita tamen quod si filius vel subditus est particeps culpe, huiusmodi penalis defectus
habet rationem pene quantum ad utrumque, scilicet et eum qui punitur et eum pro quo punitur. Si vero
non est particeps culpe, habet rationem pene quantum ad eum pro quo punitur; quantum vero ad eum
qui punitur, habet rationem medicine tantum, nisi per accidens, si alterius peccato consentit; ordinatur
enim ad bonum anime, si patienter sustineatur. Pene vero spirituales non sunt medicinales tantum,
quia bonum anime non ordinatur ad aliquod melius bonum. Unde in bonis anime nullus patitur
detrimentum sine culpa propria. Et propter hoc etiam talibus penis, ut dicit Augustinus in epistola
ad Avitum, non punitur unus pro alio, quia quantum ad animam filius non est res patris.
Unde et huius causam Dominus assignans dicit Ezech. xviii: Omnes anime mee sunt.
Secundum autem puniri pro peccato alterius [illegible] quia filius parentis peccatum imitatur [illegible]
ad puniendum [illegible] et [illegible] [illegible] autem propter
[illegible] maiori pena digni si penas patrum videntes correcti non sunt [illegible]
[illegible] addit in malitia et quia gravius [illegible] consequenter [illegible] ut
[illegible] et quia gratiam [illegible] [illegible] et filii [illegible]
ad vitandum et [illegible] penas filiorum ad doctrinam. S. Tho.

De casu luciferi

S. Tho. i(n) p(rim)a p(ar)te q. lxiii ar(ticu)lo 1 dicit q(uod) licet angeli q(uod) q(uo)nd(am) [illegible] [illegible] in sua p(ro)p(ri)a
na(tur)a [illegible] p(ote)st peccare et q(uod)cu(m)q(ue) [illegible] hoc [illegible] ut peccare no(n) posset [illegible]
[illegible] et no(n) [illegible] Aug(ustinus) [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] et de [illegible] q(uod) [illegible]
inflatu(s) voluit dici deus. S. Tho. [illegible] ar(ticu)lo iii [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] peccavit appetendo [illegible] esse ut deus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] no(n) potuit appetere esse ut deus [illegible]
[illegible] hoc esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] esse q(uo)d no(n) [illegible] [illegible] [illegible] in meliore [illegible] [illegible] nulla [illegible]
esse in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] no(n) p(ote)st esse
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] na(tur)e [illegible] ip(s)e no(n) esset [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] deus no(n) [illegible] angelu(s) [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] no(n) appetivit esse equalis deo [illegible] aut esse
ut deus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad id in q(uo) [illegible] [illegible] est deo
[illegible] ut in hoc q(uo)d [illegible] no(n) [illegible] hoc no(n) est [illegible] [illegible] [illegible] appetivit
[illegible] [illegible] deo [illegible] [illegible] et [illegible] deo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] esse deo [illegible] ad [illegible] in qua no(n) natus est ei [illegible]
[illegible] [illegible] appetiit [illegible] [illegible] et [illegible] in hoc [illegible] [illegible] hoc [illegible] [illegible]
appetiit esse ut deus q(uod) [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] na(tur)e q(uo)d est [illegible] dei [illegible] [illegible] angelo [illegible] dei [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] q(uod) appetivit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] voluit
deo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ar(ticu)lo ii q(uod) [illegible] peccavit [illegible]
[illegible] [illegible] q(uo)d [illegible] [illegible] in angelo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] q(uo)d [illegible]
bonu(m) voluit et [illegible] de excellentia [illegible] [illegible] q(uo)d [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p(ec)care [illegible]
et [illegible] ut d(icit) Aug(ustinus) [illegible] [illegible] [illegible] dei q(uod) [illegible] no(n) est
fornicator aut [illegible] [illegible] ad [illegible] esse [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] aut [illegible] [illegible] in [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] ar(ticu)lo iii dicit q(uod) no(n) fuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] ar(ticu)lo [illegible] q(uod) lucifer fuit [illegible] [illegible]
Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ip(s)e est rex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] voluntate et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
aut [illegible] q(uod) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] no(n) [illegible] [illegible] [illegible] no(n) [illegible]
[illegible] q(uod) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc voluit [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et ip(s)e [illegible] [illegible] [illegible] et no(n) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] no(n) [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] q(uod) hoc [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]

aut huiusmodi pena sensus quia vident bonum illud supernaturale esse de cuius carentia
rationabile est dolere. Ex his quod pena damni separari potest a pena sensus
delere patet per quod iusto iudicio dei originale peccatum parvulis imputetur ad
penam damni sed non sensus. Quantum enim ad penam sensus et maxime sic
sic etiam filius non portabit iniquitatem patris. Patres si huiusmodi peracerbo co-
mederent uvas acerbas ut dentes filiorum obstupescerent, sed quia quod patravit ipsa
morietur. Sed quantum ad penam damni et potissime si huiusmodi damnum sit carentia
boni supernaturalis iuste iniquitas patris imputatur filio ut si aliquod rex castrum
dedit militi cum expressione hereditaria castrum id possidere debet, si miles
ille forte contra regem faceret, nonne iusto iudicio perdet, quo perdito filii
privantur illo. In hoc itaque nulla iniuria fiet filiis, quia castrum id liberaliter
fuit militi a rege collatum et filii per patrem iuste incurrunt tale damnum.
Sic igitur quia originalis iustitia liberaliter fuit collata ipsi ade qua debebat in posterum
nos insignire eo peccante et iustitiam huiusmodi amittere, non poterat eam trans-
fundere in posteros. Quare nos filii ade per prevaricationem patris privati
sumus iustitia et rectitudine originali. Sed hoc tamen nulla iniuria facta est nobis quia
ea iustitia donum supernaturale fuit. Igitur cum nos ab adam processerimus naturaliter
forte iniuria fieret nobis si sic procedendo privaret bonis naturalibus, sed sic
procedendo supernaturale non debeat nobis originalis iustitia vel aliquid aliud supernaturale
donum in nullo nobis iniuriatur deus nec de eo possumus conqueri privati
ergo originali iustitia quod secundum ordinem institutum erat via ad salutem nisi per
gratiam dei et per ihesum christum mediatorem dei et hominum liberemur non possemus
consequi salutem, quare careremus divina visione et propter originale peccatum haberemus
penam damni. Sed hoc non iniuste fit. Nec propter hoc iniuriatur nobis deus qualitercumque
damnum incurrimus propter originale peccatum, et non est privatio naturalis sed supernaturalis.

Dubitatur autem a multis cum omne peccatum sit voluntarium
et adeo sit voluntarium quod si non est voluntarium non est peccatum. Quomodo
originalis noxa cum non voluntate, sed cum quadam naturali origine contrahitur. Libeat
vero peccati et maxime quod habeat rationem culpe. Nam culpa sive peccatum videtur
dicere voluntatem inordinatam. Concedimus enim peccatum aliquid esse in agentibus
naturalibus, nam aliquando talia agentia contingit inordinate agere ut si per accidens nature
sextus digitus fiat in manu vel aliquid aliud monstrum contingat dicimus esse
monstrum in natura. Non tamen ibi dicimus esse culpam. Videtur ergo culpa
omnino voluntatem importare necessariam et inordinatam. Et cum augustinus ait de
li. ar. Omne peccatum esse voluntarium accipit peccatum prout idem est quod culpa.
Igitur licet forte per originem possemus salvare nos contrahere peccatum prout peccatum
se extendit ad actus nature, nullo tamen modo ut videtur per originem salvare poterimus
quod contrahimus culpam vel peccatum prout idem est quod culpa. Sciendum est itaque
quod peccato vel culpe reddatur pena quare si providere volumus, quo peccatum originale
habeat rationem culpe videndum est qualis pena debeatur tali peccato. Ad hoc
intelligendum valet exemplum superius positum de accipiente castrum a rege et si
forte faceret contra regem perderet castrum quo perdito privarentur omnes filii dicto
castro.

quod filius iniquitatem portat patris

originalis iustitia fuit donum supernaturale

Insurgit questio quo puniunt(ur) ex castri amissione. Ad quod dicendum quod filii
militis contra forte facientis duplicat(er) possunt considerari. Primo ut sunt quedam
persone in se. Secundo ut sunt filii patris, vel ut sunt membra prefati militis.
Si considerari ut persone in se non puniunt(ur) licet peccant. Non puniunt(ur) quidem
quia eis secundum se non debebat(ur) huius castrum. Si autem eis debet(ur) castri hereditas
hoc non est ut sunt persone in se, cum eis secundum se non sunt huius castrum tributum
sed solum hoc eis carent inquantum sunt membra patris et inquantum sunt membra
predicti militis, quia ab illo milite ad suos filios erat castri hereditas
derivanda, quare huius filii non puniunt(ur) ut quedam persone in se. Sed solum
ut sunt membra patris et solum puniunt(ur) in patre quia secundum modum predictum non pu-
niunt(ur) in se, sed in patre. Sufficiat ergo culpa patris ad hunc modum puniendum
quod huius noxa imputet(ur) filiis. Quod ergo dictum est de castro quod miles a rege
suscepit suis posteris relinquendum, intelligendum est de originali iustitia quam
accepit adam a deo in suos posteros derivanda, sicut ergo miles forte faciens
contra regem iuste amittit castrum a rege acceptum. Sic adam auctore se
a deo iuste amisit originalem iustitiam quam ab ipso nullis meritis precedentibus
sed solum gratis acceperat. Ipso itaque adam originalem iustitiam amittente non
poterat eam in posteros filios transfundere, quia nullus dat quod non habet.
Videntur ergo filii ade ex peccato patris esse puniti, ex hoc quia nascendo non accipiunt
originalem iustitiam, quam accepissent si adam eorum pater in sua rectitudine permansisset.
Si ergo queratur quare filii ade puniuntur quod originalem iustitiam non acceperint, nulla
difficultate habet ensio, si predicta ad memoriam reducantur. Pro tamen si considerentur
filii ade ut sunt quedam persone in se non puniunt(ur) quia nullo bono privantur
quod eis sit debitum secundum se. Sed si considerent(ur) ut sunt inquantum sunt membra
patris sic aliquid puniunt(ur) quod non transfundit(ur) in nos originalis iustitia que secundum
ordinem nature instituta per adam parentem nostrum in nos transfundenda erat, quare
si nos carentes originali non puniuntur ut sumus aliquid in nobis ipsis sed ut sumus
membra primus ade, ad hoc ut talem punitionem patiantur iuste non oportet quod
peccaverimus in nobis ipsis, sed sufficit quod peccaverimus in adam. Et illa est sententia
apostoli ad Ro. v. qua probat nos omnes peccatores, non per opera facta
in nobis ipsis, sed quia peccaverimus in adam, per peccatum enim illius hominis
peccatum transiit in omnes homines et omnes peccaverunt in illo. Hoc ergo quod apostolus dicat
Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, ita
et in omnes homines mors pertransiit, in quo uno homine scilicet adam omnes peccaverunt.
Ex hoc patet quod originale peccatum sit voluntarium. Unde sed filiis ade non imputatur
ad culpam originale peccatum ut sunt aliquid in se, licet ut sunt membra ade. Ita quod
trahunt originale peccatum ut ex adam descenderunt, non oportet peccatum illud originale esse voluntarium
per usum liberi arbitrii existentis in adam. Et illa est sententia augustini ludentis iuliano
heretico contendenti nullum peccatum esse in parvulis. Arguit enim Iulianus. Si
per hominem intravit peccatum in mundum. Aut hoc ex voluntate vel ex natura.
Si ex voluntate mala est voluntas que facit peccatum. Si autem ex natura, mala
est natura. Cum respondit augustinus quod ex voluntate peccatum est. Sed voluntas possit

ut quedam persone in se

filii considerantur

secundo ut sunt membra patris

Quo filii puniunt(ur) in patre

credo Julianus dicendo quod peccatum sit ex voluntate et peccatum actuale

Propterea peccatum originale ex voluntate sit dubitatur. Cui credendum Augustinus quod peccatum originale ex voluntate est quia hoc est ex voluntate primi hominis secundum quod in illo essent et in eis cuperet propter quod quod peccatum originale remittitur sic est culpa et sicut contra voluntatem punitur duo ut sit medica ade sed sufficit quod per huiusmodi peccatum pertransit in adam et quod sunt voluntarium in ipso. Ista fuit obiectio Juliani heretici contendentis contra augustinum vere fidei defensorem. Dicebat enim prefatus Julianus Augustino Quo invenit originale peccatum in parvulo, qui non peccat ille qui nascitur non peccat, ille qui genuit non peccat, nec peccat deus qui condidit animam, per quas ergo rimas et per que foramina inter tot presidia innocentie peccatum dicatur intrasse vel ingressum habuisse. Cum ergo deus producens animam iustus sit, et contingit parentes aliquos iustos esse, et ipse parvulus non peccavit. Dubitabat Julianus quomodo peccatum originale subintrant infantes, et quomodo anima maculabatur a carne. Ut ergo has difficultates in hoc capitulo circa hanc materiam energetes tollamus de medio, est diligenter advertendum quod parvulus qui originali peccato concipitur triphaliter considerari potest. Primo ut est aliquid in se. Secundo refertur ad parentes suos proximos. Tertio ut refertur ad adam prothoplastum. Secundum has tres considerationes circa hanc materiam triplex difficultas consurgit. Prima enim difficultas consurgit ex eo quod iste parvulus in originali conceptus, est aliquid in se. Constat autem peccatum esse in anima, cum ergo anima humana non sit ex traduce quia intellectus est ab extra cum anima rationalis immediate a deo creatur quod non sit tradux actus, non subiecto possibilito non potest peccatum originale a parentibus descendere in parvulos, ex quo anima que est proprium subiectum non est a parentibus derivata. Secunda difficultas oritur ex eo quod parvuli ad parentes primos referuntur, et licet aliquando contingit parvulorum progenitores esse baptizatos et non habere peccatum originale, queritur, cum nullus dat quod non habet, quomodo est intelligibile originale peccatum a parentibus derivari in parvulos si huiusmodi crimen in progenitoribus ipsis non existat. Tertia autem difficultas oritur ex eo quod parvuli referuntur ad prothoplastum scilicet adam. Nam si anima ideo contrahit peccatum quod carni infecte coniungitur, et caro ista infecta ideo dicitur, quia in adam primo parente corrupta fuit, cum impossibile omnino sit, dicere totam creaturam omnis hominis fuisse in adam, cum tamen possibile sit animam unius parvuli primi aliam carnem, de qua nichil fuit in primo parente. Consurgit difficultas et mirabilis questio unde in illo parvulo peccatum originale consurgit. Non ex parte anime quia immediate a deo producte, nec ex parte carnis cum possibile est nichil fuisse de illa carne in adam prothoparente, nec per eius corruptionem peccatum in eos intravit. Has autem difficultates quidam per opiniones falsas conati sunt solvere, voluerunt enim aliqui quod sicut caro a parentibus traducitur ita et anima traduceretur et anima ex hoc defacili solvebant dubitationem primam. Quomodo peccatum originale subintrant infantes. Dicebant quidam quod sicut a carne corrupta parentum progreditur caro corrupta filiorum. Sic ab anima peccatrice progenitorum oritur anima prolis. Sed hec positio stare non potest dicente domino per Ezechielem prophetam omnes anime mee sunt sicut anima patris ita et filii et in psalmo legitur Qui finxit sigillatim corda eorum. Deus ergo anime sit pater, et non est anima patris secundum filii, quia omnis anima immediate a deo creando infunditur et infundendo creatur. Cum enim intelligere quod est actus anime rationalis sit per abstractionem a materia sufficienter

Conceptus in originali peccato triplex consideratur

Prima opinio

conditur animam originalem cuique est habere talem operacionem de potencia nature non esse educta.

Secunda opinio autem que falsa est contra originale peccatum dicit in parvulis non esse traductum originaliter sed solum imitacione. Huius autem hoc est quod ait Augustinus in i. libro de baptismo parvulorum loquens de ipsis pelagianis hereticis dicit: Sciendum quosdam hereticos notari sicut pelagianum dixisse primi hominis transgressionis peccatum in alios homines transgredi non propagacione sed imitacione traxisse, corruerunt enim filii imitacione progenitores. Dicebat ergo pelagianus hereticus peccatum originale esse in parvulis non quod per originem contrahunt aliquod peccatum, sed quia per originem in peccando conveniunt parvuli imitacione parentes. Hec itaque posicio si vera esset plane solveretur difficultas 2a supra tacta cum dicebatur: Cum si parentes sint mundi et baptisati generabunt filios mundos et sine originali peccato. Patet quod secundum hunc modum filii non nascuntur immundi nec per originem contrahunt aliquod peccatum, sed solum dicuntur habere originale peccatum imitando parentes. Sed hec posicio pelagii stare non potest, quia plane est sententia apostoli quod omnes peccavimus in adam, et quod omnes nascimur filii ire, quod eciam sancti volunt. Gregorius ait quod nos ex delectacione carnis concepti culpam originalem contraximus. Et Augustinus in libro de natura et gracia vult parvulos peccatum ex origine contraxisse. Ad tertiam difficultatem evitandum Magister sententiarum libro ii distinctione xxx opinione esse videtur tertiam et solvitur quod caro in adam infecta mansit omni posteriori filiorum. Posuit quod nichil est de veritate carnis nisi quod a parentibus traxerit. Vult enim quod nichil maneat de alimento quod transeat de veritate in veritatem carnis humane nisi idem ergo quod a parentibus contraximus in semetipso multiplicatur et consurgit quantitas quanta sufficit ad quantitatem humane nature. Et quia secundum hunc modum dicendi nichil de exteriori natura convertitur in veritatem carnis, multiplicatur enim et carnaliter quicquid est in humanis corporibus dicitur fuisse in primo homine. Secundum hoc itaque solvitur tertia difficultas. Supponebatur enim maculam corporalem posse contingere adam carni que nichil fuit in primo parente, propter quod arguebatur quod si caro non fuit infecta in adam nequaquam potuit inficere animam. Sed hec opinio magistri stare non potest. Improbavimus enim eam diffusius in quibusdam questionibus specialiter. Ad presens autem sufficit dicere quod si talis hominis generacio non esset naturalis sed miraculosa, quod est inconveniens. Ut ergo predicte difficultates tollantur de medio et ut sciamus quomodo inficiatur anima et per quam viam subintrant infantes, sciendum autem ut supra diximus originale peccatum esse carenciam originalis iusticie cum debito habendi eam. Si enim adam in sua rectitudine stetisset, filii nati ex eo constituti fuissent in originali iusticia et nati fuissent innocentes. Sed adam peccante non poterat eam transfundere in posteros quia sicut fuit in adam post peccatum carencia originalis iusticie quam habere debebat, sic et in filiis fuit carencia originalis iusticie quam habere tenebantur, in quantum erant membra ipsius ade. Et quia huiusmodi carencia cum debito habendi eam est originale peccatum, cum in ipsis infantibus sit talis carencia, in ipsis eciam est originale peccatum. Cum igitur in originali eciam est considerare primo carenciam originalis iusticie, secundo infectionem anime, tercio naturalis origo per quam talis infectio contrahitur. Explicat ergo contingit contra hanc naturam errare: vel quia errat circa ipsam originalem iusticiam, et secundum hoc dicebatur prima difficultas; vel errat circa naturalem originem et sic secundum hoc insurgebat

Circa originalem iusticiam triplex contingit errare

2a difficultas. Vel contingit errare quantum ad infectionem anime et quantum ad hoc habitat
circa difficultas tercia. Sed ergo tercia hoc plane declarare poterimus sufficienter
patefactum est quod querit. Propter primum ergo sciendum quod iusticia originalis non erat
donum nature adeptum sed ex largitate creatoris gratie datum. Non ergo sic ymaginari
debemus quod anime ex sua natura debebatur originalis iusticia que vincta carni huius
perfectionem sue nature debitum reddat, sed anime filiorum ade hoc modo habuissent originalem
iusticiam quia si primi parentes non peccassent et originalem iusticiam non perdidissent
concepissent sine libidine et hoc modo in posteros originalem iusticiam transfudissent
anime ergo filiorum ade coniuncte carni concepte sine libidine originalem
iusticiam habuissent. Igitur ad hoc quod anima contrahat originale peccatum non oportet eam
esse extraductam vel eductam de potentia nature ut arguebat difficultas
sed sufficit eam esse coniunctam carni libidinose et ex corruptione concepte.
Oriebatur itaque difficultas prima ex errore circa originalem iusticiam quia supponebat
eam esse donum nature debitum non gratie datum. Secunda autem difficultas sic
tollitur. Nam homo recipit duplicem generationem unam secundum naturalem originem secundum quam accepit
esse nature. Aliam vero baptismalem secundum quam accepit esse gratie. Generatur
ergo ad generationem primam nascitur homo natura filius ire et corripit in originali peccato.
In quibus ergo considerandum est quod est per se et dimittendum quod est penitus.
Iste ergo baptisatus generans filium vel generat eum unde carnaliter natus est
vel unde spiritualiter ~~natus~~ generatus. Cum per huius generationem absolvatur
ab originali, produceret filium absque originali. Sed si generet eum unde carnaliter natus
cum secundum hoc in originali nascatur quantumcumque sit baptisatus generabit filium in originali con-
ceptum. Cum igitur generatio filiorum sit naturalis quantumcumque plures sint baptisati quia
non generant unde renati sed ut nati faciet illos in originali conceptos
et illa est solucio Augustini in li. de baptismo parvulorum qui dicit parentes
baptisatos generare filios in originali peccato quia non generant secundum illam generationem qua
denovo sunt nati sed potius secundum eam qua ipsi carnaliter sunt prius nati. Unde
idem videmus. Sed sicut homines circumcisi genuit filios non circumcisos et sicut granum
a palea purgatum sic homo baptisatus et ab originali mundatus generat filium
ab originali non mundatum. Quia sic granum producit aliud granum
cum ex palea excussum, sed quia est cum palea exortum. Et homo circumcisus non ex eo quod
generat hominem ex eo quod naturaliter natus est, cum spiritualiter; non ex eo quod est spiritualiter
regeneratus et ab originali absolutus. Sed ex eo quod est carnaliter natus et in originali conceptus.
Difficultas ergo secunda dicens ex parentibus baptisatis ab originali absolute
deberet generari filii ab originali mundati oriebatur ex errore circa generationem naturalem.
Tercia difficultas autem sic solvitur. Nam non debemus ymaginari
et turpitudinem anime quam contrahit ex originali esse per appositionem imperfectionem
decoris et alicuius pulchritudinis. Dupliciter possit deturpari ymago. Primo per
appositionem luti vel alterius cuiusque turpitudinis vel imperfectionis. Secundo per
obscurationem decoris vel alterius pulchritudinis ut si amplius alicui ymagini
nasus vel evellantur oculi deturpata dicitur. Hic est in proposito. Non inficitur
anima ex originali peccato sicut anima ex luto quia hoc modo imperfectio carentis aliquam infectionem
non est cum sit quid spirituale. Sed ista imperfectio est per carentiam cuiusdam pulchritudinis
et decoris ut per carentiam originalis iusticie que esset pulchritudo et decor anime qua

Marginalia: 1a. — Originalis iusticia erat donum gratie datum — 2a — naturalis — baptismalis — 3. — quod anima inficitur a carne libidinose concepta cum sit quid spirituale

habet anima si coniungitur carni non libidinose et non ex corruptione concepte que ad hoc quodam
modum huiusmodi inficiatur anima, non ex tota carne filiorum carnaliter et materialiter fuisse in adam
ut magister opinatur, sed sufficit quod per propagatorem caro libidinose concipitur.
Patet ergo quod inficitur anima cuiuslibet parvuli ab originali peccato. Et peccatum originale subintrat
infantes, non obstante quod anima non est ex traduce ut tangebat difficultas
prima et non obstante quod contingat aliquos generari ex parentibus baptisatis
ut tangebat difficultas secunda. Et etiam non obstante quod tota caro nostra non
fuerit materialiter et carnaliter in adam ut difficultas tertia pretendebat.

Vehemens difficultas oritur ex predictis quomodo originalis
noxa dimittitur in baptismo. Dicebatur enim originale peccatum languor nature corrupti-
o, lex membrorum et fomes peccati. Cum ergo homines baptisati adhuc in semet
ipsis sentiant concupiscentiam id est aptitudinem ad concupiscendum, et cum videant quandam
legem in membris suis repugnantem legi mentis sue, et cum ex hoc sit in eis
quidam fomes peccati, et quidam languor nature, et ultimo sit in eis tirannus quodammodo
quia ex hoc licet premittente quodammodo ut serviant peccato, qualitercumque accipiatur
peccatum originale non videtur quod dimittatur in baptismo. Dicimus ergo ut patet ex dictis
originale peccatum est carentia originalis iustitie cum debito habendi eam. Sic enim requirebat
ordo nature institute ut ad consequendam salutem necessaria esset originalis iustitia. Cumque
tunc originalis iustitia secundum ordinem illum debeamus consequi nisi essemus membra
unius ade. Peccante autem adam ordo ille non solum erat interruptus sed
etiam fuit quodammodo inconveniens mutatus. Si ex adam prothoplasto et secundum naturam
institutam nati fuissemus innocentes et habentes originalem iustitiam, sic secundum naturam
corruptam nascimur nati filii ire et portamus illam rectitudinem naturalem. Itaque secundum
ordinem quem habemus ab adam non solum salutem non consequimur, sed etiam
in ipso morimur quia in ipso peccavimus omnes. Oportuit ergo ut per alium ordinem
consequeremur salutem, propter quod in hac materia necessaria dei dispensatio fuit
qui mittens unigenitum filium suum sub lege, natum ex muliere per quem ad-
optionem filiorum reciperemus, et per quem possemus consequi salutem. Ista
ergo ade natura in triplici statu innocentie creata, corrupta et restau-
rata. Innocens quidem nam est creata a deo. Sed per adam est corrupta
per christum vero mediatorem dei et hominum restaurata. Hoc ergo modo dimittitur
originale peccatum in baptismo non quia solum restauretur iustitia, sed quia non dimittitur
debitum habendi eam. Nam in statu nature innocentie si permansissemus in tali
statu habuissemus originalem iustitiam. Nunc autem in statu nature corrupte non
habemus eam, sed quamdiu sumus in tali statu tenemur habere eam. Inde autem
per baptismum sumus membra christi qui naturam humanam reparavit absolvimur
a debito habendi eam. Debemus ergo imaginari duos adam, unum terrestrem
ut prothoplastum nostrum, Adam celestem ut ipsum christum. Ante ergo baptismum
sumus in ordine ade terrestris et sumus membra illius ade, et quia ade data
fuit originalis iustitia ad salutem consequendam ut est prehabita materia, et quamdiu sumus
in tali ordine tenemur originalem iustitiam habere. Baptismus itaque hoc facit quia
per baptismum consepulti sumus morti christi, et facit nos membra christi ut non
dicamur vel ita de ordine esse ipsius ade terreni, sed magis de ordine
ipsius ade celestis, et quia originalis iustitia necessaria erat nobis quamdiu eramus membra
ade terreni, et quamdiu eramus de ordine illo. Nunc autem in ordine illo constituti
et facti membra ipsius christi absolvimur a debito habendi originalem iustitiam et ad consequendam

[Margin:] quomodo originale peccatum in baptismo dimittitur

salute non tenemur habere eam quia ex quibus membra christi confertur nobis a deo quedam
donum ut gratia baptismalis que ~~patebit~~ ut patebit est potior ad consequendam salutem
quam originalis iustitia quam consecuti fuissemus ex adam / si in rectitudine sua permansisset
unde quodammodo est simile de consequendo salutem sicut est de transitu magne aque / si enim
esset magna aqua quamdiu non esset ibi pons nescientibus natare navis esset
necessaria si vellet transire aquam / facto autem ibi ponte / haberent homines aliam commodam
et aliam viam ad transeundum per aquam / et sine navi possent aquam pertransire
immo potior esset ad transeundum aquam quam navis / sic quodammodo est in proposito
quamdiu sumus membra ade terreni antequam sumus membra christi tenemur originalem
iustitiam habere / facti autem membra christi per gratiam baptismalem possumus con-
sequi salutem absque originali iustitia / absolvimur a debito habendi eam / quare patet verum
esse quod diximus in baptismo dimitti originale peccatum / non quia reddatur nobis originalis
iustitia / sed quia absolvimur a debito habendi eam / et inde est quod sicut in adam
omnes morimur / quia per eum privamur originali iustitia quam habere tenemur quamdiu
sumus membra eius sic in christo omnes vivificabuntur / quia in baptismo nobis
confertur gratia baptismalis et absolvimur a debito habendi originalem iustitiam / relin-
quendo ergo ymaginem terreni hominis / in quo morimur per carentiam originalis iustitie et
debiti habendi eam / et portando ymaginem christi hominis celestis in quo vivificamur
dimittitur nobis originale peccatum / unde apostolus 1 Cor. 15 ad hoc nos hortatur
dicens quod primus homo terrenus de terra / secundus de celo celestis / unde ibidem ait
sicut portavimus ymaginem terreni / ita portemus ymaginem celestis / unde
ibidem ait quod sicut in adam omnes moriuntur / ita et in christo omnes vivificabuntur
Dicamus ergo quod peccatum originale ratione qua dicit carentiam originalis iustitie non est formaliter
culpa / sed magis quedam habilitas ad culpam / ratione vero qua dicit debitum
habendi eam, ~~ergo est formaliter culpa~~ / sed quod sit formaliter culpa, ex eo
quod tenemur ut ~~habeamus~~ debemus habere originalem iustitiam et non habemus eam
est nobis culpa originalis / quare si in baptismo absolvimur a debito habendi ~~eam~~ originalem
iustitiam dimittitur nobis originale peccatum vel saltem ratione culpe / quod quare in baptis-
mo dimittitur nobis debitum habendi originalem iustitiam est / quia datur nobis
gratia baptismalis que est potior ad consequendam salutem quam originalis iustitia
Ratio per rationem in 2o sententiarum / per originalem iustitiam solum habebat adam quod posset
stare / non autem habebat quod posset proficere / sed magis per gratiam baptismalem non
solum consequimur quod possumus stare / sed etiam quod possumus proficere / quare sicut volens
transire aquam non tenetur habere navigium si esset ibi pons / quia pons in
transeundo esset potior / sic etiam si volumus consequi salutem non tenemur habere
originalem iustitiam / si habemus gratiam baptismalem / quia in consequendo salutem
huiusmodi gratia est potior quam originalis iustitia / quod vero intelligendum est / quod gratia
baptismalis cum originali iustitia non est potior ad consequendum salutem quam sola
gratia baptismalis / sed gratia potior est sine illa iustitia quam ista iustitia
sine gratia ista / cum per gratiam possimus mereri et proficere / per iustitiam vero
stare / et ex hoc apparet quod licet gratia baptismalis simpliciter loquendo quantum
ad consequendum salutem sit potior quam originalis iustitia / tamen hec et illa se habent
sicut excedentia et excessa / ratione quantum ad standum potior est originalis iustitia quam illa

in baptismo non redditur originalis iustitia

quod originale peccatum est formaliter culpa

quam gratia baptismalis sit potior originali iustitia

non solum auferebat peccatum sed etiam abilitatem peccandi gracia vero baptismalis licet peccatum et culpam
tollit non tamen tollit abilitatem et pronitatem peccandi sed solum eam minuit Ex hoc
ergo apparet quod illud ubi intellectus augustinum in libro de nupciis et concupiscentia Concupiscentia
dimittitur concupiscentia carnalis in baptismo ut non sit sed ut non imputetur ad peccatum
per baptismum ergo non tollitur concupiscentia ut non sit quia non redditur ad hec iustitia
sed tollitur ut non imputetur ad culpam quia absolvitur a debito habendi carnem ex qua
debito originale peccatum culpe rationem habebat

Sunt autem nonnulli de sua intelligencia presumentes
volentes divina menti iudicia dicentes non decere divinam bonitatem et clemenciam
infundere animam corpori maculato sed cum deus sit ipsa bonitas et ipsa clemencia
quasi divina bonitas compleatur in opere toto ordinato et iusto penitus est iudicandum
Unde quia intellectus humanus nescit quiescere nisi dicatur racio assignetur
possumus triplicem viam ostendere quod hoc deceat divinam bonitatem et clemenciam
Sumitur autem hec triplex racionalis via secundum quod triplex est via boni quod
conspicimus in rebus videlicet universale speciale et personale Est
quidem quia homo persona quedam in se existens in specie humana Racio et
est pars tocius universi prout est hoc universum refertur ad bonum universale
prout est vero in specie humana habet ordinem ad bonum speciale Sed prout
est quedam persona in se ipso est quoddam bonum personale Prima itaque
sumpta ex bono universali est quod prima via spectat ad universalem causam principaliter
intendere ad bonum universale ubi ergo impedietur bonum universale ex aliquo
particulari malo decet providentem universi permittere aliquod particulare malum
ne impediatur universale bonum sed magnus doctor universi ex humana
specie non decet divinam bonitatem impedire generacionem in specie humana
generacionibus non possunt fieri tales generaciones nisi infundantur anime corporibus maculatis
quia si impedietur humana generacio et anime non infunderentur corporibus
ipsi universo tolletur maxima pulcritudo Ista videtur tangere augustinus in enchiridion
cum vult dicere deum permittere aliquam inequalitatem in rebus et aliquem
defectum in creatis ne aliquis decor subtrahatur universo Unde ait quod ex omnibus
constat universitatis pulcritudo admirabilis Secunda via sumitur ex ipsa natura
humana scilicet ex ipso bono speciali Nam quia homines nascuntur peccatores
deus pater motus clemencia pietate ordinavit ut magnus veniret
medicus eo quod ubique iacebat egrotus Iste itaque magnus medicus est
filius dei assumens carnem per quam assumpcionem tota humana natura et omnes
homines sunt quodammodo mirabiliter sublimati ut post filii dei incarnacionem
omnes angeli reputant se consortes nostros quia licet ante incarnacionem permittebant
se angeli adorari ab hominibus ut patet in daniele qui cecidit in faciem suam
et adoravit angelum loquentem sibi post incarnacionem tamen hoc non est permissum
quia habetur in apocalypsi Johannes volens hoc facere est prohibitus dicente
angelo ne feceris conservus enim tuus sum et fratrum tuorum Quare cum
deus provideret homines peccatores et provideret animas maculatis corporibus se
infundere quod providendo ordinavit filium incarnari mittere ex qua incarnacione

Marginalia: volente; vel; particulare malum permittit; ne universale bonum impediatur; ex bono; speciali; deus

humana spe[cie]s fit sublimis / p[ate]t q[uod] arguit maxiam bonitate[m] et clemenciam
ex quo humane spe[cie]i tu[n]c e[st] co[n]sec[utu]m bonu[m]. Tercia via su[m]it[ur] ex bono personali
v[idelicet] ip[s]i p[er]sone humane co[n]sp[ic]it[ur] multa bona ex redemptore n[ost]ro v[idelicet] ex h[oc] q[uod] ip[s]is p[er]sonis
humanis multe fiunt gr[aci]e speciales / hanc aut[em] via[m] innuit Gregor[ius] cu[m] p[ecca]tu[m]
ade p[ro]p[ter] q[uo]d nascim[ur] filii ire et a[n]i[m]e infundu[n]t[ur] corporibus maculat[is] appellat
felice[m] culpam dicens / o felix culpa que tale[m] ac t[an]t[u]m meruit habe[re] redemptore[m].
Et si contingit aliquos p[er]sonas n[on] fi[eri] p[ar]ticipes hui[us] redempc[i]o[n]is hoc est culpa
sua vel ex culpa p[ar]ent[u]m / n[on] t[amen] p[ro]p[ter] hoc gr[aci]a humana est p[re]t[er]mittenda. q[ui] fiat
s[ecundu]m se[m]p[er] gente[m] et s[ecundu]m se[m]p[er] nac[i]o[n]e[m] / sic n[on] deb[et] pluvia impediri q[ue]
fit p[ro]p[ter] nascendu[m] frumentu[m] vel p[ro]p[ter] alia t[er]re nascencia / licet pluat ali[qu]a[n]do
ubi p[ro]p[ter] t[er]ra[m] tali frumentu[m] et licet pluvia facit aliq[ua]s ad destruend[u]m vel cu[m] fru-
mentu[m] est male congregatu[m]. Bona enim que desu[n]t sit ulla p[ro]p[ter] p[ar]ticulares
defectus non su[n]t impedienda. Satisfacta sit ergo ea que in prohemio
ponebant[ur] / v[idelicet] ostensu[m] est q[uod] sit o[rigina]le p[e]c[ca]t[u]m / quia e[st] languor n[atur]e inquantu[m]
ea inabilitat ad bonu[m] / est fomes p[e]cc[at]i / inquantu[m] ea[m] abilitat ad malum
est concupiscencia inquantu[m] nos reddit pronos ad concupiscendu[m]. Est lex
carnis vel membrorum prout membra et carne[m] facit rebellare menti et
r[aci]o[n]i. Est tyrannus prout facit nos pronos ad serviendu[m] p[e]cc[at]o. Secundo
ostendebat[ur] q[uomod]o hui[us] p[e]cc[at]u[m] imputa[tur] ad penam / quia sic peccaverunt ita ordina[tur]
ad pena[m] / non aut[em] peccant ut sunt quedam p[er]sone in se / sed ut sunt membra
ade / sic puniunt[ur] n[on] ut sunt aliq[ui]d in se ipsis. Nam quia o[rigina]lis iusticia
q[ua] privant[ur] p[er] o[rigina]le p[e]cc[at]u[m] / licet debet[ur] p[ar]vulis n[on] ut sunt aliquid in se
sed ut sunt [filii] Ade / quia in eos erat hui[us]modi iusticia transfundenda
si in eo p[er]stitisset. Et ideo dicta cu[m] carencia pone[tur] o[rigina]lis p[e]cc[at]i pena n[on] debet haberi
s[ecundu]m se si eam habuissent / s[ed] in sua innocencia et o[rigina]li iusticia per-
mansissent. Tercio declaratu[m] est q[uomod]o o[rigina]le p[e]cc[at]u[m] hab[et] rac[ionem] culpe. Nam
cu[m] hui[us] p[e]cc[at]u[m] sit carencia o[rigina]lis iusticie cu[m] debito habendi eam. Secundo
e[st] carencia n[on] h[abendi] tenem[ur] q[uod] sit solu[m] culpa. Sed tene[mur] debito habendi ea[m] / et quia
tenem[ur] hui[us]modi iusticiam habe[re] reddim[ur] culpabiles. Ex quo apparet q[uod] n[on]
n[on] tenem[ur] habere ea[m] nisi inquantu[m] sumus membra ade qui peccavimus in adam
et p[er] istu[m] ho[min]em p[e]cc[at]u[m] intravit mundum et p[er] p[e]cc[at]u[m] mors. Quarto ostensum
est quomodo hui[us] noxa fibriteat infantes quia hoc n[on] est prout sunt
queda[m] p[er]sone in se / s[ed] prout sunt membra ade prothoplasti n[ost]ri. Quinto
quo noxa talis i[n] baptismo dimittit[ur]. Nam cu[m] o[rigina]le sit ea h[abe]re ra[cione]m culpe
'' carencie n[on] tene[mur]'' o[rigina]lis iusticie. Sed ex eo q[uod] eam tenem[ur] habe[re] / in baptismo dimitti[tur]
hui[us] noxa q[uia] absolvim[ur] a debito habendi eam iusticia[m] / ut exitu[m] nobis
ulterius n[on] imputet[ur] ad p[e]cc[at]u[m] si careamus ea / quia ut [Augustinus] patuit tolli[tur]
in baptismo concupiscencia. Sexto et ultimo declaraba[tur] q[uod] decebat
divinam bonitate[m] et clemencia[m] infunde[re] a[n]i[m]am corporibus q[ue] s[un]t in origine
maculatis. Et hoc p[ro]p[ter] triplex bonu[m] / universale. speciale et p[er]sonale

Personali

recapitulatio omni[um] p[re]dictor[um]

Vere ergo domine deus tibi peccavimus, et vincas cum iudicaris quia tu solus equus es et que ab aliis hominibus iniqua videntur equissima ratione sunt condita. Tu ergo solus bonus es et pius. Nos autem instabiles deceptissimi et in peccato nostro concepit nos mater nostra. Sed pro tua pietate miserere nobis ut facie ad faciem te videre possimus qui es benedictus in secula seculorum. Amen. Et sic est finis libri beati Egidii de Roma qui intitulatur de originali peccato.

Finis

De delectatione morosa

Si enim aliquis morose in carnali cogitatione delectatur etiam si nunquam adesset voluntas talem turpitudinem perficiendi in opere adhuc sine dubio est peccatum mortale. Cuius ratio est quia talis cogitatio turpis includit in se deformitatem peccati mortalis et ideo cum voluntas per consensum et deliberationem conversa in talem actum interiorem inclinat ipsum acceptando et in eo delectando constat quod inclinatur in obiectum deforme peccati mortalis, et per consequens talis inclinatio voluntatis in delectationem interiore turpis actus est peccatum mortale. Nota quod delectatio dicitur morosa non propter moram vel diuturnitatem temporis sed magis ex eo quod ratio deliberalis circa eam demorat ipsam tenendo et volendo nec eam repellit quam cum statim ut animum attingit respui debuerat ut dicit Augustinus xii de trinitate, nec solum in mechia carnali cavendum est ab immundis cogitationibus sed etiam ab illicito ipsius tactu odoratu et

Nota dicitur est peccatum ligata et libera et hoc solum intellige de potentia activa sed etiam potentia in forma cum ligatur peccatum sive debendo ipsum ad unum sed quod dicatur semper ea esse in [illegible] corruptibilibus non potest dicatur forma semper [illegible] non potest ut [illegible] qui [illegible] interdum per aliqua passionem dispositionem contrariam forme sed in potentia [illegible] violenta dicebitur [illegible] alicuius potest dici quod [illegible] immutabilis deo subiecta quod non sunt in statu dissolve et ideo [illegible] manet eadem potentia ad formam illam quam nunc [illegible] ad [illegible] sed est ligata per victoriam [illegible] [illegible] passionem [illegible] non quales [illegible] sunt [illegible] de [illegible] quod [illegible] regimen [illegible] malus [illegible] contrariando [illegible] aut [illegible] est [illegible] et non est defectus in [illegible] ab [illegible] principalis agentis et ideo [illegible] illa [illegible] a qua [illegible] quod sic [illegible] dispositionem [illegible]

Nota in pctō orig[inali] tal[is] fuit processus quia persona corrupit naturam et natura corrupit
personam unde deus considerat in hoc pctō quod pertinet ad naturam et quod pertinet pt
ad personam / passio autem christi sufficienter pctm orle absolvit quantum ad utrumque. Sed que
sacramenta personis adhibentur / ideo baptismus hec ab homine tollit quod ex corruptione
nature in personam redundabat et ideo infectionem culpe prout afficit personam / et penam
illam que actu persone privabat scilicet carentiam visionis divine baptismus aufert, sed non
aufert actum inferiorum prout afficit naturam quod patet ex hoc quia baptisatus per actum nature
orle transmittit in prolem sunt necessario penas que consequuntur per naturam destitute gratia
innocentie primi status huiusmodi scilicet rebellio carnis ad spiritum mors et huiusmodi penalitates
que consequuntur ex hoc ipso quia homo ex contrariis compositus est et quantum ad corpus et quantum
ad animam quando sunt quantum ad appetitum sensus et intellectum, sed per gratiam baptismalem
efficitur ut hee pene remanentes non ducuntur in penam sed magis ei subtrahantur
et meritorie [illegible] cedat [illegible] sunt materia virtute et actio laudabile et exercitium
Sed [illegible] baptisati liberati sunt ab [illegible]

[illegible]

Nota apostolus paulus ad ro. v dicit quod vnius hominem i. adam intrant peccatum in hunc mundum quod peccatum eius imputatur aliis ab eo descendentibus per viam generationis que sunt membra sui eius ipsius quod vocatur originale et primum mors i. pena huius peccati

Cum ergo corpus ade fuit compositum ex contrariis et sic naturaliter corruptibile tamen per donum originalis iusticie sibi datum a deo in sua conditione poterat non mori quod si preceptum seruasset mortem non incurrisset sed quod ipso peccante subtracta est ei originalis iusticia in penam sui peccati per consequens incurrit necessitatem moriendi quod licet considerato corpore humano in se esset naturalis tamen considerato statu hominis in sua prima conditione facta est sibi penalis et in omnes homines mors pertransiit quia quales facta est per peccatum tales descendunt ab eo per generationem in quo sicut adam peccante omnes peccauerunt

Ad maiorem intelligentiam est notandum quod sicut erant membra primi parentis considerat primo videndum est quid sit originalis iusticia cuius ex quo primo ... per hunc contrariam consistat secundo originalis culpa. Est autem originalis iusticia quedam humane nature rectitudo per quam corpus erat ... subditum et vires inferiores rationi eidem ... subdita ... essent pro creatore. Haec autem rectitudo non erat ex principiis nature cum corpus humanum sit naturaliter corruptibile sed a deo data in prima hominis conditione sicut

Cum ergo ... ecclesiastes vii hoc solo quod a principio fecerit deus hominem rectum et quod iusta ... hec talis rectitudo nature humane bene iusticia vocatur et originalis quia data est humane nature in sua prima origine et quod ... ipso vero peccante fuisset in posteros transfusa sed ab adam ... subtracta ... ab eo subtracta et quod caretia ... iusticia ... in homine cum ... fuit data rectitudo seu originalis iusticia ... carentia cum debito habendi eam dicitur peccatum originale ... habendi est illud formale ... quod peccatum ade posteris imputatur et satis ... imputatur eis ad penam ... et iuste puniuntur ... peccatum sed difficiliter videre qualiter imputatur eis ad culpam ... ratione est quod sit voluntaria aliter non esset culpa nec autem sit dicta voluntaria voluntate posterorum ... quod adam non plus ... aliquo alio descendunt tanquam a mouente ... membra ... viam generationis et ... sic ... caretia originalis iusticie dicitur voluntaria a voluntate que est ... in posteris dicitur voluntaria voluntate ade et quia non accepit eam solum pro se sed pro tota posteritate ideo omnes posteri per viam generationis ab eo descendentes in eo fuerit obligati ad debitum habendi ... caretia originalis iusticie in debito habendi eam sit culpa et ... ideo ... posteris imputatur ad culpam

Item est qualiter contrahitur peccatum ... quod non deducit sed est a deo creatum qui non peccat eam infundendo nec etiam parentes generando nec postea ... maxime cum sit baptizatus quod nullus dat ... habent ab adam quod est esse nature corrupte non autem ... esse quod habet per regenerationem baptismalem ... huius generant sibi similes ... adam generauit sibi similes in esse nature destitute ... originali iusticia ... omnes posteri generant sibi similes ... in qua descendunt ab adam

Corpus ade est ... contrariis

originalis iusticia

1

2

adam ... est ...

3

pu carnem et sic anima que est a deo immediate sed omnis culpa a carne provenit et anima sibi coniuncta sic liquor bonus inficitur ex corruptione vasis
in quo ponitur et sic patet culpa provenit ex carne carnaliter sed anima subiectiue est
sicut infirmitas est in corpore carnali tamen quia non est infirmitas propter
in corpore animato est formaliter et subiectiue Ex dictis patet quod obiecto de parvulis bapti-
zatis non valet quia sicut deus et non causat ista ipse gratiam et ut sunt membra Christi sic
ipse non tenetur per membra ade lex est qualiter peccatum alle peccatis baptismum
tollitur dico quod solum quod non est per hoc quod remansit quod fuit in ada per baptismum
redditur et baptizatus rebellione ad animam et sensualitatem corporis ad vim rationis
quod existit Ex predictis quia per gratiam ipse tollitur delictum fundi reatum
dicta et sic tamen dicte rationis non remanet ut est culpa qua formaliter
sunt data huiusmodi caritas reatum ut dictum est Sed remanet tamen ut est
sunt datum huiusmodi concupiscentia contra passiones sensualitatis fortiter pugnando
bene et utiliter certando non cum passiones sensualitatis
infirmitates corporis paciendo tollerando in quibus adiuvat ipse gratia in presenti
ad augmentum vite electorum in resurrectione vero finaliter repellit natura
quia resurrectio erit ad vitam immortalem per Christum immortalitate que in statu
innocencie qua homo potuit non mori sed immortalitate glorie qua non poterat
mori sed cum Christo habemus mortem

Utrum ante peccatum homo erat immortalis Sanctus Thomas prima parte questione xcvii articulo primo
Respondeo ante peccatum homo erat immortalis ex deo non ex parte materie sed non sicut angelus
dicit quod angeli dicuntur immortales ex forma sua sicut corpora celestia quod non potest
quia tamen materia quam solum inclinatur ad formam sic non est ad aliam formam incorruptibile ideo non erat
corruptibilis eo quod ipsa materia non potest ad aliam formam ex parte materie sicut quando ex contrariis scilicet igne aqua aere et terra
homo immortalis eo quod ex parte materie sicut quando ex contrariis ignis et passionibus et per degrae dicit quod
que habet contrarias qualitates sed passibilitatem et incorruptibile et mortale Secundo dicit quod immortalitatem
corporibus et corruptio est corruptibile et mortale per naturam inherens aliquam dispositionem formalis
ex forma quia sic esset corruptibile per naturam inhereret aliquam dispositionem formalem
per gratiam totaliter a corruptione fuerat Tertio dicit quod incorruptibilis homo in gloria
tam potens non debet forte anima ut ex eius habitu redundat in corpus
plenitudo forme incorruptionis vigor Tertio dicit quod immortale ex parte cause
efficientis quia sicut a causa effectus procedit totus conservans rem absque
corruptione et isto modo erat homo in statu innocencie immortalis
dicit ibidem quia corpus hominis non erat indissolubile per aliquem immortalitatis vigorem
in ipso existentem sed inerat anime vis quedam sensualis a deo data per gratiam
poterat ab omni corruptione preservari quamdiu ipsa deo subiecta mansisset
dicit deus hominem fecit quamdiu non peccaret immortalitate vigere ut ipse
sibi esset auctor ad vitam aut ad mortem Ista immortalitas absolute
peccatum de ut per omnem hominem intravit mors in orbe terrarum et per peccatum
mors et non solum mors corporalis sed etiam spiritualis et eternalis per culpam
vita spiritualis sit in anime ad deum per culpam mors spiritualis seu
separatio anime a deo sicut mors corporalis separatio anime a corpore

De gratia

Vista do in de veritate questione xxvii articulo primo dicit gratia non est aliquid quod sit positum
dicitur in aliquo ipse sensualis et loquitur de ea sicut quod potest aliquid in homine
Sed quod sit ut mors dei dicit sufficit accipi ad quod per aliquod quod gratis datum
et sic dicitur facere hanc gratiam alio modo per acceptationem ipsius quod ab aliquo
acceptatur et sic dicitur iste habet gratiam regis id est acceptus est regi et hec due
sequuntur ordine quodam ad invicem non enim aliquid gratis dat nisi quia hoc
per aliquod ille cui datur est acceptus et sic in deo dicitur gratiam ponimus
quare una dicitur gratis data et donum prophetie sapientie et huiusmodi que
aliquid ponunt etiam in creatura alia vero dicitur gratia gratum faciens
sicut quod homo deo acceptus et ista etiam ponit aliquid in deo vel actum divine

voluntatis acceptate ipsum hominem. Sed utrum possit aliquid in homine acceptato hoc facit diuinum

aput quosdam ambusdam assertibus gratiam huiusmodi intellectualem creatam esse in anima sed solum

in deo. Sed hoc stare non potest. Deum enim acceptare aliquem vel diligere quod idem est

nichil est aliud quam velle bonum aliquod. vult enim deus omnibus creaturis bonum

naturae propter quod dicitur deum omnia diligere Sap. x. diligis omnia que sunt, et omnia approbare

Gen. i. vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona. Sed ratione acceptationis et

dilectionis non consueuimus dicere aliquem habere gratiam dei, sed in quantum deus vult ei

aliquod bonum speciale quod est vita eterna ysa [illegible] oculus non vidit absque

te que preparasti diligentibus te. Ro. vi gratia dei vita eterna. Sed hoc bonum non

vult deus alicui indigno esse naturam, homo enim ex natura sua non est dignus tanto

bono cum sit speciale bonum et ideo ex hoc ipso quod ponitur aliquis deo gratus ex

huiusmodi bonum ponitur quod in eo sit aliquid per quod sit dignus tali bono speciali

Cum quidem non moueat diuinam voluntatem ut hominem ad id bonum ordinet sed potius

e converso ex hoc ipso quod deus voluntate sua aliquem ordinet in vita eterna prestat

ei aliquid per quod sit dignus et hoc est quod dicitur ad Coll. i. qui dignos nos fecit

in parte sortis in lumine. Et huius ratio est quia sicut scientia dei est causa rerum et

// ut vera || non causata a rebus, ita et voluntas eius est effectrix boni et non causata

a bono sicut vera. Sed ergo dicitur dei gratiam habere non solum ex hoc quod a deo diligatur

in vitam eternam sed ex hoc quod datur ei aliquid bonum per quod est dignus vita eterna

et hoc donum vel bonum dicitur gratia creatum faciens. Alius enim in gratia posset

dici esse vel exiens in peccato mortali, si gratia sola acceptatione diuina diceretur

cum contingat aliquem peccatorem esse predestinatum ad vitam eternam [illegible]

Circa dignitatem attenditur ex hoc quod ex solo deo est, et non a creatura sicut

declarat [illegible] eterna se [illegible] est per aliquam [illegible] ad

[illegible] sed [illegible] vel [illegible] est gratia nulla creatura [illegible] et ideo

nulla creatura potest gratiam conferre. Et est [illegible] quod nulla creatura gratiam effectiue

causare potest [illegible] aliquid ministerium possit adhiberi ordinatum ad gratiae susceptionem

Cuius ratio est ex [illegible] ex consideratione [illegible] gratiae quae non est [illegible] deus est quod quaedam

perfectio excedens naturam ad quam est speciale, nullus autem effectus specialis potest esse

a creatura [illegible] quae [illegible] dei solius esse [illegible] statum suae [illegible]

[illegible] statu [illegible] quae solius dei per [illegible] nulla

[illegible] creata agere nisi [illegible] vel aliquo modo [illegible]

[illegible] non se extendit ultra [illegible] creatura

aliqua operatione specialiter efficere potest. Et inde est quod miracula sola virtute diuina agente

fiunt, quibus ad miracula [illegible] aliqua creatura cooperatur ut orando vel [illegible]

aliud ministerium adhibendo et propter hoc nulla creatura effectiue causare potest gratiam

Circa [illegible] ex operatione [illegible] per gratiam voluntas hominis immutatur [illegible]

[illegible] voluntate ut bonum velit [illegible] voluntatem [illegible] solius dei est, quibus [illegible]

ad posse intellectum alterius [illegible] quod non est quia [illegible] dei actus est [illegible] potentia

et [illegible] et ergo [illegible] actus dei [illegible] potest immutare [illegible] potentia [illegible]

operatio quae solius dei est [illegible] potest immutare [illegible]

cum potentia potest aliquis operari [illegible] non sunt organicae [illegible] intellectus et voluntas [illegible]

adhibende [illegible] quod moueat [illegible] in corpore organico actum. Aliquo [illegible] obiectum

quod est [illegible] vel [illegible] vel aliquid huiusmodi quod voluntatem non autem mouet intellectum de necessitate nisi

voluntas non [illegible] monet sed intellectum [illegible] mouet, non solum [illegible]

[illegible] quod non sit [illegible] voluntate propter [illegible] ad [illegible] non

[illegible] voluntatis [illegible] desiderati cum [illegible] sed [illegible] ad id bonum

[illegible] desideratum per venire posse [illegible] intellectum [illegible] aliqua creatura potest mouere

[illegible] obiectum non autem voluntatem [illegible] aut [illegible] neque intellectum neque voluntatem

nulla creatura potest immutare nec [illegible] gratiam per quam voluntas immutatur aliqua creatura

conferre potest. [illegible] ex fine [illegible] finis aut [illegible] agentis eo

quod finis et [illegible] commune est unum et idem [illegible] per quam [illegible]

[illegible] sed creata est a solo deo [illegible] creaturam [illegible] et ultimus finis

[illegible] gratiae collatio per quam [illegible] ultimo fini coniungitur est a solo deo

h [illegible]

Nota circumstantia que potest in actu peccati mutat in alterius generis propter deformitatem addit et speciem sic circa luxuriam mon[illegible] dicit quod fornicatio non mutat speciem et dicitur alia deformi[tas] nisi quia ad genus luxurie pertinet est enim soluti ad solutam. Et fornicatio deformis quia [illegible] fornicatio [illegible] templa [illegible] et in aliis locis ubi [illegible] conveniebat congregabant [illegible] et polluebat [illegible]. Stuprum quod est illicita virginis defloratio addit aliam deformi[tatem] [illegible] violate que non est ita apta [illegible] et hec [illegible] inferre etiam per specialem legem prohibitum est. Similiter et adulterium quod est alterius thori violatio addit specialem deformitatem alterius generis que est ex ipsa [illegible] illicito quod pertinet ad genus iniustitie. Similiter etiam incestus, qui est consanguineam vel affinium abusus ab [illegible] vel [illegible] castitatem [illegible] castitatem violat in [illegible] que [illegible] addit specialem deformitatem [illegible] violatum. Similiter etiam raptus qui committitur ex hoc quod puella a domo patris violenter abducitur [illegible] sine [illegible] puelle sive parentibus illata [illegible] puellas deformitatem addit scilicet violentia quam lex in quacumque re prohibet. Unde et circumstantie quibus [illegible] non sunt [illegible] in confessione [illegible] [illegible] fornicatio et ad tombibus [illegible] luxurie [illegible] legitimum [illegible] deformitatem alterius generis [illegible] nomine que [illegible] q non addit aliquam specialem deformitatem alterius generis [illegible] addit [illegible] non alias species [illegible]

Nota species luxurie [illegible] concubitum [illegible] et cum [illegible] [illegible] luxurie [illegible] addit aut non addit aliquam deformitatem [illegible] luxurie [illegible] et sic est raptus qui violentia [illegible] [illegible] et hec [illegible] vel ad [illegible] vel ex conditione [illegible] cum qua luxuria committitur [illegible] vel ad alium aliquem sic consanguinitas et sic est stuprum vel [illegible] vel consanguinitate et sic est incestus [illegible] fornicatio [illegible] [illegible] adulterium [illegible] [illegible]

[illegible]

ad 3 [illegible] fornicatio [illegible] ad consanguinitatem et [illegible] luxuria [illegible] [illegible] ad affinitatem et consanguinitatem et [illegible] [illegible]

ad 4 [illegible] in vij ethicorum [illegible] castitatis [illegible] [illegible] violentia et [illegible]

ad 6 raptus [illegible] stuprum addit specialem deformitatem [illegible] a stupro [illegible] domo patris [illegible]

ad 7 [illegible] sacrilegium [illegible] ad stuprum vel [illegible] ad [illegible] incestum [illegible] [illegible] quem [illegible] committitur cum ea que [illegible] [illegible]

Nota secundum doctores quod coitus est magis peccatum secundum quod magis distat a matrimoniali coitu
vel specie aut hic enumeratis aliqua distat a matrimonio et quantum ad essentiam et quantum modum
ad tempus quod est concubitus scilicet raptus et ideo est maius peccatum inter illa que hic enumerantur
Alie vero distant a matrimonio quantum ad essentiam tantum et hoc dupliciter quia illa cum qua
coitur vel non est matrimonio iuncta sed potest matrimonio iungi vel nec est iuncta nec
potest iungi et hoc magis distat Secundum aut primo modo, aut per coitum perpetratur
aliquod impedimentum scilicet matrimonio aut non primo cum minus distat Si autem non
potest matrimonio iungi vel non potest aliqua condere causa, vel non potest simpliciter
impedimentum et hoc magis distat Et sic hoc patet quod fornicatio simplex est minimum
peccatum aut ista quia illa cum qua coitur nullum novum impedimentum est contra
scilicet matrimonium. Post hoc est stuprum propter quod infert impedimentum
iniuria ut non ita facile per matrimonium nubere possit Et post hoc est adulterium
quod est concubitus ad illam que non potest duci in uxorem dum vir eius vivit
Post hoc est incestus et committitur cum illa que similiter uxor esse non potest
Post hoc est raptus qui contrariatur matrimonio non solum quantum ad essentiam sed etiam
quantum ad tempus. Et hic est ordo eorum secundum genus suum considerando
licet ex quibus hic ordo variatur secundum diversas circumstantias, unde cum sibi invicem
comparantur gravius est peccatum cum ... completa ... quod vir quod male credit
1 ista vicia, quia nobilior est castitas virginalis quam coniugalis secundum adulterium est contra
castitatem coniugalem, stuprum autem virginalem ergo stuprum est gravius peccatum debet
2 proponi adulterio. 2o ratione dispensationis secundum quod aliquis licite coniungitur cum illa
cum qua commisit adulterium, non autem sine aliqua dispensatione quod aliquis coniungitur licite
cum illa cum qua commisit incestum sed per dispensationem potest, accipere uxorem consanguineam
in gradu cum qua ante fuit incestus ergo adulterium ... prius ponendum quam incestus
ergo adulterium est gravius peccatum quam incestus et sic non debet permitti
3 Ad puellam que rapitur potest esse matrimonium quod non fit violentia ...
sed puellis sed ad illam que per incestum violatur non potest esse matrimonium ergo
incestus est gravius peccatum quam raptus et videtur quod male ordinet. Ad primum
ergo dicendum quod adulterium non solum est peccatum contra castitatem sed quia est contra fidem debitam
quam habet vir in uxore, Ad secundum dicendum quod ecclesia non potest dispensare quod
aliquis ducat in uxorem illam cum qua commisit adulterium vivente viro eius
aliqua causa dirimente potest eam in uxorem ducere absque dispensatione sed post mortem
viri quia adulterium per se non dirimit matrimonium contractum nisi in aliquo casu
3 Ad tertium dicendum quod ecclesia possit per matrimonium ducere in uxorem consentientem puellam
et parentibus eius quantum ad hoc plus pertinet incestus a matrimonio distat utrumque ordinet

Benedictus deus servus servorum dei ad perpetuam rei memoriam Benedictus
deus in donis suis et sanctus in omnibus operibus suis qui sacrosanctam
romanam catholicam et apostolicam ecclesiam quam et vineam plantavit
dextera sua quamque ut primam in ecclesiis omnium caput erexit et
rectricem dicente domino ad petrum Tu es petrus et super hanc petram
edificabo ecclesiam meam sua misericordia non deserit per sanctos apostolos
utrumque petrum et paulum singulares eiusdem ecclesie defensores
pia benignitate et continua protectione custodit ut eorum meritis gubernata
in se stabilis maneat fundata supra firmam petram. omnesque fidei christiane
cultores illi obediant illi pareant illi intendant sub illius magi-
sterio degant sub eiusdem disciplina et correctione consistant nemo
illius aliquod dogmatisare improbandum instrat manifestum infide
temeritatem ingerat sed quisque declinet homo a malo et faciat bonum
ambulet per vias rectas et ad meliora perfecta desiderabiliter proficiat
speret in futura eterne vite retributione et timeat malorum in penis
perpetuas calamitates non remotas Nam scriptum est Ecce venio cito et
merces mea mecum est reddere unicuique secundum opera sua. quod si secus aliquid
fuit attemptatum id protinus sua auctoritate penis et adiectis prout ex-
pedire videlicet proficiens emendat per quam ut in sertam sic sistet aliis re-
formaret et passionis sue tempore salvator noster ihesus christus patre orasse
perhibet dicens Simon ecce sathanas expetivit vos ut cribraret
sicut triticum ego autem pro te rogavi ut non deficiat fides tua et
tu aliquando conversus confirma fratres tuos Sane dudum tempore fe. re. feli-
cis recordationis Johannis pape xxii predecessoris nostri inter nonnullos etiam in theologica facultate
magistros super visione anime in futuro homini post mortem sua in quibus
nihil erat purgandum cum de hoc seculo recessisset vel si fuerat iam
purgatum erat ex toto an divinam essentiam videat ante suorum corporum
resumptione et iudicium generale Et super nonnullis aliis circa ma-
teriam ipsam quam negabatur aquam nec alio vero secundum suas ymaginationes
de visione divine essentie ab animabus huiusmodi diversimode. Unde nostra
prout ex dictis et scriptis ipsorum nostris apparet Et nos eligi vero sub
contrariis quas hic causa brevitatis omittimus quia infra ex nostris
declarationibus apparebunt. inter se etiam disputabatur Cuique idem predecessor
ad que predictarum declarationis pertinebat ad discussionem contrariarum huiusmodi
se pararet in suo consistorio publico tam fratribus suis sacrosancte
romane ecclesie cardinalibus de quorum numero tunc eramus quam prelatis
et magistris in theologia quam multi aderant tunc partes diligendo
discutiendo et mandando ut super materia de visione predicta quam referret
absque deliberatione unusquisque diceret quod sentiret tamen morte preventus
sicut domino placuit perfecere id nequivit Defuncto itaque predecessore prefato Nos
divina dignatione ad apicem summi apostolatus assumpti. diligenter
attendentes quanta extremissent ecce contrariarum non solutis
animae dimitteret pericula quantaque exinde possent scandala
suboriri ut ipsorum pateat et veritatis scholiis enotescat. Hinc
hinc super predicta sollicita examinatione et diligenti deliberatione cum
fratribus nostris dicte sacrosancte Romane ecclesie cardinalibus de ipsorum fratrum
nostrorum consilio hac in perpetuum valitura constitutione auctoritate apostolica

diffinimus quod secundum communem dei ordinationem anime sanctorum hominum qui de hoc mundo
ante dominum nostrum ihesum christum passionem decesserunt necnon sanctorum apostolorum martyrum
confessorum virginum et aliorum fidelium post sacrum ab eis baptisma
susceptum in quibus nil purgabile fuit quando decesserunt nec erit quando
decedent in futurum vel si tunc fuit aut erit purgabile aliquid in
eisdem cum post mortem fuerint purgate. Et quod anime puerorum eodem
christi baptismate renatorum et baptizandorum cum fuerint baptizati
ante usum liberi arbitrii decedentium mox post mortem suam
et purgationem prefatam in illis qui purgatione indigebant. Etiam
ante resumptionem corporum suorum et iudicium generale post ascensionem
salvatoris domini nostri ihesu christi in celum fuerunt sunt et erunt in celo celorum
regno et paradiso celesti cum christo angelorum consortio aggregato
ac post domini nostri ihesu christi passionem et mortem viderunt vident et videbunt
divinam essentiam visione intuitiva et etiam faciali nulla
mediante creatura in ratione obiecti visi se habente sed divina
essentia immediate se nude clare et aperte eis ostendente
quodque sic videntes eadem divina essentia perfruuntur. Necnon quod ex
tali visione et fruitione eorum anime qui iam decesserunt sunt vere
beate et habent vitam et requiem eternam et etiam illorum qui postea
decedent cum eandem videbunt divinam essentiam ipsaque perfruentur
ante iudicium generale. Ac quod visio huiusmodi divine essentie eiusque
fruitio actus fidei et spei in eis evacuant prout fides et
spes proprie theologice sunt virtutes. Quodque postquam inchoata fuerit vel
erit talis intuitiva et facialis visio et fruitio in eisdem eadem
visio et fruitio sine aliqua intercisione seu evacuatione predicte visionis
continuata extitit et continuabitur usque ad finale iudicium
et ex tunc usque in sempiternum. Diffinimus insuper quod secundum communem dei ordinationem
anime decedentium in actuali mortali peccato mox post mortem suam
ad inferna descendunt ubi penis infernalibus cruciantur. Et quod nihilominus
in die iudicii omnes homines ante tribunal christi cum suis corporibus comparebunt
reddituri de factis propriis rationem ut referat unusquisque propria corporis prout
gessit sive bonum sive malum. Decernentes predictas diffinitiones nostras seu
declarationes et ipsarum singulas ab omnibus fidelibus esse tenendas. Quicumque
autem de cetero predictis nostris diffinitionibus aut singulis ipsarum contrarium senserit
et pertinaciter tenere asserere predicare docere et defendere verbo vel
scripto presumpserit contra eum sicut contra hereticum modo debito procedatur.
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre diffinitionis et constitutionis
infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem
hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis dei et beatorum
petri et pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Avinione
iiij kal. Februarii pontificatus nostri anno ii°

Eugenius papa quartus Dilecte fili Salutem et apostolicam benedictionem Fidedigna relatione percepimus in civitate leodiensi non parvam per hec tempora excitatam fuisse commotionem de die perceptionis sacratissimi corporis domini nostri ihesu cristi et quia per aliquos fuit affirmatum non communicantes in die resurrectionis dominice mortaliter peccare, etiam si in die ramis sancta et aliis quibusforte diebus infra annum plures et frequentatis vicibus communicassent. Quod profecto non sine audire molestie recolimus alias per quoddam nostrum breve scripsisse venerabili nostro fratri Episcopo leodiensi quod intelligebamus satisfactum esse si paulo ante vel paulisper diem resurrectionis domini quis communicet, credebamus quod postmodum nova zizania excrevit, sed inimicus homo superseminavit zizaniam illos igitur [illegible] purgatum triticum in horreum domini aggregare et mentibus contentionibus finem dare Attendentes iuxta doctrinam beati Augustini quod solent cristiane scripture illuminare substantiam veritatis et non solum adiacentia sed etiam precedentia et subsequentia verba sunt consideranda precedenti Cum dicat Canon Omnis utriusque sexus fidelis semel in anno confiteatur et infra suscipiens reverenter ad minus in pascha eukaristie sacramentum et sequitur Nisi de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum Dicamus expresse non esse intentionis legislatoris velle illaqueare fidelium sub culpa mortali ad communicandum precise in die dominice resurrectionis sed terminum statuisse a pascha ad pascha, cum dicat semel in anno et infra ad minus in pascha [illegible] mens enim magis quam verborum sonus est attendenda discrete intelligimus itaque optimo iure satisfactum esse canoni, si in ebdomada sancta vel infra octavam pasche resurrectionis dominice secundum meliorem dispositionem consilii et aptationem mentis devotorum fideles preparare debita sanctum eukaristie percipiunt et cum domino pascha celebret ad salutem Et hinc sine velint omnes volumus acquiescere Quare devotioni tue committimus ut predicta ubi oportet intelligens populis notum facias Datum Rome apud sanctum petrum sub annulo nostro secreto die septimo Julii Anno domini 1446 pontificatus nostri Anno xvi   blandus

Sequuntur indulgentie date ad festum corporis cristi
per apostolicos videlicet Urbanum quartum Martinum quintum et Eugenium quartum

Sacrosancta generalis synodus basiliensis in spiritu sancto legitime congregata [illegible] ad perpetuam rei memoriam plasmatori omnium simul et redemptori deo omnipotenti laudes debitas et immensis ipsius singulis impensis beneficiis gratiarum actiones a suis fidelibus tunc digne videmus exhiberi cum ipsi relinquentes per eadem vota que ad ipsorum concessa sunt salutem gratiarum et exinde uberiores corde et animo exultantes ipsisque in humilitate spiritus mentibus preparatis percipere [illegible] mereantur eterne felicitatis Sane est quod nos quarundam litterarum felicis recordationis domini Eugenii pape quarti super veneratione pretiosissimi corporis domini nostri ihesu cristi et adiectione dierum eiusdem [illegible] fidelibus [illegible] primos per felicis recordationis Martinum papam quintum predecessorem eius sub certa modo et forma relaxatarum concessarum tenore Dilecti ecclesie filii Nicolai [illegible]

prepositi et Canonici ecclesie vestre supplicacionibus instantibus de originalibus
ipsius Eugenii litteris transsumpti in presentibus annotari fecimus que sequuntur verba
Eugenius episcopus servus servorum dei Ad perpetuam rei memoriam Excellen-
tissimum corporis et sanguinis domini nostri Jhesu christi sacramentum, quod ipse dominus salvator
salubriter instituit appropinquante passionis eius hora signum precipui
quo nos dilexit amoris, cuiusque commemoracionis participes iugi mente ex-
ultatione complectentes Ad hoc autem singulos huius mirabilis sacramenti /complectentes/
spiritualia dispensat munera votis exposcimus, ut illi dignis assurgentes
laudibus, sua frequencius ad ipsius veneracionem sacramenti corda dirigant et eo
quo corporalis habetur presencia salvatoris viatico fructus vite complectentes
eterne premia celestia consequantur Ipsum qui se nobis in edulium tribuit
pretiose collacionis Sane dum pie memorie Urbanus papa quartus
predecessor noster ad orthodoxe corroboracionem et exultacionem fidei digne et laudabiliter
statuens ut de tanto sacramento preter illam que cotidie in ecclesia fiet annuatim
solempnior memoria et specialior haberetur et ad celebrandum eius tam excelsum tamque
gloriosum festum, quintam post octavas penthecostes feriam designans ac christi-
fidelibus quoslibet ad colendum illud donis spiritualibus animare volens omnibus
vere penitentibus et confessis qui in matutinali officio festi eiusdem in ecclesia
in qua illud celebrari contigerit interessent centum dies Illis vero misse totidem et qui
primis ipsius festi vesperis similiter centum Qui autem secundis totidem Illis vero
qui prime tercie sexte none et completorii horarum quadraginta dies Illis autem
qui per octavas ipsius matutinalibus vesperis misse ac predictarum horarum
officiis interessent singulis octavarum ipsarum diebus similiter centum Et sub-
sequenter felicis recordacionis Martinus papa quintus etiam predecessor no-
ster fideles eosdem ad impartienda pro veneracione sacramenti huiusmodi potiora
reverencie et devocionis exercitia firmare cupiens, singulis ex eis vere penitentibus
et confessis qui et quociens in ipsius sacramenti profesto ieiunium vel loco ipsius
aliud pium iuxta suorum confessorum consilia opus fecerint etiam centum et qui
premissis in ecclesiis in quibus illa celebrari contigerit officiis interessent
necnon episcopis et aliis prelatis superioribus qui dictis officiis libenter interessent
si quoniam eis in ipsis ecclesiis interesse possent pro conservandis suarum
dignitatum iuribus et aliis tunc legitime impeditis pro matutinali dictorum
et pro misse officiis totidem, ac pro qualibet vesperarum etiam dictorum reliquarum vero
horarum videlicet prime tercie sexte none et completorii festi octoginta rursus autem
in quibuslibet ipsius octavarum diebus pro singulis matutinarum missarum ac
vesperarum similiter centum necnon reliquarum horarum officiorum huiusmodi quadraginta
Illis vero qui processiones in quibus ipsum venerabile sacramentum dicto festo iuxta
prefatarum urbis ecclesiarum deferri continuo solitum fuerit ac in quibuslibet in festo
et octavarum diebus huiusmodi pro pace et tranquillitate ecclesie missas devote celebrantibus
pro singulis ipsarum necnon iis aliis in eodem festo eucharistie sacramentum devote sumentibus
etiam centum singulis annis Profecto vero qualibet qui eis qui corpus divinum com-
municandis defertur infirmis illud cum intensis luminaribus precedendo vel sequendo
venerantur similiter centum et qui tunc illud aliis devote sequi nequiverint
dies de iniunctis eis penitentiis misericorditer relaxavit Et etiam ipse Martinus predecessor

ne quod in festo et in diebus octave huiusmodi in terris et in locis ecclesiastico quamvis
auctoritate supradicte interdicto pulsatis campanis ianuis apertis et alta voce excitate
prefatis exclusis sed interdicte et [?] reconciliari valeat admissis et illis qui
causam vel occasionem huiusmodi interdicto dedissent altaribus nullatenus appropinquantibus
misse et officia premissa licite celebrari possent auctoritate apostolica duxit concedendum
Nos vero quos interim ad summi apostolatus apicem divina clementia provexit cum
ex huiusmodi frequentiori veneratione sacramenti sicuti [?] effectibus nostri pastoralis ministerii
salubriter impartiri licet non relaxationes et concessiones predictas apostolico robore
munimus ipsorum devotioni fidelium committentes premissis per eundem Martinum
predecessorem nostrum ut prefertur relaxatis diebus alios totidem dies perpetuis ab ipsis
fidelibus consequendos adicimus per presentes Insuper universos patriarchas archiepiscopos
episcopos et alios etiam prelatos monemus et hortamur in domino ac eis per
apostolica scripta in virtute sancte obedientie districte precipiendo mandamus quatenus et
in remissione peccaminum iniungimus vel per se vel alios eorum subditos per
singulas suarum civitatum et diocesium ecclesias in dicta feria festum predictum proxima
precedente salutaribus ad venerationem potissime sacramenti huiusmodi monitis et exhortationibus
quarum etiam tenorem [illegible] festi vel eius octavarum dierum huiusmodi litteras
reverenter litterarum continentiam et effectum publicare et intimare procurent ut
eiusdem salvatoris suffragante ministerio subditi et fideles ipsi spiritualium gratiarum uberiorum
fulcimentis augmenta et ab illo qui se pro ipsis immolavit hostiam post huius
vite cursum ad gloriam perducantur eternam Ceterumque difficile foret litteras huiusmodi
litteras singulis exhibere volumus et auctoritate eadem decernimus quod ipsarum transumpto
manu publica et sigillo alicuius episcopalis vel superioris ecclesiastice curie
munito tamquam presentes si originales exhiberentur litteris plena fides exhibeatur
et proinde stetur ac si dicte littere originales forent exhibite vel ostense Datum
Rome apud sanctum Petrum Anno incarnationis dominice Mccccᵒ xxxiiiᵒ
viiiᵒ kalendas Junii pontificatus nostri Anno tertio Nos autem volumus et auctoritate
ecclesie decernimus quod tenor huiusmodi ubicumque fuerit exhibitus vel ostensus
et publicis omnibus stetur futurum et plena fides sit eisdem litteris originalibus
adhibeatur si forent exhibite vel ostense Nulli ergo hominum omnino liceat hanc
paginam nostre voluntatis et decreti infringere vel ei ausu temerario contraire
Siquis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis dei et [?]
ecclesie se noverit incursurum Datum Basilee v nonas Februarii Anno incarnationis
domini Mccccxxxv

Sequitur decretum Martini quinti per quod festum Corporis Christi et eius octavam privilegiat

Martinus episcopus servus servorum dei. Ad perpetuam rei memoriam.
Ineffabile sacramentum quod salvator noster Jesus Christus instante quo pro
peccatoribus subire voluit sue mortis hora nobis ut eo digne refecti
dominici corporis participes fierent in memoriale reliquit ipsius corpus et
sanguinem eius mysterium continens a fidelibus quolibet attollendum
foret excellentibus honoribus ac devotissimis laudum studiis amplectandum
nostra dispensatione thesauri fideles eosdem quo tanti precellentissimi
veneratione sacramenti sinceris affectibus et dignis obsequiis affluentius
intendant excitare satagimus et huiusmodi in eis fervorem mentis
augeat et illius celesti pabulo vegetatus spiritus in eodem sacramento
proficiat iugiter ad salutem. Sane dudum felicis recordationis Urbanus
papa quartus predecessor noster ad orthodoxe corroborationem et exaltationem fidei digne
ac rationabiliter statuens ut de tanto sacramento preter illam que dietim in ecclesia
fit annualis memoria sollemnior et specialior haberetur et ad celebrandum eius
festum certam feriam quintam videlicet proximam post octavas penthecostes feriam
designans ut prefati fideles ad colendum illud donis spiritualibus invitarentur
omnibus penitentibus et confessis qui in matutinali officio festi eiusdem
in ecclesia in qua illud celebraretur interessent centum dies, item vero in primis
ac secundis vesperis totidem, qui vero misse totidem, illis vero qui
prime tertie sexte none et completorii horarum officiis pro qualibet
horarum ipsarum quadraginta, illis autem qui per octavas ipsius festi matutinalibus
vespertinis misse ac horarum predictarum officiis interessent singulis
octavarum ipsarum diebus centum dies de iniunctis eis penitentiis
misericorditer relaxavit. Nos vero qui hiis temporibus multiplicatis superstitionum
heresum fomentis guerrarum turbinibus necnon pestis et aliarum que
dietim ex divine maiestatis et tremendas offensa consurgunt cala-
mitatum dispendiis fines predecessoris addunt criminis passim decer-
nimus amplioribus spiritualis recompensationis impendiis fideles eosdem
ad impetrandam per venerationem sacramenti huiusmodi et ut illud quo pascuntur
et salubriter ipsorum corda perficiat propensiori diligentia et devotione exercitia

firmas suppietas summopere cupientes. Singulis ex eis vere penitentibus et confessis
qui et quoties in ipsius sancti profesto ieiunium vel loco illius aliud pium
iuxta suorum consilio confessorum opus fecerit centum et qui premissis diebus
quibus ea celebrari contigerit officiis interfuerint necnon episcopis et aliis prelatis
superioribus qui dictis officiis libenter interessent si commode eis in ipsis ecclesiis
interesse possent pro conservandis suarum dignitatum iuribus et aliis tunc
ttime tunc impeditis pro matutinalibus ducentos reliquarum vero vii
premissa totidem ac pro qualibet vesperarum etiam ducentos reliquarum
vero videlicet prime tercie sexte none et completorii festi octuaginta tunc
aut in quibuslibet octave diebus pro singulis matutinalium missarum vesperarum
simpliciter cetri. Necnon reliquarum horarum officiorum huiusmodi quadraginta illis prela-
qui processiones in quibus ipsum venerabile sacramentum dicto festo iuxta pre-
fatarum vitium ecclesiarum deferri continuerit sequuti fuerint, ac quibuslibet in festo
et octave diebus huiusmodi pro pace et tranquillitate ecclesie missas devote
celebrantibus pro singulis earum Necnon aliis in eodem festo celebrastre
sacramentum devote simul etiam centum dies singulis annis perfectis vere
qualibet eis qui dum corpus domini communicandis deferetur infirmos
illud cum intorticio luminare precedendo vel sequendo venerati fuerint centum
et qui tunc alii illud devote sequuti fuerint etiam quinquaginta dies de in-
iunctis eis penitentiis misericorditer relaxamus. Ceterum in festo et diebus
potestis dei misericordie et beatorum apostolorum eius Petri et Pauli auctoritate confisi de
dictis eis penitentiis misericorditer relaxamus ... in festo et diebus
octave huiusmodi etiam in terris et locis ecclesiastico quavis auctoritate suppositis
interdicto, pulsatis campanis, ianuis apertis et alta voce exclusis
excommunicatis et interdictis studeat admissis
propterea exclusis sed interdicti ut causam dederint alium tunc
et illis qui causam vel occasionem huiusmodi interdicti dederint altari tunc
nullatenus appropinquantibus misse et officia premissa licite celebrari possint
dummodo causa ... auctoritate nostra pro parte aliis que etiam observatoris interdicto-
rum ... in suo robore duraturis Et insuper
a nobis fuit instituta processionibus in suo robore duraturis et insup
venerabiles patriarchas archiepiscopos episcopos et alios ecclesiarum prelatos monemus
et hortamur in domino et eis per apostolica scripta in virtute sancte obedientie districte
precipiendo mandamus et in remissionem peccaminum iniungimus ut ipse vel
alios eorum subditos singulos suarum civitatum et diocesium ecclesias in
dominica que ipsius festi predicti proxime precedente, salutaribus ac veris
monitis et exhortationibus premissis fidelibus commendare ac
potissimum sacramenti huiusmodi monitis et exhortationibus premissis licere(?) commendare
et effectum publicare et insinuare procurent et ut eodem suffragante ministerio
subditi et fideles ipsi gratie vobiscum fulciant augmento et libello quod si per
ipsos ymolant hostia per hunc vite cursum ad gloriam producta
quia tamen difficile foret huiusmodi litteras singulis exhibere volumus
et eadem auctoritate decernimus quod ipsarum transumpta manu publica et sigillo alicuius
et eadem auctoritate decernimus quod earum transsumpta manu publica et sigillo dig-
nitatis vel superioris ecclesiastice curie munitis tanquam sepe si originales
exhiberent litteris plena fides adhibeatur et proinde stetur ac si dicte originales
littere forent exhibite vel ostense. Datum Rome apud sanctos apostolos septimo
kalendas Iunii pontificatus nostri Anno decimo tertio

Accidit casus in terminis talis. Quidam magne nobilitatis vir in dioc. Aquis(grani?)
subditos suos precepit ut quendam presbiterum plebanum in parrochia sua caperet
capturique sibi putaret. Subditi de mandato speciali atque iussu dicti nobilis
dominum plebanum ceperunt eumque putarent teme(re) et violenter, similiter quod bona sua de dote
sue ecclesie appertinentia eundem quod spoliaverunt esse. Quem dictus in honesto loco
tenuit captivum, capiendo premissorum a presbitero de non recedendo, quia dictus
presbiter aufugere volebat, sedque eundem captum incarcerabant, quem sic incarceratum
temere tenuit, licet per episcopum requisitus ut eundem liberum dimitteret, eundemque
sic vinctum tenuit ad integrum mensem sine tamen corporali lesione.
Dubitatur an dictus nobilis, cum pro tali iniuria et violentia de tanta
predicto plebano satisfecerit realiter et cum effectu, poterit per episcopum absolvi. Et primo videtur
quod sic, quia iste casus non est exceptus, videlicet cum clerico illata est levis iniuria, tunc
eum episcopus absolvere potest, in c. pervenit de sen. exc. Et hoc etiam probatur per dominum in c. cum [Anth.]
illorum e. ti. Et post multos casus in quibus inferior a papa absolvit a canone
et ibi concludit quod propter levem ictum episcopus absolvere potest, et hic in casu nostro
hic sine omni lesione fuerat detentus, ubi ex casus positione quod episcopus Aquisgranensis
dominum nobilem absolvere potest. Cum quia enim est regula generalis quod iniicientes manus
in clericum violentas a solo papa absolvi ut in canone Si quis suadente xvii q.
iiii. Illa tamen regula habet multas fallacias que habentur per dominum Anth. in dicto c. cum
illorum preter quas ecciam levem ictum, ergo videtur quod episcopus Aquisgranensis dominum nobilem
a pena excommunicationis absolvere potest ex quo dicto plebano iam est satisfactum.
Contrarium est veritas, scilicet quod dominum nobilem episcopus Aquisgranensis absolvere non potest. Et ratio
est illa quia hic non est levis vel modica iniuria. Ad cognoscendum enim levem
vel modicam iniuriam iniectionis manuum non solum factum inspicitur, sed etiam qualitas
facti et modus iniuriandi. Item etiam inspicitur locus ut dicit Extravagans
primo quarti quam allegat Io. An. e. ti. de sen. ex. que incipit Perlectis. Inspiciendo
ergo qualitatem et modum facti in casu nostro tunc iniuria dicta plebano illata non
est modica ex eo quod dictus fuit per subditos dicti nobilis captivus spoliatus
omnibus rebus suis detentus in carcere ad integrum mensem, eo attento nullus
sane mentis dicet istam iniuriam modicam seu levem. Sic eciam inspiciendo
locum in quo facta est talis iniectio manuum violenta, facta est enim a milite
et coram multis. Et ideo gravis iniuria est, non modica et levis ut ondit
Extravagans prealleg. Modica autem vel levis iniuria est, a qua episcopus habet absolvere,
quando quis clericum modicum percussit pugno, palma manus, pede aut digito tetigit
aut cum baculo vel lapide, vel cum violenter apprehendit dimittendo statim eundem
dimittendo. Ista enim casibus postquam clerico est satisfactum episcopus absolvere
potest non cum eundem coram multis cepit et per captivum ad mensem tenuit captivatum.
Concludo quod in casu supradicto dictus nobilis per episcopum Aquisgranensem pro
dicta iniectione violenta supradicta absolvi non potest sine commissione speciali a sede
apostolica sibi facta. Vlo do. c. pervenit preallegatum quod probat unum de levi
vel modica iniuria. Hic autem in casu nostro non est levis sed gravis ut
dictum est per Ex. v. tex. in dicta Extravagante quod episcopi debent suam potestatem sic temperare
ut intra metas porrigi quam ultra procedat. Collaudabilis est enim
aliquos qui per episcopum absolvi debent pape absolvendos relinquere quam contra
statuta canonum aliquem relinquere innodatum, cum umbra quadam videatur
in operis virtutis aut non sequitur in effectu.

Sequitur Extravagans preallegata primo quarti de sen. exc.

Perlectis litteris vestris, nostris vestra absolucione excitatis, licet illos
malicie nos in eis dubitare prospeximus, que essent modica aut

leuis iniuria ita quia sic decretalis c. e. preuenit locum absoluendi uos
consulimus pertatem ex quo cum sit grauius factum quam leuius quo uobis pertinet possimus
uidemus illam [illegible] modicam aut leuem iniuriam que modica percussione
aut impulsione pugni palme manus pedis digiti aut etiam baculi et
lapidis in contentu ad leuem mutilatio vero membri fractio dentis de-
pillatio capillorum non modica ut consilio sanguinis non procedit Uerum si le-
uissima [illegible] ergo percussione sanguinis [illegible] in atrocem iniuriam
proficitur et propter hoc ad absolutionem talium absoluendum ut cum non solum [illegible]
facti uincere facti qualitas ad [illegible] uel minuendam modus super hoc
diligentius attendat ex ipsis facti circumstantiis loca videlicet et persone que
modica grauis et enormis iniuria manifestius cognoscitur
Loca quidem ut si in theatro vel in foro coram multis vel rege vel prelatorum
ecclesia vel coram multis in alio loco publico alicui iniuria inferatur Et
persone quidem velud si sit magister iudex aut etiam magistratus clericus aut
prelatus pater aut patronus vel aliquis in dignitate vel personatu constitutus
ab impari vel humili contra normam iuris iniuria fiat [illegible]
que graues videantur iniurie Que sint leues aut modice expresso
[illegible] negotiorum natura non patitur ut ad plenum
facto cognoscantur Sane quia [illegible] que sit modica aut enormis iniuria
[illegible] indicarent talium [illegible]
uero duximus arbitrio committendum [illegible]
[illegible] tempore ut [illegible] iniurias vel percussiones
[illegible] de absolutione [illegible]
et [illegible] absolui [illegible] absoluendos
[illegible] statuta canonum [illegible] relinque [illegible]
relinque [illegible] statuta canonum [illegible] in effectu
quid uidetur in [illegible] aut non [illegible]

An [illegible] ex sanguinis effusione aut membri
mutilatione causatur

Item secundo concluditur dico quod [illegible] sanguinis effusione [illegible]
[illegible] mors vel membri [illegible] in c. [illegible] et [illegible]
[illegible] de homicidio [illegible] mutilatio membri aut debilitatio
[illegible] membrum ita quod [illegible] sit mortale non
[illegible] dubium si quis debilitauit membrum [illegible] esse mortale
[illegible] factum sit [illegible] quod [illegible]
et non [illegible] Caspar de cal. [illegible] membra debilitatum valet
[illegible] de hoc in c. [illegible] 191 [illegible] debilitatum [illegible]
[illegible] ad decretale [illegible] et [illegible] plenius [illegible]
[illegible] membrum videatur [illegible]
[illegible] membrum et [illegible] digitus sit membrum [illegible]
ff. de penis [illegible] membrum [illegible] distinctum [illegible]
[illegible] manus vel pes [illegible]
[illegible] membrum [illegible]
[illegible] in c. [illegible] lxxx d. [illegible]
[illegible] ad hoc [illegible] digitum non est [illegible]
[illegible] membrum [illegible] ad hoc [illegible]
[illegible] manum [illegible] ad [illegible] manum [illegible]
de c. [illegible] xciiii
[illegible] manus [illegible] esse absciden-
[illegible] manus [illegible] disponi
dam [illegible]

In Causa fratrum Sancti Anthonii

In materia Anthoniensium et [illegible] dicti ordinis sancti Anthonii
Queritur an propter eorum vel minorem fratrum eorum adventum tempore interdicti
poterunt divina officia celebrari Secundo queritur an hiis qui fraternitatem
eorum assumpserunt si forsan ecclesie ad quas pertinent a divinis officiis fuerint
interdicte possit nichilominus [illegible] sepultura ecclesiastica sit concedenda
Et primo videtur quod propter eorum vel minorem fratrum adventum divina officia tempore interdicti
non debent celebrari hoc probo sic quod alias vilesceret et nervus ecclesiastice
discipline quod est contra c. cum inter vos de consuetudine ubi dominus papa improbat et
irritat consuetudinem per quam interdicti sententia violatur immo iste est unus
casus in quo non valet consuetudo [illegible] in c. non liceat de consuetudine quo
videtur quod propter eorum adventum divina officia tempore interdicti non debent celebrari
Item probo quod isti qui fraternitatem eorum assumpserunt tempore interdicti non debent
in cimiterio sepeliri [illegible] et privilegia de privilegiis ubi illud expresse
exprimitur Et hoc ideo quia si tunc omnes fraternitatem eorum assumentes deberent
tempore interdicti sepeliri tunc sequeretur quod pro duobus aut tribus denariis
annuatim sibi collatis dissolveretur propter quod vilesceret ecclesiastica disciplina quod esse
esse non debet [illegible] non est intentio pape cum legibus se velle unire [illegible]
C. de legibus [illegible] et [illegible] q [illegible] [illegible] si dispensatoris et [illegible]
de consecratione [illegible] immo si inducerentur [illegible] honorem aut ecclesiam [illegible]
daret [illegible] ecclesiastica disciplina non [illegible] divino sermo non redderet [illegible]
[illegible] sit [illegible] ut in c. [illegible] privilegia [illegible] Preterea probo ex
textu quod propter eorum adventum divina officia tempore interdicti non debent celebrari
et etiam quod fratres eorum tempore interdicti non debent sepeliri hoc probatur [illegible] alias
[illegible] de sententia excommunicationis [illegible] privilegia templariorum et
hospitaliorum [illegible] Anthoniensium quo in eorum [illegible] adventu
semel in anno aperiebant [illegible] ecclesias tempore interdicti et celebrabant divina
[illegible] ecclesia [illegible] non obstantibus quibuscumque privilegiis ecclesiis monasteriis or-
dinibus [illegible] [illegible] personis ecclesiasticis secularibus vel regularibus exemptis et
non exemptis sub quacumque forma vel expressione verborum ab apostolica sede
concessis que [illegible] tenore presentis constitutionis nulli volumus
cum [illegible] tam secularibus quam regularibus [illegible] [illegible] ut tempore interdicti [illegible]
expresse [illegible] diebus celebrarent [illegible] ubi expresse [illegible] quod omnia
privilegia eorum sunt revocata et debent esse contenta in dictis privilegiatis
ibi positis alias vilesceret ecclesiastica disciplina [illegible] videtur quod propter eorum vel
minorem fratrum adventum divina officia tempore interdicti non debent celebrari
nec fratres eorum in cimiterio sepeliri [illegible] supradicta

In contrarium videtur quod propter eorum vel minorem fratrum adventum divina officia
tempore interdicti debent celebrari et fratres eorum tali tempore debent sepeliri hoc probo
quia dominus papa absque omni dubio sic privilegiavit quod [illegible] interdicto
possint divina officia celebrari et concludit [illegible] dicit et [illegible] dominus Anthonius
de Butrio et [illegible] immo in c. ad hec [illegible] de [illegible] isti fratres privilegiati sunt [illegible]
[illegible] quod [illegible] papa cum de [illegible] potestate [illegible] velit [illegible] dicit [illegible]
in c. cum venissent de judiciis [illegible] [illegible] de legibus [illegible] de legibus
[illegible] potestate [illegible] non [illegible] quem [illegible] et [illegible] petri [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] arbitrium ut in l. [illegible] C. de [illegible] et [illegible] consistorium dei et
et pape [illegible] in indicando et [illegible] quod [illegible] [illegible]

et notatur in c. Tanto, de triplici pla. Si ergo dicti fratres privilegiati sunt per papam
ut ipsi eorum ut interiore seu exteriore adventu divina officia tempore interdicti possint
celebrare, et quod fratres eorum ecclesiastice sepulture possint tradere absque dubio
in eorum vel interiore seu exteriore adventu divina officia tempore interdicti celebrare
possunt, et fratres eorum ecclesiastice sepulture tradi cum eorum sint et voluntati stando
est. eorum si esset annalia quem tamen in casu possunt anima non est. Cum
secundum concurrunt in hiis exhibere se potentialis liberales ut in c. Ordes
de respectu ipse que relinquitur questio dubia
Dicto tenendo quod ipse ex. vel interiore seu exteriore adventu divina officia tempore
interdicti possunt celebrare, et fratres eorum cum fraternitate assisterit eorum sunt
cum tempore interdicti anni collegerit ecclesiastice sepulture tradere, ipse tunc seculares
super adiunctas, et id probo per tenorem privilegiorum suorum cum id expresse concedit, et quod
privilegiorum tenor est insperandus et servandus ut in c. porro et in c. tempus
de simul. gestis. Non obstantibus inconveniens alleg., quod verum est hoc quod
dicit ecclesia ibi valet per quam interdicti sententiam violat. Verum autem est de privile-
giando ubi valet per quam interdicti sententiam violat, per formam est alleg. Tamen dignitatis
ordo a papa concesso, qui id dare potest per formam expectans consensu inferiorum
quod ista est consuetudo interdicti inducit violacionem privilegium dat
quorum consensus non sufficit ad interdicti violacionem. Et sic causa seda est in contrarium adducta
a papa in sola quod hoc ergo ut Non obstante causa fuit ex privilegio. Habent enim
quod lege de iure communi. Secus autem est ex privilegio quod pertinet in collegiatis
dicti fratres ex privilegio eorum, quod ceteris et singulis qui de bonis sibi a Deo collatis
dicte fraternitati statuerit et que fraternitati cum providerit divinis alias apta ad hoc
subvenerint, cuiusque burgensis indulgentias tam septem vel tres in unnecte prime
fuerint, sive scriptis quod aliquis tantum qui gestare consueverint
et sepulture huiusmodi absque quod dicti fratres seu hospitalis inter inscriptos
inuenerit, aut bona sua donet fratris seu hospitali aut ecclesiarum seculares
predicto, quarumque ecclesie ad huiusmodi loca ecclesiastica suppositis interdictis declarat contra
aut religiosos ad huiusmodi loca ecclesie locorum huiusmodi semel in anno, predictis
contingit quod tunc successive sint ecclesie locorum huiusmodi semel in anno,
huiusmodi secundo adventu appareant. Et ipsi fratres et eorum nuncii sive secularis
sive religiosi ad petendum et colligendum elemosinas huiusmodi admitti debent
et nobis excommunicatis et nominatis interdicte exclusis divina officia solemniter
semel duntaxat in singulis ipsis ecclesiis celebrare, prout expresse
tenor privilegiorum suorum id continet. Non obstante c. Alma mater, de sententia ex-
communicationis li. vi. quod verum est hoc quod id c. Alma mater derogat omnia privilegia antea concessa,
non autem post data ut ibi. Et etiam dominus dominus de sancto Ge.
rubrica, quod ubi non potest licet tradiciam
ibidem. Cum ipsa sit ut pertinenti successoribus suis legem imponere non potest, licet videtur
potencia ut in c. nulli de rescriptis li. vi. et dicto quod dicte fratres datum est sinu
legum suppressum post constitucionem supradictam que est Bonifacii octavi. Data
pontificatus sui anno septimo. Privilegium autem eorum est concessum sub data ponti-
ficatus sui anno decimo videlicet in cuius inspeccione videri seu hoc declaratum
hoc est secundum postea constitucionem supradictam. Concludo ergo quod ipsi eorum aut
interiore seu exteriore secundum adventum tempore interdicti poterunt divina officia
celebrare, et quod hiis qui fraternitati eorum assistere et bona alia contra
tempore interdicti ecclesiastica sepultura est concedenda etiam in
absentia religiosorum ex quo privilegium generaliter loquitur per formam in privile-
gio supradictum

no

Quintus utrum sacerdos vel cappellanus coram principe celebrans in ecclesia parrochiali
aut dominus vel milites spectabiles ad ecclesiam parrochialem possit accipere offertoria
que principes cum suis offerunt in sua missa. videtur quod sic. Item non potest neque debet quia
offertoria que offeruntur in ecclesiis parrochialibus aut in locis vel infirmitatibus eorum
salute vel exemple spectant ad sacerdotem parrochialem qui officium
pro peccatis pro eorum tempore ille ex officio orare tenetur. Unde si ecclesia
non est parrochialis danda sunt plebano illius ecclesie ut habetur x. q. i. c. sacer-
dotes et c. hanc consuetudinem. Et ille qui retinet talia offertoria et non
putat ea sacerdoti parrochiali sunt sacrilegi censendi quia rapiunt et inva-
dunt bona ecclesie deo sacrilegis iudicantur et ab ecclesia sunt iudicandi
puniendi ut habetur xvii q. iii c. nulli liceat et de fo. compe. c. conquestus
est et de v. sig. c. causam. videtur tamen in e. c. oblationes vero diuersas
quecumque de propriis et laicis rebus ecclesie offeruntur, quemadmodum i. c. eius pa-
rochiane obtinent presbyteri procul dubio contra deum et sancte patrum institu-
tiones qui primo et qui accipit et qui tradit raptor et sacrilegus
iudicatur. Et de re. iure. c. cum in laicis in de canon in c. c. cum
que sacra sunt a quoquam violari non debent. Et xii q. ii c. in celebrationibus
vel de si quis ecclesiasticas oblationes que deo consecrata est rapuerit vel
consenserit facientibus ut sacrilega iudicetur et dampnum in quadruplum restituat
et tamen perdeat utrum principes possunt defendere cappellanum suum recipiendo
offertoria. Dic quod non quia sacrilegium est hoc quod de dispensationibus vel damnatis bone
ecclesiasticam usurpat ut habetur xvii q. iiii Si quis principum

[illegible] ... bona et ideo ... [illegible] ... actus matrimonialis ...

Actus maritalis est excusabilis

[illegible] ... ignorancia ... [illegible] ... non sit malus et hec modo predicta bona ... [illegible] ... non sit malus in genere moris ... [illegible] ... actus humanus bonus ... [illegible] ... in medio ponit ... [illegible] ... bonitate ... [illegible] ... et hanc bonitatem ... actus ... [illegible]

[illegible]

Actus est bonus ex circumstancia

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Alio quidam dicunt quod quandoque ad actum coniugalem libido prius movet et peccatum mortale, si quod movet delectatio tunc est peccatum veniale, quod autem omnino delectationem respuit et displicet et tunc est omnino absque veniali peccato ut patet dictum in actu ... quoque sit peccatum mortale delectationem oblatam acceptare sit peccatum veniale, si ea adhaerere sit ... si haec non potest esse ... [illegible] ... quod est ... delectatione et ... quod ... bone est delectatio bona et male mala. Unde cum actus ... non sit ... malus neque quaere delectationem est peccatum mortale semper. Et ideo dicitur quod delectatio ... ultra honestatem ... et ... in ... non attendit quod ... est ... quod ... idem ... facere cum ea ... non ... est peccatum mortale et talis dicitur ... amator ... bona ... delectatio ... limites ... talis delectatio in alia non ... peccatum veniale peccatum. Et sic voluptatibus ... velit ... in ea attendit ... in ... attendet. Et sic ... in delectatione ... est mortale peccatum est mortale peccatum non autem ... delectatio ... quamquam ... creatura non ... in deum ... mortale ... solam delectationem ... non refert in deum ... mortaliter peccat. Dicitur quod ... delectationem non referat actum in deum tamen non peccat in ea ... creatura ... creatura ... deum ... non actu.

De redditione debiti non pos.

... xxxiii ...

Videtur quod alter coniugum non teneatur alteri reddere ex necessitate praecepti, nullus enim prohibetur a ... praeceptum implet si ille qui uxorem ... reddit non ... reddere ... denari ... praecepti. Dicitur quod ... implens ... propter ... reddere ... ad aliquod officium ... exequendum sicut iudex ... condemnat propter ... ille qui propter debitum solvit ... ad divina officia exequenda non ... ille actus sit peccatum, sed ... carnaliter illius ... de ministeriis ecclesiae, non autem de aliis ... sine ... relinquendo ... et ... corpus ... absque peccato ... haec ... quod ... nocumentum in ... reddere debitum ... nocumentum ... vel ... infirmitate vel ... salutem ... debitum ... negare ... quod uxor non ... in ... salva consistentia ... deum. Unde ... debitum ... potest ... non tenetur ... impotente ad ... quod ... peccat ... non reddere debitum ... vel ... debitum ... impotens ad debitum solvendum ... debitum reddidit ... impotens ad debitum solvendum ... non ... petendo, et ... petenda ... coniugem ... impotens ... causa ... tenetur neque ... uxor ... debitum ... impotens ... et ... debitum ... debitum ... petendi debitum ... qui ... reddere ... verecundia ... non ... debitum petere ... reddere ... per ... in uxore ... debitum reddi. Et ... delectatio ... quod ... periculum ad quod ... debiti reddito.

Cum vir et uxor sunt ... coniugium ... et ... nobilius ... et augustinus dicit ... actum coniugalem ... ut agens et femina patiens ... aequalitas ... aequalitas ... proportionis ... duplex ... bubalinum ad bubalinum ... proportio ... attendit ... duplum ad duplum ... aequaliter vir et uxor non sunt aequales in ... ad actum coniugalem ... nobilius ... vir debet ... ad dispensandam domum ... uxor ... et vir ... aequales ... tenetur ... uxori in actu coniugali et dispensatione domus ad aliquod ... et uxor viro ad ... uxoris ... et ... hoc ... quod sit aequales in reddendo et petendo debitum. Ad primum ergo dicitur quod ... agere sit nobilius ... proportio ... patiens ad patiendum et agens ad agendum ... hoc ... caput ... caput ... membrum ... caput ... caput membris ...

et hic combinatis dicit quod aliquando habebat decem uxores et aliquando decem concubinas. Secundo
matrimonium ordinatur ad suum principalem finem qui est bonum prolis ... vir non iungitur ... impossibile ... [illegible]
vel saltem difficilia ... sed dicitur ... et contra hoc non est ... dispensatio ...
qui est dispensatio ... et quando ... vir uxor iungitur ... secunda ... si hoc decet ... que
... et ... potest esse dispensatio ... [illegible]
... habebat ad ... concubinas ... concubine ... Ad primum ergo dicendum quod hec
plures uxores ... est contra legem nature ... precepta ... concubina ... dicitur
Ad secundum dicendum quod antiqui patres ex dispensatione ... plures uxores habebant ad illas
accedebant ... affectu ... erant enim uxores ... ad illa ... que ...
... eodem ... non possit esse ... et ancilla
Ad tertium dicendum quod sicut in lege Moysi per dispensationem licebat dare libellum repudii ad vitandum uxoricidium ut dicitur ... ex eadem dispensatione licuit Abrahe ... Agar ad signandum misterium
quod apostolus exponit Galatas iiii quod ... filius heres non fuit ... et filius
... ad misterium pertinet ut ibidem patet sicut ... pertinet quod ... filius
libere heres non fuit ... et filii ... misterium ... filios suos
ex ancillis et liberis natos heredes esse ... Augustinus ... in ... filii
et heredes tamen per bonos quos libere ... et malos ... ancillas ...

De inseparabilitate matrimonii — Cum cadet sub ... legis nature

Matrimonium ex intentione nature ordinatur ad educationem prolis non solum ad aliquod tempus
sed per totam vitam prolis unde de lege nature est quod parentes filiis thesaurizent et filii parentum
heredes sunt et ... bonum ... eorum ...
... legis nature ... inseparabilitas ... est de lege nature ... hunc
inseparabilitas ... et ...
... ad bonum prolis ordinatur ... magis ...
... plus bonum ... ad bonum ... matrimonii magis
in bonum ... bonum plus ... pertinet ad
bonum prolis est de lege nature ... ad bonum ... pertinet ...
... uxoris non est de lege nature ... lege
... lex ... de lege nature ... unde et
... lex ... ad statum ... nature unde et
in lege Moysi et ... contra legem nature est
hoc ... lege ... bonum prolis ...
inseparabilitas ... contra bonum prolis ... ex aliqua
... et ... uxor ...
... contra legem ... de lege ... ordinat
... ad bonum ... finem qui est bonum prolis ...
... ad bonum ... esse ...
... matrimonii magis ... possit ...
... impediat bonum prolis in aliquo ... est ... ad ...

Nota dispensatio in preceptis ... legis nature est ... causa ... per quam alia
... qui ... sicut ... causa ... accidit ...
causa ... impeditur ... sicut est ... ut ... preceptum
... hoc ... et ...
... causa ... et ... miraculis ... ut ... preceptum ... ut ... in
... preceptum ... ut ... et de ... miraculosis ...
... et ... causa ... in causa
passionis Christi ... ex ... dispensationibus in preceptis legis nature ... non ... prima ... ...
... et ... dispensatio ... precepta legis nature ... de ... in ...
... uxore ... et ... prima precepta legis nature
... et ... dispensatio ... sicut patet de dispensatione precepti Abrahe
... misterii divini ... sicut ... ad ... ad
facta de oratione ... ut ...
aliquis ... dispensatione cadet ... precepta
precepta legis nature ... sub dispensatione ... magis ... precepta
legis nature ... sub dispensatione ... ordinatur ad bonum prolis ... est
legis nature ... inseparabilitas ... in tota vita
... matrimonii ... ad hoc ... parentes filius ... et ... non ... de ...
... in vita ... uxoris esse
nature ... non ... contra ... nature ... uxoris esse

et ypostasis neque con[illegible] ipa propter [illegible] contra legis hic unde [illegible] sub disp[illegible]
eadem posset [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et de ea [illegible]
in officium [illegible] de prima [illegible] et sicut [illegible] certe et [illegible] institutum est
ut sit [illegible] manente tali institutione non sit [illegible] eadem [illegible]
dispensacionis / Et in bono prolis [illegible] de [illegible] intelligit [illegible]
et instructio quousque prolis ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et alie [illegible] contra eadem legis [illegible] / [illegible]
cum concubina [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intendit
[illegible] educacionis et instructionis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] de uxore et [illegible] non est [illegible] ad [illegible] dispensans
vel [illegible] concubina sub dispensacione eadem [illegible]

An sub lege mosi licitum fuit uxorem dimittere

Circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt quod illi qui sub lege uxorem dato libello
repudii dimittebant non excusabantur a peccato, quamvis excusabantur a pena [illegible] legis [illegible]
[illegible] et propter hoc dicitur moyses libellum repudii permisisse. et sic ponunt quatuor
modos permissionis [illegible] [illegible] preceptionis ut quando maius bonum non precipit
minus bonum [illegible] dicitur, sicut [illegible] non precipiendo virginitatem matrimonium permisit
i. cor. vii. Secundus per [illegible] prohibicionis sic venialia dicuntur permissa quia non
sunt prohibita. Tercius per [illegible] [illegible] cohibicionis et sic [illegible] dicuntur
permitti a deo inquantum non impedit cum impedire posset. Quartus per [illegible]
[illegible] et sic libellus repudii in lege permissus fuit non quod [illegible]
[illegible] [illegible] fuit dispensacio de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] malum cohibendum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eadem [illegible] [illegible] [illegible] et permisso [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] aliquid [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ne [illegible] apud eos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad hoc data erat ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] uxorem [illegible] [illegible] [illegible] per legem aut [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ad salutem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] legis
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc dicunt quod [illegible] [illegible] uxorem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] permissione divina licitum fiebat / et hoc [illegible] [illegible]
qui dicit quod a [illegible] [illegible] legislator [illegible] permisit repudium Et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non prohibere
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] moyses non [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] sit prohibere non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] magis malum [illegible] [illegible] prohibicione [illegible] [illegible] moyses
unde divina [illegible] libellum repudii non prohibuit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illud
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] libellum repudii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] moyses permisit libellum repudii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
uxoris sub lege moysi [illegible] [illegible] [illegible] dimittendi
[illegible] uxorem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mala [illegible] a permissione
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] permisso ad
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cordis [illegible] [illegible]
vitandum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prohibent [illegible] non habebant
[illegible] permisso [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] permissione [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod moyses dando libellum repudii non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mala
non videtur [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] aliquid [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] illius boni [illegible] ad maius bonum [illegible] honestatem
bonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] uxoris honeste [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dispensare [illegible] hoc fiat [illegible]
ad vitandum maius malum et [illegible]

1

2a
3a
4a

prima

2a opinio

Ad libellum repudii datum Iudeis a moyse [illegible] [illegible] [illegible]

bonum intromissio non [illegible] honestate, vel sic [illegible] sequentis
et sic indissolubilitas [illegible] in lege [illegible] moysi intromittebat [illegible] malum
[illegible] et [illegible] dicat quod a peccato absolvit [illegible] quibus cum repudium
manet in repudio ex quo [illegible] dicitur, tamen [illegible] pene non habebat neque temporalis [illegible]
[illegible] divina dispensatione fiebat et sic erat ab eo culpa ablata. et ideo [illegible]
dicit quod permissio est repudium non malum quod tamen licitum quod ille qui [illegible] de prima
opinione [illegible] ad hoc tamen quod habeat reatum temporalis pene

Nota [illegible] prima opinione uxor [illegible] per repudium alteri viro [illegible] que [illegible] viro
[illegible] non erat [illegible] allegata est lege viri [illegible]
non tamen poterat [illegible] plures viros [illegible] alia opinionem sic licebat ex dispensatione
[illegible] viro uxore repudiata [illegible] aliud virum ducere [illegible]
[illegible] dispensationis tollebat [illegible] manente [illegible]
[illegible] uxorem repudiatam alium virum [illegible] in repudio [illegible] inquietatus [illegible] repudiante
[illegible] uxoris repudiat [illegible] sine peccato aliam uxorem [illegible] sine peccato aliud virum ducere poterat
[illegible] de duabus uxoribus [illegible] erat [illegible]
quod repudiata aliud ducebat [illegible] aliud duceret [illegible] non poterat
[illegible] ut [illegible] licebat plures uxores
[illegible] non potest alia [illegible]
[illegible] plures viros et ideo non [illegible] quod in [illegible]
[illegible] actu honesto [illegible] a more [illegible] mortem
quod a more [illegible] novi testamenti [illegible]
[illegible] in lege veteris testamenti [illegible] testamenti [illegible] quod uxor repudiata non
[illegible] in veteri lege habebat [illegible]
[illegible] in veteri testamento [illegible] repudiatam [illegible] aliud virum [illegible]
[illegible] quod uxor repudiata quod alium virum duxit polluta erat et abhominabilis [illegible]
[illegible] aliud virum [illegible]
[illegible] ad veterem [illegible] lex vetus licita faciebat
[illegible] in veteri testamento illicita [illegible] licita
[illegible] de repudio [illegible]
[illegible] in quo [illegible] permissio est sublata
[illegible] uxorem [illegible]
[illegible] uxorem [illegible]
[illegible] dimittebat, et quod dimittit non fornicatione [illegible] uxorem dimittit
[illegible] et [illegible] adulterium et illud [illegible]
[illegible] repudiata [illegible]
[illegible] licebat [illegible] repudiatam [illegible] uxore

Nota in lege de libello repudii duo erant permissa [illegible] dimittere uxorem, dimissam
alteri nubere, et duo precepta [illegible] libello repudii, et quod [illegible] repudians eam
[illegible] non posset [illegible]
[illegible] polluta [illegible] et vir uxorem non [illegible]
repudiatam [illegible] posset [illegible] repudiatam
[illegible] male factum [illegible] male factum erat quod vir uxorem
repudiabat [illegible] licebat [illegible] uxorem [illegible]
[illegible] lege manet [illegible] repudiatam [illegible]
[illegible] causa quare non posset [illegible]
polluta est [illegible] repudiata non polluta [illegible] aliud virum ducendo [illegible] aliud
virum duceret licebat eam accipere [illegible] non potest [illegible]
[illegible] repudiando
[illegible] uxore [illegible] repudiata [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] in hoc est duplex [illegible]
[illegible] uxorem repudiatam viro [illegible]
[illegible] non redeat [illegible] quod lex [illegible]
lex [illegible] ad [illegible] virum non rediret [illegible]

ideo dicunt alii quod [illegible] alteri nubebat non poterat [illegible] repudiata erat [illegible]
polluta [illegible] adulterium [illegible]

Causa repudiandi uxorem fuit vitare uxoricidium

Ut q causa repudii fuit odium uxoris sed hic q dicitur Anal iij. Si odio habes eam dimitte illam
dist. xxxiij. cum non invenerit gratiam in oculis eius propter aliquam foeditatem. Sed tamen foeditas et fornicatio magis
generant nocio quam odium quod postquam illa deberet esse quam odium, sed odium est tam terribile cuius quo
odio habetur si quod odium sed sufficiens causa fuit mulier possit repudiari propter vitium suum quod absurdum
. dist. xxij dicit si dimisit vir uxorem suam et postea eam odio habuit et obiecerit ei stuprum ante
coniugium si in probatione defecerit verberabitur et c. siclis argenti condemnabitur et non poterit eam
dimittere omni tempore vite sue quod odium erat causa sufficiens repudii. Respondeo ad primam questionem q causa per
missionis repudiandi uxorem fuit vitare uxoricidium et sicut quidam dicunt proxima autem causa
homicidii est odium et ideo proxima causa repudii est odium sed odium ex aliqua causa causatur
sicut et amor et ideo oportet alias causas repudii esse remotas que erant cause odii dicit autem
Hugo dist. xxxiij. multe in lege cause dimittendi uxores Christus solam fornicationem excepit
ceteras molestias iubet pro fide et castitate coniugii sustineri. Hee autem cause intelligitur foeditates
in corpore puta infirmitas vel aliqua notabilis macula vel in anima sicut fornicatio vel aliquid huiusmodi
quod in moribus inhonestatem facit. Sed quidam has causas magis coartant satis probabiliter dicentes, q non
licebat uxorem repudiare nisi propter aliquam causam posteriorem matrimonio supervenientem nec propter qualis
taliter, sed propter illas solum que sunt bonum prolis impedire vel in corpore ut sterilitas aut lepra
aut aliud huiusmodi, vel in anima ut si esset mulier mores quos filii ex consuetudine ad paries imitarentur
sed quedam glosa super dist. xxij cum non invenerit gratiam etc. videtur magis artare sed ad primam
cum dicat ibi pro foeditate primam intelligi sed primam glosa vocat non solum in moribus anime sed etiam in natura
corporis quod facta duo quedam, dist. iij dicitur q sterilitas et talia huiusmodi sunt cause odii et sicut causa ubi
dist. iiij dicit q propter vitium non aliquis esse locorum q veritas est cum amoris et ideo non sequitur
dist. v. dicitur q lex dabat repudium viro q non posset incipere repudiare uxorem in casu illo sicut
dicitur in ab causa qui puellam deflorauerat

De scriptura libelli repudii

Videtur q cause repudii debebant . . . a pena legis absolvebantur sed hoc omnino videtur esse
in libello scribi . . . libellum repudii scriptum a pena legis absolvebantur sed hoc omnino videtur esse
in iuste nisi causa sufficientes repudii assignarentur quod oportebat eas scribere in libello, . ad
nihil aliud ea scriptura valere videbatur nisi ut cause repudii ostenderent quod si non iustificabatur
frustra libellus ei scribi tradebatur. Sed tamen cause repudii, aut erant sufficientes
aut non, si sufficientes precludebatur viro via ad causas iniquas que ei sed lege concedebantur
si autem insufficientes ostendebatur iniustum repudium et repudium fieri non poterat quod nullo
. . . Respondeo q cause repudii in speciali non scribebantur
causa repudii scribi prohibebant . . . ut iniustum repudium, sed secundum Josephum . . . ut inducat
in libello sed in speciali non ut ostenditur iniustum repudium, sed secundum Josephum . . . ut inducat
huiusmodi libellum conscriptum de repudio alteri nubere posset alias enim ei traditum non
. . . tenere conveniret Sed
secundum . . . scriptura talis, promitto tibi q numquam tecum conveniam Sed
. . . mora intervenire et consilio scribarum dissua-
si . . . ad obiecta
. . . a proposito repudiandi desisteret et per hoc patet solutio ad obiecta

An quibus sacris liceat reddere coniugale debitum

Tenetur enim quis subveniendum morbo qui invalescit sed quod in die festo invalescat [illegible] subveniri per petitionem debiti [illegible] quod aliqui [illegible] vulgo [illegible] in quo [illegible] deserviunt [illegible] carnalibus delectationibus. Homini reddit [illegible] ad spiritualia. Et ideo in diebus in quibus [illegible] spiritualibus [illegible] vacandum non licet petere debitum ad [illegible] quod ille [illegible] possunt alia adhibere ad incontinentiam comprimendam sicut oratio et multa [illegible] et quibus non teneatur [illegible] homo orare cum tenetur [illegible] tota die ydoneum ad [illegible]

[illegible] petens tempore sacro mortaliter peccat [illegible] quod melior que [illegible] est a viro suo mane ad processionem veniens a diabolo est accepta [illegible] cum nulla circumstantia aggravat [illegible] mortaliter peccat [illegible] legis [illegible] uxoribus [illegible] mortale [illegible] Sed cum illa circumstantia aggravat [illegible] est circumstantia [illegible] ut faciat mortale [illegible]

[illegible]

Ad tertium dicendum quod [illegible] mortale [illegible] in veteri lege [illegible] carnalibus [illegible] in nova lege [illegible] quod lex spiritus. Ad 4 dicendum quod [illegible] honestate [illegible]

[illegible]

[illegible] et ideo [illegible] debitum non [illegible] celebrare [illegible] nuptias [illegible] celebrari [illegible]

[illegible]

[illegible] non potest debitum [illegible] reddat

An habere concubinam sit contra legem nature

[illegible] quod habere concubinam non sit contra legem nature / lege enim communi non fit de lege nature si fornicatio prohibetur act. xv inter alia ceremonialia legis que ad conversos credentibus [illegible] imponebantur fornicationi simplici quia accessus ad concubinam non est contra legem [illegible] sub [illegible] positum

nunc prohibitum est [illegible] etc. si fornicatio simplex non prohiberetur [illegible] tempore si [illegible] legis intellecte [illegible] tradende ordinabatur ergo habere concubinam non est contra legem nature. Unde dicendum ad hoc quod quod sit ac dicit [illegible] actio dicitur esse contra

legem nature que non est [illegible] fini debito / sicut que non ordinatur in [illegible] actionem agente sicut quod deest [illegible] [illegible] finis autem quem natura ex concubitu intendit est proles procreanda et educanda et ut hoc bonum quereret posuit delectationem in coitu ut [illegible] [illegible] quod [illegible] concubitu [illegible] delectationem [illegible] ad finem a natura intentum contra naturam facit / et [illegible] [illegible] talis concubitus qui ad illum finem [illegible] ordinari [illegible] Et quod [illegible] a fine [illegible] nominant tamen ab optimo [illegible] [illegible] a prolis bono [illegible] accepit quod [illegible] [illegible] quilibet sexum concubine nomine [illegible] [illegible] [illegible] quia solus concubitus [illegible] [illegible] [illegible] / et si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] talis concubitus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in quo non solum intelligitur [illegible] procreatio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] educatio et instructio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a parentibus [illegible] [illegible] parentes proli tenentur [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] educatio et instructio [illegible] a parentibus debetur [illegible] longum tempus exigit lex nature ut [illegible] et [illegible] in longum tempus [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a mutua [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] / hoc autem [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] concubina [illegible] est contra legem nature [illegible] [illegible] quod in gentibus [illegible] ad [illegible] lex nature obfuscata erat [illegible] accedere ad concubinam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] contra [illegible] [illegible] [illegible] non est contra legem nature / et [illegible] [illegible] [illegible] fornicationem [illegible] [illegible] [illegible] que erat [illegible] inter iudeos et gentiles [illegible] [illegible] quod accedere [illegible] ad concubinam non sit peccatum mortale / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod fornicatio simplex [illegible] [illegible] [illegible] iudas [illegible] [illegible] [illegible] cum thamar [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod iudas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mortale [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] actus [illegible] [illegible] [illegible] fornicatio simplex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad deum et [illegible] ad hominem [illegible] [illegible] sit peccatum mortale [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vita et [illegible] [illegible] concubitus violat [illegible] [illegible] sit contra duo precepta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad prolem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fornicatio simplex sit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intendit non est dubium quod fornicatio simplex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] peccatum mortale [illegible] [illegible] lex scripta non [illegible] licitum fuit concubinam habere [illegible] [illegible] [illegible] habere [illegible] uxore est de lege [illegible] [illegible] non habere concubinam / [illegible] [illegible] licuit [illegible] uxores habere [illegible] et habere concubinam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] uxor [illegible] ancilla [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod ancilla in [illegible] [illegible] libera [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] legitur ad [illegible] [illegible] ancillas [illegible] abraham et iacob [illegible] ille non [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] concubinas habere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et filius eius [illegible] hereditatem [illegible] [illegible] abraham [illegible] agar et filius eius fuit [illegible] [illegible] non fuit uxor abrahe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fornicatio non erat peccatum [illegible] probat [illegible] quod iudas cum thamar concubuit [illegible] ista [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filios iacob a peccato [illegible] cum accusati erant [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in ioseph [illegible] vel vendiderunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] habere concubinam non [illegible] [illegible] sit contra legem nature [illegible] [illegible] [illegible] nullo tempore [illegible] [illegible] licitum fuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] concubitus [illegible] [illegible] [illegible] non est [illegible] [illegible] non est [illegible] actus ad bonum prolis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] est contra [illegible] precepta legis nature [illegible] dispensationem non recipit Unde [illegible] legis in [illegible] [illegible] [illegible] aliquos concubinas [illegible] quos [illegible] sit a peccato mortali excusare [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]

Actio contra legem nature

[illegible] ex [illegible] que sit peccatum mortale

Fornicatio simplex est peccatum mortale

[illegible] precepta legis nature non recipiunt dispensationem

Diss ist die rechte weise die eyn iczlich lehenhere
halden sal der do czu lehenrechte eyme beclagen wil
Also hie noch stehet geschreben

Czum ersten sal der here haben eyne bothen deme sal her geben den lade brieff und
sal den bothen befeln das her lade den von platten der do mit unrechte
syne lehengutt nemelich eyn dorff Als grant etc das von Im zcu lehen
gehet yn syne gewere czu sich bestrickt und hot dach der lehen
vom ym nye gesinnet und der bothe sal yn laden In kegenwertikeit czweyer
manne die das sehen und horen das der bothe ym den brieff gegeben hot

Der lade brieff sal seyn offen und versigelt mit des hern yngesigel den neme
der bothe unde gehe mit czweyen mannen do her den von platten
persenlich vindet, kan her aber en nicht gefunden, ader thar her ym
das In seyn kegenwertikeit nicht verkundigen So gehe her mit den
czweyen mannen uff und in sotan dorff dozu der lehen here clagen
wil, das do des lehen hern lehen ist und vorkundige aldo vor dem
kirchmeister und iczlichen nachgeburn die ladunge und gebe ym den lade
brieff und befele den von platten uff eyme gnarte [?] stadt die sal her
warhafftig machen und ouch uff eyne gnant czeit, die sal her ouch
namhafftig machen das der von platten aldar gesehe noch laute des
lade brieffs und gebe dornoch wedir heym sampt mit den czweyen
mannen die ym von dem hern czu geschickt woren

Der here sal en laden und heischen uff eyne wusten wereder ader
uff eyne anger ader uff das felt ader yn eyn gnant dorff das
muss her in dem lade brieffe namhafftig machen So das her under
dache ader bynne geslossen werden ader thorn, das lehenrecht yo
nicht en hege

Der here muss en ouch heischen vormittage und barssen gebunden
tagen anders ist seyn lehenrecht machtelos

Ouch ist czu wissen das ehe der here die erste ladunge thu So muss her
vorbothen seyne manne und muss aldo fregen eyne seyne man das
ist yo wer czweene ader mehe horen ap her moge eyne laden der do
seyne lehenguttere die do von ym czu lehen gehen ruren habe yn seyner gewere
die her besessen hot iar und tag und lenger, und hot dach die
von ym czu lehen nicht gesinnet und sunder hulde die yn seyne gewere
an lehn, nemelich den hern von platten der do das dorff N. gnant
bestrickt das do von ym also von eyme rechten lehnhern czu lehengut
und ist dach von ym czu lehn nicht hot wolt entpfaen dozcu
her yn beschuldigen wil czu lehn rechte wie sich das geboret von rechte
So vinden ym die manne her moge is wol thun, wenne ym das
gefunden wirt so dancke der dem rechten Dornoch befele der here dem
bothen und czweyen mannen das se solche heischunge und ladunge
thun So lesse en der jn laden uff eyne namhafftige stad die des hern
lehn ist Der her mag den von platten mundlichen lossen laden
ap her wil ader brieflichen In solcher forme also hier noch folget etc

Unsern fruntlichen dinst zcuvor Edeler liebir here und ohme, mir ist
bynnen iar und tag czu wissen worden das ir das dorff N. gnant
das denne meyn rechte ritterlich lehn ist, von mir zu lehen ruerende

sullet haben und halden jr elbern gelbere und habit das auch von mir
alse eyne rechten lehnhern zu lehn wie gesinnen noch entpfangen
Sunder haldet das in unwillen gelberen / ane lehn gancz ane meyne
willen wedir rechte alse ich meyne ader ich denne sullich meyn
lehnguet an sulch fremder gelbere vinde und dorumbe theidunge ich
laden und heisschen euch vor zu lehnrechte von sulchs obgenanten
dorffes wegen ap ir das vorantwerten wollit / vor meyne mane keyn
Sandhove uff den anger vor meyner stadt do selbist vor dem
Bernisschen thore gelegen do ich eyn lehnrecht mit meynen
manen bestellen und begehen wil. das ir aldar ersscheynet unde
komit von / irczeigunge deß brife obir xiiii tage und mir aldo
antwert noch lehnherren recht zu meyne schulden und clagen wanne
ich czu dem selbigen dorffe clagen wil und hof das czu irfordern
mit rechter clage wie recht ist / ir komet ader komet nicht so wil
ich der noch gebarn und clage noch lehn rechte wie sich das
wirt geburen jm rechten Beschreben Anno etc in dem komenden jare
Dinstage noch Francisci mit meyme Ingesegel versegelt

Albrecht von Schoneberg ritter
Bleuchegen

Der brif sal offen seyn und versegelt mit des hern Ingesegil den
neme der bothe und czyhe mit czben manen und vorkundige
dem: alse ich obne geschreben habe dornoch harre der here xiiii tage
und merke eben den xiiii tag noch der vorkundigunge und wanne
der tag komit So neme der here zum mynsten mit ym vi mane
und den selbigen bothen der do den von gehalden geladen hot und gebitte
den selbigen manen bey der holdunge die sie ym gethon haben das
sie mit czhen und ortil vinden czu lehnrechten. wanne sie mit ym
zu slichtunge czu komen noch deme alse sie ym holdunge gethon haben
thun sie das nicht so werden sie dem hern bussehaftig etc

Der here merke recht den xiiii tag und kome aldar mit seynen
manen die jm gehult haben und neme der so meyste her ir kan
gehaben jn sulcher weise. Die sullen alle ir waffen von en legen
Messer swert sporen. auch die / brotte messer / lange kogeln hanczken
hoseysen / ringelen und auch spangen und sullen alse treten in die benke
die bereyt sullen seyn So das der here die oberste und hochste banck jn neme
und secze sich aldo heluchen nedir dornoch eyne cleyne weile so spreche
der here czu dem aldisten mane und neme den bey dem namen
N ich frage dich eynes ortels czu lehnrechte ap is dingezeit sey / so
das ich eyn lehnrecht hegen mag von rechte So neme der man eyn
gesprech ap er wil und spreche alse / here ich bethe eynes ortels czu
lehnrechte ap ich mich besprechen mag mit elbern manen So antwert
der here du magist das wol thun So bespreche sich der man ap
her alse stunde und antwurte liber here ich habe mich besprochen
mit elbern manen und vinde eyn ortel czu lehnrechte das is dinge
czeit sey So merke der here lype und zu allen andern orteilen / das
her yo forder frage. die andern mane ap sie das volworten / ist deme
do ymant der die volwort wedir sprechen wirt So frage der here noch

eynander eyne gleiche sundericheit vnd uber deme die meiste meynunge
hat der behelt das orteil
Dornoch so frage der here eyne andern man den nene her ouch bey
seinem namen vnd spreche also N ich frage dich noch lehn rechte
by ich icht moge vorbiten eyding vnrecht vnd vngeberde ader
was hyrynne recht ist So sal der man antworten here wolt ir hore
das recht So spreche der here Ja So spreche der man here ich vinde
ouch zcu lehn rechte das is ir vorbiten sullet So spreche der here also
mir is zu rechte vunden ist also vorbithe alle eyn vngerecht vnd
vrlowbe recht vnd vorbitte vnrecht eyne itzlichen manne
Dor noch frage der here fort eyne man vnd beneme yo den mit name
vnd spreche also N ich habe eyne meyne man her bescheiden
vnd geladen zcu lehnrechte Nemlich den hern von pfalben vnd
bin ouch dorzcu me her komen vnd dorzcu me frage ich dich eyns
ortels noch lehn rechte ap ich ich moge nemen meyner mane
eyn der mey wort spreche zcu lehn recht ader was dorzcu me recht
ist der selbige man mag sich besprechen ap her wil wil her
ouch nicht So mag her sprechen here ir moget das wol thun wene
selber nicht recht seyn mocht in ewer eygener sache So spreche der
here So neme ich meyne man N genant vnd neme den bey dem
namen den her haben wil der sal mey wort sprechen in desem
gehegitten dinge zcu dem mole ich keyn rechte gesten
mag in meyn eygen sache vnd dorzcu me magister h vnd neme
den aldisten bey namen hegen das gerichte vnd salt nymandis
vorkortzen an seyne rechte So stehe der here uff mit seynem
vorsprechen vnd gehe mit im in eyn gesprecke vnd neme sust
seyne man zu im wen her wil So doch das die dingbanck
besatzt bleibe vnd nicht werde gerewmith Noch deme gesprecke
so kome der vorsprecke in sein wort vnd ding im holunge vnd
vrandil wie offte das not seyn wurde gleicher weise als vor
lantrechte Dornoch spreche h meyn here hie kegenwertig hot
geheisschen vnd geladen zcu lehnrechte uff desen tag alhie her uff dese
stadt den hern von plalben vnd ist dorzcu me her komen das her clagen
wil zcu dem dorffe N das do von im zcu lehn gehet das sich der
here von plawen mit vnrechte ane lehn vnderczogen hot ane seyne willen
vnd dorzcu me frage ich von seynet wegen eyns ortels zcu lehnrechte ap
her en mo abe eyne vnd wie her en vor heysschen sal mit rechte
So spreche der aldiste man dem das gerichte befoln ist N ich frage
dich was hyrynne recht ist der man mag sich besprechen ap her
wil wil her aber nicht So spreche mein here sal yn vorheisschen
mit eyme bothen das das alle mane horen So dangke der vor
spreche dem rechten vnd spreche von des hern wegen also meyne
hern zu lehnrechte funden ist also heissche ich dich N vnd neme
den bothen von meynes hern wegen das du der bothe seist vnd
gebithe euch A vnd B auch von meynes hern wegen das ir en horet
So frage der vorsprecke fort wo vnd an welchen enden der bothe en
heissche sulle So spricht man uff des hoffe ende ader x schrete von

der dingbang ap das lehn recht uff dem felde ist gehegit Dornoch gehe
der bothe x schritte von der bang dingbang sampt mit den czwen
mannen die ym zu geschicket seyn vnde spreche also ich heysche
zu lehnrecht vor dem hern von zalalben vor meyne hern vnd seyne
man zcum ersten mole zu der antwart vme solche schult also
ym bescheiden vnd alhir bedinget ist vnd bothe euch des zu gestige
Dornoch ap der von plawen do nicht en ist So kome der bothe wedir
vor die gehegite dingbang vnd spreche also here ich vant seyn nicht
ich vant ouch nymant der seyne not vorkundigette
Dornoch trete des hern vorsprechen vor vnd frage mit dem mole
seyn here den vorgenanten hern von plawen geheischen hot uff desen
tag zu lehnrechte vnd doch nicht en komen ist vnd dorczme
frage her was rechtis dorczme sey zu lehnrecht So vint man ym
der here solle en noch eyns zu hant lossen vorladen So gehe
der bothe noch eyns vnd schreite aber x schrete von der
dingbang vnd spreche also her vorgesprochen hot Dornoch kome
her aber wedir vnd spreche here ich vant seyn nicht So frage
der vorsprechen aber also vor So vint man ym aber der here
sulle en zcum mole dritte mole lossen vorheischen das sal der
bothe aber thun Dornoch wen der bothe zcum dritten mole
spricht here ich vant seyn nicht ich vant auch nymant der seyne
not hette vorkundiget so spreche des hern vorsprechen mit dem
mole meyn here den vorgenanten hern von plawen drey mole geheischen
hot zcu lehnrechte vnd doch nicht komen ist vnd dorczme frage ich
was dorczme fordir rechtis dorczme sey zu lehnrechte So vint man
das der here sal warten muss bis das die sonne nedir gehet das
ist zu mittage kommet her denne nicht So frage der vorsprechen was
dorczme rechtis sey So vint man das en der here zcum andern mole
heischen sulle mit gonen bothen in keigenwertikeit czweyer manne
zcum nehesten dinge aber obir xiiij tage
Dornoch spreche des hern vorsprechen here her here stehet alhie vnd
ich von seynentwegen vnd dancke dem richter vnd bezuget das
mit euch das her habe das erste dingk geclaget zu lehnrechte zu
dem obgenanten hern von plawen der doch vngehorsam gewest ist
vnd bethe ich euch ir wollet das gedenken vnd ym bekentlich sey
ap vnde wenne her das not seyn wurde im rechten etc Dornoch
habe der here achtinge dorauff das her von stund losse den obgenanten hern
von plawen laden zcu andern mole vnd vorczwille den andern tag
das ist die andern xiiij tage nicht wenne vorsewmet her se so muss
her von newes anclagen Ouch ist zu wissene das zu andern dinge
sal sich der also halden in allen dingen als ich das oben habe geschreben
Dornoch zu dem dritte dinge So thu der here aber also als ich zum
ersten dinge geschreben habe vnd zcum letzten kommt denne der
here von plawen nicht So frage denne des hern vorsprechen mit
dem mole sey here geheischen vnd geladen hot zu lehnrechte den obgenanten hern
von plawen drey dinge noch enander in solcher meynunge das her
im antworten sulde zu seyme schulden vnd clagen von der tat wegen

der herre sey lehn in seyne gewalt / ane des herren willen weder got
und recht und dem herren kar grossen schaden noch lauthe seynes
brieffe dorynne her en hot lassen laden / und doch nye ist komen
noch nymandes gesant der seyne not hette vorkundiget
und dorynne frage der vorsprecher was her nu forder thun sulle noch
lehn rechte das her solichen ungehorsam moge gesterken mit rechte
do her recht an thu So vint man der herre sal seyn lehnrecht
gezeugen eyn iglich ding sunderlich mit welchen seyne manen
So sprecht der vorsprech der und nenne dy ersten selbene mane die
do bey der ladunge woren se welbene ir seit bey der ersten ladunge und
do bey dem ersten dinge geweset gewest se habit das gesehen und
auch bey dem ersten dinge gebeut euch meyn herre und irmanet euch
gehort dorynne gebeut euch meyn herre und irmanet euch
das ir yn bekentlich seit der worheit bey der holdunge die ir ym
gethon habit und saget ab her recht also den herren von plawen hot
lossen laden zcu ersten dinge und also gebaret und gebetet habe
als lehnrecht recht sey ader nicht etc. So sal der gezeug also sprechen
ich vorpflichte mich bey euren holden das ich do bey gewest
bin und habe gesehen und gehort das ir elber bothe hot geladen
unde geheisschen den erbarn herren von plawen in dem dorffe zcu N das
de von elber gnaden gelet zcu lehne von elbersentwegen vor elber mane
alher uff dese stadt zu lehnrechte ich habe euch gesehen das ir seyn
also gewart habit also lehnrecht recht ist / das sach ich und hort es
und byn des elber gezeug etc. So auch der ander und alle gezeuge
noch enander das ist obene zu merken das der yo muss sey
ding gezeugen iglichs sunderlichen also ich do obene habe gesprochen
Wenne der letzte gezeug hot gezeuget So frage des herren vorsprech
Mein herre hie kegenwertig und ich von seynetwegen fragit orteilsweis
ab der herre nu icht mit den gezeugen volkomen sey das ym
lehnrechte hulflich sey an seyne rechte adir ab her noch mehe gezeuge haben
sulle ader was seyne recht sey So vint man her sey volkomen etc.
Nu sal man merken das der herre nicht dorffe das das vierde
ding hegen zu der hulferede noch lehn rechte rechte Es sey denne
das ymant von des herren von plawen wegen aldar komen were
vor das lehnrecht und hette vorkundiget echte not worynne der
herre von plawen nicht hette mocht furkomen Sulche not sal der
man vorrechte vorkundigen und thut her es nicht so darff man das
vierde ding nicht hegen von rechte Dornoch wenne nu der herre sey
lehnrecht gezeuget hot eyn iglichs sunderlich also ich das obene habe
geschreben So trete des herren vorsprech vor und sprecht Mein herre
seyne drey ding gehegit hot und der obgenant herre von plawen
der do das obgenant dorff das do von meyne herren zu lehne gehet
in seyne gewalt / ane vorkomen ist noch ymant von seynet
wegen der seyne echte not hette vorkundiget und dorynne frage
der vorsprech von des herren wegen was nu orteilnis recht
sey wene her sich vorder halden sal der her recht an thu und
lehnrecht lasse So vint man man sal ym das selbige gut zu
seyn her uff gedaget hat vorteilen das her hat gewalt in seyne
gewalt ane lehn von rechte So frage der vorsprech vorder

ober das thun sulle der here ad' syne man So vint man seyn uwege
So spreche der vorsprecke fort So stehet here ney here und ich von
seyntlehen und gebewtit der h. und neme eyne mit seynen
namen das du dem obgnant heren von plawen vorteilest sulch
gut das do von meyme heren zu lehngeht das h' en seyne geboten
gehat hot ane lehn und ane meynes heren willen etc So spreche
der man also meyn here gefunden ist zu lehnrecht also vorteil ich
den obgnant heren von plawen sulch dorff das do von meyme heren zu
lehngehet das h' dach zu unrechten gelbern gefunden under deme
von plawen ingesatzt name Amen
Dornoch frage der vorsprecke des heren was dach der here mit dem
gutte thun sulle So spricht der here des urteilfinder moge So
vint man here sulle sechs urteilfinder zu bewerlichkeit geber
seyne manne und sulle das also halden jar und tag an nutze
und an gelde unvorrottet und sal den gnysch zusamehalden
op is der obgnant here von plawen erfaren wolde komen jar
und tage dornoch kere h' sulch gut zu syne noch noch
seyne willen

Also als obin geschrebin stehit sal der herre clagen in abewesen des der do geladen ist

here

Sequitur aliud

Wurde aber der von plawen gestehn und gleberne zu dem
lehnrechte so habit dorff achtige bey h' mit sich wurde brengen
fremde lewthe die ebir manne nichten worem So frage des
heren vorsprecke noch deme h' fremde lewthe mit sich gebrocht
hat do sich seyn here vor furchten mag das sie en ader seyn
lehnrecht mochte vorstoren op her sie icht von im sulle lossen
gehn und sulle also der dingkeng kysen und nemen wen h' wolle
und op h' das nicht vorstund thun wolde op h' icht dem heren
wetten dorzeme sulle vor itzlichen sundirlichen ader was hyrumme
recht sey So vindet man h' sie weg lossen gehen wol her
anders das dorff vorantworten thut h' das nicht so sulle h' vor itzlichen
wetten von rechte Dorzeme ouch vor das leenrecht mit worten
mit sporn ader mit eyme hutte ader mit eyn' kogel ad' mit
eym hewtken das dorf zuvorantworten noch lehnrecht So frage
der vorsprecke op h' icht dorzeme wetten sulle noch lehnrechte So
vindet man here musse wetten etc Merket eben kompt der von
plawen vor zu dem ersten ader zu dem andern ader zu dem dretten
und wil das dorff vorantworten So frage ebir vorsprecke here
von plawen seit ir h' komen das ir das dorf in obgnant das ir
in ebern gelbern habit wollit meyme heren vorantworten zu
lehnrechte alhie vor seyne manne Sprecht h' deme Ja also
here das pflichtig ist von rechte So sayne ebir vorsprecke ebenso
h' sich an gedinget hat noch gewonheit des lantrechts und

wenne h' an syn wort komen ist eбb' clage vnd schult in sulchen weyß
Alß hirnoch stehit geschreben
Herre von Plawen / myn here stehit allhie vnd ich von seyner
wegen vnd kundige euch zu lenrecht vnd clagit ubir euch das
ir das dorff N genan das do sey echt lehngut ist vnd von im zu
lehngehet / das h' gezugen wil zu lehnrechte alse recht ist habit
gehabit vnd gehalden in alberen gelbern Jar vnd tag vnd dornoch
lang vnd habit das noch hewte des tages in alberen gelbern
ane lehn vnd auch ane seyne willen mit vnrechte so leen ane
gelbere vnd gelbe ane lehn vnrecht ist noch lehnrechte vnd dezene
geberet h' euch zu der antwrt vnd begert von euch welle antwrt
ja ader neyn alß lehn rechte recht ist etc So wurde h' lewcken vnd
spreche her hette is nicht in seyner gelbern So spricht elbe vorspreche
Here mit euch
von den mannen Sulche antwrt besteit mey
vnd bitit abzusprechen das recht czusch'icht seyne vnschult bewisen
sulle uff den / heiligen vnd czusch'sich denne recht der hereman
des selbigen dorffs vndirwunden / Bisch der here von Plawen abzusprecht
ader was hyrumb recht ist So vindet man h' musse seyne vnschult
bewisen uff den heiligen vnde der here moge sich des dorffis
wol vndirwunden mit rechte So wurde h' aber / bekennen das h'
is in seyne gelbern hette So frage elber vorspreche Sint dem male
der here von Plawen bekent das h' sulch dorffe das do von meyme
here zu lehngehit in seyne gelbern hat vnd hat doch der lehn an
im nye gesinne hot auch das selbige dorff von im zu lehen
nye genomen das h' volkome kunde wie recht ist Sunder hat
die gelbe ane lehn ab nu icht sulch dorff sulle an meynen
heren ledigliche gefallen seyn vnd man sulle is dem here von
Plawen vorteilen das h' die gewe rewmen musse billich deme
here sulch dorff lenger in seyne gelbern behalden moge vnd setzit
das an das lenrecht So vint man vorecht das dorf sey gefallen
an den heren vnd man sulle is dem heren von Plawen vorteilen
von rechte etc So frage der here wer disen sulle der here ad' seyne
manne So vindet man seyn manne eyner etc / So spreche der vorspreche
So steit allhie meyn here vnd erbit ich von seyner wegen vnd
gebewt dir N vnd nenne eyne man mit seyne namen das du
den heren von Plawen vorteilest sulch gut das h' in seyne vnrechten
gelbern bisaher gehabit gehat hot ane leen vnd ane meyne willen
Denne so spricht der man Alß meyme heren gefunden ist zu lehnrechte
Alß vorteile ich dem heren von Plawen sulch dorff vnd spreche das
meyme heren zu noch lehnrechte dornoch vorstund so frage vorspreche
ab d' h' selb' sich moge des selbigen dorffs vndirwunden ader ab im yman
die gewe in antworte sulle vnd auch was h' mit dem dorffe thun
sulle So vindet h' sulle sichs vndirwunden in kegenwortikeit selber seyn
manne vnd moge von stund dormethe thun was h' welle so her is
mit rechte ersteanden vnd irlangit hat in kegenwortikeit des heren
von Plawen Denne so dangke der vorspreche dem rechten vnd irfolge
alß dorbey vnd lasse en zu lehnen vnd gebe dormethe uff das
lehnrecht etc

Nympt eyn man eyn Jungfraw ader weib vnd der ehe gekomen
dy kinder mit einander denne sal is eyn gemeyne gut seyn
Sterbit denn dem weibe ir man denn sal dem weibe fulgen
vnd bleiben eyn drittel abschallem gutte das der man nach seyme
tode lest is sey das sich das nach magdeburgischem rechte zihen
vnde geschen moge gerade ader farende habe / dormethe sie sal
vorgenugit seyn allenthalben vnd sy sal auch mit dem selben
erem drittenteile haben zu thun vnd zu lassen sie neme
eynen andern man ader nicht vnd die andern zwey teil
des gelaßen gutis des toten mannes is sey woran das sey
sal komen vnd gefallen an seyne kinder sie sint swertmogen
ader spilmogen zu gleichen teile vornemelichen also das
sich dy gerade vnd was sich nach magdeburgischem rechte zu
der gerade zyhen magk wo das ist vorbas meher gleicher
ander farnde habe vff swertmogen vnd vff spilmogen
gleich erben salle des gleichen auch dy herwoth vnd
was dorzu gehored Sterbit aber dem mane syn elich
weip was denn nach magdeburg rechte gerade moge geheisen
vnd sich dorzu zyhen wo des wer das sal bey dem mane
bleiben vnd sich erber also ander farnde habe die der man
hat bracht in seyne gewere die weile sy lebete das sal
auch bleiben bey dem mane der das fellit zu seyne lebetagen
besitzen vnd innehalden sal an alle ansprache von seyne kinden
Sterbit denn der kinder eyns nach seyme
vaters tode beyder mit lebendigen leibe denne sal des toten
kindes teil komen an seyn recht geswisterde vater vnd mit halben
die auch leben vnd nicht an die mut Sterbit denne das
letzste kind denne sal alle seyn gut woran das geschen moge
sterben vnd gefallen do is zu rechte hen sterben sal gleiche
die gerade ander farnde habe Sterbit aber eyn ledig knecht
ader man der keyn kinder hat ader in lest wes der denne nach
magdeburgischem rechte lest vnd das sich dor zyhen mag wo das wer
das sal her erben vff seyne nehisten erben gleich vff swert
mogen als vff spilmogen also ader farende habe so fere
also her das vor nicht hat geben ader der stad do is recht
hat Nympt auch syn ader eyne tochter eyn weip ader eyne
man bey eren rechten eldern vat ader mut lebendigen
leibe vnd gewinnen sie kinder bey en vnd sterben sy
de nach ehe sie ere eldern betalen vnd abscheden von den gutern
vnd haben sy sich auch nicht an gefellit vorlobit vnd
vorczegen ere kinder nemen teil in erer eldern adir das ist
elder vats vnd elder mutt erbe gleich eren vettern vnd

glymen an erer eldern Stat und nehemen alle nicht
mehe denne eynis mannis teil. von rechtis wegen
Die wilkor sal stehen vor dy Stat und auch vor das land
erstlich bilde und vor alle die erb rechten gebrauchen
wollen Sunder was lehn gutt anlangen die sint in
dese wilkor nicht gezogen Dat sub secreto nostro Anno etc
[illegible]

Alff. So ich von euch vorstanden habe wy von dem [illegible] geschen
der Alff und jrem widersachen eyn [illegible] jr zu schaden geschen sy etc
Alff jr solcher sprach wort vorgehalden das sy den mit glymplichen
worten selbis widersprechen wy sie in solchir sprach ny gewillet habe
Sunder sy habe jn an [illegible] gesagt wes sy erkenten das jr widerstre
noch der Stat wilkor recht hette dorumb wolde sy nicht geredt
haben ader solche [illegible] wider den levot der Stat wilkor geschen
ist jr zu schaden So wolde sy den [illegible] leyden und ap sy dorober
ernstlich angeredt worde So bitte sy sich dorumme an gebortlichen
stellen entschuldigen lasen und ap denne der selbe jr
e von jr gelt erkennen teil der uff sein wip von
[illegible] fordern worde den teil der uff seyn und nicht
dem vorstorben kinde [illegible] sulde komen seyn und worde sy sich
uff den fall desselben kindes mit jr und worde sy sich
[illegible] uff der Stad wilkor So ant also von rechts wegen
das dy frawe hoffet das jr e an solchen vorstorben kinde
teile keyn recht nicht haben magk noch der Stat wilkor
lovte So seyn weib solchen teil der an sy von den selben
kinde sal gestorben seyn jn [illegible] nach her [illegible] seyne gewere
ny bracht had und ap her uns davon ader von ander frunden
habe und gerade by seyms weibis lebetagen [illegible] in seyne
gewere bracht hette das sal doch nicht haben [illegible]
und zulassen Sunder her sal das allayne besitzen [illegible] seyne
lebetagen vor seyne kindern ap her dy hette [illegible]
und [illegible] teil und [illegible] euch des an der Stat
wilkor und [illegible] dem ford also Sunder dem der Stat wilkor
also lovtet Stirbit denn [illegible] das letzte kind So sal
denne allis gut sterben und gefallen dohen is von rechte
sterben sal und so nu denne alle kinder gestorben seynt
[illegible] und des halben [illegible] noch rechtem erbgange und [illegible] ynnehalt

solche willkor alle solche ire gelassene gut der selben aller
kinder an dy frawe als an ire naturliche mut komen
und gefallen seint So hoffet dy frawe wes nu der
selbe ir e[illegible] bey im had von gerade und ander farende
habe dy ir tachter seyn elich weib nach irem tode
gelassen hadte solle und musse her ir auch antwertten
und folgen lassen So als her keyn kind nicht had
und im dy willkor doran keyn recht gebit / denn das
her solche gerade und farende habe alleyne zcu seinen
lebetagen vor seyne kindern besitzen sal und sy
denne erkant worde das her solche gerade und
farende habe auch vor der frawen und iren kindern
zcu seynen lebetagen besitzen solde So hoffet dy fraw
her sulle ir solche gerade und farende habe vorsichern
und vorburgen das her das alles nicht vorthu
nach vorwandil ir und iren nehsten zcu schaden
unde setzet das alles uff erkentnus des rechten
sich dorinne an geborlicher stelle zcu erfaren was
recht ist

Anno domini j. 4 97 intitulatus sub venerabili ac egregio

viro Johanne de osthwigyn

A magistro	Johanne de glogovia	tractatum petri hispani hora ix
	Andrea de testhen lectura	parvorum loycalium hora xvij

Incipiunt auctoritates primi libri methaphisice

Omnes homines naturaliter scire desiderant

Sensus visus multas rerum differentias demonstrat

Humanum genus arte et ratione vivit

Sicut ait philosophus experiencia facit artem inexperiencia vero casum

Actus et omnes operationes sunt circa singularia quia medicus non sanat hominem nisi secundum accidens sed socratem vel platonem vel alium particularem hominem

Experiencia est cognicio singularium ars vero universalium

Artifex sapientior est experto et architector manuali artifice

Signum sapientis est posse docere

Conveniens est quod artem ultra omnes sensus ab omnibus admirari

Non solum propter aliqua inventa utilitatis sed tamquam sapientem ab aliis discernitur

Invenientes quorum sciencie ad usum sunt semper sapientiores et honorabiliores sunt illis quorum sciencie non sunt ad usum

Sapiencia est sciencia primarum et altissimarum causarum

Ad sapientem pertinet omnia scire in universali et scire difficilia et habere scienciam certiorem aliis et scire reddere causas eorum que sciunt

Item eciam scire scienciam que circa seipsum est causa et non causa alterius et scienciam que ordinat sibi causas subservientem

Sapientem ordinare non ordinari oportet id est sapientis est regere et non regi

Item hic solum docet qui causas de singulis dicunt

Item que maxime sunt universalia difficilia sunt hominibus ad cognoscendum quia a sensibus sunt remotissima

Finis est bonum uniuscuiusque rei et universaliter optimum in omni natura

Sapiencia id est methaphisica non est sciencia practica sed speculativa quia propter nullum usum est sed solum propter fugam ignorancie

Propter admirari homines nunc et prius inceperunt philosophari sic sacerdotes in egipto id est antiqui philosophi habitus vitis vite propter admirari inceperunt philosophari

Qui dubitat et admiratur ignorare videtur

Homo liber dicitur qui sui ipsius et non alterius gracia est

Humana natura multipliciter fit ancilla tam ex parte anime quam ex parte corporis

Divinum non invidet

Multa menciuntur poete

Nulla sciencia melior est et nobilior est methaphisica quia ipsa est maxime divina cum deo quia deus maxime habet

Unde necessariores quidem ipsa omnes alie sciencie videntur

Dignior vero nulla est

Deus videtur omnibus esse causa et principium quoddam

Tunc unumquodque scire arbitramur cum causas et principia eius cognoscimus

Quatuor sunt cause materialis formalis efficiens et finalis

Commentator

Materia prima nullam habet formam nec universalem nec particularem sed recipit primo universalem et deinde recipit alias formas usque ad individuales

Corpus non est tantum forma tantum sed est aliquid aggregatum ex materia et forma

Item vole non habz esse nisi p[er]
q[uod] e[st] in aia

Secundus l. methaph[isi]ce

Sicut se h[abe]t oculus nocticoracis ad lumen solis sic se h[abe]t intellectus n[oste]r ad manifestissima in na[tur]a et ad deu[m] et ad substa[nti]as separatas et ad na[tur]as reru[m] subalim

Non solu[m] h[abe]mus grati[am] dic[er]e nostr[is] q[ui] ... opi[ni]onib[us] aliq[ui]s aliq[ui]d dixerunt s[ed] et h[abe]mus qui fidelit[er] semp[er] enunciaverunt q[uia] hy et conferunt ad h[abi]t[u]m i[d est] h[abi]t[u]m n[ost]r[u]m excitati sunt

Non[n]ullorum philosophorum ... sciam recte se h[abe]t

Finis scie sp[eculati]ve veritas p[ra]ctice v[er]o op[er]us

Ver[um] nescimus sine causa

Unumq[uo]dq[ue] e[st] ... aliorum ut sunt talia illud e[st] magis tale ut ignis qui e[st] ca[us]a caloris et aliis quod ipse e[st] maxie calidus

Illud q[uo]d est causa quare alia s[un]t vera ipsum v[er]o verissimum

Unumq[uo]dq[ue] sic se h[abe]t ad entitatem sic se h[abe]t ad veritatem

In nullo genere causarum convenit ire in infinitum sed semper e[st] devenire ad aliq[uo]d q[uo]d est p[ri]mum in illo genere

Unde contingit devenire ad p[ri]m[u]m efficiens ad p[ri]m[u]m finem ad p[ri]ma[m] mat[er]iam ad p[ri]ma[m] formam

Semp[er] est causa p[ro]p[ter] ...
Gen[er]atio unius est corruptio alterius et econv[er]so

Gen[er]atio e[st] medium int[er] esse et non esse et de[?] aliq[ui]d fieri dr[?] ab aliquo et sic de puero dici[tur] fi[eri] vir et econtra dicit[ur] fieri dies q[uia] p[ost] aurora[m] sit vir et p[ost] auroram dies sed sic ex aere dici[tur] fi[eri] aqua et ... incompletum ex completo

Impossibile est p[ri]m[u]m sempiternum ex quo fit gen[er]atio materiam p[ri]mam corrumpi

Leges in scientia faciunt ... bona ... ex q[uo] ... q[uod] sumus et bonum contrarii

Nullum agens sine na[tur]ale sive intellectuale ab intentione finis absolute infinitum non est sc[ilicet] ...

Aliq[ui]s intellectus intelligat id s[un]t

Inde ... quod moveti[?] ... est ymaginationem ...

Tunc scire putam[us] cu[m] causas eius cognoscimus

Auditores contingit s[ecundu]m consuetudine in auribus

Sicut consuevimus ita dignum dicimus

Absurdum est simul acquirere sciam et modum sciendi

Commentator

Comprehensio veritatis non est impossibile in multis rebus et hoc ideo est q[uia] nos h[abe]mus desiderium na[tur]ale ad sciendum veritatem

Nichil e[st] ociosum in na[tur]a

P[ri]ncipia se h[abe]nt in scientia sicut locus janue in domo quia nullus ignorat q[uia] tunc unumq[uo]dq[ue] perfecte et complete consistit in sua p[ri]ncipia ... cognoscunt ... et ... ad ... et ... arcus ... intellectum n[ost]r[u]m ... intelligendo substantias separatas ...

perfectionis et necessitate. Non autem dicit impossibilitatem sed difficultatem

Nullus potest ipse venire in maiori parte veritatis speculativae vel practicae quia non est plenius nisi per innumera... adinventum ...

Prima causa est magis digna in esse vel veritate quam omnia alia entia ... a prima causa

Qui destruit finem destruit bonum et nihil ponit

Consuetudo audiendi apologos et fabulas maximum impedimentum est in cognitione veritatis

Theologia est quaedam via in omnibus ... et est modus sciendi ...

Tertius liber metaphysicae

Difficilior ... est veritatis ...

Ignorantem non dicimus esse ...

Veritatem ... dubitantes ... qui ... debent

Finis et bonum idem sunt

Magis ... scire ... affirmativae quam negativae

Unius rei una est diffinitio

Ens et unum sunt idem

Tres sunt ... communes

Non contingit ... habere ... particularem

Unum enim numero et singulare non dicunt

Omnes theologi qui antiquitus fuerunt deos faciebant principia ... et dicebant ... immortalia quae gustaverunt nectar ... quae non gustaverunt ...

non est unum

Scientia non eget cibo

Corruptibilium et incorruptibilium non sunt eadem principia

Impossibile est aliquid fieri ex non ente

Commentator

Qui negat ... quod negat quid invenit

Finis est melior cunctis omnibus

Verum unum est synonimum cum ...

Quartus liber metaphysicae

Philosophia prima id est metaphysica considerat ens inquantum ens et passiones et principia entis secundum quod entis

Ens secundum quod ens dicitur multis modis non aequivoce sed secundum attributionem ... ad unum idem analogice

Substantia est primum ens a quo omnia alia entia dependent

Ens et unum convertuntur

Idem est homo et unus homo

Eadem sunt quae eadem generatione generantur et eadem corruptione corrumpuntur

Eiusdem scientiae est opposita considerare id est oppositorum eadem est disciplina

Negatio et privatio differunt quia negatio est remotio alicuius simpliciter privatio est remotio alicuius in subiecto apto nato ad illud

Circa idem genus versatur dialecticus metaphysicus et sophista

Primum principium in aliqua scientia debet esse nobilissimum in ea

Prima dignitas est de quolibet affirmatio vel negatio et de nullo ...

Qui negat loquelam ponit loquelam

Qui unum non intelligit nihil intelligit

Veri non significat unum nichil est

Non autem omne quod videtur et apparet vere verum est

Necessarium non potest se aliter habere

Motores naturaliter prior est moto

Accidentis non est accidens nisi in quantum accidit tertio

Verum refertur ad unum

Contradictio est oppositio cuius secundum se non est dare medium

Diffinitio est oratio quam significat nomen

Commentator

Ens non est equivocum nec univocum sed est nomen secundum quod plura attribuuntur uni, et est medium inter univocum et equivocum

Omnia que attribuuntur alicui vel attribuuntur ei ut uni fini ut omnia sana sano quod est in animali vel uni agenti ut omnia medicinalia ad artem medicine vel omnia naturalia uni subiecto ut omnia entia substantie

Idem vult Aristoteles exemplum dicens sanum eo quod conservat sanitatem

Una scientia est non tantum unius univoci sed etiam unius analogi

Avicenna irrisit statum suum in lege

Avicenna putavit quod idem esset unum quod convertitur cum ente et quod est principium numeri quod non est verum quod multi dicunt

Res non est una vel ens per dispositionem sibi additam sed est ens et una per suam essentiam

Sophista intendit se videri philosophum ut acquirat gloriam vel aliquam gratiam humanam sed philosophus intendit tantum scire veritatem

Qui negaverit primum principium scilicet de quolibet esse vel non esse etc. scilicet quod contradictoria non stant simul

Impossibile est enim philosophari cum eo qui ...

Ratio quam significat nomen non est diffinitio ~~Auctoritates quinti libri methaphisice~~

Auctoritates quinti libri methaphisice

Quot modis dicitur causa tot modis principium quia omnes cause sunt principia

Principium et primum sunt idem quia de principio est primum

Quatuor sunt cause scilicet materialis formalis efficiens et finalis

Aliqua sunt sibi invicem cause ut exercitium est causa sanitatis et econverso

Idem aliter se habens est causa oppositorum sicut gubernator navis per sui presentiam est causa salutis navis et per sui absentiam est causa periclitationis navis eiusdem

Finis est optimum rei

Causa secundum actum et effectum simul sunt et non sunt

Causa et effectus debent esse proportionata

Materia omnium liquefactibilium est aqua

Necessitas dicitur quatuor modis. Primo sine quo res non potest esse ut animal non potest esse sine cibo. Secundo sine quo res non potest bene esse sicut homo sine vestibus. Tertio idem est quod violentum ut dicitur omnis res necessaria est violenta

Quarto dicitur necessitas quod non potest se aliter habere ut deum esse

Continuum est unum motus est unus

Eadem numero sunt quorum materia est una

Eadem specie sunt quorum forma est una

Ens e dux s(ecundu)m p(er) se et p(er) accns
Ens p(er) accns e qn unum accns dicit(ur) de alio ut albu(m) e musicu(m) vel qn accns dicit(ur) de subiecto ut ho(mo) e(st) musicus. Ens p(er) se unus s(ecundu)m decem p(re)dicam(en)ta
Aliquo(modo) dicit(ur) unumquodque rei
Extrema relacois semp(er) sunt diu(er)sa in re vel relatoe
Prius e quod p(ro)pinq(ui)us primo principio est p(ro)pinquius
Potentia activa et passiva mutuo sibi respiciunt unde unus po(ten)cie tuetur tendit po(tenti)a passiva et econverso
Quantu(m) e quod e divisibile in ptes quaru(m) unaqueq(ue) e h(oc) aliquid
Perfectu(m) e extra qd nil e h(oc) e dux
s(ecundu)m p(er)fectu(m) sim(pliciter) ex quod nil e sim(pliciter) et hoc est quod dicit com(mentator)

Commentator

Perfectu(m) simpliciter e dispositio p(ri)mi principii in quo sunt p(er)fectiones et nobilitates om(n)iu(m) entiu(m) nobiliori modo q(ua)m sunt in se ipsis
Aliud e p(er)fectu(m) in g(e)n(er)e s(ecundu)m ex quod nichil e in g(e)n(er)e suo d(ic)tato
Mors metaphorice d(icitu)r finis
Quotiens dicit(ur) principiu(m) totiens dicat(ur) t(ermin)us et e converso
Omne attingens finem est perfectu(m)

Auctes sexti li(bri) methaphisice

Methaphisica considerat causas et principia entium in quantum entia
Substantia et essentia rei non possunt cognosci per demonstrationem
Nulla ars p(ar)ticularis probat suum subiectum s(ed) supponit ipsum esse
Omnis scientia vel e activa vel factiva vel theologica i(d est) speculativa
Naturalis scientia non est practica s(ed) speculativa
Tres sunt p(ar)tes philosophie speculative s(cilicet) naturalis ph(ilosoph)ia mathematica et d(ivi)na i(d est) methaphisica. Naturalis considerat res coniunctas motui s(ecundu)m esse et s(ecundu)m rationem
Idem vult commentator magis expresse qui dicit theologice scie et speculative alijs scientiis delectabiliores sunt et nobiliores et inter theologicas
Si omnis substantia e mobilis ph(ilosoph)ia e p(ri)ma s(ed) si substantia aliqua e immobilis illa est prior et scientia de illis illa e prior philosophia
De ente p(er) accns non est speculatio
Entium quedam sunt ut frequenter queda(m) ut raro et illa sunt entia s(ecundu)m accidens casualia et fortuita
Ex quo habetur quod non omnia veniunt ex necessitate
Bonum et malum sunt in rebus verum et falsum sunt in mente
Ens quoddam e p(er) se quoddam p(er) accns. Ens p(er) se aliud e in actu aliud ex actu. Ens ex actu dividit(ur) in decem p(redicamen)ta que sunt substantia quantitas qualitas relatio

Commentator

con
Naturalia sunt in quaru(m) diffinitione accipit(ur) natura d(ivi)na vel in quaru(m) diffinitione ponit(ur) n(atur)a
Voluntaria sunt in quaru(m) diffinitione ponit(ur) voluntas
Licet omnes scie sunt nobiles tamen scia d(ivi)na est nobilior aliis omnibus quia eius subiectum e nobilius subiectis om(n)ium aliarum scientiarum
Res immobiles divine sunt cause rerum d(iv)inarum mobilium corporum celestium

1i

Au^tes septimi methafte

Accidentia non sunt entia sed sunt entis

Substantia prior est accidente cognitione diffinitione et tempore

Materia non est quid nec quale nec quantum nec aliquod aliorum quibus ens est determinatum

Disciplina fit omnibus nobis per magis nota

Diffinitio est sermo indicans quid est esse vel per essentialia

Diffinitio accidentium fit per additamentum scilicet subiecti unde accidentia diffiniuntur per aliquid extraneum a natura scilicet per substantiam

Compilatione non est diffinitio sed similitudo terminorum

In entibus per se idem quiditas et huius quiditatem

Nomen accidentis concreti duo significat scilicet subiectum et eius formam ut album scilicet albedinem et subiectum albedinis

Omnia que fiunt vel fiunt a natura vel ab arte vel a casu

Prima materia est qua res potest esse vel non esse

Ex sanitate in anima fit sanitas ~~extra animam~~ in materia

Materia non fit forma sed totum compositum

Particulare generat particulare sed Universale non generat neque generatur

Idee non sunt separate a particularibus sed sunt in eis sicut ipse esse ut volunt plato et predicatum de eis predicatione dicente hoc est hoc

Omnis productio fit a forma

Omnes partes diffinitionis sunt forme

Natura humana non fit nisi in hiis carnibus et in hiis ossibus

Generans et generatum conveniunt in specie et sunt unita

Forma facit ad generationem sed ars ad artificialia

Diffinitio est sermo huius partes

Nichil contingit uno nomine diffiniri

Singularium non est diffinitio nec scientia quia qui credunt a philosopho non est manifestum utrum sint vel non sint

Materia per se est incognita

Nichil aliud est in diffinitione quam genus et differentia [differentiam]

Diffinitio est una propter unitatem

Ex duobus entibus in actu non fit unum

Actus separat et distinguit

Forma est causa essendi rebus unde forma dat esse

Commentator

Individuum substantie est suis individuis accidentium

Substantia individualis non est una nisi per formam

Sicut ex duobus non aggregantur due forme simul sic nec in materia

Forma est per quam materia et quam compositum quia nec materia nec compositum est aliquid in actu nisi per formam

Impossibile est ut due forme separate a materia transmutent materiam immediate quia nichil transmutat materiam nisi corpus

Causa multitudinis generabilium ab uno generato est multiplicitas materie in quibus vel inequalitas agentis agit

Proprium est substantie inter
omnia predicabilia ut cum sub una
quantitate sit alia species substantie
Sed non est unde ut cum aliqua
quantitate sit alia quantitas
agentis sed est aliud cum quantitatem
quod est potentia qualitas scilicet materia
Materia non cognoscitur nisi per se
sed per formam
Qui nescit rem nullum nomen
ei imponit, quia nullus imponit
ei nomen aliquod quod nescit
Unde habes quod in rebus nobis
notis tantum nomina imponimus
Forma non est elementum nec ex
elemento sed est substantia addita
elemento Idem dicit Aristoteles 8°

Auctoritas octavi methaphisice

Omnes forme sensibiles
materiam habent
Duplex est substantia scilicet materia forma et compositum
Substantia formalis dat esse
Differentie quedam dantur per formam
quedam per materiam, quedam per utrumque
et ille differentie sunt composite
In separatis a materia idem est quiditas
et habens quiditatem Sed in aliis non
sunt idem sed differunt
Differentie et forme rerum comparantur
numero, quia sicut numero unitate addita vel
ablata non manet eadem species numeri
alia et alia Sic ablato vel addito
aliquo in differentia vel forma rerum
non manet eadem species sed variatur
Et sicut numerus non suscipit magis neque
minus sic differentie et forme rerum
nec magis nec minus suscipiunt
Licet in omnibus eadem sit materia prima
in omnibus est propria materia
Si agens fuerit diversum et materia fuerit
diversa et sub hiis factum fuerit diversum

Forsan quedam naturalia non habent
materiam Et si habent talem qualem
habent generabilia et corruptibilia sed
solum habent materiam ad locum mobilem
Hic dicit commentator quod per hec dicitur
intelligi corpora celestia in quibus non
est materia In hiis ergo esse in potentia ad
corruptionem Sed materia eorum est
aliquid existens in actu scilicet corpus
et dignius habet subiectum quam materia
Non omnium est materia eadem sed quorum
est generatio et transmutatio adinvicem
quia quorum sunt sine transmutatione
eorum non est materia
Causa unitatis diffinitionis est
quia una eius pars est ut materia alia
vero ut forma Sed causa unitatis
materie et forme non est alia nisi
quod unum eorum est in potentia aliud
vero in actu Unde nulla alia causa
unitatis eorum nisi motor qui extrahit
materiam de potentia ad actum

Commentator

Forma secundum diffinitionem separata a
materia est sed non secundum esse quia
impossibile est formam secundum esse a materia
separari
Esse materie est medium inter esse
in actu et inter non esse
Forma dat esse rei
Corpora celestia non habent materiam
que est in potentia ad corruptionem
sed materia eorum est aliquid existens in actu
scilicet corpus et dignius hoc nomen
subiectum quam materia
Sicut transmutatio facit materiam scire
sic operatio facit scire formam
Exitus ergo de potentia ad actum
non largitur ei nullum sed perfectionem

Auctoritas noni methaphisice

Duplex est potentia scilicet activa et
passiva potentia activa.

est primum instrumentorum aliud
incipit aliud

Nichil agit in se ipsum
Nichil patitur a se ipso
Potencia rationalis valet ad opposita
Eadem est scientia contrariorum
Nichil fit quod impossibile est
fieri
Actus simpliciter precedit potentiam
sed in uno individuo precedit actum
Duplex est operatio quedam transiens
in materiam exteriorem ut edificatio et illa
dicitur factio Quedam manens in ipsa
in operante ut visio intellectio
et illa dicitur actio
Sempiternum prius est corruptibili
Non est timendum quod celum stet
id est a motu quiescat
Materia est causa esse et potentia
causa fatigationis
In bonis actibus melior est quam
potentia Sed in malis potentia
melior est actu ut quia actu esse
sanum est melius quam posse sanum
fieri Sed posse fieri infirmum melius
est quam actu esse infirmum
Recipiens non est malum nec corruptio
nec peius
Malum semper sequitur potentiam
Unde circa entia impotencia semper
cadit error
Omne quod cognoscitur secundum quod
est in actu cognoscitur Circa
entia vero in actu id est circa substantias
separatas non fit deceptio
Ignorantia non est qualis est cecitas

Commentator

Nichil agit aliquam actionem circa quam
non habet potentiam
Qui tollit a rebus suas proprias
actiones tollit ab eis suas proprias
essentias
Qui tollit unum agens esse
quod agit omnia et tollit a rebus
suas actiones sive operationes non habet
terebrum aptum nec habet ad bonum
Unumquodque enim venit actione sua
sibi propria Auctoritates decimi
libri methaphisice

In unoquoque genere est dare unum
minimum et primum quod est
metrum et mensura omnium que
sunt in illo genere
Mensura primo debetur quantitati
et per consequens aliis
Mensura debet esse homogenea
mensurato id est debet esse eiusdem generis
Unius est unitati pluralitas
Contraria sunt que sub eodem genere posita
sunt et maxime a se invicem distant
et eiusdem susceptibili vicissim insunt
Privatio et habitus sunt radices contrarietatis
Uni tantum est contrarium uni
Unius est multitudo omne mensuratum
Media sunt in eodem genere cum extremis
Materia neque tote vindit id est materia
cognoscitur per privationem formarum
Homo et femina non differunt specie sed sunt
idem specie
Masculinum et femininum sunt diversi sexus animalis
Contrarietas que in forma facit diversitatem
specierum id est animalium
Corruptibile et incorruptibile differunt
plus quam genere
Accidens non contingit non esse

Commentator

Mensura cuiuslibet rei est sui generis
Primum in genere substancie est primus motor
qui est actus purus sine potentia

Auctoritates undecimi metha[physice]

Natura non agit nisi remota a causis superioribus que sunt deus et intelligentie

Eternitas est in materia i. potentia pura vera est

Et quilibet est in motore primo i. potentia activa est

Opus nature est opus intelligentie

Corpora celestia sunt animata et non habent de virtutibus anime nisi intellectum et voluntatem

In separatis a materia idem est efficiens et finis

Non est idem quod de primo principio intelligitur motor situm in eo quod intelligit de ipso motore primi mobilis

Ultima perfectio perfectitas hominis est per continuationem eius cum intellectu separato

In separatis a materia idem est dispositiones et dispositio

Unus celorum contactus duo consistat scilicet forma et subiectum eius

Scientia dei causat res sed scientia nostra causata est a rebus

Optima dispositio intelligentie consistit in movendo unde si aliqua dispositio esset non movens illa esset frustra et otiosa

Auctoritates duodecimi metha[physice]

Omnis substantia sensibilis est terminabilis

Quecumque transmutantur illa sunt materiam

Omnia fit ex ente in potentia

Tria sunt principia naturalia scilicet materia forma et privatio

Materia non fit forma non fit sed fit totum

Nulla forma est ante materiam quam quedam est post materiam sicut anima sed tamen non omnis sed intellectiva

Motore dicta sunt prima motus celi est eternus

Primus motor est actus sine omni potentia substantia sine omni accidente simplex sine omni compositione et est immobilis impassibilis et eternus

Primus motor movet ut amatum et desideratum

A primo principio dependet celum et tota natura

Speculatio est optima et delectabilissima

Deum dicimus esse optimum animal eternum actus intellectus est vita

Primus motor nullam habet magnitudinem corpoream

Impossibile est in magnitudine finita potentiam esse infinitam

Stellarum natura est eterna

Impossibile est aliquas substantias separatas esse non moventes

Unum tantum est celum et non plures

Primum principium extra se nichil intelligit

In separatis a materia idem est intelligens et intellectum

Bonum universi consistit in ipso principio ad quod omnia ordinantur

Entia nolunt male disponi

Non est bonum pluralitas principatuum unus ergo princeps

Commentator

Relia apud aristotelem sunt collecta a pluribus ab intellectu qui concipit ab eis similitudinem et facit inter ea unam intentionem

phi. 1

Auctes primi libri phisicorum Arestotilis

Quoniam scire et intelligere contingit circa omnes scientias que sunt principia cause et elementa ex eorum cognitione

Tunc unumquodque scire arbitramur cum causas et principia eius cognoscimus usque ad elementa

Innata est nobis via cognoscendi de notioribus nobis ad propria

Pueri primo appellant omnes viros patres et omnes feminas matres postea unumquodque eorum determinate agnoscunt

Contra negantes principia non est disputandum

Uno inconveniente dato multa alia sequuntur

Quod vere est nulli accidit

Finiti et infiniti ratio soli cognoscenti cogenti

Omnes philozophantes ex nichilo nichil fit

Tria sunt principia nature scilicet materia forma et privatio

Subiectum est prius predicato

Principia non sunt ex aliis neque ex alterutris sed ex hiis sunt alia

Oportet semper principia manere

Infinitum secundum quod huiusmodi est ignotum

Intellectus qui querit accidens separare a subiecto est vanus et impossibile querens

In divisione carnis contingit devenire ad carnem minimam que si ultra dividatur non remanebit amplius caro. Similiter est in aliis rebus naturalibus

In rebus naturalibus est dare minimum et maximum

Omne corpus sensibile finitum per ablationem corporis finiti ab eo tandem consumitur

Melius est ponere principia finita quam infinita

Universale secundum intellectum prius secundum sensum notius est ut sunt dicta

Singulare est dum intelligit prius dum sentitur

Materia non cognoscitur per analogiam id est per comparationem ad formam

Formale quoddam divinum et appetibile

Materia cum forma sunt cause omnium accidentium id est substantia composita est causa accidentium in ea

Forma est quoddam divinum optimum et appetibile

Materia appetit formam sicut femina virum et turpe bonum

Privatio est que in malum multotiens imaginatur ad maleficium

Nichil appetit quod sibi contrarium est

Materia secundum se est in potentia

Materia est ex quo aliquid fit cum insit per se et non secundum accidens

Commentator

Dicit in prologo huius libri

Ultima perfectio hominis est ut sit perfectus per scientias speculativas et sibi ultima perfectio id est vita sempiterna

Philozophus perfectus et sapiens naturalis est virtuosus secundum omnes species virtutum moralium que sunt iusticia castitas prudencia et similia

Liber phisicorum est radix et principium philozophie naturalis

Nomen aristotilis est arcles et est filius Nichomachi sapientissimi Grecorum qui scientiam invenit et

compleverunt fuerunt quia quicquid
scriptum invenitur ab antiquo non
est dignum quod sit pars et principium
sue

Compleverunt qui nulli sunt cum
secuti sunt usque ad hoc tempus cum
reliqui addiderit nichil erroris
invenerit in dictis suis quod esset
alicuius quantitatis

Et talem virtutem esse in uno indi-
viduo est mirabile et extraneum

Et quia haec dispositio in isto homine
fuit ergo dignior est dici divinus
quam humanus

Natura quedam est perfecta et est illa
que fit in causa. Quedam im-
perfecta et est illa que fit sine ea
sic exponit hic allegator quod per duas
causas efficientes particulares intelligit causas
similes scilicet materiam et formam

Motu nichil aliud est quam omnes
partes simul sumpte

In informatione autem generatorum hominis non
cessant partes informationis recipi et
partes hominis fieri donec forma huma-
na sit completa et hoc est verum
si forma recipit perfectionem

Sed autem non illud quod accidit in
accidentibus propriis generatione

Transmutatio substantialis et accidentalis
conveniunt in hoc quod sunt mutatio
rei de una dispositione in aliam

Sed differunt in hoc quia transmutatio
substantialis mutat nomen et diffinitionem

Sed accidentalis neutrum horum mutat

Materia prima nullam formam
in se habet sed est in potentia ad
recipiendum omnes formas

Materia non est sua potentia
prima potentia est in genere relationis
materia vero in genere substantie

Consuetudo est altera natura

Materia prima non potest separari ab omni
forma

Auctoritates secundi libri Physicorum

Natura est principium motus
et quietis in quo est primum cum insit
per se et non secundum accidens

Cecus natus non potest disputare
quantum ad rem sed quantum ad nomen

Omnis substantia naturalis est eorum natura

Tota substantia artificialium est
eorum materia

Materia dicitur de natura et forma

Materia et forma non sunt separata secundum
se sed secundum rem et esse sed secundum rationem

Forma magis est natura quam materia
Una magis dicitur esse secundum quod
est in actu quam secundum quod est in potentia

Dubium et sua opposita passio
eiusdem considerationis sunt

Ars imitatur naturam in quantum potest

Forma est finis materie

Finis non solum est ultimum rei sed est
ultimum et optimum

Nos sumus quodammodo finis omnium

Homo generat hominem ex materia et sol

Abstrahentium non est mendacium

Naturalia diffiniuntur cum motu
et materia sensibili

Materia et forma sunt eiusdem con-
siderationis

Quatuor sunt cause

Aliqua sibi invicem sunt cause

Idem aliquando rebus oppositis
causa

Causa et effectus debet
esse proportionata

Causa et effectus secundum actum simul
sunt et non sunt

In celestibus nichil videmus
sine causa

Fortuna est causa secundum accidens

in hiis que fiunt ~~f~~ a proposito et fine
Bona fortuna est quando aliquid boni euenit
Mala vero quando aliquid mali euenit
Sed eufortunium quando aliquid necessarium magnum et bonum euenit
Quod parum distat apud intellectum nichil distat
Fortuna non est nisi in agentibus a proposito et voluntate Sed casus est bene in animalibus irracionalibus et in rebus inanimatis Unde dicitur quod equus a casu venit ad stabulum et saluatus est a lupis et tripes cadit et stetit
Frustra et vanum est illud quod ordinatur ad aliquem finem quem non potest includere
Illud quod peracte est prius est eo quod est peractum
Forma et finis et efficiens saepe coincidunt
Materia finis et efficiens numquam coincidunt
Que mouent non mota amplius non sunt physice considerationis
Natura agit propter finem
Finis imponit hiis necessitatem que sunt ad finem
Finis in operabilibus est sicut principium in speculabilibus
Commentator
Forme artificiales sunt accidentia in substantiis naturalibus
Anima humana est medium inter formas materiales et abstractas
Qui dicunt naturam non agere propter finem tollunt sollicitudinem dei circa inferiora entia
Auctoritates tercii libri phisicorum
Ignorato motu necesse est ignorare naturam Tot sunt motus quot sunt species entis
Motus est actus entis in potentia secundum quod in potentia
Omne mouens naturale in mouendo mouetur
Actio et passio sunt unus motus et sunt in passo sicut in subiecto
Quodcunque sit unum est corpore fine
Infinitus non debet esse a posse
Nullum corpus est actu infinitum
Infinitum secundum quod huiusmodi est ignotum
Continuum resoluitur in ea ex quibus componitur
Idem est locus totius et partis
Continuum est divisibile in infinitum
Infinitum habet racionem partis et non totius et habet racionem materie et non forme
Totum perfectum est cui nichil abest
Numerus causatur ex diuisione continui
Continuum est infinitum secundum diuisionem
Numerus vero secundum appositionem
Commentator
Quidam homines ita fiunt consuetudine quod comederunt ~~venenum~~ venenum quod venenum erat eis cibus
Quidam propter consuetudinem audiendi fabulas negauerunt principia vera et per se nota ut est illud ex nichilo nichil fit
Fides vulgi fortior est quam fides philozophorum
Qui in principio audiuit philosophiam non potest bene audire leges
Sed qui in principio audiuit leges non impeditur quin posset audire philosophiam
Auctoritates quarti libri phisicorum
Quod non est nusquam est
In rebus mobilibus idem locus
Omne corpus est in loco

Vel in omni loco est corpus
Unde dicit philosophus quod corpus non est sine loco
nec locus sine corpore
Duplex est locus communis et proprius
Communis in quo plura sunt corpora proprius
in quo unum est corpus tantum
Locus est terminus corporis continentis
immobilis id est locus est ultima super
ficies corporis continentis in tantum distans
ad verbum Octo modis aliquid est
in loco Primo sicut pars in toto ut digitus
in manu Alio modo sicut totum in partibus
ut domus in pariete tecto et fun
damento Tertio sicut species in genere ut
homo in animali Quarto ut genus in specie
Quinto sicut forma in materia Sexto
sicut res in effectu vel efficiente
Septimo sicut aliquid in suo fine
Octavo sicut locatum in suo loco
Nihil est in seipso per se et primo
Superficies est in corpore
Scientia vero in anima
Locus continet et conservat
locatum
Quamquam quidem sunt pulcherrime demonstra
tiones ostenditur quod ipsum est et cum actiones
propria ostenduntur scientiam et cum opposi
tum ipsum manifestant
Locus est equalis locato
Duo corpora non possunt esse in eodem loco
Unumquodque movetur ad locum sibi proprium
Non est dare vacuum in natura
Vacuum ad plenum et non ens ad ens
nulla est proportio vel comparatio
Necesse est dividi excellens in ex
cellentia et in illud quod excellitur
Unde excedens et excessum semper
debent in aliquo participare
Contrariorum eadem est materia
Tempus consequitur motum et qui
non apprehendunt motum non apprehendunt
tempus sicut patet in hiis qui fabulose
locuntur dormire in sompniis

Tempus est numerus motus secundum prius
et posterius in motu possunt sic numerari
ab anima
Nihil habemus de tempore nisi nunc tempus
Tempus est mensura motus
rerum motabilium
Omnia que sunt in tempore tha
bestunt in tempore
Sempiterna non sunt in tempore
Tempus est passio motus et pre
cipue motus celi

Commentator

Celum non est in loco per se sed secundum
accidens hoc est rem condensatorem
Quantitas est de genere virtutum activarum
Successio motus causatur ex resisten
tia medii vel ex resistentia
mobilis vel ex resistentia virtutis
Tempus est numerus prioris et posterioris
existentium in motu

Auctoritates quinti libri physicorum

Omnis motus capit de
nominationem a termino ad quem
Medium comparatum ad unum extremum
est contrarium alteri extremo ut fuscum
comparatum ad nigrum est contrarium albo
et dicitur album
Motus est transmutatio successiva
que fit in tempore secundum quod mutatio
est transmutatio subitanea que
fit in instanti Et tempore
mutationis due sunt species generatio
Generatio est mutatio a non esse ad
esse
Corruptio est mutatio ab esse
ad non esse
Ad substantiam non fit motus quia
substantie nihil est contrarium
Motus est tantum in tribus predicamentis
que sunt qualitas quantitas et ubi
Motus in qualitate dicitur alteratio
In quantitate augmentatio et diminutio
Et in ubi dicitur locatio vel in loco
mutatio

Omnis motus fit de contrario in contrarium

Continua sunt quorum ultima sunt unum ut caro et cutis altera

Contigua sunt quorum sunt simul ut cutis et camisia

Consequenter se habentia sunt inter que non est medium eiusdem generis licet inter ea sint que non sunt eiusdem generis Et licet inter sunt media alia ut domus consequenter se habent cum domo inter quas non est alia domus necessarie

Duplex est generatio motus

Commentator

Omnes genetes ponunt principia denotata

Vel omnes genetes nunc ponunt principiorum denotatorum esse nomine et verbum Et ponunt tangentes forme quiescentis Et verbum tangentes forme mobilis

Elementa sunt contraria secundum suas qualitates et non secundum suas formas

Qualitates elementorum non sunt eorum forme substantiales licet assimilantur formis substantialibus ut caliditas non est forma ignis

Auctoritates sexti libri physicorum

Continua sunt quorum ultima sunt unum ut cutis et caro

Nullum continuum compositum potest esse ex indivisibilibus ut linea non potest componi ex punctis

Inter quelibet puncta signata in continuo est dare lineam mediam

Punctum non est continuum puncto nec contiguum sed consequenter se habens ad ipsum

Continuum est divisibile in semper divisibilia

Omne corpus est mobile et omne mobile est corpus

Omnis motus est in tempore

Omne quod movetur est divisibile scilicet partim in termino a quo et partim in termino ad quem movetur

Terminus tangentes est indivisibilis rei

Indivisibile movere non potest nisi per accidens

Nulla mutatio est infinita secundum species sed secundum actum vel secundum tempus bene potest esse infinita ut motus celi

Commentator

Indivisibile est tantum indivisibilis

Finis rei est indivisibilis

Generatio et corruptio sunt terminus alterationis

Alteratio est divisibilis

Generatio et corruptio est indivisibilis

Auctoritates septimi physicorum

Omne quod movetur ab aliquo movetur

In moventibus et motis non est procedere in infinitum et sic necesse est devenire in aliquod primum motorem

Movens et motum sunt simul inter ea non est medium

Virtus est dispositio perfecta ad optimum Unumquodque tunc perfectum est quando attingit propria virtute Vel tunc attingit finem sua propria virtute

Ab experientia particularium accipimus scientiam universalium

In quiescendo et sedendo anima fit sapiens et prudens vel sciens

Infantes ita bene iudicare non possunt sicut senes

Alteratio est solum in tertia specie qualitatis

Sola univoca ~~et equivoca~~ non equivoca sunt comparabilia

Equivocationes latent in generibus

Omne corpus est mobile et equivoce

Commentator

Quedam sunt que movent in membris non
autem necessario consequens est, verum tamen cum
sint conservata est recta ut si lapsus
volaret vel manu retentus de collatione
ambulat huc et illuc. Et hoc
non posset esse si principium motus
animalis esset in capite sicut dixit
Galienus
Perfectio rerum consistit in indivisibili
Virtus est quedam perfectio

Auctoritates octavi libri phisicorum

Motus est vita quedam que
omnibus naturalibus subsistit entibus
Peccat voluntarius sciens quam ex contrario
utitur scientia
Ignis oportet esse combustibile antequam
comburatur
Finiti et infiniti nulla est
proportio
Homo dicitur esse minor mundus
Movens ex seipso est proprium animalis
Vitta vitia virtute propria elevat
lapidem
Gravia et levia per se non moventur
a gravitate sed moventur a removente
per accidens
Primum movens magis movet
quam ultimum
In infinitis nichil est primum pendens
Omne quod movetur ab aliquo
movetur
Actus non est necessarium sed contingit
non esse
Possibili posito inesse nullum sequitur impossibile
Quecumque alia duo sunt coniuncta
in unum si unum potest esse sine altero
et alterum sine ipso potest esse econverso
Contingit etiam dare aliquod quod
tantum movetur et non movet et
aliquod quod movet et movetur
ergo etiam est dare aliquod quod tantum
movet et non movetur
Impossibile est omne movens
moveri eodem motu quo movet

Omne quod movetur per se est divisibile
in partem moventem et motam
Primus motor omnino est immobilis
per se et per accidens
Primus motor tantum est unus et eternus
Motus localis primus est omnium motuum
Solus motus circularis est vere continuus
et eternus
Motus reflexus non est continuus
quia intercepitur quiete media
Motus circularis movet ab eodem
in idem
In circulo non est dare principium et finem
in actu
Motus circularis est primus omnium motuum
et est mensura omnium motuum et
solus uniformis
Celum secundum se totum non quiescit
sed continue movetur
Primus motor nullam habet
magnitudinem nec finitam nec
infinitam. Unde ipse est [illegible] incorpo-
reus invisibilis et eternus
Perpetuum prius est corruptibili
Impossibile est in corpore finito
esse virtutem infinitam
Primus motor est ubi est velocis-
simus motus scilicet in oriente. Quare

Commentator

In prologo huius octavi homo
dicitur esse de eo qui est perfectus per
scientias speculativas et de aliis hominibus
scilicet de ignorantibus
Sapiens naturalis est virtuosus
Agens non posse agere impossibile est
de natura agentis
Sed dicere ipsum non posse agere error
est de corpore
Ex nichilo nichil fit
Homo dicitur parvus mundus
Experimentum sermonum grecorum est ut

conveniunt in rebus sensitivis
Ignatus dat ignatis formam
In causis essentialiter subordinatis
non potest iri in infinitum. Sed accidentaliter
subordinatis non est impossibile
Inter omnia accidentia quantitas imme-
diatius adheret substantie
In celo non est infinita potentia
activa sed passiva
Primus motor est
in oriente et propter hoc quedam
leges adorant versus oriente
Primum antiquum nichil agit
in istis inferioribus sine secundo agente

Auctoritates primi libri de celo

Continuum est semper divisibile
in infinita
Nichil perfectum nisi trinitas
Perfectum est cui nichil deest
Totum universum videtur esse perfectum
Natura ut est apta nata facere sic
facit. Ex quo habetur quod ad perfectionem
universi concurrunt tria
scilicet natura virtus et operatio
Mixtis non convenit motus
nisi ratione elementi dominantis in ipsis
Motus circularis est primus motuum
Perfectum naturaliter est prius imperfecto
Celum non est grave nec leve
Totum et pars ad eundem locum moventur
Uni autem inest motus preternaturaliter vni
alius sibi inest secundum naturam
Celum est ingenerabile et incorruptibile
inaugmentabile et inalterabile
Celum elongatum est a contrariis
Celum non potest recipere peregrinas impressiones
Deus et natura nichil faciunt frustra
Parvus error in principio maximus
erit in fine
Principia sunt minima quantitate
maxima autem virtute
Non est dare aliquod corpus
actu infinitum
Finiti et infiniti nulla est proportio
Non sunt plures mundi nisi unus mundus
unde impossibile est esse plures mundos
Mundum dicitur continere omnes species
secundum se, non dicitur
Aliud est dicere celum et hoc celum
Forma est in materia
Non sunt plures mundi quia tota
materia a sua forma est comprehensa
Tripliciter accipitur celum scilicet pro
octava spera, pro corpore quinto
et pro toto mundo
Extra celum nichil est vel nichil corporis
Extra celum non est tempus nec locus
nec vacuum, sed ibi sunt entia
inalterabilia impassibilia optimam
vitam ducentia quod toto evo perseverant
A primo ente communicatum est
singulis esse et vivere, hiis quidem
clarius hiis vero obscurius
Omnia que moventur quando veniunt
ad proprium locum quiescunt
Oportet inquisitores veritatis
non esse in cognitione contrarios
Impossibile est aliquid esse eternum
quod potentiam habet ut sit non ens
Aliquid omne quod est novum a parte
ante non potest esse novum a parte post
Quicquid ingenerabile est et incorruptibile
hoc est eternum et econverso
Omne corruptibile de necessitate
corrumpitur
Virtus est ultimum alicuius quod potest esse
Virtus activa terminatur ad maximum
Virtus vero passiva ad minimum
Materia est causa esse et non esse

Commentator

Celum est quasi ligamentum inter
generabilia et corruptibilia et principia eterna

In celestibus non sunt plura individua sub una specie

Celum non habet materiam que est potentia ad esse sed eius materia est tantum ad ubi

Res est intellectiva preter formam sensibilibus per materiam

Contrarius actu differunt in ultimo augmenti sui

Et parva in ultima sui detrimenti

Auctoritates secundi de celo

Honorabile est a melioribus persuaderi

Celum movetur sine labore et pena

Celum est animatum et habet principium sui motus in se

Cuiuscumque rei aliqua est operatio illa est finaliter propter ipsam

Oportet autem motum celi esse circa aliquod fixum sic est terra

Nullum violentum perpetuum

Si unum contrariorum est in natura reliquum est in natura

Eadem est materia contrariorum

Celum est rotunde figure

Figura sperica id est rotunda est nobilissima omnium figurarum

Primum est prius ultimo et simplex composito

Motus ~~[illegible]~~ celi est mensura omnium motuum

Motus celi est continuus et perpetuus et uniformis

Natura semper ex possibilibus facit quod optimum est

Omnis motus naturalis in principio est debilior in fine autem vehementior et fortior

Motus animalis in principio est debilior in fine etiam debilior in medio intensior

Sed motus violentus in principio intensior et in fine remissior

Omnis imperfectio et defectus est actionis preter unam

Opposita iuxta se posita magis elucescunt

Stelle sunt eiusdem nature cuius est celum

Stelle in inferioribus calorem generant et lumen

Motus aptus natus est calefacere et ignire

Stella movetur motu sui orbis

Luna nihil revolubilis et speculum facit

Omnes stelle rotunde sunt figure

Magis sollicitudo diligentia sunt debemus maxime circa dubium per primas et debiles rationes quam notiora per efficaciores

Mirabilia nature multa sunt

Illud quod per paucas rationes acquiritur facilius acquiritur quam quod per plures quia hoc difficilius acquiritur

Illud quod per pauciores actiones nobilitatem attingit nobilius est quam quod per plures ea perpetrat etc.

Commentator

Necesse est corpus animati nobilius esse inanimato

Anima enim non intendit aliud per suas operationes nisi quod assimiletur primo principio nobili

Absentia materie est causa eternitatis

Prima anima et eterna acquirit per se primam intentionem propter aliud vero secunda intentione

Stella est densior pars sui orbis

Melius est parum scire de rebus nobilibus quam multa de rebus vilibus

3° de celo

Auctoritates tertii de celo

Plurima consideratio scientie
naturalis est de corporibus
simplicibus et componi dicitur ex
indicibus

Ordo est ipsa natura rerum naturalium
Elementa non sunt infinita sed finita
Et sunt quatuor scilicet ignis aer aqua
et terra

Si totum universum de uno elemento
generaretur iuste est vacuum esse
Elementa sunt generabilia et corruptibilia
Igne nichil est levius
Elementa sunt prima corpora ex quibus
constant alia corpora

Commentator

Qualitates prime elementorum non sunt earum
forme
Terra fecerit avicenna errare semper
in naturalibus scilicet inexperientia considerationum
propter ingenium ignorantia ipsius loyce
Si quo ex una parte aliquid fit necesse
est ea esse situata in toto universo

Auctoritates quarti de celo

Extremum celi dicitur esse
sursum sed medium celi dicitur
deorsum leve dicitur sursum quod movetur
Grave vero quod deorsum movetur
Ignis levis est terra vero gravis
Vacuum nichil est
Omnia corpora inferiora habent
gravitatem preter ignem
Medium contentum est extremo
forme est continere
Materie vero est contineri
Gravia et levia moventur de
per se in sua propria loca nisi sit
impedientibus unum est dupliciter quia
non movetur a generante vel
a re movente prohibens

Commentator

Terra non habent agentes nisi formam
similes in ipsis scilicet agentes de finis
et forma conservans

Agens transmutat ad formam
Substantiale transmutat ad ipsam
propria illius forme
Affinitas et vicinitas invenitur
in rebus propter suas formas

Auctoritates primi libri de generatione et corruptione

Omnium transmutationum communiter
se adinvicem eadem est materia
Ex pauca consideratione defacili enunciat
Generatio est quando totum scilicet compositum
ex materia et forma transmutatur
in totum
Nullo subiecto remanente in eo
sensibili remanet
Elementa habentia simbola idest similes
in se per se non in minus eadem
manet in generatione et corruptione
Ex nichilo nichil fit
Passiones inseparabiles sunt a subiecto
Generatio unius est corruptio alterius
et econverso Et propter hoc generatio et
corruptio semper est perpetua
Illud non est cognitum non est eius
vel idest prima materia et propria est
subiectum generationibus et corruptionibus est
materia prima
Materia prima non est quantitas sed
est illud cuius est quantitas
Materia non separatur ab aliqua forma
Omne agens naturale in agendo
repatitur
Agens et patiens non agunt
nisi approximata
Finis non agit nisi metaphorice
Habitis partibus cessat omnis motus
Elementa non manent in mixtis
actu sed virtute
Mixtio est mixtibilium alteratorum
unio

Commentator

Omne ens naturale est cognitum a nobis et quod non est cognitum a nobis non est ens naturale

Nobis non est credendum quod magis [illegible] sit [illegible]

Textus albertus

Quando ego de miraculis [illegible] de naturalibus loquor

Compositio prima presupponit compositionem secundam [illegible] composito prima est causa compositionis secunde

Prima compositio est compositio forme cum materia aut [illegible] in subiecto

Auctoritates secundi de generatione et corruptione

Quatuor elementa activa et passiva sunt [illegible] in subiecto [illegible] sunt elementa activa et passiva sunt ad invicem que sunt eiusdem generis

Calidum est quod congregat homogenea, i. que sunt eiusdem generis et disgregat etherogenea, i. diversi generis

Frigidum est quod congregat tam homogenea quam etherogenea

Humidum est quod est male terminabile termino proprio bene aut termino alieno

Siccum est autem quod bene est terminabile termino proprio, male aut termino alieno

Calidum frigidum humidum et siccum sunt prime qualitates elementorum ad quas omnes alie reducuntur

Quatuor sunt elementa scilicet terra aqua aer et ignis

Terra est frigida et sicca

Aqua est frigida et humida

Aer est calidus et humidus

Ignis est calidus et siccus

In habentibus simbolum facilior est transitus

Facilius est unum transmutare quam multa

Flamma est fumus ardens

Simpliciter est infinita perfusione [illegible]

Necesse est corpora mixta constare ex omnibus elementis et non ex uno tantum

Ex eisdem sumus ex quibus componimur seu ex quibus nutrimur

Materia est causa quare aliqua possunt esse et non esse

Ignis est contrarius aque aer et terre

Ignis sive superiori agente quod est celum agit deterius quam artificium organum sine artifice

Motus solis et aliorum planetarum in obliquo circulo est causa generationis et corruptionis rerum

Contrariorum contrarie sunt cause

Idem manens idem semper aptum natum est facere idem

Generatio et corruptio sunt perpetua

Deum est ordo

Omne tempus et vita uniuscuiusque mensurantur certo periodo, i. revolutione temporis vel mensure sed tamen quia longior quam brevior

Natura semper desiderat quod est melius

Melius est esse quam non esse

Simpliciter est omnia permanere [illegible] in uno propter longe distare a principio

Generatio et corruptio perpetua [illegible] et non sunt continue

Motore substantia deficit non cedente causa [illegible] secundum speciem [illegible]

Commentator

Concavum orbis lune est quasi forma ignis

Tempora anni [illegible] propter motum solis circularem in eclyptica

Auctoritates primi libri metheororum

Mundus constat ex quatuor elementis

Totus iste mundus contiguus est lationibus superioribus ut inde tota

eius virtus gubernetur

Motus celi est perpetuus

Motus celi est primus omnium motuum et est causa omnium exteriorum

Corpora celestia natura sua calorem in istis inferioribus generant ipsa tamen calefieri non possunt quia non recipiunt peregrinas impressiones

Aer et ignis ultra periferiam montium altissimorum moventur circulariter

Cometa non est stella sed impressio aeris

Auctoritates secundi metheororum

Quorum congelantur nubes nix fit eorum dum congelatur vapor fit pluvia

Interiora terre et etiam aqua in estate sunt frigida In hyeme vero calida

Contrarium circumstans suum contrarium ipsum fortificat per antiperistasim i. per resistentiam

Dulce levitudine facit et sursum fertur Salsum autem propter gravitudinem subtus manet ideo pluvialis aqua dulcis marina vero salsum 3.

Auctoritates tertii metheororum

Humidum non est sine sicco et e converso siccum non est sine humido

Aque magis fluunt de nocte quam de die

Ventus est vapor terreus aere superiora transcendens circumque procedendo impellens

Motus terre causatur ex vapore in terra incluso

Tonitruum fit ex vapore igneo in ventre nubis incluso qui cum nubem exire debet ipsam cum violentia rumpit et facit sonum 4.

Auctoritates quarti metheororum

Qualitates prime elementorum sunt quatuor inter quas due sunt active scilicet frigidum et calidum. due vero passive scilicet humidum et siccum

Putrefactio est ultima corruptio

Omnia elementata putrescunt preter ignem

Oppositorum opposite sunt cause

Generantur a frigido componuntur a calido resolvuntur et e converso

Excellentia frigiditatis impedit putrefactionem

Digestio fit a calido naturali

Omnia que liquescunt sunt admodum aque

Omnia corpora ignita et sub igne facta sunt calidum impositum ut cinis cementum

Unumquodque enim naturale est definitum operatione quadam impositum ut dicitur operatio eius tollitur non potest dici operatio non dicitur operatio eius nisi equivoce ut oculus dum potest in operatione sua que est videre dicitur oculus Cum non potest videre non dicitur oculus nisi equivoce ut lapideus oculus vel depictus

Homo mortuus non est homo nisi equivoce   de anima 1

Auctoritates primi libri de anima

Scientia est de numero bonorum honorabilium Una scientia est melior altera quia est de meliori subiecto vel quia est certior altera

Et propter hoc utraque scientia de anima est melior et honorabilior aliis scientiis naturalibus

Cognitio de anima est utilis ad omnem scientiam et veritatem et maxime ad naturalem scientiam

Anima est tanquam principium omnium animalium alia sunt principia

Animal universale aut nichil est aut posterius est. quia nichil est in rerum natura

ut voluit plato vel si est hoc est
postea si intellectus est per se est
ipsa res
Certam magnam partem conferunt ad
considerandum quod quid est id est substantiam
Sic determinationis primum est quod quid est
id est diffinitio subiecti. Omnes passiones
et operationes que sunt in animalibus sunt
tamen coniuncti ex anima et corpore
et non propriis anime tantum unde nulla
est operatio anime in qua non communicat corpus
unde vel ipsum intelligere non est proprium
proprius anime sed tamen coniuncti
Intellectus vel est in fantasia vel
est sine fantasia
Triplex est diffinitio una que
datur per materiam tantum ut cum dicitur domus
constat ex lapidibus et lignis
Alia est que datur per formam tantum ut
cum dicitur domus est cooperimentum
quoddam prohibens nos ab imbribus
et caumatibus
Tertia diffinitio est que datur per utrumque
ut cum dicitur domus est cooperimentum
quoddam constans ex lapidibus et
lignis prohibens nos ab imbribus
et caumatibus
Naturalis diffinit per materiam tantum vel per
materiam et formam simul sed non diffinit
per formam tantum
Impossibile est corpora actualiter esse simul
Dicere materiam textam vel ponderosam simile
est ac si diceret aliquis eam texere
vel edificare
Si senex haberet oculos ut iuvenis
videret utique ut iuvenis
Intellectus est quoddam impassibile
et incorruptibile
Melius est dicere quod homo intelligat
per animam quam quod anima intelligat per hominem
Intelligere vero corrumpitur quodam
interius corrupto id est fantasia
Pluribus sensibus utitur anima organis
autem corpore

Nec qualitas anima sit intrare qualitas
corporis sed quia anima dependet sui
ipsius corporis
Anima sui ipsius est rebus manens
semper movens
Duo corpora non possunt esse simul
et semel in eodem loco unde anima
quia simul est cum corpore non est
corpus
Tertium est index sui et obliqui
Recedente anima corpus marcessit
et expirat **Commentator**

Artes non differunt a se ipsis nisi vel
confirmatione demonstrationis vel no-
bilitate vel utroque modo
Subiectum scientie de anima est nobilius
subiectis aliarum scientiarum et de
mirabilius eius est magis forma
et ideo ipsa magis precedit alias
scientias
Animalia sunt nobilissima corporum
generabilium et corruptibilium
Actus et potentia sunt diverse
valde opposita et secundum magis et minus
Intellectus agens causat uniones
in rebus
Intellectus sive simplex ... et
abstractus a corpore et impassibile
ut ipse intelligat aliquid sibi extrinsecum
Membra leonis non differunt a
membris cervi nisi per diversitatem
anime leonis ab anima cervi et ceteris

Sanctus Thomas
Cum multa sint data anima ubi
quo utique dominus admirabilem magis
omnibus mirabilem coniungit ... nos
de anima vel verius cognitione
valde introductarium est nobis
ad omnem veritatem. Ad omnes enim
partes philosophie sua vis dat occasiones
Anima separata cognoscens dignitas
est aliquis fidem dare. Quod si ipsa
decepta fuit de qua hic fides
putabitur quam dicet de nullo

Nichil est otiosum in natura sed unicuique enti aliquod opus attributum est

Genus est quedam congeries sive comprehensio similium collectus ex omni specie singularium

Poetis permittitur uti ut volunt

Aristoteles. Aliquis qui sunt apparentes poetas despiciunt fabulas nichil risibilius videtur esse sicut nec in hiis qui currunt in eis stultum interitum nichil est divinius

Auctoritates secundi de anima

Triplex est substantia materia forma et compositum. Materia est potentia forma vero actus

Duplex est actus primus scilicet et secundus primus ut scientia secundus ut speculari secundum scientiam

Talia sunt principia artificialium

Anima est actus primus corporis physici organici vitam habentis in potentia

Anima est substantia id est forma substantialis

Non oportet querere utrum ex corpore et anima fit unum et utrum ex materia et forma

Si oculus animal esset anima visus esset eius forma

Animatum differt ab inanimato in vivendo

Vivere dicitur multipliciter scilicet vegetare sentire intelligere et secundum locum moveri. Si unum istorum adsit dicitur vivere

Anima movet corpus ad sex differentias positionis scilicet sursum deorsum ante et retro dextrorsum et sinistrorsum

Animalis est animal propter sensum tactus

Anima est principium quo primo et principaliter vivimus sentimus et intelligimus et movemur secundum locum

Quatuor sunt potentie anime principales scilicet vegetativa sensitiva intellectiva et secundum locum motiva

Hee sic se habent ad invicem quod vegetativa potest esse sine sensitiva ut patet in plantis et econverso

Et sensitiva sine motiva secundum locum ut in quibusdam conchilibus animalibus et non econverso. Et tamen sensitiva et secundum locum motiva potest esse sine intellectiva ut in brutis et non econverso in mortalibus

In plantis est una anima in actu multe vero in potentia et ideo partes eius abscise vivunt

Intellectus separatur ab aliis potentiis sicut perpetuum a corruptibili

Non solum scimus scientiam sed etiam scimus animam et non solum sanamur sanitate sed sanamur corpore. Unde anima separata non solum dependet a forma sed etiam a materia et simpliciter dependet a forma

Actus activorum sunt in patiente predisposito

Sicut trigonum est in tetragono sic vegetativa potentia est in sensitiva et sensitiva in intellectiva

Potentie cognoscuntur per actus et actus per obiecta

Naturalissimum opus est omnibus viventibus quecumque perfecta sunt et non orbata et quorum generatio spontanea non est generare sibi simile ut esse divinum et immortale participent secundum quod possunt

Nichil de uno corruptibili contingit unum permanere numero sed idem specie per generationem

Anima est causa corporis viventis in tribus generibus cause scilicet formalis efficientis et finalis

Duplex est finis. finis cuius et finis quo. finis intra et finis extra

Nichil proprie nutritur nisi animatum 98

Tres sunt potentie vegetative
scilicet nutritiva augmentativa et generativa
Radices in plantis sunt ori
similes in animalibus quia cibum suscipiunt
nutrimentum
Ignis est augens in infinitum quamdiu
deficit combustibile
Omnium animalium communiter positus
est tactus termini magnitudinis et augmenti
Alimentum ante decoctionem est
contrarium alito et dissimile in
medio mixtum sed post decoctionem
est simile
Nihil est de vivis quod dum vivit
nutritur
Nichil generat seipsum sed salvat
Agens et patiens in principio
dissimilia sunt sed in fine similia
Omnia a fine denominari iustum est
Duplex est potentia scilicet propinqua et
remota sive potentia vicina actui
vel distans ab actu remota
quando duo requiruntur ante perfectionem
Passio dicitur dupliciter uno modo est
transmutatio quedam que fit abiectione
contrarii et illa dicitur passio proprie dicta
Alio modo est quod salus et perfectio
alicuius in potentia ad aliquid quod non
est in actu et illa dicitur passio
methaphorice ut sentire et intelligere
Scientia est universalium
Universalia sunt in anima per naturam uero ex
animam
Anima intelligit cum vult sed non
sentit cum vult quia obiectum intellectus
est in anima ut universale
Obiectum vero sensus extra
ut particulare
Duplex est sensibile proprium et commune
Sensibile per accidens est quam filius
Diarii ut dariga filius
Sensibile proprium est dicitur sed proprium et commune
Communia sensibilia sunt quinque scilicet magnitudo
motus quies numerus et figura

Sensibile proprium est quod per se sentitur
ab uno solo sensu ut color a visu
Quinque sunt sensus scilicet visus auditus
gustus odoratus et olfactus quod
idem est et tactus
Sensus non decipitur circa proprium obiectum
Color est motivus per se luminis
est actus dyaphoni secundum quod dyaphonum
Dyaphonum est aliquod corpus
perspicuum sicut aer aqua et corpus
celeste
Lumen non est corpus nec defluxus
corporalis
Impossibile est duo corpora esse in eodem loco
Illuminatio non est successive in tempore
sed fit in instanti
Tenebre sunt privatio luminis
Color non est visibilis sine luce
Sensibile positum supra sensum non facit
sensationem
Sonus causatur ex collisione
corporum aerem vel aere velociter
vel fortiter frangentium
Echo est sonus secundarius audi-
tus in aere ex repercussione soni prius
facti
Vox est sonus ... animati
Vox est repercussio aeris inspirati
ad vocalem arteriam cum ymagine
significandi
Inanimatum nullum vocat proprie
Duo conveniunt opera nature
scilicet gustus et loquela
Homo peiorem odoratum habet
aliis animalibus gustu
et tactu certiorem aliis animalibus
et tactu nullum alium excellit
Unde nullum ... excellit
humanum in gustando et tangendo
Homo est prudentissimus animalium
Molles carne aptos mente
dicimus duros autem ineptos
Nichil est gustabile sine humido
Caro non est organum tactus
sed aliquid intra carnem scilicet nervus

Caro e medium in tangendo
Medium comparatu ad unum extremum e
sz rationem alterius extremi
Omnis sensus est susceptivus
specierum sine materia sicut cera suscipit
signaculum sigilli aurei sine auro
Excellens sensibile corrumpit sensum
Abeuntibus sensibus remanent species
fantasie
Color rationem est omne ens movens
Sensus qui est potentia anime qui
discernit sensibilia diversorum sensuum
in uno et eodem tempore sicut dulce et
album in lacte et similia Sic dicit

Homerus

Talis est intellectus hominis
in terris hominibus qualem inducit
pater deorum et hominum deorum .i. ipse sol
Deceptio et ignorantia magis propria
est animalibus quam scientia quia
plus in ipsis proficit ignorantia
quam scientia
Error est scientia contrarie
Fantasia est motus factus a sensu
secundum actum secundum quod unumquodque
agit et patitur quandoque

Commentator

Anima est substantia et non accidens
Substantia est dignior omni accidente
Forma substantialis et accidentalis
recte dicuntur esse in subiecto
Anima secundum formam substantialis est eius
in prima potentia quod non est actu
nisi per formam
Omnis substantia est aliquod ens materie
sz compositum ex materia et forma
unde homo quod omne quod ad
venit enti in actu est secundum actus
Compositum ex materia et forma
non dicitur unum nisi sua for-
ma est una
Forme rerum artificialium sunt accidentia
Individuum non est unum nisi
per suam formam
Corpora celestia non indigent de
virtutibus anime nisi desiderium et intellectum
Sollicitudo divina non potest dare nec
potuit individuum unum in eo sed
permanet imperfecta est ei dando
virtute per quam idem permanet in specie
Omne ens naturale desiderat permanentiam sempiternam
Natura semper agit propter aliquid tamen
propter finem
Diversitas formarum est causa diversitatis
materiarum
Omnes recipientes debent semper esse
denudatum a natura recepti secundum speciem
Lux non requiritur in videndo propter
ipsos colores et propter ipsum
diaphonum
Ex exemplo non requiritur verificatio
sed manifestatio
Stelle non videntur de die
propter maius lumen quod est sol
Homo bonis tactus semper est
discretus quod non est de aliis speciebus
Locus continet plus esse locato
Odor est in medio intentionalis
et non corporalis
Vultures et griffones venerunt
ad loca propter odorem quod accidit in
terra grecorum a quingentis miliaribus

Dominus albertus

Dicit idem se de facta in terra grecorum al
venerunt vultures et tres tygrides
ad cadavera mortuorum a quingentis
miliaribus
Locus est plus et continentis locato
Sensus semper dicit verum in propriis et
non in universalibus Omnis equus intellectus
dicit in verbis et non in propriis Tho

Sanctus Thomas

Corporalia sunt causae accidentis sunt
effectu realium
Cum bis singulis de ens mortalium
natura dedit intellectum in hiis
prestat deus aliis causis ad
hec administrat intellectum

Sequitur

Sensus non decipitur circa proprium obiectum suum seruatis tribus conditionibus
Que sunt debita dispositio organi
debita dispositio medij et debita
distancia obiecti
Ea que scimus sunt minima respectu
eorum que ignoramus

Tertius liber de anima

Intellectus est pars anime
Intelligere est pati
Sicut se habet sensus ad sensibilia sic
se habet intellectus ad intelligibilia
Intellectus possibilis nichil est in actu
de hiis enim antequam intelligit ea
intelligere nichil vtitur organo corporali
Anima intellectiva est locus specierum
intelligibilium
Intellectus cum intelligit alia etiam
et seipsum intelligit
In omnibus entibus forma et materia
differunt res et rei esse unde aliud est
magnitudo et magnitudinis esse et aliud
est aqua et aque esse
Quiditas rei est proprium obiectum intellectus
Intellectus intelligens est simpliciter impassibilis
et immixtus et nulli habet quid commune
Intellectus noster est tamquam tabula rasa
in qua nichil est depictum possibilis tamen depingi
Intellectus noster intelligit se sicut alia
id est per species aliorum
Intellectus est immortalis et perpetuus
In separatis a materia idem est intelligens et
intellectum
Sicut in omni re natura est aliquid primo potentia
fieri et facere omnia alia aliud quod [illegible] Sic
et necesse est in anima esse hec duo unum
quod potest fieri omnia intelligibilia et capere
ea et hoc intellectus possibilis aliud vero
quod potest facere omnia intelligibilia et hoc est
intellectus agens unde dicitur est [illegible]
anime intellective scilicet agens et possibilis
Intellectus agens est sicut lumen quod sicut lux
facit distinctos colores qui sunt actu ex potentia et visibiles

Intellectus agens facit intelligibilia
potentia actu intelligibilia
Agens est nobilius et perfectius
passo et forma materia
Duplex est operatio intellectus quedam
dicitur simplicium apprehensio
Quedam compositio et divisio sub
qua comprehendit veritas scilicet ratiocinatio
sive discursus sed intellectus est diuturnus
et perpetuus
Primam consequitur per habitum
Intellectus non est ens in potentia
Potentia in uno individuo precedit
actum sed simpliciter actus precedit potentiam
Omnia que fiunt ab uno ente
in actu fiunt
Duplex est intellectus scilicet practicus
et speculativus Speculativus est
qui considerat simpliciter veritatem practicus
est qui considerat verum et applicat ad
opus
Sicut res se habet ad esse sic se habet ad intelligi
Omne quod est vel est intelligibile
vel sensibile
Anima est quodammodo omnia
Convenienter ferantur quemadmodum et desiderat
sunt sic
Lapis non est in anima sed species lapidis
Manus est organum organorum
Intellectus est species specierum et forma
formarum
Necesse est quemlibet intelligentem fantasmata
speculari
Dux est appetitus scilicet intellectus et
dicitur voluntas et sensitivus et ille
dividitur in duos scilicet in irascibilem et concupiscibilem
Natura nichil facit frustra unde nec
deficit in necessariis nec habundat in superfluis
Intellectus practicus semper est rectus
Appetitus semper movet appetitum sub
ratione boni sive hoc sit bonum verum sive
apparens
Tria requiruntur ad motum naturalem scilicet
movens motum et organum motivum

Dux e movens [?] movens i mo^le quod ē appe^le et movens motu qd ē in po^ia appetitiva aīe
Motus ē et organi motus
Motum ē aīalis et organum motus est cor
Vivere ē id qd vivit habere aīam vegetativam a principio generationis sue usque ad finem
Necesse ē id al[iquod] habere sensum
Impossibile ē corpus aīalis esse simplex elementum
Sensus gustus et tactus necessarii sunt aīali
Alii sensus sunt de bene esse ipsius animalis
Non videmus extramittentes sed intus suscipientes
Sensus tactus ē primus inter sensus et sine eo non possunt alii esse
Excellens sensibile corrumpit sensum
Excellens tangibile corrumpit ~~[?]~~ aīal
Lingua habet aīal ut significet alteri aliquid

Commentator

Intellectus non ē corpus nec virtus in corpore
Sermo in principio debet esse longus ut aut plus
Antiqui invenientes intellectum possibilem quandam novam [?] inve adinvenerunt
Quandoque recipitur in alio per modum rei recipientis et non per modum rei recepte
Species humana ē eterna
Probabilia secundum totum non possunt esse falsa
Verum est secundum omnia intellecta abstracta aliquando sunt esse in me et aliquando sunt esse forme s[cilicet] potentia et actu
Nulla forma ē liberata a materia simpliciter nisi prima forma que extra ~~se intelligit~~ in intelligit
Omnis forma separata a materia est intellectiva
Quando queritur hominis [?] [?] sunt
in materia et extra quod materia adinvenerunt ad de [?] virtutes phisicorum materiales
Habitus est per quem habens ipsum potest agere cum vult
Operatio intellectus possibilis est recipere et intelligere sed operatio intellectus agentis est abstrahere
Intelligere est recipere intelligibilia sed abstrahere ē ponere intellecta actu facere intelligibilia dividendo ea a materia et a conditionibus materie
Multa non habent esse extra animam et volunt plus
Intellectus possibilis ē ultimus in ordine intellectuum sine intelligentiarum abstractarum et separatarum
Prima propositio per nihil aliud scitur nisi lumine intellectus agentis [?]
Quando homo copulatus fuerit intellectui agenti tunc recte assimilabitur deo

Thomas de aquino

Impossibile est transire de actu in actum nisi subeunte potentia que demeat illum actum
Ubi ad quem intellectus ē in quo non ē potentia nec intelligit privationes nec mala talis autem ipse est causa prima
Ille intellectus qui plura intelligit non est nobilior sed qui digniora intelligit est nobilior
Intellectus divinus ē ipsa veritas et ideo semper verum intelligit

Auctoritates parvorum naturalium et primo libri de sensu et sensato

Naturalis philosophi est de sanitate et infirmitate prima principia investigare
Naturalis finit considerationem suam ad ea que sunt de consideratione medicine
Et medicus incipit ab hiis que sunt de consideratione naturalis unde ubi dimittit philosophus ibi incipit medicus
Vivere ē animal hominem est animal habere

sensu tactus
Auditus magna parte confert ad intellectum
et ad prudenciam
Sermo audibilis est causa disciplinae
non per se sed per accidens i. inquantum significat
Visus multas rerum differentias nobis
ostendit vel demonstrat
Cecus a nativitate sapiencior est muto
vel surdo

Sanctus Thomas

Omnis surdus a nativitate est mutus
et non econverso
Visus attribuitur aque et aqua terre
quia est perspicua bene potest recipere species
colorum
Virtus visiva non est in extremitate
oculi sita sed intra oculum iuxta cerebrum
Odor est fumalis evaporacio i. fit
cum fumali evaporatione
Cerebrum est pars humidior et frigidior
omnibus partibus corporis
Cor est oppositum ipsi cerebro et est
calidissima pars corporis
Color est extremitas perspicui in corpore terminato
Manifestiores sunt nobis species saporum
quam odorum
Odoratum homo peiorem aliis animalibus
tactum vero meliorem aliis et perfectum omnibus
aliis
Ignis nec agit nec patitur racione qua
est ignis sed racione qua est calidus
Unde a forma substantiali non egreditur
operacio nisi mediante forma accidentali
Anima que nutriuntur dulci nutriuntur
i. pervenienti
Dulcis sapor et amarus sunt sapores
extremi in quibus consistunt alii sapores
sicut ex albo et nigro colores alii
Unde est odorabile unum quod confert
ad nutrimentum aliquid quod nichil confert
ad nutrimentum sed tamen valet ad temperandum cerebrum
Fumositas cibi perveniens ad cerebrum
in frigiditatem propter locum eius facit humores
remanere
Fumus carbonum facit hominibus gravamen capitis
Simplex nutrimentum non nutrit
sed oportet omnem cibum esse compositum
et mixtum ex quatuor elementis
Intellectus non intelligit sine sensu
Superhumidantes et minime partes
corporis separate a toto corrumpuntur in actu
tunc Et unumquodque saporem maris
infusus mari corrumpitur in mare
Illuminacio fit subito et non successive
Omnis sonus unius non potest pervenire
ad auditum plurium sed unusquisque in specie
Motus maiores expellunt minores
Operacio sine virtute nichil est
Unumquodque enim non potest esse nisi virtute motus propria

Commentator

Visus obscuratur in locis frigidis in
quibus sunt nix et multa aqua
Palpebre sunt posite in oculis
hominum a conservacione eorum ab rebus
extrinsecis sicut vagina gladii
Instrumentum auditus est aer impositus
auribus
Instrumentum odoratus est aer impositus
naso
Color causatur ex commixtione corporis
lucidi et dyaphoni
Color albus et niger sunt extrema colorum
Lux est perfectio corporis dyaphoni
indeterminati Sed color est perfectio
dyaphoni determinati est enim in superficie
Ignis per se non lucet dyaphoni est tamen
Corpus adiuvatur aliis corporibus
Ira bestiarum in animalibus existens non impedit
operaciones nec sine acciones
Artifex secundum posse suum intendit opus
familiare nature
Res semper sequitur naturam sensibilium
Forme extra animam habent esse corporale
in anima vero spirituale

Memoria habet esse in medio inter corporale et spirituale

Auditus in homine est via ad disciplinam

Disciplina non redditur nisi per loquelam

Loquela non redditur nisi per auditum

Intelligere quid illa sunt non est auditus sed intellectus

Albertus magnus

Aboraciosissimi medici incipiunt ab hiis que determinat naturalis Medicina enim habet continuitatem cum sciencia naturali eo quod principia sua ab ipsa accipit et est sub ipsa

Sensacio dicitur passio quia cum passione est

Omnes sensus in animali sunt causa salutis animalis

Liber de plantis non fecit Aristoteles sed discipulus eius theofrastes vel tubalcain

Aurum non putrescit

Sanguis in angustis venis circa cerebrum existens subtilis est et purus et de facili passibilis propter extrinseca et auditoris ad eorum propter frigiditatem preparanda est

Aristoteles de memoria et reminiscencia

Memoria non est presencium nec futurorum sed tantum preteritorum

Unde sensus est presencium memoria preteritorum spes vel opinio futurorum

Memoria est alicuius apprehensi sensu vel intellectu creata est species

Intelligere non contingit sine continuo tempore

Species et similitudo rei existens in anima secundum se considerata est ymaginabilis et intellectualis sed considerata ut est similitudo alicuius quod prius fuit sensatum vel intellectum sic est memorialis

Meditaciones frequentes memoriam salvat

Meditari est considerare aliquid intencionaliter non secundum se sed secundum quod est ymaginatum

Reminiscencia differt a memoria quia reminiscencia est tantum in hominibus sed memoria est in aliis animalibus

Reminiscencia non est memoria sed sequitur memoriam quia procedit ab aliquo retento in memoria

Omnis reminiscencia vel sit a parte vel a simili vel a contrario

Que ordinem habent reminiscibilia sunt

Quedam semel aliqua videntes plus memorantur quam alii multociens videntes

Quidam volentes reminisci non possunt dimittere reminiscere et melancolici quia maxime fantasmata movet ipsos cum volle eorum

Pueri et maxime senes immemores sunt propter nimium motum accidentem corporibus eorum

Commentator

Quatuor sunt virtutes sensitive interiores sed sensus communis ymaginativa fantasia quod idem est quod estimativa que in hominibus dicitur cogitativa et memorativa

Ymaginativa est in anteriori parte cerebri

Estimativa in medio vel in medio parte capite

Memoria in posteriori parte capitis

Aristoteles libro de sompno et vigilia

Opus est propria eius est actus

Infirmitas est aliquid operis secundum naturam (?) quod cum excesserit tempus in quo poterit aliquid facere necesse est ea languescere et hoc non posse facere

Necesse est omne quod vigilat et dormire

Sompnus est ligamentum omnium sensuum 4 6

Sompnus et quies quedam data est animalibus propter salutem eorum

Sompnus assimilatur epilenticis et caduco morbo

Omnia animalia sanguinem habencia habent cor

Cor est principium sensus et motus in animalibus

Nutrimentum ultimum eorum sanguinem habencium est natura sanguinis

Locus sanguinis est cor et vene

Cor est principium venarum

Sompnus causatur ex evaporacione cibi que vadit ad cerebrum et ibi infrigidata descendit facit sompnum

Vigilia autem est solucio omnium sensuum

Unde post cibum fiunt fortes sompni
Vinum bibere non competit pueris nec
nutricibus eorum
Partium eorum que in corpore sunt fri-
gidissimum est cerebrum
In sompno fit compulsio caloris
in interiora animalis unde superficialia
et exteriora membra in sompno
sunt frigida interiora vero calida
Animalia magis nutriuntur dor-
miendo quam vigilando
Abeuntibus sensibilibus remanent
species eorum in organis sensuum.
Visus non solum patitur a visibili sed etiam
agit quod visum est patiens. Et ratione
vaporis in oculo exeuntis videndo
In speculis valde puris cum menstruose
supervenientes mulieres speculantur
superficies fit quasi nubes sanguinea
et si novum est speculum non faciliter
est abstergere huiusmodi maculam. Si vero vetus
sit facile abstergitur
Aereum speculum cito demutat quodcumque
recipit
Delectatio maior expellet minorem
Pueri non habent sompnia propter
nimium motum et propter motum
immensum qui est in eis
Quedam sompnia sunt signa futurorum
Quedam cause et quedam accidentia futurorum
Fatui magis provident futura quam
alii quia ipsorum anima non est multum
occupata ut aliorum
Multa consilia et provisa que fieri
expediebat dissoluta sunt propter digniores
inchoationes
Noctes silentiores sunt quam dies
Aer nocte magis est quietus quam aer noctis
Motus notiores sunt motis
Noti de se invicem maxime solliciti sunt
Non omne quod futurum est de necessitate fit / fiet

Commentator

Homo debet esse medius inter sompnum
et vigiliam ut non declinat ad unum
magis quam ad aliud
Sompnus fit ex defectu caloris naturalis
et contractione eius ad cor
Nullus homo est qui non viderit
sompnium quod pro nos enuntiavit
sibi aliquod futurum
Famosum enim tamen non est falsum
Algazel dicit quod sompnia sunt
ab angelis divinationes a demonibus
prophetie vero a deo
Gentes distinguuntur duobus modis
primo naturaliter et sic distincte sunt et
sic etiam eas preparavit per suis regionibus
Data vero sunt leges suas per quas
recipiunt fidem a natura sed de primis
principiis de angelis et de resurrectione

Auctoritates libri de longitudine et brevitate vite

Gentes que sunt in calidis regionibus
longioris sunt vite quam qui sunt
in frigidis regionibus
Corruptis animalibus corrumpitur scientia
que in eis est et sanitas
Contraria corrumpuntur a suis contrariis tempore
Illud quod est de se corruptibile in loco
nullo fieri potest incorruptibile
Impossibile est non habenti materiam non existere
contrarium
Minor flamma consumitur a maiori
paucissima alimenti quod consumit illa
in multo tempore hec maior flamma
in parvo tempore
Longissime vite sunt homo et elephas
Locus continens est vel corruptivus [illegible]
generator vel ad conservator rei vel
contraria compatitur
Eterna nullis sunt contraria
Vita animalis est in calido et humido
Senectus est frigida et sicca
Animalia multum coeuntia subito senescunt
quia sperma est superfluitas alimenti
vel nutrimenti et quo amplius sisten-
tari prius et emissum exsiccat et propter
hoc mulus longioris vite est illo qui
fit ex equo et asino quia hic non generat

Castrati si non coeunt naturaliter longioris vite sunt quam femine Et si masculi multum sunt erunt brevioris sunt vite quam femelle

Labor excitat et senium inducit

Viri multum laborantes subito senescunt

Commentator

Complexio iuventutis est calida et humida

Senium est frigida et sicca

Item multum coeunt parum vivunt

Castrati plus vivunt quam non castrati propter paucitatem coitus

Plus vivunt ~~equus quam mulus~~ mulus quam equus et femina plus masculis

Animalia habitantia in regionibus calidis et humidis longioris vite sunt paucioris propter paucitatem putrefactionis

Auctoritates libri de iuventute et senectute

Sicut cor in homine est simile ad sicut in toto mundo

Cor primo fit in animali unde cor est quod primo vivit et ultimo moritur

Principium sensitivum est in corde locus medius est locus principalis parte

Natura semper ex possibilibus facit quod optimum est

Cor est principium caloris naturalis unde destructo corde et calore naturali destruitur animal

Vita animalis conservatur per calidum Senium et calefaciendi fit in fatuit

Auctoritates libri de respiratione et inspiratione

Quecumque animalia pulmonem habent ista respirant per aerem inspirationem attractionem

Pisces non respirant per aeris attractionem

Et refrigerium cordis fit in piscibus ab aqua quam recipiunt per brancas

Item est principium sanguinis et venarum ita cor

Respiratio fit in animalibus ad refrigerationem cordis vel loca vicina cordi

Unde loca que magis calida sunt magis indigent respiratione

Unum organum tantum oportet est ad unum opus

Natura non videtur frustra operari

Homo est rectissimus animalium omnium

Homo habet pulmonem sanguineum et calidum

Unumquodque naturale conservatur in loco et tempore essentiali et simili et non in loco et tempore sibi contrario

Auctoritates libri de morte et vita

Vita et mors sunt communia omnibus animalibus

Mors senium est sine tristicia quia nullo dolore eius contingente moritur

Vita est unio anime cum corpore

Vita est mansio anime in corpore quia animalia respirantia suffocant humido

Sanguis fit primo in corde quia non dum distincte venis sed plus corde quanto videtur alibi sanguine

Cor semper movetur et vene quam moventur quia orte sunt arterie sunt a corde

Aer ingressus in pectus animalis dicitur inspiratio Exitus autem expiratio

~~Calor~~ Calor cordis humidum quod in ipso est tumescere facit et ebullire facit pulsum cordis

Pulmo habet se circa cor sicut follis

Auctoritates libri de motibus animalium

Omnis motus requirit aliquod fixum circa quod fiat

Celum naturalis est incorruptibile

Virtutes celi sunt impassibiles ad invicem sed corpora excessus sunt patiuntur ad invicem

Illud quod simpliciter est sicut est immobile et a nullo potest moveri unde dixit homerus

Si dii et dee laborarent non moverent Iovem supremum de celo ad terram

Movens est plus subito quanto quanto

Et nichil est plus serpens quam serpens nichil movet et quiescit

Appetibile est plus movens in animali

et est movens non motum
Sz appetitus e q movet et e motu
Quecq non ronantes operant' velox
et operant'
Principium motus in animalibus e i corde
Motus cordis non est voluntari
Estimandum e al constitue tamqz civi-
tate bn ordinata et munitam
quia in civitate q sel stabilitus
e ordo non oz eius principem inter
esse singulis operacionibus civitatis
Sic hec non e est animam existere
in quali parte corpis sz in uno prin
tantum sz in corde et hec e vim
quam ad ponaz materiam d'alih

Auctoritates primi libri de animalibus aristotilis

Quemadmodum plurima est in
avibus ita squama e i piscib
Omnia animalia q generant sibi simila hnt
oculos preter talpam que e privata
oculis sm q apparet q ipsa omnio non
videt Sz si aliquis subtiliter scindat corem
quod est supra loca oculorum eius
Nobilissimum et altissimum apud nos notum
et magis finem animal est homo
Sic omnia metalla et omnia fenestra auri
et argenti ad aurum multissimum mani-
festant' Ita dispositiones omn animalium
disponunt' et manifestant tn ad homines
comparant'
Partes corporis hois sunt create et sunt po-
sita sm creatorem tocaq indi et situ
Umbilicus e radix ventris
In cerebro omnio non sanguis nec vena
aliqua in aliquo animali preterqz i homine
Frons magna sunt ponderosis declinacoz
ad stulticiam
Frons parva sign bonitatem motus
Frons lata sign parvitatem discrecionis
Frons rotunda sign iracundiam
Sic al hiis aures hz eas mobiles
preter hoiem
Aures multum eminentes et magne
significat stoliditatem et garrulitatem
Nasus elephantis est fortis et magnus
ac longus et utit' eo loco manus in
accipiendo cibum et potum et alia qbz
indiget
Os leonis et in collo unum
Splen hois est silis splenem porci
Venter et stomachus hois assimilant'
venti canis
Extremitas vilis dicat' p ponderum
Situs cordis est in medio pectore
sz in hoie declinat modicum ad
sinistrum latus

Auctes secundi libri de animalibus

Dentes canum iuvenum sunt albi et
acuti senum nigri et obtusi
Masculi plures dentes sunt q femine
Dentes equi cum senescunt albescunt
Omne quadrupes gignens sibi sile
habet dentes
Homo respectu sui corpis hz os parvum
Non e utilior totes manu sinistra
sicut dextra
Simea utit' manibus sicut pedibus qz
composite sunt ex manu et pede
Tale avium sunt in eis loco manuum
Simea mixte e nature gemens
nam hois et quadrupedis
Cornua omnium alium sunt vacua preter
cornua cervi que sunt dura et illo
est in eis aliqua concavitas
In mari e quedam piscis qui dicit'
navem tenens qz prohibz navem
procedere potencia naturali

Auctes tercii de animalib

Os post abscisione non crescit
nec consolidat'
Ossa leonum ita dura sunt q collidat'
reddunt ignem
Proprium hois e canescere in senectute
In castratis pubes non barbescunt
Lac animalium habencium multas mamillas
non convenit ad caseum
Omne al multi sanguinis e et multi
seminis Omne corpus sanguinem cito
putrescat

In ossibus leonis et porci medica vel nulla e medulla
Omne al' mitte strutatis e pauca seas
Homo inter aialia pinguie est pedaci semis
Lac ovis vel capre aut vacce est multu pinues ad caseum
Lac nigrarum mulierum melius e et purius qm lac albarum albar albarum mulierum
Coagulum leporis valet contra fluxum sanguinis vel ventris
Multum al' mutat carnem pter terminis
Animal diversi coloris i pilis diversi coloris est in cortes

Auctes quarti li de aialib

Omne al' caret pulmone caret voce Ites pisces audiunt
Omni aialium generatores et ancores habent voces feiem quam masculi pter vacca
Omne aial vocat comparem tpe coytus pter vocem spealit tu hoc facit rana
Vociferatio anim magis e tpe coytus
Gallus vociferat plus post victoriam
Omne amal quod facit habet ea in matrice et no in ventre digerit sicut tibus

Auctes quinti libri de animalibus

Omnia aialia nat' appetunt delectacionem
In annis nubilibus mamille incipiunt ingrossari 14 annis
Aries et capra vnius coeunt sed debile est quod generant
Canis vivit usque ad xiiij annos
Porcus vero ad xv annos
Equus duorum annorum bn coyt sz debile quod generat
Fortis est equus a quatuor anis usque ad x
Coyt usque ad xxx vivit usque ad xxxv
Femina elephantis impregnata a masculo omnio no tangit' post vero quiescat per triennium
Mutatio vocis e signum motus ad coytu
Pediculi generant lendes
Musca vero generat vermes
Columbe generant in omni mense et pullificat si sunt locus nidificationis eis
Calidus e aibus coro prata aliqui no est in estate et pulli meliores sunt in vere

Auctes sexti libri de aialibus

Nulli aialium accidit mestruum sicut mulieri
Galline multum generantes subito moriuntur
Ova longa acutius capitis producunt mares Ova aut rotunda et obtusa producunt femellas
Femelli inveniunt' in omnibus tribus sunt duo coytua
Masculus columbe cubat ova per diem feia vero per nocte
Non est aium uniusque speci ut se mutuo comedant
In omnibus aialibus e appetitus et delectatio coytus
Omne quadrupes magis desiderat in vere coytu
Omnes pisces apud partum impregnate sunt boni

Auctes septimi libri de aialibus

Vultures no apparet nisi in estate quia in hyeme manet in nidis
Ave hyrundines vel iacet in cameris sev tavinis arborum vel transferunt se ad loca magis calida Vrsa iacet per xl dies sine cibo vel transfert subterraneas vel cavitates lapidum et ibi manet
Pisces in pluviosis tpibus impinguantur
Pisces senes mali sunt ad salendum
Lupus gulose comedit sine masticatione et tm in uno die comedit quod sufficit sibi ad tres dies
Vacce diligunt bibere aqua turbidam equi vero claram
Saliua hois ieiuni omnibus aialibus venenum habentibus est toxica

Tempora pluviosa nocent avibus
Tempora vero sicca nocent piscibus
Autes octavi de animalibus
Apes in vere et in autumpno melli-
ficant sed mel vernale melius et
dulcius est quam autumpnale
Vermis creat vermia sua ubi que-
rit ea invenire ut dicitur in x ubis
ubi vermis creat vermia sua
Natura dat unicuique quod sibi conveniens est
Acutis cornibus vermis timet lupos
Et ideo de die latet et de nocte querit
pastum
Mel est melius ex nova cera quam ex
veteri cera
Mel bonum simile est auro
Cibus apum est mel tempore hiemis
Universaliter masculi sunt fortiores femellis
nisi ursa et leoparda
Mulier est maioris passionis et pietatis
quam vir sed est maioris invidie et
diligit lites et maliciosior est et
defacile decipitur
Nulla fera recipit coytum post impre-
gnacionem nisi mulier et equa
Causa masculi est digestio seminis
Femine vero indigestio eiusdem
In crescentibus voces mutantur
Grues rectorem habent qui ceteris dormientibus
excubat capite erecto
Mulier mali mores est scilicet clamorosus
et famelicus ita quod in fine moritur fame
Mortuo delphine multi de specie delphi-
num convenerunt et deferunt eum in profundum
aque et sepeliunt eum ne a piscibus
comedatur
Apes habent regem qui non exit evolare nisi
cum omnibus ~~[illegible]~~ apibus Et cum fatigatur rex
apum volatu fert ipsum turba apum
Autes nonum de animalibus
Generacio filiorum non est conveniens
nisi per tria lustra annorum
Mares multum frequentantes coitum senescunt
Impregnacio accidit mulieribus
naturaliter post menstruum
Femine post partum cito crescunt et
senescunt et efficiuntur vetule
Mulieribus tempore coytus accidit magnus
dolor
Mulieribus cessat menstruum post
xl annos In aliquibus usque ad l annos
Autes decimum de animalibus
Omne quod habet easdem causas
habet eadem accidencia
Oculi qui respiciunt ea alba laudantur
Mulier dolorosa et infirma si im-
pregnatur fetum concepit
Mulieres lactantes omnino non menstruant
vel modicum Autes undecimum
de animalibus
Dicere doctis auditoribus est indicare
super sermones dicere
Debemus inspicere formas et delectari
in artifice qui fecit eas
In omnibus naturalibus et vilibus est aliquid mi-
rabile
Magis concupiscimus de rebus honora-
bilibus et altissimis licet non perfecte
illud sciamus quam multum scire per certitudinem
de rebus minus nobilibus et vilioribus
In quolibet rerum genere natura est prius co-
pulare anima et postea ipsa unicuique
alterius generis rerum
Natura est sicut motor ad complementum
Natura uniuscuiusque rei conveniens est ad
quam apta est
Nullum eius naturale natum est corrupi
Creatio corporis et membrorum est
propter animam Autes duodecimum
libri de animalibus
Principium elementorum sunt calidum
et humidum frigidum et siccum
Et sunt cause mortis vite et sompni
et vigilie iuventutis et senectutis
sanitatis et egritudinis

Corpora que tabescunt dura magis cale-
fiunt quam corpora rara
Ignis infrigidari non potest
In rebus viventibus frigidum non est natura
sed privacio
Instrumentum sensus tactus est caro dicitur
tamen proprie non est instrumentum tactus sed aliquid
infra carnem
Principium sensus omnium animalis est
in corde
Sensus gustus et tactus continui
sunt cordi. ceteri sunt in capite residui
Quodcumque animal habet caput habet cerebrum
Homo in comparacione sui corporis habet
maius cerebrum et caput aliis animalibus
Creacio capitis est propter custodiam cerebri
Generacio lingue est propter sermocinandum
et gustandum humores
Medulla est superfluitas alimenti vel
sanguinis ex quo cibantur ossa et
venis animalium et propter hoc contente sunt
medulle intra ossa
Animal multe pinguedinis cito senescit
et parum generat
Cerebrum est valde frigidum et magis
frigidum omnibus membris
Et calor cordis est contrarius ei quia
non potest esse membrum in aliqua
complexione ipse cum contrarie alterius
Et propter [illegible] est natura ponit cerebrum
in opposito cordis

Auctoritates tredecimi de animalibus

Ubi possibile est esse una radice
melius est esse unum principium quam multa
Natura non facit nisi illud quod melius
est et perfectius in rebus possibilibus
Calor naturalis regit corpus animalis sicut
princeps regnum
Solus homo sentit titillacionem quia
corium eius est valde tenue
Omne animal cornutum caret dentibus
in superiori mandibula
Natura non concessit membra quorum nequit
nisi in animalibus indigentibus sicut aculeos
vngwes et cornua
Fera carnivora non habet dentes superiores
nec cornua
Cornua sunt propter vigorem et iuuamentum
Aves loco dencium habent rostra
Principium vite et omnis motus et sensus
procedit a corde
Vene transeunt per omnia membra corporis
sed non transeunt preter ipsum cor quia cor
est principium venarum
Sanguis non venit ad cor ex aliquo
loco quia ipsum est fons et origo sanguinis
et primum membrorum recipiencium sanguinem
In omnibus animalibus habentibus sanguinem
est epar quamvis cor non tamen epar est
principium corporis nec sanguinis nec
venarum quia omnes vene transeunt ad ipsum
epar ergo inde non oriuntur
Cor solum inter omnia membra interiora
non potest dolorem pati
Magnitudo cordis naturalis est timidum
vt lepus quia calor naturalis non potest implere
totum suum cor et propterea est debilius
In homine declinat cor ad sinistram partem
in ceteris animalibus est in medio
Cor et cerebrum multa indigent custodia
quia in eis proprie virtus vite
Cerebrum est membrum divinum et ultimum quod
est proprium sensus et intellectus
Epar est in animali ad excoquendum et addigerendum
Pulmo est instrumentum ad anhelitum
Pulmo est positus ubi cor est et est
levis mollis et concavus spongiosus
et spumosus
Splen est quasi epar imperfectum
Splen est in animalibus accidentaliter et non
necessario quia [illegible] superfluitati
Ren dexter altior est sinistro
Ren dexter minoris est pinguedinis
quam sinister
Motus pinguedines dissolvit
Aves non mingunt nec habent vesicam

qr parum bibit et qd sup est in piscib
transit in squamas et in auibus
bisit in plumas et pennas
Sudor no fit nisi qn corpus cale-
fit et qn apperiunt pori venarum

Decimi quarti de aialib

Modica alteratio in mebris pa li
i in corde facit multa alteratio
in toto corpe
In animalibus propter timore accidit ex
fusio ventris et urine
Aialibus natatilib natura posuit
tecum inter digitos pedum alijs vero no
Ale vespertilionum sunt membrales
et de coreis et sunt indiffinite
Omnibus piscibus collum e longum
Delphin no hz fel neqz cor
Natura vtitur quibuscumqz superfluis
admuamentu
Carentia fellis e causa bo coloris
Causa ventris e propter cibum ut digestio
Quia ho e prima intellecta super
oia aialia et ideo hz manus
Manus no e instrumentum unum sed
plura qr per ea homo plus potest
habe qz per alia
Plus pt habe ho et astucia sua
vincere qz aialia fortia vi
Digitos manuum e accipe et retinere
Pedum vero sustentare et fugere
Homo non hz caudam ut aial
quadrupes quia no hz anchoras
et cauda caret
Quadrupes non sunt erecti sic ho
vero no propter ponderis capitis quia ho
in capite maior et ponderosior est
suis inferioribus artubus
Virga viri inter oia mebra crescit
et diminuitur sine oi lesione sui

Decimi quinti de aialibus

Causa vite in rebus sunt sz materia
finis et efficiens
Infirmitum natura reponit
In prima etate et in senio et i inf
ancis no e sperma
Homo pigrius raro generat
Sperma est superfluum nutrimenti
seu superfluitas nutrimenti
Sperma fere no est coremes generati
Fetus no fit ex commixtione duorum
spermatum unde et mulier ex
impregnatur sine effusione sui sp-
matis et delectatione unde mulier
e quemes generati sui nunquam mestrum
et no sui natu spermate qd ipa
emittit in coytu propter delectatione
quod vere e humidum sz no est
ve sperma unde no in omnibus
mulieribus vel conceptionibus accidit pro
fluere sperma
Sperma no est materia generati sed
est sicut motor et forma unde
non pt dici qr sperma sit pars concepti
sicut no pt dici qr carpentarius sit
pars materie ligne
Omne aial deuis spe a generanse
vel a generantib naturaliter sterile est
sicut mulus et pardo
Ex mare i masculo e principium
motus in generatione
Femina vero sit mea vel poris qd generat
ab alio
Mas sin diffinitionem e qui generare pt
in alia femina que pt generare in se vel
que generat ab alio
Mas dat formam et principium motus generationis
Femina vero corpus et materiam
Mas in capitulo ex mare et femina facit
unum ideo ex eis fit unum et
Femina no generat per se si indiget principio
motus quod fit ex mare
Castratorum corpus no solum effeminatur
sed et anima eorum parum distat a mulieribus
Ledo abscindantur testiculi te...
vene testiculi a superiorib Et propter
hoc aial castratum no e aptum nasci facere filium

Decimi sexti de aialibus 16

Perfectius aial e illud qd e natur

in actu et humiditatis et quod non est terrestre humidum est causa vite

Anima est nobilior corpore et animatum inanimato et vivum mortuo et ens non ente

Anima intellectiva est in corruptibilis et ipsa nunquam corrumpitur sed non est in eo actu

Quia anima sensitiva est in eo de potentia et idem semper est impossibile quod anima intellectiva et sensitiva intrat in nos ab extrinseco

Solus intellectus intrat in nos ab extrinseco quia ipse solus est divinus

Cum spermate exit quidam spiritus vel ventus qui est spiritus aeris principalis et separatus a corpore et talis dicitur intellectus

Calor solis et animalis est in spermate et in generatione alia superfluitate nature

Calor naturalis non est ignis nec igneus quia calor naturalis generat alia ignis vero ea consumit

Corpus animalis est ex femina

Anima vero ex mare

Anima est substantia id est forma substantialis corporis

Femina est vir occasionatus

Cum homo fuit multi coytus debilitatur visus eius

Caput causatur in generatione per accidens cordis

Natura est sicut rectificator vel rector

Semius mulierum totum est sterile

Mula non generat omnino quia non potest tibar conceptum quo usque compleatur

Embrio primo vivit vitam plante deinde vitam animalis postea vitam hominis

Decimi septimi de animalibus

Quantum natura diminuit in multitudine tantum augmentat in magnitudine

Res emit superfluum a suo corpore per se et natura

Omne quod facit natura est secundum ordinem

Natura humidi convenientior est ex aere quam terra

Semen quod generatur ex membris est corruptibilis

Tamus primi corporis est multi coytus et multorum ovorum quia semen eorum transit in sperma

Arbores que multum fructificant cito desiccantur quia cibus eorum transit in semine vel in fructum

Avia non conveniunt conceptum sine semine maris

Ova avium duos habent colores scilicet album et rubeum et citrinum

Ova piscium tamen unum colorem habent

Principaliter generatio pulli est ex albo ovi quia principium anime est in calido cibus autem est ex citrino id est ex vitello

Natura posuit avibus album id est ovis in quo vitellum quemadmodum in aliis aliis lac in mamillis

Creatio animalium ex sua specie est diversa

Quedam animalia generant animal completum ut animalia habentia plantas Quedam animalia animal incompletum ut animalia scissa sive fissa pedum id est animalia fissura habentia

Quedam animalia generant ova completa ut aves Quedam ova incompleta ut pisces Quedam generant vermes et paulatim complentur in sua specie ut aves apes

Accidit hominibus et quadrupedibus desiderantibus coytum ante actum admissum subito spermatizare

Quod in animalibus magis est intelligentia magis habet assimilationem circa filios

Non est consuetudo quod mares solliciti sint circa fillos sed femine

Decimi octavi de animalibus

Natura dat instrumentum et operationem simul quia non potest esse oculus sine visu nec visus sine oculo

Omnia mora et debiliora tarde veniunt ad complementum tamen

Sol facit estatem et hyemem omni anno

Spacia impregnationis et vite animalium sunt secundum revolutionem lune

Pueri multorum pilorum apud tempora et inferioribus pedibus sunt multi coytus

Cibus animalium non est nisi dulce et valde digestum

Quod medium est cito digeritur

Materia ex qua fit generatio est eadem cum materia cum

qua cibatur
In homo habet plus mentem maris et fere
unum morem est puerile et aliud magis puerile
Mulier et fetus seu equa super omnes
famellas diligunt coytum valde
In hominibus citius formantur mares
in ventre quam mulieres
Femina est contraria mari naturaliter
Talia magna corporis unum generant
filium tantum
Parva animalia multos fetus generant
quia in magnis animalibus cibus transit in
incrementum corporis et ideo modicum
de spermate remanet in eis
Ex uno coytu quo spermatizabitur
multum sperma et cum dividitur sperma
multum generabuntur et multi filii
Menstruum mulieris magis accidit
in diminutione lune quia illi dies frigi-
diores sunt aliis diebus mensis propter
diminutionem lune
Femine sunt debiliores maribus quia
sunt frigidioris nature
In animalibus generantibus multos filios plus
accidunt filii monstruosi et maxime in avibus
Complexio in corpore in prima sui creatione
et non vigilia quia illud non est de complexione
sed est res plus composita

Decimi noni de animalibus

Embrio in prima sui creatione vivit
vita plante
Pili de calvatis non redeunt ~~quia cal-
vities est propter mutationem etatis~~
Folia arboribus et plume avibus redeunt
quia calvities est propter mutationem etatis
que irremovabilis est Casus vero foliorum
et plume est propter mutationem temporis quorum
reditus est circularis
Homines tantum calvescunt et non alia animalia
quia habent cerebrum multum frigidum
et humidum
Homo tantum calvescit in anteriori parte capitis
quia habet cerebrum valde et multum frigidum
Non fluunt folia ab arboribus in
quibus est pinguis humor

In animalibus aliis color pilorum est secundum colorem
cutis In homine vero non, quia quidam
homines habent cutem valde album et crines
nigros Causa huius est quia cutis hominis
est valde tenuis respectu aliorum
animalium ideo non mutat colorem pilorum
Animalia comedentia multos cibos
diversificantur in coloribus
Multa animalia in infirmitate mutant
colores suos vel ex alia causa ut
corvus albus visus est et passer albus
Digestio fit ex calore
[illegible] ut [illegible] non vident
bene a remote Qui profundos oculos habent
bene quia motus eius non dividitur nec
consumitur
Acumen et bonitas sensus dicitur duobus
modis scilicet in sentiendo remotum vel
in discernendo subtiliter differentias sensibilium
Visus auditus olfactus in hominibus debiliores
sunt quam in aliis animalibus quantum ad hoc in
sentiendo remote Sed in discernendo differentias
istorum sensibilium longe meliores sunt
eo quam in aliis
Sompnus videtur esse medium inter
vivere et non vivere
Iuvenes magis delectantur in coytu quam
cetere etates Quanto plus appropinquant
tanto plus appetunt
Coytus infrigidat cerebrum et totum corpus
Cerebrum est magis frigidum quam totum
corpus

Auctoritates libri de substantia orbis

Illud quod movetur per se corpus
est ex duabus naturis scilicet ex compositione
motum et agente motum
In individuis substantie duplex est transmutatio
Una est substantialis que transmutat eam
nomine et diffinitione que transmutatio
dicitur generatio et corruptio Alia est transmutatio
accidentalis que non transmutat eam nomine nec
diffinitione sed tamen transmutat eam secundum dis-
positiones accidentales que sunt qualitates quantitates etc.
Quod impossibile est fieri non fit

Impossibile est unum secundum numerum habere unam formam
Materia substantia infinita
Et hoc est quia recipit omnes formas per posse
Unde materia nichil est in actu nec
aliqua forma in sua natura
includit sed est in potentia ad recipi-
endum omnes formas
Forme substantiales dividuntur secundum divisionem
materie
Divisio non competit substantie nisi
quod habeat quantitatem
Divisiones interminate precedunt
formam in materia
Sed divisiones terminate sequuntur formam
in tali materia
Omne quod advenit enti
in actu est sibi accidens
Omne quod substat in ratione
primi substantie ante substat in ratione
prime materie
Impossibile est formam esse sine materia
et econverso
Materia non recipit dimensiones simul formas
nisi prius recipiat dimensiones interminatas
Anima celi non coniungitur celo secundum
esse sed secundum operationem ad motum
In celestibus est idem efficiens motus
et finis motus
Impossibile est illud quod est per se incorruptibile
quod recipiat eternitatem ab alio
Materia celi est aliquod ens in actu
et non in potentia et dicitur digniori nomine subiecti
quam materia
Finis sit agens sufficiens via sicut
motus sufficiat ipsum motum
Corpora convenientia cum corporibus celestibus non
conveniunt eis pure equivoce vel analogice
id est secundum prius et posterius
Transmutatio arguit materiam
Operatio rei formam
Primus motor dat omnibus esse
entibus
Virtus infinita duplex scilicet infinita
in vigore et infinita in duratione
Virtus celum movens est infinita in duratione non autem in vigore

Incipiunt auctoritates libri de causis

Omnis causa primaria plus influit super
suum causatum quam causa secundaria
Quod facit causa secunda hoc facit causa
prima nobiliori modo et altiori
Quod est causa cause vel est causa
causati in formalibus sed non in materialibus
Omnis anima nobilis tres habet operationes scilicet animam
quia ea est operatio animalis, intellectualis
et divina
Prima causa rerum creatarum est esse
Causa prima est superior omni narratione
Cause secunde illuminantur illuminatione cause prime
Intelligentia est substantia que non dividitur
Omnis intelligentia fixa est essentia per
bonitatem puram que est causa prima
Unde causa prima est pura bonitas
Causa prima non habet ylyatim id est aliquid materiale
Omnis intelligentia est plena formis
id est speciebus intelligibilibus
Quanto aliquid est propinquius cause prime
tanto simplicius
Quod recipit ab alio recipit per modum
rei recipientis et non per modum rei recepte
Omnis virtus unita fortior est quam separata
Prima causa regit omnes res creatas
preterquam quod commiscetur
Prima causa infundit bonitatem suam
omnibus rebus una influxione sed res
non recipiunt bonitatem suam equaliter
sed secundum suam capacitatem sue nature
Prima causa est dives per se et non
est dives magis ipsa
Prima causa est supra omne nomen
quod nominari potest
Omnis intelligentia intelligit esse suum
Omnis intelligentia divina facit res per
hoc quod ipsa est intelligentia et regit
eas per hoc quod est divina unde habet
quod regere est divinum
Causa prima consistit in omnibus rebus

secundum unam dispositionem. Quia omnes res
non consistunt in prima causa secundum unam
dispositionem sed secundum multas

Auctoritates primi libri ethicorum

Omnia bonum appetunt
Cognitio finis utilis est in vita
Unusquisque bene iudicat illa que
cognoscit
Nichil differt etate puer et moribus
iuvenalis
Bonum quanto communius tanto
divinius
Consilium proprie ignorantie animat
homines scientes
Sermones inquirendi sunt secundum
materiam de qua sunt
In fortunis virtus refulget
Duobus existentibus amicis sanctum
est prehonorare veritatem
Honor magis est in honorante
quam in honorato
Felicitas est operatio animi secundum
virtutem perfectam
Sicut una hirundo non facit ver
nec modicum tempus calidum estatem
sic nec una dies nec modicum tempus
facit hominem felicem
Principia magne valent ad sequentia
Principium est plus quam dimidium totius
Bona vite sunt inquantum bona
Omnia vero consonant
Unicuique istud est delectabile quod amat
Melior est usus rei quam possessio
Impossibile est indigentem bona operari
Non omnino felix est qui specie turpissime
Felicitas est premium virtutis
Felix est sine vituperio sicut thetragonus
Fine laudamus sed ea que ad finem sunt
honoramus
Felix non debet annuere nisi perditionem vite
Nullus est bonus vel malus in sompno

Auctoritates secundi libri ethicorum

Ex actu multotiens iterato fit
habitus
Non parum differt sic vel sic a iuvenibus
vel male inmixti a senio iuventute
In obscuris apertis testimoniis utimur
Exercitium temperatum firmat sanitatem
Fortiter comedere facit fortiter bibere
Circa voluptates et tristicias est
moralis virtus
Medicine sunt per contraria
Circa difficilia semper fit ars et virtus
Tria sunt in anima passiones potentie
et habitus
Virtus non est passio quia secundum passiones
nec laudamur nec vituperamur
Virtus non est potentia quia per
naturam sumus potentes bonum aut
vel mali per naturam
Virtus est habitus electivus quo
habens se perficit et opus eius bonum
sive laudabile reddit
Virtus est habitus electivus in medietate
consistens quo ad nos determinata ratione
quod virtus speciebus differt habitu
Omnis virtus consistit in medio
Virtus certior et melior est arte
Malum autem est facile, bonum
difficile
Non est facile attingere medium
Sed difficile est ipsum attingere
Operationes sunt circa singularia
Difficile est aliquem esse bonum
Medium in omnibus est laudabile

Auctoritates tertii libri ethicorum

Melius est mori quam facere contra
bonum virtutis
Ignorancia excusat peccatum
Consilium non est de fine sed de hiis
que sunt ad finem
Quod primum est in intentione ultimum est
in executione
Homo est principium suarum operationum
Bonum voluntarium est quod simpliciter bonum est
Bonus singula recte iudicat

Nullus est bonus qui non gaudet operacionibus virtuosis nisi
volens
Nos sumus domini operacionum nostrarum
a principio usque ad finem
Qualis unusquisque est, operatur tales
videtur esse finis
Terribilium omnium est mors
Fortitudo est aggressio terribilium
ubi eminet propter bonum quod salvatur
Milites primo fugiunt, timida vero
innumerabilia sunt et moriuntur
In repentinis cognoscitur habitus
Desiderium oportet esse pauci oportet esse
sicut preceptum doctoris
In malis desideriis pauca peccat
Auctoritates quarti ethicorum
Liberalis et magnanimus accipere debet dare
et non accipere
Maior virtus est bonum operari quam turpia non operari
Virtuosus bene vivit quocumque
Dare et non accipere liberalitas est
Pulcritudo semper est in magno
corpore unde homini formosi dici possunt
non autem pulcri
Maximum bonorum exteriorum est honor
Pravus non est honore dignus
Honor est premium virtutis
Omni veritate plus bonus est laudandus
Virtuti perfecte non est condignus honor
Non irasci in quibus oportet insipientis est
Iniuriam sustinere et similem dissimulare
servile est
Malum seipsum destruit
Malum si integrum fuit importabile erit
Qualis unusquisque est talia dicit
et talia operatur et taliter vivit
Mendacium pravum est et fugiendum
Verum bonum est laudabile
Verax est laudandus
Mendax vero vituperandus
Iactator maxime est vituperandus
Requies et ludus in vita videntur
esse necessaria
Verecundia est timor ingloriacionis
Verecundia non convenit etati omni nisi
iuventuti unde iuvenem verecundum
laudamus. Senem vero timidum
nullus laudabit
Auctoritates quinti ethicorum
Si unum oppositorum dicitur multis modis
et reliquum
Que sunt simpliciter bona omnibus
prohibuerunt et illa querunt ipsi
Preclarissima virtutum est iusticia
Principatus virum ostendit
Pessimus est ille qui solum non utitur
malicia ad se sed eciam ad alios
Optimus est ille qui non solum utitur
bonitate ad se sed ad omnes
Duplex est iusticia totalis et particularis
Particularis est duplex scilicet commutativa et distributiva
Commutativa est duplex scilicet voluntaria et non
voluntaria. Non voluntaria est duplex
occulta et manifesta. Occulta est ut furtum
et adulterium. Manifesta ut vadere
vincula
Minus malum magis est eligibile
maiori
Ubicumque reperitur maius et minus ibi reperitur
medium et equale
Denarius est mensura omnium rerum
quia est fideiussor nobis in omni
necessitate futura quando indigemus
Principes iusti custodie debent
Duplex est ius legale et naturale. Naturale
est quod ubique habet eandem potenciam
et apud omnes homines habet eandem potenciam
Legale est quod est institutum a lege
Sacrificale deus similiter est naturale
Lex prohibet seipsum interficere
Nullus potest proprie sibi ipsi iniustum facere
Auctoritates sexti libri ethicorum
Non sufficit ad scienciam aliquam operari scienciam
in vita et consuetudine sed oportet debite scire et distincte
Omnis cognitio fit per similitudinem
Possibilium dicitur esse de hiis que possunt
se aliter habere vel non possunt non esse semper
Verum bonum est intellectus

Quinque sunt in anima quibus anima dicit verum scilicet scientia, ars, sapientia, intellectus et prudentia
Scientia est de hiis que non possunt aliter habere, id est de eternis
Omnis doctrina est ex preexistenti cognitione
Ars est recta ratio rerum factibilium
Prudentia est recta ratio agibilium
Sapientia est certissima omnium scientiarum
Sapientia est cognitio rerum divinarum habens caput inter omnes alias scientias
Intellectus est cognitio principiorum
Iuvenes non possunt esse prudentes quia prudentia requirit experientiam que indiget tempore
Multitudo temporis facit experientiam
Principiorum non est ratio
Consiliata oportet velociter operari
Consiliari autem tarde
Impossibile est indigentem bona operari vel prudentem esse
Non facile est civitatem permanere compositam sine legibus et bonis consuetudinibus

Auctoritates septimi libri ethicorum

Sicut bestie nec est vitium nec malitia sic nec dei est aliquis honorabilitas
Bestie autem est aliquid peius malitie scilicet bestialitas
Homines dicuntur dii propter virtutis excellentiam
Homo pessimus est deterior bestia
Difficile est consuetudini resistere quia assimilatur nature
Facilius autem est consuetudinem transmutare quam naturam
Consuetudo est altera natura
Fama quam omnes homines famant non omnino deperit
Non solum oportet verum dicere sed et causam falsi assignare
Delectationi intellectuali non est tristitia admixta
Operationes bestie precavent sicut a natura operationes prudentis hominis sicut a consuetudine

Homo indiget semper aliqua delectatione scilicet quadam recreatione propter multos labores qui ei occurrunt
Maior est delectatio in quiete quam in motu
Deus semper una et simplici gaudet delectatione
Fortuna semper excellens reddit felicem

Auctoritates octavi ethicorum

Nullus eligit vivere sine amicis habens reliqua bona omnia
Quanto maior est fortuna tanto magis est socia
Duo simul venientes scilicet intelligere et agere sunt potentiores
Infortuniis refugium est ad amicos
Omnis homo omni homini naturaliter est amicus
Quantum ad quantum naturaliter est amicitia
Homines eiusdem generis et eiusdem gentis naturaliter se magis amant quam alios
Idem diligit sibi simile velut est ipse et non contrarius
Amicitia est benivolentia mutua de contrapassis non latens
Triplex est amicitia scilicet propter bonum utile, delectabile et honestum
Amicitia propter bonum utile est et maxime videtur esse in senibus quia tales non curant delectabile sed tantum utile
Amicitia propter bonum delectabile est in iuvenibus
Sed amicitia propter bonum honestum permanens est et stabilis
Nulli cognoscunt se invicem nisi simul consumant mensuratam salis
Sola amicitia bonorum honestorum intransmutabilis est
Non facile est credere malum de amico suo cum multo tempore probatus est ab eo nec unquam iniustum sibi fecit
Loci distantia non separat amicitiam simpliciter sed operationem
Natura maxime fugit triste et appetit delectabile
Mutua concordia et colloquia faciunt amicitiam
Perfecta amicitia non est nisi ad unum

No.

quia quod habundans est et propter hoc non pertinet ad plures sed ad unum

Unusquisque naturaliter sibi vult bona

Amicorum omnia bona sunt communia

Pessimum est contrarium optimo

Regimen bonum est optima policia

Malus rex tyrannus dicitur

Rex debet se habere ad subditos suos sicut pastor ad oves

Pater tria beneficia dat filio scilicet causam essendi nutriendi et intendendi educandi et causa disciplinae et essendi

In quibus nichil est commune in hiis nec est amicicia nec iusticia

Omnis est in communicatione amicicia

Parentes amant filios suos ut aliquid sui existentes

Filii autem amant parentes ut aliquid ab eis existentes

Parentes plus amant filios quam econverso quia magis sciunt quod filii ex eis nati sunt quam filii

Matres plus amant filios suos quam patres quia certiores sunt de eis et plus de labore habent circa eos

Melioribus datur honor indigentibus autem lucrum quia honor est retributio virtutis et beneficii lucrum autem auxilium indigentie est

Retributio debet esse possibilis et non condigna ut patet de parentibus et de diis quibus non possumus reddere equivalens

Pater non potest abnegare filium et econverso non

Nonum ethicorum [illegible]

Magistris diis non potest reddi equivalens et parentibus

Magis oportet mutuum dare cui quis reddere debet quam amicis dare

Amici existentes propter bonum utile et delectabile hiis cessantibus cessat amicicia

Qui fingit se amicum et non est peior est eo qui facit falsam moneta

Diligit plenum amat et in bonis maximum amari non potest

Magis tenemur amicis largire bona quam extraneis

Amicabilia que sunt ad alterum veniunt ex amicabilibus que sunt a seipso ad seipsum

Unde unusquisque sibi maxime ipsi est amicus

Amicus debet se habere ad amicum sicut ad seipsum quia amicus est alter ipse

Benivolencia non est amicicia sed principium amicicie unde ex diuturna benivolencia fit amicicia

Pravus nichil delectabile habet ad seipsum nec ad alium

Concordia pertinet ad amiciciam

Benefactores plus amant [illegible] beneficiatos quam amantur ab eis

Omnis artifex diligit opus suum et etiam plus diligit opus quam ipse diligitur ab opere ut patet de parentibus respectu filiorum

Quod cum magno labore acquiritur plus diligitur quam illud quod sine labore acquiritur ut de hiis qui acquisierunt pecunias per laborem

Mater plus amat filios quam econverso

Amicus debet se habere ad amicum sicut ipsum ad se

Quemadmodum civitas et omnis alia congregatio maxime videtur principalissimum in ipsis esse et homo quod principalissimum in homine est intellectus ideo homo maxime videtur esse intellectus ex quo habemus quod deliberatio semper fit a principaliori

Homo est animal politicum aptum natum convivere suum conceptum

Amicicia est maxima virtus bonorum exteriorum

Melius est cum amicis et maxime cum amicis commorari quam cum extraneis et quibuscumque aliis

Felix amicicia honestis indiget

Polliciatas est difficilis ita et vivere

cum bonis
Consociatio quedam fit in operatione
virtutis
Contristatione ... vita
Amicitia ... delectabilis tam
in bona fortuna quam in mala In mala
quia tristitiam alleviant amici
condolentibus ipsis In bona quia
delectabile est conversari cum amico
Et quod homo intelligit amicos suos
convivere et delectari in ipsis bonis
Amicus consolatur amicos visione
et sermone
In quibus omnes imitantur meliores sive
meliora et istud quod melius est
Amicicia bonorum augetur bonis
colloquiis et operibus quibus ipsi virtutibus
Unde a bonis bona procedunt

Auctoritates decimi ethicorum

In actionibus humanis magis creditur
sermonibus quam operationibus
Quando sermones dissonant ab operibus Dicta
sensibilibus tunc contempnuntur
Et quo res ... in illud ...
Hec vita corpore existens ... est
Quedam delectant vana ... que postea
non delectant
Unusquisque maxime operatur circa illud quod diligit
Delectatio crescit operantem in opere
... delectationes ... expellit
Unde amantes ... attendere
ex ...
Non ... potentes optime laborare ...
que indigent
Philosophia habet delectationes miras puritate et firmitate
Ultima felicitas hominis consistit in optima operatione
optime ... respectu optimi sui obiecti
Speculatio veritatis est ipsa felicitas
Vita contemplativa melior est quam vita
activa que est ... hominis quia vita contemplativa
est vita divina
Duplex est felicitas contemplativa scilicet et
politica sive ... contemplativa est melior
quia ipsa est divina alia vero humana
Unusquisque opera sua diligit ad bene vivendum
secundum optimum eorum que sunt in ~~homine~~ scilicet ipso
Optimum quod est in homine est intellectus
quia licet intellectus sit quantitate minimus
tamen est magnus potestate et preciositate
maximus
Unusquisque maxime debet esse suum ipsius
principalissimum Et ergo homo dicitur potest
intellectus quia intellectus est principa-
lissimum hominis Ex hoc ergo habemus
quod denominatio fit a principaliori
Ipsa operatio rei est speculatio
Homo felix sive sapiens indiget
aliqualiter rebus exterioribus quia natura non
est ipsa sufficiens speculari sed oportet
quod habeat corpus sanum cibum et re-
liquum famulatum Tamen non indiget
magnis et multis rebus quia non oportet
... vel felicem terre et maris esse
dominum Moderate ditati sunt feliciores
... magis agunt bona quam potentes
... unde dicit Salomon
moderate ... sunt feliciores quia magis
agunt secundum intellectum
Homo secundum intellectum operans et
hunc curans optime dispositus
est et Deo amantissimus esse videtur
Homo sapiens maxime felix videtur esse
Sermones consonantes operibus maxime
sunt acceptandi Dissonantes vero
despiciendi
Non facile est homines ex antiqua consue-
tudine transmutare per sermones
Multi plus obediunt timori quam sermoni
Quidam sunt dispositi ad virtutes
Quidam ex natura Quidam ex consuetudine
Quidam autem per doctrinam Et ad hoc quod
doctrina habeat efficaciam in auditoribus
oportet animam auditoris dispositam esse
et bene preparatam sicut terra antequam se-
men inseratur
Oportet bonos provocare ad virtutes
per premia
Malos autem per penas
Insanabiles totaliter exterminari

Auctoritates libri de bona fortuna

Sine bonis exterioribus quorum domina

est fortuna non sufficit hominem esse felicem
Ubi plurimus intellectus ibi minima fortuna
Ubi vero maxima fortuna ibi minimus intellectus
Deum magistratum dominum existentem ut dignis tribuat bona, malis vero mala
Deum respectu est curam providere non habere
Appetitus naturalis naturaliter tendit ad bonum
Isti hic sunt fortunati tam directe et in ratione agunt
Quid melius est intellectu et scientia nisi deus
Deus hic cognoscit vel videt presentia preterita et futura
Bona fortuna est appetitus naturalis facta ideo movente totam naturam

Auctoritates libri yconomicorum

Civitas est domorum pluralitas prediis et possessionibus sufficiens ad bene vivendum ordinata
Coniunctio viri et femine in animalibus irrationabilibus est solum gratia prolis procreande
In hominibus vero non solum gratia illius
Sed etiam gratia alterius utilitatis
Cum parentes existentes potentes fecerunt filiis impotentibus hoc oportet a filiis senio confectis
Natura fecit unum aliud coniugalium forte scilicet masculum ut ulciscatur pro fortitudine sibi illata
Aliud vero fragile scilicet feminam ut magis custodiat se propter timorem
Vir non debet nimium ferre ne femina iniuriet ei
Convenientius viro est feminam cum converso viro copulare et equali
Convenientius femine est virum cum convenienti muliere copulare
Oportet virgines et puellas in uxores ducere ut doceat bonos mores
Dissimilitudines morum inter virum et feminam nequaquam sunt amande
Due sunt species servorum scilicet procurator et operator
Oportet servis dare opera victum sufficientem quia sine mercede impossibile dominari
Victus est merces servorum

Mens aliena et propria simile ornat
Persa interrogatus quid impinguat equum respondit oculus domini
Afer interrogatus qualia esset vestigia agro optimum dixit: domini vestigium. Ipse est negligentibus dominis suos sollicitos esse
Neque oportet domum esse sine custodia sicut nec civitatem
Surgere de nocte ad sanitatem et ad philosophiam et ad dispositionem bonam est utile; de nocte id est mane
Nec questus nec vestimentorum prosperitas nec forma nec auri multitudo tanta est ad mulieris virtutem quanta est modestia in quolibet opere et desiderium honeste atque composite vite
Quanto quis diligentius obsequitur tanto maiorem gratiam obtinebit
Nisi parentes exemplum vite filiis dederint, puta inexcusabilem ad invicem habere non poterint causam
Maximus est honor pudice mulieris si videt virum sibi castitatem observare et de nulla alia muliere curare sed se pre ceteris propriam et fidelem ostendere
Si mulier cognoverit virum sibi esse iustum ac fidelem, ipsa etiam erga ipsum iusta et fidelis erit
Multo gravius aliquis fert si honorem suum perdat quam si bona sua sibi auferantur
Non debet homo sane mentis ubique ad quamcumque mulierem mittere semen suum

Auctoritates primi libri politicorum

Homines intellectu et ratione vigentes naturaliter sunt domini aliorum et rectores
Natura non facit unum ad unum instrumentum ad diversa opera
Bos a pauperibus est pro servo
Homo naturaliter est animal politicum et civile
Natura nichil agit frustra
Nullum animal habet sermonem nisi homo
Homini natura sermonem dedit
Pars separata a suo toto non remanet

pacis inst[illegible] corrupte
Homo solitarius vel est deus vel bestia
Sicut optimum animalium est homo lege perfectus sic pessimum omnium est homo a lege et iustitia devians vel separatus
Iustitia civilis virtus est hominum civilium
Servus naturaliter non est homo sui ipsius sed alterius
Semper quod fit a melioribus semper est melius
Quaecumque ex pluribus rebus constituuntur unum, inter illa unum est regens aliud vero rectum sicut ad constat ex corpore et anima, in quo anima est regens, corpus vero rectum
Anima naturaliter dominatur corpori despotice sive dominative
Sensitivum est corporeum ergo ab anima
Vitale est omnibus animalibus ergo ab homine
Regens naturaliter est dignius recto
Masculus dignior est femina
Virtus et malitia determinant servos et liberos, nobiles, ignobiles homines et liberos, nobiles ignobiles; indignum reputatur ex bonis fieri bonos et ex filiis fieri homines
Duplex dicitur servus unus per legem positivam, alius secundum naturam
Non est possibile vivere sine cibo
Ut plurimum genus hominum ex terra et fructibus domesticis vivunt
Natura fecit omnia alia propter hominem
Duplices sunt divitiae scilicet naturales et artificiales. Naturales sunt possessiones verae, naturales sunt possessiones ferme
Desiderium divitiarum tendit ad infinitum
Officiale est dictum philosophi sic praedicare
Magnus et minus non diversificant speciem
Consilium mulierum est invalidum
Pueri autem imperfectum
Silentium mulieri praestat ornamentum

Auctoritates secundi Politicorum

Omnes cives sunt socii unius civitatis
Quod pluribus est commune minus in quantum curatur, quia de propriis maxime curant homines, de communibus autem minus
Multi servi quandoque deterius serviunt quam pauci
Optimus civitatis est ut sit una quantum possibile
Civitas dicitur quasi civium unitas
Amicorum omnia sunt communia
Putare aliquid proprium esse inenarrabile est ad delectationem
Unusquisque naturaliter amat seipsum
Amicis auxiliari delectabilissimum est
Bonum est a muliere abstinere propter temperantiam
Penuria malignitatem efficit et seditionem importat
Populares homines dissentiunt propter inaequalitatem possessionum. Generosi vero propter inaequalitatem honoris
Qui delectari velit sine tristitia ad philosophiam recurrat
Omnis civitas artificialibus indiget
Leges inhonestae licet maxime sint in usu possunt tamen aboleri
A mulieribus regitur civitas male
Melius est mulieres vere esse mediocres et mediocres quam magnas
Melius est iudicare secundum leges et legibus quam ex propria sententia
Magnorum dominorum instituta sunt vitia fuerunt maxime laedunt civitatem
Impossibile est indigentem bene philosophari et studio vacare
Unum opus maxime fit ab uno

Auctoritates tertii Politicorum

Civitas est quaedam multitudo civium
Civitas non est una propter eosdem muros sed est una propter eandem amicitiam sive politicam
Politica est ordo quidam inhabitantium civitatem in principando et subiciendo
Non est idem bonus vir et bonus civis
Non attingit cum bene principari qui numquam sub principe fuit
Propria prudentia recti est
Optima civitas non facit banausum

i. vilem artificem civem
Quecumque enim sunt utiles ministrantes dicuntur servi. Item aut sunt ... a pluribus dicuntur mercenarii et banausi
Quicumque politice intendunt ad utilitatem communem iuste et recte dicuntur
Quicumque autem intendunt ad propriam utilitatem vitiose sunt et recte politice transgressores unde
utrosque melius principari quam malos alios
Oportet bonam civitatem de virtutibus politicam esse
Omnem iustitiam impossibile est in huiusmodi civitate
Melius est civitatem regi ab uno optimo viro quam ab una optima lege vel lege
Turba multa melius iudicat quam unus
Pars non est apta nata excellere suo toti

Auctoritates quarti politicorum

Non oportet solum a principe politiam instituere sed etiam corrigere
Civitas non constabit ex una parte sed ex pluribus quarum una pars sunt agricolarum. Secunda artificum manualium. Tertia huius qui negotiabantur ... Quarta mercenariorum. Quinta pugnatorum et armigerorum quos necessarium est in civitate existere quod non debent fieri minimum
Cui alteri sunt non est per se sufficiens nec satis sibi ipsi
Omnem principibus impossibile est esse
In omni civitate sunt tres species hominum scilicet divites pauperes et mediocres
Unde medium semper est optimum
Media possessio bonorum exteriorum est optima quia facillima est rationi obedientie
Quod nimis est pulcrum nimis forte nimis ingenuum nimis divites huius contrarium est nimis
fetidum nimis debile nimis ignobile nimis egenum
Qui nimis fuerint potentes et divites nolunt subici
Qui autem sunt nimis egeni et viles nesciunt principari
Mediocres cives maxime salvantur in civitate quia ipsi non desiderant aliena quia non subdunt pauperum nec fraudes faciunt quia propter hoc sine periculo vivunt
Maxima fortuna est cives mediocres habere substantiam tamquam sufficientes quia per tales bene regitur civitas
Quanto aliquid plus attingit medium tanto melius est
Quanto aliquid plus distat a medio tanto peius est
Magne civitates magis sunt sine seditione quam parve quia multum est ibi medium
In magnis negotiis oportet verbum ordinare ad unum opus melior est cura que est intenta circa unum quam circa multa

Auctoritates quinti politicorum

Quod plus est inequale est ubique propter inequalitatem fit seditio
Nobilitas virtus et divitie sunt principia et sedes seditionum
Nobilitas et virtus in paucis inveniuntur quia nobiles et boni nusquam centum sunt alii autem multi in multis locis
Quod parum vel parvum est nichil debet abesse quod non est vel nichil est
Hic civitas videtur facere seditionem
Seditiones parve fiunt primo quam sunt inter duos invalescunt
Principium dicitur videtur esse dimidium totius
Pater et filius non debent principari nec senior nec iunior nec minor frater si plures sunt fratres semper frater senior debet principari
Homicida contrario semper sunt facta
Parve expense facte sepe consumunt pecuniam
Periculosum est dare principi subdito in magnos honores
Lex iniusta debet conservare statim
Lex est causa ne

Virtus volunt potestatem aequalem omnia
Regnum salvatur per amicos
Nullus ponit manum ad impugnandum
Non defacili fit invasio in eum qui sobrius
est, vel qui est vigil, sed in eum qui est
dormiens, quapropter non sunt inve-
stibiles ebrietatem et somnum
tyranni debent vitare
Contemptus despicabilis dicitur esse quia
nec timet nec honorat inimicum pati
a principe si despicabilis putatur ipsum esse
Oportet principem bonos honorare
et punire malos honores eorum distri-
buere per se vel per alios
Contemptus multos perimit magnorum tamen
dominium dicitur facere custodiam
Si princeps aliquem de potestate sibi
tradita velit deponere gradatim debet
hoc facere et non simul totam auferre
potestatem. Auctoritates sexti politicorum

Opus libertatis est vivere ut
quilibet vult quod servi non vivunt ut volunt
Pluralitas personarum in electione prae-
fertur paucitati. Multitudo magni-
tudine praefertur dignitati
Optimus populus est qui vivit agricultura
est scilicet agricola
Agricolae magis appetunt lucrum
quam honorem et sunt delectabilius
est ipsis laborare quam principari
Non facile est civitatem permanere
compositam sine legibus atque consuetudinibus
bonis
In dato aliquo peius est tanto maiori
indiget cautela
Necessarium est in omni civitate aliquid
emi vel aliquid vendi
Non est sanum pravos facere dominos quia qui
magis indiget custodia quam qui possit
alios custodire
Oportet in civitate aliquos esse sacerdo-
tes habentes curam deorum
Auctoritates septimi politicorum
Triplex est bonum scilicet bonum animae
bonum corporis et bonum exteriorum scilicet divitiae
Omne quattuor virtutibus scilicet fortitudine
temperantia prudentia et iustitia nemo
dicit esse beatus
Qui est expressus terrore vel morte
vel nihil proficit
Anima est praeciosior omni possessione
et corpore
Bonum animae praecipuum est omni bono
Testis deus in bonis exterioribus non
est felicitas quod ipse est felix qui nullo
bonorum exteriorum utitur
Duplex est felicitas scilicet contemplativa
et politica sed quod contemplativa est
melior
Bene agere est optimum eligibilissimum
Non est possibile politicum esse operantem
sine moderata abundantia
Felicitas est usus et operatio virtutis perfectus
Providere est in iuvenibus prudentia
vero in senibus
Omnium animalium solus homo est rationalis
Non est futurum principium subsistere
Finis generandi in viris in pluribus
est in LXX annorum, in mulieribus
quinquaginta annorum
Mulieribus convenit si coniugant
coniugari circa aetatem XVIII annorum
viris autem circa aetatem XXXVII annorum
Iuvenum corpora pugnant et ad procreandum
procreatorum proles est senium
Lactis alimentum maxime familiare
est corporibus puerorum
Bonum est pueros esse sine vino
Iuvenes custodiendi sunt ut non dicant
nec audiant aliquid malum quia
ex malo audire et dicere aliquid turpe
fit prope
Iuvenes maxime sunt ab ebrietate
custodiendi
Omnia amant primo deum quia
magis quae supplent defectum naturae
Auctoritates octavi politicorum
Consuetum quae debent esse studium
Disciplina laborandi quae indiget
Musica valet ad recreationem et ad de-
ductionem operis et delectationem et ideo pueris
studere valet in musica
Non sunt solum pauca erudiendi sed

in arte utili et necessaria scilicet in
artibus liberalibus et honestis ut
quis bene erudiatur et in artibus
delectabilibus ut in musica

Requies de nocte est delectabilis
quia est medicina laboris que
consistit in labore

Musica est parens letitie hominis

Musica delectat naturaliter in musicis
melodiis

Melodia iratos homines et quos
alie passionibus occupatos sepe
alleviat ipsos letos faciendo

Auctoritates primi libri rethorice Aristotilis

Rethorica est assecutiva
dyalectice

Litiganti nichil aliud est nisi
ostendere quod res est vel non est vel
quia facta est vel non est vel
utrum causa sit iusta vel iniusta

Oportet ipsum iudicem cognoscere
et non addiscere a litigantibus

Facilius est habere unum vel paucos
bene sapientes quam multos insipientes

Amor et odium et proprium commodum
sepe non faciunt iudices iudicare verum
vel cognoscere verum vel dicere veritatem

Ratio docet iusta et vera preva-
lere et contraria eorum superari

Sicut inconveniens et turpe est
se non posse defendere corpore
multo magis inconveniens est et
turpe est se non posse defendere
sermone

Nulla ars considerat particularia quia
particularia sunt infinita et non sta-
bilita nec probabilia vel non scibilia

Non sufficit homini scire loqui sed
debite et ornate scire loqui

Si plura sunt dicta magis
planum est quod dicitur

De necessariis et impossibilibus non consiliamur
sed de contingentibus que possunt aliter se habere
que in potestate nostra maxime sunt

Consiliabilibus fieri sola nata sunt

Nobilitas gentis et civitatis est
suos viros antiquos esse et pri-
des primos insignes et multos
insignes ex ipsis prodiisse

Nobilitas singularis est quod a viris
aut a mulieribus sit vel divitias
vel virtutes aut per aliquid aliud
per quod aliquis honoratur

Honor est beneficentie opinionis signum

Iuste illi maxime et iuste honorantur
qui beneficia prestiterunt et non solum
illi sed illi qui beneficia possunt dare

Consilium non est de fine sed de hiis
que sunt ad finem

Omnia bonum appetunt

Exercitium ut in pluribus conservat
sanitatem

Quecumque sunt superhabundantia et magis
quam esse debent hec est mala

Omne tamen impossibile est ad quod est vel fieri

Subtiliter videre melius quam subtiliter
odorare quia visus melior est odoratu

Pulcrius est esse amatorem virtutis quam
amatores pecuniarum

Laus est sermo elucidans magni-
tudinem virtutis

Multa sunt que naturaliter non sunt delectabilia
tamen si assueta fuerint delectabilia fiunt

Quod consuetum est velut innatum
est quia consuetudo est altera natura

Diligere est delectabile quia nullus
amat nisi delectatur in eo

Omne consuetum est delectabile

Addiscere aliquid est delectabile

Iustum est ei facere gratiam qui gratiam facit

Iustum est auxiliari amicis

Auctoritates secundi libri Aristotilis

Oblivio est signum parvipensionis

Mansuetudo est quietatio ire

Nullus se ipsum parvipendit

Ridentes negantes et contradicentes
magis flagellamus

Manifesta negatio est irreverentia

Tempus quietat iram

Amare est alicui velle bona
Amicus est qui amat et e converso
qui amatur
Amicus gaudet de bonis et contrista-
tur super malis de contrariis sui amici
Signa voluntatis sunt delectaciones
et tristicie
Ira est fractura immunitatis et adv[ersitatis]
Presentem laudare adulatoris est
Aliena facta sua propria narrare de-
iactancia esse
Turpe est ignorare quod sibi sic contingit
De malo erubescere est
De bono opere nullus erubescere debet
Sepius ab amicis correctus est iniuste
Magis tristantur qui nuper ditati sunt
propter divicias perditas vel magis
affectat qui nuper ditati sunt ut propter
divicias prinpant quam qui divites fuerunt
ab antiquo
Divites sunt invidi si in hoc quod stetit sed vix
excedit alium ut sigillus adit sigillum
Nobilitas est progenitorum
Nobilitas attenditur penes virtute generis
Generosum vero non sunt secundum quantitatem maturam
Peyores sunt qui nuper ditati sunt quam qui ditati ab antiquo
Ubi philosophi fuerunt possides felix fuit civitas
Nichil est sine causa
Deus furor est malignus
Auctoritates tercii rethoricorum
Quod innatum est delectabile est
Contraria iuxta se posita magis apparent
Honestas vel turpitudo nota vel est
in signo vel in opere
Qui mortuos spoliat assimilantur canibus
qui mordent lapides
Infinitum non est scibile Una claus unus
Quod breve est delectabilius
Intellectus est lumen quod deus infundit anime
Item differentie ostendere differre a plibus
manifestis
Prohemium est principium oracionis
Prohemium sic se habet in oracione sicut preludium
in fistulis
Oportet viam facere future oracioni in
animo auditoris quod fit per prohemium
Cum aliquid magni dicturus est
debet prohemizare debet
Prohemia auditores facere debent
benivolos dociles et attentos
Laus est sermo elucidans magnitudinem
virtutis
De futuris non est narracio Sed
de futuris acta oportet credi poetrie
Auctoritates primi libri poetrie
Aristotilis
Omnis ars poetica vel est laudacio
vel vituperacio
Ars poetica est logicalis
Composicior rethorice in naturalibus
poeta est denominandus autor simbolis
quam poeta
Omnis compositio et omnis motus considerat
vel circa virtutes vel circa vicia
Homo naturaliter delectatur in metro
et in symphonia
Exemplis utimur in docendo ut facilius
intelligatur quod dicitur
Doctrina naturaliter procedit de homine ad
hominem secundum operacionem quam habet doctor
ad discipulum
Anime virtuose et nobiles naturaliter
adinvenerunt artem carminum ad laudandum
Anime vero deficientes ab hiis in no-
bilitate adinvenerunt carmina ad
vituperandum
Bonitas artis laudandi consistit in
medio prolixi et non in curto
Auctoritates secundi libri poetrie Aristotilis
Notum et completum est quod habet
principium medium et finem
Omnis sermo si brevior fuit quam esse opor-
teat obscurum habet intellectum Et si longior
difficilis est retencionis et discipulis
oblivionem inducit
Unum multa attendit
Oportet ut ars imitatur naturam ut hoc
quod agitur fit secundum unum propositum
et unum finem

rebus nō existentibꝫ in natura
nō imponit nomē nisi raro

Commentator

Damnū est homini quod consueuit
tota vita sua **Arestotiles**

Ira est tristicia et prouocacio quedā
in vehementi appetitu vindicte
Quod nō credit qz nō mouebit
ipsum nec ad timendū nec ad miserandū
Non extat aliquis inimicus nec
leditur propter malū qd infert sibi ab
inimicis quātū contristatur et
leditur propter malū illatū sibi ab amicis
In qualibet genere nō ē aliqd bonū
licꝫ conueniunt aliqn nō bona propter
visus et consuetudines moralis nō lau-
datur quicqz Amor infinitus ignis
ē tristicia et amor insaciabilis

Tituli Epistole arestotilis ad allexandrū

Allexander bene age
Multo melius ē habere mag habun-
dantem sensus quā hitum corpus bñ vide
indutum Sic vita siue tristicia
delectabilis ē ita racionacio sermo magis
anima¹ ē vel laudabilis
Compescenda quidā et ira et aliqs
seruitutibꝫ vel possibilibꝫ reliquit virtutes aliqualiter
aut nullū ad virtutem nisi homo
Suadeo tibi attende racionibꝫ philosophie
Sic conseruatio corporis ē sanitas ita
consuetudo aīe est erudicio
Erudicione prudentie nō attingit paruitas
ita etas Sic oculus vide de-
lectabile ē ita oculus aīe acute in-
tuendi mirabile ē
Sic dux ē saluator et exercitus
sic racio cū erudicione ē dux vite

Auctes de regimine principum

Olto mchil ē difficile et sic
ē michil possibile efficit vel possidet
Cum dat indignus perditur
Summa bonitas in rege est
abstinere a pecunijs et a possessionibꝫ
subditorū

Sicut hoīes solent time regem sic
ipsum time deū
Summa sapiencia i rege ē sapiens rege
honorificum ē in rege semper a multis
quo abstinere
Nimia familiaritas contemptum parit
Noli apprehende quod destitutū est
sed prepara tibi diuicias immortales
Dirige semper cogitaciones tuas in bonū
Noli te inclinare ad coytū mulierum
qz coytus ē quedā proprietas porcorum
Que gloria ē tibi si exerceas vitā viciū
aliorum et brutorum actum
Coytus ē destructio corporis et abreuiacio vite
Caue effunde sanguinem humanum
Facta scripta ita documenta dat de futuris
Amore ne contempseris qz maior ascende
pt ad honores et tunc potencior est
ad vitandū Noli penitere de re pre-
terita qz hoc ē proprium debilium mulierum
Deus gloriosus michil otiose fecit sine
racione in natura Apud potenciam
intellectus michil est difficile
Futura si presciantur lenius tollerantur
et prudencius amantur
Conseruatio sanitate melior ē om
medicina Abstinere a comestione
nimia summa est medicina
Necessitas nō habet legem Consuetudo
ē altera natura Mutacio consuetudinis
nō est subita sed successiua
Desideria de superioribꝫ veniunt
Iusticia regnantis melior ē subditis
qz fertilitas temporis Consilium ē oculus futurorum
Nobilissimum animal est homo

Auctes de pomo et morte

Secundus plura visa ē michi credendum
Mors michil aliud est qz recessio aīe a corpore
Sapiens de morte sua letari debet et non
dolere Philosophia docet hoiem cognoscere
suum creatorem Docens alios michil nō
debet lingua ē sicut scorpioni in creatura
qui licꝫ det sit venenū tamen tyriaca

existens remedium prestat dolori parentis
Beata est anima que non fuit inserta
pluribus operibus huius mundi
Ve anime peccatrici que non habet posse
redeundi ad locum suum quia turpia opera
et delectaciones corporis impediunt ascensum
eius sursum Auctoritates epistolarum Senece

Ad lucillum

Turpissima est iactura que fit
per negligenciam
Fastidientis stomachi est multum devorare
vel degustare Vbi sunt diversa
cibaria inquinant non alunt
Peregrini multa habent hospicia et
nullas amicicias
Nusquam est qui vbique est Non prodest
cibus corpori qui sumptus statim emittitur
Nichil impedit tantum sanitatem sicut
crebra remediorum temptatio vel mutatio
Non enim venit vulnus ad cicatricem
in quo medicamenta sepius temptantur
Nec convalescit planta que sepius transfertur
Vnde nichil tam vtile est quod in
transitu prodest Honesta res est leta
paupertas Non qui parum habet est pauper
sed qui plus cupit
Cum amico omnia delibera sed de amico prius
Duplex est vicium omnibus credere et nulli
Nullius rei possessio est iocunda sine socio
Cum illis conversari debes qui te me
liorem facturi sunt Illos autem admitte
quos tu meliores facere potes
Quid refert qualis aut cuius status sit
si tibi videtur esse malus
Sic vive cum hominibus tamquam deus videat
Sic loquere cum deo tamquam homines audiant
Quid est turpius quam senex qui vivit
insipienter Omne studio philosophie exercet
est animus Non iubeo te semper
insistere libris et calamis scripture
pusillanimiter Laxandus est enim intellectus
animus tuus ita ut non dissolvatur ut non opprimatur

sed ut magis acuatur prosit
Scio neminem bene vivere sine
studio philosophie vel sapiencie aut scientie
Beatam vitam efficit sapiencia perfecta
Nichil sit quod vos a philosophia removeat
nec alicuius rei indigencia
Nemo dignius deo est nisi qui opes
contempserit Philosophia facit doctos non divites
Magnus est ille dives qui comparatus sibi pauper
est Nemo dives nascitur
Si quis precepit philosophum ita secum vis
moriturum sicut nascitur Incertum
est quo loco mors te expectat tu
eam in omni loco expectes Sola virtus
prestat gaudium perpetuum et securum
Bona mens non accommodatur nec
emittitur ymmo si venalis esset non
habet emptorem Si res mala
cottidie emitur Summa salutis est cognoscere
peccata Cum pectore senescit corrigi
non vult Generosus animus citatur
ad honesta Nichil animi est magna
contemptione Non faciunt equum meliorem
aurea frena Lauda hominem de illo
quod nec dari nec eripi potest et quod
est proprium hominis et hoc non est vestis pulchra
vel domus vel familia formosa sed
animus et ratio perfecta Si aliquid
bonum habet philosophia hoc est quod stemmata non
respicit Philosophia platonem non nobilem
recepit sed eum nobilem fecit
Philosophia neminem reicit neminem eligit sed omnibus lucet
Nichil est quod non pertinax opera et diligens
cura non expugnat
Si vis amari tunc ama
Virtutis inventum est animum nobilem arte
vinci Ille beatissimus est qui est securus
sui ipsius possessor et qui crastinum
sine sollicitudine expectat
Nobilitas animi corporalia opera impeditur
Natura modicum petit
Naturalia desideria sunt infinita
Tempori parce satis satias si intellexit

illa esse bona quibus virtus est
admixta sive admixta et turpia quibus
malitia est admixta
Nichil est bonum nisi recte factum Nichil
vero malum nisi recte imperitia
Devotio nichil aliud est quam dei
in humano corpore hospitatio
Ad philosophiam te transferes si vis esse sanus
si beatus si securus si liber
Si vis omnia tibi subicere subice te rationi
Multos enim reges si ratio te rexit
Non refert quam multos libros habeas
sed quam bonos
Fuga omne malum sed minimum quod preest
Philozophia hoc mihi promittit ut
me parem deo reddit
Deum et solitudo non docet honestum bonum
Singulis rebus modum adhibeas
Non ex difformitate corporis defendatur
animus sed ex pulcritudine animi ornatur
corpus Nulla victoria maior
quam vitia domare Sapor pa-
puli manet in lacte Vis vini
macto quod nulla res est quam non sapit
naturam eius ex qua nascitur

Auctoritates de moribus Senece

Omne peccatum est actio voluntaria
Disciplina bonos mores facit
Illud sapit unumquodque quod docuit
Bona consuetudo excutere debet
quod mala instruxit
Bene decet loqui Bene decet tacere
Dolor patientia vincitur
Libentius audias quam loquaris
Quod tacitum esse nulli dixeris
Monstro similis est avaritia senilis
Priusquam aliquid promiseris delibera
sed tu promiseris statim facias
Nil petas quod negaturus iniuste
Pacem habeas cum omnibus
Bonum est laudari sed prestantius est esse
laudabile Nullum est maxima egestas
nisi avaritia Opes premium solacium
est laboris

Decime usum habe oris sed et finem non optes
Divitiis utendum est sed fugiendum abuti eis
Fortior est qui cupiditatem vincit quam qui
hostem vincit Ubi est confessio ibi est
remissio Temeritatem vitam agentes
homines in terris si hec duo pronomina tollerentur
scilicet meum et tuum
Nichil crede non potest esse dives et felix
Luxurie frequentius vite quam lingua
Quicquid dicturus es antequam dixeris aliis
tibi dicas Qui nescit tacere nescit et
loqui Vivere cum paupertate maxima
libertas est Nullum scelus scelere
vincendum est
Peiora sunt odia tecta quam aperta

Auctoritates de beneficiis Senece

Nullum beneficium datum est negligendum
Qui beneficium non reddit magis peccat
quam qui non dat citius
Unum beneficium bene datum multorum amissorum
dampna solvunt Beneficiorum memoria
senescere non debet Non refert quid ut
quantum detur sed quo detur quia beneficium
non consistit in eo quod datur sed in ipso
dantis animo Primo necessaria danda sunt
deinde utilia deinde honesta et iocunda
Semper debes quod velles accipere
Ingratum est beneficium quod diu inter manus
dantis adhesit Gratissima sunt
beneficia que sunt preparata occurrentia
in quibus nulla mora fuit nisi accipientis
verecundia Ille non tulit gratis
qui cum rogasset accepit Unde te preveniendi
desideria rogantis
Illud beneficium est iocundum quod alicui
obvia venit Tarde velle dare nolentis
est Celeritas multum facit Mora autem
multum aufert Qui dedit beneficium
taceat narrat qui accepit
Nichil ita vitandum est in dando beneficia
sicut superbia Da egenti sed non ut
turpiter egeat Beneficia plena sed
non tu exposcere perpera
Referre gratiam de beneficiis facile est

Et non esse gratum debuisse turpe est
Ingratus est qui beneficium se negat accepis-
se. Ingratus est qui se accepisse dissimulat
Ingratus est qui non reddit gratias
Ingratissimus omnium qui beneficii oblitus est
Nichil sic carum faciendum est
Non est aliquod beneficium quod non ratione facti
sit dandum. Considerandum et considerandum est quid
cui quale, quando et ubi dandum sit
Turpissimum genus beneficii est insulta donum
In dando beneficia magis eligendus est
vir simplex minor gratus alieni.
Multo plus prodest si pauca precepta et
illa in usu et in promptu habeas quam
si didiceris multa et non habeas ad manum
Stultitia est morbus anime

Auctes Senece de forma vite

De dubiis non diffinias sed sus-
pensam teneas sententiam
Mendacium sepe specie veritatis occultatur
Prudens falli non vult, falli aut non potest
Singulorum factorum causam inquire
Lauda parce, vitupera parcius
Laudes et vituperatio immoderata. Illa quidem
adulatione ista aut a malignitate suspecta est
Testimonium veritati non amicitie reddas
Cum consideratione promitte quod promiseris
plenius presta
Non semper in actu sis, sed medium animo tuo
regimen dato. Non te moveat dicentis
auctoritas nec quis dicat sed quid dicat
attende. Honestum et magnum genus
vindicte est ignoscere. Non assume tibi
quod non es nec maior quam es esse
videri velis. A verbis turpibus te
abstineas. Risus tuus sit sine cachinno
Esto fugax vitare vitiorum. Aliorum vero
scrutator. Non extollas quemquam nec opprimas
Clemencie esto cultor. Sevicie aute
detestator. Cunctis esto benignus nemini
blandus, paucis familiaris omnibus
equus. Ad iram tardus. Ad misericordiam pronus
In adversis firmus in prosperis
cautus et humilis
Infideles suspicando non tolere provocas
Cupiditate vite vivendo non timeas
Mulieribus minime sis credulus
Sapientie cupidus sis et docilis
Cave ne parcus sis
Deum amabis et eum opere imitabis
Si non velis omnibus prodesse non
velis et nocere

Auctes de remediis Senece

Morieris. Ista natura hominis est et
non pena. Morieris. Hac
condicione intrasti ut exires. Morieris
peregrinatio tua vita est cum multum
ambulaveris denique redeundum est
Morieris. Gentium lex est quod accepisti
redde. Morieris. Ergo pater sum quando
debeo reddere quod debeo. Morieris
stultum est timere quod vitari non potest
Nemini offert quam multa sunt venena
non potest amplius quam unum esse
mortiferum. Peregre morieris. Non
est gravior foris quam domi somnus
Iuvenis morieris. Hoc est unum quod
premit eque ad iuvenes et ad senes
Iuvenis morieris. Optimum est mori
antequam optas mori. Peregre morieris
Nulla est terra a morte aliena
Insepultus iacebis. Quid aliud dicta
quam illud vigilare ferculis iactura
sepulcri. Excogitabis veniet tempus
ut exprimeret meum corpus in eo
Non in phano ubi vir forte apparet
sed in lectulo et divus phibet
Male de te opinantur homines. Male
si in tali morieris. Quam damnatus
est de te mala loquitur de te. Male
vel mala loquuntur de te homines quia
loqui bene nesciunt. Omni enim
una patria est. Exul hic enim nemo
fieri potest. Exulabis. Non in patria
nascitur sed locus. Quamvis terra venio
in mea patria venio. Nulla terra
est exilium sed altera patria
Non eris in patria. Patria est

voluntas bona est. Natura infamiae
non ipsa enim nos fortes genuit
Nichil iniuste fecit et cadaverali lupi
Femineta formice ista turba sequitur
quedam non hominem
Pecuniam perdidi. Ac te felicem si tu cum
ea avariciam perdidisti. Pecuniam per
didi et illa quam multos perdidit. Ex
tunc sine ea in via expedicior domi
tutior. Pecuniam perdidi. Sed te forte
illa perdidisset. Pecuniam perdidi sed
habebis inde periculum minus
Oculos perdidi quam multe cupidi
tatibus est via sublata quam multis
rebus carebo quas si viderem habere
vellem. Hinc enim adulterium oculi
monstrat. Hunc incestum hunc do
mum et cetera concupiscentie
incitamentum enim vicorum est duces
oculorum. Oculos perdidi et nos suas
voluntates. Liberos amisi. Stultum
est deflet casus mortalium. Naufragium
fecit. Cogita non quod amiseris sed
quod evaseris. Omnia perdidi. Sed
cum omnibus perire potuisti. In latrones
incidi. Alii incidunt in consortes. Alius in
fures. Alii in fraudatores incidit
Plena insidiis est via. Noli cogitare
quod incideris sed gaude quod evaseris
Amicum perdidi. Alium quere et ubi eum
queris ibi eum invenies
Uxorem bonam amisi. Sed tu in illa
probabas pudiciciam quam multe sunt
que pudiciciam perdiderunt. Quam
multas enim ex optimis coniugibus
pessimas videmus. Ex diligentissimis
negligentissimas. Ex liberalissimis
rapacissimas. Nichil tam mobile
est quam voluntas mulieris nichilque tam
vagum. Soror bona est. Optima non est
nec mater. Uxor adventicium bonum
est

Sequuntur auctoritates Boe
cii. Et primo auctoritates primi
libri de consolatione philozophie

Carmina qui quondam studio florente
peregi. Flebiles heu mestos cogor inire
modos
Mors hominum felix que se nec dulcibus annis
inserit et mestis sepe vocata venit
Quid me felicem totiens iactastis amici
Qui cecidit stabilis non erat ille gradu
Beata est res publica ubi sapientes principes
dominantur. Philozophia omnium virtutum est magistra
Imprudentia rerum merita non mutat non pre
vidorum exitus licet immodestior sapiens
tamen non est. Quem a nullo duce regitur
secundum errorem suum temere reciperatur(?)
Detrimenta velle mei est defectus
Iurnit(?) se quoadmodum prudentis
conscie secretum quotiens ostendendo se
quis defendit factum recepit fame precium
O stelliferi conditor orbis. Qui perpetuo
nixus solio. Celum turbine versas
legemque pati sidera cogis
Omnia certo fine gubernans
Hominum solos respuis actus
Non solum quod tu oculos sentis quod intra

Auctoritates secundi de consolatione philozophie

Rerum exitus prudentia metitur
In omni adversitate fortune infelicissimum genus
fortunii est fuisse felicem
In rebus infortuniis est beatitudo
quam numquam fortuna auferri possit
Sed beatitudo est summum stabile
Beatitudo est summum bonum nec racione indigens
Natura modicis minimisque contenta cuius
sacietate si in superfluis urgere volueris
aut in iocundum erit quod infuderis aut noxium
Homines deo mente similes sunt
Ceteris animalibus se ignorare est a natura
hominibus vero ex vicio venit
Hoc illud nego esse bonum quod nocet habenti
Vidimus quam multos gladios sollicitos
pertimescis. Si lunaris vite callem viator
intrasses vacuus coram latrone cantasses
O quam pulcra est beatitudo mortalium que
cum adepta fuerit secura desistit
Felix nimium prior etas
Contenta fidelibus arvis

Nec in divitiis nec in gemmis nec in
agrorum nec in pediorum possessione
nec in pulcritudine nec in fama
nec in gloria beatitudo consistit
Finiti et infiniti nulla est comparatio
Quis terre ambitus ad celi spatium comparatus
puncti rationem obtinet. Amicos habere
preciosissimum genus divitiarum est. Auctoritates
tertii De consolatione philosophie

Philosophia est summum lassorum animorum
solamen
Quos mortalium cura que multiplicium studiorum
labore exercet diverso quidem calle procedit sed
ad unum tamen beatitudinis finem nititur pervenire
Illud est summum bonum quo quis adeptus
ulterius nihil desiderare queat
Nec beatitudo est status omnium bonorum aggregatione
perfectus. Humanis hominum mentibus insita
est veri boni cupiditas sed ad falsa
semper eos devius error inducit
Amicorum genus quod sanctissimum est non
in fortuna sed in virtute numeratur
Bonum quidem est quod homines in diversis studiis
appetunt. Nulla pestis ad nocendum
efficacior est quam familiaris inimicus
Nobilitas est laus ex meritis parentum proveniens
Aliena pulcritudo si propriam non habes
te splendidum non efficit. De hominum genere
par cunctis sibi surgit ab ortu. Unus enim omnium
rerum pater unus cuncta gubernat. Ille
dedit et cornua lune. Ille dedit phebo
radios. Ille homines et terra dedit et sidera celo
Ni viciis peiora fovens proprium deserat ortum
Ut Platoni placet in Thimeo in minimis
rebus auxilium divinum debet implorari
Invocandus est pater rerum omnium quo
pretermisso nullum rite fundatur exordium
O qui perpetua mundum ratione gubernas
Terrarum celique sator qui tempus ab evo
Ire iubes stabilisque manens das cuncta
moveri. In quorumque genere est aliquid imperfectum
in eo necesse est aliquid esse perfectum
Deum bonum rerum rectorem principem esse ac bonum
Quod beatitudo sita est in deo et ipse est
idem quod divinitas ipsius in adeptione
beatitudinis homines sunt beati
Omnis beatus est deus
Natura quidem unus est deus participatione
vero nihil prohibet plures esse deos
Ob ac salutem civium laborare mortem
et periculum vincere demerat
Natura dat unicuique quod sibi congruus
est. Omnia bonum appetunt. Omnia obediunt
regi deo. Deus est summum bonum
quod regit cuncta fortiter suaviterque disponit
Deum omnipotentem esse nemo dubitat
Deus facere malum non potest sed nihil est
quod deus facere non potest. Ergo malum
nihil est. Auctoritates quarti
De consolatione philosophie

Nullum malum impunitum est
nullum bonum irremuneratum pertransit
Duo sunt in quibus humanorum actuum
constat effectus scilicet voluntas et potestas
quorum si alterum desit nihil est quod
fieri possit quia nullus aggreditur
quod non vult. Et si potestas absit frustra
est voluntas
Cum sit tam boni quam mali ad bonum
pervenire nituntur. Et mali ad hoc pervenire
non possunt bonum autem pervenit. Ergo manifestum
est malos esse impotentes bonos autem
potentes. Omnes mali sunt non sunt homines
simpliciter sed secundum quid sicut dici homines
sicut cadaver hominis non potest dici homo
mortuus homo
Beatitudo est premium humanorum actuum
Sic probitas ipsa metet probitas est premium
Ita malis ipsa malicia seu nequicia
est supplicium. Premium bonorum seu
bonorum est ipse deus
Omnis a probitate cadit homo esse desinit
cum in divinam condicionem transire
non possit necesse est ut in beluam vertatur
Unde avarus homo est lupus ferox
vel canis dolosus vulpes etc.
Mali puniti feliciores sunt quam
mali impuniti quia pena malorum
bona est ratione malicie
Punire malos iustum est sed evadere
impunitos iniustum est
Quidam qui nesciunt de tenebris

affectos oculos ad lumen prospicere recte
attollere non potest. Tales sunt scelestes
animus quare intuitu nox illuminata
dies excitat. Infelicior est et
miserior iniurie illator quam iniurie
acceptator. Boni sunt felices mali
vero miseri. Apud sapientes
nullus odio relinqui debeat.
Sicut languor est morbus corporis sic
vitiositas est morbus animi.
Quid aliud animorum salus esse
videtur vel inest quam probitas.
Quid vero egritudo quam vicia.
Cum aliquis videat esse confusionem bo-
norum et malorum expulsionem nisi deus
qui ex alta providencie specula respiciat
quid unicuique conveniat agnoscit
et quid convenire novit accomodat.
Non est phas homini cunctas divini
operis machinas vel ingenio
apprehendere vel sermone explicare.

Auctoritates Boetii de consolatione philosophie

Casus est inopinate rei
eventus. Operare et orare est plus
modus quo vides homines loqui videntur.
Divina providencia rebus quandam
necessitatem non imponit, quia si omnia
eveniret ex necessitate premia bonorum
et pene malorum periret.
Frustra esset arbitrii effectus si
omnia coacta manerent.
Eternitas est interminabilis vite tota
simul et perfecta possessio.
Si digna rebus nomina imponere
volumus. Dicendum est deum esse eternum
mundum vero creatum secundum platonem.
Deus omnia futura scit que iam
generantur et in sua simplici
considerat cognitione. Ut futurum
divinus prenoscit intuitus.
Non frustra in deo posite sunt
spes precesque cum recte sunt inefficaces
esse non possunt.

Auctoritates Boetii de disciplina scolarium

Diligencia enim cunctis operis difficultas
permollitur. Logica est sciencia veri falsique
indagatrix. Sicut prudencia parum vel
nil prodest sine iusticia. Sic iusticia
sine prudencia nihil.
Sicut sciencia parum vel nihil prodest
sine usu, usus aut sine sciencia inutilis.
Ardua sciencia veritas licet ardore sit
tediosa, non tamen infructuosa.
Beatitudinis fructuositas illatum est
delinquenda per eam enim cunctis sue commen-
dabilis redditur possessio.
Qui non novit se subici non noscet
se magistrari. Miserum est eum esse magistrum
qui numquam novit se esse discipulum.
Discipulus debet esse benivolus docilis et
attentus. Benivolus animo, docilis in-
genio. Attentus in extra. Attentus ad au-
diendum, docilis ad intelligendum, benivolus
ad retinendum. Discipulus non debet esse
discolus. Discolus dicitur ille qui circuit
per vicos et plateas per tabernas et mentem
in cellulas per publica spectacula per pom-
pas et choreas et similia. Sibi huius scola
est postposita. Discipulus non sit bibulus.
Non est dignus sciencia qui se ingurgitat poculis.
A fervore luxurie studeat se discipulus
alienare. Meretrix est novacula inferni,
via iniquitatis, scorpionis potus,
tussio, viperarum fovea, puteus interitus.
Omnem modum superat acuit ingenium
sine ratione. Quod immoderate sumptum cerebrum
perturbat, intellectum ebetat, memoriam
enervat, oblivione demittit, errorem in-
fundit, ignoranciam producit. Ubi enim est
ebrietas ibi nulla sapiencia sed insipiencia
propagatur. Quid constancie studiis
quam inconstancie requiras. Felicis discipuli
discrecio magistratum gaudeat subici eumque
metuendo diligat fidelisque existat.
Ut decipienti vel seducenti mancipio
in quo plurimum confidit ...

Invidia est sine quid eveniet scilicet in do-
cendo gratuita est. Oratio vero simplicitat
ipsa proprie auctoris est consumptiva
Non est dignus dulcoris acumine qui
amaritudinis neque invisam quantam
Licet a multis destinatur laboris et bino
tis ab aliquis premebitur fauoris adoptio
Inferiorum ingenium est semper vita
invenitis et vix inveniendis
Alios docere est propriae facultatis industria
habere. Proprio vero disciplinis labore co
fisus alieno numquam invidebit haud
Oratio quam felix exitum veneranda est
commendatio. Nulla siquidem res dicitur
magis periculosa quam vita ingrata con-
tumeliosa. Corpus ut aquis prius desiccat
antequam doceat. Oportunius esset
mechanice arti deservire quam neglie
ingenio onerari. Oportet in quorumque ope-
re inveniuntur esse consimilia ita vinc-
re doctrine in destilo novercam invenitur
negligentia. Recte effectus exhibitionem operis
declaratur.

Sequuntur auctoritates Platonis in thymeo

In rebus sive maximis sive minimis
divinum auxilium implorandum
Nichil est ortum sub sole cuius legitima causa
non processit. Operibus forma dat
opifex suis. Mundus a deo factus
Deus auctor maximus est
Orbibus sublimibus mediocre hec ex
planatio. Bonitas dei sunt causa
factionis mundi et originis omnium rerum
Omnibus enim est mundus. Tem-
pora maxime distinguuntur per motum
solis. Anima est substantia incorporea movens
ex se corpus. Ad hoc anima est quarta
corpori ut veneretur sensus et virtutes
Propter hoc datus est nobis sermo ut presto
fiat mutue voluntatis indicia
Deus est summum bonum super omnem substan-
tiam quia naturam que cuncta expetunt cum
ipse sit plene perfectionis et nullius
societatis indigens

Omnibus quibus est homo percepit

Auctoritates Apulei de deo Socratis

Summus deus infinitus est
non solum loci exclusione sed etiam
dignitate. Prestantissimum animal in
terris existens est homo
Dii ab hominibus distant loci sublimitate
vel subtilitate, perfectione vite perpetuitate
et nature perfectione et dignitate
Nichil est deo perfectius et potentius
Continuatio nimia contemptum parit
raritas autem admirationem conciliat
Deus ab omnibus animi passionibus liber
est unde nec dolore nec letari potest
Magna est sapientie dignitas que
Socratem summo coequabat
Nichil est deo similius et gratius
quam vir animo perfectus
Omnibus enim ceteris hominibus excedit qui
ipse a diis immortalibus excellitur
Si laudas aliquem quia generosus est
parentes eius laudas quia si dives
hoc fortune debetur. Cum si validus
hoc egritudine mitigabitur. Cum
si formosus expecta parum et non erit
Cum si laudas eum de bonis moribus
et actibus quia doctus est et valde
eruditus et sapiens tunc vere ipsum
laudas. Sed hec non a patre hereditatum
est, nec a casu pendulum nec
etate mutabile nec a corpore
corrumpendum.

Auctoritates Empedoclis philosophi

Empedocles dicit tria sunt
que in tota rerum universitate excellentissima
divine munificentie dono extollunt
scilicet prudentiam magnificentiam. Nobilis
affluentie contemptus future vel eterne
felicitatis appetitus et mentis illuminatio
Amorque nichil est honestius ut reliquo
vel felicitatis vel ad aliorum expedicionem adeptionem
efficacius. Et sic est finis auctoritatum
moralium philosophie et aliorum

Sequitur autem logice et primo auctoritates porphirii

Cum sit necessarium grisarori nosse quid sit genus quid species quid differentia quid proprium quid accidens ad noticiam completam et perfectam predicamentorum aristotelis et ad diffinitionum assignationem et ad scientiam divisionum et ad demonstrationis cognitionem istarum rerum speculatione compendiosam tibi traditionem faciens nunc temptabo

Et quod dicit quod loquitur ubi porphirius vadit ad quartum et patet

Declinare ab altis questionibus tres difficiles quas tangit porphirius est altissimum [illegible] negotium et maioris egens inquisitionis i. quod non potest singulariter fundamentaliter radicaliter pertractari per logice facultatem sed per primam philosophiam i. metaphysicam quod alio nomine vocatur scientia divina

Neque genus neque species videntur simpliciter dici

Genus vero est collectio multorum habentium ad invicem quodammodo ad unum principium ut sese romani dicuntur genus primo respectu ad romulum. Secundo est principium uniuscuiusque generationis sive pater sive patria ut locus constructionis. Tertio est illud cui supponitur species. Genus tertio dicitur genus ad plures generis per se et secundo dicto. De quo tertio modo dicto apud philosophos est sermo. Genus est quod predicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid ut animal de homine et de asino. Et quod predicatur. Alia de uno solo dicuntur sicut individua ut sortes plato. Alia vero de pluribus predicantur quemadmodum que sunt differentie et propria et quedam accidentia ut animal de homine de equo et bove. Rationale de homine et risibile ut album nigrum. Genus differt ab hiis que de uno solo predicantur i. individuis eo quod genus de pluribus predicatur. Genus differt a specie quia licet species de pluribus predicetur non tamen differentibus specie sed numero. A proprio differt genus quia proprium de una specie predicatur

quia genus predicatur et de hiis que sub una specie sunt i. individuis tamen predicatur ut risibile de homine solo et de pluribus hominibus. Genus autem solum de una specie sed de pluribus differentibus specie. Differt autem genus a differentia et ab hiis que quia sunt accidentia quia et si de pluribus differentibus species differentibus predicantur non tamen in eo quod quid sit sed in eo quod quale sit

Species dicitur forma uniuscuiusque rei secundum quam dicitur quod species quidem priami digna est imperio. Dicitur autem species secundo que ponitur sub assignato genere et de qua genus in eo quod quid predicatur. Oportet genus dicere esse genus et species dicere esse species. Unde notandum est in utrisque in utroque esse relativum. Species est quod ponitur de pluribus differentibus solo numero in eo quod quid est. Assignato specie in omni predicamento sunt quedam generalissima et que specialissima et inter generalissima et specialissima sunt quedam alia.

Generalissimum est supra quod non est aliud genus superveniens. Specialissimum post quod non est inferior species. Inter generalissima et specialissima sunt genera et species ad aliud quidem et ad aliud sumpta. Intermedia quidem duabus habitudinibus et ea que est ad superiora secundum quam species dicitur. Et ea que est ad posteriora secundum quam genera esse dicitur. Extrema vero una habent habitudinem. Illa generalissima habitudinem habent ad ea que sunt posteriora tamen genus sit cum ... Species autem una habet habitudinem ad superiora priorum est species ea que est ad anteriora solum. Una est quod cum sit genus non est species. Species est quod cum sit species non potest esse genus. Neque enim erit quod cum genus sit neque enim supremum genus. Decem generalissima sunt decem rerum prima principia. Et quis omnia entia vocat equivoce ea nuncupabit et non univoce. Decem quidem sunt generalissima. Specialissima vero in numero quodam sunt non tamen infinita i. nobis nota. Individua que sunt post specialissima sunt infinita neque enim hominum quia infinita

sut pt s' distra nec9 sta
Descentem a gnal'mis ad spa'a imbz
pdo quiesce. Descente aut p int'media
ea, vtr spebus et drye. Descendetbz
aut ad spa'a nate e dividente per
multiteq ice. Ascendetbz aut ad gnala
nate e multitudi colligere. Colletrq eny
multorq in vna rat spe e, et magis
id qd gen e. particula aut et singularia
sep in multit'z et e'cro dicitur id qd
vnu e. Participacone spei plures hoies
sut vnq homo. Dra specifica prr de
suis inferioribz. Opts equa de cest
pdicari. Maiora de maioribz, minora
vero minoribz minime. Individuu e qd de
vno solo pdicat' pd'r et sol'c albu
Individuum dr qd ex quibz9 pprietz con
sistit quorq collacio nunq eadem pt
repiri, et sut hec pprietates septe in v'su cohereas
Sub forma figura locus nome stirps
patria tempus h septe pp'ria gt oib ho
Genq e quedda totq individuu aut
pars. Spes vero tot

Dra aut com'is et ppria et magis ppria
dr. Comunis dra est q vnu ab alio
dicit accnte separab vt scz sedens
dicit a seipso no sedente. Propria
dra est qua vnu dicit ab altro accnte
inseparab vt nasi curvitas cecitas oclorq
Magis ppria dra e qu v'e dicit ab
ab alio spica dra. homo dicit ab aslo
ronali quasi i dra spica qd d'r gtas
de ronalis. Draze alie faciut alteratu
Alie vero aliud. Alteratu solu co'sistit
in aliquo mo se hnde p'muttae. Aliud
eny dra ro'alis adveniens aliud facit
Drazq alia separabiles et mone gesse
faciu et eeta esse. Alia inseparabiles
vt aglu sem'e et ut ro'ale vt ro'ale
Drazq inseparabilium alie insut psse vt
hoi inest ro'ale mo'le et discipline receptibile
Alie p accis vt alud aquilu simum
Esse vniqueq e vnu et idem nec
intensione nec remissione suscipiens
Draq queda e co'stitutiva q divisiva

Dra e qua spes habundat a gne
Genq ptate co'tinet oes dras actu
vero nulla. Dra 3 est pt de plurbz
sp'e diffidrz in eo q quale. Cenead
modu statua ex ma eris est sc
forma aut fra. Sic ho sp's spa
proro' ex gne tanq ex ma
et ex dra tanqz ex for co'sistit
Dra e qd aptu natu est dividere
ea que sub eod gne sut
Dra e qua dicit a se singula
pdicamentes eny simu et dr sc m'le
nobis addita separat nos ab illis
Dra e q ad esse rei co'duat et eny
q q est esse rei ps est
Spes no co'gigit spei vt co'gigit
aliqua alia spe

Proprium vero quadrimode dicit
Pmo pprium e qd at soli et no oi
vt esse mediu vel geometra. Scdo
pprium 3 qd inest oi et no soli vt esse bipede
Tertio pprium qd ot oi et soli et no sep
vt hoiem in senectute canescere
Quarto pprium e qd inest h oi soli et
sep et qd sm pdicat' de re vnq
est pprium vt risibile 3 pprium hois hinnibile
vero equi.
Accidens quod adest et abest
pter subiecti corruptione. Alud accs
separabile vt dormire. Alud inseparabile
vt nigredo corui et ethiopis
Vtrus e qd co'tigit eide inesse et
no inesse. Comune e oibz vult de
pluribz predicari. Expliciut
dictes libri predicamentorz

Equivoca dicut quorq nomen
est co'mune et ratio subst sm illud
nomen est diversa
Univoca dicut quorq no'e est co'e
et ro subst sm illud nomen e eade
Denominativa dicut quecuq ab aliquo
solo casu dra set sm illud nomen
hnt appellacoz vt gra' denominative
dicit a gramatica et q' habet q

concretu dicit ab abstracto
Cor q dim alia dicu͂r sm qx̄ioz vt ho et Alia sine qxoe vt ho bos z
Cor q sc alia dicunt de subiecto in subiecto vero nullo sc Alia vero neqꝫ de sbicto dur neqꝫ in subto sc Alia vero de subiecto dur et in subiecto sc Alia vero in sbiecto sut et de subiecto nullo dicu͂r
Inpossibile e accnt sine subiecto esse sine eo in quo est .i. sine subiecto
Boherus Accidentia sunt inadherentes nature permi quedam sunt alterari vero minime Vt color e in corpe
Scia e i aia sc accnt i subiecto
Cu alter de altero pdicat vt de subiecto quecumqꝫ de eo qd sc dur oīa de subiecto dicu͂r
Diuersoꝫ gnm et no subalternatim positoꝫ diuerse sut spēs et dre vt aialis et scie Supiora semper de inferiorib pdicant Cor q sm nullam qx̄ioz dur singulu eoꝫ aut sit sbam aut qntite aut adaliqd aut qlitē Aut vbi Aut passioꝫ sitū aut hr̄e Aut vbi aut qn̄do
Vis affirmatio vera ut falsa est
Negativa vero neqꝫ vera neqꝫ falsa sut
Substantia pma e q pmo et pncipalr et maxe dr substantia q neqꝫ de subiecto dr neqꝫ in subiecto z vt aliqs ho aliqs bos Scde aut substantie dicu͂r spēs in qb illa pncipalr que dicut subst insut et hanc speciē gnā Scde substantie sunt in pmis Oīa de subiecto dicut necē e no et roē pdicari vt ho de spēte Oīa que sut in subiecto neqꝫ non neqꝫ ratio de subiecto pt in aliqb aut nomine nichil phibz Aliqn de subiecto roē vero impossibile
Scdaꝫ substantiaꝫ magis spēs e sba q gn̄a q ppiq̄s q pmo e pe substantie q gn̄a
Non ergo exceptis pmis substantijs

.i. indiuiduus impossibile e ee aliqd aliorum
Accidentes sbe dicu͂r eo q sibi aliis sbe sut
Prima ssbs no e magis sba q alia vnus enim sut subiect Vir ille pma sube Apud scua .i. ab indiuiduo nullo exyt pto Cōmune e oi sbe i sbicto no esse No vos conturbet subiecte ptes
Inest aut scdis sbis et dris vniuoca
Cetera de pto dur eadem de sbto dicu͂r
Ois sba vr̄ hoc aliqd signare et in pmis sbāis indubitabile vr̄ est quia hoc aliqd sunt In scdis sbis vr̄ sub appellacionis figura hoc aliqd significare No tamen hoc verum e sꝫ magis qualē quod sit .i. quod quid apphensum Nichil em album sit aliud q qualitas Inest aut sbis nichil esse ꝯrium sc eni sbe nichil est ꝯrium Vr̄ aut sba no suscipe magis et minus Subiectū vero eē idem et idem sit numero capax e ꝯriorum eo q res e vel no e eo vero vel falsa dicitur Quantitas aliud qntitas aliud discreta
Est aut discreta qntitas vt nus et oro Cotinua aut vt linea superficies corpus locus et tempus Quod semel dictum e no sit amplius resumi Magnu paruū longu breue no sut in gn̄e qntitatis sꝫ in gn̄e relationis q nulla q ꝫ eorum dicitur ad aliqd Q magna et pua ꝑ se dicu͂r eorum neqꝫ nichil parum dicit et ꝑuum nichil magnum dicit Nec hoc trahit talis autem Illud quod e ꝑ se tale ꝑ et ꝑfectum cuius e tale ꝑ ꝑ
Si aliqd cuis e magis ꝑ se semp et vtrumqꝫ e magnum Nichil em susspiceret simul talia album esse dicunt Quantitati nil e ꝯrium No vr̄ qntitas suscipe magis et minus Copia e q sit ea equalitas neqꝫ inequalitas dici

Ad aliqud vero dicunt talia quicqꝫ hoc quod sunt dicu͂r aliorum vel quolibet aliter ad aliud Inest aut ꝯrietas relatiue vt virtus ꝯrarium vicio Videntur aut relatiua magis et minus suscipere

Sic autem relativa ad convertentia dicuntur
Assignentur vero nomine et fingere si non [?] sit nomen impositum non [?] [illegible] Neque enim in eo quod aliquid est caput habet
Multa enim alia sunt capita non habentia
Videntur autem relativa simul esse natura
Scibile enim scientia prius videtur esse
Multa sunt scibilia quorum scientia non est
Scibili vero perempto scientia [?] perimitur [?]
Sensibile prius est quam sensus. Relativa simul posita se ponunt et perempta se perimunt. Ad aliquid sunt quibus hoc idem quod sunt est esse ad aliud quomodo se habere
Si quis aliquid eorum que sunt ad aliquid diffinite sciret, et illud ad quod dicitur diffinite sciturus est. Partes substantie sunt substantia
Dubitare autem de singulis non est inutile
Qualitatem vero dico secundum quam quales esse dicimur. Una quidem species qualitatis est habitus et dispositio. Differt autem habitus a dispositione eo quod habitus permanentior et diuturnior est quam dispositio
Scientia enim videtur esse permanentium et eorum que difficile moventur. Boethius
Scientia sensibiliter [?] mediocriter sumpta augmentatur et crescit
Aliud genus qualitatis est naturalis potentia vel impotentia. Durum dicitur quod habet potentiam non cito secandi. Molle vero quod eiusdem potentiam [?] habet impotentiam. Tertia species qualitatis est passio et passibiles qualitates. Si omnium contrariorum [?] sunt in natura, non [?] necesse est utrumque esse in natura
Quarta species vero qualitatis est forma et circa hoc aliquid constans figura
In quibus qualitatibus nomina non sunt imposita res impossibile est de eis aliquid denominative dici. Species simul sunt sub genere. Item dicit Boethius species et [?] [illegible] sunt simul [?]
Contraria [?] [illegible] dicuntur ex hiis que dicta sunt qualitatibus denominative dicuntur
Inest autem contrarietas in [?] qualitate
Suscipit autem qualitas magis et minus
Non omnia qualia suscipiunt magis et minus. Item [?] [illegible] proprium est qualitatis [?] simile vel dissimile dici
Suscipit autem agere vel pati contrarietatem et magis et minus. De hiis [?] [illegible] tantaque dicuntur. Dictum est de situ itaque in hiis que ad aliud sunt et denominative a positionibus dicuntur
De reliquis autem scilicet quando, ubi et habere [?] eo quod manifesta sunt nihil de eis aliud dicitur quam que in principio dicta sunt
Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter. Aut ut relative ut parentes [?] et filius. Aut ut privatio et habitus et [?] [illegible]. Aut ut contrarie ut album et nigrum. Aut ut contradictorie ut affirmatio et negatio [?] [illegible]
De aliis que [?] [illegible] sunt de priore [?], simultate, motu et habere [?] [illegible] sufficiendo [?] quod fuerunt et solo [?] [illegible] [illegible] de eis nunc non dicamus [?] [illegible] [illegible] [illegible] sufficere per alibi [?] [illegible] autoritate [?]

Autoritates primi libri Periarmenias

Sunt [?] ergo [?] que sunt in voce sunt earum que sunt in anima passionum note. Et ea que scribuntur sunt earum que sunt in voce. Sunt signa [?] [illegible] [illegible] et hec [?] [illegible] sunt signa vocum [?]. Circa compositionem et divisionem consistit veritas et falsitas. Verum et falsum [illegible] [illegible]. Verbum est nota eorum que de altero dicuntur. Nomen infinitum dicitur equaliter de existente et non existente. Significat [?] [illegible] [illegible] nihil est, si fiat quandam compositionem quam sine compositis non est intelligere. Nomen est vox [?] [illegible] [illegible] et verbo [illegible] [?]. Unde sine verbo compositio non

redicit oro Lezi alie vlecep
Alie particulares Pole est quod
aptum natum est de pluribus predi
Hoc signum cuis non est vle fest
vle i desifit quod asit tamen secunda
pro ibus suis suppositis vle
Quod sit non est Defuturis
contingentibus non est determinata veritas
Bonum tamen opponitur vni Dicit
de actio ad negatio ut est veritat
sta Omnis non potest simul esse vera ista
Non omnia veniunt ex necessitate sed
multa eveniunt ex casu et a fortu
tuna et ad utrumlibet
Propter vero affirmare ut negare
nichil sequitur in re Mobis vi
dem esse propinqui siticere
ab eo quod consiliari et agere aliquid
Duplex est necessitas scilicet absoluta
et conditionata Omne quod est
quando est necesse est esse Et de quod
non est necesse est non esse Dicit de
quod est esse necesse est simpliciter esse

Auctoritates secundi perihermeneias

Omne infinitum est innominabile
Preter verbum nulla affirmatio vel negatio
Hoc verbum est quod predicatur est semper ad
iacens ut deus est
Nomina et verba transposita idem significant
Potentia rationalis valet ad opposita
Irrationalis ad vnum tamen
Duplex est potentia scilicet quieta actu
et distans ab actu Adsumendas
conditiones in modalibus negatio debet
addi modo et non verbo ut iste
possibile est esse possibile est non esse Et
iste per se est esse non impossibile est
esse sunt contrarie Auctoritates libri
sex principiorum Gilberti
porretani

Forma est compositioni contingens
simplici et invariabili essentia consistens
Omne compositum advenientibus compositio
facit ipsum maius
Substantiale est quod confert esse ex quadam
compositione composito ut in pluribus
Duplex est substantiale scilicet materiale formale et
compositum Natura cum arte operatur in rebus
producendis simpliciter producit ex subiecto vle
Dicitur quantitas a sui ratione procedit
Creator creaturarum naturam certo modo stabilivit
Tempale est non coinceps a tempore nominatur
Dicitur actio est in motu et omnis motus in
actione firmabitur Actio est secundum quam
in id quod subicitur agere dicimur
Passio est effectus illatioque actionis
Alia conuenta corpora qualitatis continuitate mutant
In loco dicitur esse quod ab alio continetur
Quia nullum locum occupat Duo corpora
non possunt esse simul et semel in eodem
loco Licet vnum corpus in diversis
Eadem vox non venit ad aures diversorum
eadem numero sed bene eadem specie pluralitate respectu
Nec tamen sine corpore vel loco corpus sine
loco Positio est quedam partium status et
generationis ordinatio i ordinatio rei generate
Positio sive status est dispositio derelicta
in re ex ordinatione factione quod relicta
semper quod dicitur derelicte vel iacere
Habitus est corporum et eorum que circa corpus sunt
adiacentia Impositio siquidem facta est
in eis vltra que transgredi est impossibile
Impossibile posito in esse nunquam sequitur impossibile
Si vero partes coniungantur non faciunt aliqua
multitudinem Nobis transferentibus corpus locum
a loco transpositione procedentibus Quando
est quod ex adiacentia temporis in re relinquitur

Auctoritates primi libri priorum
Aristotelis

Propositio est oratio in qua vnum de altero
est Propositio est oratio dicens vel negativa
aliquid de aliquo vel aliquid ab aliquo
Terminus est in quem resolvitur propositio
Sillogismus est oratio in qua quibusdam positis

et conclusio notior est et evidentior quam ea que
posita sunt et concessa. Dici de omni
est quando nihil est sumere sub subiecto de quo
non dicatur predicatum. Modus necessaria et propositiones
de inesse simpliciter convertuntur. Modus de contingenti
in parte de contingenti convertuntur per accidens. Cum
oppositum qualitatem convertitur contrario aut
tres plura quam sunt bona. Corpus
sunt ad quas sequitur ...
Syllogismus est ... ex componentibus
et expositis. Quando sunt ... verum est
de componentibus et de composito verum est
unde componentes et compositum eadem est
virtus. Quando utraque premissarum
sunt de necessario conclusio est etiam de
necessario. Maiore existente de necessario et minore
de inesse sequitur conclusio de necessario.
Quo in esse posito nullum sequitur
impossibile. Contingens dicitur duobus
modis: uno modo dicitur contingens quod plerumque
fit et ut frequenter contingit ut hominem
canescere in senectute et tale dicitur
contingens natum. Alio modo dicitur contingens quod
quantum de se est indifferenter se habet ad esse
et ad non esse ut eundo contingit fieri
motum et tale dicitur contingens infinitum.
Contingens ex opposito convertitur infertur opposita
aut tres plura quam sunt bona.
Omnis syllogismus perficitur per
tres terminos et duas propositiones ex quibus
infertur conclusio. Syllogismus est destructio
quam constructio. Exempla ponimus
non quia ita sunt sed ut addiscentes sentiant
quod addiscunt. Auctoritates secundi priorum
Aristotelis.
Ex falsis bene sequitur verum. Ex vero non
sequitur falsum. Ex falsis verum ex vero nil nisi
verum. Non idem dicitur ut negatum non
sequitur idem. Si conclusio est falsa
oportet aliquam premissarum esse falsam.
Omnium extremorum quantum ... est quod medium.
Unde magis eligenda est voluntas sine
actione quam actio bona sine voluntate.
Delectatio magis est eligenda quam cognitio
quam delectatio secundum bonam voluntatem cognitionem
aut secundum actus corporales.
Nec compositiones et artes sunt propter
hoc quod operantur sed propter finem.
Enthymema constat ex propositionibus et
signis. Ycos est propositio probabilis.
Probabile est quod scitur fieri esse ut in pluribus.
Unde ycos est scientia vel propositio que
scitur facta esse ut in pluribus ut odire
odientes et diligere diligentes. Signum
est propositio demonstrativa necessaria vel probabilis.
Per signum ... nobis nota. Unde
prima ... nobis nota syllogismus.
Suppositiones dicuntur nobis ignote.
Regule posite in hoc libro vel
sunt verba artis vel ...

Auctoritates primi libri analeticorum
posteriorum Aristotelis.

Omnis doctrina et omnis disciplina
ex preexistente fit cognitione. Tam syllogismus
quam inductio per priora nota faciunt doctrinam.
Exemplum est inductio. Enthymema
vero syllogismus, sed truncatus.
Que sunt prognoscenda sunt quia est
et quid est. Tria vero sunt prognoscenda
que sunt subiectum, passio et dignitas.
De dignitate prognoscitur quia est tantum.
De passione vero prognoscitur quid
est tantum. Et de subiecto prognoscitur utrumque.
Ante quam sciatur conclusio presupponi subiectum
esse et quid sunt ... passione
non autem presupponi esse sed tantum quid significat.
Quod aliquis addiscit hoc scit partim
... et nescit quodammodo. Nescit enim
... in propria forma sed tamen scit ...
in potentia vel virtute. Scire opinamur
unumquodque simpliciter et non sophistico modo
quod est secundum accidens. Scire est causam
rei cognoscere propter quam res est et quod
illius est causa et non est contingere hoc
aliter se habere. Demonstratio est syllogismus
faciens scire et in hoc differt a dialectico syllogismo.
Necesse est demonstrativam scientiam esse
ex primis veris et immediatis.

ponitur necessaria causa corum que sunt cor[illegible]
Quod non est non contingit sciri
Et quo homo quid de eo quod ente non est
habet scientiam. Omnia est omnium quorum est
demonstratio. Dicuntur aliqua sunt priora
et notiora secundum prius et notius naturam
et prius et notius quo ad nos
Priora et notiora quo ad nos sunt
illa que proxima sunt sensui. Sed
priora et notiora simpliciter vero sunt
naturam sunt que remotiora sunt sensui
Remotiora vero a sensu maxime
sunt vniversalia. Propinquiora autem sensui
sunt singularia. Principium demonstrationis est
propositio immediata. Propositio immediata est
illa qua non est altera prior et notior
Propositio est altera pars enunciationis vnum
de vno. Enunciatio est quod quilibet parte
contradictionis complectitur. Condicio
est oppositio cuius per se non est dare medium.
Propositionum contradictionum quod est dictio
quod predicat aliquid de aliquo. Alia vero
negatio que removet vnum de reliquo.
Propositionum non contingit demonstrare ut vere
est ipsum habere quod doceatur. Omnem docentem
oportet habere quedam addiscentem. Suppositio
est propositio que dicit aliquid esse vel non
esse. Diffinitio neque dicit esse vel non
esse. Utile est scire principia demonstrationis
et debitum aut quibus cum conclusioni
Propter vnumquodque tale et illud magis
ut si diligimus filium propter matrem
magis amamus matrem quam filium.
Principia cognoscimus magis quam illa que
cognoscimus. Non contingit aliquid circu-
lariter demonstrare nisi in quantum habet propositiones
Impossibile est eadem esse priora et
notiora simpliciter eodem modo
Ad minus ex duabus propositionibus contingit
sillogizare. Vna autem posita nil
sequitur sillogistice. Demonstratio est
sillogismus ex necessariis. Omnia demonstrabilia
sunt necessaria. Dici de omni est quod
est in omni sive quodam sit sive quodam
non sit et omne aliquid esse et aliquid non
sit. Unde ad dici de omni requiritur vnitas
suppositorum. Quatuor sunt modi per
se. Unitatis verum. Propria per se est in subiecto
Secundo per se quod dicitur de quolibet alio
subiecto ut substantia. Tertio per se
dici de omni. Quartum est cum medio aliquid
proprium et non propter aliud
Tale est quod cum dicit sit et propter et per se et primum
Quecumque vniversaliter nota vel insunt
Quod sunt non per se alicui habent
Que per se sunt necessaria sunt in rebus
Demonstratio est eorum que sunt per se et
non eorum que sunt partibus. Causa est
media et vltima in demonstratione
eorum que esse. Quatuor modis
amittitur scientia habita. Primo quia
amittitur tantum quia prius res sciebantur
secundo per tempus. Tertio per temporis
res factae. Quarto per oblivionem
Impossibile est demonstrationem descendere de vno
genere in aliud genus simpliciter. Nulla
scientia aliquid diceat de subiecto alterius scientie
penitus diverse. Nec scientia inferior aliquid
demonstrat de subiecto superioris. Quedam
non habent demonstrationes sicut que sunt in suo
subiecto sed solum probat passiones que
sunt necessaria. Nec demonstratio nec scientia est
corruptibilium sed perpetuorum. Difficile
est noscere an aliquis sciat sunt vel non
Non scientie conveniunt sed principia quia
ex quibus demonstrant. Communia specialia
sunt propria intra genera et differentiam
Tria quidem sunt principia circa demonstrationem
scilicet dignitas suppositio petitio questio et
diffinitio. Dignitas alio nomine vocatur
maxima conceptio. Demonstrator non intro-
mittit de principiis. Duo sunt principia
quia omni non et non simul affirmare
vel negare. Aliud de quolibet est affirmatio
vel negatio vera. Antiqui negaverunt
vere primum principium et ei ratione [illegible]

-ominaverit scilicet id maxime negare non poterant

Hae dictae dicuntur certissime

Demonstratio coniungit duo scilicet vel quia procedit per effectum vel per causam remotam

Duplex est scire scilicet scire propter quid et scire quia est. Multotiens aliqui sciunt propter quid et nesciunt quia est

In scientiis subalternatis superior scientia dicit propter quid, alia quia est, ut medicina dicit quod vulnera circularia tardius sanantur quam oblonga, sed propter quid dicit illud geometria. Mathematicae scientiae maxime faciunt scire

Prima figura [illegible] demonstrativa est dux est prima figura. Demonstratio est duplex scilicet negativa et affirmativa. Quidquid desiderat [illegible] est desiderare [illegible] quae [illegible] [illegible]. Impossibile est [illegible] singularium esse [illegible] [illegible] per inductionem. Singularium est [illegible] [illegible]

Omnis syllogismus fit per tres terminos et duas propositiones

Non contingit [illegible] infinita in [illegible] nec ascendendo neque descendendo sed [illegible] est status. Tale quod de alio [illegible] aut [illegible] ut substantia aut ut accidens

Gaudeant [illegible] et species [illegible] sunt monstra sunt. Impossibile est infinita pertransire. [illegible] non est qualitas

Unum non [illegible] nisi de uno

Demonstratio universalis potior est particulari. Affirmativa potior est negativa. Potior est demonstratio quae est de esse quam quae est de non esse. Potior est demonstratio quae est ostensiva quam quae est ad impossibile

Prior est magis causa quam posterior

Cognoscentes [illegible] [illegible] [illegible]

Melius est esse quam non esse. Unitas [illegible] ad unitatem subiecti et [illegible] a principiis. Una est scientia quae est unius generis et subiecti. [illegible] ex primis [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]

[illegible] quae a fortuna non est scientia per demonstrationem quia [illegible] est nec frequenter

Singulare est hic et nunc. [illegible] autem est ubique et semper. Intellectus est universalium

Sentire vero singularium [illegible] [illegible]

Sensus est singularium. Scientia vero universalium. Impossibile est [illegible] [illegible] [illegible]

Scientia est [illegible]. Opinio vero contingentium aliter se habere. Sollertia est subtilitas quaedam [illegible] in [illegible] [illegible] medii

Auctoritates secundi posteriorum

Quaestiones sunt aequales numero his quae vere scimus

Quaestiones sunt quattuor scilicet quia est, propter quid est, si est, et quid est. Et istae reducuntur ad duas scilicet ad quaestionem si est et quid est. Causa et medium idem sunt. Omne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Unum [illegible] [illegible] contingit esse quod quid est et propter quid est ut si quis quid est tonitruum dicat quod est extinctio ignis in nube et si quis propter quid tonat dicat quod ignis in nube extinguitur

Ambulatio post cenam est [illegible] [illegible] et causa sanitatis. Medium in demonstratione est [illegible] [illegible] [illegible]. Interpositio terrae inter solem et lunam est causa eclipsis lunae. Causa et effectus debent esse proportionata

Quaedam [illegible] ut semper, quaedam autem ut frequenter. Non omnis masculus est barbatus in maxilla non semper sed ut frequenter. Ex singularibus [illegible] [illegible]. [illegible] magis latet in quibus [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mandibulo

Ex sensibus nobis fit memoria. Ex multis memoriis fit intellectus seu experimentum. Experimentum ab experimento accipitur

Principiorum quaesitis non est [illegible] et scientia. Principiorum habitus non est scientia sed intellectus. Scientia est unum in multis et unum praeter multa

Principia non cognoscuntur per demonstrationem sed per viam sensus et memoriae

Auctoritates primi libri thopicorum

Tunc inuenimus propositum cum [illegible] fides
Dialectica est utilis ad tria scilicet ad exercitium
ad obviationes et ad philosophicas disciplinas
Dialectica cum sit veritatis inquisitiva
ad omnium methodorum principia viam habet
Numero facit idem cum subiecto nomina
Unde dicta mutant mutato subiectorum
subiectorum. Omnis aqua omni aque
est eadem in specie. Positio est
opinio extranea aliquorum secundum philosophos
quemadmodum Heraclitus posuit et Melissus
Qui dubitat utrum oporteat deos
venerari aut parentes honorare non
indiget ratione sed pena
Qui vero dubitat utrum nix sit
alba non indiget ratione sed sensu
Illud credit quilibet vel plures quod
a viris probatis dictum est
Tres sunt species propositionum scilicet ethice
logice et philosophice. Quot modis
dicitur unum oppositorum tot modis dicitur
et reliquum. Inter ea que multum
conveniunt differentialis dicta querenda est

Auctoritates secundi thopicorum

Nullum genus denominative predicatur
de suis speciebus sed univoce
In paucioribus via magis lucida
Iniustitiam facere deo non inest quia
iniustitiam facere est idem quod sponte
nocere quod non inest deo
Invidus est qui tristatur ~~de~~
de prosperitate bonorum alterius
Reprehensor est qui tristatur de
prosperitate malorum. Loquendum est
ut plures, sapiendum ut pauci
Talia semper intelligunt vel non semper
agentem. Scire non est idem quod
reminisci quia scire se extendit presentia
et futura reminisci non nisi preterita

Quecumque insunt speciei et insunt et generi.
Homines et in pluribus sunt mali et
in paucioribus vero sunt boni
Motis nobis moventur omnia que in nobis sunt
Idem est susceptibile contrariorum
Plura quidem contingit scire, sed non
contingit plura simul intelligere
Quod iniuste fit sciens, sed non iniuste
fit ignoranter. Quorum generationes
sunt bone ipsa sunt bona, et e converso de malo
Simpliciter dico quod sine additione dico

Auctoritates tertii thopicorum

Omnia bonum appetunt
Quod per se eligibile est magis est eligibile quam quod est per
aliud. Quod plures vel omnes eligunt hoc
est magis eligendum
Plura bona paucioribus bonis sunt eligenda
Iustum non est in usu sicut iustitia, et quo
lex quod omnes in civitate esse non est
in [illegible] usu. Fortitudo consistit in necessitati-
bus et in operibus. Finis est plus eligendus
his que sunt ad finem. Cuius finis
melior ipsum quoque melius. Amicitia
melior est divitiis
Nemo eligit in ducibus iuvenes vel
in regibus eo quod non constat eos prudentes esse
Temperantia magis eligenda est in
iuvenibus quam in senibus quia iuvenes
plus concupiscentie molestant quam senes
Si omnes homines essent iusti nihil
utilitatis esset fortitudo, sed si omnes
homines essent fortes adhuc utilis esset
iustitia, quare iustitia melior est quam fortitudo
Illud quod assimilatur meliori melius.
Licet melius sit philosophari quam
ditari, tamen egenti melius est ditari
quam philosophari. Melius est bene
vivere quam misere vivere
Studere negotia ut ingeniosi videamur
Omne tale additum tali facit totum magis
tale. Illud est albius quod est nigro
impermixtius

Auctoritates quarti libri thopitorum

Impossibile est aliquod genus participare esse quod
non participat aliqua sua specie
Unde nichil est in genere quod sit in aliqua
specie. Genus de pluribus predicatur quam species
Omne genus plures habet species
Sic appositum in apposito sic oppositum
in opposito. Medium est in eodem genere cum extremis
Si quod omnino ex sua specie permutatur est illud
non contingit amplius idem permanere
Ex quo habetur quod destructa specie im-
possibile est individuum genus [illegible] idem permanere
Pars nullo modo potest predicari de suo toto
[illegible] dicitur esse talis eo quod possit esse
talis vel posse sicut tale; sicut eum deus
et studiosi [illegible] non [illegible]
Quod non est non entis non sit
species nec [illegible]. Auctoritates

quinti libri thopitorum

Si aliquod est proprium alicui et non
separatur ab eo alio, non bene assignatur
esse proprium. Unde proprium semper
est [illegible] assignari per notiora. Contrarie de
dicuntur [illegible] habere sensum et scientiam et
[illegible] vel scientia
Conturbat sapientes quod frequenter
dicitur. Opposita sunt simul natura
De sensibile [illegible] sensum factum incertum fit
quia dubium est utrum sit vel non sit
quando recedit a sensu. Quod per
similitudinem dicitur [illegible] rei sunt
Ignis sunt species [illegible] sicut lux flamma
et carbo. Impossibile est idem plurium esse proprium
Sicut simpliciter ad simpliciter sic magis
ad magis maximum ad maximum

Auctoritates sexti libri thopitorum

Genus maxime esse quod sunt in diffinitione
videtur diffinitum substantiam significare
Similiter est male ferisse quam bene fecisse
[illegible] diffinitionem planissima [illegible]
[illegible] Unde diffinitio non debet esse obscura

nec aliquod superfluum habere
Dicitur vel transsumptio sit est ea
Ex quo accipitur quod [illegible] non
[illegible] in eo est [illegible] sicut
forma et [illegible] et [illegible]
passione [illegible] passio
Equivoce non est diffinitio. Unde
plus [illegible] est diffinitio
Est [illegible] quod obscurum
Nec [illegible] sit aliqua si
sit [illegible] diffinit
[illegible] consignificat
Illud est superfluum in diffinitione quod
ablato quod [illegible] manifestat
quod diffinitur. Diffinitio debet
dari per priora et notiora quia omnis
doctrina et omnis disciplina ex prioribus
et notioribus fit
Unius et eiusdem rei non possunt esse
plures diffinitiones sed una tantum
Diffinitio bona datur ex
genere et differentia que sunt priora et
notiora sicut species quod diffinitur
Simpliciter notius est quod non omnibus
notum est sed quod bene dispositum
intellectum notum est
Oppositorum eadem est disciplina
In diffinitione [illegible] semper
ponitur et [illegible] quod impossibile est
unum esse cognosci sine [illegible]
[illegible] est sicut lux solis super terram
Scientia est scientia recte sciendi [illegible]
intelligendi illud quod proferetur
In diffinitione debet [illegible] poni genus
principium et [illegible], quia in
genere principium fit
Nichil [illegible] dicitur de [illegible] specie
Genus [illegible] non potest de [illegible]
In diffinitione [illegible] passionis debet
poni subiectum
[illegible] in recto non potest poni
de [illegible] in abstracto sed solum in
obliquo et non dicitur simitas
est nasus curvus sed simitas est

nasi civitatis

Omnis diffinitio data per quatuor destruitur vel contrarium vel negationem vel per paria

est. Delectabile honore appetitur

Delectabilis honestas appetitur finem

Finis in unoquoque genere est optimum et gratia cuius fiunt alia

Impossibile est substantiam corpoream incorporee commisceri. Non qui clam furatur sed et qui vult furari latro est

Auctoritates septimi thopicorum

Oppositum ad quod magis sit quod optimum dicitur unum unius esse

Que ambo uni sunt eadem sibi invicem sunt eadem

Facilius est destruere quam construere et corrumpere quam facere

Inter omnia predicamenta difficilius est construere diffinitionem atque

Alterum vero construere facilius est

Veri simile est in multis magis fieri

Peccatum est fieri in multa quod potest in pauca fieri

Auctoritates octavi libri thopicorum

Una disputatio vel scientia melior est altera vel quia certior est vel de meliori subiecto

Maiori bono maius malum opponitur

Universalis propositio est tamen quod in pluribus sic se habentibus non est dare instantiam

Concessum est videnti et non intelligenti dicere quod non intelligo

Male bene plurimi [illegible] falsum qui causam intermiscent et propter quod est falsa omittunt

Nichil prohibet quedam falsa probabiliora esse quibusdam veris

Pravus socius est qui impedit quin opus vel bonum

Qui litigatorie interrogat male disputat

Peius est aliquid ostendere per longiora quod inest per minora vel breviora

Unde in posse habet quod potest est

fieri per plura quod potest fieri per pauciora eque vere et eque bene et complete

Hoc est habere bonum ingenium scilicet vere posse eligere verum et fugere falsum

Qui bene nati sunt bene facere possunt

Qui amat bonum et odit malum difficile destruit optimum quod perfectum

Auctoritates primi libri elenchorum

Imperiti velut longe distantes speculantur. Equivocationes dominantur per adiuncta. Non contingit res ipsas nobiscum ferre ad disputandum sed in disputationibus nominibus utimur pro rebus

Nomina sunt finita res vero infinite quare necesse est unum nomen plura significare

Qui virtutes vocabulorum sunt ignari de facili paralogizantur et decipiuntur

Ambitiosis magis placet videri esse sapientes et non esse quam esse sapientes et non videri

Sophistica est apparens sapientia et non existens

Sophista est copiosus apparentes in sapientia et non existens. Duo sunt opera scientis

Unum est non mentiri de quibus novit

Alterum est mentientem posse manifestare

Oportet addiscentem primo credere

Elencus est contradictio unius et eiusdem non nominis sed rei. Ex nichilo nichil fit

Eadem est diffinitio unius et solius rei tamen et rei simpliciter et huius et unius huius

Communia et generalia sunt quibus satis nesciunt ars sed quibus ignorantes vere et arti [illegible]

Omnes utuntur quibusdam quibus

Omnes etiam ydeote usque ad quod arguunt quia sine arte percipiunt illud de quo artificialis est ipsa logica

Unde homines quod dux est ipsa logica scilicet naturalis et artificialis

Difficile est simul aspicere naturam et artem

Opposita iuxta se contraposita maiora et minora videntur. Ex quo habemus quod opposita iuxta se posita magis elucescunt

Homines ve turbati et irati non considerare possunt

Amicicia patris melius est quam alteri nota

Auctoritates sancti elencorum

Quoties sermo sepe suppositum variat

Ad rationes plures non est danda una responsio sed plures

Nichil dat quod non habet

Nichil prohibet eundem oratorem plures habendi fallendi occasiones

Omnia ~~bona~~ simpliciter bona sunt et honesta Sed insipienti et non recte utenti non sunt bona

Qui non facit intelligi facit et vel in oratione negativa intelligitur affirmatio

Nasus aquilinus dicitur esse simus

Sed pes [illegible] dicitur [illegible]

Principium in quantitate est minimum potestate vero maximum et simpliciter [illegible]

Difficillimum est principium [illegible] invenire Sed ipso invento facile est addere et augere etc.

Contra negantem principia non est disputandum

De omnibus predictis libellum [illegible] qua [illegible] auctoritates [illegible] in [illegible] et in similibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sub [illegible] [illegible] compendiosissime secundum ingenii mei imbecillitatem redegi

De inventis vero in illis habe [illegible] ex eo quod [illegible] veritate testante [illegible] [illegible] [illegible] Et in hoc sit finis auctoritatum et [illegible] librorum et ut puto pro parte meliore et utiliore quam plurium librorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Seneca Porphyrii Apulei Empedoclis et Boecii de disciplina scolarium ac avaritia [illegible] in [illegible] [illegible] libris brevissime in unum collectarum [illegible] tanta sit utilitas et mentis [illegible] quod lectorem [illegible] delectabit Unde [illegible] delectatio et [illegible] utilitas occasionem dat eis flores vocandi [illegible] non sunt magne [illegible] ergo nomen [illegible]

Dicantur ergo auctoritates hic posite si placet parvi flores [illegible] nam [illegible] spiritum sanctum a patre et filio procedere negantes dicentes quod de hys [illegible] ex duobus principiis et non ex uno procedat

Qui corda nostra visitare dignetur illuminare et purgare sua gratia [illegible] [illegible] infundendo

Ac in fide orthodoxa nos [illegible] in terminis [illegible] nostra corroborando necnon confirmando post hanc vitam lamentabilem nobis gaudia eterna prebendo Qui cum patre et filio regnat unus deus in secula seculorum Amen

Expliciunt parvi flores

Istud est Registrum librorum quorum auctoritates notabiliores antedicte sunt excerpte ab eisdem omnibus libris

Primo methaphisica cum duodecim libris
liber phisicorum cum octo libris
liber celi et mundi cum quatuor libris
liber metherorum vel methaurorum vel metheororum cum quatuor
liber de anima cum tribus libris
liber de sensu et sensato
liber de memoria et reminiscencia
liber de sompno et vigilia
liber de brevitate et longitudine vite
liber de iuventute et senectute
liber de respiratione et inspiratione
liber de morte et vita
liber de motibus animalium
liber de animalibus cum decem et novem libris
liber de substancia orbis
liber de causis
liber ethicorum cum decem libris
liber de bona fortuna
liber yconomicorum
liber politicorum cum octo libris
liber rethorice cum tribus libris
liber poetrie aristotelis cum duobus libris
liber epistole aristotelis ad allexandrum regem
liber de regimine principum
liber de pomo et morte
liber epistole Senece ad lucillum
liber de moribus senece
liber de remedys fortuitorum Senece
liber de beneficiis Senece
liber de forma vite Senece
liber Boecy de consolatione philosophie cum quinque libris
liber Boecy de disciplina scolarium
liber platonis in thymeo
liber Apuley de deo Socratis
liber Empedoclis
liber porphirii
liber predicamentorum Aristotelis
liber periermenias cum duobus libris
liber thopicorum cum octo libris
liber sex principiorum Gilberti porretani
liber priorum cum duobus libris
liber posteriorum cum duobus libris
liber elenchorum cum duobus libris

Quedam est res que sine motu et operatione possidet bonum perfectum sicut prima causa sine quocumque motu et operatione possidet suam bonitatem bonitatis et perfectionis Et ideo in deo non est alia [illegible] actio preter eius essenciam [illegible] et ipse possidet suum bonum [illegible] [illegible] [illegible] causam que ad suam operationem non [illegible] adeptica [illegible] et [illegible] preter [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] preter [illegible] [illegible] [illegible] autem [illegible] [illegible] [illegible] preter [illegible] preter [illegible] [illegible] preter [illegible] sola

Alie sunt res que paucis motibus et operationibus indiget ad habendum perfectum bonum ut [illegible] et [illegible] [illegible] illa dispositio

Quadam [illegible] ut [illegible] ad [illegible]

Alie sunt res que consequuntur perfectum bonum [illegible] multis motibus et operationibus ut homo [illegible] homo [illegible] [illegible] et perfectam bonitatem et bonitatem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bonum [illegible] ad [illegible] bonum et perfectum

Alie sunt que [illegible] perfectum bonum

ste declarat Marsilius quod semper ex parte et
credendo eorum

s[ed] solu[m] quedam pa[r]ticula h[ab]end[a] s[ed] s[un]t e[n]s
[illegible] [con]s[er]vat[ur] inferiores ut bruta et
alia entia sub [con]fusio[n]e hu[m]a[n]a et eo tales
res parciales h[abe]nt operac[ion]es et virtutes [con]p[ar]ti[bi]l[e]s
[illegible] [con]form[e] solu[m] [illegible] que includu[n]t
[illegible] res no[n] s[un]t [con]f[or]mem bon[um] [illegible]
ut b[ea]ti q[ui] solu[m] vo[luntate] creatur[a] [illegible]
[illegible] s[ed] b[e]n[e] [con]s[er]vat[ur] b[ea]t[it]udo [illegible]
ordinata ad b[ea]t[itudinem] et eo [illegible] p[ar]ciales
p[er]sonas [illegible] virtutib[us] et operac[ion]ib[us] sue
[con]ven[ien]te Et eo [illegible] h[ab]et [illegible] plures
p[er]sonas a[u]t[em] q[ui] [illegible] de eo [illegible]
[illegible] intendere [illegible] bon[um] q[uo]d [illegible]
no[n] s[un]t [con]f[or]me[m] [illegible] [illegible]
plures labores [illegible] et [illegible]
et q[uod] ad tales [illegible] plures virtutes
et p[er]s[on]as [illegible] media [illegible]
q[uod] [illegible] h[ab]et h[om]o[rum] plures
p[er]sonas a[u]t[em] [illegible] h[ab]et [illegible] [illegible]
intellect[us] amor [illegible] p[er]sonale
q[uod] [illegible] q[uod] p[ar]ticularib[us] [illegible]
et artib[us] b[ea]t[itudin]e [con]s[er]vat[ur] Sequit[ur]
ut q[uod] in deo no[n] [illegible] p[er]sone
aliqua p[er]sona [illegible] qu[ae] [illegible]
no[n] [con]s[er]vat[ur] b[ea]t[itud]o [illegible] et [illegible]
per tales creatur[as] [illegible] in [illegible]
s[ed] [illegible] b[ea]t[itu]do [illegible] et [illegible]
[illegible] duodecimo [illegible] Unde est
q[uod] [illegible] concludere d[eu]m esse [illegible]
actu[m] [illegible] [illegible] 20 [illegible]
q[uod] [illegible] hu[m]a[n]a p[ro]p[ri]e [illegible]
et [illegible] creature [illegible] q[uod] [illegible]
s[un]t sp[irit]uales et [illegible] et eo
[illegible] [illegible] virtutes et p[er]sonas
[illegible] creatur[as] ut p[er]sonas
[illegible] [illegible] s[un]t [illegible] intellect[us]
[illegible] [illegible] s[un]t [illegible] bruta
et p[er]sonas [illegible] [illegible] s[un]t
[illegible] plantis [illegible] q[uod] [illegible]
[illegible] h[ab]et [illegible] plures p[er]sonas
q[uod] [illegible] [illegible] creatura